

પ્રાપ્તિસ્થાન

- (૧) મહાસાલ લખુભાઈ પરીખ
મ ત્રી શ્રી. આરિત્ર
રમારક મ જ માળા,
નાગજી શૂધરની પેળ
મોડવીની પેળ અમદાવાદ.
- (૨) સરસ્વતી પુસ્તક બહાર
હાથીખાના, રત્નપેળ
અમદાવાદ

કિંમત ગુણવત્તી

વિ સ ૨૨
વીર સ ૨૪૬

ઈ સ ૧૯૧૪
ક મા ૪૬

મુદ્રક
જ્યોતિ દસા
વસત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, લીકાટા
મેલાભાઈની વાડી, અમદાવાદ

॥ जयन्तु वीतरागाः ॥

प्रस्तावना

આજનો યુગ જેમ વૈજ્ઞાનિક છે તેમ ઐતિહાસિક યુગ છે. આજે જેમ દરેક વસ્તુનું પરીક્ષણ વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ કરવામાં આવે છે તેજ રીતે આજનો યુગ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિપ્રધાન હોઈ પ્રાચીન ધર્મો, સંસ્કૃતિ, સંસ્કૃતિના વિવિધ સાધનો, જેવા કે—આચાર, વિચાર, વ્યવહાર, તત્ત્વજ્ઞાન, સાહિત્ય, શિલ્પ, કળા આદિનું પણ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ અન્વેષણ માગે છે. અને એના કારણેને પણ બાણુવા ઇચ્છે છે. આથી આજનો ખુદ્ધિમાન વર્ગ પણ પ્રજાની જિજ્ઞાસાને તૃપ્ત કરવા માટે તે દિશામાં પ્રયત્ન કરી રહ્યો છે.

આજ દૃષ્ટિને લક્ષમાં રાખીને શ્રીમાન્ ત્રિપુટી મહારાજ મુનિ-પ્રવર શ્રી દર્શનવિજયજી, મુનિવર શ્રી જ્ઞાનવિજયજી, મુનિવર્ય શ્રી ન્યાયવિજયજીના સમુચ્ચય પ્રયત્નથી “જૈન પરપરાનો ઇતિહાસ”ના આઠ ભાગો તૈયાર થાય તેટલો મોટો સંગ્રહ જૈન સાહિત્ય આદિનું અવલોકન કરીને તૈયાર કર્યો છે. જેના ફળરૂપે આપણને શ્રીમાન્ ત્રિપુટી મહારાજ તરફથી આ પહેલા જેનું મોટું કદ માની શકાય તેવા “જૈન પરપરાનો ઇતિહાસ” અથવા એ ભાગો મળી ચૂક્યા છે. આજે એ જ અથવા ત્રીજો ભાગ તેઓશ્રી તરફથી આપણને પ્રદાન થાય છે એ ખદલ આપણે સૌ તેમના ઋણી છીએ પ્રસ્તુત સંગ્રહમાં જે વિવિધ વિષયોનો સંગ્રહ તેઓશ્રીએ કર્યો છે, એ કરવા માટે એમણે કેટકેટલા અથા ઊથલાવ્યા છે, કેટ-કેટલી માહિતી મેળવવા માટે પ્રયત્ન કર્યો છે અને કેટલો મહાન્ શ્રમ વેઠ્યો છે તેની આપણે કદવના કરી શકીએ છીએ આપણને એમ લાગે છે કે આટલી વિપુલ ઐતિહાસિક વિવિધ સામગ્રી આપીને તેમણે ખરેખર મહાન્ પુણ્ય અને યશ ઉપાર્જિત કર્યો છે.

પ્રસ્તુત વિભાગોમાં સમાવી ઐતિહાસિક સામગ્રી તેમણે પોતાની દૃષ્ટિએ ગુથી છે એમાં ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ અને આજે ઉપલબ્ધ અને નવીન નવીન પ્રાપ્ત થતી સાધન સામગ્રી દ્વારા સંશોધનને

અવકાશ જરૂર છે તે છતાં તેઓશ્રીએ જે વિવિધતાભરી સામગ્રીનો સુચય કર્યો છે અને જે અનેકવિધ માહિતીઓ પુરી પાડી છે તે જલદી આજનો વિદ્યાર્થી તેમનો ઝાલો જ રહેશે. અને તે સામે તેમણે સેવેલા વયોના ઇમનું મૂલ્યાંકન પણ જરૂર કરશે જ કરશે.

પ્રસ્તુત ‘ જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ’ના સુદ્રિત ધર્મને પ્રસિદ્ધ પામેલા ત્રણ ભાગોમાં શું શું સામગ્રી આપી છે તે તેનો વિષયાનુક્રમ અને પરિશિષ્ટ જ બોલે છે તે છતાં અહીં એ સૂચવવું આવશ્યક છે કે-પ્રસ્તુત ગ્રંથ એ મુખ્યત્વે જૈન ઇતિહાસ હોવા છતાં તેમાં જે વિવિધ અને વિશિષ્ટ સામગ્રી આપી છે તેથી એ, એક વ્યાપક દષ્ટિના ઐતિહાસિક ગ્રંથ બની ગયો છે.

પ્રસ્તુત વિભાગોમાં રાજ્યો, અમાત્યો, શ્રેષ્ઠીઓ, શ્રેષ્ઠિનીઓ, અનેક ગુપ્ત-શાખા-કુળો, ચંદાવર-દિગવર, આચાર્યો જૈનાગમ વાચનાઓ, ગ્રંથકારો ગ્રંથરચના, જ્ઞાનભંડારો અને તેનું લેખન, ધર્મકાર્યો ગ્રંથવર્ણનો, ગ્રંથપુષ્પિકાઓ, ગ્રંથપ્રશસ્તિઓ, શિલાલેખો ફરમાનો, અનેક ગુપ્તોની પટ્ટાવલીઓ, અનેક દેશો, નગરો, નગરીઓ તીર્થો પવન, ગુફાઓ, સ્તૂપો, મંદિરો, મંદિરોના છબીદારો, સ્વાસ્થ્ય તિલક વીગનો અનેક વસ્તુઓનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે પ્રમુખે પ્રમુખે બૌદ્ધ, વૈદિક આદિ પ્રપંચોને લગતી વીગતોનો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે આ રીતે આ ઇતિહાસ ગ્રંથે આપણને ઘણી ઘણી સામગ્રી પૂરી પાડી છે જે દરેક ભાગોની વિષયાનુક્રમણિકા દ્વારાથી સમગ્ર ગ્રંથમાં તેમ છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથ વિભાગની પ્રસ્તાવના શ્રી દશનવિજય-જ્ઞાન વિજય મદારા લખી શકતા તો કેટલીક મદત્તવની બાબતોનો ઉલ્લેખ કરી શક્યા હોત. જેમાંથી આપણને કેટલીક વીગત બાબતો મળી શકતી, પરંતુ તેઓ ઉભય અતિઆધિવસ્ત હોવાથી તેમની જાણના અનુસાર આ પ્રસ્તાવના એ લખી છે તેમણે અને આ અધિ કાર આપ્યો, ન જલદી તેઓશ્રીનો આભાર.

સ ૨૦૨૦ પાંચ વરિ ૧૦

ગુરુજી

}

વિ

મુનિ પુણ્યવિજય

સિંહાવલોકન

શ્રી જૈન પરપરાનો ઇતિહાસ ભા. ૩ આપની સમક્ષ મૂકતાં
અમને અત્યંત હર્ષ થાય છે

આ અથને તૈયાર કરવા માટે પૂજ્ય દર્શન વિજયજી મહારાજ (ત્રિપુટી) ની રાત દિવસની પ્રશસનીય મહેનત છે તેઓશ્રી આ અથને તૈયાર કરવા માટે હમેશા વારંવાર વાંચન-મનન અવગાહન-તીર્થક્ષન વિગેરે કરતા રહ્યા છે. વળી તેઓશ્રી રાત્રે પણ પેન્સીલ અને કાગળ સાથે જ રાખતા અને જે નોંધ કરવા લાયક હકીકત યાદ આવે તે અધારામા પણ નોંધી લેતા અને દિવસે તેનું સંશોધન-અવલોકન કરી લખતા આ પ્રમાણે તેઓશ્રીએ રાત દિવસ પરિશ્રમ આ અથને તૈયાર કરવામા કરેલ છે.

આ અથને વિશે ભટ્ટારકો, આચાર્યો, ઉપાધ્યાયો, પંચાસો, અન્ય મુનિવરો, જૈન મદિરો, જૈન તીર્થો, અથો, પ્રશસ્તિઓ, પદાવલીઓ, અન્ય ગચ્છો, મતો, મતાન્તરો, શાખા, પ્રશાખાઓ, તે તે સમયની મહત્ત્વની ઘટનાઓ ઇત્યાદિ વિશે ઘણુ એકત્રિત કરી આપેલ છે.

વિશેષમા દરેક સમયના રાજાઓ તેની પરપરા, રાજવલિઓ તે તે વખતે વિદ્યમાન પ્રભાવક ભટ્ટારકો, આચાર્યો અને તેમના ધર્મકાર્યો વિગેરે આ અથમા એક નવી વસ્તુ આપી છે જે આપ આ અથ વાચી જાણી શકશે.

તેઓશ્રીને હાલમા શરીરે લકવા થયેલ છે છતાં આ અથ પાછળ તેઓશ્રીઓનું ચિત્ત રહેલું છે ગુરુદેવો અને શાસનદેવની કૃપાથી તેઓશ્રીને સારૂ થઈ જશે જેથી હવે પછી અનેક માહિતીઓથી ભરપૂર ચોથો ભાગ તૈયાર કરી આપે એવી આશા અસ્થાને નથી.

વળી પૂજ્ય જ્ઞાનવિજયજી મહારાજ (ત્રિપુટી) પણ આ અથને તૈયાર કરવામા, લખવામા, સંશોધન કરવામા, સુધારવા વધારવા વિગેરેમા અનેક પ્રકારની મહેનત કરી આપતા તથા આ અથ પ્રકાશિત કરવામા તેઓશ્રીના ઉપદેશથી મદદ મળેલી છે.

સ્વ૦ પૂજ્ય ન્યાયવિજયજી મઠ પણ આ કથને તૈયાર કરવામા કંઈક અશે જો જ રીતે મદદ કરતાં બન્યા છે તેઓથી સ્વર્ગમ્થ થયા. એમણે પૂજ્ય ત્રિપુટી મહારાજે આ કથને સંપૂર્ણ તૈયાર કર્યો. તેથી તેઓથીના આપણે અન્યતઃ અણી છીએ.

એક વખત એક ભાઈએ પૂજ્ય ઇશાંનવિજયજી મહારાજ સાં ને પ્રશ્ન કર્યો કે-આ બધું આપત્રીએ લખ્યું પણ કોઈ કથક મહાર તો આપની પાસે નથી? ત્યારે પૂજ્ય મહારાજશ્રીએ જણાવ્યું કે-મેં શ્રી સૂરિસાગર જ્ઞાન મંદિર, શ્રી વિજયદાનસૂરિ જ્ઞાનમંદિર, લાલભાઈ દેવપતભાઈ ઇ.સ.૧૯૫૭ શ્રી આરિત્ર સમારક કથમાળા શ્રી આરિત્ર વિજય જ્ઞાનમંદિર શ્રી નીનિસૂરિ લાલજેરી, જાત્રમ પ્રભાકર પૂજ્ય પુણ્યવિજય મં ના હસ્તલિખિત અને છાપેલ કથા પુસ્તકો વિગેરેની જ્યારે જ્યારે જરૂર પડી ત્યારે ત્યારે તે તે કથા મળાવી વાંચી લખ્યું છે અને તે તે કથાને આધાર આ પુસ્તકમા યથાસ્થાને આપેલ છે આ પ્રમાણે મહારાજશ્રીજીના ઉત્તરથી પુછનાર ભાઈને સતોષ થયે.

પૂં જ્ઞાનવિજયજી મં ના અદુપદેશથી શ્રીમાન્ શેઠ શ્રી મનુભાઈને લામ્બુ કે-આ બધું આદિત્ય જૈન જનતા તથા લોકોની સામે આવે તો ધવું લાજવા મળે અને જૈનોની ભૂતકાળની પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આવે વળી આવું આદિત્ય બીજા કોઈ સાધુ મહારાજ લખી શકે તેમ નથી. આથી બાબતથી આ કથા પ્રકાશિત કરવામા તેઓએ ઉદાર સહાયતા આપવાની ભાવના દર્શાવી અને ભા. ૨ તથા ભા. ૩ જેમ જન્ને કથાને પ્રકાશિત કરવામા ભોઈએ તેમજી આર્થિક મદદ આપી.

તેઓથી આદિત્ય સુશોધનને હાથરૂઢિએ ખ્યાલમા રાખી, ઇતિ હામને મેળવવામા કથિયા તૈયાર રહ્યા છે તેઓ આદિત્ય અને ઇતિહાસના અન્યતઃ પ્રેમી છે તેમની ઉદારતા, શાસનસેવા દાન વિગેરે મુલો પ્રશસનીય છે તેઓ જેમ વ્યાપારમા કુનેજ ધરાવે છે તેમ તેઓથી ધર્મમા અને આદિત્યમા પણ અન્યતઃ ઉત્સાહ ધરાવે છે તેઓથીની ઉદારતાના કામો જ ઇતિહાસમા ૨ અને ભા. ૩ ના પ્રકાશનમા મૂળ્ય વચ્ચે તેઓથીના ફાળે જાય છે

ભા. ૩ ની પ્રસ્તાવના આગમપ્રભાકર પૂર્વ પુણ્યવિજયજી મહારાજે અમારી વિનંતિ ને સ્વીકારી પોતાના અમૂલ્ય સમયનો ભોગ આપી લખી આપી આ અથનુ ગૌરવ વધાર્યું છે વળી તેઓશ્રીની આ અથલેખનમા વારવાર સલાહ સૂચના મળતી રહી છે એટલે તેઓશ્રીની વિદ્વત્તાનો લાભ અમને આ અથમા મળ્યો છે તે બદલ અમે તેઓશ્રીનો અત્યંત કાળી છીએ.

આ પુસ્તકનુ પ્રુફરીડીંગ વિગેરે કાર્ય પંડિત રસિકલાલ શાન્તિલાલે કરેલ છે. તેમજ અનેકવાર પ્રેસમાં જઈ આવી આ અથ પ્રકાશનમા અનુકુળતા કરી આપી છે, તે બદલ તેમના આભારી છીએ.

પંડિત અબાલાલ પ્રેમચંદે આ અથની પ્રેસ કોપી કરી આપી છે. તથા શ્રી જય તિલાલ દલાલે શ્રી વસંત પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં આ અથ છાપી આપેલ છે તેની પણ અમે અહીં સહર્ષ નોધ લઈએ છીએ.

આ પુસ્તક છપાવવામા શેઠ આણુદળ કલ્યાણુજીની ખેઠી તથા શાહ ઠાકોરભાઈ જેસિંગભાઈએ અગાઉથી આહુક થઈ અમને ઉત્સાહિત કર્યા છે તે બદલ તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે.

એકદર આ અથ પ્રકાશિત કરવામા જેમના તરફથી અમને તન-મન અને ધનથી સહાયતા મળી છે તે બધાનો અમે આભાર માની વિરમીએ છીએ.

લિ.

વીર સ ૨૪૬૦
વિ. સ ૨૦૨૦
મહા સુદ ૫

આરિત્ર સ્મારક અથ માળા વતી
ચ દુલાલ લખુભાઈ પરીખ
માડવીની પોળ, નાગજી ભૂધરની-પોળ
અમદાવાદ.

ચિત્ર પરિચય

પૂં પાં ગચ્છાધિરાજ શ્રી મૂલયદલ (અપર નામ
મુક્તિવિજયલ) મલ્લિવરના ફોટાનો પરિચય.

આ ફોટો ઉજ્જયિની ધર્મશાળામાં વ્યાખ્યાનપાટની
બાબુમાં લેવાલ ઉપર નગરશેઠ શ્રી પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈએ
ચિતરાવેલ છે

પૂં મહારાજ સાહેબ પોતાના ફોટા લેવા દેતા ન હતા.
એટલે નગરશેઠે તે વખતના બધા વ્યાયાય મહારાજોના ફોટા
મળતા હતા. પણ પૂં મૂલયદલ મં નો ફોટો ન મળવાથી
તેમના જેવો ફોટો ચિત્રકાર પાસે ચિતરાવ્યો.

ત્યારબાદ પૂં હસવિજયલ મં સાહેબે ઘણા ટ્રાઈમ સુધી
તે ખરાબ ન યાદ કે જૂનો ઉખડી ન બાચ માટે કાચની ફેમ
લગાવી તે ફોટાનું રક્ષણ કરાવ્યું છે

અમ્હાધિશાળના પદ્મવર જાણી પ્રજાચારી આંં વિજય
શ્રી કમલસુવીધરજી મહારાજ સાહેબ (જીવજાતી)

જન્મ	સ	૧૯૧૩	થિત	ગુર	૨	(સિદ્ધનિધિ)
શિક્ષા	સ	૧૯૩૬	નસાળ	૧૬		(શાળનવર)
આજીવન	સ	૧૯૭૩	મહા	ગુર	૧	(શાળનવર)
રજનવાસ	સ	૧૯૭૮	આર્યા	ગુર	૧	(બાજાશ્રી)

પાલીતાણા શ્રીયશોવિજયજી જૈન ગુરુકુલ સ સ્થાપક
પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રીમદ વ્યારિત્રવિજયજી મહારાજ (કચ્છી)

ધંદે વીરમ્ શ્રી ચારિત્રમ્ જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ

[ભાગ ૩ જે]

વિષય-અનુક્રમાંલિકા

*

પ્રક્રં ૪૪

ઘટના	પાનું	ઘટના	પાનું
તપસ્વી હીરલા આં		૧૩૦૬ મહુવા ભંડાર	૧૧
જગન્નંદ્રસૂરિ	૧	(૧૧) નંવી પ્રપણા	૧૨
પૂર્ણદેવ પોરવાડ	૧	૧૩૧૯માં ગન્ધલેદ	૧૩
જનદેવ દીક્ષા	૩	(૪૬) આં હેમકીર્તિ	૧૩
આયબીલ તપ પ્રારભ	૩	પોરવાડ પરિવાર	૧૩
૫૦ દેવલદ્રગણિ	૩	કલ્પભાષ્ય દીક્ષા (સં ૧૩૩૨)	૧૩
કિયોદ્ધાર	૩	(૪૭) આં હેમકળશ	૧૩
તપાગન્ધ	૪	(૪૯) આં રત્નાકર	૧૪
વિવિધ તપાબિરોધો	૫	અલક્રખાન સમરાશાહ	૧૪
આં મહેન્દ્રસૂરિ	૫	તીર્થોદ્ધાર (૧૫ મો)	૧૪
કેશરીયાજી તીર્થ	૫	કિયોદ્ધાર	૧૫
તીર્થયાત્રા પ્રતિકા	૫	રત્નાકર પચ્ચીશી	૧૫
સૂત્ર લેખન	૫	રત્નાકરગન્ધ	૧૫
સ્વર્ગ	૬	(૫૦) આં રત્નપ્રભ	૧૫
પદ્ધતિ	૬	(૫૩) આં જ્ઞાનચંદ્ર	૧૫
વડી પોપાળ, લઘુ પોપાળ	૬	સિંહદત્ત	૧૫
જૈનવાલ ગન્ધ	૬	(૫૪) આં અભયદેવ	૧૫
શાર્દૂલ શાખા લેખ	૭	શાં શાણુરાજ (૨૭)	૧૫
વૃદ્ધ તપા વડી પોપાળ	૮	(૫૫) આં હેમચંદ	૧૫
(૪૫) આં વિજયચંદ્ર	૮	ચૈત્ય પરિવાડી	૧૫
સં ૧૨૯૬માં આચાર્યપદ	૧૦	(૫૬) આં જયતિલક	૧૬
૧૩૦૨ વીરધવલ દીક્ષા	૧૧	(૫૭) આં રત્નસિંહસૂરિ	૧૬

પ્રતિષ્ઠાઓ	૧૭	(૧) બા લખિસાગર	૨૬
અક્ષમસાક્ષપૂર્ણ	૧૭	મથબહાર	૨૬
અમારિ	૧૭-	(૧૧) ધનરત્ન	૨૭
કુળ પ્રતિષ્ઠા	૧૭	ચતુર્વિંશતિપદ	૨૭
ધનરાજ સૂત્રો	૧૮	૬ કાક્યુનર્ગણ	૨૭
સ રાવુરાજ	૧૮	સમાજવા રાસ-૧૬૬૩	૨૭
બ્રહ્મ	૧૮	રોચકુન, કિતકુન	૨૭
સાખીસપ	૧૮	૬૩ બા દેવરત્ન	૨૭
સાધુ સાખી ચરણ પ્રતિષ્ઠા	૧૮	કવિ નસકુન	૨૭
જન સપ ધર્મશાળા	૧૮	ચતુર્જય રાસ (૧૬૩૮)	૨૭
ઉંઠ ઉદયધર્મશાળા	૧૮	સાખી હેમશી	૨૭
સતાર્થ	૧૯	બા જિનકીર્તિ	૨૭
વાક્ય પ્રકાશ મૌલિક	૧૯	(૬૪) સંઠ વચરત્ન	૨૭
૩૨ કમળજલ સ્તોત્ર	૧૯	લગ્નો, પ્રવર્તિત	૨૮
શીશુલ	૧૯	૫ કાક્યુન	૨૮
કુમારપાલ મહાકાવ્ય	૧૯	(૬૬) સંઠ રત્નકીર્તિ	૨૮
કુમારપાલ અમોઘ	૨	૫ પદ્યકુન	૨૮
(૫૮) સંઠ ધર્મરત્ન	૨૦	(૬૭) સંઠ શુભકુન	૨૮
મીરપુર વીર્થ	૨	(૧૭૩૪)	૨૮
ચતુર્જયવીર્થ	૨	(૭૦) ૫૦ પુસ્તકસાગર	૨૮
અક્ષરસાક્ષ કમોલક	૨	સપ્ત પિપાળ શાખા	૨૮
કવિચવાણી	૨૧	રાજવલી	૨૯
(૫૯) આંઠ વિદ્યામહા	૨૨	(૭૧) કૈતરિંહ	૨૯
મેઘો ઉદાર	૨૩	તપાનજ	૩
(૧૬-૭) ઉદારો	૨૩	કુલાકુન હરમાન	૩
૮૪ મન્જીર્થ	૨૪	(૯) શેઠ હેમચંદ્ર	૩
(૫૭) આંઠ ઉદયવલ્લભ	૨૪	હેમરાત્નો	૩
પરિવાર	૨૪	(૪૨) રાજો તેજરિંહ	૩૩
મીરપુર વીર્થ	૨૪	આ અનિત્યમતિ	૩૩
(૫૮) સંઠ જ્ઞાનસાગર	૨૪	સાળી વચત્કસિવી	૩૩
લોકામત	૨૬	કૈન દેસર પ્રતિષ્ઠા	૩૩
(૫૯) લિપસાગર	૨૬	(૪૩) રાજો સમરસિંહ	૩૩

(૫૨) રાણો મોકલણ	૩૪
જૈન કીર્તિસ્તંભ	૩૪
(૫૨) રાણો સળ	૩૪
(૫૩) રાણો કુંભોળ	૩૪
(૫૪) રાણો રાયમલણ	૩૪
દેલવાડા	૩૫
(૫૬) રાણો રત્નસિંહ	૩૫
શત્રુજય ઉદ્ધાર	૩૫
(૫૮) રાણો ઉદયસિંહ	૩૫
ઉદયપુર (સં ૧૬૨૫)	૩૫
(૫૯) રાણો પ્રતાપસિંહ	૩૫
ઐતિહાસિક પત્ર	૩૫
મુસુંદુ - માલસમુદ્ર	૩૫
વીર ભોમાશાહ	૩૬
ધૂલેવા પ્રતિષ્ઠા	૩૬
(૬૦) રાણો અમરસિંહ	૩૭
અહિસા પદ્ધતિ	૩૭
(૬૨) રાણો જંગતસિંહ	૩૭
મહેમુલ માફ	૩૭
અમારિ	૩૭
(૬૩) રાણો રાજસિંહ	૩૮
શેઠ તેજરાજ સિસોદિયા	૩૮
દ્યાલગઢ	૩૮
સતીનો પ્રભાવ	૩૮
(છાણી)	૩૯
(બીજા આચાર્યો)	૩૯
વંશાવલી	૪૦
નગરસ્થાપના	૪૨
આહડ	૪૨
વિન્નપુર	૪૨
રાણો ભીમસિંહ	૪૨
ક્રુવિ દીપવિજય	૪૨

દિલ્હીના બાદશાહો	૪૩
સાલવારીની પરાધીનતા	૪૩
(૧) મહમ્મદ ગિઝની	૪૩
(૨) મસાઉદ	૪૩
મહારાજ સુહિલધ્વજ	૪૩
(૫) શાહબુદ્દીનધોરી	૪૩
ગુજરાતમાં હાર	૪૪
માનવતા	૪૪
ફરી મુદ્દ	૪૪
(૬) કુતબુદ્દીન	૪૫
(૭) અલ્તમશ	૪૫
મ દિરો ભાંગ્યા	૪૫
ભારતમાં મોગલો	૪૫
સંઘવી પૂનડ	૪૫
વસ્તુપાલની શુક્તિ	૪૫
દિલ્હી પાટણ મૈત્રી	૪૫
(૮) રજિયા બેગમ	૪૬
(૧૧) નાસીરુદ્દીન	૪૬
એક પત્નીપ્રિત	૪૬
(૧૨) આસુદ્દીન	૪૬
દાડનિષેધ	૪૬
(૧૪) જલાલુદ્દીન	૪૬
મોગલોનું ધર્માન્તર	૪૭
(૧૫) અલ્લાઉદ્દીન	૪૭
જૈનાચાર્યોની ફરમાન	૪૭
ગુજરાત વિજય	૪૭
(૧૬) મુબારક	૪૭
ગુજરાતી વંઝીર	૪૭
(૧૭) મલેક ખુશરૂ	૪૭
(૧૮) તુઘલખંવંશ	૪૮
(૨૦) મહમ્મદ તુઘલખ	૪૮
સ્વભાવ	૪૮

ઓછા સુષતાન	૪૮	બાકુબરની માનવતા	૬
આંબાનિનપ્રસ	૪૮	દીથીપ્રાસ બને માંસ	૬
(૨૧) કિરોળ	૪૬	(૮) બાંબા અકબર	૬
બેનપુર	૪૬	નસ સા મોહ	૧૧
બેનિમણ	૪૬	બાબનામ	૧૧
મતરાળ	૪૬	પૂર્વભવ	૧૧
માનવતા	૪૬	બાંબા લેખ	૧૨
કોટિવગ્ન બાવલિદ્ધ	૪૬	પુરુ નામ	૧૩
(૨૬) મદમ્મુદ તથામુખ	૫૧	સ્વભાવ	૧૩
બેનપુર રાત્ર	૫૧	(નરો)	૧૪
(૨૭) તૈમુર હામ	૫૧	(રૂઝીસુ વેલી)	૧૪
દિલ્હીની આદત	૫૧	(માધવનદ કામકુડસા)	૧૪
(૩૦) મદમોહ બોલી	૫૧	(માદ રોસા ચોપાઈ)	૧૪
(૩૩) સીકર બોલી	૫૧	(સ્વેત સાવર્ધિમ વર્ના)	૧૪
આ ગિનન સમુરિને		મીના બાગર	૧૫
ઉપસ્ય	૫૧	સાલવતરી	૧૫
(૩૮) હામીમ બોલી	૫૧	બાગરા (૧૬૧૦-૧૬)	૧૫
પાણીપત	૫૧	નવો મન (૧૬૩૬)	૧૫
મીગવત રા રાજકાગ	૫૦	૧૬૩૬ના નવા મતો	૧૫
(૧) તમુર	૫૦	ધર્માચાર્યોના પરિચય	૧૫
(૨) અનુ કૈલક	૫૨	મુલાત વિનય	૧૫
બાંબા દેમવિમલમુરિ	૫૩	મનિ મેધાની દીક્ષા	૧૬
(૧) બા માત્ર	૫૨	નવા સુખા	૧૭
મન સ્વદગ્ધગ મનિ	૫૨	સૌરાષ્ટ્રના ૬ જાત	૧૭
મનિવાહર મા	૫૨	આંબા દીશ્વિજવસુરિ	૧૭
(૭) બા મુખ	૫૦	સ ૧૬૩૬ ને વ૦ ૧૩ વચેરે	૧૮
સાદમી બેરોતાન	૫૩	૧૩ મુલ કાર્યો	૧૮
આંબા વિક્રમાદિત્ય લેખ	૫૬	(૧૧) અદિસા હરમાન	૧૮
(૫૪૧૫)	૫૬	૩૪૧૧	
(બેનપુર ઇતિહાસ)	૫૩	(ઇસ્લામી મદિના)	૭૧
વીંડુ માલ્યા	૫	પારમી મદિના	૭૧
૫૬	૫૮૬	શાની સમ્બો	૭૧

જગદ્ગુરુ પદવીદાન	૭૧
૬ વિદ્વાનોની વિચારધારા	૭૨
(૧) શેખ અબ્દુલ ફઝલ	૭૨
(૫) તાનસેન	૮૧
દારૂ વેચ્યા પ્રતિબંધ	૮૨
(૧૭મી સદીની, ૨૧મી સદીની અહિંસા)	૮૨
પ્રતિબંધો	૮૩
જિનાલય અર્થ	૮૩
સાથીદારો	૮૩
રાજ્ય વિસ્તાર	૮૩
ચમત્કાર	૮૩
અભિવાદન	૮૪
ધ્વજાહી સવત	૮૪
વિવિધ સંવતો	૮૪
પરિવાર	૮૫
વારસદારો	૮૫
મરણ	૮૫
૧ થી ૮ ફરમાનો, પત્રો ૧૧૧, ૧૨૬	
(૯) બાં જહાગીર	૮૫
ભવિષ્યવાણી	૮૬
સ્વભાવ	૮૭
વિવિધ પ્રસંગો	૮૭
(૧) ભવિષ્યવાણી (ખોટી)	૮૭
રાજમંત્રીવશનાશ	૮૭
(૨) ખુશફહમની કસોટી	૮૭
(૩) પ્રતિમા લેખશકા	૯૦
(૪) ભં વિજયદેવસૂરિની આકરી પરીક્ષા	૯૧
પ્રશંસ્ય પ્રસંગો	૯૨
ધર્માચાર્ય પરિચય	૯૨
વિષકન્યા શાન્તિ	૯૩

(૯) ધર્મસ્થાન રક્ષાઆદિ	
ફરમાન	૯૩
મહોં વિવેકહર્ષ	૯૩
અહિંસાનુ ફરમાન	૯૩
યતિ વિહાર	૯૩
મહોં ભાનુચંદ્ર	૯૩
સ્વાગત	૯૪
કસોટી ૧૬૭૧	૯૫
(૧૧) અહિંસા ફરમાન	૯૫
૧૬૭૬ ચૈં સું ૧૫	૯૫
ગુરુ સદ્ભાવ	૯૫
વધારામા	૯૫
(૬૦ ૧૨) ગુરુ સમાધિને	૯૬
ભં વિજયદેવ—	
ભક્તિ પત્ર	૯૬
અમદાવાદમા	૯૬
(૧) મામા શાન્તિદાસ	૯૭
(૨) મુમતાઝ બાનુ	૯૭
(૩) ભારત બ્રીટન મૈત્રી	૯૭
(૪) શાહીઆગ	૯૮
(૫) જિન પ્રતિમા પ્રકટી	૯૮
૧૬૫૬ જિનપ્રાસાદ	૯૮
આઠ સુબા	૯૮
(૯ થી ૧૩) ફરમાનો	
૧૩૪ થી ૧૪૫	
(૧૦) બાં શાહજહાં	
પરિચય	૯૯
૧૩ સુબા	૯૯
સને ૧૬૯૯મા જિનાલય ભગ	૧૦૦
વિરોધ અરજી	૧૦૦
(૧૬) નવુ જિનાલયનુ ફરમાન	૧૦૦
ચિંતામણિજી	૧૦૧

સાદનના યૈક સળખ	૧ ૧
ત્રીમ રમેણી	૧ ૧
શનુજ્ય ધન્યામ (કિસ્મો)	૧૦૨
તાજમહલ	૧૦૨
ભારતનાં બે કથાધામો	૧ ૨
શુભસાતના સ્ત્રી સ્ત્રો	૧ ૩
ન ૧૪ થી ૨ કરમાન	

૧૪૭ થી ૧૬૧

(૧૧) બાં બોરબોર	૧ ૩
યૈક સાન્નિયાસ	૧૦૩
(૬ ૧૮) ૫૦ પ્રતાપકુશલ	૧ ૩
સ્વામીજીનો કિસો	૧૦૪
(૧૬) ૫૦ લક્ષ્મિજ્ય	૧ ૪
(૨) ધમસ્વામી પરત	૧ ૪
(૨૧) સ્વામી કુકમ સ્વ	૧ ૪
યૈક માલુજ્ય ૬ કરમાન	૧ ૪
બાલ્યાદેવી દુહી નામાલ્લી	૧ ૬

(૧૨) બાં બાલ્યાદેવી	
(૧૨) (પહેલો)	૧ ૬

૨૨ કુપાલ તીર્થદાર બેટ	૧૦૬
૬ ૨૩ હીરવિહાર—	
જમીન સોર	૧૦૬

૬ ન ૨૨ ૨૩	૧૬૨
૧૪ બાં કુરમાન	૧ ૭
(૬૦૨૪) કૈનાચોની કરમાન	૧ ૭
૬ ન ૨૪ ૨૫	૧૮૩
(૧૭) બાં મહામુદરાજી	૧ ૮
જમતીક પત્ની	૧ ૮
નવાન સર	૧૦૮
બાં નાદીર	૧૦૮
નિજામ રાજ્ય	૧ ૮
૬૦ ન ૨૬ જમતીક	૧૬૬

૬૦૦ ૨૭ મર્મરોક સ્ત્રી ૧૭૦	
૧૮ મો બાં બાલ્યાદેવી	૧૦૬
નવાન સીરાજ	૧૦૬
૬ ૨૮ થી ૩ જમતીક	૧૭૭
૧૬ મો બાં બાલ્યાદેવી	૧૦૬
(૬ ૩૧) કરમાન	૧૮૧
૨ મો સાદનના	૧૧

મીરાજી કરમાન	૧૧
૨૧ મો બાલ્યાદેવી (ત્રીજો)	૧૧
(૬ ૩૨) જમતીક	૧૮૨
(૬ ૩૩) તીર્થપ્રતિષ્ઠા	૧૮૨
સ ૧૮૨૫ મ. યુ ૫	૧૧૦
(૬ ૩૪) સાન્નિયાસ	૧૧૧
કરમાન સ ૧૮૩૬	૧૮૨
૨૨ મો બાં બાલ્યાદેવી	૧૧૧
૬૦ ૧ થી ૩૪	

કિસ્મોના બાલ્યાદેવી કરમાનો	
૧૧૧ થી ૧૮૬	

મીરાજી રાજ્ય	૧૮૭
ઈસ્ટ ઈસ્ટ કુપતી	૧૮૭
(૧) વોરન હેસ્ટીંગ	૧૮૭
જમતીક	૧૮૭
કરમાનનો યૈક (વિના)	૧૮૮
(૨) કુપતી	૧૮૮
બોલ કલકત્તા	૧૮૮
તાર ટપાલ સિયાજી	૧૮૮
સોમકો બેંગલોર	૧૮૬
બોલ કોમિય	૧૮૬
મીરાજી સત્તા	૧૮૬
કિસ્મો કરમાન (૧/૭૭)	૧૮૬
ભારતનાં જમતીક	૧૬
વિષ્ણુ (૧૬૧૪)	૧૬૦

હાર્ડિંગ એમ્ફર્ડ	૧૯૦
સમ્મેતશિખર, વેચાણ	૧૯૦
સ્વતંત્ર ભારત-	
(તા ૧૫-૮-૧૯૪૭)	૧૯૦
લોકશાહી રાજ્ય	૧૯૦
ગુજરાત સૌં રાજ્યવશો	૧૯૧
ગુજરાતના સુખા	૧૯૧
(૧) અલકુખાત	૧૯૧
શત્રુજયનો ૧૫ મો ઉદ્ધાર	૧૯૧
(સં ૧૩૭૧ મં મું, ૭)	૧૯૨
(૫) હીસામુદ્દીન	૧૯૨
(૧) ગોડી પાર્શ્વનાથ	૧૯૨
(૨) ગુર્જર સુંદરી	૧૯૨
(૩) અડાલજ વાવ	૧૯૨
(શિલાલેખ)	૧૯૩
(૪) અંગારશા પીર	૧૯૩
(૬) સુખો જાફરખાન	૧૯૩
ગુજરાતના બાદશાહો	૧૯૪
(૧) બાં મુજફ્ફર	૧૯૪
(૨) બાં અહમદ	૧૯૫
સ્વભાવ	૧૯૫
અમદાવાદ	૧૯૫
આશાવલ કલ્યાવલી	૧૯૫
બીલનો ટેકરો	૧૯૫
૫૦ વિનયસાગર ધર્મિ	૧૯૫
(પાટણ સ્થાપના)	૧૯૫
અમદાવાદનો પાયો	૧૯૬
સાલના વિવિધ મતો	૧૯૬
(સરખેજનો રોજો)	૧૯૬
(ભદ્રનો કિલ્લો)	૧૯૭
કસ્મિત દત કથાઓ	૧૯૮
૧૧૧ પોળો, પાડા	૧૯૮

નાં ભૂં પોળ	૨૦૨
(શિલાલેખ)	૨૦૨
અંથ લડારો	૨૦૩
જિનાલયો	૨૦૪
શહેરયાત્રા	૨૦૪
ટકશાળ	૨૦૫
જૈન વસવાટો	૨૦૬
આં કં (૧૯૩૬)	૨૦૬
લોકાપયોગી સસ્થા	૨૦૭
ધનિકોને વસાવ્યા	૨૦૭
સલાહકારો	૨૦૮
જૈનાચાર્યો	૨૦૮
ધન્ના પોરવાડ	૨૦૮
(૩) બાં મહમ્મદ	૨૦૮
(૪) કુતબુદ્દીન	૨૦૯
(કાકરિયું)	૨૦૯
(૫) દાઉદશાહ	૨૦૯
(૬) મહમ્મદ બેગડો	૨૦૯
રાજ ખટપટ	૨૦૯
દારિકા ઉપર ચડાઈ	૨૧૦
શાહુજાદો અહમદ	૨૧૦
હીંદુતીર્થ ભગ	૨૧૦
રાણપુર વિજય (૧૫૩૧)	૨૧૦
મહેમદાવાદ	૨૧૦
અમદાવાદ કોટ (સને ૧૪૬૮)	૨૧૦
દુકાળો - દાનવીરો	૨૧૧
શાહુ બિરુદ	૨૧૧
મંત્રી ગદરાજ	૨૧૧
આખૂ પ્રતિષ્ઠા	૨૧૧
ગોપી બ્રાહ્મણ	૨૧૨
સારંગ દેવો	૨૧૨
(૭) બાં મુજફ્ફર	૨૧૨

સત્તાનો ફેર	૨૧૨
ભા. હેમવિભવસરિને ઉપસર્ગો	૨૧૨
(૮) બા. બદમ	૨૧૩
શા' માલિકની કબર	૨૧૩
(૧) બા. બહાદુરશાહ	૨૧૪
મહી સ. ૧૫૮૩	૨૧૪
ચતુર્થનો ૧૬ મો ઉદાર	૨૧૫
વહાલાર ગુજરાતી સેના	૨૧૫
જેનાઆર્થ	૨૧૫
ફરખનો બો	૨૧૫
દિવ જમણુ સ્વતંત્ર	૨૧૬
(૧૧) બા. મહમ્મદ	૨૧૬
મત્રી મહારાજ	૨૧૬
તથા દિલ્હીનો	૨૧૭
મુખે બીજો. યેરશાહ	૨૧૭
હિંદુ તહેવારો બધે	૨૧૭
ઉત્તમો બા. ગુજર	૨૧૭
(૧૪) સુલતાન અકબર	૨૧૮
૬ મુખાઓ	૨૧૮
(૧) મીરઝા અનિલ	૨૧૯
બા. હીરસુરિને વફા	૨૨
મુખે ગુરમ	૨૨
૧૬૪૭નું ચતુર્થ શ્યા	
ધનામની ત્રીજી ચોથુ	
ફરમાનો (૧૧૭)	
હીરસરિને ત્રાસ (૧૧૭)	
(૮) મુખે મુસલમાન	૨૨૨
૭ ગુ. હીરસરિનું સન્માન	૨૨૨
(૧૫) બા. જહાંગીર	૨૨૨
(૧૬) બા. શાહજહાં	૨૨૩
૧૪ થી ૧૭ ફરમાનો	૨૨૪
રખોપા ઠીર ધનામ	૨૨૪

ધનામ	૨૨૬
(૧૧) બા. ઓરંગઝેબ	૨૨૭
મુખે મહમ્મદ આઝમ	૨૨૭
બા. વિજય રત્નસુરિ	૨૨૭
અમદાવાદમાં પાખીખમ	૨૨૮
જનોપ બહારી	૨૨૮
રાજા બલવસિંહ રાઠોડ	૨૨૮
રત્નસિંહ બા. યરી	
ગિનામ	૨૨૮
હીપાવસહી	૨૨૯
ગુજરાતના છેલ્લા રાજાનો	૨૨૯
સૌરાષ્ટ્ર શાસન	૨૨૯
ગાહેલ શાખવ શા	૨૩
શાહપુર, સેજકપુર	૨૩૦
બા. માંડવી, રાણપુર	૨૩૧
(૬) રાણા	૨૩૩
ધોધા પીરમ	૨૩૩
ઉમરાળા, ખજેમામ	૨૩૪
સિદ્ધાર બાવન્ટર, તળાવ	૨૩૪
ગાહેલવ શા - માંડવી	૨૩૫
(૪) શાહજહાં - માંડવી	૨૩૫
રાજ્ય વિસ્તાર	૨૩૫
ગારિમાધાર તાપલ	૨૩૫
સિદ્ધાર બાવન્ટ	૨૩૫
ગુમાલુ મુદ	૨૩૬
નગરશાહની મદદ	૨૩૬
ગારિમાધાર વિજય	૨૩૬
મુસલમાનોની રબા	૨૩૬
શા. મોકેર ધેત્રી	૨૩૬
(૧૫) ધા. માંડવી (ખીને)	૨૩૬
રખોપા	૨૩૭
સમન્વિતિ	૨૩૮

સીકોનો ઇતિહાસ	૨૩૯
(૧૬) ઠાં શવોજી	૨૪૧
શેઠ શાન્તિદાસને શત્રુજય	
પાલીતાણા ઇનામ (૨૨૬)	૨૪૧
(૧૯) ઠાં પૃથ્વીરાજ	૨૪૨
કાં રાજસ્થાન કોર્ટ	૨૪૪
(૨૨) ઠાં ઉનડજી	૨૪૪
નાણા ભીડ, ઇન્જરો	૨૪૪
સાલવારી - હકો	૨૪૫
(મદિર પ્રતિબંધ)	૨૪૫
નવી દૂ કો	૨૪૫
મોદીની દૂ ક	૨૪૬
(૨૩) ઠાં કાધાજી (ચોથો)	૨૪૬
રખોપુ - ગીરો	૨૪૭
પ્રજામા ત્રાસ	૨૪૭
જૈનોની અરજી	૨૪૭
રખોપામા ગરબડ	૨૪૭
નવો કરાર-૧૮૨૧	૨૪૮
તીર્થ, કોટનો જીર્ણોદ્ધાર	૨૪૮
ઈન્જરો બંધ	૨૪૮
(૨૫) ઠાં પ્રતાપસિંહ	૨૪૮
(૨૬) સૂરસિંહજી	૨૪૮
ક્લેશ મુકદ્દમેરો	૨૪૮
ઠાંકોરોની મનોભાવના	૨૪૯
સત્તાવણી	૨૪૯
એજન્સીનો અમલદાર	૨૪૯
નવી રજાડો	૨૪૯
કીટીંગ	૨૪૯
સત્તાવણી	૨૫૦
અનાવટીવહી	૨૫૦
નં ૧૦ ગો ૬૦ ગાંધીનુ	
કમીશન	૨૫૦

એક તરફી કીટીંગ	૨૫૦
એજન્સીનું ઠાણું	૨૫૧
સઘ લુટાવ્યો	૨૫૧
વળતર દેવાનું	૨૫૧
સત્તાવણી	૨૫૨
જે બી પીલે - કાફી	૨૫૨
ફખલ	
દારૂ તોપ વિનાશ	૨૫૩
મુદરજી મોતીચંદ અવેરી	૨૫૩
વીર્યદ ભગત	
(અમદાવાદ)	૨૫૩
એજન્સી ઠાણું	૨૫૩
શિલાલેખો	૨૫૩
(૬) જે બી પીલે	૨૫૩
કેન્ડીનો ન્યાય-ઈ ૧૮૭૭	૨૫૪
કિટીંગ = કેડી	૨૫૪
રાણીનો ઢંઢેરો	૨૫૫
સર ટોમની માનવતા	૨૫૬
સત્તાવણી	૨૫૬
યાત્રિક ગણના	૨૫૬
આં ૬૦ પેઢીનો	
ઇતિહાસ	૨૫૬
ગણતરી ત્રાસ	૨૬૦
અનાવટી પ્રચારકો	૨૬૦
અનાવટી સઘ	૨૬૦
સત્તામણી	૨૬૦
પૂનામા મૃત્યુ (સં ૧૮૮૫)	૨૬૦
(૨૭) ઠાં માનસિંહજી	૨૬૦
જૈનો ઠાંકોર એક્ય	૨૬૦
કાં લો ૦ ડીરેક્ટરીમા	૨૬૧
રાજ્ય પરિચય	૨૬૧
શત્રુજય વર્ણન	૨૬૧

સાંખ્ય જિના પ્રેમ	૨૬૨	ટપુડર ઝોવન મેન્ડર સ્ટ્રોન	૨૬૮
નમરાણ	૨૬૩	ગુરુદેવર્તુ ગુરુકુળ	૨૬૮
રખોપાકર (સને ૧૮૮૬)	૨૬૪	સત્ગુરુજીનું કામગીરી સમાધાન	
વિવિધ સત્તામણી	૨૬૫	(કે સી) તા ૨૬-૫-૧૯૩૮	૨૭૧
મુનિ દીપવિજય	૨૬૭	રખોપા કર માધુ	૨૭૮
૫ સોહાને ત્રાસ	૨૬૭	(૨૮) ઠા. સિવકુમાર	૨૭૮
૧૮ મં ૦ બહાદુરસિંહ	૨૬૮	(આધારો)	૨૭૮

મકરંદુ ૪૫

આં ૦ કેવેન્દ્રસૂરિ	૨૭૬	(બી ન આચાર્યો)	૨૮૭
પૂવ જ્ઞે, સ્વભાવ	૨૮	મકુવા મયજા ડાર	૨૮૭
આ મહેન્દ્રસૂરિ	૨૮	દીમાણા	૨૮૮
રાજા - રાણી	૨૮	પાટણ-૧૬ પ્રસસ્તિઓ	૨૮૮
અમારિ પાત્ર	૨૮	વીજાપુર	૨૬૨
પાશનપુરમાં વીર-જીમ		મહિષાસૂર	૨૬૫
દીક્ષા	૨૮	અભયતા મકુડી	૨૬૬
મય જાડારો	૨૮૧	અભયતા જિના	૨૬૬
આ વિજયજ્ઞ	૨૮૧	સ્થાપના તીર્થો	૨૬૭
મુગિતમ	૨૮૧	અભયતા ભેખો	૨૬૮
હાપુ પાવાળ	૨૮૧	(૧) અભયતા જાડાર	૩
મત્રી વસ્તુપાત્ર	૨૮૨	૭ મય પ્રસસ્તિઓ	૩ ૧
કેશર વૃષ્ટિ	૨૮૨	(૨) અભયતા જાડાર જામડા	૩ ૨
સ્વયં	૨૮૨	દયાવદ ક્રિયાણા	૩ ૨
સ જીમનો તપ	૨૮૨	પિશાળા મય જાડારો	૩ ૨
મંથો	૨૮૩	મોગજડમાં મયમેખન	૩ ૨
રચના સાધ	૨૮૩	૫ હીરાનદ વણિ	૩ ૩
જ્ઞા પ્રસસ્તિ	૨૮૩	વિશા વિશાસપવાડો	૩ ૩
પ્રભાવક મુનિવરો	૨૮૪	રાજા, મત્રીઓ, શેઠા	૩ ૪
દ્વંદ્વપદ્ધતી પદ્ધતિ	૨૮૮	જીમદેવ સોમશી	૩ ૪
નાનોરી તપા	૨૮૬	વીરધવજ વાધેમો	૩ ૪
મય જાડારો	૨૮૬	સં ૦ પુનઃ નાઓરી	૩ ૪
મકુવા દીમા	૨૮૬	મત્રી વસ્તુપાત્ર	૩ ૫

ગ્રંથો, મતોરથો	૩૦૬
વિદ્વાન મુનિવરો	૩૦૮
૫૦ સોમશ્વર	૩૦૮
પુરોહિત વંશ	૩૦૮
હરિહર, મદન, મુલટ	૩૧૦
અરિસિંહ (સુકૃત)	૩૧૧
કવિ પાલ્હણ	૩૧૧
દાનવીર જગડુશાહ	૩૧૧
પત્રરિયો દુકાળ	૩૧૧
સં૦ દેદાશાહ વંશ	૩૧૨
કુકુમરોલા પોપાળ	૩૧૩
દેદાશાહ જ્ઞાતિ વિચાર	૩૧૩
મંત્રી પેથડકુમાર	૩૧૪
ધર્મના સ્થાનો	૩૧૪
ચમત્કાર	૩૧૫
ધન્દ્રમાળા	૩૧૬
સાધુ ગુણધર	૩૧૬
(આ૦ રત્નાકર)	૩૧૬
(૧) શ્રીમાળી કે પોરવાડ	૩૧૭
(પેથડશાહો)	૩૧૭
મંત્રી ઝાંઝણ	૩૧૮
પાંચ જાવડ શાહો	૩૧૯
(૨) જાવડ (ગિરનાર)	૩૧૯
(૩) લઘુ શાલિભદ્ર જાવડ	૩૧૯
આનંદ સુદર ગ્રંથ	૩૨૨
(૫) જાવડણ	૩૨૨
૧૦૪ ચોવીશવટ	૩૨૨
આઠ સારંગદેવો	૩૨૨
મંત્રી આભૂ શ્રીમાળી વંશ	૩૨૩
(ચ ડાઉલી—ચ દ્રાવતી)	૩૨૩
બાદશાહના મંત્રીઓ	૩૨૪
(૨) મંત્રી ઝાંઝણ, લોકોપકાર	૩૨૪

મહાકવિ મંડન ગ્રંથો	૩૨૪
સં સગ્રામ	૩૨૪
મહાકવિ ધનદ	૩૨૫
આભૂ પલ્લીવાલ વંશ	૩૨૫
સોની પ્રથિમસિંહ	૩૨૬
આદલાશાહો	૩૨૭
ચૌદ ભીમાશાહો	૩૨૭
સં ભીમજી (સં ૧૩૨૭)	૩૨૭
સત્યની કસોટી	૩૨૭
બાર (૧૨) વર્ષ અન્નત્યાગ	૩૨૯
લહાણી, ઉપાશ્રયજી	૩૩૦
૬ થી ૧૪ ભીમાશાહો	૩૩૧
(૧) સોની સાંગણુ વંશ	૩૩૨
સ્તભન પાર્શ્વનાથ ધ્યાન	૩૩૨
(૬) નરદેવ સત્રાગાર	૩૩૨
જરાવલા તીર્થ	૩૩૩
(૬) ધનદેવ માનવપ્રેમ	૩૩૩
(૭) સોની સંગ્રામસિંહ	૩૩૩
ધનપાલની નામમાલા	૩૩૪
પૈઠણમા—૧૫૨૦મા	૩૩૪
બુદ્ધિસાગર પરિચય	૩૩૪
નગદળ મલીક	૩૩૬
પ્રતિમાલેખ ૧૫૧૮	૩૩૬
(મક્ષીજી, સાલગિરિ)	૩૩૬
ભ૦ સોમસુંદરસૂરિ	૩૩૭
૬૩૦૦૦નો ગ્રંથભંડાર	૩૩૭
સોની જૈનો	૩૩૭
વાઝિયો આળો	૩૩૮
મદિરો જીર્ણોદ્ધાર	૩૩૯
સોની આભૂ આસવાલનો	૩૩૯
વંશ	૩૩૯
(૭) વઝિયો શાહ	૩૪૦

(૮) કુવણ સોની	૩૪	દેવજી સેખ	૩૫૧
(૮) સોની તેજપાલ	૩૪	આણૂ પાણી વ.શ	૩૫૨
૧૬૫ માં નદિવર્ધન નિન-		મહસિદ પોતવાડ	૩૫૩
આસાદ	૩૪૧	પેશડ	૩૫૩
સમ ભક્તિ	૩૮૧	નિળપુર આણૂ	૩૫૩
સં તેજસદેવી	૩૪૨	મહસિદ બવદારી	૩૫૪
(૫) ૧૫૦ રૂબર શ્રીમાળીના		બંડ પંચત પોતવાડ	૩૫૫
વ.શ ૩૪૨		ધર્મકારો	૩૫૫
(૨) ૬૧ આજીવુડી	૩૪૨	બંડ કાનજી	૩૫૫
(૮) સાધુ ચંદ્રો	૩૪૩	૧૬૨ પોષના (પ્રતિષ્ઠા)	૩૫૫
નિનાચનો સેખન	૩૪૩	બંડ વિજ દાસરિ	૩૫૬
સં મેજી મેષ	૩૪૩	આણૂ પોતવાડ (માથાસુ)	૩૫૬
સ નેડાજી		શેઠ આસાદનો વ.શ	૩૫૬
(નેડા રાહો)	૩૪૪	વડાબંડ પદ્મવલી	૩૫૬
(૧) સ કુવણ	૩૪૪	આ આગરેવ	૩૫૭
નિન આસાદ	૩૪૫	આસાદ સિદ, જ્યોતન	૩૫૮
કપ કિરણવસિ	૩૪૫	પૂર્ણદેવ પોતવાડ વ.શ	૩૫૮
સં મેષો	૩૪૫	(પૂર્ણ પ્રતિષ્ઠા)	૩૫
(મથ પ્રવસિ)	૩૪૪	બંડ જગજીવ દસુરિ	૩૫૮
સોનપાલ	૩૪૫	બંડ દેવદસરિ	૩૬
મથ બહાર નિનાચનો	૩૪૫	આ શેખસિદસરિ	૩૫૮
(૨) પારેખ આજીવુડી વ.શ	૩૪૬	ધીણાક મેષા	૩૬
વનિયા રાતિયા, પારેખ	૩૪૬	(ધીણાક)	૩૬
માથાલી મન	૩૪૭	(પ્રમથન બંડ)	૩૬
(દેવ થોમલા)	૩૪૭	ગુણપાલ	૩૬૧
(૭) નિનાચનો	૩૪૭	શેઠ પૂનાનો વ.શ	૩૬૧
પ્રતિષ્ઠા તીર્થો	૩૪૮	સં હરપતિ	૩૬૨
મધાર	૩૪૮	સરિદ મહતારા પદ	૩૬૨
કુશળર્મા મદ	૩૪૮	સં શાશુનાજ	૩૬૨
બંડ વિજયાનંદ ગમ્બ	૩૪૮	ધીના નિહાર	૩૬૨
કાપાચિત	૩૫૧	સુસિ-સાધવી ચણુપાદુડા	૩૬૩
પત્તાળાની મળા	૩૫૧	આજીવ પોતવાડનો વ.શ	૩૬૩

પોસીના રાજવિહાર	૩૬૩
ગોપાલ	૩૬૪
૧૪૭૭ વિધ્વાપહાર પાર્શ્વનાથ	૩૬૪
રાજવિહાર દાન	૩૬૪
લ૦ સોમસુદર	૩૬૪
પં૦ ચારિત્ર રત્નગણિ	૩૬૪
સ૦ અર્જુન	૩૬૫
પ્રતિકાઓ	૩૬૫
તડમલ પોરવાડનો વંશ	૩૬૫
મહાણુ	૩૬૫
પોસીનામા પ્રતિકા	૩૬૫
દંડનાયક કાલુશાહ	૩૬૫
હમીર હંઠ	૩૬૭
શેઠ અલયસિંહ વંશ	૩૬૭
મત્રી ધનરાજ	૩૬૭
આબૂ ચિત્તોડ સઘ	૩૬૮
ધનરાજ પ્રબોધમાળા	૩૬૮
મત્રી સિંહ	૩૬૮
વૈદ્ય નિયંધ	૩૬૮
વીશલશાહ વંશ	૩૬૮
દેદા આયો	૩૬૮
આબાક દીક્ષા	૩૬૮
(ખે) સં૦ ગુણરાજ (૩૭૦)	૩૬૯
૧૪૮૫ ચિત્તોડસ્તંભ	૩૭૦
મહાવીર મદિર દેરી	૩૭૦
સરહડિયા પોરવાડ વંશ	૩૭૦
સ૦ ધરણાશાહ	૩૭૧
ત્રૈલોક્ય દીપક પ્રાસાદ	
(૧૪૯૬)	૩૭૨
શાલિગ સહસા	૩૭૪
અચલગઢ મદિર	૩૭૪
આશાધર વંશાવળી	૩૭૫

(૧) મંત્રી યશોવીર જિન	
પ્રાસાદ	૩૭૬
પ્રણુદ ગેહિણેય નાટક	૩૭૬
(૨) મંત્રી યશોવીર	૩૭૭
(બાલકવિ જગદેવ)	૩૭૭
દેરાની ૧૩ ભૂલો	૩૮૭
(૩) મંત્રી યશોવીર	૩૭૯
મ૦ દેવપાલ-ધનપાલ	૩૭૯
નડપતિ જયચર્યા	૩૭૯
મત્રી આબડ, મ૦ આલ્હાદન	૩૮૦
દંડ૦ આભૂ જિનદાસ	૩૮૦
સઘ પૂજા	૩૮૦
સોનેરીશાહી જિનાગમો	૩૮૦
શુદ્ધ સામાયિક	૩૮૧
(૧) દુઃસાધ્ય ધર્મર	
શ્રીમાળી વંશ	૩૮૧
મ૦ ઉદયસિંહ	
મં૦ યશોવીર	૩૮૧
બુદ્ધિબળ, માનવતા	૩૮૨
(૨) કર્મસિંહ દુઃસાધ્યવંશ	૩૮૪
જગતસિંહની જ્ઞાતિ	૩૮૫
સાધુ જગતસિંહ	૩૮૫
સાધર્મિક લક્ષિત	૩૮૫
દોલતાપ્પાદમા	૩૮૫
નિત્ય ઉત્સવ	૩૮૫
પ્રતિજ્ઞા પાલન	૩૮૫
ચાર સઘ લક્ષિત	૩૮૬
મહાણુસિંહ	૩૮૬
સર્વ દર્શનનું જ્ઞાન	૩૮૬
લ૦ દેવસુદર, સોમસુદર	૩૮૬
મોટી સઘ પૂજા	૩૮૬
પં૦ દેવવિમલ ગણિ	૩૮૬

૮૪+૫૬ હળાર	૩૮૬
પાણે સત્યવાદી	૩૮૬
બા હરિજનસાહની પરીક્ષા	૩૮૭
દાદિધ્વજ	૩૮૭
મખધંકાર (સ ૧૪ ૫)	૩૮૭
સાધુ પદમ-સાનૂદેવી	૩૮૭
૨૪ નિભાસારો (કાવી)	૩૮૭
મથ ભડારો	૩૮૮
કેશ્વનાનો વશ	૩૮૮
દેવલ બોક્ષવાળ,	૩૮૮
દાદિધ્વજ, વીજડ	૩૮૮
સથે બાળજીવોદાર	૩૮૮
ભેરસિંહ રામસિંહ ભોદા	૩૮૯
સોદાવશ	૩૯૩
પ્રતિષ્ઠા સથે	૩૯૩
મથ ભડાર	૩૯૩
કુરપાલ, સોનપાલ	૩૯૩
શિખરજી હર્જો	(૧૧૧૮)

પેલાળ	૩૯૩
બા જહાંગીરની સહા	૩૯૩
પરિવાર	૪૯૪
(પાળીયાનો ભેખ)	૩૯૪
સુદાસ (૧૬૭૧)	૩૯૫
સોદા કુટુંબ	૩૯૫
મંદિર ભેખ	૩૯૫
મહનથીમાળી વશ	૩૯૫
દેવરાજ	૩૯૫
મથ ભડાર	૩૯૫
સદાચર વચ્ચેરક	૩૯૬
બમરદલ	૩૯૬
કો ફેર (જોત)	૩૯૭
વધુસાર, રમણપરિકમા	૩૯૮
અજિતસાર ન્યોતિયમથ	૩૯૮
સા રજુજીતરામનો ભેખ	૩૯૯
ભવિષ્યવાણી	૩૯૯
સામંતેવી પચાવતી મજિમ	૩૯૯
શ્વળ કામના	૪

અઠરજી ૪૬

(૪૬) આઠ વિદ્યાન ઇસુરિ	૪૦૧
વશ, દિક્ષા	૪ ૧
(આ સૌભાગ્યદર્શ)	૪ ૨
આચાર્ય કીર્તિભાગ, પન્નાસ	૪ ૩
કેશર વૃષ્ટિ	૪ ૩
મથસા	૪ ૩
મુદેવ સ્વયં (સ ૧૩૨૭)	૪ ૩
બા વિદ્યાનક સ્વયં	
(૧૩૨૭)	૪ ૪
સ નીમનો બામનામ	૪ ૪
નવા આચાર્યો	૪ ૪

૪૬ આઠ ધર્મધાપસુરિ	૪૦૫
પ્રતિષ્ઠા યાત્રા	૪ ૫
(સારમદેવ)	૪ ૫
મુરુ મદેવ કૈસ્વ	૪ ૫
ચમકાર	૪ ૫
તીથ કીદાર	૪ ૬
સમુદ્ધર્તા સનો	૪ ૬
કપડી ચક્ષુ	૪ ૬
મન્થ રક્ષા	૪ ૬
ઝેર ઉતાર સાદો બાકાર	૪ ૭
કાનકળા	૪ ૭

પટ્ટધર	૪૦૭	રાજવલી	૪૧૦
મત્ર પોથી	૪૦૮	ગિઝનીખાન, સં૦ રત્ના	૪૧૦
અન્થો	૪૦૮	પાટનગર	૪૧૧
(યુગપ્રધાન યત્ર)	૪૦૮	મત્રીઓ	૪૧૨
સ્વર્ગ (સં ૧૩૫૭)	૪૦૯	દાનવીરો, રાજવીરો	૪૧૩
વિશેષ ઘટના	૪૦૯	અથ ભડાર	૪૧૨
માડવગઢ	૪૦૯	આં ધર્મઘોષસૂરિવરો	૪૧૨
(પત્તન)	૪૦૯		

પ્રકરણ ૪૭

(૪૭) આં સોમપ્રભસૂરિ	૪૧૪	પ્રભાવકો	૪૨૨
પરિચર, સભાવિજય	૪૧૪	સામાનિક દેવલોક (૧૩૭૩)	૪૨૨
વિહારની મર્યાદા	૪૧૪	પ્રભાવકો, યુગપ્ર૦ શીલમિત્ર	૪૨૨
(મહોં વિદ્યાસાગર)	૪૧૪	સં ૧૩૩૪ ના બનાવો	૪૨૨
(આં જિનમાણિક્ય)	૪૧૪	વિં સં ૧૩૭૧ની ઘટના	૪૨૩
૮૪ જિન પ્રાસાદો	૪૧૫	પ્રભાવકો	૪૨૩
(વરગલ)	૪૧૬	આં જિનચદ્ર, ધર્મપ્રભ	૪૨૪
૧૩૭૧મા તીર્થોદ્ધાર	૪૧૭	આં નરચદ્ર, હેમચદ્ર	૪૨૪
ભીલડીમા દીવ્યજ્ઞાન,		સમયસારગ	૪૨૪
(૧૩૭૧)	૪૧૭	સજ્જનસિદ્ધ, અમારિ	૪૨૪
રાધનપુર	૪૧૭	કોચર શાહ, અમારિ	૪૨૪
ભીલડી ભગ	૪૧૮	સમરાસ	૪૨૪
પર્વ વ્યવસ્થા (૧૪)	૪૧૮	કવિ દેપાલ	૩૨૫
વિશેષ નોંધ	૪૧૮	ઠં ફેરૂ	૪૨૫
દીવ્ય ઘટના	૪૨૦	અંથકારો	૪૨૫
મૈત્રી અથો	૪૨૦	પુરિક ચરિત્ર	૩૨૫
ચાર પટ્ટધરો	૪૨૧	નગર સ્થાપના	૪૨૫

પ્રકરણ ૪૮

આં સોમતિલકસૂરિ	૪૨૬	જધરાલ	૪૨૭
વિશેષણો - પરિચય	૪૨૬	સાહિત્ય	૪૨૭
(યુગપ્રધાન યત્ર પડાવસ્થક)	૪૨૬	(સત્તરિસય પ્રશસ્તિ)	૪૨૭

ત્રણ પદ્ધતિ	૮૭	આંતરિનપ્રભ	૪૨૬
(૧) આ ચત્રોખર	૪૨૭	તપનચંદ્ર પ્રભાત	૪૩
(૨) આંતરવાદ	૪૨૮	આંતર કૃષ્ણી વ્યસિદ્ધ	૪૩૦
દીના-શાસ્ત્રીની પ્રવાસ	૪૨૮	સાધુ વ્યવસિદ્ધ	૪૩૦
(૩) આંતર દેવગુદર	૪૨૯	સાચા બોધા	૪૩
પ્રભાતો	૪૨૯	૪ કુશાગ	૪૩

અકરણ ૪૬

બાંધ દેવગુદર મુદિ	૪૩૧	દેવ પ્રસન્ન	૪૩૬
ચંદ્રિકાપરિવાસ ૧૮૮૦	૪૩૧	(૬) આંતર મોમમુદર	૪૩૬
ચાગી ઉદ્દેશી પ્રમાણ	૪૩૧	(૫) આંતર સાધુસ્ત્ર	૪૩૬
પદ્મશાંતી પ્રથા	૪૩૨	કોશ્વર શાસ્ત્ર	૪૩૬
ગુણ પરિચય	૪૩૨	ગુણ પ્રસાદ, રતિસા	૪૩૬
પામ પદ્મ	૪૩૨	આંતર ગાથા	૪૩૭
(૧) આંતર જ્ઞાનગાગર	૪૩૨	ગુદ મર્ણાદિ અથ	૪૩૬
નાથા સ્વયંભાં	૪૩૩	મથ બાંધ	૪૪
આંતર કૃષ્ણ ન	૪૩૪	પ્રથમસિદ્ધિ	૪૪
મુદ્દાપદ્મ મીઠાપ્રથા	૪૩૪	૧૬ મથ પ્રમથિઓ	૪૪
(૨) આ ગુણગુણ	૪૩૫	(૮) આંતર આનંદપ્રથા	૪૪
મુદ્દા પરિચય	૪૩૫	બાંધ ૧૨	૪૪
દિવા નાંધ પ્રથા	૪૩૫	ગાંધી બાંધિઓ	૪૪
મ નાંધિઓ પરિવાર	૪૩૫	ગુણકદિ મર્ણાદિ	૪૪૩

અકરણ ૫૦

(૫૦) બાંધ પ્રથા મુદિ	૪૪૪	૧૮ માધ	૪૪૫
આંતર	૪૪૪	આંતરની દીના	૪૪૫
પરિચય મુદ્દા	૪૪૪	પાંતર પ્રાંત	૪૪૫
પ્રથમ પદ્મ	૪૪૪	દિલ્લખ-૧૮૮૫	૪૪૫
૪૫	૪૪૪	ગાંધી ૧૨ નીધ-૧૮૮૫	૪૪૫
મંત્ર અધિક	૪૪૫	ગાંધી ૧૨	૪૪૫
૪ નાંધ	૪૪૫	૪૫ નીધ	૪૪૫
૪૫ નીધ	૪૪૫	બાંધ ૧૨	૪૪૫

ધર્મકાર્યો	૪૪૭
અથો	૪૪૭
૯ ગ્રહમય ત્રિઅર્થ	૪૪૮
અથ ભડારો	૪૪૮
સચિત્ર	૪૪૮
શાં મેઘજી	૪૪૮
સુલતાનપુર ઉપાશ્રય	૪૪૮
મહીકાકામા અમારિ	૪૪૯
અથ ભડારો	૪૪૯
મારો (ગુડો)	૪૪૯
વડનગર	૪૪૯
હણાદ્રા	૪૫૦
મોટા પોસીના	૪૫૦
ભારજી	૪૫૦
નીતોડા	૪૫૦
ખાખા યક્ષ	૪૫૦
અળસી (જાવર)	૪૫૦
ધરણુશીલવ્રત	૪૫૧
નાડોલ, શિરોહી, શ્રીમાલનગર	૪૫૧
સ્વર્ગ	૪૫૧
વિવિધ નંદીઓ	૪૫૧
જ્યોતિર્ધરો	૪૫૩
(૧) આં મુનિસુદર	૪૫૩
(૨) આં જયચંદ્ર	૪૫૩
પં સંવેગદેવ	૪૫૪
આં ઉદયનંદી	૪૫૪
પચપાહી	૪૫૪
પં જિનહુર્ષ	૪૫૫
આં ભાષામા ગુરુ નામ ગુપ્ત	૪૫૫
ગિરનારમા પ્રતિષ્ઠા	૪૫૫
પં સાધુવિજય	૪૫૬
પં હંસસોમ	૪૫૬

પૂર્વ દેશ ચૈત્ય પરિપાટી	૪૫૬
પં શુભવર્ધન	૪૫૬
(દશ શ્રાવક ચરિત્ર)	૪૫૬
(૩) આં ભુવનસૂરિ	૪૫૭
ગુર્વાવલી	૪૫૭
(૪) આં જિનકીર્તિ	૪૫૭
ગિરનારમા મંદિર	૪૫૮
(૫) આં જિનસુંદર	૪૫૮
મહોં મહીકલશ	૪૫૯
પં લઘ્વિકીર્તિ	૪૫૯
(ગું સ્તવન)	૪૫૯
(વડનગર)	૪૫૯
મહોં ચરિત્રરત્ન ગાં	૪૫૯
પં ચારિત્રસુદર	૪૫૯
છ ભાષામા પાચ જિનસ્તવન	૪૫૯
મહોં હેમહંસ	૪૬૦
મહોં જિનમાણિક્ય	૪૬૧
લઘુ સોમપ્રભ	૪૬૧
અથ ભડારો	૪૬૨
ઉં અનતહંસ	૪૬૨
રોહા - ભીલડી	૪૬૨
દશ દ્રષ્ટાન્ત ચરિત્ર	૪૬૨
પં સોમધર્મગણિ	૪૬૨
પં સોમચારિત્ર	૪૬૩
ગુરુગુણ રત્નાકર	૪૬૩
આગમધર અભયનદી	૪૬૩
પં ભાવસુંદર	૪૬૩
પાનવિહાર	૪૬૩
મહોં જિનમંડન	૪૬૩
કુમારપાલ પ્રબધ	૪૬૩
ધર્મ પરીક્ષા	૪૬૩
પં નંદિરત્ન, નાનારત્ન	૪૬૩

(૧) ઇ સ્તમ્ભકન	૪૬૩	રાવલ ગોપીનાથ	૪૭૦
(૨) પ હસરલ	૪૬૪	મત્રી ભાસ્કા - સાસ્કા	૪૭૧
બે ગ્રા	૪૬૪	ગંગીરા પાર્થનાથ (૧૫૨૫)	૪૭૧
ખરસદ માળવા	૪૬૪	કીર્તિસ્તભ (૧૫૮૫)	૪૭૧
પ હસરલ	૪૬૪	ગંગાશ્રાપ્ત (૧૫૨૬)	૪૭૧
સિમ્ભક	૪૬૪	ચીના વિકાર	૪૭૧
કોલપ્રભા (૧૫૧૭)	૪૬૪	વૈશ્વનાથ (૧૪૭૧)	૪૭૧
ઉપેશ તરિંગી	૪૬૪	સકલમત્ત રાવળ	૪૭૧
પ કનકગણ	૪૬૫	સ = ભીમસિંહનો મુસેવાસ	૪૭૧
પ સ્તમ્ભકના સિંધો	૪૬૫	સિસ્ત્રમામ-શિશોદી	૪૭૨
પ ભિન્નસુરિ	૪૬૫	ધરમસી પોતવાડ	૪૭૨
પ્રિયકર ચરિત્ર	૪૬૫	હાલીયો બન્નકાતા	૪૭૨
ઇ સાધુરાજ	૪૬૫	લાડવામાં રૂપીયા	૪૭૨
પ જ્ઞાનજીવ	૪૬૫	મથેલ દાર	૪૭૨
મ ભસ્કર દ્વાત્રિશિકા	૪૬૫	બે લાખા ફકાળમાં	૪૭૨
પ૦ શાન્તિચંદ્ર	૪૬૫	મી સ્ત્રીનાં ધન કાર્યો	૪૭૩
દામડા	૪૬૫	સ૦ ગ્રાવિદ	૪૭૪
મહાવકો	૪૬૫	પ્રતિમા પ્રવેશ	૪૭૪
કૃષ્ણવિં નમસિંહ	૪૬૬	મથો, લેખન	૪૭૫
કુમારપાલ મહાકાવ્ય	૪૬૬	સમ રાજા ગોડી	૪૭૫
કૃષ્ણવંશ પુરુષમથ	૪૬૬	તારવાતીષ (૧૪૭૬)	૪૭૫
(કૃષ્ણવિં કામગી)	૪૬૬	૧૮ યુનિઓ	૪૭૬
નવર સ્થાપના	૪૬૬	મથાત્રિઓ	૪૭૬
અમદાવાદ	૪૬૭	શુદ્ધીકર શાષ્ટા	૪૭૬
કુલકર્મે	૪૬૮	સ નાથેલ	૪૭૮
ચાલુક્ય - રાજકુપર	૪૬૮	રાજકુપર તીથ	૪૭૮
સિદ્ધપુર	૪૬૯	શાન્તિના ધામી	૪૭૮
અમરે	૪૬૯	ગોલક દીપક સ્થાપન	૪૭૯
નેસરમેર	૪૬૯	રાજકુપર પ્રતિષ્ઠા	
(નિહાનેર, નવર)	૪૬૯	(સ ૧૪૬૬)	૪૮
(કાંચી તોલસી)	૪૬૯	જેમો જ્યોત્તાર	
કમરપુર સંજવશ	૪૭૦	(૨ હા શુ ૫)	૪૮

ઉપ હબરે માનવ	૪૮૧	માઝા પોસીના તીર્થ	૪૮૪
વાસક્ષેપ લાલ	૪૮૧	ચાર જિન પ્રાસાદ	૪૮૪
કાતરણી	૪૮૧	ભ૦ સોમસુંદરસુરિ	૪૮૫
(૧) ત્રૈલોક્યદીપક	૪૮૧	રાજા સાયર	૪૮૫
(૨) સ્થૂલભદ્ર સ્થાપત્ય	૪૮૧	આજડ	૪૮૬
(૩) નેમિનાથ	૪૮૨	મત્રી ગોપાળ	૪૮૭
(૪) ચક્રેશ્વરી	૪૮૨	જીર્ણોદ્ધાર	૪૮૭
(૫) સૂર્યમંદિર	૪૮૨	અભિકા, સરસ્વતી	૪૮૮
રાણાના સ્તૂપો	૪૮૨	કેશરીયાજી	૪૮૮
પંચ તીર્થયાત્રા	૪૮૨	મણિભદ્રવીર	૪૮૮
કવિ મેઘજી (૧૪૯૬)-	૪૮૨	વિશેષ વર્ણન	૪૮૦
ચાર કાર્ય પ્રારભ	૪૮૩	રાહિકા યાત્રા સઘ	૪૮૦
સાદી	૪૮૩	(ઝાદાપત્ની)	૪૮૧
સ્થાપત્ય	૪૮૩	નાદિયા સઘ	૪૮૧
મહોત્સવ દાન	૪૮૩	નાના પોસીના	૪૮૧
બકોડા તીર્થ (૧૫૦૪)	૪૮૩	મગસીજી	૪૮૧
		ચિત્તોરનો કીર્તિસ્તંભ	૪૮૨

પ્રકરણ ૫૧

ભ૦ મુનિસુંદરસુરિ	૪૮૪	પદવી પ્રદાન	૪૮૭
સ્તુતિ	૪૮૪	ત્રયો	૪૮૭
દૂકો પરિચય	૪૮૪	ત્રણ વિજ્ઞાપ્તિ	૪૮૭
(કૂચાલકાળી, સરસ્વતી)	૪૮૫	મુનિ પરિવાર	૪૮૮
આલદીક્ષા	૪૮૫	(૯) પદાવલીઓ	૪૮૮
યુગ પ્રધાન	૪૮૫	(૧) આ૦ વિશાલરાજ	૪૮૭
૨૪ સૂરિમત્ર આરાધના	૪૮૫	(૫૩) ૫૦ વિવેકસમુદ્ર	૪૮૭
પન્નાવતી પ્રસન્ન	૪૮૫	(૫૪) ૫૦ અમરચંદ્ર	૪૮૮
ઉપદ્રવ શમન	૪૮૬	(૫૫) ૫૦ ધીરસુદર	૪૮૮
આચાર્યપદ-મહોત્સવ	૪૮૬	(૫૪) સયમમૂર્તિ	૪૮૮
કંકોતરી	૪૮૬	(૫૩) ૫૦ સુધાભૂષણ	૪૮૮
આચાર્યપદ	૪૮૬	રૂપસેન ૫૦ જિનસુર	૪૮૮
યાત્રાસઘ	૪૮૭	વિશાલ સૌભાગ્ય	૫૦૦

વાગ્બદ્ધાલ્લ કારણિ (૧૫૧૨)	૫	(૬) ઊ સિવસમુદ્ર	૫૧૦
વીતરાજપદ્ય	૫	(૭) ૫ સધવિમસમણિ	૫૧
(૨) મહોં લક્ષ્મીભદ્ર	૫	(આઠ સધ. મણિવરો)	૫૧
(૫૫) ઉં ગુણવિમલ	૫	(૮) ૫૦ ગુણશીલગણિ	૫૧૧
(૫૭) ૫ કમલવિજય	૫ ૧	નામવાદી ગાન	૫૧૨
(૫૮) ૫ શી વિજય	૫ ૧	(૯) ૫ ચત્રલગણિ	૫૧૩
(૬૨) ઊ આન્તિવિજય	૫ ૧	પ્રભાવક મુનિવરો	૫૧૩
તક કાલા સૂત્ર (૧૭૫૬)	૫ ૧	શ્રદ્ધાપદ્ધી બે પદ્ય	૫૧૩
(૫૮) ઊ વિદ્યાવિજય	૫ ૨	બ ગાનસાગર, દેવમદ	૫૧૩
આશુકવિ ૫૦ હેમવિજય	૫ ૨	કિલ્લી, બાવરા ગાદી	૫૧૪
૧૭ મથો	૫ ૩	નગર સ્થાપના	૫૧૫
સ્તોત્ર ચમત્કાર	૫ ૪	શિરોધ્વી-વર્ણન	૫૧૫
જીવા ગુણવિજય	૫ ૫	આં ગુનિસુદર બાપ	૫૧૫
(૧૧-ગુણ. મણિવરો)	૫ ૬	ગિનાલપો, પ્રભાવના	૫૧૬
(૩) આશુક મણિલય	૫૦૭	પદ્ધતિઓ મથો	૫૧૭
(૪) ૫ દેવશીલન	૫ ૮	મત્રી તેજપાદ	૫૧૭
વેતાલપદ્ધતિ (૧૧૧૬)	૫ ૮	કમલગુરુ પ્રતિભા	૫૧૮
આર મહોપાધ્યાયો	૫ ૮	સં મેલાબદ્ધી પાસ્વાલ	૫૧૯
(૪) ઊ ગાનકીર્તિ (બ)		અર્ધો શાંતુલય (૧૬૪૪)	૫૧૯
જીત દીકા (૧૫૨)	૫ ૯	સં વિજયાન દસરિ	૫૨
(૫) ૫ હાનુલ	૫૧૯	૨ હનુરનો યાત્રા સધ	૫૨
પદ્યપદ્યાર્પ		સાં સદ્ગુણી કિયોદાર	૫૨૧
વાગ્બદ્ધાલ્લદીકા	૫ ૯	પાશ્વપુરા-તપા	૫૨૧
		૫ નીલ વિજય	૫૨૨

મઠશુક પદ

(૫૨) આ રાજસાગરસંહિ	૫૨૩	સિંધ ૫૨૫૨મો	૫૨૫
દીકા પરિચય	૫૨૩	૧ ૫ સર્ગમિતે	
પદ્ધતિ ગાન	૫૨૪	(૫૪) આ કિલ્લીદી	૫૨૫
શુ પ્રતિષ્ઠાઓ	૫૨૪	આઠ કાલામાં	૫૨૫
મથો	૫૨૫	સમકલ રાસ	૫૨૬
(૫ બોલસાગરસંહિ)	૫૨૫	(૫ સધ મણિવરો)	૫૨૬

૨ આં સમયરત્ન	૫૨૬	વીકિણ્ણ બીકાનેર	૫૩૪
(૫૮) ૫૦ લાવણ્ય સમય	૫૨૭	માલદેવ જોધાબાઈ	૫૩૫
અથો	૫૨૭	રાવ ગજસિંહ	૫૩૬
પ્રભાવકા	૫૨૮	ભં વિજયદેવ	૫૩૬
આં જયચંદ	૫૩૦	અનિતસિંહ	૫૩૭
આં મલયચંદ	૫૩૦	અભયસિંહ	૫૩૭
સરધનામા	૫૩૦	રત્નભંડારી	૫૩૭
આં રત્નાનર	૫૩૦	કિસનગઢ રાજાવલી	૫૩૮
બગદાદમાં જોતો	૫૩૦	રોઠોડ - ગોત્રો	૫૩૮
અબુલ અલામ અરરી	૫૩૧	રોઠોડ શાખાઓ	૫૩૮
જૈન ચિત્રો	૫૩૨	ગોત્રોચાર	૫૩૮
રોઠોડવંશ જોધપુર	૫૩૨	મુણોત	૫૩૯
જયચંદ રોઠોડ	૫૩૨	ચવાલસ	૫૩૯
અશ્વત્થા-ચંડ	૫૩૩	અબાણ	૫૩૯
(જોધોનુ જોધપુર)	૫૩૪	હથુડી	૫૩૯
મીરાબાઈ	૫૩૪		

પ્રકરણ ૫૩

(૫૩) ભં લક્ષ્મીસાગર-		(૨) મહોં ચંદ્રરત્ન	૫૪૭
સૂરિ (સ્વં ૧૫૪૭)	૫૪૦	ઉં અભય ભૂષણ	૫૪૭
ટૂકો પરિચય	૫૪૦	ઉં અભય શતાર્થી	૫૪૭
પહેલો પ્રતિભાલેખ	૫૪૧	૫૦ શ્રી રત્ન-ઉં રાજરત્ન	૫૪૭
ગચ્છમેળ	૫૪૧	૫૦ દેવરત્ન, ગજસિંહ રાસ	૫૪૭
પદવી પ્રદાન	૫૪૧	(આં દેવરત્ન)	૫૪૮
ધર્મધ્યાન	૫૪૨	જ્ઞાનહર્ષ	૫૪૮
ધર્મકાર્યો - પ્રતિષ્ઠાઓ	૫૪૨	સાધ્વીસંઘ (સાધ્વીઓ)	૫૪૮
(૧) માતર (૨) ગોડીપુર	૫૪૩	દુકાળો	૫૪૮
(૩) બામણવાડ (૪) ગભીરા	૫૪૫	ખેમો દેદરાણી	૫૪૯
અથ ભંડારો (અમદાવાદ)	૫૪૫	નોધ	૫૫૦
સં મેઘો	૫૪૬	ત્યારે અને આજે	૫૫૦
અમણ પર પરાઓ	૫૪૬	રામપવિત મોઢ	૫૫૨
(૧) ઉં જયવીર	૫૪૭	નાગરાજ	૫૫૨

દાનવીરો	૫૫૨	આવાધન સુનારો	૫૬૩
પ્રભાવકો	૫૫૨	એક પ્રતિકભણ	૫૬૩
સં મેષજી જીવણ	૫૫૨	મણિલાલવીર(સ ૧૫૪૭)	૫૬૩
મ ઉજમ કાળ	૫૫૩	જૂતિ, જરજી	૫૬૪
સુજી જા	૫૫૩	(૫૫) આં મુધાનકન	૫૬૩
શીરમ, સામુ	૫૫૩	જાવનજરી	૫૬૪
સ્તનશાહો	૫૫૪	ઈડર કૈમપરિપારી	૫૬૪
મજી	૫૫૫	(૫૬) આં મુમતિમુદર	૫૬૪
બાલકા-સાલકા	૫૫૫	જાણુ નિન્દાસા	૫૬૪
કુજર ભીલ	૫૫૬	(૫૭) આં બિનસોમ	૫૬૪
સાલકાશાહો	૫૫૬	(૫૭) આં કમલકંસરા	૫૬૪
જા જામસિહો	૫૫૬	સાંભાવધાની	૫૬૪
મત્રી આશાશાહ	૫૫૭	વરસાનો ગુલો	
મત્રી માંજીસોની	૫૫૭	(૫૮) આં જ્યકંસાણુ	૫૬૫
જીમુ શાસિલાલ	૫૫૭	જાજાજા પ્રતિષ્ઠા	૫૬૫
સ જીવણ, મેષજી	૫૫૭	(૫૯) આં નર્મદ	
ગોપાળ	૫૫૮	(સ ૧૬૬૫)	૫૬૫
પૂજારાજ-ગુલાકાન	૫૫૮	જાકાજા જોપાઈ	૫૬૫
નરેન્દ્ર	૫૫૮	કુવળપુરા શાખા	૫૬૬
બાલકા, દીકા, નાંકા	૫૫૮	(૫૪) સોમજીવ	૫૬૬
શીલ જીવરિ	૫૫૮	(૫૫) આં જાનમકન	૫૬૬
મનજીને - વેશાક	૫૫૯	જાજીજી	૫૬૬
સ પાંચજી જાકા પાંચજી	૫૫૯	બીજી પરપરા	૫૬૬
કમલકંસરા મજી	૫૬૦	જાવરન જાવજીરિ	૫૬૬
(૫૪) આં સોમજીવ	૫૬૧	(૫૬) આં સોમજીવ	૫૬૭
(૫૬) ૫ કમલકન	૫૬૧	જાગીજી	૫૬૬
જિલુજાકાપક પ્રાપ્ત	૫૬૧	પાંચ જોપાજો	૫૬૮
પરપરા	૫૬૧	પાંચ સિંધો	૫૬૮
૫ જાવજીવર	૫૬૨	૫ જાવજીવ જામ	૫૬૮
(નારજી)	૫૬૨	૫ અણુવિજળ	૫૬૮
મજીજી	૫૬૨	મજી સોમજીવરિ	૫૬૯
સોમિત્રા, આણુ	૫૬૩	ગુરુ ગુણ કાળ	૫૬૯

(૫૭) આં જિનસોમ	૫૭૦	શેં નં ગીં શેડનો	
મહોં જિનમડન	૫૭૦	અભિપ્રાય	૫૮૩
ઋષભવીર દ્વિસધાન	૫૭૦	લોંકામત પરંપરા	૫૮૧
(૫૭) આં ઈન્દ્રનંદિ	૫૭૦	ત્રણ ગાદીઓ	૫૮૨
ગચ્છભેદ	૫૭૦	(૧) વડોદરા	૫૮૨
ચાર શાખાઓ	૫૭૧	શ્રીવત પરિવાર	૫૮૨
તપા-પાલનપુરા	૫૫૧	ભં વિજયાનંદ	૫૮૩
(૫૮) આં ધર્મહંસ	૫૭૧	વિવિધ દુઃ પથો	૫૮૪
સં મેધજી	૫૭૧	(૨) ખાલાપુર	૫૮૪
(૫૯) આં ઈન્દ્રહંસ	૫૭૧	ધર્મદાસજી (૧૭૦૯)	૫૮૬
ઉપદેશ કૃષ્ણવટ્સી	૫૭૨	અદારિયા	૫૮૭
નિગમમત વર્ણન	૫૭૨	(૩) યતિપરંપરાઓ	૫૮૭
નિગમમત વર્ણન	૫૭૪	(૧) રાજકાલંકાર	૫૮૭
(૫૯) આં હંસસંયમ	૫૭૫	(૨) પૂં મેધરાજજી	૫૮૭
મોત્રો	૫૭૫	મેધ વિનોદ - મેધ માલા	૫૮૭
ભૂકટિયા (ભૂકટિયા)	૫૭૬	મુક્તિ વિલાસ રાસ	૫૮૮
૩૬ ઉપનિષદો	૫૭૬	ઉત્તરાધ શાખા, માણેક	૫૮૮
(૫૯) પં સિદ્ધાન્તસાગર	૫૭૭	માણેક ઋષિ	૫૮૮
દર્શન રત્નાકર	૫૭૭	મુનિ ઉદ્યોતવિજય	૫૮૮
મણિભદ્ર ઇન્દ્ર	૫૭૮	લોકાના વિવિધ ગચ્છો	૫૮૮
લઘુ પ્રશસ્તિ	૫૭૮	(૧) કુંકિયા છ કોટી	
(પ્રકાશક)	૫૭૮	(૧૬૬૨)	૫૮૮
પાંચ રાજગૃહી	૫૭૯	(૧૨મા) ઋષિ લવજી	૫૮૮
નગર સ્થાપના	૫૭૯	પઠન પાઠન	૫૮૮
આજીણી અસર	૫૭૯	લેખિત કરાર	૫૮૮
આજીણુ આચાર્યો	૫૮૦	પુનઃ દીક્ષા, નવોપય	૫૮૮
નિગમ મતનો ઉદ્દેશ	૫૮૧	કેદ મુક્તિ	૫૮૯
પ્રકાશકને સૂચના	૫૮૧	યતિ ધર્મદાસ	૫૮૯
નવ વિવિધ મતો	૫૮૧	સૂરતમાં દયા	૬૦૦
(૧) લોંકામત	૫૮૧	(અજમેરમાં દયા)	૬૦૦
વિધિ લોપ	૫૮૧	મતભેદ	૬૦૦
ચાર ફેરફારો	૫૮૩	મુશુરાનમા ઝેર	૬૦૦

(૩) પાનખી પક્ષ		(૬) કલ્યાણ (મુખિ+ખરિ)	૧૩૬
(સ ૧૭૩૧)	૧૦૩	ભલુચાળી	૧૩૮
(૪) બાજીપક્ષ	૬૪	ને પદાવલી	૧૪૧
(૫) તેરાપક્ષ (સ ૧૮૭)	૬૪	શીયા નામોરી સોઠાગામ્	૧૪૧
એક પરપરા		(૬ ૬૧) કૃષ્ણદ બેપાગર	૧૪૩
(૬) નાંકા પક્ષ	૬૦૫	સાદીના સોઠા	૧૪૫
પૂ વળપાક્ષ	૬૫	(૬૬) આ સદાર મસરિ	૧૪૮
બાજીની માનસા	૬૬	સધપ મચ્છમેક	૬૫
ગિલાસમ	૬૮	(૭૪) ઝ રમુનાથ	૧૫૨
(૭) વીરખમ	૬૯	પદાવલી (૧૬૮૬)	૧૫૨
(૮) બીજામતો	૬૯	પાંચમો પાંચમદ રાજ્યદ	૧૫૨
જ્યોત્સવિ વિજય	૬૯	જ્યોત્સવિ	૧૫૨
અપક્ષ, મૂળનામો	૬૯	પરંતિથિ વિચાર	૧૫૬
(૧) મુક્તસાગર કાલસાગરરાસ	૬૯	(નામિય મુખતિ)	૧૫૬
મસરિ હેમસાગર	૬૯	સ્થિતર પથો	૧૫૭
અર્ચા સતક પ્રસરિત		પરદેશી ન્યાય	૧૫૮
(૧૭૦)	૧૧	ધાર્મિક બાધિમો.	૧૫૯
(૧૧) બ કલ્યાણમર્ચા		સ્થાપના તીર્થો	૧૬૨
(૧૬૭૩)	૧૧	મુખતિયાન કૈતવ સનો	૧૬૪
માજપુરા રામચંદ્રાસામનરાસ	૧૧	કાલ મોલકલ	૧૬૪
(મા મ સાદીની જુઓ)	૧૧૧	સાસન સેવા	૧૬૫
સોઠા મોપાઈ	૧૧૧	માર પ્રભાવો	૧૬૬
બ રાન, બ વિજય	૧૧૧	આ માનસુમ	૧૬૬
કયાસરાઈ કિલ્લો	૧૧૧	વિવિધપક્ષ	૧૬૬
કેદા ગાદી	૧૧૫	(૧૩+૭=૨)	૧૬૬
બ મહાનક, મહાનિર તીમ	૧૧૫	(૧૨) કુબા, પ બાજીસી	૧૭
પદાવલી, ગાદી	૧૨	નિમ્નબાજી પ્રધાનતા	૧૭
ત્રીજો કુવા અત	૧૨	ગૂમાપક્ષ સામૈયા પક્ષ	૧૭૧
મચ્છ સધા	૧૩૩	પરિત સુધાગર પાટી	૧૭૧

અકરણ પદ

પદ આં મુખતિ		મચ્છ મુખતિયાધુમો	૧૭૨
સાજીસુરિ (૧૫૮૧)	૧૭૨	બિન્દાપિયામો	૧૭૩

સ્વ. ગેદાણી શ્રી વિજયારણ્ય

૨૫ સ. ૧૯૪ ના બીજા વેશાળ મુદિ ૩ વા. ૧૬ ૫ ૬૪

મના પુનરુત્થાનનાં તેમના પુત્ર ન શ્રી મનુભાઈ કોસ્તિમલા ન
ના મેળ હાથવાળા સદાય કરી

સ્વ૦ ગૅઠ શ્રી જ્ઞેનિ ગભાઈ કાલિદાસ ગેરદલાલ

જન્મ સ ૧૯૨૯ ચૈત્ર વદિ ૮

મૃત્યુ સ ૨૦૧૦ આસો વદિ ૩

તા ૨૦-૪-૧૯૭૩

તા ૧૬-૧૦-૫૪

જેમના પુણ્યસ્મરણાર્થે તેમના પુત્રગણ શ્રી નસુભાઈ જ્ઞેનિ ગભાઈએ

આ ત્રય પાવનામા સહાય કરી છે

(૨૦૨૦)

(૨) ભ૦ સુમતિસાધુ	૬૭૩	જિનપ્રતિષ્ઠા, જિનવાણી	૬૭૫
પદ્ધત	૬૭૪	શેઠ ક૦ લા૦ જિનાલય	૬૭૪A

પ્રકરણ ૫૫

ભ૦ હેમવિમલસૂરિ		(હેમાનંદ)	૬૮૨
(સં ૧૫૮૩)	૬૭૬	૬૨ આ૦ શાન્તિસોમ	૬૮૨
દૂકો પરિચય	૬૭૬	સ૦ ૧૬૭૩ આગલોડ	
પ્રભાવક	૬૮૦	મણિભદ્ર	૬૮૨
યતિઓને સુધારણુ	૬૮૧	સધર્મ	૬૮૨
સાધુવૃત્તિ	૬૮૧	(૬૫) આ૦ આનંદ સોમ	૬૮૨
ઉપસર્ગ પ્રવાહ	૬૮૧	વીજપુરનાં મંદિરો	૬૮૩
પ્રતિષ્ઠા, દીક્ષા, ઉપદેશ	૬૮૨	(૬૭) ભ૦ કેશરસોમ, માંધાતા	૬૮૪
સ૦ ૧૫૮૨ ક્રિયાદ્વાર	૬૮૩	મગશી સ્તવન	૬૮૪
(૫૦ સત્યવિજયગણિ)	૬૮૩	પુખ્તચંદ દોશી	૬૮૪
ગચ્છનાયક	૬૮૪	પાખી, ગામ જમણુ	૬૮૪
આઠ શાખા પરપરા	૬૮૪	કુતરાને લાડવા	૬૮૪
ત્રથો	૬૮૫	બહાદૂર જૈનો	૬૮૫
કથિવા કપડા	૬૮૫	પરંપરા	૬૮૫
જીર્ણોદ્ધારો	૬૮૫	(૫૪) મહો૦ વિદ્યાસાગરગણિ	૬૮૬
તપાહર્ષકુલ સોમ		(૫૫) ૫૦ જીર્ણગણિ	૬૮૭
પદ્માવલી	૬૮૬	૫૬ મહો૦ ધર્મસાગર	
(૫૬) ભ૦ સૌભાગ્ય		ગણિ	૬૮૮
સાગર	૬૮૬	ન્યાય, જિનાગમ	૬૮૮
(ચૈત્રવાલ સોમશાખા)	૬૮૭	ઉપાખ્યાયો	૬૮૯
૫૭ ભ૦ સોમમિલન	૬૮૮	એકતુટી	૬૮૯
સ૦ ૧૬૧૨ સોમશાખા		શ્રી જિનવિજય પ્રકાશ	૭૦૦
પદ્માવલી	૬૮૯	બહુમાન	૭૦૧
(૫૮) આનંદસોમ, હેમસોમ	૬૯૦	પ્રતિષ્ઠા	૭૦૩
૫૦ શ્રી વિમલ	૬૯૦	મારવાડ	૭૦૪
સ૦ ૧૬૭૨ સોમશાખા		અમત આમણા	૭૦૬
પદ્માવલી	૬૯૦	ચર્યાચર્ય	૭૦૮
(૬૧) આ૦ ઉદયવિમલ	૬૯૨	શાન્તિના ઉપાયો	૭૧૨
વેતાલ પચ્ચીસી	૬૯૨	ઐતિહાસિક નાંધ	૭૧૩

(૫૭) મહોં હાનર્પિના નામો	૭૭૦
ગુન નામ મિશ્ર સ્તુતિ	૭૭૦
હસ્તાક્ષર	૭૭૦
જનિયા કરે માફ	૭૭૦
વિવિધશાખા	૭૭૦
(૬૨) પંં પ્રતાપકુશલ	૭૭૧
વચનસિદ્ધિ, નિર્દોષ	૭૭૬
ગ્રામ દાન	૭૭૧
જિનપ્રાસાદ માટે માનકુવા	૭૭૧
ભટ્ટારક	૭૭૧
(૧) નામમાલા રસશુ ગાર	૭૭૧
પિંગલ, પારસાત નામમાલા	૭૭૨
(૬૪) ભં કુંચરકુશલ	૭૭૨
પિંગલ	૭૭૨
કુશલ શાખા	૭૭૨
તપાકુશલ શાખા	૭૭૩
શ્રીપૂજ દૂક	૭૭૩
ગૌતમસ્વામી સજ્જાય	૭૭૩
શત્રુજય ચર્ણન	૭૭૩
(૫૮) મહોં સકલચંદ્ર	
ગાં	૭૭૪
પરિચય	૭૭૪
ગચ્છમેળ (સં ૧૬૨૧)	૭૭૪
મહોપાધ્યાય	૭૭૫
અથો, શિષ્યો	૭૭૫
(૫૯) મહોંશાન્તિચંદ્ર	૭૭૫
વરુણદેવ, મહોપાધ્યાય,	૭૭૬
પંન્યાસ, દીક્ષા	૭૭૬
અથો, કૃપારસકોશ	૭૭૬
ભવિષ્યવાણી	૭૭૭
મોટા ગીતાર્થો	૭૭૭
અનિતશાન્તિ	૭૭૭

(૬૦) પંં રત્નચંદ્ર ગણિ	૭૭૮
કુમતાહિવિપળગુલિ	૭૭૮
તપારત્ન હિતોપદેશ	૭૭૮
હીર વિહાર	૭૭૮
હૈદ્રાબાદ, હીરવિહાર	૭૭૮
સૂરતમંડન પાર્શ્વનાથ	૭૭૯
(૬૦) અમરચંદ્ર	૭૭૯
યુગ પ્રધાન સંખ્યા,	૭૭૯
ઉપા સુરચંદ્ર	૭૭૯
(ત્રણ સૂરચંદ્રો)	૭૭૯
(કુશને શરીકની	
બોધકથા)	૭૮૦
૬૦ મહોં ભાલુચંદ્ર	૭૮૦
માતા પુત્રો દીક્ષા	૭૮૦
પંન્યાસ વિદ્યાસ	૭૮૦
છ દર્શન પાઠ	૭૮૧
શાહબખ્ષાને શાસ્ત્ર પાઠન	૭૮૧
સૂર્યસહસ્ર નામ	૭૮૧
માનવરક્ષા	૭૮૧
સૌરાષ્ટ્ર ભેટ	૭૮૧
વિપકન્યા રક્ષા	૭૮૧
શાન્તિસ્નાત્ર વિધિ	૭૮૧
લાહોરમા ચૈત્ય ઉપાશ્રય	૭૮૨
પુશક્રહમ	૭૮૨
સવાઈ હીર	૭૮૨
ઉપાધ્યાય કરમાન	૭૮૨
હૈદ્રાબાદ હીરવિહાર	૭૮૨
પં ભાવચંદ્ર સિદ્ધિચંદ્ર	૭૮૨
શાહબખ્ષા જેવા પુશક્રહમ	૭૮૩
ચિંતામણી જિનાલય	૭૮૩
રોશન મહોલો	૭૮૩
શત્રુજય વ્વાલિયર પુરહાન	

પુરમાં જિનાલયો	૭૮૩	વિગમનતા.	૭૮૬
ખુરમતી મડબડ	૭૮૪	શિશ્વો	૭૮૭
જેનતીર્થ રક્ષા	૭૮૪	મુનિ સમ્મેલન (સ ૧૬૮૧)	૭૮૯
જગ, ગુરુને જેનતીર્થ સેા	૭૮૪	(૩) ૫૦ દેવચ દ્ર	૭૯૧
જલિયો માફ	૭૮૪	૫૦ સાવચ દ્ર	૭૯૧
જમારિયામન	૭૮૪	દેવાઉલમન	૫૧૨ ૭૯૧
સમાધિ સ્તુપ (સ ૧૬૫૩)	૭૮૩	માગુચ દુલ ગુન પદ્માવલી	૭૯૧
બાંબ જહાઝીર (સ ૧૬૬૨)	૭૮૪	મહાપોગી સીકાન ૬	૭૯૨
શાહી ફરબદમા	૭૮૪	૬૧ મહોં સિદ્ધિચન્દ્ર	૭૯૩
(સ ૧૭૩૬ થી ૧૬૬૨)	૭૮૪	ગણિ	૭૯૩
ગુજરાતમાં (સ ૧૬૬૮ થી)	૭૮૪	સતાવધાન	૭૯૭
શાસ્ત્રાર્થ	૭૮૪	પુણ્યક્રમ	૭૯૩
બાદશાહી આમત્રણ	૭૮૫	કર્ષે આપવીતી	૭૯૩
જીવિવેદ્ય	૭૮૫	૫૦ સાવચ દ્ર, સિદ્ધિચ દ્ર	૭૯૩
ફરોશિતીર્થ	૭૮૫	શાહાબાદા પુત્ર લેવો	૭૯૭
શાહી સરકાર	૭૮૫	ફાળો	૭૯૭
(સ ૧૬૩૬ થી ૬૨)	૭૮૫	આફત ગાનિ	૭૯૫
આફતો શાનિ	૭૮૫	(કામ ઉતાર સીલ)	૭૯૬
માલપુર, પ્રતિષ્ઠાઓ	૭૮૫	માલપુરમાં જિનમસાદ	૭૯૬
અમ્બાર હીકાઓ	૭૮૫	માલપુરનાં સમાધિસ્થાનો	૭૯૭
ઉપા સિદ્ધિચન્દ્ર (સ ૧૬૭૩		શુરહાનપુરમાં પદોપકારો	૭૯૭
પો સુ ૧૩ શિરોહી)	૭૮૬	મહોપાધ્યાય પદ	
માલવાડ (સ ૧૬૭૩)	૭૮૭	સ ૧૬૭૩ પો સુ ૧૩	
આતરા શુરનપુર		શિરોહી	૭૯૭
(૧૬૭૪-૭૫)	૭૮૭	માલવાડ, શુરહાનપુર, આતરા	૭૯૭
અહિ સા, કરમાદ ધર્મસ્થાન		વીનાપુર સુલપુર	૭૯૮
રક્ષા ફરમાન	૭૮૭	શુરનપુર આતરા	
વધુમાં તપસીલ	૭૮૮	૧૬૭૪-૭૫	૭૯૭
સ ૧૭૨૨ સુધી	૭૮૬	મથો	૭૯૮
મોદા માનીઓ	૭૮૬	કાઓની રસ પ્રસાદી	૭૯૮
પરિવાર (૮)	૭૮૬	નેમિનાથ, ચાર મહોમા	૭૯૮
મથો	૭૮૬	૫૦ દેવચ દ્ર, વિવેકચ દ્ર	૭૯૮

તપ, અનશન	૮૦૦
ભ૦ વિજયસિંહચરણ	
પાદુકા	૮૦૦
મહો૦ સકલચંદ્ર ગણિ	૮૦૦
(૫૮) મહો૦ ઉદ્યોતવિજય	૮૦૧
(૫) મહો૦ હાનર્ષિગણિનો	
વાચક વંશ	૮૦૧
૫૭ મહો૦ હાનર્ષિ ગણિ	૮૦૧
૫૮ મહો૦ ઉદ્યોતવિજય ગણિ	૮૦૧
આ૦ વિજયસેનસૂરિ	૮૦૧
ભ૦ હીરવિજયસૂરિ	૮૦૨
૫૯ ૫૦ ગુણવિજયગણિ	૮૦૨
૬૦ ૫૦ સંઘવિજયગણિ	૮૦૨
સપ્ત જિનતીર્થ	૮૦૩
મગશી તીર્થ	૮૦૩
કલ્પ પ્રદીપિકા ગ્રં ૦ ૩૩૦૦	૮૦૩
સિંહાસન બત્રીશી	૮૦૩
ઉરમાનપુરા	૮૦૩
(૬) મહો૦ હાનર્ષિગણિ	
પરંપરા	૮૦૩
૫૯ ૫૦ કલ્યાણકળશ	૮૦૩
૫૦ કાનર્ષિ	૮૦૩
૫૦ કલ્યાણકુશળ ગણિ	૮૦૪
મહાવીર સ્તોત્ર	૮૦૪
૬૦ ૫૦ દયાકુશળગણિ	૮૦૪
કેતેહપુર (સં ૦ ૧૬૪૯)	૮૦૪
લાભોદય રાસ, તીર્થમાલા	૮૦૪
ભ૦ વિજયસિંહસૂરિ	૮૦૪
આ૦ જહાંગીર મુલાકાત	૮૦૪
આદશાહનાં ધર્મબાણ	૮૦૫
ભદ્રારક ભક્તિપત્ર	૮૦૫
અનરાતીર્થ	૮૦૫

જીર્ણોદ્ધાર, શિલાલેખ	૮૦૫
તીર્થ ધર્મશાળા	૮૦૫
ભ૦ વિજયદેવસૂરિ	૮૦૬
૫૦ મેઘર્ષિગણિ	૮૦૬
૬૨ ૫૦ ભક્તિગણિ	૮૦૬
ભ૦ વિજયદેવસૂરિ સન્ન્યાય	૮૦૬
૫૦ લાભકલશ	૮૦૬
વિજયસિંહસૂરિ સન્ન્યાય	૮૦૬
૬૨ ૫૦ ભક્તિકુશલ	૮૦૬
કલ્પ કિરણાવલી પદ્યાવલી	૮૦૬
પ્રભાસપાટણ	૮૦૬
(૭) મહો૦ હાનર્ષિગણિ	
શ્રમણ વંશ	૮૦૬
૫૯ ૫૦ જીવર્ષિગણિ	૮૦૬
૫૦ ધર્મકુશલ	૮૦૬
દીક્ષા	૮૦૭
૬૧ ૫૦ કેશરકુશલગણિ	૮૦૭
આદશાહ આલમ	૮૦૭
ભ૦ વિજયરત્નસૂરિ	૮૦૭
કુલ્પાકતીર્થ	૮૦૨
જીર્ણોદ્ધાર પ્રતિષ્ઠા	૮૦૭
હેદ્રાઆદ	૮૦૭
હીર વિહાર	૮૦૭
ફારસી પત્રો, ફરમાનો	૮૦૭
૮ મહો૦ હાનર્ષિગણિ	
શ્રમણ વંશ	૮૦૭
૬૧ ૫૦ જિનકુશલ	૮૦૮
પુણ્યપ્રકાશ કાવ્ય	૮૦૮
પાર્શ્વતીર્થમાલા	૮૦૮
૬૧ ૫૦ જિનકુશલગણિ	૮૦૮
અવચૂરિ	૮૦૮
હીરવિજયસૂરિ ગચ્છ	૮૦૮

સ્વરૂપ વર્ણન	૮૫૪	મણિભદ્ર ૭૬	૮૫૭
ચારુદિગ્ધા પીર	૮૫૫	લગ્નકર્ણ યજ્ઞ	૮૫૮
વીરની આરાધના	૮૫૫	ધાર્મિક યજ્ઞ	૮૫૮
નગરોદ્ધત્તા વશાને	૮૫૫	શ્રી હેમનામવાલા સુસ્તિવરો	
મણિભદ્રની જીદો, સ્તોત્રો	૮૫૬	મુનિવરો	૮૬૧
૫ ઉદ્ધવવિજયગણિ	૮૫૭		

અકરણ ૫૬

આઠ આન દિવિમશ્ચમૂરિ	૮૬૪	આરાધના	૮૬૯
સુતિમ્બોદિ	૮૬૪	ત્રણ સિંધ પર પરાઓ	૮૭૦
કિષોદ્ધાર (૪ ૧૫૮૨)	૮૬૬	આત્મ તીર્થધારો	૮૭
અરિમતી મુનિઓ	૮૬૭	પીરની દરગાહ	૮૭૧
બીજા અગ્નિગ્રામક ૭		અમારલા પીર	૮૭૨
સૌભાગ્ય દય	૮૬૭	બીજા દેવો	૮૭૨
નવા જેનો	૮૬૮	અતિમ, મનલ	૮૭૩

(૨) પાલં શીલ ચારિત્ર	
શાખા પં.	૮૨૩
(૩) પાલં શીલ ચારિત્ર	
શાખા પં.	૮૨૩
(૪) પાલં શીલ ચારિત્ર	
શાખા	૮૨૦
(૧) પં હર્ષકૃલગણિની	
પરપરા	૮૨૪
હર્ષકૃલ શાખા	૮૨૪
શતાર્થી	
કાવ્યપ્રકાશ	૮૨૫
(૧) પં સધ હર્ષગણિની	
પરપરા	૮૨૫
(૫૭) પં ધર્મસિહગણિ	૮૨૫
(૩) પં વાનરઋષિની	
વિમલ પરપરાઓ	૮૨૬
૫૭ પં વિદ્યાવિમલ	૮૨૭
૫૮ મહોં સહજસાગર	૮૨૮
ભં રાજસાગરસૂરિ	૮૨૯
૫૦ રવિસાગર	૮૨૯
૫૦ કૃપાસાગર	૮૨૯
૫૦ તિલકસાગર	૮૨૯
(૫૬) ૫૦ વિજયવિમલ	૮૩૦
(૫૭) ૫૦ વિવેકવિમલ	૮૩૦
(૫૭) ૫૦ આનંદવિમલ	૮૩૦
૫૦ પ્રમોદમંડનની પરપરા	૮૩૦
૫૦ સહજવિમલ	૮૩૧
રાસકાગે	૮૩૧
પ્રભાવક જૈનો	૮૩૩
રાજા ભાણુ,	
રાજા નારાયણ	૮૩૩
ત્રણ પ્રકારના તીર્થો	૮૩૩

(૧) વરકાણાતીર્થ	૮૩૪
(જરાવલા ગચ્છની	
પટ્ટાવલીઓ)	૮૩૪
(૨) નાકોડા તીર્થ	૮૩૪
કોડાગામ. કાલિદ્રહ	૮૩૬
નાકોડામાં ત્રણ	
જિનાલયો	૮૩૬
મેવાનગર	૮૩૮
મણિભદ્રવીર સ્તુતિ	૮૩૮
મણિભદ્રવીર ઉત્પત્તિ	૮૪૦
અધિષ્ઠાયક તરીકે	૮૪૧
આં શાન્તિસોમ	૮૪૨
લાડોલ	૮૪૩
આં હેમવિમલસૂરિ અને	
મણિભદ્રવીર	૮૪૪
વિજયદાનસૂરિ ને મણિભદ્ર	૮૪૫
આયબીલ તપ	૮૪૬
૫૦ અમૃતવિજયજી ઓલીયા	
અને મણિભદ્રવીર	૮૪૬
સરસ્વતીની દેરી	૮૪૮
મુનિ નેમિસાગર	૮૪૮
અમૃતવિજયજીનો ચમત્કાર	૮૪૮
(૫) ભં ભુવનતિલકસૂરિ	૮૪૯
શાસન પ્રભાવના	૮૪૯
મણિભદ્ર સાચદેવ	૮૫૦
(પુત્ર પુત્રીઓનું દાન)	૮૫૦
(૬૬) ભં રત્નકીર્તિસૂરિ	૮૫૧
(૬૭) ભં ગુણસાગરસૂરિ	૮૫૨
મણિભદ્રવીરનાં તીર્થો	
ઉજ્જૈન, મગરવાડા, આગલોડ	૮૫૨
કબોઈ,	૮૫૩
બીજા પ્રભાવક મ્થાનો	૮૫૩

૯ મહો ૦ દાનર્થિગણિ

મમળુ વશ ૮૦૮

૫૮ મહો ૦ ઉચોતવિજય ૮ ૮

૫૯ ૫ બુદ્ધિદુષ્ટ ૮૦૮

૬ ૫ વિચારદુષ્ટ ૮ ૮

(સ ૧૬૪૮) ૮ ૮

(૧) ૫ નવદુષ્ટમણિ ૮ ૮

(૨) ૫ નવદુષ્ટમણિ ૮ ૮

(૩) ૫ દર્શિતદુષ્ટમણિ ૮ ૮

મવિશ તીથ સિદ્ધાસેખ ૮ ૮

છલ્લોદાર, જિનપ્રાસાદ ૮૦૮

નોંધ. (૧) તપાજ્ઞદુષ્ટ ૮ ૮

સાખા ૮ ૮

૧ ૫૦ શ્રીપતિ મહિવરની

મમળુ પદ્મવતી ૮ ૮

૫૮ ૫ સિદ્ધવિમલમણિવર ૮ ૮

મન્નનામણી આઘાપાશન ૮ ૮

સાગર નારની (૧૬૭૪) ૮૧

પ્રતિષ્ઠા મધો ૮૧૧

૫૯ ૫ દેવવિમલમણિવર ૮૧૧

સ દાદા સોદિલ ૮૧૧

અમમળિક મધો ૮૧૧

મન્નમેદ ૮૧૧

સનેક જાગ્યારી સાધુ ૮૧૨

જનદુગ્ધ ચરિત્ર ૮૧૨

મહાકાવ્ય ૮૧૨

હીરવિજયપુરિ સમોદા ૮૧૨

૧ ૫ મણેક વિમલમણિ ૮૧૨

૧૧ મુનિ મન્નવિમલ ૮૧૩

(૨) ૫૦ શ્રીપતિ

ગણિવરની પદ્મવતી ૮૧૩

૫૮ મહો ૦ વિવેકસુધર્

૧ અભિવર ૮૧૩

૧૩૬ મુખ ૮૧૩

આઠ અવધાન ૮૧૩

અમારિ અવર્તાવી ૮૧૩

કન્નમાં અમારિ, હરેશ ૮૧૪

જયવાદ પત્રો ૮૧૪

જૂનો રાજવિકાર ૮૧૪

રાજ ૫ માણ ૮૧૪

હીરસરિરાસ ૮૧૪

નાદસાલી દ્વિમારમાં ૮૧૪

સચિત્ર વિદ્યામિ પત્ર ૮૧૬

ચિત્રકાર શાસ્ત્રિવાદન ૮૧૬

ચોરાચીના મંદિરમાં ૮૧૭

(વિજયસેનસરિનો સ્વપ્નદેશ ૮૧૬

વિકાર ખામ્બો ૮૧૮

પ્રતિષ્ઠાઓ ૮૧૮

શાન્તિદાસ ક્ષેત્રીની મનો- ૮૧૮

બાઈના ૮૧૮

મુનિ સમ્બેન (સ ૧૬૮૧ ૮૧૮

મ ચૈન મુ ૬) ૮૧૮

સર્વદયસક અમામાણિક ૮૧૮

પ્રતિમા લેખો ૮૨૦

ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ ૮૨૧

પ્રતિ કા પ્રચલિત ૮૨૧

મધો ૮૨૧

૫૮ ૫ પરમાનદ મણિ ૮૨૧

૫૬ મુનિ ખેમનદ ૮૨૨

૫૦ મહાનદ મણિ ૮૨૨

(૧) પાત્મપુરા શીશ્વરનાથ ૮૨૨

(૧) પાત્મપુરાશીશ્વરનાથ ૮૨૨

સાખા પદ્મવતી ૮૨૩

(૨) પાલં શીલ ચારિત્ર	
શાખા પં	૮૨૩
(૩) પાલં શીલ ચારિત્ર	
શાખા પં	૮૨૩
(૪) પાલં શીલ ચારિત્ર	
શાખા	૮૨૦
(૧) પં હર્ષકુલગણિની	
પરપરા	૮૨૪
હર્ષકુલ શાખા	૮૨૪
શતાર્થી	
કાવ્યપ્રકાશ	૮૨૫
(૧) પં સઘ હર્ષગણિની	
પરપરા	૮૨૫
(પેઝ) પં ધર્મસિહગણિ	૮૨૫
(૩) પં વાનરઋષિની	
વિમલ પરપરાઓ	૮૨૬
પા ૫૦ વિદ્યાવિમલ	૮૨૭
પ૮ મહોં સહજસાગર	૮૨૮
લ૦ રાજસાગરસુરિ	૮૨૯
પ૦ રવિસાગર	૮૨૯
પ૦ કૃપાસાગર	૮૨૯
પ૦ તિલકસાગર	૮૨૯
(પ૬) પ૦ વિજયવિમલ	૮૩૦
(પ૭) પ૦ વિવેકવિમલ	૮૩૦
(પ૭) પ૦ આનંદવિમલ	૮૩૦
પ૦ પ્રમોદમંડનની પરપરા	૮૩૦
પ૦ સહજવિમલ	૮૩૧
રાસકાગે	૮૩૧
પ્રભાવક જૈનો	૮૩૩
રાજા ભાણુ,	
રાજા નારાયણ	૮૩૩
ત્રણ પ્રકારનાં તીર્થો	૮૩૩

(૧) વરકાળાતીર્થ	૮૩૪
(જીરાવલા ગચ્છની	
પટ્ટાવંલીઓ)	૮૩૪
(૨) નાકોડા તીર્થ	૮૩૪
કાડાગામ કાલિદ્રહ	૮૩૬
નાકોડામાં ત્રણ	
જિનાલયો	૮૩૬
મેવાનગર	૮૩૮
મણિભદ્રવીર સ્તુતિ	૮૩૮
મણિભદ્રવીર ઉત્પત્તિ	૮૪૦
અધિષ્ઠાયક તરીકે	૮૪૧
આં શાન્તિસોમ	૮૪૨
લાડોલ	૮૪૩
આં હેમવિમલસુરિ અને	
મણિભદ્રવીર	૮૪૪
વિજયદાનસુરિ ને મણિભદ્ર	૮૪૫
આયબીલ તપ	૮૪૬
પ૦ અમૃતવિજયજી ઓલીયા	
અને મણિભદ્રવીર	૮૪૬
સરસ્વતીની દેરી	૮૪૮
મુનિ નેમિસાગર	૮૪૮
અમૃતવિજયજીનો ચમત્કાર	૮૪૮
(૫) લ૦ ભુવનતિલકસુરિ	૮૪૯
શાસન પ્રભાવના	૮૪૯
મણિભદ્ર સાચ્યદેવ	૮૫૦
(પુત્ર પુત્રીઓનું દાન)	૮૫૦
(૬૬) લ૦ રત્નકીર્તિસુરિ	૮૫૧
(૬૭) લ૦ ગુણસાગરસુરિ	૮૫૨
મણિભદ્રવીરનાં તીર્થો	
ઉજ્જૈન, મગરવાડા, આગલોડ	૮૫૨
કબોઈ,	૮૫૩
ખીજા પ્રભાવક સ્થાનો	૮૫૩

સ્વરૂપ વર્ણન ૧	૮૫૪	મણિવાદ ૭૬	૮૫૭
ત્રારાધિયો વીર	૮૫૫	મહાકર્ણ મધ્ય	૮૫૮
વીરની આરાધના	૮૫૫	મદિય મધ્ય	૮૫૮
નગરોદ્ધના વસન્તો	૮૫૫	મી હેમનામવાસા સત્તિવરો	
મણિવર્ણના ૭૬૦ સ્તોત્રો	૮૫૬	મુનિવરો	૮૬૧
૫ ઉદયવિનયમણિ	૮૫૭		

૧

અકરણુ ૫૬

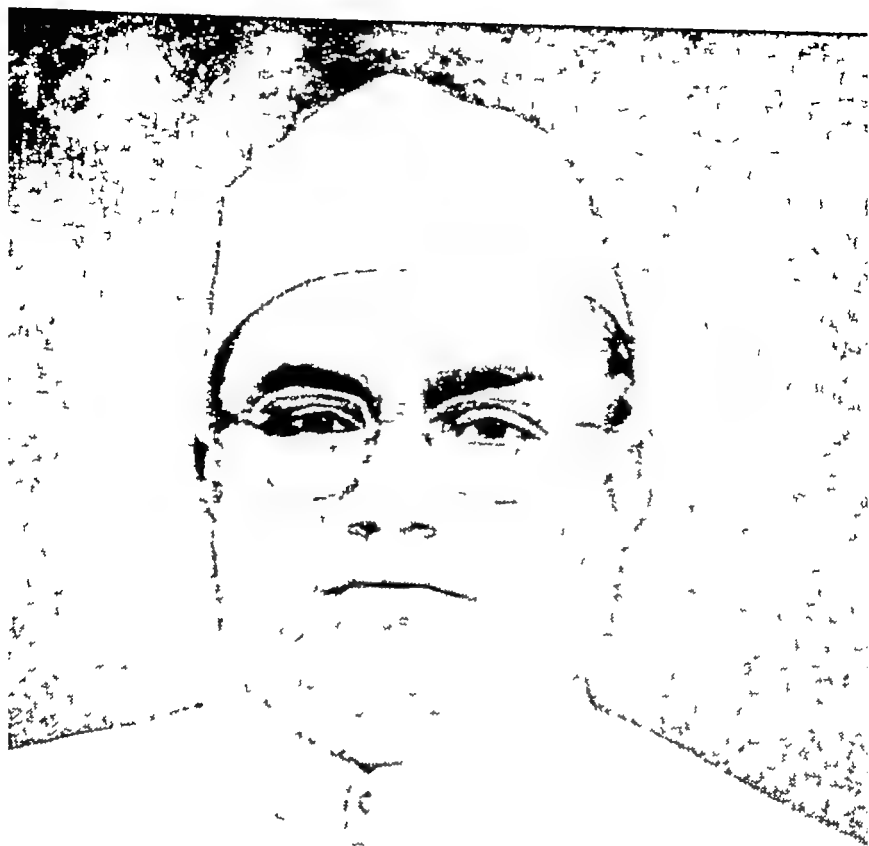
આઠ આન દિવિમસસૂરિ	૮૬૪	આરાધના	૮૬૬
સ્તુતિમ્ભોજી	૮૬૪	મધ્ય તિથિ પર પરાઓ	૮૭
કિષ્કિન્દાર (સ ૧૫૮૨)	૮૬૬	મધ્ય તિથિદ્વારો	૮૭૦
મધિમતી મુનિઓ	૮૬૭	પીરની દસ્તાવેજ	૮૭૧
મીના મન્નામધ્ય ૭		મન્નારના પીર	૮૭૨
સૌભાગ્ય હમ	૮૬૭	મીના દેવો	૮૭૨
નવા નેતો	૮૬૮	મન્નામ મન્ના	૮૭૩

૧ ૧ ૧ ૧

અ. સો શારદાબેન મનુષાઈ

શેઠ શ્રી મનુભાઈ જસિ ગભાઈ કલોથ મરચન્ટ
જેઓએ આ ગ્રંથ છપાવવામા ઉદાર સખાવત કરી છે

—॥ वन्दे वीरं श्रीचारित्रम् ॥—

जैन परंपरानो धर्तिरास्य

[भाग त्रीजे]

प्रकरणं सुमालीसमुं

*

तपस्वी ह्रीरला आ० जगच्चन्द्रसूरि

तत्पादपद्मभृद्वा निःसङ्गाश्चतुरङ्गसवेगाः ।

सजनिनितुद्वयोधा जयन्ति जगच्चन्द्रसूरिवराः ॥ ६ ॥

(—आ० देवेन्द्रसूरिः धर्मरत्नप्रकरणटीका)

तत्राद्य सच्चरित्रानुमतिकृतमतिः श्रीजगच्चन्द्रसूरिः,

श्रीमद्देवेन्द्रसूरि सरलतरलसच्चित्तवृत्तिर्द्वितीय ॥ १० ॥

(—आ० क्षेमप्रार्तिभूतिगिरिन पृष्ठतः पद्मभाष्यमुष्णभाषिका,
अ० ४२६००, स० १३३२)

करालकालकलिकालपातालतलावमज्ज-

विशुद्धवर्मवुरोद्धरणश्रीमजगच्चन्द्रसूरि ॥ ३ ॥

क्रमात् प्राप्तनपाचार्येत्याख्या भिक्षुनायकाः ।

समभूवन् कुले चान्द्रे श्रीजगच्चन्द्रसूरय ॥ ४ ॥

(—आ० देवेन्द्रसूरिः भोपसः कर्मग्रंथटीका-प्रशस्ति)

अज्ञानध्वान्तसूर्य सरभसविलसद्गरग-

क्षोणीक्रोधादियोधप्रतिहृत्सुभगो ज्ञाननि ओषणास्त्र ।

निर्वेदाम्भोधिमग्नो मविककुत्रलयोद्वोधने ज्ञानचन्द्र

कालेनाचार्यवर्य समजनि जगच्चन्द्र इत्याख्यया हि ॥ ३ ॥

(—आ० आत्रेयसूरिः आध्यात्मभूषिकाशष्टि
प्रशस्ति, न० ६० भा)

मणिरत्नगुरो जिष्याः श्रीजगच्चन्द्रसूरय ।

सिद्धान्तवाचनोद्भूतवैराग्यरसवार्द्धयः ॥ २६ ॥

ચારિત્રમુપસંપદ યાવન્નિવમમિમ્મહાત્ ।

આત્મામામ્લતપસ્તનુસ્તપાગચ્ચસ્તસોઽમવત ॥ ૨૮ ॥

(—આ ગુણસ્ત્વમ્પરિપૂત કિષ્કિન્ધસ્ત્વમ્પ્રવચન-પ્રશસ્તિ)

પદ્ય રામગુણ સ છત્રમળનત શુદ્ધક્રિયા સ્વપ્રિયાં

પ્રૌઢોષ્ઠકિન્ધાધરિગાઢવનમુલ કિમિત્ પ્રમાદાદ્ હતામ્ ।

તત્ત્વાં મોહમહામ્બુધિ રિપુમિમ જિત્વાઢધિલઈ ધય

જ્ઞાનિન્યે સ્યગણાન્યે કિલ જગજ્જ્ઞો ગણેન્દ્રસ્તદા ॥ ૨૯ ॥

(—આ મુનિમુદ્ગરમ્પરિચયિત ગુણવર્ણી)

ધીમજ્જગજ્જ્ઞ દ્વિપદધીઢ્ઞામ્લૌઢામિત્તમાત્તાન ।

યનોમ્નિ શૈથિલ્યપદસ્તટાકો ધનામિલ્લો માનસજ્ઞાસિન્ધ્ય ॥ ૩૦ ॥

(—૫ દેવવિભવ કૃત-શ્રીમદ્ધારિપદપર પદાવલી, ૫ ૧૩)

યમૂલુ ક્રમતસ્તત્ર શ્રીજગજ્જ્ઞદ્વિપદ ।

યૈસ્તપાવિરુદ્ધ છમયાણસિદ્ધચોક્ષસર ॥ ૧ ॥ (૧૨૮૧)

(—૫ ત્વમવિજ્ઞાનમ્પિ કૃત, યતુલ્લખ નંદિવધન તિપ્રાસાદ પ્રશસ્તિ)

સોમપ્રમન્નત્ર ગુરુ શતાર્થી સત્તાં મણિ ધીમણિત્તત્ત્વરિ ।

પદે મણિ ધીનણિત્તત્ત્વરિ જગજ્જ્ઞગુરુર્મરીયાન્ ॥ ૧૨ ॥

નિપ્રથ ધીમુષ્માઢધિગણપત્ત કોટિક સુસિદ્ધતાઢ્ઞ્યા-

જ્ઞા ધીનજ્ઞસ્ત્વરિનદનુ ચ યત્તપાસીતિ સામન્તમશ્રાત્ ।

મૂર ધીસયદેવાદ યત્તગણ દ્વિ ચ ધીજગજ્જ્ઞદ્વિપદ

વિં રમ્પાત્તત્તપાઢ્ઞ્યો જગનિ વિજયતામેષ ગજ્ઞો ગરીમાન્ ॥ ૧૩ ॥

બા. ૧૨૩ આગ્રીષ્ઠ ઠરી આ-આ-આઠ માહે,

તપા બિરુદ ત્યા ધરિઓ ગણાઓ ધરી ઉત્પાદ

વાદ યોગ્યા નિતીયા કિરીયા ધિઓ ઉદ્ધાર

બિરુદ ધરાંયુ દીપ્ત્યા ધન ધન એ ગણધાર ૧૫

(મહો વિનયવિજય ગણિય-કૃત ગણધાર પદાવલી)

મહાવી ૩ પા. ૫૦ ૫૦ દુએ ધીયુગપ્રધાન

ચ રનસિદ્ધ આર ઉપવિદ્યાગે જગજ્જ્ઞ ગુ. બાળ

(—મુનિ રાગને ત્વમ્પ્રવચનમ્પ્રવચન ૧, રાગ ૧ સં ૧૬૬૬)

આં જગચંદ્રસૂરિ

આં સોમપ્રભસૂરિ તથા આં મણિરત્નસૂરિની પાઠે આં જગચંદ્રસૂરિ તથા શેઠ પૂર્ણદેવ પોરવાડને ૧ સલક્ષણ, ૨ વરદેવ અને ૩ જિનદેવ એમ ત્રણ પુત્રો હતા.

જિનદેવ બચપણથી શાત, ધર્મપ્રેમી અને વૈરાગી હતો. તેણે મોક્ષની અભિલાષાથી આં મણિરત્નસૂરિ પાસે દીક્ષા સ્વીકારી ગુરુએ તેનું નામ રાખ્યું મુનિ જગચંદ્ર.

આં મણિરત્નસૂરિ લગલગ સં ૧૨૭૪ માં સ્વર્ગે ગયા પં જગચંદ્રગણિએ ત્યારથી આચળિલ તપ શરૂ કર્યો અને આં સોમપ્રભસૂરિની સેવામાં રહી, જ્ઞાન સંપાદન કર્યું. આં સોમપ્રભસૂરિએ તેમને ગચ્છનાયકનું પદ આપ્યું અને તેમનું નામ રાખ્યું આં જગચંદ્રસૂરિ, આં સોમપ્રભસૂરિ સં ૧૨૮૪માં સ્વર્ગે ગયા.

આં જગચંદ્રસૂરિ ત્યાગી, વૈરાગી, સવેગી સૌમ્યમૂર્તિ હતા આગમોના જ્ઞાતા હતા આગમોના અર્થોના વિચારક હતા. ભાવ આચાર્યપદને યોગ્ય હતા આ સમયે પાંચમા આરાની અસરથી મોક્ષનો માર્ગ શિથિલતાવાળો બની ગયો હતો. આચાર્યશ્રીને સતત ભાવના હતી કે શિથિલતા ટાળી મોક્ષમાર્ગને શુદ્ધ બનાવવો જોઈએ તે આ માટે યોગ્ય સહયોગીને શોધતા હતા તેમણે આં સોમપ્રભસૂરિના સ્વર્ગવાસ પછી મેવાડમાં વિહાર કર્યો ત્યારે પં દેવલદ્રગણિ તથા પં દેવેન્દ્રગણિ વગેરે તેમની સાથે હતા.

પં દેવલદ્રગણિ—સવેગી, શુદ્ધ આચારવાળા, આગમાનુસાર ચારિત્રને ધારણ કરનારા અને સઘમાં વિશુદ્ધ ગુણવાળા તરીકે વિખ્યાત હતા તેઓ આગમના જ્ઞાતા, આગમના અર્થોના વિચારક, શુદ્ધ સામાચારી પાલનારા હતા આં જગચંદ્રસૂરિ અને પં દેવલદ્ર બંને મળ્યા. બંનેનો ચારિત્રરંગ એક હોવાથી બંનેને આનંદ થયો. બંનેએ સાથે સાથે વિહાર કરીને ક્રિયોદ્ધાર કરવાનો નિર્ણય કર્યો તપસ્વી આં જગચંદ્રે આગમજ્ઞ પં (ઉ.) દેવલદ્રની “ઉપસપદા” સ્વીકારીને બંનેએ મળીને ક્રિયોદ્ધાર કર્યો.

આં જગમ્યદ્ર આચાર્ય જન્યા. ૫૦ દેવભદ્ર પન્યાસ જ રહ્યા.
૫૦ દેવેન્દ્રગણિ પણ ક્રિયોદ્ધારમા સાથે હતા. તે ત્રણ જણે મેવા
ડમ્મા વિહાર કર્યો.

આં જગમ્યદ્રસૂરિને આય બિલનું તપ કરતા કરતા બાર વર્ષ
વીતી ગયા. તેઓ આહુ નગરમા નદીકિનારે જઈ હું મેશ્યા જ્ઞાતાપના
હઈ ધ્યાન કરતા હતા. તપસ્યા અને ધ્યાનના પ્રભાવે તેમના રૂપ-તેજ
જાને પ્રભાવ વધ્યા હતા.

મેવાડના નરકેશરી રાણા જૈત્રસિંહે (સં ૧૨૭૦ થી ૧૩૦૬)
સં ૧૨૮૫ માં આં જગમ્યદ્રસૂરિના ત્યાગ અને તપની પ્રશંસા
સાબળી, રાણો આચાર્યશ્રીના ઘર્ષન માટે નદીકિનારે આંબે. રાણો
આચાર્યશ્રીનું તપસ્યાના તેજથી ચમકતું શરીર તથા બળ્ય મુખારવિંદ
જોઈ જ્ઞાનદમ્મા જાવી ગયો. અને બોલી ઊઠ્યો. ‘સુરુદેવમહાતપસ્વી
છે’ એ સુમમથી એટલે સં ૧૨૮૫ થી આં જગમ્યદ્રસૂરિની
શિષ્ય પરપરા ‘તપાગચ્છ તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામી.

દ્વાદશવર્ષાપ્યજ્ઞેઽયમગોડસૌ જ્ઞાપ્યર્ષિર્મગવાન્ ॥ ૧૫ ॥

તદાદિબાળ-શિષ-માનુવર્ષે (૧૨૮૫) શ્રીવિક્રમાત્ પ્રાપ્ત તદાત્યગચ્છ ।

મૃદ્ધગગાહોષ્ટિ તપેતિ નામ ધીવસ્તુપાજ્ઞાદિભિરર્ચમાન ॥ ૧૬ ॥

(—પૂર્વાવધી)

જિનકે ચરણમેં શીષ્ છુકાવે, મેદપાટકા રાળ ।

‘તપાતપા’ કહકે મુછાવે, જૈત્રસિંહ ઘલવાન્ ॥ ૨ ॥

(જગદ્ગુરુપૂજ, ૫ ૧ જ ૧૯૯૧)

૧૬ તપાગચ્છના ૬૪ માં આ જગમ્યદ્રસૂરિ તેમના વિશે લખે છે કે—

આષાપદેવમદ્રસૂરિર્નિન સપાવિરુદ્ધ જૈત્તમ્ । તપાહિ—

ત્રિગદ્ગતામો સ્વરચરા, પુણિમા મુણિવંદ્યસૂરિણો આયા ।

પ્લુવિયાપાઘાયરિણ તવોમય દેવમદામો ॥ ૧ ॥

इति मचनात् ।

(—આ જગમ્યદ્રસૂરિનું દસવેનાશિષ્યમુત-ટાંની પ્રશસ્તિ,

મ ૨૨ જ ૧૧૧૧)

આં જગચંદ્રસૂરિના શ્રમણગણમા સૌ તપસ્યાપ્રેમી હતા. આ તપસ્વી સઘને ત્યાગ અને તપસ્યા પ્રત્યે અત્યંત આગ્રહ હતો.

તપસ્વી આં જગચંદ્રસૂરિ, ૫૦ દેવલદ્ર ગણિ, ૫૦ દેવકુશલ ગણિ અને ૫૦ દેવેન્દ્રગણિની નિશામા વિવિધ સ્વગચ્છ અને પરગચ્છના ઘણા ઘણા સુવિહિત મુનિવરોએ પણ ક્રિયોદ્ધાર કર્યો હતો. આ ગચ્છો કૃષ્ણર્ષિતપા, ખરાતપા, નાગોરીતપા વગેરે નામથી પ્રસિદ્ધિ પામ્યા હતા.

(પ્ર૦ ૩૨ પૃ૦ ૫૨૧ | પ્ર૦ ૪૨ પૃ ૭૦૮ | પ્ર૦ ૪૨ પૃ. ૭૧૦)

આં દેવેન્દ્રસૂરિના શાત રસથી ભરેલા મીઠા ઉપદેશથી અચલ ગચ્છના (૪૪) આં મહેદ્રસૂરિ (સં ૧૨૬૩ થી ૧૩૦૯) એ સં ૧૩૦૭ માં થરાદમાં સુવિહિત માર્ગની શ્રદ્ધા મેળવી હતી

(ગુજગંધ પદ્માવલી) (પ્રક૦ ૪૦ પૃ૦ ૫૨૨)

આં જગચંદ્રસૂરિ જાની હતા, તપસ્વી હતા, હીરાની જેમ શોભતા હતા, અલેખ જાની હતા તેમણે ચિત્તોડની રાજસભામાં સાત દિગંબર વાદીઓને હરાવ્યા, આથી રાણા જૈત્રસિંહે તેમને હીરાનું માનવતુ ખિરદ આપ્યું તે સમયથી તેઓ “ હીરલા આં જગચંદ્રસૂરિ ” એવા નામે વિખ્યાત થયા સભવ છે કે-તેમના કરકમલથી કેશરિયાતીર્થની સ્થાપના થઈ હોય.

ગુજરાતના મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલ તેઓશ્રીના ખાસ ઉપાસક હતા આચાર્યશ્રી મહામાત્ય વસ્તુપાલના શત્રુજયતીર્થના ‘ છ ’ રી પાળતા યાત્રાસઘમાં સાથે પધાર્યા હતા ત્યાં પ્રતિષ્ઠાઓમાં પણ હાજર હતા ગિરનાર તીર્થ, અને આબૂતીર્થની પ્રતિષ્ઠાઓમાં પણ હાજર હતા.

અથલેખન:-આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી વીરા દિશાપાલે સં ૧૨૯૫ ના ચૈત્ર સુદિ ૨ ને મગળવારે પાટણમાં ભીમદેવના રાજ્યમાં ‘ નાયાધમ્મકહાઓ ’ વગેરે છ અગો ટીકા સહિત લખાવ્યા, અને આં દેવેન્દ્રસૂરિએ સં ૧૨૯૭ માં જઘરાલ ગામમાં સઘ સામે જ્ઞાતાધર્મકથાનું વ્યાખ્યાન કર્યું (જૈન પુસ્તક પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, પ્ર૦

૨૬ મી) જોડે સ્પષ્ટ છે કે, આં જગત્ત્રયદ્રસૂરિ સં ૧૨૬૫-૬૬ માં સ્વર્ગ ગયા. તેમણે પોતાની માટે ૧ આં દેવેન્દ્રસૂરિને સ્થાપન કર્યા હતા પરંતુ તેમના સ્વર્ગગમન પછી આં વિજયદ્રસૂરિ પણ તેમની પાટે બેઠા, આથી જો બે આચાર્યોની બે મમણ પરપરા થાથી, તે પરપરા આ પ્રમાણે છે —

(૧) વૃદ્ધ પોષાળ-વડી પોષાળ.

(૨) લઘુ પોષાળ (લઘુડીપોષાળ-લોહીપોષાળ)

આ બંને પરપરા નીચે પ્રમાણે છે

વૃદ્ધપોષાળ (વડી પોષાળ)

તે આં વિજયદ્રસૂરિની પરપરા છે, તેનું બીજું નામ ચૈત્રગચ્છ પણ મળે છે

ચૈત્રવાલ્લગચ્છ—

ચૈત્રવાલ્લગચ્છની ઘણી શાખાઓ થઈ હતી.—

- (૧) આં ભુવનચદ્રસૂરિના ૫૦ દેવસદ્રગણિ આં જગત્ત્રયદ્રસૂરિ સાથે મળી ગયા જોડે આ પરપરા વૃદ્ધતપાગચ્છમા ભળી ગઈ, જે ૧૬ મી સદી સુધી ચાલી હતી.
- (૨) ચૈત્રવાલ્લગચ્છની પરપરા ૧૬ મી સદી પછી વૃદ્ધ તપાગચ્છમા ભળી ગઈ
- (૩) વૃદ્ધતપાગચ્છની પરપરા ૧૮ મી સદી પછી લઘુ તપાગચ્છમા ભળી ગઈ
- (૪) ધારણપદ્રીય (ધનારી) ની શાખા તપા કેમલકેસરિયા ગચ્છમા ભળી ગઈ
- (૫) જાણકરી શાખામા ચાલસમીય-જેની ગાદી ચાણુરમા બને હારીજમા હતી અને જેમાં સ ૧૫૧૨ માં જાં મલ્લયદ્ર અને સં ૧૫૧૮ માં જાં લક્ષ્મીસાગર થયા, તે શાખા પણ વૃદ્ધતપાગચ્છમા ભળી ગઈ

૧ સરખનામાં જાં શાનિનાથની ધાનુર્ગતિ ૭ મી ઉપર સ ૧૫૮૦ નો આ મલ્લયદ્રસૂરિનો લેખ ૭

- (૬) ચૈત્રગચ્છના ભં નયકીતિસૂરિના શિષ્ય આં વિનયકીર્તિ સં
૧૬૦૪ ના વૈશાખ વદિ ૨ ને મગળવારે ચિત્તોડમાં હતા
(શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભાં ૨ ભે, પ્રશસ્તિ નં ૩૭૬)
- (૭) આં વિનયચ્ચદ્રસૂરિ, ઉં અમરચંદ્ર ગણિ, ભં અમરચદ્વજ,
સં ૧૬૨૪ માં વાલી પરગણામાં હતા (શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ,
ભાં ૨, પ્રશસ્તિ નં ૪૫૮)

ઉપર્યુક્ત નં ૪ મા જણાવેલ ચૈત્રવાલગચ્છની ધારણુપદ્વીય
(ધનારી)ની શાખાની પરપરા આ પ્રમાણે મળે છે —

- (૧) ભં હરિચ્ચદ્રસૂરિ, સં ૧૩૦૦ ના માહ વદિ ૨
- (૨) ભં લક્ષ્મીદેવસૂરિ, સં ૧૫૧૧ ના માહ સુદિ ૫, સં ૧૫૧૩
ના પોષ વદિ ૫ ને રવિવાર; સં ૧૫૨૪ ના ચૈત્ર વદિ ૫.
- (૩) ભં જ્ઞાનદેવસૂરિ, સં ૧૫૨૮ ના પોષ વદિ ૩ ને સોમવાર
- (૪) ભં રત્નદેવસૂરિ પદ્મે ભં અમરદેવસૂરિ, સં ૧૫૩૮ ના ચૈત્ર
સુદિ ૫ ને બુધવાર
- (૫) ભં આં વિજયદેવસૂરિ, સં ૧૫૮૨ ના વૈશાખ વદિ ૧૦ ને
શુક્રવાર.

(—ત્રિસ્તુતિક તપા આં વિજયચતીન્દ્રસૂરિ સંગ્રહીત જૈન પ્રતિમા લેખ
સંગ્રહ, લેખ નં ૩, ૧૭, ૩૭, ૬૭, ૭૦, ૧૦૬, ૧૫૫, ૨૧૩, ૨૬૭.)

ચૈત્રવાલગચ્છની આ ધારણુપદ્વીય શાખા તપાગચ્છની કમળકલશા
શાખામાં મળી ગઈ

પાલીના શિલાલેખો આ પ્રકારે મળે છે—

- (૧) સં ૧૬૮૬ ના વૈશાખ સુદિ ૮ ને શનિવારે રાજ ગજસિંહના
રાજ્યમાં તથા પાલીના જસવત સોનગિરા ચૌહાણના પુત્ર
જગન્નાથના રાજ્યમાં પાલીના શ્રી શ્રીમાળીધર્મશ્વર, અટોલ વગેરેએ
પાલીના નવલખાના જિનપ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને
તેમાં તપાગચ્છના આં વિજયદેવસૂરિ તથા આં વિજયસિંહ-
સૂરિના હાથે ભં શ્રીપાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી
- (૨) સં ૧૬૮૬ ના વૈશાખ સુદિ ૮ ને શનિવારે પાલીના ગજસિંહ

તથા જગજ્ઞાથ-બૌદ્ધાણના રાજ્યમા શ્રી શ્રીમાલી ચ ડાલેયા ગોત્રના
 ઇન્દ્ર, ઝટોલ વગેરેએ ભં શાંતિનાથની પ્રતિમા બરાવી અને
 તેની ચૈત્રગચ્છની શાહુલ શાખાના રાજાચ્છના ભં ચંદ્રસૂરિ
 પટે ભં રત્નચંદ્રસૂરિએ ઉં તિલકચંદ્ર તથા મુનિ રૂપચંદ્રના
 હાથે ભં શાંતિનાથની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. તેઓએ
 નવલખા જિનપ્રાસાદનો છર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો, તેમા મૂલનાયક
 ભં શ્રીપાશ્વનાથને બિરાજમાન કર્યા અને બીજી ૨૪ જિન
 પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, સોનાનો કળશ ચડાવ્યો, જેમા
 રૂ. ૫૦૦૦૭ પાચ હજાર ખરચી ઘણુ પુણ્ય ઉપાજન કરુ,
 ગુજરાતમા બીજી પણ પ્રતિષ્ઠાઓ કરાવી હતી. પ્રભુ શ્રીપાશ્વનાથ,
 ગુરુદેવો ગોત્રદેવી તથા અબિહાદેવીની કૃપાથી સર્વકૃદ્ધ બ વૃદ્ધિ
 પામે એમ જણાવું છે

(—શ્રી જિનવિજય સંપાદિત પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ, ભા. ૦ ૨ બે,
 લેખાક - ૩૬૫)

આ લેખોમા ચૈત્રવાલગચ્છની શાહુલશાખા અને ગજગચ્છનો
 ઉલ્લેખ છે તથા પાલીના નવલખાના મંદિરનો ઇતિહાસ છે આ
 ઐતિહાસિક વિગત છે

૧ વૃદ્ધતપા-વઢી પોષાળની પદ્માવલી

૪૪ મહાતપસ્વી હીરણ્યા આં જગચ્છાદ્રસૂરિ

૪૫ આં વિજયચંદ્રસૂરિ

જ્યોત્સ્નામઙ્ગુલ્યા યમા ધ્વક્ષિત વિશ્વમરામ્ણહર્ષ

યા નિશંપવિશેષવિજ્ઞાનનતાષેતત્ત્વમત્કારિણી ।

તત્ત્વાં શ્રીવિનયન્દ્રસૂરિસુગુરો નિષ્કર્ત્રિમાયા ગુણ-

થેજે સ્વાદ્ યદિ વાસ્તવસ્યકૃતૌ વિદ્ય સ વાચાંપતિ ॥૧૫॥

(—આ મધ્યેમકીર્તિસૂરિ રચિત જુદત્તકપ્રવાચની

સુખબોધિકા રીકા મ ૪૨૬ સ ૧૩૪૨)

મહામાતૃ વસ્તુપાલ-તેજપાલનો રોકડિયો મુનિમ વિજયચંદ્ર
 નામે હતો તે માણસાનો વતની હતો. વીશા બોસવાલસાંતિના આબા

ગોત્રનો હતો. તેણે ચોપડામા રકમોની ગરખડ કરી વસ્તુપાલે તેની ભૂલો થવાથી તેને કેદમાં પૂર્યો.

મહામાત્ય વસ્તુપાલ આં જગચ્ચદ્રસૂરિ અને ૫૦ દેવભદ્ર ગણિનો ભક્ત હતો. ૫ દેવભદ્રે મત્રી વસ્તુપાલને સમજાવી તેને છોડી દેવા કહ્યું મહામાત્યે પન્યાસજીને જણાવ્યું કે, “આ રોકડિયો અભિમાની છે, નાલાયક છે, તેને દીક્ષા આપો. તેનું કલ્યાણ થાય, એ સારી વાત છે પણ તેને કોઈ મોટી પદવી આપશો નહીં.” પન્યાસજીએ હિતભાવનાથી મુનિમને દીક્ષા આપી અને આં જગચ્ચદ્રસૂરિનો શિષ્ય બનાવ્યો. અને તેમને સમજાવી તેમના હાથેજ સં ૧૨૮૮ માં ધાવલ ગામમા તેને ગણિપદ આપતાં ઉપાધ્યાય આચાર્ય વગેરે પદવીઓ અપાવવાનું નક્કી કર્યું^૧ આં જગચ્ચદ્રસૂરિએ સં ૧૨૯૫ ૫૦ વિજયચદ્ર અને ૫૦ દેવભદ્ર ગણિ એ બંનેને ઉપાધ્યાય પદવી આપી ૨

૧ ‘વીરવશાવલી’માં ઉલ્લેખ છે કે, ગુરુદેવે સં ૧૨૮૮ માં ધાવલમાં ઉં વિજયચદ્રને આચાર્યપદ આપ્યું પણ તે ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું હોવાનું સભવે છે, કેમકે તેમને આચાર્યપદ તો દેવેન્દ્રસૂરિએ આપ્યો હતો.

૨ (૧) એક ઉલ્લેખ મળે છે કે, ૫૦ દેવભદ્ર ગણિ, ૫૦ મલયકીર્તિ ગણિ, ૫૦ અન્નિતપ્રભગણિ વગેરે સં ૧૨૯૨ માં વીન્નપુરમાં ચોમાસુ રહ્યા હતા.

(૨) બીજો એક અથપ્રશસ્તિલેખ મળે છે કે, ૫૦ અન્નિતપ્રભ ગણિવરે સં ૧૨૯૫ માં વીન્નપુરમાં ધર્મરત્નશ્રાવકાચાર રચ્યો હતો.

(૩) ત્રીજા ઉલ્લેખ મુજબ તપાગચ્છના ૫૦ દેવભદ્ર ગણિ, ૫૦ મલયકીર્તિ, ૫૦ કુલચદ્ર, ૫૦ દેવકુમાર અને મુનિ નેમિકુમાર વગેરે સં ૧૨૯૫ માં વીન્નપુરમાં તપગચ્છની પોષાળમાં ચોમાસુ રહ્યા હતા.

ત્રિષષ્ઠિશલાકાપુરુષચરિત્ર, તૃતીયપર્વ, સં ૧૨૯૫, મજ્જલ મહાશ્રી: ॥ ૪ ॥ ૪ ॥ ખભાત, શાંતિનાથ ભડાર, પ્રતિ નં .

સં ૧૨૯૫ વર્ષે આશ્વિન વદિ ૨ રવૌ અયોહ શ્રી વીજાપુરપત્તને સમસ્ત-રાજાવલીપૂર્વક તપાકીય શ્રી પૌષ્ઠશાલાયા ચારિત્રગુણનિધાન સમસ્તસિદ્ધાન્ત કલોન્માનેન પારગેન તપાદેવમદ્રગણિ-મલયકીર્તિ-૫૦ કુલચન્દ્ર-૫૦ દેવકુમારમુનિ-નેમિકુમાર મુનિ પ્રમૃતિસમસ્તસાધૂન્ ॥

(—જૈન પુસ્તક પ્રશસ્તિ સગ્રહ, પ્રશસ્તિ-૧૭૭)

ઉં વિજયચંદ્રગણિ.—આં જગચંદ્રસૂરિ અને આં દેવેન્દ્ર સૂરિની આજ્ઞા હતા. પણ ઉં દેવભદ્ર ગણિને બહુ માનતા હતા વસ્તુતઃ આં જગચંદ્રસૂરિએ ૫૦ વિજયચંદ્રને તથા ૫૦ દેવભદ્ર ગણિને ઉપાધ્યાયપદવી આપી હતી પણ તે બેમાંથી કોઈને આચાર્યપદવી આપી નહોતી. તેમનો સં ૧૨૬૫ ના ચૈત્ર મહિના પછી સ્વર્ગવાસ થયો.

એક ઉદ્દેશ્ય એવો મળે છે કે, ઉં દેવભદ્રગણિએ ઉં વિજય ચંદ્રને પૂનભિયા પણ ચૌદસ માનનારા આં દેવેન્દ્રસૂરિ પાસે સં ૧૨૬૬ માં આચાર્યપદવી અપાવી. (—પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૬)

આ ઉદ્દેશ્ય પ્રાચીન પાનાઓમાં મળે છે તથા અમે ચતુર્દશી પક્ષના આં દેવેન્દ્રસૂરિના હાથે વિજયચંદ્ર ગણિને આચાર્યપદવી બતાવી છે.

પરંતુ આં મુનિશ્વરસૂરિ લખે છે કે, આં જગચંદ્રસૂરિએ ઉં દેવભદ્ર ગણિના આગ્રહથી અને શિષ્ય ઉપર વાત્સલ્ય હોવાથી ઉં વિજયચંદ્ર ગણિને આચાર્યપદ આપ્યું હતું (ગુર્વાવલી શ્લોક ૧૨૪)

પરંતુ અમને લાગે છે કે આં જગચંદ્રસૂરિએ ૫૦ વિજયચંદ્ર ગણિને ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું હતું અને અવસરે આચાર્યપદ આપવાનો નિર્ણય કરી રાખ્યો હશે.

આથી સ્પષ્ટ છે કે તેમના સ્વર્ગવાસ પછી તેમના પદ્મધર આં દેવેન્દ્રસૂરિ અથવા ચતુર્દશીપક્ષના આં દેવેન્દ્રસૂરિએ ઉં વિજયચંદ્ર ગણિને આચાર્યપદ આપ્યું હોય.

સ્પષ્ટ છે કે ત્યારથી તથા વૃદ્ધપોષાળ અને ચતુર્દશી પક્ષ સં ગોત્રી બન્ને હોય.

બીજો એક ઉદ્દેશ્ય એવો મળે છે કે આં વિજયદેવેન્દ્રસૂરિ, આં વિજયચંદ્રસૂરિ ઉં દેવભદ્રગણિ વગેરે સં ૧૨૬૬ માં વીજપુરમાં યોગામુ રથા હતા.

(મો. ૬ દેસાઈનો જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ કં ૫૬૦).

આ ઉપરથી કમ્પી થકાય છે કે ઉં વિજયચંદ્ર સં ૧૨૬૬

મા આચાર્ય બન્યા હતા, પરંતુ નોંધપાત્ર બીના એ છે કે, ઉં
દેવલદ્રગણિ તો (૧) આં જગચંદ્રસૂરિ, (૨) આં દેવેન્દ્રસૂરિ અને
(૩) આં વિજયચંદ્ર એ સૌના ઉપાધ્યાય હતા, અને આં વિજય-
ચંદ્રસૂરિ બીજા આચાર્ય પાસે આચાર્ય થયા, છતાં આંદેવેન્દ્રસૂરિ
વગેરે સૌ સાથે જ રહેતા હતા^૧ આ બધાએ સાથે રહીને વર-
હુડિયા વીરધવલ અને ભીમદેવને દીક્ષા આપી હતી

એવો પણ ઉલ્લેખ મળે છે કે, પૂજ્ય આં દેવેન્દ્રસૂરિ આં
વિજયચંદ્રસૂરિ અને ઉં દેવેન્દ્રગણિ વગેરે સં ૧૩૦૧ ના કાગળ,
વદિ ૧૩ ને શનિવારે પાલનપુરમા હતા. ત્યારે વરહુડિયા સાં
આસદેવે વીજાપુરમા ઉપાસકદશાસૂત્રવૃત્તિ, ઐ ૧૧૨૮ લખાવી.

આ જગચંદ્રસૂરિ સં ૧૨૯૫ માં સ્વર્ગે ગયા તે પછી આં
દેવેન્દ્રસૂરિ ગચ્છના નાયક બન્યા

આ દેવેન્દ્રસૂરિ, આં વિજયચંદ્રસૂરિ, ઉં દેવલદ્રગણિ એ સૌ
સં ૧૩૦૨ માં વીજાપુરમા હતા ત્યારે તેમણે શેઠ જિનચંદ્ર વરહુ-
ડિયા પદ્મીવાલના પુત્રો વીરધવલ અને ભીમદેવને દીક્ષા આપી હતી.

વળી અથગ્રશસ્તિનો ઉલ્લેખ મળે છે કે આં દેવેન્દ્રસૂરિ,
આં વિજયચંદ્રસૂરિ સં ૧૩૦૬ માં મહુવા પધાર્યા ત્યારે ત્યાંના
સઘે તેઓના ઉપદેશથી સરસ્વતીઅથલહાર બનાવ્યો

આ બધા ઉલ્લેખોથી તારવી શકાય છે કે, આં દેવેન્દ્રસૂરિ, આં
વિજયચંદ્રસૂરિ એ સૌ સં ૧૩૦૬ સુધી સાથે હતા દેવેન્દ્રસૂરિ
ગચ્છના નાયક હતા તે પછી આં દેવેન્દ્રસૂરિ સં ૧૩૦૭ માં
થરાદ પધાર્યા પછી વિહાર કરી માળવા પધાર્યા અને લગભગ
૧૨ વર્ષ સુધી ત્યાં વિચર્યા.

ઉં દેવલદ્રગણિ વૃદ્ધ હતા, તે પણ કાળધર્મ પામી સ્વર્ગે ગયા

આં વિજયચંદ્રસૂરિ ૧૨ વર્ષ સુધી ખલાતમા રહ્યા અસલમા
તે મહામાત્ય વસ્તુપાલના મુનિમ હતા તેથી તેમને શરૂઆતથી

૧ આ જયરત્નસૂરિ ઉં દેવલદ્ર ગણિને આચાર્ય તરીકે લખે છે
(-જુઓ પ્રકં ૪૪, પૃં ૪, તથા વૃદ્ધતપગચ્છ પદ્માવલિ લં ન ૬૪)

ખ જાતના અમલદારો અને ખનાઠયો સાથે ગાઢ પરિચય હતો અને ત્યાના ચૈત્યવાસીઓ સાથે પણ મીઠો સંબંધ હતો, આથી તે ૧૨ વર્ષ સુધી ખ જાતના ચૈત્યવાસીઓની “ચૈત્યદ્રવ્ય આદિ” શ્રમથી બનેલી મોટી પોષાળમાં રહ્યા હતા અને મુનિપણમાં પણ શિષિલાભારી બની ગયા હતા.

આં જગજ્યદ્રસૂરીશ્વર તથા ઉં દેવભદ્રગણિ સ્વર્ગવાસી બન્યા હતા અને આં દેવેન્દ્રસૂરિ દૂર હતા. આથી આં વિજયજ્યદ્રસૂરિએ કે/લીક નવી નવી પ્રદ્વપણા ચલાવ્યાં તં પ્રદ્વપણાઓ આ પ્રકારે હતી.

૧ ગીતાર્થો વચ્ચાનાં જુદી જુદી પોટલી રાખી શકે કેમકે તેઓ પણ પોતપોતાના પરિવારના ચિતક છે

૨ હમેશા છ વિગઈ લઈ શકાય.

૩ કપડાં ધોવાની છૂં

૪ ગોશ્વરીમાં કૂળ અને લીછ શાક લેવાય.

૫ સાધુ-સાધ્વી નીલીના પચ્ચક્રખાણમાં નીવિયાતું લઈ શકે

૬ સાધ્વીએ લાવેલા આહારપાણી સાધુને કસો, કેમકે તે પણ પચ મહાવ્રતધારી છે અને ૪૨ દોષ રહિત ગોશ્વરી લાવે છે

૭ હમેશા બે પચ્ચક્રખાણ લેવા

૮ ગૃહસ્થોને પોતાની તરફ વાળવા માટે સાથે પ્રતિક્રમણ કમવવાની આશા આપી કેમકે પ્રતિક્રમણની રુચિવાળા આવકો બીજા જગજ્યમાં જાય નહીં એ માટે આ જરૂરી છે

૯ અતિથિ સંવિભાગવાળાને ત્યાં ગીતાર્થો વહેરવા જવું

૧૦ લેપ સંનિધિનો અભાવ.

૧૧ તરતમાં ઉકળેલું જરમ પાણી વહેરવું; કેમકે આચ ન લાગતી હોમ તો જૂલા ઉપરનું પાણી પણ લઈ શકાય.

ખ જાતના અમલદારો અને જૈનો ૧૨ વર્ષના યાગમાં તેમના બક્ષા બની ગયા હતા. આચાર્યશ્રીએ પોતાના શિષ્યને સ્વતંત્ર રીતે આચાર્યપદ આપી પોતાની ખાટે સ્થાપ્યા હતા. સ્પષ્ટ હતું કે તેમને મોટાકોનો જવં આવ્યો હતો.

આં દેવેન્દ્રસૂરિ માળવાથી વિહાર કરી ગુજરાતમા આવ્યા. અને ખલાત પધાર્યા ત્યારે આં વિજયચદ્રસૂરિએ ગર્વમા આવીને તેમના વિનય, સત્કાર, સન્માન કર્યા નહીં, તેમણે પોતાનો શિથિલાચાર છોડયો નહીં અને સં ૧૩૧૬ મા ખલાતમા પોતાનો બુદ્ધો ગચ્છ ચલાવ્યો, જેનો શ્રમણ સંઘ તપાગચ્છ વડી પોષાળ તરીકે બહાર થયો.

તેમની પાટે ૧. આં વજ્રસેનસૂરિ, ૨ આં પદ્મચદ્રસૂરિ, ૩ આં ક્ષેમકીર્તિસૂરિ એમ ત્રણ આચાર્યો થયા.

૪૬. આં ક્ષેમકીર્તિસૂરિ

પ્રશસ્તિ ઉલ્લેખ મળે છે કે, શેઠ પૂર્ણદેવ પોરવાડના વશમા અનુક્રમે ૧ પૂર્ણદેવ, ૨ વરદેવ, ૩ સાઠલ, અને ૪ ધીણાક થયા, ધીણાકના ખીજા ભાઈ ક્ષેમસિંહે અને ચોથા ભાઈ દેવસિંહે આ જગચ્ચદ્રસૂરિ પાસે દીક્ષા અગીકાર કરી.

મુનિ ક્ષેમસિંહ અગે વિશેષ વિગત મળતી નથી પરંતુ તે ઉલ્લેખ ઉપરથી કલ્પના થઈ શકે છે કે, શ્રી દેવસિંહે પ્રથમ દીક્ષા લીધી અને ક્રમશઃ આં જગચ્ચદ્રસૂરિના શિષ્ય આં દેવેન્દ્રસૂરિ બન્યા.

શ્રી ક્ષેમસિંહે પાછળથી દીક્ષા લીધી અને તે આં જગચ્ચદ્રસૂરિના પ્રશિષ્ય, એટલે તેમના શિષ્ય આં વિજયચદ્રસૂરિના શિષ્ય આં ક્ષેમકીર્તિસૂરિ તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા.

વાસ્તવમા આ બંને ભાઈઓ ત્યાગી, સવેગી, વિદ્વાન અને સમર્થ અથકારો થયા છે, આથી આ કલ્પના યુક્તિ સગત લાગે છે.

આં ક્ષેમકીર્તિસૂરિએ જિંદગીભર છ વિગઈનો સર્વથા ત્યાગ કર્યો હતો તેમણે સં ૧૩૩૨ ના જેઠ સુદિ ૧૦ ને રવિવારે હસ્ત નક્ષત્રમા બૃહત્કલ્પમાખ્યની મોટી ટીકા સુખાવળોધિકા, અં ૪૨૬૦૦૦ રચી અને મુનિ નયપ્રભ વગેરેએ તેનો પહેલો આદર્શ લખ્યો.

૪૭ આ. હેમકલશસૂરિ

તે ઉપાધ્યાય હતા ત્યારે પણ મોટા વ્યાખ્યાતા હતા. (ગુર્વાવલી - પ્રલોક ૧૧૫) આ દેવેન્દ્રસૂરિએ આં શાંતિસૂરિના ધર્મરત્નપ્રકરણની ટીકા રચી હતી, જેને મહોપાધ્યાય હેમકલશ ગણિ

તથા ૫૦ ધર્મક્રીડિતિં જલિએ શોધી હતી અને ૫૦ વિદ્યાનદે તેનો પ્રથમ આદર્શ લખ્યો હતો. આ ટીકા સં ૧૩૦૪ થી સં ૧૩૨૩ ના ગાળામાં બની હોવાનું સંભવે છે

૪૮ આં મયોજ્જ્વલસૂરિ-તેઓ ઇંડર પાસેના રાચખડની વડાવલીમાં આવેલા ભં ગિતામણિ પાર્શ્વનાથના જિનપ્રાસાદમાં આચાર્ય બન્યા હતા.

૪૯ આં રત્નાકરસૂરિ તેમનું બીજું નામ આં રત્નસિંહ પણ મળે છે તેમના ઉપદેશથી શેઠ જયત શ્રીમાલના પુત્ર લાલજી સં ૧૩૪૭ના અર્ધા વડે ૬ ને ગુરુવારે આશાપક્ષીમાં શ્રી વિદ્યાસિંહની પત્ની વૈજલદેવીના પુત્ર મન્મથસિંહે શ્વેલા સૂજ્જલાકર મહાકાવ્ય ધર્માધિકાર, સં ૪૭૪૦ ની બાર પ્રતિઓ લખાવી તથા સદિરકન્યા ભં મહાવીરના જિનપ્રાસાદના વહીવટદાર શેઠ મોખ પોસ્વાડના પુત્ર વલ્લુધનના પુત્ર પેથડે સં ૧૩૫૭ માં મગધીસૂત્ર ટીકા સહિત લખાવ્યું હતું, જેને (૪૮) આં સોમતિલકસૂરિ તથા તેમના શિષ્ય હર્ષક્રીડિતિં જલિએ સં ૧૩૫૭ માં વીજપુરમાં બાબ્યાનમાં વાચ્યું હતું

આ સમયે કિલ્હીના બાદશાહ અલ્લાઉદ્દીન ખીલજીના સૂબા અલ્લખખાને સં ૧૩૫૧ માં ગુજરાતમાં મુસલમાની રાજ્યની સ્થાપના કરી અને સં ૧૩૬૬ માં હિંદુ વીરોનો વિનાશ કર્યો. શત્રુજય મહાવીરનો ભગ કર્યો, મદિશ તોડ્યા અને પ્રતિમાઓને ખડિત કરી આથી પાટણના શાહ સોદાગર સ્થમશશાહ બોસવાળે સૂબા અલ્લખખાનને જ પ્રસન્ન કરી તેની સન્મતિથી શત્રુજયવીરનો પદરમો મોટો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને ઉપકેશગચ્છના આં સિદ્ધસે નસૂસ્તિના હાથે સં ૧૩૭૧ ના માહ સુદિ ૭ ના રોજ શત્રુજય વીર ઉપર નવા જિનપ્રાસાદમાં ભં કમલદેવીની નવી પ્રતિમાની નવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી, અષ્ટપદાવતાર જિનપ્રાસાદ તથા દેશલવસહી બધાંબા આ પ્રતિષ્ઠા-ઉત્સવમાં ત્યાં ઘણા જૈનાચાર્યો ઉપસ્થિત હતા. (પ્રકં ૩૫, પૃ ૧૬૫)

તપમચ્છના આં રત્નાકરસૂરિ પણ ત્યારે ત્યાં હાજર હતા

તેમણે ધવલક નગરના વીશા પોરવાડની યુક્તિથી પ્રતિબોધ પામી શત્રુજય ઉપર આ પ્રતિષ્ઠા-ઉત્સવમા શિથિલાચાર છોડીને ક્રિયોદ્ધાર કર્યો અને આત્મનિદાગર્ભિત રત્નાકરપત્નીના નામે પત્નીશ શ્લોકનું સ્તોત્ર સંસ્કૃતમા રચ્યું. તે વિં સં ૧૩૮૪ મા સ્વર્ગે ગયા. આં રત્નાકરસૂરિથી સં ૧૩૮૪ મા વૃદ્ધ તપાગચ્છમા રત્નાકરગચ્છ નીકળ્યો.

૫૦ આં રત્નપ્રભસૂરિ—આં રત્નતિલક, આં સોમતિલક, આં દેવચંદ્ર અને આં જિનપ્રભસૂરિના લક્ષ્મી સૌમ્યમૂર્તિ ગૂર્જર-વશના શેઠ શોભનદેવના પુત્ર શેઠ માહાવિદેહે સં ૧૩૭૯ ના આં સું ૧૪ ને બુધવારે આં ભાવદેવસૂરિ રચિત પાર્શ્વનાથચરિત્ર લખાવી, ૫૦ જ્ઞાનકીર્તિ ગણિને આપ્યું

(—જૈન પુસ્તક પ્રશસ્તિ મગ્ધ, પ્રં નં ૧૭)

૫૧ આં સુનિશેખરસૂરિ

૫૨ આં ધર્મદેવસૂરિ

૫૩ આં જ્ઞાનચંદ્રસૂરિ—આં સિદ્ધહત્તમસૂરિ

૫૪ આં અભયદેવસૂરિ

તેમનું બીજું નામ આં અભયસિદ્ધ પણ મળે છે તે આં જ્ઞાનચંદ્રસૂરિ કે આં ધર્મદેવની પાઠે આવ્યા હતા તે અગવિજ્ઞા-પદ્મનયના અભ્યાસી હતા તે મોટા તપસ્વી હતા, તેમણે હમેશા માટે છ વિગઈના આહારનો ત્યાગ કર્યો હતો, છ માસી તપ કર્યું હતું અને ઘણા છઠ્ઠ-અઠ્ઠમ વગેરેના તપ કર્યા હતા

તેમના ઉપદેશથી બલાતના શા. શાણુરાજે ગિરનાર તીર્થમા વિમલનાથ ભગવાનનો જિનપ્રાસાદ બધાવ્યો હતો

૫૫ આં હેમચંદ્રસૂરિ—તેઓ અનેક ગુણોના ભંડાર હતા

તેમના શિષ્ય આં જિનતિલકસૂરિએ જૂની ગુજરાતી ભાષામા કૈયપરિવાહી (૪૩-૩૭) બનાવી હતી

(—જૂઓ અમારો 'જૈન તીર્થોનો ઇતિહાસ, પરિશિષ્ટ બીજું)

૫૬ આ. જયતિલકસૂરિ

તે આ. ચારિત્રમ્ભસૂરિના શિષ્ય હતા-તે આ. ધર્મ સૂરિની પાટે થયા. તેમને કપદીયક્ષ પ્રસન્ન હતો. તેમણે 'છ'રી પાળતા ૧૨૫ જેટલા તીર્થયાત્રાસભ ઠંઠાયા હતા અને ૨૧ વાર શત્રુ જયતીર્થની યાત્રા કરી હતી, તેમણે સ. ૧૪૫૬ માં ખંભાતની વડી પોષાળમાં મનુયોગદ્વારસુતજૂળિંગનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો, કુમારપાછવ દિવેહોની પ્રતિ તાઠપત્ર પર લખાવી.

તેમની પાટે આ. જિનતિલક, આ. ધર્મશેખર, આ. માણેક શેખર આ. રત્નસાગર આ. રત્નસિંહ, આ. ઉદયવલ્લભ, આ. સુભતિલક, ૫૦ હયાસિંહ ગણિ વગેરે થયા તેમના સમુદાયમાં ૫૦ શિવસુહર, ૫૦ ઉદયધર્મ અને ૫૦ ચારિત્રમુદર પ્રસિદ્ધિ પામ્યા.

આ. જયતિલકસૂરિના શિષ્ય ૫૦ હયાસિંહ ગણિ સ. ૧૪૫૨ માં આચાર્ય બન્યા હતા તેમણે સ. ૧૫૨૬ માં ક્ષેત્રસમાસ-શાસ્ત્રવ્યવેશ રચ્યો. તેમજ મલ્યાસુદરીચરિત્ર સુલસાચરિત્ર, સુપાર્શ્વનાથ ચરિત્ર હરિવિક્રમચરિત્ર ય. ૦ ઋષમદેવસ્તવન અને ચીતરાગસ્તવન વગેરે રચ્યા.

આ જયતિલકની પાટે (૫૭) આ જિનતિલક આ. રત્નસિંહ તથા આ. ઉદયવલ્લભ થયા.

૫૭ આ. રત્નસિંહસૂરિ (સ. ૧૪૫૨ થી ૧૫૩૦)

તત્પદે સૂરય શશવ રત્નસિંહા વિદર્ષિર ।

સદ્મ્યા સ્વેદપ્રદાનન ચૈલ્લખ્યા ગૌતમાયિતમ્ ॥

આયતે સ્માઝ્ઞમવાવાદાધિપ શાહિરદિમ્મદઃ ।

ત પ્રબોધ્ય મહીર્મિઠિ ચકિરે શાસનોન્નતિમ્ ॥

તેમના બીજા નામ આ. જિનરત્ન, આ. વિજયરત્ન, અને આ. વિનયરત્ન પણ મળે છે

તેમને સ. ૦ માં ખંભાતમાં આ. જયતિલકસૂરિએ આવાધ બનાવ્યા.

આં રત્નસિહસૂરિનો સં ૧૫૦૭ ના મહા સુદિ ૭ ને ગુરુવારે જૂનાગઢમાં પટ્ટાભિષેક થયો તેમના સં ૧૪૫૨ થી ૧૫૨૨ સુધીના પ્રતિમાલેખો મળે છે. આં રત્નસિહસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૯૧ ના વૈશાખ સુદિ ૩ ના રોજ જીરાવલા પાર્શ્વનાથના જિનપ્રાસાદમાં ઘણી દેરીઓ બની હતી સ ૧૫૧૬ ના અષાઢ સુદિ ૩ ને રવિવારે ગિરિપુર (હુગરનગર) ના હુંબડ ઠંઠ પૂનાની પરપરાના શિવાએ ચતુર્વિંશતિજિન પટ્ટ બનાવી તેની વૃદ્ધ તપા આં રત્નસિહસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી (પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૦)

જયપુરના ઘાટમા શેઠ ગુલાબચંદજી મૂથાના લં પદ્મપ્રભુના જિનપ્રાસાદમા આ પટ્ટ વિદ્યમાન છે.

ખલાતના સં હરપતિના પૌત્ર સં શાણુરાજે સ ૧૫૦૬ ના મહા સુદિ ૫ ના રોજ ખલાતમા આં રત્નસિહસૂરિના હાથે લં વિમલનાથ જિનપ્રાસાદની તથા બીજી ઘણી જિન પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી (પ્રકં ૪૫ શેઠ પૂનાનો વશ)

અહમ્મદાવાદના બાદશાહ અહમ્મદશાહે (વિ સ ૧૪૬૭ થી ૧૪૯૯ મા આં રત્નસિહસૂરિના ચરણોની પૂજા કરી હતી

જૂનાગઢના રા' મહીપાલે (મેપાએ) આં રત્નસિહના ઉપદેશથી ગિરનાર તીર્થમા લં નેમિનાથ જિનપ્રાસાદને સોનાનાં પતરાથી મઢાવ્યો હતો (—જૂઓ પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૭૫-૭૬)

જૂનાગઢના રા' મહિપાલ તથા તેના પુત્ર રા' માંડલિકે સં ૧૫૦૭ ના મહા સુદિ ૭ ને ગુરુવારે પોતાના રાજ્યમા અમારિ પ્રવર્તાવી હતી, કે આજથી મારા રાજ્યમા કોઈએ દરેક મહિનાની ૫, ૮, ૧૧, ૧૪ અને અમાવાસ્યાના રોજ કોઈપણ જીવને મારવો નહીં, હિંસા-શિકાર કરવો નહીં.

(આં વિં વલ્લભસૂરિ સ્મારકત્રય હિન્દી વિભાગ, પૃ ૧૩૫) (—જૂઓ પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૭૬)

સં ૧૫૨૨ ના મહા સુદિ ૯ ને શનિવારે વીજાપુરના હુંબડ જ્ઞાતિના સવાલજ ગોત્રના દોશી ધર્માની પત્ની કપૂરદેવીના પુત્રો

૧ દોશી રાખાઈની પત્ની હવની અને ૨ દોઁ સાર્લીંગની પત્ની હરમી વગેરેએ ભ૦ સુમતિનાથની પચતીર્થી પ્રતિમા બરાવી અને તેની વૃદ્ધ તપાગચ્છના આ૦ જિનરત્નસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી આ પ્રતિમા આજે પ્રાતીજના ભ૦ ધર્મનાથજિનપ્રાસાદમા વિદ્યમાન છે
(ભૂચો-વીનાપુર વૃત્તાત)

મધેપા-આ૦ રત્નસિંહસૂરિએ સ૦ ૧૪૭૧ માલનચૂડાસ રમ્યે અને આ૦ રત્નાકરે સ૦ ૧૫૦૮ મા અમઠાવાદમા વસન્તવિજયની સુજ શતીમા રચના કરી તેમજ આદિનાયજન્મામિપેક બનાવ્યે.

મહમ્મદ ખીલજનો માનીતો અને રણવિજયનો સુખ મહા માત્ય ધનરાજ પોરવાડ તેમનો સમકીર્તિ આવક હતો.

(—ભૂચો, પ્રક૦ ૪૫ અક્ષયસિંહનો વશ)

ખભાતના આવક હરપતિ વગેરે તેમના આવકો હતા.

(ભૂચો, પ્રક૦ ૪૫)

સાધ્વીસઘ

આ૦ રત્નસિંહસૂરિના સમયે તપગચ્છની વૃદ્ધશાખામા સાધ્વી રત્નચૂડા મહત્તરા અને સાધ્વી વિવેકત્રી પ્રવર્તિની વિખ્યાત હતા.

ખભાતના સ૦ હરપતિના પૌત્ર સ૦ શાહુરાજે સ૦ ૧૫૫૨ મા ચતુર્થવીર્ધનો છરી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો તેની સાથે ૭ મહિરો હતા, તેણે ત્યાં આ૦ રત્નસિંહસૂરિ અને સાધ્વી રત્નચૂડા મહત્તરની ચરણપાદુકાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી

પોરવાડ કંપુર પુત્ર કેલ્લે ગિરનાર પર ત્રણ દેરીનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો, અમઠાવાદમા ધર્મશાળા બનાવી ખાસ દેરાસર કરાવ્યાં, પન્થાસપદ અપાળ્યા મુનિઓને વસ્ત્રો વહેરાવ્યા સાધર્મિકવાત્સલ્ય કર્યા સિદ્ધાંતો લખાવ્યા, જેમા સ ૧૫૧૬ મા પાશ્ચિમ્યુપદ્ધતિ લખાવી જૃહતતપાગચ્છના આ૦ સૂરસુરસૂરિના શિષ્ય સમયમાણિક્યે તેને વાર્યાને સુધારી હતી.

(—બાહારકર ઇ સ્ટીટપૂટ પૂના; જૈન પ્રચસ્તિ સમ્રહ, ભા૦ ૧, પ્ર૦ ન ૧૧૫૨)

(૫૯) ઉઠ ઉદયધર્મગણિઃ-તે (૫૭) લઠ ઉદયવદલસૂરિના શિષ્ય (૫૮) પ મતિસાગર ગઠ ના દીક્ષા શિષ્ય હતા લઠ રત્ન-સિહસૂરિના હસ્ત દીક્ષિત શિષ્ય હતા ઉપાધ્યાય હતા મોટા વિદ્વાન્ હતા સમર્થ અથકાર હતા

૫૦ ઉદયધર્મગણિએ સઠ ૧૭૦૫ (૧૫૦૭) મા ઉપદેશ-માલાની ૫૧ મી ગાથાનુ “શતાથી” વિવરણુ” બનાવ્યુ.

(પ્રકઠ ૪૩ પૃઠ ૭૪૯ ટીપ્પણી કલમ ૧૬ મી)

૫૦ ઉદયધર્મ ગણિએ સઠ ૧૫૦૭ મા સિદ્ધપુરમા “વાક્ય પ્રકાશ મૌક્તિક” બનાવ્યો ૫૦ હર્ષભૂષણે તેની ટીકા કરી

ઉઠ ઉદયધર્મ-ગણિવરે સઠ મા લઠ મહાવીર સ્વામીના ૩૨ કમળબધવાળા સ્તોત્ર શ્લોક ૧૮ ની રચના કરી તેની પ્રશસ્તિ આ પ્રમાણે છે -

શ્રીરત્નસિંહસૂરીન્દ્રપાદપદ્મમધુવ્રત

ચકારોદયધર્મોડય સ્તવ કમલબન્ધગમ્ ॥ ૧૭ ॥

શ્રી સિદ્ધાર્થનરેગનન્દન ! જિન ! શ્રીવીર ! નીરુકૃતનો !

સ્તુત્વા ત્વાં નયનાગ્નિ (૩૨) સમ્મિતદલામ્બોજનમન્ધસ્તવાત્ ।

નેહે ચક્રિપદ ન વાસવપદ નાડસ્તોપદ સપદ

કિન્તુ ત્વત્પદપદ્મયોનિયમલે મૃદ્ધાયતાં મે મન ॥ ૧૮ ॥

(૫૯) ૫૦ ઉદયધર્મ ગણિવરના શિષ્ય (૬૦) ૫૦ મગલધર્મ ગઠ જેનુ બીજુ નામ ૫૦ મગળકળશ ગઠ પણ હતું જે સઠ ૧૫૮૫ સુધી વિદ્યમાન હતા તેમણે સઠ ૧૫૨૫ મા “મગળ કળશરાસ” બનાવ્યો

(૫૯) ૫૦ ઉદયધર્મ ગણિવરના શિષ્ય (૬૦) ૫૦ ધર્મનિધાન ગણિએ પ્રાકૃતમા “ચઉવીસ જિણુ યૂધ” ગા ૨૮ બનાવી જેને રાજેન્દ્રસાગર ગણિએ સઠ ૧૮૬૦ મા લખી હતી

(૫૭) લઠ વિજયરત્નસૂરિ શિષ્ય અને (૫૮) ઉઠ જયમૂર્તિના વિદ્યાશિષ્ય (૫૯) ૫૦ ચારિત્રચુંદરગણિએ સઠ ૧૪૮૪ મા ખલા-તમા શીલહૃતકાવ્ય શ્લોક ૧૩૧, કુમારપાલ ચરિત્ર મહાકાવ્ય અઠ

૨૦૩૨, મહાપાલ ચરિત્ર, આચાર્યપદેશ વગેરે ગ્રંથો બનાવ્યા.

તેમના શિષ્ય (૬૦) ૫૦ વિશાલ સુદર ગણિ સ ૧૫૮૬ મા
ચયા (શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભા. ૨ પ્રા. નં. ૩૨૨)

૫૦ ચારિત્રસિદ્ધ ગણિના શિષ્ય ૫૦ શાન્તિસાગરગણિએ
સં. ૧૫૮૫ માં “પ્રબોધવદ્રોહ્ય નાનક” લખ્યું

(શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભા. ૨ ભે. પ્રા. નં. ૨૫૫)

(૫૭) ભા. રત્નસિદ્ધસૂરિના ગચ્છમા ૫૦ સુનિરત્ન મોળા વિ
દ્યાનું હતા.

ભા. રત્નસિદ્ધસૂરિના શિષ્ય ૫૦ દયાવર્ધનગણિવરના ઉપ
દેશથી સુધે સં. ૧૪૬૪ માં “કુમારપાલ પ્રબોધ પ્રબોધ” લખાવ્યો.
ભા. રત્નસિદ્ધસૂરિના શિષ્ય ૫૦ આણેકસુદરગણિએ સં. ૧૫૦૧
માં દેલવાડામાં “ભવ ભાવના બાલપ્રબોધ” બનાવ્યો, સં. ૧૫૦૬ માં
“રત્નચૂડ રાસ” લખ્યો.

(૫૭) ભા. વિજયરત્નસિદ્ધસૂરિની પરંપરા નીચે પ્રમાણે છે

(૫૮) ભા. ધર્મરત્નસૂરિ (સં.) તેમના ઉપદે
શથી સોની સમરાના પુત્રાએ ત્રીશુરના જગન્નાથના જિન પ્રસા
દમાં સં. ૧૫૫૦ માં બે ગોખ બનાવ્યા (—કમીરગદ લેખ સંગ્રહ)
(જૈન પરંપરા ઇતિહાસ પ્રકા. ૩૭ પૃ. ૩૦૦)

શત્રુજય તીર્થ:—

મહામહા જોગના પુત્ર અહમદ સિકંદરે સં. ૧૫૨૫-૨૭ માં
સોમનાથ, ગિરનાર, દ્વારકા અને શત્રુજય વગેરે તીર્થોના નાશ કર્યો,
મંદિરો બાંધ્યા, પ્રતિમાઓ ખડિત કરી. આ હકીકત સાબળીને ચિત્તો
હતા દોડી તોલાચાહને ઘણું દુખ થયું તેમની ઈચ્છા હતી કે આ
તીર્થો ફરી સ્થપાય તેમ કરવું બેઠાં. (—પ્રકા. ૩૫, પૃ. ૨૦૨)

આં ધર્મરત્નસૂરિ પોતાના અમલુપરિવાર સાથે રણથંભોરના
સૂળા મંત્રી ધનરાજ પોસ્વાડના છ રી પાળતા ગાંધારસાથે સાથે માર-
વાડ મેવાડના જૈન તીર્થોની યાત્રા કરવા પધાર્યા ત્યારે તે ચિત્તોડ
પણ પધાર્યા. સાંઝા રાજાએ તેમનું યોગ્ય સન્માન કર્યું ત્યાં તીર્થોના

વિનાશ થવાથી દુ ખ પામતા દોં તોલાશાહને શાત પાડી, ઉત્સાહિત કરવા તેમણે ભવિષ્યવાણી કરીકે, “ મહાનુભાવ ! તારો પુત્ર કર્માશાહ શત્રુ જયતીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરાવશે ” આચાર્યશ્રીએ ત્યાંથી વિહાર કર્યો અને કાર્યસિદ્ધિ માટે ઉં વિનયમડનને ચિત્તોડમા રાખ્યા

આ સમયે ગુજરાતમાં અમદાવાદની ગાદીએ મહમ્મદ બેગડા (સં ૧૫૧૬ થી ૧૫૭૦) ના મરણ પછી એક પછી એક વિ સં ૧૫૬૭ માં મુજદરશાહ, સં ૧૫૮૨ માં ૧ અહમ્મદશાહ, ૨, સિક્કદરશાહ તથા ૩ લઘુ મહમ્મદશાહ બાદશાહ થયા,

(-પ્રકં ૪૪, ગુજરાતના બાદશાહો)

બાદશાહ મુજદરનો શાહબદો બહાદુરશાહ નામે હતો. તે પોતાના પિતાથી રિસાઈ ને ઈ સં ૧૫૩૫ માં ચિત્તોડ આવ્યો ગયો. ને ત્યાં દોશી તોલાશાહનો અતિથિ બની રહ્યો આ સમયે શાહબદો બહાદુરશાહ અને દોં તોલાશાહના પુત્ર દોશી કર્માશાહ વચ્ચે ગાઢ મૈત્રી થઈ હતી શાહબદોએ ગુજરાત જતા પહેલાં દોં કર્માશાહ પાસેથી વાટ ખરચી માટે રકમ માગી કર્માશાહે તેને વિના શરતે એક લાખ રૂપિયા આપ્યા

(-પ્રકં ૩૫ પૃં ૨૦૩)

બહાદુરશાહ લઘુ મહમ્મદના મરણ બાદ સં ૧૫૮૩ ના મહા-માહ શુદ્ધિ ૧૪ ના રોજ ગુજરાતનો બાદશાહ બન્યો (સં ૧૫૮૨ થી ૧૫૯૩, સને ૧૫૨૬ થી ૧૫૩૭)

આ તરફ દોં તોલાશાહ “ પોતાના પુત્રના હાથે શત્રુ જય-તીર્થનો ઉદ્ધાર થશે એવી ભાવના ભાવતા મરણ પામ્યા,

દોં કર્માશાહે આચાર્યશ્રીની ભવિષ્યવાણી પ્રમાણે પિતાની આજ્ઞા મુજબ શત્રુ જયતીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરવાનો નિર્ણય કર્યો

ઉપાં વિનયમડન તેમને નિરતર એ જ ઉપદેશ આપતા હતા તપગચ્છના આં વિજયદાનસૂરિ પણ જ્યારે ચિત્તોડ પધાર્યા ત્યારે દોં કર્માશાહને તીર્થનો જલદી ઉદ્ધાર કરવા માટે ઉપદેશ આપીને વધુ ઉત્સાહિત કરી ગયા હતા

(-શત્રુ જય-નદિવર્ધન જિન પ્રાસાદ પ્રશસ્તિ)

બહાદુરશાહ અમદાવાદનો બાદશાહ બન્યો એવી ખબર મળતાં હોં કર્માશાહ અમદાવાદ આવ્યો. તે બાદશાહને મળ્યો અને શત્રુ જયનો ઉદ્ધાર કરી ત્યાં પોતાના ભગવાનની પ્રતિમા બેસાડવા તેની પરવાનગી-ફરમાન મેળવ્યું ત્યાંથી તે ખલાત ગયો. અને મહોં વિનયમંડનને ત્યાંથી પાલીતાણા જવા માટે વિનવિ કરી. પોતે પણ ચિત્તોડથી છ રી મળતો માત્રાસ બહુ પાલીતાણા ગયો. ત્યાં જઈ તેણે લલિતાસરોવરના કિનારે પાવ નાખ્યો એ સમયે પાલીતાણાનો જાગીરદાર મહેદ્દખા હતો, 'શત્રુ જયતીર્થ' ફરી બને. તેમા એની નારાજ હતી પરંતુ બાદશાહનું કરમાન હોવાથી તે નિરુપાય હતો. તેને નરસિંહ અને રવિરાજ નામે બે મંત્રીઓ હતા. હોં કર્માશાહે તે બંનેને ધન-માનથી સત્કાર કરી પોતાના કામમા મદદગાર બનાવ્યા.

આં ધર્મરત્નસૂરિના શિષ્ય મહોં વિનયમંડનગણિ તેમના શિષ્ય પંચ સૌભાગ્યમંડને સં ૧૬૦૧મા સાહેબી જયશ્રીને બલુવા માટે 'યશોમંત્રવચ' લખ્યો.

પરં આં વિદ્યામંડનસૂરિ-તે આં ધર્મરત્નસૂરિની પાટે આચાર્ય બન્યા. તે ચિત્તો ધી ખલાત આવ્યા અને ત્યાંથી પાલીતાણા પધાયા.

હપાં વિનયમંડન તથા પંચ વિવેકધીરગણિની કેબરેખ નીચે મહામાત્ય બાહડે બનાવેલા મૂળતીર્થપ્રાસાદનો હુલેઈદાર શરૂ થયો. બિનપ્રાસાદ નવા જેવો સુપૂર્ણ બન્યો. તથા મહામાત્ય વમ્બુપાલે જાગરમા ૭ મંત્રાણી પાવાણુ મૂકી રાખ્યો હતો તેને બહાર કઢાવી હોં વિનયમંડન અને પંચ વિવેકધીરગણિની કેબરેખ નીચે જાં આદીશ્વરની મોટી પ્રતિમા તૈયાર કરાવી. સં કર્માશાહે આં વિદ્યામંડનસૂરિ વજેરે આચાર્યોના વરદ હસ્તે તે પ્રતિમાની અજનયલાકા કરાવાં સઘ જમણુ કમું.

હોં કર્માશાહે આ ઉદ્ધારમા (૧) જાં આદિનાથ અને (૨) ગણધર પુટગિઠ મ્વામી એ બંનેના બિંબો નવા કરાવ્યા હતા.

સં ૧૫૮૭ શાકે ૧૪૪૩ ના વૈશાખ વદિ ૬ ને

રવિવારે ધનલગ્નમા શુદ્ધ નવાંશમા શત્રુજય તીર્થમા જીર્ણોદ્ધાર કરેલા પ્રાચીન જિનપ્રાસાદમા આં ધર્મરત્નસૂરિના પદ્મધર આં વિદ્યામહાનસૂરિ વગેરેના હાથે ભં આદીશ્વરની નવી જિન પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી આ રીતે મત્રી કર્માશાહે શત્રુજય મહાતીર્થનો સોળમો (સાતમો) મોટો ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

ચિત્તોડના સઘવી કર્માશાહ દોશીએ વિં સં ૧૫૮૭ના વૈં ૧૦ ૫ ની રાત્રે છેલ્લા પ્રહરે વૈં ૧૦ ૬ ના પરોઢિયે શ્રી શત્રુજય-તીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરાવ્યો હતો. દોં કર્માશાહે મુખ્ય જિન-પ્રાસાદને સુધરાવ્યો હતો તથા ભ ઋષભદેવ અને ગં પુંડરિક સ્વામી વગેરેની નવી પ્રતિમાઓ બનાવી બેસાડી હતી.

શ્રી શત્રુજય તીર્થના આજ સુધી જે મોટા મોટા ઉદ્ધારો થયા હતા તેની સોળ (૧૬) અને સાત (૭) એમ બે સખ્યા મળે છે. તે આ પ્રમાણે

(૧) ભરતચક્રવર્તીનો	ચક્રાયુધનો
(૨) તેની જ પરપરાના રાજા દડવીયનો	(૧૧) રામચદ્રજીનો
(૩) ઇશાનેન્દ્રનો	(૧૨) પાડવોનો
(૪) માહેન્દ્ર (ચોથા સ્વર્ગના ઇન્દ્ર)નો	(૧૩) વિં સં ૧૦૮ મા જાવડશાનો પ્રતિ- યું ૩૦ આં વજ્રસ્વામી
(૫) પ્રદ્યોન્દ્ર (પાચમા સ્વર્ગના ઇન્દ્ર)નો	(૧૪) વિં સં ૧૨૧૧ મા ગુજરાતના મત્રી બાહડ- નો પ્રતિં ૩૦ સં આં હેમચદ્રસૂરિ
(૬) ચમરેન્દ્ર (ભવનપતિના સ્વર્ગના ઇન્દ્ર)નો.	(૧૫) વિં સં ૧૩૭૧ મહાં સુ ૭ ગુરુને રોજ પાટ- ણના સં સમરાશાહ ઓસવાલનો પ્રતિં આં કચ્છસૂરિ.
(૭) સગર ચક્રવર્તિનો	
(૮) વ્યતરેન્દ્રનો	
(૯) ચદ્રચશા રાજાનો	
(૧૦) ભં શાન્તિનાથના પુત્ર	

(૧૬) વિં સં ૧૫૮૭ વૈ. વ. મહાનસૂરિ, આં હેમ
 ૬ ને રાજ ધનલક્ષ્મી, સોમસૂરિ તથા આં
 શુદ્ધનવાશમા ચિત્તોડના સોમજયસૂરિ, આં વિં
 દોશી કર્માશાહનો પ્રતિં દાનસૂરિ (પ્રકં ૩૫ પૂં
 તપાગમ્હના આં વિદ્યા ૨૦૩)

(અદ્રુદના રાજગમ્હના આં ધનેશ્વરસૂરિએ સં ૪૭૭ મા
 વલ્લીરાજ્યના ૧૮ મા શિલાદિત્ય રાજાની વિનતિથી વલ્લભિમા
 બનાવેલ “શ્લોકબદ્ધ શ્રી શત્રુજય માહાત્મ્ય” સગ ૧૫, સર્ગ
 ૧ + ૧૧ થી ૧૫, ૧૫ + ૨૮૭, ૨૮૮, ૧૫ + ૩૪૬)

તપાગમ્હ રત્નશાખાના ભં દાનરત્નસૂરિના આસાધારી ઉં
 માનરત્ન ગણિના શિષ્ય પં હસરતને સં ૧૭૮૨ વૈ. સુ ૩ ને
 રાજ ભં પાર્શ્વનાથની કૃપાથી રાજદ્રગમા અથ સમ્હૃતમા
 “શત્રુજય માહાત્મ્ય” અધિકાર ૧૫, બ ૮૫૫૦ બનાવ્યું

(વૃદ્ધ તપા ભં ધનરત્નસૂરિના ઉપાં ભાનુમેરુ ગણિના શિષ્ય
 પં નમ્હુદરમણિએ સં મા બનાવેલ શત્રુજય ઉદ્ધાર
 રાત્ર)

(લોકપ્રિય કવિ પં વીરવિજયજી મ. ની ૯૯ પ્રકારી પૂજા)
 આત (૭) મોટા ઉદ્ધારો :—

- (૧) ભરત ચક્રવર્તિનો.
- (૨) સગર ચક્રવર્તિનો.
- (૩) પા વરાજ મુષિશિરનો.
- (૪) સં ૧૦૮ મા બ્યવજ્ઞાહનો.
- (૫) સં ૧૦૧૧ મા મત્રી બાહ દેવનો.
- (૬) સં ૧૩૭૧ મા સુ સમરાશાહનો.
- (૭) સં ૧૫૮૭ મા દોશી કર્માશાહનો.

((૧) શત્રુજય ઉપરની દોં કર્માશાહના ઉદ્ધારની પં લાવણ
 સમય ગણિ કૃત પ્રચલિત. (પ્રકં ૩૫ પૂં ૨૦૪)

(૨) મૂળનાથની જિન પ્રતિમાનો પ્રતિમા લેખ

(૩) કવિ લાવણ્યસમયકૃત શત્રુ જયઉદ્ધાર સ્તવન આદિનાથ ભાસ કહી-૨૧ તેમા વૈ. વ પ ની પ્રતિષ્ઠા બતાવી છે

(૪) કવિ દેવાળકૃત બલવડલાવડરાસ પ્રાચીનસ્તવનમાળા સંગ્રહ (તેમાં કવિએ જણાવ્યું છે કે પોરવાડ બલવડે ચોથો ઉદ્ધાર કરાવ્યો)

આ તીર્થપ્રતિષ્ઠાના ઉત્સવમા આં સોમજયસૂરિ વગેરે ૧૦ આચાર્યો અહીં હાજર હતા તેઓએ સર્વાનુમતે ઠરાવ કર્યો કે આ શત્રુ જયતીર્થ મહાતીર્થ છે અને ૮૪ ગચ્છોનુ ચેતાંબર જૈન તીર્થ છે (જૂનીં ગુજં ગદ્યપદ્માવલી) (પ્રકં ૩૫, પૃં ૨૦૪, ૨૦૫)

૫૭ આં ઉદયવલ્લભસૂરિ-તેમનુ બીજુ નામ આં ઉદય-સાગર પણ મળે છે તે પ્રભાવશાળી હતા તેમના શિષ્યો વિદ્વાન્ હતા તેમના શ્રમણીસઘમા સાધ્વીજી રત્નચૂલા મહત્તરા અને સાધ્વી વિવેકશ્રી પ્રવર્તિની વગેરે વિદુષી તેમજ આખ્યાત્રી હતા

પરિવાર-એ સમયે તપાગચ્છની વડી પોષાળ શાળામા મત્રી ધનરાજ, મત્રી સત્રામ, મત્રી માડણ સોની અને કેદહા પોરવાડ વગેરે શ્રાવકો મહાવિવેકી અને ધનાઢ્ય હતા

આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી સં ૧૫૫૬મા હમીરગઢના જીરાવલા પાર્શ્વનાથના જિનાલયમા સં રત્નપાલની પત્નીએ દેરીઓ કરાવી.

૫૮ આં જ્ઞાનસાગરસૂરિ-તેમના સ ૧૫૨૫ થી સં ૧૫૩૧ સુધીના પ્રતિભાલેખે મળે છે તેમણે સં ૧૫૧૭મા વિમલનાથચરિત્ર રચ્યું.

આં જ્ઞાનકલશના ઉં ચરણકીર્તિના શિષ્ય ૫૦ વિજયસમુદ્ર ગણિને શેઠ કેશવ પોરવાડની પત્ની દેમતી, તેના પુત્ર પોરવાડ મત્રી ગુણરાજની પત્ની રૂપિણી, તેના પુત્ર પાસા વગેરે સાથે સં ૧૫૧૪ ના મહા સુદિ ૨ ને સોમવારે કલ્પસૂત્ર વહોરાવ્યું

(—શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભાં ૨, પ્રં ન. ૭૫)

નાથા શ્રીમાલીની પત્ની લાખુએ સં ૧૫૧૫ ના અષાઠ સુદિ ૫ ને ગુરુવારે માડવગઢમા પૃથ્વીચન્દ્રચરિત્ર પ્રાકૃતનુ ટિપ્પન સાથે લખાવી ભં જ્ઞાનસાગરસૂરિને વાચવા આપ્યું

લોંકામત

તેમના લલિયા લોંકાએ સં ૧૫૨૮ માં તીર્થ, પ્રતિમા પૂજા, પૌષધ, પચ્ચદ્ધાણુ વગેરે અનેક વિધિમાગનો લોપ કરી લોંકામત ચલાવ્યો. એ સમયથી જૈન સંઘની શુદ્ધિ અને સગઠનની વ્યવસ્થા તૂટી ગઈ. (—જૈન સત્યપ્રકાશ, કં ૧૪૭)

૫૬ ભં ૦ ઉદયસાગર—તેઓ જગદ્ગુરુ આં ૦ હીરવિજય સૂરિના સમયના ભટ્ટારક હતા તેમની પાટે ૧ આં ૦ લલિયાસાગર અને ૨ આં ૦ શાલસાગર થયા.

૬૦ ભં ૦ લલિયાસાગર—તેમણે સં ૧૫૫૭ માં શ્રીપાલકમા અને ધ્વનમુગમરાસ રચ્યો, તેમના શિષ્ય આં ૦ સૌભાઅસ્યમરે—આં ૦ સૌભાઅરતને નંપકમાસરાસ રચ્યો.

આં ૦ લલિયાસાગરના ઉપદેશથી અને ૫૦ ગુણસાગર તેમજ ૫૦ આશિત્રવસ્ત્રભની પ્રેરણાથી શાં ૦ દેવધર શ્રીમાળીના વચમાં થયેલા સાધુ ચોથાએ સં ૧૫૬૮ માં અમદાવાદમાં અથભઠાર સ્થાપન કર્યો, અને ૪૫ આગમો લખાવ્યા એજ વચના શાં ૦ મેધાની પુત્રી લાક્ષ્મીના પુત્ર સોનપાલે કાર્તિક સુદિ ૫ ના દિવસે જૈન ગ્રંથ ભજાર સ્થાપન કર્યો, જેમાં સુવર્ણાક્ષરી પ્રતિઓ ૫૭ લખાવી હતી.
(જૈં સં ૩૦ કં ૧૧૫, ૧૩૦, ૧૩૧)

આ આચાર્યના ધણા પ્રતિમા લેખો મળે છે આં ૦ લલિયાસાગર સૂરિ શિષ્ય મહોં ૦ આશિત્રસાગર ગણિ સં ૧૫૪૩ ના ચૈત્ર સુદિ ૧૦ ને ગુરુવારે પાંડુગ્રા હતા. ૫ આશિત્રસિદ્ધ શિષ્ય ૫ શાંતિ મહિં સ ૧૫૬૫ પોં ૦ ૦)) બીજા શિષ્ય ૫૦ વિશાલમુદર સં ૧૫૮૬

આં ૦ લલિયાસાગરસૂરિ શિષ્ય મહોં ૦ મેરુમુદરગણિ શિષ્ય ૫૦ લક્ષ્મીમુદર સં ૧૫૯૭ ના મહા વદિ ૮ બુધવારે ઈકર દુર્ગમાં હતા. મહોં ૦ પદ્મવદ્રગણિ શિષ્ય ૫૦ ભાવચદ્રગણિએ સં ૧૬૦૩ ના પોષ

સુદિ ૧૪ ને મગળવારે ઘોઘપુર (ઘોઘા કે ઘોઘલા) માં માઘકાવ્ય સટીક લખ્યું. (-શ્રી પ્રશસ્તિસગ્રહ ભા. ૨ પ્ર. ૩૬૯)

૬૧. ભા. ૦ ધનરત્ન-તેમના શિષ્ય આં સૌભાગ્યસાગર-આં સૌભાગ્યરત્નસૂરિએ ચંપકમાલારાસ રચ્યો આ સૌભાગ્યરત્નનો સં ૧૫૮૪ ના ચૈત્ર વદિ ૬ ને ગુરુવારનો ચતુર્વિંશતિપદ્ધતિ મળે છે તેમની પર-પરામા ૫૦ ઉદયધર્મ, ૫૦ જયદેવ, ૫૦ લાવણ્યદેવ વગેરે થયા. તેમના પ્રશિષ્ય ૫૦ નયસિંહ ચોવીશી-સ્તવન રચ્યા

આં કલ્યાણરત્નસૂરિના શિષ્ય મહોં જયમદિરગણિ (જયદેવ-ગણિ) ના શિષ્ય મહોં વિદ્યારત્નગણિ સં ૧૬૦૪ મહો વદિ ૫ ના રોજ વિદ્યમાન હતા.

તેમના શિષ્ય ઉં કનકસુદરગણિ જે ભં દેવરત્નના ભં જયરત્નના ઉપાધ્યાય હતા તેમણે સં ૧૬૬૩ મા સગાલશા રાસ, સં ૧૬૬૬ મા દસવેચાલિયસૂતનો ટળો ૩-૭૦૦ બનાવ્યા

વીળપુર સં ૧૮૮૬ ના વૈશાખ સુદિ ૭ ના રોજ ગુરુવારે તપાગચ્છની વૃદ્ધશાખાના ૫૦ ક્તેહસુદરગણિ અને ૫૦ શ્રી હિતસુદરગણિની ચરણપાદુકા બનાવી જે વીળપુરમા પદ્માવતીના દેરાસરમા વિદ્યમાન છે

૬૨, ભા. ૦ અમરરત્ન-આં અમરરત્નનું બીજું નામ આં સુરરત્ન, આં તેજરત્ન પણ મળે છે

૬૩ ભા. ૦ દેવરત્ન આ ધનરત્ન અથવા આં ધનરાજના શિષ્ય ૫૦ ભાનુમેરુએ ચંદનમાલા-સજ્જાય (કડી-૧૭) બનાવી

૫૦ ભાનુરત્નને ૧ માણેકરત્ન અને ૨ નયસુદર એમ બે શિષ્યા હતા. કેવિ નયસુદરે સં ૧૬૩૭ મા રુપચંદરાસ સં ૧૬૩૮ ના આસો સુદિ ૧૩ ને મગળવારે અમદાવાદમા ગુરૂંજયડદ્વારાસ, આત્મ-પ્રવોધ-સજ્જાય (ઢાળ ૮) વગેરે રાસાઓ અને ઢાળો બનાવી ૫૦ નયસુદરની શિષ્યા સાધવી હેમશ્રીએ સં ૧૬૪૪ મા કનકાવતી-આલ્યાન રચ્યું સં ૧૬૦૮ મા વૃદ્ધ તપાગચ્છમા ભં જિનકીર્તિસૂરિ

૫૦ સૌભાગ્યકુંડરગણિ, તેમના શિષ્ય બોધો વગેરે હતા.

૬૪ ભ૦ જયરત્નસૂરિ—તેમણે સ. ૧૬૬૬ માં દત્તવેદ્યાશ્રમિ મુક્ત-ટકો, શ. ૦ ૨૨૦૦ રથો. તેમાં તેમણે વૃદ્ધતપાગચ્છની પરપરાની પ્રશસ્તિ આપી છે, ભ૦ જયરત્નસૂરિના મહો. ૦ વિદ્યારત્ન ગણિ, તેમના શિષ્ય કનકસુદરે નાયાધર્મકહા-ટકો રથો. તેમાં તેમણે વૃદ્ધ તપાગચ્છની પરપરા-પ્રશસ્તિ આપી છે.

(—ચિત્તામણિજી બહાર આગરા, પોથી ન. ૦ જ-૭ પૃ. ૪૦૮)

૬૫ ભ૦ કીર્તિસૂરિ—સ્વ. ૦ સ. ૧૭૨૦

૬૬ ભ૦ રત્નકીર્તિ—સ્વ. ૦ સ. ૧૭૩૪ ના પોષ વદિ ૨ તેમને ૭૦ સુમતિરત્ન વગેરે ચાર શિષ્યો હતા. તેમના શિષ્ય ઉપા. ૦ રાજસુદરના શિષ્ય ૫૦ પદ્મસુદરે મગવતીમુક્ત-ટકો રથો.

૬૭ ભ૦ ગુણસુદર—અમદાવાદના સયે સ. ૧૭૩૪ માં આ. ૦ રત્નકીર્તિના ધોષા શિષ્ય ૫૦ અગવિજયને ભ૦ રત્નકીર્તિના પદ્મર બનાવી આ. ૦ ગુણસુદર નામ આપ્યું.

(—ગુર્વાવલી, વડાપોષાલ પદ્માવલી, પદ્માવલી સમુચ્ચય, ભા. ૨ પુ. ૫૦ ૨૪૦-૪૧)

૭૦ ભ૦ આ સમયે સ. ૧૮૭૭ ના વૈ શાખ વદિ ૩ ના રો. ૮ પુણ્યસાગર શિષ્ય ૫૦ જુદ્ધિસામરગણિ વિદ્યમાન હતા. (—તોલમકુલ પદ્માવલી)

તપાગચ્છ લઘુપોષાળની પદ્માવલી

(૪૦) આ. ૦ જમચ્ચ દ્રસૂરિના ગુપ્ત પદ્મર આ. ૦ દેવે દ્રસૂરિ ખભાતમાં નાની પોષાળમાં રહ્યા હતા. તેમની યમણપરપરા સ. ૧૩૧૬ માં ખભાતથી તપાગચ્છ લઘુ પોષાળ એવા નામથી વિખ્યાત થઈ તેમની આ યમણ પરપરા આજ સુધી અવિચ્છિન્ન રૂપે આજ-વિદ્યમાન છે બીજા નાના-મોટા ગણે અને વૃદ્ધતપાગચ્છ પણ તેમાં ભળી ગયા છે તે પરપરાના પદ્મર, આચાર્ય અને મુનિવરોની બી. ૭ ઐતિહાસિક વિગત હવે પછીના તે તે પદ્મરોના

૪૫ વગેરે પ્રકરણમાં વિસ્તારથી આપેલ છે તે તેમાંથી વાચી લેવી.

રાજવલી પ્રારંભ

વિક્રમની ખીજ સહસ્રાબ્દી પછીના ઘણા જૈનાચાર્યો, જૈનધર્મ-પ્રેમી રાજઓ, અને મંત્રીઓ સાથે જુદા જુદા દેશના ઘણા રાજઓના નામો સકળાયેલા છે, અધુરા લેખકો ઘણીવાર તે તે રાજઓની હયાતી કે કાલસામ્ય વગેરે બાબતોમાં કલ્પિત વિસંવાદ ઉઠાવે છે, આથી સામાન્ય વાચકો શકામાં પડી જતા મૂઝાય છે, તેથી અહીં પહેલા તે તે રાજઓ અને રાજવશોની બાબતમાં સ્પષ્ટીકરણ કરવું જરૂરી છે માટે અમે અહીં ઘણા રાજવશોની તાલિકા આપી છે લેખકો અને વિચારકો આમાંથી ઘણા ખુલાસો મેળવી શકશે અને ઇતિહાસને ન્યાય આપી શકશે અહીં અમે દૂકી રાજવલી આપીએ છીએ

શિશોદિયા વશ

(અનુસંધાન પ્રકરણ ૨૩, પૃષ્ઠ ૩૮૬ થી ૩૮૯)

શિશોદિયા રાજવલી ૧૧ રાજા ખુમાણ પહેલો (ભા. ૧, પૃ. ૨૬, પૃ. ૪૧૩) (પ્ર. ૩૪, પૃ. ૫૮૯), ૧૩ રાજા ભર્તૃભટ્ટ (ભા. ૧, પ્ર. ૩૧, પૃ. ૪૭૧), ૧૭ રાણા ખુમાણ ત્રીજો (ભા. ૧, પ્ર. ૩૨, પૃ. ૫૪૧), ૧૯ રાણો અલ્લટ (ભા. ૧, પ્ર. ૩૪, પૃ. ૫૬૭-૫૮૯) રાજા ભુવનપાલ (ભા. ૧, પ્ર. ૩૪, પૃ. ૫૯૧), ૩૫ રાણો રણસિંહ, પૌત્ર રાણો ધીરસિંહ (ભા. ૨, પ્ર. ૪૧ પૃ. ૬૪૨)નો પરિચય પહેલા આવી ગયો છે.

વિક્રમની બારમી સદીથી શિશોદિયા રાજવશ નીચે પ્રમાણે મળે છે

શિશોદિયાવશમાં ચિત્તોડની ગાદીએ અનુક્રમે ૩૫ રાણો રણસિંહ, ૩૬ ક્ષેમસિંહ, ૩૭ સામતસિંહ, ૩૮ કુમારસિંહ, ૩૯ મદનસિંહ, ૪૦ પદ્મસિંહ થયા હતા

૪૧ રાણો જૈત્રસિંહ - રાણો જૈત્રસિંહ રાજા થયો, આ રાણાના જયતલ, જયમલ, જયસિંહ, અને જૈત્રસિંહ, નામો મળે છે તેને

જગતસિંહ નામે મહામાત્ર્ય હતો. રાણા જૈત્રસિંહનો સમય વિ. સં ૧૨૭૦ થી ૧૩૦૬ છે જૈત્રસિંહે છ લડાઈઓમાં વિજય મેળવ્યો હતો. (મુખ સપતશમ લડાઈ કૃત 'ભારતીય રાજ્યોકા ઇતિહાસ')

દિલ્હીના બાદશાહે મેવાડમાં નાગદ્રહના રસ્તે ઘર્ષ ગુજરાત ઉપર હલ્લો કરવાની જોડવણ કરી હતી. એ સમયે રાણા જૈત્રસિંહે તેની સામે લડીને એ સૈન્યને પાછું હઠાવ્યું હતું તેણે આં જમ અચ્ચદ્રસુરિને સં ૧૨૮૫ ના વૈશાખ સુદિ ૩ ના દિવસે આહ નગરમાં 'તપા'નું માનવતું બિરુદ આપ્યું, એ સમયથી તે આચાર્યનો સમુદાય 'તપાગચ્છ' નામથી પ્રસિદ્ધ પામ્યો, રાણા જૈત્રસિંહ અને તેની રાણી પરમ જૈન બન્યા હતા તે પછી તેની ત્રણ પેઢીઓ મુખી રાણા અને રાણીઓએ જૈનધર્મનું પાલન કર્યું

રાણાએ 'મેવાડમાં જ્યાં જ્યાં કિલ્લો બને ત્યાં ત્યાં પહેલા ભ કષભદેવનું મંદિર બનાવવું અને તપાગચ્છના આચાર્યેની માનવા, પૂજવા, રાજ્યના રક્ષાલાયી તમનો રાજધાનીમાં પ્રવેશ કરાવવો એવી મર્યાદા બાંધી હતી,' જે આજ દિન મુખી ચાલુ હતી. સુવરાજ કુસાળનું એક ફરમાન મળે છે, તેમાં આ અંગે સ્પષ્ટતા મળે છે, તે ફરમાન આ પ્રમાણે છે —

સ્વસ્તિ શ્રી પર્કાભાગા પરસાદાતુ મહારાજાધિરાજ મહારાણાની શ્રી કુંમાની આદેસાતુ મેદપાટરા ઝમરાવ ધાવોદાર કામદાર સમસ્ત મહાજન પંચકાસ્ય અગ્ર આપણે અંઠ ધીપૂજ તપાગચ્છકા તો દેવેન્દ્રસુરિજીકા પચકા તથા પુનમ્યાગચ્છકા (પૂર્ણતલ) હમાચારજશીકો પરમોદ હૈ । પરમશાન થઠાયો સો અંઠ અળાંકો પચકા હોવેગા જાણીને માનાગા પૂજાગા । પરશમ (પ્રથમ) સો આગમુ હી આપણે ગદ્દ કોટમેં નીચ દે જદ પહીંછા ધીરિપમ દેવગીરા દેવરાકી નીચ દેવાઢે હૈ પૂજા કર દે, અપે અજુહી માનેગા, સિસોવા પગકા હોવેગા ને સુરેપાન (સુરાપાન) પવિગા નહિ ઔર પરમ મુરનાદમેં ચીચ રામ્જો, યા મુરનાદા હોપગા જાણીને મહાસત્તા (મહાસતિયો) કી માગ હૈ ઔર ફલ કરેગા જાણીને તલ્લાક હૈ, સં. ૧૪૭૧ કાતી સુ. ૫ ॥

(—અર્થોઆપ્રસાદ આપવીચ જન રાજપૂતાને કે જૈન વીર, ૫ ૩૪)

શેઠ હેમચંદ-હેમરાજ-

આ નામના ઘણા જૈન શ્રેષ્ઠીઓ થયા. તેમાના કેટલાકની વિગત આ પ્રમાણે મળે છે —

૧. શેઠ હેમરાજ :- (જુઓ પ્રકં ૩૮ પૃં ૩૫૫)

૨. શેઠ હેમચંદ :- તેણે શિશોદિયા રાણા જૈત્રસિંહ (સં ૧૨૭૦ થી ૧૩૦૬)ના રાજ્યમા મહામાત્ય જગત્સિંહના સમયે આહડમા “સમસ્ત જૈન સિદ્ધાંત” લખાવ્યા આમાના ઘણા આગમો ખલાતમા શાતિનાથના લહારમા મોબુદ છે તે આં દેવેન્દ્રસૂરિનો શ્રાવક હતો. તે ચિત્તોડનો વતની હતો (પ્રકં ૪૧, પૃં ૬૮૬)

૩. મહામાત્ય હેમરાજ :- તે સઘપતિ રત્નાશાહની પત્ની સં રત્નાભાઈનો પુત્ર હતો, બુદ્ધિશાળી હતો, પ્રાકૃત-સંસ્કૃત ભાષાનો જાણકાર હતો રાજવ્યવહારમા નિપુણ હતો, ધર્મપ્રેમી જૈન હતો, સઘવી હતો જૈનદર્શનના વિવિધ વિષયનો અભ્યાસી હતો આં સોમતિલકસૂરિ (સં ૧૩૭૩ થી ૧૪૨૪)એ સં ૧૩૮૭ માં સં હેમરાજની વિનિયો “સંતરિસયઠાણ” ગાં ૩૫૬નો ટકો રચ્યો હતો (—પ્રકં ૪૮, અથો.)

તે આં દેવસુદરસૂરિનો શ્રાવક હતો તે ધરવ્યવહારથી અલિપ્ત રહેતો હતો અને જૈન ધર્મના પ્રચાર માટે સર્વ પ્રકારે આગેવાની ભર્યો ભાગ લેતો હતો આં મુનિસુદરસૂરિ સં ૧૪૬૬મા એના વિશે આ પ્રકારે જણાવે છે —

સર્વપદસ્થા પ્રાયો યતય શ્રાદ્ધાશ્ચ મન્ત્રિહેમાદ્યાઃ ।

ધર્મકથા લબ્ધિમૃત કરન્તિ જિનધર્મસામ્રાજ્યમ્ ॥ ૪૪૧ ॥

एषा शुद्धवच प्रबुद्धहृदया मन्त्रीग हेमादयो

नि सङ्गा स्वजनादिषृङ्गितगृहारम्भाऽनवद्यक्रिया ।

तैस्तै स्वैश्वरितैरुदारललितैर्धर्मोपदेगामृतै

प्रौढि सगमयन्त्यहो ? तदभयाऽऽनन्दादिवच्छासनम् ॥ ૪૭૬ ॥

(શુર્વાવલી)

૪ શેઠ હેમચંદ જૈન - પિપ્પલકગમ્મના આં ધર્મપ્રભસૂરિના સમયે સ્વામદેવ રાજા હતો. અને ગુદીનો સૂળો ઠાકુર સાધુ હતો. એ સૂળાનો શેઠ હેમચંદ જૈન મંત્રી હતો. શેઠ હેમચંદ સં ૧૪૪૭માં આં ધર્મપ્રભસૂરિના હાથે શ્રી ચંદ્રપ્રભ ભં ના જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, અને આચાર્યશ્રીને ધોમાસુ રાખી, તેમની પાસે જ્ઞાપ્ત સાંભળ્યું તથા શ્રી ચંદ્રપ્રભ ભં ના જિનપ્રાસાદના મહા વીરસ્વામીનો જ આશિષેક મહોત્સવ કર્યો (પ્રકં ૩૭ પૃં ૨૭૩)

૫ હૈમૂ વિક્રમાદિત્ય :- તે શરૂઆતમાં જેનપુરના નવાબની સેનાનો મોદી હતો. તે ધીમે ધીમે આગળ વધીને છેવટે દિલ્હીની ખાદીએ બેઠો અને બાદશાહ બન્યો. તે ભારતનો છેલ્લો સ્વાયંભૌમ હિંદુ બાદશાહ હતો. (વિશેષ માટે જૂઓ પ્રકં ૪૪, દિલ્હીનો મોગલવંશ રાજકાળ ૭-૮)

૬ દોષી હેમજી :- આં સોમજયસૂરિએ દોં હેમજી વજેરેના આશ્રહથી આં જિનકીર્તિસૂરિની પરપરાના ૫૦ મહીસમુદ્ર ગણિ વજેરેને ઉપાધ્યાય બનાવ્યા હતા. (પ્રકં ૫૦, આં જિનકીર્તિસૂરિ)

૭ સં હેમરાજ :- તેમણે સં ૧૬૫૭માં મહા માસમાં મારવાડથી શત્રુજયતીર્થનો છ'રી પાળતો સાત્રાસથ ઠાકરો હતો. જેમાં ૧૨૦૦ ગાડી, ૫૦૦ હાથી ૫૦૦ ઊંટ ૫૦૦ ઘોડા, ૭૦૦ પગપાળા મુશટો વગેરે સાથે હતા. તેણે શખેશ્વરમાં સં વિજયસેનસૂરિ અને નવા આં વિજયદેવસૂરિને વકન કર્યું હતું (પ્રકં ૫૬)

૮ નગરશેઠ હેમાભાઈ :- તે અમદાવાદના નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીના વંશના નગરશેઠ વખતવંદના પુત્ર હતા.

(વિશેષ માટે જૂઓ પ્રકં ૫૮, નગરશેઠ વંશ)

૯, હેમરાજ - તેણે કમ્મમાં જૈનોમાં એક નવો મત પલાળ્યો હતો.

૧૦ શેઠ હેમરાજ :- તે કમ્મના અંગિયા ગામનો નગરશેઠ હતો. અને ત્યાંના બાર ગામના ખાદીધર પીર બાબાનો માનીતો કામદાર હતો. તે તપગમ્મનો આબેવાન જૈન હતો. તેણે ગુરુદેવ

શ્રી ચારિત્રવિજયણ (જૈન ગુરુકુળના પ્રતિષ્ઠાપક) મંદના ઉપદેશથી સં ૧૯૭૪મા સુજોડે અગિયામા શીલવ્રત અગીકાર કર્યું હતું ગુરુમહારાજના ઉપદેશથી અને તેમની પ્રેરણાથી અગિયાના ગાદીપતિ પીરખાવાએ તેમજ તેની જમાતે-પરિવારે માસ-મહિરાનો સર્વથા ત્યાગ કર્યો હતો શેઠ હેમરાજને ૧ મોનણ, ૨ ટોકરશી, નામે પુત્રો થયા, તેમને બીજો પૌત્ર-પરિવાર વિદ્યમાન છે (પ્રકં ૭૫)

૪૨. રાણો તેજસિંહ :- તેને જયતલ્લદેવી નામે રાણી હતી, અને સમરસિંહ નામે યુવરાજ હતો રાણા સમરસિંહે આં જગચંદ્રસૂરિના પદ્મધર આં દેવેંદ્રસૂરિ તથા આં જગચંદ્રસૂરિના ઉપાધ્યાય દેવલદ્રગણિના શિષ્ય પં અનિતપ્રભ ગણિ-અમિત સૂરિના ઉપદેશથી રાજ્યમા અમારિ પળાવી હતી.^૧

રાણા દુલાળના દરમાનથી રૂપદ બાણી શકાય છે કે, આં દેવેંદ્રસૂરિનો મેવાડના રાણાઓ ઉપર મોટો પ્રભાવ હતો, રાણી જયતલ્લદેવી અને મેવાડના નરકેશરી રાણા સમરસિંહે આં દેવેંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી ચિત્તોડના કિલ્લામા “શામળીયા પાર્શ્વનાથનુ જૈનમંદિર” બધાંચુ હતું^૨

૪૩ રાણો સમરસિંહ :- સં ૧૩૫૬ તે જૈનધર્મી રાજા હતો અને તેની રાણી પણ જૈનધર્મ પાળતી હતી

૪૪ રાણો ભુવનસિંહ, ૪૫ જયસિંહ, ૪૬ લક્ષ્મીસિંહ - મૃત્યુ સં ૧૩૬૦, ૪૭ અજયસિંહ, ૪૮ બ્રાતા અરિસિંહ - મૃત્યુ સં ૧૩૬૦, ૪૯ રાણો હમીરસિંહ, ૫૦ ખેતસિંહ, ૫૧ રાણો લાખાળ (લક્ષરાજ)

૧ અમિતસૂરિ-તે ઉપાં દેવલદ્રગણિના શિષ્ય પં અનિતપ્રભગણિ છે તેઓ સં ૧૨૬૨ મા વીજાપુરમા ચોમાચુ હતા

(—જૂઓ પ્રકં ૪૪, ૫૦ ૬)

૨ રાં આં ગૌરીગકર ઓઝા લખે છે કે, તેજસિંહ કી રાની જયતલ્લ દેવીને, જો સમરસિંહ કી માતા થી, ચિત્તોડ પર ક્યામ પાર્શ્વનાથજી કા મંદિર બનવાયા ।

—રાજપૂતાનેકા ઇતિહાસ પૃં ૪૭૩

૫૨. રાણો મોઠલસિંહ :-રાજગમ્મના આં પ્રહુમ્નસિંહસૂરિ તથા તકપચાનન આં અભયદેવસૂરિએ ચિત્તોડની રાજસભામાં દિગ્વિજયને કારણે હતા, રાણા અલ્લટશાહે તેના સમારક તરીકે ચિત્તોડના કિસ્લામાં જૈન કીર્તિસ્તંભ બધાવ્યો હતો, રાણા મોઠલસિંહે સં ૧૪૮૫ માં અમદાવાદના અહમ્મદશાહ સુલતાનના માનીતા સંઘપતિ ગુણરાજ પાસે તે કીર્તિસ્તંભનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને તેની જ પાસે “ભં મહાવીર સ્વામીનું દેરાસર” બધાવ્યું હતું આ કીર્તિસ્તંભ તથા જિનાલય આજે પણ ત્યાં વિદ્યમાન છે

(શેષલ એશિઆટિક સોસાયટી જર્નલ પૃં ૩૩મું પં સ. ૧૯૦૮ પ્રકં ૩૪ પૃં ૫૮૬, ૬૦૪, પ્રં ૩૫, પૃં ૧૭ તથા

પ્રં ૪૫ - સં વિશલશાહનો વશ, પ્રકં ૫૦, આં સોમમુદરસૂરિ)

૫૨. રાણો સંઘ :- આ રાણો અને ચિત્તોડના દોશી તોલાશાહ બંને મિત્રો હતા. વૃદ્ધતપાગમ્મના (૫૮) ભં ધર્મરત્નસૂરિ અને રણધોરના મત્રી ધનરાજ વગેરે છ'રી પાળતા ચાત્રાસ મ સાથે આજુ વગેરેની ચાત્રા કરી ચિત્તોડ પધાર્યા ત્યારે રાણા સંઘે આ સંઘનું મોટું સ્વાગત અને સન્માન કર્યું હતું (પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૦,)

(પ્રકં ૪૫ અભયસિંહ પોરવાડનો વશ)

૫૩ રાણો કુસોલ - તેણે રાણકપુર વસાવ્યું, અને સં ૧૪૬૬ માં રાણકપુરમાં સંઘપતિ ધરણાશાહ પોરવાડે બધાવેલા ત્રેલોક્ય જિન પ્રાસાદમાં પાધાણના બે સ્થલો લિખા કરાવ્યા, જે આજે એવા મ્વરૂપમાં વિદ્યમાન છે

રાણો કુસોલ આં સોમમુદરસૂરિ, આં કમલકલશસૂરિ, આં સોમજયસૂરિ વગેરેનો ભક્ત હતો. રાણા મોઠલશાહ તથા રાણા કુસોલશાહ સં ૧૪૭૧નું ફરમાન શિથોદિયા વશના જૈનધર્મના પ્રેમનું પ્રતીક છે (પ્રં ૪૪ પૃં ૩૦) રાણો કુસોલ સં ૧૫૦૩ માં મરણ પામ્યો

૫૪ રાણો શયમલશાહ :- તે રાણા કુસોલનો પૌત્ર હતો. તેણે

“देवकुलपाटणु”ने विकसाव्यु હતું. દેવકુલપાટણમાં આજે મોટા ૪ જિનપ્રાસાદો છે.

રાણો રાયમલજી સં ૧૫૭૫મા મરણ પામ્યો

૫૫ રાણો સંગ્રામસિંહ

૫૬ રાણો રત્નસિંહ :- આ રાણાના સમયમા ચિત્તોડમા દોઠ તોલાશાહ, સં ૦ કર્મશિંહ વગેરે થયા હતા સં ૦ કર્મશિંહ સં ૧૫૮૭ ના વૈશાખ વદિ ૬ના રોજ શત્રુ જયતીર્થને ૧૬મો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. (પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૦-૨૨, પ્રકં ૩૫ પૃં ૨૦૨)

૫૭ રાણો વિક્રમજિત

૫૮ રાણો ઉદયસિંહ :- તેણે આશરે સં ૧૬૨૫માં ઉદયપુર વસાવી ત્યાં રાજગાદી સ્થાપી હતી

૫૯. રાણો પ્રતાપસિંહ :- તે હિંદુપત (વટ) રાખનાર ટેકીદો રાજપૂત કેસરી રાણો હતો તે જગદ્ગુરુ આ હીરવિજયસૂરિ તથા તેમના શિષ્યોને બહુ માનતો હતો, તેણે સં ૧૬૪૩-૪૪મા ચામુ-ડરીથી આચાર્યશ્રીને ચિત્તોડ અને ઉદયપુર પધારવા મેવાતના મસુદુ ગામે નિમત્રણ પત્ર લખી મોકલ્યો હતો તે પત્ર આ પ્રમાણે છે-

સ્વસ્તિ શ્રીમસુદું^૧ મહાશુભસ્થાને સરવ ઔપમાલાલક મહારાજશ્રી હીરવિજેસૂરિજી ચરણકમલાયણે સ્વસ્તશ્રી વજ્રેકટક ચાંવડેરા (ચામુડેરી) ઢેરા સુથાને મહારાજાધિરાજ શ્રીરાણા પ્રતાપસિંઘજી લીં પગે લાગણો વચસી, અઠારા સમાચાર મલા હૈ, આપરા સદા મલા છાઈજે, આપ વડા હૈ, પૂજનીક હૈ, સદા કરપા રાખે, જીસુ સસહ (શ્રેષ્ઠ) રખાવેગા, અપ્ર આપરો પત્ર અણાદનામ્હે આયા નહીં સો કરપા કર લગાવેગા । શ્રી વડા હજુરરી વગત પદારવો હુવો જીમેં અઠાસુ પાછા પદારતા પાતસા અકબ્રજીને જેનાવાદમ્હેં ગ્રાનરા (જ્ઞાનરા) પ્રતિવોદ દીદો, જીરો ચમત્કાર મોટો બતાયા જીવહ(હિં)સા છરકલી (ચિડીયા) તથા નામપંખેરુ (પક્ષી) વે તીસો માફ કરાઈ, જીરો મોટો ઉપગાર કીદો સો શ્રીજૈનરા ધ્રમમેં આપ અસાહીજ અ(ઉ)દોતકારી અવાર કીસે (સમય) દેખતા આપ જુ, ફેર વે ન્હીં આવી

પૂર્વ હિંદુસત્થાન અગ્રવંદ ગુજરાત મુદા પારુ (૪) દસા મ્હે ધરમરો મ્હો અ(ઠ)દોતકાર દન્વાળો, જઠા પઠ આપરો પદારણો હુથો ન્હી સો કારણ ફહી વગા પદારસી આગમુ પટાપ્રયાના કારણરા વસ્તુર માફક આપ્રે હે જી માફક તોલ મુરબાદ સામો આવો સા ચતરગા થીમઠા હજુરરી વપ્ત આપ્રી મુરબાદ સામો આચારો કસર પટ્ટી મુળી સો કામ કારણ છેલ્લે મૂલ રહી વેગા, જીરો અદેસો ન્હી જાણગા, આગમુ થીમમામાચારજીન થી ગજમ્હે માયા હે જીરાં પટો કર દેવાળો જિ માફક અગે વગરા મટારમ ગાદીપ્ર આવગા તો વગ માફક માન્યા જાવગા થીમમાચારજી પેઢાં થીમડ ગચ્છરા મટારવર્જીન વઢા કારણમું થીરાજમ્હે માયા જિ માફક આપન આપરા વગરા ગાદી પ્રપાટ હવીં તપગચ્છરાન માન્યા જાવગારી “સુવાયે દેસમ્હે આપ્રે ગચ્છરો દેવરો ત્થા ઉપાસરો વેગા, જાંસો મુરજાદ થીગજમુ થા હુજા ગચ્છરા મટારમ આવગા સો ગપેગા,” થીસમગ્ગમ્થાન દેવજાત્રા જઠ આદ કરાવસી મૂલસી ન્હી ન વેગા પદારસી, પ્રધાનગી પવોલી ગોરો સમત ૧૬૩૫ ગ વર્ષ આમોજ મુ. ૫ ગુરુવાર ।

(રાજપૂતાનેકે જૈન વીર, ૫ ૩૮૧-૩૮૭)

(શ્રી તપામ્જી મજમુદ્દાર વચ. ૧ ૧૧)

ગેઠ ભામાશાહ -

જેજે રાણા પ્રતાપસિંહને આહ્વાનના સમયે મેા ૧ મહદ કરી હતી રાણાએ તેને શત્રુઓ ઉપકારક માની ‘ પાતાની ગાદીના રાણાએને શત્રુઓએક સમયે તિલક કરવાનો હક ભામાશાહના વશભેને આપ્યો હતો ’ ઉદેપુરની ગાદીએ આવનારા રાણાઓએ આ મર્યાદા બચાવર પાલન કરી છે તે સ. મા મરજ પામ્યો.

ગેઠ ભામાશાહે સ. ૧૬૪૩ના મહા મુદિ ૧૩ના રાજ દેગરિયાજી (પળેવા)ને છત્રોદાર કરાવી, ૬૯ કગચ પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

સ. ૧૬૪૫ (૧૬૫૦) થી સ. ૧૬૫૩ના મહા મુદિ ૧૫ મુધી ભાસ્ત્રમ્ય જૈનધોની બાત્રા કરી ૬૯ લાખ ઉપિયા ખસ્યા. મુર્વ

૧ મુમુડુ મામ મેવાનર્મા હતું તેનું સરફૂન નામ મામસમુ દશે
જૈન છા સ મ ૧ મ ૪ ૫ ૧૫૩

तीर्थस्थानोभा लडाणी करी तपागच्छनी पोषाणना लट्टारक श्री
विजयदेवसूरिना पडेला पट्टधर श्री विजय राजे'द्रसूरिने सोनेरी
शाहीथी लभावेलां आगमसूत्रो वडोराव्या. (प्र० ५७, तपारत्नपट्टावलि)
(अमारो जैन तीर्थेनो धतिहास, पृ० ३७७)

६० राणो अमरसिंह :- मृत्यु स० १७७७ तपागच्छना
विजयदेवसूरि सधना (६३) ल० श्री विजयरत्नसूरिना उपदे-
शथी राणो अमरसिंहे स० १७७७ ना मडा सुदि ६ना राज
पणुसणु माटे अडिसानो अमरपटो लभाव्यो, हिंसाना अत्या-
चारो अ ध कराव्या (प्र० ५७ प्र० ५८)

६१ राणो कर्णसिंह :- ते ल० विजयदेवसूरिने लक्ष्म लुतो.

६२ राणो जगतसिंह :-

उदयपुरके महाराणा जगतसिंहजीने आचार्य विजयदेवसूरि तथा
आ० विजयसिंहसूरिके उपदेशसे प्रतिवर्ष पोष सुदि १० को बरकाणा
(गोडवाड) तीर्थ पर होनेवाले मेलेमें आगतुक यात्रियों परसे ठेक लेना रोक
दिया था, और सदैवके लिए इस आज्ञाको एक गिला पर खोदवा कर
मंदिरके दरवाजेके आगे लगवा दिया था. जो कि अभी तक मौजूद है ।
राणा जगतसिंहके प्रधान झाला कन्यार्णसिंहके निमंत्रण पर उक्त आचार्यने
उदयपुरमें चातुर्मास किया । चातुर्मास समाप्त होनेके वक्त एक रात दल-
वादल महलमें विश्राम किया, तब महाराणा जगतसिंहजी नमस्कार करनेको
गये और आचार्यके उपदेशसे निम्न लिखित चार बातें स्वीकार करी कि—
(क) उदयपुरके पीछोला सरोवर और उदयसागरमें मछलियोंको कोई न पकड़े ।
(ख) राज्याभिषेकवाले दिन जीवहिंसा बन्द ।
(ग) जन्ममास और भाद्रमासमें जीवहिंसा बन्द ।
(घ) मर्चीददुर्ग पर राणा कुम्भा द्वारा बनवाये गये जैन चैत्यालयका
पुनरुद्धार ।

(—अयोध्याप्रसाद गोयलीय, राजपूतानेके जैन वीर पृ० ३४६)

(तपगच्छ अभिलेख पृ० ६३)

૬૩ રાણો રાજસિંહ-રોઠ તેજરાજ -

સઘવી તેજરાજ વીશા બોસવાલ સીસોદિયા ગોત્રનો સરૂપર્યા વડનો જેન હતો. તે વડમાં અનુક્રમે ૧ તેજરાજ, ૨ ગજરાજ ૩ રાજુરાજ, ૪ દયાળરાજ અને ૫ શામળદાસ થયા. સં ૬૫૭૧રાજને (૧) ઉઢાલ, (૨) દુઢાલ અને (૩) દેવાલ વગેરે બીજા ત્રણ બાઈઓ હતા. સં ૬૫૭૨રાજ રાણા રાજસિંહને દીવાન હતો.

દયાલમલ-ઠાકરાલી ગામ અને રાજસાગર તળાવની વચ્ચે એક પહાડી ઉપર સં ૬૫૭૩રાજે એક કસોટ રૂપિયા ખરચી “બાવન દેરીઓ વાળો નવ માળનો એક મોટો જિનમાસાદ” બધાએ, તેમા જિન પ્રતિષ્ઠા કરવાની બાંધી હતી, જે દૂરથી એક વિશાળ કિસ્લા જેવો દેખાવ આપતો હતો, બાદશાહ ઝૌરજઝેમ (વિં સં ૧૭૧૫ થી ૧૭૬૩) ધર્માધિતાથી કે આ રાણો આ કિસ્લાના બળે સ્વતંત્ર થતા અમારી આસામા રહેશે નહીં એ કસોટી આ જિન માસાદને તોડી નાખવા સં ૧૭૩૦મા કિસ્લા ઉપર ચડી આવ્યો.

દિવાન દયાળરાજ રાણા તરફથી બાદશાહ સામે લડ્યો અને તેણે બાદશાહને જિનાલય તો માત્ર બે માળનું છે, કેવળ શિખર જ ઊંચું છે વગેરે સમજાવી આ જિનમાસાદની રક્ષા કરી હતી, આમ છતાં રાજસિંહ રાણો તેમા જિન પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરવાની રજા આપતો નહોતો એવામા એક નોંધપાત્ર પ્રસંગ બન્યો.

રાજસાગર તળાવની માળ બધાવી ન હતી પાગ તૈયાગ થાય, ખાણીનો ધસારો આવે ને પાળ તૂટી જાય. દીવાન દયાળરાજની પત્ની પાટપહે ધર્માત્મા અને સતી હતી. તેણે રાણાના કહેવાથી બે પાળનો પાયો નાખ્યો અને જોતજોતામા પાળ બધાઈ ગઈ, જે એમાસાના પાણી વખતે પણ તૂટી નહોતી.

રાણાએ તેના બદલામા દિવાનની પત્ની પાટમહેની વિનવિધી ફરીવાર ચતુર્મુખ જિનમાસાદ તૈયાર કરી, તેમા પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરવાની રજા આપી.

દીવાન દયાળશાહે મહારાણા રાજસિ હના રાજ્યમા વિં
સં ૧૭૩૨ ના વૈશાખ સુદિ ૭ ને ગુરુવારના રોજ વિજયગચ્છના
ભં વિનયસાગરસૂરિના હાથે આ જિનપ્રાસાદની તથા ઘણી જિન-
પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. મૂળનાયકની પ્રતિમાની ગાદી ઉપર
ઉપરના આશયનો પ્રતિમા લેખ છે^૧

પરિણામે ભવ્ય કારીગરીવાળો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ તૈયાર
થયો અને કિલ્લાની નીચે તળેટીમા મોટી ધર્મશાળા બની

આ સ્થાન જૈનયાત્રાસ્થળ જેવું ગણાય છે સૌ જૈન યાત્રિકો
મેવાડની યાત્રા કરે ત્યારે દયાળશાહના કિલ્લાની પણ યાત્રા કરે છે.

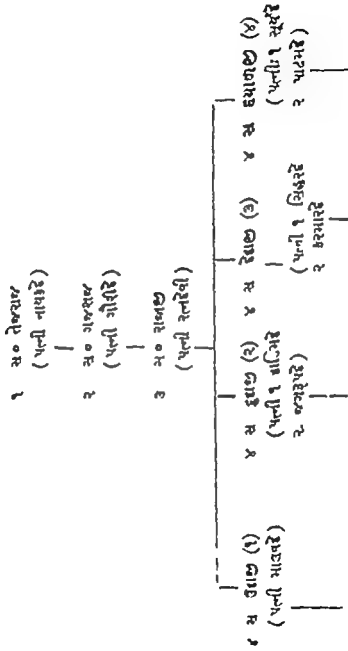
(જૈન મત્ય પ્રકાશ, કં ૧૦, પૃ ૩૧૮-૩૧૯)

(ઉદ્દેપુરના જૈનમંદિરો)

૧ વડોદરા પાસેના છાણી ગામના જૈન મંદિરમા “ભં આદીશ્વરની
મોટી જિનપ્રતિમા” છે, તેની સ ૧૭૩૨ ના વૈશાખ સુદિ ૭ ને ગુરુવારના
રોજ પુણ્ય નક્ષત્રમા અમૃતસિદ્ધિ યોગમા રાજસાગરના કાઠે અજનશલાકા
થઈ હતી

(—શ્રી જિનવિજયજીનો, પ્રાચીન જૈનલેખસંગ્રહ, ભાં ૨, લેખાક: ૫૪૦)
દયાળશાહે આ પ્રતિષ્ઠા કરાવી ત્યારે ત્યાં સાડેરક ગચ્છના ભં દેવસુદરસૂરિ
પણ હાજર હતા

સઘવી તેજરાજની વસાવળી
નાનિનીમા ઓગાવાડ, ગોત્ર-શિરોપદિયા, વય-સરૂપર્યા, ધર્મ-જૈન

પ. સુહરદાસ પ. સ. સિ હુલ પ. સ. યાપૂલ પ. સુરતાનજી પ. સાવલદાસ
 (પત્ની (પત્ની ૧. સાહિયદે (પત્ની ૧ પાટમદે (પત્ની સુણારમદે (પત્ની મૃગાદે)
 ૧ સૌભાગ્યદે ૨ સુહાગદે) ૨. બહુરંગદે સં. ૧૭૩૨)
 ૨. અમૃતદે | સ. ૧૭૩૨)
 સ. ૧૭૩૨) સાહિયદેનો પુત્ર
 ૬ ઋષભદાસ
 સ. ૧૭૩૨

(છાણી ગામના જિનાલયમાં વિરાજમાન ભં આદીશ્વરની મોટી જિનપ્રતિમાના પ્રતિમાલેખના આધારે.)

નગરસ્થાપના :-

આહલેનગર - ઉદયપુરથી લગભગ એક માઈલ દૂર અને ઉદયપુર એશન જતા વચ્ચે આહલે નામે શહેર આવેલું છે જે ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ મેવાડનું જુનું પાટનગર છે, અહીં રાણા અલ્લારાજે સાંડે રક્તગમ્ધના આઠ મયોભદ્રસૂરિના હાથે જાળ પાશનાથનું જિનાલય બનાવી તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

અહીં ચાર -૪ જિનાલયો વિદ્યમાન છે અહિંના બાવન જિનાલય મંદિરો આપ મેળે બતાવી આપે છે કે-તે મંદિરો ઘણા પ્રાચીન છે મહારાણા ઉદયસિંહજીએ વિ. સ. ૧૬૨૫ લગભગમાં ઉદયપુર વસાવી, ત્યાં પોતાની રાજધાની સ્થાપન કરી હતી તે પછી આહલે શહેરની બહોળલાલી ઓસરી હોય લાગે છે

(શાસન દીપક પૃ. ૩૦ મુનિ મહારાજ શ્રી વિદ્યાવિજયજી મંત્રે લેખ 'ઉદયપુરના જૈનમંદિરો.' જૈન સત્યપ્રકાશ પૃ. ૧ અ. ૧૦ પૃ. ૩૧૮-૩૧૯)

આહલના રોઠ હેમચંદે રાણા જૈનસિંહના મહામાત્ય જગત્ સિંહના સમયે સમસ્ત જૈનસિદ્ધાન્ત લખાવ્યા હતા. આમાના ઘણા આગમો અત્યારે ખભાતના શાન્તિનાથ જૈન શ્રવણ ઠાણમાં વિદ્યમાન છે (પ્રક. ૪૪ પૃ. ૩૧)

વિજાપુર - વિજયચંદ પરમારના નામ ઉપર સ. ૧૨૫૬માં વિજાપુર વચ્ચે હતું આ ગામ નાણાંબે । પાસે છે (જૂઓ પ્ર. ૪૫ ચંદ્રસિંહજી)

જુહરાવના વીજાપુરનો પરિચય (જૂઓ પ્ર. ૪૫)

રાણા લીમસિંહ :-

મેવાડના રાણા લીમસિંહે ૫૦ દીપવિજયને ઠવિતું બિરુદ આપ્યું હતું (પ્રક. ૫૮ વિજયાનંદસૂરિ પરપરા)

દિલ્હીના બાદશાહો

સૂચના :- દિલ્હીની ગાદીએ ઘયેલા ઘણા બાદશાહો જૈનાચાર્યોના ત્યાગ અને તપથી પ્રભાવિત હતા તેથી અમો જરૂરી નોંધ સાથે તેઓની અહીં દૂઠી તાલિકા આપીએ છીએ,

ભારત સ્વતંત્ર થયો છે. પણ દેશનેતાઓમા અંગ્રેજી સંસ્કૃતિની અસર છે આથી અંગ્રેજી ભાષા અને ઇસ્વીસનની મમતા ઘટી નથી.” “વિદ્યાર્થીઓના પાઠ્ય-ઇતિહાસમા ઇસ્વીસનના પાઠ શિખવાડાય છે” આવા ભારતીઓની સગવડતા માટે અમે અહીં બાદશાહોની નામાવલીમા ઇસ્વીસન બતાવ્યો છે. ઇસ્વીસનમા ૫૬ કે ૫૭ ઉમેરવાથી વિક્રમ સવત્ આવે છે. જૈનપ્રબંધકારોએ ગૂજરાતના બાદશાહો માટે વિશેષ ઘટનાઓમા “વિક્રમ સવત્” બતાવ્યો છે.

મહમ્મદ કાબીમ :- તેણે સં ૭૧૧ માં સિંધ ઉપર સવારી કરી હતી.

૧ મહમ્મદ ગિઝની :- (ઇં સં ૧૦૦૧ થી ૧૦૩૦)

તેણે હિંદુસ્તાન ઉપર ૧૧ સવારી કરી હતી. તેણે સં ૧૦૭૧મા ભિન્નમાલ અને સાચોર ભાગ્યા છેલ્લી સવારીમા ઇ સ ૧૦૨૪ (વિં સં ૧૦૮૦)મા “સોમનાથનુ મંદિર તથા ત્યાનુ શિવલિંગ” તોડ્યા તે “મધુપ્રમેહની વ્યાધિ”થી ૬૩ વર્ષની ઉમરે તાં ૩૦-૪-૧૦૩૦મા મરણ પામ્યો.

૨ મસાઉદ :- (ઇં સં ૧૦૩૦ થી ૧૦૪૦)

ડોં કનિગહામ લખે છે કે, શ્રાવસ્તીમા મહારાજ મયૂર-ધ્વજનો જૈન રાજવંશ હતો તેના વશમા પાગમો મહારાજ સુહિલધ્વજ થયો તે ઇ. સ ૧૦૦૦ (વિં સં ૧૦૫૭ થી ૧૦૮૭)મા વિદ્યમાન હતો, તે મહમ્મદ ગિઝનીનો સમકાલીન હતો. તેણે મહમ્મદ ગિઝનીના સિપાહસાલાર, સૈયદસાલાર મસાઉદગાળને અગણિત સેના સાથે કટીન્દ્રી નદીના કાઠે હરાવ્યો.

(આર્કિયોલોજિકલ સર્વે ઓફ ઇડિયા વોં ૧૧મું તથા ઇતિં પ્રકં ૩૪, પૃં ૫૬૯)

૩ મૌદુદ :- (ઇં સં ૧૦૪૧ થી ૧૦૪૬)

૪. સુલતાન બહેરામ :- (ઇં સં ૧૧૪૬ થી ૧૧૫૨)

૫ શાહબુદ્દીન હોરી :- (ઇં સં ૧૧૫૭ થી ૧૨૭૬)

તેણે ભારત ઉપર ત્રણ વાર સવારી કરી હતી વિં સં

૧૨૩૪ (હીં સં ૫૭૪, સને ૧૧૭૮)મા શાહજુહીન મહમ્મદ ધોરીએ જિઝનીથી મુલતાનના રસ્તે થઈ સીધા જૂજરાત ઉપર હુલો કર્યો હતો. આખૂની ખીલુમા કાયદ્રા પાસે જિઝનીની સેના અને જૂજરાતની સેના સામ સામે થયા. મહામાત્ય વસ્તુપાલની બુદ્ધિ, ધારાવર્ષદેવ, પરમાર રાજા કેશ્કણદેવ વગેરેની બહાદુરીથી અને કુદરતની અનુકૂળતાથી ધોરી હારીને શાસ્થો ગયો. (પ્રકં ૪૫ પૃં ૧૩૭)

માનવતા :- આ વખતે ધોરીની માનવતાનો ઝુંઘર પરિચય મળે છે જિં સં ૧૨૩૪ લગભગમા ગીઝનીમા એક ધનાઢય વેપારી રહેતો હતો. એની પાસે એટલી બધી મિશ્કત હતી કે મુદ્દનું બધું જ નુકસાન તેની એકલાની પાસેથી વસૂલ થઈ શકે આથી શાહજુહીનના કેટલાએક દરબારીઓએ બાદશાહને કહ્યું કે, “આ વેપારીને છૂટી દો, જેથી મુદ્દનું બધું નુકસાન ભરપાઈ થઈ શકે” પરંતુ શાહજુહીને એમ કરવાની ના પાડી અને જવાબ આપ્યો કે “જો હું પરદેશી વેપારીઓને આ રીતે છૂટી દઉં તો મારા રાજ્યમા વેપાર કરવાને કાણ આવશે?” આ ઉત્તર સાંભળી દરબારીઓ મૌન બની ગયા.

(—જામે ઉલ્લેખિત, લોં જેં સારેસરાનું વસ્તુપાલનું વિલા મહળ અને બીજાં લેખો’ પૃં ૧૧૦-૧૧૧)

તે પછી દિલ્હીના છુા બાદશાહ મુતજુહીન ઐબક સં ૧૨૫૪ (હીં સં ૫૯૩ સને ૧૧૬૭)મા જૂજરાત ઉપર ચડી આંખે તેણે આખૂના ઘાટમા પરમાર ધારાવર્ષદેવ તથા જૂજરાતની સેનાને છૂટી લીધી. તે પાટણ આંખે અને ત્યાં તેણે પોતાની સત્તા જમાવી આ યુદ્ધમા સેનાપતિ જીવન માર્યો ગયો હતો. પણ મુતજુહીન ઐબક શાહજુહીન જિઝનીના કુકમથી પાછો દિલ્હી શાસ્થો ગયો.

(—તજઉલ્લમ આસીર, તબકાત ઈ નાસીરા, પૃં ૫૨૦-૫૨૧, ઇતિં પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૪૦)

ધોરીએ સં ૧૨૪૬ (સને ૧૧૬૩)મા પૃથ્વીરાજ ચૌહાણને મારી દિલ્હી અને ચિત્તોડ છૂટી લીધા. તે ઐબકને દિલ્હીમા સખી જિઝની પાછો શાસ્થો ગયો. (પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૭૩)

૬ કુતબુદ્દીન ઐબક :- (ઈં સં ૧૨૦૬ થી ૧૨૧૦)

તેણે સને ૧૨૧૪મા કનોજ અને કાશી જીતીને લૂટ્યા. ત્યાના હિંદુ મંદિરોને તોડ્યા, પ્રતિમાઓ ખડિત કરી ભારતનો આ “પહેલો મુસલમાન સુલતાન” હતો. આ જ સમયે બખત્યાર ખિલજીએ સને ૧૨૦૨મા લખનૌમા સ્વતંત્ર ગાદી સ્થાપન કરી

કુતબુદ્દીન ઐબક ગુલામવશનો હતો. તે સને ૧૨૫૪ મા ચંદ્રાવતી નગરીને ભાગી, પાલનપુર તોડીને જૂજરાત પાટણ આવ્યો. પણ ગિઝનીથી ઘોરીનો દિલ્હી પાછો જવાનો હુકમ આવતા કુતબુદ્દીન ઐબક પાટણ છોડી પાછો દિલ્હી આવ્યો ગયો.

૭ શમસુદ્દીન અલતમશ :- (ઈં સં ૧૨૧૦ થી ૧૨૩૫)

તે ભણેલો, રૂપાળો અને યરાકંમી હતો. આ ઐબકનો જમાઈ હતો અને બઢાઉન પ્રાતનો સૂરો હતો. તેણે સને ૧૨૨૬મા માંડવગઢ, ગ્વાલિયર અને ઉજ્જૈન જીતી લીધા ત્યાના હિંદુ મંદિરોનો નાશ કર્યો. તેણે સને ૧૨૨૯મા દિલ્હીમા પોતાની ગાદી સ્થાપન કરી. તે બગદાદના ખલિફા પાસેથી વકીલો મારફત બાદશાહી પોશાક મેળવી ભારતનો સ્વતંત્ર સુલતાન બન્યો.

મોગલોએ આ સુલતાનના સમયે ભારતમા પ્રવેશ કર્યો હતો. આ અલતમશને પ્રેમકળા નામે બેગમ હતી, તે તેને ઘણી વહાલી હતી. આ બેગમ નાગોરના પૂનડ શ્રેષ્ઠીને “ધર્મબંધુ” માનતી હતી. આ પૂનડ ધનાઢય જૈન હતો. તે જૈનોમા સઘપતિ તરીકે પણ ખ્યાતિ પામ્યો હતો. તે સં ૧૨૭૩ થી ૧૨૮૬મા બાદશાહના ફરમાનથી છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ લઈને શત્રુજયતીર્થમા ગયો હતો. આ સમયે જૂજરાતના રાજાઓને દિલ્હીનો બાદશાહ તેમના પ્રદેશ ઉપર ચડી આવશે “એવો ભય હતો”

દિલ્હી-પાટણ મૈત્રી :-

મહામાત્ય વસ્તુપાલે એનો ઉપાય વિચારી રાખ્યો. તે બાદશાહની માતા સાથે દિલ્હી ગયો અને બાદશાહ સાથે મૈત્રી કરી, તેની પાસેથી એવું અભય વચન લઈ આવ્યો કે, “હવે અમે જૂજરાત

ઉપર ચડાઈ કરીશું નહીં ' એટલે મહામાત્યે આ પ્રકારે દિલ્હીનું
અભય વચન મેળવી ગુજરાતને લાયકશિલ્પ બનાવ્યું.

બાદશાહ સને ૧૨૩૫-૩૬ મા મળ્યું પામ્યો તેની બીજી બેગમ
રુકનુદ્દીન નાદાચક હતી, તેથી ફરબારીઓએ તેની માનીતી રૂપાળી
હીકરી શાહમદી રજિયાને ગાદી આપી રજિયા બેગમ બ્યવહારકુશળ
હતી તે પુરુષના વેશમાં રહેતી હતી. ।

૮ સુલતાના રજિયાનુદ્દીન- (ઈ. સ. ૧૨૩૬ થી ૧૨૩૮)

તે બાદશાહ અસ્તમશની પુત્રી હતી. બહાદુર હોવાથી ફરબારી
ઓએ તેને ગાદીએ બેસાડી હતી. તે પ્રથમ હુબસીના પ્રેમમાં પડી અને
પછી સદાર અલ્તુનિયાને પરણી બેઠી. તુર્કોને 'સી શાહ્ય કરે'
તે પસંદ નહોતું તેથી તુર્કોએ રજિયા બેગમ તથા સરાર અલ્તુ
નિયાને મારી નાખ્યા.

૯ મોઈઝુદ્દીન બહોશમ :- (ઈ. સ. ૧૨૩૮ થી ૧૨૪૧)

તે રજિયા બેગમનો ભાઈ હતો. તેણે મોગલોને લાહોરથી
બમાળ્યા હતા આબૂધીમાલીનો વશજ (૪) સરજપાલ તેનો મત્રી
હતો. (પ્રક. ૪૫)

૧૦ અલ્લાઉદ્દીન મસાઉદ - (ઈ. સ. ૧૨૪૨ થી ૧૨૪૬)

તે વિવશી હતો તેથી ઠાઠા નાસીરુદ્દીને તેને ગાદીબદ્ધ કર્યો.

૧૧ નાસીરુદ્દીન મહમ્મદ :- (ઈ. સ. ૧૨૪૬ થી ૧૨૬૬)

તે શમશુદ્દીન અસ્તમશનો પુત્ર હતો તે સાદો અને બાતમહેનતુ
હતો. એકપત્નીવતવાળો હતો.

૧૨ અમાઝુદ્દીન બલ્ખ - (ઈ. સ. ૧૨૬૬ થી ૧૨૮૩)

તે ગાદો અને ન્યાયી હતો. તેણે શાહબાદમાં દારૂ પીવાનો
નિષેધ કર્યો હતો.

૧૩ કૈમુબાદ - (ઈ. સ. ૧૨૮૩ થી ૧૨૮૮)

૧૪ જસાલુદ્દીન ખિલજી - (ઈ. સ. ૧૨૮૮ થી ૧૨૯૫)

તે સાત્વિક વૃત્તિનો હયાળુ, માયાળુ, સમજુ ખીર, વ્યવસ્થા અને
પરાક્રમી હતો. 'તેણે મોગલોને કન્યા આપી,' પોતાના ખર્ચ તરફ

જેથીને સુસલમાનધર્મી બનાવ્યા તે વિદ્વાનો, કવિઓ અને ગવૈયાનો પ્રેમી હતો.

૧૫ અલ્લાઉદ્દીન ખિલજી :- (ઈઠ સઠ ૧૨૯૮ થી ૧૩૧૬—૨૧)

તે વિદ્વાસી, કંઠી, નિર્ભય, નિષ્કુર, જીદ્દમી, દઢ નિશ્ચયી અને પરાક્રમી હતો. તે દુષ્ટ અમલદારોને દડ દેતો તેણે એકજ દિવસમા “ત્રીશ-ચાલીશ હજાર નવા સુસલમાન બનેલા મોગલોને કાપી નાખ્યા,” આથી તે ખૂતી કહેવાયો છે તેણે પદ્મિની રાણીને મેળવવા માટે ચિત્તોડ પર હુલ્લો કરી સને ૧૩૦૪મા રાણા ભીમસિંહને માર્યો અલ્લાઉદ્દીન ખિલજીએ યોગના ચમત્કારોથી ખુશ થઈ રણાગામમા સિ હડરાણા મારફત વડગચ્છના આઠ વજ્રસેનસૂરિ (સઠ ૧૩૫૪)ને હાર તથા ઘણા ફરમાનો મોકલી આપ્યા (પ્રકઠ ૪૧ પૃઠ ૫૯૨) આભૂ સ્નાનગરા શ્રીમાલીનો વશજ નેણો તેનો મોટો પ્રધાન હતો અલાવદીને તેના પૌત્ર પદ્મને માડવગઢનો અને મલેક-કાફૂરને માળવાનો સુબો નીમ્યો (પ્રકઠ ૪૫) તેણે સને ૧૨૯૭ (સઠ ૧૩૫૪)મા ભાઈ અલકેખાન અને વજીર તુસરતખાનને મોકલીને ગૂજરાત જીતી લીધુ રાણી કમલાને પોતાની બીબી બનાવી તેણે “પાટણ, ખભાત, સોમનાથ તોડ્યા અને લૂટ્યા” રણુથ ભોગ, દેવગઢ, કર્ણાટક જીતી લીધા તેને ગુજરાતથી આવેલ મલેક ખુશરૂ કાફર ઉપર બહુ વિશ્વાસ હતો, તેથી તે તેના હાથે સને ૧૩૧૬મા વિષપ્રયોગથી માર્યો ગયો.

૧૬ સુખારક ખિલજી :- (ઈઠ સઠ ૧૩૧૬ થી ૧૩૨૦)

તે વ્યસની હતો દેવલદેવીને પરણ્યો હતો અને કસબજોનો ભડવો બની ભટકતો હતો તેણે ગૂજરાતનો પરિચાય ઢેડ, જે સુસલમાન બન્યો હતો અને જેણે મલેક ખુશરૂ નામ ધારણ કર્યું હતું તેને પોતાનો વઝીર બનાવ્યો હતો એ વઝીરે ગૂજરાતને બધી રીતે સુખી બનાવ્યો હતો.

૧૭ નાસિરુદ્દીન :- (ઈઠ સઠ ૧૩૨૦ થી ૧૩૨૧)

મલેક ખુશરૂ પોતાનુ નાસિરુદ્દીન નામ રાખો બાદશાહ બન્યો.

તેણે ખિલણ વચનો મૂળમાથી નાશ કર્યો અને તે સૂઝેકાર આસુરીનના હાથે માર્યો ગયો.

૧૮

૧૯ આસુરીન તુધલખ :- (૯૦ સં ૧૩૨૧ થી ૧૩૨૬)

તે પદ્મજનો નૂબેકાર હતો તેનું નામ ગાજબેગ હતું તે ખુશરૂને મારીને બાદશાહ બન્યો. તેણે રાજવ્યવસ્થા કરી કિસ્મો સુધાર્યો.

૨૦ મહમ્મદ તુધલખ :- (૯૦ સં ૧૩૨૬ થી ૧૩૫૧)

તેનું મૂળ નામ ઉલુઘબેગ હતું તે કવિ, દેખક, વક્તા અલિવ પ્રેમી, ન્યાયશાસ્ત્રનો અભ્યાસી અને ધર્મનિષ્ઠ હતો. શરૂઆત પીતો નહોતો. અપરાધી પ્રત્યે ક્રૂર હતો. તે મનમોહી અને ઉતાવળિયો હતો. તેણે સોનાના બદલે તાંબાનું નાણું ચલાવ્યું પરિણામે લોકો રીનું તળિયું દેખાયું તેણે દેવગઢને “પાનગર” બનાવવા મહેનત કરી તેથી કિસ્મી બિજડ થયું. એનિકો દેવગઢ જતા ખુવાર થયા. આવા નિર્ણયથી બહુ તુકસાન થયું આ કારણે દેખકો તેને ગાંઠો. મુલતાન કહે છે અને ૧૩૪૦માં કિસ્મી નગર ૧૦ માઈલ લાંબુ હતું.

તેણે પોતાના રાજ્યમાં શિકારની મનાઈ કરી હતી તે પોતાના મુસ્લિમ ધર્મના દહ અને સ્થિર હતો. વિદ્વાનો અને કવિઓને સન્માન આપતો. તે ૨૭ વર્ષનું રાજ્ય લોજવી કઠુમા મરણ પામ્યો.

આ સમયે આં જિનપ્રતિભાસુરિ (સં ૧૩૪૧ થી) થયા હતા બાદશાહ તેમનો ભક્ત બન્યો હતો. તેમના ઉપદેશથી બાદશાહે જ્યાં ત્યાં ગોકવાયેલી જિનપ્રતિભાઓ તેમને પાછી આપી હતી. બાદશાહે કેશ્માણી નગરના બં મહાવીરની પ્રતિમાની પૂજા માટે બે ગામ આપ્યા હતા.

(—જૂઓ, પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૬૪ થી ૪૬૮)

બાદશાહ મહમ્મુદે વડગજીના મોગ કવિ આં ગુલુમદ્રસુરિના એક સ્તોત્રથી ખુશ થઈ તેમના ચરણમા ૧૦૦૦ સોનામહોરની એલી ધરી લીધી હતી. આચાર્યશ્રીએ તે ધન લીધું નહીં પણ ઉપદેશ આપી વિશેષ ધર્મ પ્રેમી બનાવ્યો. (પ્રકં ૪૧ પૃં ૫૭૭) બાદશાહ આં મહનસુરિ અને આં મહેન્દ્રસુરિ (સં ૧૪૩૫)ને

પણ બહુ માનતો હતો. (પ્રક્રં ૪૧ પૃં ૫૮૨)

૨૧. કિરોજશાહ તુઘલખ :- (ધં સં ૧૩૫૨ થી ૧૩૮૮)

તે મહમુદનો પિતરાઈ ભાઈ હતો, કિરોજશાહે સને ૧૩૫૧મા બનારસની ઉત્તરે ગોમતી નદીના કાઠે રાઠનગઢ નામે ગામ વસાવ્યું, જેનું બીજું નામ જોનપુર છે (પ્રક્રં ૪૪ મોગલ વંશ ૬૫૮) તેણે વઝીર મકબુલની પ્રેરણાથી જનહિતના ઘણા કાર્યો કર્યા

તે ભટ્ટી રાજપૂત કન્યાનો પુત્ર હતો વિદ્વાન, પ્રભુપ્રેમી, દયાળુ અને સ્વાશ્રયી હતો. તે દાગીના પણ પહેરતો નહીં તે ચુસ્ત મુસલમાન હતો છતાં કોઈ હિંદુ પ્રત્યે તેણે જુલમ ગુજાર્યો નથી. આમ છતાં તે બ્રાહ્મણો પ્રત્યે બહુ કડક રીતે વર્તતો હતો તેણે એક “આખ્યાનકાર બ્રાહ્મણને તેના ગ્રંથ માથે લાકડાની ચિતા ઉપર બેસાડી બાળી નાખ્યો હતો” તે ૬૦ વર્ષની ઉંમરે સને ૧૩૮૮મા મરણ પામ્યો.

તે ભરૂચના મોટા જ્યોતિષી આં મદનસૂરિને બહુ માનતો હતો, કિરોજશાહના રાજજ્યોતિષી મહલની વિનતિથી આં મહેંદ્રસૂરિએ સં ૧૪૩૫મા ‘ચત્રરાજ’ બનાવ્યો (પ્રક્રં ૪૧ પૃં ૫૮૨) બાદશાહે શેઠ મહબુસિહને ત્યાં રહેલા મલધારગચ્છના આં રાજશેખર (સં ૧૪૦૫)નો ખૂબ સત્કાર કર્યો હતો (પ્રક્રં ૩૮ પૃં ૩૩૭) બાદશાહ કિરોજશાહ વડગચ્છના આં ગુણભદ્રના પદ્મધર આં મુનિભદ્ર (સં ૧૪૧૦)ને બહુ માનતો હતો બાદશાહ કિરોજશાહે સં ૧૪૦૭મા વડગચ્છના આં રત્નશેખરનો ઉપદેશ સાલળી તેમનો મોટો સત્કાર કર્યો. (પ્રક્રં ૪૧, પૃં ૫૬૩)

માનવતા :- આં સોમતિલકસૂરિ (સ્વં સં ૧૪૨૪)નો ભક્ત હુ સાધ્યવશનો જગતસિહ એશવાલ કરોડપતિ હતો તે દેવગિરિ (દોલતાબાદ)મા રહેતો હતો તેને મહબુસિહ નામે પુત્ર હતો, જે છંદર્શનનો જ્ઞાતા અને મોટો સત્યવાદી હતો. તે દિલ્હીમાં જઈને વસ્યો એ સમયે કોઈ ચાડિયાએ દિલ્હીના બાદશાહ કિરોજશાહના કાન ભભેર્યા કે, “શેઠ મહબુસિહ પચાસ લાખનો આસામી છે, તેને શિક્ષા કરી તિનેરી તર કરો.”

બાદશાહે મહલસિહને રાજસભામાં બોલાવી, તેના મનનો આકટો માગ્યો. મહલસિહે જીજે દિવસે આવીને રાજસભામાં જણાવ્યું કે, “જહાપનાહ ! મારી પાસે ૮૪ લાખનું જૂનું નાણું છે ” સૌ કોઈને એમ લાગ્યું કે આ શેઠ ખાતલો મોટો ધનવાન છે તો જરૂર હકારે. બાદશાહે બોલ્યું કે, શેઠ સાચા બોલે છે, તેણે ધન બાદ્યું જશે એવો ઠર રાખ્યા વિના જ પોતાની મૂઠી બહેર કરી છે તેથી તે ખરેખર ધન્યવાદને પાત્ર છે મારા રાજ્યમાં આવા સાચાબોલા શેઠ રહે છે એ મારે માટે ઝીરવની વાત છે બાદશાહ એટલો બધો ખુશ થયો કે, તેણે રાજ્યમહારમાથી ૧૬ લાખનું નાણું મંગાવી મહલસિહને આપ્યું. બાદશાહે જણાવ્યું કે આ તારી સખ્યાઈનું ઈનામ છે હું મારા રાજ્યના સત્યવાદી પુરુષને કેડપતિ તરીકે એવા ઇચ્છુ છું કે મારા રાજ્યમાં આવા સત્યવાદીઓ કેડપતિઓ પણ છે

બાદશાહે તેને પોતાની હવેલી ઉપર કોટિબ્જ દરકાવવા હુકમ કર્યો એટલું જ નહીં પણ બાદશાહે પોતે તેના ઘરે જઈ પોતાના હાથે તેની હવેલી ઉપર કોટિબ્જ દરકાવ્યો, એ સમયે મહલસિહના ધર્મગુરુ તથા પરિવારના માણસો ત્યાં આજ્ઞા હતા બાદશાહે એ ધર્મગુરુઓનું બહુમાન કર્યું, પરિવારનો સત્કાર કર્યો અને શેઠ મહલસિહને કોટિબ્જની પદવી આપી.

(પ્રકં ૪૫, ૬ સાધ્ય વથ બીજો)

૨૨. આમુદીન તુલણ - ()

તે ફિરોજશાહનો પૌત્ર હતો.

૨૩. અબૂલકર - ()

તે ફિરોજશાહનો બીજો પુત્ર હતો.

૨૪. મહમ્મદ તુલણ - (ઈ. સ. ૧૩૮૦ થી ૧૩૯૪)

તે ફિરોજશાહ તુલણનો ત્રીજો પુત્ર હતો.

૨૫. હુમાયુન સિદ્દીકર - (ઈ. સ. ૧૩૯૪ થી ૧૩૯૪)

તે મહમ્મદ તુલણનો પુત્ર હતો, તેનું જોકાએક મરણ થયું.

૨૬. મહમ્મદ તુલણ - (ઈ. સ. ૧૩૯૪ થી ૧૩૯૮)

તેનુ મૂળ નામ જોના હતું. તેણે સને ૧૩૯૪ માં રાઠનગઢને જોનપુર નામ આપ્યું અને ત્યાં ખાજા જહાનને મોકલ્યો. ખાજા જહાને ત્યાં જોનપુરનું સ્વતંત્ર “શર્કી રાજ્ય” સ્થાપન કર્યું આ સમયે ઘણા દેશો સ્વતંત્ર થયા તે ગૂજરાતથી પાછો આવ્યો અને સને ૧૪૧૧માં મરણ પામ્યો.

૨૭ તૈમૂરલગ (સૈયદ વશ) - (ઇં સં ૧૩૯૮ થી ૧૪૦૫)

તે ૩૫ જેટલા યુદ્ધમાં લડ્યો પગે લગડો હતો સને ૧૩૯૮ના માર્ચ મહિનામાં સમરકંદથી ભારત ઉપર ચડી આવ્યો તે તા ૧૭-૧૨-૧૩૯૮ના દિવસે મહમ્મદ તુઘલખને જીતી લઈ દિલ્હીનો બાદશાહ બન્યો અને તા ૧-૧-૧૩૯૯ના દિવસે પાછો આવ્યો ગયો. સને ૧૪૦૫માં તેને તાવ આવવાથી તે મરણ પામ્યો. તે પછી બે મહિના સુધી દિલ્હીનો અકસ્માત્ વિવિધ રીતે વિનાશ થતો રહ્યો.

૨૮. દોલતખાન - (ઇં સં ૧૪૦૫ થી ૧૪૧૬)

૨૯. ખીજરખાન - (ઇં સં ૧૪૧૬ થી ૧૪૨૭)

૩૦. મુબારક - (ઇં સં ૧૪૨૭ થી ૧૪૩૫)

તે તેના પ્રધાનના હાથે માર્યો ગયો.

૩૧ મહમ્મદ - (ઇં સં ૧૪૩૫ થી ૧૪૪૫)

તે વિષયી હતો આથી બહુલોલ લોદી દિલ્હી દબાવી બેઠો.

૩૨ બહુલોલ લોદી :- (ઇં સં ૧૪૫૦ થી ૧૪૮૮)

તેણે સોનીની રૂપાલી કન્યાને બેગમ બનાવી.

૩૩. સિકંદરલોદી - (ઇં સં ૧૪૮૮ થી ૧૫૦૭)

તેણે ૩ વર્ષ સુધી ખરતરગચ્છના (૫૪) આઠ જિનહંસસૂરિ (૧૫૫૬ થી ૧૫૮૨) વગેરેને ઘોલપુરની કેદમાં પૂર્યા હતા.

(પ્રકં ૪૦ પૃં ૪૭૯)

૩૪ ઇબ્રાહીમ લોદી - (ઇં સં ૧૫૦૭ થી તા ૨૧-૪-૧૫૨૬)

તે તા ૨૧-૪-૧૫૨૬ના દિવસે પાણીપતના મેદાનમાં યુદ્ધ કરતા બાબરના હાથે માર્યો ગયો.

મોગલ વશ-ગાજ્યકાળ

૧ અમીર તૈમૂર ઠેરાન.

૨ મીરજી શાહ.

૩ મુલતાન મહમ્મદ

૪ મુલતાન અબુસૈમદ - આં હેમવિમલસૂરિ (સં ૧૫૪૮ થી ૧૫૮૩)એ તેમને ઉપદેશ આપ્યો હતો (પ્રકં ૫૫)

૫ હમરગેખ

૬ બાદશાહ બાબર -

તે તૈમૂર હાજનો પાચમી પેઢીએ વશજ હતો તેનો સને ૧૪૮૦મા જન્મ થયો. તેણે સને ૧૫૨૬મા મોગલ-શાજ્યની સ્થાપના કરી અને દુનિયામા અપખ્યા મેગવી ૪૮ વર્ષની ઉંમરે સને ૧૫૩૦મા મરણ પામ્યો.

તપાગચળા (૫૫) આં હેમવિમલસૂરિની શિષ્યપરંપરાના મહોં મહજકુશલમણિના ઉપદેશથી બાદશાહ બાબરે જલ્દિયાવેશ માફ કર્યો હતો નેમકે—

બકો મહિમા જગતમે, કેા કરી સર્કે સસાહિ;

તજિયો જેશિયા તા વચન, સાહિ બખ્તર આહિ—૨૬

(—જાં કુશલકુશલકુલ લખપતમજરી પ્રશસ્તિ)

(પ્રકં ૫૫ મહોં હાનર્દિમણિનો વાચકવશ)

૭ બાદશાહ હુમાયુ -

તે બાદશાહ બાબરનો પુત્ર હતો. દિલ્હીની ગાદીએ બેઠા પછી તંના શાજકાગમા ભારતમા જૂદા જૂદા સ્થળોએ જગવા બમ્યા પરિણામે તે દિલ્હીની ગાદીએ ચાલિયી બેસાં સકયા નહીં તે ભારતના બાદશાહોમા બેક કેમનમીજ બાદશાહ મનાય છે તૈમૂરહાજની છઠી પેઢીનો વશજ હતો.

મીરજાહે અને ૧૫૩૬મા કનોજની લડાઈમા બાદશાહ હુમાયુને હરાયા બગા પા અને ગેરશાહ દિલ્હીની ગાદીનો માલિક બની બેઠો.

બાદશાહ હુમાયુ સને ૧૫૫૫મા ફરી ચડી આવ્યો અને તે દિલ્હી તેમજ આગરાનો કબજો લઈ બાદશાહ બન્યો. બાદશાહ હુમાયુ તા. ૨૪-૧-૧૫૫૬મા મરણ પામ્યો. ત્યારે તેનો શાહજહાં નામે અકબર પન્થળ તરફ હતો. તે હુમાયુની પછી દિલ્હીનો બાદશાહ મનાયો અને તરાલી બેગખાન દિલ્હીનો હાકેમ બની બાદશાહ અકબર વતી દિલ્હીનું રાજ્ય ચલાવવા લાગ્યો.

બાં હુમાયુ :- તે વિ સં ૧૫૬૨મા ગુજરાતમા આવ્યો. હતો. દીવના કીરગીઓએ ગુજરાતના બાં બહાદૂરને સં ૧૫૬૩મા દરિયામા દગાથી માર્યો.

કવિ ઋષભદાસે “ ભરત બાહુબલિરાસ ”મા બલાતનાં ઘણાં નામો બતાવ્યા છે. અને બલાતની પ્રખ્યાત વસ્તુઓની પ્રશંસા કરી છે તથા બાહુબલીરાસમા “ બાં હુમાયુના ગુજરાત ઉપરના હુમલાની ઘટના ” વર્ણવી છે તેના આધારે ગુજરાતના વિખ્યાત સાક્ષર રત્ન બલવતરાય કલ્યાણરાય ડાકેર “ હુમાયુની ગુજરાત પરની ચઢાઈનો નવો ઇતિહાસ ” આ પ્રમાણે આપે છે.

કવિ ઋષભદાસના “ હીરવિજયસૂરિરાસ ”માથી મળતી એક બીજી “ ઐતિહાસીક વિગત ” અહીં જ આપુ છું.

સાહસી ભૈરવ દાનજી :- હુમાયુ પાતશાહની ગુજરાત સોરઠની ચઢાઈને લગતી એ હકીકત હૃદયદ્રાવક છે એ ચઢાઈ દરમિયાન (મારવાડ, ગુજરાત, મેરઠના) લાખો બાન બાધીને ગુલામગિરીમા જ્યાં વેચી શકાય ત્યાં વેચી નાખવાને માટે ઉત્તર દિશામા તગડચા અને તેમાંથી “ નવ લાખ ” (ઘણી મોટી સંખ્યાના બાન) એક જણને આપ્યા બાં, આટલા “ ખુરાસાન ”મા વેચીને જે ઉપજે તે નાણુ લઈ આવે. હુમાયુના દરબારમા ભૈરવશા (ભેરોદાનજી) નામે શ્રાવક હશે આં હીરવિજયના અનેકાનેક ધનાઢય શિષ્યોમાનો એક તે “ પરધાન ” જેવા કોઈ અધિકાર ઉપર પણ હશે, એમ જણાય છે કદાચ (મોગલ સલ્તનતના જાણીતા બધારણ પ્રમાણે) અલવરનો તે વખતનો મારવિયો શેઠ જ એ ભૈરવશા હશે. આ બાનોને કુદરતી

રીતેજ એવી તો બેઠાગણએ રાખવામા આવતા કે તેમાથી રાજ સખ્યાળ ધ મરી પણ જતા “અલવરમા એક સ્થવારે હુમાયુએ કે નિમિત્તે ભૈરવશાને પોતાની મહોર છાપ સોપી. તુરત એ ઉદાર અને છાતીના મજબૂત શાવકે તેનો લાભ લઈને પાતશાહી ફરમાન લખી, ઉપર મહોર છાપ વગેરે તમામ યથાયોગ્ય સપૂર્ણતા ઉપજાવીને તે ફરમાન પેલા ખોળા મકીમના હાથમા ધરી લીધું.”

તે ફરમાન દેખાડ્યું ત્યાહિરે, ખોજ મકીમ બેઠો છે ત્યાહિરે ૮
કરી વસલીમ ને જિલો શાયરે, મસ્તક મૂકી હાથે સાયરે
જિલો રહીને વાયે ત્યાહિરે, નામ હુમાયુનું લિખિયું માહિરે. ૯
મકીમ ? કહ્યા તુમ મેરા દીજેરે, નવ લખ બાંદ ભૈરવકુ દીજેરે
અજર મત કરે તુમ ઇસ ઠોરેરે, દીઠી ઉપરિ અજમુખી મોહોરોરે ૧૦
મકામ મુકે ભૈરવને આલેરે, તિહા વાળીયો છવ વલાવેરે
કાઠ્યા બાંદ તિહા સૌ રાતિરે, ભાઓ જાતા ન રહિસ્થો વાટિરે ૧૧
ચોટિક પચસે ધરથી આણ્યારે, આણ્યા તેહને કરમી બણ્યારે
મુઠી નાશીઓ બધન કાપીરે, વસ્ત્રે બાધી મોહોરોરે તે આપીરે ૧૨
(વિજયહીરસૂરિશાસ્ત્ર આ. ૫ પૃ. ૨૨૭ થી ૨૮૦)

બસ હુમાયુ સુખીના મુસ્લિમ સમયની એક સિદ્ધા રેખા બેઈ લીધી હવે હુમાયુ પછીના મુઘલ સમયની ઉજ્જવલ આબુ નેઈએ અને તેમ કરવા માટે આપણે મૂલ વિષયને પાછા વળગીએ ત્રણસ ગૃહસ્થ રહાને પણ કવિ થવા પામ્યા તેનું બીજું કારણ સમજવા પ્રયત્ન કરીએ. હિંદના ઇતિહાસમા અને આખી દુનિયાના રાજાઓના વર્તમા અકબરનું સ્થાન કેટલું તો ઉચું છે તેની નિર્મલ બુદ્ધિના ઇતિહાસકોએ પણ હજી યથાયોગ્ય તુલના કરી નથી સદ્ગત વિન્સએન્ટ સ્મિથ, મોરલા ક આદિ આ ઝમાનાના ઇતિહાસકોની શોધકૃત્તિએ હવે અકબરના સમયની એટલી તો વિત્રતો નવેસરથી લેગી કરી ગોઠવીને નવા પ્રકાશમા આણી છે કે આપણે હવે એ મહાનુભાવનો દુનિયાના મોટામા મોટા રાજાને ટક્કર મારે એવો પ્રભાવ બેઈ શક્તિએ એમ છે અહીં આ વિષય ઉપર લખાણ છે-

અપ્રસ્તુત અને પૂરતા લખાણ વિના આવો વિષય ઠીક મડાય પણ નહિ એટલે એટલુ જ કહીશ કે

“ શિવાજી ન હોત તો સુનત હોત સવકી ”

એ ઉક્તિ કવિપણાની અતિશયોક્તિ માગે છે

અકબર ન હોત તો સુનત હોત સખડી-એ જ હિંદના ઇતિહાસમાં સુદ્રઢતર સત્ય છે સાડા ત્રણ સૈકાના ત્રાસથી અને કેરથી છેક ખળભળી ઉઠેલા અને મરવા પડેલા ઉત્તર હિંદને અકબરની ઉદાર રાજનીતિએ ધારણુ આપી નવું લોહી અને નવું વીર્ય ઉપજાવવા જેટલો સમય આપ્યો અને સમાજ પોતાની સંસ્કૃતિને પાછી ખીલવી શકે એવા ખીજ પણ છુટે હાથે એણે વેર્યા

અકબર જન્મથી જ સાચી ધાર્મિક વૃત્તિ લઈને જન્મ્યો હતો ધર્મજિજ્ઞાસા એના ચિત્તત્રની ઉડામાં ઉડી પ્યાસ હતી સન્નેગોએ એને રાજ અને રાજધિરાજ એ ઝમાનાનો મોટામાં મોટો સમ્રાટ બનાવ્યો તો આ ધર્મપિપાસા છીપાવવાને કોઈ એકેન્દ્રિય સાધુ કરે એવા પ્રયત્નો કોઈ મહારાજ પોતાની બધી સત્તા વગ અને લક્ષ્મી વાપરીને કરી શકે તે પ્રકારે આ રાજર્ષિએ પોતાની વય અને સત્તાના મધ્યાન્હમાં વર્ષો લગી કર્યા મુસ્લિમસંઘની ઘોર ઝનૂનને પણ આ નીડર મદદ લેખવી જ નહીં

રાજા એટલે લોકપાલ, કાલ કારણ બની નવો પ્રજાને સુખદ બલપ્રદ કાળ ઉપજાવવા મથે, તે “ રાજા પદને સાર્થક બનાવનાર ” રાજા એ હિંદુ સંસ્કૃતિની નમૂનેદાર રાજા માટેની ભાવનાને એણે સાચા ઉમળકાથી વધાવી લીધી અને હિંદુ મુસ્લિમના ઉંડા વિરોધોને કાળે કરીને શમાવી શકે, એવી રાજનીતિ જ એણે ઉદાર અદ્વિતીય દક્ષતાથી સર્જી આ પ્રયત્નો દરમિયાન એક વખત એના જોવામાં એક મોટો વરઘોડો આવ્યો એની વિલક્ષણતા ઉપરથી અકબરે પૂછપરછ કરી, અને એને કહેવામાં આવ્યું કે “ એ વરઘોડો આગ્રાના જૈન સઘે ચ પા નામે શ્રાવિકાને માન આપવાને કહાડ્યો હતો, કેમકે ચ પાએ છમાસી ઉપવાસનું વિરલ પુણ્ય તપ કર્યું હતું

“લાગત છ ગાસ લગી માણસ અત્ર વગર રહી શકે” એ અકબરને સંભવિત લાગ્યું નહીં તેણે એ બાઈને ઘન્ટા માન સાથે પણ પૂરા બદોબસ્તથી એક માસ રાખી અને “તે વચન પ્રમાણે જ વર્તે છે” એમ તેની ખાતરી થતા, તથા આ પ્રસંગ દરમિયાન જિન ધર્મના સિદ્ધાન્તો મન્તવ્યો સંતરીવાળે આદિ વિશે પણ તેના સાબળવામાં આવતા અકબર જેવી વૃત્તિવાળા માણસને તો એક નવા સ્વતંત્ર અને વિશાલોદાર જ્ઞાન સ્થાન અને અનુભવ સચયની ભાળ મળી જૈન ધર્મના તે સમયે ઉત્તમોત્તમ ગુરુ ઠાણ હતા તે થોધી કહાડતા અકબરને વાર લગી નહીં, અને આ પ્રમાણે અકબરને હીરવિજય સૂરિ અને તેજસ્વી જિનભક્તો સાથેનો સમાગમ આરંભાયો.

(આનંદ ઠાળ મહોદધિ મૌહિતક ૮ સુ સંઘવી ઋષભદાસકવિદ્વત કુમારપાલરાજનો રાસ. રા રા બલવતરાય કથ્યાલુરાય ઠાકોર દ્વત પ્રવેશક પા. ૧૦ થી ૧૪)

બાદશાહ વિક્રમાદિત્ય હેમુ :-

દિલ્હીનો ૨૪મો બાદશાહ મહમ્મદ તખલખ (૯૦ સં ૧૩૬૪ થી ૧૩૬૮) હતો ત્યારે બાબજીદાને જૈનપુરમાં શર્હી વરાના રાજ્યની સ્થાપના કરી (સને ૧૩૬૪ થી ૧૪૬૩ સુધી)

૧ જૈનપુરનો શર્હી રાજવંશ - (૯ સ ૧૩૬૪ થી ૧૪૬૩)

બનારસની ઉત્તરમાં બાણેરે ૩૫ માઈલ દૂર બોમ્બી નદીના કિનારે જૈનપુર નામે સદર વિદ્યમાન છે

દિલ્હીના બાદશાહ ફિરોજશાહ તખલખે અને ૧૩૫૧માં રાજનવકના સ્થાને એક નું સદર વસાવ્યું તેનું બાલપણું નામજૈન હતું બાપી પ્રતીન નામ રાજનજીને જૈનપુર નામ બાપુ અને તેણે જ ખવાળ જહાનને અને ૧૩૬૪માં મહેક ઉસસરી નો ખિતાબ બાપી જૈનપુરમાં સ્થેદાર તરીકે નીમ્યો. ખવાળ જહાન પોતાનું મુખ્યરક શર્હી નામ રાખી જૈનપુરનો સ્વતંત્ર બાદશાહ બની એકો. તેનાથી શર્હી વરા ચાલ્યો તે બા પ્રમાણે—

પહેલો બાદશાહ મુબારક શર્હી—તે અને ૧૪ ૧માં મરણ પામ્યો.

તે પછી હજમીન શર્હી - મરણ અને ૧૪૪

બા મહમુદ શર્હી - મરણ અને ૧૪૫૦

હેમૂ મોગલ વ શનો કે મુસલમાન નહેતો પણ મોગલ યુગનો હિંદુ બાદશાહ હતો. અસલમાં તે જૈનપુરનો વતની જૈન વેપારી હતો કોઈ કોઈ લેખક તેને રવાડીનો અથવા બ ગાલનો વતની માને છે.

બાં અહમ્મદશાહ શર્કી

બાં મહમ્મદશાહ શર્કી

બાં હુસૈનશાહ શર્કી :- તે સને ૧૪૭૭મા સિકદર લોદીનાં હાથે માર્યો ગયો

એ રીતે શર્કીરાજવંશ સને ૧૪૯૩મા સમાપ્ત થયો

(-જૂઓ વિક્રમાદિત્ય હેમૂ માટે ' સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ, ' ૫૦ ૪૭, ૪૮, ૩૨૫ થી ૩૮૭)

જૈનપુર :- આ શહેર કાશીથી ૩૪ માઈલ દૂર છે શહેરનું પુરાણુ નામ જૈનપુરી હતું અહીં એક વાર જૈન ધર્મનું પૂરેપૂરું જોર હતું ત્યારે ગોમતી નદીના કિનારે અનેક જૈન મંદિરો હતા અહીં ખોદકામ કરતાં અનેક જૈન મૂર્તિઓ નીકળે છે આમાની ઘણીખરી મૂર્તિઓ કાશીના જૈન મંદિરમા વિદ્યમાન છે

અહીં એક વિશાળ મસ્જિદ છે, જે ૧૦૮ દેરીઓવાળું વિશાળ જૈન મંદિર હતું સલ્લવત બાદશાહ ઔરંગઝેબ (સં ૧૭૧૫ થી ૧૭૬૩)ના સમયે તેના સૂખાના હાથે એ ગગનચુખી જૈન મંદિરને મસ્જિદ બનાવવામા આવી મોગલ જમાનામા તેઓએ આ મંદિરના સ્વરૂપનો નાશ કરી તેમા ફેરફાર કરીને મસ્જિદના રૂપમા ફેરવી નાખ્યું બહારના લાગમાં ઘણે ઠેકાણે વધુ પડતા સુધારા વધારા પણ કર્યા હતા પરંતુ અંદરના લાગમા જિનમંદિરનો ઘાટ સાફ સાફ દેખાય છે અંદર એક મોટું ભોંયરું છે, જેમા અનેક ખડિત-અખડિત જૈન મૂર્તિઓ છે મંદિરનો ઘાટ અને શિલ્પકામ હેરત પમાડે એવું છે લગભગ ત્રણ માળનું જિનમંદિર હશે એવી કલ્પના થાય છે અમે એક-બે મુસલમાનોને પૂછ્યું કે, ' આ સ્થાને પહેલા શું હતું ? ' તેમણે કહ્યું : ' યહ એક બડા જૈનયોકા મંદિર થા બાદશાહને કિસે તુડવા કર મસ્જિદ બનવા દી હૈ ' અમે એક-બે બ્રાહ્મણ પડિતોને પૂછ્યું કે, ' અહીં પહેલાં શું હતું ? ' તેમણે કહ્યું. ' આ શહેરનું નામ પહેલા જૈનપુરી હતું, તેમાથી જૈના-બાદ, જેનાબાદ અને આખરે જોનપુર થયું છે '

આ પ્રાતમા આવું વિશાળ મંદિર આ એક જ હતું આગરાથી લઈને ઠેક કલકત્તા સુધીમાં આવું બીજું વિશાળ મંદિર અમારા જોવામા આવ્યું

૮. ત્યારે જોનપુરમાં શકીય શનું શાસ્ત્ર (સનેન ૧૭૬૪ થી ૧૪૬૭) હતું પરિચય :- ગ્રો. ઝાઝાદ હેમૂનો પરિચય આપતા જણાવે છે કે, તે જલીકૃષીમાં રહેતો હતો. પણ સાચા સમકર્તા ફ્રાન્સના બબરમાં આવ્યો અને લશ્કરી યોદ્ધા બન્યો. તે વ્યવસ્થાશક્તિવાળો અને મુક્તિથી કામ લેનાર સાહસી સુલ્હવીર હતો. તે સૌની સાથે હળી મળીને રહેતો હતો, તેથી તે શોકપ્રિય બન્યો. ખીમે ખીમે તે પહેલાં ચોધરી, પછી કોટવાલ અને પછી તે ફ્રાન્સ દ્વાર બન્યો. તે ઇમાન દાર હતો. પોતાના માલિક અને સૌના સલામત તે રાજ હતો. છેવટે તે બાદશાહ મહમુદ આદિલશાહનો પ્રેમપાત્ર (મહેતો) બન્યો. તે અમીરો અને ઉમરાવોનાં કામ કરાવી દેતો, આથી બાદ શાહનો ખાસ અને સૌથી વડો હીવાન બન્યો. તેની ભાવના હતી

નથી. બહી હજારો કૈનોની વસ્તી હતી, આને બહી એક પણ કૈન બન્યો નથી.

આજથી ૭ વર્ષ પહેલાંના વિદ્વાન કૈન સાધુ માત્રી મોતાની ત્રીજા માળા માં જોનપુર મદિ આ પ્રમાણે લખે છે—

અનુક્રમે જલિયુપુરી ખાલીમા, નિતપૂજ્ય શાવના કાલીશર્ધ
દાર્દ દેહેર પ્રતિમા વિખ્યાત પૂજ્ય કાવર્ધ એક સૌ સાત.

(—ત્રીજા માળા ૫ ૩૧)

આ જલિયુપુર એ જ આજનું જોનપુર છે. પ્રચલિત સમયમાં બહી એ નિતમંદિરો હતા અને તેમાં ૧ ૭ નિતમંદિરો વિષમત હતી.

(—અનુક્રમે આશરો કૈનોત્રીકનો ઇતિહાસ પૃ. ૫૬ ૬૧)

મહો નવવિજય તથા મહો ૨૦ થયાવિજય અક્ષિવર વિ સ. ૧૭ ૫માં જોનપુરમાં પ્રધાની હતા.

બાદશાહ ઔરંગઝેબના જોનપુરના સૂબાએ કૈન ઉપાધ્યક્ષને પોતાના તાબામાં સર્ધ ખાસ કરી તેની મરિજા બતાવી હતી. પરંતુ ૫ નીમવિજય અક્ષિવરે સ. ૧૭૭૬માં અંગ્રેજોના ઔરંગઝેબ પાસેથી હરમાન મેળવી તે ઉપાધ્યક્ષને પાછો મેળવી કૈન સધને સુપરત કર્યો હતો.

(અનુક્રમે એલજ બાદશાહના હરમાનો નોંધ ૨ ૪૧)

જિનર કૈનોના તેરાપના પ્રતિષ્ઠાપક કવિવર બન્યો રસીદાસ કૈન અસમર્થ આ જોનપુરના જ એતામરીય ખરતરચખ્યા આવક હતા તેણે સ. ૧૬૮ માં આશરમાં તેરાપ અલાયો. (પ્રક ૧૪ ૫ ૩૨૮)

કે, ‘મહમ્મદ આદિલને દિલ્હીનો બાદશાહ બનાવવો;’ પણ મહમ્મદ આદિલ પઠાણો સાથેના યુદ્ધમાં માર્યો ગયો. આથી હેમૂ પોતે જ રાજા બની બેઠો.

તે વાણિયો હતો. છતાં પરાક્રમી, સાહસી અને ધીર હતો. માલિક પ્રત્યે નિમકેહલાલ હતો. લોકોને ખુશ રાખતો. તે જાણતો હતો કે, “દિલ્હીનો બાદશાહ અકબર છે” છતાં તેને “પોતાને” દિલ્હીનો બાદશાહ બને” એવી મરજી થઈ, તે યુનારા અને બગાળના વિદ્રોહને શાંત કરી, દિલ્હી, આગરા તરફ ચાલ્યો. તે આગરાને કબજે કરી, દિલ્હી ઉપર ચડી આવ્યો.

પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકાર બદાઉની લખે છે કે, “આ સાલ, દિલ્હી, આગરાના પ્રદેશમાં ભયંકર દુકાળ હતો અનાજનો સર્વથા અભાવ હતો. મનુષ્યો ઝાડના પાંદડાં અને છાલ ખાતા હતા. પોતાનાં પશુ-એને મારીને ખાતા હતા માણસોને મારી નાખી, તેનાં નાક, કાન કાપી ખાઈ જતા હતા”

એવા સમયમાં હેમૂ સાહસથી આગળ વધ્યો તેણે દિલ્હીના હાકેમ તરાદી બેગખાન (તાલીબેગખાન)ને હરાવી, પબખ તરફ નસાડી મૂક્યો અને હેમૂ વિક્રમાદિત્ય દિલ્હીની ગાદીએ બેઠો અને બાદશાહ બન્યો.

એ સમયે ખાં અકબર બહેરામખાનની દોરવણી મુજબ કાબૂલ છતવાનો વિચાર માંડી વાળી, દિલ્હી, આગરા લેવા આ તરફ આવી રહ્યો હતો ત્યાં તરાદી બેગખાન તેને રસ્તામાં મળ્યો.

બહેરામખાને તરાદી બેગખાન પાસેથી “હેમૂ દિલ્હી છતી બાદશાહ બની બેઠો છે” એ વાત જાણી લીધી એ વાત સૌની જાણમાં ન આવે એટલા માટે તરાદી બેગખાનને કવિતંત્રુ કરી મારી નખાવ્યો.

યુદ્ધ :- અકબર સને ૧૫૫૬માં પાણીપતના કુરુક્ષેત્રમાં આવ્યો. હેમૂ પણ ત્યાં તેની સામે થયો. મોગલસેના અને હેમૂ વચ્ચે યુદ્ધ ચાલ્યું બહેરામખાને એક તીર મારી હેમૂને હાથથી નીચે પાડ્યો.

હેમૂ બવાયે, હાર્યો અને અકબરનો જય થયે. અકબરના સ્વભાવ પ્રમાણે તે આવા વીરોને મારી નાખવા કરતા પોતાના મિત્ર બનાવી લેવાનું પસંદ કરતો હતો. જો અકબર મોટી ઉંમરનો હોત તો તે હેમૂને જરૂર બચાવી લેત અને પોતાનો સાચોદાર બનાવી રાખત.

પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકાર બદાઉની તથા અબુલફઝલ લખે છે કે, અકબરે આવા બહાદુર માનવી ઉપર પોતાની તરવાર ચલાવવાની ના પાડી, આથી બહેરામખાને પોતાની તરવાર વઢે હેમૂ વિક્રમાદિત્યનું માથું કાઢાવી દીધું. (—કરબારે અકબરી, સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ, પૃ. ૪૭, ૪૮, ૩૨૫ થી ૩૨૭)

ઇતિહાસની સૌને યાદ અપાવે એવી બાબત છે કે, “વિક્રમની બીજી સહસ્રાબ્દીમાં કેવળ સુસહમાન બાદશાહો જ યથા હતા પરંતુ તેઓની હરોલમાં તેઓની વચ્ચે દિલ્હીનો બાદશાહ બનનાર “આ એક જ હિંદુ વાણિયો હતો” જે છ મહિના સુધી દિલ્હીનો બાદશાહ રહ્યો હતો.”

ઇતિહાસના વિદ્વાનો આ બટનાને “હીલી ફાળે માસને ફળાબુ” આવા શબ્દોમાં બતાવે છે—બોઠવે છે—આ બટનાને કદાચ સાચા શબ્દોમાં કહીએ તો તે “ખાસ સમુદ્રમાં મીઠી વીરલી સમાન બન્યો હતો.” એવી ઉપમા આપીએ તો તે સર્વથા વર્તેચ્છત છે.

આ રીતે અકબર સ. ૧૬૧૩ના ફાગણ વદિ ૨ ના રોજ વિક્રમાદિત્ય હેમૂને મારાને દિલ્હીનો બાદશાહ બન્યો હતો.

(—જૈન સત્ય પ્રકાશ, ક. ૧૩૪, દીલ્હીપતિના શબ્દચો.)

૮ બા. ૦ અકબર :-

રાજકાળ - દી. સ. ૬૬૩ રવિસ્થાની મહિનાની તા. ૨ થી ૧ ૧૪, ૧૫ જમાસ્થિસ્થાની મહિનાની તા. ૧૧મી સુધી, વિ. સ. ૧૬૧૨ના મ. મુ. ૪ (વિ. સ. ૧૬૧૩ રા. વદિ ૨) થી વિ. સ. ૧૬૧૨ના મ. મુ. ૧૪ને મજગત્તર સુધી તા. ૧૪-૦-૧૫૫૬ થી તા. ૧૫-૧-૧૬ ૫ સુધી.

જા સર્વનાથ ક હૃતીજ પાત્મા,

જર પ્રધાન સ દ્વાસ્થિ તેપુ ।

તાદૃક્ પ્રમુત્વાદિભિરિત્યુદર્થા

વિજ્ઞો જગાદાઽકવરેતિ સજ્ઞામ્ ॥ ૪૪ ॥

શ્રીયુક્તહીરવિજયામિધસૂરિરાજાં

તેષાં વિશેષસુકૃતાય સહાયમાજામ્ ।

જન્તુષ્વમારિમદિગદ્ યદય દયાદ્રે-

સ્તત્પુણ્યમાનમધિગચ્છતિ સર્વવેદી ॥ ૧૨૩ ॥

કન્યે ! કાસિ કૃપા, કુતોઽસિ વિધુરા રાજા કુમારો ગત-

સ્તત્ કિં હિંસકમાનવૈરહરહર્ગાદિં પ્રમુઘાઽસ્મ્યહમ્ ।

સ્થાનાય સ્મૃહયામિ તદ્ ભજ શુભે ! મૂમામિનીમોગિનં

સપ્રત્યેકનૃપં ચિરાદકવર યેનાસિ ન વ્યાકુલા ॥ ૧૧૩ ॥

યજ્ઞીજિઆકર નિવારણમેષ ચક્રે,

યા ચૈત્યમુક્તિરપિ દુર્દમમુદગલેભ્યઃ ।

યૌ વન્દિવન્ધનમપાકુરુતે કૃપાદ્વૌ

યત્ સત્કરોત્યવમરાજગણો યત્તીન્દ્રાન્ ॥ ૧૨૬ ॥

(-મહો૦ શાન્તિય દ્રગણિકૃપારસકોશ, કુલ શ્લોકોઃ : ૧૨૮)

બાદશાહ હુમોયુ દિલ્હી છોડી પબ્બમા નાસી ગયો હતો ત્યારે તેની બેગમ હમીદા મરિયમ મકાની અમરકોટમા હિંદુ રાજાના રાજમહેલમાં અતિથિ તરીકે રહી હતી, ત્યાં તેણે તા. ૨૩-૧૧-૧૫૪૨ ને ગુરુવારના રોજ એક બાળકને જન્મ આપ્યો, જેનું જન્મ નામ હતું બદરૂદ્દીન મહમ્મદ અકબર.

પૂર્વલવ :- અકબરના પૂર્વલવનો ઇતિહાસ આ પ્રકારે મળે છે - પ્રયાગમા મુકુન્દ નામે પ્રહારી રહેતો હતો તેને ૧૪ શિષ્યો હતા તેમાંના પ્ર૦ મુકુન્દે કોઈ દિવસે બાદશાહની સુખ-સાહબી બેઠી “બીબા લવમા હું આવો બાદશાહ બનુ તો સારું ” એ રીતે બાદશાહ બનવાનો સકલ્પ-નિયાણું કર્યું તેણે સં ૧૫૬૮ ના ફાગણ વદિ ૧૨ ના દિવસે સવારે પહેલા કે બીબા પહેરના સમયે એક જૂના પીપળાને સળગાવી તેમાં પોતાના શરીરને હોમી દીધું, તે ત્યાંથી

મરીને બાદશાહ હુમાયુની બેગમ હમીદાબાનુની કુક્ષીએ ગર્ભમાં આપ્યો. હમીદા બેગમે વિ. સ. ૧૫૬૬ના કાર્તિક વદિ ૬ના રોજ બીજો ગર્ભ (બાધો ગર્ભ) અકબરને જન્મ આપ્યો.

બ્રહ્મચારી મુકુન્દને જે ૧૪ થેલાઓ હતા તે પૈકીનો એક માટો થેલો મરીને સ. ૧૫૬૨માં જહાં શારતમાં જન્મી ચૂક્યો હતો જે જહાં નરહરિ નામે પ્રસિદ્ધ હતો. બીજા થેલાઓ પણ મરીને જહાં જન્મ્યા હતા, જે શેષ અણુલક્ષણ, અને રાજા માનસિંહ વગેરે જન્મ્યા હતા. બાદશાહ અકબરને પોતાના પૂર્વજનો સંકેત થયો, આથી તેણે પ્રયાગમાં ૧૦ મુકુન્દના હોમ સ્થાને માણસો મોકલી, તપાસ કરાવી, તો તેને ત્યાંથી એક વાઝપત્ર મળ્યું, તેમાં નીચે પ્રમાણે શ્લોક હતો —

વસુ-નિધિ-શરવન્ત્રે તીર્થરાત્રપ્રયાગે

તપસિ बहुलपक्षे द्वादशीपूर्वयामे ।

विस्तिनि तनु जुहोम्यस्तुष्टमूष्माक्षिफये

सकलवृत्तिहारी ब्रह्मचारी मुकुन्द ॥

(—નરહરિ મહામાત્ર કૃત ૭૧૫૫, કવિ સ્વાધકૃત કવિત્વ, સને ૧૬૪૬ સિત્તેરી સને ૧૬૬૬ એપ્રિલ વગેરે મહિનાઓના વિશાલ-ભારત માસિક બોલો પદાવલી સમુચ્ચય, ભા ૨ પુસ્તકી ૫ ૨૫)

સમ્રાટ અકબરના પૂર્વજ માટે અંગ્રેજીમાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ મળે છે—

ORIENTAL BIOGRAPHICAL DICTIONARY MUKUNDS BRAHMACHARI

A famous brahmana ascetic. The Hindus insist the emperor Akbar was a Hindu in former generation. The proximity of the time in which this famous emperor lived has forced them however to account for this in the following manner

There was a holy Brahmana of the above name,

who wished very much to become emperor of India, and the only practicable way for him was to die first, and be born again For this purpose he made desperate tappasia, wishing to remember everything he know in the present generation This could not be fully granted but he was indulged with writing on brass plate a few things which he wished more particularly to remember Then he was directed to bury plate, and promised that he should remember the plate in the next generation Mukunda Went to Allahbad, buried the plate, and then buried himself Nine months afterwards he was born in the character of Akbar, who as soon as he ascended the throne went to Allahbad, and easily found the spot, where the brass plate was buried.

Mill's British Indian Vol II P 452

The translation of the inscription on the brass plate is as follows -

In the Samvat year 1598, on the 12th day of Second fortnight of the month of Magh II, Mukunda Brahmachari whose food was nothing but milk Sacrificed myself at Prag (Allahbad) the place of worship, with the design that I should become ruler of the whole world

The above date correspond with the 27th January A D. 1542, and Akbar was born on Sunday, the 15th October, the same year being three or four days less than nine months after the above circumstances

An Oriental Biographical Dictionary by Thomas William Beale

London 1894

આદશાહનુ પૂરુ નામ જલાલુદ્દીન મહમ્મદ અકબર હતું.
સ્વભાવ :- વિક્ષાનો માને છે કે, આદશાહ અકબર, અકબર સ્વભાવનો

હતો તે દાઝડિયો,^૧ વિદ્યાસી,^૨ દાર્શનિક જુદિવાળો, સર્વ ધર્મમાં સમભાવવાળો, સત્યનો પક્ષપાતી, મનુષ્યનો પરીક્ષક, બલભુ, ધન્ય સ્વભાવનો, પુરુષાર્થી વ્યવહારક્ષ, લડવૈયો, પરાક્રમી, મુત્સદ્દી અને રાજકુશળ હતો. વીરવાનો ગ્રેમી અને પૂજાગ્રેમી હતો.^૧

૧ બાદશાહ અકબર મેટ્રો દારૂગ્રેમી અને વિદ્યાસી હતો એ બંને ઇસ્લામ ધર્મનાં નીચે પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ છે—

(૧) બાદશાહ અકબર જૈનાચાર્ય શ્રીહરીશ્વરજીવસૂરિને વિનિતિપૂર્વક હરમાન લખી મોકલ્યું જેમાં તેણે તેમને જૂનરાતથી રોતપુરસિદ્ધી આવવા જણાવ્યું તેમના પરિવારના મહો વિમલહર્ષગણિ વગેરે મુનિવર તથા આચાર્ય અને રોતપુરસિદ્ધીના આગેવાન જૈનોને સાંજનાર તેમની સામા મોકલ્યાં જાવવાની ભક્તિપૂર્વક જાણી રોતપુર સર્ધ આવવા વ્યવસ્થા ગોઠવી આવવાની સ ૧૬૩૬ જે ૧૬૧૩ શુક્રવારે રાજ રોતપુરસિદ્ધી આવ્યા અને બાદશાહની મુલાકાત મદિ બાદશાહી મહલમાં પધાર્યા બાદશાહે અકબર તેજ સમયે દારૂ પીવાની ખરબચડી આપી તે દારૂ પીને જ્ઞાનખાતામાં આવ્યા ગયો અને જ્યારે તેનો નસીબ કિતરો ત્યારે બપોરે તેણે આવ્યાર્થથીને બાદશાહી મહેલમાં બોલાવી, માન-સન્માનપૂર્વક તેમનો ઉપરેસ સાંભળ્યો.

૨ (૧) મિઠાનેરના રાજા રામચંદ્રનો નાનો ભાઈ પૂર્ણીચંદ્ર હવિ હતો. તે બાદશાહની વિદ્યાસમિપના જાણતો હતો. તેણે એ વિદ્યાસી બાદશાહે ખુશ કરવા ઈશ્વરભાવામાં શ્રીમારસવાળી કૃષ્ણલક્ષ્મીવેદી સ્ત્રીને બાદશાહે આપી. બાદશાહ તેને સંભળી બહો ખુશ થયો અને તેની ઉપર વધુ પ્રસન્ન થયો.

(૨) જેસલમેરના રાજા આલદેવ રાવળ (સ ૧૬૭ થી ૧૬૧૮) હતો તેનો પાત્ની કુવર હરરાજા રાવળ (સ ૧૬૧૮ થી ૧૬૩૪) હતો એ સમયે અરતરત્તના બ શિવચંદ્રસૂરિ (સ ૧૬૧૩ થી ૧૬૭) ના સિખ ઉપા આગમધર્મ (સ ૧૬૭ થી ૧૬૮૮) ના સિખ હંડકુશળસાહ અગ્નિ દત્તા. હરરાજા રાવળે મતિવર ઉપા કુશળસાહ પાસે સ ૧૬૧૬ ના રાત્રી મુદિ ૨ ને રવિવારે જેસલમેરનાં માલવાનમધ્યમકુંડલા રાણ-બોજાઈ ૩૫ અને સ ૧૬૧૭ ના વૈશાખ મુદિ ૩ ને ગુરુવારે જેસલમેરનાં રાત્રીવાની ભાગમાં માલ્લોજાજાગરે-જદુ ચામા ૨૩૮ તેવાર કરાવ્યા બાદશાહની સત્કારમાં લાવી મુક્યાં, તેમાં મર્ણસિ તથા રામક શ્રીમાર હતો. પરંતુ બંને ઈશ્વરપાદનું આદાત્મ જનામું હતું એ સંભળીને તે બાદશાહ વધુ ખુશ થયો.

બાદશાહ અકબર તા. ૨૩-૧૧-૧૫૪૨ને ગુરુવારના રોજ બાધોગઢમાં જન્મ્યો. તા. ૧૪-૨-૧૫૫૬માં ગુરુદાસપુર જિલ્લાના કલનોર ગામમાં દિલ્હીના બાદશાહ તરીકે નિમાયો-અભિષેક કરાયો, અને બહાદુર વિક્રમાદિત્ય હેમૂને મારી દિલ્હી, આગરા છતી લઈ વિં સં ૧૬૧૨ના મહા વદિ ૪ (હીં સં ૬૩૨ રઉસ્સાની મહિનાની તા. ૨ ઇં સં તા. ૧૪-૨-૧૫૫૬)ના રોજ દિલ્હીની ગાદીએ બેસી ભારતનો બાદશાહ બન્યો. તે જલાલુદ્દીન મહમ્મદ અકબર તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. પણ બાદશાહ અકબર એવું તેનું દ્રુક નામ ભારતના ઇતિહાસમાં સોનાના અક્ષરે કોતરાયેલું છે.

નવોમત :-

બાદશાહ અકબરે વિં સં ૧૬૧૨ કે સં ૧૬૧૬માં આગરા વસાવ્યું હતું એટલે કે તેને બાદશાહી વસવાટને યોગ્ય બનાવ્યું હતું.

તેણે ભારતના હિંદુ-મુસલમાન સૌને એકરૂપ બનાવી ભારતની એકતા સાધવા માટે વિચાર કર્યો અને વિં સં ૧૬૩૬ (સને ૧૫૭૬)માં ફીન-ઈ-ઈલાહી (ઈશ્વરનો ધર્મ) નામનો સર્વગ્રાહ્ય બને તેવો મત સ્થાપ્યો.

બાદશાહ અકબર જૂદા જૂદા ધર્મોચાર્યોની મુલાકાત લઈ તેમના ધર્મતત્ત્વને સાલળતો હતો અને તેમાંથી હિંતતત્ત્વને અગીકાર કરતો હતો. એ ધર્મોના સારભૂત તત્ત્વોને પોતાના નવા ધર્મમાં દાખલ કરી લોકોપયોગી બનાવવા યોગ્ય નિયમો ગોઠવતો.

આ સમયે ગૂજરાતનો બાદશાહ મુજફ્ફર ત્રીજો (સને ૧૫૬૧ થી ૧૫૭૨) હતો. બાદશાહ અકબર સને ૧૫૭૨માં મોટી સેના લઈ ગૂજરાત ઉપર ચડી આવ્યો. અમદાવાદને છતી લઈ આં મુજ-

(૩) પછી તો પૃથ્વીસિંહે સદેવત્તસાવર્લિંગની વારતા રચી તૈયાર કરાવી હતી. તેમાં અમર્યાદિત અને ઉધાડો શુગારરસ હતો. બાદશાહ તેને સાલળી અત્યંત પ્રસન્ન થયો.

બાદશાહ સ્ત્રીઓનો મીનાબજાર ભરાવતો હતો, તેમાં તે ગુપ્તવેશે જોવા જતો હતો. બાદશાહ અકબર આવો વિલાસી હતો.

હતો તે દારૂઠિયો,^૧ વિલાસી,^૨ દાર્શનિક બુદ્ધિવાળો, સર્વ ધર્મમાં સમભાવવાળો, સત્યનો પક્ષપાતી, મનુષ્યનો પરીક્ષક, અભણ, શબ્દજ્ઞ સ્વભાવનો, પુરુષાર્થી વ્યવહારદક્ષ, લડવૈયો, પરાક્રમી, મુત્સદ્દી અને રાજકુશળ હતો. વીરતાનો પ્રેમી અને પૂજાપ્રેમી હતો.^૧

૧ બાદશાહ અકબર મોટો દારૂપ્રેમી અને વિલાસી હતો એ બંને કેટલીક ઘટનાઓ નીચે પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ છે —

(૧) બાદશાહ અકબરે જૈનાચાર્ય ઈન્દ્રીવલિચંદ્રસૂરિ વિનંતિપૂર્વક હરમાન લખી મોકલ્યું જેમાં તેણે તેમને ગુજરાતથી ફતેપુરસિકી આવવા જમાવ્યું તેમના પરિવારના મહો વિમલકર્ણગણિ વગેરે મુનિવર તથા જાગરા અને ફતેપુરસિકીના આમેવાન જૈનોને સાંજાનેર તેમની સામા મોકલ્યાં આવ્યાલક્ષ્મી ભક્તિપૂર્વક જાણી ફતેપુર થઈ આવવા વ્યવસ્થા ગોઠવી. આવ્યાલક્ષ્મી સ ૧૬૩૬ જેઠ વદ ૧૩ શુક્રવારને રાત્ર ફતેપુરસિકી આજ્યા અને બાત્શાદની મુલાકાત મોટે બાદશાહી મહેલમાં પધાર્યા બાદશાહને બરાબર તેજ સમયે દારૂ પીવાની ખરજી થઈ આપી તે દારૂ પીને જ્વાનખાનામાં ચાલ્યો ગયો અને બધાં તેનો નયો બીનપે ત્યાં બપોરે તેણે આવ્યાલક્ષ્મીને બાદશાહી મહેલમાં બોલાવી, માન-સન્માનપૂર્વક તેમનો ઉપદેશ સંભળ્યો.

૨ (૧) મિત્રાનેરના રાજા રામસિદનો નાનો ભાઈ પૃથ્વીસિંહ ઠવિ હતો. તે બાદશાહની વિશ્વાસપ્રિયતા જાખતો હતો તેણે એ વિશ્વસી બાદશાહને ખુશ કરવા દ્વિત્રિત્રયારામાં યુગારસ્વયંથી કુળ્લકલિમ્બીવેલી સ્થીને બાદશાહને આપી. બાદશાહ તેને સ્તંભગી થયો ખુશ થયો અને તેની ઉપર વધુ પ્રસન્ન થયો.

(૨) જ્વેષ્ઠમેરના રા. ૧ બાસંદેવ રાજા (સ. ૧૬૭ થી ૧૬૧૮) હતો, તેનો પાટલી કુવર દરેરાજી રાજા (સ. ૧૬૧૮ થી ૧૬૩૪) હતો એ સમયે ખરનરખખા બા જિનચંદ્રસૂરિ (સ. ૧૬૧૨ થી ૧૬૭) ના સિંચ ઉપા આગમધર્મ (સ. ૧૬૭૫ થી ૧૬૮૮) ના સિંચ ઉંડુરાગસાબ સિંહિ દના દરરા ૮૭ રાવળે યનિતર ઉપા કુશળસાબ પાસે સ. ૧૬૧૧ ના દાખા મુરિ ૩ ને રવિવારે જ્વેષ્ઠમેરમાં માવજાનમચમપુંડલા રાસ-બોર્ગા પ્ર ૫૫ અને સ. ૧૬૧૭ ના વૈશાખ મુરિ ૩ ને ગુરુવારે જ્વેષ્ઠમેરમાં રાત્રીવાની બરામાં માચ્છાભાષોગા-ચપૂ ગાયા ૨૩૮ તૈવાર કરાવે બાર રાત્રની સમામાં લાગી મકર્ષ, તેમાં મર્ષદિન તથા રેત્યક દ્વારાર હતો. પરંતુ અને ગીત્રપાઞ્જનું ખાદામ્” બનાવ્યું હતું એ સ્તંભગીને તે બાદશાહ તપુ ખુશ થયો.

બાદશાહ અકબર તા ૨૩-૧૧-૧૫૪૨ને ગુરુવારના રોજ બાધોગઢમાં જન્મ્યો તા. ૧૪-૨-૧૫૫૬માં ગુરુદાસપુર જિલ્લાના કલનોર ગામમાં દિલ્હીના બાદશાહ તરીકે નિમાયો-અભિષેક કરાયો, અને બહાદુર વિક્રમાદિત્ય હેમૂને મારી દિલ્હી, આગરા જીતી લઈ વિં સં ૧૬૧૨ના મહા વદિ ૪ (હીં સં ૬૩૨ રઉસ્સાની મહિનાની તા ૨ ઇં સં તા. ૧૪-૨-૧૫૫૬)ના રોજ દિલ્હીની ગાદીએ બેસી ભારતનો બાદશાહ બન્યો તે જલાલુદ્દીન મહમ્મદ અકબર તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. પણ બાદશાહ અકબર એવું તેનું દેકુ નામ ભારતના ઇતિહાસમાં સોનાના અક્ષરે કેતરાયેલુ છે.

નવોમત :-

બાદશાહ અકબરે વિં સં ૧૬૧૨ કે સં ૧૬૧૬માં આગરા વસાવ્યુ હતું એટલે કે તેને બાદશાહી વસવાટને યોગ્ય બનાવ્યુ હતું.

તેણે ભારતના હિંદુ-મુસલમાન સૌને એકરૂપ બનાવી ભારતની એકતા સાધવા માટે વિચાર કર્યો અને વિં સં ૧૬૩૬ (સને ૧૫૭૬)માં ફીન-ઈ-ઈલાહી (ઈશ્વરનો ધર્મ) નામનો સર્વશ્રાદ્ધ બને તેવો મત સ્થાપ્યો.

બાદશાહ અકબર જૂદા જૂદા ધર્માચાર્યોની મુલાકાત લઈ તેમના ધર્મતત્ત્વને સાલળતો હતો અને તેમાંથી હિંતતત્ત્વને અગીકાર કરતો હતો. એ ધર્મોના સારભૂત તત્ત્વોને પોતાના નવા ધર્મમાં દાખલ કરી લોકોપયોગી બનાવવા યોગ્ય નિયમો ગોઠવતો.

આ સમયે ગૂજરાતનો બાદશાહ મુજફ્ફર ત્રીજો (સને ૧૫૬૧ થી ૧૫૭૨) હતો બાદશાહ અકબર સને ૧૫૭૨માં મોટી સેના લઈ ગૂજરાત ઉપર ચડી આવ્યો અમદાવાદને જીતી લઈ બાં મુજ-

(૩) પછી તે પૃથ્વીસિંહે સદેવતસાવર્લિંગની વારતા રચી તૈયાર કરાવી હતી તેમાં અમર્યાદિત અને ઉધાડો શુગારરસ હતો બાદશાહ તેને સાલળી અત્યંત પ્રસન્ન થયો.

બાદશાહ સ્ત્રીઓનો મીનાબળર ભરાવતો હતો, તેમાં તે શુપ્તવેગે જોવા જતો હતો બાદશાહ અકબર આવો વિલાપી હતો.

કરને હરાવી પોતાની સાથે લઈ સને ૧૫૭૩ના જૂન મહિનામાં તે કતેપુર સિદ્ધી પહોંચી ગયો. તેણે અમદાવાદમાં પોતાના દૂધભાઈ મીરજા અણ્ણ કોકાને જૂજરાતનો સૂબો બનાવ્યો.

બાદશાહ અકબર કતેપુર સિદ્ધી પહોંચ્યો તે પછી બે મહિનામાં એટલે એગર માસમાં મહમ્મદ હુસેન બંને ઇખ્તીયાર મુલ્કે જૂજરાતમાં બળવો જગાવ્યો. અકબરને તેના બંને મળ્યા બાદી બાદશાહ રાજા જીરજલ વગેરે સાથે મોટી સેનાને લઈ કોઈને બંને ન પડે તેમ એકાએક કતેપુર સિદ્ધીથી નીકળી ફરીવાર જૂજરાત ઉપર ચડી આવ્યો. તેણે “માત્ર ૬ દિવસમાં ૬૦૦ માઈલની યુદ્ધાદરી કરી, ’ પોતાની સેનાનો મજબૂત બૃહદ્ રચી અમદાવાદ આવ્યો. તા. ૨-૬-૧૫૭૩ના દિવસે મોટું યુદ્ધ થયું. અકબરે શત્રુઓને હરાવી અમદાવાદને કબજે કર્યું અને તે અમદાવાદની બાહીએ બેઠો. તેણે પોતાનો પ્રભાવ જમાવવા ૨૦૦૦ બળવાખોરોના માથાનો મોટો ખૂરજ બનાવ્યો. આ રીતે તે ફરી જૂજરાતનો બાદશાહ બન્યો અને તે અમદાવાદમાં આશમથી ઘણા દિવસો સુધી રોકાયો.

(—જૂજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ પૃ. ૬૬-૭૦)

આગરાના શેઠ સમશાહનો પુત્ર ચાનમલ જૈન આ લરકરમાં અકબર સાથે અમદાવાદ આવ્યો હતો.

દીક્ષા ઉત્સવ — આ સમયે તપઝમ્મના નામક આં હીરવિજય સૂરિ અમદાવાદમાં વિરાજમાન હતા. સ. ૧૬૨૮માં લોકાગમ્મની અમદાવાદની બાહીમાં શ્રીપૂજ કુંવરજીસ્વામીના શિષ્ય મેધજીસ્વામી શ્રીપૂજ તરીકે વિરાજમાન હતા. શ્રીપૂજ મેધજી વગેરે લોકાગમ્મના ૧૮ મતિઓએ આં હીરવિજયસૂરિ પાસે તપઝમ્મની સવેગી દીક્ષા અગ્રીકાર કરવાનો નિર્ણય કર્યો. આગરાના શેઠ ચાનમલજીએ આ દીક્ષા ઉત્સવમાં બાદશાહી લરકરી વાળ લાવી ઉત્સવની શોભામાં વધારો કર્યો હતો. આખાંશ્રીએ તે દીક્ષા આપી સુનિ ઉદ્યોતવિજયજી વગેરે નામો રાખ્યા અને પોતાના પરિવારના ગીતાર્થો વગેરેના શિષ્ય-પ્રશિષ્યો બનાવ્યા.

બાદશાહ અકબર સાહિબખાનને ગૂજરાતનો સૂબો બનાવી, ક્તેપુર સિકી ચાલી ગયો. બા અકબરે ગૂજરાતમાં એક પછી એક ૬ સુબા મોકલ્યા હતા.

ગૂજરાતનો જૂનો બાદશાહ મુજફ્ફરશાહ મરણ પામ્યો ત્યાર પછી અકબરે પોતાના સાવકા ભાઈ-દૂધભાઈ-મીરજા અબુલ ફોઝાને ગૂજરાતનો સૂબો બનાવી મોકલ્યો હતો અને મોલવી અબુલફઝલને અહીં રાખી, સૌરાષ્ટ્રની જમીન તથા મહેસૂલની વ્યવસ્થા બધાવી હતી અબુલફઝલે સૌરાષ્ટ્રમાં સાત વર્ષ ગાળી, સૌરાષ્ટ્રના મહેસૂલ માટે ૬ લાગ પાડ્યા હતા તે લાગ આ પ્રમાણે હતા : ૧ ઝાલાવાડ, ૨ સોરઠ ૩ શત્રુજયવિલાગ, ૪ વાળાક, ૫-૬-૭ વાઘેલાનો વિલાગ, ૮ કાઠી, ૯ નાનો કચ્છ વગેરે

આમ ત્રણ :- બાદશાહ અકબરે ક્તેપુર સિકીમાં શેઠ થાનમલની માતા ચ પાખાઈના મુખેથી આં હીરવિજયસૂરિની પ્રશસા સાંભળી તેમને ક્તેપુર સિકી લાવવા માટે મોટી અને કમાલ નામના બે મેવાડાઓને મોકલી ગૂજરાતથી ક્તેપુર સિકી બોલાવ્યા.

આં હીરવિજયસૂરિ પોતાના ૬૭ મુનિવરોની સાથે ગૂજરાતથી નીકળી મારવાડ, મેવાડ થઈ સં ૧૬૩૬ના જેઠ વદિ ૧૩ના રોજ ક્તેપુર સિકી આવ્યા તેમણે આ પ્રદેશમાં લગભગ ચાર વર્ષો સુધી વિચરી બાદશાહ અકબર, તેનો પરિવાર અને રાજદરબારીઓને ધર્મોપદેશ આપ્યો પછી તેઓ ગૂજરાત પધાર્યા ત્યારે તેમણે અહીંના લોકો, બાદશાહ, શાહી પરિવાર, અમીરો, રાજ વગેરેને ધર્મોપદેશ દેવા માટે મહોં શાંતિચંદ્ર ગણિવર, મહોં ભાનુચંદ્ર ગણિ વગેરે વિદ્વાન્ ધર્મોપદેશક મુનિવરોને બાદશાહની પાસે રાખ્યા હતા અને ગૂજરાતમાં ગયા બાદ ત્યાંથી પોતાના પટ્ટધર આં વિજય-સેનસૂરિ તથા મહોં સિદ્ધિચંદ્ર ગણિ વગેરેને ગૂજરાતથી બાદશાહ પાસે મોકલ્યા હતા મહોં ભાનુચંદ્ર ગણિ અને મહોં સિદ્ધિચંદ્ર ગણિ બાદશાહના દરબારમાં લગભગ ૨૩ વર્ષ સુધી રહ્યા હતા બાં અકબરે આં હીરવિજયસૂરિ અને તેમના શિષ્યો-

પ્રશિષ્યો વચ્ચેના ઉપદેશથી ઘણા લોકહિતના અને આત્મવિકાસના શુભ કામો કર્યા હતા. તેની દ્રષ્ટી ચાલી નીચે પ્રમાણે છે —

બાદશાહ અકબરનાં શુભ કાર્યો

- (૧) માસ્વા માટે બાધી રાખેલા પશુ-પખીઓને છોડી મૂક્યા અને કેદીઓને પણ છૂટા કર્યા
- (૨) ઠાબર તળાવનો શિકાર બંધ કરાવ્યો અને માછલાં પકડવાની બજો બંધ કરાવી
- (૩) બાદશાહ અકબર હમેશા સવારમાં ૫૦૦ ચકલાની છુસોનો કલેવો કરતો હતો. તેણે તે બાવાનો ત્યાગ કર્યો.
- (૪) બાદશાહ અકબર જૈનધર્મનો પ્રેમી બન્યો. આં હીરવિજય સૂરિનો ભક્ત બન્યો અને હિંદુધર્મ પ્રત્યે ખેંચામેલ.
- (૫) બાદશાહે આં હીરવિજયસૂરિને મોટો મંદિર બાંધવા દેવા દેવો.

ખાને આજમ મીરજા અલખ કેઠા હિંદીના બાં અકબર વલી સુબરાવનો (સં ૧૬૪૪ થી ૧૬૪૬ સુધી) ઉમે સુબો બની આવ્યો હતો. ત્યારે તેનો પુત્ર ખુરમ સોરઠનો કમીરનર હતો. તેણે કેઠાની ચકવણીથી કે ધર્મનાં ઝનૂનથી યત્રુજ્ય વીરનાં મોટા બિન પ્રાસાદનો નાશ કરવા માટે પહાડ ઉપરનાં ઝાડ કપાવી, જો ઝાડના લોકો મંદિરની આરે બાજુ બેઠા. તેનો ઇરાદો હતો કે મંદિરને બાળી રાખ બનાવવું. ત્યારે આં વિજયહીરસૂરિ વલી આં વિજયસેન સૂરિએ આ ઘટના લાહોરમાં ઉં જાનુવદ્ર અલિને લખી જણાવી અને શેઠ હરખચંદ પરમાનંદે અરજી મોકલી બાં અકબરને આ ઘટના જણાવી ન્યામ માગ્યો. બા.અકબરે ઉં જાનુવદ્રના કહેવાથી ચૈત્રાદિ સં ૧૬૪૭ના આં ૧૦ ૦)) ને રાજ શાહજાહ જહાંગીર પાસે ફરમાન લખી સુબા મીરજા કેઠા ઉપર મોકલ્યું. “તેમ કાઈ સુબો આવી જૂલ ન કરે તે માટે તાબડતોળ મનાઈ હુકમ કર્યો.” આ રીતે ખુરમને તે જૂલ કરવા શક્યો અને “કાઈ ખમલદાર ફરી ફરી આવી જૂલ ન કરી બેસે” જોટલા ખાતર જૈનોની માગણીથી બાં અકબરે આં વિજયહીરસૂરિને સં ૧૬૪૬ વે. સુ. ૧૦ને

રોજ શત્રુજય વગેરે તીર્થો ઇનામમાં આપવાનું ફરમાન લખી મોકલ્યું. સાથેસાથ આં વિજયસેનસૂરિને લાહોર પધારવા વિનંતિ પણ કરી હતી. (મોગલ બાદશાહ ફરમાન નં ૩, ૪)

(૬) બાદશાહે નિર્વંશીયાનુ ધન લેવાનુ બધ કર્યું

(૭) બાદશાહે ભારતમા બહુ નિંદા પામેલો જજિયાવેરો માફ કર્યો.

(૮) બાદશાહ દયાળુ સ્વભાવનો બન્યો

(અ) બાદશાહ અકબરે સને ૧૫૭૨માં અમદાવાદ જીતી લીધું અને પછી બળવો ઊઠવાથી ફરી ચડાઈ કરીને તા. ૨-૯-૧૫૭૩મા અમદાવાદને ફરી વાર જીતી લઈ તે અમદાવાદની ગાદીએ બેઠો. તેણે મહમ્મદહુસેન તેમજ ઇખ્તિહાર મુલ્કે વગેરે બળવાખોરોમાંના ૨૦૦૦ માણુ-સોના માથાં એકઠા કરી મોટો ધૂરજ બનાવ્યો હતો.

(પ્રકં ૪૪, પૃ ૬૬)

(આ) બાદશાહ અકબર ખ્વાજા મુઈનુદ્દીનની હુજ (યાત્રા) કરવા માટે અવારનવાર પગપાળા અજમેર જતો હતો તે અને તેના સાથીદારો આ રસ્તે જતાં-આવતા ભૂલા ન પડે એટલા માટે તેણે “આગરાથી અજમેર સુધીના ૨૨૮ માઈલના રસ્તામાં ૧૧૪ હજાર મિનારા ઊભા કરાવ્યા હતા” અને તેને શોભાવવા માટે હજારો હરણનાં શિંગડાં તેની ઉપર લગાવ્યા હતા

કવિ ઋષભદાસ લખે છે કે :-

“દેખે હજારે હમારે તુમ્હ, એકસો ચૌદ કિયે વે હમ;

એકેક પે સિંગ પાયસે પચ, પાતગ કરતે નહીં બલ પચ”

(—હીરવિજયસૂરિસ)

(૩) અકબર બાદશાહને ચિત્તોડનો કિલ્લો જીતતા ઘણું કષ્ટ પડ્યું હતું પણ જ્યારે એ જિતાયો ત્યારે બાદશાહે ગુસ્સામા આવી ઘણો જનસહાર કરાવ્યો. સૌ પ્રત્યે ફૂરતાભર્યું વર્તન ચલાવ્યું

પ્રશિષ્યો વગેરેના ઉપદેશથી ઘણા લોકહિતના અને આત્મવિકાસના શુભ કાર્યો કર્યા હતા તેની દૃષ્ટી યાદી નીચે પ્રમાણે છે —

બાદશાહ અકબરના શુભ કાર્યો

- (૧) મારવા માટે બાધી રાજેલા પશુ-પક્ષીઓને છોડી મૂક્યાં અને કેદીઓને પણ છૂટા કર્યાં
- (૨) કાબર તળાવનો શિકાર બંધ કરાવ્યો અને માછલાં પકડવાની બળો બંધ કરાવી.
- (૩) બાદશાહ અકબર હમેશા સવારમાં ૫૦૦ ચકલાની છુલોને કહેવો કરતો હતો. તેણે તે ખાવાનો ત્યાગ કર્યો.
- (૪) બાદશાહ અકબર જૈનધર્મનો પ્રેમી બન્યો. આં હીરવિજય સૂરિનો ભક્ત બન્યો અને હિંદુધર્મ પ્રત્યે જેમાયો.
- (૫) બાદશાહે આં હીરવિજયસૂરિને મોટો અથવા હાર લેટ કર્યો.

ખાને આઝમ મીરજા અલ્લખ કેકા હિંદીના બાં અકબર વતી શુભરાતનો (સં ૧૬૪૪ થી ૧૬૪૬ સુધી) ઉમો સુખો બની આવ્યો હતો. ત્યારે તેનો પુત્ર ખુરમ સોરકનો કમીરનર હતો. તેણે કેકાની ચકવણીથી કે ધર્મના જનૂનથી શત્રુજય વીર્યના મોટા બિન પ્રાસાદનો નાશ કરવા માટે પહાડ ઉપરના જાડ કપાવી, એ જાડના લાકડા મહિરની બારે બાજુ ગોઠવ્યા. તેનો ઇરાદો હતો કે મહિરને બાળી રાખ બનાવવું ત્યારે આં વિજયહીરસૂરિ વતી આં વિજયસેન સૂરિએ આ ઘટના લોકોરમાં ઉં બાનુચદ્ર ગણિને લખી જણાવી અને શેક હરખચદ પરમાનદે અરજી મોકલી બાં અકબરને આ ઘટના જણાવી ન્યાય માગ્યો. બા.અકબરે ઉં બાનુચદ્રના કહેવાથી જૈત્રાદિ સં ૧૬૪૭ના આં ૫૦ ૦)) ને શેજ શાહબાદ જહાંગીર પાસે હરમાન લખી સુબા મીરજા કેકા ઉપર મોકલ્યું “તેમ કાઈ સુખો આવી ભૂલ ન કરે તે માટે તાબડોતોબ મનાઈ દુકમ કર્યો.” આ રીતે ખુરમને તે ભૂલ કરવા ચેકચો અને “કાઈ અમલદાર ફરી ફરી આવી ભૂલ ન કરી બેસે” જોટલા ખાતર જૈનોની માગણીથી બાં અકબરે આં વિજયહીરસૂરિને સં ૧૬૪૬ વે. સુ. ૧૦ને

રોજ શત્રુજય વગેરે તીર્થો ઇનામમા આપવાનું ફરમાન લખી મોકલ્યું. સાથેસાથ આં વિજયસેનસૂરિને લાહોર પધારવા વિનંતિ પણ કરી હતી. (મોગલ બાદશાહ ફરમાન નં ૩, ૪)
 (૬) બાદશાહે નિર્વંશીયાનું ધન લેવાનું બંધ કર્યું.
 (૭) બાદશાહે ભારતમા બહુ નિંદા પામેલો જજિયાવેરો માફ કર્યો.
 (૮) બાદશાહ દયાળુ સ્વભાવનો બન્યો.

(અ) બાદશાહ અકબરે સને ૧૫૭૨મા અમદાવાદ જીતી લીધું અને પછી બળવો ઊઠવાથી ફરી ચડાઈ કરીને તા. ૨-૯-૧૫૭૩મા અમદાવાદને ફરી વાર જીતી લઈ તે અમદાવાદની ગાદીએ બેઠો તેણે મહમ્મદહુસેન તેમજ ઇખ્તિહાર મુલ્કે વગેરે બળવાળોરામાંના ૨૦૦૦ માણુ-સોના માથાં એકઠા કરી મોટો ખૂરજ બનાવ્યો હતો.
 (અકબર ૪૪, પૃ ૬૬)

(આ) બાદશાહ અકબર ખ્વાજા મુઈનુદ્દીનની હજ (યાત્રા) કરવા માટે અવાર નવાર પગપાળા અજમેર જતો હતો. તે અને તેના સાથીદારો આ રસ્તે જતા-આવતા ભૂલા ન પડે એટલા માટે તેણે “આગરાથી અજમેર સુધીના ૨૨૮ માઈલના રસ્તામા ૧૧૪ હજારા મિનારા ઊભા કરાવ્યા હતા” અને તેને શોભાવવા માટે હજારો હરણનાં શિંગડા તેની ઉપર લગાવ્યા હતા.

કવિ ઋષભદાસ લખે છે કે :-

“દેખે હજારે હમારે તુમ્હ, એકસો ચૌદ કિયે વે હમ,
 એકેક પે સિંગ પાચસે પચ, પાતગ કરતે નહીં બલ પચ”

(—હીરવિજયસૂરિસાસ)

(૩) અકબર બાદશાહને ચિત્તોડનો કિલ્લો જીતતા ઘણું કષ્ટ પડ્યું હતું પણ જ્યારે એ જિતાયો ત્યારે બાદશાહે શુસ્સામા આવી ઘણો જનસહાર કરાવ્યો સૌ પ્રત્યે ફૂરતાભર્યું વર્તન ચલાવ્યું

પ્રશિષ્યો વગેરેના ઉપદેશથી ઘણા હોઠફિતના અને આત્મવિકાસનાં શુભ કામો કર્યા હતા. તેની દ્રષ્ટી યાદી નીચે પ્રમાણે છે —

બાદશાહ અકબરનાં શુભ કાર્યો

- (૧) મારવા માટે બાધી રાજેલાં પશુ-પક્ષીઓને છોડી મૂક્યા અને કેરીઓને પણ છૂટા કર્યા.
- (૨) ઠાબર તળાવનો શિકાર બંધ કરાવ્યો અને માછલા પકડવાની જગો બંધ કરાવી.
- (૩) બાદશાહ અકબર હમેશા સવારમાં ૫૦૦ ચકલાની છુલોનો કહેવો કરતો હતો. તેણે તે ખાવાનો ત્યાગ કર્યો.
- (૪) બાદશાહ અકબર જૈનધર્મનો પ્રેમી બન્યો. આંધ્ર હીરવિજય સૂરિનો ભક્ત બન્યો અને હિંદુધર્મ પ્રત્યે ખેલાયો.
- (૫) બાદશાહે આંધ્ર હીરવિજયસૂરિને મોટો અથલઠાલ લેટ કર્યો.

ખાને આઝમ મીસ્ત્રા જાણજ કેઠા દિલ્હીના બાં અકબર વતી શુજસતને (સં ૧૬૪૪ થી ૧૬૪૬ સુધી) ઉમેા સુખો બની જાવ્યો હતો. ત્યારે તેનો પુત્ર ખુરમ સોરકનો કમીરનર હતો. તેણે ઠોઠની ચકવણીથી કે ધર્મના ઝનૂનથી યતુજય વીર્યના મોટા જિન પ્રાસાદનો નાશ કરવા માટે પહાડ ઉપરના ઝાડ કપાવી, જે ઝાડનાં લાકડા મંદિરની આરે ખાજુ મેઠાવ્યા તનો ઇરાદો હતો કે મંદિરને બાળી રાખ બનાવવુ, ત્યારે આંધ્ર વિજયહીરસૂરિ વતી આંધ્ર વિજયસેન સૂરિએ આ મટના લાહોરમાં ઉં ભાનુચક્ર જલિને લખી જણાવી અને ચેક હરખજાદ પરમાનંદે ખરજી મોકલાં બાં અકબરને આ મટના જણાવી ન્યાય માગ્યો. બાઅકબરે ઉં ભાનુચક્રના કહેવાથી ચેત્રાદિ સં ૧૬૪૭ના આં ૧૦ ૦))ને ચેજ શાહબાદા જહાંગીર પાસે હરમાન લખી સુખા મીરજા કેઠા ઉપર મોકલ્યુ. ‘તેમાં કેઈ સુખો આવાં જૂલ ન કરે તે માટે તાજ તોજ મનાઈ હુકમ કર્યો.’ આ રીતે ખુરમને તે જૂલ કરતા ચેકમો અને કેઈ અમલદાર ફરી ફરી આવી જૂલ ન કરી જેસે” જોટલા ખાતર કૈનોની માગણીથી બાં અકબરે બાંધ વિજયહીરસૂરિને સં ૧૬૪૬ વે સ. ૧૦ને

રોજ શત્રુજય વગેરે તીર્થો ઇનામમાં આપવાનું ફરમાન લખી મોકલ્યું સાથોસાથ આં વિજયસેનસૂરિને લાહોર પધારવા વિનંતિ પણ કરી હતી. (મોગલ બાદશાહ ફરમાન નં ૩, ૪)

(૬) બાદશાહે નિર્વાશીયાનું ધન લેવાનું બંધ કર્યું.

(૭) બાદશાહે ભારતમાં બહુ નિંદા પામેલો જજિયાવેરો માફ કર્યો

(૮) બાદશાહ દયાળુ સ્વભાવનો બન્યો.

(અ) બાદશાહ અકબરે સને ૧૫૭૨માં અમદાવાદ જીતી લીધું અને પછી બળવો ઊઠવાથી ફરી ચડાઈ કરીને તા. ૨-૯-૧૫૭૩માં અમદાવાદને ફરી વાર જીતી લઈ તે અમદાવાદની ગાદીએ બેઠો. તેણે મહમ્મદહુસેન તેમજ ઇખ્તિહાર મુલકે વગેરે બળવાખોરોમાના ૨૦૦૦ માણુ-સોના માથા એકઠાં કરી મોટો ખૂરજ બનાવ્યો હતો
(પ્રકં ૪૪, પૃં ૬૬)

(આ) બાદશાહ અકબર ખવાઝ મુઈનુદ્દીનની હજ (યાત્રા) કરવા માટે અવારનવાર પગપાળા અજમેર જતો હતો તે અને તેના સાથીદારો આ રસ્તે જતા-આવતા ભૂલા ન પડે એટલા માટે તેણે “આગરાથી અજમેર સુધીના ૨૨૮ માઈલના રસ્તામાં ૧૧૪ હજાર મિનારા ઊભા કરાવ્યા હતા” અને તેને શોભાવવા માટે હજારો હરણનાં શિંગડા તેની ઉપર લગાવ્યા હતા.

કવિ ઋષભદાસ લખે છે કે :-

“દેખે હજારે હમારે તુમ્હ, એકસો ચૌદ કિયે વે હમ,
એકેક પે સિંગ પાચસે પચ, પાતગ કરતે નહીં બલ પચ”

(—હીરવિજયસૂરિસ)

(ઈ) અકબર બાદશાહને ચિત્તોડનો કિલ્લો જીતતા ઘણું કષ્ટ પડ્યું હતું પણ જ્યારે એ જિતાયો ત્યારે બાદશાહે શુસ્સામાં આવી ઘણો જનસહાર કરાવ્યો. સૌ પ્રત્યે ફૂરતાભર્યું વર્તન ચલાવ્યું

- (૬) બાદશાહ અકબરે પક્ષબના હનો ત્યારે એક દિવસે ત્યાં રાવી નદીના કિનારે મોટા જગલમાં બારે બાકુએ એનિકોનો ઘેરા ગોઠવી, પશુઓને બહાર જવાના સંસ્થા રોકાવી, સ્વચ્છ હપણે પ્રાણીઓનો મોટો સહાર કર્યો-કર્યો હતો.

બાદશાહ અકબરે પોતાના આ અત્યાચારોને યાદ કરી, મનમાં હું બ પાત્રી પસ્તાવો કર્યો અને આં હીરવિજયસૂરિ પાસે તે કૂર કામોનું પ્રાર્થાસ્થિત માગ્યું અને સાચોસાચ પ્રતિજ્ઞા કરી કે “હું હવે પછી આવી ફરતા કરીશ નહીં.”

- (૬) અકબરે આચાર્યશ્રીને શત્રુજયતીર્થ લેત તરીકે આપ્યું અને શત્રુજય પહાડ ઉપર જોનાને નવા જિનાલયો બાંધવાની રજા આપી. શત્રુજયતીર્થના યાત્રાળુઓના બધી ભવતના કરોઝો માફ કર્યા, તથા ભારતના સર્વ જૈન તીર્થો, જિનાલયો અને ઉપાસથોને પૂરું રક્ષણ આપ્યું.

- (૧૦) આમરત, કલેપુર સિંહી, લાહોર, જુરહાનપુર અને માલપુર વગેરે સ્થળોમાં નવા જિનાલયો અને નવા ઉપાસથો બનાવવાની રજા આપી.

- (૧૧) પોતાની આનામાં રહેલા સર્વ રાજ્યોમાં ફર સાલના લગભગ ૬ મહિના જેટલા દિવસોમાં શિકાર બધ કર્યો અને મન-સોજન ઉપર પ્રતિબંધ મૂક્યો.

અહિંસા ફરમાન :- બાદશાહે આ અહિંસા પગાવવા માટે પોતાના સર્વ રાજ્યોમાં પોતાની મહોર લગાવી ફરમાનો લખી મોકલ્યા હતા. તે ફરમાનોમાં જુજરાતી આવણ વહિ ૧૦ થી ભાદ્રપદ શુક્રિ ૬ સુધીના ૧૨ દિવસો, બાર સૌર મહિનાઓના પહેલા ૧૨ દિવસો, સાલભરના ૪૮ રવિવારો, સૂર્યમહલ અને મંદ્રમહલના દિવસો, ઇસ્લામી ૭મા રજ્જા મહિનાના ફરક બાર મોમવારો, સૌર મહિનાના સર્વ તહેવારો, ઇરાની ફરવરદીન મહિનાના સર્વ ૩૦ દિવસો, બાદશાહના જન્મ મહિનાના બધા દિવસો,

શાઆઆન મહિના (ઇસ્લામી આઠમો મહિનો)ના ૩૦ દિવસો, સોફિયાન મહિનાના ૩૦ દિવસો, મિહિર મહિનાના ૩૦ દિવસો, નવરોજનો ૧ દિવસ, રોજ ઇદ કે બકરી ઇદનો ૧ દિવસ, એમ વર્ષભરમા લગભગ છ મહિનાની અહિંસા પળાવી હતી.^૧

(૧૨) જ્ઞાની સભ્યો :— બાદશાહ અકબરે પોતાની દીન-ઇ-ઇલાહી ધર્મસભાના જ્ઞાની સભ્યોમાં ૧૪૦ જ્ઞાની પુરુષોનાં નામ લખાવ્યાં હતાં તેમા પહેલા વર્ગમા ૧૬મા જ્ઞાની આં હીર-વિજયસૂરિ; પાંચમા વર્ગના ૧૩૯મા આં વિજયસેનસૂરિ, અને પાંચમા વર્ગના ૧૪૦મા મહોં ભાનુચ દ્ર ગણિને જ્ઞાની પુરુષ તરીકે લખાવ્યા હતા (આઇન-ઇં અકબરી ભાગ ૨ જો)

(૧૩) જગદ્ગુરુ પદવી :— બાદશાહ અકબરે વિં સં ૧૬૪૦માં ફતેપુરસિક્રિમા બાદશાહી દરબારમા આં હીરવિજયસૂરિને ‘જગદ્ગુરુ’ તરીકે ઓળખાવ્યા તથા સં ૧૬૪૯મા લાહોરમાં આં વિજયસેનસૂરિને “સવાઈહીર,” ૫૦ ભાનુચ દ્રને “મહો-પાધ્યાય” અને ૫૦ નદિવિજય અને ૫૦ સિદ્ધિચ દ્રગણિને “બુશદ્દહમ”ના ખિતાબો આપ્યા હતા.

બાદશાહ અકબરે જં ગું આં હીરવિજયસૂરિ વગેરેને મળ્યા પછી ઉપર્યુક્ત શુભ કાર્યો કર્યા છતા નોંધપાત્ર તો એ ખીના છે કે, બાદશાહે માસાહાર કરવાનું બંધ કર્યું અને હુમેશાં સૂર્યપૂજા કરવાનો કેમ ગોઠવ્યો.

૧ અ ઇસ્લામ મહિનાનાં નામ આ પ્રમાણે છે.—

(૧) મહોરમ, (૨) સફર, (૩) રવિઉલ અવ્વલ, (૪) રવિઉલ આખર, (૫) જમાદિઉલ અવ્વલ, (૬) જમાદિઉલ આખર, (૭) રજબ, (૮) શાઆઆન, (૯) રમઝાન, (૧૦) શવ્વાલ, (૧૧) જિલકાદ અને (૧૨) જિદ્દહજ્ઃ—

આ, ધરાની (પારસી) મહિનાના નામો આ પ્રકારે છે

(૧) ફરવર દીન, (૨) અરદીએહસ્ત, (૩) ખોરદાદ, (૪) તીર, (૫) અમરદાદ, (૬) શહેગેવર, (૭) મહેર (મિહિર), (૮) આવા, (૯) આદર, (૧૦) દહે, (૧૧) એહમન, (૧૨) અસ્પંદારમદ

- (૬) બાદશાહ અકબરે પબ્લખમાં હતો ત્યારે એક દિવસે ત્યાં રાત્રી નાનીના કિનારે મોળા જગલમાં ચારે બાજુએ ફેનિકેનો ઘેરા ગોઠવી, પશુઓને બહાર જવાના રસ્તા શેકાવી, સ્વચ્છપણે પ્રાણીઓનો મોટો સહાર કર્યો-હત્યો હતો.

બાદશાહ અકબરે પોતાના આ અત્યાચારોને યાદ કરી, મનમાં દુઃખ પામી પસ્તાવો કર્યો અને આં હીરવિજયસૂરિ પાસે તે કૂર કામોનું પ્રાર્થાસ્ત્ર માખું અને આશીર્વાદ પ્રતિષ્ઠા કરી કે “હું હવે પછી આવી કૂરતા કરીશ નહીં.”

- (૬) અકબરે આચાર્યશ્રીને શત્રુજયતીર્થ લેટ તરીકે આપ્યું અને શત્રુજય પહાડ ઉપર જૈનોને નવા જિનાલયો બાંધવાની રજા આપી. શત્રુજયતીર્થના યાત્રાળુઓના બધી ભવતના કરો માફ કર્યાં, તથા ભારતના સર્વ જૈન તીર્થો, જિનાલયો અને ઉપાશ્રયોને પૂરું રક્ષણ આપ્યું.

- (૧૦) આગરા, ફતેપુર સિક્રી, લાહોર, બુરહાનપુર અને માલપુર વગેરે સ્થળોમાં નવા જિનાલયો અને નવા ઉપાશ્રયો બનાવવાની રજા આપી.

- (૧૧) પોતાની અનામદ રહેતા સર્વ રાજ્યોમાં દર સાલના લગભગ ૬ મહિના જેટલા દિવસોમાં શિકાર બંધ કરાવ્યો અને માંસ સોજન ઉપર પ્રતિબંધ મૂક્યો.

અહિંસા ફરમાન - બાદશાહે આ અહિંસા પજાવવા માટે પોતાના સર્વ રાજ્યોમાં પોતાની મહેલ લગાવી ફરમાનો લખી મોકલ્યા હતા. તે ફરમાનોમાં ગુજરાતી આવળ વડિ ૧૦ થી ભાદ્રપદ શુદ્ધ ૮ સુધીના ૧૨ દિવસો, બાર સૌર મહિનાઓના પહેલા ૧૦ દિવસો સાક્ષબરના ૪૮ રવિવારો, સૂર્યમહલ અને અશ્વમેજના દિવસો સંખ્યાથી ૭માં રજાના મહિનાના દરેક વાગ સોમવારો ગ્રાંથ મહિનાના સર્વ વહેવારો, હરાની ફરજની મહિનાના સર્વ ૩૦ દિવસો બાદશાહના જન્મ મહિનાના બધા દિવસો,

શાઆખાન મહિના (ઈસ્લામી આઠમો મહિનો)ના ૩૦ દિવસો, સોફિયાન મહિનાના ૩૦ દિવસો, મિહિર મહિનાના ૩૦ દિવસો, નવરોજનો ૧ દિવસ, રોજ ઇદ કે બકરી ઇદનો ૧ દિવસ, એમ વર્ષભરમા લગલગ છ મહિનાની અહિંસા પળાવી હતી.^૧

(૧૨) જ્ઞાની સભ્યો :— બાદશાહ અકબરે પોતાની દીન-ઇ-ઇલાહી ધર્મસભાના જ્ઞાની સભ્યોમાં ૧૪૦ જ્ઞાની પુરુષોનાં નામ લખાવ્યા હતા તેમા પહેલા વર્ગમાં ૧૬મા જ્ઞાની આં હીર-વિજયસૂરિ; પાંચમા વર્ગના ૧૩૯મા આં વિજયસેનસૂરિ, અને પાંચમા વર્ગના ૧૪૦મા મહોં ભાનુચંદ્ર ગણિને જ્ઞાની પુરુષ તરીકે લખાવ્યા હતાં (આઈન-ઇં અકબરી ભાગ ૨ જો)

(૧૩) જગદ્ગુરુ પદવી :— બાદશાહ અકબરે વિં સં ૧૬૪૦માં ફતેપુરસિક્રિમા બાદશાહી દરબારમા આં હીરવિજયસૂરિને ‘જગદ્ગુરુ’ તરીકે ઓળખાવ્યા તથા સં ૧૬૪૯માં લાહોરમાં આં વિજયસેનસૂરિને “સવાઈહીર,” ૫૦ ભાનુચંદ્રને “મહો-પાધ્યાય” અને ૫૦ નદિવિજય અને ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રગણિને “બુશકુંભ”ના ખિતાબો આપ્યા હતા

બાદશાહ અકબરે જં ગું આં હીરવિજયસૂરિ વગેરેને મળ્યા પછી ઉપર્યુક્ત શુભ કાર્યો કર્યા. છતાં નોંધપાત્ર તો એ ખીના છે કે, બાદશાહે માસાહાર કરવાનું બંધ કર્યું અને હમેશાં સૂર્યપૂજા કરવાનો કેમ ગોઠવ્યો.

૧ જ ઈસ્લામ મહિનાના નામ આ પ્રમાણે છે :—

(૧) મહોરમ, (૨) સફર, (૩) રવિઊલ અવ્વલ, (૪) રવિઊલ આખર, (૫) જમાદિઊલ અવ્વલ, (૬) જમાદિઊલ આખર, (૭) રજબ, (૮) શાઅબ્બાન, (૯) રમઝાન, (૧૦) શવ્વાલ, (૧૧) જિલકાદ અને (૧૨) જિહ્ડુજ—

આ, ઇરાની (પારસી) મહિનાના નામો આ પ્રકારે છે

(૧) ફરવર દીન, (૨) અરદીબેહસ્ત, (૩) ખોરદાદ, (૪) તીર, (૫) અમરદાદ, (૬) શહેરેવર, (૭) મહેર (મિહિર), (૮) આવા, (૯) આદર, (૧૦) દહે, (૧૧) બેહમન, (૧૨) અસ્પંદારમદ

આ ધનનાઓનું વિસ્તૃત વર્ણન નીચે જણાવેલા પ્રથમ અને વિદ્વાનોની નોંધભાષી નીચે પ્રમાણે મળે છે -

સૂરીશ્વર અને સમ્રાટના પરિચય જાળતર્માં વિદ્વાનોની વિચારધારા:—

શેખ અબુલફઝલ :- જે બાદશાહ અકબરનો અમત મિત્ર હતો. અને બાદશાહી હીન-ધ-ધલાહી ધર્મસંભાનો વડો હતો તેમજ મુખ્ય સલાહક હતો તેણે જાહન ફ અકબરીમાં બાદશાહ અકબરનું સંપૂર્ણ જીવન આપ્યું છે

શેખ અબુલફઝલ માસત્માઝ માટે લખે છે કે -

Page 167

Now it is his intention to quit it by degrees, conforming however a little to the spirit of the age. His Majesty abstained from meat for some time on Fridays and then on Sundays: now on the first day of every solar month on Sundays on solar and lunar eclipses on days between two fasts on the Mondays of the months of Rajab on the feastday of the every solar month during the whole month of Farwardin and during the month in which His Majesty was born viz., the month of Aban.

(The Am+Akbar translated by H. Blochmann
M.A. Vol. I. P 61 62)

A ૧૬૭ :- બાદશાહ જીવનની લાગણીઓનું કોઈ કોઈ જરો પાલન કરતો હતો. તે ખીંચે ખીંચે માસાહાર છોડવા ઇચ્છતો હતો. તેણે ધણા શુક્રવારો અને ધણા રવિવારોએ માસાહાર છોડ્યો. હવે તે દરેક સૌર માસને પહેલે દિવસે, રવિવાર સૂર્યઅદ્વજ અને બદ્રઅદ્વજના દિવસોમાં જે ઉપવાસના વચલા દિવસે, રજબ મહિનાના દરેક સોમવારે, સૌર માસના દરેક તહેવારે, ફરવર મહિનામાં અને પાતાના

જન્મમહિનાના દરેક દિવસોમા એટલે આખાન મહિનામાં માંસાહાર કરતો નથી.

(આઈન-ધ-અકબરી લાં ૧, જેરિટે કરેલો અંગ્રેજી અનુવાદ) શેખ અબુલફઝલ લખે છે કે :—

Page 174

“His Majesty cares very little for meat, and often expresses himself to that effect It is indeed from ignorance and cruelty that, although various Kinds of food are obtainable, men are bent upon injuring living creatures, and landing a ready hand in killing and eating them, none seems to have an eye for the beauty inherent in the prevention of cruelty, but makes himself a tomb for animals If His Majesty had not the burden of the world on his shoulders, he would at once totally abstain from meat

(Ain-i-Akbari by H Blochmann Vol I P. 61).

૧૭૪ :— બાદશાહ માનતો હતો કે, મનુષ્ય જીવતા પ્રાણીઓને હુ ખ દે છે, મારે છે, અને તેનું માંસ ખાવા તૈયાર થાય છે તેનું કારણ માત્ર, મનુષ્યની અજ્ઞાનતા છે અને નિર્દયતા છે.

મનુષ્ય આતરિક સૌદર્યને જોઈ શકતો નથી તેથી તે પોતાની નિર્દયતાને રોકી શકતો નથી મનુષ્ય સાધારણ રીતે પોતાના શરીરને પશુઓનું કબ્રસ્તાન બનાવે છે. જો બાદશાહની ઉપર રાજ્યનો બોલો નહોત તો માંસાહારથી સર્વથા દૂર જ રહેત (આઈન-ધ-અકબરી) શેખ અબુલફઝલ જ્ઞાની સભ્યો મારે લખે છે કે —

૧૭૭ :— અકબરની દીન-ધ-દલાહી ધર્મસલાના સલાસદો પાચ વિભાગમાં વહેચાયેલા હતા, જેની સંખ્યા ૧૪૦ હતી તેના પહેલા વિભાગમાં ૧૨ મુસલમાનો તથા ૮ હિંદુઓ એમ ૨૧ સલાસદોનાં નામો હતા પહેલા વિભાગમા નં ૧૬મા સલાસદ આં હીરવિજય-સૂરિ છે અને પાચમા વિભાગમાં નં ૧૩૬મા સલાસદ આં

વિજયસેનસૂરિ તેમજ નં ૧૪૦માં સભાસદ મહોં બાનુચંદ્ર ગણિ છે
(આઈન-ઇ-અકબરી ભાં ૨, આઈન ૩૦ મી,
જેરિટે કરેલો અંગ્રેજી અનુવાદ)

(૨) પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકાર અલબદાઉની સને ૧૫૮૩ (હીજરી સન-
૯૯૧)માં જન્મ્યો હતો અને જે હી. સં ૧૦૪૦ સુધી
વિદ્યમાન હતો તેણે પોતાના ઇતિહાસમાં અકબર વિશે સુદાર
વર્ણન કર્યું છે
તે લખે છે કે —

સૂર્યસહસ્રનામ

Page 149

A second order was given that the sun should
be worshipped four times a day, in the morning and
evening and at noon and midnight His Majesty had
also one thousand and one Sanskrit names for the sun
collected and read them daily devoutly turning towards
the sun.

(Al Badaoni translated by W H Lowe
M.A. Vol II p. 332)

ઇબદાઉની લખે છે કે —

Pages 168-169

At this time His Majesty promulgated some of
his new-fangled decrees The killing of animals on
the first day of the week was strictly prohibited (P
322) because this day is sacred to the Sun also during
the first eighteen days of the month of Farwardin, the
whole of the month of Aban (the month in which
His Majesty was born); and on several other days, to
please the Hindus. This order was extended over the
whole realm and punishment was inflicted on every
one, who acted against the Command Many a fa, ily
was ruined and his property was confiscated. During

the time of those fasts the Emperor abstained altogether from meat as a religious penance, gradually extending the several fasts during a year over six months and even more, with a view to eventually discontinuing the use of meat altogether "

(Al. Badaoni, translated by W. H Lowe,
MA Vol II p, 331.

ઇતિહાસ લેખક બદાઉની લખે છે કે — જૈન અસર

Page 171-172

"And Sumanas and Brahmans (why as far as the matter of private interviews is concerned (p 257) gained the advantage over every one in attaining the honour of interviews with His Majesty, and in associating with him, and were in every way superior in reputation to all learned and trained man for their treatises in morals, and on physical and religious sciences, and in religious ecstasies, and stages of spiritual progress and human perfections brought forward proofs, based on reason and traditional testimony, for the truth of their own and the fallacy of our religion, and inculcated their doctrine with such firmness and assurance, that they affirmed mere imagination as though they were self evident facts, the truth of which the doubts of the sceptic could no more shake

(Al Badaoni translated by W H Lowe
MA Vol II, p 264)

(૨) પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકાર અલખદાઉની લખે છે કે —

A ૧૪૯ :- (સૂર્યોપાસના) બીજો એવો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો કે, સૂર્યની સવારે, સાંજે, મધ્યાહ્ને, અને મધ્યરાત્રિએ એમ ૪ વાર પૂજા કરવી જોઈએ બાદશાહ સૂર્યનાં ૧૦૦૦૧ નામ બોલતો હતો અને સૂર્ય સામે જિલો રહી ભક્તિથી આ નામો બોલતો હતો

કે ૧૬૮, ૧૬૯ :- (માસત્યાગ) બાદશાહે આ વખતે કેટલા એક નવા પક્ષ પોતાને પ્રિય લાગતા સિદ્ધાંતોનો પ્રચાર કર્યો હતો. તેણે સૌથી પહેલા સૂર્યપૂજના દિવસે હરેક રવિવારે પ્રાણીવધ ન કરવાની ઠડક આપી આપી હતી. દેવરદીન મહિનાના શરૂના ૧૮ દિવસો, આખો આખાન મહિનો (પોતાનો જન્મ માસ) તથા બીજા ઘણા દિવસો માટે પ્રાણીવધ ન કરવાનો હુકમ આપ્યો હતો. આ હુકમ હિંદુઓને પ્રસન્ન કરવા માટે કર્યો હતો.^૧

આ હુકમનો જાગ કરનારનો ઠડ કરવામાં આવતો હતો. આ હુકમનો જાગ કરવાથી ઘણા કુટુંબો બરબાદ થયા છે અને તેઓની મિલકત જપ્ત થઈ છે.

બાદશાહે આ ઉપવાસોના દિવસોમાં ધાર્મિક ક્રિયાની જેમ માસાહારનો સર્વથા ત્યાગ કર્યો હતો. તે વર્ષભરમાં છ મહિના અને તેથી વધુ દિવસો સુધી ઉપવાસનો અભ્યાસ કરતો ગયો. તેની ઇચ્છા હતી કે, તે જાતે માંસાહાર સર્વથા છોડી શકે.

પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકાર અલબદાઉની લખે છે કે—

C ૧૭૧, ૧૭૨ :- સમ્રાટ વિશેષરૂપથી સેવકો (જમણો) અને પ્રાણીઓને એકાવર્ત મળતો હતો. તેઓ નૈતિક શારીરિક, ધાર્મિક તથા આધ્યાત્મિક શાસ્ત્રોમાં ધર્મોત્તિની પ્રગતિમાં માનવ જીવનની સંપૂર્ણતાને પહોંચવામાં બીજા સર્વ સમ્રાટો, વિદ્વાનો અને પંડિતોના મુકાબલામાં સર્વ રીતે જીત્યા હતા.

તેઓ પોતાની સંસ્મારણ તથા મુસલમાની ધર્મના દ્રવણો બતાવવાં હોય ત્યારે બુદ્ધિપૂર્વક પરપરાથી આવ્યા આવતા પ્રમાણે રજૂ કરતા હતા. તેઓ પોતાના મતનું સમર્થન એવી રીતે અને મુક્તિથી કરતા હતા કે તેઓ તેમની ધારણા પ્રમાણે તેમનો મત સ્વતઃ સિદ્ધ થઈ જતો. તેઓની સંસ્મારણમાં નાસ્તિક પક્ષ શકા ઉઠાવી શકતો નહીં.

૧ મુપ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકાર વિઝેન્ડ રિમ્મ આ દિવસ અબ્દીનો મટે છે જેમ પોતાના આજર પુસ્તકના ૫ કડખમાં સ્પષ્ટ જણાવે છે.

અકબર કલમ (ત્રીજી) :-

નોંધ :- પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકાર ડૉ. વિન્સેન્ટ સ્મિથે વિવિધ પ્રમાણે એકઠાં કરીને ઇતિહાસ અથો રચ્યા છે. તે પોતાના ‘હિંદુસ્તાનનો પ્રાચીન ઇતિહાસ’ મા લખે છે

(૧) ગેટી ઇતિહાસ લેખકને માટે નીચે મુજબ આદર્શ રજૂ કરે છે:-

“ખોટામાથી ખરુ, અનિશ્ચિતમાથી નિશ્ચિત, તથા ન સ્વીકારી શકાય એવી ખાખતોમાથી શંકાસ્પદ ખાખતો તારવી કાઢવાની ઇતિહાસકારની ફરજ છે.

ખીજી બધી ખાખતો કરતાં દરેક અન્વેષકે પોતાને ન્યાયાધીશની મદદ માટે બોલાવેલા નિબ્ધ પચની જગામા બેઠેલો સમજવાની જરૂર છે.

મુકરદમાની રજૂઆત કેટલે અશે પૂર્ણ છે તથા આપેલી સાહે-દીથી કેટલે અશે સ્પષ્ટ પુરવાર થાય છે તે જ માત્ર તેને વિચારવાનું છે. પછી તે પોતાનો નિર્ણય ખાંધે છે અને પોતાનો મત આપે છે. તે મત પચના, સરપચના મતને મળતો થતો હોય કે નહીં તે તેને જોવાનું ન હોય ” (હિંદુસ્તાનનો પ્રાચીન ઇતિહાસ ગુજરાતી અનુવાદ, પૂર્વાર્ધ પાનુ, ૫)

(૨) આધારો :-

સસ્કૃત તથા પ્રાકૃત સાહિત્યમાથી મારી જાણુમાં આવેલા એવા ફકરાઓનો મારા પુસ્તકમા ઉપયોગ કરવામા આવેલો છે છતા કેટલાએક મારી નજર બહાર રહી પણ ગયા હશે.

જૈનપુસ્તકો :-

જૈન સપ્રદાયના પવિત્ર પુસ્તકોની આપણને ઘણી અપૂર્ણ માહિતી છે તેમા પણ સજ્યાખંધ ઐતિહાસિક નિવેદનો તથા ઘણા ઉપ-યોગી ઉદ્દેશો આવેલા છે (હિંદુસ્તાનનો પ્રાચીન ઇતિહાસ ગુજરાતી અનુવાદ, પૂર્વાર્ધ પાનુ : ૧૫)

(૩) ડૉ. વિન્સેન્ટ સ્મિથ લખે છે કે -

Page 170

He cared little for flesh food and gave up the use of it almost entirely in the later years of his life, when he came under Jain influence "

But the Jain holy man undoubtedly gave Akbar prolonged instruction for years, which largely influenced his actions and they secured his assent to their doctrines so far that he was reputed to have been converted to Jainism. "

(Jain Teachers of Akbar by Vincent A Smith.)

Page 175

Men are so accustomed to eating meat that were it not for the pain they would undoubtedly fall on to themselves "

From my earliest years, whenever I ordered animal food to be cooked for me I found it rather tasteless and cared little for it. I took this feeling to indicate the necessity for protecting animals and I refrained from animal food "

Man should annually refrain from eating meat on the anniversary of the month of may occasion as a thanks-giving to the almighty in order that the year may pass in prosperity "

Butchers, fisherman and the like who have no other occupation but taking life should have a separate quarter and their association with others should be prohibited by fine "

(Akbar The Great Mogal, pp. 335-336)

Page 179

"To sum up. Akbar never came under Buddhist influence in any degree whatsoever No Buddhists took

part in the debates on religion held at Fatehpur-Sikri, and Abu-l Fazal never met any learned Buddhist. Consequently his knowledge of Buddhism was extremely slight. Certain persons who took part in the debates and have been supposed erroneously to have been Buddhists were really Jains from Gujarat "

(Jain Teachers of Akbar by V. A Smith.)

(૩) સુપ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકાર ડૉં વિન્સેન્ટ સ્મિથ લખે છે કે -

A ૧૭૦ ક :- બાદશાહની રુચિ માંસાહાર પ્રત્યે બિલકુલ નહોતી. તેણે પોતાની પાછલી જિંદગીમા જ્યારથી " જૈનોના પરિચય "માં આપ્યો ત્યારથી માંસાહાર સર્વથા છોડી દીધો.

A ૧૭૦ સ્ - જૈન સાધુઓએ વર્ષો સુધી બાદશાહ અકબરને ઉપદેશ આપ્યો હતો આ ઉપદેશનો બાદશાહના કાર્યો ઉપર જોડો પ્રભાવ પડ્યો હતો. જૈન સાધુઓએ પોતાનો સિદ્ધાંત બાદશાહને એવી રીતે મનાવ્યો હતો કે લોકો બાદશાહને જૈન સમજવા લાગ્યા હતા^૧

ડૉં વિન્સેન્ટ સ્મિથ માસત્યાગ માટે લખે છે કે -

૧૭૫ અકબરના વિચારો એવા હતા કે, મનુષ્યને માંસાહાર માટે એવી ખરાબ આદત પડી છે કે, જો તેને પોતાને મારવાથી હુ ખ થતું ન હોત તો પોતાના શરીરને પણ ખાઈ જાય.

બાદશાહને બચપણથી જ માંસાહાર ગમતો નહોતો. તે ક્યારેક હુકમ આપી માંસ તૈયાર કરાવતો પણ તેને ખાવાની બહુ પરવા રાખતો નહોતો. (બાદશાહ કહેતો કે) મારા આ સ્વભાવથી મારું ધ્યાન પશુરક્ષા તરફ ગયું છે અને તેથી જ મેં પાછળથી તો માંસ સર્વથા છોડી દીધું છે.

મારા રાજ્યાભિષેકની પહેલી તારીખે દરસાલ કોઈ પણ મનુષ્યે

૧ ગોવાના પાદરી પીનહરોનો તા ૩-૬-૧૫૯૫નો લાહોરનો પત્ર, તેમા લખે છે કે, અકબર જૈન સિદ્ધાંતોનો અનુયાયી છે

(મેગલ બાદશાહોના ફરમાનો નં ૦ ૮૫)

ધર્મરતો ઉપકાર માનવા ખાતર માસ ખાતુ ન જોઈએ, કે જેથી (આમ કરવાથી) માત્ર આત્મ વર્ષે આનંદથી વીતે.

કો. વિન્ડેન્ટ સ્મિથ અમણ પરિચય બાબત લખે છે કે -

C ૧૭૬ - જોદો અકબરને મળ્યા જ નથી તેમ જ તેમનો પ્રભાવ બાદશાહની ઉપર પડ્યો જ નહીં. જોદોએ ફતેહપુર સિક્રીની ધર્મસભામાં કહી પણ ભાગ લીધો જ નથી. જોદોએ અબુલફઝ સામે કદાપિ મુલાકાત લીધી નથી આથી અકબર જોદધર્મ સબધી કંઈ જાણતો નહોતો.

કોઈ કોઈ લેખક અકબરની ધર્મસભામાં ભાગ લેનારા બે-ચાર અમલો અંગે તે જોદ સાધુ હોવાની કલ્પના કરે છે આ કલ્પના તે કોરી અમણ જ ॥

(૪) ખરતરગઅન્ના પ્રસિદ્ધ જૈનાચાર્ય શં. જિનચંદ્રસૂરિ (સં ૧૬૧૨ થી ૧૬૭૦) બિકાનેરના મત્રી કર્મચંદ્ર બચ્છાવતના પ્રયત્નથી લાહોરમાં અકબર બાદશાહના હરબારમાં પધાર્યા હતા ત્યારે બાદશાહે તેમને અકબરવાદિયાનું અહિંસાનું ફરમાન આપ્યું હતું તે જૂમ થવાથી તેની ફરી માગણી થતા બાદશાહે વિં. સં. લગભગમાં ફરીબાર અહિંસાનું ફરમાન આપ્યું હતું તેમણે ફરમાનની માગણીમાં આં. હીરવિજયસૂરિ માટે જે માનભર્યા શબ્દો વાપર્યા હતા તેને ઉલ્લેખ બાદશાહે પોતાના ફરમાનમાં આ પ્રમાણે લખાવ કર્યો છે -

‘તેમણે (આં. જિનચંદ્રસૂરિ) પ્રાર્થના કરી કે, હસે પહેલે હમરમલ્ક હીરવિજયસૂરિ તપસાને સેવામેં સ્પર્શિત હોનેકા ગૌરવ પ્રાપ્ત ક્રિયા થા, ઔર હરસાલ ચારહ દિન મગિ બે, મિનમેં બાદશાહી મુલકમેં કોઈ બીજા મારા ન જાવે ઔર કોઈ બાદમી કિસી પક્ષી, મલ્કી ઔર ઊન બેસે જીવોકો કલ ન હેં। ઊનકી પ્રાર્થના સ્વીકાર હો ગર્વ થી, અથ મૈં મી બાશા કરતા હુ કિ ફક્ સત્તાહકા ઔર બેસા હી હુકમ હમ સુમ નિતકકે વાસ્તે હો બાવ।’

(—મુગલધાન જિનચંદ્રસૂરિ, ૫ ૨૭૮ થી ૨૮૩ જમ્મરગુરુ
હીરવિજયસૂરિ પૂજપરિચય, ૫ ૧૩
ગ્રેન્થ બાદશાહોનાં ફરમાન નં ૫-૭)

(૫) ભારતનો પ્રસિદ્ધ ગવૈયો તાનસેન વૃદ્ધાવની સારંગના
ધ્રુપદમાં શ્રીજગદ્ગુરુને આ પ્રકારે યાદ કરે છે :-

“ તુમ રવ તુમ સાહેવ, તુમ હી કરતાર,
ઘટ ઘટ પૂરન, જલ થલ ભરમાર,
તુમ હી રહીમ, તુમ હી કરીમ,
ગાવત ગુની ગંધવ, સુરનર સુરતાર ॥
તુમ હી પૂરન બ્રહ્મ, તુમ હી અચલ,
તુમ હી જગદ્ગુરુ, તુમ હી સરદાર,
કહે મીયાં તાનસેન, તુમ હી આપ,
તુમ હી કરત, સવ જગકે ભવપાર ॥ ”

(-“ તાનસેનની રચનાઓ પર નવીન ઐતિહાસિક પ્રકાશ, ”

લે. અદ્રશેખર પંથ, તા. ૮-૩-૧૯૫૬ ગુરુવારતુ હિદી ‘ હિંદુસ્તાન ’)

(૬) ગોવાના ઇસાઈ પાદરી ક્ષાધર રીડોલ્ફે, એકવોનીયા, મોન્સા-
રાટ એનસવ અને પીનહરો (Pinheiro) વગેરે અકબરના દરબા-
રમાં આવી ગયા હતા તે પૈકીનો પીનહરોએ તા. ૩-૯-૧૫૯૫ના
રોજ લાહોરથી એક પત્ર લખ્યો હતો તેમાં જણાવે છે કે - He
follows the sect the Jains (Vertie)

અર્થાત્ :- અકબર જૈન સિદ્ધાંતોનો અનુયાયી છે જૈનો માને છે
કે . વગેરે વગેરે. (-ડૉ. વિન્સેન્ટ સ્મિથનુ અકબર, પૃ. ૨૮૨

સૂરીશ્વર ચૌર સમ્રાટ, પૃ. ૧૭૧)

(જૂઓ ફરમાન નં. ૮)

આં વિજયસેનસૂરિ આ જ અરસામાં (વિ. સં. ૧૬૪૯)માં
બાદશાહ પાસે લાહોર પધાર્યા હતા, અને મહોં લાનુચંદ્ર ગણિ તથા
મહોં સિદ્ધિચંદ્ર ગણિ વગેરે મુનિવરો પહેલેથી જ લાહોરમાં
વિદ્યમાન હતા બાદશાહ અકબર આ બધા મુનિવરોથી પ્રભાવિત
હતો. તેઓનું માન-સન્માન કરતો હતો.

(૭) શ્રીજેરેટ લખે છે કે, અકબરે કરેલો અહિંસાનો સ્વીકાર
અને તે સબધી ફરમાનો એ આં હીરવિજયસૂરિ તથા તેમના

શિષ્યો આદિ શ્વેતાશ્વર જેનોના પ્રયાસને આભારી છે

(૮) બહિષ્કાર લાદી, સમ્રાટ બકત્તર નામક બગાઈ
શ્રમમાં લખે છે કે -

“સમ્રાટ રવિવારે ચંદ્ર ઓ સૂર્યમ્હણ દિને એક બાર ઓ જન્માય
સમયે કોન માંસાહાર કરિ તેના, રવિવાર ઓ ગાર ઓ કવિપદ દિને
પશુહત્યા કરિત સવસાધારણકો નિવેશ કરિયા ઢિલેન ।”

(સૂરીશ્વર ઓર સમ્રાટ ૫૦ ૧૬૫)

(૯) શ્રીયુત રામસ્વામી આયગર એમ. એ. એલ. ટી.
લખે છે કે -

“શ્રી વિજયસેનસૂરિજીકો બકતરને સાહોરમેં મામંજ્ઞાન દિયા । ઉન્હનિ
સાહોરમેં ૩૬૩ વિદ્યાન બ્રાહ્મણાકો વાદમેં પરાસ્ત કિય । બકતર હસતે મહુત
સંતુષ્ટ હુઆ જોર ઉન્હે સવાદ (સવાઈદીર) કી પદવી પ્રદાન કી । ઉન્હોને
માનુચંદ્રજીકો કહી ઉપાધ્યાયપદ દિયા । હસ વિચિત્રે કરનેમેં ૬૦૦)
રૂપયે ક્યર્તિત (સ્વર્ગ) હુય । મહ સમ સ્વર્ગ અમુલકજ્વલને દિયા જા ।

(—અકબર ઓર કોનકમ ૫ ૧ જમશુદ્ધ

દીરવિજયસૂરિ પૂજપરિચય, ૫ ૧૨)

બાદશાહ અકબરે ખાસાદાર અને પ્રાધિપત્ય ઉપર પ્રતિબદ્ધ
મુકમ્મો હતો. તે માટે જૂદી જૂદી આજ્ઞાઓ આપી હતી તેમજ
શરબ અને વેશ્યાગમન ઉપર પણ પ્રતિબદ્ધ મુકમ્મો હતો. તે
વેશ્યાવાસ-વેશ્યા બધરને એલાનનગર કહી બેલાવતો હતો. બાદ
શાહે તેની આરે બાજુએ ૪૪ પોલિસથિતી બોઠવી હતી.^૧

૧ વિક્રમી સત્તરમી સતાબ્દીમાં મુસલમાન બાદશાહો રાજ્યમાં શરબ,
વેશ્યા વગેરેના વિરોધને જાનનાં સંતિપેદાક તરફ લંબતા હતા. આને બેઠ
વીસમી સતાબ્દીમાં વિષયદારક અલ્ફોર્જના પ્રયોગોના વિરોધ સંતિબદ્ધ કરનાર
તરફ લંબાય છે. આ માટે ઇંગ્લેન્ડની બાદશાહે ૮૬ વર્ષની ઉંમરના વિષ-
વિખ્યાન તરવેતા બર્ડિ અથ રોસેને ૭ નિસની ટેક્સીસ નક્કરકરી હતી.
(ભાનવરજી જેન સાપ્તાદિક વર્ષ ૬ અંક ૩૬ તા.
૨૩-૬-૧૯૬૧-સ ૨ ૧૫નો બાદશા મુદ્દિ ૧૪ સનિવારનો અંક
૫ પરગ સામયિક સુરભ વીર સ ૨૪૮૭)

બાદશાહે પ્રજાહિત માટે ઉપર દર્શાવેલા પ્રતિબંધો ઉપરાંત બાલવિવાહ, પુનર્વિવાહ, કમેળવિવાહ અને સતીદાહ વગેરેનો પણ નિષેધ કર્યો હતો.

તે પ્રજાના હિત અને સુખ માટે દરેક જાતના જરૂરી ઉપાયો લેતો હતો. તે પોતાની આજ્ઞામાં આવેલા રાજા, નવાબ, જમીનદાર, ખેડૂત અને પ્રજાની સાથે મીઠો વર્તીવ રાખતો હતો. તેની આજ્ઞામાં આવેલા સૌ કોઈ તેની આજ્ઞા બહાર જવાનું પસંદ કરતા નહોતા. તે હિંદુ, બ્રાહ્મણ, જૈન, બૌદ્ધ, મુસલમાન, પારસી વગેરે સૌને કોઈ જાતનો ભેદભાવ રાખ્યા વગર એક સરખા માનતો હતો. તેણે પોતાના તહેવારોમાં પારસીઓના તહેવારોને પણ દાખલ કર્યા હતા. નવરોજના દિવસોમાં સ્ત્રીઓનો બજાર-મેળો ભરતો હતો. જે પારસી તહેવાર હતો.

તેણે આગરાના રોશનમહોલ્લામાં ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનું જિનાલય બનાવવાની આજ્ઞા આપી હતી, અને તેના ખર્ચ માટેની રકમની પણ પાકી વ્યવસ્થા કરી હતી.

સાથીદારો:—

તેના પક્ષમાં રાજા ભગવાનદાસ, રાજા માનસિંહ, ટોડરમલ ખલ્લભટ્ટ, રાજા ખિરખલ વગેરે હિંદુઓ અને મુસલમાનો મોટા મોટા યુદ્ધવીરો હતા, જે તે સમયના મહાપુરુષો હતા.

બાદશાહ અકબરની ભાવના હતી કે, “હું ભારતનો મોટો બાદશાહ બનું” પરિણામે સૌ રાજાઓ તેની આજ્ઞામાં આવ્યા હતા. માત્ર રાણો પ્રતાપ, તેની આજ્ઞામાં આવ્યો નહોતો. વિ.સ. ૧૬૫૨ (સને ૧૬૯૫) સુધીમાં ભારતના બહુ મોટા પ્રદેશનો રાજા બની ગયો હતો. બાદશાહના ઘણા મોટા સાથીદારો સને ૧૬૦૨ સુધીમાં મરી પરવાર્યા હતા એ બાબતનું બાદશાહને ભારે દુઃખ હતું. પણ તેનો પોતાના શાહજહાંઓનો ઠંડો વિરોધ બહુ સાલતો હતો.

જનતા બાદશાહ અકબરને દેવાંશી પુરુષ માનતી હતી. બાદશાહ અંગે અમલકારની વિવિધ વાતો પણ ચાલતી હતી.

અકબર બાદશાહના રાજ્યમાં આશિવાદન માટે જુહાર, પ્રભામ, જયશ્રીકૃષ્ણ, જયજિનેદ્ર, સલામ ખાલેકમ, વાલેકમ સલામ વગેરે શબ્દો વપરાતા હતા.

બાદશાહની દીન-ઈ-ઈલાહી ધર્મશલાના સભ્યો આપસ આપસમાં “અફલાહો અકબર” અને “જલજલ હુકુ” શબ્દો વાપરતા હતા. સ્વવત

બાદશાહ અકબરે પોતાના રાજ્યમાં ઈલાહી સ્વવત ચલાવ્યો હતો. તેના દરમાનોમાં ઈલાહી સ્વવત તથા જુલસી સ્વવતનો ઉલ્લેખ મળે છે.

૧ જુનિયર કુમારનાથ સં. ૧૧૬૬ અથવા સં. ૧૨૧૬માં ‘સિદ્ધ હેમકુમાર સ્વવત’ ચલાવ્યો હતો. (—પ્રક ૩૫ પ ૧૨૧)

બીજાપુરના બાદશાહ સિયા સમ્રાટના પુત્ર આલિશાહે વિ સં. ૧૩૧૩ થી ‘આલિશાહી સ્વન’ ચલાવ્યો હતો.

કાશ્મીરની કુતરમાં બિબી દાદુ નીક્કમે, તેની માલ્મીરીમાં સં. ૧૩૬૭ થી ‘પુલ્લેષુ’ (નવો વસ્ત્રાદ) સ્વવત નીક્કમે હતો.

ઉત્તરના રાજા કપિલેશ્વરે વિ સં. ૧૪૬૧ (સને ૧૪૩૫)માં ‘કપિલેશ્વર સ્વવત’ ચલાવ્યો હતો.

મોઝસ સમ્રાટ બાદશાહ અકબર વિ સં. ૧૬૧૨ના મહાવદિ ૪ તા ૧૪-૨-૧૫૫૬ શુક્રવાર તા બીજા રવિ ક્રિસ્તાની થી સં. ૬૬૨માં ગાદીએ બેઠો. પશુ ગાદીનશીનની તારીખથી ૨૫ મો દિવસ એટલે વિ સં. ૧૬૧૨ના શરૂઆતે જ અભાવસા તા. ૧૧-૩-૧૫૫૬ તા ૩૮ સ્ત્રી ક્રિસ્તાની વિ સં. ૬૬૨ થી ‘ઈ-ઈલાહી’ સ્વવતનો પ્રારંભ એટલે કે બાદશાહ અકબરે દીન-ઈ-ઈલાહી ધર્મ ચલાવ્યા પછી એટલે પોતાના ગાદીનશીન થવાના દિવસે જુલિને રાજ્યવા ૨૬માં આ સ્વવતને અવસ્થિત ૧૫ બાધ્યુ છે જે સૌર વર્ષ છે તેમાં ઇરાની નામેવાળા ૧૨ મહિના અને ૧ થી ૩૨ સુધીની, તારીખો રાખેલી છે જેનો પ્રારંભ સાયનમિતથી છે મોઝસ બાદશાહોના દરમાનો ધણી બિન પ્રતિમાઓના પરિકર અને ગાદી નીચે પશુ હીન્દી સ્વવત નોંધાયેલા મળે છે (જુઓ જેન સ્વપ્રકાશ, ક્રમાંક ૧

પરિવાર :—

બાદશાહ અકબરને (૧) રાજા ભગવાનદાસની બહેન, (૨) રાજા માનસિંહની ક્રેઈ, (૩) મેડતાના રાજા મલ્લદેવની પુત્રી જોધબાઈ, (૪) બિકાનેરની રાજકન્યા એમ ચાર હિંદુ રાણીઓ હતી અને સાત મુસલમાની બેગમો હતી આ રીતે કુલ ૧૦ થી ૧૧ બેગમો હતી. મિં ૬૦ થી ૭૦ હેવલ લખે છે કે—બાદશાહ અકબરને ઘણી બેગમો હતી.

બાદશાહ અકબરને (૧) જહાંગીર—શેખુજસલીમ, (૨) મુરાદ—પહાડી અને (૩) દાનીઆર એમ ત્રણ શાહજાદા હતા શાહજાદા જહાંગીરનો હિન્દુ બેગમથી થયેલો પુત્ર ખુશરૂ નામે પૌત્ર હતો.

બાદશાહ અકબરને પોતાના એક પણ પુત્રને દિલ્હીની ગાદી આપવાની ઇચ્છા નહોતી કેમકે જહાંગીરે તેની સામે બળવો જગાડ્યો હતો મુરાદ—પહાડી ભારે શરાબખોર હતો અને દાનીઆર શરાબી તેમજ વ્યભિચારી હતો આથી તેને પૌત્ર ખુશરૂને દિલ્હીની ગાદી આપવાની ઇચ્છા હતી.

બાદશાહ અકબર બિમાર પડ્યો એવામા તેની માતા મરી ગઈ, આથી તેને વધુ આઘાત લાગ્યો છેવટે તેણે પોતાના રાજ્યના ઉચ્ચ અધિકારી મુસલમાનોની સલાહથી જહાંગીરને જ સૌની વચ્ચે પેતાનો વારસદાર જાહેર કરી, તેને પોતાનો સુકુટ અને પોતાની તરવાર આપ્યા.

બાદશાહ અકબર ૫૦ વર્ષ સુધી રાજ્ય ભોગવી સં ૧૬૬૨ના કાર્તિક શુદ્ધ ૧૪ ને મગળવાર, જમાઉત્સાની તા ૧૩ ઈસં તા. ૧૫-૧૦-૧૬૦૫ની રાતે ૧૪ ઘડી ગયા બાદ આગરામાં મરણ પામ્યો.

૯ બાદશાહ જહાંગીર:—રાજ્યકાળ—હીજરી સન-૧૦૧૫ થી ૧૦૩૭ના સફર મહિનાની તા ૨૮ (વિં સં ૧૬૬૩ થી ૧૬૮૪ કાર્તિક વદિં), સને ૧૬૦૬ થી તા ૨૮-૧૦-૧૬૨૭)

તે અકબર બાદશાહની હિંદુ બેગમ જોધબાઈનો પુત્ર હતો. બાદશાહ અકબરને ૧ જહાંગીર, ૨ મુરાદ અને ૩ દાનીઆર એમ ત્રણ પુત્રો હતા તે પૈકી આ સૌથી મોટો હતો તેના નુરુદ્દીન મહમ્મદ

જહામીર ચેષુછ, ચેષ ખલીમ અને સહીમ જોવા નામો પણ મળે છે આ બધાએ શાહબાદાઓ “અકબરના મરણ પછી પોતાને દિલ્હીની ગાદી મળે” જોવા પ્રયત્નમાં હતા. આ કારણે જો સૌએ અકબરની સામે ઠરો વિરોધ બહાર કઢ્યો હતો બાદશાહ અકબર આ વાત બાબતો હતો. પણ તે પુત્રવાત્સલ્યના કારણે હાથાર હતો.

શાહબાદા જહાંગીરે તો ખુશખુશ બળવો કરીને અફઘા બાદને પોતાના કબજે લીધું હતું અને આગમનો કબજો મેળવવાના જોના પ્રયાસ આણુ હતા.

તેણે પોતાના નામના સિક્કા પણ પાલી લીધા. જહામીરને જોવા બધ હતો કે, “પિતાછ મને દિલ્હીનું શાહ્ય નહીં જ આપે.” જો કે ત્રણ શાહબાદાઓમાં ત જ અધ્યક્ષિત હતો. તેને “હિંદુ મેગમ” હતી તેનાથી તેને ખુશ રૂ નામે પુત્ર થયો હતો. ખુશરૂ અછગકોકાનો જમાઈ હતો. અછગકોકા અને શાહ માનસિંહ “અકબરના મરણ પછી ખુશરૂને દિલ્હીની ગાદી મળે” જોવી તરફેણ કરના હતા. પરંતુ જગદગુરુ આંદોરવિજયસૂરિના મહાત્મ્યપરિવારના મહોં ગાતિચ દ્રગણિએ બાદશાહ અકબરને સ્પષ્ટ જણાવી લીધું હતું કે—

શત્રુઝીવગાઈ દાનામાગ મરણમી ।

આકુનત ગાઝિગા મૂર્તિભગ દગિતુ ॥ ૧૧૯ ॥

તિરતિ પ્રતિવખુરખુ

વગ્રજા યથ શૂપા વરણય ।

જાગીતિગામિદમ વ

માનુષ મુરતદ્વિજગત ॥ ૧૨૦ ॥

(-૩પરમોષ)

બાદશાહ અકબર જહામીરને દિલ્હીનું શાહ્ય રેવાને હાથને જ નહાતા” પરંતુ ઉચ્ચ અધિકારી મુસલમાનોની મતાવથી તેણે આ જહામીર ગીરને જ હ ત રિવમ પાતાની ગાદીના વારસદાર તરીકે જાહેર કર્યા ત્યારે જહાંગીર એ ગેલીમાં બાદશાહ અને

હજુરીઆઓની છેલ્લી ચળવળ જાણવા માટે ત્યાં આવીને ગુપચૂપ બેસી ગયો હતો. તે પિતાના દિલની વિશાળતા અને તેના પ્રત્યેના વાત્સલ્યથી એકદમ ભીંતીને પિતાના ચરણમા માથુ મૂકી ઝૂકી પડ્યો બાદશાહ અકબરે તેને સૌની હાજરીમા ત્યા તે જ અવસરે પોતાનો રાજપોશાક, સુકુટ અને તરવાર આપ્યા

બાદશાહ અકબર તા. ૧૫-૧૦-૧૬૦૫, સં ૧૬૬૨ના કાર્તિક સુદિ ૧૪ ને મગળવારની રાતે ૧૪ ઘડી ગયા બાદ આગરામા મરણ પામ્યો, ત્યારથી જહાંગીર દિલ્હીનો બાદબાહ બન્યો.

સ્વભાવ :—

બાદશાહ જહાંગીર ઉતાવળિયા સ્વભાવનો, દયાળુ, કૃતર, લોકપ્રેમી અને ન્યાયી રાજવી હતો. પણ તે પોતાના હુકમનો અમલ કરાવવા સખ્તાઈથી કામ લેતો હતો આ વિશે તેના વિવિધ જીવન પ્રસંગો જાણવા મળે છે તેમાના કેટલાક નીચે પ્રમાણે છે —

ભવિષ્યવાણી :—

૧. જહાંગીર દિલ્હીનો બાદશાહ બન્યો પરંતુ તેના ભાઈઓ અને તેનો પુત્ર ખુશરૂ વગેરે તેનો વિરોધ કરવા લાગ્યા

ખરતરગચ્છના ભટ્ટારક આં જનમ્ય દ્રસૂરિ (સં ૧૬૧૨ થી ૧૬૭૦)ના શિષ્ય ઉં માનસિંહગણિ જે ભં જનસિંહસૂરિ (સં ૧૬૪૬ થી ૧૬૭૪)ના નામથી પ્રસિદ્ધ થયા, તેમણે ભવિષ્યવાણી ભાખી કે—

“બાદશાહ અકબરના મરણ બાદ શાહજહાં ખુશરૂ બાદશાહ બનશે”

(૧) બિકાનેરના રાજા રાયકલ્યાણ (સં ૧૫૩૫ થી ૧૫૬૮), તેનો પુત્ર રાજા રાયસિંહ (સં ૧૫૬૮ થી ૧૬૧૮) થયો હતો, તેનો મોટો પુત્ર દલપત (સં ૧૬૬૧ થી ૧૬૬૮), અને બીજો પુત્ર રાજા સુરસિંહ (સં ૧૬૫૧ થી ૧૬૭૦), વગેરે તથા બિકાનેરનો મંત્રી કર્મચંદ્ર બજાવત તે સૌએ “ઉપાં માનસિંહગણિની ભવિષ્યવાણી સાચી માનીને” બાદશાહ જહાંગીરના વિરોધમા બળવો જગાવ્યો પરંતુ બાં જહાંગીરે સં ૧૬૬૪મા પબળના જ ડિયાલામા ખુશરૂને

પઠડી કેઠ કર્યો. અને પોતે સં ૧૬૬૫ના બીજા ભાદરવા વદિ ૬-૧૦ ના રોજ આગરા આવી ગયો.

બાહ્યાહને આગરામાં આવ્યા બાદ ઉપાં માનસિંહ (ભં જિનસિંહસૂરિ)ની “ભવિષ્યવાણીના સમાધાર” મળ્યા અને બિઠાનેરના રાજા તથા મંત્રીઓના બળવાની મૂળ વાત બાણી ત્યારે બાહ્યાહ બહાજારે ગુસ્સે ઘર્ષને “ભં જિનસિંહના શિષ્યપરિવારને આગરા પ્રદેશમાં વિહાર કરવાની મનાઈવાળો કડક ફુકમ” બહાર પાઠવ્યો અને પછી બિઠાનેરના રાજવંશ અને મંત્રીવંશનો પ્રશ્ન હાથમાં લીધો. રાજા રામસિંહ, રાજપુત્ર હલપતસિંહને એક પછી એક તેના વારસદારોના હાથે મરાવી નાખ્યા, અને પછી બિઠાનેરના તમામ રાજાના હાથે જ મંત્રી કર્મચંદ્ર બહાવતના કુટુંબપરિવારનો નાશ કરાવ્યો.

(—જૂઓ દેવીપ્રસાદ મુશીએ કરેલો “૧ જૂ કે જહાંગીર”

એટલે ‘જહાંગીરનામા’નો હિંદી અનુવાદ—સાસથ સં ૧૬૬૨માં કલકત્તામાં પ્રકાશિત આવૃત્તિ, પૃં ૧૫, ૫૨, ૬૬, ૭૦, ૬૭ ૧ ૬ ૧૫૨, ૧૮૧, ૨૦૬ વગેરે)

ભં જિનચંદ્રસૂરિ પોતાના પરિવારના ચતિઓ તથા મુનિઓનો વિહાર આગરા પ્રદેશમાં બંધ હતો તેને ગુસ્સો કરાવવા સં ૧૬૬૬-૭૦માં આગરા પધાર્યા તે, મહોં વિવેકહર્ષ ગણિવર તથા ૫૦ પરમાનંદગણિ વગેરેને સાથે લઈ બાહ્યાહ જહાંગીરને મળ્યા. તેઓએ ‘બાહ્યાહને સમજાવી, શાવ પાડી, ખરતરમજ્જના ચતિઓના આગરા-પ્રદેશમાં વિહાર માટે જે મનાઈ ફુકમ હતો તે પાછો ખેંચાવી લીધો.” (મં ૫૫ મહોં વિવેકહર્ષ ગણિ-મં ૪૦, પૃં ૪૮૩)

બાહ્યાહ જહાંગીરે પોતે “આં જિનસિંહસૂરિ સં ૧૬૭૪ના પોષ વદિ ૧૩ ના રોજ મેડતામાં કાળખર્મ પામ્યા છે” એમ બાણુ ત્યારે ‘જહાંગીરનામા મા (પોતાની જીવનચરિત્રાઓની નોંધપાથીમાં) તે આચાર્ય માટે કડવા ચબ્દોમાં લખાણ કર્યું હતું.

મંત્રી કર્મચંદ્ર બહાવત બિઠાનેરથી આગરા આવીને બાહ્યાહના જન્મજાનનાનો ખાનગી મંત્રી બન્યો હતો.

આગરાની નવરોજ બજાર— મીના બજાર તેની દેખરેખમાં ભરાતી હતી. બાદશાહ અકબર તેમાં ગુપ્તવેશે જતો હતો પરંતુ બાદશાહ અને બિકાનેરના રાજા રાયસિહના ભાઈ પૃથ્વીસિંહની પત્ની વચ્ચે અનિચ્છનીય પ્રસંગ બન્યો, આથી રાજા પૃથ્વીરાજ અને બીજા હિંદુ રાજાઓ “મત્રી કર્મચદ્ર બછાવતના પરિવારના વિનાશ” અંગે મૌન રહ્યા.

રાજા પૃથ્વીરાજ હિંદી ભાષાનો મોટો કવિ હતો. તેણે બનાવેલ કવિત્ત “રાજ્યરસનામૃત ચોથી ધારા”મા છપાયાં છે.”

તેણે બાદશાહ અકબરની વિલાસપ્રિયતાને યોષી ખુશી કરવા ડિગલ ભાષામા શૃંગારરસવાળી કૃષ્ણરુક્મિણી વેલી રચી હતી.

(પ્રકં ૪૪, પૃં ૬૪)

મેવાડનો રાણો પ્રતાપ પૃથ્વીસિંહની કવિતાથી જ હિન્દુધર્મનો અજોડ અભિમાની બન્યો હતો.

(૨) ખુશફહમની કસોટી— બીજો પ્રસંગ એવો છે કે, બાદશાહ જહાંગીરે જગદ્ગુરુ આં હીરવિજયસૂરિના પરિવારના મહોં ભાનુચદ્રગણિ અને ખુશફહમ ઉં સિદ્ધચદ્રગણિને આમત્રણ આપી અમદાવાદથી આગરા બોલાવ્યા તે સં ૧૬૬૬માં આગરા આવ્યા હતા ત્યારે બાદશાહે તેઓનું મોટું સ્વાગત કર્યું હતું.

આમા ઉપાં સિદ્ધચદ્રજી નાના હતા, ૨૫ વર્ષના ઊંચરતા યુવાન હતા બહુ રૂપાળા અને આકર્ષક ચહેરાવાળા હતા. મીઠા બોલા અને નવ રસોનું છટાદાર વર્ણન કરી શકતા હતા. એવા આ મુનિવરને જોઈ કદાચ બાદશાહની કોઈ શાહજાદી તેમના ઉપર આસક્ત થઈ. તેની સાથે નેકા પઢવા આહતી હોય કે ગમે તે કારણ હોય, પણ બાદશાહ જહાંગીર અને બેગમ નૂરજહાંએ તેમની પાસેથી “નવ રસોનું અનુભવસિદ્ધ વર્ણન સાંભળી” સં ૧૬૭૦માં તેમની આકરી કસોટી કરી હતી (પ્રકં ૫૫-ઉં સિદ્ધચદ્ર)

તેઓએ ઉપાં સિદ્ધચદ્રજીને જણાવ્યું કે, “તમે સાધુપણું છોડી આ રાજ્યમા રહો, તમને પાત્ર હજાર ઘોડેસવારોનું ઊપરીપણું આપીશું

અને એક ખૂબસૂરત કન્યા પરણાવી દઈશું’

૫૦ સિદ્ધિચંદ્રએ તેમને આકરે જવાળ આપ્યો કે, “મને કોઈ દુનિયાબરનું રાજ્ય આપે તો તે ન જોઈએ. મને જગદ્ગુરુએ જે સાધુવેશ આપ્યો છે તેમા જ સાચી બાદશાહત સમાયેલી છે.’

આવો જવાળ સાબળી બાદશાહે હૃદય આવીને હૂકમ કર્યો કે, “તમે મારી વાતનો સ્વીકાર કરો અથવા મારું રાજ્ય છોડી બહાર ચાલ્યા જાઓ.’

૫૦ સિદ્ધિચંદ્ર આ હૂકમ સાબળી ત્યાથી નીકળી સ. ૧૬૭૨માં માલપુરા ચાલ્યા ગયા અને ત્યાં ચોમાસુ રહ્યા પરંતુ જ્યારે બાદશાહ જહાંગીરને જણાવું કે “મે ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રને ગુરુથી જૂદા પાડી મહોં બાનુચંદ્ર અને ૫૦ સિદ્ધિચંદ્ર બંનેને દુ:ખી કર્યા છે, તો તેમને પાછા અહીં બોલાવી લેવા જોઈએ. બાદશાહે ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રને માલપુરાથી બામરા પાછા બોલાવ્યા. તેમને જોઈ બાદશાહ જહાંગીર અને બેગમ નૂરજહાં બધા ખુશ થયા અને પહેલાની જેમ તેમની પાસે ઉપદેશ સાંભળવા લાગ્યા. ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રે પોતાની વાસવદત્તા-દુષિમા આ બાબતનો ઉલ્લેખ કર્યો કે આ બંન્ના પછી બાદશાહ જહાંગીરે “જૈન યતિઓને આગરા પ્રદેશની બહાર જવા જે જે હુકમો કરેલા તે હુકમો પાછા ખેંચી લીધા. જિનપ્રતિમાલેખ :—

(૩) ત્રીજો પ્રસંગ આ પ્રકારે હતો —

અયલમજીના બટાં કલ્યાણસાગરસૂરિની અધ્યક્ષતામાં સ. ૧૬૭૧ના વૈ. શુ. ૩ ને રોજ આગરામાં જિનપ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ ઉજવાયો હતો. તેમાં તેમણે ૪૫૦ જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. આ પ્રતિમાઓની ગાદીમાં ‘બાદશાહ જહાંગીરનું નામ’ કોતરાવ્યું હતું. બાદશાહ જહાંગીર પ્રતિમાઓની નાંચે પોતાનું નામ દાખલ થયેલું જાણીને ગુસ્સે થયો. તે પોતે જોવા આવ્યો પરંતુ તે સ્થળે જ. ૧૦ પાસ નાથની પ્રતિમાના નાગરજ્ઞાની ઉપર જોયે પોતાનું નામ જોઈ તે શાવ થઈ ગયો અને આચાર્યશ્રીની પ્રભાવક મુદ્રા જોઈ ખુશી થયો. ઉવે

તે ઉત્સવ ઉજવવાની સમ્મતિ આપી તે ચાલ્યો ગયો.

(—પ્રકં ૪૦ પૃં ૫૩૫)

૯૦ વિજયદેવસૂરિની પરીક્ષા :—

(૪) ચોથો પ્રસંગ એવો મળે છે કે, બાદશાહ જહાંગીર સં ૧૬૭૦માં અજમેર ગયો ત્યાંથી સં ૧૬૭૩ના કાર્તિક શુદ્ધ ૩ ના રોજ નીકળી માળવા તરફ ગયો. (—તૂજુકે જહાંગીર, પૃં ૧૭૩, પૃં ૨૩૫)

તે સં ૧૬૭૪માં માંડવગઢ જઈ રહ્યો પં સિદ્ધિચંદ્રગણિ સિરોહીમાં ઉપાધ્યાય બની, ત્યાં પહોંચી ગયા અને તેમણે બાદશાહ જહાંગીરને લલેચો કે, “આં વિજયસેનસૂરિની ગાદીએ આં વિજયદેવસૂરિ ગચ્છનાયક બન્યા છે પણ તેમને પોતાના સ્થાનની જવાબદારીનું ભાન નથી” આથી બીજા મુનિવરોએ તેમની આજ્ઞા તણ નવા ગચ્છનાયક બનાવ્યા છે વગેરે વગેરે”

આં જહાંગીરે આ સાંભળી આં વિજયદેવસૂરિને ગૂજરાતથી માંડવગઢ બોલાવ્યા ઝીણવટથી તેમની જીવનચર્યાની તપાસ કરી પણ તેમના ત્યાગ, તપ અને વિદ્વત્તા વગેરેનો અનુભવ કરી, સતોષ પામી, આં વિજયદેવસૂરિને સં ૧૬૭૩ના માંડવગઢના ચોમાસામાં” મોટા ત્યાગી અને તપસ્વી તરીકે ઓળખાવવા ‘જહાંગીરી મહાતપા’નું બિરુદ આપ્યું અને તેમની સાથે ગયેલા મહોં નેમસાગર ગણિને ‘વાદિજીપક’ની પદવી આપી.

આગરાના શાંચ દ્રપાલ સઘર્વાને તેમની સાથે મોકલી તેઓને “બાદશાહી વાળ સાથે બહુમાનથી” જૈન ઉપાશ્રયે પધરાવ્યા. સં ૧૬૭૩માં આ રીતે તેમનું બહુમાન કયું બાદશાહ જહાંગીરે સં ૧૬૭૪—૭૫માં (હીજરી સન ૧૦૨૭માં) આગરાથી આં વિજયદેવસૂરિને સુખશાતાના સમાચારનો પત્ર લખી પં દયાકુશલ મારફત તેમની ઉપર મોકલ્યો. (મોં બાં ફરમાન નં ૧૩)

આથી સ્પષ્ટ છે કે, “બાદશાહ જહાંગીર જૈનશ્રમણોની નાની-મોટી બાબતોમાં વિશેષ રસ અને પ્રેમ ધરાવતો હતો આ તો બાદશાહ જહાંગીરના જહાંગીરી હુકમની વાતો છે

બાદશાહ જહાંગીરે સં ૧૬૭૬માં મહોં જાનુઆરીને જામા સિન્હુ ફરમાન આપ્યું હતું તેમાં પણ તેણે સોરઠ સરકારને આં વિજયસેનસૂરિ અને આં વિજયદેવસૂરિની સલાહ સમજાવવાની ભલામણ કરી હતી.

બાદશાહ જહાંગીરના ફેટલાક પ્રગટ્ય પ્રસંગો પણ મળે છે ફેટલાક આ પ્રકારે લખવામાં આવ્યા છે -

બાદશાહ જહાંગીરની ભેગમ નૂરજહાં હતી તે રૂપાળી, ચક્રોર અને ભુદિયાળી હતી. રાજ્ય સચાલનમાં હજી હતી. તેણે બાદશાહ જહાંગીરનો અભાવ વિચિત્ર હોવાથી રાજ્યની લગભગ પોતાના હાથના લીધી તે જહાંગીરના નામથી રાજ્ય ચલાવતી. આથી જૈન શિલાલેખોમાં “બાદશાહ જહાંગીર અને ભેગમનું રાજ્ય” બતાવ્યું છે ‘નૂરદિજહાંગીરરાજ્યે’ (એટલે નૂરજહાં અને જહાંગીર એમ બે જહાંના રાજ્યમાં એવા શબ્દો વપરાયા છે

તે પ્રજાવત્સલ હતી તેણે સાચો ઈન્સાફ કરવા માટે જિલ્લા પ્રકારની વ્યવસ્થા ગોઠવી હતી. આથી જહાંગીરનો ઈન્સાફ ઇતિહાસમાં ખૂબ વખણાયો છે

જહાંગીરના છવનમાં રહેલા સદ્ગુણો તેણે આપેલા ફરમાનોથી સમજી શકાય છે

બાદશાહ જહાંગીર પોતાના વિશેષીઓના ભજવાને શમાવી સં ૧૬૬૫માં આગરા આવ્યો અને તે સાથે મુઘલોમાં શહેરમાં પ્રવેશ કરવા ખાતર ધણા સમય સુધી શહેર બહારના બગીચામાં મુકામ નાખીને રહ્યો હતો. તેને પોતાના પિતાની જેમ “રખડપટ્ટી” પસંદ નહોતી, એટલે તેણે હવે શાંતિમય છવન ગાળવા, અને પિતાની જેમ વિદ્વાનો અને ધર્મી પુરુષોના સહવાસમાં વધુ રહેવાનો નિર્ધાર કર્યો.

તે આં હીરવિજયસૂરિ આં વિજયસેનસૂરિ, મહોં શાંતિચંદ્ર જલિ, મહોં જાનુઆરી જલિ ખુશકદમ પં સિદ્ધિચંદ્રજલિ, મહોં વિવેકદર્શજલિ, પં પરમાનંદજલિ વગેરેના વધુ પરિચયમાં આવ્યો હતો. આ વિદ્વાન મુનિવરો પ્રત્યે તેને અત્યંત સદ્ભાવ હતો.

તેણે તથા શાહજહાં ખુશરૂએ મહોં ભાનુચદ્ર ગણિ પાસેથી ધર્મજ્ઞાન મેળવ્યું હતું.

વિષકન્યા :—

બાદશાહ જહાંગીર સં ૧૬૪૮-૪૯માં પિતાની સાથે લાહોરમાં હતો ત્યારે તેની બેગમે ત્યાં મૂળ કે અશ્લેષા નક્ષત્રમાં વિષકન્યાને જન્મ આપ્યો હતો. સૌને વહેમ પડ્યો કે, “આ કન્યાથી બાદશાહનો પરિવાર અણુધારી આક્રમક સપડાશે,” માટે આ કન્યાને મારી નાખવી જોઈ એ.

મહોં ભાનુચદ્રજીએ આ વાત સાંભળી, શેઠ થાનમલજી અને શા. માનમલ ચોરડિયા તરફથી લાહોરના જૈન ઉપાશ્રયમાં શાંતિસ્નાત્ર પાડેના મોટો વિધિ કરાવ્યો. બાદશાહ અકબર, શાહજહાં જહાંગીર વગેરે તથા રાજ્યના મોટા અમલદારો આ ઉત્સવમાં આવ્યા હતા. સૌએ “સોનાના પાત્રમાંથી શાંતિસ્નાત્રનું પાણી લઈ પોતાની આંખે લગાડ્યું અને જનાનખાનામા પણ મોકલાવ્યું.”

સૌને આ વિધિ જોયા બાદ ખાતરી થઈ કે, “બાદશાહના પરિવાર પર આવી પડનારી આક્રમક દૂર થઈ ગઈ.” આ રીતે સૌ ખુશ થયા અને શાહજહાં બચી ગઈ.

મહોં ભાનુચદ્રગણિ મોગલ દરબારમાં ૨૩ વર્ષ સુધી રહ્યા હતા. બાદશાહ અકબરના મરણ પછી તે સં ૧૬૬૨માં આગરાથી વિહાર કરી ગૂજરાત તરફ પધાર્યા હતા. બાં જહાંગીરે શાં હરખચદ પરમાનંદની માગણીથી સં ૧૬૬૨-૬૩માં આં વિજયસેનસૂરિને જૈન ધર્મસ્થાનોની રક્ષાકરની માફી માટે તથા અહિંસા માટે ફરમાન લખી મોકલાવ્યું હતું.

(જૂઓ “મોગલ બાદશાહોના ફરમાનો” ફરમાન નં ૯)

(જૈન સત્યપ્રકાશ કં ૯૮ પૃ ૪૭ થી ૫૪)

તે પછી મહોં વિવેકહર્ષ ગણિવર, ૫૦ પરમાનંદગણિ, ૫૦ મહાનંદગણિ અને મુનિ ઉદયહર્ષગણિ વગેરે આગરા પધાર્યા હતા.

બાદશાહ જહાંગીરે તેમના ઉપદેશથી પોતાના પિતાની જેમ

જુલસી સન ૫, દેશવરદિન મહિનો વા. ૨૬, ઇલાહી સન ૫૫, હીજરી સન ૧૦૧૬ (સને ૧૬૧૦ માસ, એપ્રિલ-વિં સં ૧૬૬૬ અથવા વિં સં ૧૬૬૮ યૈત્ર શુદ્ધ ૧૫ ના રોજ પશુપણના ૧૨ દિવસોમાં અમારી પાળવાનું ફરમાન લખી આપ્યું હતું

(—પ્રકૃં ૫૫, મહોં વિવેકહર્ષ, મોં ૬૦ નં ૧૦)

બાદશાહ જહાંગીરે ‘શરૂઆ એક દિવસે ખરતરગઅજના યતિઓ માટે આજરા અને ફિસ્હી પ્રદેશમાં વિહાર કરવાનો મનાઈદુકમ કર્યો હતો.’ બાં જહાંગીરે સં ૧૬૬૬માં તેઓના ઉપદેશથી તે વિહાર સુસ્થો કર્યો હતો.

મહોં વિવેકહર્ષ ગણિવર વગેરે વિહાર કરી ગયા પછી બાં જહાંગીરને પોતાના વિદ્યાગુરુ મહોં ભાનુચંદ્રજીએ કરેલા ઉપકારનું વારંવાર સ્મરણ કર્યું હતું આથી તેણે મહોં ભાનુચંદ્ર અને પુશકદમ ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રના સહવાસમાં પોતાનું શાંતિમય જીવન ગાળવાની ભાવના કરી. તેઓને સં ૧૬૬૮માં અમદાવાદથી આજરા બોલાવ્યા.

બાદશાહે સં ૧૬૬૬માં તેમનો નમરપ્રવેશ કરાવ્યો અને તેણે તેમનું ભારે ઉમંગકામનું સ્વાગત કર્યું તે વિશે નીચેની ઠાંત્રપત્રિઓ જાણ આપે છે —

“મિસ્ત્રા ભૂપ નઈ ભૂપ આનંદ પામ,
ભલઈ તુમે ભલઈ અહીં ભાણુચંદ આવા;
તુમ પાસિ થિઈ મોહી સુખ બહોલ દોઈ,
મહરિઆર ભણવા તુમ વાત બેવઈ ॥ ૧૩૦૬ ॥
પયાઓ, અમ પુતકો ધર્મવાત,
જુનું અવસુણતા તુમ પાસિ વાત,
ભાણુચંદ કદીમ તુમે દો હમાઈ,
અબહીસે તુમહી દો હમે દિ પ્યારે.” ॥ ૧૩૧૦ ॥

(—આં વિજયતિલકસૂરિસિસ)

બાદશાહ, બેગમો, શાહબાદા, શાહબાદીઓ સૌ હંમેશા મહોં

પાધ્યાયજ્ઞનાં દર્શને આવતા હતા, અને ઉપદેશ સાંભળતા હતા
કસોટી :—

તે પછી સં ૧૬૭૦-૭૧ ખ્રિષ્ટાબ્દ ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રને માટે
માલપુરા જવાનો અનિચ્છનીય પ્રસંગ બની ગયો. પણ બાદશાહે
પોતાની ભૂલ ખ્યાલમાં આવતાં તે પ્રસંગને સુધારી લીધો.

(—જૂઓ પ્રકં ૪૪, પૃં ૮૯, પ્રં ૫૫-૫૦ સિદ્ધિચંદ્રજી)

મહોં ભાનુચંદ્રજી અને ખ્રિષ્ટાબ્દ ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રજી સં
૧૬૭૨માં આગરાથી વિહાર કરી મારવાડ પધાર્યા અને સં ૧૬૭૩-
૭૪-૭૫ માં બાદશાહ જહાંગીર માંડવગઢ, પુરહાનપુર થઈ આગરામાં
આવી ગયા હતા.

બાં જહાંગીરે જુલસી સન ૧૫ ફરવરદિન તા ૨૫મી, ઇલાહી
સન ૬૫, છઠ્ઠો શહેરીવર મહિનો તા. ૧૪, હીજરી સન ૧૦૨૯
રબિઉલ્લાહી મહિનો સને ૧૬૨૦, વિં સં ૧૬૭૬ ચૈં શું ૧૫
મહોં ભાનુચંદ્ર ગણિવરને ચૈત્ર શુદ્ધિ ૧૫ અહિસાનુ કરમાન
લખી આપ્યું હતું. (—મોં બાં ફરં ન ૧૧)

બાદશાહ જહાંગીર તેમા જણાવે છે કે, “બાં અકબરે પળાવેલ
૬ મહિતાની અહિસાનુ પાલન કરવું શત્રુજયતીર્થનો યાત્રાવેરો-
જનિયાવેરો માફ કરવો. ઉનામા જગદ્ગુરુના સમાધિસ્થાનમાં
જકાતવેરો માફ કરવો શત્રુજય તીર્થ અને જગદ્ગુરુના સમાધિ-
સ્થાનની રક્ષા કરવી સોરઠ સરકારને આ હુકમનો અમલ કરવાની
સખતાઈ કરવામા આવે છે મરેલાના માલ-ધન લેવાનુ બધ કરવું.
મારા જન્મનો એક મહિનો વધારે અહિસા પાળવી ” એવો હુકમ
કર્યો હતો.

વધારો :—

બાદશાહ તેમા વધારારૂપે જણાવે છે કે, “મને આ
સાધુઓ પ્રત્યે સદ્ભાવ છે તેથી મારા જન્મનો એક મહિનો આ
તપસીલમા વધારું છું. અને તપસિલ લખ્યા મુજબ અહિસાનુ પાલન
તથા માફી પાળવાના છે.”

બાકશાહ જહાંગીરે મહોં બાનુચંદ્ર તથા ખુશરૂમ સિદ્ધિ ચંદ્રજીના ઉપદેશથી આ કુમાર તથા તે સિવાયના બીજા પ્રજા પ્રજા લોકહિતનાં કાર્યો કર્યા હતા. (—જૂઓ પ્રકં ૫૫)

બાકશાહ જહાંગીરે જુલસી સન ૧૦, ઇલાહી સન ૬૦, મુહ મહિને, હીજરી સન ૧૦૨૪, મહિનો રજબ, સને ૧૬૧૫નો ઓગષ્ટ મહિનો, વિં સં ૧૬૭૧ (૭૨)ના યાવજ મહિનામાં આગરાના સમગ્ર ચંદ્રપાલ ઓગષ્ટ તપગચ્છના જૈનને “આ” શ્રીવિજયસેનસૂરિએ સં ૧૬૭૧-(૭૨)ના જેઠ વદિ ૧૧ ના રોજ ખબાતના મહામહાપરામા—અકબરપરામાં સ્વર્ગગમન કર્યું હતું તે જમીન ૧૦ વીધા ઇન્દ્રિયા આપી હતી, કરમાન લખી આપ્યું અને તેને તે જમીનમાં ગુરુદેવના અગ્નિસ્કારના સ્થાને મહિર મેળે ભરવાનો એક—બાજ બગીચો બનાવવાની રજા આપી હતી તથા તે સ્થાનનો કરવેરો જઠાત માફ કરી હતી (—મોં બાં ૬૦ નં ૧૨)

આ કુમારના સં ચંદ્રપાલનું દેહવર્ણન લખી ઓગષ્ટમાં આપી હતી જે વસ્તુ તે સમયના પરિચયપત્રમાં નવી ભાવ પાઠે એવી છે (—જૂઓ પ્રકં ૫૬—ચંદ્રપાલ)

બાં જહાંગીરે હોંદી વિં સં ૧૬૭૪માં તપગચ્છના આ વિજયદેવસૂરિને ‘જહાંગીરી મહાતપા’ (ફનિયાનો મોટો એલિયો) નું અને મહોં નેમિસાગરગણિને ‘વાદીજીપક’નું બિરુદ આપ્યું હતું અને તેઓનું પ્રજા સન્માન કર્યું હતું, તથા જુલસી સન ૧૩, ઇલાહી સન ૬૩ હીજરી સન ૧૦૨૭ ચાહબાન મહિનો, સને વા. ૧૬—૭—૧૬૧૮, વિં સં ૧૬૭૪ના અષા મહિનામાં માંડવ મહાશી આ વિજયદેવસૂરિ ઉપર માંડવગદની મીડી મુલાકાતને વાહ દશવી ભગ્નિભાવભરેલો પત્ર લખ્યો હતો અને આગરામાં ધોઆમુ સ્થેતા ૫૦ કમ્પાજીશગમણિના શિષ્ય ૫૦ કમ્પાજીશગમણિને તે પત્ર રૂબરૂમાં આપ્યો હતો. (—મોં ૬૧૦ નં ૧૩)

અમદાવાદમાં :—

બાકશાહ જહાંગીરે ધાત્રીવાર અમદાવાદ આપ્યો હતો ત્યારે

નોંધપાત્ર ઐતિહાસિક પ્રસંગો પણ બન્યા હતા. તે પ્રસંગો કેટલાક આ પ્રકારે બાણવા મળે છે -

(૧) અમદાવાદના શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીએ ઉં નેમિસાગર ગણિ અને ૫૦ મુક્તિસાગરગણિની કૃપાથી “ પોતાના ભાગ્યનો સિતારો હવે ચમકશે ” એમ બાણી આગરામાં બાં અકબરના મોગલ દરબારમાં જઈ મોતીની સાચી પરીક્ષા કરી મોટી નામના મેળવી હતી.

તે પછી બાં અકબરની એક બેગમ કોઈ કારણસર અમદાવાદ આવી ત્યારે, શાંતિદાસ ઝવેરીએ તેની ખૂબ ખાતર બરદાસ્ત કરી, આથી બેગમે તેને પોતાનો ધર્મ ભાઈ બનાવ્યો. એ સમયે શાહજહાં જહાંગીર પણ માતાની સાથે અમદાવાદ આવ્યો હતો તે શાંતિદાસને મામા કહી બોલાવતો હતો.

સં ૧૬૬૫મા જ્યારે તે દિલ્હીનો બાદશાહ બન્યો, ત્યારે તેણે શાંતિદાસ ઝવેરીને ગૂજરાતનો સૂબો બનાવવાની ભાવના રાખી હતી, પણ ઝવેરીએ સૂબા બનવાની ના પાડી, આથી “ ગૂજરાતના સૂબાઓ તેનું પૂરું માન-સન્માન કરે, ” એવો તેણે પ્રબંધ કર્યો હતો.

(૨) બાં જહાંગીર પોતાના ૨૭ વર્ષના શાહજહાં શાહજહાંને સાથે લઈ સં ૧૬૭૪-૭૫ (સને ૧૬૧૭)માં અમદાવાદ આવી ઘણા મહિના સુધી રોકાયો હતો તે દરમિયાનમા અમદાવાદમા શાહજહાં શાહજહાં અને અસફખાનની રૂપાળી કન્યા સુમતાઝ મહાલનો વિવાહ થયો. સુમતાઝે તા ૨૪-૧૦-૧૬૧૮ ના રોજ મારવાડમાં શાહજહાં ઔરંગઝેબને જન્મ આપ્યો.

ભારત ઇંગ્લાંડ મૈત્રી :-

(૩) લડનનો એલચી - બાં જહાંગીરને ઇંગ્લેંડના રાજા જેમ્સનો એલચી ટોમસરો અમદાવાદમા મળ્યો હતો અને તેણે સને ૧૬૧૭મા “ ઇંગ્લેંડ તથા ભારતની વચ્ચે વેપારી સબંધ નક્કી કરી કોલકરારો કર્યા હતા ” ત્યારથી બાં જહાંગીર અને રાજા જેમ્સની વચ્ચે મૈત્રીભર્યો પત્રવ્યવહાર શરૂ થયો હતો.

બાં જહાંગીરે રાજા જેમ્સને તા ૨૦-૨-૧૬૧૮ ના રોજ

તથા તા. ૮-૮-૧૬૧૮ ના રોજ લખેલા પત્રો મળે છે

(-નૂજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ, પૃ. ૮૮ થી ૯૦)

અગ્રિનેએ અમદાવાદમાં સને ૧૬૩૮ પહેલા પોતાની જાગીર
કોઠી બનાવી લીધી હતી

(૪) બા. જહાંગીરે સને ૧૬૨૧ (વિ. સ. ૧૬૭૭)માં
શાહીબાગ બધાવ્યો હતો.

(૫) સ. ૧૬૫૫માં અમદાવાદમાં બા. અકબરના સૂબા કાલ
હુસેનના શાસનકાળમાં અમદાવાદમાં હાંગવાપાડા પાસેની જમીનમાંથી
બ. ચિતામણિ પાશનાથની સ્થામરગની સભ્ય જિનપ્રતિભા
નીકળી હતી.

જૈન સંઘે સ. ૧૬૫૬માં માગશર સુદિ ૫ ના રોજ અમદા
વાદના શહેરપુર પાસેના ઘીઘીપુરમાં મોટો જિનપ્રાસાદ બધાવી,
તેમાં બ. વિજયસેનસૂરિના હાથે તે જિનપ્રતિભાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી

શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીએ તે સ્થાનને તીર્થધામ બનાવવા સ.
૧૬૭૬માં પોતાના મોટા ભાઈ વર્ધમાનની દેખરેખ નીચે મોટો
લુર્દોદાર શરૂ કર્યો. ડ ગિખર, ડ ગભારા, ૬ મહપ, ડ શુઆર ચાક્રી
બનાવી આરે બાજુએ નાની નાની બાવન ફેરીઓ બનાવી, તેને ફરતો
મજબૂત કિલ્લો કરાવ્યો અને તેમાં તપાગજીના બ. વિજયદેવસૂરિના
આજ્ઞાવર્તી ઉચ્ચાથ મહો. વિવેકહર્ષ ગણિવર તથા મહો.
સુક્રિઆગર ગણિવર (મહો. રાજસાગર ગણિવર)ના હાથે
બ. ચિતામણિ પાશનાથ વગેરે ધણી જિનપ્રતિભાઓની અજન
શલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા કરાવી શેઠે પોતે આ જિનપ્રાસાદથી પોતાની
હવેલી સુખી આ પ્રતિભાઓને લઈ જઈ શકાય એવી મોટી સુરગ
બનાવી હતી તેણે આ લુર્દોદાર અને સુરગમાં ૬ લાખ રૂપિયા
ખર્ચ્યા હતા.

(-જુઓ, પ્રક. ૫૮ નગરશેઠવશ,

પ્રક. ૫૬ ચિતામણિ પાશનાથજિનપ્રાસાદ)

બા. જહાંગીરે-નૂજરાતમાં પોતાના તરફથી ૮ સૂબા મોકલ્યા હતા

તેણે જ. ગુ. આ. વિજયદેવસૂરિના શિષ્યોને વિવિધ ફરમાનો

આપ્યા હતા (મો. બા. ૬૦ નં. ૬ થી ૧૩).

૧૦. બાદશાહ શાહજહાં

તે બાં જહાગીરનો ત્રીજો પુત્ર હતો તેનું પૂરું નામ “ શહાબુદ્દીન મહમ્મદના સાહેબ કીરાની શાહજહાં ” હતું બેગમ નૂરજહાંના ભાઈ વજીર આસિકખાને બાં જહાગીરના મરણ બાદ તેને દિલ્હીની ગાદીએ બેસાડ્યો હતો તે હીં સં ૧૦૩૭ જમાદિ ઉરસાની મહિનાની તા ૮ મી ઈ સં તા ૪-૨-૧૬૨૮, વિં સં ૧૬૮૪ મં સું ૧૦ ને રોજ બાદશાહ બન્યો તે ત્રીશ વર્ષ સુધી બાદશાહ તરીકે રહ્યો

પછી શાહજહાં ઔરંગઝેબે હીં સં ૧૦૬૮ રમજાનની તા ૧૭ મી, સને તા ૬-૬-૧૬૫૮, વિં સં ૧૭૧૫ અષાઢ વં ૪ ને રોજ તેને આગરાના કિલ્લામા કેદ કર્યો, અને તે હીં સં ૧૦૭૬ રજબ મહિનાની તા. ૨૬ મી, સને તા ૨૨-૧-૧૬૬૬ વિં સં ૧૭૨૨ મં વં ૧૩ ને રોજ આગરાના કિલ્લામા મરણ પામ્યો.

આપણે બાં જહાગીરના જીવનપરિચયમાં વાંચી ગયા છીએ કે, બાં શાહજહાં ૨૭ વર્ષનો યુવાન શાહજહાં હતો ત્યારે સને ૧૬૧૭ (વિં સં ૧૬૭૪-૭૫)મા પોતાના પિતા સાથે અમદાવાદ જઈ ઘણા મહિનાઓ સુધી રહ્યો હતો તે અરસામાં ત્યા આસિકખાનની ખૂબસુરત કન્યા સુમતાઝમહાલને પરણ્યો હતો સુમતાઝે તા ૨૪-૧૦-૧૬૧૮મા શાહજહાં ઔરંગઝેબને જન્મ આપ્યો હતો એ સમયે ઇલેડના રાજા જેમ્સનો એલચી સર ટોમસરો મળ્યો હતો, તથા શાહજહાંને પિતાના મામા શાતિદાસ ઝવેરીનો પણ પરિચય થયો હતો. તે તેમને બહુ માનબુદ્ધિથી જોતો હતો, અને તેમના પ્રત્યે ઘણો પ્રસન્ન હતો બાં શાહજહાં મહોં ભાનુચ દ્ર ગણિવર પાસે ભણ્યો હતો ઉપાં સિદ્ધિચંદ્રની સાથે રમ્યો હતો અને મહોં વિવેકહર્ષ ગણિવરના પરિચયમા પણ આવ્યો હતો આથી તે જૈન મુનિવરોથી પ્રભાવિત હતો

બાદશાહ શાહજહાંએ પોતાના રાજકાળ દરમિયાન ગૂજરાતમા ૧૩ સૂબાઓ મોકલ્યા હતા તેમાં આઠમો શાહજહાં ઔરંગઝેબ સને ૧૬૪૪ થી ૧૬૪૬, દશમો મહમ્મુદ દારા શિકોહ સને ૧૬૪૮

થી ૧૬૫૨ અને બારમો શાહજહાં મુરાદબક્ષ સં ૧૬૫૪ થી ૧૬૫૭ એ સૌ શાહજહાં હતા.

સૂબા ઔરંગઝેબે ધર્માધતાથી વિં સં ૧૬૬૬ (સને ૧૬૪૪-૪૫)મા અમદાવાદના સરસપુરના ચિંતામણિ જિનમ્મસાદને તોડી ફાંસી મસ્જિદ રૂપે બંધવી નાખ્યો અને તેમાં ફકીરોને વસાવ્યા. આથી જૂજરાતમા મોટું બડ બગ્ચું

શેઠ શાંતિદાસે બાં શાહજહાંને બરજી કરી આ વિગત જણાવી, તથા અમદાવાદના સુલ્તાન બાબરુલ હકીમે પણ બાદશાહને પત્રથી જણાવ્યું કે, આ હીચકારી ઘરના બની છે

બાદશાહ શાહજહાંએ (જુલસી સન ૨૧, હીજરી સન ૧૦૫૮, મહિનો જમાદીલીલ બીએ તા. ૨૧ મી, સને ૧૬૪૮) વિં સં ૧૭૦૫મા જૂજરાતના સૂબા શાહજહાં મહમ્મદ દારાશિકોહને “ફરમાન” લખી મોકલી ફુકમ કર્યો કે, શાહજહાંએ શાંતિદાસ ડબેરીના તાબાના હેરાને તોડી, મોટો ફરફાર કરી મસ્જિદ બનાવી છે. તેને સુધારી, અસલી મૂળ રૂપમા તૈયાર કરાવી, તે મકાન શેઠ શાંતિદાસને પાછું સોંપવું અને તે તેને “પહેલાની જેમ પોતાના ધર્મના કામમા વાપરે” તેમા કોઈએ કશી રખલ કરવી નહીં કદાચ ફકીરોને તેમા વસાવ્યા હોય તો તેઓને ત્યાથી બીજે લઈ જવા તેનો ઈંટ વગેરે સામાન કોઈ અસલમાન લઈ ગયા હોય તે પાછે અપાવવો, અથવા તેની રકમ ભરપાઈ કરાવવી.

(—જૂઓ મોં બાદશાહ શાહજહાંનું ફરમાન નં ૧૬)

(—એસ. એમ. કોમી સરીએટ, ખી જર્નલ ઓફ ખી મુનિવર્સીટી ઓફ બોમ્બે માસિકમાં—“ ખી ઇપીસ્કોપ મુગલ રૂરમા ય ઈન જૂજરાત,” લેખ)

(—ત્રેન ઐતિહાસિક રાસમાલા જાં ૧, પૃં ૨૬, સદ્ગત મગનલાલ વળતણદનો ઇતિહાસ, અને અમદાવાદનો ઇતિહાસ પૃં ૧૪૨, ૧૪૩)

ઇતિહાસ કહે છે કે, અમદાવાદના સૂબાએ સં ૧૭૦૦મા

બાદશાહી ખજનામાંથી રકમ ખરચી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનો જિન-
પ્રાસાદ પહેલાં હતો તેના જેવો જ નવો તૈયાર કરાવી શેઠ શાંતિદાસ
ઝવેરીને સોંપ્યો હતો.^૧

ખાં શાહજહા તેના શાહજહાઓ અને સૂબાઓ, અમલદારો
જ્યારે જ્યારે ખજનામાં રકમ ન હોય અને આર્થિક મૂઝવણ ઊભી
થાય ત્યારે ત્યારે શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરી પાસેથી રકમ લેતા હતા
અને ખજનામાં રકમ આવી જાય ત્યારે તેની રકમ પૂરેપૂરી પાછી
આપતા હતા અથવા રકમ આપવાને બદલે તેને ખીજી રીતે બદલે
આપતા હતા

ખાં શાહજહા શેઠ શાંતિદાસ પર બહુ પ્રસન્ન રહેતો હતો,
તેમજ તેના જનમાલ મિલકત, મકાનો, જમીનો, જાયદાદ, ધર્મસ્થાનો,
ધર્મમર્યાદા અને શાંતિમર્યાદા વગેરેના રક્ષણ માટે વિશેષ કાળજી
રાખતો હતો અને કોઈ સૂબો કે અમલદાર કે વેપારી તેની રકમને દાખી
બેસે નહીં તેની પૂરી તકેદારી રાખતો હતો બાદશાહે આ માટે શેઠ
શાંતિદાસને વિવિધ જાતના ફરમાનો આપ્યા હતા

(મોં ખાં ફરં નં ૧૪ થી ૧૭)

સૂબા મહમ્મદ શિકોહના સમયે શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરી,

૧ તે પછી ફરી એક વાર એક મુસલમાન અમલદારે આ મદિર
તોડવાનો મનસૂબો કર્યો હતો આથી શેઠ શાંતિદાસના વશજ શેઠ વખતચ દે
સરસપુરના જિનપ્રાસાદની સર્વ પ્રતિમાઓને સુરગના રસ્તે ગથમા બેસાડી ઝવેરી-
વાડમાં લાવી, શેઠ ખુશાલચંદનો લાં આદીશ્વરનો જિનપ્રાસાદ, શેઠ વખત-
ચંદનો લાં અજિતનાથનો જિનપ્રાસાદ, શેઠ શ્રીપાલ ઝવેરીનો જગવલ્લભ
પાર્શ્વનાથનો જિનપ્રાસાદ અને શેઠ સૂરજમલે નવો બધાવેલ ચિંતામણિ પાર્શ્વ-
નાથ જિનપ્રાસાદમાં પધરાવી હતી

(—જૂઓ પ્રકં પદ ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ જિનપ્રાસાદનો ઇતિહાસ,)

તે ખીખીપુરનો જૂનો જિનપ્રાસાદ સરસપુરમાં ખડેરપે ઊભો છે
ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ લાંના દર્શન માટે હમેશ માટે ઘણા લાઈગિહેનો નિરતર
આવે છે, આ સ્થાન પ્રભાવશાળી મનાય છે

શાં ૨૮ના સૂરા તથા તપગચ્છના કારખાનાએ (સને ૧૬૫૧) વિં સં ૧૭૦૭ ના કાર્તિક વદિ ૧૩ ને મગળવારે ગારિયાધારના ઠાં કાધાઈ તથા તેના કુટુંબના ભાગીદારોને શત્રુજય તીર્થનું તથા બત્રાણ્યોનું રખોયું સોંપ્યું હતું

(-પ્રક્રં ૪૪, ગોહેલ વચ)

શત્રુજય ઇનામ :-

ઇતિહાસ કહે છે કે શેઠ શાંતિદાસે સને ૧૬૫૭-૫૮મા લૂટારા કાનઈ કોગીના બગવામા અને રાજ જસવત સાથેની ઉભવેન છતવાની લડાઈમા શાહબદા સુરાઈબક્ષ અને શાહબદા ઓરંગઝેબને લાખોની રકમ આપી હતી. બાં શાહજહાંને શાહ બદો સુરાઈબક્ષ (સને ૧૬૫૪ થી ૧૬૫૭) ગુજરાતનો સૂબો હતો તથા બાદશાહની સમ્મતિ મેળવી (બુલસી સન ૩૦, મોહોરમ ઉલ્લશમ મહિનાની તા. ૨૬ મી, હીજરી સન ૧૦૬૬, સને ૧૬૫૬) વિં સં ૧૭૧૩ના કાર્તિક મહિનામા શુદિ ૧ ના રોજ નગરશેઠ શાંતિ દાસ ઝવેરીને શત્રુજયતીર્થનો પહો” પાલીવાણા ઇનામમા આપ્યા હતા અને તેનું ફરમાન લખી આપ્યું હતું

(જૂઓ, મોં બાં ૬૦ નં ૧૭ તથા

પ્રક્રં ૪૪ ગુજરાતના બાદશાહે ગોહેલવચ)

શેઠ શાંતિદાસે તે પછી શત્રુજય તીર્થનો સથ કાઢી તેની યાત્રા કરી હતી અને તેના ધારે તથા મોટો કિલ્લો પણ બનાવ્યો હતો તેમજ ૬૦ આદીશ્વરનું પરિકર બનાવી, તેમા આ બાબતનો લેખ લખાવ્યો હતો. (પ્રક્રં ૫૮, આં રાજસાગર, નગરશેઠ વચ)

બાં શાહજહાં વિં સં ૧૭૨૨ ના મહા વદિ ૧૩, તા. ૨૨-૧૧-૧૬૬૬ ના રોજ આગરામા મરણ પામ્યો હતો તેને તથા તેની બેગમ તાજબાનુને તાજમહેલમાં દફનાવવામા આવ્યું હતું તાજમહેલ બે આગરામાં હયાનીય સ્થાન મનાય છે

ભારતમા બે કલાધામો પ્રસિદ્ધ છે - (૧) ગુજરાતના મહા માત્ય વિમલશાહે પત્ની મીહેવીની પ્રેરણાથી આબૂ પહાડ ઉપર પ્રમલાવનાથી બનાવેલ વિમલવસહીના તથા મત્રીશ્વર વસ્તુપાલે

મત્રી તેજપાલની પત્ની અનુપમાદેવીની પ્રેરણાથી આખૂ પહાડ ઉપર ધર્મભાવનાથી બનાવેલ લૂણગ વસહીનાં જૈન મંદિરો.

(પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૭૫, પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૬૬, પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૮૦)

(૨) બાદશાહ શાહજહાંએ બેગમ તાજબાતુના સ્મરણમાં પ્રેમ-ભાવથી બધાવેલ તાજમહેલ.

શ્રીદેવી, અનુપમાદેવી સુહકાદેવી અને આ તાજબેગમ એ સૌ ગૂજરાતના સ્ત્રીરત્નો હતા.

૧૧. બાં ઔરગઝેબ :-

રાજ્યકાળ :- હીજરી સન ૧૦૬૮ જિલ્લાહ તા ૧ થી સં ૧૧૧૮ જિલ્લાહ તા. ૨૮ સુધી સં ૧૭૧૫ના શ્રાં સું ૩ થી સં ૧૭૬૩ના ફાં ૫૦ ૪, તા ૨૩-૭-૧૬૫૮ થી તા ૨૧-૨-૧૭૦૭

તેનું પૂરું નામ “સુહીઉદ્દીન મુહમ્મદ ઔરગઝેબ આલમગીર” હતું. તે પિતાને આગરાના કિલ્લામાં કેદ કરી હીં સં ૧૦૬૮ જિલ્લાહ મહિનાની તા ૧ લી, સને ૨૩-૭ ૧૬૫૮ ચૈત્રાદિ વિં સં ૧૭૧૫ શ્રાં સું ૩ ને રોજ દિલ્હી જઈ ગાદીએ બેસી બાદ શાહ બન્યો.

તે હીં સં ૧૧૧૮ જિલ્લાહ મહિનાની તા ૨૮ મી સને તા ૨૧-૨-૧૭૦૭ વિં સં ૧૭૬૩ ફાં ૫૦ ૧૪ ને રોજ અહ-મદનગરમાં મરણ પામ્યો.

ભારતના મુસલમાન બાદશાહોમાં જે ધર્મઝનૂની બાદશાહો થયા છે, તેમાંનો એક ઔરગઝેબ પણ છે. છતાં તેણે કેટલીક બાબતમાં સજ્જનતા બતાવી હતી.

તે અમદાવાદના નગરશેઠ શાતિદાસ ઝવેરીને બહુ માનતો હતો. તપાગચ્છના ભં હેમવિમલસૂરિની પરપરાના પં ૦ પ્રતાપકુશળજી, જેઓ વિદ્વાન અને ફારસી ભાષાના અભ્યાસી હતા, તેમજ રાજ-મહારાજઓ, શાહ સૂબાઓ તેમજ મોટા શ્રીમતો તેમનું બહુમાન કરતા હતા, જ્યારે બાં ઔરગઝેબે તેમના જ્ઞાનની પ્રશંસા

સામગી, ત્યારે તેમને પાલખી મોકલી પોતાની પાસે બોલાવ્યા હતા અને તેમને પોતાના મનમાં જે શકા હતી તે વિશે પ્રશ્નો પૂછ્યા.

૫૦ પ્રતાપકુશળજીએ તે ઠરેક પ્રશ્નોના બરાબર ઉત્તર આપ્યા. સાથેસાથ બાદશાહના મનની વાત પણ જણાવી દીધી. આથી બાદશાહે ખુશ થઈ તેમને ૫-૭ ગામો ઈનામમાં આપવાને જણાવ્યું. પણ પન્થાસજી ત્યાગી અને નિર્દોશી હતા તેમણે ગામો લેવાનો ઈ કાર કર્યો (ખાં બાં કરમાનોની નોંધ નં ૧૮)

ખાં ઝૌરગઝેએ મેવાડના રાજસાગર તળાવની પહાડી ઉપર સં દયાલશાહે બનાવેલ "ઋષભદેવના જિનપ્રાસાદ"ને તોડવા સં ૧૭૨૮-૩૦માં ચડી આવ્યો. રાણા રાજસિંહનો દીવાન સં દયાલ શાહ તેની સાથે બહાદુરથી લડ્યો, અને તેણે "આ સ્થાન કિસ્લો નથી. પણ માત્ર બે માળનો ઉંચો જિનપ્રાસાદ છે" એમ સમજાવી, બાદશાહના મનનું સમાધાન કર્યું. પરિણામે ખાં ઝૌરગઝેએ સં દયાલશાહની બહાદુરથી અને સાચી વાતથી ખુશ થઈ, તે જિનપ્રાસાદ ની રક્ષા કરી હતી. સઘવી દયાલશાહે સં ૧૭૩૨ વૈ. ૧૦ ૭ ને ગુરુવારે તે જિનપ્રાસાદની વિજયગચ્છના ભં. વિનમસાગરસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. આ સ્થાન અત્યારે દયાલશાહના કિસ્લો તરીકે વિખ્યાત છે. વિખ્યાત જૈન યાત્રાસ્થળ છે.

(ભૂઓ પ્રકં ૪૪ પૃ. ૩૮-૩૯)

મહોં સોમવિજયમણિવરની પરપરાના તેમજ ભં. વિજયરત્ન સૂરિનીઆશામાં રહેલા ૫૦ લાલવિજય મણિવર અને ૫૦ સૌભાગ્ય વિજયમણિ વિ. સં ૧૭૫૦માં આગરામાં યાત્રા કરવા પધાર્યા હતા. ત્યારે ત્યાં ખાં ઝૌરગઝેએ મર્યા હતા. ખાં ઝૌરગઝેએ તેઓને કુશલ સમાચાર પુછી ભારતમાં શાન્તિપૂર્વક રહેવાનું અને નિરાબાધપણે તેઓને વિચરવાનું ફરમાન આપ્યું હતું.

(તીર્થમાળા, તમા મોં બાં ૬૦ નોં. નં ૧૬).

આ ગ્રમયે અજમેરના સૂબાએ અજમેર, મેહતા, સોજત, જલ તારણ અને જોનપુર વગેરે શહેરોના જૈન ઉપાધ્યેયો પોતાના તાબામાં

લઈ ખાલસા કરી લીધાં હતા. એ સમયે ઔરગાળાદનો સૂખો અસતખાન, જે મહોં સોમવિજય ગણિવરની પરંપરાના (૬૨) પં ૦ શ્રી. લીમવિજયનો લક્ષ્ત હતો.

ખાં ઔરગઝેખ સં ૦ ૧૭૩૬મા અજમેર ઉપર ચઢી આવ્યો ત્યારે લં વિજયરત્નસૂરિ અને પં ૦ લીમવિજયજીના ઉપદેશથી તેમજ નવાખ અસતખાનની પ્રેરણાથી, ખાદશાહે પં ૦ લીમવિજયને તે ઉપાશ્રયો છૂટા કરી પાછા સોપવાનું ફરમાન લખી આપ્યું હતું અને જૈન ઉપાશ્રયો સંઘને પાછા સુપ્રત કરાવ્યા હતા.

(મોં ખાં ફરં નોધ નં ૨૦)

(-જૂઓ પ્રકં ૫૮, મહોં સોમવિજય ગણિવરની શિષ્યપરપરા)

ખાં ઔરગઝેખના સમયે એક સંન્યાસી એક ખાળકને ઉઠાવી ગયો. આથી ઔરગઝેખના અમદાવાદના સૂખા શાહજાદા મહમ્મદ આઝમે (ઈં સં ૧૭૦૩ થી ૧૭૦૫) સર્વ સંન્યાસીઓને અમદાવાદમાંથી કાઢી મૂક્યા અને સૌને માટે અમદાવાદમાં આવવાનો અને રહેવાનો મનાઈહુકમ કાઢ્યો આ સમયે લં વિજયરત્નસૂરિ (સં ૧૭૩૨ થી સં ૧૭૭૩ લાં વદિ ૨) એ સૂખાને મળી, સમજાવી, શાંત પાડી આ હુકમ પાછો ખેંચાવ્યો.

(-મોં ખાં ફં નોધ નં ૨૧ તથા પ્રકં ૫૮, મહોં સોમવિજય ગણિવરની શિષ્ય પરપરા)

ખાં ઔરગઝેખે સં ૦ ૧૭૦૭મા ઔરગાળાદ વસાવ્યું

શેઠ માણેકચંદ ટંકશાળ :-

ખાં ઔરગઝેખના સમયે સને ૧૭૦૧ (સં ૧૭૫૭)માં મુશીંદકુલીખાન હિંદમાં દિવાન બનીને આવ્યો. તેણે મકસુદાખાદને આખાદ કરી મુશીંદાખાદ નામ આપ્યું. તેણે શેઠ માણેકચંદને મિત્ર બનાવી મુશીંદાખાદમાં વસવાટ કરાવ્યો તે બગાળનો નવાખ બન્યો અને સને ૧૭૨૫મા મરણ પામ્યો હતો.

શેઠ માણેકચંદે વિં સં ૧૭૫૬માં મહિમાપુરમાં કોઠી સ્થાપી

સં ૧૭૬૨મા ગંગા નદીના કિનારે ૮ ઠેશાળ બનાવી શેઠે આ પોતાની
૮ ઠેશાળમા દિલ્હીના બાદશાહ બહાદુરશાહ આલમના સિલ્હા પડાવ્યા
દિલ્હીના બાદશાહની દૂધી નામાવલિ

૧૨ બહાદુરશાહ આલમ પહેલો :- (શબ્દકાળ - ઈ. સં
૧૭૦૭ થી તા. ૧૮-૨-૧૭૧૨; વિ. સં ૧૭૬૪
અ. વ. ૪ થી સં ૧૭૬૮ કાગણુ વહિ ૭)

તે બાદશાહ ઔરંગઝેબનો પુત્ર હતો. તેના સમયે અને હૈદરાબાદના
સૂબા મહમ્મદ યુસુફખાનના શબ્દકાળમા જૈન સંઘે સં ૧૬૬૭ના ચૈત્ર
શુક્રિ ૧૦ ને રવિવારે પુણ્ય નક્ષત્રમા વિજય સુદર્તમા ભ. વિજય
રત્નસૂરિના શાસનમા (૫૮) મહો. મેઘર્ષિંગણિની પરપરાના ૫૦
હામર્ષિંગણિના શિષ્ય ૫૦ કેશરકુશળગણિવરના ઉપદેશથી કુશ્પાક
તીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને ભ. ઋષભદેવ-માલિકગણિની તે
પંચાસજીના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

સૂબાએ ૫૦ કેશરકુશળગણિને હૈદરાબાદ શહેરની બહાર જંગલ
ગુફાની ઠાઠાવાડી-હીરવિહાર બનાવવા માટે મોટી જમીન લે. આથી
હતી જૈનસંઘે ત્યાં ૫૦ કેશરકુશળગણિના ઉપદેશથી જગદ્ગુરુ
હીરવિજયસૂરિવરનો મોટો હીરવિહાર બનાવ્યો. આ સ્થાન આજે
હૈદરાબાદમા ઠાઠાવાડી તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.

વૃદ્ધો ઠહે ૭ કે તેના અતપત્રો-ફરમાનો^૧ જરખીમા-ફારસીમા
બનેલા હતા જે હૈદરાબાદના શેઠ અમરસી જૂવાનમલના વખતમા
નાશ પામ્યા હતા છતાં હૈદરાબાદના જૈનોની ફરજ છે કે સાધનો
મળતા હોય તો તેને બરાબર તપાસી ત્યાંના અસલી ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ
કરે... અમને લાગે ૭ કે આ. જિન કુશલસૂરિ તથા ૫૦ કેશર
કુશલગણિ તે બંનેના નામોમા કુશલ શબ્દની સામ્યતા હોવાથી તે
સ્થાન ઠાઠાવાડી બ. યુ. હોય.)

(-પ્રક. ૫૫ તથા ૫૮ મહો. હામર્ષિંગણિ
ઉ. ઉદ્યોત વિજયગણિની જમી પરપરા,
હિંદી વિક્રમ સં ૧૬૬૨નો જૈનસેવા
સંઘનો વિશેષાક રીપોર્ટ પૃ. ૪૬)

૧૩ જહાંદરશાહ :- (રાજ્યકાળ-તા. ૧૭-૪-૧૭૧૨ થી ૧૭૧૩; વિં સં ૧૭૬૯ ચૈત્ર શુદ્ધિ ૧૫ થી સં ૧૭૭૦)

તે શાહઆલમનો પુત્ર હતો

૧૪ બાં ફરુખશેખર :- (રાજ્યકાળ-તા ૧૦-૧-૧૭૧૩ થી ૧૭૧૬, સં ૧૭૭૦ મહા વદિ ૧૦ થી ૧૭૭૫ ફાં શું ૯)

તે જહાંદરશાહનો ભત્રીજો હતો તેણે જુલસી સન ૧ શાઆબાન તાં ૧, હીજરી સન ૧૧૨૫, સને ૧૭૧૩, વિં સં ૧૭૭૦મા જૈનાચાર્ય ભટ્ટારક દેવેન્દ્રસૂરિને મોટું માન આપ્યું હતું, અને ફરમાન આપ્યું હતું.

તેણે મુશીદાબાદના શેઠ માણેકચંદ અને ક્ષત્રેચંદ પાસેથી કરજે મોટી રકમ લીધી હતી. આથી બગાલના નવાબ મુશીદાબાદના આગ્રહથી તેણે શેઠ માણેકચંદને જુલસી સન ૩, હીજરી સન ૧૨૨૭, જિલહિજ્જ મહિનાની તા ૮ મી, સને ૧૭૭૫ વિં સં ૧૭૭૧મા શેઠપદવી આપી, મણિથી મઢેલી “શેઠપદવી વાળી મહોર” આપી રાજશિરપાવ આપ્યો અને ફરમાન લખી આપ્યું.

(મોં બાં ફરં નં ૨૫)

બાં ફરુખશેખરના સાલા મહાબાને વિં સં ૧૬૬૦-૬૧માં આગરામા કંઠવામતના સવરી જૈન દલમા ભં સદારંગસૂરિના ઉપદેશથી અમારિ પલાવી હતી (પ્રકં ૫૩ કડુઆ મત પટ્ટાવલી)

૧૫ રફિઉદ્દરજાત :- (રાજ્યકાળ-તા ૧૮-૨-૧૭૧૬ થી તા ૨૮-૫-૧૭૧૬, ચૈત્ર સં ૧૭૭૫ ના ફાં શું ૧૦ થી ૧૭૭૬ ના અં વં ૬)

તે બાં ફરુખશેખરનો પુત્ર હતો

૧૬ રફિઉદ્દાલા :- (રાજ્યકાળ-તા ૨૬-૫-૧૭૧૬ થી તા. ૧૧-૬-૧૭૧૬, ચૈત્રાદિ વિં સં ૧૭૭૬ અં વં ૭ થી સં ૧૭૭૬ આં શું ૯)

તે બાં રફિઉદ્દરજાતનો પુત્ર હતો

૧૭ બાં મહમ્મુદશાહ - (શબ્દકાળ-તાં ૧૬-૬-૧૭૧૬ થી તા. ૧૬-૪-૧૭૪૮; ચૈત્રાદિ વિં સ = ૧૭૭૬ દિં બાં ૧૦ ૨ થી સં ૧૮૦૫ વૈં ૧૦ ૦)))

તે ૧૩મા બાં જહાંજશાહનો ભત્રીજો હતો.

જગતશેઠને ફરમાન :-

તેણે (જુલસી સન ૪, રબજા મહિનો તા. ૧૨ મી, સને ૧૭૨૨ (અથવા ૧૭૨૪) વિં સં ૧૭૭૬ (અથવા ૧૭૮૧)મા મુર્શીદાબાદના શેઠ ફતેહદને જગતશેઠની પદવી અને શેઠને મહા રાજાની પદવી આપી. શેઠ ફતેહદને મલિયા મહેલી જગતશેઠની પદવીવાળી મહાર આપી શિરપાવ આપ્યો અને ફરમાન લખી આપ્યું (મોં બાં ૬૦ નં ૨૬)

બાં મહમ્મુદની અભિલાષા હતી કે, “ શેઠ ફતેહદને બગાળનો નવાબ બનાવવો ” પરંતુ શેઠે પોતે નવાબ બનવાની ના પાડી. આથી નવાબ મુર્શીદાબાદ શેઠ ઉપર બહુ ખુશ થયો.

નવાબ મુર્શીદાબાદ પછી તેનો જમાઈ સરફરાજ બગાલનો નવાબ (સને ૧૭૨૫ થી ૧૭૩૬) બન્યો હતો.

આ સમયે અમદાવાદની પ્રજાએ નગરશેઠ શાન્તિદાસ ઝવેરીના વશજ શાહ નથુશાહ તથા શેઠ ખુશાલચંદને વશપરપરાના હક્કે અમદાવાદની જઠાતમાથી ૪ આનાનો હક-પટ્ટો લખી આપ્યો હતો. (પ્રં ૫૮-શેઠ ખુશાલચંદ, તથા મોં બાં ૬૨ નં ૨૭)

બાં મહમ્મુદના સમયે સને ૧૭૩૬ (વિં સં ૧૭૬૧)મા સુલતાન નાદીરશાહે હિંદુસ્તાન ઉપર સવારી કરી હતી. બાં મહમ્મુદ તથા તેની બેઠક દાસીએ સ્વદેશના અભિમાનથી બાદશાહી રાજમહેલના બરખામાથી કિલ્લાના પાણીમા ઝપલાંચું કર્યું, પરંતુ સુલતાને તે બંનેને બચાવ્યા, બંનેના હેરાબિમાનની પ્રથા કરી બાં મહમ્મુદને દિલ્લીની ઝાદીએ પોતાને કાયે બેસાડ્યો હતો.

બાદશાહ મહમ્મુદના સમયે ઘીજલોજખાન બાલકશાહે “ નિઝામ રાજની ” સ્થાપના કરી.

૧૮ બાં અહમ્મદશાહ :- (રાજ્યકાળ-તા ૨૦-૪-૧૭૪૮ થી
તા. ૨-૬-૧૭૫૪=૭ વર્ષ, સં ૧૮૦૫ના વૈ
શુ ૪ થી સં ૧૮૧૧ના જે ૦ શુ ૧૨)

તે બાં મહમ્મુદનો પુત્ર હતો તેણે (જુલસી સન ૧, જિલ્લાદ
મહિનો તા. ૨) અથવા-૩, સને ૧૭૪૮ વિં સં ૧૮૦૫ના વૈશાખ
સુદમાં શેઠ મહેતાબચદને “ શેઠની પદવી ” આપી શિરપાવ
આપ્યો અને ફરમાન લખી આપ્યું

(મોં બાં ફરં નં ૨૮)

તેમજ (જુલસી સન ૧, જિલ્લાદ મહિનો તા ૨૭ મી,
સને ૧૭૪૮) વિં સં ૧૮૦૫ના જેઠ મહિનામા શેઠ મહેતાબ-
ચદને જગતશેઠની પદવી આપી, શેઠ સ્વરૂપચદને મહારાજની
પદવી આપી, મહાર આપી શિરપાવ આપ્યો અને ફરમાન લખી
આપ્યું અને તે જ દિવસે સિરાજઉદ્દૌલ્લાને ખગાળનો નવાખ
ખંનાવ્યો

(મોં બાં ફરં નં ૨૯)

ઈનામ :-

બાં અહમ્મદશાહે (જુલસી સન ૫, હીં સં ૧૧૬૫, સને
૧૭૫૨) વિં સં ૧૮૦૬મા જગતશેઠ મહેતાબચદને મધુવન કોઠી,
જયપાર નાળુ, પ્રાચીન નાળુ, જલહરીકુડ અને પારસનાથની તળેટી
વચ્ચેની ૩૦૧ વીધા જમીન તથા પારસનાથ પહાડ લેટ આપ્યા
હતા

(મોં બાં ફરં નં ૩૦)

૧૯ આલમશાહ બીજો :- (રાજ્યકાળ-તાં ૨-૬-૧૭૫૪ થી
તા ૨-૬- ૧૭૫૬, સં ૧૮૧૧ના જે ૦ શુ
૧૨ થી સં ૧૮૧૭ના મહાં શુ ૧૦)

તે બાં જહાદરનો બીજો પુત્ર હતો તેનું બીજું નામ અબુ
અલીખાન પણ મળે છે

કરમાફ :-

તેણે (જુલસી સન ૨, હીં સન ૧૧૬૮, સને ૧૭૫૫) વિં
સં ૧૮૧૨મા પાલગજ પારસનાથ પહાડને કરમુજા બહેર કર્યો

હતો, એટલે ત્યાં વેઠ, વેશ, લગાન, જઠાત, મુઠકાવેશ વગેરે માફ થયાં (મોં બાં ૬૨૦ નં ૩૧)

૨૦ શાહજહા બીજો :- (તા ૨-૬-૧૭૫૬ થી X-૧૨-૧૭૫૬ સં ૧૮૧૬, માં મું ૧૦ થી સં ૧૮૧૬)

આ સમયે મીરજાદર મીર કાસિમ બગાલના નવાબ બન્યા. આ સમયે મીરજાદરઉદ્દોલ્લા, સૈફુદ્દોલ્લા, મુબારકઉદ્દોલ્લા બગાલના નાજિમો બન્યા હતા.

૨૧ શાહ આલમસિંહ (ત્રીજો) :- (રાજ્યકાળ તા. ૨૫-૧૨-૧૭૫૬ થી તા. ૧૬-૧૧-૧૮૦૬ સં ૧૮૧૬ પોં મું ૬ થી ૧૮૬૩ કાં મું ૬)

બાદશાહ આલમ (તા. ૨૬-૪-૧૭૬૬) વિં સં ૧૮૨૨માં શેઠ ખુશાલચંદને જગતશેઠની પદવી અને શેઠ ઉદેચંદને મહારાજની પદવી આપી, મહેર આપી, શિરપાવ આપ્યો અને ફરમાન લખી આપ્યું (મોં બાં ૬૨૦ નં ૩૨)

પ્રતિષ્ઠા :-

આ સમયે (જુલસી સન ૧૦ હીં સં ૧૧૮૨ સને ૧૭૬૮) વિં સં ૧૮૨૫માં મહા મુદિ પના રાજ જગતશેઠ ખુશાલચંદ વગેરેએ “સમેતશિખર મહાવીર ઉપર તથા તળેટીમાં મધુવનમાં નાના મોટા જિનમંદિરો બનાવી” તેની બાજુ વિજયધર્મસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. (મોં બાં ૬૦ નં ૩૩ તથા સમેતશિખરરાસ)

શાહ આલમ નામ માત્રનો બાદશાહ હતો. ખરતુ વામનવમા રાજસુતા સધિયાના હાથમાં હતી.

બાં આલમને ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની પાસેથી ૨૬ લાખ રૂપિયાનું વર્ષાસન લઈ અમદાવાદમાં જઈ વાસ થયો.

આ સમયે સને ૧૭૬૬માં સૈફ ઉદ્દોલ્લા અને તે પછી મુબારક ઉદ્દોલ્લા બગાલના નવાબો બન્યા હતા. ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીએ જગતશેઠ અને નાજિમ મુબારક ઉદ્દોલ્લાને વર્ષાસન બાંધી આપ્યું હતું.

ઢઢેરો :-

ખાં આલમગાઝીના અમીર મુબારકઉદ્દૌલાની હાજરીમાં જનરલ ગોડાર્ડને (જુલસી સન ૨૨, હીં સં ૧૧૯૪) સં ૧૮૩૬ના મહા શુદ્ધિ ૧૩, તા ૧૭-૧૨-૧૭૮૦ના રોજ અમદાવાદમાં શાંતિનો ઢઢેરો પિટાંવ્યો હતો. (પ્રકં ૬૬)

(મોં ખાં ૩૦ નં ૦ ૩૪)

૨૨ અકબરશાહ :- (રાજ્યકાળ-તા. ૧૯-૧૧-૧૮૦૬ થી ૨૯-૯-૧૮૩૭, વિં સં ૧૮૬૩ના કાં શું ૯ થી ૧૮૯૪ આં ૧૦ ૦)))

૨૩. ખાં બહાદુરશાહ (બીજો) :- (રાજ્યકાળ-તા ૩૦-૯-૧૮૩૭ થી સને ૧૮૫૭, વિં સં ૧૮૯૪ આં શું ૧ થી સં ૧૯૧૪)

ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીએ સને ૧૮૫૭માં તેનું વર્ષાસન બંધ કર્યું અને તેને પકડી કેદ કરી રાગુન મોકલી દીધો.

— દિલ્હીના મોગલ બાદશાહોનાં કેટલીક ફરમાનો —

દિલ્હીના મોગલ બાદશાહોએ જૈનાચાર્યો, જૈન સેવકા-સાધુ અને જૈન ગૃહસ્થોને જૂદી જૂદી જાતના ફરમાનો આપ્યા હતા. બાદશાહ બાબરે ભદ્રારક હેમવિમલસૂરિની પરપરાના મહોં સહજકુશલ-ગણિને અહિંસાનું ફરમાન આપ્યું હતું તેમજ જનિયાવેરો માફ કર્યો હતો. (—પ્રકં ૪૪, મોગલવશ રાજકાળ પૃં પર તથા પ્રકં ૫૫)

આ ફરમાન કે તેની વિગત મળતી નથી બાદશાહ અકબર વગેરેના ફરમાનો અવશ્ય મળે છે

ખાં અકબરના ફરમાનોમાં (૧) જુલસી સન, (૨) ઇલાહી સન, (૩) હીજરી સનના વર્ષો વગેરેની નોંધ સ્પષ્ટ રીતે મળે છે

ઇલાહી સન—ઇલાહી નામે જૂનો સન ચાલતો હતો ખાં અકબરે ગાદીએ બેઠા પછી ૨૯મા વર્ષે એટલે હીજરી સન ૯૯૨ વર્ષે વિં સં ૧૬૪૧ અને ઈં સં ૧૫૮૪ થી પોતાના નવા મતને દિન ઇલિ

ઈલાહીનું નામ આપી દીગરી સુનને જરૂરે સૌર ઈલાહી સુનને પ્રચાર કર્યો હતો.

ઈરાની સુનમા મહિનાઓના નામ આ પ્રમાણે મળે છે -

(૧) ફરવદ્દીન, (૨) અર્દીબેહસ્ત, (૩) ખોર્દાદ, (૪) વીર, (૫) અમર્યાદ, (૬) શેહેએવર, (૭) મેહેર (મિદીર) (૮) આષા (૯) આદર, (૧૦) ફલ્ગે (ફલ્ગે) (૧૧) બેહમન, (૧૨) અસ્ફંદાર્મંદ.

જા. અકબરે પોતાના ઈલાહી સુનમા આ ઈરાની મહિનાઓના નામ રાખ્યા હતા અને ઈલાહી સુનના ફરવદ્દીન મહિનાની તા. ૧ થી તેનો પ્રારંભ કરાવતો હતો. અને તે જ દિવસે પોતાના શાસ્ત્રાભિષેકનો ઉત્સવ મનાવતો હતો. આથી આ નવા સુનના

(૧) ઈલાહી સુન અને (૨) જુલુમ સુન એમ બે નામો મળે છે

દીગરી સુન :- આ સુન મુસ્લિમ પેશવરથી શરૂ થયેલો છે તેનો પ્રારંભ પિંદી મહિનાઓની ગુરિ ૧ અથવા મુરિ ૨ થી થાય છે પિંદી મહિનાઓમા વૃદ્ધિ થાય ત્યારે આ મહિનાઓમા વૃદ્ધિ થતી નથી આથી ત્રણ-ચાર વર્ષ પિંદી મહિનાઓથી આ મહિનાઓ જૂઠા પડી જાય છે દીગરી મહિનાઓના નામ આ પ્રકારે મળે છે -

(૧) મોદોરમ, (૨) મુહર, (૩) રવિઉલ અન્બલ (૪) રવિઉલ આખર (૫) જમાદિઉલ અન્બલ (જમાદિઉલ અન્બલ) (૬) જમાદિઉલ આખર (જમાદિઉલ આખર) (૭) રજબ (૮) શાઅમાન, (૯) રમજાન, (૧૦) શાબાલ (૧૧) ઝિહ્કાદ, (૧૨) ગિસ્દર

જા. જમાદીર પછી પોતાના શાસ્ત્રાભિષેકનો ઉત્સવ ઈલાહી સુનના ૫૧મા વર્ષને પોતાનો જુલમી સુન એક (૧) માની અને ફરવદ્દીન મહિનાની તા. ૧ થી મનાવતો હતો.

જા. શા. જ. અને પોતાના શાસ્ત્રાભિષેકનો ઉત્સવ ઈલાહી સુનના ફરવદ્દીન મહિનાની તા. ૧ ના રોજ ન મનાવતા દીગરી સુનના મ. ૧૨મ મહિનાની તા. ૧ થી મનાવતા શરૂ કર્યો

ઈલાહી મન જુલુમ સુન અને દીગરી સુન આ ત્રણેને એક સાથે નામવાનો ગાંડ મ અથવા ઉદ્ધુ તિપિમા એક જારીક રેખા પછી

નવો શબ્દ બનાવતી હોવાના કારણે અગર આવા કોઈ બીજા ગમે તે કારણે ફરમાનોની સાલવારીમાં ફરક મળે છે. જૂઓ ફરમાન નં ૨, ૬, ૧૧.

આજ કારણે ફરમાન નં ૪ મા મહિનાનો ફરક પડ્યો હોય એવો સભવ છે ગણિતશાસ્ત્રીઓ આને ઠીક કરવા પ્રયત્ન કરે એ ઇચ્છવાયોગ્ય છે.

રાં ૦ બં ૦ પં ૦ ગૌરીશકર હીરાચદ ઓઝાએ દિલ્હીના બાદશાહોનો હીજરી સન તથા મારવાડ અને મેવાડના રાજાઓ અને સરદારો વગેરે હિંદુઓના વિક્રમ સવતનો મેળ મેળવવા માટે ચૈત્રાદિ વિં સં ૧૬૦૪ થી વિં સં ૧૯૧૪ સુધીના ચડાંશુચંદુ પચાગના કોઠાઓના આધારે ફરવરદિન તા ૧ નો ઇલાહી સન, હીજરી સન, વિક્રમ સવત અને ઇસ્વીસનના મહિનાઓ તથા તિથિ વાર તારીખો સ્પષ્ટ કરી ‘મોગલ બાદશાહો કે જુલસી સન’ નામે લેખ પ્રકાશિત કર્યો હતો.

અમે ઉક્ત લેખ તથા બીજા મળતા સાધનોના આધારે અહીં મોગલ બાદશાહોના ફરમાનોની સાલવારી વગેરે સ્પષ્ટ કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે તે ફરમાનો (વટહુકમો) આ પ્રકારે છે

૮ બાં ૦ અકબર :- (પરિચય માટે જૂઓ પ્રં ૪૪-૫૦ ૬૦)

રાજ્યકાળ :- હીં સન ૯૬૩ રવિ ઉસાની મહિનાની તા ૨ શુક્રવારથી ૧૦૧૪-૧૫ જમાદિઉસાની મહિનાની તા ૧૧ મી સુધી વિં સં ૧૬૧૨ ના ફાં સું ૪ (વિં સં ૧૬૧૩ ફાં વ ૨) થી વિં સં ૧૬૬૨ ના ફાં સુ ૧૪ ને મંગળવાર તા ૧૪-૨-૧૫૫૬ થી તા ૧૫-૧૦-૧૬૦૫)

બાં ૦ અકબરનાં ફરમાનો નં ૧ થી ૮

અહિસાનુ ફરમાન પહેલું :-

અકબર બાદશાહ લખે છે કે મારી ભાવના છે કે-મારી પ્રજા પ્રસન્ન રહે, આકર્ષિત રહે, એવું શુભ આચરણ આપણે કરવું જોઈએ ગમે તે મતનો મહાપુરુષ હોય, તે જો પવિત્ર રહે, આત્મધ્યાનમાં મસ્ત રહે, પ્રભુના ધ્યાનમાં મગ્ન રહે તો હું તેના બાહ્ય વ્યવહારને ન જોતા તેના માનસિક અભિપ્રાયને જોવા તેની સોખત કરી વિચાર વિનિમય કરું છું મને આવા મહાપુરુષો પ્રત્યે પ્રેમ થાય છે હું આવા કાર્યને પસંદ કરું છું. આ માટે મેં ગૂજરાતથી આં હીરવિજયસૂરિને

બહી બોલાવ્યા હતા. તે સપરિવાર અહીં આવ્યા હતા તેમનામાં ઉંચ તપ, અસાધારણ પવિત્રતા વગેરે છે, જે સર્વથા આદરપાત્ર છે, સન્માન યોગ્ય છે તેઓ હવે જૂઝરાત પધારે છે તેમની ઇચ્છા છે કે, બાદશાહ બનાયોનો રક્ષક છે તો શ્રાવણ વદિ ૧૩ થી ભાદરવા સુદિ ૬ સુધી એમ પશુપણાના પવિત્ર ૧૨ દિવસોમાં કોઈ પણ સ્થાને કોઈ પણ પશુ પ્રાણી મરાવ નહીં એવું કરવું એઈએ. આમ કરવાથી દુનિયામાં પ્રથમ વધે, ઘણાં જીવો વધશે બધી બધી આમ કરવાથી પ્રભુ પણ બાદશાહ ઉપર પ્રસન્ન રહેશે તેઓની આ ઇચ્છા છે આ ઇચ્છા અમારા ધર્મથી પ્રતિકૂળ નથી. પવિત્ર મુસલમાન ધર્મને અતુકૂળ છે તેમની આ માંગણીને સ્વીકારી અમે હુકમ બહાર કર્યો કે, 'કોઈએ પશુપણાના ૧૨ દિવસોમાં જીવ હિંસા કરવી નહીં. આ હુકમ હંમેશને માટે છે તેનું બરાબર પાલન કરવું' હાજરી સન ૬૬૨, જમાદુલસાની મિતિ ૭

નોંધ-આ ફરમાનની નકલ ૬ સ્થાન મળે બતાવી છે (૧) મૂળરાતનો સૂરો, (૨) મળવાનો સૂરો, (૩) અજમેરનો સૂરો, (૪) દિલ્લી-ફતેહપુરનો પ્રદેશ, (૫) લાહોર-મુઘતાનનો પ્રદેશ અને (૬) સુલ્તી પાસે રાખવા મળે. ઉપરનામાં મળવાના સૂના પર મોકલાવેલ અસલી ફરમાન સુરક્ષિત છે જેની સનાઈ ૨૦૬૮ અને પહેલાઈ ૧ છે અને તે મોટા મળખૂત કપડા ઉપર સોનેરી શાહીથી લખેલું છે તે કોઈ કોઈ જગ્યાએ ફાંટી ગયું છે.

મે ૧૨ જાન્યુઆરી સર જોન આલકમી પોતાના મેમ્બર બોર્ડ સેક્રેટરી ઇડિના પુલક સા ૨૫ ૧૭૫-૭૬ માં તેનો અંગ્રેજી અનુવાદ પ્રકાશિત કર્યો છે સાસનીપાઠ પૂ. મુનિ મ. શ્રી વિદ્યાવિજયજી મહારાજે દૂરીયાર અને સમ્રાટમાં તથા શ્રીગિરિવિજયજીએ જ્ઞાપરજ્ઞાની પ્રસ્તાવનામાં, મીત્તમરચણ નાહાએ ગુગળજાન મિત્તમરચરિના પરિશિષ્ટોમાં વિવિધ ફરમાનેના ફોન, ફારસી પાઠો તથા અંગ્રેજી દિંદી અને ગુજરાતી અનુવાદો પ્રકાશિત કરાવ્યા છે (-પ્રક ૪ પ ૪૮૪)

આ અકત્રે જુલસી સન ૨૬ ઈલાહી સન ૨૬ હીજરી સન ૬૬૨ જમાદિ ઉરસની જા. મહિનાની તા. ૭ થીએ ઈ. સ. ૧૫૮૩ મેનાદિ વિ. સ. ૧૬૪ (૧૬૪૨) પ્રથમ જમાદ સુદિ ૧૧ ના રોજ કચપુરસિંહરીથી આ દીરવિ ત્યજરિ આ ફરમાન આપ્યું હતું.

ફરમાન બીજું

જૈનોને સંપ રાખવા માટેનો પ્રાર્થનાપત્ર

આઠ અકબરે નહીં પણ મોલવી અબુલફઝલે ઈલાહી સન ૪૦ની તા ૨૨ મીએ વાકે અનવીસ સરકુદીન હુસેન પાસે પત્ર લખાવ્યો હતો કે, “ ખરતરગચ્છવાળાની વિનિતિથી આ પત્ર લખવામા આવે છે કે, તપગચ્છ અને ખરતરગચ્છવાળાએ અદરો અંદર ઝગડા કરવા નહીં બનેએ પ્રવચનપરીક્ષા જેવા અથો બનાવવા નહીં. બને સપ્રદાયોને પ્રેમ અને મેળ બનાવી રાખવા પ્રાર્થના છે ”

(—યુગપ્રધાન જિનયદ્રસૂરિ, પરિશિષ્ટ ચ, પૃ૦ ૩૦૫)

નોંધ—ખરતરગચ્છના ભદ્રારક જિનયદ્રસૂરિએ સં ૧૬૪૧ મા જાસોરમા અને સં ૧૬૪૨મા પાટણમા ચોમાસુ કર્યું હતું આ પાટણના ચોમાસામા તપગચ્છના આઠ વિજયમેનસૂરિ અને ખરતરગચ્છના આઠ જિનયદ્રસૂરિ વચ્ચે મહોઠ ધર્મસાગર ગણિયગે સં ૧૬૨૯ મા રચેલા પ્રવચનપરીક્ષા અથ અગે પાટણની રાજસભામા ૧૮ ધ્વિસો સુધી શાસ્ત્રાર્થ થયો હતો

(—યુગપ્રધાન જિનયદ્રસૂરિ, પરિં ક, પૃ૦ ૨૬૪, ૬૫)

સભવ છે કે, આ પ્રસંગને ઉદ્દેશીને પ્રત્યુત પત્ર લખાયો હોય આ પત્ર બનાવટી હોવાની યે સલાવના છે આમ છતાં આ પત્ર કદાચ સાચો હોય તો આ પત્રની સાલવારીમા ૧૦ વર્ષનો કરક હોય એટલે ઈલાહી સન ૩૦ની તાં ૨૨ મી, જુલમી સન ૩૦ કરવરદીનની તાં ૨૨મી, વિં સં ૧૬૪૧-૪૨ મા આ પત્ર લખાયો હોય

ફરમાન ત્રીજું

જૈન ધર્મસ્થાનોની રક્ષાનુ ફરમાન

અલ્લાહુ અકબર

જલાલુદ્દીન મહમ્મદ અકબર બાદશાહ ગાજીનુ ફરમાન

અલ્લાહુ અકબરના સિક્કા સાથે શ્રેષ્ઠ ફરમાનની નકલ અસલ મુજબ છે —

મહાન રાજ્યને ટેકો આપનાર, મહાન રાજ્યના વક્ષાદાર, સારા સ્વભાવ અને ઉત્તમ ગુણવાળા, અજિત રાજ્યને મજબૂત કરનાર, શ્રેષ્ઠ રાજ્યના ભરોસાદાર, શાહી મહેરબાનીને ભોગવનાર, રાજની નજરે

પસદ કરેલ ઊંચા ઇશબળના ખાનોના નમૂના સમાન સુખાશિ-
 ભુદીન (ધર્મવીર) આઝમખાને બાદશાહી મહેરબાનીઓ
 અને બક્ષીસોના વધારાથી શ્રેષ્ઠતાનું માન મેળવી બાણુનું, જે જૂઠી જૂઠી
 રીતભાવવાળા, બિજા ધર્મવાળા વિશેષ મતવાળા અને પથવાળા
 સભ્ય કે અસભ્ય, નાના કે મોટા, રાજા કે રાજ અથવા દાન્ય કે
 નાદાન, દુનિયાના દરેક ઇશબળ કે બાતના લોકો કે જેમાની દરેક
 વ્યક્તિ પરમેશ્વરના નૂરને બહોર ધવાની જગા છે અને દુનિયાને પેદા
 કરનારે નિર્માણ કરેલ ભાગ્યને બહોર ધવાની અસદ્ જગા છે તેમજ
 સુદિસત્ત્વાલક (ઈશ્વર)ની અબાયળીમરેલી અનામત છે તેઓ
 પોતપોતાના શ્રેષ્ઠ માર્ગમા દૃઢ રહીને તથા તન અને મનનું સુખ
 લોગવીને પ્રાર્થના અને નિત્ય ક્રિયાઓમા તેમજ પોતાના દરેક હેતુઓ
 પ્રાપ્ત કરવામા લાગેલા રહી, શ્રેષ્ઠ બક્ષીસ કરનાર (ઈશ્વર) તરફથી
 અમને લાખી ઉમર મળે અને સારાં કામ કરવાની પ્રેરણા ધાય
 એવી દુવા કરે. કારણકે માણસ બાતમાથી એકને રાજાને ઇશબળે
 લાગે ચલાવવામા અને સરદારીનો પહેરવેશ પહેરાવવામા પૂરેપૂરું
 જહાપણ એ છે કે તે સામાન્ય મહેરબાની અને અત્યંત દયા કે જે
 પરમેશ્વરની સ્વપૂર્ણ દયાનો પ્રકાશ છે તેને પોતાના નજર આગળ
 રાખી જો તે બધાઓની સાથે મિત્રતા મેળવી ન શકે તો ઓછામા
 ઓછું બધાઓની સાથે સલાહસપનો પાયો નાખી પૂજવાલાયક
 બાતના (પરમેશ્વરના) બહાઓ સાથે મહેરબાની, માયા અને દયાને
 રસ્તે સાથે અને ઈશ્વરે પેદા કરેલી બધી વસ્તુઓ (બધા પ્રાણીઓ)
 કે જે ઊંચા પાયાવાળા પરમેશ્વરની સુદિનાં કૃણ છે, તેમને મદદ
 કરવાની નજર રાખી, તેમના હેતુઓ પાર પાડવામા અને તેમના
 રીતરિવાજો અમલમા લાવવાને મદદ કરે, કે જેથી બળવાન નિબળ
 ઉપર બુલમ નહીં ગુબ્બરતા દરેક મનુષ્ય મનથી ખુશી અને સુખી ધાય.

આ ઉપરથી યોગાભ્યાસ કરનારાઓમા શ્રેષ્ઠ હીરવિજયસૂરિ
 સેવકા અને તેમના ધમને પાલનાશ કે જેમણે અમારી હજુરમા
 હાજર ધવાનું માન મેળવ્યું છે અને જેઓ અમારા હરબારના ખરા

હિતેચ્છુઓ છે તેમના યોગાભ્યાસનું ખરાપણ વધારે અને પર
મેશ્વરની શોધ ઉપર નજર રાખી હુકમ થયો કે, તે શહેરના (તે
તરફના) રહેવાસીઓમાથી કોઈએ એમને હરકત (અડચણ) કરવી
નહીં અને તેમના દેવમંદિરો તથા ઉપાશ્રયોમાં ઉતારો કરવો નહીં
તેમ તેમને તુચ્છકારવા પણ નહીં વળી, જો તેમાનુ (મંદિરો કે
ઉપાશ્રયોમાનુ) કંઈ પડી ગયું કે ઉજ્જડ થઈ ગયું હોય અને તેને
માનનારા, આહનારા કે ખેગત કરનારાઓમાથી કોઈ તેને સુધારવા કે
તેનો પાયા નાખવા ઈચ્છે તો તેને કોઈ ઉપલક્ષ્ણ જ્ઞાનવાળા (અજ્ઞાની)એ
કે ધર્માન્ધે અટકાવ પણ કરવો નહીં અને જેવી રીતે ખુદાને નહીં
ઓળખનારા, વરસાદનો અટકાવ અને એવા ખીજા કામો કે જે
ઈશ્વરના અધિકારના છે તેનો આરોપ, મૂર્ખાઈ અને ખેવદ્વંદ્વીને લીધે
જાદુના કામ જાણી તે બિચારા ખુદાને ઓળખનારા ઉપર મૂકે છે,
અને તેમને અનેક પ્રકારના કષ્ટો આપે છે. એવા કામો, તમારા રક્ષણ
અને બદોબસ્તમા છે કે જે તમે સારા નસીબવાળા અને બહોશ
છો તેમના હાથે થવા જોઈએ નહીં, વળી એમ પણ સાલળવામાં
આવ્યું છે કે, હાજી હુખીખુદલાહ કે જે અમારી સત્યની શોધ
અને ખુદાની ઓળખાણુ વિશે થોડું જાણે છે તેણે આ જમાતને
ઈજા કરી છે. આથી અમારા પવિત્ર મનને કે જે દુનિયાનો બદોબસ્ત
કરનાર છે, તેને ઘણું ખોટું લાગ્યું છે (હ ખનુ કારણ થયું છે.)
માટે તમારે તમારી રિયાસતથી એવા ખખરદાર રહેવું જોઈએ કે,
કોઈ કોઈના ઉપર જીલમ કરી શકે નહીં. તે તરફના વર્તમાન
અને ભવિષ્યના હાકેમો, નવાળો અને રિયાસતનો પૂરેપૂરો અથવા
કેટલેક અંશે કારભાર કરનાર મુતસદ્દીઓનો નિયમ એવો છે કે,
રાજાનો હુકમ કે જે પરમેશ્વરના ફરમાનનું રૂપાતર છે તેને પોતાની
સ્થિતિ સુધારવાનો વસીલો જાણી તેનાથી વિરુદ્ધ કરે નહીં અને તે
પ્રમાણે કરવામા દીન અને દુખિયાનું સુખ તથા પ્રત્યક્ષ સાચી આબરૂ જાણે.

આ ફરમાન વાંચી તેની નકલ રાખી લઈ આ ફરમાન તેમને
(પાછું) આપવું જોઈએ કે જેથી હ મેશાની તેમને માટે સનદ

યાય તેમ તેઓ પોતાની ભક્તિની ક્રિયાઓ કરવામાં ચિતાતુર થાય નહીં અને ઈશ્વરભક્તિમાં ઉત્સાહ રાખે. એ જ ફરજ બાળી એથી વિરુદ્ધનો હખલ થવા દેવો નહીં.

ઈલાહી સવત્ ૩૫ ના અઝાર મહિનાની છઠ્ઠી તારીખને ખુરદાઢ નામના દિવસે લખ્યું સુલાખિક ૨૮ માહે મુહરમ સને ૬૬૬ હીજરી

મુરીદો (અનુયાયીઓ)માના નમ્રમા નમ્ર અબુલફઝલના લખાણથી અને ઈલાહીમ હુસેનની નોંધથી

નકલ અસલ મુજબ છે

(- 'સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ, પૃ. ૦ ૩૭૫ થી ૩૭૮)

નોંધ -આ અઠમરે જુલ્સી સન ૩૫-૩૬ ઈલાહી સન ૩૫-૩૬ના નવમા અઝાર મહિનાની તા ૬ ઈરાની ખુરદાઢ નામના દિવસે (આ દિવસે પાસ્તી પચમિમાં ૬ અરો જરથોસ્તનો દીશો લખાય છે) હીજરી સન ૬૬૬ પહેલા મહોરમ મહિનાની ૨૮ મી તારીખે, વિ સ ૧૬૪૭ના આસો વદિ))ના રોજ ઈ સ ૧૫૬૧ના નવેમ્બરમાં મૂજરાતના સૂબા ઈ સ ૧૫૮૭થી ૧૫૬૨ સુધીના આઝમખાન (મિસ્લ અજમ કાકા)ને આ ફરમાન મોકલી આ વિજયપુરથી મેવડાના ધમસ્થાનોની રક્ષા કરવા મદદ પ્ધાન આપવા જણાવ્યું હતું

સભ્ય છે કે તે સોરઠના સૂબા આઝમખાનના પુત્ર ખુરમે ધમ મૂલતી રતુજબ તીથનો નાશ કરવાની તથારી કરી હતી ત્યારે બાંસ્ટાહે આ ફરમાન મેલ્યું તેને શ્રેય છે.

બનવા તેમ છે કે દુહા જૂદા રચના જેનોએ બાંસ્ટાહ સમસાવવાનો છે એમ માની આ સમય દરમિયાન રતુજબ તીથના મોટા લિખાસાદનો જ્યોદ્ધાર કરી સેવાની બાવનાથી બાંસ્ટાહ પાસે પરવાનગી માગી હોય પરંતુ બાંસ્ટાહ બાનુમદ ગણિ બનેલી બાવના મુજબ તેની વ્યવસ્થા કરી હોય તે પછી જ બાંસ્ટાહે આ હીતવિજયસૂચિને જૈન તીર્થો ક્ષેત્ર આપ્યા અને તે તે સ્થાનો મદ્રે અહિંસાના દુક્રમે કમચા, તથા સેની તેજપાસે રતુજબના મોટા લિખાસાદનો જ્યોદ્ધાર કરાવ્યો અને આ દીરવિ ત્પસુરિએ ૭૪૧ પછી તે રતુજબતીથનો સંધ કરાવી ત્યાં થણાં લિખાસેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

કરમાન ચોથુ જૈનાચાર્યને જૈનતીર્થાનું દાન

અકબર બાદશાહ લખે છે કે, મારા તાબાના માલવા, શ
જહાંનાબાદ, લાહોર, મુલતાન, અમદાવાદ, અજમેર, મેરઠ, જૂજર
બગાળ વગેરે મુલકો તથા ખીજ જે નવા તાબામા આવે તે મુલકે
સૂખા કરોડપતિ અને જગીરદારોને સૂચના કરવામાં આવે છે કે

શ્વેતાબર જૈનાચાર્ય હીરવિજયસૂરિ તથા તેમના શિષ્યો જે પા
મનવાળા સાધુપુરુષો છે તેમના દર્શનથી મને ઘણો આનંદ થયો
તેમની માગણી છે કે, અમારા તીર્થ સિદ્ધાચલજી, ગિરનાર
તારગાજી, કેશરિયાનાથજી, આબૂજી, રાજગૃહીની પાત્ર પકાડી
સમેતશિખરજી વગેરે શ્વેતાંબર તીર્થસ્થાનો છે તેમા તથા
આસપાસની ભૂમિકામા કોઈ જીવની હિંસા થાય નહીં એવો હુ
કરવો જોઈએ અમને આ માગણી બ્યાજખી લાગે છે તપાસ કર
નક્ષી થયુ છે કે, આ સ્થાનો શ્વેતાંબર જૈનોનાં છે. હું આ
સ્થાનો શ્વેં આં હીરવિજયસૂરિને અર્પણુ કરુ છુ કે, તે
એ પવિત્ર સ્થાનોમા શાંતિથી પ્રભુની ઉપાસના કરે આ સ્થ
શ્વેતાંબર સમાજનાં છે, તેમની માલિકીના છે બ્યા સુધી સૂર્ય,
તપે ત્યા સુધી આ કરમાન જૈન શ્વેતાંબરોને માટે અમર રહે.
કરમાનના અમલમાં કોઈએ દબલ કરવી નહીં આ તીર્થોના પર્વતો
ઉપર, નીચે કે આસપાસ યાત્રાધામોમા કોઈએ કોઈ જાતની જીવા
કરવી નહીં આ હુકમનો પાકો અમલ કરવો કોઈએ ઊલટું વ
નહીં. ખીજ સનદ માગવી નહીં. જીલસી સન ૩૭ માહે
ખેડેસ્ત મુતાખિક રવીઉલ અવલ, મિતિ ૭ મી

નોંધ:- આ કરમાન અમદાવાદમા શેઠ આણુજી કલ્યાણજીની પેઢીમા
તેની લખાઈ ૨ ફૂટ, પહોળાઈ ૧ ફૂટ અને ૫ ઈંચ છે ઘોળા કપડા
સોનેરી શાહીથી લખેલુ છે ઉપર ડાબી તરફ બાદશાહી મહોર લાગેલી છે ૨
કોટની રાજકુમાર કોલેજના “ મુનશી મહમ્મુદ અબ્દુલ્લાએ ” તેનો અ
અનુવાદ કર્યો છે

(પ્રક્રં ૪૦, પૃં ૪૮

આં અકબરે આં હીરવિજયસૂરિને જીલસી સન ૩૭, ઈલાહી

૩૭ના બીજા અરદીએક્કન મહિનાની બીજી-ત્રીજી તારીખે, દીગરી સન ૧
ના ત્રીજા રવિચંદ્ર અવસ મહિનાની તા. ૭ મીએ સિદ્ધાચંદ્ર જિસ્તાર તારના
કેશરિમાજી આપુ, રાજગૃહીના પાત્ર પહાડો, સમ્મેનાદિખર વગેરે તીર્થો
સ્નાન કરી જઈને દોવાનું નક્કી કરી આ બધા તીર્થો આ હીરવિજયસૂરિ
દેવજીને આપ્યાં અને તે તે સ્થાનોમાં અર્ધિસાનો દુકમ આપ્યો.

પરંતુ આ હરમાનના અનુવાદમાં આપેલ મહિનાના નામમાં ફરક થયો છે.
જુલસી સન ૩૭ ઇસાદી સન ૩૭ ના ફસ્તહીન મહિનાની પહેલી
તારીખે, દીગરી સન ૧ ના જમાલિચંદ્રાની મહિનાની તા. ૫ દિંદી સ
૧૧૪૬ મુ. સ. ૧૧૪૮ની ચૈત્ર મુદિ ૭ અને તા. ૧૦-૩-૧૫૬૨ હે.વ.

હરમાનમાં થયેલ અરદીએક્કન મહિનો ફસ્તહીન મહિનાથી બીજો મહિનો
છે તો આ રીતે મેળવતાં હારે બીજા સંવતોના પશુ બીજા બીજા મહિના આવે.

તો સમજ છે કે બાલ્લાદ અકબરે જુલસી ઇસાદી સન ૩૭ બીજા
અરદીએક્કન મહિનાની તા. ૩ જી દીગરી સન ૧ રજા મહિનાની
તા. ૭મી દિંદી વિ સ. ૧૧૪૬ના વશામ મુ. ૧ અને તા. ૧૦-૪-૧૫૬૨
ને ડાંગ આઠ હીરવિજયસૂરિને આ હરમાન આપ્યું હે.વ.

આ હીરવિજયસૂરિને આ તીર્થ મળ્યું તેથી ખબતના સોની
તેજપાન વગેરે મુનુજીવીયના મોળા નિબાસાદનો 'નંદિવર્ધન જિન
પ્રામ્યાદ' નામ આવી છવોદાર કરાવ્યો. બીજા જીનેએ નવા નવા નિબાસો
બનાવ્યાં. આઠ હીરવિજયસૂરિએ સ. ૧૧૪૬ પ્રથમ ચૈત્ર મુદિ ૧૫ ન રોજ
પાગલના ડેરી પાગલા ચાત્રાસથ સાથે મુનુજીવીયની ચાત્રા કરી અને
નંદિવર્ધન જિનપ્રાસાદ વગેરેની પ્રતિષ્ઠા કરી (ઇતિ પ્રક. ૫૮ મું)

ફરમાન પાંચમું

અર્ધિસાનુ ફરમાન

મલ્ખાદ અકબર

ચક્ર-પ્રતિમાશાલી (ચમકદાર) ફરમાન

જિસ પા મુદ્ર 'મલ્ખાદ અકબર' નગી હુર હ. ૧

તાંબેય શહરપૂર ૪ માહ મહર આન્હી સન્ ૩૭ ।

પૂર્વિક ઉમદનૂમ મુન્ક રુઝનૂમ સન્તનત ઉચ કાહેરાત ઉચ્ચદ્રીષા
નિશામુરિન સદ્દરાઈ જો શાદશાહકા જ્યાપાત્ર હ, માદમ હો પૂર્વિક મરા

(बादगाहका) पूर्ण हृदय तमाम जनता यथा सारे जानदारों (जीवधारियों) के शांतिके लिये लगा है कि समस्त ससारके निवासी शांति और सुखके पालनेमें रहे। इन दिनोंमें ईश्वरभक्त व ईश्वरके विषयमें मनन करनेवाले जिनचंद्रसूरि खरतर भट्टारकको मेरे मिलनेका सौभाग्य प्राप्त हुआ उसकी ईश्वरभक्ति प्रगट हुई। मैंने उसको बादगाही मिहरवानियोंसे परिपूर्ण कर दिया उसने प्रार्थना की कि इससे पहिले ईश्वरभक्त हीरविजयसूरि तपसीने (हजूरके) मिलनेका सौभाग्य प्राप्त किया था उसने प्रार्थना की थी कि हरसाल बारह दिन साम्राज्यमें जीववध न हो और किसी चिडीया या मच्छीके पास न जाय (न सतावे) उसकी प्रार्थना कृपाकी दृष्टिसे व जीव बचानेकी दृष्टिसे स्वीकार हुई थी, अब मैं आगा करता हू कि मेरे लिये (एक) सप्ताहभरके लिये उसी तरहसे (बादगाहका) हुकम हो जाय। इसलिये हमने पूर्ण दयासे हुकम किया कि आषाढ मासके शुक्लपक्षमें सात दिन जीववध न हो और न सतानेवाले (गैर मूजी) पशुओंको कोढ़ न सतावे, उसकी तफसील यह है — नवमी, दशमी, एकादशी, द्वादशी, त्रयोदशी, चतुर्दशी, और पूर्णमासी। वास्तवमे बात यह है कि, चूंकि आदमीके लिये ईश्वरने भिन्न भिन्न अच्छे पदार्थ दिये हैं, अतः उसे पशुओंको न सताना चाहिए और अपने पेटको पशुओंकी कब्र न बनावे; कुछ हेतुवश प्राचीन समयके कुछ बुद्धिमान लोगोंने इस प्रथाको चला दिया था। चाहिये कि जैसा उपर लिखा गया है उस पर अमल करें, इसमें कमी न हो और इसे (हुकमको) कार्यरूपमे परिणत करनेमे बहुत सहनशीलतासे काम लें। उपर लिखी तारीखको लिखा गया।

अबुलफज़ल व वाक्यानवीस इब्राहीमवेरा

नकल—(१)

उडीसा और उडीसा की सब सरकारे (ओरिसा प्रान्त)

जिहन्ताबाद

खिलजीयाबाद

मारोहा (मादोहा)

सरीफाबाद

तारीकाबाद	सासा गाँव
गोरीया	सार काम
कफदा	सलीमाबाद
काँचर	सखसल (सिलसल)
मठाद (टाण्डा)	फतेहाबाद
साजपुर	मुराबाद
हसनगाँव	महमूदाबाद
	मदारफ

नकल—(२) अवधप्रान्त फरमान बयाजी व मोहर “अल्लाह अकबर”
असफगर ४ शहरपूर माह महर आलही सन् ३७ आकि
बागीरद्वारान करोडियान ओ मुरसदियान सूबे अवध बिदानद ।

अवध	बहराइच
स्वर्गबाद	गोरखपुर
मदनउ	

नकल—(३) जिन्ही आगरा प्रान्त

कग हुआ आषा उपरका भाग नहीं मिला ।	
देहली	सगर्दिद
बदायु	सम्बन्ध
जिमार-जिगेबा	सहारनपुर
जिबानी	

मौख : सरतराबाद गणनीय यति धीपुनमबैरजीक तीक्ष्णमे हानदी
में हवे पाँच सादी जगमानोही नकमे प्रम हुई जिनमें तीन केरस आगदी
अशहदा के जगारिके जगमान हूँ : x x x ये तीन जगमान कगसा लूबा उदीना
अरु ओर देहलीके हूँ ।

(—पीमान अमरम ६७ नाँ । अने सरतराबाद नादराजे समेधा
जगमान पीलियामरि परिशिष्ट पृ ३०१ श्री ३८)

નોંધ:- ખરતરગચ્છમા આં જિનસાગરથી સં ૧૬૮૬મા ‘આચાર્ય યગચ્છ’ નામે લઘુગાખા ચાલી હતી (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૯૦) આ શાખાના ચતિવર શ્રીપૂતમચ દ્વચે શ્રીઅગરચ દ્વચ નાહટાને મૂળ શાહી કરમાનો નહીં પણ પાચ શાહી કરમાનોની નકલ આપી હતી હતી, જેમા (૧, ૨, ૩) ઓરિસા પ્રાત; અવધ પ્રાત અને દિલ્હી પ્રાતના કરમાનો હતા, જે ઉપર છપાયા છે (૪, ૫) પહેલા કરમાન નબર ખીજમા છપાયેલ પ્રાર્થના-પત્રની એ નકલો હતી

બાદશાહ અકબરે ઇલાહી સન ૩૭ના મિહિર માસની તા ૪થીએ શેહેરવરને રોજ આં જિનચંદ્રસૂરિને અહિસાતુ કરમાન આપ્યુ હતુ, તેની આ જૂદા જૂદા પ્રાતો માટેની કરમાનોની નકલો છે

ખરતરગચ્છના આં જિનચંદ્રસૂરિ હિદી સં ૧૬૪૮ના અપાડ માસમાં ખલાતથી વિહાર કરી સિરોહીમા પર્યુષણપર્વ અને જાસોરમા ચોમાસુ પૂરુ કરી સં ૧૬૪૮ના ફાગણ સુદિ ૧૨ના રોજ ઇંદના દિવસે લાહોર પધાર્યા, પછી સં ૧૬૪૯મા લાહોરમા, સં ૧૬૫૦મા હાપુડમા, સં ૧૬૫૧મા લાહોરમા ચોમાસુ કરી સં ૧૬૫૨મા હાપુડમા ચોમાસુ કરી જેસલમેર, મારવાડ તરફ પધાર્યા હતા તેમણે સં ૧૬૬૦મા પાટણમા, સં ૧૬૬૮મા પાટણમા, સં ૧૬૬૯મા સાધુવિહાર ખોલાવવા માટે આગરામા અને સં ૧૬૭૦મા મિલાડામા ચોમાસા કર્યા હતા તેમણે સં ૧૬૭૦ના આં વં ૨ મિલાડામાં સ્વર્ગગમન કર્યું

તેમના વિહારની અને ઉપરના કરમાનની સાલવારી મેળવીએ તો સ્પષ્ટ થાય છે કે, તેમણે લાહોરમા આવતા તરત જ બાદશાહ પામેથી કરમાનો વગેરે વિવિધ લાભો લેવા પ્રયત્ન ચાલુ કર્યો હતો જેમકે, ઇલાહી સન ૩૭ કરવરદિનની તા ૧ લીને રોજ હીજરી સન ૧૦૦૦ જમાદિઉસાની તા ૫, હિદી વિં સં ૧૬૪૯ના ચૈત્ર સુદિ ૭, તા ૧૦-૩-૧૯૯૨ હોય; જ્યારે આ કરમાન ઇલાહી સન ૩૭ની સાલમા મેહેર મહિનાની તા ૪ના રોજ અપાયુ હતુ, તો તે દિવસે હીજરી સન ૧૦૦૦નો ૧૨મા જિસ્દજ મહિનાની તા ૧૦મી, હિદી વિં સં ૧૬૪૯ના ખીજ અપાડ સુદિ ૧૧ અને તા ૧૪-૮-૧૯૯૨ આવે તે દિવસે આ કરમાન અપાયુ હોય તે પૈકી પન્નમ પ્રાતતુ કરમાન ગુમ થયું હતુ, પણ ઉપરના ૩ કરમાનોથી આ મૂળ કરમાન ક્યારે અપાયુ તેનો અનુમાનથી સ્પષ્ટ દિવસ જાણી શકાય છે

સાથેસાથ એ પણ જાણી શકાય છે કે, ખાં અકબરે મહોં લાનુચદ્ર ગણિવરની ‘ ધર્મસ્થાનો ધર્માચાર્યોના હાથમા સોપાય ’ આવી સલાહથી આં

इरमान सातसुं आडिंसातुं इरमान

जोधपुरनिवासी मुनशी देवीप्रसादजीने इस फारसी फरमानका हिंदीमें इस तरह अनुवाद किया है—

फरमान अकबर बादशाह गाजीका

सूबे मुलतानके बड़े बड़े हाकिम, जागीरदार, करोड़ी और सब मुत्सदी (कर्मचारी) जान लें कि, हमारी यही मानसिक इच्छा है कि सारे मनुष्य और जीवजंतुओंको सुख मिले, जिससे सब लोग अमन चैनमें रह कर परमात्माकी आराधनामें लगे रहे। इससे पहिले शुभ चिंतक तपस्वी जयचंद (जिनचंद्र)सूरि खरतर(गच्छ) हमारी सेवामें रहता था। जब उसकी भगवद्भक्ति प्रगट हुई तब हमने उसको अपनी बादशाहीकी महरबानियोंमें मिला दिया। उसने प्रार्थना की कि, “इससे पहिले हीरविजयसूरिने सेवामें उपस्थित होनेका गौरव प्राप्त किया था, और हरसाल बारह दिन मागे थे, जिनमें बादशाही मुल्कोमे कोई जीव मारा न जावे, और कोई आदमी, किसी पक्षी, मछली और उन जैसे जीवोंको कष्ट न दें। उसको प्रार्थना स्वीकार हो गई थी। अब मैं भी आशा करता हूं कि एक सताहका और वैसा ही हुक्म इस शुभ चिंतक के वास्ते हो जाय”। इसलिये हमने अपनी आमदयासे हुक्म फरमा दिया कि आषाढ शुक्ल पक्षको नवमीसे पूर्णमासी तक सालमें कोई जीव मारा न जाय और न कोई आदमी किसी जानवरको सतावे। असल बात तो यह है कि जब परमेश्वरने आदमीके वास्ते भाति भांतिके पदार्थ उपजाये हैं, तब वह कभी किसी जानवरको दुःख न दे और अपने पेटको पशुओंका सरघट न बनावे। परंतु कुछ हेतुओंसे अगले बुद्धिमानोंने वैसी तजवीज की है। इन दिनों आचार्य ‘जिनसिंह’ उर्फ ‘मानसिंह’ने अर्ज कराई कि पहिले जो उपर लिखे अनुसार हुक्म हुआ था वह खो गया है, इसलिये हमने उस फरमानके अनुसार

હીરવિજયસૂરિને સ્વ જૈન તીર્થો જેટ આપ્યા હતાં સભવ છે કે, આ નિન્યસ્ટસૂરિના અનુયાયીઓએ બુદ્ધિપૂર્વક આ તીર્થ જેટ આપ્યાની માખતમાં પણ વિરોધ કર્યો હોય.

(—મુગ્ધધાન નિન્યસ્ટસૂરિ, પરિણટ ગ ૫ ૨૮ થી ૨૮૩)

આ હરમાનથી વિરોધ એ જાણવા મળે છે કે ઓરિસા વગેરે પ્રતિ ક્યા ક્યા પ્રદેશમાં હતા. તથા એ પણ ચોક્કસ થાય છે કે આ બ્રહ્મચરે આ હીરવિજયસૂરિને પયુષ્ણના ૧૨ દિવસની અમાસિનું હરમાન આપ્યું હતું અને આ નિન્યસ્ટસૂરિએ તેમની પ્રશંસા કરી બીજા હરમાનોની માખણી કરી હતી.

હરમાન છકું

જૈન ધર્મસ્થાનોની રક્ષા અને અહિંસા વગેરેનું હરમાન
અણાકું અકળર

અળુ અલ મુજકરર મુલતાન. ... નો કુંકમ છે આ હરજ્ઞના
નિશાનની નકલ અસલ મુજબ છે

આ વળતે જો આ હરજ્ઞનાવાળા નિશાનને બાદશાહી મહેરબાનીથી નીકળવાનું મળ્યું (છે) કે હાથના અને બવિખ્યના હાકેમો જાગીરદારો કરોડીઓ અને જૂજશત સૂબાના તથા સોરઠ સરકારના મુત્સદ્દીઓએ એવઠા (જૈન સાધુ) લોકો પાસે આવે અને આજણને તથા સેસ અને પાડાને કોઈ પણ વળતે માણવાની તથા તેના આમડા ઉતારવાની મનાઈ સબખી મેલ અને મુજબના ચિહ્નવાળું હરમાન છે અને તે મેલ હરમાન પાછળ લખેલું છે કે, “હર મહિનામાં કેટલાક દિવસ એ ખાવાને ઇચ્છું નહીં એ ફરજ અને બ્યાજબી બલુવું તથા જે પ્રાણીઓએ ધરમા કે ઝાડ ઉપર માળા નાખ્યા હોય તેવાઓનો શિકાર કરવાથી કે કેલ કરવાથી (પાજરામાં પૂરવાથી) દૂર રહેવામાં પૂરી ઠાગજી રાખવી.” (વગી) એ માનવાલાયક હરમાન લખ્યું છે કે, ચોમાઝ્યાસ કરનારાઓમાં મેલ હીરવિજયસૂરિના શિષ્ય વિજયસેનમૂરિ એવઠા અને તેના ધર્મને પાળનારા, જેમણે અમાણ હરબાણમાં હાજર થવાનું માન મેળવ્યું છે અને જેઓ અમાણ હરબાણના ખાસ હિતેશ્વરો છે તેમના ચોમાઝ્યાસનું ખરાપવું અને

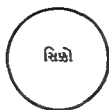
વધારે તથા પરમેશ્વરની શોધ ઉપર નજર રાખી (હુકમ થયો) કે, એમના દેવલ કે ઉપાશ્રયમા કોઈએ ઉતારો લેવો નહીં અને એમને તુચ્છ કરવા નહીં. તથા જો તે જીર્ણ થતાં હોય અને તેથી તેના માનનારા ચાહનારા કે ખેરાત કરનાઓમાથી કોઈ તેને સુધારે કે તેનો પાયો નાખે, તો કોઈ ઉપલક્ષિયા જ્ઞાનવાળાએ કે ધર્માન્ધે તેનો અટકાવ કરવો નહીં અને જેવી રીતે ખુદાને નહીં ઓળખનાર, વરસાદનો અટકાવ અને એવા કામો કે જે પૂજવાલાયક જાતના (ઈશ્વરના) કામો છે તેનો આરોપ, મૂર્ખાઈ અને બેવકૂફીના લીધે જાહુતાં કામ જાણી તે બિચારા ખુદાને માનનારા ઉપર મૂકે છે અને તેમને અનેક જાતના દુખો આપે છે. તેમ તેઓ જે ધર્મક્રિયાઓ કરે છે તેમાં અટકાવ કરે છે, એવા કામોનો આરોપ એ બિચારાઓ ઉપર નહીં મૂકતા, એમને પોતાની જગ્યા અને મુકામે સુખેથી લક્ષિતનું કામ કરવા દેવું તેમ પોતાના ધર્મ મુજબ ક્રિયાઓ કરવા દેવી

તેથી તે શ્રેષ્ઠ ફરમાન મુજબ અમલ કરી એવી તાકીદ કરવી જોઈએ કે એ ફરમાનનો અમલ સારામા સારી રીતે થાય અને તેની વિરુદ્ધ કોઈ હુકમ કરે નહીં દરેકે પોતાની ફરજ જાણી ફરમાનથી દરજૂજર કરવી નહીં અને તેની વિરુદ્ધ કરવું નહીં.

તા. ૧ લી શહરયૂર મહિનો, ઇલાહી સન ૪૬, સુવાદિક તા ૨૫ મહિનો સફર, ૧૦૧૦ હીજરી

પેટા ભાગનું વર્ણન

ફરવરદીન મહિનો, જે દિવસોમા સૂર્ય એક રાશિમાથી બીજી રાશિમા જાય તે દિવસો, ઇદ મેહુરનો દિવસ, દરેક રવિવારો, તે દિવસ કે જે બે સૂર્યાના દિવસોની વચ્ચે આવે છે રજમ મહિનાના સોમવારો, આખાન મહિનો કે જે બાદશાહના જન્મનો મહિનો છે. દરેક શમશી મહિનાનો પહેલો દિવસ, જેનું નામ ચોરમઝ છે અને બાર પવિત્ર દિવસો કે જે શ્રાવણ મહિનાના છેદા છ અને ભાદરવાના પ્રથમ છ દિવસો મળીને કહેવાય છે

આ સિક્કામા માત્ર કાજી ખાન મહમુદનુ નામ વચાય
છે સિવાયના અક્ષરો વાચતા નથી

આ સિક્કામા અકબરશાહ મુરીદ બાદા દાશખ આ પ્રમાણે
લખેલ છે (—મુરીદશર અને સમ્રાટ પૃ ૦ ૩૭૮ થી ૩૮૧)

નોંધ —ખાદ્યાદ અકબરે ઈસાવી સન ૪૬ શબ્દેશર મદિનાની તા ૧લી,
દી ૪૨ી સન ૧૧ સાર મદિનાની તા ૨૫મીના રોજ આ દોરવે લખાવેલિખ
આ વિશ્વપસેનમુરિએ આ હરમાન આપ્યું હતું

આજ વિશ્વપસેનમુરિએ આ ખાતાની મૂલ્ય સ ૧૬૪૬ના મા
મુ ૩ના રોજ રાખતપુરથી વિ ૧૨ ઈર્ષો સ ૧૬૪૬ના ૪૬ મુદિ ૧૧ના
રો ૮ ચાંદારમાં પ્રવેશ ઈર્ષો સ ૧૬૪૬-૫ -૫૧ના ચોખામાં સાદોરમાં
આ સ ૧૬૫૨માં સાનેરથી વિ ૧૨ હરી ખાદિમ ઘર્ષ સ ૧૬૫૨માં
મુલત પપાર્ણ (પ્રક ૫૬)

ત્યારે આ હરમાનના વર્ષા ઈસાવી સનના નિસાએ ખીજોદાજીના કોઠાના
આપારે વિ સ ૧૬૫૮ ઈર્ષ સ ૧૬૬૧ આવશે પશુ તે આચાનના
સમયમાં ઉર મુજબ રજ વાનો કરક પડે છે તો સબર છે કે ના અકબરે
આ હરમાન બુઘમી જન ૩૬ ઈસાવી સન ૩૬ શબ્દેશર મદિનામાં જોડે
વિ સ ૧૬૫૮ ઈર્ષ ■ ૧૬૬૨માં નવો પશુ રૂનાદિવિ સ ૧૬૪૮ના
મા ૫ ૧૩ ઈર્ષ સ ૧૫૪૬ના આમરદ મનામા આપ્યું હતું

આ હરમાનમા મુરીદ બાદા દાશખ નામ છે તેનું પુત્ર નામ મિર ૧
દાશખખાન છે / અનુરુત્તિખાન ખાતાનો જુવ દતો.

(—આઈન-ઈ-અકબરી બા ૧ અક્ષેષ અનુવાદ)

इरमान सातमुं अडिंसानुं इरमान

जोधपुरनिवासी मुनजी देवीप्रसादजीने इस फारसी फरमानका हिंदीमें इस तरह अनुवाद किया है—

फरमान अकबर बादशाह गाज़ीका

सूवे मुल्तानके बड़े बड़े हाकिम, जागीरदार, करोड़ी और सब मुत्सद्दी (कर्मचारी) जान लें कि, हमारी यही मानसिक इच्छा है कि सारे मनुष्य और जीवजतुओंको सुख मिले, जिससे सब लोग अमन चैनमें रह कर परमात्माकी आराधनामें लगे रहे। इससे पहिले शुभ चिंतक तपस्वी जयचंद (जिनचंद्र)सूरि खरतर(गच्छ) हमारी सेवामें रहता था। जब उसकी भगवद्भक्ति प्रगट हुई तब हमने उसको अपनी बादशाहीकी महरवानियोंमें मिला दिया। उसने प्रार्थना की कि, “इससे पहिले हीरविजयसूरिने सेवामें उपस्थित होनेका गौरव प्राप्त किया था, और हरसाल वारह दिन मागे थे, जिनमें बादशाही मुल्कोंमें कोड़ जीव मारा न जावे, और कोड़ आदमी, किसी पक्षी, मछली और उन जैसे जीवोंको कष्ट न दें। उसको प्रार्थना स्वीकार हो गई थी। अब मैं भी आशा करता हूं कि एक सताहका और वैसा ही हुक्म इस शुभ चिंतक के वास्ते हो जाय”। इसलिये हमने अपनी आमदयासे हुक्म फरमा दिया कि आषाढ शुक्ल पक्षको नवमीसे पूर्णमासी तक सालमे कोई जीव मारा न जाय और न कोई आदमी किसी जानवरको सतावे। असल बात तो यह है कि जब परमेश्वरने आदमीके वास्ते भाति भांतिके पदार्थ उपजाये हैं, तब वह कभी किसी जानवरको दुख न दे और अपने पेटको पशुओंका मरघट न बनावे। परंतु कुछ हेतुओंसे अगले बुद्धिमानोंने वैसी तजवीज की है। इन दिनों आचार्य ‘जिनसिंह’ उर्फ ‘मानसिंह’ने अर्ज कराई कि पहिले जो उपर लिखे अनुसार हुक्म हुआ था वह खो गया है, इसलिये हमने उस फरमानके अनुसार

નયા ફરમાન ફનામત ક્રિયા છે । પાછિય ફિ જેસ કિસ દિયા ગયા છે, વૈસા હી ફસ બાઝાકા પાછન ક્રિયા જાય । ફસ વિયયમેં બહુત બઢી કોશિસા બૌર તાકીય સમસ ફર ફસકે નિયમોમેં ઠછટફેર ન હોને રેં ।

તા૦ ૩૧ જુરદાદ ફલાહી । સન ૪૯ ॥

હજારત શાવશાહકે પાસ રહનેવાલે દૌસ્તસાંકો હુકમ પહુચાનેસે ઠમદા ઝમૌર બૌર સહકારી રાય મનોહરકી પૌકી બૌર ફવાબા છાલનંદ કે વાકિમા (સમાચાર) કિસ્તનેકી બારીમેં કિસ્તા ગયા ।

(—શુબખાલ નિત્યસ્થરિ, પરિસ્થિતિ ય ૫ ૨૭૮ થી ૨૭૬)

નોંધ — બાદશાહ અઝમરે આ નિત્યસ્થરિને ઈલાહી સન ૪૬૫ ત્રીજા મહિના ખુરદાદની તા. ૩૧મીએ આ અર્દિસાનું ફરમાન આપ્યું હતું આ અઝમરે પહેલાં ઈલાહી સન ૩૭ અને વિ સ ૧૬૪૮માં ખસ્તરખ્તના આ નિત્યસ્થરિને એક અર્દિસાનું ફરમાન આપીને તેની પોતાના પ્રતિ મદે જૂદી જૂદી નકલો કરાવી આપી હતી. (જુઓ ફરમાન ન ૫) તેમાંનું મુઘતાલ પ્રદેશનું ફરમાન જૂમ થયું આચામ ત્રીની વતી આ નિત્યસ્થરિએ તેના જુમ થવાની ખબર પડી ત્યારે, બાદશાહ અઝમર પાસે મુઘતાલ પ્રદેશ મદે તે જ નતના બીજા ફરમાનની માગણી કરી હતી. આથી બાદશાહ અઝમરે તેમને મુઘતાલ વગેરે પ્રદેશ મદે પહેલાં ફરમાનની જેમ બીજું ફરમાન લખી આપ્યું

આ નિત્યસ્થરિ ઈલાહી સન ૩૭ ૩૮ ૩૯માં, ચૈત્રાદિ વિ સ ૧૬૪૬ ૧૬૫ ૧૬૫૧ ૧૬૫૨માં આ પ્રદેશમાં વિચર્યાં હતા તો સમ્મત છે કે, તેમણે આ ફરમાન ફરીવાર બીજો ત્રીજો વર્ષે અથવા ૧ વર્ષ પછી મેળવ્યું હોય.

બીજો વર્ષે મેળવ્યું હોય તો જુલસી સન ૩૬ ઈલાહી સન ૩૬ ત્રીજા મહિના ખુરદાદની તા. ૩૧મી બીજરી સન ૧ ૨ શાઅબ્બાન મહિના, વિ સ ૧૬૪૬ (ચૈત્રાદિ વિ સ ૧૬૫)નો વૈશાખ મહિનો અને ઈ ૧૫૬૫ના મે મહિનામાં મેળવ્યું હોય.

આ ફરમાનમાં અનુક્ર બીજા ફરમાનોની જેમ ૧ વર્ગનો ફરક લખાવો હોય અને કદાચ ૧ વર્ષ બાદ આ ફરમાન મેળવ્યું હોય તો આ ફરમાનની ઈલાહી સન ૩૬ બીજરી સન ૧ ૧૨ વિ સ ૧૬૬ ઈ સ ૧૬ ૪ જેમ સાલવારી આવે

પરતુ આચાર્યશ્રી વિં સં ૧૬૬૦ લગભગમાં ગૂજરાતમાં પાટણ વગેરે સ્થાનોમાં હતા મત્રી કર્મચંદ્રતુ સં ૧૬૫૬માં અમદાવાદમાં મરણ થયું હતું એમ મનાય છે તો સંભવ છે કે આ ફરમાન વિં સં ૧૬૪૯ના વૈશાખ મહિનામાં અપાયું હોય

આ ફરમાનની મૂળ નકલ લખાવના ખરતરગચ્છના જૈનભડારમાં છે આ ફરમાનનો ફોટો અસલી ફારસી લખાણ તથા જોધપુરના મુનશી દેવીપ્રસાદજીએ કચ્છેલ હિંદી અનુવાદ કાશીની માસિક પત્રિકા **સરસ્વતી** સને ૧૯૧૨ના જૂનનો ભા. ૧૩નો અક-છટ્ટો, પૃં ૨૯૩; કૃપારસકોશ આશ્રિતિ ખીજની પ્રસ્તાવના પૃં ૩૧ થી ૩૯; શ્રીઅગરચદ્વજ નાહટાનુ યુગપ્રધાન જિનચંદ્રસૂરિ પૃં ૨૭૬ થી ૨૭૯માં પ્રકાશિત થયા અને ગુજરાતી અનુવાદ જૈન પરપરા ઇતિહાસ પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૮૭-૮૮માં પ્રકાશિત થયો છે

શ્રી અગરચદ્વજ નાહટાએ ખરતરગચ્છના ઇતિહાસને પ્રકાશમાં લાવવા ભરસક પ્રયત્ન કર્યો છે જ્યાં સુધી ખરતરગચ્છનો ઇતિહાસ રહેશે ત્યાં સુધી મત્રી કર્મચંદ્ર અને અગરચદ્વજ નાહટાનુ નામ અમર રહેશે

ફ. નં. ૮

ફરમાનોના સમર્થનમાં

એ અગ્રેજી પત્રો

અકબરના દરબારમાં જૈન સેવકા (સાધુનુ) સ્થાન.

પોર્ટુગીઝ પાદરી પિનહરોના વિં સં ૧૬૫૨ના એ પત્રો મળે છે. તે આ પ્રમાણે—

(૧) તા. ૩-૬-૧૫૯૫નો પત્ર ૧ લો.

(૨) તા. ૬-૧૧-૧૫૯૫નો પત્ર ૨ જો

આ પુસ્તકના પૃં ૧૬૯માં પિનહરો (Pinheiro) નામના એક પોર્ટુગીઝ પાદરીએ લાહોરથી તા. ૩ સપ્ટેમ્બર સને ૧૫૯૫માં પોતાના દેશમાં લખેલ પત્રનું એક વાક્ય ડૉ. વિન્સેટ એ. સ્મિથ ના અગ્રેજી “ અકબર ” માંથી ઉદ્ધૃત કરવામાં આવ્યું છે તે પત્રમાં તેણે જૈનો સળધી વિશેષ હકીકત લખી હતી તે આ છે—

પત્ર ૧ લો.:-

“ This king (Akbar) worships God and the sun,

and is Hindu (Gentile) he follows the sect of Vertic, who are like monks living in communities (congregations) and do much penance. They eat nothing that had had life (anima) and before they sit down, they sweep the place with a brush of cotton in order that it may not happen (non staffrouit) that under them any worm (or insect vermicells) may remain and be killed by their sitting on it. These people hold that the world existed from eternity but others say No, - many worlds having passed away. In thry way they say many silly things which I omit so as not to weary your Reverence.

“રાજા અકબર પરમેશ્વર અને સૂર્યને પૂજે છે અને તે હિંદુ છે તે પ્રતિ સપ્રદાયને અનુસરે છે તે પ્રતિઓ મહાવાસી સાધુની પેઠે વસ્તિમાં રહે છે અને બહુ તપશ્ચર્યા કરે છે તેઓ કઈપણ સજીવ વસ્તુ ખાતા નથી. અને જમીન ઉપર બેસવા પહેલાં જમીનને રૂની કનની પીંછી (બોલા)થી સાફ કરે છે જેથી જમીન ઉપર રહેલા જીવ-જતુનો નાશ થાય નહિ. આ લોકોનું એવું માનવું છે કે-જગત અનાદિ છે પણ બીજાઓ કહે છે કે ઘણી દુનિયાઓ થઈ ગઈ છે. આવી મુર્ખાઈ બરેલી (૧) વાતોથી આપ પૂજ્યશ્રીને કદાજો નહિ આપતા આટલેથી જ વિરમુ છ.”

આવી જ રીતે એક બીજો પત્ર તેણે (પિનહરાએ) તા. ૬ નવેમ્બર ૧૫૬૫ના દિવસે પોતાના દેશમાં લખ્યો હતો, તેમાં જૈનો સબખી જે હકીકત લખી છે તે આ છે -

પત્ર ૨ જો :-

“The Jesuit narrates a conversation with a certain Bobansa († Baban shah) a wealthy notable of Combay favourable to the Fathers.

“He is a deadly enemy of certain men who are called Vertens concerning whom I will give some slight information (delli quali tocato alcuna cosa)

The Vertheas live like monks, together in communities (congregatione) and when I went to their house (in Cambay) there were about fifty of them, there They dress in certain white clothes, they do not wear anything on the head, their beards are shaven not with a razor, but pulled out, because all the hairs are torn out from the beards, and likewise from the head, leaving none of them, save a few on the middle of the head up to the top, so that they are left a very large bald space

They live in poverty receiving in alms what the given has in excess of his wants for food They have no wives They have (the teaching of) their sect written in the script of Gujarat They drink warm water, not from fear of catching cold, but because they say that water has a Soul and that drinking it without heating it kills its Soul, which God created and that is a great sin, but when heated it has not a Soul And for this reason they carry in their hands certain brushes, which with their handles look like pencils made of cotton (bambaca) and these they use to sweep the floor or pavement whereon they walk, so that it may not happen that the Soul (anima) of any work be killed I saw their prior and superior (maggiore) frequently sweep the place before sitting down by reason of that scruple Their chief Prelate or supreme Lord may have about 100,000 men under obedience to him, and every year one of them is elected I saw among them boys of eight or nine years of age, who looked like Angels They seem to be men, not of India, but of Europe At that age they are dedicated by their fathers to this Religion.

They hold that the world was created millions of millenniums ago and that during that space of time God has sent twenty three Apostles and that now in this last age, he sent another one, making twenty-four in all which must have happened about two thousand years ago and from that time to this they possess scriptures, which the others (Apostles) did not compose.

Father Xavier and I discoursed about the saying to them that this one (questo) (Seil apparently the last Apostle) concerned their Salvation.

The Babansa aforesaid being interpreter they said us we shall talk about that another time. But we never returned there although they pressed us earnestly because we departed the next day

“પાદરીઓને અનુકુળ ખભાત શહેરના અમુક ધનાઢ્ય ઉમરાવ બાબનસા (બાબનશાહ-પારસી બહમનશા)ની સાથે થએલી વાતચીતનો પાદરી નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ કરે છે

તે “વ્રતી” ના નામથી જોળખાતા અમુક માણસોનો કટો દુશ્મન છે તે પ્રતિષે સંબંધી હું કંઈક હકીકત આપીશ.

પ્રતિષે સાધુઓની માફક સમુદાયમાં રહે છે અને હું જ્યારે તેમના સ્થાન (ખભાતના ઉપાસ્યમાં) ગયો, ત્યારે તેમનામાં પચાસેક જણ ત્યાં હતા. તેઓ અમુક પ્રકારના સ્વેત વસ્ત્રો પહેરે છે, તેઓ માથા ઉપર કંઈ પણ જોડતા નથી, વળી અજાણી દાહીની હબમત કરાવતા નથી, પણ તે દાહીને જે થી કાઢે છે, અર્થાત્ દાહીના તેમજ માથાના વાળનો તેઓ હોથ કરે છે. માથાની ટોચે વચલા ભાગમાં જ થોડા વાળ હોય છે, આથી કરીને તેઓના માથામાં થોડી ટાલ પડી ગયેલી હોય છે.

તેઓ નિર્જન છે, બિણ્ણમાં, જે ખાદ્યપદાર્થ (ચૂદસ્યોની) જરૂરીયાત ઉપરાત વધેલો હોય છે તે જ લે છે તેઓને સ્ત્રિયો હોતી નથી. ગુજરાતની ભાષામાં તેઓના ધર્મશિક્ષણે લખેલા

હોય છે. તેઓ ગરમ કરેલું પાણી પીએ છે તે શરદી લાગવાના લયથી નહિ, પણ એવા મન્તવ્યથી કે પાણીમા જીવ છે, અને ઉકાળ્યા સિવાય તે પીવામાં આવે તો તે જીવનો નાશ થાય છે આ જીવ પરમેશ્વરે બનાવ્યા છે. અને આમાં (ઉકાળ્યા વગર પીવામા) બહુ પાપ છે. પણ જ્યારે ઉકાળવામાં આવે છે, ત્યારે તેમાં જીવ રહેતો નથી અને આ કારણથી તેઓ તેમના હાથમાં અમુક પ્રકારની પીંછીઓ (ઓઘાઓ) લઈને ફરે છે આ પીંછીઓ તેના દાંડાઓ સહિત રૂની (ઉનની) બનાવેલી સીસાપેનો જેવી લાગે છે તેઓ આ પીંછીઓ વડે જમીન અથવા ખીજી જગ્યાઓ કે જ્યાં તેમને ચાલવાનું હોય છે, તેને સાફ કરે છે, કારણકે તેમ કર્યાથી કોઈ જીવના ઘાત થાય નહિ. આ જોઈને લીધે તેમના વડવાઓને અને ઉપરીઓને ઘણી વખત જમીન સાફ કરતા મેં જોયા છે. તેમના સૌથી મોટા નાયકના હાથ નીચે તેની આજ્ઞામાં રહેનારા એક લાખ માણસો હશે. અને દરેક વર્ષે આમાનો એક ચુટાય છે. મેં તેઓમા આઠ નવ વર્ષની ઉમરના છોકરાઓ પણ જોયા, કે જેઓ દેવ જેવા લાગતા હતા તેઓ હિંદુસ્થાનના નહિ, પરંતુ યુરોપના હોય, એવા લાગતા હતા. આટલી ઉમરે તેમના માતા-પિતા તેમને ધર્મને માટે અર્પણ કરી દે છે

તેઓ પૃથ્વીને અનાદિ માને છે, અને માને છે કે આટલા વખતમા (અનાદિકાળમા) તેમના ઇશ્વરે ૨૩ પેગમ્બરો (પ્રવર્તકો) મોકલ્યા અને આ છેલ્લા યુગમા ખીજો એક મોકલ્યો, એટલે ચોવીસ થયા આ ચોવીસમાને થયે બે હજાર વર્ષ થઈ ગયા છે અને તે વખતથી તે અત્યાર સુધીમા ખીજા પ્રવર્તકોએ નહિ બનાવેલા એવા પુસ્તકો તેઓના કબજામાં છે

ફાધર એવીયરે અને મેં આ બાબત તેમની સાથે વાત કરી અને પૂછ્યું કે- આ છેલ્લા પ્રવર્તકથીજ તમારો ઉદ્ધાર છે કે શું ?

ઉપર્યુક્ત બાબતના અમારો હુલાસિયો હતો અને તેઓએ અમને કહ્યું કે-આ બાબતની આપણે ફરીથી વાત કરીશું. પણ અમે

બીજે દિવસે ત્યાંથી નીકળી ગયા, તેથી અમારાથી ફરી ત્યાં જવાનું નહિ. બે કે તેઓએ અમને ધણો જ આગ્રહ કર્યો હતો ”

(“સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ” પરિશિષ્ટ-૬ પૃ. ૩૬૭ થી ૪૦૨)

નોંધ - આ પત્રો પૈકશીના ૫ ૬૬ તથા ૫ પરમાં લેગીનમાં હપાયા હતા અને મેકસેગને અગ્રહ મેંજક ઇન્ડિયાનિક સોસાયટી મેંજક મેંજક વે. ૪૫ અ. ૧ ૫ ૭ માં આપ્યા હતા સુમસિક ઇતિહાસકાર ડૉ. વિન્સેટ રિમ્મે તા. ૨-૧૧-૧૬૧૮ના દિવસે સામવિશાલ જૈનગ્રામ શ્રીવિજયધમ સુરિને આ પત્રોનો અંગ્રેજી અનુવાદ મોકલ્યો હતો.

પહેલો પત્ર તા. ૩-૮-૧૫૬૫ એટલે વિ. સ. ૧૬૫૨ના માત્રાશુભ, બુધ્ધી સન ૪ બીજરી સન ૧૨ કર્યાં આ અકબરના સમયે લખાયો છે

એ જ રીતે બીજો પત્ર તા. ૬-૧૧-૧૫૬૫માં લખાયો છે

મોતમ બાદશાહોના હુકમરમાં થતી વી મમલુ અને સેવડા-આ સમ્રાટ જૈન શ્વેતાંશ્વર સાધુઓને મારે વપરાયા છે

આ લેખમાં જે અધ્યન્ન વાની ઉમરના સાધુઓ હોવાનું લખ્યું છે તે સમ્ભવતઃ આ વિશ્વસિદ્ધસુરિ વગેરે-૩ ૫ મુક્તિસાગર ન આ રાજસાગરસુરિ ખુશહમ મુનિ નદિવિજયજી ખુશહમ મુનિ સિદ્ધિચંદ્રજી મુનિ ભાવચંદ્રજી મુનિ હેમવિજય અને મુનિ સ્વવિમલ વગેરે હોય.

૬-આ. ૦ બહાંગીર (પરિચય મરિ પ્ર ૪૪ પ ૮૫)

સંખ્યકાળ - બીજરી સન ૧ ૧૫ થી ૧ ૩૫ના સમ્ર મહિનાની તા. ૨૮ વિ. ૧૬૬૩ થી ૧૬૮૪ના ૩ વ.)) સને ૧૬ ૬ થી તા. ૨૮-૧ - ૧૬૨૭

ફરમાન નવમું

આ. ૦ બહાંગીરે જૈન ધર્મસ્થાનોની રક્ષા,

કરમાફ અને અહિસાનું આપેલું ફરમાન

આ ફરમાન પોતાના સમગ્ર રાજ્યની અકર નિમણેલા હાકેમો, અમલકારો, બગીશદારો, કચેરીઓ મુતસદ્દીઓ અને આપ્યા ગૂજરાતના સુબાઓ ઉપર કાઢવામા આ ત્રુ છે એમા તેમણે જણાવું છે કે -

પરમેશ્વરની પ્રીતિ ત્યારે જ મેળવી શકાય છે કે જ્યારે રાજ્યમા રહેલી દરેક વ્યતની યા કોમની રૈયતના મનને આસુહાની અને નિશ્ચિત પણ રહેતું હોય. હાલમા આવક હરખા પરમાન હજીએ જાહેરનાહના

દરબારમાં આવી અમલદારો મારફતે અરજ કરી કે, વિજયસેનસૂરિ, વિજયદેવસૂરિ અને ખુશકુદમ નદિજી (નદિવિજયજી) તેઓ અમારા આચાર્યો છે અને ઠેકઠેકાણે તેમના દેરાં અને ધર્મશાળા છે અને તેઓ હંમેશાં પવિત્ર ધાર્મિક કામમાં, સેવાપૂજામાં અને ઈશ્વરને યાદ કરવામાં મશગૂલ રહે છે અને ખરેખર અમને મજકુર શ્રાવક હરખા પરમાનંદજીની વફાદારીની ખબર છે કે, એ અમારું શ્રેય ચાહનાર વફાદાર માણસ છે, તેથી અમારા જહાપનાહના દરબારમાંથી હુકમ કાઢવામાં આવે છે કે, “ એ કોમની ધર્મશાળા કે તેમના દેરામાં કોઈએ સુકામ કરવો નહીં અને તેની નજદીકમાં પણ કોઈ રીતની દખલગીરી કરવી નહીં અને તેઓ તેને ફરીથી નવાં બનાવવા માગે તો તેમાં અડચણ કરવી નહીં. વળી, તેમના શિષ્યોના મકાનમાં પણ કોઈએ ઉતારો રાખવો નહીં તેઓ જો સોરઠના મુલકમાં શત્રુજયની જત્રા કરવા જાય તો કોઈએ તેમની પાસે કશું માગવું નહીં ” દરેક અઠવાડિયામાં બે વારના દિવસે, એટલે રવિવાર તથા ગુરુવારે, દર મહિને તે મહિનાના પહેલા દિવસે, તેમજ ઈદ (તહેવાર)ને દહાડે, તેમજ દર વર્ષે ચૂર ધરાની છઠ્ઠા શહેરેચૂર શહેરેવર માસમાં તેમજ અમારી ઉમરના જેટલા વર્ષ વીતી ગયા છે તે વર્ષો ગણી દર વર્ષે એક દિવસ એ પ્રમાણે અમારા આખા રાજ્યમાં કોઈ પણ જાનવરની કતલ કરવી નહીં. તેમ તેનો શિકાર કરવો નહીં તેમજ પક્ષી, માછલા વગેરે જીવોને પકડવા નહીં ચા મારવા નહીં આ હુકમ પ્રમાણે ચાલવાને સૌએ કોશીશ કરવી એનાથી વિરુદ્ધ વર્તવાને કોઈને અવકાશ જ નથી.

સૂચના :-

ફારસી ભાષાના સમર્થ અભ્યાસી અને ગુજરાતના સાક્ષરરત્ન શ્રી કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરીએ ફાર્સ ગુજરાતી સભાના સાહિત્યસંગ્રહમાંની જૂની સનદો અને જૂના ફરમાનોના આધારે “ કેટલાક અપ્રસિદ્ધ જૂના લેખો ” એવા મથાળા હેઠળ—
(૧) બાં જહાંગીરનું જૈન મંદિર, ઉપાશ્રય, તીર્થરક્ષા, અમારિનું ફરમાન

- (૨) બા૦ શાહજહાંએ શત્રુ જય પહાડ લે, આપ્યો તે માટેનું ફરમાન.
- (૩) બા૦ શાહજહાંએ સ્થાતિઅવહારની સ્વતંત્રતા આપ્યાનું ફરમાન.
- (૪) બા૦ શાહજહાંએ નગરચોકના મકાનોની રક્ષા માટે આપેલું ફરમાન.
- (૫) બા૦ શાહજહાંએ ચિતામણિ જૈન મંદિર જૈનોને પાણું આપવાનું કહેલું ફરમાન.

(૬) બા૦ અલમ અને જનરલ ગોડાડ'નો શાંતિનો હંદેસલ
આ હ ફરમાનો ૬૦ સં ૧૬૨૪માં બાવનગરમાં લગાયેલી
ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના રિપોર્ટ માં પ્રકાશિત કરાવ્યા છે તેના આધારે
અમે આ નોંધ લખી છે

(વિશેષ માટે જુઓ જૈન સત્ય પ્રકાશ, વર્ષ ૬,
અંક ૨, ક્રમાંક ૬૮, પૃ. ૪૭ થી ૫૪)

નોંધ - શ્રી. કૃષ્ણદાસ મોહનદાસ ઝવેરી આ ફરમાન મટે લખે છે કે
આ ફરમાન બા જહાંગીર તરફથી નીકળેલું છે એની નક્કશમાં કંઈક અક્ષરો
પડેલા છે અને લખ્યા સાલ વગેરે દેવલીક બાબત તેમાં કોતરી નથી. છતાં
પોતાની સ્થિતિમાં આવક કામ પ્રત્યે બાહ્યાલની લાગણી હતી તે એમાંથી
ખુલ્લી રીતે દેખાઈ આવે છે

અનુવાદક શ્રી. કૃષ્ણદાસ મોહનદાસ ઝવેરીએ અનુવાદિત શ્લોક આ
ફરમાનોની હકીકતને જ પુષ્ટ કરે તેનું એક લખાણ શ્રી. હરમોવિંદાસ દારકાદાસ
કાંટાવાળાએ લખેલ “ ઇચ્છુકડી સો વાતો ” નામક પુસ્તકમાંથી ઉદ્ધૃત શ્લોક
છ તે હવે પછીના ફરમાન ન ૧૬ની નોંધમાં આપ્યું છે

બા અકબર મરણ પામ્યો તે પછી જહાંગીર બાહ્યાલ લખે, ત્યારે
તેના વિશાધર્મા બળવા ફાટી નીકળ્યા હવે હિંદ ધર્મલોકી રાજ્ય નથી અકબર
નથી. જહાંગીરી અરાજકતા છે તો હવે અકબરનું ફરમાન માને કાણુ? બાબ સમજ
સૂના પુરમ જેવા ક્રિતાવળિયા ઝૂલી મુસલમાન અમલદારો જૈનતીર્થો-ધર્મ
સ્થાનોને નુકસાન કરશે તો ? બાતી વિચારણાથી આ વિ ન્યસેન્સરિએ બા
જહાંગીરે ખબર આપી આ ફરમાન મેળવ્યું હતું

બા જહાંગીર પોતાના પિતાના પગસે ચાલવા બાંધતો હતો. તેણે
પિતાના દરેક દરેક ફરમાનોને અવસર આવતાં પોતાની મદદર મારી સમજન
ક્યું હતું

સંભવ છે કે સ ૧૬૬૨-૬૩માં બા જહાંગીરે મદદે બાબુવંદની

હયાતીમા કે વિહાર પછી તેની પ્રેક્ષાથી અને હરખચંદ પરમાનંદની માગણીથી આ ફરમાન આપ્યું હોય,

જે કે આં જહાગીરના રાજકાળમા કોઈ ગરબડ બની નથી આં શાહ-જહાંના રાજકાળમા શાહજહાદા ઔરગઝેએ અમદાવાદમા ગરબડ કહેલી, જે અગે આં શાહજહાદાએ યોગ્ય પ્રબધ કર્યો હતો (પ્રક ૪૪ પૃં ૧૦૦, ક નં ૧૬)

આં ઔરગઝેએ ૫૦ પ્રતાપકુશળજીતુ બહુમાન કર્યું હતું (પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૦૪) આં ઔરગઝેએના રાજકાળમા અજમેરના સૂબાઓએ ગરબડ કરી હતી આં ઔરગઝેએ લં વિજયપ્રભસૂરિ, ૫૦ ભીમવિજય ગણિતે ફરમાન આપી જૈન ધર્મસ્થાનો જૈનોને પાછા અપાવ્યા હતા

(પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૦૪, ૧૦૫, પ્રં ૫૮)

આં ઔરગઝેએ ઉપર પ્રમાણે લં વિજયપ્રભસૂરિને ધર્મસ્થાનોની સ્વતંત્રતાનું ફરમાન આપ્યું હતું તે બંને ફરમાનોની અસલ નકલ અમને મળી નથી

ફરમાન દશમુ

અહિ સાનું ફરમાન (અનુવાદ)

અલ્લાહુ અકબર

(તા ૨૬ માહે ફરવરદીન સને ૫ ના કરાર મુજબ ફરમાનની નકલ)

તમામ રક્ષિત રાજ્યોના મોટા હાકેમો, મોટા દિવાનો, મહાન કામેના કારકૂનો, રાજકારભારના બદોબસ્ત કરનારાઓ, જાગીરદારો, અને કરોડિયાઓએ જાણવું કે, દુનિયાને જીતવાના અભિપ્રાય સાથે અમારો ધ્વંસાફી ધરાદો પરમેશ્વરને રાજી કરવામા રહેલો છે અને અમારા અભિપ્રાયનો પૂરો હેતુ તમામ દુનિયા કે જેને પરમેશ્વરે બનાવી છે, તેને ખુશી કરવા તરફ રજૂ થયેલો છે. (તેમા) ખાસ કરીને પવિત્ર વિચારવાળાએ અને મોક્ષધર્મવાળા કે જેમનો હેતુ સત્યની શોધ અને પરમેશ્વરની પ્રાપ્તિ કરવાનો છે, તેમને રાજી કરવા તરફ અમે (વધારે) ધ્યાન દઈએ છીએ તેથી આ વખતે વિવેકહર્ષ, પરમાનંદ, મહાનંદ અને ઉદયહર્ષ કે જેઓ તથા યતિ (તપા-ગચ્છના સાધુ) વિજયસેનસૂરિ, વિજયદેવસૂરિ અને નદિવિજયજી કે જેઓ ખુશફહમના ખિતાબવાળા છે, તેમના ચેલાઓ છે, તેઓ

આ વખતે અમારા હજુરમા હતા. અને તેઓએ દરખાસ્ત કરી વિનંતિ કરી કે જો સમય આ રક્ષિત શબ્દમાં અમારા પવિત્ર બાર દિવસો, જે બાહરવા પચુંપણાના દિવસો છે, તેમા હિંસા કરવાની જગ્યાઓમાં કેઈ પણ જાતના જીવોની હિંસા કરવામા નહીં આવે તો, અમને માન મળવાનું કારણ થશે, અને ધણા જીવો આપના હિંસા અને પવિત્ર હુકમથી જીવી જશે. તેમ તેનો સારો બદલો આપના પવિત્ર શ્રેષ્ઠ અને મુબારક શબ્દને મળશે.

અમે બાહરવાની રહેમનજર દરેક નાત-જાતના અને ધર્મના હેતુ તથા કામને ઉત્તેજન આપવા બદલે દરેક પ્રાણીને સુખી કરવા તરફ રાખી છે તેથી એ વિનંતિ કબૂલ કરી દુનિયાએ માનેલો અને માનવાલાયક જહાંગીરી હુકમ થયો કે, મજકુર બાર દિવસોમાં ૬૨ વર્ષે હિંસા કરવાની જગ્યાઓમાં તમામ રક્ષિત શબ્દની અદર પ્રાણીઓને મારવામા આવે નહીં અને એ કામની તૈયારી કરવામા પણ આવે નહીં. વળી એ સખથી દર વર્ષનો નવો હુકમ કે સનહ (પણ) મામવામા આવે નહીં એ હુકમમુજબ અમલ કરી દરમાનથી સિરુદ વર્તવું નહીં એ દરજ અણવી જોઈએ.

નમ્રમા નમ્ર અણુલખેરના લખાણથી અને મહમુદ ચૈદની નોંધથી.

નકલ અસલ મુજબ છે

આ સિક્કો વાચી શકાતો નથી.

(—સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ, ૫૦ ૩૮૨ થી ૩૮૭

નોંધ — જા. જહાંગીરને જૈન સાધુઓ અને ધણ માન હતું તે પિતાના પગથી પગસે રાજ્યવહાર ચલાવતા ચાલતો હતો.

આથી પિતાજીએ આં હીરવિજયસૂરિ, આં વિજયસેનસૂરિ વગેરેને જે જે કરમાનો આપ્યા હતા તેણે તેમના એલાઓને પિતાના તે તે અસલી કરમાનોને તાજ કરી નવાં કરમાન આપ્યા હતા જૂના કરમાનોને સમર્થન આપ્યું હતું

તેણે આ કરમાન જગદ્ગુરુ આં હીરવિજયસૂરિના પરિવારના સાધુ પં ૦ વિવેકહર્ષગણિને જીલ્લા સન ૫, ઇલાહી સન ૫૫, ફરવરદીન મહિનો તા ૨૬, હીજરી સન ૧૦૧૯ (અથવા ૧૦૨૧) મહિનો મહોરમ, ઇં સં ૧૬૫૧, વિં સં ૧૬૬૬ (અથવા ૧૬૬૮)ના ચૈત્ર સુદમા આગરામાં આપ્યું હતું

મહોં વિવેકહર્ષગણિ ત્યારે પન્યાસ હતા તેઓ સં ૧૬૬૬ થી સં ૧૬૬૯ સુધી તે પ્રદેશમાં વિચર્યા હતા (પ્રકં ૪૪ પૃં ૯૩, બા જહાંગીર,)
(પ્રકં ૫૫-મહોં વિવેકહર્ષગણિ)

*

ફરમાન અગિયારમું

અહિંસા, કરમાફ તથા ધર્મસ્થાનોની રક્ષાનું ફરમાન

અદલાહુ અકબર

અબ્બુલ મુજફ્ફર સુલતાન શાહ સલીમ ગાજીનું

દુનિયાએ માનેલું ફરમાન

(અસલ મુજબ નકલ)

મોટા કામો સળધી હુકમ આપનારાઓએ, તેને અમલમાં લાવનારાઓએ, તેમના કારકૂનોએ તથા વર્તમાન તેમજ ભવિષ્યના મામલતદારો વગેરેએ અને ખાસ કરીને સોરઠ સરકારે બાદશાહીનું માન મેળવીને તથા આશા રાખીને જાણવું કે, ભાનુ-ચ દ્ર યતિ અને ખુશદુમના ખિતાબવાળા સિદ્ધિચ દ્ર યતિએ અમને અરજ કરી કે, “ જજીઓ, જકાત, ગાય-લેસ-પાડા અને બળદ એ જનવરોની ખિલકુલ હિંસા, ખીજા દરેક મહિનાના મુકરર દિવસોમાં હિંસા, મરેલાના માલનો કબજો કરવો, લોકોને કેદ કરવા, અને

શત્રુજય પર્વત ઉપર માયાદીઠ સોરઠ સરકાર, જે કર લેતા તે બે બધી બાબતો આલા હજારો (અઠગર બાદશાહે) માફ કરી અને તેની મનાઈ કરી છે ' તેથી અમે પણ કરેક ઉપર અમારી સંપૂર્ણ મહેરબાની (સદ્ભાવ) છે તેથી એક બીજો મહિનો કે "જેની અતમા અમારો જન્મ થયો છે," તે ઉમરીને નીચે લખેલી તફતીલ મુજબ માફી આપી. અમારા શ્રેષ્ઠ હુકમ મુજબ અમલ કરી તેની વિરુદ્ધ કે આઠે માર્ગે જવું બેઈએ નહીં તથા વિજયસેન સૂરિ અને વિજયદેવસૂરિ કે જેઓ ત્યાં (જૂજરાતમાં) છે તેમના હાલની ખબરદારી કરી, જ્યારે બાનુચંદ્ર અને સિદ્ધિચંદ્ર ત્યાં આવી પહોંચે ત્યારે તેમની સારસભાળ રાખી, જે કામ કરવાનું તેઓ રજૂ કરે તેને પૂર્ણ કરી આપવું બેઈએ; કે જેથી તેઓ છૂટ કરનાર રાજ્યને હમેશાં (કાયમ) રહેવાની દુઆ કરવામાં સુખી મનથી કામે લાગેલા રહે. વગી ડિના પરગણામાં એક વાડી છે કે જ્યાં તેમણે પોતાના ગુરુ હીરણના પગલાં સ્થાપન કર્યા છે, તેને જૂના રિવાજ પ્રમાણે વેરા વજેરેથી મુક્ત બાંધી, તે સખાંથી કઈકરકવ કે અડચણ કરવી નહીં.

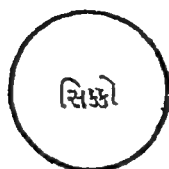
લેખ થયો તા. ૧૪ શહેરવર મહિનો સને ૬૬૯૬ી ૫૫.

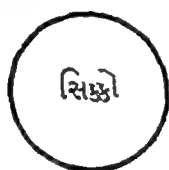
પેટાભાગનો ખુલાસો

મહિનો ફરવરદીન, તે દિવસો, કે જે દિવસોમાં સૂર્ય એક રાશિમાંથી બીજી રાશિમાં બાય છે તેનો દિવસ, મેહર (મિહિર)ના દિવસો, દરેક મહિનાના સોમવારો, તે દિવસો, કે જે સૂર્યાનના બે દિવસોની વચ્ચે આવે છે રજા મહિનાનો સોમવાર, અઠગર બાદશાહના જન્મનો મહિનો, જે શાઅબાન મહિનો કહેવાય છે દરેક શમશી (Solah) મહિનાનો પહેલો દિવસ કે જેનું નામ જ્યોરમવ છે બાર બરકતવાળા દિવસો કે જે શાવણ મહિનાના છેતલા ૭ દિવસો અને સાદરવાના પહેલા ૭ દિવસો છે.

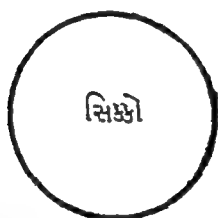
અદલાહુ અકબર
નકલ અસલ મુજબ છે

(આ સિક્કાના અક્ષરો વાંચી શકાતા નથી)

આ સિક્કામાં 'કાળ અખ્દુસ્સમી'નું નામ છે
અસલ મુજબ નકલ છે.

આ સિક્કામાં 'કાળ ખાન મુહમ્મદ'નું નામ છે.

ખીજા અક્ષરો વાંચાતા નથી

(સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ્ પૃં ૩૮૮ થી ૩૯૦
તેમાંના ફરમાન ચોથાનો અનુવાદ)

નોંધ:- આં જહાગીર મહોં લાનુચદ્ર ગણિનો એક રીતે વિદ્યાર્થી,
અને ખીજી રીતે મિત્ર હતો તેણે તેમને પણ પોતાના પિતાએ આં હીર-
વિજયસૂરિ અને વિજયસેનસૂરિએ આપેલા ફરમાન તાજ કરી, તેમાંના બધા
હુકમોનો સમાવેશ કરી આ ફરમાન આપ્યું હતું

જે કે ફરમાનમાં ઇલાહી સન ૫૫, શહેરીવર, પારસી જૂઠા મહિનાની
તા ૧૪મી આપી છે તે હિસાબે ત્યારે જુલસી સન ૫, ઇલાહી સન ૫૫

ચહેરીવર મહિનો તા. ૧૪, ઈ સ ૧૬૧ વિ સ ૧૬૬૬નો ચૈત્ર મહિનો
એમ આવે પરંતુ મહો બાનુચંદ્ર ગણિવર તથા સિદ્ધિચંદ્ર ગણિ તારે
માસ્વાડ-ગૂજરાત તરફ હતા, ખજુ આગરામાં નહોતા.

હાલ આ હરમાનના અનુવાદમાં કે સાક્ષ્યવારી મેળવવામાં ૧ વર્તિ
ફરક લખાયો હોય તો આ હરમાનની સાલ બુદ્ધતી સન ૧૫, ઈસાહી સન
૧૫ ચહેરીવર જો મહિનો તા ૧૪ ફોર્ગરી સન ૧૨૬ રવિ કિસ્તાની
મહિનો ઈ સ ૧૬૨ વિ સ ૧૬૭૬ના ચૈત્ર સુદિ ૧૫ના રોજ આપું
હોય એમ દસે છે

(-પ્રક ૪૪ ૫ ૬૫ આ જહાંગીર પ્રક ૫૫ મહો બાનુચંદ્ર ગણિ)

ફરમાન બારમુ

ગુરુદેવના સમાધિસ્તૂપ માટે જમીનદાનનું ફરમાન

નુરદીન મહમ્મદ જહાંગીર બાદશાહ બાહુનું ફરમાન હમેશા
રહેવાવાળું આલીશાન ફરમાન જે તા. ૧૭ રજબઉલ ગુરબાન
ફોર્ગરી સન ૧૦૨૪નું છે, તેની નકલ-

હવે આ ફરમાન આલીશાનને પ્રગળ અને પ્રસિદ્ધ કરવાના મહત્વને
પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો. એમ ફરમાવવામાં આવે છે કે, માપણી કરેલી
દશ વીધા જમીન ખબાનની નજીકના ચિરાસી પરબજાના
મહમ્મુદપુર (અકબરપુર) ગામમાં નીચે લખ્યા પ્રમાણે ચાદ
સઘવીને માટે મહદે-મુઆશ નામની બગીચ ખરીદના પ્રારબ
નોશકાનઈલ (બુઘાઈ) મહિનાથી કાયમને માટે આપવામાં આવે,
જેથી તેની કિપજને ઉપયોગ, ફરક ફતલ, ફરક સાલ પોતાના ખચને
માટે તે કરે અને અનત બાદશાહી અરખદિત રહેવાને માટે
તે પ્રાર્થના કરતા રહે.

હાલના અને હવે પછીના અધિકારીઓ, તલાટીઓ, બત્રીસદારો
અને માલના ઠેકેદારોને માટે ઉચિત છે કે, તેઓ આ પવિત્ર અને
હિયા દુકમને હમેશા યાત્રુ રાખવાનો પ્રયત્ન કરે.

ઉપર લખેલા જમીનના દુકગની માપણી કરીને અને તેની
મર્યાદા બાધીને તે જમીન ચદ્ર સઘવીને તાબે કરે. તેમાં કોઈ પણ
બતનો ફેરફાર અથવા અદલાબદલી ન કરે, તેને તકલીફ ન આપે

તેમ તેની પાસેથી કોઈ પણ કારણને ખાને કઈ પણ વસ્તુની માગણી ન કરે, જેમકે-પટ્ટો બનાવવાનું ખર્ચ, નજરાણું, માપણીનું ખર્ચ, જમીન કબજામાં આપવાનું ખર્ચ, રજિસ્ટ્રીનું ખર્ચ, તલાટીનું ફંડ, તહેસીલદાર અને દારોગાનું ખર્ચ, વેઠ, શિકાર અને ગામનું ખર્ચ, નખરદારીનું ખર્ચ, જેલદારી સેકડે ૨ ટકા ફી, કાનુગોની ફી, કોઈ ખાસ કામને માટે સાધારણ વાર્ષિક ખર્ચ, ખેતી કરવા વખતે અમુક ફી, અને એવી તમામ જાતની દિવાની અને સુલતાની તકલ્લફિથી તેને કાયમને માટે મુક્ત કરવામાં આવે છે એને માટે હરસાલ કોઈ નવો હુકમ કે સૂચનાની આવશ્યકતા નથી જે કઈ હુકમ કરવામાં આવ્યો છે તેને તોડવો ન જોઈએ અને આને તેઓએ પોતાનું સરકારી કામ સમજાવું જોઈએ

તા. ૧૭મી અસ્ફદાર મુઝ ઇલાહી મહિનો ૧૦મું વર્ષ.

*

ખીજ ખાજુનો અનુવાદ

તારીખ ૨૧, અમરદાદ, ઇલાહી ૧૦મું વર્ષ, જેની બરાબર રજબુલ મુરજજબ હીજરી સન ૧૦૨૪ની ૧૭મી તારીખ અને અને શુરુવાર છે.

પૂર્ણતા અને ઉત્તમતાના આધારરૂપ સાચા અને જ્ઞાની એવા સૈયદ અહમદ કાદરીએ મોકલવાથી, બુદ્ધિશાળી તથા વર્તમાન સમયના જલ્લીનૂસ (ધન્વન્તરિ વૈધ) અને હાલના ખ્રીસ્ત એવા જોગીએ આપેલા ટેકાથી, વર્તમાન સમયના પરોપકારી રાજા સુલ્તાને આપેલી ઓળખથી, અને સૌથી નમ્ર શિષ્યોમાના શિષ્ય અને નોંધનાર ઇસહકના લખાણથી ચહ્ન સઘવી પિતા બોરુ (?) પિતા (પિતામહ) વજીવન (વરજીવન) રહેવાસી આગ્રાનો તેને મદદે સુઆરા નામની જગીર આપવામાં આવી ચહ્ન સઘવી પિતા બોરુ (?), પિતા (પિતામહ) વ[ર]જીવન રહેવાસી આગરા સખજવમ (સેવડાને માનનારા), જેનું કપાળ પહોળું, બ્રમર પહોળી, ઘેટા જેવી જેની આખો, કાળો રંગ, મૂઝલી દાઢી, મો ઉપર માતાના ઘણા ડાઘ, બને કાનમાં ઠેકાણે ઠેકાણે છેદ, મધ્યમ ઊંચાઈ, અને

ચહેરીવર મહિનો તા ૧૪ ઈ સ ૧૬૧ વિ સ ૧૬૬૬નો ચૈત્ર મહિનો
એમ આવે. પરંતુ મહો બાનુમદ્ર મહિવર તથા સિદ્ધિચંદ્ર મહિ તારે
માસ્વાડ-ગુજરાત તરફ હતા પણ આગરામાં નહોતા.

હાલ આ હરમાનના અનુવાદમાં કે સાલવારી મેળવવામાં ૧ વર્ગના
ફરક લખાયો હોય તો આ હરમાનની સાલ જુલહી સન ૧૫ ઈલાહી સન
૬૫ ચહેરીવર જ્યો મહિનો તા ૧૪ હીજરી સન ૧૨૬ રવિ શ્રેષ્ઠાની
મહિનો ઈ સ ૧૬૨ વિ સ ૧૬૭૬ના ચૈત્ર સુદિ ૧૫ના રોજ આપ્યું
હોય એમ હશે છે.

(-પ્રક ૪૪ ૧ ૬૫ના જહાંગીર પ્રક ૫૫ મહો બાનુમદ્ર મહિ)

ફરમાન બારસુ

ગુરુદેવના સમાધિસ્તૂપ માટે જમાનદાનનું ફરમાન

નુરુદ્દીન મહમ્મદ જહાંગીર બાદશાહ ગાળનું ફરમાન હમેશા
રહેવાવાળું આલીશાન ફરમાન જે તા ૧૭ રજબીલ સુરજબલ
હીજરી સન ૧૦૨૪નું છે, તેની નકલ-

હવે આ ફરમાન આલીશાનને પ્રગટ અને પ્રસિદ્ધ કરવાના મહત્વને
પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયાં એમ ફરમાવવામાં આવે છે કે, માપણી કરેલી
દશ વીસા જમીન ખસાતની નજીકના આરાસી પરચણાના
મહમ્મુદપુર (અકબરપુર) ગામમાં નીચે લખ્યા પ્રમાણે ચૂં
સુલખીને માટે મહદે-મુખ્યાશ નામની જાગીર ખરીદના પ્રારંભ
નોશ્તાનઈલ (જુલાઈ) મહિનાથી કાયમને માટે આપવામાં આવે,
જેથી તેની કિમલને ઉપયોગ, ફરક ફસલ, ફરક સાલ પાતાના ખર્ચને
માટે તે ફર અને અનવ બાદશાહી અરખલિલ રહેવાને માટે
તે પ્રાર્થના કરતા રહે.

હાલના અને હવે પછીના અધિકારીઓ, તલાલીઓ, જાગીરદારો
અને માલના ઠેકદારોને માટે લખિલ છે કે તેઓ આ પવિત્ર અને
લેખા કુકમને હમેશા આદર રાખવાનો પ્રયત્ન કરે.

ઉપર લખેલા જમીનના દુકાની માપણી કરીને અને તેની
મર્યાદા બાધીને ને જમીન ચૂં સુલખીને તાબે કરે. તેમાં કોઈ પણ
બાતને ફરફાર અથવા અઠલાખદલી ન કરે, તોને તકલીફ ન આપે,

તેમ તેની પાસેથી કોઈ પણ કારણને ખાને કઈ પણ વસ્તુની માગણી ન કરે; જેમકે—પટ્ટો બનાવવાનું ખર્ચ, નજરાણું, માપણીનું ખર્ચ, જમીન કબજામાં આપવાનું ખર્ચ, રજિસ્ટ્રીનું ખર્ચ, તલાટીનું ફંડ, તહેસીલદાર અને દારોગાનું ખર્ચ, વેઠ, શિકાર અને ગામનું ખર્ચ, નખરદારીનું ખર્ચ, જેલદારી સેકડે ૨ ટકા ફી, કાનુગોની ફી, કોઈ ખાસ કામને માટે સાધારણ વાર્ષિક ખર્ચ, ખેતી કરવા વખતે અમુક ફી, અને એવી તમામ જાતની દિવાની અને સુલતાની તકલીફોથી તેને કાયમને માટે મુક્ત કરવામા આવે છે એને માટે હરસાલ કોઈ નવો હુકમ કે સૂચનાની આવશ્યકતા નથી. જે કઈ હુકમ કરવામાં આવ્યો છે તેને તોડવો ન જોઈએ અને આને તેઓએ પોતાનું સરકારી કામ સમજવું જોઈએ

તા. ૧૭મી અસ્ફદાર મુઝ ઇલાહી મહિનો ૧૦મું વર્ષ.

✽

બીજી બાબતનો અનુવાદ

તારીખ ૨૧, અમરદાદ, ઇલાહી ૧૦મું વર્ષ, જેની બરાબર રજબુલ મુરજજબ હીજરી સન ૧૦૨૪ની ૧૭મી તારીખ અને અને ગુરુવાર છે પૂર્ણતા અને ઉત્તમતાના આધારરૂપ સાચા અને જ્ઞાની એવા સૈયદ અહમદ કાદરીએ મોકલવાથી, બુદ્ધિશાળી તથા વર્તમાન સમયના જલ્દીનૂસ (ધન્વન્તરિ વૈદ્ય) અને હાલના ખ્રીસ્ત એવા જોગીએ આપેલા ટેકાથી, વર્તમાન સમયના પરોપકારી રાજા સુલ્તાને આપેલી ઓળખથી, અને સૌથી નમ્ર શિષ્યોમાંના શિષ્ય અને નોંધનાર ઇસહકના લખાણથી ચદ્દ સઘવી પિતા બોરુ (?) પિતા (પિતામહ) વજીવન (વરજીવન) રહેવાસી આગ્રાનો તેને મદદે સુઆરા નામની જાગીર આપવામા આવી ચદ્દ સઘવી પિતા બોરુ (?), પિતા (પિતામહ) વ[ર]જીવન રહેવાસી આગ્રા સબજવમ (સેવડાને માનનારા), જેનું કપાળ પહોળું, બ્રમર પહોળી, ઘેટા જેવી જેની આંખો, કાળો રંગ, મૂંડલી દાઢી, મો ઉપર માતાના ઘણા ડાઘ, અને કાનમા ઠેકાણે ઠેકાણે છેદ, મધ્યમ ઊંચાઈ, અને

જેની લગભગ ૬૦ વર્ષની ઉંમર છે, તેણે બાઈશાહની લેવી દિયે
 એક રત્નની જઠેણી વીંટી ૧૦મા વર્ષના ઈલાહી મહિનાની ૨૦મી
 તારીખે લેટ કરી અને તેણે અરજ કરી કે, 'અકબરપુર ચમચ
 ૧૦ વીંટા જમીન તેના સદ્ગત ગુરુ વિજયસેનસૂરિના મંદિર, બાગ, મેથા
 અને સન્માનની માફગીરી માટે લે/ આપવામાં આવે.' સૂર્યના કિલ્લેમાં
 માફક ચળકાટવાળો અને બધી દુનિયાને માનવાલાયક એવા હુકમ
 થયો કે, "ચાહુ સધવીને ગામ અકબરપુર પરગણા સ્થાપી કે
 જે ખલાતની નજીક છે ત્યાં ૬૪ વીંટા જેવીની જમીનનો હુકમ મારે
 મુઆય નામની જગીર તરીકે આપવામાં આવે." હુકમ પ્રમાણે વપાક
 કરીને લખવામાં આવ્યું માલિકનામાં લખ્યું છે કે, લખનાર સાચો છે.
 જુમહુતુલ મુશ્ક મહારૂલ મહામ જૈનમા હુકમના હુકમ-
 કરી બીજી વખત અરજ કરવામાં આવે.

'મુખલીસખાન' જેઓ મહેરબાની કરવાને લાયક છે, તેઓએ
 બાઈશાહની સામે બીજી વાર અરજ પેશ (રજૂ) કરી (પુનઃ આ
 કાગળ રજૂ કરવામાં આવે છે તા. ૨૧ માઈ-ચૂર (ચહેરેવર ચહેરેવર)
 ઈલાહી સન ૧૦

જુમહુતુલ મુશ્ક મહારૂલ મહામનો હુકમ- "ખરીફના પ્રારભ-
 ને પચાકાનઈલથી હુકમ લખવામાં આવે.'

જુમહુતુલ મુશ્કી મહારૂલ હુકમ ઉઘા મહામીનો હુકમ-અરજ
 જુમહુતુલ મહારૂલ મહા (વાજબી) બનાવવામાં આવે મતો આ છે કે-
 માલ મહમદપુરથી આ (ચાહુ સધવી)ને મારી આપવામાં આવે.

(સિલો)

સિલો બરાબર વચાતો નથી
 આ નકલ ખસલ છે

(-સૂરીયર અને સમ્માદ ૫૦ - -)
 (તેમાના ફરમાન પૂનાનો અનુવાદ)
 (૨૩૦ ૪૪ ૫૦ ૬૬)

નોંધ:- આં જહાંગીર આં હીરવિજયસૂરિ, આં વિજયસેનસૂરિ, મહોં ભાનુચંદ્ર ગણિ વગેરેનો કિપાસક હતો અને તેઓના કામ અંગે સર્વરીતે ધ્યાન આપી મોટી મદદ દેતો હતો.

આં વિજયસેનસૂરિનું સં ૧૬૭૩માં ખલાતમાં સ્વર્ગગમન થયું. જૈનોએ તેમનો અકબરપરામાં અગ્નિસંસ્કાર કર્યો.

આં જહાંગીરે આગરાના સઘવી ચંદ્રપાલ જૈનને તે સ્થાનને ઉત્સવ-સ્થાન બનાવવા માટે ૧૦ વીધા જમીન ભેટ આપી, તેનું ખલાતના સૂબાએ ફરીવાર માગવાથી ખીજી વાર આપેલું આ ફરમાન છે.

આં જહાંગીરે જુલસી સન ૧૦, ઈલાહી સન ૬૦, ખારમો અરપદાર મહિનો તા. ૧૭ મી, ગુરુવારના રોજ વિનતિ થવાથી મહિનો શહેરેવર તા. ૨૭ મીના રોજ, હીજરી સન ૧૦૨૪, મહિનો રજબ ઉલ મુરજબ (અથવા .) તા. ૧૭ મીએ, ઈં સં ૧૬૧૫, ઓગસ્ટ મહિનો, ચૈત્રાદિ વિં સં ૧૬૭૩, કાર્તિકાદિ સં ૧૬૭૨, શ્રાં . ને રોજ આ ફરમાન આપ્યું હશે.

આ ફરમાનમાં સઘવી ચંદ્રપાલની ઓળખાણુ વ્યવસ્થિત આપી છે કે ખીજો માણસ આ ફરમાન રજૂ કરી તે જમીન લઈ ન શકે.

આ જોયું ફરમાન છે તેવું ઓળખપત્ર પણ છે.

(પ્રકં ૪૪, ૫૦ ૯૬, પ્રકં ૫૯; આં વિજયસેનસૂરિ, પ્રં ૬૦ ચંદ્રપાલ સઘવી)

ફરમાન તેરમું

બાદશાહે આં વિજયદેવસૂરિને લખેલો પત્ર

અલ્લાહુ અકબર

હકને ઓળખનાર, યોગાભ્યાસ કરનાર, વિજયદેવસૂરિએ અમારી ખાસ મહેરબાની મેળવીને જાણવું કે, “ તમારી સાથે પત્તન (માંડવગઢ)માં સુલાકાત થઈ હતી તેથી ખરા મિત્ર તરીકે ઘણું કરીને (હું) તમારા સમાચાર પૂછતો રહું છું મને ખાતરી છે કે, તમે પણ અમારી સાથે ખરા મિત્ર તરીકેનો સબધ છાડશો નહીં.” આ વખતે તમારો શિષ્ય દયાકુશળ પંન્યાસ અમારી પાસે હાજર થયો છે. તમારા સમાચાર તેની દ્વારા જાણ્યા છે (તેથી) અમે બહુ

જેની લગભગ ૬૦ વર્ષની ઉંમર છે, તેણે બાદશાહની જિંદગી દૃષ્ટિને એક રત્નની જડેલી વીંટી ૧૦મા વર્ષના ઈલાહી મહિનાની ૨૦મી તારીખે ભેટ કરી અને તેણે અરજ કરી કે, ‘અકબરપુર ગામમાં ૧૦ વીંટી જમીન તેના સફૂજત ગુરુ વિજયસેનસૂઝિના મંદિર, બાગ, મેળો અને સન્માનની સાદગીરી માટે બે આપવામાં આવે.’ સૂરના કિરણોની માફક ચળકાટવાળો અને બધી દુનિયાને માનવાચાર્યક એવો હુકમ થયો કે, “ચાહ સઘવીને ગામ અકબરપુર રાગણા ધોરાસી કે જે ખબાતની નજીક છે ત્યાંથી વીંટી જેતીની જમીનનો ટુકડો મહેર મુઆશ નામની ભગીર તરીકે આપવામાં આવે.’ હુકમ પ્રમાણે તપાસ કરીને લખવામાં આવ્યું માર્ગનમાં લખ્યું છે કે, ‘લખનાર સાચો છે’

જુમહુતુલ મુકબ મહારૂલ મહામ ઐતમા દુદૌલાના હુકમ-ફરી બીજી વખત અરજ કરવામાં આવે.

‘મુખલીસખાન’ જેઓ મહેશ્વાની કરવાને લાયક છે, તેઓએ બાદશાહની સામે બીજી વાર અરજ પેશ (રજૂ) કરી. (પુનઃ આ કામગીરી રજૂ કરવામાં આવે છે તા. ૨૧ માહ-મૂર (ચહેરેવર ચહેરેપૂર) ઈલાહી સન ૧૦

જુમહુતુલ મુકબ મહારૂલ મહામનો હુકમ- “જારીફના પ્રારભ-નેપાકાનઈલ્લી હુકમ લખવામાં આવે.’

જુમહુતુલ મુકબી મહારૂલ હુકમ છેલ્લા મહામીનો હુકમ-અરજ જુમહુતુલ મહારૂલ મહા (વાજવી) બનાવવામાં આવે મતો આ છે કે- માબા મદમદપુરથી આ (ચાહ સઘવી)ને માફી આપવામાં આવે.

સિદ્ધો

સિદ્ધો બરાબર વચાતો નથી.

આ નકલ ખસત છે

(—સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ પૃ.)

(તેમાંના ફરમાન છઠ્ઠાનો અનુવાદ)

(પ્રક. ૪૪ પૃ. ૬૬)

નોંધ:- આં જહાંગીર આં હીરવિજયસૂરિ, આં વિજયસેનસૂરિ, મહોં લાનુચદ્ર ગણિ વગેરેનો ઉપાસક હતો અને તેઓના કામ અગે સર્વરીતે ધ્યાન આપી મોટી મદદ દેતો હતો.

આં વિજયસેનસૂરિનું સં ૧૬૭૩માં ખલાતમા સ્વર્ગગમન થયું જૈનોએ તેમનો અકબરપરામા અગ્નિસસ્કાર કર્યો

આં જહાંગીરે આગરાના સઘવી ચદ્રપાલ જૈનને તે સ્થાનને ઉત્સવ-સ્થાન બનાવવા માટે ૧૦ વીધા જમીન ભેટ આપી, તેનું ખલાતના સૂબાએ ફરીવાર માગવાથી બીજી વાર આપેલું આ ફરમાન છે

આં જહાંગીરે જુલસી સન ૧૦, ઇલાહી સન ૬૦, બારમો અસ્પદાર મહિનો તા ૧૭ મી, ગુરુવારના રોજ વિનતિ થવાથી મહિનો શહેરેવર તા ૨૭ મીના રોજ, હીજરી સન ૧૦૨૪, મહિનો રજબ ઉલ મુરજબ (અથવા) તા ૧૭ મીએ, ઇં સં ૧૬૧૫, ઓગસ્ટ મહિનો, ચૈત્રાદિ વિં સં ૧૬૭૩, કાર્તિકાદિ સં ૧૬૭૨, આં ને રોજ આ ફરમાન આપ્યું હશે

આ ફરમાનમા સઘવી ચદ્રપાલની ઓળખાણુ વ્યવસ્થિત આપી છે કે બીજો માણસ આ ફરમાન રજૂ કરી તે જમીન લઈ ન શકે

આ જેવું ફરમાન છે તેવું ઓળખપત્ર પણ છે

(પ્રકં ૪૪, પૃં ૯૬, પ્રકં ૫૬, આં વિજયસેનસૂરિ:
પ્રં ૬૦ ચદ્રપાલ સઘવી)

ફરમાન તેરમું

બાદશાહે આં વિજયદેવસૂરિને લખેલો પત્ર

અલ્લાહુ અકબર

હકને ઓળખનાર, યોગાભ્યાસ કરનાર, વિજયદેવસૂરિએ અમારી ખાસ મહેરબાની મેળવીને જાણવું કે, “ તમારી સાથે પત્તન (માડવગઢ)માં મુલાકાત થઈ હતી તેથી ખરા મિત્ર તરીકે ઘણું કરીને (હું) તમારા સમાચાર પૂછતો રહું છું. મને ખાતરી છે કે, તમે પણ અમારી સાથે ખરા મિત્ર તરીકેનો સબધ છોડશો નહીં ” આ વખતે તમારો શિષ્ય દયાકુશળ પંન્યાસ અમારી પાસે હાજર થયો છે તમારા સમાચાર તેની દ્વારા જાણ્યા છે (તેથી) અમે બહુ

ખુશી થયા. તમારો એલો પણ બહુ અનુભવી અને તકશક્તિવાળો છે તેના ઉપર અમે મહેરબાનીની નજર રાખીએ છીએ. અને જે કંઈ તે કહે છે તે સુજન કરવામાં આવે છે. અહીંનું જે કામકાજ હોય તે તમારા પોતાના શિષ્યને લખવું કે જેથી હજૂરમાં બાણવામાં આવે, જેનાથી તેના ઉપર (અમે) દરેક રીતે ધ્યાન રાખીશું. અમારા તરફથી સુખે (બેશિકર) રહેશે અને પૂજવાલાયક બાતની પૂજા કરી અમારું રાજ્ય કાયમ રહે એવી કૃપા કરવામાં કામે લાગતા રહેશે. વિશેષ કંઈ લખવાનું નથી.

લખ્યું તા. ૧૬ મહિનો શાહમાન સને ૧૦૨૭

આ સિક્કામાં 'જહાંગીર સૂરીદ શાહ નવાજખાન' આટલા અક્ષરો છે
(—સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ ૫૦ ૩૬૧, ૩૬૨,)

નોંધ — બા જહાંગીરે ૫ કમ્પ્યુટરન મહિના સિંધ ૫ ક્ષત્રી મહિ મારકત તપામખાના બ વિજયવેવસુરિને લીજરી સન ૧ ૨૭ સાબમાન મહિનો તા ૧૬ મી, જુલિસી સન ૧૩ ઇસાહી સન ૧૩ તા. ૧૬-૭-૧૬૧૮ વિ સ ૧૬જાના ખાસ મહિનામાં આ પત્ર લખી મોકલ્યો હતો.

બા જહાંગીરે સ ૧૬૭૩માં મંજિરમાં બા વિજયવેવસુરિની જીવનચર્ચાની વિવિધ રીતે પરિક્ષા કરી તેમને 'મહાતપા'નું નિરુદ આપ્યું હતું.

આ પત્ર બહા વિજયવેવસુરિના શુદ્ધ યાત્રાળ, ચારિત્ર્ય, તપોમળ તથા પ્રભાવક જીવને બાદશાહ ઉપર જે હાથ પાડી હતી તેનો પરિચય આપે છે સાથેસાથ બા જહાંગીરનો ધરણ સ્વભાવ અને ગુણસાધક દર્શિનો પણ ખ્યાલ કરાવે છે.

(પ્રક ૪૪ પૃ ૬૧ ૬૬ પ્રક ૫૫-તથા પ્રક ૫૮ મહો
ઉચોતવિ ન્ચ મ ની પરપરા પ્રક ૬ બ વિજયવેવસુરિ)

ખાં શાહજહાં:-(પરિચય માટે જૂઓ-પ્રાં ૪૪, પૃં ૬૬)

(રાજ્યકાળ:- હીજરી સન ૧૦૩૭ જમાદિ ઉસ્સાની તા ૮ થી ૧૦૬૮ રમજન તા ૧૭ સુધી. તા. ૪-૨-૧૬૨૮ થી તા. ૬-૬-૧૬૫૮ સુધી; વિં સં ૧૬૮૪ મહા સુદિ ૧૦ થી વિં સં ૧૭૧૫ અપાડ વદિ ૪ સુધી)

ફરમાન નં. ૧૪ થી ૧૭

ખાદશાહ જહાગીર, તેના પુત્રો-પૌત્રો શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીને બહુ માનતા હતા

ખાદશાહ શાહજહાંએ અમદાવાદના શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીને-

ફં ૧૪ (૧) શેઠના મકાન વગેરેની રક્ષા.

ફં ૧૫ (૨) જ્ઞાતિ વ્યવહારની સ્વતંત્રતા.

ફં ૧૬ (૩) ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ જિનપ્રાસાદ શેઠને પાછો આપવાની આજ્ઞા.

ફં ૧૭ (૪) શત્રુજય પહાડ-પાલીતાણા લેટ આપવાનો હુકમ.
-એમ ચાર ફરમાનો આપ્યાં હતા.

(જૂઓ, મોગલ ફરમાનો નં ૧૪ થી ૧૭)

ખાં શાહજહાં હીજરી સનના જમાદિ ઉસ્સાની (ખીલ્લે) મહિનાની તા ૧ થી પોતાનો જુલસ સન મનાવતો હતો તેથી તેના જુલસ સન અને ઇલાહી સનમા મોટું આતરુ પડતું હતું. તેના જુલસ સનમા આશરે ૭૦ મેળવવાથી ઇલાહી સન બનતો હતો.

ઉપરની વિગતના ચાર ફરમાનો ગૂજરાતના સૂબા શાહજહાં મહમુદ ઔરંગઝેબ, શાહજહાં મહમુદ દારાશિકોહ તથા શાહજહાં મુરાદખાનની સૂબાગીરીમા આપવામા આવ્યા હતા

(આ ફરમાનોના ગૂજરાતી અનુવાદ માટે જૂઓ-સને ૧૬૨૪ની ભાવનગર-ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદનો રિપોર્ટ, તથા જૈન સત્યપ્રકાશ, કેમાક ૬૮, પૃં ૪૭ થી ૫૪)

ફરમાન ચૌદમું

ખાં શાહજહાંનું નગરશેઠના મકાન વગેરેની રક્ષાનું ફરમાન

ગૂજરાતના સૂબાના હાકેમને માલૂમ થાય કે સતિદાસ (શાંતિદાસ)

અવેરી અરુ કહે છે કે, બાહ્યાદરશ્યના બાહ્યાદના દુકમ મુજબ મજ્જુર મહેરમ તેની માલિકીની દવેદીઓ દુકાનો, બીજી મિલકત તથા બાહ્યાદના છે બા ઉપરથી દુકમ કરવામા આવે છે કે, જ્યાંપણ બાહ્યાદની કોરીનો એ અવેરી તથા જેરશ્વાદ વેપારી છે, તેથી કોઈ પણ માણસ એ બેલોગીય જઈ ઉતારો કરે નહી, એવો મનાઈદુકમ કાઢવો અને એ દુકાનોનું બાહ્ય ઉપરાંતે તેમજ એને કોઈએ અથવા કચ્છી નહી, અને બાહ્યાદની હરમાન મુજબ જે બામ-બમીયા એને મોટા છે, તે બાબતમા કોઈએ કંઈ કપડા કરવી નહી વગી, તિથેર દુકમ કરવામા આવે છે કે, એ સૂત્રના અમલદારમાથી કોઈ પણ માણસે કોઈ પણ રીતના કાપડાનું બનાવું કાઢી એની માલમિલકત લઈ લેવાનો પ્રવન એના પ્રત્યે કે એના ફરજદો પ્રત્યે કચ્છો નહી કે-જેથી એ તથા એના ફરજદો નિમિત્ત થતો જે તના વનનમા આજાદ થઈ 'અમારી બાહ્યાદના દમિયાં થાવું રહ' એવી ખુદા પામે અશ્વ કરના રહે. અમારા આ દુકમથી નિરુદ્ધ થા પ્રિયું કોઈએ વળતું નહી.

લખું તા. ૨ જી નરમાદ ઈલાદી અન દમેલ

ટીપ:- લખની ઉપરના બામમા મહેર-મિકા ચાલજ્યા બાહ્યાદનો છે અને તીએ મિકા રાગ ચિતે પના છે

(૧૪૧ મન ૧૦૬૫)

—અનુવાદ

મેષ - ૧૨૫૧ ઈ.સ. / ૧૫૮૫ આ ૮ આ ૫૫ ને જાણી મા દો ૥

જીમ આ રીત ની મજાદી જે વસાન મન દર્શિ મે ૧૨ નિદામ

કાલિ ને ૧ આ ૮ ઈ.સ. ૧૫૮૫ ની ૧૨ ની ૧૫ ૨ આ ૮

૧૨૫૧ ઈ.સ. ૧૫૮૫ અન વિ મ ૧૫૮૫ માં આ ૧૨૫૧ આ ૧૫૮૫

૧૨૫૧ ઈ.સ. ૧૫૮૫ અન વિ મ ૧૫૮૫ માં આ ૧૨૫૧ આ ૧૫૮૫

૧૨૫૧ ઈ.સ. ૧૫૮૫ અન વિ મ ૧૫૮૫ માં આ ૧૨૫૧ આ ૧૫૮૫

ફરમાન ૫૬૨મુ

બાહ્યાદના નાનિવવવા ૧૨ની અવનવનાનુ ફરમાન

(મુખના બાહ્યાદના ૧૨૫૧ (૧૨) ૧૨૫૧ ૧૨૫૧ ૧૨૫૧

૧૨૫૧ ૧૨૫૧ ૧૨૫૧ ૧૨૫૧ ૧૨૫૧ ૧૨૫૧ ૧૨૫૧ ૧૨૫૧

સદરહુ શહેરમાં રહેતા મહાજનોમાં લોકા નામની એક કોમ વસે છે. તે કોમ અમારા દરબારમાં આવી, તેણે અમારી મદદ માટે અરજ ગુજારી કે—“શાંતિદાસ, સૂરદાસ વગેરે મહાજનો અમારી જોડે ખાતપાનનો તથા સગપણનો વ્યવહાર રાખતા નથી.” આ ઉપરથી સૂર્ય જેવા પ્રકાશિત દરબારમાંથી એવો હુકમ કાઢવામાં આવે છે કે, “હિંચા દરજ્જાના શરીરગત તથા દેહીચ્ચમાન એવા (અમારા) ધર્મ પ્રમાણે પરસ્પર ખાવાપીવાનો અને સગપણનો વ્યવહાર રાખવો. એ બંને પક્ષની રાજપુત્રી તથા રજામંદી (ધરજા) ઉપર આધાર રાખે છે. તેથી જો એમની તે બાબતની ધરજા હોય તો તેમણે એક બીજા જોડે સગપણનો વ્યવહાર બાંધવો, તથા પરસ્પર જમવા-ખાવાની છૂટ રાખવી, પણ જો તેમ ધરજા ન હોય તો કોઈ પણ શખ્સે કોઈ બીજાને તે બાબત અડચણ કરવી નહીં અને એ સમયે કોઈએ કોઈને હિરાન કગ્લું નહીં તેમ છતાં જો કોઈ કોઈને હિરાન કરશે તો (અમારા) ધર્મ પ્રમાણે તેનો ન્યાય થશે, તેથી કોઈએ અમારા ફરમાનથી વિરુદ્ધ વર્તવું નહીં.

લખ્યુ તારીખ ૨૭ માહે રજબઉલ મુરજબે ગાદીએ બેઠાનુ વરસ ૧૮મું તે હીજરી સન ૧૦૩૪.

નોંધ :— આ લેખના ઉપરના ભાગમાં એક મોટી ચોરસ મહોર છે, તેમ એક વર્તુલ આકારની મહોર છે તે વર્તુલની આસપાસ નવ ગોળાકાર મહોર છે અને તે દરેકમાં બાદશાહના વડવાઓના તૈમૂર (તૈમૂર) સુધીના નામો છે પાંચ મહમ્મદ દારાશિકોહની મહોર છે અને ઇસ્લામીખાન મારફત સનદ નીકળી છે એમ લખ્યું છે

—અનુવાદક

વિશેષ નોંધ :—

આ ફરમાન એ સમયે જૈન સમાજમાં ઉઠેલ એક વાવટોળનો ખ્યાલ આપે છે મુસલમાની યુગમાં દર બીજી-ત્રીજી સદીમાં જૈન સંઘમાં નવા નવા મતવાદો ઊભા થયા સમાજે તેનો સામનો કરવા મજબૂત પ્રયત્નો કર્યા

લોકાશાહે ‘લોકામત’ ચલાવ્યો ત્યારે આવો વાવટોળ ઊઠ્યો હતો. આ ફરમાનથી સમન્વય છે કે, નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરી અને

જવેરી અરજ કરે છે કે, આગ્રહરજના બાદશાહના હુકમ મુજબ મજબૂર શહેરમાં તેની માલેકીની હવેલીઓ, દુકાનો, બીજી મિલકત તથા બાગ-બગીચા છે આ ઉપરથી હુકમ કરવામાં આવે છે કે, જહાંપનાહ બાદશાહની કબેરીનો એ જવેરી તથા ખેરજવાહ વેપારી છે, તેથી કોઈ પણ માણસ એ હવેલીમાં જઈ ઉતારો કરે નહીં, એવો મનાઈહુકમ ઠાકવે. અને એ દુકાનોનું બાકુ ઉધરાવે તેમાં એને કોઈએ અડચણ કરવી નહીં, અને બાદશાહી ફરમાન મુજબ જે બાગ-બગીચા એને મળેલા છે, તે બાગતમાં કોઈએ કંઈ ફગલ કરવી નહીં વળી, વિશેષ હુકમ કરવામાં આવે છે કે, એ સુખાના અમલદારોમાંથી કોઈ પણ માણસે કોઈ પણ શીતના કાચડાનું બહાનુ ઠાકી એની માલમિલકત લઈ લેવાનો પ્રયત્ન એના પ્રત્યે કે એના ફરજદો પ્રત્યે કરવો નહીં કે-જેથી એ તથા એના ફરજદો નિશ્ચિત પહે પોતાના વતનમાં આબાદ થઈ 'અમારી પાદશાહત હમેશા ચાકુ રહે' એવી ખુદા પાસે અરજ કરતા રહે. અમારા આ હુકમથી વિરુદ્ધ થા બેલતું કોઈએ વર્તવું નહીં.

લખ્યું તા. ૨ જી નૂરમાહ ઇલાહી સન ૮૯૦

ટીપ - લેખની ઉપરના ભાગમાં મહોર-સિક્કો ચાહજહાં બાદશાહનો છે અને બીજો સિક્કો દારાશિકોહનો છે

(બીજરી સન ૧૦૬૫)

—અનુવાદક.

નોંધ - ફરમાનમાં ખાદી સન ૮ આપ્યો છે તે જુલ્લી સન દેવો. નોંધ એ આ રીતે જનનાં સંજવ છે કે બાદશાહ શાહજહાંએ શેઠ શાંતિલાલ જવેરીને જુલ્લી સન ૮ ઇલાહી સન ૭૮ નરમખિતો તા ૦ જી દી સન ૧૪૫ ઈ સ ૧૬૩૫ અને વિ સ ૧૬૬૨માં આ ફરમાન આપ્યું હતું. પરંતુ વિચારણીય પ્રશ્ન એ છે કે તે સાક્ષર્માં મૂલ્યાનનો સૂચો મગધ દારાશિકોહ નદિ પશુ સાદ તો મદગમ્હ જીરમજેન આજમખીર હતો.

ફરમાન પદરસુ

બા. ૦ શાહજહાંનું પ્રાતિબંધવહારની સ્વતંત્રતાનું ફરમાન

(સૂચના - આ ફરમાન પણ મૂલ્યાન (પ્રાન્ત)ના દરોમ તથા અમલ દરોમ ઉપર કાલમાં આપ્યું છે

—અનુવાદક)

સદરહુ શહેરમા રહેતા મહાજનોમાં લોંકા નામની એક કોમ વસે છે તે કોમ અમારા દરબારમાં આવી, તેણે અમારી મદદ માટે અરજ ગુજરી કે—“ શાંતિદાસ, સૂરદાસ વગેરે મહાજનો અમારી જોડે ખાનપાનનો તથા સગપણનો વ્યવહાર રાખતા નથી.” આ ઉપરથી સૂર્ય જેવા પ્રકાશિત દરબારમાથી એવો હુકમ કાઢવામાં આવે છે કે, “ જિંઝા દરજ્જાના શરીરત તથા દેદીપ્યમાન એવા (અમારા) ધર્મ પ્રમાણે પરસ્પર ખાવાપીવાનો અને સગપણનો વ્યવહાર રાખવો. એ બંને પક્ષની રાજીખુશી તથા રજામંદી (ઇચ્છા) ઉપર આધાર રાખે છે. તેથી જો એમની તે બાબતની ઇચ્છા હોય તો તેમણે એક બીજા જોડે સગપણનો વ્યવહાર બાંધવો, તથા પરસ્પર જમવા-ખાવાની છૂટ રાખવી, પણ જો તેમ ઇચ્છા ન હોય તો કોઈ પણ શખ્સે કોઈ બીજાને તે બાબત અડચણ કરવી નહીં અને એ સખધે કોઈએ કોઈને હિરાન કગવું નહીં. તેમ છતાં જો કોઈ કોઈને હિરાન કરશે તો (અમારા) ધર્મ પ્રમાણે તેનો ન્યાય થશે, તેથી કોઈએ અમારા ફરમાનથી વિરુદ્ધ વર્તવું નહીં.

લખ્યુ તારીખ ૨૭ માહે રજબઉલ મુરજ્જબે ગાદીએ બેઠાનું વરસ ૧૮મું તે હીજરી સન ૧૦૩૪

નોંધ :— આ લેખના ઉપરના ભાગમા એક મોટી ચોરસ મહોર છે, તેમ એક વર્તુલ આકારની મહોર છે તે વર્તુલની આસપાસ નવ ગોળાકાર મહોર છે અને તે દરેકમા બાદશાહના વડવાઓના તૈમર (તૈમૂર) સુધીના નામો છે પાછળ મહમ્મદ દારાશિકોહની મહોર છે અને ઇસ્લામીખાન મારફત સનદ નીકળી છે એમ લખ્યુ છે

—અનુવાદક

વિશેષ નોંધ :—

આ ફરમાન એ સમયે જૈન સમાજમા ઉઠેલ એક વાવટોળનો ખ્યાલ આપે છે મુસલમાની યુગમા ફર બીજી-ત્રીજી સદીમાં જૈન સધમાં નવા નવા મતવાદો ઊભા થયા સમાજે તેનો સામનો કરવા મજબૂત પ્રયત્નો કર્યા

લોકાશાહે ‘લોકામત’ ચલાવ્યો ત્યારે આવો વા-વટોળ ઊઠ્યો હતો. આ ફરમાનથી સમજાય છે કે, નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરી અને

ચેઠ સૂરદાસ વગેરે જૈનોએ લોકામતમા ભજનારાઓ સાથે રોટી-બેટીનો વ્યવહાર બંધ કર્યો, આથી નવા લોકામતવાળાએ જૂજરાતના સૂબાને અરજ કરી હતી કે, ‘અમદાવાદના જૈનોએ અમારી સાથે ખાનપાન અને રોટી-બેટીનો વ્યવહાર બંધ કર્યો છે તેને ઘાણુ ઠરાવવો, પરંતુ સૂબાએ આ હરમાન આપી બાહેર કબુલ કે, ‘આ વ્યવહાર ફરકની મરજી ઉપર આધાર રાખે છે તેમાં કોઈનું હબાણુ વ્યાજી શકે નહીં.’ છતાં ખાસ એ જરૂરી છે કે, કોઈએ કોઈને અડચણ કરવી નહીં. કોઈએ કોઈને હેરાન કરવો નહીં.

આ હરમાન જૂજરાતના સૂબા મહમ્મદ દારાશિકોહે કાઢ્યું હતું મહમ્મદ દારાશિકોહ બાદશાહ શાહજહાનો શાહબંદો હતો. તે ઈ. સ. ૧૬૪૮ થી ૧૬૫૨ સુધી જૂજરાતનો સૂબા હતો.

સંભવ છે કે, બાદશાહે સૂબા મારફત જીલ્લા સન ૧૮, હીજરી સન ૧૦૫૫, ૧૯૫૬ સુરજબ મહિનાની તા. ૨૭ મી, ઈ. સ. ૧૬૪૪, વિ. સ. ૧૭૦૧ ભાદરવા સુદ ૧ ના રોજ આ હરમાન આપ્યું હોય.

એ કે આ હરમાનમાં હીજરી સન ૧૦૩૪ લખ્યો છે, પણ ઉર્દૂમાં અક્ષરોની લગભગ સામ્યતા હોવાથી લેખકની કે અનુવાદકની ભૂલ ઘઈ હોય તેમ લાગે છે કેમકે હીજરી સ. ૧૦૩૪માં હિન્દીનો બાદશાહ શાહજહા નહીં પણ જહાંગીર હતો. એટલે સંભવ છે કે બાદ શાહ જહાંગીર તરફથી જૂજરાતનો સૂબા શાહજહા હતો, ત્યારે તેના તરફથી આ હરમાન અપાયું હોય. અને શાહજહા હિન્દીનો બાદશાહ બન્યો ત્યાં જૂજરાતના સૂબા શાહજહા મહમ્મદ ઓરંગઝેબ આલમગીર અને ૧૬૪૪ થી ૧૬૪૬ અથવા જૂજરાતના સૂબા મહમ્મદ દારાશિકોહના સમયે કરી વાળુ કરાવ્યું હોય.

આ હરમાનમા ઇન્દ્રામખાનનું નામ પણ મળે છે

આ હરમાનમા ચેઠ સૂરદાસનું નામ છે તે ત્યારે અમદાવાદમા

* સ. ૧૭૫૧ પો. શુ. ૧૨ સંનિવારે સિદ્ધિધોળમાં પાટલુમાં ૫

સપ્તનિગ્ધગણિતનું સ્વયમ્ભવ યનુ ત્યાં પાટલુમાં ૭ મુઝદ સા હતા તે આમનાથી જુદા બન્યા. તેમજ ત્યારે બદીતાનો ઘોડાખા. ૫ ન્યાસજી મદારાજનો સ્વયમ્ભવ ઉત્પન્ન કર્યો હતો. (૫ સપ્તવિ ૩ નિર્વાણ રાસ)

જૈન સઘનો મુખ્ય આગેવાન હતો. તેણે અમદાવાદમાં “ સૂરદાસ શેઠની પોળ ” બનાવી હતી. જે હાલ પ્રસિદ્ધ છે

તેને (૧) રતન અને (૨) ધનજી એમ બે પુત્રો હતા

(૧) ગારિયાધારના ઠાં કાંધાજી ગોહેલ વગેરેએ વિં સં ૧૭૦૭ સને ૧૬૫૧માં શેઠ શાંતિદાસ મહાસકિરણ અને શા. રતનાસૂરા સાથે જ “ શત્રુ જયતીર્થના રખોપાનો કરાર કર્યો હતો ” (જૂઓ આં કં પેઠી પ્રકાશિત રખોપાના કાગળો)

(૨) શેઠ “ રતનાસૂરા ” વિં સં ૧૭૭૦ સુધી વિદ્યમાન હતો અને “ સૂરતના સઘપતિ પ્રેમજી પારેખ ”ના યાત્રાસઘ સાથે શત્રુ જય મહાતીર્થની યાત્રા કરવા ગયો હતો

(જૂઓ પ્રં ૫૭-“ સૂરતના સઘપતિઓ ”)

(૩) શાં ધનજીએ લં વિજયદેવસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૭૧૨ માગસરમાં અમદાવાદમાં આઠ હજાર મહમુદી ખરચી લં વિજય-પ્રભસૂરિનો વદણા મહોત્સવ કર્યો હતો (પ્રં ૬૦)

શેઠ ધનજીએ સં ૧૬૯૯માં મહોં યશોવિજય ગણિને લખુવા કાશી મોકલવા વિનંતિ કરી અને પોતે પડિતના ખર્ચ માટે બે હજારનું વચન આપ્યું હતું

(જૂઓ પ્રકં ૫૮-“ મહો યશોવિજય ગણિ ” પ્રં ૫૯-“ ધનજી સૂરા ”)

ફરમાન સોળસુ (૧) નકલ

બાદશાહ શાહજહાંએ શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરી વગેરે જૈનોને લં ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનો પ્રાસાદ પાછો સોંપવાને આપેલું ફરમાન (નકલ છે)

ખિસમિલ્લા રહેમાન રહિમ

મહેર શાહજહાં તોગરા દસ્ખત શાહજહાં તોગરા દસ્ખત શાહજહાં

બાદશાહ
ગાળ હુમન
શાહજહાં મહમદ
દારાશિકોહ

નિશાન અલીશાન
શાહજહાં ખુદેલ
અકબાલ મહમદ
દારાશિકોહ

ફરમાન અબદુલ
મુજ્જર શાહખુદીન
મહમદ સાહબ કુરાન
સાની શાહજહાં બાં
શાહ ગાળ

હાકેમો તથા સૂબેદારો તથા મુસ્લિમો આવનાર અને સૂણા
 બૂજરાતના ખસુસન લાચક તરેહ તરેહના સબવાર ખાલી મસ્તખાં જમા
 મરદી ખાસ ગેશ્તખાન તથા મહેરબાની સુલતાનની મુસ્તહેલ મુસ્ત
 સબસ્ના બાન નારકે અને પહેલા આ મુકર્રમની વચ્ચા હોરા તે
 વખતના ચેઠ શાંતિદાસ ઝવેરી હુકમ ખાલીસન સાદન તરેહ તરેહના
 ઉનતૂલ મુલક શાહસ્તાખાનનો હુકમ થયો કે, શાહબદા જૌરગઝેબ
 બહાદુરે તે જગોખે મહેરાબી કેટલીએક કરીને તેનું નામ મસ્જિદ
 પાડ્યું તે વખતે મુસ્લા અબદુલ હકીમે અરજ કરી કે, “એ મકાન
 સુરનામ વાફીક તથા બેરહકના તાલુકાના સબબ હુકમ મસ્જિદનો
 નથી રાખતો, વાસ્તે હુકમ બહા ફરમાબરદારીનો બુજરગબારી થાય
 છે, જે મકાન શાંતિદાસની મિલકતમા તાલુક રાખે છે” તથા
 મહેરાબીને સકરના સબબથી શાહબદા નામદારે તે જગોમા નવું
 બનાવ્યું છે, તે એમ મુબાહેમ ન થવું ને તે મહેરાબો કાઢી નાખજો
 અને મકાન મજકુરને તેને હવાલે કરજો આ દિવસમા હુકમ
 બહાતનો માનવા જેવો સૂરજની રાશની જેવો એવો થાય છે મહેરાબી
 શાહબદે કામગારી મોટા મસ્તખાની કરી હતી. તે બહાલ રાખી
 દેવલરવેસે મહેરાબો બીતે પડકા સબબથી નજલીક મહેરાબ કરજો.
 તે વાસ્તે હુકમ થયો છે જે કે બુદાવત બાદશાહ બુલદ તેમના
 નોકર તેમની મહેરાબાનીથી દેવલ મજકુરને શાંતિદાસને બક્ષે છે
 પ્રથમના હસ્તુર માફીક તે મકાન તેમના કબજામાં રાખે હરેક રીતે
 તેમને ગમે તેમ વાફીક પોતાના ધરમ પ્રમાણે પરમેશ્વરનું ભજન
 કરે. તેમા કોઈ આદમી તેને ઈજા કરે નહીં તથા બીજા ફકીર લોકો
 તે જગો મકાન કરી રહ્યા છે, તેમને ત્યાંથી કઢાવી શાંતિદાસને ઈજા
 તથા કીનાથી ખુલાસો કરજો તથા અરજમા પહોંચ્યા છે કે બીબા
 વહોરા લોકોએ દેવળની ઈમારત ઉઠાવી લઈ ગયા છે, એ હકીકત
 ખ્યાન કરી, ઉપર મસાલો તેમનાથી લઈ તેમને પહોંચાડજો. અમર
 એમનો સામાન ખર્ચા કર્યો હોય તેની કિંમત તેમની પાસેથી લઈ શાંતિ
 દાસને પહોંચાડજો. એ બાબતમા તમામ તાકીદ બાળીને હુકમ ફરવયો

નહીં. તા ૨૧ જમાદીલો આલ્વેરશાની સન ૧૦૫૮, ફરમાન ઉપર સહી તથા મહોર મારી પછવાડે ફરમાન નિશાની.

તરબુમો કરનારની સહી
જંગબાહાદૂર કાશીદીનની
ફારસીમાં સહી છે.

નોંધ.— આનો અસલ ફારસી દસ્તાવેત શેઠ પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈને ત્યાં છે તે તરબુમાની તથા અસલ ફારસીની નકલો દશકોઈના મામલતદાર સાહેબને ત્યાં તારીખ માહે સને ૧૮૮૮ ના રોજ રેવન્યુ સર્વેના સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ફરનાન્ડીઝ સાહેબને જોવાસારુ આપી છે

(—જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા, ભા. ૧, સમાલોચના પૃ. ૨૬)

ફરમાન સોળમું (૨) નકલ

બાદશાહ શાહજહાંનું ચિતામણિ જૈન મદિર
જૈનોને પાછું સોંપવાનું ફરમાન

સૂચના: ગૂજરાતના સૂબા તથા અમલદારોના અગે જે ખિતાબો વગેરે વાપર્યાં છે, તેનો અમે અનુવાદ કર્યો નથી —અનુવાદક

ગૂજરાતના હાલના તથા હવે પછીના સૂબાઓને માલૂમ થાય કે અત્યાર પહેલાં ગૂજ્જે ઉલ્ અકરાન્ શાંતિદાસ ઝવેરીના દેરાસરની બાબતમાં ઉમદત્ ઉલ્ મુલ્ક શાયસ્તાબાન નામ પર ફરમાન નીકળ્યું હતું કે શાહજહાં સુલતાન ઔરંગઝેબ બહાદૂરે ત્યાં થોડા મહેરાબ (કમાનો) બનાવી, તેને મસ્જિદનું નામ આપેલું, અને તે પછી મુલ્કા અબ્દુલ હકીમે અરજ કરી જણાવ્યું કે, “એ મકાન પર બીજો માણસ પોતાનો હુક હોવાનો દાવો કરે છે, તેથી આપણા પાક ધર્મ મુજબ એ મસ્જિદ ગણાય નહીં” આ ઉપરથી બાદશાહી હુકમ નીકળ્યો હતો કે, “એ મકાન સતિદાસ (શાંતિદાસ)ની મિલકત જેઠે તાલ્લુક (સખધ) ધરાવે છે અને નામદાર શાહજહાંએ મહેરાબની સીકલવાળા મકાનનો ત્યાં પાથો નાખ્યો છે, તેથી તેને કોઈ રીતે હરકત થવી જોઈએ નહીં તેથી એ મહેરાબને ત્યાંથી ખસેડી નાખવો અને મજકુર મકાન તેને હવાલે કરી દેવું.” હવે આ

બાબતમાં આખી દુનિયા જેને તાબે છે એવા બાદશાહનો હુકમ નીકળ્યો છે કે, “ જિયા હરજીના નામદાર શાહબાદશએ એ મહેશબ બનાવ્યો છે, તે કાયમ રાખવો અને દેરાસર અને મહેરાબની વચમાં મહેરાબની પાસેથી એક દિવાલ ચણી લેવી કે જેથી એ બે વચ્ચે એક પડદો થાય ” એટલા માટે હુકમ કરવામાં આવે છે કે, જિયા હરજીના બાદશાહના બદાઓએ ત્યારે મજદુર સતિદાસ (શતિદાસ)ને એ દેરાસર મહેરાબનીની રાહે બહિષ્કૃત જ આપ્યું છે, ત્યારે આગળની રીત મુજબ તે તેનો કબજો લઈ લે અને પોતાના ધરમ મુજબ જેમ આહે તેમ તેમાં પૂજા કરે અને કોઈ પણ માણસ તેમાં તેને હરકત કે અડકાવ કરી શકે નહીં અને વળી, કેટલાએક ફકીરો, જેઓ ત્યાં મુકામ કરી પ યા છે તેમને ત્યાંથી ખસેડી સતિદાસને તેમના તરફથી થતી જ ચણ તથા તેમના તરફથી જિભા થતા કબિયામાંથી મુક્ત કરવો.” અને વળી અમને એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ‘ બાવરી જાતના કેટલાએક એ દેરાસરની ઈમારતનો મસાલો લૂટી ગયા છે, તો અમે તે પ્રકારે પણ એ મસાલો પાછો મેળવી મજદુર શખ્સને આપવો.’ અને બે તે લોકોએ તે મસાલો વાપરી નાખ્યો હોય તો તેમની પાસેથી તેની કિંમત લઈને સતિદાસને આપવી, આ બાબત આ બાદગાહી કરમાન ૩ એમ ગાળી, તેનાથી વિરુદ્ધ યા જિલ્લું કોઈએ આવ્યું નહીં.

લખ્યું તા. ૨૧ મહિનો જમાદિઉલ્લાહની સને ૧૦૮૧

નોંધ - મયાએ મોરાર-સિંહો શાહ ન્હાના પુત્ર મદમદ શરસિંહનો

ઉ

—અનુવાદક

સૂચના - શ્રી. કૃષ્ણભાઈ મોહનભાઈ ઝેરીએ અનુવાદિત કરેલાં આ જ દરમિયાનની ઇતિહાસ સમયન કરે એજ એક લખાણ શ્રી. લક્ષ્મીનિવાસ દાસદાસ દાસવાળાએ લખેલ ટ્યુક્ટી મીથી સો વાતો નામક પુસ્તકમાંથી ઉપ્પૂત કરીને જાની પરિસ્થિતિએ આપ્યું હતું તેને અમે જાન સારરપે આપીએ છીએ.

—સંપાદક

ફરમાન સોળમું (૩) નકલસાર

બાદશાહ શાહજહાંનું ચિંતામણિ જૈનમંદિર પાછું
આપવાનું ફરમાન

સામાન્ય રીતે એવું મનાય છે કે, “મુસલમાનો હિંદુઓને જીવમથી વટાળતા, તેમના દેવાલયો તોડી નાખતા, અને હિંદુ ધર્મને ઉચ્છેદ કરવા મથતા.” પરંતુ જ્યારે કેટલાક મુસલમાન બાદશાહો “આવા કાર્ય કરવાથી પોતાના ધર્મને લાભ થાય છે” એમ ગણતા ત્યારે બીજાઓ “હિંદુ-મુસલમાનોને સરખા ગણી, તેમને અદલ-ઈન્સાફ આપવામાં સર્વધર્મને માન આપવામાં આવે, અન્ય ધર્મ સાથે લાઘ્યારો વધારવામાં આપણું કર્તવ્ય રહેલું છે” એમ સમજતા બાબર, અકબર, જહાંગીર અને શાહજહાં આ બીજા વર્ગના બાદશાહો થઈ ગયા.

અમદાવાદના નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીએ ઘણા પૈસા ખર્ચીને મોટું જૈન દેવાલય બધાવ્યું હતું શાહજહાં ઔરંગઝેબના હુકમથી તે દેવળ તોડી પાડીને તેને ઠેકાણે મસીદ બાંધવામાં આવી તેથી નારાજ થઈ શાંતિદાસ બાદશાહને ફરિયાદ કરવા દિલ્હી ગયા, શાહજહાંએ શેઠની સર્વ હકીકત સાંભળીને ન્યાયની ખાતર પોતાના શાહજહાં દારશિકોહની સહીથી પરવાનો લખી મોકલ્યો, તેમાં અમદાવાદના હાકેમને એવું ફરમાવ્યું કે, તેણે મસીદને સ્થળે નવું દેરું બાંધી આપવું, જૂના દેવળનો જે સરસામાન મુસલમાનોએ લઈ લીધો હોય તેનો કબજો શેઠને સોંપવો હવે પછી કોઈએ તેમને હેરાનગતિ કરવી નહીં. તથા અમુક અમુક જૈન તહેવારોએ શહેરમાં જીવહિંસા કરવી નહીં પરંતુ બાદશાહે જેવો ઈન્સાફ આપ્યો તેવો ઈન્સાફ બીજા પરંતુ મહારાજા લાગ્યે જ આપી શકે

વળી, બાદશાહ શાહજહાંએ જૈનોના પૂજ્ય શેત્રુજી પર્વતની આસપાસ તેમ પાલીતાણામાં જીવહિંસા ન કરવાનો પરવાનો કાઢ્યો હતો. એ જ પ્રમાણે અકબર અને જહાંગીર બાદશાહે પણ જીવહિંસા ન કરવાના પરવાનો કાઢ્યા હતા, તથા જૈનધર્મને મદદ

ઠરવાના હુકમો કર્યા હતા. આવા ન્યાયી બાદશાહો અસહમાનો હોવા છતાં પણ તેમને માટે હિંદુઓ વફાદારી બતાવે એમાં શી નવાઈ ?

શેઠ શાંતિદાસ ઠેઠ, હિંદી દ્વારા જે ચક્રવા,

બાદશાહ પાસે ગઈ, આપવા ત્યાં જઈ ચક્રવા,

દેહરો બાધી આપવા, મસીદ પાટી નાખવા,

ન્યાયનો ઠરાવ કીધો, ગાહ નામ રાખવા.

(—જૈન સત્યપ્રકાશ, વર્ષ ૬ અઠ ૨,

ક્રમાંક ૬૮, પૃ. ૪૭ થી ૫૪)

નોંધ - બા શાહજહાંએ શાહજહા મહમદ દારાશિકોહના હાથે મૂળરાતના સૂબા શામરતીખાન સૂબા ઉપર બુક્કરી સન ૨૨ ફીજરી સન ૧૫૮ મહિનો જમાઈશિ-જમાઈસાની (બી ન)ની તા. ૨૧ મીના રોજ ૬ સ ૧૬૪૮ બુધવારે વિ સ ૧૭ પના આવજી મહિનામાં આ હરમાન લખી મોકલ્યું હતું તેણે તેમાં અમલવાળા સરકારનો શ્રીચિતામણિ પાર્શ્વનાથનો નિમ્નાસદ અસહ હતો તેવા બતાવી શાંતિદાસ ઝવેરીને પાછો સોંપી દેવાનો બાદશાહી હુકમ કર્યો હતો. અને ઉપર આ હરમાનની બે નક્કી નકલો આપી છે તેમાંની બીજી નકલમાં સને ૧ ૮૧ લખ્યો છે તે ક્યો સવત છે તે સમજાવું નથી (પ્રક ૪૪ પ ૧)

ફરમાન સરકાર (૧) નકલ

બા. શાહજહાંએ શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીને

શત્રુજય પહાડ, પાલીતાણા ગામ ધનામમા

આખ્યા તેનું ફરમાન

મુરાદ વરદશી મળેલી સન

શાહજહાંના દીકરા અને ગૂજરાલના સૂબા મુરાદબક્ષે

પરશિયન શાવામાં લખેલી સનકનો વશ્વમે

મહેરમાન ખુદાના નામે

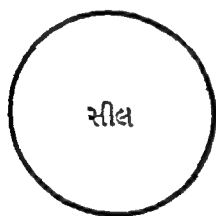

સોરઠની સરકારના હાલના અને ભવિષ્યના હિસાબે શાહી

મહેરબાનીથી અને ઉમેદથી ઉમદા થાય છે. એ હિસાબ રાખનારાઓને માલૂમ થાય જે, “શાંતિદાસ ઝવેરી જે અમીરોમાં પહેલા દરજ્જાના છે.” તેમણે અમારા સ્વર્ગસમા દરબારમાં બધા દરબારીઓ સમક્ષ જાહેર કર્યું છે કે, “સોરઠ સરકારના તાબામાં આવેલા પાલીતાણા નામના ગામ આગળ શેત્રુજી નામનું હિંદુલોકોનું યાત્રાનું ધામ આવેલું છે, અને આનુબાનુના લોકો ત્યાં યાત્રાએ જાય છે. “ઉમદા દરજ્જાવાળા તરફથી મહેરબાનીની રાહે એવો હુકમ કરવામાં આવ્યો છે કે, “અમીરોમાં સૌથી ઊંચા દરજ્જાના મજકુર ઇસમને આ મોસમની શરૂઆતથી મજકુર ગામ ઇનામ તરીકે આપવામાં આવ્યું છે,” જેથી આ ગામને એમનું ઇનામ ગણીને એમાં કેઈ જાતની દખલગીરી કરવી નહીં.

આનુબાનુના જિલ્લાના તથા પ્રદેશના લોકો આ જગ્યાએ નિર્ભય થઈને યાત્રા કરવા આવે, આ બાબતમાં તાકીદનો આ ખાસ હુકમ જાણી એને પાળવામાં કેઈએ કસૂર કરવી નહીં.

પવિત્ર મહોરમ મહિનાના ૨૬ મા દિવસે લખ્યું, અમારા સારા રાજ્યના ૩૦ મા વરસમાં

દ - નમ્ર સેવક

અલીનખાન

નકલ દિવાન કચેરીમાં રાખી લીધી છે

(ખરો તરબુસો)

(સહી) શુલામ મોહીદીન-તરબુસો કરનાર
(રખોયાના કાગળો પ્રક્રં ૪૪, પૃં ૧૦૨, પ્રક્રં ૪૪-ગોહિલવશ)

ફરમાન સત્તરમું (૨) નકલ

ખાં શાહજહાંનુ શત્રુંજય પહાડ લેટ આખ્યાનુ ફરમાન

સોરઠ સરકારના હાલમાં કામ કરતા તથા ભવિષ્યમાં થનાર અમલદારો, જેઓ સુલતાનની મહેરબાનીની આશા રાખે છે તથા તે મહેરબાનીને યોગ્ય ગણવા માગે છે તેમને માલૂમ થાય કે

ગૂંદે ઉલ્લ અકરાન (એક જિતાળ છે) શાંતિદાસ ઝવેરીએ સ્વર્ગ સમાન અમારા દરબારમાં એક અરજદાર તરીકે અરજ કરી જણાવ્યું કે, “ સહરદુ સરકારના તાબાના પરગણામાં મોળે પાક્ષીતાણા નામે એક ગામ આવેલું છે, તેમાં હિંદુઓની પૂજનું એક સ્થાન જેને ચેત્રુજી કહે છે તે આવેલું છે, અને ત્યાં આસપાસના માણસોની વીથી માટે બત્રા કરવા આવ-જવ થયા કરે છે ” તેથી જિજ્ઞાસુદરબાર અને ઉમદા પદવીવાળા (બાદશાહ) ને ક્રુરમ કાઢવા તથા પ્રશશિત કરવામાં આવે છે કે પાનખર-કતુની ચઢ્યાતથી (પિચીઈલ મહિનાથી) મજકુર મોળે (ગામ) ઉપર જણાવેલા ગૂંદે ઉલ્લ અકરાનને અમે મહેરબાનીની રાહે ધન્યમમાં આપ્યું છે

(અમને આ પછીનું લખાણ મળ્યું નથી)

(જૂઓ-જૈન સત્યપ્રકાશ કમાન્ડ-૬૮)

નોંધ - બા શાહજાદાએ જુલહી સન ૩ મહિનો મહેરમ ઉમદરાખની તા. ૨૬મી, દીજરી સન ૧૬૬૬ ઈ સ ૧૬૫૬ વિ સ ૧૭૧૩ના કાર્તિક સુદિ ૧ના રોજ—

ગૂંદાતના સુતા શાહજાદા મુરાજા (ઈ સ ૧૬૫૪ થી ૧૬૫૭) ઉપર આ હુકમના લખી મોકલી શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીને ચતુરજ્ઞ પદાડ-પાક્ષીતાણા ધન્યમમાં આપેલ હતું.

બા. અક્રમરે આ દીરવિજ્ઞપ્તરિને તથા બા શાહજાદાએ શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીને ચતુરજ્ઞ તીથ - ૧૬૬૧ એટ-ધન્યમ તરીકે આપ્યાં હતાં. આથી જ પાક્ષીતાણાના કારિરે બ્યારે ચતુરજ્ઞ તીથના મુકાબલે સેવલું નક્કી થયું ત્યારે તેણે જૈન મુનિવરો અને શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીના વચ્ચેનો મુકાબલો સેવલું માફ તરેર થયું હતું (રખોપાના કાગળો)

વિશેષ નોંધ :-

બા. શાહજાદાએ અમદાવાદના નગરશેઠને ઉપર મુજબ ચાર હુકમનો આપ્યા હતા તે પૈકીનું

૧. ન ૧૪ દીજરી સન ૧૦૪૫, વિ. સ. ૧૬૬૨માં

૨. ન ૧૫ દીજરી સન ૧૦૫૪ વિ. સ. ૧૭૦૧ બા. મુ. ૧

૩. ન ૧૬ દીજરી સન ૧૦૫૮ વિ. સ. ૧૭૦૫ માવજ

૬૦ નં. ૧૭ હીજરી સન ૧૦૬૬, વિં સં ૧૭૧૩માં
આખ્યાં હતાં

ફરમાન નં. ૧૭ થી સ્પષ્ટ થાય છે કે-આં શાહજહાંએ બુલસી
સન-૩૦ મોહમ ઉલહરામ મહિનાની તા. ૨૯ મી, હીજરી સન
૧૦૬૬, સને ૧૬૫૬, વિં સં ૧૭૧૩ કા સુ ૧ના રોજ ગૂજરાતના
સૂબા શાહજહાં મુરાદખાં (ઈં સં ૧૬૫૪ થી ૧૬૫૭) ઉપર
ફરમાન લખી મોકલી શેઠ શાન્તિદાસ ઝવેરીને શત્રુજય પહાડ તથા
પાલીતાણા ધનામમાં આખ્યા હતા હવે ફરમાનો બાબત વિશેષ આ
પ્રમાણે મળે છે :-

શ્રીચંદ્ર પરમાર લખે છે કે :-

શ્રી શાન્તિદાસે આ રૂપૈયા માટે ઔરગઝેબ પાસેથી હીજરી સન
૧૦૬૧ના ધીરલા જિલ્લુજ મહિનામાં ફરમાન મેળવ્યું

આ ફરમાનમા તે વખતના ગૂજરાતના દીવાન રહેમતખાન
અને સુબા નવાઝખાન પર ઉપરોક્ત કરજ પેટે વિના વિલબે
રાજ્યની તીજેરીમાથી એક લાખ રૂપૈયા ભરપાઈ કરવાની તાકીદ
કરવામા આવી હતી

ઔરગઝેબનું અગત્યનું ફરમાન

શ્રી શાન્તિદાસ શેઠને હીજરી સન ૧૦૭૦ના રજબ માસની
૧૦ મી તારીખે ઔરગઝેબ પાસેથી એક ફરમાન મળ્યું, એમા શ્રી
શાન્તિદાસની કદરદાની કરવામા આવી હતી અને તે માટે શત્રુજય,
બુનાગઢ નજીકનો ગિરનાર અને શિરોહી રાજ્યનો આખું એમ ત્રણે પહાડ
ભેટ આપવામા આવ્યા હતા પર્વતો પર થતા ઘાસચારા સાગ બળતણ પણ
શ્રાવક કોમને અર્પણ કરવામા આવ્યા હતા આ ફરમાનમા અમલદારોને
તેના અમલ માટે ખાસ તાકીદ કરવામા આવી હતી અન્ય રાજાઓ
શ્રી શાન્તિદાસને સતાપે નહીં બલકે તેમને સહાયભૂત થઈને
પોતાની કૃપા મેળવે તેની ખાસ નોંધ પણ છે ઉપરાંત તે વખતે
દર વર્ષે જમીન જગીરની સનદ તાલ કરાવવી પડતી હતી તે નહિ
કરવાનો પણ તેમા ઉલ્લેખ છે છેવટે ફરમાનમા લખ્યું છે કે “ જે

કોઈ પ્રાન્ત અને પહાઠ અમે (શ્રી શાન્તિદાસને) સોપ્યો છે, તે માટે કોઈ દાવો કે આક્રમણ કરશે તો તે લોકોની બદ્દત્ત અને અણહની સ્થાનતને પાત્ર કરશે.

(વા ૨૮-૪-૧૬૬૨નું ગુજરાત સમાચાર,

વર્ષ-૩૧, અક-૧૩૫ પૃ ૬)

આ લેખ ઉપરથી તારવી શકાય છે કે બાં શાહજહા તથા શાહબદા ઔરગઝેબે ગુજરાતના સુબા નવાબખાન ઉપર હીબરી સન ૧૦૬૧માં એટલે વિં સં ૧૭૦૮ થેઠ શાન્તિદાસની રકમ પાછી વાળવાનું ફરમાન મોકલ્યું હતું (૨) બાં ઔરગઝેબે હીબરી સન ૧૦૭૦ના રજબ મહિનાની તા ૧૦મીએ વિં સં ૧૭૧૭ વૈત્ર સુદિ ૬, ૧૦ કે ૧૧ના રોજ સને ૧૬૬૦ના ફેબ્રુઆરીમા થેઠ શાન્તિ દાસને શત્રુજય, ગીરનાર, આબુ તીર્થો ઈનામ આપ્યાં.

અમારી ઇચ્છા છે કે—આ બંને ફરમાનો જોયા પછી બનિશ્વરમા આ ઇતિહાસના છેલ્લા પ્રકરણોમા કે બીજા આવૃત્તિઓમા વિશેષ પ્રકાશ પા વે.

ફરમાન ૧૮ થી ૨૩

૧૧મો, બાં સુહીલદીન મહમ્મદ ઔરગઝેબ

આલમગીર (પરિચય માટે જુઓ પ્રં ૪૪ પૃ ૧૦૩ થી ૧૦૫)

(રાજ્યકાળ - હીબરી સન ૧ ૬૮ નિસ્સાહ તા ૧ થી સન ૧૧૧૮ નિસ્સાહ તા ૨૮ સુધી, તા ૨૩-૭-૧૬૫૮ થી તા ૨૧-૨-૧૭ ૭ સુધી, વિ સ ૧૭૧૫ના મા સુ ૩ થી વિ સ ૧૭૧૬ મા વ ૧૪ સુધી)

તેનું મૂળ નામ સુહીલદીન મહમ્મદ ઔરગઝેબ આલમગીરહતું, આથી તે અને મહમ્મદ દારાશિકોહના નામો વચ્ચે જમણા જોડે છે

બાં ઔરગઝેબે જૈનાચાર્યોના ઉપદેશથી વિવિધ ફરમાનો આપ્યા હતા, જો કે તે મળતા નથી પણ ઇતિહાસમા તેના ઉલ્લેખો જોવા મળે છે, તે આ પ્રમાણે—

ફરમાન અઢારમું :-

બાં ઔરગઝેબે જાં હેમવિમલસૂરિની પરપરાના પં ૫૦ પ્રતાપકુશળને ઈનામમા પાત્ર સાત ગ્રામ આપી ફરમાન આપ્યું

કરમાન ઓગણીસમુ :—

આં ઔરગઝેબે સં ૧૭૫૦ માં આગરામા લાં વિજય-
રત્નસૂરિના આજ્ઞાવર્તી અને મહોં સોમવિજય ગણિની પર પરાના
પં લાલવિજયગણિ તથા પં સૌભાગ્યવિજયગણિને શાંતિ-
પૂર્વક રહેવાનુ કરમાન આપ્યુ હતું.

(—જૂઓ, ૫૦ સૌભાગ્યવિજયગણિકૃત તીર્થમાળા)

કરમાન વીસમુ :—

આં ઔરગઝેબે તપગચ્છના લાં વિજયરત્નસૂરિ તથા
૫૦ ભીમવિજય ગાંના ઉપદેશથી અને ઔરગઝેબના સૂબા અસલ
ખાનની પ્રેરણાથી, ૫૦ ભીમવિજય ગણિને કરમાન આપ્યુ કે—
‘અજમેરનો સૂબો અજમેર, મેડતા, સોજત, જયતારણ, અને જોનપુર
વગેરે શહેરોના જૈનોના ઉપાશ્રયો જેણે જેણે દબાવ્યા હોય
તેની પાસેથી પાછા લઈ જૈનસંઘોને સુખત કરે.

(—જૈં ૫૦ ઇં પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૦૫, પ્રકં ૫૮

૫૦ ભીમવિજયરાસ, ગદ્ય ગુજરાતી પદ્માવતી,
પદ્માવતી સમુચ્ચય લા ૨ પૃં ૨૫૯)

કરમાન એકવીસમુ :—

આં ઔરગઝેબના સૂબા મહમ્મદ આઝમે પોતાની સૂબા-
ગીરી (ઇં સં ૧૭૦૩ થી ૧૭૦૫, વિં સં ૧૭૬૦ થી ૧૭૬૩)માં
“સર્વસંન્યાસી અને ફકીરોને અમદાવાદ બહાર આલ્યા જવાનો”
હુકમ કર્યો હતો (સં ૧૭૬૦) તેણે લાં વિજયરત્નસૂરિ (સં
૧૭૩૨ થી ૧૭૭૩)ના ઉપદેશથી સૌ સંન્યાસીને અમદાવાદમા રહેવાની
છૂટ આપી તે હુકમને પાછો ખેંચી લીધો (—પ્રકં ૪૪—પૃં ૧૦૫)

*

૧૨ બાં બહાદુર આલમ પહેલો. (પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૦૬)

(રાજ્યકાળ :— હીજરી સન ૧૧૧૯ રવિઉલઅવ્વલ તા ૧૮ થી
૧૧૨૪ મહોરમ તા ૨૪, તા ૮—૬—૧૭૦૭ થી ૧૮—૨—૧૭૧૨ ચૈત્રાદિ સં
૧૭૬૪ અષાઢ વદિ ૪ થી સં ૧૭૬૮ ફાં ૧૦ ૭ સુધી)

ફરમાન બાવીસમું :—

જૈન આધુને કુસ્પાકતીર્થ ઇનામ આપ્યાનું ફરમાન

બા. શાહઆલમ બહાદુરશાહના હૈદ્રાબાદના સૂબા મહમ્મદ
મુસુદખાને વિ. સ. ૧૬૬૭ના ચૈત્ર શુક્ર ૧૦ ને રવિવારે પુષ્ય
નક્ષત્ર અને વિજય સુદૃત્તમાં ભદ્રાં વિજયરત્નસૂરિના સમયે તપ
અભ્યાસ મહોં મેઘર્ષિજલ્પિની પરપરાના ૫૦ હામધિ અલ્પિના શિષ્ય
૫૦ દેસરકુશળઅલ્પિને કુસ્પાક તીર્થ લેટ આપ્યું અને જૈનસંઘે
તેનો લખોંદાર કરી ૫-આસણના હાથે તેમાં ૭૦ માલિકમસ્વામી-
અમલદેવની પ્રતિષ્ઠા કરાવી (જૂઓ કુસ્પાકતીર્થના શિલાલેખો.)

ફરમાન ત્રેવીસમું —

હીરવિહાર માટે જમીન લેટ આપવાનું ફરમાન

સૂબા મહમ્મદ મુસુદખાન ૫૦ દેસરકુશળઅલ્પિનો ભક્ત હતો.
આથી તેણે તેમને હૈદ્રાબાદ શહેરની બહાર જગદ્ગુરુ આં હીરવિજય
સૂરિનો હીરવિહાર (ઘાઘવાડી) બનાવવા માટે મોટી જમીન
ઇનામમાં આપી. સંઘે ત્યાં હીરવિહાર બધાંઓ ત્યારે તપગવ્ધમાં
સૌનું હીરવિહાર

૧૪ આં ફરખશેઅર :—(પરિચય માટે જૂઓ પ્રક્ર ૪૪ પૃ ૧૦૭)

રાજ્યકાળ :—હી સ ૧૧૨૪ જિલહજ્જ તા. ૨૩ થી ૧૧૩૧ રજ્જ તા ૬ સુધી, તા ૧૦-૧-૧૭૧૩ થી તા ૧૭-૨-૧૭૧૬ સુધી, વિ સં ૧૭૬૬ મહાવદિ ૧૦ થી ૧૭૭૫ ફા સુ ૬ સુધી

આ બાદશાહે જૈનાચાર્યો અને જૈનગૃહસ્થોને વિવિધ ફરમાનો આપ્યા હતા

ફરમાન ન. ૨૪ સુ :—

જૈનાચાર્યને બહુમાન કરવાનું ફરમાન :—

મૂળ ફરમાન ઉર્દૂ લીપીમાં છે તેમા અક્ષરશ નીચે પ્રમાણે લખાયું છે —

‘इस नेक घडी में यह फरमान जारी हुआ जिसकी एनायत फर्झ है, और इस पर यकीन करना झरुरी है. चुंकि साबिक तरीके पर बडी सलतनके तख्तको बुलंद करनेवाले, और सबको वसी रियासतके अलम गाडनेवाले, तख्तशाही पर बैठनेवाले, सलतनत के कवानी और बडाईकी हलीलको मज-बुत करनेवाले, सफाई और बरमुझीद के चमकदार मोती, हक्क पसद हकी-कतकी बुनियाद ज्यादा कानून और एकताई (खूदा) को पहेचाननेवाले, बादशाह जमशेद जैसी इज्जत रखनेवाला, सरमाये (Capital) का मालिका खूदाको देखनेवाला, सच्चाईसे वाकिफ, हझरत (खालीजील) (फरुखगियर बादशाह) ने

अनेक शकल सुह उपमान, बिराजमान, इझ्जतकी मजलीसके झीना, परम सतगुरु, जगतगुरु, जगतश्रीपूज्य, स्वामीनाथ, जगत आचार्य, परम-स्वरूप, धरमजगत,—चक्रवर्ती, ठारक भट्टारक इन्दरिसिंह महतसिरिजी महाराज जैन बादशाह खीकार इस्तुतरक बिराजमान श्री बाबाजी हश् सेलजी और स्वामी साहब—भद्रजी देवसिरिचरण को

“जो बडा मरतबा और बुलद पाया रखते है, अपने तर्फ बादशाहने गर्फ बारियावी बक्षी (मुलाकात आपी), और दुआ देते वख्त” ताझीम

ફરમાન બાવીસમું :—

જૈન સાધુને કુલપાઠતીર્થ ઇનામ આપ્યાનું ફરમાન

બા. શાહઆલમ બહાદુરશાહના હૈદરાબાદના સૂબા મહમ્મદ મુસદ્દખાને વિ. સ. ૧૧૬૭ના ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૦ ને રવિવારે પુણ્ય નક્ષત્ર અને વિજય સુદતર્મા ભદ્રા. વિજયરત્નસૂરિના સમયે તપ ગમ્મના મહો. મેઘર્ષિગણિની પરપરાના ૫૦ હામધિ ગણિના શિષ્ય ૫૦ કેસરકુશળગણિને કુલપાઠ તીર્થ લેટ આપ્યું અને જૈનસથે તેનો છલ્લોદાર કરી પન્થાસલના હાથે તેમા ભ. માલિકચસ્વામી-ઋષભદેવની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (જૂઓ કુલપાઠતીર્થના શિલાલેખે.)

ફરમાન ત્રેવીસમું :—

હીરવિહાર માટે જમીન લેટ આપવાનું ફરમાન

સૂબા મહમ્મદ મુસદ્દખાન ૫૦ કેસરકુશળગણિનો ભક્ત હતો. આથી તેણે તેમને હૈદરાબાદ શહેરની બહાર જગદ્ગુરુ બા. હીરવિજય સૂરિના હીરવિહાર (ઢાઢાવાડી) બનાવવા માટે માટી જમીન ઇનામમા આપી. સથે ત્યાં હીરવિહાર બધાંબ્યો. ત્યારે તપગમ્મમા સૌનું હીરવિહાર (ઢાઢાવાડી) બનાવવાનું વિશેષ લક્ષ્ય હતું (પ્રક. ૪૪, પ્રક. ૫૫ તથા ૫૮—મહો. ઉલોત વિ. ગણિની ૭ મી પરપરા) પણ આસમાની સુલતાની વખતે તે હીરવિહાર નાશ પામ્યો અને હૈદરાબાદના પ્રસિદ્ધ જૈન અમરથી સુબાનમલ્લના સમયે તે જમીનનો પટ્ટો, ફરમાન પણ નાશ પામ્યા. તે પછી ખરતરગમ્મના સથે ત્યાં બા. જિન કુશળસૂરિની ઢાઢાવાડી બનાવી છે જે આજે ઢાઢાવાડી તરીકે પ્રસિદ્ધ છે આ જમીનનું ફરમાન કે પટ્ટો મળતા નથી, પણ સૌ કોઈ બાંહે છે કે—સૂબાએ આ જમીન ૫૦ કેસરકુશળગણિને આપી હતી અને તેણે લાગે છે કે બા. જિનકુશળસૂરિ અને ૫૦ કેસરકુશળગણિ એ બંનેના નામોમાં કુશળ શબ્દ હોવાથી તે સ્થાન ઢાઢાવાડી બન્યું હોય.

(જૂઓ—સને ૧૬૬૨નો હૈદરાબાદના ‘જૈન સેવાસથ’ના વિશે

પાઠ પૃ. ૪૬ તથા પ્રક. ૪૪ પૃ. ૧૦૬)

૧૪. બાં ૩૩ ખશેઅર :- (પરિચય માટે જૂઓ પ્રક્ર ૪૪ પૃ ૧૦૭)

રાજ્યકાળ :- હી સ ૧૧૨૪ નિઝહજ્જ તા. ૨૩ થી ૧૧૩૧
રજ્જ તા ૬ સુધી, તા ૧૦-૧-૧૭૧૩ થી તા ૧૭-૨-૧૭૧૬ સુધી,
વિ. સં ૧૭૬૯ મહાવદિ ૧૦ થી ૧૭૭૫ શ્રા સુ ૬ સુધી

આ બાદશાહે જૈનાચાર્યો અને જૈનગૃહસ્થોને વિવિધ ફરમાનો
આપ્યા હતાં.

ફરમાન ન. ૨૪ સુ :-

જૈનાચાર્યને બહુમાન કરવાનું ફરમાન :-

મૂળ ફરમાન ઉર્દુ લીપીમાં છે તેમાં અક્ષરશ નીચે પ્રમાણે
લખાણ છે —

‘इस नेक घडी मे यह फरमान जारी हुआ. जिसकी एनायत फर्श है,
और इस पर यकीन करना जरूरी है. चूंकि साविक तरीके पर बड़ी सल्तनके
तख्तको बुलद करनेवाले, और सबको बसी रियासतके अलम गाडनेवाले,
तख्तगाही पर बैठनेवाले, सल्तनत के कवानी और बडाईकी हलीलको मज-
बुत करनेवाले, सफाई और बरमुझीद के चमकदार मोती, हक्क पसद हकी-
कतकी बुनियाद ज्यादा कानून और एकताई (खूदा) को पहेचाननेवाले,
बादशाह जमशेद जैसी इज्जत रखनेवाला, सरमाय (Capital) का
मालिका खूदाको देखनेवाला, सच्चाईसे वाकिफ, हजरत (खालीजीन्ल)
(फरुखगियर बादशाह) ने

अनेक शकल सुह उपमान, विराजमान, इज्जतकी मजलीसके शीना,
परम सतगुरु, जगतगुरु, जगतश्रीपूज्य, स्वामीनाथ, जगत आचार्य, परम-
स्वरूप, धरमजगत,—चक्रवर्ती, ठारक भट्टारक इन्दरिसिह महंतसिरिजी
महाराज जैन बादशाह खीकार इस्तुतरंक विराजमान श्री बाबाजी हश सेलजी
और स्वामी साहब—भट्टजी देवसिरिचरण को

“जो बडा मरतबा और बुलढ पाया रखते है, अपने तर्फ बादशाहने
शर्फ बारियावी बक्षी (मुलाकात आपी), और दुआ देते बख्त” ताझीम

साष्टांग दंडवत बहु प्रणाम के साथ, जो सख्त न्यास पर दो आसन बना कर, हस्तर अर्धा अक्षरस्त (फरमशायर बादशाह) के सामने खड़े होकर इम्रत रमते हैं

और तस्त्रवां छायादार छत्र झुल (चामर) आफताबी (छेदा) और सोन चांदीकी दस्ती (छड़ी) बगैरह य तमाम शाही जुलूस बादशाही के तर्कस नसर नयास (मेट) दिया हुआ है और य इम्रत महेफूज और जारी रम कर तमाम कोम हो नदि (हिंदु) और मुसलमान बगैरह को (हुकम दिया जाता है) क " इम्रतसे पेश आकर मजबूरके आगे नसर मेयास (मं) दे और सतगुरु पूज्य समझे और य मरतबा आयदा मुकरर हो जाय "

" बाहिये कि मुमलमद (इम्रतबादा) शाहसादे साहेब, अस्तोदार बर्बर, सन्तनन और सिजाफतक पाय तम्नके बंद मरतबा उमरा जागीरदार, करंगीर (टोलेक्स छेनेवाल), मुकाम (हाकेम), उमाल (आमीन), मुंसदी, जो बादशाही कामोके, अजाम देनबाछे है

सरकार होम्रमदारके तमाम महालउ के समीशर रमबाद, और न्यास आम तमाम मज्दुक (प्रजा) हमशा हमशा इनके हुकमों की तामीन (तावेदारी) में अपनी मकबुली समझे "

" महबुबको सतगुरु, पूज्य, हस्तर थीत्री, बानकर साष्टांग दंडवत बहु प्रणाम करें और साम बसान हर फसन्में हर बगदसे एक रुपया एक नारियल भेंट बगदों और मजहबी कानूनमें इनकी पैग्वीस महार न जाय और तमाम कोमके लोक भपना गुरु समझे "

और ना फाइ हम मामअमें जरा भी फर्क कग्गा यो दीनके निजाफ दीगा

" न्यास कर तमाम बगद और जैन त्याग इनकी सफ तबजुद करें ' अपना मन्दर पर कर ' इनकी गिम्न करमेको सही इबात बाने "

और जो कोई जैनीके कानून और मझकुर के हुकमसे टेडा (आडो) होकर चलेगा. तो, “अपने मझहवकी किताबोके माफिक” इन स्वामीके सजा देनेमें (मूळ फरमाननो केटलोक भाग अहीं नाग पाम्यो छे.)

તમામ લોક અપને હાદી (Leader) કી તાક્ષીમ ઔર કદમવોસી... (કરે), ઔર સિંહાસન પર ચિઠાકર, અપની તાકતકે મુતાબિક મેંટ દે... હોં મજ્જકુર સ્વામી સાહવાન કે ડજત અકશાઈ નરકે રોગન કરનેવાલે હજ્જરકે તર્ફ સે (કી જા રહી હૈ) પર્ગા (પઠી) “ઇસ ફરમાન જો મૌતકી તરહ અટલ હૈ ” કિસી તરહસે ચિલાફ ન કરે. ઔર લીખે હુગ પર અમલ કરે ॥

તારીખ ૧ ગાવાન મહિના સન ૧ જુલુસ મોઝલ્લા (રાજ્યામિપેકનું પહેલું વર્ષ) મેં લિખા ગયા

ફરમાનકે પીછે કી મોહર.

સિપાહસાલાર ચાર વફાઠાર ફિદવી કુલ્તુલમુલ્ક યમીનદૌલા સૈયદ અબ્દુલ્લાહવાન વહાદૂર જફરજગ મહમ્મદ ફરુખગિયર વાદશાહ ગાઝી હીજરી ૧૧૨૫ (ઈ. સ. ૧૭૧૩)

નોંધ :- આં ફરમાશીયરે “જૈન ભટ્ટારક દેવેન્દ્રચરિ”ને જૂલમી સન-૧ ગાઅગ્ગાન તા ૧ લી, હીજરી સન-૧૧૨૫, ઈ. સ. ૧૭૧૩, વિક્રમ સન ૧૭૭૦ મા ફારસીમાં ઉપર પ્રમાણે ફરમાન આપ્યું હતું

અમને ગિગાહી રાજ્યના “રેહિડાગામ”ના એક જૈને વિ. સ. ૨૦૦૩ના ચોમાસામાં આ મૂળ ફરમાન વગેરે આપ્યા હતા તેને આ ફરમાન, એક સોની પાસેથી જુના કાગળો અને જૂના પુસ્તકો સાથે મધ્ય હતું તે સોનીના દાદાને કાઢી યતિ સાથે ગાઢ સંબંધ હતો ત્યારે તેની પાસેથી તે સોનીના દાદાને આ કાગળો પુસ્તકો વગેરે મળ્યા હતા

સભવ છે કે તે યતિવર આ ફરમાનવાળા ભટ્ટારકના ઉત્તરોત્તર વારસદાર હોય ?

આ ફરમાનની અને આજુના ફોટાઓ તેવું ઉર્દુ લીપીને બદલે “નાગરી લીપી”માં પૂરું લખાણ, અને તેનો ગુજરાતી અનુવાદ શ્રી હરિન શાહે વિ. સ. ૨૦૧૮ આપાડ વદિ ૧૩ તા ૨૯-૭ ૧૯૬૨, રવિવારના દૈનિક સંદેશ પત્રના વર્ષ-૪૦ અંક ૩૧૫ના ૭ મા પાનામાં પ્રકાશિત કરાવ્યા છે.

આ હરમાનમાં બાલ્યાહી સહી સિદ્ધાઓ સાથે બ્રમ બાબુ લખાણ છે અને આ હરમાન અમદાવાદની જૈન સોસાયટીના શ્રી જૈન પ્રાચ્ય વિદ્યાશવનનાં શ્રી ચારિત્રવિજય જૈન જ્ઞાન મંદિરમાં મુદ્રિત છે.

અને આ હરમાન મુબરકના પ્રીત્સ જોડે વેસ્ટના મ્યુલિયમ માં આજમ પ્રભાકર પૂજ્ય મુનિ મદારાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી મ મારફત મોકલી, સાદ કરાવ્યું છે.

આ હરમાનનું પાઠ વાંચન, અને મુજરાતી અનુવાદ અમદાવાદના ખાનપુર સમવાડાના વતની અને અમદાવાદની ગૂજરાતી વર્ના કચ્છર સોસાયટીના (વિદ્યાસભા)ના સૈયદ અમૂદરદવી પાસે તૈયાર કરાવ્યાં હતાં જે પાઠ વાંચન ઉપર નામરી લીપીમાં આપેલા છે.

હરમાનમાં જૈન બહારક ઇન્દ્રસૂરિનું નામ વચાલ છે પરંતુ અમને લાગે છે કે આ ઇન્દ્રસૂરિ તે બહારક દેવેન્દ્રસૂરિ હોય.

સૌ કોઈ સમજી શકે છે કે હિંદુ લીપીમાં રેખાક્ષરોની મેળબા છે આથી દેવેન્દ્રસૂરિ નામ લખવું હાલ તો ફોનીટિક્સ અથવા ફોનૅટિક્સરિ એવું નામ સરલતાથી લખાઈ જાય તેમ છે તે સમયે બ ઇન્દ્રસૂરિનો સ્પષ્ટ પરિચય મળતો નથી.

અને જૈન પરપરાના ઇતિહાસમાં પહેલાં (પ્રક ૪ પ ૪૭૪ થી ૪૭૭)માં રૂપાથી નમર અને સ ૧૫ ૧ સુધીની રૂપાથીરચના બહારકો થતીઓની પરપરા બતાવી છે તેમજ હવે પછી (પ્રક ૫૧ના પ્રભાવકો વિભાગમાં) ૩ પછી રચના બહારકો-કુલમુઓની છેલ્લી પરપરા આપવાના હોય. તેના આધારે નક્કી છે કે રૂપાથી રચના દીલ્હીની ગાદીએ બ સનસાગરસૂરિ તથા આગરાની ગાદીએ બ દેવેન્દ્રસૂરિ થયા હતા.

આથી ખુશી પૂરક તારવી શકાય છે કે આ રૂપાથીરચરે વિ ૧૭૭ માં આગરામાં બ દેવેન્દ્રસૂરિને તેમજે બાલ્યાહનું કુલમ કે રાજ્ય કે પ્રગ ઉપર કૌશ કોઈ મોગ ઉપકારના બાલ્યામાં જન્મ મળ કરવાનું આ હરમાન આપ્યું હોય.

હરમાન પચીસમું

ગાંધી હરુબગિયરે શેઠ માણેકચંદને શેઠ પદવી
આપ્યાનું હરમાન

સૂચના - બાલ્યાહ હરુબગિયરે બચાગના નવામ મુસિફ-કુલીખાના આગ થી બુલમી સન ૩ દીગરી સન ૧૧૭૭ િલ્લીજ મંદિરની વા. ૮ મી ઈ સ ૧૭૧૫ વિ ૧૭૭૧માં શેઠ માણેકચંદને શેઠની પત્ની આપી, મંજિરી મરેલી શેઠ અમરોવાળી મદોર (નિમ્નો) આપી, અને હરમાન લખી આપ્યું.

(પ્રક ૫૮ જનરીક ૫૪)

જગત્ત્રશેઠને અપાયેલ ફરમાન ફ. નં. ૨૫

માણિક્યદને શેઠ પદવીનું ફરમાન

પરમેશ્વરનુ વામ (લાલ શાહીમાં)

ધર્મશરનુ નામ (ગોળમહોર)

૧૧
પુત્ર
મીરજીશાહ૧૨
પુત્ર
આમીર તૈમુર
સાહેબ કેરાન૧
પુત્ર
શાહઆલમ
બાદશાહ

(દસ્ખત લાલશાહીમાં)

મહમ્મદ મહમુદીન
આલમગીર શાની
ફારખશાએર
બાદશાહ ગાજી
ફરમાન અબુલ
મજીદ૨૦ પુત્ર
સુલતાન
મહમ્મદ શાહ
૨૧ પુત્ર
સુલતાન
આબુસૈયદશાહ૧૧૨૫
મહમ્મદ ફારખશાએર
પુત્ર આબુમુખાન
અબુલ મજીદ
મહમુદીન આલીમ-
ગીર શાની બાદશાહ
ગાજી સન આહદજાહંગીર
શાહ
૨જાહંગીર
શાહ
૩૨૨ પુત્ર
ઉમેરસેખશાહજાહંગીર
શાહ
૪જાહંગીર
દેખી
૫જાહંગીર
દેખી
૬જાહંગીર
દેખી
૭

આ જય અને મગળયુક્ત સમયમાં આ મહામાન્ય અને વિશ્વા-
સયોગ્ય આદેશથી માણિક્યદને આ ચિરસ્થાયી રાજ્ય તરફથી
માણિક્યદ શેઠનો ખિતાબ મળ્યો છે પ્રસ્તુત રાજ્યનો સમુદાય
વર્તમાનકાલીન અને ભવિષ્યકાલીન હાકિમ સ્ટાફ અને મુત્સદ્દી વિગેરેને
ઉચિત છે કે તેઓ ઉદ્દિલખિત વ્યક્તિને શેઠ માને આમા વિશેષ

ચલ કરવો આવશ્યક છે એ પ્રમાણે હજૂર આદિ તરફથી તાકીદ કરવામા આવી છે ઇતિ તારીખ / જિલ્લહાસ

(પૃષ્ઠની પાછલી બાજુમા આ પ્રકારે લખ્યું છે)

જે મહામાન્ય, રાજ્યપ્રતિષ્ઠાના આધાર સ્વરૂપ, જે સામ્રાજ્યના વિશ્વાસુ, સંજ્ઞાન્ત (પ્રશસ્ય) વશવાળો, ઉચ્ચ પદાધિકારી તથા શક્તિશાળી જે રાજ્ય તથા ધનનો બહોબલ્લ કરનાર, જે તલવાર લેખિની ચલાવવામા અતિકુશળ, જે પતાકા ઉડાવવામા સમર્થ જે

(મહોર)

મહામહા કારખાજાએ

બાદશાહ ગાલુ આલા

દુસ્લાહ શેખ સાહાર

ધમાર બાઉકાદિરી

કુતબલ મુશ્ક એ મિનુ

ફોલા શેખદ આબદખા

બકાદુર બાદશાહ જા

સાદા બહોબલ્લ કરનાર, નિર

પેલ વજીર, જે સામ્રાજ્યના

ઠકિન બાપારમા આલબન

સ્વરૂપ, જે વજીર મહમમા

વિશ્વાસુ અને બધુ, તે જ

મિનુફોલા બહાદુર બાદશાહ જા

શેખ સાહારનો સેનાનિવેશ

બશબરેખુ

નોંધ - આ રૂબરૂએ બુલ્લી સન-૩ લીગરી સન-૧૧૨૭ ગિલ્લીજ મદિનાની તા. ૮ મી ઈ સ ૧૭૧૫ વિ સ ૧૭૭૧માં મુશ્વિદામાના શેક મલ્લેખાને બગાળના નશાખ મુશ્વિદુલીખાના આપદથી શેખી પત્ની આપી હતી અને ઉપર પ્રમાણે હરમાન આપ્યું હતું. બાદશાહે આ હરમાનમાં મોતજરસના બાદશાહ તૈમુરશી આરબીને પોતાના સુધીમાં બાદશાદેખા નામ આપ્યાં છે

શી નિખિશરાવ બીએચ. તેણે બગાળી સવન ૧૩૧૬માં એ બગાળી બાગામાં જગાનુશેક નામે પુસ્તક બનાવી પ્રગટિત કરાવ્યું હતું. અંગેજ સરકારે તેને જપ્ત કરાવ્યું આથી તેની નકમો બાગે ખગી રાકતી નથી.

આ જગાનુશેક પુસ્તકના પરિશિટ ૪ માં શિદ્દીયા બાદશાહે તરફથી જગાનુશેક અને જગાનુશેક વચ્ચેનો ખગેજા શેક પત્ની અને જગાનુશેક પત્નીમાં ચાર હરમાનો પ્રગટિત થયાં છે અને તેના આધારે બદી. ૧ ન ૨૫ ૨૬ ના મુજબની અનુવાતો આપ્યાં છે જેની નકમો શી માર્શિલ વિલ્લુલ જેન ઇનખરિત બગાળામાં છે

૧૭ મો બાં મહમ્મદ'-(પરીચય માટે જૂઓ પ્રં ૪૪ પૃં ૧૦૮)

રાજ્યકાળ :- હીજરી સન ૧૧૩૧ જિલ્લાદની તા ૧૫ થી ૧૧૬૧ના રવિહિસાની તા ૨૭મી તા ૧૬-૯-૧૭૧૬થી ૧૬-૪-૧૭૪૮ સુધી હી'દી વિં સં ૧૭૭૬ બીં આં વ રથી વિં સં ૧૮૦૫ વં વદ ૦)) સુધી

ફરમાન નં. ૨૬- શેઠ ક્તેચદને જગતશેઠ પદવીનું ફરમાન

ધર્મિરનુ નામ

પરમેશ્વરનુ નામ

શાહ મહમ્મદ નાસિરુદ્દિન અબુલકતોહ બાદશાહ ગાજી	શાહ અબુલ કતોહ નાસિરુદ્દિન એબને મહમ્મદ જહાન સાહ બહાદુર બાદશાહ ગાજી સાહેબ કરાની ગાની	એબને શાહ આલમ બાદશાહ એબને આલમગીર બાદશાહ ઈત્યાદિ

આ જયયુક્ત અને આનંદયુક્ત સમયમા આ ચિરસ્થાયી સામ્રાજ્ય-સૂર્યના કિરણસમા જગન્માન્ય અને જગતને વશ કરનાર આદેશથી શેઠ ક્તેચદને વિશ્વાસ તથા ગૌરવની સાક્ષીરૂપ “જગતશેઠ પદ” તથા પહેરામણી અર્થાત્ અબાડી-હાથી, તેમજ તેના પુત્ર આનંદ-ચદને “શેઠ પદ” તથા પહેરામણી, સમર્પિત કરવામા આવેલ છે પ્રવર્તમાન રાજ્યનો સમુદાય આજના તથા ભવિષ્યના હાકિમ, સ્ટાફ તથા મુત્સદ્દી વગેરેને ઉચિત છે કે, ઉદ્ભવિત શેઠ ક્તેચદને “જગતશેઠ ક્તેચદ” તેમજ તેમના પુત્રને “શેઠ આનંદચદ” માને. આ બાબતમા દરેકે વિશેષ પ્રયત્ન તથા ખ્યાલ દેવો આવશ્યક છે ૪ સાલ જલૂસ ૧૨ મી રજબ તારીખ

(પાછળના પાના પર આ પ્રમાણે લખેલ છે)

જે રાજ્ય તથા રાજનીતિના મહત્ત્વ તથા ગૌરવનો જાણકાર છે, જે રાજધર્મના મૂલતત્ત્વનો જાણ છે, જે યુદ્ધમા આગળ ચાલે

નાર તથા સૈન્યદળનો પરિપાલક છે સમયોચિત વિચારનો દેનાર, જે સામ્રાજ્યનો વિશ્વાસુ, પ્રશસ્ત વશવાળો, ઉચ્ચપદાધિકારી, શક્તિ સંપન્ન, જે રાજ્ય તથા ધનનો બંદોબસ્ત કરનાર, જે પતાકા ઉઠાડવામાં સમર્થ, સારી વ્યવસ્થા કરનાર, નિરપેક્ષ વહુર, જે સામ્રાજ્યના કફિન વ્યાપારમાં અવલંબનરૂપ, જે વહુર મહાનમાં વિશ્વાસુ અને બહુ (છે) તે જ નિજામ ઉલમુલ્ક ફતેહ અ બહાદુર સેપા સાલાર સેનાનિવેશ બશબરેખુ નિજામ ઉલમુલ્ક

નોંધ.—બાદશાહ મહમુદે જુલ્હી સન ૪ રજબ મહિનાની તા. ૧૨મી, ફીજરી સન ૧૧૭૪ ઈ સ ૧૭૨૨ (અથવા ૧૭૨૪) વિ સ ૧૭૭૬ (અથવા ૧૭૮૧)ના રોજ મુર્શીદાબાદના રા. ફતેહુલ્લે જમતશીકની પક્ષી આપી, મલિકી મહેલી જમતશીક અમરેશવાળી મહેલ આપી સિરપાવ આપ્યો અને ફરમાન લખી આપ્યું તથા તેમના પુત્ર જાનઅલ્લે શીક પક્ષી આપી.
(પ્રક ૫૮—જમતશીક વસ)

*

ફરમાન સત્તાવીસમું

અમદાવાદની પ્રજાએ નગરશેઠ જુગાલચંદ અને નથુશાહ વઝેરેને વશપરપરાના હકકે જઠાવના આર આના બાધી આપ્યા તેનો પટ્ટો (ફીજરી સન ૧૧૭૭ ઈ સ ૧૭૨૫, વિ સ ૧૭૮૨)

જમાબદી ઉપર ફર સેકડે ચાર આના શાજેશી કુમાલસદાર તથા લખતમ વર્તમાન ભાલશહેર, અમદાવાદ બેશાહાંઆશી.

અખાંતિ લક્ષ્મી અલ્લકૃત રાજમાન સ્નેહાદીત રઘુનાથ બાહુ-રાવ આચરવાહ તા. નમસકાર સુદુર સન શલાસ બમશેન મઆવ અલ્લ નથુશાં વલ્લ જુગાલચંદ નગરશેઠ શહેર મચકુર એમલે હજુરમા આવીને બરજ ગુલરી કે અમો શેક અસલના વતનદાર બાદશાહનાં ચાકરી કરતા બાબ્યા છીજે, અને સને ૧૧૭૭ના વરસમા પુમીદખાનના મનમા મશાઠાઓની ફાંજે બાવીને શહેરની આસપાસ મોરચા દીધા અને શહેર લઈને રૈયત છુત્તી એવી ધાસ્તી નાખી. તે ઉપરથી ઉલ્લ વેપાર સર્વે શહેરમા બંધ થયા શહેરમાથી ફાઈ

ખહાર જઈ આવી ન શકે એવું થયા ઉપરથી શહેરના શાહુકાર વગેરે લોકો ઘણા જ હેરાન થયા તે ઉપરથી અમારા તીર્થરૂપ ખુશાલચંદ એમણે મહેનત તથા ધીરજથી મરેઠા સરદારને મળીને સરકારમાં “ગાંઠના પૈસા” ખરચ કરીને મરેઠાઓની ફ્રાજીને મોરચા ઉઠાવાથી શહેરમાં ઉઘમ વેપાર સારો ચાલવા માંડ્યો તે માટે શહેરના શાહુકાર વગેરે લોક ઘણા ખુશી થયા, કે “ખુશાલચંદે પોતાની ગાંઠના પૈસા ખર્ચ કરીને શહેરના વાસ્તે ઘણા ખરાબ થયા” એમના વડે આપણા છોકરા તથા માણસ તથા માલમીલકત, જાણસભાવ સરવે રહ્યું, એવડો અહિંસાન સર્વના ઉપર એમણે કર્યો એમને આપણે શુ આપવું એવું કીશોરદાસ વલદ રણછોડદાસ તથા અવચલદાસ વલદ વલભદાસ તથા મહમદ વલદ અબદુલ તથા હેખાવ અબદુલ આકા વલદ શાહ તભાઈ એ ચાર માતખર શાહુકાર અને ખીજા સરવે શાહુકાર અને ઉઘમી સમસ્ત વેપારી લોક વગેરે મળીને વિચાર કર્યો અને પોતાની ખુશરબવદીથી “મહાલ કોટવાલની છાપો તથા કોટ મનીઆર શહેર મજકુર અહીં આમ દરફતી થઈને માલની ક્રીમત સરકારના હાસલમાં ઠરાવ થાય તે ઉપરથી સરકારની જમાખદી સિવાય રૈયતની નીસખતે દર સેકડે ચાર આના પ્રમાણે અમારા બાપને પુત્ર-પુત્રાદિ વશ પરપરા કરી આપશુ” અમારૂં રાજનામું કરી આપ્યું છે, તથા આ પ્રમાણે કમરૂદીનખાન વજીર બાદશાહ દલ્લીવાલાનો પરમાણો મોચીનખાન અહીંના સુબા એમનો કાગળ સીક્કા સહિત તથા શહેરના મુસદ્દી, કાજી, બક્ષિ તથા વકાએન નગર તથા સવાને નગાર એમનો કાગળ સિક્કા સહિત કરી આપ્યો છે એ પ્રમાણે ભોગવટો ચાલતો આવ્યો તે ઉપરાત અમારા ખુશાલચંદ ગુજરી ગયા તે વખત માજી સુબા કમાલુદીનખાન બાખી એમની પાસે સદરહુ પ્રમાણે કાગળપત્ર જાહેર કર્યા તે ઉપરથી રૈયતની રબવદીથી સદામત ભોગવટા પ્રમાણે અમારા નામે કાગળ સીક્કા સહિત કરી આપ્યો છે એમ આજ સુધી ચાલતું આવ્યું છે તે માટે હાલ સરકારનો અમલ થયો અને અમે સાહેબ ચાકરીના ઉમેદવાર છીએ તો સાહેબ મહેરબાન થઈ તે

પહેલાની હકીકત તથા ચાહુકારનું રાજનામું તથા મુખા તથા મુસદ્દીએ એમના કાગળ તથા ભોગવટો ચાલતો આવ્યો છે તે દીલમા કિતારી આ પ્રમાણે હાલ કરાર કરીને કાગળ આપવા બેઠ્ઠાએ માટે તે ઉપરથી દિલમા આવતા એમના વડીલ પુત્ર પુરવઠી એક નિષ્ઠાએ સેવા કરતા આવ્યા છે તેઓ સાહેબ ચાકરીના ઉમેદવાર છે, એમનું ચલાવવું જરૂર તથા ફેરવે ખુશીથી પોતાની રાજ રબવદીથી ચાર આના કરી આપ્યા તે પ્રમાણે રાજનામું તથા મુખા મુસદ્દી એમના કાગળ છે તથા આજ મુખી ભોગવટો ચાલતો આવ્યો છે એવું બાણીને એમના ઉપર મહેરબાન થઈને સફરદુ પ્રમાણે નથુશા એમને કોટ પારવાનો તથા છાપો કોટા મલ્લીઆર તથા શહેર મજકુર આઠી આમદ રક્તી માલ કીમત કરાવ થયે તે માલ ઉપર સેકટે ચાર આના પ્રમાણે સરકારની જમાબદી સિવાય ફેરવની નીસબત સકામત પ્રમાણે કરાર કરી આપીને આ કાગળ કરી આપ્યો છે તો સફરદુ પ્રમાણે ફેરવ રબવદીથી ફેરવ નીસબત તથા એમના પુત્ર-પુત્રાદિ વશપરપરા એમની તરફ ચાલુ શખવું હર વરસે નવા કાગળની જરૂર ન રાખવી, આ કાગળની નકલ રાખીને અસલ કાગળની જરૂર ન રાખવી, આ કાગળની નકલ રાખીને અસલ કાગળ ભોગવવાદારને પાછો આપવો. સારાશ વાત એ કે ચાહુકારની રબવદીથી સકામત ચાલતા આવ્યા પ્રમાણે ચલાવવું બાણુ

અરૂ ૧૬ જમાબદીલાકર ખરઆમના મહેરબાન.

આદી
મખરએ
રસમુદ્દા
કાજ મુસદ્દીખા
૧૧૫

નાલ અસલ મુખા છે

અગાઉના દીવાન મરદુમ મોદીનખાન તથા પેસવરના કાજ મરદુમ અબદુલ અહમદખાન તથા મરદુમ બધી અમાઉદદાર ખાન તથા હકીકત લખનાર કળીર આલીખાન મરદુમના મોદથી

શાખીત થયેલા કરારનામા એવી રીતે કે આ નીચે લખેલા માણસો એકરાર અને કબુલ કરે છે. તેમના નામની યાદી

કિશવરદાસ રણુછોડદાસ.

સુદરદાસ કેવાદાસ

કવલનેણુ રઘનાથદાસ

થાવરણુ બદલમ

જેચંદ બદલમ

ભૂખણુદાસ બલાખીદાસ

અબુબકર શાહાભાઈ

તારાચ દ મોરારણુ

બનમાળીદાસ ગોકુળદાસ

મહુમદ અબદુલ વાહીદ.

વિગેરે અમદાવાદના વેપારીઓ તથા સોદાગર જત સને ૧૧૩૭મા દબણી હુટારાએ ભારી ફેજ લઈ અમદાવાદને હુટવા તથા ત્યાના રહેનારાઓને ભારી નાખવા તથા કેદી બનાવવાના ઇરાદાથી શહેર ઉપર ઘેરો ઘાલ્યો હતો, અમો વગેરે શહેરના રહેનારાઓને ત્યાથી ભાગી જવાનું અથવા તેઓના હાથથી છુટા થવાનું સુઝતું નહોતું એવા કંઠણ વખતમા અમારા જનમાલ બચાવવાને માટે શેઠ ખુશાલચંદ લખમીદાસ બીન શાંતિદાસ ઝવેરીએ ઘટતી તરદફત અને કોશીશ પેશ પહોંચાડી પોતાના ઘરના ઘણા પૈસા ખર્ચીને અમોને તે હુટારાઓના હાથથી બચાવ્યા તે માટે અમો અમારી ખુશીથી એકરાર કરીએ છીએ કે—અમદાવાદના કોઠાની છાપના કોપડ પાછળ અમારા માલમાથી સેકડે ચાર આના સદરહુ શેઠ તથા તેમની ઓલાદને આપતા રહીશું તે ના આપવામા કશી તરેહનો વાધો કે કસુર કરીશું નહીં, ને અમારા આ કરારથી અમો ફરીશું નહીં માટે આ રાજનામાની રાહે લખી આપીએ છીએ કે બીજીવાર કામ આવે તા ૧૦ મી માહે શાબાન સને ૧૧૩૭

અસલ ઉપરથી ઉકલ્યા મુજબ તરજુમો

સુનશી હુસેનઅલી ગુલામઅલી સહી દ: પોતાના

અસલ તરજુમા ઉપરથી નકલ મુકાબલ કરનાર પ્રાણુજીવન નથુભાઈ ર. કારકુન. શ્રાવકો તરફથી માગી તા ૨૮ જુન સને ૧૮૮૩

આપવા હુકમ તા. ૨૮ જુન સને ૧૮૮૩

તૈયાર કરાવાં આપી તા. ૨૯ જુન ૧૮૮૩

ખરી નકલ

આં પોં એજન્ટ

(૨) મશાલ તથા પાસખીની સનદ.

મ આબદાગીરી તથા મશાલના પગાર મનદ

રાજે શ્રી કમાલશહાર વરતમાનભાગ

શહેર અમદાવાદ ગો. ૦ શા. ૦

અખીત લક્ષ્મી અલ્પદૂત રાજમાન સનેહાકીત ગોવિંદરાવ
ગાયકવાડ સેના આસપેક્ષ સમયેર બહાદુર, હવુત રામ રામ
મુરસન ચીન-તી સેમન મળ્યા અલ્પદૂ-વખતચદશા શેક શહેર
મજકુરના એમને સરકારમાથી આલમગીરી તથા મશાલ આપી છે
તે બાબત જે આચારીનો પગાર રૂ. ૮) નીમલુક છે તે નીમલુક
પ્રમાણે મુદરદુ હુમાયો રૂ. ૮ આપવા જવું મશાલનું તેલ દરરોજ
પદ્મ પાથેર પામે છે તે પ્રમાણે આખા જવું દરસાલ નવીન પત્રનો
આપે ન લેવા આ પત્રની નકલ તમોએ માગી લઈ આ પત્ર
ભોગવળ માટે ગ્રેડ મજકુરને પરત પાઠો આપવા બાબત જે
ચદ-ખશાવા માટે રાખીડલ અવલ.

મા રાજેશ્રી ભગવતરાય ગમાધર કમાલમુદાર

પ્રમાણે અમદાવાદના સરકાર ભાગ ગો. ૦ શા. ૦

અખીત લક્ષ્મી અલ્પદૂત રાજમાન સનેહાકીત આલમુદરાવ
ગાયકવાડ મવાનેન અલ્પદૂ રાજેશ્રી વખતચદ ખુશાલચદ
ગ્રેડ વારંજ શહેર મજકુરનાએ સરકાર ચાકરીની બુ મરેનન કરી
મુજત તેમને જદુમાન મુકાર સરકારમાથી ચદ ૧ મારે મવાત

સાલ મજકુરથી પાલખી આપી છે તેની તે તહેનાત એક માલના
બાર મહીનાના રૂા. ૧૦૦૦) એક હજાર તથા પાલખીના સરન્નમ
બાબત એક સાલ અડધુ બે સાલ મળીને રૂા. ૩૦૦) પ્રમાણે સાલ
દર માલ પ્રગણે મજકુરથી આપવી નીમણુકમા મજથે મલશે
ચ દ્ર ૨૩ રમવતન.

પાલખીની સનદ ગેઠ વખતશાને મળેલી
દ અબદાલગીરીની સનદ

નકલ

આગના પત્ર સુકાર રાજેશ્રી માંનાજીરાવ ગાયકવાડ તાહા;
વખતચદ ખુશાલચદ શેઠ સુગશન આરબાસમાન મઇઆવા
અલફે તમોને સરકારે દીરપાવ ત થઈ આબદાગીરી આપી છે તેનો
અનુલવ લઈ સરકાર ચાકરી એક નિષ્ઠાથી કરવી છે

૧૪ માહે શાબાન

(જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા ભા. ૧ સમાલોચના પૃ. ૩૩ થી ૩૫)

નોંધ —હીજરી સન ૧૧૩૭ સને ૧૭૨૫ વિ સ ૧૭૮૨માં મરાઠાની સેનાએ અમદાવાદને ઘેરા બાંધી અમદાવાદને છતી ને ભુલ્લા વિચાર કર્યો હતો. આથી પ્રગતમાં અસાન્તિ વધી. આ સમયે નમરોડ સ્થાનિકાસના વસના શેઠ ખુશાશયજી પેલાની ગાંઠના પૈસા ખચ કરી મરાઠાના સેનાધિપતિ દમીજાનને ખુશ કરી શહેર ભુંગવાનું મોકલું રખાવ્યું. નમરોડના આ ઉપકારના બદલામાં અમદાવાદના શેઠ શાહુકાર, તથા પ્રગતએ મળીને રાજ્યની વખા બંધી પ્રમત્તે દર સેંકડે માર આનાની રકમ શેઠ ખુશાશયજી તથા તેના વસતેને આપવી તેમ નહીં ક્યું હતું.

શેઠ ખુશાશયજીના પુત્ર શેઠ નયુશાહે રબુનાથ બાહુરાવને અરજી કરી, આ રકમ પોતાને અને પોતાના વસતેને મળે તેની સ્પષ્ટ મેળવી હતી.

ત્યારથી નમરોડના વસતેને આ રકમ મુસલમાની રાજ્યમાં બરાબર મળતી રહી હતી. અને ધીરેધી રાજ્યે તા ૨૫-૫-૧૬૬૨ ને રોજ તે રકમને બહેને દરસાવતી ઉચક રકમ રૂ. ૨૧૩૩ બાંધી આપી હતી. અને સરકાર તે મે મહિનાની તા. ૧લીએ તે સાધીમાલુ આપતી હતી.

નમરોડનું કુટુંબ દરસાથ જેઠ વડિ હ ને રોજ આ રકમમાંથી દૂધપાક પુરી શાક અને પતરવેણીયાનું જન્મણ કરી જન્મતું હતું તેમાં નમરોડના કુટુંબના સૌ માળુસો તથા નમરોડના કુટુંબની કુવારી કે પરણેલી પુત્રીઓ સૌ જન્મતા દના. માત્ર પુત્રીઓના પુત્રો કે પુત્રીઓ જન્મતા ન હતા.

મુજગાનના આ અદમદશાહે અમદાવાદ વસાવ્યું ત્યારથી તેણે રાજ્ય તરફથી દરેક કરીઓ આપ્યો વગેરેને દમિયા ચલ્યા આપવાનું ચાલુ ક્યું હતું.

મુસલમાની રાજ્યમાં, ધીરેધી રાજ્યમાં અને કેમિસના રાજ્યમાં આ દાન ચાલુ રહ્યું છે આ ૭૫૫ અમદાવાદના ખાલુક્યોના રજૂના દરજામાં આ દાન અપાય છે.

સોહરાલી રાજ્યમાં પણ પ્રગલ્હિના બદલામાં શેઠ કુટુંબને ઉપકારની બાંધીમાં જે ઉપર મુજગાની રકમ અપાય છે વિશ્વાસ છે કે અવિષ્કમાં પણ આ રકમ આપવાનું ચાલુ રહેશે.

શેઠ ખુશાશયજીના પુત્ર શેઠ નયુશાએ રબુનાથ બાહુરાવને પોતાને અને પોતાના વસતેને જન્માજી મળવાની જે અરજી કરી સ્પષ્ટ મેળવી હતી. તેની નકલ અમે ઉપર આપી છે.

તથા રાજ ગોવિંદરાવ ગાયકવાડ સરકાર વગેરેએ રાજ્ય તરફથી નમરોડ કુટુંબના નમરોડ વખતેને મસાલ પાઠખી તેના સામાનના રૂ. ૩)

તથા તહેનાતના દરસાલ રૂા ૧૦૦૦) આપવાનું નક્કી કરી તેમને જે સનદો આપવામા આવી તે ઉપર ખતાવી છે

ત્યારબાદ આનંદરાવ ગાયકવાડ, સયાજીરાવ ગાયકવાડ વગેરેએ નવીનવી સનદો આપી તે સનદોને કબૂલ રાખી હતી

(જૈન ઐતિહાસિક રાસમાલા લાં ૧ સમાલોચના (પૃં ૩૪ થી ૩૭)

વિશેષ નોંધ:- બ્રીટીશ સરકારે નગરશેઠ પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈને અમદાવાદના કલેક્ટર જે ડબલ્યુ. હેલો (J W. Halaw) અને ન્યાયમૂર્તિ એ બી. વોરડન (A B warden) તરફથી લખાઈ આવેલી નગરશેઠ પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈ એ કરેલી પ્રજ્ઞહિત તથા રાજ્ય હેતુનાં કામો અને સંખાવતોની વિગતોના આધારે તથા લલામણુથી ચોન રેખલ રાવખડાહૂરનો ખિતાબ આપ્યો હતો તેમજ મુખર્ધ ઇલાકાની હાઈકોર્ટમા જીલ્લાવાર વકીલોની ખુરશીમા તેમની તરફના વકીલની અને રાજકોટ એજન્સીની કચેરીમા પાલીતાણાના ઇન્સપેક્ટર (જાગીર-દાર) અને આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના અધ્યક્ષ તરીકે ખુરશી આપી હતી

અમે શેઠ પ્રેમાભાઈનો વિશેષ ઇતિહાસ (લાં ૩ ને પ્રં ૫૮-૫૯માં નગરશેઠ વશમા) આપીશુ

૧૮ મો બા અહમદશાહ (પરિચય માટે જૂઓ પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૦૯)

(રાજ્યકાળ : હીજરી સન ૧૧૬૧ જમાહીલીઅવલ તા ૨ થી ૧૧૬૭ શાઅબાન તા ૧૦ સુધી, તા ૨૦-૪-૧૭૪૮ થી તા ૨-૬-૧૭૫૪, ચૈત્રાદિ વિં સં ૧૮૦૫ વૈશાખ સુદિ ૪ થી સં ૧૮૧૧ ના જેઠ શું ૧૨)

ફરમાન અઠ્ઠાવીસમુ

શ્રી મહતાબરાયને શેઠ પદવી આપવાનું ફરમાન

સૂચના :- બાં અહમદશાહે જુલસી સન ૧, જિદકાદ મહિનાની તા ૨-૩, ઈં સં ૧૭૪૮ હીં સં ૧૧૬૧, ચૈત્રાદિ વિં સં ૧૮૦૫ વૈશાખ સુદિમા સુર્ષિદાબાદના શાં મહતાબરાયને શેઠપદવી અને શેઠ પદવીની મહોર આપી શિરપાવ આપ્યો અને ફરમાન લખી આપ્યું

(પ્રકં ૫૮, -૫૯ જગતશેઠ)

ફૅ૦ ન ૨૮ મહતાબરાયનુ શેઠપદવીનુ ફરમાન

ઈશ્વરનું નામ (બોળમહોર)

૧૧
પુત્ર
મીરજીરાજ

૧૨
પુત્ર
અમીર તેમુર
સાહેબ કેરાન

૧
પુત્ર
રાજાભાઈ
નારાયણ

(જન્મત સાથસાથીમાં)

રાજા મહારાજ
નાસિરુદ્દીન
અબુલફતેહ
નારાયણ રાજા

૧ પુત્ર મહતાબ મહારાજ
૬ પુત્ર મહતાબ અબુલફતેહ
૮ પુત્ર અમીરજીરાજ

સાહેબ અબુલ ફતેહ
નાસિરુદ્દીન એમને
મહારાજના સાહેબ
મહાદુર નારાયણરાજા
સાહેબ કેરાજી રાજા

જાણી
રાજાના
જાણી
જાણી
પુત્ર
૨
૬
૨

જાણી
રાજાના
૬
૧

જાણી
રાજાના
૬
૩

જાણી
રાજાના
૬
૧

આ જયમુકત આ મહારાજના તથા અમીરજીરાજના ભૂતકારી આદેશથી
મૃત શેઠ આનંદચંદ્રના પુત્ર મહતાબરાયને 'શેઠ પદવી' તથા
સરપાલ પહેરામણી અર્થાત્ અબાડી અને હાથી વિગેરે સમર્પિત
કરવામા આવેલ છે પ્રવર્તમાન રાજ્યના આજના તથા ભવિષ્યના
હાકેમ તથા ગ્રામી તથા મુત્સદી વિગેરે મહાને ઉચિત છે કે તેઓ
ઉચ્ચિત વ્યક્તિને શેઠ તરીકે માને. તે બાબતમાં વિશેષ ધ્યાન તથા

ખ્યાલ દેવો. આવશ્યક છે. ઇતિ તારીખ ૨-જિલ્લાદ ૨૩ સન બૂલ્લશ.

(પાછળના પાના પર લખેલું)

જે મહામાન્ય, રાજ્યસ સ્થિતિના આધાર સ્વરૂપ, જે સામ્રાજ્યનો વિશ્વાસુ, પ્રશસ્ય વશવાલો, ઉચ્ચ પદાધિકારી, સામર્થ્યવાળો, જે પ્રધાન કાર્ય તથા આજ્ઞાપાલનમાં તૈયાર છે, રાજ્યધર્મના તત્ત્વોનો પરિજ્ઞાતા છે, જે સામ્રાજ્યના આધારરૂપ, રાજ્યનો વિશ્વાસુ

(મહોર-છાપ)

મહમ્મદશાહ બાદશાહ
ગાજસન અને મહમ્મદ
શાહ ફિદર વજીર
એતેમાદ કમરૂદ્દિનખાન
હોસેન બહાદુર નહુબત
જગ એ માહેદઉલ્લા

આજ્ઞાદાતા, જે દિગ્વિજયી રાજ્ય
તથા ધનનો સારો બદોબસ્ત કરનાર,
ભાગ્ય તથા ઐશ્વર્ય સપત્તિના
માર્ગને દર્શાવનાર, જે સમ્રાટનો
મનોનીત બધુ, જે યુદ્ધમાં અગ્રેસર,
જે સૈન્ય દળમાં પશુ અગ્રેસર,
જે ઉચ્ચ પદાધિકારી, મંત્રીમંડળમાં
સર્વશ્રેષ્ઠ, જે મહામાન્ય અમીર-

ગણુમા સર્વ પ્રધાન, જે તરવાર તથા કલમ ચલાવવામાં અતિકુશળ,
જે ધ્વજ ફરકાવનાર, જે સમયોચિત વિચારોનો દેનાર, જે સમ્રાટનો
નિરપેક્ષ વજીરસમૂહમાં વિશ્વાસુ બધુ, જે સમસ્ત રાજ્યના કઠિન
કામોમાં અવલબન સ્વરૂપ, જે દરબારનો વિશ્વાસુ (છે) તે જ કામરૂદ્દિન
હોસેન બહાદુર નસરતજગનો સેનાનિવેશ બરાબરેષુ

ફરમાન ઓગણત્રીશમું

શેઠ મહતાબરાયને જગત્શેઠની પદવી આપ્યાનું ફરમાન

સૂચના :- બાં અહમદશાહે જુલસી સન ૫, જિલહજ્જ મહિનાની
તા ૨૭ મી, હીજરી સન ૧૧૬૧, ઇં સં ૧૭૪૮, ચૈત્રાદિ વિં સં
૧૮૦૫ ના અપાડ મહિનામાં શેઠ મહતાબરાયને જગત્શેઠની પદવી આપી,
શિરપાવ આપ્યો અને ફરમાન લખી આપ્યું શેઠ સ્વરૂપદત્તે મહારાજાની
પદવી આપી અને તે જ દિવસે સિરાજઉદ્દોલ્લાને બગાળનો નવાબ બનાવ્યો

(-પ્રક્રં ૫૮, ૫૯)

ફૅ૦ ન ૨૬

શેઠ મહતાળરાખને જગતશેઠ પદવીનું ફરમાન

પરમેશ્વરનું નામ (લાલે યાહીમા)

ઈશ્વરનું નામ (બોળમહેર)

૧૦	૧૩	૧
પુત્ર	પુત્ર	પુત્ર
મીસ્ત્રીશાહ	અમીર તૈમૂર	જહાનશાહ
(જામત લાલયાહીમાં)	સાહેબ ફેરાન	
મહમ્મદશાહ બહાદુર	મહમ્મદશાહ બહાદુર	મહમ્મદશાહ બહાદુર
પુત્ર મહમ્મદશાહ	પુત્ર મહમ્મદશાહ	પુત્ર મહમ્મદશાહ
મહાહેદીન સાહેબ	અલ્પુલ્લાહી	અલ્પુલ્લાહી
ફેરાખુ સાની બાદશાહ	મ નહેદીન સાહેબ	મ નહેદીન સાહેબ
ગાહ	ફેરાન સાની બાદશાહ	ફેરાન સાની બાદશાહ
	ગાહ સન એક	ગાહ સન એક
પુત્ર	પુત્ર	પુત્ર
મુલતાન	મુલતાન	મુલતાન
અલ્પુલ્લાહી	અલ્પુલ્લાહી	અલ્પુલ્લાહી
કોરેશીપશાહ	કોરેશીપશાહ	કોરેશીપશાહ

જામત

દેશ

૫૬

૭

જામત

૫૬

૫૬

૮

જામત

૫૬

૫૬

૯

જામત

૫૬

૫૬

૧૦

આ જયમુક્ત અને આનંદમુક્ત સમયમાં આ ચિરસ્થાયી
 પ્રાપ્તિના જગન્માન્ય તથા જગદ્ગુણીભૂતકારી આદેશથી મહતાળ
 શબ્દને વિશ્વાસ તથા ગૌરવની મૂળ સપત્તિરૂપ 'જગતશેઠ' પદ
 સમર્પિત કર્યેલ છે. પ્રવર્તમાન સમયનો અમુકાય આજના તથા
 ભવિષ્યના હાકેમ સ્તાકે તથા મુત્સદ્દી વિગેરેને ઉચિત છે કે તેઓ
 ઉચ્ચિત્તિત વ્યક્તિને 'જગતશેઠ મહતાળરાખ' માને, (સેજે) આ

ખાખતીમા વિશેષ પ્રયત્ન તથા જ્યાલ કરવો આવશ્યક છે ઇતિ,
તારીખ ૨૭ જિલહજ,

(પાછલા પાના પર લખેલું)

મહોર વગેરે

(જે દરેક વાચી શકાતા નથી.)

ફરમાન ત્રીશમુ

જગત્શેઠને સમ્મેતશિખર પહાડ ઇનામ આપ્યાનું ફરમાન

ખાં અહમદે બુલસી સન ૫, હીજરી સન ૧૧૬૫, ઇ સ
૧૭૫૨, વિ સ ૧૮૦૬ મા જગત્શેઠ મહતાબરાયને મધુવન કોઠી,
જયપાર નાળુ, પારસનાથ તળેટી વચ્ચેની ૩૦૧ વીઘા જમીન વગેરે-
પારસનાથ પહાડ ઇનામમા આપ્યો.

(અમારો “જૈનતીર્થોનો ઇતિહાસ” પૃ૦ ૫૯, તથા
પ્રક૦ ૫૮, ૫૯ જગત્શેઠ વશ)

નોંધ : આ ફરમાન અમને મળ્યું નથી

૧૯મો ખા. આલમશાહ (ખીજો) (પરિ માટે જૂઓ પ્ર. ૪૪ પૃ ૧૦૯)

રાજ્યકાળ - હી સન-૧૧૬૭ શાબાદ તા ૧૦ થી ૧૧૭૩
રવિઉરસાની તા. ૮ સુધી, તા. ૨-૬-૧૭૫૪ થી તા ૨૬-૧૧-૧૭૫૬
સુધી, ચૈત્રાદિ વિ સ ૧૮૧૧ જે સુ ૧૨ થી ૧૮૧૬ માં
સુ ૧૦ સુધી

ફરમાન ન. ૩૧ મું.

સમ્મેતશિખર તીર્થને કરમુક્ત જાહેર કર્યાનું

—: ફરમાન :—

ખાદશાહ આલમે બુલસી સન-૨, હીજરી સન ૧૧૬૮, ઇ
સ ૧૭૫૫, ચૈત્રાદિ વિ સ ૧૮૧૨ પ્ર જેઠ સુદમા જગત્શેઠ
ખુશાલચંદને પાલગજ પહાડ કરમુક્ત એટલે વેઠ વેરો લાગત,
જકાત, મુડકાવેરો, વગેરે માફ કર્યાનું ફરમાન આપ્યું હતું.

નોંધ : આ ફરમાનની નકલ અમને મળી નથી

૨૧ મો બા આલમગીર (ચીજો) (પરિ માટે જૂઓ પ્ર. ૪૪ પૃ ૧૧૦)

રાજ્યકાળ — દી. સન. ૧૧૭૩ જમાદિઉલ ખવલ તા. ૪ થી
૧૨૧૧ રમઝન તા. ૭ સુધી, તા. ૨૫-૧૨-૧૭૫૬ થી તા.
૧૬-૧૧-૧૮૦૬ સુધી. ચૈત્રાદિ વિ. સ. ૧૮૧૬ પો. સુ. ૬ થી
૧૮૬૩ કા. સુ. ૬ સુધી

ફે નં ૩૨

શેઠ ખુશાલચંદને જમતશેઠ પદવી આપ્યાનું ફરમાન

બા. આલમે લોક વોશન હેસ્ટીંગની પ્રેરણાથી મુર્શિદાબાદવાળા
શેઠ ખુશાલચંદને જુલથી સન-૮ તા. ૨૬-૪-૧૭૬૬, ચૈત્રાદિ વિ.
સ. ૧૮૨૨મા જમતશેઠની પદવી આપી મહોર, શિરપાવ, તથા
ફરમાન આપ્યાં, શેઠ ઉદેચંદને મહારાજાની પદવાં આપી સૈફ ઉદ્દૌલાને
બગાજનો નવાબ બનાવ્યો.

નવાબે ઇન્સ ઇન્જિયા કંપની એન્ડે કંપનીના ગવર્નર જનરલ
વોશન હેસ્ટીંગને બગાજના બે ગામેની દીવાનની પદવી આપી. વોશન
હેસ્ટીંગે ૧૬ વપના શેઠ ખુશાલચંદને તે દીવાનના પદે બેસા મો.
નોંધ આ ફરમાનની નકલ અમને મળી નથી.

ફે નં ૩૩

બા. આલમગીરની સુમ્મતિથી

જ. ૧૮૨૫ મ. સુ. ૫ ને રોજ બા. આલમગીરની સુમ્મતિથી
સુમ્મેતશિખરના મહિંદનો હુજોદ્દાર તથા પ્રતિષ્ઠા થયા.

ફે નં ૩૪

અમદાવાદમાં શાન્તિનો ઉદ્દેગ

સૂચના- બા. આલમગીર વતી મો. આ ન તથા બગાજનો નવાબ
સા. ઉદ્દીલાએ જુ. થી સન-૩૩ દી. સ. ૧૧૬૮ મહિનો સાર, તા. ૫ થી
(અથવા જુલથી સન-૩૫) તા. ૧૭-૧૨-૧૭૮ દિ. સ. ૧૮૩૬ મ. ૧
મુ. ૧૩ ના રોજ અમદાવાદમાં શાન્તિનો ઉદ્દેગ થી ભો. હતો.

અસલ મુજબ નકલ

નાનુ (નાનુ) ચકર સૂચા વગેરે અમદાવાદની રૂબરૂ, બે શહેરના

વતનીઓ તથા ત્યા રહેનારા અને વસનારા સઘળાને માલૂમ થાય—

એમ થાઓ કે, “ હવે સૌ લોકોએ ખાતર જમા રાખી પોતાના મકાનમાં રહેવું અને કોઈ પણ રીતનો અદેશો કે ડર પોતાની હમેશની રહેણી કરણી સખધે ન રાખતાં રોજના કામકાજમાં મશગૂલ રહ્યા જવું. ” કારણ ? કોઈ પણ માણસ તેમને કોઈ રીતની અડચણ કે અટકાવ કરશે નહીં, આ ખાખત તેણે ખાતરી રાખવી અને આમાં લખ્યા મુજબ તેણે વર્તવું

લખ્યુ તા. ૫ મહિનો સફર, હી. સ ૧૧૯૪ તે ગાદીએ બેઠા સને ૨૨ (અગ્રેજીમા સહી.

Thomas Goddad

ઈ સ. ૧૯૨૪ નો ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનો રિપોર્ટ,
જે. સત્ય પ્ર કે ૯૮, પૃ ૪૭ થી ૫૪

નોંધ : સાક્ષરરત્ન શ્રી કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી લખે છે કે “ આં આલમગીર ડબ્બે અને જં ગોડાર્ડ (ગોડર્ડ)નો ઢંદેરા ” “ શ્રી ફોર્સ ગુજરાતી સલાના સગ્રહમા કેટલીક જૂની ફારસી સનદો અને કેટલાક જૂના બાદશાહી ફરમાનો છે ” એ સનદો તથા ફરમાનોની સખ્યા મોટી નથી પરતુ જે છે તે કેટલેક લાગે ગુજરાતના ઇતિહાસને ઉપયોગી છે એ સગ્રહમાથી એક ફારસી લેખનુ લાખાતર થોડા વખત ઉપર ‘ ગુજરાતી ’ના દિવાળી અકમા ‘ પૈન્દા સાથેનો એક ફરાર ’ એ મથાળા હેઠળ પ્રસિદ્ધ કરવામા આવ્યું હતું ગુજરાતની અર્વાચીન સ્થિતિને લગતો એ ફરાર હતો એ સ્થિતિ જોડે સખધ રાખતો એક બીજો લેખ એ સગ્રહમાથી મળી આવ્યો છે જે વખતે જનરલ ગોડાર્ડ (General Goddard)ના હાથમા અમદાવાદ આવ્યું તે વખતે એણે એક જાહેરનામુ પ્રસિદ્ધ કર્યું તે જાહેર નામાની ખરી નકલ ગોડાર્ડની સહી સાથેની એ સગ્રહમાથી મળી આવી છે દરેક વિજયી સેનાપતિ એવી રીતના જાહેરનામા કે ઢંદેરા પોતાના તાબામા આવેલી રૈયતના સાત્વન અર્થે બહાર પાડતા અને હજી પણ પાડે છે છેલ્લી મોટી લડાઈ વખતે જર્મનો પણ એવા જાહેરનામા ઠેર ઠેર બહાર પાડતા હતા આ જાહેરનામુ દૂકે પણ મુદાસર છે

—અનુવાદક

શાહ અલામ બાદશાહ ગાઝી અમીર ઉદ્દૌલા જનરલ ગોડાર્ડ બહાદુર
ફતેહજંગ ફીદવી સને ૧૧૯૪

વિશેષ નોંધ :—અમારી ભાવના હતી કે—મોગલ બાદશાહોના સમયના જે જે વિવિધ ફરમાનો મળતા હોય, તે તે મૂળ ફરમાનોના દોષ્ટ, અરબી કે ઉર્દુ ફરમાનોના હીંદી લીપીમાં અક્ષરશઃ શબ્દપાઠો, તથા ઓના હીન્દી, અંગ્રેજી અને ગુજરાતી ભાષાના અનુવાદો વગેરેનો સર્વસંગ્રહ આ શ્રેયમાં એક સાથે પ્રકાશિત કરવો, પરંતુ તેમ કરવાથી પ્રસ્તુત શ્રયનો આકર, કદ, કિંમત અને પ્રકાશિત કરવાના અમયમાં મોટો કેશ્કાર ધાચ તેમ હતું તેમ જ આવું પ્રકાશન કર્યા બાદ આ પછીના ભાગોના પ્રકાશનો પણ લભાય તેમ હતું, આથી તેવો અમદ કમ્પાના વિચારને ફાટી, હાલ આ શ્રેયમાં (પૃ. ૪૪ પૃ. ૧૧૧ થી ૧૮૩ સુધીમાં) ઉપલબ્ધ ફરમાનોના માત્ર ગુજરાતી અનુવાદો જ આપ્યા છે, કેાઇ સાહિત્યપ્રેમી સ્વસ્થા કે સજ્જન આવો “સર્વસંગ્રહ” ઉપાવશે, તો અમને ખાતરી છે કે—તેને આ અનુવાદો અને નોંધોમાંથી ઘણી કીમતિ મદદ મળશે, તેમજ તે દેશપ્રેમી સાહિત્યપ્રેમીનો મોટો લાભ ઉઠાવી, સાચો દત્તિદાસ રજુ કરવાના યશના ભાગી બનશે.

બા. અકબરનો જૂલસી બન :—

અમે આ પ્રકરણના ગા. પૃ. ૮૪ માં બા. અકબરે યજ્ઞાવેલું ઇલાહી સવતનો નિર્દેશ કર્યો છે તેનો વિશેષ પરિચય આ પ્રમાણે લખવો.

બા. અકબર હી. સ. ૬૬૩ રબિ ઉર્રાની મહિનાની તા. ૨૭ મુહવાર વિ. સ. ૧૬૧૨ શ. વ. ૨ અને તા. ૧૪-૨-૧૫૫૬ ને રાજા જાદીએ બેઠા (પૃ. ૬૦) તેણે જાદીએ બેઠા પછી ૨૬ મે વર્ષ, એવું બિ. સ. ૧૬૩૬ અને ૧૬૭૮ માં દીન-ઈ-હવાદી મન આપ્યા (પૃ. ૬૫) તેમજ શાહ્યારોડજીની ૨૮મા વર્ષ શાહ્યા રોડજીની તારીખો—તારીખોએમ ૨૪ દિવસો ઉમેરી ૨૫ માં દિવસે સોર પ્રારભનું અગ્નિ મેગલ દી સન ૬૬૩ના રબિ ઉર્રાની મહિનાની તા. ૨/મી વિ. મ. ૧૬૧૨ ના શ. વ. ૦)) અને તા. ૧૧-૩-૧૫૫૬ ને રાજા શાહ્યારોડના દિવસે સાયન મેગલ, પાંચમેગરીની સાયન

વ્યવસ્થા પ્રમાણે આજની ચાલુ ગણતરીએ તા ૨૧-૩-૧૫૫૭ ને રોજ સાયનમેષાર્ક મુકરર કરી, હી. સન ૬૯૨, રવિ ઉસ્સાની મહિનાની તા. ૨૮ વિ સ. ૧૬૪૧ અને સને ૧૫૮૪ થી પોતાનો નવો ફસલી સન ચલાવ્યો જેના ખીજા નામ જૂલસી સન, ઇલાહીસન, દીન-ઈ-ઇલાહીસન પણ છે.

તેમા તેણે ઇરાની નામો વાળા ૧૨ મહિના અને ૧ થી ૩૨ સુધીની તારીખો રાખેલી હતી જેનો પ્રારભ સાયનમેષથી છે. મોગલ બાદશાહોના ફરમાનો, ઘણી જિન પ્રતિમાઓના પરિકર અને ગાદીમા ઇલાહી સન (અલાહી) તથા હીજરી સન નોંધાયેલા મળે છે.

(જે. સત્ય પ્ર ક ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૨, પૃ. ૨૭૪)

યાદ રાખવું કે-ઇરાની સન તે પારસીઓનો જૂનો ફસલી સન છે તે વિવિધ જાતનો છે તેમા

૧૨ મહિનાના ૧ થી ૩૦ મૂકરર નામવાળા ૩૦ દિવસો એમ કુલ ૩૬૦ દિવસો હોય છે અને ગાથાઓના ૫ દિવસો ઉમેરી ૩૬૫ દિવસો મનાય છે

તેમજ મહુમ્મદ પયગંબર શાકે ૫૪૪, હીન્દી વિ. સ. ૬૭૬ ના શ્રા. સુ ૧ની રાતે તે સમયના અગ્રેજી ૫ ચાગ પ્રમાણે તા ૧૫-૭-૬૨૧ ગુરુવારની રાતે ચન્દ્રદર્શન કરીને એટલે શુક્રને પરોઢિયે મક્કાથી હિજરત કરી મહિના ગયા ત્યારથી હીજરીસન શરૂ થયો છે. તેમાં ચંદ્ર દેખાય, ત્યારથી મહિનો ખેસે છે વિક્રમ વર્ષમા મહિનો વધે ત્યારે હીજરી સનમા મહિનો વધતો નથી તેમા ત્યારે પછીનો મહિનો હોય છે આ રીતે ૩૩ વર્ષો જતા વિક્રમ સવત અને હીજરી સનના વર્ષા કોમા એકેક વર્ષ ઓછા થવાનો ફરક પડતો જાય છે

હીજરી સનમા મહિનાની કે તિથિઓની વધઘટ હોતી નથી. હીજરી સાલમા એક પછી એક વારા ફરતી મહોરમ વિગેરે ૧૨ મહિનાઓ આવે છે તેના દરેક મહિનાના ૩૦ કે ૨૯ દિવસો અને વર્ષના ૩૫૫ કે ૩૫૪ દિવસો હોય છે,

(૧) બા. અકબરે સન ૧૫૮૪ બિ. સ. ૧૬૪૧ થી ઇરાની સન તથા હીજરી સનની ઉપર લખ્યા પ્રમાણે લેખસેખ કરી, નવો ફસલી દીન-ઈ-ઈલાહી, જૂલસી સન ચલાવ્યો.

(૨) બા. શાહજહાંએ હીજરી સન ૧૦૪૬ ના મહોરમ તા. ૧ થી પોતાનો નવો ફસલી-જૂલસ સન ચલાવ્યો.

(૩) હૈદરાબાદના નવાબ નિઝામી તા. ૬-૧૦-૧૬૪૬ થી નવો નિઝામી-ફસલી સન ચલાવ્યો હતો. જે માત્ર બે વર્ષ ચાલ્યો હતો.

(વિવિધ સ્રવતો માટે જૂઓ જૈન સત્ય પ્રકા. કં. ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૨ નું પૃ. ૨૭૪)

બ્રિટિશ રાજ્ય

બ્રીટનની ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીએ સને ૧૮૫૭માં દિલ્હીના ર૩મા મોગલ બા. બહાદુરશાહ (બીબી)નું વર્ષાસન બધ કરી તેને પકડી કેદ કરી, રશુન મોકલી દીધો. અને ભારત વર્ષની રાજસત્તા પોતાના હાથમા લીધી પછી તેણે ભારતનું શાસન કરવા માટે બ્રીટનથી જૂદા જૂદા ગવર્નરોને નીમી, ભારતમા મોકલ્યા હતા. તે આ પ્રમાણે—

(૧) વોરન હેસ્ટીંગ —(સને ૧૭૭૨ થી ૧૭૮૫)

દિલ્હીના ૧૯મા બા આલમ (ત્રીબી)એ સને ૧૭૬૬ માં સૈફ ઉદ્દૌલ્લાને બગાલનો નવાબ બનાવ્યો. અને બ્રીટનની ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીને બંગાળના દીવાનની પદવી આપી વોરન હેસ્ટીંગે તે પદવીનો આનંદ ઉત્સવ મનાવ્યો તથા મૂર્શિદાબાદના ૧૬ (૧૮) વર્ષના શેઠ ખુશાલચંદને ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની વતી બંગાળની દીવાનગીરી માટે ગોઠવ્યો

વોરન હેસ્ટીંગે અવધના દીવાન મહારાજ નંદકુમારને અગ્રેજી જજ (ન્યાયાધીશ) ઇલાઈબાઈએ માગ્ફત “ મુજિમ અલી ” નામે મુસલમાનના સ્વપ્નના નામે રજુ કરેલી કલ્પિત જ શાહેદીને જ સાચી બતાવી, મહારાજને દોષિત ઠરાવી ફાંસી અપાવી હતી.

લોર્ડ મેકેલેએ જજ ઇમ્પે અગે “ પોતાનું હુકમ પ્રદર્શિત કરતા ” જણાવ્યું હતું કે

“ ઇમ્પેને ન્યાયધીશકે પદ પર સ્થિત હોને પર મી, એક રાજ નૈતિક મસલેકો સુલજ્ઞાનેકે લિફ “ અન્યાય પૂર્વક ” એક મનુષ્યકો ફાંસી પર લટકા દિયા હૈ, જૈકે નામક જજને જબસે ઇંગ્લેંડકે ટૌવર મેં “ જહરકા પ્યાલા પિયા હૈ ” તબસે અબ તક કિસી સજ્જનને ઇંગ્લિશ ન્યાયકા ઇતના અપમાન નહિ કિયા થા ”

મહારાજાએ સહ્યા સમયે ફાંસીના માચડા ઉપર ચડી, જનોઈ

હાથમા લઈ પ્રભુ પ્રાથના કરી, ગળામા ઢોરી પહેરી, એક બ્રાહ્મણના હાથે જ શસ્ત્રી લીધી

ભારતનો ઇતિહાસ કહે છે કે આ શસ્ત્રી તે બ્રહ્મહત્યા રાજહત્યા, માનવહત્યા અને સ્વતંત્રતાની જ હત્યા હતી.

(તા. ૫-૬-૧૯૩૭નું સચિત્ર નવમુગ પૃ ૨૩, ૨૮ થી ઉદ્ગ્રહેવનો “ કિશર કો ? ચિર્ષક લેખ ”)

બોરન હેસ્ટિંગ બ્રિટન ગયો ત્યારે તેની વિરુદ્ધમા લાચ વગેરે ગુનાઓ અને લડતની પાર્લામેન્ટમા “ સાત વર્ષ સુધી ઠેસ ચાલ્યો ” અને પાર્લામેન્ટે તેને દેશનો વફાદાર માણસ સમજીને બધા ગુનાઓ માટે માફી આપી. તે સને ૧૮૧૮ માં મરણ પામ્યા.

તેણે શેઠ હરખચંદને વિ. સ. ૧૮૪૦ એન્ડે સને ૧૭૮૪મા ખિતાબ અને “ જગત્ શેઠની પદવી ” આપી હતી ત્યારબાદ તેના વંશની જગત્શેઠની પદવી સદા માટે ખામ્લ કરી.

(૨) લોર્ડ ઈર્નવાલ્ડસ— (સને ૧૭૮૬ થી ૧૭૮૩) તેણે બંગાળમા જમીનદારી અને નવો બહોળસ્ત કરી જમીનદારોને વધુ હક આપ્યા. જેમા ધણા મૂડીદારોને નુકસાન થયું “ જગત્શેઠ હરખચંદની ” પારસનાથ પહાડની ધનામી જમીન હતી તે જમીન આ નવો બહોળસ્ત થતાં સને ૧૭૮૬ માં પાછાજ શામ્ભાઈ દાખલ થઈ ગઈ.

(૧૪) લોર્ડ કલકાઉન્સી— (સને ૧૮૪૮ થી ૧૮૫૬)

આ સમયે ભારતમાં નહેરો અને પૂલોમા સુધારો થયેલ તથા તાસ્તપાલ, રેલવે, અને શિક્ષણખાતું વગેરે નવેસરથી ચાલુ થયા.

સર મેકેલે ભારતને માટે શિક્ષા પ્રજાતી મુકરર કરી અને તેણે સાફ સાફ જાહેર કર્યું કે કાઈની દિનું નિસને જાગ્રેલ શિક્ષા પ્રાપ્ત કરવી દે અને પાનિક અનુરાગી કબી અશુભ નહીં રખ સક્તા ! મેરા હા વિશ્વાસ દે કે હમારી શિક્ષા પ્રજાતી મો ત્યા પર અમલ કિયા નવ તો ૩૦ વર્ષ કે બીતર ભારતીય ઉચ્ચ જાતિઓએ એક જી મતિ પૂર્વક નહીં જ્યોત્સા.

નોંધ : રાષ્ટ્ર વાત છે કે જાગ્રેલ રાજ્ય ગયું તે પ્રા ન પાસેથી મેવના ઝૂલો પણ તેની સાથે ગયા. માત્ર ઉપર લખ્યા મુજબ ભારતીય સમૃત્તિની

ઘાતક એકલી શિક્ષણપ્રણાલી ટકી રહી છે. દેશનેતાઓએ ભારતીય સંસ્કૃતિને પુનર્જીવન આપવા સવેળા ઉચિત પ્રયત્ન યોજવો જોઈએ

બીજી પણ એક નોંધપાત્ર ઘટના છે

ભેળસેળ : દૂધમા ૪૦ ટકા, લોટમા ૨૮ ટકા, માખણમા ૭૫ ટકા, તેલોમા ૪૨ ટકા, ચામા ૧૫ થી ૨૦ ટકા, મરચામા ૨૭ ટકા, હીંગમા ૯૧, ટકા, આઈસ્ક્રીમમા ૭૩ ટકા, શરબતોમા ૪૦ ટકા, ધીમા ઘણા ટકા, ભેળસેળ થાય છે (જૈન સાપ્તાહિક—સામાસિક મુદ્રણ ૫ ૧૨૯ વર્ષ ૬૧ અક ૧૧ મો વીર સ ૨૪૮૮ વિ સ ૨૦૧૮ કા મુ ૧૨ તા ૧૭-૩-૧૯૬૨ શનિવાર) ઝવેરાતમા પણ નકલીની ભેળમેળ ચાલુ છે

લોકભોજ્ય સાહિત્યમા પણ ભેળમેળ ચાલુ છે ગુંઠ ઐતિહાસિક નવલિકાઓમા ૯૯ ટકા ભેળસેળ હોય છે જેમા લોટ જેટલી કલ્પિત વસ્તુ હોય છે અને લોટમા જેટલુ મીઠુ નખાય છે માત્ર તેટલા પ્રમાણમા સાચી વસ્તુ હોય છે

હીદી ભાપાના સાક્ષરો એ હીદી સાહિત્યમાના આવા સાહિત્યને ધાસલેટી સાહિત્ય તરીકે ઓળખાવી તેને દૂર કરી હિદી સાહિત્યને શુદ્ધ બનાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે

ગુજરાતી સાક્ષરોએ પણ આ દાખલો લઈ શુદ્ધ ગુજરાતી સાહિત્ય બનાવવુ જોઈએ

(૧૫) લોર્ડ કેનીંગ—(સને ૧૮૫૬ થી ૧૮૫૮)

સને ૧૮૫૭મા હિંદુસ્તાનમા મોટો બળવો ફાટી નીકળ્યો, આર્થી ઇંગ્લેન્ડની બ્રિટીશ સરકારે “ ભારતનુ શાસન ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની પાસેથી પોતાના હાથમા લીધુ ” લોર્ડ કલાઇવે સને ૧૮૫૬માં ટપાલની સુદર વ્યવસ્થા કરવાના કારણે નગરશેઠ કુટુંબને ઘણી સનહો આપી નગરશેઠ પ્રેમાભાઈને ઝોનરેખલરાવબહાદુર ખેતાબ આપ્યો.

(જૂઓ પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૭૭)

(૧) મહારાણી વિક્ટોરિયા—(સને ૧૮૫૭ થી તા ૨૨-૨-૧૯૦૧)

વોયસરોય કેનીંગ—(સને ૧૮૫૭-૧૮૫૮)

તેણે “ ખેડુતો માટે એક નવો કાયદો ” બનાવ્યો.

વોયસરોય લોર્ડ લીટન—(સને ૧૮૭૬ થી ૧૮૮૦)

સને ૧૮૭૭મા દિલ્હીમાં મોટો દરબાર ભરાયો જેમા રાણી વિક્ટોરિયાને “ ભારતની રાજરાજેશ્વરી ” ની પદવી અપાઈ.

(૨) આતમો ઓર્વડ—(સને ૧૬૦૧ થી + -૫-૧૬૧૦)

તેના પળ દિલ્હી દરબાર બસાયો.

વાલમસેય લોડ મીઠો—(સને ૧૬૦૫ થી ૧૬૧૦)

સને ૧૬૧૦મા “વાલમા જ્યોત્” શાસ્ત્ર જમણુ ’ કમુ, અને આતમો ઓર્વડ મરણ પામ્યો.

(૩) પાંચમો જ્યોત્—()

વાલમસેય લોડ હાડીંગ—(સને ૧૬૧૦ થી ૧૬૧૬) તા. ૧૨-૧૦-૧૬૧૧ ના રોજ દિલ્હી દરબાર બસાયો. સને ૧૬૧૪મા દુનિયાના પશ્ચિમીરેગોમા મોટું યુદ્ધ થયું.

કોઈ કાલિકારીએ સને ૧૬૧૧-૧૨મા લોડ હાડીંગ ઉપર બોબ દેકયો. અમદાવાદની શેઠ આ. ક ની પેઢીએ તા. ૨૮-૧૨-૧૬૧૨ ને રાજ એ માટે દિલ્હીની કચવ કર્યો હતો.

(—) લોડ થેમ્સડ (સને ૧૬૧૬ થી ૧૬૨૦)

પાલગજના રાજાએ અમદાવાદની શેઠ આ. ક ની પેઢીના પ્રમુખ નગરશેઠ કસ્તુરભાઈ મણિભાઈને તા. ૬-૩-૧૬૧૮ના રોજ ૨,૪૨૦૦૦ જે લાખ જે તાલીશદબાર રૂપિયામા પારમનાથનો પક્ષ લેવ્યો. આ પક્ષ જગતશેઠની “ધનામી મિલકત” હતી, છતાં તેના દુર્લભ્યથી પાલગજના રાજાએ કાબલ થયો હતો તે ફરીવાર એક જૈન સંધના તાબામા આ યો. (તા. ૧૦-૩-૧૬૧૨ સ. ૧૬૬૮ શ. વ. ૮ મંગળનો સ્થાનિક પ્રતિનિધિઓની મીર્ગિંગનો ઠરાવ) તથા તા. ૨૬-૧૨-૧૬૧૨ વિ. સ. ૧૬૬૮ નો શેઠ આ. ક જનરલ મીર્ગિંગનો ઠરાવ નં. ૧૧)

આ સમયે ભારતમાં અસહયોગનું આરોહન થયું.

(—) લોડ ઇરવીન—(સને ૧૬૨૬ થી ૧૬૩૧)

(—) લોડ વિશ્વગઢન—()

સ્વતંત્ર ભારત

બ્રિટનની સરકારે તા. ૧૪-૮-૧૯૪૭ની મધ્ય રાત્રે એટલે તા. ૧૫-૮-૧૯૪૭મા પ્રારંભે ૧૨ ઠવાક ૧ મિનિટે ભારતને સ્વતંત્ર ભારત કર્યો. તેણે ૫ જવાહરલાલ નેરુને ભારત સોંપ્યું અને ૫ નેરુએ ભારતમા લોકશાહી સામાન્ય સ્થાપી આજ સુધી રાજતંત્ર વ્યવસ્થા

—: ગૂજરાતના રાજ્યો :—

નોંધ :- અમોએ ગુજરાત અને સૌરાષ્ટ્રના પ્રાચીન રાજવંશો પરિચય પહેલાં (પ્ર૦ ૨૩ પૃ૦ ૭૬૫ તથા પ્ર૦ ૩૫ પૃ૦ ૭૩ મા) આપ્યો છે વિશેષ અહીં આપીએ છીએ

ગૂજરાતના સૂબાઓ

(૧) અલક્ષ્મી (નુસરતખાન)

દિલ્હીના ૧૫ મા બાદશાહ અલાવદીન ખિલજી (સને ૧૨૯૮ થી ૧૩૧૬) એ ગૂજરાતના રાજ કરણ વાઘેલાના સ્વામીદ્રોહી મંત્રી માધવરાવ અને કેશવરાય નાગરની દોરવણી મુજબ પોતાના લાઈ અલક્ષ્મી તથા વજીર નુસરતખાનને સૈન્ય આપી ગૂજરાત સર કરવા મોકલ્યા.

તેમણે સને ૧૨૯૭ (વિ૦ સ૦ ૧૩૫૪) માં ગૂજરાત-પાટણ પર ચડાઈ કરી કરણ વાઘેલાને નસાડ્યો તેણે ગૂજરાત છૂટી લઈ રાણી કમળાદેવી અને રાજપુત્રી દેવલદેવીને તેમજ મલેકકાકુરને સાથે લઈ જઈ દિલ્હીમા અલાવદીનને સોંપ્યા

બાદશાહ અલાવદીને કમળાદેવીને પોતાની બેગમ બનાવી, અને દેવલદેવીને શાહબદા ખીજરખાનની બીબી બનાવી, જ્યારે મલેક કાકુરને પોતાનો અગત વજીર બનાવ્યો, અલક્ષ્મીને સને ૧૩૦૪ (વિ૦ સ૦ ૧૩૬૦) માં ગૂજરાતનો સૂબો બનાવ્યો.

(પ્રક૦ ૪૪, પૃ૦ ૪૭)

સૂબા અલક્ષ્મીને પાટણના ધનાઢ્ય સમરા શાહ નામના જૈન ઓશવાલને ફરમાન લખી આપી, સૌરાષ્ટ્રના સૂબા બહેરામ ખાનને હુકમ મોકલી, સ૦ ૧૩૭૧ ના માહ શુદ્ધિ ૭ ના રોજ શત્રુજયતીર્થનો મોટો પહરમો જીર્ણોદ્ધાર અને પ્રતિષ્ઠા કરવાની વ્યવસ્થા કરી આપી સૂબાએ આ સમરાશાહ તથા તેમનો ભત્રીજો સારંગ એટલે સમરા-સારંગનુ દિલ્હીના બાદશાહી દરબારમાં માન વધાર્યું, તેમજ દેવગિરિ (દોલતાબાદ) ના દરબારમા પણ તેઓનું ભારે સન્માન કરાવ્યું (પ્રક૦ ૩૫, પૃ. ૧૬૨ થી ૧૬૭.)

(૨) સાતમે જોડવડો—(સને ૧૬૦૧ થી + -૫-૧૬૧૦)

તેનો પછુ દિલ્હી દરબાર બસાયો.

વાયસરોય લોડો મીન્ટો—(સને ૧૬૦૫ થી ૧૬૧૦)

સને ૧૬૧૦મા “ પાંચમા જ્યોત્” ભારત જમણુ ’ કમુ, અને સાતમે જોડવડો મરણ પામ્યો.

(૩) પાંચમા જ્યોત્—()

વાયસરોય લોડો હાડીંગ—(સને ૧૬૧૦ થી ૧૬૧૬) તા. ૧૨-૧૨-૧૬૧૧ ના રોજ દિલ્હી દરબાર બસાયો અને ૧૬૧૪માં દુનિયાના પશ્ચિમીદેશોમા મોટુ યુદ્ધ થયું.

કોઈ કાવિકારીએ સને ૧૬૧૧-૧૨મા લોડો હાડીંગ ઉપર બોલ ફેરવેલ. અમદાવાદની શેઠ આ. ક ની પેઢીએ તા. ૨૮-૧૨-૧૬૧૨ને રોજ એ માટે ફિલગીરીનો ઠરાવ કર્યો હતો.

(—) લોડો ચેમ્સફર્ડ (સને ૧૬૧૬ થી ૧૬૨૦)

પાલગજના રાજાએ અમદાવાદની શેઠ આ. ક ની પેઢીના પ્રમુખ નમરશેઠ કસ્તુરભાઈ મણિભાઈને તા. ૬-૩-૧૬૧૮ના રોજ ૨૪૨૦૦૦ જે લાખ જેતાલીશહબાર રૂપિયામા પારસનાથનો પહાડ વેચ્યો. આ પહાડ જગતશેઠની “ ધનામી મિલકત ” હતી, છતાં તેના દુર્લભથી પાલગજના રાજ્યમા દાખલ થયો હતો તે ફરીબાર થેલ જૈન સંપ્રદાય તાબામા આ પો. (તા. ૧૨-૩-૧૬૧૨ સ. ૧૬૬૮ દ. વ. ૬ મગળનો સ્થાનિક પ્રતિનિધિઓની મીટીંગનો ઠરાવ) તથા તા. ૨૬-૧૨-૧૬૧૨ વિ. સ. ૧૬૬૮નો શેઠ આ. ક જનરલ મીટીંગનો ઠરાવ નં. ૧૧)

આ સમયે ભારતમાં આસહયોગનુ આદેશન થયું.

(-) લોડો ઇર્વીન—(સને ૧૬૨૬ થી ૧૬૩૧)

(-) લોડો વિર્કીંગ્ટન—()

સ્વતંત્ર ભારત

ખ્રિસ્તની સરકારે તા. ૧૪-૮-૧૬૪૭ની મધ્ય રાતે બેટલે તા. ૧૫-૮-૧૬૪૭ના પ્રારંભે, ૧૨ ઠલાક ૧ મિનિટે ભારતને સ્વતંત્ર બહેર કર્યો? તેણે ૫ જવાહરલાલ નેહરુને ભારત સોંપ્યું અને ૫ નેહરુએ ભારતમા લોકશાહી સામ્રાજ્ય સ્થાપી આજ સુધી રાજતંત્ર બલાનું

—: ગૂજરાતના રાજ્યો :—

નોંધ :— અમોએ ગુજરાત અને સૌરાષ્ટ્રના પ્રાચીન રાજવંશનો પરિચય પહેલાં (પ્રં ૨૩ પૃં ૩૯૫ તથા પ્રં ૩૫ પૃં ૭૩ મા) આપ્યો છે વિશેષ અહીં આપીએ છીએ

ગૂજરાતના સૂબાઓ

(૧) અલક્ષ્માન (નુસરતખાન)

દિલ્હીના ૧૫ મા બાદશાહ અલાવદીન ખિલજી (સને ૧૨૬૮ થી ૧૩૧૬) એ ગૂજરાતના રાજ કરણુ વાઘેલાના સ્વામીદ્રોહી મંત્રી માધવરાવ અને કેશવરાય નાગરની દોરવણી મુજબ પોતાના લાઈ અલક્ષ્માન તથા વજીર નુસરતખાનને સૈન્ય આપી ગૂજરાત સર કરવા મોકલ્યા.

તેમણે સને ૧૨૬૭ (વિં સં ૧૩૫૪) મા ગૂજરાત-પાટણ પર ચડાઈ કરી કરણુ વાઘેલાને નસાડ્યો તેણે ગૂજરાત છતી લઈ રાણી કમળાદેવી અને રાજપુત્રી દેવલદેવીને તેમજ મલેકકાકુરને સાથે લઈ જઈ દિલ્હીમા અલાવદીનને સોંપ્યા

બાદશાહ અલાવદીને કમળાદેવીને પોતાની બેગમ બનાવી, અને દેવલદેવીને શાહબદા ખીજરખાનની બીબી બનાવી, જ્યારે મલેક કાકુરને પોતાનો અગત વજીર બનાવ્યો, અલક્ષ્માનને સને ૧૩૦૪ (વિં સં ૧૩૬૦) માં ગૂજરાતનો સૂબો બનાવ્યો

(પ્રકં ૪૪, પૃં ૪૭)

સૂબા અલક્ષ્માને પાટણના ધનાઢય સમરા શાહ નામના જૈન ઓશવાલને ફરમાન લખી આપી, સૌરાષ્ટ્રના સૂબા બહેરામ ખાનને હુકમ મોકલી, સં ૧૩૭૧ ના માહ શુદ્ધિ ૭ ના રોજ શત્રુંજયતીર્થનો મોટો પદરમો જીર્ણોદ્ધાર અને પ્રતિષ્ઠા કરવાની વ્યવસ્થા કરી આપી સૂબાએ આ સમરાશાહ તથા તેમનો ભત્રીજો સારંગ એટલે સમરા-સારંગનું દિલ્હીના બાદશાહી દરબારમા માન વધાર્યું, તેમજ દેવગિરિ (દોલતાબાદ) ના દરબારમા પણ તેઓનું ભારે સન્માન કરાવ્યું (પ્રકં ૩૫, પૃ ૧૬૨ થી ૧૬૭.)

સૂખા અલક્ષણને પાટણનો કિલ્લો બંધાવ્યો. તે સને ૧૭૧૭ સુધી ગૂજરાતમાં રહ્યો હતો. તે પછી દિલ્હીના બાદશાહો તરફથી ગૂજરાત-પાટણમાં નવા નવા સૂબાઓ આવતા રહ્યા હતા, તે આ પ્રકારે બહુવા મળે છે

(૨) એનુ મુલ્ક મુલતાની.

(૩) મલેક હીનાર બક્ષરખાન.

(૪) ખુશરુખાન

(૫) હીસામુદ્દીન— તે વિ. સં ૧૪૭૨ માં પાટણના સૂબો હતો. તે એક વલ્લિ કન્યાને પકડી લાવ્યો અને તેને પોતાની બીબી બનાવી. આ બીબી અસલમાં એક જેન વલ્લિકની પુત્રી હતી. તે સૂબાના જનાનખાનામાં ગોડી પાશ્વનાથની જિનપ્રતિમાની પૂજા કરતી હતી. સૂબાએ આ જિનપ્રતિમા મેલા મીકડિયાને આપી.

મેલા શાહે “ગોડીપુર” વસાવી, ત્યાં મોટો જિનપ્રાસાદ બંધાવી તેમાં ગોડી પાશ્વનાથની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.” સમય જતાં આ સ્થાન મોટું તીર્થધામ બન્યું હતું.

(—પ્રક. ૪૦, પૃ. ૭૩૬ થી ૭૪૦)

પ્રતિહાસમાં એનો મલ્કી નોંધાયેલી મળ્યાઓવાલી હતકમાઓ પલ્લ મળે છે કે, “મુસલમાન બાદશાહો તથા સૂબાઓએ પોતાની બેઠા મેાને પ્રસન્ન રાખવા ઇચ્છાએ કે અનિચ્છાએ કેટલાક કામ કર્યા હતા.” જેમકે

(૧) હીસામુદ્દીને ગોડીજીની જિનપ્રતિમાને જનાનખાનામાં રાખી હતી તે મેલાચોકને આપી.

(૨) અહમદશાહે આશા શીલની પુત્રી તેજા કે ગૂર્જરી મુદદી માટે અમદાવાદ વસાવ્યું (—ગૂજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ, પૃ. ૨૬)

(૩) બાદશાહ મહમુદે પોતાની રૂઠી બાઈ માટે અડાલજમાં ઘણા લાખ ટકા ખર્ચી રૂઠડી બાવ બંધાવી.^૧

૧ ગૂજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ પ્રક. ૪૨ પ. ૧૨૧ માં અડાલજની વાતનો પ્રતિહાસ આપ્યો છે જેમાં તે વાતમાં સરૂત મેળ દેવજી નજીકથી છે તેનો સાર આ પ્રમાણે છે—

(૪) અહમ્મદશાહ ખીજે કે મહમ્મદ ત્રીજાએ સને ૧૫૨૩ થી ૧૬૨૬ (વિં સં ૧૫૮૨)માં બેગમની પ્રેરણાથી શત્રુજય તીર્થનાં દર્શન, માન-સમ્માન કર્યા આ ઘટના પછી શત્રુજય તીર્થમાં અંગારશાહ પીરની દરગાહ બની છે, જે આજે જૈનોના કબજામાં છે. (જૂઓ-પ્ર૦૫૬-અંગારશાહ પીરની દરગાહ)

હીસામુદ્દીન વિં સં ૧૪૩૨ (૬૨) થી ૧૪૭૦ સુધી પાટણનો સુબો હતો.

(૬) વીજુદ્દીન ખુરેશી (૭) તાબુમુલ્ક, (૮) અહમદખાન

(૯) સૂબેદાર જફરખાન-તે બાદશાહ ગ્યાસુદ્દીન તઘલખ-ખીજાથી મહમદ તઘલખ સુધી ગૂજરાતનો સૂબો બની રહ્યો. સૂબા તાબુમુલ્ક અને જફરખાને સને ૧૪૦૦માં સૌરાષ્ટ્ર ઉપર સવારી કરી સોમનાથ પાટણ ઉપર હલ્લો કર્યો હતો ત્યારે જૂનાગઢનો રા'. ... હમીરજી ગોહિલ તથા વેગડો ભીલ વગેરેએ તેઓનો ભેરહાર સામનો કર્યો હતો, પરંતુ તે સૂબાઓએ તે સૌને હરાવી મારી નાખ્યા અને ગૂર્જરેશ્વર કુમારપાલ સોલકીએ સં ૧૨૦૮માં બધાવેલા સોમનાથના દેવળનો નાશ કર્યો અને તેને

આ વાવ વિં સં ૧૫૫૫ માં ઉત્તરાયણનો સૂર્ય હતો ત્યારે મહા શુ. ૫ અને ઉત્તરાભાદ્રપદના અવ-કરણમાં સિદ્ધિયોગમાં બનાવી છે

જે કે કાર્યસ સભાના અથસગ્રહમાં આ વાવનો શિલાલેખ છે તેમાં સને ૧૪૯૯માં આ વાવ બનાવ્યાનું લખ્યું છે, તે લેખમાં વિશેષ જણાવ્યું છે કે- દડાહી પ્રદેશના વાઘેલાનો પુત્ર રાજા મોકલસિંહ, તેનો પુત્ર કર્ણ, તેનો પુત્ર મૂળરાજ, તેનો પુત્ર મહીપ, તથા મહીપને (૧) વૈરસિંહ, (૨) જૈત્રસિંહ અથવા નેશસિંહ એમ બે પુત્રો હતા

બાદશાહ મહમ્મુદના રાજ્યમાં વીરસિંહ વાઘેલાની પત્ની રૂડાદેએ ગંગાજલ સમી આ વાવ બનાવી છે અને તે બનાવવામાં ૫૦૦૧૧૧, ટકા ખર્ચે છે

સંસ્કૃત શિલાલેખની નીચે ગુજરાતીમાં નીચે પ્રમાણે વિશેષ લેખ છે -

શ્રીરૂપાઈ ભતાર સપ્તમર લોકાર્થિ અડાલજિ વાવી કરાવી શ્રીમાલી જ્ઞાતિ મહં બીમા સુત મહીણા, વાવી નિખળવી ટકા લખ ૫૦૦૧૧૧ અ કે પાય લક્ષ થયા આચદ્રાર્ક સ્થિર સ્થાવરમસ્તુ.

હાથી લીધું સુખાળો આ ઘટનામા સફળ થવાથી વધુ જોશમા આવ્યા અને સભવ છે કે, તેમણે સિદ્ધપુરના રુદ્રમહાદયનો તથા પાલનપુરના બેઠ જિનપ્રાસાદનો પણ નાથ કર્યો હોય.

(૧૦) મુજફરખાન-(રાબ્યકાળ-સને ૧૩૯૧ થી ૧૪૦૧)

ઉપરની ઘટનાઓ બન્યા પછી તે સુખાને વિજયનો ગર્વ થયો હતો. અને તે જ અરસામા દિલ્હીની ગાદીએ રાજપણટો થયો હતો. આથી તેણે “મુદસ્તે સાપટેલી તકનો લાભ લઈ લેવા” આહસ ખેડ્યું એ જૂજરાતનો છેલ્લો સૂબો હતો.

જૂજરાતના બાદશાહો.

(૧) બાદશાહ મુજફરશાહ (રાબ્યકાળ-૧૪૦૭ થી ૧૪૧૧)

તેનું બીલુ નામ મહાફરખાન પણ મળે છે તેણે દિલ્હીની ગાદીના બાદશાહોની અંધાધુંધીના લાભ લેવા પોતાના પુત્ર તાતારખાનને “બાદશાહ મહમુદ” નામ આપી, એકાએક જૂજરાતનો સ્વતંત્ર બાદશાહ બનાવી, સને ૧૪૦૧મા પાટણની ગાદીએ બેસાડ્યો, પરંતુ આ પિતા-પુત્ર વચ્ચે બે વર્ષો જતા વિશિષ્ટ જન્મ્યો, એટલે સુખા મુજફરખાને “પુત્ર મહમુદ”ને મરાવી નાખ્યો. અને પોતે જુજરાતનો સ્વતંત્ર બાદશાહ બની, સને ૧૪૦૭માં પાટણની ગાદીએ બેઠો તેણે જુજરાતના બાદશાહ તરીકે પહેલા સિક્કા પડાવ્યા, તેના પુત્ર તાતારખાનને અહમદશાહ નામે પુત્ર હતો. શાહબાદા અહમદે હાહા મુજફરશાહને સને ૧૪૧૧માં વિધનો ખાલો મોકલી પી જવાનો દુકમ કરી, મારી નખાવ્યો.

(૨) બાદશાહ અહમદશાહ (રાબ્યકાળ-સને ૧૪૧૧ થી ૧૪૪૨ વિ. સ. ૧૪૬૭ થી ૧૪૯૬)

તે બા. મુજફરશાહના પુત્ર તાતારખાનનો પુત્ર હતો. તેણે ૩૧ વર્ષ ૭ મહિના અને ૬ દિવસ સુધી જૂજરાતનું રાજ્ય કર્યું જેમ દિલ્હીના બા. અકબરનો સ્વભાવ અકળ મનાતો હતો તેમ બા. અહમદનો સ્વભાવ પણ અકળ મનાતો. એ તે દિલ્હીની ગાદીએ થયો હોત તો બાદશાહ અકબરની જેમ ઇતિહાસમા પોતાની અમર નામના નોંધાવત.

તે ૨૧ વર્ષની ઉમરે બાદશાહ બન્યો હતો. શરૂઆતમાં તે અનૂની હતો પણ ધીમે ધીમે તે સમભાવી અને ધર્મસંહિષ્ણુ બની ગયો હતો. ગૂજરાતના ઇતિહાસમાં તે ન્યાયી બાદશાહ ગણાયો.

અમદાવાદ

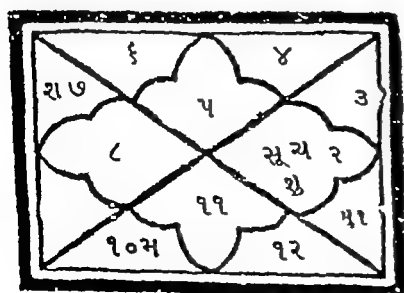
બાદશાહ અહમ્મદશાહે અમદાવાદ વસાવ્યું, તેનો ઇતિહાસ આ પ્રકારે બાણવા મળે છે.—

આશાવલ અને કર્ણવિતી—

અમે રાજા કર્ણદેવ સોલંકી (વિં સં ૧૧૨૦ થી ૧૧૫૦)ના ઇતિહાસમાં “તેણે આસાપલ્લીના સ્થાને કર્ણવિતી વસાવ્યું વગેરે” જણાવ્યું હતું. (—પ્રકં ૩૫, પૃં ૮૭)

શ્રી રત્નમણિરાવ ભીમરાવ B, A, પોતાના “ગૂજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ” નામના ગ્રંથમાં લખે છે કે—આ આશાવલ અને કર્ણવિતીનગર આજે જ્યાં “જમાલપુર દરવાજો અને આસ્ટો-ડિયા દરવાજો” બહારનો ભાગ છે ત્યાં વસેલા હતા આ બંને નામો ઘણા વર્ષો સુધી પ્રચલિત હતા ત્યાં પાસે જ આશા લીલનો ટેકરો છે (પૃં ૧૭) આ રીતે “સાબરમતીથી મણિપુર સુધીનો ભૂમિ ભાગ, જેમાં જગન્નાથજીનું મંદિર, શત્રુજયનો પટ બાંધવાની જૈનોની જમીન, જૈન ચાલી, અને ગીતામંદિર વગેરે છે” ત્યાં કર્ણવિતી હતી એમ માનવું પડે છે

મહોં ૮ ધર્મસાગરજી ગણિવરના શિષ્ય પ. વિનયસાગર ગણિ-એ સં ૧૬૪૦માં સંસ્કૃત ભાષામાં ગૂર્જર દેશરાજાવલી રચી છે તેમાં તેમણે “પાટણનગરની સ્થાપનાના કાળથી પ્રારંભીને બા. મહાક્ર”

૧ પાટણ માટે જૂઓ ‘પાટણ; પ્રકં ૩૫, પૃં ૭૫ ટિપ્પણી તેમાં સં ૮૦૨ શાકે ૬૬૮ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૩ ને ગુરુવારે રોહિણી વૃષના ચંદ્રમાં સૂર્યોદયથી ઘડી ૧૭ જતા સિંહલગ્નમાં અણહિલપુરની લક્ષ કુંડલી બતાવી

સુધીનો ઇતિહાસ આપ્યો છે તેમા તેઓ લખે છે કે—સૂબા અહમદશાહને વિ. સ ૧૩૬૦ માં પાટણનો કિસ્સો બધાંએ. અને બા. અહમદશાહ વિ. સ ૧૪૬૭ થી ૧૪૯૬ સુધીના થયેલ (પ્રક્રં ૫૫) તેણે સ ૧૪૬૭-૬૮ માં અમદાવાદ શહેર વસાવ્યું

આ રીતે જોતા હવે ઇર્ષાવતીના સ્થાને અમદાવાદ વસ્તુ તેમ સમજીને અમદાવાદનો ઇતિહાસ વિચારીએ.

શ્રી. રત્નમણિરાવ જણાવે છે કે, બા. અહમદશાહ “હીજરી સન ૮૧૨ના રમજાન મહિનાની ૧૪ થી તારીખે સને ૧૪૧૦ નાં પાટણની આદીએ બેઠો.” તે વસ્તુમાં જ ત્યાંની નીકળી ભરૂચ જઈ, પાતાના અમીરાના બળવાને દાખી દઈ, પાછા વળતાં આશાવલ્લીમાં આવીને રહ્યો, તેણે ત્યાં જ નવું પાટનગર વસાવવાનો નિષ્ણ ક્યો. તેણે ૧ બા. અહમદ, ૨ સરખેજનો સત અહમદ ખાદૂં ૩ કાલ અહમદ તથા ૪ શેખ અહમદ એમ ચાર અહમદોને ભેગા કરી અમદાવાદ નગરનો પાયો નાખ્યો.

અમદાવાદની સ્થાપનાની સાલવારી અંગે જુદા જુદા ઉલ્લેખો મળે છે તે આ પ્રમાણે છે.—

- (૧) આઈને અકબરી તથા સિકંદરીમાં સને ૧૪૧૦
- (૨) મિરાતે અહમદી તથા સિકંદરીમાં સને ૧૪૧૧.
- (૩) મિરાતે અહમદીમાં સને ૧૪૧૧, શાહે ૧૩૧૪ વિ. સ ૧૪૪૬
- (૪) તારીખે ફિસ્તા, સુબરાત ગેઝેટિયરમાં તા ૪-૩-૧૪૧૧
- (૫) મૂજસાતના શાહજોની વશાવલીમાં વિ. સ ૧૪૬૮ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૭ ને શનિવારે પુષ્પનક્ષત્રમાં પ્રથમ પ્રહરમાં
- (૬) મૂજસાત દેશની શાહવલીમાં વિ. સ ૧૪૬૭-૬૮
- (૭) અમદાવાદની વશાવલીમાં વિ. સ ૧૪૫૮ માં વાસ્તુ

૧ શેખ અહમદ ખાદૂં મજબૂનો મુકામ સરખેજમાં હતો તે તા. ૧૧-૧-૧૪૪૬ ના રોજ ૧૧૧ વર્ષની ઉંમરે ત્યાં ગિતનયીત થયો. મહમદ ખીત્તો અને કુતુબુદ્દીને સને ૧૪૪૬ થી ૧૪૫૧માં સરખેજમાં તેનો રોજો બનાવ્યો.
(મૂ. પા. અમ. અ. ૪ પૃ. ૫૮૧)

(૮) ગ્રો. નવાબઅલીની મિરાતે મહમદીમા વિ. સં. ૧૪૪૯ના વૈશાખ શુદ્ધિ ૫ ને ગુરુવાર

(૯) હુલ્લી શિરાઝના તારીખે અહમ્મદશાહીમાં હી. સ. ૮૧૩ જિલ્લાદ મહિનો.

(૧૦) કાર્પાસ સલાના અથસઅહમા વ. ૯ ને રવિવાર.

(૧૧) પ. ગિરજશંકર શાસ્ત્રીએ કરેલા શ્લોકમાં—અમદાવાદના છવન વિકાસઅથમા વિ. સ. ૧૪૪૯ ના વૈશાખ શુદ્ધિ ૫ ને ગુરુવારે પુષ્ય નક્ષત્રમા અથવા વૈશાખ શુદ્ધિ ૭ ને શનિવારના રોજ કર્કનો ચંદ્ર, વૃષભનો શુક્ર અને મેષનો રવિ હતો એવા લગ્ન મુહૂર્તમા.

(૧૨) શ્રી. રત્નમણિરાવના ગુજરાતનુ પાટનગર અમદાવાદમા સને ૧૪૧૧.

(૧૩) શ્રી હરિહર ભટ્ટના સં ૨૦૦૧ ના સદેશ પત્રાગમા હીં સન ૮૧૩ જિલ્લાદ મહિનો તા ૩ ને ગુરુવાર, વિંસં ૧૪૬૭ શાકે ૧૩૩૨ના ફાગણ શુદ્ધિ ૩ તા ૨૬-૨-૧૪૧૧ ના રોજ સૂર્યોદયથી ઘડી ૧૫, પલ ૩૫, જતા બપોરે ૧ કલાક ને ૧૦ મિનિટનુ મુહૂર્ત.

અમદાવાદની સ્થાપનાની સાલવારી માટે ઉપર પ્રમાણે ઘણા મતો મળે છે પરંતુ આજનુ ભારત-લોકશાહી રાજશાસન બહુમતનું પક્ષપાતી છે, આથી ઉપરના મતોમાની બહુમતીના આધારે સ્પષ્ટ થાય છે કે, “અહમ્મદશાહે સને ૧૪૧૧, વિં સં ૧૪૬૮ ના વૈશાખ શુદ્ધિ ૫ ના રોજ અમદાવાદ નગરની સ્થાપના કરી હોય.”

શ્રી રત્નમણિરાવ જણાવે છે કે, બાદશાહે પાટણથી સર્વ જરૂરી સામગ્રી મગાવી “ભટ્ટના કિલ્લા” પાસે અમદાવાદનો પાયો નાખ્યો અને શરૂઆતમા માત્ર ભટ્ટનો જ કિલ્લો બાંધ્યો હતો મહમ્મદ બેગડાએ તે પછી સને ૧૪૬૮ મા અમદાવાદનો કોટ બાંધ્યો.

૧ કોષ્ટ હસ્તલિખિત જૂની પ્રતિમા સ ૧૮૬૮ ના વૈશાખ વ ૭ ને રવિવારે પુષ્ય નક્ષત્રમા અમદાવાદ વસાવ્યાનો ઉલ્લેખ મળે છે એટલે સભવ છે કે એ તિથિ નગરપ્રવેશની હોય

અમદાવાદના કોટને ૧૮ દરવાજાઓ હતા.

અમદાવાદ નગરની સ્થાપના સાથે સળધ ધરાવતી વાતો જેવી કે આશાશીલને તેણે હરાવ્યો, આશાશીલની પુત્રી અને બાદશાહનો પ્રેમ, માણેકનાથ બાવાનો ચમત્કાર, સમલા કુતરાની લડાઈ, મૂર્ખરી કુચરીની વાત, અને મસાણિયા હનુમાનની કતકથાઓ વગેરે જે ચાલે છે, તે બધી વાતો પ્રામાણિક નથી.

છતાં બનવાબોગ છે કે, કણ્ડ રાજના સમયથી કણ્ડાવતીનો રક્ષક શીલ સુસારનો વચજ હોય? અને હિંદુઓનો “મીઠો સહકાર” મેળવવા માણેકચોક નામ રાખ્યું હોય.

નામો—

અમદાવાદના અહમ્મદાવાદ, અહિમ્મદાવાદ, અમદાવાદ, અહમદ નગર, અકમીપુર, શ્રીનગર રાજદ્રગ અને રાજનગર વગેરે નામો મળે છે.

સભવ છે કે, મહમ્મદ બેગડાએ (સને ૧૪૫૬ થી ૧૫૧૧) સુસ્તફાખાદ (જૂનાગઢ) તથા મહમ્મદાવાદ (મહેમદાવાદ) એ બંને નગરો વસાવ્યા હતા તેમજ તેણે પાનગર અમદાવાદને પણ વધુ સુશોભિત બનાવ્યું હોય. ?

૭૦ વિદ્યાસાગર ગણિત શિખર દૂધસાગરજીએ વિ. સં ૧૭૨૨ માં ‘મં રાજસાગર સૂરિરાસ’ બનાવ્યો છે તેમાં તેમણે અમદાવાદનું સુંદર વર્ણન આલેખ્યું છે (૫૦ પા) એ વર્ણનની નમૂના પૂરતી એકાદ કડી આ પ્રમાણે છે.

‘ પણ તોણે મળ પૂતળી, કોરણીઈ બહુ શોભામીલી;
જેમા એવા જિનમાત્રાદ, એહવુંનગર શ્રીઅમદાવાદ ૬૬’

પોળ અને પાઠાઓ—

બાદશાહ અહમ્મદશાહે નવા પાનગરમા મૂજરાતની પુરાણી રાજધાની પાટણ શહેરની પદ્ધતિએ નિવાસોની બ્યવસ્થા જોડવી હતી. તમ અમદાવાદના નિવાસધાનો જે બાતના મળે છે—

(૧) પોળ—મારે બાબુએ દીવાલ અને પ્રવેશના રવાને દેહલી

હોય, એવો વાસ. (૨) પાડો (પાયહડ=પ્રગટ) ચારે બાજુથી ખુલ્લો, અને દેહલી વગરનો વાસ

સલવ છે કે, બલણવાડુ, વીરવાડા, સનવાડા, બ્રાહ્મણવાડા, મોરવાડા, દેલવાડા વગેરે ગામો આવી જ ગોઠવણીથી વસ્યા હોય.

આ રીતે અહીં પોળો અને પાડા બન્યા હતા. સને ૧૯૬૦માં મહોદલા શબ્દ વપરાયાનો ઉલ્લેખ મળે છે. “મિરાતે અહમ્મદી” માં અમદાવાદનાં ૧૨૦ થી વધુ જૂનાં પરાંઓનાં નામો નોંધાયલા મળે છે.

બાં મહમ્મદ બેગડાના સમયે અને પછી આ પોળો અને પરાંઓમાં મોટી વૃદ્ધિ થઈ હતી. કેટલીએક પોળો અને પરાંઓની વિગત આ પ્રકારે છે.—

(૧) શાહપુર—તેનું મૂળ નામ ‘કાળપુર’ હતું

(૧૦) જહાંગીરપુર—તે કાળપુર અને શાહીબાગની વચ્ચે હતું

(૬૪) આ રીતે બેગમ નૂરજહાંએ નૂરગજ વસાવ્યું હતું

(૧૧) સિકદરપુર—તે જહાંગીરપુર અને અસારવા વચ્ચે હતું તેનું બીજું નામ હેબતપુર પણ મળે છે બાં અહમદશાહના સૂબા હેબતખાને હેબતપુર વસાવ્યું હતું ?

(૧૩) હરિપુર—તેને બાદશાહ મહમ્મદ બેગડાની જનાનખાનાની એક હરિબાઈ નામની ધાવમાતાએ વસાવ્યું હતું. તેણે હરિવાવ પણ બનાવી હતી

(૧૪) બીબીપુર—સૈયદ ખૂન મીર, બીન, સૈયદ બડા બીન ચાકુબને બીબી નામની માતા હતી તેનો રોજો “ મગબદાસ શેઠની મીલની પાછળ દાદાહરિવાવની પાસે છે ” તેના નામથી બીબીપુર વસ્યું હતું. તે અસારવા અને સૈયદપુર (સરસપુર)ની વચ્ચે હતું

સલવ છે કે, બીબીપુર સિકદરપુરની સાથે જોડાયેલું હોય કેમકે અમદાવાદના જૈનોએ ત્યાં આં વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૬૫૬ ના માહ શુદ્ધિ પ ના રોજ સિકદરપુરમાં ઢીંગવા ચોકીની

૧. અમદાવાદની પશ્ચિમે ૬ માઈલ દૂર હેબતપુર નામે ગામ પણ વસેલું છે.

પાસેની જમીનમાંથી નીકળેલી શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા માટે મોટો જિનપ્રાસાદ બંધાવ્યો હતો. અને શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીએ સ. ૧૬૮૨ માં તથા સ. ૧૭૦૫ માં બીબીપુરના આ જિનપ્રાસાદને વિશાળ બનાવ્યો હતો. એટલે કે આ જિનપ્રાસાદ બીબીપુરમાં જ હતો. (પ્રક. ૪૪, બા. ૧૬૫૧૨ પૃ. ૬૮)

સુબા ઔરંગઝેબે આ વિશાળ જિનપ્રાસાદને તોડાવી મચીક બનાવી પછી, બા. ૧૬૭૬માં સ. ૧૭૦૫માં નગરશેઠની અરજીથી સુજસવના સુબાને આજ્ઞા આપી હુકમ કર્યો કે—તમે આ જિનપ્રાસાદને બાકશાહી ખર્ચનાના ખર્ચે પહેલા જેવો હતો તેવો જિનપ્રાસાદ બનાવી નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીને સોંપો.

(જૂઓ પ્ર. ૪૪, પૃ. ૧૦૦, ૧૦૧, તથા પૃ. ૧૫૧ થી ૧૫૬ મોગલ બાકશાહનું ફરમાન નં. ૧૬).

હુવામતના સ્વેતાબર જૈનોએ હેબતપુરમાં મોટા જિનપ્રાસાદો બંધાવ્યા હતા. (પ્રક. ૫૩) આ જમી વિગત ઉપરથી લાગે છે કે સિકંદરપુર, હેબતપુર અને બીબીપુરમાં મોટા પ્રમાણમાં જૈનો રહેતા હતા, અને ત્યાં જૈનોએ મોટા જિનપ્રાસાદો બંધાવ્યા હતા.

(૧૭) કાઠુપુર—મહમ્મદ બેગડા (સને ૧૪૫૬ થી ૧૫૧૧) એ અમદાવાદનો કોટ બંધાવ્યો અને એ કોટની બહારના ભાગમાં આબા હાલ કાઠુએ એ વખતે કાઠુપુર વસાવ્યું તે પછી કાઠુ સુસઘ માન હાલ જાન્યે, અને સુમધવતા કિશાની જાદરનો એ તરફનો વસ્તીવિભાગ કાઠુપુરના નામથી જ પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. કાઠુપુરમાં જૈનો અને વહોરાઓ મોટા પ્રમાણમાં રહેતા હતા.

(૨૦) સૈયદાબાદ—તેના બીબા નામો સૈયદપુર અને અરસપુર પણ મળે છે

(૨૧) સારંગપુર—મહમ્મદ બેગડાના અમીર કિલા ઉમ્મુલ મલિક આરગે કિલ્લા બહાર સારંગપુર વસાવ્યું હતું પછી અહર ના વિભાગ પણ સારંગપુરના નામથી પ્રસિદ્ધિ પામ્યો હતો.

(૩૫) રાજપુર—મિરાતે જલમતીમાં લખ્યું છે કે, “રાજપુર

શહેર જેવું છે.” તેમાં મોટા મોટા અમલદારો, વેપારીઓ, દરિયાઈ વેપારીઓ, શીયા વહોરા અને જૈનો વગેરે વસતા હતા.” હર્ષકુલના આં સોમવિમલે રાજપરામા સં ૧૬૩૩ માં ક્ષુદ્રિકકુમાર રાસ રચ્યો. (સોમ પટ્ટાં)

(૪૮) મુરાદગજ-તેને સુખા મુરાદખલ્લે વસાવ્યું હતું.

(૬૪) નવાપુર-તે અમદાવાદ શહેરની બહાર શાહઆલમના રોજ તરફ હતું, તેનું ખીજી નામ નવીનપુર પણ મળે છે

તપાગચ્છના ૬૧ માં આં વિજયસિંહસૂરિનું સં ૧૭૦૮ ના અષાઢ શુદ્ધિ ૨ ના રોજ અમદાવાદના નવીનપુરમાં સ્વર્ગગમન થયું.

(પટ્ટાવલી સમુચ્ચય, ભાં ૧ પુ, પૃં ૯૬; ચાલુ ઇતિ પ્રકં ૬૧)

(૭૬) ઇશિનપુર-તે ચડોલા તળાવ પાસે હતું.

(૮૧) આશાવલ-તેનું ખીજી નામ કર્ણાવતી પણ મળે છે તે જમાલપુર દરવાજા બહારના બહેરામપુર પાસે હતું.

(જૂઓં પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૯૫)

(૪૫-૮૮) ખાનપુર-ઔરંગઝેબના સમયે સૈયદ હસનખાને તેને વસાવ્યું

(૬૦) મહોં ભાનુચદ્ર ગં (૬૧) ૫૦ દેવચદ્ર ગં (૬૨) ૫૦ મુનિચદ્રગણિ તે સં ૧૬૭૬ આ. વ. ૯ સોમવારે ખાનપુરમાં હતા (શ્રી પ્રશં સં ૨, પ્રશં નં ૯૪, પ્રકં ૫૫, મહોં ભાનુચદ્ર)

(૮૬) વાડજ-તે સ્વતંત્ર ગામ હતું, અને છે.

(૮૭) ઉસમાનપુર-“અહીં વેપારીઓની દુકાનો હતી.” આજે આ સ્થાનમાં ગુજરાત વિદ્યાપીઠ છે, તે ખાજીનો વિસ્તાર ઉસમાનપુર કહેવાતો.

તપાગચ્છીય મહોં (૫૯) કલ્યાણવિજય ગણિવરના શિષ્ય મહોં ધનવિજયગણિએ સં ૧૬૯૯ માં અમદાવાદના ઉસમાનપુરમાં બ્રાહ્મણઘટક શ્લોક ૧૦૮ રચ્યું હતું. (પ્રકં ૫૮)

તપાગચ્છના મહોં ઉદ્યોતવિજયજી ગણિવરની પરપરાના ૫૦ સંઘવિજય ગણિના શિષ્ય ૫૦ વૃદ્ધિવિજયગણિએ સં ૧૬૭૪ ના

આસો શુદ્ધિ ૧૩ના રોજ અમદાવાદના ઉચ્ચમાનપુરામાં "આચાર્યપ્રતિક્રમણ" ની પ્રતિ લખી હતી.

(શ્રી પ્રશસ્તિ સમ્રાટ શામ ૨, પ્રશ. નં ૭૨૬, ધ્યાન ઇતિ. પ્રક. ૫૫, ૫૮)

(૧૦૪) ઇસિપુર

(૧૦૮) કુરમાનવાડી-આ. સોમસુદરસુરિ અમદાવાદ આચાર્ય વલ્લ, કૈવરખ, કુરમાનવાડી, સિદ્ધિદરપુર વર્ષ વીચનગર પધાર્માં હતી.
(વીશ્વશાવલી પૃ. ૨૧૫)

(૧૦૯) નિઝામપુર

(૧૧૦) અહમદપુર-તે સિદ્ધિદરપુર પાસે હતું અહીં સ. ૦ X X Xમા આચાર્ય જન્મ્યા

(૧૧૧) વલ્લરપુર

અમદાવાદના જૂના પરાના નામો ઉપર મુજબ મળે છે

અમદાવાદમા હઠીપર મણિપુર, પ્રીતમનગર વગેરે નવા પરાઓ વસ્યા છે

નામજી ભૂધરની પોળ-ચેઠ નામજી ભૂધર દયા પોસ્વાઠ કૈને વિ. સ. ૧૭૬૦ના આવજી શુદ્ધિ ૨ ના રોજ નામજી ભૂધરની પોળ વસાવી હતી આ વસના ચેઠ કચરાભાઈ અમૃતલાલ બાર-મલધારી કૈને હતા.^૧

૧ ચેઠ નામજી ભૂધરની વસાવણીની છેલ્લી સાત પેઢીનાં નામો આ પ્રમાણે મળે છે

૧ પિતામ્બરદાસ ૨ દયમુખભાઈ ૩ અમૃતલાલભાઈ ૪ કચરાભાઈ
(મ.સ. ૨ ૧૫ ઇ.સ. ૧૧ શુક્રવાર તા. ૨૧-૧૧-૧૯૫૮) ભાઈ
(મ.સ.) ૫ શાન્તિદાસ ભા. રતિમકેશી ૬ ચૈતમકુમાર.

૧ ચેઠ કચરાભાઈના મોટા પુત્ર માણેશભાઈ આ વિ. રામચંદ્રસુરિ પાસે દાખા લીધી છે તેમનું નામ ૫ માનવિજયજી મણિ છે અને ત્રીજો પુત્ર જ્ઞાનિદાસ છે તેને સ્મૃતકુમાર અને સ્મૃતિકુમાર નામે પુત્ર છે ચૈતમકુમારને કૈયેશ નામે ભાઈ છે

અમદાવાદ :

— અથભંડારો —

તપાગચ્છની વૃદ્ધ પોષાળના નં પાઞ્મા આં રત્નસિંહસૂરિ (સં ૧૪૫૨ થી ૧૫૩૦)ના ભક્ત ઠંકુર પોરવાડ ના પુત્ર કેદહણુ પોરવાડે “ગિરનાર તીર્થમા ૩ દેરીઓનો જીર્ણોધધાર કરાવ્યો, પન્યાસપદ વિગેરે પદવીઓ અપાવી, જૈન મુનિવરોને વસ્ત્રો વહોરાવ્યાં, સાધર્મિકવાત્સલ્ય કર્યા, સિદ્ધાન્તો-અથો લખાવ્યા તેણે સં ૧૫૧૯ માં પાક્ષિકસૂત્રની વૃત્તિ લખાવી હતી (પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૮)

તપાગચ્છની વૃદ્ધ પોષાળના ૬૦મા આં લલિધસાગરસૂરિના ઉપદેશથી શા દેધર શ્રીમાળીના વંશજ (૮) સં ૧૫૬૬ કા. સુ. ૧૨ ને રવિવારે ૪૫ જિનાગમે લખાવ્યા. તેમજ શાહ દેધરના વશજ (૮) સોનાપાલે સં ૧૫૬૮ કાં સુ. ૧ રવિવારે “પિતા સં મેઘાની ભાવના પ્રમાણે મોટો સિદ્ધાન્ત ભંડાર બનાવ્યો તેમા “સોનાના અક્ષરવાલી” પ્રતો લખાવી. અમદાવાદમાં “રંગ મડપ વાલો’ મોટો જિન પ્રાસાદ” બનાવ્યો.

(પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૬, પ્રકં ૪૫ શાહ દેધરનો વશ)

અમદાવાદમાં અજદર ૫૩ હતું તેમા ૫. લાવણ્યસમય ગણિનો સ ૧૫૧૭-૨૧ મા જન્મ થયો હતો.

આપણે ઉપર અમદાવાદના જૂનાં પરાંના નામો આપ્યા છે તે જોયુ, તેમાના કેટલાએક જૂના નામ કાયમ છે અમદાવાદની નગર-પાલિકા (મ્યુનિસીપાલિટી)એ છેલ્લા ૧૦૦ વર્ષેમા કેટલાએક પરા અને પોળોના નામ બદલી નાખ્યા છે ને કેટલાક નવા વસાવ્યા છે. પોળોની દેહલી અને દરવાજા હઠાવી દીધા છે.

શેઠ નાગજી ભુદરના ઘર દેરાસરમા લ પદ્મપ્રભુની ચતુર્વિંશતિજિન પ્રતિમા બિરાજમાન છે તેનો પ્રતિમા લેખ આ પ્રમાણે છે—

સ્વરિત શ્રી જ્યામ્યુદ્યથ સ ૧૪૮૬ વર્ષે માઘ સુદ્ધિ-૧૧ શુક્રે શ્રી ઓસવશ ઉચ્છિતવાલગોત્રે સ વીરપાલ સ મેલા સ વીરપાલ ભાં સં વીલહણ દેવાયા પુત્રે સં વનરાજ મેધરાજ સં વનરાજ ભા વીલહદે સુત સં કર્ણસિંહેન સ્વકુદ્ય યુતેન સથ્રેયસે શ્રી પદ્મપ્રભપ્રભાદિ ચતુર્વિંશતિ જિન પદ કાગિત; પ્રતિષ્ઠિત શ્રી સૂરિભિ;

અમદાવાદના અઠમીપુરના સોની પતા; સોની ઇશ્વર અને સોની હરિચંદ્ર બોસવાલે ભંડો અજિતનાથનો જિન પ્રાસાદ બનાવી, તેની તપગમ્બના નામક ભંડો લક્ષ્મીસાગરસૂરિ (સં ૧૫૧૭ થી ૧૫૪૭) પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. (પ્રકં ૫૩ “પ્રતિષ્ઠાબ્દો”)

આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ તથા આં સોમજયસૂરિના ઉપદેશથી પાટણનો ચેક દેવ શ્રીમાલી ચેક છાડાના વચબે સં ખીમજી અને સ સહસાપોસ્વાઠે મત્રી ગદરાજ ચૂર્ણે શ્રીમાલી પાટણનો વરછેરક સદાનંદ શ્રીમાલીના ભાઈ દેવરાજ વચેરેબે અમદાવાદમાં મોટા શ્રવણઠારો બનાવ્યા હતા.

(પ્રકં ૫૩ ‘શ્રવણઠારો’ પ્રકં ૪૧, પૃં ૬૮૧, પ્રકં ૪૫)

સં ૧૮૨૧ માં અમદાવાદની પોળોનાં નામ અને જિનાલ્લયોની સખ્યા તથા શહેરયાત્રા

સૂરતના સં તારાચંદ્ર ઠયરાભાઈ પટણી સં ૧૮૨૧ ના પોષ વદિ ૧ ના રોજ યાત્રાસમ લઈ અમદાવાદમાં આવ્યો હતો. તેણે અહીં શહેરયાત્રા કરી તેમાં “પર અને પોળોના નામ આપી, તેમાં કેટલાં જિનાલ્લયો હતાં તેનો નિર્દેશ કર્યો છે” તે આ પ્રકારે છે —

વટુઆ (જિન મંદિર ૧)	નગીના પોળ (મં ૧)
સરસપુર (મં ૧)	દેવશી પાટા (મં ૪)
ઠાકારીપોળ (મં ૬)	હાલપટેલની પોળ (મં ૭)
સોદામરની પોળ (મં ૧)	ટીમલા પોળ (મં ૧)
લહેરિયા પોળ (મં ૧)	ખનજી પોળ (મં ૧)
નિશાગપોળ (મં ૩)	રાજમહેતાની પોળ (મં ૨)
ચેખતો પાટા (મં ૪)	ઠાણસઘવીની પોળ (મં ૨)
હીંગવા પોળ (શાં મં ૧)	ખના મુતારની પોળ (મં ૨)
પાજરાપોળ (મં ૩)	ચમ પોળ (મં ૧)
તલકશાની પોળ (મં ૧)	લીંજડા પોળ (મં ૧)
વધ્માનશાની પોળ (શી. મં ૧)	સારગપુર દરવાજો (મં ૧)
દેવશીશાહની પોળ (મં ૪)	કામેશરની પોળ (મં ૧)

વાઘેશ્વરીની પોળ (મં ૦ ૧)
 જેત્રપાળની પોળ (મં ૦ ૧)
 રૂપચંદની પોળ (મં ૦ ૧)
 શામળાની પોળ (મં ૦ ૩)
 જમાલપુર (મં ૦ ૨)
 શ્યાપુર (મં ૦ ૧)
 માંડવીની પોળ (મં ૦ ૫)

રાજપુર (શામળા પાં ૦ મં ૦ ૧)
 .. પુર (વાસું ૦ પૂં ૦ મં ૦ ૧)
 માંડવી પોળમા શા આનંદ
 લાલચંદે સમેત શિખર પહાડની
 રચના તૈયાર કરાવી છે. ત્યાં ૨૪
 દેરીઓવાળું દેરાસર છે

આ રીતે સં ૧૮૨૧ માં મોટા ૬૮ જિનાલયો હતા અને નાના
 મોટા મળીને કુલ ૩૦૧ જિનાલયોની સંખ્યા હતી

અચલગચ્છના (૬) લં ઉદયસાગરસૂરિ શિષ્ય અને (૬૩) લં
 પુણ્યસાગરસૂરિના આજ્ઞાવર્તી પાંડક જ્ઞાનસાગર ગણિએ બનાવેલી
 “તીર્થમાલા” ઢાળ ૧૨ માની ઢાળ ત્રીજીની કડી ૧૨ થી ૩૧.

(-જૈન સત્યપ્રકાશ, ૩૦, ૬૫)

કવિ ભેરવચંદ લખે છે કે—

સં ૧૬૧૫ માં રાજનગરમાં ૧૦૫ જિનચૈત્ય હતા તે વિશેષમાં
 જણાવે છે કે—બાદશાહ અહમદશાહે અમદાવાદ વસાવી નવા સીક્ષા
 ઢાળવા માટે ટકશાળ બનાવવા ભૂમિની તપાસ કરી પણ તેને કોઈ
 ભૂમિ ગમી નહીં તેણે પીરે સ્વપ્નમાં આવીને જે ભૂમિ બતાવી ત્યાં
 ટકશાળ બનાવી મુંબઈના શેઠ મોતિશાહે શત્રુજય તીર્થમાં ટૂંક
 બનાવી તેમાં ઘણી જિનપ્રતિમાઓની અજનશલાકા કરાવી હતી
 તેમાંની એક લં શ્રેયાસનાથની જિનપ્રતિમા લાવી અમદાવાદમાં
 ક્ષતાશાની પોળમાં સ્થાપી હતી તેના રખવાલ દેવે અમદાવાદના
 શેઠ હઠીસિહ કેશરિસિહની બીજી પત્ની શેઠાણી હરકુ અર કે જે
 ગુણવાન, રૂપાળી, મોટી દાનેશ્વરી, જસવાલી તથા ધર્મપ્રેમી હતી
 તેને સ્વપ્નમાં આવી સૂચના કરી કે તું ટકશાળમાં જિનાલય બનાવી,
 તેમાં લં શ્રેયાસનાથની પ્રતિમાની પધરામણી કરાવજે

કપની સરકાર તને આ જમીન આપશે. શેઠાણી તથા તેના પુત્ર

ઉમાભાઈએ ટકશાળમાં જમીન માગી, સરકારે તેને જમીન આપી. તેઓએ સં ૧૬૧૫ વે. સુ. ૭ ને રાજ ત્યાં મોટા જિનાલયનો પાયો નાખ્યો. ગભારો, રગમડપ, પાથ શિખરવાળો જિનપ્રાસાદ બનાવી સં શ્રેયાસનાથની પ્રતિમાને ફતાશાની પોળમાંથી લાવી તે જિનાલયમાં પધરાવી. (શ્રી જૈન સત્ત્વપ્રકાશ કં ૧૬૧ પૃ. ૮૫ થી ૬૨)

જૈન વસવાટો—

મોગલ બાકશાહોના રાજકાળમાં રતનપોળનો પાશ્વર ભાગ નગર શેઠ શાન્તિદાસ ઝવેરીના વશબોના તાબામાં જ હતો. આને ત્યાં તેમના પરિવારના વસવાટો છે.

ઝવેરીવાડમાં ઝવેરીઓ રહેતા હતા.

અમદાવાદમાં નગરશેઠનો વડો, ફતેહભાઈની હવેલી, શેઠ હલપત ભાઈનો વડો બળેલી હવેલી, શેઠ સૂરજમલનું ડહેણ, ઝવેરીવાડો, નામજી ભૂધરની પોળ, લાલાભાઈની પોળ, શાતિનાથની પોળ, પીપર દીની પોળ મનસુખભાઈની પોળ, શબમહેતાની પોળ, ગલામનજીની પોળ, ઠાકા બળિયાની પોળ, ભેઈતા પોળાની પોળ, ચામળાની પોળ, આઠા શેઠના કુવાની પોળ, ફતાશાની પોળ, શેઠ વખતચંદની ખડકી, ખરતરની ખડકી, ઢાઢા સાહેબની પોળ, પાથ ભાયાની પોળ, શાતિ નાથની ખડકી, મગનલાલ કરમચંદનું ડહેણ શેઠ થેલાભાઈની વાડી, શેઠ જ્ઞેશિજભાઈની વાડી જૈન સોસાયટી, જૈન મશ્વન્ટ સોસાયટી મહાવીર સોસાયટી જૈન નગર સોસાયટી, શાતિનગર સોસાયટી, ગૌતમનગર સોસાયટી કૌશલદાર કોલોની

વગેરે ઉપનગરો પણ, પોળો જૈનોએ વસાવ્યાં છે.

અમદાવાદના પ્રત્યેક પાઠા, પોળો, પરાં અને સોસાયટીમાં લાખો જૈનો વસે છે. મોટા મોટા જિનાલયો, ઉપાશ્રયો અને વિવિધ ભવનો જૈન સંસ્થાઓ છે.

શેઠ આણુદલ કલ્યાણીની પેઢી—

અમદાવાદમાં શેઠ આણુદલ કલ્યાણીની પેઢી નામની મોટી જૈન સંસ્થા છે. વા. ૧૬૬-૧૮૮૦ સં ૧૬૩૬ ના શાહસ્વા વહિ

૧ ના રોજ બપોરે ૧૧ વાગે અમદાવાદના નગરશેઠના વડામા શેઠ પ્રેમાભાઈના પ્રમુખપદે ભારતના જૈનોએ એકઠા મળીને રીતસરની ચૂટણી દ્વારા તેની સ્થાપના કરી હતી “ જગતભરના જૈનોના નાનાં મોટા તીર્થો અને જૈન મંદિરો આ સસ્થાના તાબામા છે બધા તીર્થોના વહીવટદારો પણ આ સસ્થાની દોરવણી પ્રમાણે વહીવટ કરે છે. આં કં પેઠીનુ તા. ૨૮-૧૨-૧૯૧૨ ને રોજ પાકુ બધારણુ બન્યુ

અમદાવાદના નગરશેઠના વડામાં સં ૧૯૯૦ ક્રાં ૧૦ ૩ થી ક્રાં ૧૦ ૭ સુધી અખિલભારતવર્ષીય મુનિસમ્મેલન મદ્યુ હતું તેણે ૧૧ ઠરાવોનો પટ્ટક બનાવ્યો.

લોકોપયોગી સંસ્થાઓ

અમદાવાદના જૈનોએ ઘણી લોકોપયોગી સંસ્થાઓની સ્થાપના કરી છે. તે આ પ્રમાણે-જૂની સિવિલ હોસ્પિટાલ, શેઠ હેમાભાઈ ઈન્સ્ટીટ્યૂટ, પાજરાપોળ, નગરશેઠ પ્રેમાભાઈ હોલ, શેઠ લોળાભાઈ હોલ (વિદ્યાસભા) શેઠ માણેકલાલ જેઠાલાલ લાયબ્રેરી, શેઠ વાડીલાલ સારાભાઈ હોસ્પિટલ, એસ એલ ડી કોલેજ (સરદાર લાલભાઈ દલપતભાઈ કોલેજ), શેઠ લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર, ગંગાબાઈ કન્યાશાળા, મનસુખભાઈ ભગુભાઈ હાઈસ્કૂલ વગેરે વગેરે નિશાળો, માધ્યમિકશાળાઓ કોલેજો, કન્યાશાળાઓ, હોસ્પિટાલ અને શીવણ કેન્દ્રો વગેરે સંસ્થાઓ સ્થાપન કરી છે

અમદાવાદના બીજા નામો એની વિશેષતાના કારણે પડ્યા છે. જેમકે-જૈનપુરી, રાજનગર, મિલોનુ નગર, પાટનગર વગેરે નામો પ્રચલિત છે.

શ્રી રત્નમણિરાવ B, A લખે છે કે, અમદાવાદમા આજે ૨૮ મીલો છે. (૫૦ ૭૮૮ થી ૭૯૨)

બાદશાહ અહમદશાહે વસાવેલુ એકદરે અમદાવાદ આજે ભારતમા સર્વરીતે સમૃદ્ધ નગર છે.

બાદશાહ અહમદશાહે પાટણ, ખલાત અને ચાંપાનેર વગેરે

શહેરના ધનિકોને બહુમાનથી અહીં અમદાવાદમાં લાવીને વસાવ્યા હતા, તેઓને સર્વ પ્રકારે અનુકૂળતાઓ આપી હતી. કે તેઓ અહીંના કાયમી વતની બને, વિવિધ વેપાર કેન્દ્રો બનાવે.

બા. અહમદશાહ બહાતના રોક શાબુરાજ, સમપતિ ગુલુરાજ અને સ. નાનક વગેરેનો બહુ આદર કરતો હતો. હરેક કાર્જમાં તેઓની સલાહ લેતો અને ખર્ચેર બિચાર કરીને તેને અમલમાં મૂકતો. (પ્રક ૪૫)

બા. અહમદશાહ તપાગમ્મની વૃદ્ધ પોધાળના પાંચમા આ. રત્નસિંહસૂરિ (સ. ૧૪૫૨ થી ૧૫૧૮) તથા તપગમ્મની હમુ પોધાળના ૫૦ માં આ. સોમસુહસૂરિ (સ. ૧૪૫૭ થી ૧૪૬૬)ને બહુમાન આપતો હતો. (—પ્રક. ૪૪, પૃ. ૧૬, ૧૭, તથા પ્ર. ૫૦)

તેણે શાહેરાબના ધરણા પોરવાડને “શત્રુભ્ય તીર્થના છરી ખાળતા ચાત્રાસવનુ હૈમાન લખી આપી ચાત્રાની છૂટ આપી હતી.”^૧

બા. અહમદશાહ તા. ૪-૫-૧૪૪૭ને રોજ અમદાવાદમાં મરણ પામ્યો અને તેને અમદાવાદમાં જુમામસ્જીદ પાસેના કબ્રસ્તાનમાં દફનાવવામાં આવ્યો.

૩. બાદશાહ મહમ્મદ બીજો—(શબ્દકાળ સને ૧૪૪૩ થી ૧૪૫૧)

તેના શબ્દકાળમાં સ. ૧૫૦૬માં ગુજરાતમાં અને માળવામાં મોટા દુકાળ પડ્યો ત્યારે ખાટલુના રોક મહન ધીમાળીનો વશજ અને બા. મહમ્મદના માનીતા ગ્રેક સહાનદે જનતા માટે પાણીની પરબો ભેસાડી હતી, તેમજ દાનશાળાઓ સ્થાપન કરી હતી. આ રીતે તેણે સૌને અનાજ-પાણી પૂર્ણ પાડ્યા હતા.

૧ મી. રત્નમલિરાવ લખે છે કે બાલનગર પ્રાચીન રોધસમ્મદ મ. ૫૪-૫૫માં લખ્યું છે કે રાજકુમારના મંદિરા લેખમાં “એક કૈન દાનતીરને શત્રુભ્ય તીર્થ આદિ શુભ કાર્યો કરવાનું હરમાન બા. અહમદશાહ તરફથી મળ્યું હતું એવો લેખ છે. (—ગુજરાતનું પાઠનગર અમદાવાદ, ૫ ૩૫)

ખાં મહુમ્મદે શેઠ સદાનદને પ્રજા ઉપર કરેલા ઉપકારના બદલામા ‘વચ્છેરક’નો ખિતાબ આપ્યો હતો.

(ચાલુ ઇતિ ૦ પ્રક ૦ ૪૫ શેઠ મદન શ્રીમાલીનો વશ પાટણના લડારની ‘અગવિજ્ઞા પદ્મનય’ની પ્રશસ્તિ, તથા પ્રક ૦ ૫૩ આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ)

ખાં મહુમ્મદને કોઇએ ઝેર આપવાથી તે મરણ પામ્યો.

૪. કુતબુદ્દીન—(રાજ્યકાળ—સને ૧૪૫૧ થી ૧૪૫૮)

તેનુ ખીજુ નામ કુતુબશાહ પણ મળે છે તેણે સને ૧૪૫૧મા ખિતાની હયાતીમા અમદાવાદનુ કાંકરિયું તળાવ ફરી બધાવ્યુ, જે ૧૬૦ ફૂટ લાંબુ અને ૨૧૫૩ વારના ઘેરાવામા હતુ. તેણે વિ ૦ સ ૦ ૧૫૫૧મા સરખેજનો રોજો બધાવ્યો

(—ગુજરાતનુ પાટનગર અમદાવાદ, પ્ર ૦ ૪૦ પૃ ૦ ૫૬૧)

૫ દાઉદશાહ (રાજ્યકાળ—સને ૧૪૫૮ થી ૧૪૫૯) તે માત્ર એક વર્ષ જીવ્યો હતો

૬ મહુમ્મુદ બેગડો—

રાજ્યકાળ—(સને ૧૪૫૯ થી ૧૫૧૧, સ ૦ ૧૫૨૬ થી ૧૫૭૦)

તેનુ મૂળ નામ ફતેખાન હતું

જેમ ગૂર્જરેશ્વર કુમારપાલ સિદ્ધરાજ જયસિંહના કોપનો ભોગ બન્યો હતો, ફતેખાન પણ તે જ રીતે ખાં કુતબુદ્દીનના કોપનો ભોગ બન્યો હતો. પણ તે આબાદ બચી ગયો.

કુતબુદ્દીન અને ફતેખાન બને સાવકા ભાઈ હતા. કુતબુદ્દીનને નાની ઉંમરના ફતેહખાન સાથે વેર હતું. આથી કુતબુદ્દીને પોતાની રૂપાણી, ચાલાક, ખટપટમા ચતુર અને બુદ્ધિશાળી એવી રૂપમજરીને ફતેહખાનને પકડી લાવવા “શાહ આલમના સ્થાનમા” મોકલી રૂપમજરીએ ત્યા જઈ ફતેહખાનનો હાથ પકડી તેને પોતાની સાથે લઈ જવા ખેડ્યો. શાહઆલમે કહ્યું—“રૂપસુંદરી જેનો હાથ ખેડ્યો છે તે આદશાહ બનતા તેને પોતાનો હાથ આપશે એટલે

તેની તે બેગમ બનશે.” રૂપમુદરી આ ભવિષ્યવાણીને પરખી બઈ ફતેહખાન બાદશાહ બનવાનો છે અને હું તેની બેગમ બનવાની છું એમ વિચારીને તેણે ફતેહખાનને બચાવી લીધેા.

(—ગુજરાતનું પાનગર અમદાવાદ પ્રકં ૪૧, પૃં ૬૦૨)

૨૦ સાં મહીપતરામ રૂપરામ નીલકંઠ લખે છે કે—મહમ્મદે સં ૧૫૧૭માં દારિકાની મૂર્તિ તોડી નાખી દારિકાના સાંચિલા રાજા બીમને મારી નાખ્યો અને જૂનાગઢના રા' માડલીકને છત્વી લઈ તેને ખાનજહાન નામ આપી, મુસલમાન બનાવી, અમદાવાદ લઈ આવ્યો. આ ખાનજહાન સને ૧૪૭૪માં અમદાવાદમાં મરણ પામ્યો તેની કબર માલેકચોકમાં છે.

બેગમને ફરિયાદનારના વેપારીઓને હરકતો કરનાર લૂટારાને મારી નાખી ફેશની આબાદી વધારી તેણે સં ૧૫૪૦ માં આપાનેર છત્વી લીધું આમ જૂનાગઢ અને પાવાગઢ એ બે ગઢો છતવાથી તે 'બેગઢો' કહેવાયો. (સને ૧૬૬૭માં રથેલ ગુજરાતનો સક્ષિત ઇતિહાસ, છઠ્ઠી આવૃત્તિ, નકલ-૫૦૦૦ પૃં ૨૪, ૨૫)

મહમ્મદ બેગમને શાહજહા અહમ્મદને સૌરાષ્ટ્ર ઉપર ચઢાઈ કરવા મોકલ્યો. અહમ્મદે સોમનાથ પાળ્યું, દારિકા, ત્રિરનાર અને શત્રુજયતીર્થના દેરાસરો તોડી પ્રતિમાઓને ખડિત કરી, વિનાશ કયો. તેણે સં ૧૫૩૧માં રાણપુર લીધું અને સં ૧૫૪૦ માં આપાનેર લીધું.

મહમ્મદ બેગમ પલ્લુ જૂનાગઢને છતવા માટે પાછગથી ગયો હતો. એ મમથે તેણે અમદાવાદમાં એક સૂબો નીમ્યો હતો. એ ધીકગમાં રહેતો હતો. તે સૂબાએ ૫૦૦ ચોરોને પકડીને બહેરમાં ફાંસી આપી હતી.

(૬૬) મહમ્મદ બેગમ અને તે પછીના (૧૦ મો) બહાદુરશાહ મુખીના બાદશાહો મોટે ભાગે આપાનેરમાં રહેતા હતા અને અમદાવાદમાં સૂબો નીમતા હતા.

મહમ્મદ બેગમને મહેમદાવાદ વસાવ્યું તેણે સને ૧૪૬૮ માં

અમદાવાદ શહેરને ફરતો મોટો ગઢ બંધાયો. જૂનાગઢ અને ચાંપા-
નેરના ગઢો સુધરાવ્યા, તેણે સને ૧૪૭૫ માં દારિકાને જીતી લીધું.
મહમ્મદ બેગડો બહાર યુદ્ધમાં હતો ત્યારે તેને પદબ્રષ્ટ કરવા
અમીરોએ કાવતરું ગોઠવ્યું હતું, પરંતુ કિંવા ઉલ્મુલક મલેક સારંગે
એ કાવતરું પકડી પાડી તે અમીરોને નાસીપાસ બનાવ્યા હતા.

દુકાળો અને દાનવીરો—

સને ૧૪૬૮ એટલે વિં સં ૧૫૩૬-૪૦ માં ગુજરાત અને
માળવામાં મોટો દુકાળ પડ્યો હતો. આ સમયે હડાલાનો ખેમો
દેદરાણી, માળવાના મંત્રીઓ મેઘરાજ તથા જીવજીરાજ, પાટણનો
શેઠ ખીમરાજ પોરવાડ, અમદાવાદના ગૂર્જર શ્રીમાલી મંત્રીઓ
સુંદર તથા ગદરાજ, દુર્ગરપુરનો મંત્રી સાલ્હા શાહ, મંત્રી વિક્રમ
શ્રીમાલી, માલવાના શેઠો શૂરા અને વીરા, શિરોહીનો સંઘ ખીમરાજ,
સંઘ કુતો, સંઘ જિજળ અને કાજ પોરવાડ, માલવાના બાં ગ્યાસુ-
દીનના માનીતા, અને સંઘ ધન્ના શાહ પોરવાડના ભાઈ સંઘ રતના
પોરવાડના પૌત્રો સંઘ સહસા પોરવાડ વગેરે જૈનોએ સ્થાને સ્થાને
પાણીની પરબો અને દાનશાળાઓ ખેસાડી, જનતાને મોટી મદદ
કરી હતી.

શાહ બિરુદ—હડાલાના ખેમો દેદરાણીએ અઢળક ધન આપી,
ગુજરાતની પ્રજાનું દુકાળમાંથી રક્ષણ કર્યું, આથી મહમ્મદ બેગડાએ
પ્રસન્ન થઈને જૈનોનું શાહ બિરુદ કાયમ રાખ્યું આ લયકર દુકાળ
પછી વિં સં ૧૫૪૧ માં દુકાળ થયો અને જનતામાં આતંક
ફેલાયો.

(પ્રકં ૫૩, ભં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ)

મંત્રી ગદરાજ

મંત્રી સુંદર ગૂર્જર શ્રીમાલી અને તેનો પુત્ર ગદરાજ શ્રીમાલી
એ બંને મહમ્મદ બેગડાના વજીરો હતા, તેઓએ સોજિત્રામાં
મોટો જિનપ્રાસાદ બંધાવ્યો હતો સં ૧૫૨૫ માં આબૂના પિત્તલહર
જિનપ્રાસાદમાં ભં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના વરદ હસ્તે ૧૨૦ મણની
પિત્તળની ભં ઋષભદેવની જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી અને તેજ

ઉત્સવમાં નવા બાચાર્યો, ઉપાધ્યાયો અને પન્થાસ વગેરે પદવીઓ અપાવી. મંત્રી બંદરાજે સં ૧૫૦૮માં અમદાવાદમાં મોટો શ્રમ લગાડી સ્થાપન કર્યો હતો. (-પ્રકં ૫૩)

વડનગરનો મલેક જોષી બ્રાહ્મણ હતો, તે જાં મહમ્મદ બેગડાની મહેશ્વણીથી મોટો અધિકારી બન્યો હતો. કિંવા ઉલમુસ્ક, રાજ સારગદેવ પણ મહમ્મદ બેગડાનો પ્રીતિપાત્ર હતો. શાહજહાં મુબ્દર-શાહ તે બંનેની મદદથી ગુજરાતનો બાદશાહ બન્યો હતો. અને તે બંનેએ ગુજરાતની સભ્યપુરા પોતાના માથે ઉપાડી લીધી હતી.

(-શાહ સારગદેવો મોટે જૂઓ પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૭૨)

મહમ્મદ બેગડા અમદાવાદમાં મરણ પામ્યો તેની કબ્ર સરખેજમાં શેખ અહમદ ખાદુની હરગાહ પાસેના શાહમાં છે.

૭ મુબ્દર (બીજો)—

રાજ્યમંજી—(સને ૧૫૧૧ થી ૧૫૨૩ વિ સ ૧૫૬૭ થી ૧૫૮૩)

તેનું બીજું નામ મહાદેવ પણ મળે છે તે જાં હાજીશાહનો પુત્ર હતો. વિં સં ૧૫૬૮ ના માગચર શુદ્ધિ ૪ ના રોજ અમદાવાદની ગાદીએ બેઠો તેણે ૧૫ વર્ષ, ૮ મહિના અને ૨૦ દિવસ રાજ્ય કર્યું તે અમદાવાદમાં મરણ પામ્યો.

સત્તાનો કેફ—

જે સમયે તખ્તચઠ્યા જાં હેમવિમલસૂરિ (સં ૧૫૪૮ થી ૧૫૮૩) થયા તેમણે સં ૧૫૭૦ના ઈડરમાં ઉપાં બાલુવિમલ અલિને આચાર્ય અને ૫૦ રત્નશેખર તથા ૫૦ માણેકસાગરને ઉપાકેશમાં બનાવ્યા. પછી તે ત્રી ત્યાથી વિદાર કરી બલાત જતા હતા ત્યારે રસ્તે આવતા કપડવજમાં દોરી આજુ દહીએ તેમનું બાદશાહી સ્વાગત કરી કપડવજમાં પધરાવ્યા.

જાં મુબ્દરે કોઈના વડાવવાથી આ હકીકત સાબળી તેમને હખ્ખા વૃત્તિથી પકડી લાવી કેદમાં પૂરવાનો હુકમ કર્યો. આચાર્યશ્રીને મૂણેલમાં બાદશાહેના આ હુકમના સમાચાર મળ્યા.

તેઓ ત્યાંથી રાતોરાત નીકળી સોજિત્રા થઈ ખંભાત પહોંચી ગયા બાદશાહી માણસોએ” સોજિત્રા થઈ ખંભાત આવીને સં ૦ ૧૫૭૨ માં લ ૦ હેમવિમલસૂરિને પકડીને કેદમાં પૂર્યા.” બાદશાહે ખંભાતના સઘને ૧૨૦૦૦ ટકા દડ કર્યો, અને તે રકમ તેમની પાસેથી વસૂલ કરી આચાર્યને છૂટા કર્યા.

લ ૦ હેમવિમલસૂરિએ ફરી ફરી આવા ઉપદ્રવો ન થાય એ માટે આચાર્યબિલનું તપ કરી, સૂરિમંત્રનો ન્તપ કર્યો. અધિષ્ઠાયક દેવે જણાવ્યું કે, “આક્ષેપ કરો, ધન પાછું આવશે” આથી આચાર્યશ્રીએ ૧ શતાર્થી ૫૦ હર્ષકુલગણિ, ૨ ૫૦ સઘહર્ષગણિ, ૩ ૫૦ સચમકુશળગણિ અને ૪ શીઘ્રકવિ ૫૦ શુભશીલગણિ એ ચાર ગીતાર્થોને આજ્ઞા કરી, આપાનેર મોકલ્યા તેઓએ બાં મુજફરને કાવ્યકલા અને ઉપદેશથી રંજિત કરી ખંભાતના સઘને બાદશાહ પાસેથી ૧૨૦૦૦ ટકા પાછા અપાવ્યા.

(—સ ૦ ૧૬૩૬ ની તપાગચ્છ લઘુ પોષાળ પટ્ટાવલી, લ ૦ હેમવિમલસૂરિ—ચાલુ ઇતિ ૦ પ્રક ૦ ૫૫)

૮. અહમદ (ખીજો)—(રાત્ર્યકાળ સને ૧૫૨૩; સ ૦ ૧૫૮૨)

તેનું ખીજુ નામ બાં સિકેદરશાહ પણ મળે છે તેણે લાઠીના દુદોળ ગોહિલને જૂનાગઢના રા'માડલિક પાસે દગાથી મરાવી, રા'માડ લિકને મુસલમાન બનાવી, બાનજહાન નામ આપ્યું બાનજહાન સને ૧૪૭૪મા મરણ પામ્યો તેને માણેકચોકમા દફનાવવામા આવ્યો,

રા'માડલિકની કબર અમદાવાદમાં માણેકચોકમા કદોઈ ચોળમા પેસતાં જમણી બાજુની એક દુકાનમા છે તેના ઉપર રોજ ફૂલ ચડે છે
(—ગુજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ, પૃ ૦ ૬૪૭)

૯. લઘુ મહમ્મદ (ત્રીજો)—(રાત્ર્યકાળ સને ૧૫૨૩ થી ૧૫૨૬)

તે બાં મુજફરનો ખીજો પુત્ર હતો. સં ૦ ૧૫૮૨ માં અમદાવાદની ગાદીએ બેઠો, તે મહેમદાવાદમા વધુ રહેતો હતો હરણ વગેરેનો શિકાર કરવામા મસ્ત રહેતો

સભવ છે કે તેના સમયે પાટણમા સૂબો શેરશાહ હોય.

૧૦ બહાદુરશાહ-(શબ્દકાળ સને ૧૫૨૬ થી ૧૫૩૭ સ. ૧૫૮૩ થી ૧૫૯૩)

તે બા. ૦ ગુજરાતનો ત્રીજો નાનો પુત્ર હતો. પિતા અને પુત્રના સ્વભાવમાં ઉત્તર દક્ષિણ જેટલો તફાવત હતો. તેની કારકિર્દી દૂધી પણ પ્રશંસાપાત્ર મનાય છે. શાહજહાં બહાદુરશાહ સને ૧૫૨૫માં પિતાથી રીસાઈને ચિત્તોડ ચાલ્યો ગયો હતો. અને ત્યાં સીસોદિયા શણા રત્નસિંહના માનીતા અને કપડના વેપારી દો. ૦ તોલાશાહ એસવાલનો અતિથિ બનીને રહ્યો હતો.

આ દરમિયાન સને ૧૫૨૫માં દિલ્હીના બા. ૦ હુમાયુએ ચિત્તોડ પર ચડાઈ કરી. તેણે માલવા મેવાડ છવી લઈ ચાપાનેર ઘેર ગુજરાત છૂટવાનો વિચાર કર્યો, પણ ચિત્તો ના શણા રત્નસિંહે હુમાયુને હરાવી પાછો કાઢ્યો હતો. શાહજહાં બહાદુરશાહે આ મુદ્દમાં ચિત્તા ના શણાને મદદ કરી હતી. (પ્રક. ૪૪-૫૦ ૩૫)

બા. ૦ હુમાયુ ગુજરાત ઉપર ન જતા પાછો દિલ્હી ચાલ્યો ગયો ત્યારે ગુજરાત તેને આમીન બ મું નહીં.

બા. ૦ બહાદુરશાહ ચિત્તા મા અતિથિ બનીને રહ્યો એ સમયે તે અને દો. ૦ તોલાશાહનો છઠ્ઠો પુત્ર કર્મશાહ ગાંધ મિત્રો બન્ના હતા. શાહજહાંએ ગુજરાત જતા પહેલા ખીસા ખરચી માટે લાખ રૂપિયા મામ્યા, ત્યારે શા. ૦ કર્મશાહે તેને મામ્યા ગુજબ રકમ આપી. એ લઈને બા. ૦ બહાદુરશાહ ગુજરાતમાં ગયો અને ત્યાં સ. ૦ ૧૫૮૩ના આવળુ શુદ્ધિ ૧૪ના રોજ અમદાવાદમાં ગુજરાતનો સ્વતંત્ર બાદશાહ બન્યો. તેણે ૧૦ વર્ષ અને ૮ મહિના શાસ્ય કર્યું.

તેની કારકિર્દી દૂધી છતાં પ્રશંસનીય હતી. તેણે ગુજરાતના સ્વતંત્ર બાદશાહ તરીકે શાસ્ય કરી નામના મેળવી તે રકમ પાછી આપી અને તેમના અનિયિ નડકારના મેત્રીના કારણે દો. ૦ કર્મશાહને ‘શત્રુજયતીર્થનો ઉજાર કરી પોતાના હાથેવની પ્રતિમા બેસાડવાની પરવાનગી આપવું ફરમાન” લખી આપ્યું.

ખાનમઝાદખાનના વડવાઓને સને ૧૫૦૪માં શત્રુજય અને પાલીતાણા જાગીરમા મલ્યા હતા જાગીરદાર ખાનમઝાદખાનને શત્રુજયનો ઉદ્ધાર થાય એ રુચતી વાત ન હોતી છતાં બાદશાહી ફરમાનથી તેણે નિરુપાયે સમ્મતિ આપી તેના મત્રીઓ નરસિંહ અને રવિરાજે તીર્થોદ્ધારના દરેક કાર્યોમા પૂરી વ્યવસ્થા કરી આપી.

દોઠ કર્માશાહે વિં સં ૧૫૮૭ શાકે ૧૪૪૩ ના વૈશાખ વદિ ૬ ને રવિવારે પેરોઢિયે ધનલગ્નમા શુદ્ધ નવાંશમા મહામાત્ય બાહુડદેવના પ્રાચીન જિનપ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવી, તેમા તપગચ્છના પદમા લં ધર્મરત્નસૂરિ શિષ્ય લં વિદ્યામડનસૂરિના હાથે લં ઋષભદેવની જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી આ રીતે દોઠ કર્માશાહે કરાવેલો ઉદ્ધાર સોળમો ગણાયો. આ ઉત્સવમા દશ જૈનાચાર્યો વિદ્યમાન હતા (-પ્રકં ૩૫, પૃં ૨૦૩, પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૦ થી ૨૨ તથા પૃં ૩૫)

દોઠ કર્માશાહે નવી બનાવી સ્થાપન કરેલી લં આદીશ્વર તથા પુડરિક સ્વામીની પ્રતિમા જ આજે ત્યાં વિદ્યમાન છે

વિં સં ૧૫૯૨મા મીરઝા ખસકરીમ બળવો કરી બાં બહાદુરશાહને પદબ્રષ્ટ કરવા ચાહતો હતો પરંતુ ગુજરાતી સામતો બાં બહાદુરશાહને વફાદાર હતા આથી મીરઝાનું કંઈ ચાલ્યું નહીં અને બાં બહાદુરશાહે આવી અમદાવાદને સરલતાથી કબજે કરી લીધું.

બાં બહાદુરશાહ-ઉપકેશગચ્છની દ્વિવદનિકશાખાના ૬૮ માં લં દેવશુભસૂરિ (સં ૧૫૫૦ થી ૧૬૦૦) તથા તેમના પટ્ટધર લં કક્કસૂરિ (લં વિજયરાજસૂરિ)નો ભક્ત હતો

(પ્રકં ૧ પૃં ૩૭, પ્રકં ૫૭ તથા તપારત્નપટ્ટાવલી)

એક તરફથી ફિરગીઓએ દીવબેટને પોતાના તાબામા લેવા બટપટ શરૂ કરી અને એજ સમયે બાં હમાયુ નવ મહિના સુધી અમદાવાદમા રહ્યો હતો ત્યારેજ ફિરગી હાકેમ બાં બહાદુરશાહને વાટાઘાટ કરવા દીવબેટમા લઈ ગયો, ફીરગી હાકેમે બાં બહાદુરશાહનું મોહુ સ્વાગત-સન્માન કર્યું ફિરગીઓએ બહાદુરશાહના તથા તેના સાથી-

હારેના નાવિકાને ફાંદી લીધા હતા જોટલે તે નાવિકા યાસે તેઓની ફાંદીઓને યુક્તિપૂર્વક સીધી હારમાધી ખલગ લેવરાવીને ઇગાથી બાદશાહની ફાંદીને ડુબાડી દીધી. (પ્રકૃ ૪૪-૫૦ પૃષ્ઠ)

આ રીતે ફિરગી હાકેમ બહાદુરશાહનો કાંટો ફૂર કરી સને ૧૫૩૭ (વિ. સં ૧૫૬૩)માં દીવળે/ ઇગાવી બેઠો.

દીવ, હમણુ અને ગોવા જો ફિરગી સસ્થાનો આજે ૫૦૦ વર્ષ થયા તેમને હાથ રહ્યા, ભારતને સ્વતંત્રતા મળ્યા પછી પણ તે સસ્થાનો તેમણે ઊઠ્યા નહીં તેથી ભારતે બળપૂર્વક તે સસ્થાનો નો કબજો વિ. સં ૨૦૧૮ ના માગશર સુદિ ૧૧ (મૌન એકાદશી) તા. ૧૮-૧૨-૧૯૬૧ ભાસ્તીય શાહે ૧૭૮૩ સૌર માગશર દિ ૨૭ ને સોમવારના રોજ મેળવ્યો અને જો ત્રણે સસ્થાનો સ્વતંત્ર ભારતમાં ભળી ગયા ભારતમાં હવે કોઈ પરદેશી સમ્બાન રહ્યું નથી. (ધોધા, પીરમળે, શિયાલળે/ દીવળે/ માટે જુઓ પ્રકૃ ૩૮, ૫૦ ૪૧૪ ૫૦ ૭૭૦)

૧૧ મહમ્મદ ચોથો-(શાન્તકાગ સને ૧૫૪૭ થી ૧૫૫૪ સં ૧૫૬૪ થી ૧૬૧૦)

આ બાદશાહને ખલરાજ નામે માનીતો વહુ હતો; જે અમદાવાદમાં રહેતો હતો. બાદશાહે તેને 'મલેક નગદલ'નો ખેતબ આપ્યો હતો. તેના હાથ નીચે ૫૦૦ ઘોડેસવાર હુમસીઓની સેના હતી જે વહુ જૈનાચાર્ય ભં. વિજયદાનસુરિ (સં ૧૫૮૭ થી ૧૬૨૧)નો ભક્ત હતો. તેણે સં ૧૬૧૮ માં મહોં ખર્મસાગર અધિવરને મોટા ઉત્સવપૂર્વક અમદાવાદમાં પધરાવી, નાળિયેર વગેરેની પ્રભાવના કરી ને આતુર્માંસ કરાવ્યું હતું.

તેણે સં ૧૬૧૬-૨૦માં ભં. વિજયદાનસુરિના ઉપદેશથી બાદશાહને સમજાવી શત્રુજય તીર્થનો છ મહિના સુધી સુઠતા-ચાટ કરાવ્યો હતો. જોટલે લાગાન, વેક, વેશ, ચાત્રાકર વગેરે માફ કરાવ્યા હતા અને આમે ગામથી જૈનસંઘને જોડકા કરી સુઘપતિ બની શત્રુજયનો છ'રી પાળતો ચાત્રાસઘ કાઢ્યો હતો. આ રીતે

તેણે સૌને તીર્થયાત્રા કરાવી હતી તેણે સં ૧૬૨૦ વૈ વ. ૫ શુરવારે શત્રુજયમા મોટું દેર બનાવ્યું હતું મત્રી ગલરાજ તપાગચ્છીય મોટો શ્રાવક હતો, પણ તપાગચ્છના સત્તરમી સદીના વિજય-સાગરના વિખવાદમા તે સાગરના પક્ષમા હતો તેણે સં ૧૬૧૬ મા વિજય-ગચ્છના મોટા મુનિવરોને ત્રાસ આપ્યો હતો આથી તેનો પ્રભાવક ઇતિહાસ મળતો નથી, અમદાવાદમા દોશીવાડાની પોળમા આ મત્રીના નામની “ ગલા મનજી ”ની પોળ છે

(-તપાગચ્છ પટ્ટાવલી, હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય, સર્ગ ૪, શ્લોક ૧૪૭, ઇતિ ૦ પ્રક ૦ ૫૭ ભ ૦ શ્રી વિજયદાનસૂરિ; પ્રક ૦ ૫૯ મત્રી ગલરાજ)

વિરમગામ વિભાગનો વજીર મલેક વીરજી પોરવાડ જૈન હતો. તે બાં મહમ્મદનો માનીતો હતો અને ૫૦૦ ઘોડેસવારનો ઉપરી હતો તેને મલેક સહસ્ત્રકિરણ નામે પુત્ર હતો, તે પણ વીરમગામ વિભાગનો વજીર હતો, તેને ૧ ગોપાલ ૨ કલ્યાણ અને ૩ વિમળા એમ ત્રણ સતાન હતા તે ત્રણેયે સં ૧૬XX મા અમદાવાદમા જગદ્ગુરુ આં હીરવિજયસૂરિ પાસે દીક્ષા લીધી જેઓ સમય જતા ૧. મહોં સોમવિજય ગણિવર, ૨ મહોં કીર્તિવિજય ગણિવર અને ૩ પ્રવર્તિની સાધ્વી વિમલાશ્રીના નામથી આતિ પામ્યાં

(-પ્રક ૦ ૫૮ મહોં સોમવિજયગણિ)

આ સમયે પાટણમાં શેરશાહ (ચીકથો) સૂળો હતો

(-પ્રક ૦ ૪૪, પૃ ૦ ૧૯૩ પ્રક ૦ ૫૬ અગારશાપીર.)

બાં મહમ્મદે ભારતમા હોળી અને દિવાળીના તહેવારો બિજવાનુ બધ કરાવ્યું હતું

૧૨ અહમ્મદશાહ ત્રીજો- (રાજ્યકાળ-સને ૧૫૫૪ થી ૧૫૬૧ સં ૧૬૧૧ થી ૧૬૧૬)

૧૩. સુબકર ત્રીજો- (રાજ્યકાળ-સને ૧૫૬૧ થી ૧૫૭૨ સં ૧૬૧૬ થી ૧૬૨૮)

વિં સં ૧૬૧૬ ના માગશર સુદિ ૮ ના રોજ અમદાવાદની

ગાદીએ બેઠા. તેનું બીજું નામ મહાકર બલુવા મળે છે તેણે ૧૦ વર્ષ, અને ૨૦ દિવસ સુધી ગુજરાતનું રાજ્ય કર્યું.

આ અમદાવાદ જ્યેષ્ઠ ગુજરાતનો છેલ્લો બાદશાહ હતો તે સને ૧૫૭૨ થી ૧૫૮૭ સુધી દિલ્હીમાં રહ્યો અને ત્યાં જ મરણ પામ્યો.

૧૪ બા. અકબર—(સને ૧૫૫૬ થી ૧૬૦૫ સ ૧૬૧૨ થી ૧૬૬૨, જુઓ પ્રકં ૪૪, પૃં ૬૦)

તે વિ. સં ૧૬૧૭ ના મહા વર્ષ ૪ ના રાજ દિલ્હીની ગાદીએ બેઠા અને ભારતનો બાદશાહ બન્યો તેણે સને ૧૫૭૨માં ગુજરાત ઉપર પહેલી સવારી કરી, અમદાવાદ છૂટી લઈ બા. મુબકરને સાથે લઈ ફત્તેપુર ગયો. અને સને ૧૫૭૩ માં ફત્તેપુરસીકીથી ૬૦૦ માઈલ ચાલ્યા ગુજરાત ઉપર બીજી વાર ચડી આવ્યો. તેણે બળવા ખોડાને હરાવી ફરીથી તા. ૨-૬-૧૫૭૬ના રાજ અમદાવાદ છૂટી લીધું અને બળવાખોર ૨૦૦૦ માણસોના માથાનો બૂજ બનાવી ગુજરાત ઉપર પોતાનો અમલ સ્થાપન કર્યો.

(—ગુજરાતનું પાળનગર અમદાવાદ, પ્રકં ૮, પૃં ૬૬ ચાહ ઇતિ. પ્રકં ૪૪ પૃં ૬૫)

એ પછી તે અમદાવાદમાં બહુ દિવસો સુધી રહ્યો.

આગરાના શેઠ રામજીશાહનો પુત્ર ધાનમલ ઓશવાલ જૈન હરકર સાથે અમદાવાદ આવ્યો હતો આ સમયે સં ૧૬૨૮માં અમદાવાદની લોકાગમ્હની ગાદીના પૂજ ઋષિ મેલજી વગેરે ૧૮ ઇતિજોએ તપાગમ્હની સવેગી દીક્ષા સ્વીકારી. આ દીક્ષાના ઉત્સવમાં શેઠ ધાનમલજીએ બાદશાહની પરવાનગી મેળવી બાદશાહી વાળા માકલ્યા હતા આં હીરવિજયસૂરિએ સૌને દીક્ષા આપી પોતાના શિષ્ય-પ્રશિષ્યો બનાવ્યા હતા (—પ્રં ૪૪ પૃં ૬૬ તથા પ્રં ૫૫ મહોં હાનર્મિગણિની ૫૦૫૨ પ્રં ૫૮)

એ પછી બા. અકબર સાહિબખાનને ગુજરાતને સૂબો બનાવી ફતેપુરસીકી આવ્યો ગયો, અને ગુજરાતના જૂના બા. મુબકરના

સને ૧૫૮૩માં મરણ થયા બાદ અકબરે પોતાના સાવકા ભાઈ ખાન આઝમ અબ્બાસ કોકાને ગુજરાતનો સૂબો બનાવી મોકલ્યો. બાં અકબરે શેખ અબુલફઝલને સૌરાષ્ટ્રમાં સાત વર્ષ રાખ્યો તેણે મહેસૂલની વ્યવસ્થા માટે સૌરાષ્ટ્રના આ પ્રકારે નવ ભાગ પાડ્યા.—

૧ આલાવાડ, ૨ સોરઠ, ૩ શત્રુજય વિભાગ, ૪ વાલાડ, ૫-૬-૭ વાઘેલાઓનો વિભાગ, ૮ કાઠી અને ૯ નાનો કચ્છ વગેરે (પ્રકં ૪૪ પૃં ૬૭)

ગુજરાતના સૂબાઓ

બાં અકબરે ગુજરાતમાં એક પછી એક ૧. ખાને આઝમ મિરઝા અબ્બાસ કોકા, ૨ મિરઝાખાન, સને ૧૫૭૫, ૩ શાહબુદ્દીન ૪ ગુજરાતી અમીર ધનમાદખાન, ૫ મિરઝા અબ્દુલ રહીમ સને ૧૫૮૩, ૬ ઇસ્માઈલ કુલીખાન, ૭ મિરજા અબ્બાસ કોકા, ૮ શાહબદો મુરાદખાન અને ૯ મિરઝા અબ્બાસ કોકા એ નવ સૂબાઓને મોકલ્યા હતા

(૧, ૭, ૯) સૂબો ખાને આઝમ મિરઝા અબ્બાસ કોકા—

આ સૂબાઓ પૈકી ૧, ૭, ૯ ખાને આઝમ મિરઝા અબ્બાસ કોકા, તેના મિરઝા, અબ્બાસ, અબ્બાસ કોકા, મિરઝા અબ્બાસ કોકા વગેરે નામો મળે છે તે બાં અકબરનો હુકમભાઈ હતો બાદશાહ તેની ઉપર ઘણો પ્રેમ રાખતો હતો

કોકા બોલવામાં ચતુર હતો, મોટો કવિ હતો, ભારે લડવૈયો હતો અને રમુજી હતો તે અવાર નવાર બાદશાહ અકબરને ચીડાવતો હતો બાં અકબર સૌને કહેતો કે કોકા અને મારી વચ્ચે હુકમની નદી છે હું તેને ઝાળગીશ નહીં

ખાન સૌને કહેતો કે પુરુષે ચાર પ્રકારની સ્ત્રીઓ રાખવી જોઈએ ૧ વાર્તાવિનોદ માટે ઈરાની, ૨ ઘરકામ માટે ખુરાસાની, ૩ બાલ-બચ્ચાના ઉછેર માટે હિંદુસ્તાની અને ૪ સ્ત્રીઓ ઉપર કડક બેસાડવા, મારપીટ કરવા માટે ઉત્તરહરી

(—ગુજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ, પ્રકં ૪૬ પૃં ૭૨૫)

તે બાળકનર વતી ગુજરાતનો સૌથી પહેલો સૂત્રો હતો તેમજ અકબરના સમયે સને ૧૫૮૭ થી ૧૫૯૨ સુધી સાતમો અને સને ૧૬૦૦ થી ૧૬૦૫ સુધી નવમો સૂત્રો બન્યો હતો તે પછી બાળ જહાંગીરના સમયે પણ સને ૧૬૦૬ થી ૧૬૧૧ સુધી ગુજરાતનો ત્રીજો સૂત્રો બનીને આવ્યો હતો.

તે સને ૧૫૮૨માં શાહજહાં મુરાદખાનને પોતાની સુબાગીરી સોંપીને દીવ, માંજરાલ ઘર્ષ નક્ષા તરફ હજીર- (યાત્રા) કરવા માટે ગયો હતો કરવા જતા તેની સાથે તેના ૬ પુત્રો, ૬ પુત્રીઓ અને ૧૦૦ નેકર આવેલો હતો.

શરૂઆતથી જ તે બાળ હીરવિજયસૂરિનો ભક્ત હતો અને ૧૫૬૪ માં તે હજીર કરીને ભારત પાછો આવ્યો, ત્યારે જમદગુરુ બાળ હીરવિજયસૂરિ પોતાના પરિવાર સાથે સૌરાષ્ટ્રના ઉના શહેરમાં અતુર્ભાસ હતા. ખાને વિ. સ. ૧૬૫૧-૫૨માં ઉના જઈ જમદગુરુને વહન કર્યું.

તે છેવટે દીન-ઈ-ઈલાહી ધર્મમાં ફાગલ થયો હતો. તે અમદાવાદમાં મરણ પામ્યો, તેની કબ્ર સરખેજમાં બની હતી.

તેણે પોતાની પુત્રીનો શાહજહાં જહાંગીરના પુત્ર ખુશરૂ સાથે વિવાહ કર્યો હતો તેની ઈચ્છા હતી કે 'બાળ અકબરના મરણ બાદ શાહજહાં ખુશરૂ દિલ્હીનો બાદશાહ બને'

ખુશરૂ -ખાનને ખુશરૂ નામ પુત્ર હતો, જે સૌરાષ્ટ્રનો સૂત્રો હતો તે ઉત્તર સ્વભાવનો અને ઝૂની હતો તે મળને બહુ ત્રાસ આપતો.

ખાને આઝમ મીરઝા અબુલ કાકા દિલ્હીના બાળ અકબર વતી ગુજરાતનો (સ. ૧૬૪૪ થી ૧૬૪૬ સુધી) ૭મો સૂત્રો બની આવ્યો હતો, ત્યારે પુત્ર ખુશરૂ સોરઠનો કમીરનર હતો. તેણે કોઈની ચકવળીથી કે ધમના ઝૂનથી શત્રુજય લીધના મોગ જિન પ્રાસાદનો નાશ કરવા માટે પક્ષ ઉપરના ઝાડ કપાવી, એ આ ના લોકમાં મદિરની સાથે બાબુ ગોઠવ્યા તેનો ઇરાદો હતો કે મદિરને બાળી શખ બનાવવું ત્યારે બાળ વિજયહીરસૂરિ જતી બાળ વિજય

સેનસૂરિએ આ ઘટના લાહોરમા ઉં ભાનુચંદ્રગણિને લખી જણાવી અને શેઠ હરખચંદ પરમાનદે બાં અકબરને અરજી મોકલી, આ ઘટના જણાવી ન્યાય માગ્યો, બાં અકબરે ઉં ભાનુચંદ્રના કહેવાથી, ચૈત્રાદિ સં ૧૬૪૭ના આં વં ૦))ને રોજ શાહજહાં જહાંગીર પાસે ફરમાન લખાવી સુબા મીરઝા કોકા ઉપર મોકલ્યું “તેમાં કોઈ સુબો કોઈ ભતની આવી ભૂલ ન કરે તે માટે તાબડોતોળ મનાઈ હુકમ કર્યો” આ રીતે ખુરમને તે ભૂલ કરતા રોક્યો અને “કોઈ અમલદાર ફરી ફરી આવી ભૂલ ન કરી ખેસે” એટલા ખાતર જોનોની માગણીથી બાં અકબરે આં વિજય હીરસૂરિને સં ૧૬૪૯ વૈ સુ ૧૦ ને રોજ શત્રુજય વગેરે તીર્થો ઇનામમા આપવાનું ફરમાન લખી મોકલ્યું. સાથો-સાથ આં વિજયસેનસૂરિને લાહોર પધારવા વિનંતિ પણ કરી હતી (મોગલ બાદશાહ ફરમાન નં. ૩, ૪,) (પ્રં ૪૪-૫૦ ૬૮, પ્રં ૫૮ બાં અકબરના શુભકાર્યો કલમ પમી)

ખુરમ વિં સં ૧૬૬૮મા જૂનાગઢમા હતો ત્યારે આં વિજયસેનસૂરિએ તેને ઉપદેશ આપી પ્રજાપ્રેમી બનાવ્યો હતો એ ત્યારે આં વિજયસેનસૂરિનો ભકત બન્યો હતો (પ્રકં ૫૯)

(૩) શાહબુદ્દીન-તેના બીજા નામો અહમદ, અહમદખાન અને સાહિબખાન પણ જાણવા મળે છે તે પ્રથમ માળવાનો સૂબો હતો તે પછી સને ૧૫૭૭ થી ૧૫૮૩ સુધી ગુજરાતનો સૂબો બન્યો.

તેણે બીજાની ભલેરણીથી ગુસ્સે થઈ વિં સં ૧૬૩૬માં અમદાવાદમા આં હીરવિજયસૂરિને ત્રાસ આપ્યો હતો, પરંતુ જ્યારે બાં અકબરનું આં હીરવિજયસૂરિને આમત્રણ આપતું ફરમાન જોયું, ત્યારે તે જ આચાર્યશ્રીને ખલાતથી અમદાવાદ માન-સમ્માન પૂર્વક લઈ આવ્યો અને તેમને ફતેપુરસિકી મોકલવા માટે બધી સગવડો કરી આપી (-પ્રકં ૫૮)

(૪) ઇતમાદખાન-તે ગુજરાતના જૂના બાં અહમદ અને બાં મુજફ્ફરનો મોટો વજીર હતો તે “ગુજરાતી અમીર” મનાતો હતો. બાં અકબરે તેને સને ૧૫૮૩-૮૪ મા ગુજરાતનો સૂબો બનાવ્યો.

બાં અકબરે કૃતેપુરસિકીમાં જ્યારે આં હીરવિજયસૂરિને પરિચય માગ્યો, ત્યારે સૂણા ઇતમાદખાને તેમના સાધુજીવનની પ્રત્તી પ્રશ્ન સા કરી હતી

(-પ્રક્રં ૫૮)

(૮) શાહજહાં અશદબક્ષ-તે બાં અકબરનો પુત્ર હતો. તેનું બીજું નામ પહાડી પણ મળે છે તે બારે શરાબી હતો.

જ્યારે મિરઝા અજીઝ કોકાને મકકાની હજ કરવા જવાનો વિચાર થયો. ત્યારે તે શાહજહાં અશદબક્ષને ગુજરાતમાં સાથે લઈ આવ્યો અને તેને ગુજરાતની સૂબાગીરી સોંપી હજ કરવા રવાના થયો.

શાહજહાં અશદ કૃતેપુરસિકીથી જ આં હીરવિજયસૂરિ અને મહોં શાતિયદ્રમણિને ભક્ત હતો.

બાં અકબરે જગદ્ગુરુ આં હીરવિજયસૂરિને સં ૧૬૪૬માં શનુજય તીર્થે લેઈ ક્યું હતું આથી આચાર્યદેવ પાટણના જૈનોના છરી પાળતા યાત્રાસભ સાથે શનુજય તીર્થની યાત્રાએ જતા વિં સં ૧૬૫૦માં અમદાવાદ પધાર્યા ત્યારે શાહજહાં અશદે જગદ્ગુરુ તેમજ સધના બહુ સત્કાર-સન્માન કર્યા હતા અને આચાર્ય શ્રીની પૂજા કરી હતી.

શાહજહાં અશદ સને ૧૬૦૦ માં મરણ પામ્યો ત્યારે મિરઝા અજીઝ કોકા ગુજરાતનો તવમો સૂબો બનીને આવ્યો.

૧૫. બાં જહાંગીર-(પ્રક્રં ૪૪, પૃં ૮૧ થી ૮૮)

રાજકાળ-(હીજરી સન ૧ ૧૫ થી ૧ ૩૭ના સ્ફર મહિનાની તા. ૨૮ વિ સ ૧૬૬૩ થી ૧૬૮૪ના કા વહિ સને ૧૬ ૬ થી તા. ૧૮-૧૦-૧૬૨૭)

તેણે ગુજરાતમાં એક પછી એક ૧ કાલીજખાન ૨ સૈવદ મૂર્તિખાન બુખારી સને ૧૬૦૬, ૩ સૂબો ખાને આઝિમ મિરઝા અજીઝ કોકા સને ૧૬૦૬ થી ૧૬૧૧ ૪ અબ્દુલ્લાખાન ફિરોજ જંગ, ૫ મકરખાન, ૬ શાહજહાં શાહજહાં, ૭, શાહજહાં ખુશરો પુત્ર દાવરખાં, અને ૮ સૈદખાન એમ ૮ સૂબાઓ મોકલ્યા.

(-પ્રક્રં ૪૪-પૃં ૮૮)

૧૬. બાં શાહજહાંન—(પ્રકં ૪૪, પૃં ૯૯ થી ૧૦૩)

રાજકાળ—તા ૪-૨-૧૬૨૮ થી ૯-૬-૧૬૫૮

તેણે ગુજરાતમાં પોતાના તરફથી એક પછી એક ૧ શેરખાન, ૨ ઇસ્લામખાન, ૩ બાકરખાન, ૪ સિયા હદરખાન, ૫. સૈફખાન, ૬. આઝમખાન, ૭. મીરઝા ઇમારતખાન ૮. શાહજહાં ઓરંગઝેબ સને ૧૬૪૪ થી ૧૬૪૬, ૯ શૈસ્તખાન, ૧૦. શાહજહાં મહમ્મદ દારા શિકોહ સને ૧૬૪૮ થી ૧૬૫૨, ૧૧. શૈસ્તખાન, ૧૨. શાહજહાં મુરાદખાન સને ૧૬૫૪ થી ૧૬૫૭, અને ૧૩ કસમખાન, એમ ૧૩ સૂબાઓ મોકલ્યા હતા (પ્રં ૪૪, પૃં ૯૯)

૮ સુબો શાહજહાં ઓરંગઝેબ— સને ૧૬૪૪ થી ૧૬૪૬

તેણે સને ૧૬૪૪-૪૫ વિં સં ૧૬૯૯માં ધાર્મિક અનૂનથી પ્રેરાઈ અમદાવાદના સરસપુરમાં આવેલા શેઠ શાતિદાસ ઝવેરીએ સં ૧૬૮૨માં બધાવેલા ચિતામણિ પાર્શ્વનાથના જિનપ્રાસાદને તોડી ફેાડી મસ્જિદરૂપે બદલી નાખ્યો અને તેમાં ફકિરોને વસાવ્યા આથી ગુજરાતભરમાં બડ જગ્યુ શેઠ શાતિદાસે બાં શાહજહાંને આ વિગતની અરજ કરી મુલ્કા અબ્દુલ હકીમે પણ બાદશાહને આ હિચકારી ઘટના પ્રત્યે અણુગમો બતાવતો પત્ર લખ્યો આથી બાં શાહજહાંએ વિં સં ૧૭૦૫માં ગુજરાતના ૧૦માં સૂબા શાહજહાં દારા મહમ્મદ શિકોહને ફરમાન લખી મોકલી હુકમ કર્યો કે તારે “તે જિનપ્રાસાદને બાદશાહી બળનાના ખરચે અસલ જેવો બનાવી, શેઠને સોપવો” તેમાં કરેલા ફેરફારોને સુધારી લેવા તેમનો સરસા-માન કોઈ લઈ ગયા હોય તે તેઓની પાસેથી પાછો મગાવી શેઠને સોપવો અગર તેની રકમ ભરપાઈ કરાવવી”

(પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૦૦, ૧૩૨ પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૫૧ થી ૧૫૭ ફરમાન નં ૧૬)

આ ફરમાનથી સૂબાએ તે જિનપ્રાસાદને મૂળ જેવો બનાવી શેઠ શાતિદાસને સોપ્યો હતો. તે પછી તેમના વશજ શેઠ વખતચંદે સં મા આ સ્થાનને અશાતિવાળુ સમજીને તે જિનાલયની

સમસ્ત પ્રતિભાઓ જીઠાવી લાવી ઝવેરીવાડની વાઘણપોળનાં જૂઠાં જૂઠાં જિનલયોમા પધરાવી અને ચિતામણિ પાશ્વનાથનો નવો જિન પ્રાસાદ તૈયાર કરાવી તેમા વિરાજમાન કરી, જે આજે વિદ્યમાન છે

૧૦ શાહજાદો મહમ્મદ હાશ શિકોહ—(સને ૧૬૪૮ થી ૧૬૫૨)

તેણે ઉપર પ્રમાણે અમદાવાદનો ચિતામણિ પાશ્વનાથનો જિન પ્રાસાદ થોડાં શાંતિદાસ ઝવેરીને પાછો સોંપ્યો, તેણે બાં ૦ શાહજહાંની સન્મતિથી થોડાંની માલમિલકત, મઠાન, જમીન, બાયલાહ, લેણી રકમ વગેરેની રક્ષા માટે વિવિધ દરમાન ઠાઠી પુરી તકેદારી રાખી હતી દર. નં ૧૪, ૧૫, ૧, ૧૭

એ વખતે ગોરી બેલમના મુસલમાનો યતુજયતીથે જનારા યાત્રાળુઓને રબઠવા હતા અને લૂટી લેતા હતા આથી થોડાં શાંતિદાસ ઝવેરી તેમજ શા. રતનાસૂરા તથા તપામચ્છના કારખાનાઓ સને ૧૬૫૧ વિ. સં ૧૭૦૭ ને કાર્તિક વદિ ૧૩ ને મગળવારના રોજ મારિયાધારના ગોહિલ ઠાકોર કાંધાણ તથા બીજા તેના કુટુંબના ભાગીદાર સી પુરુષોને યતુજયતીથે તથા યાત્રાળુઓના રખોપાતું કામ સોંપ્યું, અને પાકો કરાર કર્યો. એ વિ. સં ૧૭૦૭ (સને ૧૬૫૧)ના રખોપાનો કરાર આ પ્રમાણે હતો—

સવત ૧૭૦૭ (સને ૧૬૫૧) નો કરાર

॥ શ્રી ॥

॥ ૧ ॥ સવત ૧૭૦૭ વર્ષે કાર્તિક વદિ ૧૩ સોમે ગોહિલ શ્રી કાંધાણ તથા નારાણ તથા હમીરણ તથા બાઈ પદમાણ તથા પાટમહેજત લખત આમા (અમા) શ્રીસેત્રબાની ચોક્કી પુજાર કરે હું તથા સમની ચોક્કી કરે હું તે માટે તેનું પરક કીધો છે શાહ શાંતિદાસ સહસ-કરણ તથા શાહ રતન સૂરા તથા સમસ્ત સમ મળી શ્રી સેત્રણ સમ આવર્ષ તથા છડીઆં છડ વિહિવા આવિ તથા પાણ લોક આવિ તેનું અમિ કરાર દીધું છે તે અમા બાપના બોલશું પાળવું તેની વમત્ત શ્રી શેત્રજઈ સમ આવી તેની મુદ્રિ પટ્ટ કરવે. જે સમ

આવિ તે પાસિ મલાણું કરી લેવું તેની વિગત સુખડી મણુ ૧ તથા
લુગડાના જામી ૨૥ (અઢી) મોટી સઘિ છઠીઆ, તથા પાલુ સઘ
આવિ તે પાસિ મલાણુ ન લેવું ગાડી ૧ જામી ૨૥ અ કે અઢી
લેવી, મોટા સઘ મધે ખ્યાદા હુચિ તેનુ ન લેવું. ખીજુ છઠવીયા
આવિ તેની માણસ ૧૦૦ જામી ૬૦ લેવી મલાણુ માગવું નહીં.
વલી ખીજુ માણસ પાલુ આવિ તે જણુ ૧ ની જામી ૦૥
અ કે અરધી લેવી અદકુ કાંહી ન લેવૂ સઘ શ્રીશેત્ર જાનત્રા
કરવા આવિ તે પાસિથી એ કરારિ લેવૂ ગચ્છ ૮૪ ચોરાસીનુ
એ કરારિ લેવૂ તથા એ કરાર બાપના બોલશુ પાળવું તથા
શ્રી આદીશ્વરની સાખી પાલવું રણુછોડજની સાખી પાલવુ.
કારખાના પાસિ ન લેવું તપાગચ્છની ॥ શ્રી ॥

અત્ર મતૂ એ લખુ તે પ્રમાણુ છે

અત્ર સાખ્ય

૧ ગોહિલ કાંધાજી

૧ ગોાં ગોમલજી

૧. બાઈ પદમાજી

૧ ગોાં લખમણજી

૧. બાઈ પાટમદે

૧. ગોાં ભીમજી

૧ રાં જાદવ

લખત દોાં કડવા નાથાએ

૧ સાં જગપાલ

લખુ ન પાલીએ તો

૧. ઠાં પરખત

અમદાવાદ મધે જખાપ કરીએ

૧ દોાં કડવા

લખત ભાટ પરખત નારાયણુએ લખુ. પાલિએ નહિ

તુ અમિ જમાન છુ અમદાવાદ મધે જખાપ કરે સહિ ॥

તથા ભાટને અગડકરા છે. તે પળાવુ સહી સહી ॥

અસલ ઉપરથી નકલ સુકાબલ કરનાર કારકુન રાજરામ
નીલકંઠરાવ. ?

આણુદળ કલ્યાણજી તરકથી માગી

તા ૨૮ મી જુલાઈ સને ૧૮૭૬ સહી થઈ

તૈયાર થઈ તા ૧૧ સપ્ટેબર સને ૧૮૭૬

ખરીનકલ
(સહી) I B Peicle
પોલીટીકલ અજટ

૧ ઠા કાંધાજીના વશતે નગરગેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીના કુટુંબની મદદથી
ધીમે ધીમે આગળ વધ્યા, ધન વધ્યું, અતે તેઓના રાજ્યનો વિસ્તાર પણ વધ્યો.
પરિણામે ૧૯મા ઠા. પૃથ્વીરાજે આગે વિં સં ૧૭૦૦ પછી સં મા
પાલીતાણુને પાટનગર બનાવી ત્યા પોતાના નવા રાજ્યની સ્થાપના કરી.

૧૨ સુખો શાહબાદો સુરાહબલ- (સને ૧૬૫૪ થી ૧૬૬૨)

શેઠ શાતિહાસ બવેરીએ તેને તથા શાહબાદા બૌદ્ધમંથેબને સને ૧૬૫૭-૫૮માં લૂટાશ કાનભ કોળીના બળવામાં અને રાજા જસવત સાથેની ઈશ્વરેન ભૂતવાની લડાઈમાં લાખો રૂપિયાની મદદ કરી હતી. આથી ગુજરાતના સૂબા શાહબાદા સુરાહબલે બાં શાહબાદાની સમ્મતિ મેળવી જુલમી સન ૩૦, મહોદમ ઉલહરામ મહિનો તા. ૨૬, મી હીજરી સન ૧૦૬૬, ઈ. સ. ૧૮૫૬, વિ. સ. ૧૭૧૩ના કાર્તિક શુદ્ધ ૧ ના રોજ નગરશેઠ શાતિહાસ બવેરીને ચતુર્જય તીર્થનો પહાડ ધનામમાં આપ્યો હતો, અને તેનું ફરમાન લખી આપ્યું હતું (-પ્રક. ૪૪, પૃ. ૧૫૬ થી ૧૬૦ ઓ. બા. ૬૨૦ નં. ૧૭મું)

સૂબા સુરાહબલે શેઠ શાતિહાસ બવેરીને ચતુર્જયને પહાડ, પાક્ષીતાણા ગામ ધનામમાં આપ્યા તેની સનદ

સુરાહ તરફથી મળેલી સનદ

શાહબાદાના હીકરા અને ગુજરાતના સૂબા સુરાહબલે
પરશીમન બાગમાં લખેલી સનદનો તમ્બૂએ.
મહેશ્વાન ખુદાના નામે

મીલ

મેરડની સરકારના હાલના અને ભવિષ્યના હિસાબો શાહી મહેશ્વાનીથી અને ઉમેદગી ઉમદા થયા છે એ હિસાબ રાખનારા એને માત્રમ થાય જે શાતિહાસ બવેરી જે જમીણમાં પહેલાં દરજ્જાના છે " તેમણે અમારા સ્વર્ગસ્થમાં દરનારમાં બધા દરબારીઓની સમક્ષ બહેર ક્યું છે કે મેરડ સરકારના તાબામાં આવેલા પાક્ષી તાણા નામના ગામ આગળ રોડ બા નામનું દિંદુ લોકોનું યાત્રાનું મામ આવેલું છે અને આજુબાજુના લોકો ત્યાં યાત્રાએ જાય છે "

ઉમદા દરજ્જાવાલા તરફથી મહેરબાનીની રાહિ એવો હુકમ કરવામાં આવ્યો છે કે “અમીરોમાં સૌથી ઉચ્ચ દરજ્જાના મયકુર ઇસમને આ મોસમની શરૂઆતથી મયકુર ગામ ઇનામ તરીકે આપવામાં આવ્યું છે” જેથી આ ગામને એમનું ઇનામ તરીકે ગણીને એમાં કોઈ જાતની દખલગીરી કરવી નહિ.

આબુખાબુના જીલ્લાના તથા પ્રદેશના લોકો આ જગ્યાએ નિર્ભય થઈને યાત્રા કરવા આવે. આ બાબતમાં તાકીદનો આ ખાસ હુકમ જાણી એને પાળવામાં કોઈએ કસુર કરવી નહીં.

પવિત્ર મોહરમ મહિનાના ૨૬મા દિવસે લખ્યું. અમારા સારા રાજ્યના ૩૦ મા વરસમાં

દાં નમ્ર સેવક અલીનખાન છે. નકલ દીવાન કચેરીમાં રાખી લીધી છે.

ખરો તરજુમો

(સહી) ગુલામ મોહીદીન તરજુમો કરનાર.

(-પ્રકં ૪૪ ગોહિલવશ, પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૦૨, ૧૫૬)

૧૧. બાં ઔરગઝેબ- (સં ૧૭૧૫ થી ૧૭૬૩, તા. ૨૩-૭-૧૬૫૮ થી ૨૧-૨-૧૭૦૭)

તેણે ગુજરાતમાં પોતાના તરફથી એક પછી એક ૧૦ સૂબાઓ મોકલ્યા હતા. (પ્રં ૪૪ પૃં ૧૦૩ થી ૧૦૫)

શાહજહાં મહમ્મદ આઝમ-તે સને ૧૭૦૩ થી ૧૭૦૫ સુધી ગુજરાતનો સૂબો હતો એના સમયમાં એક સન્યાસી- એક નાના બાળકને અમદાવાદમાંથી ઉઠાવી ગયો. આની બબર પડતાં સૂબાએ બધા સન્યાસી, સાધુ, બાવાઓ અને ફકિરોના માટે હુકમ બહાર પાડ્યો કે, કોઈએ અમદાવાદમાં રહેવું નહીં તથા અમદાવાદમાં આવવું નહીં.

આ હુકમ માટે તપાગચ્છના ભં વિજયદેવસૂરિની પર પરાના ભં વિજયરત્નસૂરિ (સં ૧૭૩૨ થી ૧૭૭૩ ના ભાં

૧૦ ૨) જો સૂબા મહમ્મદ આઝમને મળ્યા તેમણે તેને સમજાવી શાત પાડી તે હુકમ પાછો ખેંચાવ્યો.

(પ્રક્રં ૪૪, પૃં ૧૦૫, ૧૧૧ હરમાન ન ૨૧, પ્રક્રં ૫૮,)
પાખી પ્રતિબંધ-

બાં. ઔરંગઝેબે સને ૧૬૬૪મા અમદાવાદની પ્રજા ઉપરના બચ્છા કરેા માફ કર્યા હતા, અને પાખી પાળવાનો રિવાજ બંધ

કર્યો હતો. (-ગું ૫ાં અં ૫૦ ૧૦૧)
૧૪ બાં. ફરુખશહેર- (તા. ૧૦-૧-૧૭૧૩ થી ૧૭૧૬; સં

૧૭૭૦ મહા વહિ ૧૦ થી ૧૭૭૫ ફાં. શું ૬ પૃં ૧૦૭)
તેણે પોતાના તરફથી ગુજરાતમા આર સૂબા મોકલ્યા હતા

૩ ફાઈફની
૪ મહારાજા અજિતસિંહ-તેના પત્ની સને ૧૭૨૦મા અમદાવાદમા સૂબા તરીકે અનોપ ભઠારી હતો. (-પ્રક્રં ૫૭)

૧૫ બાં. રફિઝદારખાન- (સને ૧૮-૨-૧૭૧૬ થી ૨૮-૫-૧૭૧૬
સં ૧૭૭૫ ફાં. શું ૧૦ થી ૧૭૭૬ અં ૧૦ ૬)

(પ્રક્રં ૪૪, પૃં ૧૦૭)
રાજા અજિતસિંહ-સને ૧૭૧૬ થી ૧૭૨૧ સુધી અમદાવાદમા મહારાજા અજિતસિંહ ગુજરાતનો સૂબો હતો.

૧૬ બાં. રફિઝદારખાન- (તા. ૧૬-૫-૧૭૧૬ થી ૧૧-૬-૧૭૧૬)
૧૭ બાં. મહમ્મદ શાહ- (તા. ૧૬-૬-૧૭૧૬ થી ૧૬-૪-૧૭૪૮,

સં ૧૭૭૬ ખીબા આં ૧૦ ૨ થી ૧૮૦૫ વૈં ૦)))
(પ્રક્રં ૪૪, પૃં ૧૦૮)

બેઘપુરના મહારાજા અબાયસિંહ રાઠોડે “ચિલાણ ગાયકવાડ”ને મારી અમદાવાદ પોતાના કબજે કર્યું.

રત્નાસિંહ ભઠારી-વિ. સ. ૧૭૮૬ થી ૧૮૬૩ સુધી બા. મહમ્મદ અને મહારાજા અબાયસિંહ રાઠોડ તરફથી તે અમદાવાદનો સૂબો હતો.

તેણે સં ૧૭૬૧માં શત્રુજય તીર્થમાં વિમલવસહીમા નવો જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો અને તેમા સહઅધ્યક્ષ પાખીનાથની મૂર્તિની બં

વિજયદશમીસૂરિના હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (-પ્રક્રં ૫૮, પ્રક્રં ૬૪)

સં ૧૭૯૧માં છીપાઓએ પણ છીપાવસહિનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો (શત્રુજય તીર્થનો ફરમો હસ્તલિખિત-મોઢું વર્ણન) ગુજરાતના રાજવશે.

મરાઠા પેશવા, ગાયકવાડ, પેશવા,

અગ્રેજો

જનરલ ગોડાર્ડને હીં સં ૧૧૯૪, વિં સં ૧૮૩૬ ના માહ શુદ્ધિ ૧૧, તા. ૧૫-૧૨-૧૭૮૦ ના રોજ અમદાવાદ જત્યુ.

તેણે નગરશેઠ વખતચઢની વિનિતિથી અમદાવાદને લૂંટવાનું મોકુફ રાખી શાંતિનો ઢઢેરો પિટાવ્યો.

(પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૧૧, ૧૮૨, મોં બાં ૩૦ નં ૩૪)

સ્વતંત્રભારત-તા. ૧૪-૮-૧૯૪૭ની મધ્યરાત પછી કં ૨૪, મિં ૧ ના સમયે તા. ૧૫-૮-૪૭ના રોજ ભારત સ્વતંત્ર થયો.

(-પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૯૦)

ગુજરાત તા. ૧-૫-૧૯૬૦ના રોજ મુંબઈ રાજ્યના મહારાષ્ટ્ર અને મહાગુજરાત એમ બે ભાગલા પડ્યા અને ગુજરાત સ્વતંત્ર પ્રાંત બન્યો.

કાઠિયાવાડ-સૌરાષ્ટ્રનું રાજ્યશાસન

સને ૧૨૯૬ થી ૧૪૦૩ મુસલમાન સૂબાઓ.

સને ૧૪૦૭ થી ૧૫૭૩ પાટણ તથા અમદાવાદના બાં અહમદશાહ અને મહમ્મદ બેગડો વગેરે. બાદશાહો.

સને ૧૫૭૩ થી ૧૭૦૭ } મોગલવશના બાદશાહો-અકબરથી
(વિં સં ૧૬૨૮ થી ૧૭૬૩) } ઔરંગઝેબ સુધી

સને ૧૭૦૫ થી ૧૭૬૫ મરાઠા, પઠાણ વડોદરાએ બ્રિટીશ રેસીડન્ટ વોકર સાહેબ, પાસે આશ્રય માગ્યો.

સને ૧૮૦૭ મા

બ્રિટીશ સલતનતની દરમિયાનગીરી
બ્રિટીશ સરકારની સર્વોપરિસત્તા.

તા. ૧૫-૮-૧૬૪૭ના રોજ રાતે ૪૦ રજાને મિ. ૧ ના સમયે ભારત સ્વતંત્ર થયેલ. (પ્રક્ર. ૪૪ પૃ. ૧૬૦)

તા. ૧-૫-૧૬૬૦ ના રોજ મહારાષ્ટ્ર અને મહાગુજરાત એમ બે રાજ્યો સ્વતંત્ર થયા.

વિ. સં. ૨૦૧૮ ના માગશર શુદ્ધિ ૧૧-(મૌન એકાદશી) તા. ૧૮-૧૨-૧૬૬૧ભારતીય શાકે ૧૮૭ના માગશર દિનાક રજાના રોજ ગોવા સ્વતંત્ર બહાર થયેલ. (પ્રક્ર. ૪૪, પૃ. ૨૧૫)

ઐરાપૂરનો ગોહેલ રાજવંશ

[નોંધ : આ વંશમા આપેલા સવતોમા ફરક છે.]

રાણાજી ગોહેલ પછીના બે રાજાઓના નામ મળતા નથી અને રાજાઓના નંબર પણ બદલાયા છે]

ગોહેલ વંશનો મૂળ પરિચય મહેલા (પ્રક્ર. ૨૭, પૃ. ૩૮૬મા) આવી ગયો છે. વિક્રમની બીજી સદ્શતાબ્દી પછી એ વંશનો ઇતિહાસ ૬૪મા નીચે મુજબ છે.

૧ મોહનદાસ ગોહેલ-તે મારવાડમાં લૂણી નદીના કાંઠે આવેલા ખેરમડમા બદલગી રાજા હતા. રાજાના રાજાએ તેના ઉપર ચાલુકી કરીને તેના આઝણુ વગેરે પુત્રોને મારી નાખ્યા. એટલે મોહનદાસ ગોહેલ પોતાના પરિવાર સાથે ખેરમડ છોડી, ઐરાપૂરમાં ધાનમડ પાસેના માલપુર ગામમાં આવીને વસ્યે. તેણે જૂનાગઢના રા. મેવાના પુત્ર ખેઝારને પોતાની પૌત્રી પરણાવી મેઝી સુબેદાર બાધો રા' એ તેને ૧૨ ગામની સરહદનું રક્ષણકાર્ય સોંપ્યું.

૨ આંઝણુ-તે ખેરમડમા મરણ પામ્યો.

૩ એજકજી-તે દાદા સાથે ઐરાપૂરમાં આવ્યો અને તેણે જૂનાગઢના રા. ની મહેસાની મેળવી અને ૧૭૬૦ (વિ. સં. ૧૭૧૭)માં એજકપુર વગા પુ અને ગોહેલની માલી સ્થાપન કરી તેણે પોતાના ૩ પુત્રોને ૩ રાજા વહેળી આપ્યા. તે અને ૧૨૬૦માં મરણ પામ્યો.

૧. તેણે રાણુજીને ઉમરાલા (રાણુપુર)નો ગરાસ આપ્યો. ૨. સારંગજીને અર્થિલા વગેરે ૨૪ ગામોનો ગરાસ આપ્યો તેના પુત્ર નાંધણુજીએ લાઠીમા ગાદી સ્થાપન કરી ૩. શાહજીને માડવી ચોવીસીનો ગરાસ આપ્યો જેના વશજીએ માડવી, ગારિયાધાર તથા પાલીતાણુમા રાજ્ય કર્યું.

૪ રાણુજી ગોહિલ-તે બહાદુર હતો તે સને ૧૩૦૪ (વિં સં ૧૩૬૧) પછી નદી કિનારે રાણુપુર વસાવી ત્યાં રહેતો હતો ત્યારે વલભીમાં એલલ (ત્રીજો) નામે રાજા હતો. વલભીમાં એક લગ્ન પ્રસંગે કપોલ વાણિયા અને તેઓના કડોલિયા ગોરોની વચ્ચે અચાનક કલેશ થયો એલલે તે સૌનો વિનાશ કરાવ્યો. રાણુજી ગોહિલે આ બનાવને આગળ ધરી એલલ ઉપર ચડાઈ કરી તેને મારી સને ૧૩૦૭મા વળા (વલભીપુર)નું રાજ્ય જીતી લીધું. એટલે તે ઉમરાલા અને વાલાક પ્રદેશનો પણ રાજા થયો.

એ પછી તેનો પૌત્ર ગાદીએ આવ્યો એ સમયે અમદાવાદમાં મહમ્મદ બેગડા વિં સં ૧૫૧૬ થી ૧૫૭૦ (સને ૧૪૫૮ થી ૧૫૧૧)નું રાજ્ય હતું.

તેને ૧ મુજદરશાહ, ૨ અહમદશાહ સિકંદર અને ૩ લઘુ મહમ્મદ એમ ત્રણ પુત્રો હતા તેણે પોતાના પુત્રોની સરદારી નીચે સેના મોકલી યુદ્ધ કરીને પોતાના રાજ્યનો વિસ્તાર વધાર્યો. આ ત્રણ પુત્રોમા અહમદશાહ ઘણા હોંશિયાર હતો મહમ્મદ બેગડાએ અહમદશાહને દારિકા, સોમનાથ, ગિરનાર, શત્રુજ્ય વગેરે સ્થળોમા મોકલીને પવિત્ર સ્થાનોનો વિનાશ કરાવ્યો તેમજ સને ૧૪૧૪ (વિં સં ૧૫૩૧)મા તેને સૌરાષ્ટ્રમા ફરીથી મોકલ્યો અહમદશાહે સીધેસીધા રાણુપુર પર હલ્લો કર્યો અને રાણુજીના પૌત્રને એકદમ કહેવરાવ્યું કે “તમે તમારી એક રાણી અમને સોપી દો, નહીં તર લડવાને તૈયાર થાઓ” ગોહિલ તો વટનો કટકો હતો તેણે જવાબ વાળ્યોકે, “બખરદાર રહેજો, હું યુદ્ધના મેદાનમા જવાબ દેવા આવુ છું”

અહમદશાહને જૂનાગઢના વિજયનો ગર્વ હતો તેનો એ ગર્વ

આ જવાબથી યોગણી ગયો, તેણે તરત જ સાવધાનીથી કામ લીધું રાજા બોલેલે બહાદુર ગોહેલોને સાથે લઈ ચુક માટે પ્રયાણની તૈયારી કરી. તેણે છેલ્લે જતા રાણીવાસમાં જઈને પોતાની ૮ રાણીઓને મળી હિંમત આપતા જણાવ્યું કે, “હું લડવા બહુ હું મુસલમાન સેનાને મારી હઠાવી, જલદી પાછો આવીશ. પણ એક વાત ધ્યાનમાં રાખજેકે, મારી સાથે મારો વિજયધ્વજ ફરકતો રહેશે જ્યાં સુધી તે ફરકતો હોય ત્યાં સુધી રાણુજી જીવતા છે એમ બાણવું તે નમે ત્યારે રાણુજી રામજીના ચરણમાં જઈને વસ્યો છે એમ માનજો” રાણીઓએ રાણુજીને હૃદયના પ્રેમથી વધાવ્યે. તેને ઉમળકાથી માંજલિક ચિહ્નોથી વધાવી વિદાય આપી રાણુજી ત્યાં જઈ અહમદ શાહની મેનાને મારી, પાછી હઠાવી, વિજય મેળવીને પાછો વળ્યે.

તેના વિજયધ્વજ જરાખર ફરકતો હતો. તે બધા એક ગામને પાદર વિશ્રામ લેવા રોકાયા ત્યાં સૌએ પાણી પીધું વિજયધ્વજ જાણનાર માણસે પાણી પાંવા માટે પોતાના બને હાથને છૂટા કરવા” વિજયધ્વજને પાસેના શત્રુના સુવાડી દીધે. બસ! આ કારણે રાણુપુરના રાજમહેલમાં ઠેર વળી ગયો આઠે રાણીઓએ બાણવું કે “ધ્વજ ફરકતો નથી” એટલે તેઓએ રાજમહેલ ઉપર ચડી, એક જુખામાંથી નદીમાં પડતું મૂક્યું રાજમહેલ સુતો થઈ ગયે. રાણુજી ગોહેલે આવી હેરાલેર રાજમહેલમાં પ્રવેશ કર્યો, પણ ત્યાં તો “સ્મશા નની શાવિ” હતી. ગોહેલ સમજી ગયો અને ભાંધી ચોકાતુર વડેને પાછો વળ્યો આખા રાણુપુરમાં ચોકનું વાતાવરણ ફેલાઈ ગયું.

અહમદશાહે રાણુપુરમાં કંઈક નવા-જૂની જન્યની બાણ થતાં તે પાછો કર્યો અને તેણે સતોરાત રાણુપુર ઉપર છપો માર્યો રાજા ગોહેલ તથા સનિકા વગેરે સૌને પકડીને કેદ કરી લીધા.

અહમદશાહે દુકમ કર્યો કે, રાજમહેલમાંથી રાણીઓને પકડી હઠાવી લાવો.” સનિકા તો હો ના મયા પણ તે બધા યોગ રૂપિયાની જેમ ત્યાંથી પાછા વળ્યા તેઓએ જણાવ્યું કે, “જનાણ! રાણીવાસમાં રાણી તો શુ પણ એક ઊંકરી કે દાસી પણ નથી” અહમદ વાન

સમજી ગયો, તેણે ગુસ્સે થઈને સૌને બળબળરીથી મુસલમાન બનાવ્યા. ખસ રાજા અને બધા સૈનિકો મુલમાન બન્યા. (સૌં રસધાર)

રાણપુરના જાગી કોમના હિંદુ બ્રાહ્મણો વાણિયા વગેરે આ ધાર્મિક આક્રમણથી ગભરાયા, જે આજ સુધી ગોહિલોના વાસની વચ્ચે જૈનમંદિર પાસે રહેતા હતા તે બધા પોતપોતાની રક્ષા માટે પોતાના કુટુંબને લઈ રાણપુર છોડી વળા, ઉમરાળા લાઠી માંડવી વગેરે સ્થાને ચાલ્યા ગયા. કોઈ કોઈ તો વચલો વાસ છોડીને નદી તરફ આવી વસ્યા.

૫. ગજભા.

૬. રાણજી (રામજી)—સભવ છે કે (૪) રાણજી ગોહિલે રાણપુર વસાવ્યું હોય અને (૬) રાણજી ગોહિલના સમયે રાણપુરના રાજ વિનાશની ઘટના બની હોય

૭. મોખડજી—તે બહાદુર હતો તેણે રાણપુર છોડી ઘોઘામાં આવી ગાદી સ્થાપન કરી તે પીરમખેટનો બાદશાહ કહેવાતો હતો. દરિયામાં આવતા જતા વેપારીઓના વહાણો તે લૂટી લેતો એ રીતે એ ચાચિયાનું કામ કરતો આથી દિલ્હીનો બાદશાહ મહમ્મદ બીન ગુસ્સે ભરાયો. તેણે ઘોઘા ઉપર સેના મોકલી. મોખડજીએ યુદ્ધમાં લડતાં લડતાં સને ૧૩૪૭માં પાસેના ખદડપુરમાં મરાયો.

૮. હુંગરજી—(સને ૧૩૪૭ થી ૧૩૭૦) તેની ગાદી ઘોઘામાં હતી.

૯. વીજેજી—(સને ૧૩૭૦ થી ૧૩૯૫)

૧૦. કહાનોજી—(સને ૧૩૯૫ થી ૧૪૨૦)

૧૧. સારંગજી—(સને ૧૪૪૫ થી ૧૪૭૦) તેણે સને ૧૪૨૦ વિં સ ૦ ૧૪૭૭માં ઉમરાલામાં ગાદી સ્થાપન કરી

(પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૩૫)

૧૨. શિવજી—(સને ૧૪૭૦ થી ૧૫૦૦)

૧૩. જેતોજી—

૧૪ સમઠાસણ—(સને ૧૫૦૦ થી ૧૫૩૫)

૧૫. સૂરતાનણ—(સને ૧૫૩૫ થી ૧૫૭૦)

૧૬ વીસોણ—(સને ૧૫૭૦ થા ૧૬૦૦) તે ચાર ભાગેમાં
હતા. તે પૈકીના ૧ વીસોણને ઉમરાળા, ૨ દેવોણને પછેગામ,
૩ વીસોણને “અવાલિયા” અને ૪ માંકોણને “નવાલિયા”નો
ગણસ મળ્યે.

પાલીતાણાના કાધાણ ગોહેલે ક્ષાત્રજોના શિહોરને પોતાના
તાબામાં લેવા વ્યવસ્થા ગોઠવી હતી. પણ વીસોણ ગોહેલે
ઓચિતો છાપો મારી શિહોર છવી લીધું

૧૭ ધૂનોણ—(મૂં સને ૧૬૧૬, વિં સં ૧૬૭૬)

૧૮ રતનણ પહેલો.

૧૯ હરમમણ ૧૯ ગોવિંદણ

૨૦ અંબેરાજણ (વિં સં ૧૬૬૬)

૨૧ રતનણ બીજો

૨૨ ભાવનિહણ પહેલો—તેણે સં ૧૭૭૬ ના વૈશાખ
સુક્રિ ૩ ના રોજ વડવા પાસે ભાવનગર જઈને જસાબું અને
શિહોરને બંદલે ભાવનગરમાં ગાદી સ્થાપન કરી તેણે સૂરતના સં
પ્રેમણપરેખના સબનું વળાવીયું કમું હતું

(મકં ૫૭ સૂરતના સંપતિઓ.)

૨૩ અંબેરાજણ—તેણે વાલિયાઓને સબ કરી તેથી તેને
તળાજા બંદર ઇનામમાં મળ્યું

૨૪ વખતહિણ (અલ્લાખાઈ)

૩૫ વજ્રેસિહણ

(—જોશનઠાસ નાગરઠાસ મહેલા શિહોરનાણું

‘સૌરાષ્ટ્રનું ઇતિહાસ ઇશન.)

૧ અને આ રાજવંશના રાગઓના અનુક્રમ નબગે ફેરબા છે સમય
છે કે આ રાજવંશ તેમ જ પાલીતાણાના ગોહલ રાજવંશના રાગઓની
સામવારીમાં પણ ફેરફાર દોષ.

પાલીતાણાનો ગોહેલવંશ

૧. ઠાં મોહનદાસ ગોહેલ.

૨. ઠાં ઝંઝણુ

૩. ઠાં સેજકેળ મૃં સને ૧૨૬૦ (પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૩૦)

૪. શાહુ — પાલીતાણાના વાયવ્યજૂણામા આવેલા માંડવી ગામનાં ૨૪ ગામોનો (પટ્ટો) ગરાસ તેને તેના પિતાએ આપ્યો. જૂનાગઢના રા'એ તેને તે ગામોનો પટ્ટો કરી આપ્યો હતો. ઠાં શાહુએ ગારિઆધારની આસપાસના “ચોમાલિયા ડાંગરોના ગામો” છતી લીધા. તેણે પૂર્વમાં દરિયાકાંઠા સુધી પોતાનું રાજ્ય વિસ્તાર્યું.

વિં સં ૧૬૮૦માં માડવીમાં ૭૦૦ માણસોની વસતી હતી.

૫ ઠાં સરજણુ.

૬. ઠાં અરજણુ (પહેલો)—તેણે ગારિયાધારમાં પોતાની ગાદી સ્થાપિત કરી

૭. નોંધણુ (પહેલો)—એના સમયમાં મુસલમાનો માંડવી ગામને દબાવીને બેઠા હતા, પણ નોંધણુએ તે પાછું લીધું શાણુ ગોહેલનો વંશજ ૧૧ મો ઠાં સારગળુ ગોહેલ સગીર વયનો હતો, ઠાંકોરે તેને “ઘોઘાની ગાદી” આપવા મદદ કરી તેના બદલામાં ઠાં સારગળુએ નોંધણુને વિં સં ૧૪૭૭ (સને ૧૪૨૦) લગભગમા ત્રાપજ વગેરે ૧૨ ગામ આપ્યા (પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૩૩) “ત્યાના ગોહેલો પાલીતાણાના લાયાત છે” સમય જતા ત્રાપજ પુન ભાવનગરમા ભળી ગયું

૮ ઠાં જસોળ ૯ ઠાં શવોળ ૧૦. ઠાં બનોળ ૧૧. ઠાં હદોળ.

૧૨. ઠાં કાંધોળ (પહેલો)—એના સમયમા શિહોરના બ્રાહ્મણોમાં ઝગડો ઊભો થયો એક પક્ષે કાધોળ ગોહેલને લાવી તેને શિહોર સોંપી દેવાનો પેતરો રચ્યો. પણ બીજા પક્ષની માગણીથી હિમરાણાના ૧૬ મા ઠાં વીશાળ ગોહેલે ઓચિંતો છાપો મારી શિહોર પોતાના કબજે કરી લીધું (પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૩૩)

૧૬ ઠાં નોંધણી (ખીને)—તે તથા લોમા ખુમાણ-
ઠાં વચ્ચે “ગદવીને હાથી આપવાના કારણે” વેલાવદરની સીમમાં
મુદ્દ થયું તેમાં ઠાંકોરના ૧૮ પુત્રો ખપી ગયા. ઠાં પોતે નાસી ગયા.

શિહોરના ૧૭ માં ઠાં ધુનો ૬૦ નોંધણીની મદદે આવ્યો.
તે પણ માર્યો ગયો. લોમા ખુમાણે વિં સં ૧૬૭૬ (સને ૧૬૧૬)
માં ગારિયાધારમાં પોતાનું સંધી સરકર થાણું જોડ્યું.

ઠાં નોંધણી અહીંથી નાસી “માળવાના જવાશાના રાજ્ય”માં
ગયો. ત્યાં તે રાજકુમારીને પરણ્યો. તેનાથી તેને બે પુત્રો થયા.
તેમના બેક પુત્ર જવાશાની આદીએ બેઠા. ઠાંકોર વિં સં ૧૬૬૬
(સને ૧૬૪૦)માં શિહોર આવ્યો. ત્યાંના ૨૦ માં ઠાંકોર અખેરા
જાણીની કુમક લઈ પાલીતાણા આવ્યો અને અમદાવાદના નગરશેઠ
વજેરેની મદદથી તેણે ગારિયાધાર પાછું મેળવ્યું. લોમા ખુમાણ ઠાંની
પત્ની બહીઆણીએ ખુમાણ અને ઠાં નોંધણી વચ્ચેનો કબિયો
પતાવ્યો, તેથી ઠાંકોરે તેને ચાણી ગામ સે આપ્યું.

આ સમયે દિલ્હીમાં બાં શાહજહાં (સં ૧૬૮૪ થી ૧૭૧૫)
હતા. તેના સૂબાઓ અમદાવાદમાં રહીને જૂજરાતનું રાજ્ય વ્યલાવતા
હતા. સૌરાષ્ટ્રમાં તેના તરફથી નાનો સૂબો થાણેદાર કામ કરતો.
મુખા ઝૌરગઝેબના સમયે પાલીતાણામાં કામ પર જોરી બેલમના
વશના મુસલમાનો હતા. તે પ્રભને તેમજ શત્રુજય તીર્થના યાત્રાળુ
ઓને હરેક પ્રકારે રબાહતા અને લૂટતા હતા.

આ કારણથી શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીએ ગારિયાધારના ઠાં
નોંધણી ખીને વગેરેને ધન-દોલતની મદદ કરી અને તેઓના
દ્વારા આ ગ્રામનું નિવારણ કરાવ્યું. આ થટના બન્યા પછી શેઠ
શાંતિદાસ તથા ગારિયાધારના ઠાંકોરે વચ્ચે મૈત્રી સંબંધ વધવા
લાગ્યો. શેઠ શાંતિદાસને વિચાર આવ્યો કે “આ ઠાંકોરને તીર્થની
રક્ષાનું કામ સોંપાય, અને તેઓનો પાલીતાણામાં વસવાટ થાય તો
સારું” ઠાંકોર પણ આવો સંબંધ બાંધવા ઉત્સુક હતા.

૧૪ ઠાં અરજણુ બીજે

૧૫. ઠાં કાંધાણ (બીજે)—તેણે શેઠ શાતિદાસ ઝવેરી, શેઠ રતન સૂરા, અને તપાગચ્છના કારખાનાને તથા જૈન સઘને સં ૧૭૦૭ના કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૩ને મગળવારે તીર્થની પાકી ચોકીનેા કરાર લખી આપ્યો તેમા સારા માણસોની સાખ પણ કરાવી. એ રીતે શત્રુજય તીર્થના યાત્રાળુઓના રખોપાનુ કામ માથે લીધુ. તે રખોપા—કરાર આ રીતે મળે છે (પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૨૪)

સવત્ ૧૭૦૭ (સને ૧૬૫૧) નો રખોપા કરાર

“ ॥ જૈ ॥ સવત્ ૧૭૦૭ વર્ષે કાર્તિક વદિ ૧૩ ભોમે ગોહિલ શ્રી કાધાણ તથા નારાણ તથા હમીરણ તથા બાઈ પદમાણ તથા પાટમદે જત લખત આમા શ્રી સેત્રજની ચોકી પુહુરુ કરુ છું, તથા સઘની ચોકી કરુ છું તે માટે તેનુ પરઠ કીધો છે શાહ શાતિદાસ સહસકરણુ તથા શાહ રતન સૂરા તથા સમસ્ત સઘ મળી શ્રી શેત્રણ સઘ આવઈ તથા છઠીઆ છઠ વિહિવા આવિ તથા પાલુ લોક આવિ, તેનુ અમિ કરાર દીધુ છે, તે અમો બાપના બોલશુ પાળવુ તેની વગત્ય શ્રી શેત્રુજય સઘ આવી તેની ચુકી પુહુરુ કરવો જે સઘ આવિ તે પાસે મલણુ કરી લેવું, તેની વગત સુખડી મણુ ૧ તથા લુગડાના જામી રાા મોટી સઘિછઠીઆ, તથા પાલુ સઘ આવિ, તે પાસે મલણુ ન લેવું ગાડી ૧ જામી રાા અકે અઢી લેવી મોટા સઘ મધે ખ્યાદા હુગ્ગિ તેનુ ન લેવુ બીજુ છઠવિવા આવી તેની માણસ ૧૦૦ જામી ૬૦ લેવી મલણુ માગવુ નહી. વળી બીજુ માણસ પાલુ આવી તે જણુ ૧ ની જામી ૦ા અકે અરધી લેવી, અઢકુ કાહી ન લેવુ. સઘ શ્રી શેત્રણ જાત્રા કરવા આવી તે પાસેથી એ કરાર લેવું ગચ્છ ૮૪ ચોરાશીનું એ કરારિ લેવુ તથા એ કરાર બાપના બોલશુ પાળવું. તથા શ્રી આદીશ્વરની સાખી પાલવુ રણુછોડણની સાખી પાલવુ કારખાના પાસે ન લેવુ તપાગચ્છની શ્રી. અત્ર

મતુએ લખુ તે પ્રમાણે છે

અત્ર સાખ્ય.

૧ ગોહિલ કાધાલ

૧ ગો. ગોમલ

૧ બાઈ પદમાલ

૧ ગો. લખમણ

૧ બાઈ પાટમદે

૧ ગો. લીમલ

લખત હો. કડવા નાથાએ

૧ રા. જાદવ

લખુ ન પાલીએ તો

૧ શા. જગપાલ

અમદાવાદ મધ્યે જવાળ

૧ હા. પરબત

કરીએ,

૧ હો. કડવા

લખત બા. પરબત નારાયણએ લખુ, પાલિ નહિ તુ
અમિ જમાન હુ અમદાવાદ મધ્યે જવાળ કડુ સહિ ॥
તથા બા.ને અગડ કરા છે તે પાળવુ સહીસહી

અસલ ઉપરથી નકલ મુકાબલ કરનાર કારકુન રાબરામ
નીલકંઠરાવ, આણંદલ કમ્યાણલ તરફથી માગી.

તા. ૨૮ મી જુલાઈ સને ૧૮૭૬

સહી ઘઈ, તૈયાર ઘઈ તા. ૧૧-

સપ્ટેમ્બર સને ૧૮૭૬

ખરી નકલ
(અહીં) I B Pwio
પોલીટિકલ એજન્ટ

બા. શાહજહાનનો શાહબંદો મહમ્મદશાહ ચિકોહ (સને
૧૬૪૮ થી ૧૬૫૨) મુજરાતનો સૂબો હતો. ત્યારે સને ૧૬૫૧
(વિ. સ. ૧૭૦૭) કાર્તિક વદિ ૧૪ ને ભોમવારે કા. કાધાલ
ગોહિલ વગેરેએ શેઠ શાતિહાસ સહસકિશ્વ અવેરી શા. સુગ રતના,
તપમ્બહ કારખાનું વગેરેને યત્રુ જય તીર્થના રક્ષણથી પૂરી જવાળદારી
લઈ ઉપર મુજબનો રખોપા કરાર કરી આપ્યો હતો.

આ ઉપરથી સમજાય છે કે—કા. કાધાલ ગોહિલ રાજા નહોતા
પણ કાકોર જ હતા, આ કરારમાં કા. કાધાલ, નારાલ, હમીરલ,
બાઈ પદમાદે, બાઈ પાટમદેના નામ છે અને સહીમાં ગો.
ગોમલ, ગો. લખમણ, ગો. લીમલ વગેરેના નામો છે બનવા
બેગ છે કે, તે સૌ એ કુટુંબના સાથીદારો કે ધોધી પહેરાના ભાગી

દારે હોય. તે યધા સાથે નોકરી-ધ ધો કરવા ઇચ્છતા હોય. જે રાજા-રાણી હોય તે આવો કરાર લખી આપે જ નહીં આ તો ધંધાદારી અને ઇમાનદારીનો કરાર હતો આ કરારમાં લખાણ પાળવાની એક નિષ્ઠા છે, વફાદારીની પ્રતિજ્ઞા છે ધ ધો લેવાની તમન્ના દેખાય છે

ગોહેલો આ કરારમાં પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે ‘અમિ કરાર કીધુ છે તે અમો બાપના બોલશુ પાળવુ તથા શ્રી આદીશ્વરની સાખી પાળવું રણછોડજીની સાખી પાળવું’

આ કરારના સાક્ષીઓ પણ ખાતરી આપે છે કે, ‘એ લખું ન પાળીએ તો અમદાવાદ મધ્યે જવાબ કરીએ. એ લખુ પાલીએ નહી તો આમિ જમાન છુ,, અમદાવાદ મધે જવાબ કરુ સહી તથા ભાટને અગડકરા છે તે પાળવુ સહી સહી ’

આ કરારમા દો કડવા નાથા સાક્ષી છે તે તેમના કામદાર હશે સભવ છે કે તેદોં કડવા નાથાના વશમા જેઠા પચાણુ અને જીવાભાઈ વગેરે હોય તેઓ પાલીતાણુમાં રહેતા હતા

કરાર પાળવા માટે ગોહેલો, ગોર, રજપૂતો, વાણિયા અને ભાટો, વગેરે સાક્ષીઓ હતા, આ કરાર મુજબ દિવસે વળાવો કરવાનો અને રાતે ચોકી ભરવાની હતી

(-પ્રકં ૪૪, ગૂજરાતના બાદશાહો પૃં ૨૨૪)

રખોપાના બદલામા ૧૦૦ માણસે ૬૦ જામી અને એક માણસની ૦૧ જામી લેવાની હતી, આ જામી તે જામનગરી કોરી હતી, જેની કિંમત અગ્રેજી રાજ્યના ૯ પૈસા થાય ?

‘જામનરેશે સં ૧૮૪૦ થી કોરીનુ ચલણ શરૂ કર્યું હતું, જેનુ નામ જામી કે જામનગરી કોરી હતું. એ વખતે આ પ્રકારે ચલણી નાણુ પ્રચલિત હતું—

૧ ઉદેપુરથી કેશરિયાજી જનારને વળાવાના ૧૧ દોકડા આપવા પડતા, તે અને આ રકમમા લગભગ સમાનતા છે

સિક્કાઓ

૧ રૂપિયો = ૩૫ કોરી

૦૫ કોરી = ૧૫ દોઢડા

૧ કોરી = ૩૦ દોઢડા

૧ ડીંગલો = ૧૫ દોઢડા

૧ હણુ = ૩ દોઢડા

બમથાહી કોરી = ૦-૪-૬

દિવાનથાહી = ૦-૪-૬

રાણથાહી = ૦-૫-૩

રીખાલ = ૨-૮-૦

જૂની બમથાહી

કોરી = ૦-૬-૦

(પાન ૧૫૬)

(પાન ૩૮૪)

(ધનંત શાહે રચેલી 'કાઠિયાવાડ લોકલ ડિરેક્ટરી નામ'ના આધારે)

૧૬ ઠા શેવોળ—એ સમયે જૂજરાતમાં સૂબાઓ શૈસ્તખાન તથા શાહબહેન, મુશાહબેન (સને ૧૬૪૮ થી ૧૬૫૨) થયા હતા એ સમયે શાહબહેનો અને બાદશાહ શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરી પાસેથી લાખોની રકમની લેવડદેવડ કરતા હતા.

શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીએ શાહબહેન મુશાહ અને શાહબહેન મૌરખજેબને એક લાખમાં રકમની જરૂર હતી ત્યારે પાંચ લાખ રૂપિયા ખીચી હતા. આમ લેવડદેવડનો સબબ હોવાથી તે બંને શાહબહેન શેઠ ઉપર ઘણા ખુશ હતા. પરિણામે જૂજરાતના સૂબા શાહબહેન મુશાહબેન બાદશાહ શાહબહેનની સમ્મતિ મેળવી લુલચી સન ૩૦ મહોરમ ઉલહશમ મહિનો, વા. ૨૬ મી, હીજરી સન ૧૦૬૬, સને ૧૬૫૬ વિ. સ. ૧૭૧૩ ના કાર્તિક શુક્રિ ૧ ના રોજ શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીને ચતુર્થ પક્કાડ-પાલીતાણા ધનામમાં આપ્યાં અને તેનું ફરમાન લખી આપ્યું, બીજા આજળ પાછળનું સમગ્ર રેવું પાછું વાળવા છૂટી છૂટી રકમ આપી તેમજ આ રીતે બદલો વાળ્યો.

(પ્રક. ૪૪ પૃ. ૧૫૬ થી ૧૫૬ માં બા. ૬૦ નં ૧૭ પૃ. ૨૨૬)

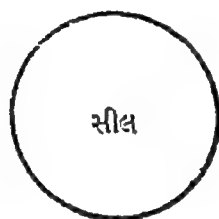
પક્કાડ લેટ આખ્યાની સનદ આ પ્રકારે છે —

બાઠ શાહજહાંએ શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીને શત્રુજય
પહાડ-પાલીતાણા ગામ ધનામમાં આપ્યાં તેનું ફરમાન

મુરાદબક્ષ તરફથી મળેલી સનદ

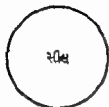
શાહજહાંના દીકરા અને ગૂજરાતના સૂબા મુરાદબક્ષે
(પરશિયનમાં લખેલી સનદનો તરજૂમો)

મહેરબાન ખુદાના નામે

સોરઠની સરકારના હાલના અને લવિષ્યના હિસાબો શાહી મહેર-
બાનીથી અને ઉમેદથી ઉમદા થયા છે એ હિસાબ રાખનારાઓને
માલૂમ થાય જે “શાંતિદાસ ઝવેરી જે અમીરોમાં પહેલા દરજ્જાના
છે” તેમણે અમારા સ્વર્ગસમા દરબારમાં બધા દરબારીઓની સમક્ષ
જાહેર કર્યું છે કે, “સોરઠ સરકારના તાબામાં આવેલા પાલીતાણા
નામના ગામ આગળ શેત્રુજી નામનું હિંદુ લોકોનું યાત્રાનું ધામ
આવેલું છે અને આજુબાજુના લોકો ત્યાં યાત્રાએ જાય છે.” ઉમદા
દરજ્જાવાળા તરફથી મહેરબાની રાહે એવો હુકમ કરવામાં આવ્યો
છે કે, “અમીરોમાં સૌથી ઊંચા દરજ્જાના મયકુર ઇસ્તિમને આ
મોસમની શરૂઆતથી મયકુર ગામ ધનામ તરીકે આપવામાં આવ્યું
છે,” જેથી આ ગામને એમનું ધનામ તરીકે ગણીને એમાં કોઈ
જાતની દબલગીરી નહીં, આજુબાજુના જિલ્લાના તથા પ્રદેશના લોકો
આ જગ્યાએ નિર્ભય થઈને યાત્રા કરવા આવે, આ બાબતમાં
તાકીદનો આ ખાસ હુકમ જાણી એને પાળવામાં કોઈએ કસૂર
કરવી નહીં.

પવિત્ર મહોત્સ મહિનાના ૨૬ મા દિવસે લખ્યું, અમારા રાજ્યના
૩૦ મા વરસમા

શા નમ્રસેવક જ્ઞાતિનખાન છે

નકલ દિવાન કચેરીમા રાખી લીધી છે
ખરો તરજુમો

(સહી) શુભામ મોહીદીન, તરજુમો કરનાર
(-પ્રકૃ ૪૪, શુભરાતના બાહ્યાહો પૃ ૨૨૬)

૬૧૦ શબ્દો સં ૧૬૭૨ ના વૈશાખમા ખારા ગામ પાસે કુમો
શુભાણ ઠાઠી સાથે મુદ્દ કરતા મરણ પામ્યો.

૧૭ ૬૧૦ સુરતાણ પહેલો

૧૮ ૬૧૦ ઠાપાણ ત્રીજો

૧૯ ૬૧૦ પૃથ્વીરાજ : તે તેજસ્વી હતો. તેણે વિં સં
૧૭૦૭ના વશ પરપરાગત આવેલા રખોપા કરાણી જવાબદારીને
પુરી રીતે સ્વીકારવા માટે નગરશેઠની સહાયથી ઝારિયાધાર છેડી
પાલીતાણામા નિવાસ કર્યો અને પાલિતાણાને પોતાનું ગાદીનગર
બનાવ્યું તેણે અહીં રહીને જૈનસભ તથા જૈનતીર્થની રક્ષાનો ભાર
રખોપા કરતા લખાણ મુજબ ઉપાધી લીધો હતો. પરંતુ સં ૧૭૭૦માં
શેઠ પ્રેમણ પારેખ મુરલીને પાલીતાણામા જ રી પાળતો યાત્રાસભ
આવ્યો, ત્યારે તેણે પ્રથમતો તેનું મોટું સ્વાગત કર્યું પરંતુ પછી
તેને વધુ રક્ષમનો લેખ લખ્યો તેણે મોટી રક્ષમ માગી. પરિણામે રાજ
અને સભ વચ્ચેનો મામલો બગડ્યો. સામ સામે મુદ્દના મોરચા
જોડવામા લાડડી બાલા, તીર, જોડણ અને બદ્ધકની બોળીઓ
આવી, રાજ્યના ૨૦ માણસો મર્યા અને અતે અમદાવાદના નગરશેઠ
કુટુંબના શેઠ હીરણ ઝવેરીએ વચમા પડી સમાધાન કરાવું, પછી
મામલો મુખર્ચા (જૂઓ પ્રં ૫૭-સુરતના સમપતિએ.)

પણ રાજ્યનો ખર્ચનો હતો જ નહીં, આથી રાજાને ધન બેઠક
કસવાની ઘણી જરૂર હતી. તેથી ત્યારપછીના સમયે રાજાને રખોપા-

કરારને બદલે નજરાણાની રકમ આપી, તે દરમિયાનમાં યાત્રાએ આવતા નાના મોટા સઘો અને યાત્રિકોનો રખોપાકર માફ કરાવી મુકતાઘાટ કરાવી લેતા હતા

૬૧૦ પૃથ્વીરાજ સં ૧૭૬૦ (સને ૧૭૩૪)માં મરણ પામ્યો.

૨૦ ૬૧૦ નોંધણુળ ત્રીજો—તેણે પાલીતાણા શહેરનો કિલ્લો બંધાવ્યો. તેને ૧ સરતાનળ, ૨ ઉત્તડળ ૩ અલુભાઈ અને ૪ જેઠીભાઈ એમ ચાર પુત્રો હતા તે સં ૧૮૨૧ (સને ૧૭૬૪)મા મરણ પામ્યો.

૨૧. ૬૧૦ સરતાનળ (ખીજો)—તેણે વજીર પાતાભાઈ ઘોઘારીની ઘોડી માગી હતી પાતાભાઈએ કારભારી પદમશી અને રાજપુત્ર અલુભાઈને પક્ષમા લઈ ૬૧૦ સરતાનળ તથા તેના મોટા પુત્રને ઠાર માર્યા અને અલુભાઈને રાજ બનાવ્યો

શ્રી ધનજીભાઈ શાહ ‘કાઠિયાવાડ લોકલ ડિરેક્ટરિ’માં લખે છે કે, સને ૧૮૩૧મા માલૂમ પડ્યું કે કાઠિયાવાડના રજવાડાની પરિસ્થિતિ વિચિત્ર હતી. તે ગુનેગારોને સજા કરી શકતા નહી, એવા કામોમા ઈન્સાફ આપવા કોર્ટ સ્થાપવાની જરૂર હતી.

શહેરસુધારો, ન્યાયખાતુ, બહારવટિયા કે લૂટનારા માટેનો બદોબસ્ત નહોતો આ રીતે તે રાજાઓને રાજ્ય-ચલાવવાની યોગ્યતા પણ ન હતી જો કે તાલુકેદારો કોઈને દેહાંત દડ દઈ શકત, પણ તે ગેરઈન્સાફ કરે તો તેને માટે ન્યાયાલયો નહોતાં મોટા રાજા, નાના રાજા અને ભાયાતો વચ્ચેના ઝગડામા પોલિટીકલ એજન્ટ વચ્ચે પડતા, પણ ઝગડો પતતો નહી

એકિટ ગ પોલિટીકલ એજન્ટ મિં કીનલોક ફાર્મસ સાહેબે ()સને ૧૮૬૦મા બહાર કયું છે કે, “કાઠિયાવાડ વધુ પાછળ હોય છે, તો દેશીરાજ્યોમા યોગ્ય સુધારાની જરૂર છે” (પાન ૩૭) (કલમ ૨૩) છતાં અસતોષ ચાલુ રહ્યો, કેમકે—ગરાસિયાઓને રાજ્ય તરફથી ન્યાય મળતો નથી ગરાસિયાને બહારવટે જવાનો પ્રતિબંધ હતો, અને તેની ફરિયાદ કોઈ સાભળતું ન હતું. આ હરકત દૂર કરવા માટે સને ૧૮૭૩માં રાજાઓએ એજન્સીને

એક કોર્ટ સ્થાપવાની સમ્મતિ આપી કે, જેમાં રાજાઓ અને ભાયાતોના ઝમડામાં પૂરી તપાસ કરી ચોખ્ખા ન્યાય આપવો. આથી રાજસ્થાન કોર્ટની સ્થાપના થઈ (પૃ. ૪૦)

(કલમ ૨૪) આ કાયદો લોકો માટે પાછળથી પીલ સાહેબ (સને ૧૮૭૪ થી ૧૮૭૮)ના સમયે પાકો જાહેરાત થયો. પ્રજા ઉચિત સુધારા વધારા થયા, જેમાં સફળતા મળી હતી (પૃ. ૪૦)

૨૨ ઠાં ઉનકલ—તે સરતાનજનો બાઈ હતો તે કામ નગરના ગાયકવાડી યાજ્ઞેશ્વર રાજગોર રતનજી તથા કાઠી ચોડા ખુમાણની મદદથી અલુભાઈને હરાવી, પાલીતાણાનો રાજા બન્યો. તેણે ગાયકવાડી પેશકશી ઉધરાવનાર શિવ રાજા ગારદાને અશરે આપ્યો. આથી ભાવનગરના ઠાં વખતસિ હજી સામે તેને વેર જમાવું બંને કાઠોરા લઠવા, પરિણામે પાલીતાણા પરગણાના ગામ કિલ્લે થયા, કિલ્લે મટી ગઈ, કિડાઉ ખર્ચ વ્યાજ રહ્યો, રાજાને માથે કરજ વધી ગયું.

એકે કાઠિયાવાળાં બીજા રાજાઓ આવી નાણાબીઠની સ્થિતિમાં પોતાના ગામ ઇન્દરે મૂકતા હતા. બીજા રાજાઓએ નાણાબીઠ સમાં બ્યારે બ્યારે પોતાના ગામ બીજા રાજામાં ઇન્દરે મૂકવા ત્યારે તે ગામ તેમને પાછા મળ્યા નથી, અઢાસતોમાં આવ્યા દાખલા ત્યારે નેપાયા હતા.

ઠાં ઉનકલજીએ પોતાના ગામ અમદાવાદના નગરગેઠને ત્યાં ઇન્દરે મૂકવામાં લાભ એવો કારણ કે ઉનકલ અને શેઠ વખતસદ

૧ (૧) જસજીવણા તમનજીના મદાવ આક્રોષ પાસેથી સને ૧૮૭ - ૭૧ મુખી ઇસાવ આકાશી વળાવો લેતા હતા, જેને એજન્સીએ સને ૧૮૭૪ - ૭૫માં કાની નાખ્યો હતો.

(૨) પાટીએ ત્યાં તામુકાનું ઓનિયાવા ગામ ગીરા રાજ્ય ૭ મી ૧ - ૩ વર્ગ મુખી કેસ માયો અને દળરા શિખાનો ખરચ થયો.

(૩) પાલીતાણા રા. તે ગણપોડા ગીરા મુકુબુ દત્ત ૭ તેને પાતું મળ્યું નહીં.

(૪) આમરુના ગજામ માયા આપીને મેગનેઈ દત્ત જેને તમરામ નવારી મેડો.

ખ ને ગાઢ મિત્રો હતા ઠાકોર તેમને ખહુ માનતો હતો. છેવટે ઠાં ઉદ્ગડાણે વિં સં ૧૮૩૬ થી ૧૮૪૨ સુધીમા ગોડલના ઠાં શુભાણને વચ્ચે જામીન રાખી, પોતાના પાલીતાણા વગેરે ગામો નગરશેઠ વખતચદ ખુશાલચદને ત્યાં ઇજારે મૂકી મોટી રકમ ઉપાડી, કરજ ચૂકવ્યું

ઇજારો—આમા એવી વ્યવસ્થા હતી કે શેઠ મૂળ ગરાસિયાના હુક લોગવે, શેઠ પોતાના નેક કામદારો રાખી પાલીતાણા વગેરેની આવક લે, અને ઠાકોરને ખરચ માટે દરસાલ ૪૭૦૦૦૭ રૂપિયા આપે. ઠાકોર કે તેના વશજો ઉપાડેલી મૂળ રકમ પાછી ન વાળે, ત્યાં સુધી આ પ્રમાણે થયા કરે આ ઇજારો સને ૧૮૪૩ સુધી ચાલુ રહ્યો હતો.^૧

નગરશેઠના કામદારો પાલીતાણામા રહીને ખધી વ્યવસ્થા કરતા હતા. કામદારો નેક હતા તે સમયે પાલીતાણાની પ્રજાએ પણ આખાદ રહીને વ્યાજખી રીતે વ્યવહાર ચલાવ્યો હતો.

જૈનોએ આ ઇજારાના ગાળામા શત્રુજયતીર્થમા નવી નવી દૂકો ખનાવી, તથા શહેરમા રાજ્યનો વેરો ન ભરનાર ગ્રાહ્યણ, ખાવાઓ વગેરેની જમીન પાકા દસ્તાવેજો કરી વેચાતી ખરીદી લીધી અને તેમા ધર્મશાળાઓ ખનાવી.

૧ શત્રુજય ઉપર હાથીપોળના દરવાજા ઉપર આ પ્રમાણે લેખ છે તે જીં બુલહરના ‘એપિગ્રાફિઆ ઇન્ડિકા’ ભાં ૨, પ્ર૦૬ માં નં ૫૨ નો શિલાલેખ છે—

૧ “ સવત ૧૮૩૭ ના વર્ષે ચૈત્ર સુદિ ૧૫ દિને સધ સમસ્ત મળી કરીને લખાવ્યું છે જે હાથીપોળના ચોક મધ્યે કોઈ દેરાસર કરવા ન પામે અને જો કદાચિત દેરાસર જો કોઈ કરાવે તો તીર્થ તથા સમસ્ત સધનો ખુતી છે, સમસ્ત સધ દેશાવરના ભેલા મળીને એ રીતે લખાવ્યું છે, તે ચોક મધ્યે આખલી તથા પીપળાની સાહમા દક્ષિણ તથા ઉત્તર દિશે તથા પૂર્વ પશ્ચિમ દિશે જે કોઈ દેરાસર કરાવે તેને સમસ્ત સધનો ગુનહો છે, સહી છે.

— સં ૧૮૩૭ ના વર્ષે ચૈત્ર સુદિ ૧૫ દિને

(—શ્રી જિન વિજયજી સ પાતિ “ પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ” ભા ૨)

નગરશેઠનો વડો (પૂર્વિયો વડો) છે ત્યાં જોઈ બાવાનો મઠ હતો. જો બહાર વાત છે આ જમીનવેચાણના દસ્તાવેજો પાલીતાણા રાજ્યના હકતરમા હતા. રાજ્યે તેનો નાશ કર્યો હતો, પણ રાજ્ય-બહાર એજન્સીમાં સોનગઢ વગેરે સ્થાને તેના દસ્તાવેજો સુરક્ષિત હતા.

૬૧૦ સૂરિસિંહજીએ કર્નાલ ડબ્લ્યુ હોમ સાહેબને (સને ૧૮૪૧) ના મેથી ૧૮૫૬ ફેબ્રુઆરી સુધી) અરજીમાં જણાવ્યું કે, " જૈનોએ વેરા ભરનારાની વસ્તિમાં ધર્મશાળાઓ બંધાવી છે " પરંતુ એજન્સીમાં રહેલા દસ્તાવેજોએ એ વાતને જૂઠી કરાવી હતી.

આ ઇન્કિરો ૬૧૦ પ્રતાપસિંહ ૬૧૦ સૂરિસિંહ સુધી ચાલ્યો હતો. જુદા જુદા કેસના કાગળોથી માણ્ય પડે છે કે-આ ઇન્કિરોના કાળમાં સને ૧૮૨૫-૩૦માં શેઠ હડીભાઈએ પણ બીજી ૩૦૦૦૦)ની રકમ આપી હતી, ઇન્કિરો નગરશેઠ હેમાભાઈ પ્રેમાભાઈ સુધી ચાલ્યો.

૬૧૦ ઉનડલ સાત પુત્રોને મૂકીને સં ૧૮૭૭ (સને ૧૮૨૦) માં મરણ પામ્યો, ઉનડલના સમયે સં ૧૮૭૭-૪૧-૪૩માં સૂરતના સ્વધર્મી પ્રેમચંદ મોદીએ શત્રુજ્ય તીર્થના સ્વ કાઢ્યો હતો. ૬૧૦ ઉનડલએ તેની સાથે મીઠા વર્તવ રાખ્યો હતો. તેણે ૬૧૦ ઉનડલને મોટી રકમ આપી સૌ યાત્રિકોનો રખોપાકર માફ કરાવ્યો હતો. સં પ્રેમચંદ મોદીએ તપગચ્છના ૧૭ માં બહારક વિજયજિનેદ્ર સૂરિની પાસે સં ૧૮૪૭ના મહા સુદિ ૧૧ ને સોમવારના રોજ મોદીની દૂકની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી (પ્રકં પાંચ સૂરતના સ્વધર્મીઓ)

આ સમયે જૈનોએ બીજી બધી નવી દૂકો બનાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

૨૩ ૬૧૦ કાધાજી (જોશી)—સને ૧૮૨૦ થી ૧૮૪૦ (૧૫મા) ૬૧૦ કાધાજી (બીજા) વગેરેએ સને ૧૬૫૧માં શત્રુજ્યના રખોપાનું કામ ગામે લીધું હતું, તેના વચ્ચેએ પ્રમાણિકપણે આદિનાથ ભગવાનની સેવા કરી તેથી તે સૌને લાભ મળ્યો, જૈનસમ્રાટી યોજના રહીને ધન પણ મેળવ્યું, અને સૈન્ય વધાર્યું. આરિયાધારનું રાજ્ય મજબૂત બનાવ્યું આ કામ ૬૧૦ ઉનડલ (સને ૧૮૨) (વિ. ૧૮૭૭) સુધી જોઈ નિધાથી મૃતુ રહ્યું, પરંતુ તેનો વારસદાર

ઠાં કાધાણ લદ્રિક હતો. તેણે વિચિત્ર સ્વભાવના દિવાનોની શિખવણી-થી પૈસો ભેગો કરવા માટે એક ભૂલ કરી. કે તેણે શત્રુજયનુ રખોપું આરખોને ત્યાં ગીરે મૂક્યુ આથી પાલીતાણા રાજ્યમાં રાજ-ગોર, પ્રાક્ષણ, રજપૂત, વ્યાપારી, ખારોટો વગેરે તથા જત્રા એમા ત્રાસ વધ્યો.

સને ૧૮૨૦માં કાઠિયાવાડમાં રાજ્યોની ખાળતે પ્રથમ પોલિટીકલ એજન્ટ કખ્તાન ખારનવેલ (સને ૧૮૨૦ થી ૧૮૨૬) નિમાયો, ત્યારે દક્ષતરમા પાલીતાણાની સ્વતત્ર રાજ્ય તરીકે નોંધ થઈ ન હતી, કેમકે રાજ્ય નગરશેઠના હાથમાં હતું નગરશેઠ હેમાભાઈ વખતચ દ અને શેઠ મોતિશાહ મુખઈવાળાએ સને ૧૮૨૦મા મુખઈ સરકારને અરજી કરી કે, “ આરખો શત્રુજય તીર્થની આશાતના કરે છે તે દૂર કરાવો.”

શેઠ મુખઈના ગવર્નર પ્રેસિડન્ટ ઇન કાઉન્સીલ સ્ટુઅર્ટ એલ. હિસ્ટનને સને ૧૮૨૦મા અરજી કરી કે અમે પાલીતાણા રાજ્ય ગીરે રાખ્યુ છે ઠાકોરને તે પાછુ અપાવી અમને તેની મૂળ રકમ અપાવો. પોં એં ખારનવેલે હુકમ કર્યો કે, ‘ આરખોને હુ ગર ઉપરથી ઉતારવા, ન ઊતરે તો લેફ્ટનેન્ટ સ્ટીકનના તાળાનુ લશ્કર મોકલી તેઓને ઉતારવા ’

ઠાં કાધાણએ આરખોને નીચે ઉતાર્યા, અને રખોપાની ખાખતમાં નવી દખલ ઊભી કરી.

ઠાકોરે રખોપાની રકમ વધારવા માગણી કરી સરકારે માર્ગ કાઢ્યો કે ‘ શેઠ ગાયકવાડ સરકારને અરજી કરી તેની પાસેથી પાલીતાણાની ખ ડણી ભરવાની રકમમાંથી રૂા. ૪૦૦૦)ની રકમ ઓછી કરાવે તો આ તકરાર હુ મેશને માટે શમી જાય, પણ તેમ થયુ નહીં.

આથી મિં ખારનવેલે સને ૧૮૨૫મા રખોપાની રકમમા વધારો કર્યો તે રકમ ઠાકોર, ભાટ, અને રાજગોર એમ ત્રણ ભાગી-દારોએ વહેચી લેવાની હતી જૈનોએ “ હવે પછી રખોપાની રકમ વધારવાનો પ્રશ્ન ન ઊઠે અને જત્રાણની રક્ષા થાય ” એમ કાયમી નીતિ માની આ વ્યવસ્થા સ્વીકારી

ઠાકોરે પણ આદત-શિવર આસમાની સુલતાની મજરે આપવાની-વળતર પાછું આપવાની કબૂલાત કરી પાકી રખોપાયોકીનો આ કરાર કર્યો હતો.

વિં સં ૧૮૭૬ મહા સુદિ ૨ તા. ૬-૧૨-૧૮૨૧ થી ૪૧ વર્ષો સુધી આ નવા કરાર પ્રમાણે વ્યવસ્થા બની રહી હતી.

ઠાં કાધાણના રાજકાળમાં જૈનોએ શત્રુજય ઉપર નગરશેઠ શાંતિદાસે બનાવેલા શત્રુજયતીર્થ ઉપરના કિસ્તાનો છોડીદાર કરાવ્યો. તેમજ ઘણી નવી દૂકા બનાવી આ ઠાકોર શત્રુજયને કરજમાધી ઓઠાવી શક્યો નહીં તે ૬૫ વર્ષની ઉંમરે વિં સં ૧૮૬૬ (સને ૧૮૪૦)માં મરણ પામ્યો.

૨૪ ઠાં નોઘણુજી ચોથો—તે બહુ સારો, કરેલ અને પાકી ઉંમરનો હતો. આથી તેના યુવરાજ પ્રતાપસિંહ તેનું શત્રુજય સંભાવતો હતો. યુવરાજે સં ૧૮૬૮ (સને ૧૮૪૨)માં શત્રુજયને ઇંબરે બંધ કર્યો ત્યારે નગરશેઠ તરફથી પાલીતાણાનો વહીવટ શેઠ શાંતિ કડિયા કરતો હતો.

યુવરાજ પ્રતાપસિંહજીએ જામરની વચ્ચે માડવી પાસે પોતાના તોફાની ઘોડાને તલવારથી કાપી નાખ્યો, અને મોટે અવાજે બોલ્યો કે, ‘‘શાંતિદા ઠામદારની પણ આ જ હથેલી થશે.’’ શાંતિ કડિયા આ વાત સાંભળી, ત્યાંથી નીકળીને ત્રીધો અમદાવાદ જતો રહ્યો અને ત્યાંથી ઈંબરે બંધ થયો.

૨૫ ઠાં પ્રતાપસિંહજી—તેણે આગરે સં ૧૬૦૦ (સને ૧૮૪૪)માં શત્રુજયની લગભગ હાથમાં લાંબી, અને તે વિં સં ૧૬૧૭ (સને ૧૮૬૦)માં મરણ પામ્યો.

૨૬ ઠાં મૂરખિંહજી—તે સને ૧૮૬૧માં ગાદીએ આવ્યો. તેણે શત્રુજયની આવક વધારી જૈનો ઉપર રૂ. ૨૭ નો મુજાવેરો ફરમાવ્યો. આથી જૈનોએ શત્રુજયની કોન મા કેસ માં લે, તે બુરસાવાળા દોને. તેણે શત્રુજયની રકમ વધારવા વિવિધ ઉપાયો લેવાયા.

રાજ્યની મુરદ

ઠાકોરોની મનોભાવના

(૨૪) ઠાં નોંધણુજી, (૨૫) ઠાં પ્રતાપસિંહજી, (૨૬) ઠાં સૂરસિંહ વગેરેની મુરદો હતી કે—

(૧) શત્રુજય પહાડ ઉપર જૈનોની ટુકો વગેરે મિલકત છે તેના ઉપર રાજ્યની માલિકી અને સર્વોપરિ સત્તા સ્થાપવી. પોતે ભારતના સર્વ જૈનોના રાજ બની રહેવું.

(૨) વિવિધ ઉપાયો વડે રખોપાની રકમ વધારવી

(૩) જૈનોની એકતા તથા શેઠ આં કં પેઢીને તોડવી અને જૈનોમા ભાગલા પડાવી રાજ્યની સત્તા જમાવવી

તે ઠાકોરોએ પોતાના આ ઉદ્દેશને સફળ બનાવવા વિવિધ પ્રયત્નો કર્યા હતા, એ પ્રયત્નોમાના કેટલાક આ પ્રકારે હતા.—

કર્નલ હબ્બયુ લોંગ (સને ૧૮૪૫ મે થી ૧૮૫૯ ફેબ્રુઆરી) તેણે સને ૧૮૪૫મા તપાસ કરી જાહેર કર્યું કે—ઠાં નોંધણુજીએ અરજીમા જણાવ્યું કે, “શેઠના હાથમાંથી ઈજારો જવાથી નારાજ થઈને તે અમારા યુવરાજ ઉશ્ચડીને ખોટી સલાહ આપી ઉશ્કેરે છે અને જૈનોએ પાલીતાણાની વેરા ભરતી પ્રજાની રાવળી જમીનોમાં ધર્મશાળાઓ બધાવી છે ઠાકોર આમ જણાવે છે પણ અમને તપાસ કરતા માલૂમ પડ્યું કે, તેમની આ બધી વાતો ખોટી છે

ઠાકોરે આવી નવી નવી સત્તામણી શરૂ કરી આથી એજન્સીએ તે સત્તામણીને દૂર કરવા પાલીતાણામા એજન્સીના અમલદાર રામરાયને ગોઠવ્યો

ઠાકોરે શત્રુજય પહાડ ઉપરના લોકડા ઘાસ વગેરે લઈ જનારા ઉપર જકાત નાખી ટેક્ષ નાખ્યો ઠાકોરે સને ૧૮૬૧મા પહાડ ઉપરનું જૈનોનું ખોડાઢોરનું ગામ જસ કર્યું. એજન્સીએ વચ્ચે પડીને ખોડાઢોર ખાતાને પોતાનું અમલદાર પાસેનું રાંચરડો ગામ આપ્યું. જૈનોએ ખોડાઢોરનું ખાતું છાપરીયાળીમા સ્થાપન કર્યું.

પોં એં આરં એચં કીટીંજે (તા ૩૧-૧-૧૮૬૩ થી તા.

૮-૭-૧૮૬૭) ઠાકોરને શરૂમાં જ સલાહ આપી કે શહેરની સુખરાઈ કમિટી બનાવવી, અને એજન્સીની મજૂરી મેળવી કામ કરવું.

સને ૧૮૬૪માં ઠા. સૂરસિંહજીના લગ્ન થયા, ત્યારે રાજ્યે જૈનોનો વડો, ધર્મશાળા વગેરે મકાનો માગી લીધા, પણ તે પાછાં આપતાં બહુી મુશ્કેલી ઊભી કરી. શેઠ આ. કં.ની પેઢીના એજન્સી પાસે મહેમાનો માટે પાકુ સીધું માગી તોફાનો કરાવ્યા.

સને ૧૮૬૪-૬૪માં વિ. સ. ૧૬૨૧ મહા શુદ્ધ ૭ ગુરવારે સવારે શેઠ કેશવજી નાયકે દૂક બનાવી હતી તેમાં ઠાકોરે હાજર કરી, તેના શિલાલેખમાં પોતાને રાજા તરીકે લખાવવાનું હાથે કમું હતું, તે દિવસથી જૈનોએ પહાડ ઉપર નવી દુકો બનાવવાનું બંધ કમું.

તળેટીમાં બાળુ ધનપતસિંહજીએ બંધાવેલી દુકમાં પણ રાજ્યે હાજર કરી રકમ લીધી.

ઠાકોરે જૈનો પાસેથી વધુ રકમ મેળવવા જૈનો અમને નજરાલું મળજી આપે છે, એવી બનાવટી નોંધણી એજન્સી પાસે મૂકી વિનંતિ કરી કે, જૈનો અમને હરસાલ આટલી રકમ બરે એની બાધકની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

કમીશન-એજન્સીએ આની તપાસ માટે જૂનાગઢના કિવાન ગ્રેફનબાર્થ અને પોરબંદરના કિવાન કળા ગાંધીનું કમીશન નીમ્યું. કમીશને બહાર કમું કે 'આપડી વિશ્વાસ કરવા લાયક નથી.'

ઠાકોરે અગ્રિય સરકારને સને ૧૮૨૫માં વિનંતિ કરી કે, 'હવેથી મને જૈનો પાસેથી હર સાલના રૂ. ૨૦૧૦૦ અપાવવા જોઈએ.'

સરકારે આ કામ માટે પોલિટીકલ એજન્ટ આર. એચ. ટી. ટી. જને નીમ્યે. સર કાર્ટીંગે તા. ૫-૧૨-૧૮૬૩માં સંપૂર્ણરીતે ઠાકોરની તરફેણ કરી જણાવ્યું કે—

- (૧) જૈનો ધનાઢંધ છે, તો તે માટી રકમ આપી શકે (ક. પ, ૧૪)
- (૨) આ રકમ રજોપુ નહીં પણ મુઠકાવેશ છે
- (૩) બારનવેલવાલા હસ્તાવેજમાંના "હસ્તાવેજ" શબ્દને અને તેજે બાપેલી વરોની મુદત તથા બે ઇસમો જેવા વચ્ચે થયેલા કારારને તથા નહીં કરેલી રજોપાની રકમને રદ કરી. (ક. ૭, ૬, ૧૪)

(૪) ઠાકોર જૈનોની પૂરેપૂરી રક્ષા કરે. (કલમ ૯ મી)

(૫) જૈનો ઠાકોરને દરસાલ રૂા ૧૦,૦૦૦ની રકમ આપે. (ક ૧૪)

(૬) સર કીર્ટીજે ઠાકોરના કહેવાથી શેઠ હેમાલાઈ ઉપર દબાણ કરી જૈન સઘના એજન્ટ તરીકે સને ૧૯૬૧ થી દાખલ થયેલા નિમકહલાલ દલસુખરાયને ઠાકોરની ભાવના મુજબ છૂટો કરાવ્યો, અને સરકારના વિશ્વાસપાત્ર ગોપીનાથને દાખલ કરાવ્યો એ પછી ઠાકોરની સત્તાવણી ચાલુ રહી એ પછી તો એજન્સીએ પાલીતાણામાં એજન્સીનુ થાણુ ગોઠવ્યુ, જેમા ત્રિકમરાય ગુલાબરાયને થાણુદાર તરીકે ગોઠવ્યો

પછીના પોાં એજન્ટ કર્નલ એસ. સી. લોએ પણ સને ૧૮૭૦ મા ઠાકોરને આ બાબત ચેતવણી આપી તે પછી કા. પોાં એજન્ટ તરીકે જે. બી. પીલે (તા ૨૬-૧-૧૮૭૩ થી તા. ૨૮-૫-૧૮૭૮) આવ્યા.

સને ૧૮૭૨મા પાલીતાણામા ઇડરના યાત્રાસઘના ચાક્રીદરોએ ઇડરના સઘને લૂટચો રાજ્યે વળતર આપવામાથી છટકી જવા માટે સરકારને જાહેર કર્યું કે, આ ચોરીમા શેઠ પ્રેમાલાઈનો હાથ છે.

જે. બી પીલે આનો કેસ ચલાવ્યો સને ૧૮૭૫માં પૂનાના શેસનકોર્ટના જજ અને મુળધના હાઈકોર્ટના રજિસ્ટરનુ કમીશન નિમાયુ. કમીશને જાહેર કર્યું કે—

(૧) પાલીતાણાના અમલદારોએ આ બાબતના કાગળોમાં ગરબડ કરી છે

(૨) ઠાકોરે શેઠ ઉપર જે આક્ષેપ કર્યો છે, તેની તેઓ દિલગીરી જાહેર કરે.

(૩) રાજ્ય સઘને ચોરીના વળતરના રૂા. ૪૫૦૦ આપે

(૪) રાજ્યના અમલદારો વજનદાર નથી, તો હવે પછી રાજ્ય પોતાના સર ન્યાયાધીશ, ન્યાયાધીશ, અને પોલિસ અમલદારો એજન્સીની મજૂરીવાળા રાખે, આમ થવાથી રાજ્યે તે સૌના સ્થાને નવા નીમ્યા.

રાજ્યે સને ૧૮૭૭ (સં ૧૯૩૩-૩૪) બાદરવા વક્રિ ૦)) ના રાજ શત્રુજય પહાડ ઉપર જૈન મંદિરોવાળા વિભાગમાં ઢેઠાનો મેળો ભરાવી, ડુંગળાં વગેરે ખવરાવી, જૈન માદશ વગેરેને અપવિત્ર બનાવ્યા.

સોનગઢના ઠેખુટી આસીસ્ટન્ટ વામનરાવ બાલકૃષ્ણે આ મેળાની ખબર મળતાં જ ત્યાંનો રીપોર્ટ લેવા અબ્દુલખાનને પાલીતાણા મોકલી પાઠો રીપોર્ટ મેળવ્યો. વામનરાવે તે રીપોર્ટ જોઈ-સીને મોકલ્યો.

જોઈ-સીને પણ ચારે બાજુની તપાસ કરતા ખાતરી થઈ કે, રાજ્યે ઇરાદાપૂર્વક આ મેળો ભરાવ્યો છે. જોઈ-સીએ રાજ્યને હવે પછી આવો મેળો ભરવાની મનાઈ કરી અને આવાં આવાં તોફાનોને રોકવા થોડાં મામમાં રાજ્યના ખર્ચે સને ૧૮૭૬ થી ૧૮૮૦ સુધી અબ્દુલખાનનું ઘાણુ ગોઠવું પછી જૈનો અને ઠાકોર વચ્ચે કેસ ચાલ્યો.

સરકારે ઠાં પોં જો પીલેને અને ન્યાયખાતાના આસીસ્ટન્ટ ઇ ટી કેન્ડીને આ કેસ ચાલગવા નીમ્યા. પીલ સાહેબે કેસ ચલાવ્યો. તેણે પહેલાં ફરમાન ઠાકરુ કે, પહાડ અગે જે સ્થિતિ છે તેમા કોઈએ કશોય ફેરફાર કરવો નહીં.

ઇ ટી કેન્ડીએ બંને પક્ષના પુરાવા માંખ્યા. જૈનોએ સને ૧૬૫૬ થી ૧૮૭૫ સુધીના પુરાવા માંખ્યા, બીજાં જરૂરી ઇતિહાસ પણ માંખ્યા.

રાજ્યે આ કેસ માટે એવિસ્ટર પ્રાઈની તથા બહરૂદીન તૈયબખાનને રોક્યા હતા. રાજ્યે આ કેસમા જૈનોના જરૂરી પુરાવાઓનો નાશ કરવા બાંજુ ગોઠવી.

સમનપુરના મસાલીઆ કુટુંબના જૈનોએ થોડો વખત શત્રુજયનો બહીવટ કર્યો હતો. ઇ ટી. કેન્ડીએ તે ઘોષડા રાજકોટ મઆવ્યા, રાજ્યે રાજકોટથી નવ કોસ દૂર ગેટી નદીના કાકે કાવાઠવા ગ્રામ પાસે તે ઘોષડા હુટાવ્યા.

રાજ્યે પીલ સાહેબના ફરમાનનો ખનાહર કરી પહાડ ઉપર ગઢમા જૈનોનો કબજો હતો તે ઉઠાડી, રાજ્યનો કબજો બતાવવા પોતાના સિપાઈઓને ઉપર ચઢાવી જૈનોના ઘોઘીદારોને કાઢી મૂક્યા.

ગઢની આવીઓ. મૂટવી લઈ પોતાના સિપાઈઓને પહેરા ઉપર ગોઠવી દીધા મદિરમાંના ઘણા શિલાલેખોને કઢાવી નાખ્યા. કે જોનો પોતાનો હક સાબિત કરી શકે નહીં પોળના જૂનાં પાટિયા ફેંકી દીધા નોંઘણુપોળનુ નવુ પાટિયુ લગાવી દીધું.

ગળ્યે જોનોની લૂટારાઓથી તીર્થ બચાવવા માટે ગઢમાં રાખેલી જળણી તોપોને નીચે ઉતારવી તેને નકામી બનાવી દીધી જોન સઘની પેઠીના મુનિમ મુંદરજી મોતીચંદ હરખાનો હાથ ખાડણી-યામા ખડાવ્યો. કે જેથી તે પત્ર લખી શકે નહીં, તેમજ બહાર બળર ન જાય, એ માટે પાલીતાણાની ચારે બાજુએ ચોક્કી ગોઠવી દીધી મુનિમ ઉપર પણ ચોક્કી ગોઠવી, પરંતુ ત્યાં બિરાજમાન પૂજ્ય શ્રી વૃદ્ધિચંદ્રજી મહારાજની કૃપાથી મુનિમ અમદાવાદમા શેઠ પ્રેમાભાઈને મલ્યો, અને તેમને બધી હકીકત જણાવી, તેમની સૂચના મુજબ મુંબઈના ગવર્નર પાસે તે પહોંચી ગયો.

અમદાવાદના નરવીર વીરચંદ લગત જોને પણ ગુપ્તપણે પાલીતાણા જઈને સર્વ હકીકત મેળવી, અમદાવાદના જોન સઘને જણાવી સરકારે આ બાબતની તપાસ કરવા હટર કમીશન નીમ્યુ કમીશને તપાસ કરી જે બી. પીલે ઉપર આ ઘટનાનો પૂરો રીપોર્ટ મોકલ્યો.

જે બી. પીલે આ રીપોર્ટથી સર્વ હકીકત જાણી પાલીતાણામા ફરીવાર આવુ તોફાન ન થાય એ ખાતર ત્રિકમરાય ગુલાબરાયનું થાણું ગોઠવ્યુ અને એજન્સીએ સને ૧૮૭૫ માં શત્રુજય ઉપરના સર્વ શિલાલેખોની નકલ ઉતારાવી.

૧ આજ રીતે ફરીવાર મુંબઈ સરકારની આર્કિઓ લોજિકલ સર્વે તરફથી મિ. કાઉસેન્સે સને ૧૮૮૮-૮૯મા શત્રુજય પહાડ ઉપરના દરેક શિલાલેખોની નકલો લીધી હતી ડૉ. જી. બી. બુલ્હેરે એ પિ ગ્રાફિઆ ઈડિકા ભાગ ૨ જે પ્રકરણ ખૂમા આ શિલાલેખો પ્રકાશિત કરાવ્યા છે

સોરઠનો સૂખા ખુરમની ધર્માન્વિતાથી, અથવા પાલીતાણા રાજ્યના તીર્થનો કબજો લેવાની ધૂનથી, અહીં જે જે બિનપ્રતિમાઓ ખડિત થઈ હતી જોનોએ તેમાંની ઘણીને શત્રુજયમા પહાડ ઉપર જ લડારી રાખી છે

ઈ ટી. કેન્ડીએ તા. ૨૬-૧૨-૧૮૭૫ના રોજ ઠરાવ ઘડ્યો તેનો સાર આ પ્રમાણે હતો.

- (૧) જૈનો પહાડ ઉપર નવા મંદિરો બનાવવાને હકદાર છે
- (૨) ઠાકોર ગઢની અંદરની મિલકતના હકદાર નથી.
- (૩) પહાડ ઉપર, ઉપરના મકાનો, રસ્તાઓ, અને તે અંગેની ઈમારતો બનાવવા ઠાકોર જૈનોને હેરાન કરી શકે નહીં

એજન્ડીએ સરકારની સૂચનાથી આ ઠરાવ તથા તે ઉપર જે બી. પીલેના અભિપ્રાયની નકલો (૧) ઠાકોર અને (૨) જૈનોને મોકલી, અને આ અંગે જેને જે કહેવું હોય તે કહેવાની છૂટ આપી છેવટે મરકારે તે બધી વિગતો તપાસી, જે બી. પીલેને નીચે મુજબ નિકાલ આપવા જણાવ્યું તેનો સાર આ હતો—

(૧) કેસ નં ૧૬૪૧—જૈનો ગઢમાં મંદિર બાંધે, તેમાં ઠાકોરે કશીય રકમ માગવી નહીં

(૨) ઠાકોરે જૈનોના સિદ્ધાંત વિરુદ્ધ કોઈ પણ મકાનનો ઉપયોગ કરવો નહીં

(૩) ઠાકોર ગઢ કે ગઢ બહારના જે જે દેરાસરો છે તેની કોઈ બાતની રકમ લેવાનો હાવો કરી શકે નહીં

(૪) જૈનો ગઢ બહાર દેરાસર બનાવે તો, ઠાકોરને ૬૨ ચોરસવારે એક રૂપિયો આપી જમીન ખરીદી લે.

(૫) ઠાકોર પહાડ ઉપર જનારા જૈનોને કોઈ પણ વાતે હેરાન કરે નહિ

(૬) રાજ્યે પહાડ ઉપર રસ્તાઓની આશુ બાશુ ૫૦૦ વાર મુખીના ભૂમિભાગમાં ઘોડીઘાવું બેસાડવું નહીં

આ નીકાલ તા. ૧૬-૩-૧૮૭૭ ના રોજ મુબઈ ગવર્નમેન્ટના સેક્રેટરીએ તૈયાર કર્યા ૬૧૦ પૌં ૭૦૦ એચ ટ મિં જે ૦ બી ૦ પીલે તા. ૫-૪-૧૮૭૭ ના રોજ વેશવગમાં તેની નકલ તૈયાર કરી આંક ૦ ની પેઢીને આપી.

પહેલાના આર. એચ. કીટી જે તો રાજ્યના પક્ષમાં જ વલણ રાખ્યું

હતું કેમકે તેને તો “જૈનો ધનાઢય છે” એ જ ખટકતું હતું. જૂઓ પૃં ૨૫૦ ન્યારે ઈં ટીં કેન્ડીએ પૂરી તપાસ કરી ન્યાય તોલ્યો કેમકે તે ન્યાયખાતાનો આસીસ્ટન્ટ હતો તે ધનિક અને નિર્ધન બન્ને પક્ષોને ન્યાયમાર્ગથી એક કરવા ઈચ્છતો હતો.

મુંબઈ હાઈકોર્ટના રજિસ્ટ્રાર ટોમ સાહેબ મહારાણી વિક્ટોરિયાનો તા ૧-૧-૧૮૭૬ નો ૬ ઠેરો સભળાવવા પાલીતાણા આવ્યા માનવતા.

તે તથા સોનગઢનો પોલીટિકલ એજન્ટ જી. એમ. હંટર, પાલીતાણાનો જૈન સઘનો એજન્ટ ઉદયશંકર દલપતરામ નાગર પટણી, મુનિમ નરસિંહલાઈ પીપચદ, ઠાં સૂરસિંહજીનો નાનો રાજપુત્ર ઠાંસામ તસિંહ અને રાજમાન્ય શેઠ ઓસમાન વગેરે શત્રુજય પહોં ઉપર ચડ્યા હતા, સૌ ફરી ફરી એક પછી એક શત્રુજયનાં મદિરાને જોતા હતા. એવામા રાજ્યના એક અમલદારે ચૌમુખજીના દેરાસર પાસે સૌ પહોંચ્યા ત્યારે ટોમ સાહેબને ‘મદિરાની અદર પેસવા વિનંતિ કરી.’ તે અમલદાર સમજતો હતો કે, સાહેબ ખૂટ પહેરીને દેરાસરમાં પ્રવેશ કરશે, તો ઠીક થશે. પણ આસીં પોં એં જીં એમં હટરે અને બીજા સાથીદારોએ ટોમ સાહેબને જણાવ્યું કે, ‘આપ પ્રવેશ કરશો તો જૈનોના મન દુલાશે, પરિણામે જૈન સમાજમા મોટો ખળભળાટ મચી જશે, તેથી પ્રવેશ કરવો જોઈએ નહીં’ તેઓએ આ રીતે ટોમ સાહેબને પ્રવેશ કરતાં રોક્યા હતા.

જો કે તે વખતે તે મદિરામા ઘણા જૈન યાત્રિકો હતા, તેઓએ બહાર આવી ટોમ સાહેબને જણાવ્યું કે, ‘તમે મદિરામા ખૂટ સહિત પેસશો તો અમારી લાગણી દુલાશે’

ટોમ સાહેબે કે હટર સાહેબે યાત્રિકોની આ વાત સાંભળી તેઓને ખુશ કરવા તે દેરાસરના પૂજારીને પાચ રૂપિયા આપ્યા અને જણાવ્યું કે, “કઈ ભૂલ થઈ હોય તો, તેની શુદ્ધિ કરાવી લેજો”

વૃદ્ધો કહે છે કે, પૂજારીએ આ રકમ આંકંની પેઢીના ચોપડામા જમા કરાવી હતી, કે ભડારમા મૂકી હતી તે જાણવા મળ્યું નથી.

હટર કમીશનની તપાસ પૂરી થઈ ત્રિકમરાયનું ઘણું બિઝનેસ રાજ્યે જૈનોની તીર્થરક્ષણની શક્તિનો અભાવ બતાવવા માટે પડાવ્યું.

રાજ્યે સૂરતના શેઠ બૂખણદાસે બધાવેલ બૂખણવાવ તેની જમીન અને બૂખણવાડીનો કબજો હાથમા લીધો, રાજ્યે માસના રક્ષણ માટેની ચોક્કિના બાનાથી રસ્તા પાસેની જમીનમા છાપસ બધાવ્યાં. સરકારે તેમા સર ઈંટીન્કેન્ડીએ આપેલા ચૂકાદાની છઠ્ઠી કલમનો અનાદર થતો સમજીને તે છાપસ કઢાવી નાખ્યા વળી, પહાડ ઉપરના જળકુડના પાણી ખાવવાના રસ્તાઓ રોકાવ્યા પહાડ ઉપરની મહાદેવની ફેરી, અગારશા પીરની જમીન, જૈનોની માલિકીની હોવા છતાં રાજ્યે તેમાં હખલ કરવા મુક્તિ ગોઠવી, પણ એજન્સીએ રાજ્યને તેમ કરવા ચેકરું.

રાજ્યે સને ૧૮૭૮ બાદ ઈંટીન્કેન્ડી અને જેં બીં પીલેના અથા પછી સર કીટી જે કહેલા રખોપાના હસ્તાવેજને ૨૬ કચવી રખોપાની મોટી રકમ વધારવા અળવળ શરૂ કરી.

રાજ્યે હવે શાંતિ બની રહેશે, કે અડબડ થશે નહીં' એવી ખાતરી આપી જણાવ્યું કે હવે થોડનું અબદુલ્લા ખાનનું ધણું કઠાવી દેવું બેઈએ અને રખોપાની રકમ નક્કી કરવા માટે જૈન માત્રાણ બોની ગણતરી કરવાનું કામ અમને સોંપવું બેઈએ વગેરે.

શેઠ આણુદાસ કલ્યાણુદાસ (શ્રી સ્વેતામ્બર જૈનસંઘની)
પેઢીની સ્થાપના

આપણે પહેલા બતાવ્યું છે કે-બાંબાં અકબરે શ્રી શત્રુબ્ધ તીર્થ જંબુ જંબાં વિજય હીરસૂરિને સર્વ સત્તા સાથે લેટ આપ્યું હતું (પ્ર ૪૪ ૬૦ ન ૪ પૃ ૧૧૬) તેમજ બાંબાં શાહજહાંએ શત્રુબ્ધ તીર્થ અને પાલીતાણા ગામ અમદાવાદના નગરશેઠ તપગચ્છના આવકે શ્રી શાન્તિદાસ ઝવેરીને ઇનામમા આપ્યાં હતા.

(પ્ર ૪૪, પૃ ૧૫૬ ૨૨૬ મો. ૬૦ ન ૧૬)

ઇતિહાસ કહે છે કે-જંબુજંબાં વિં હીરસૂરિની પરપરાના પદ્ધતે શત્રુબ્ધ તીર્થની ચોખ્ખી વ્યવસ્થા માટે પાલીતાણા શહેરમા

યોગ્ય ગીતાર્થ યતિવસેને રાખતા હતા, અને તેમની દોરવણી પ્રમાણે તીર્થનો વહીવટ ચાલતો હતો. આ માટે ત્યાં તપગચ્છનું કારખાનું પણ સ્થપાયું હતું, તેના ઉલ્લેખો આ પ્રમાણે મળે છે—

(૧) ગારિયાધારના ઠાં કાધાળ ગોહિલ વગેરેએ સં ૧૭૦૭ કાંવ૦ ૧૩ ભોમવારથી શત્રુજય તીર્થ અને યાત્રિકોની રક્ષા માટેની જવાબદારી રાખી, રખોપા કરાર લખી આપ્યો. તેમાં તેઓ શેઠ શાન્તિદાસ સહસકરણ, શાહ રતના સૂરા અને તપગચ્છના કારખાનાનું નામ લખે છે. તો સ્પષ્ટ છે કે—સં ૧૭૦૭મા ત્યા તપગચ્છની પેઢી હતી (પ્રં ૪૪, ૧૫૬ થી ૧૬૦, ૫૦ ૨૨૪, ૨૩૭)

(૨) મહોંવિનયવિજય ગણિવરે સં ૧૭૧૦ જેં સુ ૧૦ ગુરુવારે શત્રુજય તીર્થની મોટી દૂકમા શેઠ રાયસિહ કુહાડા (ઓસવાળ) મેડતાવાળાના સહસ્રકૂટની પ્રતિષ્ઠા કરી. ત્યારે ત્યા શત્રુજયના કાર્યકરો તરીકે ૫૦ શાન્તિવિજયળ ગણિવર, (૨) ૫૦ દેવવિજય ગણિવર અને (૩) ૫૦ મેરુવિજયળ ગણિવર વગેરે હતા.

(શ્રી જિનવિજયળનો પ્રતિમા લેખ સં ૩૬ લા ૨ જો, લેખ નં ૩૦, ૩૧)
(ઈતિં પ્રં ૫૮ મહોંવિનયવિજયળ)

આથી સ્પષ્ટ છે કે—શત્રુજય તીર્થના વહીવટ માટે ત્યાં તપગચ્છના ગીતાર્થ યતિવરો રહેતા હતા અને તપગચ્છનું કારખાનું હતું

સંલવ છે કે—જૈન સંઘે ત્યારબાદ ઇજારાના કાળમા સં ૧૮૩૭ થી આ કારખાનાનું ખીજુ નામ શેઠ આણુ દળ કલ્યાણુની પેઢી પણ રાખ્યું હોય, કેમકે જૈન સંઘ અને પાલીતાણુરાજ્યના અઢાલતી મામલામા પણ આં કંનુ નામ મળે છે. તેથી જ રાધનપુરના મસાલીઆ કુટુંબના જૈનોએ ઘણા વર્ષો સુધી અહીંનો વહીવટ કર્યો હતો.

આપણને ઉલ્લેખ મળે છે કે—સાધારણ રીતે પહેલેથી જ ત્યા આં કં પેઢીના નામથી કામ ચાલતું હતું, છતા ભારતના સંઘે સં ૧૬૩૬મા મળી આં કં પેઢીના નામે થયેલા જુના—નવા સૌ કામોને સમ્મતિ આપી, તેમજ ફરીવાર આં કં પેઢીની સર્વ સમ્મત સ્વતંત્ર સ્થાપના કરી હતી, જેનો સળગ ઇતિહાસ આ પ્રમાણે છે—

પાલીતાણા રાજ્યે ખ્રીષ્ટીય સરકારને જણાવ્યું કે—આં ૪૦ ની પેઢી હાલમાં જેન સંઘના નામે યતુજય તીર્થનો વહીવટ કરે છે પરંતુ આ આં ૪૦ની પેઢી જેનસંઘમાન્ય છે કે નહીં ? તે પ્રથમ નક્કી થવું જોઈએ અને તે પેઢી સંઘમાન્ય હોય તો જેન સંઘના આગેવાનો દ્વારા તેનું વ્યવસ્થિત બંધારણ થવું જોઈએ.

રાજ્યની આ હરખાસ્ત હોવાથી તે સૌના સમાધાન માટે ચેક આં ૪૦ પેઢીએ ભારતના જેનસંઘને સર્વવસ્તુ જણાવી, અમત્રી, અમદાવાદ ખોલાવ્યો.

ભારતના જેનસંઘે વિં ૨૦ ૧૯૩૬ ભાં ૫૦ ૧ તા. ૧૬—૧૯૮૦ ના દિવસે ૧૧ વાગે અમદાવાદમાં રાવબહાદુર નગરચેક પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈના મકાનમાં (વડામાં) ચેક પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈની અધ્યક્ષતામાં બીજી વિચાર કર્યો. આ સભામાં ૧૦૩ જામના શ્વેતાશ્વર જેન સંઘના પ્રતિનિધિઓ હાજર હતા અને તે તે ગામોના તથા બીજા ગામોના જેન સંઘના સભાના કામને સુમ્મતિ આપનારા પત્રો પણ આવ્યા હતા. આ સંઘે ત્યારે સર્વાનુમતે ૮ ઠરાવો પાસ કર્યા હતા તે આ પ્રમાણે—

(૧) આં ૪૦ પેઢીના નામે આજ સુધી તેમજ હવે પછી ઘનારા તીર્થ બાબતના સંઘર્ષ કામોની બહાલી—સુમ્મતિ.

(૨) આં ૪૦ની પેઢીના વહીવટ માટે અમદાવાદના સ્થાનિક આંક પ્રતિનિધિ વહીવટદારોની કમીટીની નીમણૂક.

(૩) તેઓને આંક મદદનીશ બહારના પ્રતિનિધિઓના નામે.

(૪) સ્થાનિક પ્રતિનિધિઓની સત્તા.

નગરચેક શાન્તિદાસના વારસદારોનો પ્રયુજપદ હુકમ, વગેરે સ્વીકાર.
(૫-૬) બીજા જિલ્લાના પ્રતિનિધિઓ બાબત.

(૭) આ સભાનો રીપોર્ટ પ્રસિદ્ધ કરવા બાબત,

(૮) આં ૪૦ પેઢીના જૂના વહીવટદારો તથા સભાપતિનો ઉપકાર નોંધ-સ્પષ્ટ વાત છે કે—

ભારતના શ્વેં જેન સંઘે સર્વાનુમતે ૨૦ ૧૯૩૬ ભાં ૫૬ ૧

તા. ૧૬-૬-૧૮૮૦ ને રોજ મધ્યાહ્નકાળે શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીની કાયમી સ્થાપના કરી છે

ભારત જૈનસંઘે ત્યારે અમદાવાદમાં બિરાજમાન તપગચ્છાધિરાજ પૂં મૂલચંદ્રજી ગણિવર વગેરે ગીતાર્થ મુનિવરો તથા ત્યાં વિદ્યમાન યતિવરો વિગેરેના “સંઘે શક્તિઃ કલિયુગે” તથા સુષમ દુષમ કાળરૂપી ઘનઘોર અંધારામાં તીર્થો જ દીવાદાંડી સમા છે. તે “ભગવાન મહાવીરની છત્રછાયામાં એક થઈ તીર્થ રક્ષા કરજો.” વગેરે ઉપદેશથી તથા નગરશેઠોના પ્રભાવથી તથા પોતાની ધર્મરુચિ અને તીર્થભક્તિથી એકતા કેળવી, શેઠ આં કં પેઢીને સર્વમાન્ય સંઘશાહી જૈન સંસ્થા બનાવી આથી સર્વત્ર જૈન સંઘમાં આનંદ થયો. સરકારને અને રાજ્યને સમાધાન થયું. જૈનોનો આ સંપ્રત્યક્ષ જોવા મલ્યો. આશ્ચર્ય થયું

શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢીનું બંધારણ

ત્યારબાદ શેઠ આં કં પેઢીએ તા. ૧૨-૩-૧૯૨૦ ને રોજ ભારતના જૈનસંઘને જોડાવવાનું નક્કી કર્યું, તા. ૫-૧૧-૧૯૨૦ ને રોજ સૌ સંઘોને આમત્રણ મોકલી અમદાવાદ જોડાવ્યા

ભારતના શ્રી શ્રવેં જૈનસંઘે વિં સં ૧૯૬૭-૬૮ સને ૧૯૧૨ ના ડિસેમ્બરની તા. ૨૮, ૨૯, ૩૦ ને રોજ અમદાવાદમાં નગરશેઠના વડામાં રાંબં નગરશેઠ પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈના મકાનમાં નગરશેઠ કસ્તૂરભાઈ મણીભાઈના પ્રમુખપદે સર્વાનુમતે ૧૯ ઠંડાવ પાસ કર્યા અને ધારાધોરણ બનાવી પાકુ કાયમી બંધારણ બનાવ્યું હતું

જૂઓ (અમદાવાદની શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી પ્રકાશિત-હિન્દી અંગ્રેજી-ગુજરાતી બંધારણ પુસ્તિકા, મુળધર્મી શ્રી જૈન શ્રવે કોન્ફરન્સ સંપાદિત માસિક જૈન યુગના વિં સં ૧૯૮૨ ના જેઠ મહિનાના વર્ષ પહેલાનો અક ૧૦ મો, તથા જૈન ઇતિહાસ પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૦૬, ૨૦૭)

શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીનું તત્ર નક્કી થયું, એજન્સીએ રાજ્ય તરફથી શાન્તિ રાખવાની પાકી બાહેધરી મળવાથી અબ્દુલાખાનનું થાણું ઉઠાવી લીધું. અને રાજ્યે જ યાત્રિકોની ગણતરી કરવા માટે રાં

બં ડુલ્લેશય નરસિંહવાનજી વગેરે અમલદારોને નીમ્યા અને મરજી પ્રમાણે ગણતરી કરવાનું નક્કી કર્યું.

નોંધ : પોલીટીકલ એજન્ટ આર. એચ. ડી. ડી. જે તા. ૫-૧૨-૧૮૬૩ને રાજ વડવાણના મુકામેથી આપેલા ફે સલાની ૨૧મી કલમમાં સાફ સાફ જણાવ્યું હતું કે “દરમા દેશદાર કરવાની માગણી થાય ત્યારે ગણતરી કરવાનું કામ કાઠિયાવાડની પોલીટીકલ એજન્ટ તરફથી નીમાયેલા માણસો અથવા સીવીલ સત્તા ધરાવનાર સરકારી અમલદાર તરફથી નીમાયેલા માણસો કરશે” આમ હોવા છતાં પણ રાજ્યે પોતે જ આપ ખુદ રીતે ગણતરી કરવાનું કામ કર્યું.

રાજ્યે સને ૧૮૮૧-૮૨ માં ચાત્રિકોની ગણતરીની બંધવસ્થા ગ્રાહવી, પાલીતાણામાં ભૈરવપરામાં ટીકીટ ઘર રાખ્યું. ત્રણ ભતની ટીકીટો બનાવી, પણ આથી તા. ચાત્રિકોને હાઠમારી વધી પરિણામે ચાત્રાણુઓ ઘટી ગયા. રાજ્યે બનાવટી ચતિઓ મોકલી મારવાઠ અને દક્ષિણના જોનોને પાલીતાણાની ચાત્રાણુઓ બોલાવ્યાં. આ પ્રચારથી કાનપુર પાસેના ૬૫ ગામના ૫-૬ જોનો પાલીતાણા આવ્યા. રાજ્યે આ ૬૦ જોનો પેહીના માણસોનો ડેખાવ રચી તેઓનું સ્વાગત કર્યું, અને તેઓની પાસેથી આ ૬૦ જોનો પેહીની વિગતો તથા રાજ્યની પ્રથમ કરતો પત્ર લખાવી લીધા. રાજ્યે આ ૬૦ જોનો મુનિમ વગેરેને હેસન કર્યા. તેઓના ઉપર કેસ ચલાવ્યો અને હક કરાવ્યો.

મુબઈ સરકારે આ હાઠમારીની વિગત બાણી, કાં. સૂરસિંહજીને મુબઈ બોલાવ્યા, ને કપકો આપ્યો. કાં. સૂરસિંહજી મુબઈથી પૂના જતાં મોડામાડીમાં જ પાણીના અભાવે લૂંટકા બંધ પડી જવાથી સને ૧૮૮૫-૮૬માં મરજી પામ્યા તેણે સામ્યોતોની જમીન પણ દબાવી હતી. અને પોતાના પુત્ર સામતસિંહને આદેશ અને પછેગામ એમ બે ગામ આપ્યા હતા.

૨૭, કાં. માનસિંહજી—તેણે સૌ પ્રત્યે ઉદારતાનો વર્તાવ રાખ્યો. તેનો સં. ૧૬૧૮ના જેઠ સુદિ ૮ તા. ૭-૬-૧૮૬૨ બુધવારના રાજ જન્મ થયો હતો. અને સં. ૧૬૪૪ના માં. વદિ ૨ તા.

૨૩-૧૨-૧૮૮૫ના બુધવારના રોજ રાજ્યાભિષેક થયો હતો તે તા ૨૮-૮-૧૯૦૫ના રોજ મરણ પામ્યા.

શ્રી ધનજી શાહ ‘કાઠિયાવાડ લોકલ ડિરેક્ટરી’માં ‘રજવાડાની પરિસ્થિતિ’ વિભાગમાં લખે છે કે—

પાલીતાણા

ખીબ વર્ગનું સ્થાન

ક્ષેત્રફળ

૨૮૬ ચોરસ માઈલ

ગામ

૮૭

ઉપજ

રૂ. ૫૦૦૦૦૦

રાજ્યની સામાન્ય હકીકત

આ સ્થાન ગોહિલજાડ પ્રાંતના મધ્ય ભાગમાં આવેલું છે. અને ત્યાંના રાજા ગોહિલ રાજપુત છે ગોહિલો કાઠિયાવાડમાં આવ્યા, તે વખતે તેમના સરદાર સેજકજી નામે હતા અત્યારના રાજાએ તેમની આલાદના છે, સેજકજીના દીકરા શાહજીએ અહીં ગાદી સ્થાપી હતી તેને કાંતો જૂનાગઢના રા' પાસેથી અથવા પોતાના ભાઈ સારંગજી પાસેથી માડવીનો ટપો બગીરમાં મળ્યો હતો તે પછી થોડી મુદત વીતતા તેણે ગારિયાધાર જીતી તેઓએ ત્યાં ગાદી સ્થાપિત કરી, અને તે પછી થોડા સમયમાં પાલીતાણામાં ગાદી લઈ આવ્યા

એવું કહેવાય છે કે, પાલીતાણાનું મૂળ નામ પાલીસ્થાન હતું તેમાં ‘પાલી’ એ બૌદ્ધ લોકોની ભાષાનું નામ છે અને સ્થાન એટલે ઠેકાણું, જ્યારે કાઠિયાવાડમાં બૌદ્ધમતનો ઘણો ફેલાવો થયો ત્યારે તેનું મુખ્ય મથક પાલીતાણા હતું

સને ૧૮૭૭ માં દિલ્હીના મેળાવડા વખતે અહિંના ઠાકોર સાહેબને ૬ તોપોનું માન આપવામાં આવ્યું

આ સ્થાનમાં ૧૫ ગુજરાતી નિશાળો અને એક કન્યાશાળા છે, અને તળ પાલીતાણામાં એક દવાશાળા છે

રાજ્યકર્તા—ઠાકોર સાહેબ શ્રીમાનસિહજી હાલ ગાદી ઉપર છે.

તેમનો જન્મ સ. ૧૬૧૮ ના જેઠ સુદિ ૮, તા. ૭, જૂન, ૧૮૬૨ ને
 બુધવારના રોજ થયો. અને સ. ૧૬૪૨ ના માગશર વદિ ૨ તા. ૨૪,
 ડિસેમ્બર, સને ૧૮૮૫ ને બુધવારના રોજ જાદીનરીન થયા. જો કે
 તેણે કાઈ કાલેજ કે નિશાળમાં કેળવણી લીધી નથી, તોપણ તેઓ
 અંગ્રેજી ભાષાનું સાધુ જ્ઞાન ધરાવે છે.

મહાલ—આ સંસ્થાનના બે મહાલ છે, ૧ પાલીતાણા અને
 ૨ ગારિયાધાર.

પર્વત—પાલીતાણાથી આશરે ૧ માઈલ દૂર હલિય તરફ
 શત્રુ જયનો ડુંગર છે, જે જૈન ધર્મમાં ધણો પવિત્ર ગણાય છે તે
 હરિયાની સપાટીથી ૧૬૭૭ ફૂટ ઊંચો છે ને તેના બે શિખરો છે.
 આખો ડુંગર દેરાથી બરેલો છે, જેમાં આદિનાથ, કુમારપાલ, વિમ
 લશાહ, સમ્રાટ રાજા અને ચૌહાણના દેરા પ્રખ્યાત છે તેમાંનું છેલ્લું
 દેરા એટલું બધું ઊંચું છે કે, ૨૫ માઈલ છેટેથી ત દેખાય છે.
 હિંદુસ્તાનમાં જૈનધર્મના પાંચ પવિત્ર ડુંગરોમાં આ સૌથી વધારે
 પવિત્ર ગણાય છે, તેથી લાખો યાત્રાળુઓ દર વર્ષે અહીં આવે છે.
 દેરાઓની આસપાસ એક કિલ્લો બંધાયેલો છે, આ ડુંગરના મધ્યે
 અઝારશાપીસ્ત્રી જગા છે, પણ તે કિલ્લાની બહાર છે.

નદી—પાલીતાણા સંસ્થાનમાં શેત્રુજી અને ખારી નદી છે.
 ખારી નદી આગળ જતાં શેત્રુજીને મળે છે ” વગેરે, વગેરે.

સને ૧૮૮૫—એક તરફ ઠાં ભાનસિંહજીને જૈનો સાથેના
 બંધકામાં પોતાના પિતા ઠાં સુરસિંહજીને જે રખડપટ્ટી કરતી પડતી
 હતી તે તેના ધ્યાનમાં હતી જ આથી તેને આવા અગાધી કટાણો
 હતા; બીજી તરફ જૈનો પણ ‘હરિયામાં રહેવું અને મગરમજ્જ સાથે
 વેર બાધવું એ સ્થિતિથી કટાણી ગયા હતા. જામ હોવાથી બંને
 પક્ષોએ મનમાં નિર્ધાર કર્યો કે—‘આપસમાં પ્રેમનો વર્તાવ રાખી
 બાધકની શાંતિ બની રહે તેમ કરવું.

ઠાં ભાનસિંહ સને ૧૮૮૫ માં પાલીતાણાની જાદીએ બેઠા.

તે વખતે જૈનોએ પાલીતાણા આવીને ઠાકોરનો સારો સત્કાર કર્યો, અને ગાદી બેસવાના ઉત્સવમાં પૂરો ભાગ લીધો, આ પ્રસંગે શેઠાણી હરકોરખાઈએ ઠાકોરની સામે રૂા. ૨૫૦૦૦) ની થેલી ધરી અને અમદાવાદ તેમજ મુંબઈના જૈનોએ પણ મોટી રકમ આપી,

“ ઇબ્તરાના વખતમાં જે જૈન ધર્મશાળાઓ બની હતી તેની જમીન રાવળી હોય કે રાવળી ન હોય પણ રાજ્યને તેની રકમ મળવી જોઈએ ’ આ બાબતમાં ઠાકોરને અસતોષ હતો, ‘ માત્ર રૂપિયાની જ વાત છે ને ! ’ એમ કહી શેઠ મનસુખભાઈએ ઠાકોરના મનને સતુષ્ટ કરવા રાજ્યાલિષેકના પ્રસંગે રૂા. ૨૫૦૦૦) ની રકમ આપી અને તે બાબતે સમાધાન કર્યું. ઠાકોરે પણ શેઠ મનસુખભાઈની વાતનો સ્વીકાર કર્યો છતાં સભવ છે કે, આથીએ પણ ઠાકોરને સતોષ થયો ન હોય,

એક દરે ઠાકોરનો રાજ્યારોહણ ઉત્સવ આનંદથી ઉજવાયો ઠાકોર અને જૈન સઘમા સંપૂર્ણ શાંતિ બની રહી, પરંતુ ‘ ઝઘડો ચાલે તો જ આપણી નોકરીને નિમકહલાલ બનાવી શકાય ’ આવી કામગીરી માટે ટેવાયેલા કર્મચારીઓને આ ‘ ઝં શાંતિ ’ નો રાજિદો બપ પસદ ન હતો, એટલે સમય જતા એ બપનો સૂર ધીમે ધીમે બદલાયો, અને અમલદારોની જે ભાવના હતી તેવો નવો ધધો ખેલવાની શરૂઆત થઈ

સને ૧૮૮૬-૨ખોપાનો પ્રશ્ન ઊભો જ હતો કાંપોં એજન્ટ કર્નલ જોનં ડબલ્યુ વોરસને સરકારને જણાવ્યું કે, સાર્વભોમ સત્તાએ ઠાકોર અને જૈન સઘની વચ્ચે પડીને યોગ્ય રસ્તો લાવવો જોઈએ નહિતર વધુ કાળ જતા વિશેષપણે સીધી રીતે વચ્ચે પડવું અનિવાર્ય બનશે સરકારે તેની આ સલાહથી આ ઝઘડાનો નિકાલ લાવવા તેને જ નીમ્યો.

૨૩ મા ઠાં કાંધાજી તથા ૨૪ મા ઠાં નાંધાજીએ પોં એં આર બારનવેલની દરમિયાનગિરિથી વિં સં ૧૭૭૮ ના માં શું ૧૫ તા. ૬-૧૨-૧૮૨૧ ને રાજ પોતાના ૪ હબર, રાજગોરના ૨૫૦

બાં દુલ્લેશય નરસિંહવાનજી વગેરે અમલદારોને નીમ્યા અને મરજી પ્રમાણે ગણતરી કરવાનું નક્કી કર્યું

નોંધ : પોલીટીકલ એજન્ટ આર. એચ. ડીટીએ તા. ૫-૧૨-૧૮૬૭ને રાજ વડવાણના મુકામેથી આપેલા ફેસલાની ર૧મી કલમમા સાફ સાફ જણાવ્યું હતું કે “દરમા ફેરફાર કરવાની માગણી થાય ત્યારે ગણતરી કરવાનું કામ કાઠિયાવાડની પોલીટીકલ એજન્ટ તરફથી નીમાયેલા માણસો અથવા સીવીલ સર્વેયર દ્વારા સરકારી અમલદાર તરફથી નીમાયેલા માણસો કરશે” આમ હોવા છતાં પણ રાજ્યે પોતે જ આપ ખુદ શતે ગણતરી કરવાનું કામ કર્યું

રાજ્યે સને ૧૮૮૧-૮૨ માં ચાત્રિકોની ગણતરીની વ્યવસ્થા બેઠકવી, પાલીતાણામાં ભૈરવપદમા ટીકીટ દ્વારા રાખ્યું. ત્રણ જાતની ટીકીટો બનાવી, પણ આથી તો ચાત્રિકોને હાડમારી વધી પરિણામે ચાત્રાણુઓ ઘટી ગયા રાજ્યે બનાવટી ચતિઓ મોકલી મારવાડ અને દક્ષિણના જૈનોને પાલીતાણાની ચાત્રાણે બોલાવ્યાં આ પ્રમાણેથી કાનપુર પાસેના કપૂ ગામના ૫-૬ જૈનો પાલીતાણા આવ્યા રાજ્યે આં ૭૦ની પેઠીના માણસોનો હેખાવ રચી તેઓનું સ્વાગત કર્યું, અને તેઓની પાસેથી આં ૭૦ની પેઠીની વિરુદ્ધનો તથા રાજ્યની પ્રશસ્તિ કરતો પત્ર લખાવી લીધો. રાજ્યે આં ૭૦નાં મુનિમ વગેરેને હેરાન કર્યાં. તેઓનાં કપર કેસ ચલાવ્યો અને હડ કરાવ્યો.

મુબઈ સરકાર આ હાડમારીની વિગત બજી, કાં સુરસિંહજીને મુબઈ બોલાવ્યા, ને કપકો આપ્યો. કાં સુરસિંહજી મુબઈથી પૂના જતાં મોડાગાડીમાં જ પાણીના અભાવે લૂંટકા બધ પડી જવાથી સને ૧૮૮૫-૮૬માં મરજી પામ્યા તેણે ભાયાતોની જમીન પણ હખાવી હતી અને પોતાના પુત્ર સામતસિંહને આદ્યપર અને પછેમામ એમ બે ગામ આપ્યા હતા.

૨૭, કાં માનસિંહજી—તેણે સૌ પ્રત્યે ઉદારતાનો વર્તાવ રાખ્યો. તેના સં ૧૬૧૮ના જોડ મુદિ ૮ તા. ૭-૬-૧૮૬૨ મુબવાસ્તા રાજ જન્મ થયો હતો અને સં ૧૬૪૨ના માં વડિ ૨ તા.

૨૩-૧૨-૧૮૮૫ના બુધવારના રોજ રાજ્યાભિષેક થયો હતો. તે તા ૨૮-૮-૧૯૦૫ના રોજ મરણ પામ્યા.

શ્રી ધનજી શાહ 'કાઠિયાવાડ લોકલ ડિરેક્ટરી'માં 'રજવાડાની પરિસ્થિતિ' વિભાગમાં લખે છે કે—

પાલીતાણા

ખીબ વર્ગનું સંસ્થાન

ક્ષેત્રફળ

૨૮૬ ચોરસ માઈલ

ગામ

૮૭

ઉપજ

રૂા. ૫૦૦૦૦૦

રાજ્યની સામાન્ય હકીકત

આ સંસ્થાન ગોહિલજાડ પ્રાંતના મધ્ય ભાગમાં આવેલું છે અને ત્યાંના રાજા ગોહિલ રાજપુત છે. ગોહિલો કાઠિયાવાડમાં આવ્યા, તે વખતે તેમના સરદાર સેજકજી નામે હતા. અત્યારના રાજાએ તેમની ઓલાદના છે, સેજકજીના દીકરા શાહજીએ અહીં ગાદી સ્થાપી હતી તેને કાતો જૂનાગઢના રા' પાસેથી અથવા પોતાના ભાઈ સારંગજી પાસેથી માડવીનો ટપો જાગીરમાં મળ્યો હતો તે પછી થોડી મુદત વીતતાં તેણે ગારિયાધાર જીતી તેઓએ ત્યાં ગાદી સ્થાપિત કરી, અને તે પછી થોડા સમયમાં પાલીતાણામાં ગાદી લઈ આવ્યા.

એવું કહેવાય છે કે, પાલીતાણાનું મૂળ નામ પાલીસ્થાન હતું તેમાં 'પાલી' એ ખૌદ્ર લોકોની ભાષાનું નામ છે અને સ્થાન એટલે ઠેકાણું, જ્યારે કાઠિયાવાડમાં ખૌદ્રમતનો ઘણો ફેલાવો થયો ત્યારે તેનું મુખ્ય મથક પાલીતાણા હતું.

સને ૧૮૭૭ માં દિલ્હીના મેળાવડા વખતે અહિંના ઠાકોર સાહેબને ૬ તોપોનું માન આપવામાં આવ્યું.

આ સંસ્થાનમાં ૧૫ ગુજરાતી નિશાળો અને એક કન્યાશાળા છે, અને તળ પાલીતાણામાં એક દવાશાળા છે.

રાજ્યકર્તા—ઠાકોર સાહેબ શ્રીમાનસિંહજી હાલ ગાદી ઉપર છે.

તેમનો જન્મ સ. ૧૬૧૮ ના જેઠ સુદિ ૮, તા. ૭, જૂન, ૧૮૬૨ ને
જુધવારના રોજ થયેલ અને સ. ૧૬૪૨ ના માગશર વદિ ૨ તા. ૨૭,
ડિસેમ્બર, સને ૧૮૮૫ ને જુધવારના રોજ જાદીનશીન થયા છે કે
તેણે કેઈ કેલેજ કે નિશાળમાં કેળવણી લીધી નથી, તોપણ તેઓ
અંગ્રેજી ભાષાનું સારું જ્ઞાન ધરાવે છે

મહાલ—આ સસ્થાનના બે મહાલ છે, ૧ પાલીતાણા અને
૨ આરિયાધાર.

પર્વત—પાલીતાણાથી આશરે ૧ માઈલ દૂર દક્ષિણ તરફ
શત્રુજયનો ડુંગર છે, જે જૈન ધર્મમાં ઘણો પવિત્ર ગણાય છે તે
હરિયાની સપાટીમાં ૧૬૭૭ ફૂટ ઊંચો છે ને તેના બે શિખરો છે
આખો ડુંગર દેરાથી જરેલો છે, જેમાં આદિનાથ, કુમારપાલ, વિમ
લચાહ, સપ્રતિ રાજા અને ચૌસુખના દેશ પ્રખ્યાત છે તેમનાં છેલ્લું
દેશ એટલું બધું ઊંચું છે કે, ૨૫ માઈલ છેટેથી તે દેખાય છે
હિંદુસ્તાનમાં જૈનધર્મના પાંચ પવિત્ર ડુંગરોમાં આ ચૌથી વધારે
પવિત્ર ગણાય છે, તેથી લાખો યાત્રાળુઓ દર વર્ષે અહીં આવે છે
દેશોની આસપાસ એક કિલ્લો બધાયેલો છે, આ ડુંગરના મધ્યે
અઝારશાપીરની જગા છે, પણ તે કિલ્લાની બહાર છે

નદી—પાલીતાણા સસ્થાનમાં ચેત્રુલ અને ખારી નદી છે
ખારી નદી આગળ જતા ચેત્રુલને મળે છે ” વગેરે, વગેરે.

સને ૧૮૮૫—એક તરફ ઠાં માર્ગસિકલને જૈનો સાથેના
બદલામાં ચોનાના પિતા ઠાં સૂરસિકલને જે રખડપટ્ટી કરતી પઠવી
હતી તે તેના ખાનમાં હતી જ આથી તેને આવા બગડાથી કટાળો
હતો; બીજી તરફ જૈનો પણ હરિયામાં રહેવું અને મગરમજ્જ સાથે
વેર બાંધવું’ એ સ્થિતિથી કટાળી બચા હતા ખામ હોવાથી બંને
પક્ષોએ મનમાં નિર્ધાર કર્યો કે—‘આપસમાં પ્રેમનો વર્તાવ રાખી
બચકની શાંતિ બની રહે તેમ કરવું’

ઠાં માર્ગસિકલ સને ૧૮૮૫ માં પાલીતાણાની બાદીએ બેઠા

તે વખતે જૈનોએ પાલીતાણા આવીને ઠાકોરનો સારો સત્કાર કર્યો, અને ગાદી બેસવાના ઉત્સવમાં પૂરો ભાગ લીધો, આ પ્રસંગે શેઠાણી હરકોરખાઈએ ઠાકોરની સામે રૂ. ૨૫૦૦૦) ની થેલી ધરી અને અમદાવાદ તેમજ મુખઈના જૈનોએ પણ મોટી રકમ આપી,

“ ઇબ્તરાના વખતમાં જે જૈન ધર્મશાળાઓ બની હતી તેની જમીન રાવળી હોય કે રાવળી ન હોય પણ રાજ્યને તેની રકમ મળવી જોઈએ ’ આ બાબતમાં ઠાકોરને અસતોષ હતો, ‘ માત્ર રૂપિયાની જ વાત છે ને ! ’ એમ કહી શેઠ મનસુખભાઈએ ઠાકોરના મનને સતુષ્ટ કરવા રાજ્યાભિષેકના પ્રસંગે રૂ. ૨૫૦૦૦) ની રકમ આપી અને તે બાબતે સમાધાન કર્યું. ઠાકોરે પણ શેઠ મનસુખભાઈની વાતનો સ્વીકાર કર્યો. છતાં સભવ છે કે, આથીએ પણ ઠાકોરને સતોષ થયો ન હોય,

એક દરે ઠાકોરનો રાજ્યારોહણ ઉત્સવ આનંદથી ઉજવાયો. ઠાકોર અને જૈન સઘમાં સંપૂર્ણ શાંતિ બની રહી, પરંતુ ‘ અઘડો ચાલે તો જ આપણી નોકરીને નિમકહલાલ બનાવી શકાય ’ આવી કામગીરી માટે ટેવાયેલા કર્મચારીઓને આ ‘ ઝંઝ શાંતિ ’ નો રોજિંદો જાપ પસંદ ન હતો, એટલે સમય જતાં એ જાપનો સૂર ધીમે ધીમે બદલાયો, અને અમલદારોની જે ભાવના હતી તેવો નવો ધધો ખેલવાની શરૂઆત થઈ

સને ૧૮૮૬-૨જોપાનો પ્રશ્ન ઊભો જ હતો કાંપોં એજન્ટ કર્નલ જોન૦ ડબલ્યુ વોરસને સરકારને જણાવ્યું કે, સાર્વભોમ સત્તાએ ઠાકોર અને જૈન સઘની વચ્ચે પડીને યોગ્ય રસ્તો લાવવો જોઈએ નહિતર વધુ કાળ જતા વિશેષપણે સીધી રીતે વચ્ચે પડવું અનિવાર્ય બનશે સરકારે તેની આ સલાહથી આ અઘડાનો નિકાલ લાવવા તેને જ નીચો.

૨૩ મા ઠાં કાંધાણ તથા ૨૪ મા ઠાં નાંધાણએ પોં એં આર બારનવેલની દરમિયાનગિરિથી લિં સં ૧૭૭૮ ના માં શું ૧૫ તા. ૬-૧૨-૧૮૨૧ ને રોજ પોતાના ૪ હબાર, રાજગોરના ૨૫૦

અને બારોટોના-૨૫૦) એમ કુલ ૪૫૦૦ નો રખોપા કરાર કર્યો, કરારની નીચે ઠાંઠાધાણ, ગોંઠાધાણ, ગોંઠા અબાલાઈ ઉતડણ, વીસાબાઈ ઉતડણ, બીજા સાક્ષીઓ તથા આરંભ આરંભવેલની સહીઓ છે (પ્રકર ૪૪, પૃ. ૨૪૭, ૨૪૮)

વોરસેન તા. ૮-૩-૧૮૮૬ ના રોજ ગોપનાથમાં ઠાંઠા માનસિદ્ધણ ગોઠેલ તથા શેઠ પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈ વગેરે જૈન આગેવાનોની વચ્ચે ૪૦ વર્ષનો નવો રખોપા કરાર કરાવ્યો. સુખઈ સરકારે આ કરારને મજૂરી આપી. આથી તા. ૧૩-૪-૧૮૮૬ ના રોજ ગોપનાથમાં આ કરાર બહાર પાડ્યો, જેનો સાચાસ આ પ્રકારે હતો.

(૧) જૈન ઠાકોરને હરસાલ રૂ. ૧૫૦૦૦) આપે.

(૨) આ કરાર તા. ૧-૪-૧૮૮૬ થી ૪૦ વર્ષ સુધી માલુ રહેશે.

(૩) બંને પક્ષકારોને ૪૦ વર્ષો બાદ સાલવારીની રકમમાં ફેરફાર કરવાની છૂટ રહેશે. પણ તેને મજૂર રાખવાની સત્તા અગ્રિય સરકારના હાથમાં રહેશે.

આરંભ એવં છીટી જે પહેલાના તા. ૫-૧૨-૧૮-૧૮૬૩ ના કરારમાં મલકુ-લેટલુ-જકાત બધ કરાવ્યાં હતા, છતાં જે ડબલ્યુ વોરસેને ઠાકોરના પક્ષમાં જકાતનો હક મુક્તિથી હાખલ કરાવ્યો. તેણે જણાવ્યું કે, પાલીતાણાના હરબારે જૈનોને હલકે હરે જગ્યા આપવી અને તેના બહલામાં જૈનો પાસેથી પોતાની પ્રજા પાસેથી લેવાતી જકાતના હરે જકાત લેવી. (તા. ૧૬-૩-૧૮૮૬ ની કલમ ૧૪ માં)

સર વોરસેને એક તરફથી જૈનો ઉપર જકાત નાખી છતાં બીજી તરફથી સરકારને જણાવ્યું કે, ઠાંઠા માનસિદ્ધણ જકાત બધ હરે છે, એમ જણાવીને તેની ઉદારતાના વખાણ કર્યા (કલમ ૧૦ મી)

એક હરે જૈનો ઉપર જકાત નાખી, જમીનના હર વધ્યા, અને સાથોસાથ જકાતના પણ હર વધ્યા. જૈનોને ઉપયોગમાં આવે તેવી હરેક ચીજોના હરમાં વધારો થયો. અને ઠાકોર માનસિદ્ધણ પણ વખાણ થયા.

આમાં વિચારણીય વસ્તુ એ છે કે, દસ્તાવેજોને અનુસરવું કે એજન્સીના આ લખાણને અનુસરવું ? એટલે વચલા ગાળાના દસ્તાવેજોનું હવે સ્થાન જ ન રહ્યું

સને ૧૮૮૫-૧૮૮૬- સૂરતના શેઠાણી જસકુ વરે પાલીતાણામાં ધર્મશાળા બાંધવાનું શરૂ કર્યું તેમા કડિયા અને મજૂરો પાલીતાણાના હતા એક મજૂરે ભૂલથી કે કોઈની શિખવણીથી પાસેની રાજ્યની જમીનમા રહેવા ચાર આનાની કિંમતનો એક પથ્થર ઉઠાવી, ધર્મશાળાના પથ્થરો સાથે મૂક્યો રાજ્યે ચાર આનાની કિંમતનો પથ્થર, છે એમ જણાવી શેઠાણીને જ ચોર બનાવી, ચોકીમાં બેસાડી અને રાજ્યની કોર્ટમાં કેસ ચલાવ્યો. પરિણામે સૂરતવાળાએ મુંબઈ સરકારને અપીલ કરી, જેમા રૂપિયા ચારથી પાંચ હજાર ખરચાયા

મુબઈના શેર બજારનો મોટો વેપારી શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ શત્રુજયની યાત્રાએ આવ્યો, તે અને ઠાકોર માનસિહજી વચ્ચે સાધારણ વાત ચાલતી હતી, એ વખતે શેઠ મુબઈના શેર બજારના બે તાજ બાદશાહ મનાતા હતા, શેઠ ઠાકોરને જણાવ્યું કે, ‘આ તીર્થનો ઝંઘડો કાઢી નાખો’ ઠાકોરે જવાબમા કહ્યું કે, ‘તમે કહો તો શત્રુજય તીર્થ તમને ભેટ આપી દઉં’

શેઠે કહ્યું ‘શેઠો અને સોદાગરો ભેટ લેવા ઇચ્છે નહી, તે તો રાજ-મહારાજઓના માન-સન્માન ઇચ્છે, તો મારે આ ભેટ ન લેઈએ, પણ જેટલી લેઈએ તેટલી રકમ માગો. ‘રકમ તમારી અને તીર્થ મારું.’

આ પ્રમાણે મૈત્રીભાવે વાત ચીત ચાલી, પણ કંઈ નિર્ણય થયો નહી શેઠને એકાએક મુબઈ જવું પડ્યું અને તે વાત માત્ર વાત રૂપે જ બની રહી,

ઠાકોરે પ્રસંગ આવતા આ ખાનગી વાતચીતને આગળ ધરી સરકારને જણાવ્યું હતું કે, શત્રુજયનો પહાડ (મારો) પોતાનો છે એટલે હું તેને વેચી શકું છું વગેરે

સને ૧૮૯૦-૧૮૯૧-૬૧ માનસિહજી તે પછી બૂટ પહેરી,

મુખમા સ્પગગતી ચિરૂટ રાખી, શત્રુજય તીર્થ ઉપરની દૂકામા અને
દેરાસરામા ફર્યા. જૈનોએ તેને તેમ કરતા રોક્યા, પણ તેણે કોઈનું
માનતું નહીં અને તીર્થ અયવિત્ર બનાવું.

જૈનોએ આ હક્ષિકત એજ સીને જણાવી. પ્રથમતો જૈનોને આનો
ન્યાય હેવા માટે રાજ્યની કોર્ટમા જવું પડ્યું, તે પછી એજન્સીએ જ
આ વાત હાથમા લીધી, એજન્ટ દુધી ગવર્નર કનૈલ કેનેડીએ આ
કૃત્યને વખોડવાલાયક બહેર કયું, અને એજન્સીના ગેજેટમા
નોટિસ છપાવી બહેર કયું કે, “કોઈએ શત્રુજય પહાડ ઉપર,
દૂકામા કે દેરાસરામા બીડી પીતા કે ભેડા પહેરીને જવું નહીં ”
આ ઝણડામા બંને પક્ષોને હારો રૂપિયાનો ખર્ચ થયે.

રાજ્યે મહાદેવના પગલાનો કેસ ચલાવ્યો. તેને માત્ર જૈનોની
અભગ માલિકીમા ફળદ કરવી હતી, પરંતુ કિસ્સામા જૈનોનો જ
કબજો હતો.

થેઠ લાલભાઈ દલપતભાઈ આ નિમિત્તે અતરવાયણ (અતર
પારણ) કરીને રાજકોટ ગયા, ત્યાં ઉપવાસના દિવસે કેસનું કામ
ચાલ્યું અને ઉપવાસના જ રાજકોટથી પાછા વળ્યા. તેમણે બીજે
દિવસે અમદાવાદ પારણ કર્યું.

રાજ્યે જૈનોની અભગ માલિકીમા ફળદ કરવા પીરની જગાની
મરામત કરવાના બહાને પહાડ ઉપર જમાવાર કર્યો, જૂનો વગેરે
મોકલાવ્યા. જૈનોએ આ મરામતમા વાધા લીધો. આમા પણ બંનેને
મલ્લો ખર્ચ થયો.

રાજ્યે મહાદેવની ફેરી માટે પણ આવી જ તજવીજ ગોઠવી.
પહાડ ઉપર જૈનોનો દારૂગોળો હતો. જૈનોએ ગવર્નર સર
ફિલીપ્સ જેમ્સ ક્યુચન, ગવર્નર રીચર્ડ ટેપલ વગેરેને દારૂગોળો
ભરી મોટી જ બક્ષી તોપોથી સલામતી આપી હતી. રાજ્યે મુનિમને
કેસ કરી દારૂગોળો લઈને તેનો નાશ કર્યો. આમ રાજ્યે જૈનોના
તીર્થરક્ષણના સાધનોનો પણ નાશ કર્યો.

આમ અનેકવિધ કનડગતો ચાલુ રહી. પાલીતાણાના બરોટો

પણ રાજ્યની હુકુમી ધાધલ કરતા હતા શેઠ જીવાનમલજીએ
ખારોટોની આંધળી સત્તાને મર્યાદિત કરી

સને ૧૬૦૫ (સં ૧૬૬૧)—ખારોટ હઠીસિગના દીકરા
દીવાસિગે તા. ૧૦-૪-૧૬૦૫ (વિંચ ૦ ૧૬૬૧ ના ચૈત્ર સુદિ ૬ ને
મગળવારે પાલીતાણાથી તળેટીના રસ્તામા પબળી તાર્કિક મુનિ શ્રી
દાનવિજયના શિષ્ય મુનિ દીપવિજયજી કે ધર્મવિજયજી ના
મો ઉપર કામળી ઢાંકી ગળુ દળાવ્યું, તેમજ તા ૧૨-૪-૧૬૦૫
(સં ૧૬૬૧ ના ચૈત્ર સુદિ ૮) ને ગુરુવારે ખારોટો તથા ઠાં
માનસિહજીના અમલદારો અને અગરક્ષકો વગેરે ૪૦ જણા દારૂ
પી, હાથમા ધોકા લઈ મુનિ દીપવિજયજીને મારવા માટે પહાડ
ચડ્યા, તીર્થના ચોકીદારોએ મોટો દરવાજો બંધ કર્યો છતાં ધાધલ
કરનારે જખરજસ્તી કરી દરવાજો ઉઘડાવ્યો.

પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી ચારિત્રવિજયજીએ દાદાગુરુ આં વિજય-
કેમલસૂરિ અને પૂં મં હંસવિજયજી વગેરેની આજ્ઞા લઈ
ખારોટોની સામે થઈ ખારોટોના પડતા ધોકાઓની સામે આડો દાડો
ધરી, પોતાનો બચાવ કર્યો આથી તે ધોકા ખારોટોની ઉપર જ પડ્યા.
ખારોટોની ૨૨ ડોળીઓ ભરાણી, અને પહાડની નીચે ગઈ ગુરુજીએ
મુનિ શ્રી દીપવિજયજીને એ રીતે બચાવી લીધા

(શ્રી ચારિત્રવિજય, પૃ. ૫૦, ૫૧)

ગુરુદેવ દાદાગુરુની આજ્ઞાથી ઘેટીના રસ્તે થઈ સાજ સુધીમા
ખોટાદ જઈ પહોંચ્યા તે પછી કેસ ચાલ્યો

જૈનો આ ધાધલથી ખારોટો પ્રત્યે નારાજ થયા અને તેમની
અધોદશા બેઠી

સને ૧૬૦૫—ખારોટોએ આ ઝઘડાના કારણે આવક ઘટવાથી
ગુસ્સે ભરાઈ વિના કારણે આં વિજયવલ્લભસૂરિના શિષ્ય પં
સોહનવિજય જ્યારે તેઓ શહેર બહાર ઠલ્લે ગયા હતા ત્યારે પકડી,
હાથ-પગ બાંધી, કાટાવાળા ખાડામા ધકેલી દીધા વિવેકી જૈનો
માને છે કે “શ્રી જૈન સઘે જૈન મદિરો આ ખારોટોનો

જૂલારો ચલાવવા માટે બનાવ્યા નથી.” આજે ઠેત્રિસના લોકશાહી શાસનમાં મહારાજા રાજા જમીનદારો બગીચાદારો ચોકા કે સામુદાયિક લાગા વગેરે કંઈ રહ્યાં નથી. અને લોકશાહી તત્ત્વે શત્રુબંધ તીર્થનો રખોપાકર પણ માફ કર્યો છે (પ્રકૃ ૪૪, પૃ. ૨૭૫, ૨૭૬) તો હવે બારોટોની બાબતમાં પણ આવું સ્વતંત્ર વલણ રાખી, તેઓની સાથેનો આ વિચિત્ર સબંધ હટાવી દેવો જોઈએ અને જૈન સંઘે સહાને માટે સ્વામ્યથી બની રહેવું જોઈએ.

ઠાકોર માનસિંહ ભયંકર બ્યાધિ હોગવ્યા પછી તા ૨૮-૮-૧૯૦૫ માં મરણ પામ્યા.

સને ૧૯૦૬-૧૯૦૭—૪મ્મમાંથી શા. દેવશી પુત્રીનો યાત્રાસહ પાછીતાણા આવ્યો, ત્યારે રાજ્યે તેમને સમજાવી આ. ૪૦ ની પેઢી વિરુદ્ધ તૈયાર કર્યા, બદ્ધિત સંઘે રાજ્યની અનુકૂળતાની પ્રશ્ન કરી અને રાજ્યને માનપાત્ર આપ્યું, અને રાજ્યને રૂ. ૨૦૦-૩૦૦) લેટ આપ્યા.

આ. ૪૦ ની પેઢીના વડાની જોડ બારી શહેરમાં સીંઠ ભજન મહાદેવની જગામાં પડતી હતી. રાજ્યે ‘બહી રાણીએ કથન કરવા આવે છે’ એવું બહાનું બતાવી પોતાની સત્તા વાપરી તે બારી બંધ કરી, અને તેની મજૂરીનો ખર્ચ આ. ૪૦ ની પેઢીનો સગરામ વેચી વસૂલ કર્યો.

૨૮-ઠા. બહાદુરસિંહ—ઠા. માનસિંહ સ. ૧૯૬૨ (સને ૧૯૦૫) માં મરણ પામ્યા, ત્યારે નરેશ બહાદુરસિંહની છ મર છ વર્ષની હતી તે સગીર વયના હોવાથી જોગન્સીએ પાછીતાણામાં રાજ્ય ચલાવવા માટે પોતાના જોગટો મોકલ્યા.

(૧) જોડમિનિસ્ટ્રેટર ટયૂડર જોગવન—તે રાજ્ય ચલાવવામાં બ્યવહારકર્મ હતો.

(૨) જોડમિનિસ્ટ્રેટર મેજર એચ. એમ. સ્ટ્રોગ તે સીધા સારો, સમજદાર અને લોકપ્રિય અમેજ અમલદાર હતો.

લોકો આ જોગટ વિશે જોમ કહેતા કે, સોનગઢમાં જે આસી.

પોં એજન્ટ મિં મિકસ છે, તે ઉગ્ર સ્વભાવનો અગ્રેજ છે, જ્યારે પાલીતાણામા મેજર સ્ટ્રોંગ છે, તે ઠંડા સ્વભાવનો અગ્રેજ છે. તેણે પાલીતાણામા પાચ વર્ષ રાજ્ય કર્યું.

તેના સમયમા તા. - ૧૯૧૩ વિં સં ૧૯૬૬ ના જેઠ વદિ ૮ ની રાતે પાલીતાણામા પ્રજાસહારક જળપ્રલય થયો હતો, તે વખતે જૈન ગુરુકુળ રાજ્યના બહાદુર બિલ્ડીગમા હતું મધ્યરાતે પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી ચારિત્રવિજયજી કચ્છીની પ્રેરણાથી ગુરુકુળના કાર્યકરો, અધ્યાપકો અને વિદ્યાર્થીઓ વગેરેએ આ હોનારતમાથી ૪૦૦ માણસો, બીજા પશુઓ વગેરેના પ્રાણ બચાવ્યા હતા અને તે સૌની ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો હતો.

મેજર ટ્રોગે રાજ્યના પારસી ખાનસાહેબ ડાં હોરમસજી કાવજી બવરાના ચીફ મેડિકલ ઓફિસરના રિપોર્ટથી “આ મહા ઉપકારની હકીકત” જાણી સવારે ગુરુકુળના મકાનમા આવી, ગુરુદેવનું ભાવભીનું સ્વાગત કર્યું. તેમણે ‘ટાઈમ્સ ઓફ ઈન્ડિયા’ વગેરે દૈનિક પત્રોમા આ ઉપકારીઓનું વર્ણન પ્રકાશિત કરાવ્યું અને ગુરુદેવ વગેરેનો ફોટો લેવરાવી તેની નકલ રાજ બહાદુરસિંહજીને મોકલી.

મેજર ટ્રોગે થોડા દિવસ પછી ગુરુમહારાજને કહ્યું “આપે પાલીતાણાની પ્રજા ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે બહલામા રાજ્યે કંઈ કરવું જોઈએ” ગુરુમહારાજને જણાવ્યું કે, “ગુરુકુળ માટે યોગ્ય જમીન મળે તો ઠીક રહેશે”

આ વાત પછી મેજર ટ્રોગે વિલાયતમા ભણુતા બાળરાજ બહાદુરસિંહની સમ્મતિ મેળવી, જૈન ગુરુકુળને ઓછી કિંમતથી જમીન આપી તેમા મકાન બનાવવા તેણે પોતે આવી સં ૧૯૭૦ ના વૈં શું ૩ને રોજ ગુરુકુળના નવા મકાનનો પાયો નાખ્યો, અને ગુરુકુળને આબાદ કરવા દરેક પ્રકારે મદદ કરી.

પાલીતાણા નરેશ શ્રી બહાદુરસિંહજી કેં સી. આઈ એ સં ૧૯૭૭ વૈં ૧૦ ૧૧ તા ૧૩-૫-૧૦૨૬ના રોજ ગુરુકુળમા મોટા મેલાવડામા ગુરુકુળમા કેં ભાં વિદ્યાર્થીગૃહનું ઉદ્ઘાટન કર્યું હતું.

ગુરુદેવની કૃપાથી જૈન સંઘના કામમાં પાલીતાણા રાજ્ય તરફની આ પહેલ વહેલી સહાનુભૂતિ લેખાય છે

બહાદુરસી ગણ સને ૧૬૧૬ ના નવેમ્બર મહિનામાં પાલીતાણાની ગાદીએ બેઠા

પાલીતાણાના નરેશ રજોપાકરાને આલીશ વર્ષ થઈ જવાથી તા. ૧૩-૪-૧૬૩૬ થી રજોપાની રકમને પ્રથમ ઉઠાવવાના હતા.^૧ આથી ભારતના શ્રી જૈન સંઘે સં. ૧૬૮૨ ના પોષ સુદ ૧-૨-૩ ને રોજ અમદાવાદમાં એકત્ર મળી (૧) શેઠ સારાભાઈ ડાહ્યાભાઈની ઠોરવણી મુજબ ૨૧ વર્ષના મુવાન શેઠ ઠસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ ને શેઠ આ. કં. પેલીના પ્રમુખ પદે નીમ્યા અને

(૨) શત્રુજય તીર્થના ચાત્રા બાબત લણા વિચારના પરિણામે “ બહેર જૈન જનતાની જે ભાવના હોય તે મુજબ આમળતું પગલું લેવા નક્કી થયું હતું ” “ પરંતુ ગામે ગામના જૈન સંઘમાં રજોપા કરે હતો તે જ ચાત્રાવેશે બન્યો છે તેને બંધ કરવો ” એવી ભાવના જોશ્વાર બની. અને ભારતના જૈન સંઘે એક અવાજે દુસ્ત માટે શત્રુજયની ચાત્રા બંધ કરવા નક્કી થયું. આ ચાત્રા જે દિવસથી બંધ થઈ તે દિવસે મુંબઈ ગુજરાત અને સૌરાષ્ટ્રના પ્રસિદ્ધ ગુજરાતી અખબારોએ પોતાના પ્રતિનિધિઓને પાલીતાણા મોકલી પુરી તપાસ કરાવી, પોતાના છાપામાં તે ચાત્રાના કરોના દબો રજુ કરી, હુકમ દ્રાવક સમાચાર રૂપે વર્ણન આપ્યું હતું

૧. અમેએ સં ૧૬૮૧-૮૨માં વડવાણ કૃપથી અમદાવાદ શેઠ આ. કં. પેલીને આ ભાવતાના લગભગ ૧૮ પત્રો લખ્યા હતા.

અમારી પાસે પશુ સં. ૧૬૬૧ના બા. વ. ૮ મુજાર આપે મુદ. ૭ મુજાર, તથા આ. વ. ૧૧ મોમવાર તેમજ સં ૧૬૮૨ માં મુ. ૫ કા. મુ. ૧૧ અને માચસર મુ. ૩ મુજારના પત્રોની કાપી નકલો છે. બી. ૧ પત્રો અમદાવાદમાં મેં આ. કં. પેલીના ફત્તરમાં મુરસિલ દરી

તથા શેઠ આ. કં. પેલીએ અમેને અમારા તમામ પત્રોની તા. ૧૫-૧ - ૧૬૭૫ તથા તા. ૨૦-૬-૧૬૭૫ (સં ૧૬૮૧ બા. વ. ૧૩) વમેરે રિતસેએ પત્રો આપી હતી તેમ જ તા. ૨૦-૬-૧૬૫૨નું મેમોરિઅમ પણ મોકલ્યું હતું

ભારત જૈન સંઘે આ રીતે સં ૧૯૮૨મા શત્રુજય તીર્થની યાત્રા બંધ રાખી હતી. અમારામાથી મુનિ શ્રી ન્યાયવિજયજીએ આ પ્રસંગે જૈન સંઘ અને પાલીતાણા ઠાકોરની જુની મૈત્રી, તથા વિરોધના પ્રસંગોની બાબત જુદા જુદા છાપાઓમાં વિવિધ લેખો આપી ઘણી છણાવટ કરી હતી જેમાથી જૈન અજૈન જનતાને ઘણો ઇતિહાસ જાણવા મળ્યો. હવે જે ઇતિહાસના મુદ્દાઓ ઉપર આવી ગયા છે

તા. ૨૬-૫-૧૯૨૮ ના રોજ સીમલામા વાયસરોય ઇરવીનની દબલગીરિમા દરબાર બહાદુરસિંહજી કેં સીં આઈ અને જૈન સંઘના આગેવાનો આં કં ની પેઠી વગેરેએ આપસમા મળીને શત્રુજય તીર્થની સમસ્ત બાબતમા અત્યાર સુધીના પ્રશ્નોના ઉકેલ રૂપે કરેલા સમાધાનના કરારો આ પ્રમાણે છે

અમે અહીં વીરશાસનમાં પ્રકાશિત થયેલ કરારની અક્ષરશ નકલ આપીએ છીએ

શ્રી શત્રુજયના એગ્રીમેન્ટના (મમાધાન) કરારો.

તા. ૨૬-૫-૧૯૨૮—સીમલા

પાલીતાણા દરબારની વતી પાલીતાણાના નામદાર ઠાકોર સાહેબ અને હીંદુસ્તાનની મૂર્તિપૂજક જૈનશ્રવેતાબર સમુદાયની વતી શેઠ આણુદત્ત કલ્યાણજીની પેઠીની વચ્ચે થયેલા કરારનું લખાણ બહાર પડ્યું છે તે કરારની નીચે મુજબ કલમો છે

૧. શ્રી શત્રુજય પર્વત સને ૧૮૭૦ ની ૧૬ મી માર્ચના ઠરાવ નં ૧૬૪૧ માં નક્કી કરવામાં આવેલા જૈનોના હક અને તેમા બાંધેલી હદો અદર પાલીતાણા દરબારના રાજ્યમા છે અને તેનો એક ભાગ છે

૨ ધાર્મિક ઉપયોગ સારૂ તથા તેવાજ બીજા કામો સારૂ ગઠની અદર આવેલી બધી જમીન, ઝાડ, મકાન અને બાંધકામનો ઉપયોગ અને વહીવટ-ફક્ત પોલીસના કામ સીવાય પાલીતાણાના દરબારની કોઈ પણ જાતની હકુમત અને દબલગીરી સીવાય જૈનો કરવાને હકદાર છે

૩ જૈનોને ગઢની દીવાલો સારી સ્થિતિમાં રાખવાને તથા રીપેર કરવા તથા ફરી બાંધવાને માટે પરવાનગી માગવાની જરૂર નથી. પણ તેઓએ તેમ કરવામાં હાલની જગ્યા તથા ઉચ્ચાઈ પહોળાઈમાં ફેરફાર કરવાનો નથી. ૫ તુ તેઓ હાલના હૈયાત દેરાસરના કોઈ પણ ભાગને લગતી ગઢની દીવાલ હોય તો તે દેરાસરની ઉચ્ચાઈમાં ફેરફાર કરતા, ગઢની દીવાલનો બીજી દીવાલ પ્રમાણે ઉપયોગ કરી શકશે. તેઓને વળી ગઢની દીવાલોના બીજા ભાગો વધારેમાં વધારે પચીસ ફીટની ઉચ્ચાઈ સુધી વધારવાને છુટ છે.

૪ કરબાર તરફની કોઈ પણ ભતની હબલગીરી વગર ડુંગર ઉપરના ગઢ બહારના દેવાલયોનો જૈનો વહીવટ કરવા હકદાર છે.

૫. પમલા, ફેરીઓ અને છત્રીઓ જે ગઢ બહાર ડુંગર ઉપર આવેલા છે તે અને કુડ અને વીંચામાઓ (ઉવળના બે બહેરના ઉપયોગ સાડ વાપરવાની છુટ રાખી) જૈનોની માલીફીના છે અને જૈનો પરવાનગી મેળવ્યા સીવાય તેનું સમારકામ કરી શકશે.

૬ આ કુડમાં પાણી આવવાની નીકોને સમારકામ કરી, ચારી હાલતમાં રાખવાનું પાલીતાણા દરબારને કરવાનું છે.

૭ જૈનોને કોઈબી ભતની પરવાનગી માગ્યા સીવાય બહેરના ઉપયોગના સાથે ડુંગરની તલાટીથી તે ગઢ સુધી મોટા રસ્તાને નામે જોગબાતો રસ્તો અને તેની બાજુની દીવાલો કોઈ પણ ભતની પરવાનગી માગ્યા સીવાય જૈનો રીપેર કરી શકશે. અને બહેર પ્રબંધને તે રસ્તાનો ઉપયોગ કરવાની છુટ રહેશે.

૮ પાલીતાણા દરબાર પોતાના ખર્ચે નીચેના સાત રસ્તાઓ નિભાવવાના છે (૧) મોટા રસ્તાથી ધીપુજની ટુકે જતો રસ્તો. (૨) યેટીની પાશંગાનો રસ્તો. (૩) રાહીયાલાની કેડીનો રસ્તો. (૪) છ ગાઉના ડુંગરનો રસ્તો. (૫) ચેત્રુજી નદીની કેડી (૬) દોઢ ગાઉના ડુંગરનો રસ્તો અને (૭) છ ગાઉ રસ્તાને મળતા શાખા રસ્તાઓ અને બીજા રાહીયાલા રસ્તાથી નીકળી છ ગાઉના ડુંગરને

મળતા રસ્તાઓને લગતું સમારકામ કરી સારી હાલતમા રાખશે અને જૈનોને તે ઉપર અને તે રસ્તે જવા આવવાની સંપૂર્ણ છુટ છે

૯ મી કેન્ડીના રીપોર્ટમા દર્શાવ્યા પ્રમાણે જૈનેતર દેવસ્થાનોની હકુમત જૈનોની રહેશે આની અદર ઇંગારશાપીરનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, અને મહાદેવનુ દેવળ બહાર રાખવામાં આવ્યું છે સદરહુ (દેવળ) સુરજ કુડ અને ભીમ કુડને ગઢમા રાખી, ગઢની દીવાલમાંથી છુટું પાડવું અને તેનો રસ્તો ગઢની બહારથી કાઢવો

૧૦ ગઢની અદર આવેલા દેવાલયો, ટુકો વિગેરે તેમજ ગઢ બહારના મંદિરો જોવા આવનાર ગૃહસ્થોના વર્તાવ માટે, વ્યાજખી નિયમો અને હુકમો કાઢવાનો જૈનોને હુક રહેશે પણ આ નિયમો અને આ હુકમો જૈનેતર મંદિરોની વ્યાજખી ને બરાબર પૂજને હરકત કર્તા હોવા જોઈએ નહી

૧૧ મોટા રસ્તાની હદ, ડુંગર પરના અને ગઢની બહારના દેવાલયો, પગલા, દેરીઓ, છત્રીઓ, વીશામાઓ, ટુકો એક નકશામા દર્શાવવામાં આવશે જે નકશો આ કરારનો એક ભાગ ગણાશે અને તે નકશો બન્ને પક્ષ તરફથી કબુલ રાખવામાં આવશે

૧૨ જૈન દેવાલયમા મૂર્તિઓ ઉપર ચઢાવવા સારૂ શેઠ આણુદલ કલ્યાણુલ તરફથી લાવેલા દાગીના તથા ઝવેરાત ઉપર પાલીતાણુ હરબાર કોઈખી જાતનો કર અથવા લાગો લેશે નહિ, આ માફી, શેઠ આણુદલ કલ્યાણુલના મુનિમ તરફથી આવેલા એકરારના આધારે આપવામાં આવશે

૧૩ આ કરારમા દર્શાવવામાં આવેલા જૈનોના હુક સબધમા અને તે કરારોનુ આ કરાર અનુસાર પાલન કરાવવામાં કાઈ વાધો ઉત્પન્ન થાય તો તે બાબતમા જૈનો તરફથી પાલીતાણુ રાજ્યના ઠાકોર સાહેબને અરજ કરેથી પોતે Executive તરીકે તે બાબતમા નીકાલ કરશે, અને જો જૈનો એવા નીકાલથી અસંતોષ પામે તો, મહેરશ્વાન ગવર્નર જનરલ એજન્ટ સાહેબને તે હુકમ સામે અરજ કરવાને હકદાર છે જે નામદાર, પક્ષકારોને સાલળીને પોતાનો ફેસલો આપશે,

ને તે ફેસલા ઉપર બન્ને પક્ષોને ઉપરી સત્તાઓને અપીલ કરવા હક રહેશે.

૧૪ પાલીતાણા હરબાર લેવાને બંને જૈનો પાત્રીસ વરસ સુધી દરેક વરસ વાસ્તે પુરી નક્કી કરેલી રૂા સાઠ હજારની રકમ આપવા કબુલ કરે છે. આનો અમલ તા. ૧ જુન ૧૯૨૮ થી શરૂ થશે અને પહેલાં હમો તા. ૧ જુન ૧૯૨૯ ને સિવસે અને ત્યારપછી વરસે વરસ ઉપલી તારીખે મુકત સુધી કરવો પડશે. આ અને ત્યારપછી મળવાની ઉપલી રકમ બદલ હરબાર સાહેબ જૈનો પાસેથી કોઈ પણ પ્રકારનો ચાત્રાકર અથવા લાગા નહિ નાખવાનું કબુલ કરે છે. આ રકમમાં રખોયુ મલકું વિગેરે સર્વે આવી બાબ છે.

૧૫ ઉપર દર્શાવેલી પાત્રીસ વર્ષની મુકત પુરી થએથી કોઈની પક્ષકારને ઉપર જણાવેલી મુકદ્દર કરેલી રકમમાં ફેરફાર કરવા અરજ કરવાની છુટ છે, અને તેવે વખતે બન્ને પક્ષોને સાબળીને એવો ફેરફાર મંજૂર કરવો કે નહિ એ બ્રિટીશ સરકારની મુનસફી ઉપર રહેશે. આવી દરેક વખતે ઘોઘસ રકમ કેળી કરાવવી, અને કેળી મુકત સાફ કરાવવી તે બ્રિટીશ સરકાર નીયત કરશે.

૧૬ સહરકુ રકમ, મુકત પુરી થએ એક મહિનાની અંદર ભર પાઈ ન થાય તો પાલીતાણા હરબારે તે પછી કેમ વર્તવું તે બાબતમાં નામદાર ગવર્નર જનરલના એગ્રટ સાહેબ નક્કી કરશે.

આગલા કુકેમો રદ.

૧૭ મુબઈ સરકારના પોલીટીકલ ડીપાર્ટમેન્ટના નં. ૧૮૩ T ડી.ના તા. ૫-૭-૧૯૨૨ના તથા નંબર ૪૪-૧-૬ના તા. ૨૫-૫-૧૯૨૩માં જણાવેલા મુબઈ સરકારના કુકેમો તથા નામદાર સેક્રેટરી ઓફ

૧ ટાઈમ્સ ઓફ ઈન્ડિયા વિગેરે વતમાન પત્રોમાં આ (૧૬ માં) અમમાંથી In the event of the said. સર્વે પછી નીચે દર્શાવેલ સર્વે સ્ત્રી અથવા જણાય છે તે મૂળ કારનામાં તે સર્વે નીચે પ્રમાણે છે

Annual payment not being made within a

(તા. ૧-૬-૧૯૨૮ ને જૈન ધ્ર ૪૧)

સ્ટેટસ ઓફ ઇન્ડિઆના હુકમો જે મુખર્ સરકારના નખર ૧૨૮૧ Bના તા. ૬-૧૦-૨૪ના કાગળથી બહાર પાડવામા આવ્યા હતા, તે આ કરારની વિરુદ્ધ અથવા મળતા ન હોય તે આખો અથવા તેના તેટલા ભાગનો અમલ બધ પાડવામા આવ્યો છે (તેને રદ સમજવા)

૧૮. બધી અપીલો તથા અરજીઓ જે પક્ષકારોએ આ કરારમાં જણાવેલી બાબતો સબધી કરી હતી તેનો આ કરારથી નીકાલ કરવામા આવ્યો છે, તેમ સમજવું

૧૯. દરબાર શખ્દમા પાલીતાણા રાજ્ય આવી જાય છે, જ્યારે જૈન શખ્દનો અર્થ હિંદુસ્તાનના મૂર્તિપૂજક જૈનસ્વેતાખર જૈનસમુદાય વતી શેઠ આણુદજી કલ્યાણજીના હાલના અને તેમની પછી આવનારા વહીવટદારો થાય છે

૨૦ આ કરારનામુ બન્ને પક્ષોએ રજુ કર્યું છે, અને તે ઉપર તા ૨૬-૫-૧૯૨૮ ના રોજ હીંદી સરકારે બહાલી આપી છે

સહી કીકાભાઈ પ્રેમચંદ	}	(સહી) બહાદુરસીંહજી.
„ કે એમ નગરશેઠ		ઠાકોર સાહેબ પાલીતાણા
„ માણેકલાલ મનમુખભાઈ		સાક્ષીઓ,
„ સારાભાઈ ડાહ્યાભાઈ		અમારી રૂબરૂ,
„ અમૃતલાલ કાળીદાસ		
પ્રતાપસિંહ મોહોલાલભાઈ	}	(સહી) સી એચ સેતલવડ
જૈન કોમના સ્વીકારેલા પ્રતિનિધિઓ		(સહી) ભુલાભાઈ જે દેસાઈ

તા ૨૬ મે ૧૯૨૮ ના રોજ સીમલા મુકામે ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડિઆ તરફથી બહાલ અને મજબૂર કરવામા આવેલું

(સહી) ઇરવીન વાઈસરોય અને ગવર્નર જનરલ (તા. ૨૬-૫-૨૮)

(વિશેષ માટે જુઓ તા ૧-૬-૧૯૨૮નું વીરશાસન પૃં ૫૪૬-૫૫૦ પું ૬, અક ૩૬ મો, તથા તા ૨-૬-૧૯૨૮નું સાપ્તાહિક “સૌરાષ્ટ્ર” પૃં ૧૩૩૫-૧૩૩૬, પુસ્તક ૭ અક ૩૪ મો, તથા તા ૧-૬-૧૯૨૮ નું સાપ્તાહિક “જૈન” પૃં ૪૦૬, ૪૧૦)

લોકશાહી સૌરાષ્ટ્રે કચ્છ તીર્થંકર માફની બાહેરાત

પાલીતાણાના નરેશ બહાદુરસિંહજી કે. સી. આઈ અને પ્રવેતામ્બર જૈન સઘના આગેવાન ગૃહસ્થોએ તા. ૨૬-૫-૧૯૨૮ને દિવસે સીમલામાં લોક ઈશ્વરીનની રૂબરૂમાં અને તેની હરમ્યાન ખિરિમાં પરસ્પરની વાટાઘાટથી શત્રુજય તીર્થ ખાબત સમજૂતિનો ખરડો નક્કી કર્યો હતો, તેમાં ૨૦ કલમો હતી. જેની નકલ ઉપર આવી ગઈ છે જેની ૧૪મી કલમમાં એવી બ્યવસ્થા હતી કે-જૈનો તા. ૧-૬-૧૯૨૮થી હરસાલ પાલીતાણાના હરબારને ૬૦ હબ્બર રૂપીયા આપે. અને હરબાર જૈનો પાસેથી બીજો કોઈ કર લે નહીં અને યાત્રાળુઓના બાનમાલનું રક્ષણ કરે. મોડાએક વર્ષ એમ ચાલ્યું.

પછી ભારતદેશ તા. ૧૫-૮-૧૯૪૭ના પ્રાત કાળથી સ્વતંત્ર થયો. અને ભારતના હેશી રાજ્યો સુને ૧૯૪૮માં સ્વતંત્ર ભારતમાં ભટ્યા. આ અવસરે પાલીતાણાના હરબારની ભાવના હતી કે “જૈનો આ વિલીનકરણ પહેલા શત્રુજયપક્ષાડને વેચાતો લઈ લે. અથવા રજોપાની અમુક રકમ શેકડી આપી દે તો, જૈનો હંમેશને માટે આ પક્ષાડના કાયની માલિક બની બચ. પરિણામે હંમેશને માટે રજોપાકર કે બીજા કરમાંથી મુક્ત બને.”

જૈનસઘના આગેવાનોને હરબારની આ ભાવના માટે હરબાર પ્રત્યે માન ઉપજ્યું પણ વિશેષ વિચાર વિનિમય કરતા જણાયું કે “સ્વતંત્ર ભારતમાં મોટા નાના રાજ્યો બગીચાશા અને જમીન હારોની સલામતી કેટલા પ્રમાણમાં જળવાયે, તેની કલ્પના આજે કરી શકાય નહીં તો આ પરિસ્થિતિમાં જૈન સઘ હરબાર પાસેથી આ પક્ષાડને ખરીદે કે રજોપાકર બંધ કરાવે. તે સલામતી વાળી યોજના નથી જ એન્હો જૈનોએ તેમ કરવામાં સઘનું હિત જોયું નહીં અને પક્ષાડ ખરીદવાની કે રજોપાકર બંધ કરાવવાની યોજનાને જતી કરી

પછીતો સૌરાષ્ટ્રનું લોકશાહી રાજ્ય સ્થપાયું ત્યારે પ્રવે.

સંઘના આગેવાનો શેઠ કસ્તૂરભાઈ વિગેરેએ સૌરાષ્ટ્ર સરકારને મળી, વિનંતિ કરી કે પાલીતાણાનું રાજ્ય શત્રુજય તીર્થના યાત્રિકો પાસેથી જે કર લે છે. તે આ બિન-સાપ્રદાયિક લોકશાહીમા સર્વથા બંધ કરવો જોઈએ.

આથી સૌરાષ્ટ્રની લોકશાહી સરકારે તા. ૧૯-૩-૧૯૪૮ ને રોજ પાલીતાણા રાજ્ય જેનો પાસેથી જે કર લે છે તે લેવાનું સદાને માટે બંધ કર્યું અર્થાત્ “લોકશાહી રાજ્યમા આવો કર ન લેવાય” એમ સ્પષ્ટતા કરી લોકશાહી રાજ્ય સ્થપાયું, ત્યારથી કાયમને માટે યાત્રાકર માફ કર્યો.

ત્યારબાદ સૌરાષ્ટ્ર રાજ્યના સેક્રેટરીએ રાજકોટના સૌરાષ્ટ્ર સચિવાલય તરફથી આ કર મુક્તિની (૧) જોઈન્ટ સેક્રેટરી નાણાખાતુ (૨) એકાઉન્ટ જનરલ ચૂનાઈટેડ સ્ટેટ ઓફ સૌરાષ્ટ્ર (૩) સેક્રેટરી રાજ્ય પ્રમુખ (૪) કલેક્ટર ગોહિલવાડ છત્તો (૫) શેઠ કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ અમદાવાદ (૬) શેઠ આણુદળ કલ્યાણજીની પેઠી પાલીતાણા (૭) સુપરિટેન્ડેન્ટ ગવર્મેન્ટ છાપખાતુ કે જે સૌરાષ્ટ્ર અંગેની બાબત પત્રિકા (ગેઝેટ) છાપે છે તે સૌને આ કરમુક્તિના લખાણની એકેક નકલ મોકલાવી આપી હતી

સૌરાષ્ટ્રગેઝેટ પત્રિકાએ તા ૨૬-૮-૧૯૪૯ને રોજ અંગ્રેજીમા આ કરમુક્તિની જાહેરાત કરી હતી જેમા તેણે પાંચ કલમો આપી પૂરી વિગત આપી હતી.

આ કરમુક્તિના લખાણની મૂળ નકલ તથા ગેઝેટની નકલ શેઠ આં કં પેઠી પાસે અમદાવાદમા સુરક્ષિત છે

નોંધ અમને વિં સં ૨૦૧૮ના ભાં વ ૭ ગુરુવાર ને તા ૨૦-૯-૬૨ના રોજ અમદાવાદમા શેઠ આં કં ની પેઠીના પ્રધાન મુનિમ શ્રી શિવલાલ કેશવલાલે આં કં ના ચપરાસી અલીમીયા સાથે આની અંગ્રેજી નકલ મોકલી હતી અમે તેના આધારે આ લખ્યું છે

૨૯ ઠાં શિવકુમાર—

(—પાલીતાણા તાલુકાના હેડનાસ્તર તથા પ્રાથમિક શાળાઓના સુપરવાઈઝર માસ્તર ચાંપશી ગુલાબચંદ શાહે સં ૧૯૮૦ (સને ૧૯૨૪)માં રચેલી પાલીતાણા સંસ્થાનની શાળોપયોગી ભૂગોળ, (આવૃત્તિ ૫, મી)નો ‘ઇતિહાસ વર્ણન’ વિભાગ પાન ૨૬ થી ૩૬ના આધારે.)

ગામ પૂલપરા, પોં માણસા, એલન્સી મહીકાંકાના વતની શાં ગોપાલદાસ હેમચંદ જે રાજકોટ એલન્સીના હક્તરના વ્યવસ્થાપક હતા, તેમણે સને ૧૮૨૦ થી ૧૮૬૩ સુધીની ‘જૈન સંઘ તથા ઠાકોરની અરજીઓ વગેરેનો સંગ્રહ” અને બીજા હક્તરના આ બાબતના કાગળો તપાસી, એક સાલવારી સાથેની નોંધ તૈયાર કરી હતી. અમે તેના આધારે આ ઇતિહાસમાં યતુજય વીર્ય બાબતનું લખાણ લખ્યું છે.

પ્રકરણ : પિસ્તાલીસમું

પૂ૦ શ્રુતધર આ૦ શ્રી દેવેન્દ્રસૂરિશ્વરજી

તેષામુમૌ વિનેયૌ શ્રીમાન્ દેવેન્દ્રસૂરયઃ ।

શ્રી વિજયચન્દ્રસૂરિ દ્વિતીયોઽદ્વૈતકીર્તિભરઃ ॥

(—ધર્મરત્ન પ્રકરણ ટીકા)

જગજ્જનિતબોધાનાં તેષાં શુદ્ધચારિત્રિણામ્ ।

વિનેયા સમજાયન્ત શ્રીદેવેન્દ્રસૂરયઃ ॥

(સ૦ ૧૩૨૩ થી ૧૭૨૭ ની સ્વોપજ્ઞ કર્મગ્રંથ ટીકા, શ્લોક૦ ૫)

સોઽમૂદ્ ગુરુઃ કોઽપિ નવઃ કવિસ્તુતો

મિત્રારમાધ્યસ્થઘરો બુઘપ્રિયઃ ।

તત્ત્વોક્તિમિર્નાસ્તિકદર્શનં ક્ષિપન્

શિવજ્ઞરો માર્ગયુતોઽપિ દેહિનામ્ ॥

(—આ૦ —મુનિસુદરસૂરિકૃત ‘ગુર્વાવલી’ શ્લોક૦ ૧૧૨)

વશ શેઠ પૂર્ણદેવ પોરવાડના વશમાં અનુક્રમે ૧ પૂર્ણદેવ,
૨ વરદેવ, ૩ સાઠલ અને ૪. ધીણાકે થયા

ધીણાકના બીજા ભાઈ ક્ષેમસિંહ અને ચોથા ભાઈ દેવસિંહે
આ૦ જગન્નથદ્રસૂરિ પાસે દીક્ષા લીધી હતી, (—પ્રક૦ ૪૫, પૃ૦ ૧૩૦)
અને ભાઈઓ પૈકી દેવસિંહે પહેલા બચપણમાં જ દીક્ષા લીધી
હતી, જે છેવટે આ૦ વૃદ્ધદેવેન્દ્રસૂરિના નામથી ખ્યાતિ પામ્યા

સ્વભાવ-આં દેવેન્દ્રસૂરિ શાત સ્વભાવી, ક્રિયાપ્રવર્તક, સંવેગી વિદ્વાન, પૂર્વકાળના ગીતાર્યોને આદર કરાવે તેવા જ્ઞાની તથા ચારિત્રનિષ્ઠ, શાંત ઉપદેશક, મોટામથકાર. અને શાસ્ત્રનપ્રભાવક હતા. આં જગન્નથદ્રસૂરિએ ક્રિયાદ્વાર કર્યો ત્યારે “ આં દેવેન્દ્રસૂરિ અને ૫૦ દેવભદ્રગણિ તેમના સહયોગી હતા.” (પ્રકં ૪૪ પૃં ૫) સ્થાવર છે કે, આં દેવેન્દ્રસૂરિને સં ૧૨૮૫ માં આચાર્યપદ મળ્યું હોય. તેમના શાત રસુવાળા વાત્સલ્યભર્યા મીઠા ઉપદેશથી જ જાણીતા હતા. ૪૪મા આં મહેન્દ્રસિંહસૂરિએ સં ૧૩૦૭ લગભગમાં ધરાદમાં ક્રિયાદ્વાર કરી શુદ્ધમાર્ગ સ્વીકાર્યો હતો. (પ્રકં ૪૦ પૃં ૫૨૨)

મેવા નો રાણો જૈનસિંહ, રાણો નેજસિંહ રાણી જયતલાદેવી રાણો સમન્સિંહ વગેરે તેમના અનન્ય રાગી હતા. તેમના ઉપદેશથી રાણીજયતલાદેવી ચિત્તોહના કિલ્લા પર શામળિયા પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું જિનાલય બનાવ્યું. (-પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૬ થી ૩૩) રાણા તેજસિંહે પણ મેવાડમાં અભારિપાલન કરાવ્યું હતું. આચાર્ય દેવેન્દ્રસૂરિવરે શુદ્ધદેવની આથે શત્રુજય, ગિરનાર, આબૂ વગેરે યાત્રાઓ કરી હતી (પૃં ૩૩)

આં દેવેન્દ્રસૂરિ, આં વિજયચંદ્ર, ઉપાં દેવભા. સં ૧૩૦૧ ના શાગળ વરિ ૧૩ ને શનિવારે પાલનપુર પધાર્યા. ત્યાં વરદુહિયા આસદેવે ઉપાસકસૂત્રપૂતિ પ્રં ૧૧૨૮ લખાવી. આં દેવેન્દ્રસૂરિએ સં ૧૩૦૨માં વીઠપુર (ઉજ્જૈન)માં વરદુહિયા કુટુંબના વરદુહિયા વીરધવલ તથા બીમદેવને દીપ્તા આપી, તેઓના નામ મુનિ વિદ્યાનંદ, તથામુનિ ધર્મકીર્તિ રાખ્યા. સં ૧૩૦૪માં તે બંનેને ગણિપદ આપ્યું. (પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૧)

મદુવા-મથકાર

આં દેવે દ્રસૂરિ તથા આં વિજયચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી મદુવાના મુખે સં ૧૩૦૬માં સ્વસ્વતી મથકાર બનાવ્યા. તેઓ ત્યારબાદ સં ૧૩૦૭માં ધરાદ પધાર્યા ત્યાં તેમને આં મહેન્દ્રસૂરિ મળ્યા. ત્યાર બાદ આં દેવેન્દ્રસૂરિ માગવા તરફ વિદાર કરી ગયા, અને લગભગ ૧૨ વર્ષે મુજરાનમાં પધાર્યા.

આ બાર વર્ષના ગાળામા આં વિજયચન્દ્રસૂરિ ખલાતમા ચૈત્યવાસીઓની પાસત્યાવાળી “વડીપોષાળ”મા રહ્યા ત્યાતે ચૈત્યવાસીઓ સાથેનો મીઠોસબધ, શ્રાવકો પ્રત્યેનો ગાઢપ્રેમ અને ઋદ્ધિગારવથી શિથિલાચારી-પ્રમાદી બની ગયા હતા. તેમણે “આં દેવેન્દ્રસૂરિની આજ્ઞા” છોડી, પોતાનો સ્વતંત્ર ગરબ બનાવ્યો.

(પ્રકર ૪૪ પૃ. ૧૨)

આં દેવેન્દ્રસૂરિ પોતાના સવેગી પરિવાર સાથે ગૂજરાતમા આવ્યા. અને સં ૧૩૧૬મા ખલાત પધાર્યા આં વિજયચન્દ્રસૂરિએ ગર્વના ઘેનમાં તેમનો વિનય—સત્કાર કર્યો નહીં, તેમજ શિથિલાચાર પણ છોડ્યો નહીં. આં દેવેન્દ્રસૂરિએ “આ શિથિલાચારીઓની વડી-પોષાળમા ઊતરવાનું ઉચિત ન ધાર્યું” અને ણીબ્ધ સ્થાનમા ઊતરવાનો વિચાર કર્યો.”

આ રીતે સં ૧૩૧૬મા બે ગુરુભાઈઓ વચ્ચે ખલાતમા ભેદ પડ્યો ઘણા વિચારશીલ શ્રાવકોને “આ બંને આચાર્યો વચ્ચે ભેદ પડે” તે ઠીક ન લાગ્યું. સંત્રામ સોનીના પૂર્વજ “સોની સાંગાણુ ઓસવાલે” આ બંને શાખામા કયી શાખા સાચી છે? તેનો નિર્ણય કરવા તપસ્યા કરી, પ્રત્યક્ષપ્રભાવિ જિનપ્રતિમાની સામે ધ્યાન ધર્યું.” શાસનદેવીએ સાંગાણુ સોનીને જણાવ્યું કે, “આં દેવેન્દ્રસૂરિ યુગોત્તમ આચાર્યપુગવ છે તેમની જ ગરબપર પરા લાંબા કાળ સુધી ચાલશે, માટે તારે તેમની ઉપાસના કરવી.”

(—ગુર્વાવલી શ્લો. ૧૩૭-૧૩૮)

સં સોની ભીમદેવ ત્યાગ અને સયમમાર્ગની તરફેણ કરતો હતો તેણે આં દેવેન્દ્રસૂરિને નાની પોષાળમા ઉતાર્યા આથી આં દેવેન્દ્રસૂરિનો શિષ્યપરિવાર સં ૧૩૧૬ મા ખલાતમા લઘુપોષાળના નામે પ્રસિધ્ધિ પામ્યો “લઘુપોષાળ એ વાસ્તવમા તપાગરબનું જ નામાન્તર છે.”

ગરબભેદ—આં વિજયચન્દ્રસૂરિનો શિષ્યપરિવાર મોટી પોષાળમા જેમનો તેમ શિથિલ બની રહ્યો આ શિથિલઆચારના

કારણે સં ૧૩૧૬ માં ખભાતમાં જ તપાગચ્છની મૂળ શાખાથી બીજી જૂદી શાખા વહીપોષાણના નામથી અસ્તિત્વમાં આવી, (પ્રકં ૪૪ પૃ ૧૩) આ સમયે મૂળ શાખાનું બીજું નામ તપાગચ્છ લઘુપોષાણ, લઘુદીપોષાણ,—લોહી પોષાણ પડ્યું.

આં દેવેન્દ્રસૂરિના વ્યાખ્યાનમાં સંવેગ, ત્યાગના અભાવ રસવાળો શાંતરસનો પ્રવાહ વહેતો હતો. તેઓ ખભાતના જોકમાં રહેલા "કુમારપાલ વિહારના ઉપાધ્યયમાં" ધર્મોપદેશ દેતા હતા. મહામાત્મ્ય વસ્તુપાલે તેમને વફા કરવા આવ્યો. ત્યારે આચાર્ય મહારાજે ચાર વેદ ઉપર વ્યાખ્યાન આપ્યું જેમાં જૈન અને જૈનેતર દર્શન સંબંધી સિદ્ધાંતોનું તલસ્પર્શી નિરૂપણ કર્યું. મહામાત્મ્ય વસ્તુપાલે વ્યાખ્યાનમાં સામાયિક લઈને બેઠેલાઓને "મુહપત્તિની પ્રભાવના" કરી લગભગ ૧૮૦૦ મુહપત્તિઓ ત્યારે તેમણે વહેંચી.
(—ગુર્વાવલી—લોક ૧૧૪)

પદ્મધર—આચાર્યમહારાજ ત્યાંથી વિહાર કરતા પાલનપુર પધાયા. આચાર્યમહારાજે જાહી સંધની વિનંતિથી સં ૧૩૨૨ માં પાલનપુરમાં પદ્મવિદ્યા પાશ્વનાથ ભગવાનના મંદિરમાં ઉપાં વિધાન હગણિને આચાર્યપદ અને ૫૦ ધર્મકીર્તિને ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું. આ સમયે મંદિરના મઠપમાં કેસરની રેવી વૃદ્ધિ થઈ લોકમાં આલ્સર્ અને જ્ઞાનદ ફેલાયો.

આચાર્યશ્રીએ આં વિધાનદસૂરિને ગૃજશતમાં નિચરવાની આજ્ઞા આપી. અને પોતે સં ૧૩૨૪ માં વિહાર કરતા કરતા દેશીવાર માળવા પધાર્યા. સંભવ છે કે તેમણે ઉપાં ધર્મકીર્તિને માળવાના વિહારમાં પોતાની સાથે રાખ્યા હોય.

સ્વર્ગ—આં દેવેન્દ્રસૂરિ સં ૧૩૨૭માં માળવામાં (અજર મારવા ના સામોરમાં) કાળધર્મ પામ્યા.

આ સમાચાર મળતા ભારતના જૈન સમ્રાટ ભારે ગમગીની ફેલાઈ ખભાતના અં બીમદેવે "તે દિવસથી અત્ત લેવાનો ત્યાગ કર્યો. સં બીમદેવે ૧૦ વર્ષ સુધી અનાજ ખાધું નહીં," સાથેના

મુનિવરોએ માળવાથી ગૂજરાત તરફ વિહાર કર્યો. આં દેવેન્દ્રસૂરિએ “દેવેન્દ્ર અકવાળા” ગ્રંથો બનાવ્યા, જેનાં નામ નીચે મુજબ જાણવા મળે છે.—

૧. ધર્મરત્ન પ્રકરણ-ટીકા.†
૨. સુદંસણાચરિય
- ૩, ૪, ૫, લાખ્યત્રય ગાં ૧૫૨,
- ૬ સિદ્ધ પચાશિકા ગાં ૫૦
૭. સિદ્ધ પચાશિકા-વૃત્તિ

અં ૮૭૫૦

૮. શ્રાદ્ધવિધિ કૃત્ય.
- ૯ શ્રાદ્ધ પ્રતિક્રમણ સૂત્રવૃત્તિ^૨

(વદારુવૃત્તિ) અં ૨૭૨૦

- ૧૦ પચનવ્ય કર્મગ્રંથ†
૧. કર્મ વિપાક : ગાં ૬૧
૨. કર્મસ્તવ ગાં ૩૪
૩. બધવિધાન ગાં ૨૫
૪. ષડશીતિ. ગાં ૮૬
૫. શતક ગાં ૧૦૦
- ૧૧ છ કર્મગ્રંથ-ટીકા†
- ૧૨ સાસય જિણુથય. ગાં : ૨૪
- ૧૩ ધારણાચત્ર

આ ગ્રંથો સિવાય તેમણે ‘સિરિ ઉસહવદ્ધમાણુ’ વગેરે સ્તવનો તથા યુગપ્રધાન સ્વરૂપચત્રની રચના કરી હતી

“ શ્રીવન્દારુવૃત્તિ પ્રશસ્તિ—

“ઈતિ શ્રી ષડ્વિધ આવશ્યકવિધિ ॥ એવ પ્રન્થાગ્ર ૨૭૨૦ ॥

કૃતિરિય સુત્રિહિતશિરોમણીના શ્રીમદેવેન્દ્રસૂરીનામ્ ॥ છ ॥

રસસ્થિલોચનશ્ચૈવ કલાસપૂર્ણ વર્તતે (૧૬૩૬) ।

મહયોગવિયુક્તશ્ચ મધૌ ચ કૃષ્ણપક્ષકે ॥ ૧ ॥

બૃહદ્ગણગચ્છાધીશા સૂરિશ્રી શીલદેવાલ્યા ।

તચ્છિણ્યેજૈવ લિખિતા માનુપ્રભોર્વૃત્તિમિમામ્ ॥ ૨ ॥

પ્રત્યાચ્યમાન કૃતિમિસ્તુ નન્દ્યાત્ ॥ શુભ મૂયાત્ ॥

(—શ્રી જૈન સાહિત્યપ્રદર્શન, શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ, ભાં ૨, પ્રં નં ૧)

નોંધ—જો કે સંપાદકે આ ગ્રંથ લખવાની સાલ વિં સં ૧૨૩૬ જાપી છે, પરંતુ વાસ્તવમાં તે સં ૧૬૩૬માં જોઈએ આં દેવેન્દ્રસૂરિ કે આં શીલદેવમાંથી કોઈ સં ૧૨૩૬માં થયા નથી આં શીલદેવ ૧૭મી સદીમાં થયા છે (પ્રકં ૪૧ પૃ ૫૮૯) તેથી આ પાઠ— રસામિયોજિતે વર્ષે ચંદુક્લા સમ્પૂર્ણ ॥ શતે ॥ એ પ્રકારે જોઈએ ૫૦ શ્રી કીર્તિસુદરગણિએ સં ૧૫૧૧ માં વદારુવૃત્તિ નો બાલાવબોધ કર્યો

† ઉપયુક્ત આં દેવેન્દ્રસૂરિના ગ્રંથો પૈકી ૧, ૧૦, ૧૧ ની પ્રશસ્તિમાં

તેમની પાટે જોઈ પછી જોઈ (૧) આં વિદ્યાનદસૂરિ, (૨) આં ધર્મધોપસૂરિ જોઈ બે આચાર્યો થયા.

આં વિદ્યાનદસૂરિ ગુરુદેવની જેમ શાત, સંવેગી, ત્યાગી અને વિદ્યાન હતા.

અભાવકે સુનિવરો—

આ સમયે પ્રવેતાબર જૈન સંઘમાં સમઘં વિદ્યાનો આચાર્યો અને શ્રદ્ધાકાંક્ષી થયા.

આ સમયે આં વિનયમિત્ર યુગપ્રધાન થયા. તે સં ૧૨૭૪માં સ્વર્ગે ગયા નાગેન્દ્ર ગચ્છના આં વિજયસેનસૂરિ આં ઉદયપ્રભસૂરિ, આં મન્નિષેષસૂરિ (પ્રકં ૩૫, પૃં ૬, ૭), મલધાર ગચ્છના આં દેવપ્રભ આં નરચંદ્રસૂરિ, (પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૭૪), આં વાલીદેવસૂરિના શિષ્ય આં રત્નપ્રભસૂરિ (પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૭૮), શામગચ્છના આં માણેકચંદ્રસૂરિ થયા, જેમણે કાવ્યપ્રકાશપર 'સંકેતલીલા' સં ૧૨૭૬માં રચી હતી. (પ્રકં ૩૫, પૃં ૩૭)

આં દેવેન્દ્રસૂરિ હજે છે કે—જ પ વિદ્યાનદે ધમરૂપ પ્રકરણની પહેલી પ્રતિ હખી અને તેને મહેા હેમજગસ તેમજ પ ધમકર્તિએ સચોધી.
(—ધમરૂપ પ્રકરણ લીકા)

જા વિદુષવર ધર્મકીર્તિ—શ્રીવિદ્યાનદસૂરિસુન્ન ।

સ્વ-પરસમર્થસૂચકસંસ્કૃતેવ સંસોચિતા ચેવમ્ ॥૫॥ (કર્મમથ લીકા)

જા અને પ્રશસ્તિઓ ઉપરથી તારતી શકાય છે કે, સં ૧૩૪ થી ૧૩૨૩ ના આગામાં ધર્મરૂપ પ્રકરણ લીકા બની હતી. એ સમયે જા વિદ્યાનદ તથા જા ધર્મધોપ પન્નાસ હતા. જાત્યત્વ કે ઉપાધ્યાય ન હતા. જ્યા તેમ ૮ સં ૧૩૨૩ થી સં ૧૩૨૭ના આગામાં કર્મમથ લીકા બની. ત્યારે જા વિદ્યાનદ આચાર્ય હતા અને જા ધર્મધોપ ઉપાધ્યાય બની ચૂક્યા હતા તેઓ બંને ત્યારે જૈન, જૈનેતર સામોના પારમાર્થી બની ચૂક્યા હતા.

શ્રી દોણતસિંહ લોદા અરવિંદ ॥ A હજે છે કે જૂનરેશ્વર કુમાર-પાસના સમયે કે કુકરાજ પોસ્વાડ હતા. તેના પુત્ર સોયાક (પન્ની-રાજૂ દેવી)ના પુત્ર શેઠ જગસિંહે સં ૧૨૨૮ માં સુ ૧ સોતવારે પોતાના ન્યાયોપાધ્યાય દમયંત્રી આ દેવેન્દ્રસૂરિની કર્મવિપાકરત્તિ વિગેરે ૩ પ્રશ્નો જણાવ્યા. (પ્રાચીન ઇતિહાસ પૃ ૨૩૧)

નોંધ—સભવ છે કે—જા સં ૧૩૨૮ હોય ?

રાજગચ્છના આં બાલચંદ્રસૂરિએ સં ૧૨૮૬, ૧૨૮૭માં ‘કરુણવન્નયુધનાટક’ રચ્યું અને સં ૧૨૯૮માં ‘વસન્ત-વિલાસ’ નામે કાવ્યઅથ બનાવ્યો. (—પ્રકં ૩૫, પૃં ૩૨) આં જયસિંહ-સૂરિએ “હુમ્મીરમદમદન” નાટકની રચના કરી (પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૬૪) વૈષ્ણિકૃપાણ વાયડગચ્છના આં અમરચંદ્રસૂરિએ ‘બાલ ભારત, કવિકલ્પલતા,’ ‘છન્દો રતનાવલી—મજરી—વૃત્તિ, પદ્માનન્દ કાવ્ય વગેરે અનેક અંથોની રચના કરી. (પ્રકં ૪૩ પૃં ૭૫૩)

આં શાલિભદ્રસૂરિએ સં ૧૨૪૧માં ગુજરાતી ભાષામાં ‘ભરતેશ્વર બાહુબલી રાસ’ બનાવ્યો પિંપલક ગચ્છમાં આં શીલભદ્ર થયા. (પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૭૨)

આં જિનવલ્લભસૂરિની પરપરાના મધુકરગચ્છના આં અભય-દેવસૂરિ—વાહિસિંહ સં ૧૨૭૮માં રૂઢોલી ગામમાં રુદ્રપદ્મી ગચ્છની સ્થાપના કરી એ જ પરપરાના આં કમલપ્રભે પ્રાકૃત ભાષામાં ‘પાર્શ્વનાથસ્તવન’ ગા ૭, ‘જિનપજર સ્તોત્ર’ ગાં ૨૫ રચ્યા (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૩૬)

ખરતરગચ્છના આં જિનેશ્વરે (સં ૧૨૭૮—૧૩૩૧)માં ખરતરગચ્છની (૧) ઓસવાલ ગચ્છ અને (૨) શ્રીમાલીગચ્છ એમ બે પગપરા સ્થાપન કરી (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૬૧) ઉપાં અભય-તિલકગણિએ સં ૧૩૧૨માં પાલનપુરમાં સંસ્કૃત ‘દ્વયાશ્રય મહાકાવ્ય વૃત્તિ’ રચી (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૬૨) ઉપાં પૂર્ણકેશી સં ૧૩૦૭માં પ્રાકૃત ‘દ્વયાશ્રય મહાકાવ્ય વૃત્તિ’ બનાવી (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૬૨, પ્રકં ૪૧ પૃં ૬૩૩) પૂતમિયાગચ્છના આં પરમદેવ સં ૧૩૦૨માં થયા મહાદાની જગદૂશાહ તેમનો શ્રાવક થયો (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૯૮) અચલગચ્છના આં મહેન્દ્રસૂરિ સં ૧૩૦૭માં થરાદમાં હતા. (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૨૨)

પૂતમિયાગચ્છના ચતુર્દશી પક્ષમાં આં દેવેન્દ્રસૂરિ થયા. તેમણે સં ૧૨૮૬માં તપાં ઉં વિજયચંદ્રગણિને આચાર્યપદ આપ્યું (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૬, પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૦) તેમના પદ્ધર આં હેમપ્રભસૂરિએ સં ૧૩૦૫માં ‘ત્રૈલોક્ય પ્રકાશ’ નામે તાજિક અથ

સં ૧૧૬૦ બનાવ્યો (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૭) સં ૧૩૦૮માં ઇચ્છલી
ગમ્મમા આં કમલસિદ્ધ થયા (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૨૨) આં વાત્તિ
દેવસૂરિની પરપરાના ૪૫મા આં હરિભદ્રસૂરિના ગુરુભાઈ ૫૦
વિદ્યાકરગણિયો સં ૧૩૬૮માં ‘ચખ્ખાનુશાસનવૃત્તિ દીપિકા’નો
છદાર કર્યો આં સુનીન્દ્રસૂરિયો સં ૧૪૨૨માં સંક્ષિપ્ત ‘ચાન્તિ
નાથ ચરિત્ર રમ્મુ આં જમાનદે સં ૧૨૬૮માં બલોદના
લિનાલાયમા સ્વર્ણકલશ ચડાવ્યો.

નાગોદીતપા (૪૪ મા) આં ગુણસમુદ્ર સં ૧૩૦૮માં સ્વર્ણ
ગમા (૪૫મા આં જમશેખરે સં ૧૩૦૧માં “કિયોદ્ધાર” કર્યો
અને નાગોદી તપાગમ્મ સ્થાપન કર્યો. (પૃં ૪૧ પૃં ૫૬૨) તેમના જ
પદ્મર (૪૬ મા) આં વજ્રસેનસૂરિ થયા તેમને બાહ્યાદિ અસ્થાઉદીન
ખીલજી બહુ માનનો હતો.

(પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૬૨, પ્રકં ૪૪, પૃં ૪૭)

નાગેન્દ્રગમ્મના આં વર્ધમાનસૂરિયો સં ૧૨૬૬ મા પાટણમાં
વાસુપૂર્ણ ચરિત્ર ૩૦ ૫૪૬૪ બનાવ્યું (પ્રં ૪૫, પૃં ૫)

અથલ ઠારો.

આ દેવેન્દ્રસૂરિ આં વિજયમદ્રસૂરિ અને મહોં દેવભદ્રગણિ
વગેરેના ઉપદેશથી મહુવા ગુજરાત, પાણી વીજપુર, ખભાત વગેરે
સ્થળોમાં મોટા અથલ ઠારો બન્યા, તેમજ વિવિધ આગમમથો લખાયા.

આ અથલ ઠારોની અધ્યુષ્ણિકાઓથી એટલું તારવી શકાય છે
કે, આં દેવેન્દ્રસૂરિ તથા આં વિજયમદ્રસૂરિયો જૈન આગમોની
રક્ષા અને સુલભ પ્રાપ્તિ બને, એ માટે જૈન સથો પાસે બહોર જ્ઞાન
બ ઠારો સ્થાપન કરાવ્યા “આવા બહોર જ્ઞાનબ ઠારો સ્થાપન કરનારા”
આ પહેલ વહેલા આચાર્યો થયા ?

૧ મહુવાનો સરસ્વતી બહાર સાક્ષી પૂરે છે કે, મહુવા તે સમયે
જૈનધર્મનું કેન્દ્ર હતું આથી મહુવામાં અથલ ઠારોની ઘણી જગ્યા હતી. ઈલા
વગેરે ગામો એ સમયનાં છે કુસાબ વડની રાજ્યએ સં ૧૪૪૧ માં કાવિ,
ડીના અને હાથમણીનાં દોસર કરાવ્યાં.

(પ્રકં ૪૫ પૃ ૨૬ ક ૬ તથા પ્રકં ૪૫, ૫૬)

આ આચાર્યો પછી ઘણા જૈનાચાર્યોએ અથલ ડારોની પ્રવૃત્તિને ઓછા-વધુ પ્રમાણમાં ચાલુ રાખી હતી.^૧

મહુવાનો શ્રી સરસ્વતી જ્ઞાનભંડાર

સવત ૧૩૦૬ વર્ષે મહા સુ. ૧ ગુરાવઘેહ શ્રીમધુમત્યાં પ્રમુશ્રી દેવેન્દ્રસૂરિ-પ્રમુશ્રી વિજયચન્દ્રસૂરીનાં સદેશનાશ્રવણતઃ સજાતશુદ્ધસવેગૈઃ શ્રી શ્રમણસઘસ્ય પઠનાર્થે શ્રીવાગ્દેવતામાંડાગારકરણાય ધવલકવાસ્તવ્ય ઠં સાહર, દ્વીપવાસ્તવ્ય ઠં મદન, ઠં આહ્ણસીહ, ઠં જયંતસીહ ઠં જયતા, ઠં રાજા, ઠં પદમસીહ, શ્રીમધુમતીવાસ્તવ્ય મહં ઝિણદેવ, માં સૂમા, વ્યવં નારાયણ, વ્યં નાગપાલ, સૌં વયરસીહ, સૌં રતન, ઠં રતન, માંં જસહડ, વસાધીના, ઠં લેખક અરિસીહ, માંં આજડ, ટિંબા-
ળકવાસ્તવ્ય શ્રેં દોં સિરિકુમાર ઠં આંવડ ઠં પાહ્ણ તથા દેવપત્તન-
વાસ્તવ્ય સૌં આહ્ણ ઠં આણંડ પ્રમૃતિ સમસ્તશ્રાવકૈર્મિલિત્વા મોક્ષફલાઽવાપ્તયે સ્વપરોપકારાય શ્રીસર્વજ્ઞાગમસૂત્ર-તથા વૃત્તિ-તથા ચૂર્ણિ-
તથા નિર્યુક્તિ-પ્રકરણ-[ગ્રંથ] - સૂત્રવૃત્તિ-વસુદેવહિંદિપ્રમૃતિસમસ્તકથા-

(૧) અરતરગચ્છના ૫૧મા આ. જિનભંડસૂરિ (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૭૫) તપગચ્છના ૫૦ મા આ. સોમસુદરસૂરિ (પ્રકં ૫૦, પૃં) વૃદ્ધતપાગચ્છના ૬૦મા આ. લખિંધસાગરસૂરિ (પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૫) વગેરે જૈનાચાર્યોએ વિવિધ નગરોમા મોટા અથલ ડારો સ્થાપન કરાવી, આ પ્રવૃત્તિને મોટા વેગ આપ્યો છે તેમની એ દીર્ઘદર્શી કૃપાનુ અને રક્ષણપદ્ધતિનુ ફળ છે કે, આજે પાટણ, અમદાવાદ, ખલાત, લીંબડી, બિકાનેર, જેસલમેર, પૂના વગેરે સ્થાનોમા જૈન અથલ ડારો વિદ્યમાન છે

આગમપ્રજ્ઞ આ. સાગરાનંદસૂરિએ જૈન આગમોની રક્ષા અને તેને ચિરકાળ ટકાવી રાખવા માટે આગમોદયસમિતિ, શિલાઆગમમંદિર, અને તામ્રાગમ મંદિર સ્થાપન કરાવ્યા તેઓ આ વિષયમા સર્વપ્રથમ પહેલ કરનારા ગણાય છે

આગમપ્રભાકર પૂં મું મં પુણ્યવિજયજી મહારાજે આ ભંડારોના અંથોને લોકોએ બનાવવા માટે ભારત સરકારનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે આ દિશામા કાર્યકરનારા તેઓ પહેલ વહેલા મુનિવર છે.

સ્રજગ-સાહિત્ય-સર્કાદિસમસ્ત ગ્રંથલેખનાય પ્રારમ્ભ પુસ્તકાનાં મન્ય પ્રવચન-સારોદ્યાર જુષિવૃત્તીયર્સદ્યપુસ્તકમ્ સિસ્તિ ઠં ઋરિસીદિન ॥

જ્ઞાનદાનેન જ્ઞાનાતિ, જન્મુ સ્વસ્ય હિતાશિતમ્ ।

વેતિ જીવાદિતત્વાનિ ચિરતિ ચ સમશ્રુતે ॥ ૧ ॥

જ્ઞાનવાનાત્ સ્વ્યાપ્નોતિ કેવલજ્ઞાનસુખમ્ ॥

અનુગ્રહાસ્તિલ્લોકં લોકાગ્રમવિગચ્છતિ ॥ ૨ ॥

ન જ્ઞાનાદાનાવિક્રમત્ર કિંચિદ્, દાન મવેદ્ વિષકૃતોપકારમ્ ।

તતો વિદમ્માદ્ વિમુક્ત સ્વશક્ત્યા વિજ્ઞાનદાને સતતપ્રવૃત્તિમ્ ॥ ૩ ॥

(—પાટણ-સપ્તવીપાવસ્થાસ્થિત-ભાવકાર પુષ્પિકા)

જોડે “વપગમ્જના આં દેવેન્દ્રસૂરિ તથા આં વિજય ચ દ્રસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૩૦૬ મહા સુદિ ૧ ને ગુરુવારે મહુવામા ધોગકા, દીવળદર, મહુવા, દીબાનક, દેવપત્તન (દેવપાવણ) ના જૈનોએ મળી સ્વપરના ઉપકાર માટે અને મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે ‘મેળે જ્ઞાનભંડાર’ સ્થાપન કર્યો, અને તેમા જૈનાગમે, જૈનાગમ પચાગી, પ્રાચીન ગ્રામો, ગ્રંથો, બ્યાકરણ, કાવ્ય, ન્યાય, સાહિત્ય, કથા વગેરે વિવિધ વિષયના ગ્રંથો લખાવી મૂકવા નક્કી કર્યું”

(—જૈન પુસ્તક પ્રચલિત ચમક, પ્રં ૧૦ ૧૧૦

આ રીતે સં ૧૩૦૬માં મહુવામા સરસ્વતી જ્ઞાનભંડાર બન્યું હતું આ જ્ઞાનભંડાર અત્યારે ત્યાં નથી.

(૧) દીબા—દીબાણા જૂનું ગામ છે તેમા હોયી શ્રી કુમાર જૂન૨ શ્રીમાલી ઠં આબઠ ઠં પાન્દણ (પ્રકં ૪૨ પૃં ૭૨૧), બીમે કુઠલિયો (પ્રકં ૪૧ પૃં ૬૮૩), વિક્રમચી ભાવચાર (પ્રકં ૪૪, પૃં ૬૦૨) પ્રકં ૬૭) વગેરે નરરત્નો તથા હતા.

પાટણનો સરસ્વતી જ્ઞાનભંડાર

પાટણના જૈનગ્રંથે આં દેવેન્દ્રસૂરિના ઉપદેશથી માટે ગ્રંથ ભંડાર બનાવ્યો હતો. વિવિધ ગમ્જના આચાર્યોએ જૂદાં જૂદાં

સ્થાનોના જૈનો પાસે વિવિધ અથો લખાવી, તે અથલંડારમાં દાખલ કર્યા હતા તેમાના કેટલાક આ હતા —

(૧) આં દેવેન્દ્રસૂરિના ઉપદેશથી તેમના કુટુંબના શાં ધીણાક પોરવાડ તથા મોઢા પોરવાડે સં ૧૨૯૬મા ‘ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર લઘુવૃત્તિ અને આખ્યાનક મણિકોશવૃત્તિ અથો લખાવ્યા હતા

(-પ્રકં ૪૫, પૂર્ણદેવ પોરવાડનો વંશ)

(૨) આં દેવેન્દ્રસૂરિના પદ્ધર, આં વિદ્યાન દસૂરિના પદ્ધર આં ધર્મઘોષસૂરિના ઉપદેશથી દયાવટ (દીયાણા)ના શેઠ હોનાક, શેઠ કુમારસિહ પોરવાડ, શેઠ સોમાક, શેઠ અરિસિહ, શેઠ કડુઆ, શેઠ સાગોક, શેઠ ખીસ્વાક, શેઠ સુહડ વગેરે શ્રાવકસથે ‘શ્રાદ્ધદિનકૃત્યટીકા’ લખાવી’ પાટણના સરસ્વતી અન્થલડારમાં આપી હતી

(-શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ, ભાં ૧, પ્રં નં ૪૮, પૃં ૪૩, ૪૪)

(૩) મેવાડના મત્રી સોનગરા સીમંધરના કુટુંબે સં ૧૩૫૨મા અથો લખાવ્યા હતા (-જૈન પુસ્તક પ્રશસ્તિ સંગ્રહ. પ્રં નં ૩૩)

(૪) ઉપકેશગચ્છના આં દેવગુપ્તસૂરિના શિષ્ય પં પાર્શ્વગણિ ના ઉપદેશથી સં ૧૩૫૨મા શેઠ કુમારસિહ પોરવાડના વશજ શેઠ આશાધરે ‘ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર-લઘુવૃત્તિ’ લખાવી

(-શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ ભાં ૧, પ્રં નં ૩૯ પૃં ૩૧)

(૫) શેઠ વીરા પોરવાડને (૧) વયળ, (૨) સાજન અને (૩) શાં જય, એમ ત્રણ પુત્રો હતા તેમાનો શાં વયળ પરોપકારી હતો તેને માફુ નામની પત્નીથી ૧ તેળ, ૨. લીમા, ૩ સપૂરણ, અને ૪ પદ્મો, એમ ચાર પુત્રો થયા તથા (૫) રૂપલસુ દરી નામે પુત્રી થઈ

શેઠ વીરાના ત્રીજા પુત્ર શાં જયકુમારે તપગચ્છના આં સોમતિલકસૂરિ પાસે દીક્ષા લીધી અને સં ૧૪૨૦ નો ચૈત્ર સુદિ ૧૦ના રોજ પાટણમા સિહપદ્વીવાલના ઉત્સવમા આચાર્યપદ પ્રાપ્ત કર્યું તેમનું આં જ્યાન દસૂરિ એવું નામ રાખવામા આવ્યું

(-પ્રકં ૩૫, પૃં ૬૬ તથા પ્રં ૪૮)

વચ્ચની પુત્રી ઉપસ્રમુદગીને જયપલ્લથી જ ધર્મસંસ્કાર મળ્યા હતા. તે દેવગુરુ પ્રત્યે ભક્તિવાળી, દયાળુ અને તપસ્વી હતી. તેણે આં જ્યાનદસુરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૫૮ના પ્રથમ ભાદરવા સુદિ ૮ ના રોજ પાટણમાં 'પરમચરિય' (સં ૧૦૫૦૦) લખાવ્યું અને સં ૧૪૫૮માં પાટણના સરસ્વતી નદીબાજીમાં મૂક્યું.

(-૩ી પ્રશસ્તિસમ્રત, ભા. ૨, પ્ર. ૧૦ ૬૮, પૃ. ૬૨)

(૬) દોહવાજાદના "દુ સાધ્યવશ"ના ગ્રંથ જગતસિદ્ધ શ્રીમાલો ના પુત્ર સાધુપદ્મસિદ્ધની પુત્રી રાજુએ આં દેવમુદરસુરિના ઉપદેશથી વિવિધ સ્થાનોમાં ચિનાલયો બધાવ્યા અને 'જલ્મીવ પત્તિત્રીકા' નામ લખાવ્યું.

(-જૈન પુન્યકથાસિતસમ્રત, પ્ર. ૧૦ ૬૬; પ્ર. ૪૫
દુ સાધ્ય વશ)

(૭) તપાગચીય આં જ્યાનદસુરિના શિષ્ય (સરજ કમલવ-વગીક) ગચ્છનાથક (૪૬માં) ૧૧૦ દેવમુદરસુરિ આં જ્ઞાનમાગરસુરિ, આં કુલગ-નમ્રિ, આં ગુણરત્નમુરિ મહો. દેવગ્રેષ્ઠ ગણિ, ૫૦ દેવમત્ર ગણિ ૫૦ દેવમત્રગણિ વગેરે પરિવારને વ્યાખ્યાનમાં વાંચવા માટે દિવસરાના શાલક વીરા આજ્ઞાના પુત્ર ધર્મા મા કલ્પસિદ્ધે સં ૧૪૩૮ ના પોષ સુદિ ૬ ને ગુરુવારના રો. ૩ી પાશ્વનાથમંદિર (સં ૧૦૭૬) લખાવ્યું અને પાટણના સ્વપતિ સોમપિ નામ ગ્રંથ પ્રથમ વારે ૩ી સપતે જપલ્લક્યું.

(-૩ી પ્રશસ્તિસમ્રત, ભા. ૨ પ્ર. ૧૦ ૧૧૦ પૃ. ૭૭)

(૮) ગચ્છપુરના મત્રી બીમ પોરવડના પુત્ર મત્રી ૩૦ તીનાકની પત્ની તુલ્લાક આં દેવમુદરસુરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૮૧ ના પ. ૫ વરિ ૧૨ ના રોજ ભડયમાં શબ્દાનુગામન-અવરિ તપાવી હતી. આ દિન પાટણના જ્ઞાનભદ્રામાં છે.

(-૩ી પ્રશસ્તિસમ્રત, ભા. ૨ પ્ર. ૧૦ ૧૬)

(૯) પાટણના ૩૦ પેલાની પુત્રી પૂજ્યે આં જ્યાનદસુરિના ઉપદેશથી ૫ ૧૪૮૧ ના વૈશાખ વરિ ૪ ને ગુરુવારે પ્રત્યેક્ષર ન્વમ પ્રગુણિ તપાવી (-૩ી પ્રશસ્તિસમ્રત, ભા. ૨, પ્ર. ૧૦ ૧૫)

(૧૦) સં ૧૪૪૯ ના કાર્તિક વદિ ૧૩ ને શનિવારે પાટણના વીરમપાડાના ઉપાશ્રયમાં શ્રી શબ્દાનુશાસન લખાવ્યું,

(—શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ, ભા. ૨, પ્રા. નં ૧૭)

(૧૧) હડાલાના શેઠ ધરમશી પોરવાડે આં સોમસુદરસૂરિના ઉપદેશથી પાટણમાં “ મોટો અથલડાર ” સ્થાપન કર્યો. તેના માટે સં ૧૪૭૪ ના માગશર સુદિ ૬ સુધીમાં એક લાખ શ્લોકાત્મક આગમઅથો લખાવ્યા અને સં ૧૪૮૧ સુધીમાં બે લાખ શ્લોકાત્મક અથો લખાવ્યા

(—જૈન પુસ્તક પ્રશસ્તિસંગ્રહ ભા. ૨, પ્રા. નં ૪૭, ૪૮ પ્રકા. ૫૦ ધરમશી હડાલિયો,)

(૧૨) શેઠ ગોવિંદ શ્રીમાલીએ સં ૧૪૭૯ માં સમસ્ત આગમઅથો તાડપત્ર પર લખાવ્યા (—પ્રકા. ૪૯, કલમ ૧૧)

(૧૩) નાગોરના સાધુ હીરા ઓશવાલની પુત્રી તથા સરસ્વતી પાટણના સગામસિંહ ઓશવાલની પત્ની દેઉએ તપાગચ્છના ગુરુ આં સોમસુદરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૮૨ માં પચકલ્પસૂત્રની પ્રતિ લખાવી (—શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ, ભા. ૨, પ્રા. નં ૨૩)

(૧૪) માળવાના ખરસઉદ (ખાચરોદ) નગરના તપાગચ્છીય પોરવાડે શા. નાનુ, તેની પત્ની રાજૂ, તેઓના પુત્રો શા. પાસડ, શા. દેલ્હા, શા. પેથા, શા. ગાંગા, શા. દૂગર, તે પૈકીના શા. ગાગાજીની પત્ની સાવિત્રી, તેનો પુત્ર શા. કર્મસિંહ, તેની પત્ની લાઠી, તેમના પુત્રો વાછા, આલ્હા, તેની પત્ની નાઈ, બેન ટરકૂ વગેરે કુટુંબ પરિવાર સાથે શા. કર્મશાહે સં ૧૫૦૯ ના અષાઢ સુદિ ૨ ને સોમવારે અણુહિલ ગામમાં તપાગચ્છીય આં સોમસુદરસૂરિના શિષ્ય રત્નહસગણિને લાણવા માટે ઔદીચ્ય જ્ઞાતિના ધરણિધર પાસે શ્રી શાન્તિનાથચરિત્ર લખાવ્યું

આ પુસ્તક શા. કર્મસિંહે પોતાના પરિવાર સાથે સં ૧૫૧૧ માં ખરસઉદમાં વડગચ્છની શાખા તપાગચ્છના ગચ્છનાથકે. આં સોમસુદરસૂરિ, આં મુનિસુદરસૂરિ, આં શ્રી જ્યાનદસૂરિ, આં જિનસુદરસૂરિની પરપરાના વિદ્યમાન આં શ્રી રત્નશેખરસૂરિ, .

આં શ્રી ઉદયનદિસૂરિ, આં શ્રી લક્ષ્મીસાગરસૂરિશિષ્ય આં શ્રી સોમદેવસૂરિશિષ્ય ૫૦ રત્નક સગણિના ઉપદેશથી પાચમ તપનું ઉચ્ચમર્ણુ ધર્મ, તે માટે લખાવ્યું

(—શ્રી જૈનસાહિત્ય પ્રદર્શન—શ્રી પ્રશસ્તિસત્રક,
ભા. ૨, પ્રશ. ૧૦ ૬૩)

(૧૫) પાટણના ૧ શેઠ મહન શ્રી માલીના વશમા અનુક્રમે ૨ સાધુ દેવરાજ, ૩ સરવણ, ૪ શેઠ સદારગ અને ૫ શેઠ અમરદત્ત ઘયા હતા.

શેઠ દેવરાજે ઉપર મુજબના પરિવારને સાથે રાખી સં ૧૫૨૭ ના આસો વદિ ૭ ને રવિવારે ‘અગષ્ઠિયા પર્વતમ’ શ્રવે લખાવ્યો. તથા સં ૧૫૩૮ મા તપાગચ્છના (૫૩મા) જાં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ તથા આં સોમજય ગુરુના ઉપદેશથી મોટો શ્રવણ ઠાર બનાવ્યો.

(—શ્રી પ્રશસ્તિસત્રક ભા. ૨, પ્રશ. ૧૦ ૧૩૨, ૧૭૩)

(જૈન ઇતિ. પ્રક. ૪૫, મહન શ્રીમાલીનો વશ)

(૧૬) માંડવગઢમાં લણુશાળી માંડલિક નામે હતો. તે “ખં તરમચ્છના ૫૫ મા” આં જિનમહાધિક્ષસૂરિનો ભક્ત માનક હતો. તેને લીલાદે નામે પત્ની હતી. સં ક્ષિતિખળ, સં છીમરાજ, સં જાનુ સં જાનુપુત્ર વિનય વગેરે પુત્રો અને પૌત્રો હતા.

તેણે સં ૧૫૨૮, ૧૫૩૨ વગેરેમાં પોતાની ભતમહેનતથી મેળવેલ—સાથોપાગિત દ્રવ્યથી વિવિધ શ્રવે લખાવ્યા તેણે ઉપદેશ માસા—દોષદ્વીવૃત્તિ, દર્શનશુદ્ધિપ્રકરણવૃત્તિ ખરતરગચ્છસામાચારી વગેરે શ્રવે લખાવી, સાધુઓને લણુવા માટે પાટણના જૈન શ્રમ જારમા મૂક્યા.

(—શ્રી પ્રશસ્તિસત્રક ભા. ૨ પ્ર. ૧૦ ૧૩૭ ૧૫૦, ૧૫૨)

વિજાપુરનો સરસ્વતી શ્રવણ ઠાર

વિજાપુરના તપમચ્છના આં દેવેન્દ્રસૂરિ વગેરેના ઉપાસક શ્રીસથે “વિજાપુરની તપમચ્છની જૈન પાપાગમા” આં દેવેન્દ્રસૂરિ,

આં વિજયચંદ્રસૂરિ, ઉં દેવલદ્ર ગણિ, ૫૦ મલયકીર્તિ ગણિ, ૫૦ અન્નિતપ્રલ ગણિ, ૫૦ દેવકુમાર ગણિ, મુનિ નેમિકુમાર વગેરેના ઉપદેશથી મોટો સરસ્વતી ગ્રંથલ ડાર બનાવ્યો હતો અને જૈનોએ તેમા વિવિધ પ્રકારના આગમગ્રંથો તથા પ્રાકૃત-સંસ્કૃત ભાષાના ગ્રંથો લખાવીને મૂક્યા હતા.

સં ૧૨૯૨ ના વૈશાખ સુદિ ૧૩ ના રોજ વિજ્ઞપુરના શ્રીસધમા શાં ધનપાલ પુત્ર શાં રતનપાલ, ૬૦ ગજપાલ, તેનો પુત્ર ૬૦ વિજયપાલ, શેઠ દેલ્હા સુત શેઠ બિલ્હણ મહં જિનપાલ, મહં વિકલ પુત્ર, ૬૦ આસપાલ, શેઠ સોલ્હા, ૬૦ સહજ, તેનો પુત્ર ૬૦ અરિસિંહ, શાં રાહડ પુત્ર શાં લાહડ વગેરે આગેવાન જૈનો હતા. અને (૧) પરમશ્રાવક શાં રતનપાલ, (૨) પરમશ્રાવક શાં વિલ્હણ, (૩) સાધર્મિક વાત્સલ્યમાં તત્પર ૬૦ આસપાલ, તથા (૪) આગમ અને ઇતર ગ્રંથોની સારસભાગ લેવામાં નિષ્ણાત શાં લાહણ વગેરે આ ગ્રંથલ ડારોના વહીવટદારો હતા.

તેઓએ પણ વિવિધ આગમો, ટીકાઓ, પ્રકરણગ્રંથો અને ચરિત્રો વગેરે લખાવ્યા હતા.

વિજ્ઞપુર પરિચય— વિં સં ૯૨૭ મા “વિજ્ઞપુર” વસ્યું
(—કવિ બહાદુર ૫૦ દીપવિજયજીનો સુધર્માગચ્છપટ્ટાવલી રાસ)
પાટણના રાજા રતનાદિત્ય ચાવડાએ અહીં ‘કુ ડ કરાવ્યો હતો’ તથા ગૂજરાતેશ્વર કુમારપાલે અહીં “કિલ્લો” બધાવ્યો હતો.

મહામાત્ય વસ્તુપાલે ‘ચિતામણિ પાર્શ્વનાથના જિનાલય’નો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો.

ખીજે ઉલ્લેખ મળે છે કે, સં ૧૨૫૬માં વિજલદેવ પરમારે વિજ્ઞપુર વસાવ્યું. (સભવ છે કે તે મારવાડ ગોલવાડનું વિજ્ઞપુર હોય ?)

ચંદ્રસિંહ પોરવાડના વશના શેઠ પેથડે વિજ્ઞ નામના ક્ષત્રિય સાથે જઈ વિજ્ઞપુર વસાવ્યું ત્યાં જિનાલય બનાવી, તેમા સં ૧૩૭૮માં સોનાની જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

(—પ્રકં ૪૫ ચંદ્રસિંહ પોરવાડનો વંશ)

તપાગચ્છના ૫૦ અજિતપ્રભાગણિવરે સં ૧૨૬૫મા વિજ્ઞ
પુરમા 'ધર્મસ્તથાવકાચાર' બનાવ્યો. (પ્રકં ૪૪ પૃ ૬ ટીપ્પણી)

વિજ્ઞપુરમા આજે સ્વેતાબર તપગચ્છ ઘણા જૈનોનાં ઘર છે
સ્વેતાબર જૈનમંદિર ૬ છે અને હુબડશાતિનું ૬૦ જૈનમંદિર ૧
છે તે મંદિરોના મૂળનાયકોના નામ આ પ્રકારે છે -

- ૧ ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ ભં નું મંદિર,
- ૨ શ્રી આદીશ્વર ભં નું પદ્માવતીદેવીવાળું મંદિર
- ૩ શ્રી મહાવીરસ્વામી ભં નું મંદિર
- ૪ શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામી ભં નું મંદિર
- ૫ શ્રી શાંતિનાથ ભં નું મંદિર
- ૬ શ્રી કુશુનાથ ભં નું મંદિર
- ૭ શ્રી કેશરિયા નવભનાથ ભં નું, પ્રતિષ્ઠા સં ૧૮૭૩ તથા ૧૮૮૧
- ૮ શ્રી અરનાથ ભં નું મંદિર, પ્રતિષ્ઠા સં ૧૮૭૩ (જૂઓ
પ્રકં ૫૫ સોમશાખાપટ્ટાવલિ ૬૨ મા ભં આનંદસોમસૂરિ.)

૬ શ્રી ગોઢીપાર્શ્વનાથ ભં નું મંદિર તથા ૧૦ હુબડશાતિનું
૧ વિજબર મંદિર છે તેમજ ૧૧ આં જુદિસાગરસૂરિનું એક
સમાધિમંદિર છે

ઉપર્યુક્ત મંદિરો પૈકી શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ ભં નું મંદિર
પ્રાચીન છે ભં આદીશ્વર, ભં મહાવીરસ્વામીના મંદિરોની પ્રતિષ્ઠા
તપાગચ્છના વિજયનંદસૂરિ શાખાના ૧૦ ૬૦મા ભં વિજ્ઞમા
નંદસૂરિ અને આં વિજયરાજસૂરિએ સં ૧૭૦૬ના જેઠ વદિ ૩ ને
ગુરુવારે કરી હતી. ભં આદીશ્વરના મંદિરમા પદ્માવતી દેવી
અને સરસ્વતી દેવીની પ્રતિમાઓ છે આ સિવાય ઘણા દેવાલયોમાં
જૈનાચાર્યો, મુનિવરો વગેરેની અણ્ણ પાદુકાઓ પ્રતિષ્ઠિત છે તે આ
પ્રકારે જણાય છે -

ચિતામણિ પાર્શ્વનાથના જિનાલયમા (૧) સં ૧૬૨૧ની ૫૦
વિજયસ્તંભગણિની પાદુકા, (૨) સં ૧૮૭૩ના વૈશાખ સુદિ ૧૦
ને શુક્રવારની તપગચ્છના ૫૦ અમરવિજયગણિની પાદુકા છે

આદીશ્વર લં ના જિનાલયમા (૧) સં ૧૮૭૨ના મહા વદિ
 ૩ ને ગુરુવારની તપાગચ્છના વિજયાનદસૂરિ શાખાના લં વિજય
 મહેન્દ્રસૂરિની પાઠુકા, (૨) મહોં કદ્યાણુવિજયગણિની પરપરાના
 ૫૦ દર્શનવિજયગણિશિષ્ય ૫૦ પ્રેમવિજયગણિના શિષ્ય ૫૦
 સર્વવિજયગણિની પાઠુકા, (૩) જં ગું આં શ્રી હીરવિજયસૂરિની
 પરપરાના X X Xની સં ૧૮૬૦ની પાઠુકા, (૪) સં ૧૭૯૧ ના
 ચૈત્ર વદિ ૭ ને શુક્રવારની આં જિનસાગરસૂરિપ્રતિષ્ઠિત ૫૦
 રત્નસાગરગણિની પાઠુકા, (૫-૬) સં ૧૮૮૬ ના વૈશાખ સુદિ ૭ ને
 ગુરુવારની તપગચ્છની વૃદ્ધ પોષાળના ૫૦ ક્તેહસુદરગણિ તથા ૫૦
 હિતસુદરગણિની ચરણ પાઠુકા, (૭) સં ૧૮૬૦ ની ૫૦ રૂપવિજયજી
 ગણિની ચરણ પાઠુકા છે

ગોરાદેવીના ખેતર પાસેના કુડની નજીક નૈઋત્ય ખૂણામા ૧-
 તપગચ્છના ૫૦ પ્રેમવિજયગણિશિષ્ય શ્રી રૂપવિજયજીની પાઠુકા છે
જન્મભૂમિ—તપાગચ્છના આં વિદ્યાનદસૂરિ, આં ધર્મદોષસૂરિ,
 (પ્રકં ૪૬) આગમગચ્છના આં આનંદરત્નસૂરિ (સં ૧૬૭૬,
 મહા વદિ ૫), અચલગચ્છના (૪૫ મા) આં સિહપ્રભસૂરિ
 (સં ૧૨૮૩) (પ્રં ૪૦ પૃં ૫૨૩)

પિષ્પલકગચ્છના આં વિજયસાગરસૂરિ (સં ૧૫૬૬ ના પોષ
 વદિ ૫ ને સોમવાર) વગેરે વિજાપુરના નર રત્નો થઈ ગયા

આગમગચ્છના (૬૦ મા) આં અમરરત્નસૂરિ, (૬૧ મા)
 આં સોમરત્નસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૫૭૩ ના ફાગણ સુદિ ૨ ને
 રવિવારે વિજાપુરમા ‘ચતુર્વિંશતિપદ્’ બન્યો હતો

શ્રી મણિભદ્ર મહાવીર —(૧) વીજાપુર અને આગલોડની
 વચ્ચે ૧ કોશ દુર ‘મસેશ્વર મહાદેવ’ ના રસ્તામા એક ખેતરમા
 વૈદ્યવિદ્યાવિશારદ ચતિવર કવિરત્ન ૫. અમૃતવિજયજીએ મણિભદ્ર
 મહાવીરની દેરી બનાવી હતી, જે આજે જોનોના વહીવટમા છે. તથા
 તેમણે જ બ્રાહ્મણોના માઠ પાસે ‘સરસ્વતી દેવીની’ દેરી બનાવી હતી
 (૨) વિજાપુરથી ૫ કોશ દૂર આગલોડમાં તપાગચ્છની લઘુ

પોષાગના સોમશાખાના આં ૦ શાંતિસોમે સં ૧૭૩૩માં પ્રતિષ્ઠા કરેલા શ્રી મણિભદ્ર મહાવીરનું સ્થાન છે

(—જૂઓ પ્રકં ૫૫, મણિભદ્રમહાવીરપરિચય)

ખઠાયતા અને મહુડી

વિનાપુરથી અગ્નિજૂથામા ૪ ઠેાચ દૂર ૧ જૂનું ખઠાયતા, ૨ નવું ખઠાયતા અને ૩ મહુડી એમ ત્રણ સ્થાનો છે જૂના ખઠાયતામા ટેકરાઓ વગેરે છે એક ટેકરા ઉપર અગ્નિકાદેવીની પ્રતિમા છે, તેની ઉપર પૈસો ખખડાવતા “ધાતુ જેવો અવાજ” થાય છે તે દેવીની પ્રતિમાની ચારે તરફ “જિનપ્રતિમાઓ તથા દેવી પ્રતિમાઓના ખડિત અવશેષો” પડેલા છે ત્યાંથી આમળ જતા સં અજિતનાથ ની ૩-૪ હાથ જિવી “ખડગાસનસ્થ પ્રતિમા” વિદ્યમાન છે

ખઠાયતાના વતનીઓ ખઠાયતા બ્રાહ્મણ, ખઠાયતા વાણિયા વગેરે નામથી ઓળખાય છે, ખઠાયતા ગામની પાસે મહુડી નામે જામ વસેલું છે જેના પ્રાચીન નામે મહિકાવલી અને મહુડી પણ બાલુવા મળે છે

ખઠાયતા જૈનો—ઇતિહાસ કહે છે કે મુનિ રોહગુપ્તે વીર નિં ૦ સં ૫૪૪ (વિં ૦ સં ૧૩૪) માં અતરિજિજ્ઞા નગરીમા ત્રૈશશિકેમત થતાંઓ હતો. (—પ્રકં ૧૨ પૃં ૨૭૫)

સહવ છે કે, તેની એ પરપરાઓ થાલી હોય.

૧—ત્રૈશશિક—રોહગુપ્તે જીવ, અજીવ અને નોજીવ એમ ત્રણ શાશિની પ્રરૂપણા કરી હતી. આથી તેની શિષ્ય પરપરા ત્રૈશશિક તરીકે વિખ્યાત થઈ, આ પરપરા શિવભૂતિ સુધે જોડાઈ રિજ ખરયાખામા જળી ગઈ (—પ્રકં ૧૪, પૃં ૩૧૫)

૨—ખઠાયતન—રોહગુપ્તે વૈશેષિકમત થતાવી, તેમા ૭ વસ્તુઓને પ્રધાનતા આપી, જેન હર્શનમાં પણ જીવાસ્તિકાય, પુદ્ગલજાસ્તિકાય અને કાળ વગેરે “છ દ્રવ્યો” મનાય છે આથી તે પરપરાખાળા “ખઠાયતન” તરીકે વિખ્યાત થયા હશે.

બાર વર્ષનો દુકાળ પડ્યા પછી વીર જી ૦ ૬૦૬ (વિં ૦ સં ૧૬૬) માં જેન મમલોના નાગેદ્ર, ચદ્ર, નિર્વૃત્તિ અને વિવાધર એમ ચાર કુળ

કુળો બન્યા હતા, એ સમયે ખડાયતા જૈનો નિર્વૃત્તિકુળમાં દાખલ થયા હશે (નિર્વૃત્તિકુલમાટે જૂઓ—પ્રકૃ ૧૪, પૃ ૩૦૫)

જૈનો પૂર્વભારતમાંથી ‘હીજરત’ કરી મધ્ય ભારત તથા પશ્ચિમ ભારતમાં આવ્યા મેવાડ, રાજપૂતાના, લાટ અને સૌરાષ્ટ્રમાં આવી વસ્યા, તેઓ પૂર્વભારતના તીર્થોની અને મોટા શહેરોની જિનપ્રતિમાઓને પોતાની સાથે લઈ આવ્યા, તેમની સાથેની જિનપ્રતિમાઓને તેના મૂળ તીર્થોનાં નામ સાથે સુમેળ ખાય, તેવાં નગરો કે તીર્થો વસાવી, તે તે સ્થળે સ્થાપન કરી. આ રીતે મધ્ય ભારત અને પશ્ચિમ ભારતમાં તે તે નામના ઘણાં સ્થાપના તીર્થો અસ્તિત્વમાં આવ્યા (સ્થાપનાતીર્થ માટે જૂઓ પ્રકૃ ૨, પૃ ૦XX—પ્રકૃ ૩૨, પૃ ૫૦૨ થી ૫૦૪, પ્રકૃ ૩૭, પૃ ૩૦૨, પ્રકૃ ૪૨, પૃ ૭૪૩, પ્રકૃ ૫૩)

સલવ છે કે, કોટિવર્ષનગરના કે કોટિક ગચ્છની ભૂમિ ઉદયગિરિના કે નિર્વૃત્તિકુલના જૈનોએ સાબરમતી કે હાથમતી નદીના કિનારે વિદ્યાપુર કે ખડાયતા નગરો વસાવી, કોટચર્ક તીર્થ ખનાવી, તે સ્થળે પોતાની સાથે લાવેલી જિનપ્રતિમાઓને સ્થાપન કરી હોય

આ સમયે મધ્ય ભારતમાં તથા પાશ્ચિમ ભારતમાં શત્રુજય, ગિરનાર, સાચી કે સાચાર, ખંભાત, ભરૂચ અને મુહરિ (ટી ટોઈ) એ જૈન તીર્થો વિદ્યમાન હતા

સલવ છે કે આ અરસામાં જ “જગચિતામણિનામનુ” ચૈત્યવદન” બન્યું હોય, તેમજ વલ્લભીલગ થતા ત્યાની પ્રતિમાઓ અકોટામાં લાવી રાખી હોય

આ ખડાયતા નગરના જિનાલયો કોઈ અકસ્માતથી નાશ પામ્યા. ત્યાની જિનપ્રતિમાઓ જમીનમાં દટાઈ ગઈ સં ૧૬૬૫ માં “મહુડી પાસેના જૂના કોટચર્કના મહિર” પાસેથી જમીનમાંથી પરિકરવાળી ચાર જિનપ્રતિમાઓ નીકળી હતી આમાંની એક જિનપ્રતિમા કોટચર્કના જૂના મહિરમાં અને ત્રણ જિનપ્રતિમાઓ વડોદરાના મ્યુઝિયમમાં રાખવામાં આવી હતી આ ચારે જિનપ્રતિમાઓ ગુપ્તસમયની છે

(—પ્ર ૧૪, પૃ ૩૩૬)

એ જિનપ્રતિમાઓ હાથ કયા છે !

વહોદરા મ્યુઝિયમમાં રાખેલી એ ત્રણ જિનપ્રતિમાઓ સ્વતંત્ર મુઠર્ધ પ્રાત જન્મે, ત્યારે મુઠર્ધ સર્ધ જવામાં આવી હતી પણ હવે ગુજરાત સ્વતંત્ર પ્રાત જન્મ્યા પછી આ પ્રતિમાઓ ગુજરાતમાં પાછી આવવી એઈએ તો ગુજરાતમાં આવી, કે નહીં ? તે જાણવામાં આંખું નથી.

ખડાયતા જૈનો વાસ્તવમાં નિર્વૃત્તિગુણમાં કાબલ થયા હતા “રાજગચ્છ” ની પદાવલીમાં ઉલ્લેખ છે કે, નિર્વૃત્તિગચ્છના આં પાસડસૂરિ થયા હતા. આ ગચ્છ વિષ્ણુ પામ્યો. (પ્રક્રં ૩૫, પૃ. ૪૬)

પાસડસૂરિ—તેઓ સં. ૧૩૩૦ માં થયા હતા. સં. ૧૩૮૬ ત્યાંપછી નિર્વૃત્તિગચ્છના સાધુઓ અને આવકો બીજા ગચ્છમાં ભળી ગયા હશે.

શિલાલેખો—એકદરે ખડાયતા જૈનોના તથા તે પ્રદેશમાં વિચરતા બીજા ગચ્છના મુનિવરોના ઘણા શિલાલેખો અને પ્રતિમાલેખો મળે છે, જે આ પ્રકારે છે—

(૧) સં. ૧૩૩૦ વર્ષે જૈન યદિ ૭ જાનો સોલૂથેયસે મુત સહાકેન આદિનાથવિંન કારિસ, પ્રં. શ્રીપાસંકસૂરિમિ ॥

આ ધાતુપ્રતિમા બીજાપુરના પદાવલી દેવીવાળા ભં. આદીધરના જિનાલયમાં વિરાજમાન છે

(—આં બુદ્ધિઆગસૂરિ રશિત-વિભાપુર જૃન્દ વૃત્તાત. પૃ. ૫૦)

(૨) વિં. સં. ૧૩૩૪ ચ્ચસ મુદ્ધિ ર મુખે સ્વકાયતાજાતીય ઠં ગૂરજ માયા પવિત્રી વૂ શ્રી આદિનાથવિંન કામિત્ત, પ્રતિશ્ચિન વ શ્રી મુમતિ પ્રમમૂરિગા ॥

આ ધાતુપ્રતિમા વિભાપુરના દુર્ગ ના જિનાલયમાં બિરાજમાન છે.

(—વિભાપુર જુડકવૃત્તાત-પૃ. ૬૬)

મતલબ છે કે, આ મુમતિપ્રભસૂરિ તે નાજેદ્રગચ્છના “આં નામપ્રભસૂરિના” અથવા ભટ્ટી-વિદ્યાધર ગચ્છના “આં ચક્રમિત્તસૂરિના” બીજા પદ્ધતર હોય (પ્રક્રં ૩૫, પૃ. ૮, પૃ. ૫૫)

(૩ અ) સંવત્ ૧૩૭૫ વર્ષે આપાદ શુદિ ૬ સ્વડાયતિજાતીય શ્રેં
વનદેવમાર્યા લાછીપુત્ર ધીનાકેન શ્રીઆદિનાથવિંવ કારિતં, પ્રતિં સૂરિભિં ॥

(આ) શ્રેં ધીનાકેન શ્રીનમિનાથવિંવ કારિત ।

(આં શુદ્ધિસાગરસુરિ સઅદિત-જૈનધાતુ-
પ્રતિમા લેખસઅહ, ભાં ૧, પૃં ૨૪૬)

(૪) વિં સં ૧૫૪૫ મહિકાઠે મહિકાવતીનગરે શ્રીમદ્સિંહસૂરિણા
ઉપદ અજિતવિંવં કારાપિતં, મોક્ષહેતવે ॥

(—વિન્નપુર બૃહદ્ વૃત્તાત, પૃં ૨૬)

આ અજિતનાથની પ્રતિમા જૂના ખડાયતામા ટેકરા પાછળના
ભાગમા ઉભી છે તેની ગાદીના પાટિયા ઉપર ઉપર્યુક્ત લેખ છે.
આ લેખમા ‘મહિકાઠા મહિકાવતી’ શબ્દ વપરાયા છે તે સભવ છે
કે, મહી નહી, પણ આખરમતીના કિનારે રહેલી મહુડી પણ પુરાણ
પ્રસિદ્ધ માહિષ્મતી નગરી હોવાનો નિર્દેશ કરતો હોય આ લેખમા
‘ઉપદ’ શબ્દ છે તે અશુદ્ધ જણાય છે, તેને બદલે ‘ઉર્ધ્વ’ શબ્દ
હોવો જોઈએ લેખમાં પ્રતિષ્ઠાપક ‘આં સિંહસૂરિ’ બતાવ્યા છે.
વિક્રમની ૧૫ મી-૧૬ મી શતાબ્દીમાં ‘સિંહ’ શબ્દવાળા ઘણા
આચાર્યો થયા હતા, તે પૈકીના એક હોય, શ્રી ‘સિંહ’ શબ્દવાળા
કેટલાક આચાર્યો આ પ્રકારે જાણવામા આવે છે

(૧) તપાગચ્છ વૃદ્ધપોષાળના પૃં મા આં રત્નસિંહસૂરિ
(સં ૧૪૫૨ થી ૧૫૧૮ પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૬)

(૨) આગમગચ્છના પૃં મા આં મુનિસિંહસૂરિ
(સં ૧૪૮૫ થી ૧૫૧૩ પ્રકં ૪૦ પૃં ૫૪૨)

(૩) તપાગચ્છ વૃદ્ધપોષાળના આં સિંહદત્ત. (પ્રકં ૪૪)

(૪) પૂનમિયાગચ્છના ૫૫ આં સિંહઅભસૂરિ.
(પ્રકં ૪૦ પૃં ૫૦૨)

(૫) ભાવડારગચ્છના આં વિજયસિંહસૂરિ, જે સં ૧૫૫૬-
મા “પ્રાતીજમાં” વિચરતા હતા

જેનો પ્રતિમાલેખ આ પ્રકારે મળે છે—

સં ૧૫૫૬ ફાલ્ગુન વદિ ૨ વૃષે શ્રીભાવડારગચ્છે ઉપકેગજ્ઞાતીય

એ જિનપ્રતિમાઓ હાલ કયા છે !

વડોદરા મ્યુઝિયમમાં રાખેલી એ ત્રણ જિનપ્રતિમાઓ સ્વતંત્ર મુંબઈ પ્રાંત બન્યો, ત્યારે મુંબઈ લઈ જવામાં આવી હતી પણ હવે ગુજરાત સ્વતંત્ર પ્રાંત બન્યા પછી આ પ્રતિમાઓ ગુજરાતમાં પાછી આવવી એઈએ તો ગુજરાતમાં આવી, કે નહીં ? તે બાબતમાં આંખું નથી.

ખડાયતા જૈનો વાસ્તવમાં નિર્વૃત્તિગુણમાં હાખલ થયા હતા “રાજગચ્છ” ની પટ્ટાવલીમાં ઉલ્લેખ છે કે, નિર્વૃત્તિગચ્છના આં પાસ હસૂરિ થયા હતા. આ ગચ્છ વિષ્ણુ પામ્યો (પ્રકૃ ૩૫, પૃ ૪૬)

પાસ હસૂરિ—તેઓ સં ૧૩૩૦ માં થયા હતા સં ૧૩૮૬ ત્યારપછી નિર્વૃત્તિગચ્છના સાધુઓ અને આવકો બીજા ગચ્છમાં લાગી ગયા હશે.

શિલાલેખો—એકદરે ખડાયતા જૈનોના તથા તે પ્રદેશમાં વિશ્વરત્ન બીજા ગચ્છના મુનિવરોના મણા શિલાલેખો અને પ્રતિમાલેખો મળે છે, જે આ પ્રકારે છે—

(૧) સં ૧૩૩૦ થર્વે ચૈત્ર વદિ ૭ રાત્રી સોસ્વમેયસે મુત લેસાકેન આદિનાથર્થિન કારિત, પ્રં ધીપાસંહસૂરિમિ ॥

આ ધાતુપ્રતિમા બીજાપુરના પદ્માવતી દેવીવાળા સં આદીશસ્ના જિનાલયમાં વિરાજમાન છે

(—આં બુદ્ધિસાગરસૂરિ રચિત—વિજાપુર બૃહદ્ વૃત્તાત પૃ ૫૦)

(૨) વિં સં ૧૩૩૪ ગ્યેષ્ઠ સુદિ ૩ શુક્રે સ્વદાયતાજ્ઞાતીય ઠં સૂરજ માર્યા પથિની જ શ્રી આદિનાથર્થિન કારિત, પ્રતિષ્ઠિત ચ શ્રી મુમતિ પ્રમસૂરિણા ॥

આ ધાતુપ્રતિમા વિજાપુરના હુંબડના જિનાલયમાં વિરાજમાન છે

(—વિજાપુર બૃહદ્વૃત્તાત—પૃ ૬૬)

સબવ છે કે, આ મુમતિપ્રમસૂરિ તે નાળેદ્રગચ્છના “આં સોમપ્રમસૂરિના” અથવા બાલીહર—વિદ્યાધર ગચ્છના “આં ચ દ્રસિ હસૂરિના” બીજા પદ્મધર હોય (પ્રકૃ ૩૫, પૃ ૮, પૃ ૫૫)

(૩ અ) સંવત્ ૧૩૭૫ વર્ષે આપાદ શુદિ ૬ સ્વહાયતિજ્ઞાતીય શ્રેં
વનદેવમાર્યા લાઠીપુત્ર ધીનાકેન શ્રીઆદિનાથવિવં કારિતં, પ્રતિં સૂરિભિઃ ॥

(આ) શ્રેં ધીનાકેન શ્રીનમિનાથવિવં કારિત ।

(આં ભુદ્ધિસાગરસૂરિ સચ્ચિત-જ્ઞેનધાતુ-
પ્રતિમા લેખસચ્ચ, લાં ૧, પૃં ૨૪૬)

(૪) વિં સં ૧૫૪૫ મહિકાઠે મહિકાવતીનગરે શ્રીમદ્સિંહસૂરિના
ઉપડ અજિતવિવં કારાપિતં, મોક્ષહેતવે ॥

(—વિન્નપુર પૃહ્લ વૃત્તાત, પૃં ૨૬)

આ અજિતનાથની પ્રતિમા જૂના ખડાયતામા ટેકરા પાછળના
ભાગમાં ઉભી છે તેની ગાદીના પાટિયા ઉપર ઉપર્યુક્ત લેખ છે
આ લેખમા ‘મહિકાઠા મહિકાવતી’ શબ્દ વપરાયા છે તે સભવ છે
કે, મહી નહી, પણ સાળરમતીના કિનારે રહેલી મહુડી પણ પુરાણ
પ્રસિદ્ધ માહિષ્મતી નગરી હોવાનો નિર્દેશ કરતો હોય આ લેખમા
‘ઉષડ’ શબ્દ છે તે અશુદ્ધ જણાય છે, તેને બદલે ‘ઉર્ધ્વ’ શબ્દ
હોવો જોઈએ લેખમાં પ્રતિષ્ઠાપક ‘આં સિંહસૂરિ’ બતાવ્યા છે
વિક્રમની ૧૫ મી-૧૬ મી શતાબ્દીમાં ‘સિંહ’ શબ્દવાળા ઘણા
આચાર્યો થયા હતા, તે પૈકીના એક હોય, શ્રી ‘સિંહ’ શબ્દવાળા
કેટલાક આચાર્યો આ પ્રકારે જાણવામાં આવે છે

(૧) તપાગચ્છ વૃદ્ધપોષાળના પૃમા આં રત્નસિંહસૂરિ

(સં ૧૪૫૨ થી ૧૫૧૮ પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૬)

(૨) આગમગચ્છના પૃમા આં મુનિસિંહસૂરિ

(સં ૧૪૮૫ થી ૧૫૧૩ પ્રકં ૪૦ પૃં ૫૪૨)

(૩) તપાગચ્છ વૃદ્ધપોષાળના આં સિંહદત્ત. (પ્રકં ૪૪)

(૪) પૂનમિયાગચ્છના ૫૫ આં સિંહપ્રભસૂરિ.

(પ્રકં ૪૦ પૃં ૫૦૨)

(૫) ભાવડારગચ્છના આં વિજયસિંહસૂરિ, જે સં ૧૫૫૬-
માં “પ્રાતીજમા” વિચરતા હતા

જેનો પ્રતિમાલેખ આ પ્રકારે મળે છે—

સં ૧૫૫૬ પાલ્યુન વદિ ૨ બુધે શ્રીભાવહારગચ્છે ઉપકેગજ્ઞાતીય

એ જિનપ્રતિમાઓ હાલ ક્યાં છે ?

વડોદરા મ્યુઝિયમમાં રાખેલી એ ત્રણ જિનપ્રતિમાઓ સ્વતંત્ર મુંબઈ પ્રાંત બન્યો, ત્યારે મુંબઈ લઈ જવામાં આવી હતી. પણ હવે ગુજરાત સ્વતંત્ર પ્રાંત બન્યા પછી આ પ્રતિમાઓ ગુજરાતમાં પાછી આવવી એઈએ તો ગુજરાતમાં આવી, કે નહીં ? તે બબ્બેવામાં આશ્ચર્ય નથી.

ખડાચતા જૈનો વાસ્તવમાં નિર્વૃત્તિમુળમાં હાખલ થયા હતા. “રાજગચ્છ” ની પટ્ટાવટ્ટીમાં ઉલ્લેખ છે કે, નિર્વૃત્તિગચ્છના આઠ પાસડસૂરિ થયા હતા. આ ગચ્છ વિષે પાંચે પાંચે (પ્રક્રં ૩૫, પૃં ૪૬)

પાસડસૂરિ—તેઓ સં ૧૩૩૦ માં થયા હતા. સં ૧૩૮૬ ત્યારપછી નિર્વૃત્તિગચ્છના સાધુઓ અને શાવકો બીજા ગચ્છમાં ભળી ગયા હશે.

શિલાલેખો—એક દરે ખડાચતા જૈનોના તથા તે પ્રદેશમાં વિચરતા બીજા ગચ્છના મુનિવરોના ધણા શિલાલેખો અને પ્રતિમાલેખો મળે છે, જે આ પ્રકારે છે—

(૧) સં ૧૩૩૦ વર્ષે જૈન શ્રદ્ધિ ૭ મનો સોલ્લુધેયસે સુત તેઠાકેન આદિનાથર્થિન કારિતં, પ્રં ધીવાસંદ્ધમૂરિમિ ॥

આ ધાતુપ્રતિમા બિજાપુરના પન્નાવલી દેવીવાળા ભં આદીપરના જિનાલયમાં વિરાજમાન છે.

(—આં બુદ્ધિઆગરસૂરિ રથિન—વિજાપુર બૃન્દૂ વૃત્તાત. પૃં ૫૦.)

(૨) વિં સં ૧૩૩૪ ચ્યષ્ટ મુદિ ૩ મુખ મહાચનાજ્ઞાતીય ઠં મૂર મમા પર્મિની જ શ્રી આદિનાથર્થિયં કારિત પ્રનિશ્ચિત્ત ચ શ્રી મુમતિ પ્રમમૂરિગા ॥

આ ધાતુપ્રતિમા બિજાપુરના દુબ ના જિનાલયમાં વિરાજમાન છે.

(—વિજાપુર બૃન્દૂ વૃત્તાત—પૃં ૬૬)

મુશવ ૪ ક, આ મુમતિપ્રમમૂરિ તે નાગેશગચ્છના આં ગામપ્રમમૂરિના” અથવા બાલીદર—વિદાપર ગચ્છના “આં ચક્રશિલ્પસૂરિના બીજા પદ્ધર દોષ (પ્રક્રં ૩૫, પૃં ૮, પૃં ૫૫)

(૩ અ) સંવત્ ૧૩૭૫ વર્ષે આષાઢ શુદ્ધ ૬ સ્વહાયતિજ્ઞાતીય શ્રેઃ
વનદેવમાર્યા લાછીપુત્ર ધીળાકેન શ્રીઆદિનાથર્ચિવં કારિતં, પ્રતિઃ સૂરિભિઃ ॥

(આ) શ્રેઃ ધીળાકેન શ્રીનમિનાથર્ચિવં કારિત ।

(આં બુદ્ધિસાગરસૂરિ સંગ્રહિત-જૈનધાતુ-
પ્રતિમા લેખસંગ્રહ, લાં ૧, પૃં ૨૪૬)

(૪) વિં સં ૧૫૪૫ મહિકાઠે મહિકાવતીનગરે શ્રીમદ્સિંહસૂરિણા
ઉષઢ અજિતર્ચિવં કારાપિતં, મોક્ષહેતવે ॥

(—વિજયપુર બૃહદ્ વૃતાંત, પૃં ૨૬)

આ અજિતનાથની પ્રતિમા જૂના બડાયતામા ટેકરા પાછળના
ભાગમા ઉભી છે તેની ગાદીના પાટિયા ઉપર ઉપર્યુક્ત લેખ છે.
આ લેખમાં ‘મહિકાઠા મહિકાવતી’ શબ્દ વપરાયા છે તે સ્પષ્ટ છે
કે, મહી નહી, પણ સાબરમતીના કિનારે રહેલી મહુડી પણ પુરાણ
અસિદ્ધ માહિષ્મતી નગરી હોવાનો નિર્દેશ કરતો હોય. આ લેખમા
‘ઉષઢ’ શબ્દ છે તે અશુદ્ધ જણાય છે, તેને બદલે ‘ઉર્ધ્વ’ શબ્દ
હોવો જોઈએ લેખમા પ્રતિષ્ઠાપક ‘આં સિંહસૂરિ’ બતાવ્યા છે.
વિક્રમની ૧૫ મી-૧૬ મી શતાબ્દીમાં ‘સિંહ’ શબ્દવાળા ઘણા
આચાર્યો થયા હતા, તે પૈકીના એક હોય, શ્રી ‘સિંહ’ શબ્દવાળા
કેટલાક આચાર્યો આ પ્રકારે જાણવામા આવે છે

(૧) તપાગચ્છ વૃદ્ધપોષાળના પાંચ મા આં રત્નસિંહસૂરિ
(સં ૧૪૫૨ થી ૧૫૧૮ પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૬)

(૨) આગમગચ્છના પાંચ મા આં સુનિસિંહસૂરિ
(સં ૧૪૮૫ થી ૧૫૧૩ પ્રકં ૪૦ પૃં ૫૪૨)

(૩) તપાગચ્છ વૃદ્ધપોષાળના આં સિંહદત્ત. (પ્રકં ૪૪)

(૪) પૂતભિયાગચ્છના ૫૫ આં સિંહપ્રભસૂરિ.
(પ્રકં ૪૦ પૃં ૫૦૨)

(૫) ભાવડારગચ્છના આં વિજયસિંહસૂરિ, જે સં ૧૫૫૬-
માં “પ્રાતીજમાં” વિચરતા હતા

જેનો પ્રતિમાલેખ આ પ્રકારે મળે છે—

સં ૧૫૫૬ ફાલ્ગુન વદિ ૨ વૃષે શ્રીભાવડારગચ્છે ઉપકેગજ્ઞાતીય

દેશથી સં ૧૪૭૧મા માંડવજહમા ૬૩ હજાર સોનામહેરો ખરચી
જૈન આગમ શ્રેયો લખાવ્યા અથવા ડાર સ્થાપ્યો.

(-પ્રક્રં ૪૫, સોનીસાગણ-માગણ જોસવાલવથ)

-રાજાઓ, મંત્રીઓ, કવિઓ અને દાનવીર એધીઓ-
રાજા જીમદેવ સોલહી-

તે સ્વભાવે જોળો હતો. તે ભાગવતમતનો ચુસ્ત હિમાયતી હતો.
પણ તેનું સ્વર્ગ ધર્મ પ્રત્યે સમાન વલણ રહેતું તેણે જૈનધર્મના
કાર્યોમા ઉદાર હિલે સહકાર આપ્યો હતો. આજુ ઉપરના લુચિવસહીના
જિનપ્રાસાદો તેના રાજ્યકાળ (સં ૧૨૩૫ થી ૧૨૬૮)મા બન્યા હતા

(-પ્રક્રં ૩૫, પૃં ૧૩૮ થી ૧૪૪, ૧૮૨ પ્રક્રં ૩૭, પૃં ૨૭૫)

પ્રજાપ્રેમી રાજા વીરધવલ વાલેલો

તે “ચૂજશતના રાજા જોળા જીમદેવનો સર્વેસર્વા કાયકર્તા હતો.
તે ઠાણો વિવેકી અને પ્રજાપ્રિય હતો, તેણે ધોળકામા “વીરધવલ
નારાયણ પ્રાસાદ” બધાવ્યો હતો. પોતાના મહામાત્યો વસ્તુપાલ-
તેજપાલથી તે પ્રભાવિત હતો. આ મંત્રીઓએ તેને ‘શાંતિધર્મ’
અને શિવપુરાણ વગેરે શ્રદ્ધાના ઉદ્ઘાટણ અને પ્રદોષથી માસ,
શિકાર અને મદિરાથી વિમુખ બનાવ્યો હતો, અને મહાધાર્મિકના
આ દેવપ્રભસૂરિના ઉપદેશથી તે શુદ્ધધર્મના સાન્નિવક પ્રેમી
બન્યો હતો. તેને જૈનધર્મ પ્રત્યે ખલો પ્રેમ હતો.

આ વીરધવલ રાજા ઘણો પ્રજાપ્રિય હતો. સં ૧૨૬૪માં એ
મરણ પામ્યો, ત્યારે તેની પિતામા પ્રજાના ૧૨૦ માણસો તેની સાથે જ
મરણ પામ્યા હતા, બીજા ઘણા એની પિતા ઉપર યજ્ઞવા વૈશા
હતા, પણ મહામાત્યોએ પાકો શાકી પહેરો મૂકી દઈ, બીજા
સૌને બચાવી લીધા હતા.

(-પ્રક્રં ૩૫, પૃં ૧૩૬, ૧૪૩, પ્રક્રં ૩૮ પૃં ૩૭૪, ૩૬૫)

અધ્યપતિ પૂનક નાગોડી

સં ૫૦. અસલમા નાગોડનો ધનાઢય વતની હતો. દિલ્હીમા

રહેતો હતો. બાદશાહ અદ્વતમશની પ્રિય બેગમ પ્રેમકલા તેને ધર્મ-
બધુ માનતી હતી, એટલે તે રાજમાન્ય હતો. તેણે સં ૧૨૭૩મા
અને સં ૧૨૮૬મા શત્રુજયતીર્થના છ'રી પાળતા યાત્રાસઘો કાઢ્યા
હતા તેમાં તેની સાથે માંડલિકો પણ હતા મત્રી વસ્તુપાલે સં
૧૨૮૬મા માંડલ તથા ધોળકામા તેનું ભારે સ્વાગત કર્યું હતું તેણે
સઘના દરેક યાત્રીઓના ચરણ પગાળ્યા હતા મત્રી વસ્તુપાલ તે
સઘ સાથે શત્રુજય ગયો હતો તે બનેનો મૈત્રી સંબંધ બધાયો.
મત્રી વસ્તુપાલ જ્યારે દિલ્હી ગયો ત્યારે તેણે સં પૂનડ તથા
બાદશાહની માતા કુશીદા બેગમની મદદથી બાં અદ્વતમશ (સને
૧૨૧૦ થી ૧૨૩૫) નો પ્રેમ સપાદન કર્યો, મહામાત્યે બાદશાહને
પ્રસન્ન કરી, તેની પાસેથી અભયવચન માગી લઈ, ગૂજરાતને દિલ્હીના
બાદશાહની ચડાઈથી ભયમુક્ત બનાવ્યું હતું

(પ્રકં ૩૮ પૃં ૩૬૫, પ્રકં ૪૪ પૃં ૪૫)

સં પૂનડ અસલમા પૂનમિયાગચ્છનો ઉપાસક હતો પરંતુ મત્રી
વસ્તુપાલની મૈત્રી થતા આં દેવેન્દ્રસૂરિના દર્શન કરી તપાગચ્છીય શ્રાવક
બન્યો હતો

(-ઉપદેશતરંગિણી તરંગ બીજે, પ્રબંધ કોશ,

પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૪૨, પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૬૪)

મહામાત્ય વસ્તુપાલ—

તે વિચક્ષણ પુરુષ હતો, તેની વિદ્રતા માટે તેણે રચેલા અથોનો
ઉદ્દેશ્ય અમે અગાઉ (પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૭૦ માં) આપ્યો છે તેના
વિશેષ અથો માટે અહીં જણાવીએ છીએ—

નરનારાયણાનન્દ મહાકાવ્ય, સર્ગ ૧૬.

શત્રુજયમ ડન—આદિનાથસ્તોત્ર—મનોરથમય, શ્લોકં ૧૨

ગિરનારમ ડન—શ્રીનેમનાથસ્તોત્ર, શ્લોકં ૧૦

અબિકાદેવીસ્તોત્ર, શ્લોકં ૧૦ આરાધના, શ્લોકં ૧૦

મહામાત્યે આ અથો રચ્યાનુ બાણવામા આવે છે

મહામાત્યે નરનારાયણાનન્દમહાકાવ્યમા અર્જુન તથા કૃષ્ણ વાસુદેવે
ગિરનાર ઉપર પરિબ્રમણ કર્યું તેનું વર્ણન કર્યું છે

સર્વ ચિક્રોપકાર્યં મજ્જૂપસમારચનાદિકમકારિ । મારુકચ્છશાલાયાં ॥ યી
સંપત્ય શુભ મયત્તુ ॥

શ્રીશાંતિસુદરગણિમિં ચિક્રોપમજ્જૂપસમારચનાદિ કૃત્ય વિદધે ।

(—જૈન પુસ્તક પ્રાં સં પ્રશં નં ૬૬ નો પાછલો લેખ)

એલે આં સોમસુદસૂરિ શિષ્ય ૫૦ શાંતિચ દ્રગણિએ સં
૧૪૭૮મા ખલાતમા ભરૂચા પોપાળના બ્રધભાજરમા દાખલા વગેરે
બનાવવાની વ્યવસ્થા કરી હતી (—પ્રકં ૫૦, શાંતિચ દ્રસૂરિનો પરિચય)
આ ઉપરથી જણાય છે કે, ખલાતની ભરૂચા પોપાળમા બીજો
બ્રધભાજર બન્યો હતો. બનવા જોગ છે કે, કદાચ આ જ “ભં સોમ
નિસકસૂરિ બ્રધભાજર પલ્લ” હોય.

દયાવટ બ્રધભાજર—દયાવળના જૈનોએ વિવિધ બ્રથો લખાવી,
પાળુ બ્રધભાજરને અર્પણ કર્યા હતા.

(—પ્રાં ૪૫, ૫૦ ૨૮૬, પાળુનો સસ્વતીભાજર કલમ ૨)

તેમજ દયાવળના તપાગચ્છના સથે સં ૧૩૪૬ના મહા સુરિ
૧૩ ના રોજ દયાવળમા ૪૫મા આં ધર્મધોપસૂરિના ઉપદેશથી
મોટો બ્રધભાજર સ્થાપન કર્યો અને તેમાં ઘણા બ્રથો લખાવીને
મૂક્યા દયાવળ એ દિવાણા તીર્થ છે

(—જૈન પું નં ૩૨, પ્રાં ઇતિં પ્રકં ૩૫ ૫૦ ૪૬

પ્રકં ૩૭ ૫૦ ૩૦૨ પ્રકં ૪૨, ૫૦ ૭૪૩)

સં પેથકના બ્રધભાજરા—

સં પેથ કુમારે દેવગિરિ-દોલતાબાદનો જૈન બ્રધભાજર બનાવ્યો
અને તે દેવગિરિમા રાજની પરવાનગી મેળવી એક જૈન દેશમુર
બધાંનુ તેમા ૩૬ દ્વર સોનામદોરો ખરચી.

આ પેથ-શાહે દોલતાબાદની મારફત જૂદા જૂદા નગરોમા મળીને
બ્રધભાજરો સ્થાપિત કર્યા હતા.

માંડવગઢમાં મંથલેખન—

મા વગડના ગ્રાં નાથા શ્રીમાલીની પત્ની લાખુએ ‘દસવેષા
તિષ્ઠુત-નૃત્તિ’ ‘અખામર’ ‘અજિતશાનિસ્તોત્ર નૃત્તિ,’ ‘નામમાલા,’

‘સિન્દૂર પ્રકર,’ ‘ષટ્કર્મ’ અથ, ‘વીતરાગસ્તોત્ર,’ ‘ઉપદેશ-રત્નકોશ,’ ‘શીલોપદેશમાલા,’ ‘સંગ્રહણી,’ ‘વ્યાકરણસૂત્રો.’ વગેરે લખાવ્યાં હતાં. લાખુએ સં ૧૫૨૫ ના અષાઢ શુદ્ધિ ૧૫ ને ગુરુવારે માંડવગઢમાં પ્રાકૃત “પૃથ્વીચન્દ્રચરિત્ર ટિપ્પનસહ” લખાવી વૃદ્ધ તપાગચ્છના પાઠમાં આં રત્નસિંહસૂરિના શિષ્યો લાં ઉદયવદલસૂરિ અને આં જ્ઞાનસાગરસૂરિને વાંચવા માટે અર્પણ કર્યું હતું.

(-પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૫)

સં ગુણરાજની પુત્રી ડાળીએ સં ૧૫૧૧ ના મહા શુદ્ધિ ૧ ના રોજ માંડવગઢમાં ‘શિષ્યહિતા ટીકા’ લખાવી, અને ખરતરગચ્છના ઉપાં મહિરાજગણિના શિષ્ય ૫૦ દયાસાગર ગણિને વાંચવા આપી.

(ઉચ્છન કોલેજ પૂના)

માંડવગઢમાં શ્રીમાલી ઠક્કુર ગોત્રના “સં જયતા”ની પત્ની “હીમી” નામે હતી તેને “માડણુ” પુત્ર હતો તે સં માંડણે સં ૧૫૧૮ ના કાર્તિક માસમાં માંડવગઢના જ્ઞાનભારમાં ખરતરગચ્છના લાં જિનચંદ્રસૂરિના રાજ્યમાં ઉપાં પદ્મમૂર્તિગણિ શિષ્ય ઉપાં મેરુસુદર ગણિની સહાયથી ‘વસુદેવહિ હી’ નામે ગ્રંથ લખાવીને મૂક્યો

સં દેહા ચોરવાડની પત્ની સોનાના પુત્ર સં શ્રીપતિએ ૫૦માં તપાગચ્છના લાં સોમસુદરગણિના શિષ્ય આં જયચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી સ. ૧૫૫૨ ના “પ્રવચનસારોદ્ધાર” લખાવી, ૫૦ સિદ્ધાંત સુદરગણિને લખવા આપ્યો.

(૫૩) લાં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ શિષ્ય ૫૦ નિધાનગણિ શિષ્ય ૫૦ હીરાનદગણિએ સં ૧૫૬૫ ના ભાદરવા સુદ્ધિ ૭ ને ગુરુવારે માંડવગઢમાં “વિદ્યાવિલાસ પવાડો” લખાવ્યો.

કવિમંડન કવિધનદે આં જિનભદ્રસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૫૦૩ માં માંડવગઢમાં “સિદ્ધાંતો” લખાવ્યા અને ગ્રંથભારો બનાવ્યા.

(-પ્રં ૪૫, આલ્પશ્રીમાલીનો વશ)

કર્વીદ્ર સગ્રામસોની ઓસવાળે આં સોમસુદરસૂરિના ઉપ-

દેશથી સં ૧૪૭૧મા માગવગદમા ૬૩ હજાર સોનામહોરો ખરચી
નૈન આગમ થયો લખાવ્યા થયેલ હાર સ્થાપ્યો.

(-પ્રકં ૪૫, સોનીસાગણ-માગણ ચોસવાલવશ)

—રાજાઓ, મંત્રીઓ, કવિઓ અને દાનવીર એધીઓ—

રાજા શીમદેવ સોલકી—

તે સ્વભાવે ભોળો હતો તે ભાગવતમતનો ચુસ્ત હિમાયતી હતો.
પણ તેનું સર્વ ધર્મ પ્રત્યે સમાન વલણ રહેતું તેણે નૈનધર્મના
કાર્યોમા ઉદાર દિલે સહકાર આપ્યો હતો આખૂ ઉપરના લલિંગવસહીના
જિનપ્રાસાદો તેના શબ્દકાળ (સં ૧૨૩૫ થી ૧૨૬૮)મા બન્યા હતા.

(-પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૩૮ થી ૧૪૪, ૧૮૨ પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૭૫)

પ્રભાપ્રેમી રાજા વીરધવલ વાઘેલો

તે “વૃજરાતના રાજા ભોળા શીમદેવનો સર્વસર્વા કાર્યકર્તા હતો.
તે ડાહ્યો વિવેકી અને પ્રભાપ્રિય હતો, તેણે ધોળકામા “વીરધવલ
નારાયણ પ્રાસાદ બધાવ્યો હતો, પોતાના મહામાત્યો વસ્તુપાલ—
તેજપાલથી તે પ્રભાવિત હતો આ મંત્રીઓએ તેને ‘શાંતિપર્વ’
અને શિવપુરાણ વગેરે ગ્રંથોના ઉદ્ઘાટનણ અને શ્લોકોથી મામ્,
શિકાર અને મદિરાથી વિમુખ બનાવ્યો હતો, અને મઠધારગૃહના
આ દેવપ્રભસૂરિના ઉપદેશથી તે શુદ્ધધર્મના સાન્નિધ્ય પ્રેમી
બન્યો હતો તેને નૈનધર્મ પ્રત્યે ઘણો પ્રેમ હતો.

આ વીરધવલ રાજા ઘણો પ્રભાપ્રિય હતો સં ૧૨૬૪માં એ
મરણ પામ્યો, ત્યારે તેની ચિતામાં પ્રજના ૧૨૦ માણસો તેની સાથે જ
મરણ પામ્યા હતા, બીજા ઘણા જોની ચિતા ઉપર ઘડવા તૈયાર
હતા, પણ મહામાત્યોએ પાકો થોડો પહેરો મૂકી દઈ, બીજા
સૌને બચાવી લીધા હતા.

(-પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૩૮, ૧૪૩) પ્રકં ૩૮ પૃં ૩૩૪, ૩૬૫)

સુઘપતિ પૂનઠ નાગોડી

સં પૂનઠ બસલમા નાગોડનો ધનાઢય જતની હતો. દિલ્હીમાં

રહેતો હતો. બાદશાહ અદ્વતમશની પ્રિય બેગમ પ્રેમકલા તેને ધર્મ-
બધુ માનતી હતી, એટલે તે રાજમાન્ય હતો. તેણે સં ૧૨૭૩માં
અને સં ૧૨૮૬માં શત્રુજયતીર્થના છ'રી પાળતા યાત્રાસઘો કાઢ્યા
હતા તેમાં તેની સાથે માડલિકો પણ હતા મત્રી વસ્તુપાલે સં
૧૨૮૬માં માડલ તથા ઘોળકામાં તેનું ભારે સ્વાગત કર્યું હતું તેણે
સઘના દરેક યાત્રીઓના ચરણ પખાળ્યા હતા મત્રી વસ્તુપાલ તે
સઘ સાથે શત્રુજય ગયો હતો તે બનેનો મૈત્રી સબંધ બધાયો.
મત્રી વસ્તુપાલ જ્યારે દિલ્હી ગયો ત્યારે તેણે સં પૂનડ તથા
બાદશાહની માતા કુશીદા બેગમની મદદથી આં અદ્વતમશ (સને
૧૨૧૦ થી ૧૨૩૫) નો પ્રેમ સપાદન કર્યો, મહામાત્યે બાદશાહને
પ્રસન્ન કરી, તેની પાસેથી અભયવચન માગી લઈ, ગૂજરાતને દિલ્હીના
બાદશાહની ચડાઈથી લયમુક્ત બનાવ્યું હતું

(પ્રકં ૩૮ પૃં ૩૬૫, પ્રકં ૪૪ પૃં ૪૫)

સં પૂનડ અસલમાં પૂનમિયાગચ્છનો ઉપાસક હતો પરંતુ મત્રી
વસ્તુપાલની મૈત્રી થતા આં દેવેન્દ્રસૂરિના દર્શન કરી તપાગચ્છીય શ્રાવક
બન્યો હતો

(—ઉપદેશતરગિણી તરગ બીજે, પ્રબંધ કોશ,
પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૪૨, પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૬૪)

મહામાત્ય વસ્તુપાલ—

તે વિચક્ષણ પુરુષ હતો, તેની વિક્રતા માટે તેણે રચેલા અથોના
ઉલ્લેખ અમે અગાઉ (પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૭૦ માં) આપ્યો છે તેના
વિશેષ અથો માટે અહીં જણાવીએ છીએ.—

નરનારાયણાનન્દ મહાકાવ્ય, સર્ગ ૧૬

શત્રુજયમ ડન—આદિનાથસ્તોત્ર—મનોરથમય, શ્લોકં ૧૨

ગિરનારમ ડન—શ્રીનેમનાથસ્તોત્ર, શ્લોકં ૧૦.

અબિકાદેવીસ્તોત્ર, શ્લોકં ૧૦ આરાધના, શ્લોકં ૧૦

મહામાત્યે આ અથો રચ્યાનુ જાણવામા આવે છે

મહામાત્યે નરનારાયણાનન્દમહાકાવ્યમા અર્જુન તથા કૃષ્ણ વાસુદેવે
ગિરનાર ઉપર પરિભ્રમણ કર્યું તેનું વર્ણન કર્યું છે

મહામાત્યે શત્રુ જયમ ડન--આદિનાથ સ્તોત્રમા પોતાના મનોરથો
આ રીતે વ્યક્ત કર્યા છે —

સંસારવ્યવહારતો રતિમતિવ્યાવર્ત્ય કર્ત્તવ્યતા-

વાર્તામિત્યપહાય ચિન્મયતયા શ્રેણેક્યમાલોક્યન્ ।

શ્રીનાથુજાયરૈભાહરગુહામયે નિબદ્ધસ્થિતિ-

શ્રીનામેય ? કદા ભમેય ગલિતદ્વેયામિમાન મન ? ॥ ૫ ॥

—સ સારવ્યવહારમાથી પ્રીતિ પાછી એ ચી લઈને, કામકાજની
વાત છેડી દઈને, ચિન્મયપણે ત્રણ દોઢનું અવલોકન કરાને શત્રુ
જયપર્વતની એકાદ ગુફામા રહીને, હે નાભિતા પુત્ર ઋષભદેવ
ભગવાન ! મારા મનને હું અભિમાન રહિત ક્યારે બનાવી શકીશ ?

આસ્ય કસ્ય ન વૌશ્ણિઃ ક્વ ન કૃતા સેવા ? ન કે વા સ્તુતા ? ।

તૃષ્ણાપુરપરાહતેન વિહિતા કેયાં ન ચામ્યર્ચના ॥

ક્વ પ્રાતર્ ? વિમલાદ્રિનન્દનત્રનીકસ્પૈકકન્પદ્રુમ ? ।

ત્વામાસાપ કદા કર્ચનમિદં મૂયોઽપિ નાહં સદ્ ॥ ૬ ॥

કેના મુખ સામે નથી બેસું ? ક્યા સેવા નથી કરી ? કેની
સ્તુતિ કરી નથી ? તૃષ્ણાના પુરમા અટવાઈને, હે તારક ! કેની
અભ્યર્ચના કરી નથી ? હે વિમલાદ્રિ-શત્રુજય રૂપી નન્દનવનમા
હરપવૃક્ષ સમા પ્રભો ! તને હું ક્યારે પ્રાપ્ત કરીશ ? અને મારી
હર્ષનાનો અત ક્યારે આવશે ?

યદ્ વાયં પુત્રકારસ્ય, યત્ પ્રિયાર્યાં વિયોગિન ।

યદ્ રાધાવેપિનો ભયે, સદ્ ધ્યાન મઝ્સુ તે મત ॥

—જે રીતે શુભાશીનું મન રાવમા વિયોગી પુરુષનું મન પ્રિયામા
અને રાધાવેપીનું મન તેના લક્ષ્યમા હોય છે તેમ મારું ધ્યાન તારા
મત-સિદ્ધાંતમા થાય એમ ઇચ્છું છું

મહામાત્ય વસ્તુપાત્ર 'આદિનાથસ્તોત્ર'ના ૧૨ મા શ્લોકમાં

તેમજ અગ્નિકાસ્તુતિના ૧૦ મા શ્લોકમાં પોતાને 'ગુજ'શ્યકવર્તીનો સચિવ બતાવે છે

મહામાત્ય નેમિનાથને આ રીતે વર્ણવે છે —

“ જયત્યસમસંયમઃ ઝમિતમન્મથપ્રાભવો

મવોદધિમહાતરિર્દુરિતિદાવપાથોઘરઃ ।

તપસ્તપનપૂર્વદિક્ કલ્પકર્મવહ્નીગજઃ

સમુદ્રવિજયાન્નજસ્ત્રિભુવનૈકચૂડામણિઃ ॥ ૧ ॥ ”

—અસમ સયમવાલા, મન્મથને શાંત કરનાર, લવોદધિ માટે મોટા નાવસમા, પાપરૂપી દાવાનલ માટે મેઘસમા, તપરૂપી સૂર્ય માટે પૂર્વદિશા સમા, અને કલુષિત કર્મવલ્લીનો નાશ કરવા માટે ગજ સમાન, ત્રિભુવનના એક માત્ર ચૂડામણિ, સમુદ્રવિજયરાજના સત્તાન શ્રીનેમિનાથ જય પામે છે.

મહામાત્ય વસ્તુપાળ નેમિનાથસ્તોત્રના ૯ મા શ્લોકમાં પોતાને 'શારદાધર્મસૂત્રુ' (સરસ્વતીપુત્ર) બતાવે છે.

તેણે “ આરાધના ” મા વૈરાગ્યમય સાદા કાવ્યો રજૂ કર્યા છે

આરાધના અથવા પ્રારભમા જ તે આ રીતે કહે છે —

ન કૃત સુકૃત કિંચિત્ સતાં સ્મરણોચિતમ્ ॥૧॥

—સજ્જન પુરુષોના સ્મરણને યોગ્ય એવું કોઈ સુકૃત મેં કર્યું નથી.

મહામાત્ય વસ્તુપાલ વિદ્વાનોનો પ્રેમી હતો. મોટા વિદ્વાનોને પોતાની રાજસભામાં રાખતો હતો. આથી બીજા રાજ્યોની વિદ્વત સભાઓમાં પણ ગુજરાતના વિદ્વાનોની મોટી કીમત અકાતી. એ જ કારણે ગુજરાત વિદ્યાપ્રેમી મનાતું હતું.

મહામાત્ય વસ્તુપાલના વિદ્વદ્મહાશય અનેક ધર્માચાર્યો, બ્રાહ્મણ-વિદ્વાનો વગેરેના નામો મળે છે તે પૈકીના કેટલાએક જૈનાચાર્યોનો પરિચય અગાઉ છુટો છુટો આવી ગયો છે તે આ પ્રમાણે—

નાગે દ્રમચ્છના આચાર્યો -આં વિજયસેનસૂરિ, આં વિજય
ઉદયપ્રભસૂરિ, આં મહિષધેણુસૂરિ, આં જિનભદ્રસૂરિ.

(-પ્રકં ૩૫ પૃં ૬, ૭)

આં મહાવાહી.

(-પ્રકં ૨૪ પૃં ૩૮૦)

આં વર્ધમાન

(-પ્રકં ૩૫ પૃં ૫)

મહધાર અચ્છના આં દેવભદ્રસૂરિ નરચદ્રસૂરિ નરેન્દ્રપ્રભસૂરિ

૫૦ શુભવલ્લભ (-પ્રકં ૩૮ પૃં ૩૩૪ થી ૩૩૬)

ચ દ્રમચ્છના આં જયસિદ્ધસૂરિ

(-પ્રકં ૩૮ પૃં ૩૭૪, પ્રકં ૪૩ પૃં ૭૫૬)

આં ભદ્રેશ્વરસૂરિ.

શાજમચ્છના આં ભાલચદ્રસૂરિ આ માણેકચદ્ર

(-પ્રકં ૩૫ પૃં ૩૨, ૩૭)

વાયલમચ્છના વેણીકૃપાણુ આં અમરચદ્ર.

(-પ્રકં ૩૪, પૃં ૫૪૬, પ્રં ૪૩ પૃં ૭૫૨)

તપગચ્છના આં જમચ્ચદ્રસૂરિ, આં દેવેન્દ્રસૂરિ, આં

વિજયચદ્રસૂરિ, ઉં દેવભદ્રગણિ, આં ક્ષેમકીર્તિસૂરિ.

(-પ્રકં ૪૪, પૃં ૩-૮-૧૩ પ્રકં ૪૫, પૃં ૨૭૬)

મત્રી વસ્તુપાલના વિદ્યામહાશાસ્ત્રી જૈનાચાર્યો ઉપશત પુરોહિત
સોમેશ્વર વગેરે મહા પતિ હતા જેમના નામો અને પરીચય
દ્રકમાં નીચે મુજબ છે—

પુરોહિત સોમેશ્વર—ઇતિહાસમાં ગ્રજયતના સોલકીવશ અને
વાયલવશની સાથેસાથ મત્રીવશ અને પુરોહિતવશ પણ બ્યવ
સ્થિતરીતે મળી આવે છે અને મત્રીવશ વિશે અગાઉ (પ્રકં ૩૮
પૃં ૩૫૫)માં વર્ણન આપ્યું છે હવે અહીં પુરોહિતવશ વિશે
જણાવીએ.—

પુરોહિતવશ—રાજા મૂળરાજનો પુરોહિત વડનચરના સુલેષા
શાખાનો^૧ વિદ્વાન બ્રાહ્મણ સોમ નામે હતો. તેના વશમાં અનુક્રમે

^૧ એર્તાશ્વર જૈનાની આસ્વાજ્ઞાતિમાં ગોક્ષેયા—ગોક્ષેયા નામે
એક ગ્રામ પણ છે

આમુ ડરાયનો લલ્લશર્મા, દુર્લભરાજનો મુજ, ભીમદેવનો સોમશર્મા, કણુદેવનો વર્ધમાન, સિદ્ધરાજનો કુમારશર્મા તથા સર્વદેવ, કુમારપાલનો આમિગ, અજયપાલનો સર્વદેવ, ભીમદેવનો કુમારશર્મા (સર્વદેવનો નાનો ભાઈ) તથા મહાદેવ, અને વીરધવલ તેમજ વીસલદેવના ૫૦ સોમેશ્વર તથા લલ્લશર્મા નામે પુરોહિતો થયા.

કુમારશર્મા પ્રજાવત્સલ હતા તેને મહાદેવ, સોમેશ્વર અને વિજય એમ ત્રણ પુત્રો હતા તે પૈકી સોમેશ્વરે ઇતિહાસમાં “અમર” નામના નોધાવી છે તેને મહામાત્ય વસ્તુપાલ સાથે “ગાઢ મૈત્રી” હતી તેણે મત્રીના આશ્રયમાં વિકાસ સાધ્યો અને રાજના મામા સિંહ જોઠવાની ખટપટમાં મત્રીને ખચાવી લીધો આ બંનેની એકતાથી ગુજરાતે સંસ્કૃતિના બિયા શિખરો સર કર્યા તેણે ‘કીર્તિકૌમુદી’ ‘સર્ગ’ ૯, ‘સુરથોત્સવ,’ સર્ગ’ ૧૫, ‘ઉલ્લાસરાધવ,’ ‘રામશતક,’ લૂણિગવસહિ—પ્રશસ્તિ,’ ‘ગિરનારમંદિર પ્રશસ્તિ,’ ધોળકાના ‘વીરધવલ નારાયણ પ્રાસાદની પ્રશસ્તિ’ શ્લો. ૧૦૮ નાટક, પ્રશ સા કાવ્યો, અને પ્રાસંગિક કાવ્યો રચ્યા હતા ?

(—પ્રક. ૩૮, પૃ. ૩૬૦ વસ્તુપાલ)

આ અથો પૈકી ‘કીર્તિકૌમુદી’માં સ. ૧૨૮૭ સુધીનું ઐતિહાસિક વર્ણન છે ‘સુરથોત્સવમાં’ દેવીપુરાણના સુરથ રાજાનું વર્ણન છે અને સાથોસાથ ગુજરાતના ડગમગતા શાસનને સ્થિર કરવાનું માર્મિક સૂચન પણ છે, એટલે રાજા વીરધવલ અને મત્રી વસ્તુપાલની અન્યોક્તિદ્વારા પ્રશ સા કરી છે

૧ જેમ ઇસ્વી. ૦ ની સાતમીથી નવમી સદીના કવિ મુરારિએ ‘અનર્થરાધવ’ સમાધી નાટક રચ્યું, માથુરાજે ‘ઉદાત્તરાધવ રચ્યું, જ્યદેવ કવિએ ‘પ્રસન્નરાધવ’ રચ્યું, અને કવિ ભાસ્કરે ‘ઉન્મત્તરાધવ’ રચ્યું તેમ ગૂજરાતના કવિ ૫૦ સોમેશ્વરે ‘ઉલ્લાસરાધવની રચના કરી હતી

જનસમુદાય સમક્ષ નાટક ભજવવાની પરપરા ગૂજરાતમાં ઓછામાં ઓછી ૧૫ મા સૈકા સુધી ચાલુ રહી જ હતી, સને ૧૪૪૯ ના અરસામાં ચાપાનેરમાં મહાકાલના મંદિરના પટાગણમાં ‘ગગદાસ પ્રતાપવિલાસ’ ભજવાયું હતું (—૩૦ ભો. ૦ જ. ૦ સાહેસરાનો, ‘જૈનયુગ’ મા લેખ, નવુ વર્ષ, ૨, અ. ૬. ૯)

કવિ હરિહર—તે જૌડદેશથી આવ્યો હતો. 'નૈવધ' કાર
 ૫૦ હર્ષના વશનો હતો. ધોળકામાં આવતા જ ૫૦ સોમેશ્વર સાથે
 તેણે શોકય જેવું વર્તન રાખ્યું અને વચ્ચે માટે સર્વ સાધ્યો,
 મત્રી વસ્તુપાલે વચ્ચે પડી, અને સમજાવી શક્ય કંઈ અને અને
 વચ્ચે મૈત્રી કરાવી. મત્રીએ ૫૦ હરિહર પાસેથી વાચવા માટે
 લાવીને શતોસત નકલ કરાવી લીધી, અને એ સમયથી 'નૈવધકાવ્ય'ના
 પ્રચાર થઈ ગયો. ૫૦ હરિહર અર્જુનીમત હતો. માત્ર મત્રીનો
 વિદ્યાપ્રેમ સાંભળીને જાકિ આવ્યો હતો. તેણે સ. ૧૪૨૦ માં
 ઉદ્ધવના વશના મત્રી સામતસિંહે કરાવેલા રેવતી કુડના
 છોડાદારની 'પ્રશસ્તિ' રચી હતી.

(—જૂજરાતના ઐતિહાસિકલેખો, ભા. ૩
 લેખાક ૨૧૬; પ્રક. ૪૧, પૃ. ૬૬૧)

મદન—તે અજમેરનો રહેવાસી હતો. મહાકવિ હતો. ૫૦
 હરિહર અને ૫૦ મદન વચ્ચે પણ 'સાક્ષર સાક્ષર દંપત્ય' જેવી
 ખૂબ રસાકસી આવી હતી. અને મળે કે, તરત જ લડી પડતા એવી
 સ્થિતિ હતી. મત્રી વસ્તુપાલે તે અને સમજાવી, મૈત્રી કરાવી હતી;
 અને અનેનો સંકાપ કર્યો હતો.

મુભટ—તેણે ત્રિભુવનપાલના શબ્દમા 'દ્વાગાગદના'ક સ્મૃત્તુ
 હતું. ૫૦ સોમેશ્વરે મુરઘાસવ ની પ્રશસ્તિમાં તેનો સંકાર કર્યો છે.

નાનાક—તે વડનગરનો નામર બ્રાહ્મણ હતો. વિદ્વાન્ હતો.
 વેદ મુતિ અને સ્મૃતિનો જાણુ હતો. તેણે મત્રી વસ્તુપાલના મુતિ-
 કાવ્યો સ્થાપિત. વિસલદેવની પડિતસભાનો તે વડો હતો. તેણે
 આ. ૧૫૨૪ દ્રસૂરિની કવિત્વશક્તિની પરીક્ષા કરી હતી.

(—પ્રક. ૪૩ પૃ. ૭૫૧)

૫૦ અરિસિહ—તે ૮૦ લાવવસિહનો પુત્ર હતો. પૈસે/કે
 મુખી હતો. વાચકગચ્છના આ. ૧૫૨૪ દ્રસૂરિનો ભક્ત આવક હતો.

(—પ્રક. ૩૪, પૃ. ૫૪૬)

તેમના શિષ્ય વેણીકૃપાણુ આં અમરચંદ્રસૂરિને કલાશુર
હતો, તેણે મત્રી વસ્તુપાલ વિશે ‘સુકૃતસકીર્તન મહાકાવ્ય’
સર્ગ ૧૧ રચ્યું હતું^૧ (—પ્રકં ૪૩, પૃં ૭૫૨)

કવિ અરિસિંહે તેમા આવડા, સોલકી, અને વાઘેલાવશનો
ઇતિહાસ રજૂ કર્યો છે તેણે “કવિ રહસ્ય” નામે અથ પણુ રચ્યો છે
આં અમરચંદ્રસૂરિએ રચેલી “કવિકલ્પલતા” અને તેમની કવિશિક્ષા—
વૃત્તિમા પ. અરિસિંહે મદદ કરી હતી કવિ જલ્દણ મોઢે પોતાની
સૂકૃતસુકૃતાવલીમા આરસી (અરિસિંહ) નામથી તેનું સ્મરણ કર્યું છે.

કવિ પાદહણુ—તેણે સં મા આખૂરાસની રચના કરી છે

દાનવીર જગડૂશાહ—તે કચ્છ ભદ્રાવતી નગરીનો વરણાગ
વશનો શ્રીમાલી જૈન હતો સં ૧૩૧૩, ૧૩૧૪, ૧૩૧૫ની
સાલમા ભારતવર્ષના ઘણા વિભાગમા ત્રણ વર્ષનો દુકાળ પડ્યો હતો

મનુષ્યો, પશુ-પક્ષીઓ ટપોટપ મરવા લાગ્યા, ત્યારે જગડૂશાહે
સર્વસાધારણુ જનતા માટે ૧૧૨ દાનશાળાઓ સ્થાપિત કરી, પાણીની
પરબો બેસાડી, સૌને અનાજ-પાણી પૂરા પાડ્યા હતા એ સમયના
બાદશાહો, રાજા-મહારાજાઓ પાસે પણ અનાજની મોટી તગી
હતી જગડૂશાહે તેઓને પણ અનાજનો મોટો પૂરવઠો પુરો
પાડ્યો જગડૂશાહે આ રીતે સૌને મદદ આપી બચાવી લીધા.
આથી તેની “જગજીવનહાર જગડૂ” તરીકેની નામના પ્રસિદ્ધિ પામી
આજે પણ સાધારણુ જનતા મોટા દાનવીર પુરુષને “જગડૂની
ઉપમા” આપે છે જગડૂશાહ જૈન આવો દાનવીર હતો.

(—પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૭૭)

૧ ૩૦ બુહલરે સને ૧૮૮૭ મા વિયેનાની ઇમ્પીરિયલ એકેડેમી
એફ સાયસીક્રમા સીટ જીન બેરીશના વોલ્યુમ ૧૧૯ મા ‘ડાશ સુકૃતસકીર્તન’
શીર્ષક લેખ લખ્યો છે અને તેનું અંગ્રેજી ભાષાતર ‘ઈડિયન એટીકવેરી’ ના
વોલ્યુમ. ૩૧ ના પૃં ૪૭૭ થી ૪૯૫ મા છપાયું છે

આં જીવેન્દ્રસૂરિ અને આં અમરચંદ્રસૂરિ માટે જૂઓ (પ્રકં ૩૪
પૃં ૫૪૬, પ્રકં ૩૯ પૃં ૪૧૯, પ્રકં ૪૩ પૃં ૭૫૧)

કવિ હરિહર—તે ગૌડદેશથી આવ્યો હતો. 'નૈવધ' કાર ૫૦ હર્ષના વશનો હતો. ધોળકામાં આવતા જ ૫૦ સોમેશ્વર સાથે તેણે શોકમ જેવું વર્તન રાખ્યું અને વચ્ચે મોટો સમર્પણ વાસ્તે, મત્રી વસ્તુપાલે વચ્ચે પડી, અને સમજાવી શકાય કહ્યો. અને અને વચ્ચે મૈત્રી કરાવી. મત્રીએ ૫૦ હરિહર પાસેથી વાચવા માટે લાવીને રાતોરાત નકલ કરાવી લીધી, અને એ સમયથી 'નૈવધકાવ્ય'નો પ્રચાર શરૂ થયો. ૫૦ હરિહર ગર્ભસ્ત્રીમત હતો. માત્ર મત્રીનો વિદ્યાપ્રેમ સામળીને બહિ આવ્યો હતો. તેણે સ. ૧૩૨૦ માં ઉદયનના વશના મત્રી સામતસિંહે કરાવેલા રેવતી કુંડના છોડાદારની 'પ્રશસ્તિ' રચી હતી.

(—દૂર્જરાતના ઐતિહાસિકલેખો, ભા. ૩
લેખાક ૨૧૬, પ્રક. ૪૧, પૃ. ૬૬૧)

મદન—તે અજમેરનો રહેવાસી હતો. મહાકવિ હતો. ૫૦ હરિહર અને ૫૦ મદન વચ્ચે પણ 'સાક્ષર સાક્ષર દંપત્ય' જેવી મૂલ્ય રસાકસી ચાલી હતી. અને મળે કે, તરત જ લડી પડતાં એવી સ્થિતિ હતી. મત્રી વસ્તુપાલે તે અને સમજાવી, મૈત્રી કરાવી હતી અને અનેનો સત્કાર કર્યો હતો.

સુભટ—તેણે ત્રિભુવનપાલના રાજ્યમાં 'દ્વાગદનાટક રમ્યું હતું. ૫૦ સોમેશ્વરે સુરભોત્સવ' ની પ્રશસ્તિમાં તેનો સત્કાર કર્યો છે.

નાનાક—તે વડનગરનો નાગર બ્રાહ્મણ હતો. વિદ્વાન્ હતો. વેદ, ક્ષુતિ અને સ્મૃતિનો બાણ હતો. તેણે મત્રી વસ્તુપાલના સ્તુતિ-કાવ્યો. રચ્યા હતા. વિસલદેવની ખડિતસભાનો તે વડો હતો. તેણે આ. ૧૨મી સદીમાં દ્રસૂરિની કવિત્વપ્રજ્ઞાની પરીક્ષા કરી હતી.

(—પ્રક. ૪૮ પૃ. ૭૫૧)

૫૦ અરિસિંહ—તે ૮૦ લાવણસિંહનો પુત્ર હતો. પૈસે/કે મુખી હતો. વાઘડમજ્જના આ. ૧૨મી સદીમાં લખાયા આવક હતો.

(—પ્રક. ૩૪, પૃ. ૫૪૬)

તેમના શિષ્ય વેણીકૃપાણુ આં અમરચંદ્રસૂરિનો કલાગુરુ હતો, તેણે મત્રી વસ્તુપાલ વિશે ‘સુકૃતસકીર્તન મહાકાવ્ય’ સર્ગ ૧૧ રચ્યું હતું^૧ (—પ્રકં ૪૩, પૃં ૭૫૨)

કવિ અરિસિંહે તેમાં આવડા, સોલકી, અને વાઘેલાવશનો ઇતિહાસ રજૂ કર્યો છે તેણે “કવિ રહસ્ય” નામે અથ પણુ રચ્યો છે આં અમરચંદ્રસૂરિએ રચેલી “કવિકલ્પલતા” અને તેમની કવિશિક્ષા—વૃત્તિમાં ૫ અરિસિંહે મદદ કરી હતી. કવિ જલ્દણુ મોઢે પોતાની સૂક્તમુક્તાવલીમા આરસી (અરિસિંહ) નામથી તેનું સ્મરણુ કર્યું છે

કવિ પાલકણુ—તેણે સં માં આખૂરાસની રચના કરી છે

દાનવીર જગડૂશાહ—તે કચ્છ ભદ્રાવતી નગરીનો વરણાગ વશનો શ્રીમાલી જૈન હતો સં ૧૩૧૩, ૧૩૧૪, ૧૩૧૫ની સાલમા ભારતવર્ષના ઘણા વિભાગમા ત્રણ વર્ષનો દુકાળ પડ્યો હતો

મનુષ્યો, પશુ-પક્ષીઓ ટપોટપ મરવા લાગ્યા, ત્યારે જગડૂશાહે સર્વસાધારણુ જનતા માટે ૧૧૨ દાનશાળાઓ સ્થાપિત કરી, પાણીની પરબો બેસાડી, સૌને અનાજ—પાણી પૂરા પાડ્યા હતાં એ સમયના બાદશાહો, રાજા-મહારાજાઓ પાસે પણ અનાજની મોટી તગી હતી જગડૂશાહે તેઓને પણ અનાજનો મોટો પૂરવઠો પુરો પાડ્યો જગડૂશાહે આ રીતે સૌને મદદ આપી બચાવી લીધા. આથી તેની “જગજીવનહાર જગડૂ” તરીકેની નામના પ્રસિદ્ધિ પામી આજે પણ સાધારણુ જનતા મોટા દાનવીર પુરુષને “જગડૂની ઉપમા” આપે છે જગડૂશાહ જૈન આવો દાનવીર હતો

(—પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૭૭)

૧ ૩૦ બુહલરે સને ૧૮૮૭ મા વિયેનાની ઇમ્પીરિયલ ઍકેડેમી ઍફ સાયસીઝમા સીટ જીન બેરીશના વોલ્યુમ . ૧૧૯ મા ‘ડાશ સુકૃતસકીર્તન’ શીર્ષક લેખ લખ્યો છે અને તેનું અંગ્રેજી ભાષાતર ‘ઇડિયન એટીકવેરી’ ના વોલ્યુમ . ૩૧ ના પૃં ૪૭૭ થી ૪૯૫ મા છપાયું છે

આં જીવદેવસૂરિ અને આં અમરચંદ્રસૂરિ માટે જૂઓ (પ્રકં ૩૪ પૃં ૫૪૬, પ્રકં ૩૯ પૃં ૪૧૯, પ્રકં ૪૩ પૃં ૭૫૧)

પદરિયો દુકાળ.— હિંદુસ્તાનમાં અવારનવાર દુકાળો પડવા જ
 ઠરે છે તે સૌમાં પદરિયો દુકાળ વધુ ભયંકર મનાયો હતો, વિ.
 સં. ૧૩૧૩ ૧૩૧૪ તથા ૧૩૧૫ની સાલમાં જોકી સાથે ત્રણ વર્ષ
 સુધી “ત્રિવર્ષી દુકાળ” પડ્યો ત્રણ વર્ષો યવાથી છેલ્લી સાલ સૌને
 માટે વધુ ભયંકર હતી, ભારે જલ્દાવકાશી હતી. આથી આ દુકાળ
 ‘પદરિયો દુકાળ’ તરીકે વિખ્યાત થયો હતો.

ભદ્રાવતી નગરીના જગજીવનદાર જગદૂશાહ શ્રીમાલી જૈને આ
 સમયે સૌનું પાલન કર્યું.

આ સમયે તપગ્રંથના આં. દેવેન્દ્રસૂરિ પોતાના શિષ્ય
 પરિવાર સાથે માળવામાં વિચરતા હતા. “જીવલેણ દુકાળ બારે તરફ
 હતો. પણ માળવો તેનાથી બચી ગયો હતો.” છતાં જગદૂશાહ તરફથી
 માળવાની પ્રજાને મોટી મદદ મળી હતી. (—પ્રકં. ૪૫, પૃ. ૨૭૬)

જનતાએ માની લીધું કે “આ યુગપ્રધાન આચાર્યવરના
 ચરણકમળના સ્પર્શથી માળવા દેશ જીવલેણ દુકાળમાંથી બચી ગયો
 છે.” સંભવ છે કે, આવા આકસ્મિક સંયોગોમાં જોવી લોકવાયકા
 આવી હોય કે, “દુકાળ સૌ દેશમાં પડે, પણ માળવામાં ન પડે.”
 આને વૃદ્ધો પણ જોવું માને છે કે, “માળવામાં દુકાળ ન હોય.”

સં. દેદાશાહનો વંશ

૧ સં. દેદા વંશ—યતુજય મહાવીરમાં નવા આદીશ્વર
 ૭૦ ની ઠાળી બાળુએ ૭૦ અભિનંદનમ્વાત્રીની ૪૮’ ઉચ્ચે જીવી
 ખડ્ગામ્રનસ્ય પ્રતિમા છે, તેના પરના શિલાલેખના આધારે નક્કી
 થાય છે કે, ૬૦ દેદા તે પશ્ચીમણ જ્ઞાતિનો અને આહિલવંશનો
 હતો. તેને સં. પૃથ્વીધર (પેથડ) અને સં. ગુણધર નામે
 પુત્રો હતા. (—ધમશ્ત્રી માસિક ૭૦ ૧૧)

ઇતિહાસના આધારે જણવા મળે છે કે, દેદાશાહ નિમાડ
 પ્રદેશના નંદુરી ગામનો વતની હતો. તેને વિમલાદેવી નામે પત્ની
 હતી. તેને સુવર્ણસિદ્ધિ” મળવાથી તે ધનાઢ્ય બન્યો હતો.
 રજવાડાની હેરાનગતિથી નંદુરી ઇાદીને તે વિજાપુર (ગુજરાત)
 આવીને વસ્યો હતો.

૬૦ દેદા કોઈ કામ માટે દેવગિરિ દોલતાબાદ ગયો. ત્યાં તે ઉપાશ્રયે ગુરુમહારાજને વદન કરવા ગયો, ત્યારે ત્યાંનો સ્થાનિક સઘ ત્યાં એકત્રિત થયો હતો. અને તેમાં ત્યાં પોષાળ બધાવવાનો વિચાર થઈ રહ્યો હતો એ સમયે દેદા શેઠે ત્યાં પોતે પોષાળ બનાવી દેવાનો પ્રસ્તાવ રજૂ કર્યો, અને સઘનો આદેશ માગ્યો. સઘે જણાવ્યું કે, “ જો એક જ લાઈને ઉપાશ્રય કરવા સઘ આદેશ આપે તો, અહીં જ એવા લાઈઓ છે કે, જે મોટી પોષાળ બધાવી શકે. તેથી આ લાલ બહારગામવાળાને આપવાનો નથી જ. બીજું એ કે “ગુરુ મહારાજ હોય ત્યારે પોષાળ બધાવી આપનાર એક વ્યક્તિનું ઘર શર્યાતર થતા તે શ્રાવકને દાનાતરાય પડે ” માટે સઘે મળીને જ પોષાળ બધાવવાની છે આથી સૌને લાલ મળી શકે

કુંકુમરોલાપોષાળ

આમ છતાં શેઠ દેદાએ પોષાળ બધાવવાનો વિશેષ આગ્રહ કર્યો એટલે એક લાઈએ કહ્યું કે, “ તમે નાહકની જીદ કરો છો, તેમ છતાં તમારે પોષાળ બધાવવી હોય તો તે સોનાની ઇટોથી બધાવી આપો, તો સઘ આદેશ આપશે શેઠ દેદાએ તરત જ તે વાતનો સ્વીકાર કર્યો પરંતુ એમ કરવા જતા સોનાની ઇટોની પોષાળ તરતમાં નાશ પામી જવાનો ભય હતો જ, એટલે આચાર્ય મહારાજ તથા શ્રીસઘે તેવી પોષાળ બધાવવાની ના પાડી પછી તો શેઠે એટલી રકમનું કેશર ચૂનામાં ઘુટાવીને પોષાળ બધાવી, જે કુંકુમરોલા શાળા નામથી પ્રસિદ્ધિ પામી, તે શેઠ અને શેઠાણી મરણ પામતા ધન પણ નાશ પામ્યું, એટલે તેમના પુત્રો નિર્ધન સ્થિતિમાં મુકાયા.

જ્ઞાતિ:—

ચરિત્રાશ્રમા તેમનો વશ આશવાલ બતાવ્યો છે,^૧ પણ

૧ કોઈ કોઈ ઉલ્લેખમાં જે દેદાશાહને આશવાલ બતાવ્યો છે તેની વંશાવલી આ પ્રકારે જાણવા મળે છે—

(અ)૫(૧) વાછાક આશવાળ,

ઝોશવાલો માટે “ઠકુર” શબ્દ વપરાતો નથી. જ્યારે શિલાલેખોમાં ૮૦ આલિલ તથા ૮૦ દેહા લખાયેલું મળે છે તેથી તેમનો વશ ખસીવાલ હોય તે “બધુ તર્કસંગત” વાત છે.

(—ઉપદેશ તરંગિણી, તરંગ બીજો, ‘ધર્મરત્ન’ માસિક ૬૦ ૧૧)

૨ મત્રી પેઘડ—

તે દેહાશાહનો પુત્ર હતો. માતા-પિતાના મરણ પછી લક્ષ્મી ચાલી જતા પેઘડ નિર્ધન બની ગયો. તેણે વિભપુરમાં ૪૬ માં આંધર્મધોષસૂરિદાદા (સં ૧૩૨૭ થી ૧૩૫૭) પાસે “નાતું પરિમલ્લ પરિમાલ્ય મત” માગ્યું. ગુરુદેવે તેનું ચમકતું ભાગ્ય જોઈ તેને ‘પાચ લાખ ટકા’નું પરિમાલ્ય મત આપ્યું.

તે માંડવગઢ ગયો. ત્યાં તેને ઘીનો વેપાર કરવા ચિત્રાવેલી મળી આથી તે ઘણું ધન કમાયો. એક વાર તેના પુત્ર ઝાંઝણે રાજાની દાસીનું અપમાન કર્યું હતું. પણ નસીબના ભેરે તેનો પાસો સીધો પડ્યો અને પેઘડ માંડવગઢના મહારાજા જમસિંહ પરમાર (સં ૧૩૧૬ થી ૧૩૩૭)નો મત્રી બન્યો હતો.

મત્રી પેઘડે છત્રવલાછ અને આબૂ તીર્થોની યાત્રા કરી. અહીંથી તેને “રસચિદ્ધિ” મળી આવી. તેણે આંધર્મધોષસૂરિને ઉચ્ચજૈનથી લાવીને માંડવગઢમાં ૩૬ હજાર ટકા ખર્ચીને પધરાવ્યા.

(૨) સાધુ નરસિંહ—પત્ની સેલી, સાત પુત્રો—૧ સંજીવ, ૨ ચિતાક ૩ ત્રિભુવન, ૪ લાખાક ૫. રાણક ૬ દેહાક અને ૭ બધુક.

(૩) દેહાક—પત્ની જૈમી

(૪) સોમ-દેહાકે સોમના જૈમ માટે વ્યવહારજીન લખાવી હતી.

(—જૈન પુસ્તક પ્રગતિ સમ્રાટ પ્રગ ન ૧૫)

શેઠ દેહાશાહ ઝોશવાલ વ્યવહારીની બીજી પત્ની, અને કર્કશામના શાહ વિન્સેની પુત્રી શેઠાણી લાખિકાએ તપાગચીવ આ સોમમ્નુ દરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૦૦ના આગ ૩ વડે ૧૩ના રોજ શબ્દાનુષાસનની પ્રતિ લખવી.

(—જૈન પુ પ્રગ સ પ્ર ન ૬૮૭ છત્રી પ્રક ૩૫ ૫ ૧૫)

(બા) વીરચશાહ ઝોશવાલને પણ દેહા નામે પુત્ર હતો તેનો મોટો વશ માલો છે.

(—પ્રક ૪૫)

તેણે અહીં સં ૧૩૩૦ લગલગમા ૧૮ લાખ ખરચીને યોતેર દેરીઓવાળો જિનપ્રાસાદ બધાવ્યો અને જૂદા જૂદા સ્થાનોમાં બીજા ૮૪ જિનમંદિર બંધાવ્યા અને તેમા આં સોમપ્રભસૂરિના હાથે જિનપ્રતિષ્ઠાઓ કરાવી, જેની યાદી આં સોમતિલકસૂરિએ રચેલા સ્તોત્રમા અને આં મુનિસુદરસૂરિએ રચેલી ગુર્વાવલીમાં મળે છે (પ્રક્રં ૪૭)

ઝોંકારનગર, દેવગિરિ સ્થાનોમા પ્રાક્ષણોનું ભારે જોર હતું. તેઓ ત્યાં જૈન દેરાસર બધાવવાનો ભારે વિરોધ કરતા હતા, તેથી મત્રી પેથડે તેઓને ખુશ કરી, ત્યાં પણ જૈન દેરાસર દેવગિરિનાં રાજા વીરમદેવના પ્રધાન હેમરાજના નામની ત્રણ વર્ષો સુધી દાનશાળા ઝોંકારનગરમાં સ્થાપીને તેને ખુશ કર્યો અને તેની મારફત રાજાની પરવાનગી મેળવીને દેવગિરિમા પેથડવિહાર નામે દેરાસર બધાવ્યું તેણે ૩૬ હજાર સોનામહોરો ખરચીને મોટા ગ્રંથભંડારોની સ્થાપના કરી હતી મત્રી પેથડે ૭૦૦ ઉપાશ્રયો બધાવ્યા હતા.

ચમત્કાર—

બલાતના સઘપતિ ભીમાશાહે સત્પાત્રદાનનો લાભ લેવા ભારતના ચતુર્થવ્રતધારીઓને, એક રેશમી સાડી, અને પાચ પાચ હીરાગર એમ છ વસ્ત્રો મોકલાવ્યા એ કપડા કુલ ૭૦૦ સ્થાનોમા પહોંચાડ્યા હતા તેમાની એક જોડી મત્રી પેથડને પણ સાધર્મિક જાણીને મોકલી હતી મત્રીએ તે લઈને રાખી મૂકી, તેને પદ્મભિણી એટલે પ્રથમિણી નામે પત્ની હતી મત્રી પેથડે તેને સંમળવી, ૩૨ વર્ષની ભરચુવાનીમા સળેડે ચતુર્થવ્રત સ્વીકારી, એ કપડાંની જોડી પહેરી અને પ્રભુની પૂજા કરી

બ્રહ્મચર્યના પ્રતાપે તેની આતરિક શક્તિઓમા ઘણો વિકાસ થયો. એક વાર રાજાની રાણી લીલાવતીને કાલજ્વર ચડ્યો હતો, તે પેથડશાહનું આ કપડું પહેરવાથી ઊતરી ગયો રાજાનો “રણુરગ નામે પટ્ટહસ્તી” ગાંડો થયો ત્યારે તે પણ મત્રીનું આ કપડું ઓઢવાથી ડાહ્યો થયો હતો

આ કારણે રાજા અને પ્રજામાં મત્રીનો પ્રભાવ વધવા લાગ્યો. સૌ કોઈ ધર્મચર્ચાની શક્તિના ગુણગાન ગાવા લાગ્યા. એકે રાષ્ટ્રીય મત્રીનું કપડું પહેરવાથી રાજાને તે મત્રીના ઉપર શેષ હતો. પરંતુ મત્રીના એ કપડાનો એવો અમરકાર બાળીને તે પણ શાંત બની ગયો. રાજાએ મત્રીના કહેવાથી રાજ્યમાં અમારિપટલ વગડાવ્યો. શિકાર, દારૂ વગેરે વ્યસનો દૂર કરાવ્યા.

મત્રી પેથડે સાત લાખ મનુષ્યોને સાથે લઈ છરી પાગતો. માત્રાસઘ કાઢ્યો. શત્રુજયતીર્થમાં ૭૦ આદીશ્વરના મોટા દેરાસરના શિખર ઉપર ૨૧ ધડીનો સોનાનો કળશ બનાવી ચડાવ્યો, અથવા જિનમાસાદને સુવર્ણપત્રથી મઠ્યો. તેણે શત્રુજય તથા ગિરનાર તીર્થમાં તથા રસ્તાના આમોના જિનાલયોમાં સોનાના શ્વજ ચડાવ્યા.

ઇંદ્રમાલ—

જ્યારે તે ગિરનારતીર્થની સાત્રા કરવા ગયો, ત્યારે બાદશાહ અલ્લાઉદ્દીનનો માનીતો શેઠ પૂર્ણશાહ પણ દિલ્હીથી દિગ્ગજ કૈનોનો સઘ લઈને ગિરનાર આવ્યો હતો. આથી બંને સઘો વચ્ચે સ્પર્ધા ચાલી. બંને સઘપતિઓ ઇંદ્રમાળની બેલીમાં બેલો બેલવા લાગ્યા. બંને મત્રી પેથડે ૫૬ ધડી સોનાની બેલીમાં ‘આદેશ પામી ઇંદ્રમાળ પહેરી. આ પ્રસંગે તેણે ચામકો, ચોજકો તથા ભાટ-આરણ્યો વગેરેને ૧૪ ધડી સોનાનું દાન કર્યું અને ગિરનાર તીર્થ સ્વેતાંબરોનું તીર્થ બન્યું.

આ વર્ષોમાં સઘવી પેથડનો ભાઈ સાધુ ગુણધર મરણ પામ્યો. મત્રી પેથડે તેના સ્મરણ માટે ૭૦ અભિનંદનસ્વામીની ખડગાસનઅ પ્રતિમા બસાવી. તેની સં ૧૭૪૩ના પોષ વદિ ૩ (૬)ને બુધવારે રાજઅમ્મના ૧૨મા આં રત્નાકરસુરિ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી, જે પ્રતિમા આજે પણ “શત્રુજયતીર્થમાં નવા આદીશ્વરની પ્રતિમાની ડાબી બાજુએ ગિરાજમાન છે

(—પ્રકૃ. ૩૫-૫ ૩૬)

મત્રી પેથડે ૧૧ લાખ સોનામહોર ખર્ચી વિવિધ ધર્મકાંઈ કર્યા

સં પેથડનુ મરણુ થયું અને તે જ્યોતિષ દેવલોકમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયો ?

મંત્રી પેથડકુમાર :—

પાલીથી નીકળ્યા તે પદ્મીવાલ કહેવાયા ડીસાથી નીકળ્યા તે ડીસાવાલ કહેવાયા વડનગરથી નીકળ્યા તે નાગર કહેવાયા, અને ઉગ્રસેનથી નીકળ્યા તે અગ્રવાલ કહેવાયા, પણ પેથડશાહ અને તેના પૂર્વજો અસલમા ચોસવાલ, પોરવાડ, અગ્રવાલ, શ્રીમાલ કે કોણ હતા ? તેનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ મળતો નથી, આથી કોઈ કોઈ લેખક તેને પદ્મીવાલોની જ્ઞાતિનો ખતાવવામા લગતી કલ્પના કરે છે જેમકે, તપગચ્છના આં વિદ્યાનદસૂરિ તથા આં ધર્મઘોષસૂરિ વિજયપુરના પદ્મીવાલ હતા. (—પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૯૧, પ્રકં ૪૬, ૪૭)

છતા વીરવ શાલીકાર વિદ્વાન તેને ખડેલવાલ તથા ઉજ્જૈનનો વતની ખતાવે છે (વીરવ શાવડી, પૃં ૨૦૭) તે જ અથકાર પ્રસિદ્ધ જૈન મંત્રી પેથડકુમારના પરિચયમા જૂદી જૂદી બે જ્ઞાતિના બે પેથડકુમાર હોવાનો નિર્દેશ કરે છે

(૧) વીજયપુરમા વીશા શ્રીમાલી જ્ઞાતિનો પેથડકુમાર હતો. તેણે આં ધર્મઘોષસૂરિ પાસે ‘૫૦૦ રુકમાનુ પરિમહ પરિમાણ વ્રત’ માગ્યું, પણ ગુરુ મહારાજે તેનો વધુ પુણ્યોદય જાણી, તેને ચમત્કવીને ૫૦૦૦)નુ પરિમાણવ્રત આપ્યું ત્યારે ગુજરાત પાટણમા સારગદેવ વાઘેલો (સં ૧૩૩૧ થી ૧૩૫૩) રાજા હતો તેણે પેથડકુમારને પોતાનો કામદાર બનાવ્યો. (—પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૪૪)

તેના પુત્ર ઝાંઝણુનુ પાટણ પાસેના વડાલીમા લગ્ન થયું ત્યારે

૧ પેથડ ઘણા થાય છે. તે આ પ્રકારે જાણવા મળે છે—(૧) પૃથ્વીધર, પેથડ (૨) આબૂ પોરવાડનો વશજ સોની (૩) પ્રથમસિંહ મંત્રી (૪) નીનાનો વશજ પૃથ્વીપાલ

(—પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૮૫; પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૮૨, પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૨૬)

૨ સારગદેવ માટે જૂઓ, પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૭૨ની ટિપણી તથા પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૨૨

વાધેદારાન્તરે વડાલીની કન્યાને કાપડામાં પોતાના હેથ, નગર અને ગામના મનુષ્યો દીઠ એકેક ગંધિયાણો આપ્યો. ખીમે ખીમે તેની પાસે પરિભ્રમણ કરતા વધુ ધન થયું એટલે તેણે આઠ ધર્મધોષસૂરિને પધરાવી, ચૈત્યપરિપાટીમાં ૭૨ હજાર રૂકમાં ખરચી, સુધને પહેરામણી કરી.

મત્રી પેથડે આચાર્ય મહારાજના ઉપદેશ ચતુર્જયતીર્થમાં બાવન ફેરીઓવાળો ‘કોઠાકોટી જિનપ્રસાદ’ બધાએ બીજ પણ ૮૪ જિનપ્રસાદો બધાન્યા. સેકડો જિનપ્રસાદોના છુલ્લેદાર કરાવ્યા. પાટણમાં વ્યાર જ્ઞાનજીઠારો સ્થાપન થયા. ૩૦૦ જિનાલયોનાં શિખરો ઉપર સોનાના કળરો ચડાવ્યા.

૧ ચતુર્જય, ૨ તારજા, ૩ વિધાનગર, ૪ પોત્તીના તીર્થ તથા ૫ ઇડરગઢ, એ પાંચ તીર્થોના છંદ્રી પાળતા ચાત્રાસરો કાઢ્યા અને સુધપ્રતિપદ મેળવું ચતુર્જયમહાતીર્થમાં ૫૬ ધડી સોનું વાપરી “ઈન્દ્રમાળા” પહેરી, “મૂળજભારને ૨૧ ધડી સોનું ખરચી ૩ અણુલ જાડા” સોનાના પતરાથી મઢાવું’ સં અંતરે ૧૮ જાર સોનું ખરચી બધા લાભ લીધા.

(૨) આઠ ધર્મધોષસૂરિ ગોધરાથી વિહાર કરી મઠવગઢ પધાર્યા ત્યારે ત્યાં વીશા પોરવાડે પ્રાતિના પેથડે ૪૨ ધડી સોનું વાપરી માડવગઢ તથા ધાર વગેરે મ્થાનોમાં બનાવેલા ૨૧ જિનપ્રસાદોમાં સાત જાતની ધાતુથી બનાવેલી જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (—વીરવશાવળી વિવિધગચ્છીયપદ્ધાવલી, પૃ. ૨૦૬)

મત્રી ઝાંઝણુ :—

મત્રી પેથડો તે પુત્ર હતો. ત્રિશીના શેઠ જીમસિહની પુત્રી સૌભાગ્યદેવીને તે પરણ્યો. માડવગઢનો તે મત્રી બન્યો. તે ભુદિયાળી અને ચતુર હતો. રાજા હમિશા લોબન વખતે તેને ત્યાંથી તાલુકો મંગાવતો. ઝાંઝણુને રાજાની આવીત પસંદ ન પડી. આથી તેણે એક દિવસે રાજાહામીનું ભયકર અપમાન કર્યું.

અને ધી આખ્યુ નહી રાજ્યે તેનો ખુલાસો માગ્યો. આઝણે ખનાવટી ઉત્તર આપી, રાજાને ખુશ કર્યો અને રાજા કાયમને માટે ધીનો સમ્રાટ કરી રાજે એવી સ્થિતિ ઊભી કરી

કહેવાય છે કે, આ મત્રી ચોરને પકડવામા ભારે કુશળ હતો

મત્રી આઝણે સં. ૧૩૪૯ના મહા સુદિ ૫ ના રોજ છ'રી પાળતો મોટો યાત્રાસઘ કાઢ્યો અને નાના-મોટા ઘણા તીર્થોની યાત્રા કરી
(-૫૦ રત્નમડનગણિનો 'સુકૃતસાગરઅથ')

સાધુ ઝાંઝણે શત્રુજય અને ગિરનારની વચ્ચેનાં જિનાલયોમા કપડાના ધ્વજો ચડાવ્યા. (—શ્રાદ્ધવિધિ કૌમુદી પ્રકાશ ૫ મો)

(ભૂઓ પ્રકં ૫૦ પૃ૦)

ભવડશાહો

(૧) સં. ભવડશાહ—તે મહુવાના શેઠ આલડશાહનો પુત્ર હતો તેણે આં વજ્રસ્વામી તથા આં વજ્રસેનસૂરિના ઉપદેશથી વિં સં ૧૫૦ મા ગિરનારનો અને વિં સં ૧૬૦ મા શત્રુજયનો ઉદ્ધાર કરાવી, તેમના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી

(૨) સં. ભવડ—માળવાના સ ભકુટીએ ગિરનારતીર્થમા “લકડાના જુના જિનપ્રાસાદને સ્થાને પાષાણનો નવો પ્રાસાદ ખનાવવો શરૂ કર્યો પણ તેનું અગ્નિનકમરણ થયું. આથી ગુજરાતના રાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહે નિમેલા સોરઠના દડનાયક મત્રી સંજજને સોરઠની ૩ વર્ષની રાજ્યની આવક ખરચીને ૨૭ લાખનો પાષાણનો પૃથ્વીજય જિનપ્રાસાદ તૈયાર કરાવ્યો. રાજાએ સં ૧૧૮૫મા આ જિનપ્રાસાદ જોઈ તેનો ખર્ચ માડી વાળ્યો અને તેની પૂજા માટે ૧૨ ગામ ભેટ આપ્યા (—શ્રાદ્ધવિધિ કૌમુદી પ્રકાશ-૬, પૃં ૩૬, પ્રકં ૩૫ પૃં ૯૪, પ્રં ૪૧ પૃં ૬૬૪)

(૩) લઘુશાલિભદ્ર સં ભવડ શ્રીમાળી—

(મ) અમે પ્રકરણ ૪૧ પૃ ૬૪૯મા મહામાત્ય ઉદાયન શ્રીમાળીનો વશ આપ્યો હતો

(જા) બીજો સોની માઠજુના વગજ સં ઉદયન શ્રીમાળીનો
વશ આ પ્રમાણે મળે છે

- (૧) સ. ૦ ઉદો શ્રીમાળી (ભા. ૦ હર્ષ)

- (ર) સં. ખીંગા (ભા. પુછ)

- (૩) જગથી (ભા. મા. ૧૧)

- (૪) સ્વ. ગે. શ્રીમાળી (ભા. સાથ)

- (૫) મેલ:

- (६) पुत्रो (१) कश्चि तथा (२) शब्द

- (੭) ਸ਼. ਰਾਜਮੰਡ (ਬਾ੦ ਮਾਯੂ)

- (૮) સુ. જાવડ શ્રીમાળી

(ભા. ખનાદે, લખાદે, મુદ્રણદે, સ્વચાદે,)

- (੮) ਫ਼ੀਰੀ (ਭਾ.੦ ੨੫੫)

- (૧૦) લાલો વગેરે.

(૩) જાવડ શ્રીમાળી—જીવર હજેલ જમાથી એક ઉદયન શ્રીમાળીના વચમાં સુ. ગેહકા નામે થયેલ તે ગેહકા શ્રીમાળીના વચના સુ. રાજમલ થયેલ તે માડવગડમાં રહેતો હતો. કવિ ચક્રવર્તી શ્રી સર્વરાજગણિયે જાવડની પ્રેરણાથી “આનંદ-સુહરકાવ્ય રચ્યું છે તેની પ્રશસ્તિમાં જણાવ્યું છે કે—પરમા સુ. હકમીસાગરસૂરિ માડવગડ પધાર્યા ત્યારે, જાવડના પિતા શા. રાજમલે ૬૦ હજાર ટકા ખમીને તે આચાર્ય મહારાજને “પ્રવેશ મહોત્સવ” કર્યો હતો.

તે સજ્જમલ શ્રીમાળાને જાવઠ નામે પુત્ર હતો અને જાવઠને ૧
જીવાડે ૨ મુહાજડે, ૩ ચકરી સત્તાડે અને ૪ ખનાડે એમ ચાર
પત્નીઓ હતી. ખત્રાડેને હીરજી નામે પુત્ર હતો. સં હીરજીને
રમાઈ નામે પત્ની હતી. તેનાથી તેને સાક્ષજી નામે પુત્ર થયો.

સ. જીવદશા—તે માગવાના માઠવગઢના જા. વ્યાસુદીન
ખીલજી (સ. ૧૫૨૫ થી ૧૫૫૮)નો ગ. બાધિકારી વ્યવહારી” હતો.
તેને શ્રીમાલ જૂપાલ” લખુ શાલિખરજી બિરુદ હતું તે સ્થપતિ
હતો (૫૩) બ. લક્ષ્મીસાગરસૂરિના પદ્મખર (૫૪) સ. સુમતિ

સાધુસૂરિનો શ્રાવક હતો. જૈન હતો. તેણે સં ૧૫૫૧ માં વિનતિ કરી આં સુમતિસાધુસૂરિના ચક્રવર્તિ ૫૦ સર્વવિજયગણિ પાસે “આનદસુદર ગ્રંથ” બનાવ્યો, જેમાં લં મહાવીરસ્વામિના ૧૦ શ્રાવકોનું વર્ણન છે.

સં ૧૫૪૭ના મહા વદિ ૧૩ ને રવિવારે માંડવગઢમાં લં શાન્તિનાથ વગેરે ૧૦૪ પચતીર્થી પ્રતિમાઓ ભરાવી, લં સુમતિસાધુસૂરિ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી (—પ્રકં ૫૪)

(અ) આ પ્રતિમાઓ પૈકીની લં શાન્તિનાથની પ્રતિમા વિભપુરના “ચિતામણીપાર્શ્વનાથ જિનાલયમાં” વિદ્યમાન છે.

(—વિભપુર બૃહદ્ વૃત્તાન્ત પૃં ૪૫)

(આ) બીજી લં કુથુનાથજીની પ્રતિમા આગરામાં મોતિ કટરાના “લં સૂર્યપ્રભસ્વામિના જિનાલયમાં” વિદ્યમાન છે

(—જૂઓ ઇન્દોરની જૈન શ્વેતામ્બર સઘની પેઢીથી પ્રકાશિત “શ્રી માંડવગઢની તીર્થપુસ્તિકા પૃં ૪૬)

લં કુથુનાથની પ્રતિમાના લેખમાં પત્ની શકરીને બદલે સત્તા નામ આપ્યું છે અને હીરજીને ધનાદેનો પુત્ર બતાવ્યો છે

લં કુથુનાથના પ્રતિમાલેખમાં સં ૧૫૯૭ છપાયું છે. સલવ છે કે—તે લેખ બેકાળજીથી લેવાયેલો છે કેમકે લં સુમતિસાધુસૂરિએ સં ૧૫૫૧ પછી ગચ્છનો ભાર પોતાના પપ્પા માં પટ્ટધર આં હેમવિમલસૂરિને સોંપ્યો હતો અને લં સુમતિસાધુસૂરિનું સ્વર્ગ ગમન સં ૧૫૮૧ માં થયું હતું

સં ૧૫૪૭ લં સુમતિસાધુસૂરિના ઉપદેશથી ૧ લાખ ચોખડા રૂપૈયા ખરચી, અગ્યાર શેર સોનાની એક અને બાવીશ શેર રૂપાની બીજી એક એમ બે જિન પ્રતિમાઓ ભરાવી અને તે વગેરે જિન પ્રતિમાઓની તે આચાર્યશ્રીના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી સં ૧૫૪૭ આ ઉત્સવમાં ૧૧ લાખ રૂપૈયા વાપર્યા હતા

(—આં સોમવિમલસૂરિની સોમશાળા પટ્ટાવલી કડી ૩૬ થી ૩૯)

સં ભવટે ભં સુમતિસાધુસૂરિના નગરપ્રવેશમા ૮૪ હબાર
ચોકડા ખરચ્યા અને પ્રતિષ્ઠામા પાચ લાખ ચોકડા ખરચ્યા હતા.

(-૫૦ શ્રી વિમલજલ્પિની “ તપાગમ્ ૫૬ાનુક્રમ

૫૬ાં સમુ ૭ ભાગ ૨ પૃ ૧૪૨)

આં સુમતિસાધુસૂરિના શિષ્ય કવિ ચક્રવર્તી શ્રી સર્વરાજ
મંત્રિએ આ સં ભવડની પ્રેરણાથી સં ૧૫૫૧મા “ બાનદ
મુંદરકાન્થ ગ્રંથ ” બનાવ્યો. જેમા ભં મહાવીર સ્વામીના ૧૦
આવકોનું વર્ણન છે

(૪) શેઠ ભવડશાહ

ગધારના શેઠ ભવડશાહ પોરવાડના પુત્ર શાં સ્ત્રીપા
(સ્ત્રીપાલ)ની ભાર્યા ગીસુના પુત્રો (૧) સં ભવત (૨) સં કાઉલ
અને (૩) સં આદુએ સં ૧૮૨૦ વૈં સું ૫ ગુરુવારે શત્રુજય
વીર્યની મોટી દૂકમા તપગચ્છના (૫૭) મા ભં વિજયદાનસૂરિ
તથા (૫૮) જમજગુરૂ વિજયમહીરસૂરિના હાથે ભગવાન પાર્શ્વનાથની
દેગીની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (શત્રુજયવીર્યના ફરમો મોટું વર્ણન)

(પ્રકં ૫૭ શત્રુજયવીર્યમા જિનપ્રતિમાઓ.)

(૫) શેઠ ભાઉલ માડવગડના શેઠ ભાઉલએ સં ૧૬૧૨મા
સોના ચાદીના ૧૦૪ ચોવીશવળ અને બીજી જિનપ્રતિમાઓ બનાવી
પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. (ઉપદેશસાર, ઉપદેશ. ૨૭ મો)

સાધુ સારજ—નમસ્કાર મત્ર બોલનારને કંમિ કહે—એક
પછી એક તે એકેક સોનેયો આપતો હતો. એક ચારણને તેને ફરી
ફરી વાર નમસ્કાર મત્ર બોલાવીને તેણે ૬ સોનેયા આપ્યા હતા.
સારગહેવ ધણા યમા છે તેમના નીચે પ્રકારે બણવા મળે છે—

(૧) સારગહેવ વાથેલો રાબ (સ ૧૩૩૧ થી ૧૩૬૦)

(પ્રકં ૩૫, પૃ ૧૪૪)

(૨) સારગહેવ ગોહેલ સ ૧૫૩૧, (પ્રકં ૩૭ પૃ ૨૭૨)

(૩-૪) સારગહેવ ગોહેલ (પ્રકં ૪૪ પૃ ૨૩૧, પૃ ૨૩૩)

- (૫) કવિસારંગ સં ૧૬૩૮ થી ૭૮ (પ્રકં ૩૭ પૃં ૨૬૮)
 (૬) સમરાશાહ ઓશવાલનો ભત્રીજો. (પ્રકં ૩૫ પૃં ૧૬૬)
 (૭) મહમદ બેગડાનો માનીતો તથા બાં મુજફ્ફરશાહ (૧૫૬૭ થી ૧૫૮૩)નો રાજવહીવટ ચલાવનાર કિવાબલ સારંગ (પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૦૦ પૃં ૨૧૨)

મત્રી આભૂ શ્રીમાળીનો વશ:—

૧ આભૂ—તે બલોરનો શ્રીમાળી હતો. સ્વર્ણગિરિનો હોવાથી તે સોનગરા શ્રીમાળી તરીકે પ્રસિદ્ધ હતો. બુદ્ધિનો ભડાર હતો. રાજા સોમેશ્વર ચૌહાણ (સ ૧૨૨૬ થી ૧૨૩૬)નો મત્રી હતો. સભવત તે ચૌહાણ અજમેરનો રાજા હતો, જેને (૧) પૃથ્વીરાજ, (૨) હરિરાજ અને (૩) આનંદરાજ નામે પુત્રો હતા

૨ અભયડ—તે રાજા આણંદરાજનો મત્રી હતો

૩ આંબડ—તેણે બલોરના કિલ્લામાં ‘ગણપતિની સ્થાપના’ કરી હતી

૪ સહણુપાળ—તે બાં મોઘજુદીન બહેરામ (સને ૧૨૩૬થી ૪૧) પ્રધાન હતો (પ્રકં ૪૪ પૃં ૪૬) મોઘજુદીને કચ્છદેશને છતી લીધો, પણ સહણુપાળે બાદશાહને સમજાવી તે દેશ છૂટો કરાવ્યો અને બાદશાહે તેને ધનામમાં ૧૦૧ ઘોડા તેમજ સોના મહોરો આપી

૫ નેણો—તે અલાઉદ્દીનના પિતા બાં જલાલુદ્દીનખીલજી (સને ૧૨૮૦ થી ૧૨૯૫) નો સર્વસત્તાધારી વડો પ્રધાન હતો. તેણે ખરતરગચ્છના આં જિનચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી શત્રુજયતીર્થ તથા ગિરનારતીર્થનો છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો હતો

૬ દુઃસાણુ—તે “ચડાવલ (માડવગઢ પાસે ચડાઉલી ચડાવલ અથવા ચદ્રાવતી) રાજ્યમાં” વડો પ્રધાન હતો. ૧૯માં બાદશાહ ગ્યાસુદ્દીન તઘલુકે તેને મેવાડ કે મોરવાડાનો સૂબો બનાવ્યો હતો

સં જીવડે ભં સુમતિસાધુસૂરિના નગરપ્રવેશમા ૮૪ હજાર
ચોકડા ખરખ્યા અને પ્રતિષ્ઠામા પાચ લાખ ચોકડા ખરખ્યા હતા

(-૫૦ શ્રી વિમલગણિની " તપાગચ્છ પદ્માનુક્રમ
પદ્માં સમું ભાગ ૨ પૃં ૧૪૨)

આં સુમતિસાધુસૂરિના શિષ્ય ઠવિ ચક્રવર્તી શ્રી સર્વરાજ
ગણિએ આ સં જીવડની પ્રેરણાથી સં ૧૫૫૧મા " જ્ઞાનક
મુંદરકાંચ ગ્રંથ " બનાવ્યો. જેમા ભં મહાવીર સ્વામીના ૧૦
આવકોનું વર્ણન છે

(૪) શેઠ જીવડશાહ

ગધારના શેઠ જીવડશાહ પોરવાડના પુત્ર શાં સીપા
(શ્રીપાલ)ની ભાર્યા ગીસના પુત્રો (૧) સં જીવલ (૨) સં કાઉલ
અને (૩) સં આદ્યે સં ૧૬૧૦ વૈં સું ૫ ગુરુવારે શત્રુજય
તીર્થની મોટી દૂકમા તપગચ્છના (૫૭) મા ભં વિજયદાનસૂરિ
તથા (૫૮) જગદ્ગુરુ વિજયહીરસૂરિના હાથે ભગવાન પાર્શ્વનાથની
દેગીની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (શત્રુજયતીર્થનો ફરમા મોટું વર્ણન)

(પ્રકં ૫૭ શત્રુજયતીર્થમા જિનપ્રતિમાએ)

(૫) શેઠ જીલેશ માંડવગઢના શેઠ જીલેશએ સં ૧૬૬૨માં
સોના ચાદીના ૧૦૪ ચોવીશવટા અને જીલે જિનપ્રતિમાએ બનાવી
પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. (ઉપદેશસાર, ઉપદેશ ૨૭ મે)

સાધુ સારંગ—નમસ્કાર મત્ર બોલનારને કમે કમે—એક
પછી એક તે એકેક સોનૈયા આપતો હતો. એક ચાસ્તુને તો ફરી
ફરી વાર નમસ્કાર મત્ર બોલાવીને તેણે ૬ સોનૈયા આપ્યા હતા.
સારંગદેવ ઘણા થયા છે તેમાના નીચે પ્રકાર જાણવા મળે છે—

(૧) સારંગદેવ વાઘેલો રાબ (સ ૧૩૩૧ થી ૧૩૬૦)

(પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૪૪)

(૨) સારંગદેવ ગોહેલ સ ૧૫૩૧ (પ્રકં ૩૭ પૃં ૨૭૨)

(૩-૪) સારંગદેવ ગોહેલ (પ્રકં ૪૪ પૃ ૨૩૧, પૃં ૨૩૩)

- (૫) કવિસારગ સં ૧૬૩૮ થી ૭૮ (પ્રકં ૩૭ પૃં ૨૬૮)
 (૬) સમરાશાહ ઓશવાલનો ભત્રીજો (પ્રકં ૩૫ પૃં ૧૯૯)
 (૭) મહમદ બેગડાનો માનીતો તથા બાં મુજફ્ફરશાહ (૧૫૬૭ થી ૧૫૮૩)નો રાજવહીવટ ચલાવનાર કિંવાઉલ સારગ (પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૦૦ પૃં ૨૧૨)

મત્રી આણુ શ્રીમાળીનો વશ:—

૧ આણુ—તે જલોરનો શ્રીમાળી હતો સ્વર્ણગિરિનો હોવાથી તે સોનગરા શ્રીમાળી તરીકે પ્રસિદ્ધ હતો. બુદ્ધિનો ભંડાર હતો. રાજા સોમેશ્વર ચૌહાણ (સ ૧૨૨૬ થી ૧૨૩૬)નો મત્રી હતો. સભવત તે ચૌહાણ અજમેરનો રાજા હતો, જેને (૧) પૃથ્વીરાજ, (૨) હરિરાજ અને (૩) આનંદરાજ નામે પુત્રો હતા.

૨ અભયડ—તે રાજા આણુદરાજનો મત્રી હતો

૩ આંબડ—તેણે જલોરના કિલ્લામાં ‘ગણપતિની સ્થાપના’ કરી હતી

૪ સહણુપાળ—તે બાં મોઢિબુદ્ધિન બહેરામ (સને ૧૨૩૯થી ૪૧) પ્રધાન હતો (પ્રકં ૪૪ પૃં ૪૬) મોઢિબુદ્ધિને કચ્છદેશને છતી લીધો, પણ સહણુપાળે બાદશાહને સમજાવી તે દેશ છૂટો કરાવ્યો અને બાદશાહે તેને ઇનામમાં ૧૦૧ ઘોડા તેમજ સોના મહોરો આપી.

૫ નેણુ—તે અલાઉદ્દીનના પિતા બાં જલાલુદ્દીનખીલજી (સને ૧૨૮૦ થી ૧૨૯૫) નો સર્વસત્તાધારી વડો પ્રધાન હતો. તેણે ખરતરગચ્છના આં જિનચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી શત્રુજયતીર્થ તથા ગિરનારતીર્થનો છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો હતો.

૬. દુઃસાણુ—તે “ચડાવલ (માડવગઢ પાસે ચડાઉલી ચડાવલ અથવા ચદ્રાવતી) રાજ્યમાં” વડો પ્રધાન હતો. ૧૯માં બાદશાહ ગ્યાસુદ્દીન તઘલુકે તેને મેવાડ કે મોરવાડાનો સૂબો બનાવ્યો હતો

૭ વીક્રો—તેણે સાત રાજાઓનો અધિકાર છીનવી લીધો, તેથી બાદશાહે તેને ઘણું માન આપ્યું હતું.

૮, ઝાઝણુ—તે રાજા ગોપીનાથનો મુખ્ય મંત્રી હતો. બહુ ધર્મપ્રેમી હતો. તેણે સં ૧૫૦૩ લગભગમાં પાલનપુરમાં સં શાંતિનાથનો જિનપ્રાસાદ કરાવ્યો, યાત્રાસથો કાઢ્યા, ઉજમણા ક્યાં, ધર્મશાળા, ઉપાશ્રયો અને દાનશાળા બધાંબધાં તે માડવગઢ જર્જરે વસ્યો. તેને ૧ સં બાહક, ૨, સં બાહણ, ૩ સં દેહક, ૪ પદા, ૫ સં આસ્કા અને ૬ સં પાદુ એમ છ પુત્રો હતા.

આ સૌ ભાઈઓ માડવગઢમાં બાદશાહ આલમશાહના દિવાન બન્યા, તે સૌએ છરાવલા પાર્શ્વનાથ, આજૂતીર્થ વગેરેના જૂઠા જૂઠા યાત્રાસથો કાઢ્યા હતા. એ રીતે સ્થાપતિ બન્યા હતા. તેઓએ “કાલભક્ત રાજા” પાસેથી લોકોને જોડાવ્યા. અસ્થાઉદ્ધીને (સને ૧૨૬૮ થી ૧૩૧૬) માડવગઢ છતી લઈ સં પદાને ત્યાંનો “દિવાન” બનાવ્યો અને મલિક કાફરને “માળવાનો સૂરો” બનાવ્યો. (પ્રકં ૪૪, પૃં ૪૭)

૯ સં બાહક—તે ઝાઝણુનો બીજો પુત્ર થયો હતો. તેણે છરાવલા તથા આજૂતીર્થના છરી પાળતો યાત્રાસથ કાઢ્યો હતો. તેને મંત્રી ૧ સુમધર અને ૨ સંમઠન એમ બે પુત્રો હતા.

૧૦ સં કવિવરમઠન—તે સં બાહકનો નાનો પુત્ર હતો. તે છુદ્ધિમાન, ધનવાન, વિદ્વાન, હતા. તેણે ‘મઠનાક’ ધણા પ્રમાણે રચ્યા છે તે આ પ્રકારે લખવા મળે છે—

૧ સારસ્વતમઠન, ૨ કાશ્યમઠન, ૩ વપુમઠન, ૪ કાલજરી મઠન, ૫રિં ૪, ૫ અદ્રવિજય સ્ત્રોત ૧૪૧, ૬ અલકારમઠન, ૭ સુંગારમઠન સ્ત્રોત ૧૦૮ ૮ સંગીતમઠન, ૯ ઉપસર્ગમઠન, અને ૧૦ કવિકૃષ્ણમ વગેરે.

૧ સભ્ય છે કે તે મેવાડનો મહામત્ત્ય હોય, તેના કુટુંબે આ ધર્મધાતા ઉપરોક્તથી પ્રમાણ લખાવ્યા હતા. (પ્રક ૪૫ પૃં ૨૮૬)

કવિમંડનને ૧. સં પૂજો, ૨ સં છછ, ૩. સં સંગ્રામ
૪. સં શ્રીમાલી એમ ચાર પુત્રો હતા.

કવિ મંડન અને કવિ ધનદ તેમજ તેમના પુત્રોએ
સ. ૧૫૦૩મા માડવગઢમાં ખગ્તરગચ્છના ૫૧મા આઠ જિનભદ્રચરિ
(સં ૧૪૭૫ થી સં ૧૫૧૪)ના ઉપદેશથી સર્વ મિદ્ધાતો
લખાવ્યા હતા.

(૮) સં ઝાઝણનો ત્રીજો પુત્ર (૯) સં દેહદ, જે
ભોજદેવ પરમાર (સં ૧૩૩૭ થી ૧૩૬૭)નો તથા માડવગઢના
ખાદશાહ આલમશાહનો દિવાન હતો તેણે આખૂતીર્યનો છ'ની
પાળતો ચાત્રામઘ કાટ્યો હતાં. તેના પુત્ર કવિ ધનદે સ. ૧૪૯૦ના
વૈશાખ સુદિ ૧ ને શુક્રવારે માડવગઢમા ૧ શૃંગાર ધનદ, ૨ નીતિ-
ધનદ અને ૩ વૈરાગ્યધનદ એમ શતકત્રયી જનાવી છે.

(—કવિ મહેન્દ્ર કૃત “કાવ્યમનોહર સર્ગ ૧-૨”,
કવિમંડનકૃત કાદંબરી મંડન, કાવ્યમંડન, ધનદશતક,
તથા આગમગ્રંથોની પ્રશસ્તિઓ, પુષ્પિકાઓ)

શેઠ આભૂ પદલીવાલનો વશ

૧ આભૂ—તે પદલીવાલ હતો. સમય જતા તેના વશને
સોની ચોડકના બન્યા (તે સોના ચાદીના વેપારી હતા)

૨ વીરાક—તેને ૧ મહણસિહ અને ૨ બીજો નામે બે
પુત્રો હતા.

૩ બીજો—તેને શ્રી નામે પત્ની હતી, તથા (૧) કુમારપાળ,
(૨) ભીમ અને (૩) મદન નામે પુત્રો હતા તેઓને અનુક્રમે
મહણદેવી, કપૂરદેવી, અને મરસ્વતીનામે પત્નીઓ હતી પહેલા કુમાર-
પાલની વશપરપગ લાખી ચાલી અને ત્રીજા મદનને દેપાળ નામે
પુત્ર હતો.

૪ ભીમ—તેને કપૂરદેવી નામે પત્ની હતી તથા (૧) પદ્મ,
(૨) સાહણ, (૩) સામત અને (૪) સૂર નામે પુત્રો હતા પહેલા
પદ્મને ધીધો પુત્ર અને પૂનો નામે પૌત્ર હતા. પૂનો સં ૧૪૪૨ મા

વિદ્યમાન હતો. બીજા સાહસુનો પૌત્ર ઠંડવો પણ સં ૧૪૪૨ માં વિદ્યમાન હતો.

૫ સૂર—તેને સૂરવદેવી નામે પત્ની હતી. સૂર નીતિમાન અને ચારિત્રશીલ હતો. તેણે સોનીના ધધામા બારે નામના મેળવી હતી. તેને ૧ પ્રથિમસિંહ, અને ૨ પાશ્વસુસિંહ એમ બે પુત્રો હતા. બીજા પાશ્વસુસિંહને પાશ્વસુદેવીથી (૧) હીમો અને (૨) અમિો, નામે પુત્રો થયા, જે સં ૧૪૪૨ માં હયાત હતા.

૬ પ્રથિમસિંહ—તે સોનીઓમા વડો હતો. તેને પ્રીમલ દેવી નામે પત્ની તથા ૧ સોમ, ૨ રતન, ૩ સિંહાક, ૪ સાહકા અને ૫ ડુગર એમ પાંચ પુત્રો હતા.

તેમના પહેલો સોમ શાવ સ્વભાવી હતો. તેને સાજસુદેવી પત્નીથી ૧ નાશમણ, ૨ વાછો ૩ ગોષો, અને ૪ શબવ એમ ચાર પુત્રો હતા, જે સં ૧૪૪૨ માં વિદ્યમાન હતા.

બીજા સં રતનસિંહે સિંહાકના સહયોગથી શત્રુજય વગેરે લીધેના છ રી પાગતો યાત્રાસર કાઢ્યો હતો. અને ઘણું ફાન કમું હતું. તેને રત્નાદેવી નામે પત્નીથી ૧ ધન, ૨ સાયર, અને ૩ સહદેવ નામે પુત્રો થયા. ધનરાજ તથા સહદેવે ‘કાકા સિંહાકની આજ્ઞાથી’ સં ૧૪૪૧ માં તમાલીનીમાં સ્તબનક પાંચનાથના જિનપ્રાસાદમાં આં ધ્યાનસામરસૂરિનો આચાર્યપદ મહોત્સવ કર્યો ત્રીજો સિંહાક સૌનો માનીતો હતો. રૂપાળો અને પ્રતિભાશાળી હતો. તેણે સં ૧૪૨૦ ના ચૈત્ર સુદિ ૧૦ ના રોજ પાટલુમાં આં જવાનદસૂરિ તથા આં દેવમુંદરસૂરિના આચાર્યપદનો મહોત્સવ કર્યો. તેને સોમલદેવી, દુશ્સુદેવી અને પૂલ એમ ત્રણ પત્નીઓ હતી. દુશ્સુદેવીને આશાધર અને પૂલને નાગરાજ નામે પુત્રો થયા.

શેઠ આબૂનો પૌત્ર (૩) બીજનો પહેલો પુત્ર (૪) કુમારપાળના વશમાં થયેલા શાં નિશચ અને તેની ભાર્યા નાગલદેવીના પુત્રો ૧ લખમસિંહ, ૨ રામસિંહ અને ૨ ગોવલ નામે હતા, તે પૈકીના

ગોવલે સં ૧૪૪૨ મા ઉપાં કુલમડન તથા ઉપાં ગુણુરત્નની
“આચાર્યપદવીનો મહોત્સવ” કર્યો હતો.

૭ શેઠ સાલ્હા—તેને હીરાદેવી નામે પત્ની તથા ૧ દેવરાજ,
૨ શિવરાજ, ૩ હેમરાજ, ૪ ખીમરાજ, ૫ લોજરાજ, ૬ ગુણુરાજ
અને વનરાજ એમ સાત પુત્રો થયા.

ચોથા શેઠ સાલ્હાએ સં ૧૪૪૨ ના ભાદરવા સુદિ ૨ ને
સોમવારે ખભાતમા તાડપત્ર ઉપર ‘પચાશકવૃત્તિ’ લખાવી.

સોની સાલ્હાશાહ પદ્મીવાલના કુટુંબમાથી ઘણાએ શત્રુજયતીર્થ
વગેરેના છંદો પાળતા યાત્રાસઘો કાઢયા હતા આ કુટુંબ તપા-
ગચ્છીય આચાર્યોનું ભક્ત હતું એટલે સ્પષ્ટ છે કે—પદ્મીવાલો તપા
ગચ્છને વિશેષ માનતા હતા? (જૈન પુસ્તક પ્રશસ્તિ સં ૩૦ નં ૪૦)

સોહી પદ્મીવાલ અને વરહુડિયા પદ્મીવાલ વશો માટે જૂઓ
(પ્રં ૩૮ પૃં ૩૮૬, ૩૮૦)

શાહ ભીમાશાહ (૧ થી ૧૪)

અમે નં ૧ થી ૫ ભીમાશાહોનો પરિચય પહેલા (પ્રં ૪૧
પૃં ૬૮૩મા આપ્યો છે અને તે પૈકીના નં ૨, ૩, સં ભીમજી
સોની શ્રીમાળીનો વિશેષ પરિચય નીચે પ્રમાણે જણાવો.

સઘપતિ ભીમજી:—

તે ખભાતનો વતની હતો તે સોની એડકનો શ્રીમાલી
વંશનો હતો. ધનાઢય અને મોટો વેપારી હતો “તપગચ્છના
આં દેવેન્દ્રસૂરિ માળવામાથી વિહાર કરી, ગુજરાત પધાર્યા તે

૧ સાલ્હાશાહ ઘણા થયા છે

સમરાશા એસવાલનો મોટો પુત્ર સાલ્હાશાહ હતો

(પ્રં ૫૩ પૃ ૧૬૭)

મેવાડમા કુગરપુરથી ૩ કોશ દૂર થાણા ગામ હતું તેમા ભાભર
એસવાળને પુત્રા ૧ સાલ્હાશાહ અને સાલ્હાશાહ વગેરે ૬ પુત્રો હતા તે
આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ (વિંસં ૧૫૧૮ વેં સું ૪)ના ભક્ત શ્રાવકો હતા

(પ્રં ૫૩)

મત્રી આજુ શ્રીમાળીના વશમા શેઠ ઝાઝળને ૬ પુત્રો હતા તેમા
પાચમો પુત્ર સાલ્હા નહીં પણ આલ્હા હતો (જૂઓ પ્રં ૪૫ પૃં ૩૨૪)

દરમિયાન તેમના ગુરુભાઈ ઉપાં વિજયદ્રગણિ ખંભાતમાં આવ્યાં બન્યા, અને તેમણે સ્વતંત્ર પોષાળ જમાવી, તેમાં સ્થિરવાસ કરી બેઠા. છેવટે શિષ્યાવાચારી બની ગયા ” આં દેવેન્દ્રસૂરિને આ વર્તાવ ગમ્યો નહીં તેથી તે બે પોષાળમાં ન ઉતર્યા, તે વખતે ખંભાતના આગેવાનો સત્રામસિદ્ધ સોનીના પૂર્વજ સોની સાંજણ તથા સોની સુધપતિ લીમણ વગેરેને તપાસમ્મમાં આ પ્રકારે “ જમ્મસેક ’ ઘતો બેઈ, ઘણુ દુખ ઘણુ તેઓએ આં દેવેન્દ્રસૂરિની સાચી ત્યાગ ભાવના બેઈ તેમની શિષ્ય પરપરા લાગા કાળ સુધી ચાલુ રહેશે. એવી ખાતરી કર્યા પછી, તેમને પોતાના કબજાના સામ્બીઓવાળા જૂઠા શુદ્ધ “ ઉપામયમાં ” ઉતાર્યા. અને તેમને તમા તેમના પરિવારને વસતિ, આહારપાણી, સત્રવડ તથા શિષ્યો વગેરે આપી ઘણી ભક્તિ કરી આથી તે આવાચારની શ્રમણપરપરા તપમ્મ લઘુપોષાળ ’ એવા નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ (—ગુર્વાવલી, શ્લોક ૧૩૭ થી ૧૩૯) એટલે કે, સં લીમણ શાહ આં દેવેન્દ્રસૂરિને મોટો ભક્ત હતો. (જુઓ પ્રકં ૪૫, પૃ. ૨૮૧) સત્યની કસોટી:—

એક દિવસે સં લીમણએ સસારને બસાર સમણ આત્મ કસ્યાણની ભાવનાથી આં દેવે દ્રસૂરિને વિનંતી કરી કે—

“ ગુરુદેવ અમારા ધર્મ પાપવાળો છે કૃપા કરી એક એવી પ્રતિજ્ઞા આપો કે, મારો જલદી ભવનિસ્તાર થાય.”

“ ગુરુદેવે જણાવ્યું કે મહાનુભાવ ! હમેશાં સત્ય બોલવાની પ્રતિજ્ઞા પાળશો તો તમારું જલદી કસ્યાણ થશે.”

ચેક લીમણએ ગુરુદેવની આ આજ્ઞા માથે ઘડાવી, અને પ્રતિજ્ઞા લીધી કે “ હું કદાપિ જૂઠું બોલીશ. ’ નહીં અને ગમે તેવી સ્થિતિમાયે સત્ય બોલવાની પ્રતિજ્ઞા પાળીશ કેટલાક દિવસ પછી આ પ્રતિજ્ઞાની આકરી કસોટી થવાનો પ્રસંગ બન્યો.

એક દિવસે “ મહીનહીના કાઠે ” વસતા એક પક્ષીપતિ લૂટારુ લીલે તે સોનીને પકડીને પૂછ્યું કે, ‘ બોલ તારા બરમાં કેટલું ખન છે ?

લીમળએ સાચું જણાવ્યું કે, “ મેં ઘરમાં ઘરખર્ચીના રૂા. ૪૦૦૦ રાખેલા છે.”

પદ્મીપતિ લીલે સોનીને શુભસ્થાનમાં સતાડી રાખી, તેના પુત્રને કહેવડાવ્યું કે, “ બાનના ચાર હજાર રૂપિયા આપીને તમારા પિતાને છોડાવી જાઓ.” પુત્રે બનાવટી સિલ્કા લાવી લીલને આપ્યા, ત્યારે લીલે તે સિલ્કા સાચા છે કે ખોટા ? તે પરખવા માટે “ લીમળ સોની જ સાચા ખોલો છે” એમ જાણી તેની આગળ એ ચાર હજાર રૂપિયા લાવીને મૂક્યા. અને પૂછ્યું કે, ‘ આ રૂપિયા સાચા છે કે ખોટા ?’

સોની લીમળએ તરત જવાબ આવ્યો કે, “ આ સિલ્કા બનાવટી છે, તદ્દન નકલી અને ખોટા છે”

લીલને વિચાર આવ્યો કે, શેઠ બાનમાં નજર કેદ છે અને તેના પુત્ર રૂપિયા આપે તો જ છૂટી શકે તેમ છે છતાં તે પોતાના દીકરાને જૂઠ્ઠો બતાવે છે અને રૂપિયા ખોટા હોવાનું જણાવે છે. એ રીતે આ શેઠ લીમળ ખરો સત્યવાદી છે એ વાત ખરી છે મારો ધંધો લૂટવાનો છે પણ આવા ધર્માત્માઓને સતાવવાથી પ્રભુ વધુ નારાજ થશે, માટે આ શેઠને એમને એમ છોડી દેવો જોઈએ આમ વિચારી બધા લીલોએ લીમળને છોડી મૂક્યો, એટલું જ નહીં પણ તેમને પાંચ વસ્ત્રો આપી, પોતાના ગામના કામદાર બનાવ્યા.

લોકોએ આ ઘટના જાણી, અને આં દેવેન્દ્રસૂરિનો તેમજ સોની લીમળનો યશ ખૂબ ફેલાયો સૌ લોકોએ તેના સાચા-ખોલાપણાની પ્રશંસા કરી.

(—વીર વશાવલી, વિવિધ ગચ્છીય પદાવલી સંગ્રહ, પૃ. ૨૦૮)
અનુસંધાન—

આં દેવેન્દ્રસૂરિ સં. ૧૩૨૭ માં માલવામાં સ્વર્ગસ્થ થયા તે પછી છ મહિના વીતતા તેમના જ પદ્મધર આં વિદ્યાનંદસૂરિનો પણ વિજયપુરમાં સ્વર્ગવાસ થયો. (તપગચ્છપદાવલી)

સ. ૦ લીમણજી આ ગુરુદેવોના સ્વર્ગગમનના શોકથી ૧૨-૧૫ મુઘી અનાજ લીધું નહીં.

લહાણી-તેણે ભારતવર્ષમાં જે જે ચતુર્થ્યવતધારી સ્ત્રી પુરુષો હોય તે સૌને ૧ રથમાં સાડી અને ૫ હીરાગણ વસ્ત્રો એમ જ વસ્ત્રોની લહાણી કરી, તેનો મહેતો ગામે ગામ ફરીને લહાણી કરતો હતો.

મહેતાજી સમ્પતિની આજ્ઞાથી મહિવગડના મંત્રી પેયડયાહ તથા તેની પત્ની પશ્ચિનીને પણ આ લહાણી આપી. તે બંનેએ આ લહાણીનો મૂળ ઉદ્દેશ બાણી ૩૨ વર્ષની વયમાં જ સબોટ પ્રહારચર્ચવત ઉચ્ચરી આ વસ્ત્રો પહેરી જિનપૂજા કરી.

(-મ. ૪૫, પૃ. ૩૧૫ મ. ૦ કેશાચાહ વચ, તપગચ્છપદાવલી,)

ઉપાશ્રય કૃષ્ણ-તેણે ખભાત નગરમાં જગા ન મળવાથી શહેરની બહાર મોટી પોષાળ બનાવી. તેમાં હાથીઢાતનું કામ કરાવું હતું હાથીઢાંતનો આ ભવ્ય અને દર્શનીય ઉપાશ્રય બન્યો હતો. ઉપાશ્રય બેઈ સૌ કોઈ ખુશ થયા.

એક બહુ બોલા આવકે સ. ૦ લીમણને કહ્યું શેઠ કે ઉપાશ્રય તો ભવ્ય બન્યો, પણ પૈસા પાણીમાં ગયા. કેમકે આ જગલમાં આવીને ઠાણુ છિતરશે ? આમાં તો ચોર-લૂટાણ, ભિખારી આવી વસશે. સ. ૦ લીમણજીએ હસીને ઉત્તર આપ્યો કે ભાઈ તમે કહો છે એ વાત સાચી છે પણ કાપડનો પોટલીઓ વેપારી એકાદ જૈન પણ અહીં છિતરાને માત્ર એક જ સામાયિક કરશે અથવા એક જ નવકારમત્ર ગણશે તો મારો પૈસો સાચાંક છે, એમ હું માનું છું.

આવો પ્રત્યુત્તર સાબળી તે ખુશ થયો અને શેઠની સામાયિક તેમજ નવકારમત્ર ઉપર આવી દંઢમદા બેઈ શેઠની પ્રશંસા કરવા લાગ્યો.

આ પોષાળ ન્યાયસપ્ત પૈસાથી બની હતી તેથી એમ મધુ કે, તે દિશામાં ખભાતની જનતાનો વચવાટ વધ્યો અને પોષાળની

ચારે બાજુ ઘરો બની ગયાં એટલે તે પોષાળ નગરની અદર આવી ગઈ. (ઉપદેશતરંગીણી)

(-લીમાશાહ માટે જુઓ, પ્રકં ૪૧, પૃં ૬૮૪)

શાહ લીમાશાહ-નં ૧ થી ૫ નંબર વાળાનો પરિચય પ્રકં ૪૧ પૃં ૬૮૩મા આવી ગયો છે

તે પૈકીના નં ૨-૩નો વિશેષ પરિચય ઉપર પ્રમાણે જાણવો ૬ થી ૧૪ બીજા પાણુ ઘણા લીમાશાહ થયા હતા તે આ પ્રમાણે—

(૬) વરહુડિયા ગોત્રનો લીમ તે આં ધર્મઘોષસૂરિ (પ્રકં ૪૬)

(૭) સં લીમાશાહ—તેણે સં ૧૫૧૮ પહેલા આબૂ તીર્થમા દેલવાડામા “પિતલહર જિનપ્રાસાદ” બનાવ્યો (-પ્રકં ૩૭ પૃં ૨૮૮)

(૮) લીમો-પાટણના સરસ્વતી અથ લહારની કલમ પાચમીમા બતાવેલ શેઠ વીરા પોરવાડનો બીજો પૌત્ર (-પ્રકં ૪૫, પૃં ૨૮૬)

(૯) મત્રી લીમો-પાટણના સરસ્વતી અથ લહારની કલમ આઠમીમા બતાવેલ શ બલપુરનો પોરવાડ (-પ્રકં ૪૫, પૃં ૨૯૦)

(૧૦) સોની લીમો-તે આબૂ પલ્લીવાલનો વશજ હતો

(-પ્રકં, ૪૫, પૃં ૩૨૫)

(૧૧) અડાલજના વાઘેલા મૂલરાજનો કામદાર મહં લીમો, તેના પુત્ર મહીણે સં ૧૫૫૫ મં સું ૫ ને રોજ અડાલજમા રૂંકી રાણી વતી રૂંકીવાવ બનાવી (-પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૬૨, ૧૬૩)

(૧૨) લીમો પારેખ-પારેખ આહલણાશી શ્રીમાલીના વશનો ખલાતનો વતની લીમ વિજયા રાજિયા પારેખ તેના પૌત્રો હતા (-પ્રકં ૪૫)

(૧૩) લીમસિંહ પોરવાડ-શેઠ આજડશાહના વશના પોસીના તીર્થના શેઠ હાપા પોરવાડનો પૌત્ર (-પ્રકં ૪૫)

(૧૪) લીમ-શેઠ જેલ્હાના વશના સં દેશલ અને સં ગોમતીદેવીનો પુત્ર વિં સં ૧૩૭૬ (-પ્રકં ૪૫)

સોની સાગણુ જોસવાણનો વશ :—

૧ સોની સાગણુ—જોસવાણ વશનો જો શુભાર હતો અને સુધાવક હતો સભવ છે કે, આં દેવેન્દ્રસૂરિ અને આં વિજયચંદ્રસૂરિ વચ્ચે સં ૧૩૧૬ માં ખલાતમા ગમ્મસેટ પડ્યો ત્યારે શેઠ સાંજણે આ જાનેની મમલુ શાખાજોમા કમી સાચી છે ! તે જણવા માટે સ્થલાણુ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા સામે બેસી, અક્રમનો તપ કરી, ધ્યાન કર્યું હતું જો સમયે શાસન દેવીએ આવી જણાવ્યું કે, ‘સાંજણ ! આં દેવેન્દ્રસૂરિ યુગોત્તમ આચાર્ય છે અને તેમનો ગમ્મ લાખા કાળ સુધી ચાલવાનો છે, તેથી તમારે તેમની ઉપાસના કરવી.’

પછી તેણે આં દેવેન્દ્રસૂરિના મુનિપરિવારને રહેવા માટે શુદ્ધ વસતિ તથા શિષ્યો વગેરે આપ્યા. (—શુર્વાવલી, સ્ત્રો. ૧૩૭-૧૩૯)

ત્યારથી આં દેવેન્દ્રસૂરિની શિષ્યપરપરા તપાગમ્મણી લણુ પોષાળ શાખા જોવા નામથી પ્રસિદ્ધિ પામી.

(—પ્રકં ૪૫, પૃં ૨૮૧, ૩૨૮)

સોની સાંજણુ મોટો વશસ્વી અને ધનાઢય હતો તે સં ૧૩૫૪ લગભગમા અસ્થાઉદીન ખીલજના સમયે “માડવગદમા” આવી વસ્યો.

૨. સોની પદ્મશબ્—શુભવાન હતો.

૩ સોં સૂરા

૪ સોં ધર્મા

૫. સોં વરસિલ—તે મોટો સત્યવાદી અને પશોપકારી હતો, તેને મનકુ નામે પત્ની હતી. અને નરદેવ તેમજ ધનદેવ નામે પુત્રો હતા અને પુત્રો દયાળુ અને પશોપકારી હતા. ગરીબોના બેઠી હતા.

૬ સોની નરદેવ—તેને સોનાઈ નામે પત્ની હતી. તેણે માડવગદમા સત્રાગાર સ્થાપન કર્યું, તેમાં સૌને સર્વ વસ્તુ અપાવી તેનો બાદશાહ હુસઅસેનની સભામા બારે પ્રભાવ હતો. તે મોટો ઢાની હતો. તેનો સવત્ર વશ ફેલાયો હતો. જોના વિશે બેઠ કલ્લેખ મળે છે કે

બાતના વતની સોની નરિયા ઓશવાલના પુત્ર પદ્મસિંહ-
ની પત્ની આદહણુદેવીએ સં ૧૪૮૩ના ભાદરવા વદિ ૭ ને
ગુરુવારે તપાગચ્છના ભં દેવસુંદરસૂરિ, તેમના પદ્મધર આં
સોમસુંદરસૂરિ, આં મુનિસુંદરસૂરિ, આં જયચંદ્રસૂરિ અને આં
ભુવનસુંદરસૂરિના ઉપદેશથી “જીરાવલામા શ્રીજીરાવલા પાર્શ્વનાથ ભંના
જિનપ્રાસાદની ચોકીનું શિખર” કરાવ્યું

(-ત્રિસ્તુતિક આં વિજયયતીન્દ્રસૂરિ સંપ્રહિત
'જિનપ્રતિમા લેખસંગ્રહ' લેખાક ૩૦૮)

તે મોટો ભડારી હતો દાની, પરોપકારી અને પરસ્ત્રીસહોદર
મનાતો હતો તેના દેહનો વાન રૂપાળો હતો

૬. ધનદેવ-તે “નરદેવનો નાનો ભાઈ” હતો “તેણે” મોટી
રકમ આપી, ચંદ્રપુરીમા (ચંડાઉલીમા) મુસલમાન રાજાઓના
ત્રાસમાથી હજારો હિંદુઓને છોડાવ્યા હતા”

૭. કવીન્દ્ર સોની સત્રામસિંહ ભડારી-તે સોની નરદેવનો-
પુત્ર હતો તેનો પરિચય તેના પોતાના શબ્દોમા આ રીતે મળે છે

દિલ્હીના બાદશાહ અહલાઉદ્દીન (સને સં ૧૨૯૮ થી
૧૩૧૬) (સં ૧૩૫૩ થી ૧૩૭૧)ના સમયે સોની સાંગાણુ ઓશવાલ
થયો તેના વશમા” મહાદાની સોં નરદેવ”નો પુત્ર સત્રામસિંહ
નામે થયો (-‘ખુદ્દસાગર’ તરગ ૪, શ્લોક ૧૩૯ થી ૧૪૫)

તે સં ૧૫૨૦ માં માળવાના બાદશાહ મહમ્મુદ ખીલજી
નો “મોટો ભડારી” હતો તે તેનો વિશ્વાસપાત્ર હતો તેને
સ્ત્રી-પુત્ર વગેરે મોટો પરિવાર હતો (-તરગ ૧, શ્લોક ૫, ૬, ૭
તથા તરગ ૪, શ્લોક ૧૪૦)

લખિંધ-તેને “ગૌતમસ્વામીની લખિંધ”નું વરદાન હતું તેના
ઉપર સરસ્વતીદેવી પ્રસન્ન હતી તે અભયકુમાર જેવો બુદ્ધિશાળી
હતો (તરગ ૧, શ્લોક-૫, ૬, ૭)

તે તપાગચ્છની વૃદ્ધપોષાળના આં વિજયરત્નસિંહસૂરિના પદ્મધર

૫૭ મા ભટ્ટાં ઉદયવદ્ધસુરિનો આવક હતો.

(તરંગ ૧, શ્લોક ૪ થી, ઇતિ ૦ પ્રકં ૪૪ પૃ ૨૫)

તે કવિકવ્વપત્તુ હતો. સ્વદેશી કવિઓ માટે તે ગૌરવ અનુભવતો. દુર્જનો પ્રત્યે પણ ક્યાણુ હતો. સૌમા હિતબુદ્ધિવાળો અને પરાપકારી રચના કરનાર હતો. (તરંગ ૩, શ્લોક ૨ થી ૮)

તે પરચી સહોદર હતો. તેની વાણી સર્વપ્રિય અને મનોહર હતી. તેની પાસે રૂપાળી કુધાળી ગાય હતી. તેની પત્ની વિવેકી હતી. (આરે તરંગના છેલ્લા શ્લોકો.)

તે યાચકોને લાખોનું દાન દેતો, પિતા અને પુત્રમા ક્યાવૃત્તિ, પરાપકાર, શત્રુતાનો અભાવ, પરચી સહોદરતા, પરધનની ઇચ્છા રહિતતા ચચસ્વિતા વિજયવએરે જીલ્લો હતો.

(તરંગ, ૪, શ્લોક ૪૪, ૪૫)

સોની સુઆમસિદ્ધ જેવો ધની હતો તેવો જ દાની પણ હતો. પોતે કવીન્દ્ર હતો. અને સુદ્ધ વીર લઠવૈયો પણ હતો.

માગવાના બાકશાહ મહામૂઠે કશિણના “બાકશાહ નિઝામશાહ”ને જીતવા માટે, સં ૧૫૨૦ (શાકે ૧૩૮૫)ના ચૈત્ર સુદિ ૬ ને શુક્રવારે ધનુષ્યસમમા બ્રહ્મ બલ હતુ ત્યારે માડવગઢમાથી પ્રજાણુ કચ્છુ સોની સુઆમસિદ્ધ આ સેનામા સાથે ગયો હતો. અને બાકશાહ વિજય મેળવી, “બોહાવરીના કિનારે પૈઠણમા આબ્યો.

ઇતિહાસ કહે કે માગવાનો લોજ પરમાર સં ૧૦૨૬મા મલાઠ ચહેર ભાગી પાછો આવતો હતો. ત્યારે, રસ્તામા એક સ્થાને મહાકવિ ધનપાલો પાઈલસચી નામમાલા ગાથા ૨૭૫ શ્રવ બનાવ્યો. (-પ્રકં ૩૮ પૃ ૩૫૦) કવીન્દ્ર સુઆમસિદ્ધે પણ એમ જ કચ્છુ તેણે સં ૧૫૨૦મા પૈઠણનગરના જિનપ્રાસાદમા જિનેશ્વરના કશન કરી ‘જુદિસાગર’ શ્રવ તરંગ-૪ શ્લોક ૪૧૪ની રચના કરી. (-‘જુદિસાગર’ શ્રવ)

અંતરંગ-સોની સુઆમસિદ્ધે બનાવેલ જુદિસાગરના અંતરંગમા આ પ્રકારે વિષયો વર્ગીકરણ પૂર્વક આપ્યા છે -

૧. ધર્મશુદ્ધિતરંગ:—શ્લોા ૧ થી ૮૭

ધર્મ (શ્લોા ૨૦), દયા (૨૧ થી ૨૬), સત્ય (૨૭ થી ૩૩), અસ્તેય (૩૪ થી ૩૭), પરસ્ત્રીત્યાગ (૩૮ થી ૪૨), પરિગ્રહ (૪૩ થી ૪૫), ગૃહી (૪૬ થી ૪૯) બ્રહ્મચારી (૫૦-૫૧), સુસાધુ-કુસાધુ (૫૨ થી ૫૪), ઇન્દ્રિયજય (૫૫ થી ૬૦), ગુરુ (૬૧, ૬૨), ઉપાસક (૬૩ થી ૬૬) શિષ્ય (૬૭ થી ૭૪), માતા-પિતાની આણુ (૭૫ થી ૮૬) કવિવાણી વર્ણન (૮૭)

૨. નયતરંગ શ્લોા ૧ થી ૧૦૭

કર્તા કવિકલ્પતરુ સગ્રામસિદ્ધ (૨), સ્વદેશી કવિઓની પ્રશસા (૪), રાજવી ચર્યા (૧૦ થી ૪૦) રાણી (૪૧ થી ૪૩), કુમાર (૪૪ થી ૪૮), મત્રી (૪૯ થી ૬૩), અધિકારી (૬૪ થી ૭૦), પ્રજાસેવક (૭૧ થી ૮૩), સૌને ઉપદેશ (૮૪ થી ૯૦), અશ્વલક્ષણુ (૯૧ થી ૯૬), ગજલક્ષણુ (૯૭ થી ૧૦૬), કવિ-વાણી વર્ણન (૧૦૭)

૩. વ્યવહારતરંગ શ્લોા ૧ થી ૭૦

વિશ્વાસ (૧ થી ૬), ધનપ્રશસા (૧૨ થી ૧૬), શયન (૩૬), સ્ત્રીઅવિશ્વાસ (૪૫), સ્ત્રીપ્રશસા (૫૦ થી ૫૫), વાસ્તુલક્ષણુ (૫૬ થી ૬૮), વ્યવહાર (૬૯) કવિવાણી વર્ણન (૭૦)

૪. પ્રકીર્ણક તરંગ શ્લોા ૧ થી ૧૫૦

દેહરક્ષા (૩), વૈદ્યકસાર (૩ થી ૩૬) ગર્ભમાં દેહરચના (૬ થી ૧૪), છ ઋતુની કુચર્યા-સુચર્યા (કુપથ્ય, સુપથ્ય) (૨૨ થી ૨૭), ઉપાપાન (૩૧ થી ૩૨) હરકે (૩૩ થી ૩૪) પાણીના ત્રણ પ્રયોગો (૩૬), જ્યોતિસાર (૪૦ થી ૬૨), શકુનસાર (૬૩ થી ૬૯), સામુદ્રિકસાર (૭૦ થી ૭૮) સ્ત્રીસામુદ્રિક (૭૯ થી ૮૩), રત્ન-મોતિ પદ્મરાગ-નાગમણિ વગેરેની પરીક્ષા (૮૪ થી ૧૦૩), વૈરાગ્ય (૧૦૪ થી ૧૧૪), ચાર ધ્યાન (૧૧૫ થી ૧૨૧), ચાર યોગ (૧૨૩ થી ૧૩૮), નવચક (૧૨૬ થી ૧૨૯), કુંડળી

(૧૩૦ થી ૧૩૩), હઠયોગ (૧૩૪ થી ૧૩૬), ચમ-નિચમ આદિ (૧૩૫ થી ૧૩૮), સોનીવશ-પ્રચસ્તિ (૧૩૯ થી ૧૪૫), સં. ૧૫૦૦મા અથરચના-પ્રચસ્તિ. (૧૪૬ થી ૧૪૮), ઠવિ વાળી વર્ણન (૧૫૦)

વિશેષ પરિચય-સુઆમસિહ બાર મતધારી સમકિવી આવક હતો. તે એવો સદાચારી હતો કે “ પરમીને માતા સમાન ” માનતો.

તે માળવાના માવગદના બાદશાહ મહમૂદ ખીલજી (સં. ૧૪૮૦ થી ૧૫૦૫)નો મોટો ખુઆનચી હતો. દિવાનપદ ઉપર પણ તે આવ્યો હતો અને માવગદમા અલકાર સમાન મનાતો. તેણે પણ જલ્દીખાનેને ઊઠાવ્યા હતા. બાદશાહે તેને નકદ-ઉલ્લ-મુદકે (નગદલગતિક)ની પદવી આપી તે ઉપરાંત ‘જગત વિદ્યામ’નું બિરુદ પણ આપવામા આવેલું.

તેને ગુરાઈ અને રત્નાઈ નામે બે પત્નીઓ હતી, તથા પુત્ર પરિવાર પણ મોટો હતો.

જિનમતિષા-એણે સં. ૧૫૧૮ના જેઠ મુદિ ૧૫ને ગુરુવારે જાં અજિતનાથની પરિકરવાળી જિનમતિમા ભગવો અને તેની નૃદ તપાગચ્છના આં રત્નસિહચૂરિના પાંચ પગમાં આં ઉદયવદલસચૂરિના દાયે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. આ પ્રતિષ્ઠાવિધિની કિંયા ૫૦ ઉદયત્રોમે કરાવી હતી. જાં અજિતનાથની પ્રતિમા નીચે ત્રગો’ છ અને તેની નીચે ‘ જો’ મમામ નામ કેવરેતુ ઉ-મૂળનાયકનાં બને બાબુએ જાં અજિતનાથની પ્રતિમાઓ.

નોંધ ઉલ્લેખારેરા જાં મોળામાં જાં મદમનું જે જેન મતિ છ તમામ અજિતનાથની સોર રમી ૫ જાં પ્રતિમા નિરાજમાન છ તની રામા પાળ્યા મમા ઉરના આગવો મમા છ.

મથ-જાની મમામસિદ વિદ્યાન ના મોટો ઠવિ હતો. તેણે સં. ૧૫૨૦માં ‘બુદિમામર’ ક્તાક ૪૧૪ નામનો નવ રચ્યો.

અથ ભંડાર-સોની સગ્રામસિંહ સં ૧૪૭૦માં તપગચ્છના પંખા
આં સોમસુંદરસૂરિને માડવગઢમા પધરાવી, ચોમાસુ કરાવ્યું હતું.
અને તેમની પાસે “લગવતી સૂત્ર-ટીકા”નું વ્યાખ્યાન સાંભળ્યું હતું.

સગ્રામ સોનીએ “લગવતી સૂત્ર” સાંભળતા “ગોયમા” શબ્દ
હીઠ એકેક સોના મહોર, તેની માતાએ અડધી અડધી સોના
મહોર, અને તેની પત્નીએ પા પા સોના મહોર મૂકી હતી એમ
ત્રણે મળીને $૩૬+૧૮+૯=૬૩$ ૬૩૦૦૦ સોના મહોરો મૂકી હતી

સોનીએ આ રકમ આચાર્યશ્રીના ચરણમાં લાવી મૂકી એટલે
આચાર્યશ્રીએ ‘સાધુપરિગ્રહ રાખે નહીં’ એમ કહી સોનીને આગમ-
અથો લખાવવાનો ઉપદેશ આપ્યો આથી તેણે સં ૧૪૭૧મા આ ધન
વાપરી, સોના રૂપાની શાહીથી ૧ સચિત્ર-કલ્પસૂત્ર તથા ૨ કાલિ-
કાચાર્યકથાની ઘણી પ્રતો લખાવી હતી તેની એકેક પ્રતિ આચાર્ય
મહારાજની સાથેના દરેક મુનિવરોને વહોરાવી અને ઘણી પ્રતિઓ
સઘના અથભ ઢારમાં પણ મૂકી ૧

આં સુનિસુંદરસૂરિ તથા ઉપાં ધર્મસાગર ગણિવર
‘સોની સગ્રામસિંહ’ વિશે ઉલ્લેખે છે તે ઉપરથી જણાય છે કે,

સોની સગ્રામસિંહના પૂર્વજે ખલાતના વતની હતા તે
સગ્રામસિંહના પૂર્વજેએ તેમજ સોં લીમણ વગેરેએ આં
દેવેન્દ્રસૂરિના પરિવારને રહેવા માટે વસતી તથા શિષ્યો વગેરે
આપ્યા હતા. (-ગુર્વાવલી, શ્લોક ૧૩૭ થી ૧૩૯, તપાગચ્છ
પટ્ટાવલી પ્રાં ગાં ૧૫, તેની વૃત્તિ, પટ્ટાવલી સમુચ્ચય ભાં ૧,
પૃં ૫૯ પ્રકં ૪૫, પૃં ૨૮૧, ૩૨૮)

૧ માડવગઢમા સં ૧૫૪૩ના મહા શુદ્ધિ ૧૩ને રવિવારે સોની
માંડણ, સોં શેઠ અર્જુન, સોં ગોપાલ, સોં ટોડરમલ અને સોં કૃષ્ણદાસ
વગેરે “સોની કુટુંબ”ના જોતો હતા

સં ૧૫૫૫ના જેઠ સુદિ ૩ને સોમવારે માડવગઢમા સોં માંડણ,
સોં નાગરાજ, સોં વર્ધમાન, સોં પાસદત્ત અને સોં જિનદાસ વગેરે
જોતો હતા

સોની સશ્રામસિંહ વિશે વીરવશાવલીમા આ પ્રકારે વિશેષ વર્ણન મળે છે —

“સોની સશ્રામસિંહ યુજ્જાતમા વહિયારના લોશાઠા જામનો વતની હતો. મુશીલ હતો તે ત્યાથી નીકળી પોતાની માતા દેવા, પત્ની તેજા તથા પુત્રી હાંસીને સાથે લઈ આડવગઠ ગયો. ત્યાં તેણે દરવાજામા પેસતા જ સાપની ફળા ઉપર ભેંસી હર્ષને શબ્દ કરતી દુર્ગા દેખી. સશ્રામ આ શકુન બોધવિચારમા પડ્યો. નજીકમા જિલેલા આહેડીએ કહ્યું ‘ચેઠાં શહેરમા નિશકપણે પ્રવેશ કરે. આ શકુન લઈ શહેરમા પ્રવેશ કરનારો મોટો ધનવાન બને છે’ સોની સશ્રામે આ શકુનદેખ સાંભળી તુરત શહેરમા પ્રવેશ કર્યો.

“એક દિવસ બાદશાહ આમુદીન () ગરમીની શાસનમા રાજવાડીએ ગયો તે એક ઘટાહાર આબા નીથે જઈ બેઠો. તેને વિશ્રાંતિ મળી. પણ તણે બવડું કે, આબો વાંઝિયો છે? એવે તેણે માળીને હુકમ કર્યો કે ‘આ વાંઝિયા આંબાને કાપી નાખજે? સશ્રામસિંહ ત્યાં જિલો હતો તેણે પાસે આવી હાથ બોડી કહ્યું “બાદશાહ સલામત! આ આબો જન્મથી જ વાંઝિયો છે. તો મહેરબાની કરી તે મને આપો તેને અભયદાન આપે. બાદશાહની મહેરબાની હશે અને જીવતો રહેશે તો આવતા જેઠ મહિનામા તે વાંઝિયો મટી જઈ ફળવાળો બની જશે’

બાદશાહે કહ્યું “એ આ આબાને આવતા જેઠમા ફળ નહીં આવે તો જેવા બોના હાથ હવાસ થવાના હતા તારા પણ તેવા હાથહવાસ થશે. સોની સશ્રામે બાદશાહની તે વાત સ્વીકારી

સોનીએ તે આબાની નીથે સ્નાત્રપૂજા બજાવી, તે આબાની ચંદન ધૂપ, દીપ અને ફળ વગેરેથી પૂજા કરી આથી તે આબાનો અધિષ્ઠાતાક દેવ પ્રસન્ન થઈને બોલ્યો સશ્રામ! હું પૂર્વભવમા વાંઝિયો હતો અને આ ભવમા પણ વાંઝિયો બન્યો. હું તે અભયદાન આપું છે તેથી ખુશી થયો છું આ જા ની નીથે મૂગમા અમૂક

સ્થળે ધન છે તે તારા ભાગ્યનું છે તેને તું લઈ જાજે.”

સોની સગ્રામ આ વાત જાણીને ધન લઈ ગયો અને બીજે વર્ષે તે આખાને સુંદર ડેરીઓ આવી. આથી સોની સગ્રામ આ આખાની ડેરીઓને ચાંદીના થાળમા ગોઠવી, તેના ઉપર રૂમાલ ચોઢાડી, સઘવા ચીના માથે મુકાવી, વાજતે ગાજતે બાદશાહ પાસે લઈ ગયો અને તે ડેરીઓ બાદશાહને ભેટ આપી. આથી બાદશાહે ખુશ થઈ, તેને પાંચ વસ્ત્રો ઇનામમા આપ્યા અને તેને પોતાના ઘરનો કામદાર બનાવ્યો.

સોની સગ્રામ આ રીતે ધનવાન બન્યો તેણે આં સોમ-સુદરસૂરિને માડવગઢમા ચોમાસુ રાખ્યા, અને તેમની પાસે “લગવતીસૂત્રની ટીકા” વચાવી, તેમા આવતા ૩૬૦૦૦ ગોચમા શબ્દ દીઠ પોતે, તેની માતા અને પત્ની તરફથી ૬૩૦૦૦ સોનેચા ચડાવ્યા અને ગુરુના ઉપદેશથી, આ રકમમાથી સોનેરી તેમજ રૂપેરી શાહીની અને ચિત્રવાળી “કલ્પસૂત્ર” તેમજ ‘કાલિકાચાર્ય’ની ઘણી પ્રતિઓ લખાવી, તેમાથી ત્યા ચોમાસુ રહેલા દરેક મુનિવરને એકેક પ્રતિ વહોરાવી, અને સઘના ભંડારોમાં પણ ઘણી પ્રતિઓ મૂકી

જિન પ્રાસાદો

સોની સગ્રામસિંહે આચાર્યદેવના ઉપદેશથી સ ૧૪૭૨મા ભં સુપાર્થનાથનો જિનપ્રાસાદ બધાવ્યો—મક્ષીજીમાં મક્ષી પાર્થનાથનો જિનપ્રાસાદ બધાવ્યો તે સિવાય ભેઈ, મદસોર, પ્રહમડલ, સામલીઆ, ધાર, નગર, ખેડી, ચડાઉલી વગેરે ૧૭ સ્થાનોમા ૧૭ મોટા જિનમદિરો બધાવ્યા, ૫૧ સ્થાનોમા ૫૧ જિનપ્રાસાદોના છૂર્ણોદ્ધારો કરાવ્યા, વગેરે અનેક ધર્મકાર્યો કર્યા.

(—વિવિધગચ્છીય પદ્માવલી સગ્રહ, પૃં ૨૧૩ થી ૨૧૫)

સોની આભૂ ઓશવાલનો વંશ

૧ આભૂ—તે ઓશવાલ હતો, તેની સોની અટક હતી. તેને પદ્મા નામે પત્ની હતી

૨. શિવરાજ—તે મોટો સોની હતો, અને મહાપુરુષશાળી હતો.

૩ સીધર

૪ પર્વત

૫ કાળો

૬ વાઘજી—તેને રજાઈ નામે પત્ની હતી

૭ વછીઓ—તેને ૧ “મુહાસિની”, અને ૨ “પદ્મા”, નામે પત્નીઓ હતી. શેઠ વછીજી અને પદ્માદેવીને સોની કુવરજી નામે પુત્ર હતો. તેણે શત્રુજય ઉપર અષ્ટાપદાવતાર જિનપ્રાસાદ બધાવી, તેની સં ૧૬૫૦ માં જન્મ ગ્રાં આં વિજયહીરસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

૮ સોની તેજપાદ—તે “શેઠ વછીજી” અને “મુહાસિની દેવીનો” પુત્ર હતો. તેને તેજહર નામે પત્ની હતી. બંને જણાં આં વિજયસેનસૂરિના ભક્તો હતા. સોની તેજપાદે આં વિજયસેન સૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૬૪૬ માં ખલાતમાં (૧) ભં મુપાર્થનાથ અને (૨) ભં અનતનાથના જિનાલયો બનાવ્યા, ચિત્તાઠના દોશી કર્મશાહે ભં આણુદવિભલસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૫૮૭ માં શત્રુજય મહાવીર્યનો મોટો સોળમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો હતો. તે પછી પછુ તે જિનપ્રાસાદ છર્ણુ ઘઈ જતા જન્મ ગ્રાં આં હીરવિજયસૂરિ અને આં વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી સોની તેજપાદે શત્રુજયવીર્યના તે મૂળ જિનપ્રાસાદનો બે લાખ લ્યાહરી ખરચીને “મોટો છર્ણુદા” કરાવ્યો. તેમાં ૭૪ થાભલા કરાવ્યા, બાવન હાથ છિયા અખ્ય શિખર ઉપર “છિયા સ્વર્ણકળશ” મુકાવ્યો. બીજા “નાના-મોના ૧૨૪૫ કળશો” બનાવ્યા અને તે જિનપ્રાસાદનું નામ નંદિવર્ધન જિનપ્રાસાદ રાખવામાં આવ્યું. આ સિવાય ત્યાં ચારે બાજુએ ચાર ગોખ બનાવ્યા, “૪ ગુનિવરોની આદ્યુતિઓ” બનાવી, અને ૭૨ દેરીઓ બનાવી.

તથા તેના સાવકાભાઈ કુચ્છરજી સોનીએ ૮૦ જસુની મહાથી સં ૧૬૪૬ માં આઠ પગથિયાવાળો “અષ્ટાપદાવતાર” નામનો

“ નવો વિશાળ જિનપ્રાસાદ ” બનાવ્યો તેમજ શેઠ રામજી ગધારિયાએ આ મૂળ પ્રાસાદમા ઠં જસુની મદદથી બીજો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. શાં કુચરજીએ ત્રીજો જિનપ્રાસાદ અને શેઠ મૂળજીએ ચોથો જિનપ્રાસાદ બધાવ્યો તે બધામા “વાસ્તા” નામના શિલ્પીએ લબ્ય શિલ્પકામ કર્યું હતું.

જગદ્ગુરુ આં હીરવિજયસૂરિએ સ ૧૬૪૯મા પાટણમાં ચોમાસુ કર્યું, અને પછી તેમણે ત્યાથી છ’રી પાળતા યાત્રાસઘ સાથે શત્રુજયતીર્થની યાત્રા માટે વિહાર કર્યો તે અમદાવાદ થઈ ઘોળકા પધાર્યા ભારતના ઘણા દેશોમાથી છ’રી પાળતા ઘણા યાત્રાસઘો અહીં તેમની પાસે આવી મળ્યા સઘવી સોની તેજપાલ અને તેની પત્ની સઘવણ તેજલદે પણ ખલાતથી નીકળી, ત્યા આવી પહોચ્યા તે વખતે સોની સાથે ત્યા ૩૬ સુખપાળો હતા બીજા ઘણા મનુષ્યો, હાથી, ઘોડા, ગાડીઓ વગેરે હતા તે બધા સઘો પાલીતાણા પહોચ્યા સઘોએ સરોવરના કાઠે પડાવ નાખ્યો સઘમા પ્રતિદિન “ શત્રુજય માહાત્મ્ય ” વિશે વ્યાખ્યાનો ચાલુ હતા

સોની તેજપાલે “ નદિવર્ધન પ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા “ કરવાનો નિર્ણય કર્યો અને બહારથી બીજા જૈનોને આમત્રણ આપી બોલાવ્યા આ પ્રતિષ્ઠા ઉત્સવમા દેશ-પરદેશથી ગધાર વગેરેના “૭૨ યાત્રાસઘો” આવ્યા હતા માણસોની સખ્યા અગણિત હતી રહેવાની જગા નાની હોવાથી યાત્રાળુઓ તળાવના કાઠે ખુલ્લામા બેસીને રસોઈ કરતા હતા

સઘલક્ષિત

મહોં રામવિજય ગણિવરે એકવાર કુદરતી હાજતે જતા-આવતા આ દશ્ય જોયું, તેમણે સોની તેજપાલ અને સં તેજલદેને બોલાવી, તેઓનું આ તરફ ધ્યાન ખેંચ્યું તેમના ઉપદેશથી સોની તેજપાલે “સઘળા સઘોને પોતાના રસોડે જમવા વિનંતિ કરી, હમેશને માટે સાધર્મિક વાત્સલ્ય ચાલુ રાખ્યું ” સઘમાના સૌએ સોની તેજપાલની આ પ્રકારની લક્ષિતની ખૂબ પ્રશંસા કરી

જાં ગું આં વિજયહીરસૂરિવરે સ ૧૬૫૦ (ના પ્રથમ ચૈત્રમા)
નદિવર્ધન જિનપ્રાસાદ વગેરે પ્રાસાદોની પ્રતિષ્ઠા કરી.

(મહાકવિ ઋષભદાસનો હીરવિજયસૂરિસાસ)

સોની તેજપાલે ઉદાર કરેલ વિમલામલમઠન આદીશ્વર
જિનપ્રાસાદની પ્રશસ્તિ ૫૦ કમળવિજયભગવિના શિષ્ય આશુ-કવિ
૫૦ હેમવિજયગણિએ રચી ૫૦ મહોં સહજસાગરના વિદ્વાન
શિષ્ય ૫૦ (ઉ) જમસામરે તેને પથ્થર પર અક્ષરોરૂપે લખી
અને સલાટ “માધવ” તથા નાનાએ તેને કોતરી આ પ્રશસ્તિ
૧ થી ૬૮ શ્લોકની છે

ખસાતમાં જિનાલય-સોની તેજપાલની પત્ની સુધવલુ
તેજલદેએ પતિની આજ્ઞાથી ખસાતમાં “સોમરાવાળુ જિનાલય”
બનાવી, તેની સં ૧૬૬૧ના વૈશાખ વદિ ૭ના રોજ ઘણું ધન વાપરી,
આં વિજયસેનસૂરિના કરકમલથી પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(-પ્રાચીન જૈન લેખસમૂહ, ભા. ૨, લેખાક ૧૨)

(૧) શાહ દેધરનો વશ- (પહેલો)

૧ શાહ દેધર-તે શ્રીમાલી હતો તેનું બીજું નામ દેવ
ધર પણ મળે છે

૨ ઠાં આલહલુસી-(-જૂઓ પારખ આલહલુસીનો વશ)

૩ ઠાં પાલહલુસી.

૪ જઈતો

૫ રાઉલ-પત્ની મવદુ

૬ શ્રીધર-તેની પત્નીનું નામ સોહી હતું તેઓને ૧ જૂઠો,

૨. મેથો. ૩-સાવહ, ૪-XX, અને ૫ પાંચો એમ પાંચ પુત્રો હતા.

૭ સં જૂઠો-તેની પત્નીનું નામ જસમાહે હતું તે સમપતિ
હતો તેને ૧ મહીપતિ-પત્ની પદાઈ, ૨ રૂપો-પત્ની બીબી, ૩
હર્ષ ૪-ચઉધો-પત્ની મદ્દહાઈ અને ૫-સહસા એમ પાંચ પુત્રો હતા.
આ પુત્રો પૈકી (૮) મહીપતિને (૯) ડાહ્યો નામે પુત્ર-તેની પત્ની
મદ્ પૌત્ર (૧૦) જીવરાજ સં ૧૫૬૮માં વિદ્યમાન હતા.

૮. સાધુ ચઢિયો-તેની પત્નીનું નામ મદહાઈ હતું તેને
૧ તેજપાલ અને ૨ કર્મશી એમ બે પુત્રો હતા, સં ચઢિયાએ
સાધર્મિક વાત્સલ્ય, મોટી તીર્થયાત્રાઓ, સઘપૂજા, જ્ઞાન ભક્તિ,
અને પરોપકારના અનેક કાર્યો કર્યા તે બહુ યશસ્વી હતો. તેણે
વૃદ્ધતપાગચ્છના ૬૦ મા આં લખિધસાગરસૂરિના ઉપદેશથી
સં ૧૫૬૯ના કાર્તિક સુદિ ૧૨ ને રવિવારે ૪૫ જિનાગમો
લખાવ્યા (-પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૬)

૯ તેજપાલ તથા કર્મશી-(-જૈન સત્યપ્રકાશ, ક્રમાંક ૧૧૫
૧૩૦, ૧૩૧)

(૨) શાહ દેધર શ્રીમાળીનો વશ બીજો

૬. શ્રીધર-તેને પાત્ર પુત્રો હતા-

૭. સં મેઘો.-તે અમદાવાદમાં રહેતો હતો તેને લાડિકા
પુત્રી હતી તે મોટો દાની હતો સઘવી, મત્રી, તપાગચ્છનો શ્રાવક
હતો તેણે સં ૧૫૩૯ શ્રા વ ૯ બુધવારે અમદાવાદમાં વડ-
ગચ્છના ૩૮માં આં નેમિચદ્રસૂરિના “પ્રવચનસારોદ્ધારનું”
રાજગચ્છના ૧૩માં આં ઉદયપ્રભસૂરિએ બનાવેલ ટિપ્પણ-
“વિષમ પદ્યાર્થાવબોધ” અં ૩૨૦૩ની પોતાના હાથે પ્રત લખી
હતી, આ પ્રત અમદાવાદમાં શ્રી જૈનપ્રાચ્યવિદ્યાલયનના “શ્રી
ચારિત્ર વિજયજી જૈન જ્ઞાનમંદિરમાં” સુરક્ષિત છે

(-પ્રકં ૩૫ પૃં ૪૫ -પ્રકં ૩૬ પૃં ૪૧૭)

સં મેઘાની પુત્રી લાડકીના પુત્ર સોનપાલે સં (૧૫૬૮) કાં શું
૫ રવિવારે વૃદ્ધ તપાગચ્છના ભં લખિધસાગરસૂરિના ઉપદેશથી
તથા ૫૦ ગુણસાગરગણિ અને ૫૦ ચારિત્રસાગરની પ્રેરણાથી પોતાના
પિતાની ઇચ્છા મુજબ તેમના જ પુણ્ય માટે અથલ ડાર બનાવ્યો.
જેમાં સુવર્ણાક્ષરી પ્રતો પણ લખાવી

શ્રી સોનપાલે અમદાવાદમાં રગમડપવાળું મોટું દેરાસર બનાવી
તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, શત્રુજયતીર્થ અને ગિરનાર તીર્થના યાત્રા
સઘો કાઢ્યા આબૂતીર્થની યાત્રા કરી ઘણું માન મેળવ્યું

(-જૈન સત્ય પ્રકાશ કં ૧૧૫, જૈન ઇતિં પ્રં ૪૪, પૃં ૨૬, ૨૦૩)

૮ સં ૦ ચાંપો

સં ૦ ઘેસો

૧૦ સં ૦ + + +

તેને (૧) સં ૦ જોઠો (૧) સં ૦ કુચ્છરપાણ. સં ૦ (૩) મુહિજપાણ

એમ ત્રણ પુત્રો હતા.

સં ૦ જોઠાના નામનો શત્રુજયવીરના પહાડના બહાવમા મહા ખાડી ઉપર ચેતરો બનેલો છે.

૧૧ સં ૦ સહજપાણ—તે મોટો પુરુષશાહી હતો. તેને મધુ નામે પત્ની હતી. જે સતીશિરામણી હતી.

૧૨ સં ૦ કુચ્છરણ—તેને પદ્મા નામે પત્ની હતી જે સતી શિરામણી પતિવ્રતા હતી. સૌભાગ્યશાહિની હતી, તેને (૧૩) વિમલદાસ નામે પુત્ર હતો. સમવય પદ્માને (અ) મેવો, શુભરાજ, હખરાજ વગેરે ભાઈઓ હતા. (બા) સં ૦ કુચ્છરણના મોસાલમા સં ૦ સીની તેની ભાઈ ખીમી (અમરી) વિગેરે હતા, (ઈ) સં ૦ કુચ્છરણને વસી નામે માસી હતી. તેનો બા પ્રમાણે ગિવાર હતો. સં ૦ કુચ્છરણએ સં ૦ ૧૬૧૫ આં ૦ મું ૦ ને રાજ શત્રુજય વીરના મોટી દુકમા મોટા જિનપ્રાસાદની જમણી બાણુ સં ૦ શાન્તિનાથના જિનપ્રાસાદની જમણી બાણુનો મોટો જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો, અને પછી શત્રુજય વીરના ચાત્રસલ હઈ જઈ સં ૦ ૧૬૨૦ સં ૦ વિજય દાનસુરિ તથા આં ૦ વિજયહીરસૂરિના હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી (હસ્તલિખિત શત્રુજય વીરનું વિસ્તૃત વર્ણન, -પ્રં ૦ ૫૭-શત્રુજય, વીરના જિન પ્રતિષ્ઠાઓ.)

૧ જોઠાણે બે યમા હતા.

(૧) રેખર મીમાળના વચના સ મેલાણાહનો પૌત્ર (પ્રક ૪૫૧ ૪૪૪)

(૨) અમલવાળા નર સેઠ શાન્તિદાસ ઝેરીના વચના નગરસેઠ ખુશાસિયદનો પુત્ર સેઠ જોઠમલ (પ્રક ૫૮ ૫૬ નરસેઠ વચ)

જોઠશાહનો ચેતરો-મહાખાડી (શત્રુજયવીરના મહાવર્મા) ઉપર છે ત્યાં જઈને ઉમા રહેતાં ઉપરનાં નવે દુકોનાં જિનાથપોનાં શિખરોનાં બળ દત્તન થાય છે ત્યાંથી આજળ ચાલીને હનુમાનના હો” ત્યાં છે

સં કુઅરજી બચપણથી જ પુણ્યાત્મા હતો નિરતર ધર્મક્રિયા કરતો હતો, તે સાતે ક્ષેત્રોમા દાન દેતો હતો તેણે લં વિજય-દાનસૂરિના વરદ હાથે ઘણી જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી, અને “મોટી પ્રતિષ્ઠા” મેળવી હતી તેણે દેવવિમાન જેવો જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો આં વિજયદાનસૂરિના ઉપદેશથી સઘપતિ બની, શત્રુજયતીર્થનો છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો હતો આથી તે સઘપતિ કહેવાયો હતો તેણે (૧) શત્રુજય મહાતીર્થમા દેવવિમાન જેવો જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો હતો દેરી કરાવી હતી (૨, ૩,) તાલધ્વજ તીર્થ તથા ગિરનાર તીર્થમા જીર્ણોદ્ધારો કરાવ્યા હતા તેને પદ્મા નામે પત્ની હતી અને વિમલદાસ નામે પુત્ર હતો લાડકી નામે પુત્રી હતી, તે સૌએ (૪) ગુરુદેવોના ઉપદેશથી જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષય માટે ‘કલ્પસૂત્રની ટીકા’—કલ્પકિરણાવલિની સેકડો પ્રતિ લખાવી હતી

૧૩ વિમલદાસ—તેણે ગુરુદેવોના ઉપદેશથી કલ્પકિરણાવલિની પ્રતો લખાવી હતી

(જૂઓ—કલ્પકિરણાવલિ પ્રશસ્તિ શ્લોક—૧૫ થી ૨૪)

(પ્રકં ૫૫ મહોં ધર્મસાગરગણિવરઅથો, પ્રકં ૫૭ શત્રુજય તીર્થમા પ્રતિષ્ઠાઓ પ્રકં ૫૯ કુઅરજી)

૩ શાહ દેધરનો વશત્રીજો :—

૬ શ્રીધર—તેને પાંચ પુત્રો હતા

૭ સં મેઘો—તેની પુત્રીનું નામ લાડિકા હતું^૧

૮ પુત્રી લાડિકા

૯ સોનપાલ—તેણે વૃદ્ધ તપાગચ્છના ૬૦મા આં લઙ્કિધ સાગરસૂરિના ઉપદેશથી અને ૫૦ ગુણુસાગર તથા ૫૦ ચારિત્ર સાગરગણિના પ્રયત્નથી સં ૧૫૬૮ના કાર્તિક સુદિ ૧ ને રવિવારે પોતાના (માતામહ)ની ભાવના મુજબ તેમના પુણ્ય માટે, અમદાવાદમા

૧ વિષમપદાર્થાવિબોધ ટિપ્પનની પુષ્પિકા—

સવત ૧૫૩૯ વર્ષે શ્રાવણ વદિ ૯ વૃષે શ્રી તપાગચ્છે મહ મેઘાલિખિત
(પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૪૪)

મોટો સિદ્ધાંત લાઠાર લખાવ્યા, જેમાં સુવર્ણલિપી પ્રતિષ્ઠા પણ લખાવી હતી.

અમદાવાદમાં રાજમહાપાણી મોટું દેરાસર બનાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી. શત્રુજય તીર્થ, ગિરનાર તીર્થના છ'રી પાળતા યાત્રાસભો ઠાવ્યા. આબૂતીર્થની યાત્રા કરી પણ માન મેળવ્યું. (-પ્રાં ૪૪ પૃ ૨૬, ૨૦૩ પ્રાં ૪૫ પૃ ૨૪૭ -જૈન સત્ય પ્રકાશ, ક્રાં ૧૧૫)

(૧) પારેખ આસ્ત્રલુસી શ્રીમાલીનો વશ પહેસો-

(દેધર શ્રીમાલીનો વશ ૪૭૯)

૧ આસ્ત્રલુસી- તે વીરા શ્રીમાલી હતો. અધારનો રહેવાસી હતો. સભવ છે કે, તેના પિતાનું નામ દેધર શ્રીમાલી હોય (જૂઓ પ્રાં ૪૫ દેધર શ્રીમાલીનો ૧, ૨, ૩, પૃ ૩૪૨, ૩૪૩)

૨. દેધરલુસી

૩ ધનરાજ

૪ વિસ્ત્રલુસી-તેનું બીજું નામ “મુદથી” પણ મળે છે તે ઉદ્ધાર હતો.

૫ સમરથી

૬ અર્જુન

૭ હીમ-તેની પત્નીનું નામ લાહુ હતું.

૮ જસિયા-તેનું બીજું નામ જય પણ મળે છે તેને જસ માટે નામે પત્ની હતી તથા ૧ જનિયા, અને ૨ રાજિયા એમ બે પુત્રો હતા.

૯ જનિયા પારેખ-તેને ‘વિમલાદેવી’ નામે પત્ની હતી. અને

૧ અધારના શ્રીમાલી પરી દેવજી, તેની પત્ની કમલાદેવી, તેનો પુત્ર પરી મૂખા, તથા ગૂર્જર દોશી શ્રીકરજીની પત્ની અને પુત્ર દો. હસરાજ તથા શેઠ વર્ધમાન, રામજી શ્રીમાલી, સ જીત પોરવાડ વ્ય વધિયા પોરવાડ દો. પત્યાજી વગેરેએ શત્રુજયતીર્થમાં લા આદિનાથ વગેરેની દેરીઓ બનાવી, તેની સ ૧૬૨ ના વૈશાખ સુદ ૧ ને ગુરુવારે તપાસવા લાગે શ્રીવિજય શાનસુરિ તથા આ શ્રીશ્રીવિજયસુરિના દાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(જિન પ્ર લે સ લા ૨ પ્ર ૫૭)

૧૦ મેઘજી તે નામે પુત્ર હતો મેઘજીને “ મયગદ્ધ ” નામે પત્ની હતી.

સં વજિયા-રાજિયાનાં ધર્મકાર્યો :—

આ પારેખકુટુંબ જગદ્ગુરુ આં વિજયહીરસૂરિ, આં વિજયસેનસૂરિ, આં વિજયતિલકસૂરિ અને આં વિજયાનંદ-સૂરિનું ઉપાસક હતું. ધર્મપ્રેમી હતું. વજિયા-રાજિયા બંને ભાઈઓ ગધારના વતની હતા તે ખંભાત જઈ વસ્યા. ત્યાં તેઓને વેપારમાં ઘણું ધન મળ્યું, ત્યાં તેઓએ ઘણું દાન કર્યું. તેઓએ ગોવામાં દુકાન કરી, ત્યાં તેઓનો મોટો વેપાર ચાલ્યો. તેઓ ગધાર, ખંભાત અને ગોવામાં રહેતા હતા બાદશાહ અકબર, ખંભાતનો નવાબ, અને ગોવાનો મલેક ફિરગી પરત કાલયશાહ બંને ભાઈઓને બહુમાન આપતા તે સૌએ તેઓના યાત્રાસંઘના કરો માફ કર્યા હતા તેઓ આખૂ, રાણકપુર, ગોડી પાર્શ્વનાથ, વગેરે તીર્થોના છ'રી પાળતા યાત્રાસંઘ કાઢી સંઘપતિ બન્યા હતા ખંભાત સરકારે તેમની વિનંતિથી દીવખેટ પાસેના ઘોઘલા ગામની હિસા બધ કરાવી હતી

જિનપ્રતિષ્ઠાઓ—તેઓ ખંભાતમાં હતા, ત્યારે તેઓએ આં વિજયસેનસૂરિને ખંભાતમાં પધરાવી, વિં સં ૧૬૪૫ના જેઠ સુદિ ૧૨ ને સોમવારે સાગરવટપાડામાં ચિંતામણિના મંદિરમાં તેમના વરદહસ્તે મોટી જિનપ્રતિષ્ઠા કરાવી (૧) તેમાં ખંભાતમાં—લં ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનો જિનપ્રાસાદ, (૨) ખંભાતમાં—લં મહાવીરસ્વામીનો જિનપ્રાસાદ, (૩) ખંભાતથી ૧ કોશ દૂર નેજા ગામમાં લં ઋષભદેવનો જિનપ્રાસાદ, (૪) ગધારમાં નવપલ્લવિયા પાર્શ્વનાથનો જિનપ્રાસાદ, અને (૫) કાવીના સર્વ જિનપ્રાસાદ માટે લં મહાવીરસ્વામીની જિનપ્રતિમા, (૬) વરડોલામાં “કરેડા પાર્શ્વનાથનો જિનપ્રાસાદ” તથા (૭) વરડોલામાં ગામના જિનાલય માટે

* દીવ, દમણ, ગોવા, પીરખેટ, અને ઘોઘા માટે (જૂઓ પ્રકૃ ૩૮, ૫૦ ૪૧૪, ૭૭૦, પ્રકૃ ૪૪, ૫૦ ૨૧૫, ૨૩૦)

૭૦ નેમિનાથની પ્રતિમા વળેરેની તેમજ ખજાતમા । જિનપ્રાસાદોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

તેઓએ ખજાતના ચિતામણિ પાર્શ્વનાથના જિનપ્રાસાદમાં (૧) ઉપરનો ભાગ અને (૨) નીચે સોંપી બનાવ્યું હતું, તે સોમર સોખડુ તથા દશ કાચ છિન્નુ હતું સોમરામા છિતરવા માટે ૨૫ પત્રધિયાવાળા નિસરણી હતી, સોમરામા ૧૦ ઘાબલા બુકાબા હતા ૬ દરવાજા બનાવ્યા હતા તથા ૨૦ દ્વારપાળોની આકૃતિઓ મૂકેલી હતી. ૭ દેરીઓ બનાવી હતી અને ૨૫ જિનપ્રતિમાઓ બિરાજમાન કરી હતી, સોમરાના દરવાજા ઉપર ગણેશ અથવા પાર્શ્વમુક્તની પ્રતિમા હતી. પાંચ પ્રતિહારોની આકૃતિઓ હતી, એક ક્ષ્વલ્લક ૬ પલ્લ મૂક્યો હતો.

બ્યારે સોમરાના ઉપરના ભાગમા ૭ ચિતામણિ પાર્શ્વનાથની ૪૧ આગળ છિન્ન પ્રતિમા બિરાજમાન કરી હતી તેને “સાત નાગફણાઓ” હતી તેની બને ભાગ્યે ધરણેન્દ્ર” અને “પદ્માવતીની પ્રતિમાઓ બેસાડેલી હતી વળી, બીજી પ્રતિમા ૭૦ શાંતિનાથની ૨૭ આગળની નવી બનાવીને પધરાવી હતી તેઓએ સોમરામા ત્યારબાદ સં ૧૬૫૭મા અમદાવાદની કેઠારીપોળમા ચા ઠાકરશીના ૭૦ સ્થાવનાથની પ્રતિષ્ઠામા ભરાવેલી ૭૦ ઝપભદેવની ૨૭ આગળની પ્રતિમા પલ્લ પધરાવી હતી (ઇતિ ૦ મકં ૫૬)

૭૦ વિજયસેનસૂરિએ સં ૧૬૪૫ના એક શુદ્ધિ ૧૨ ને સોમવારે ખજાતના સાગરવટપાડામા આ જિનપ્રાસાદો તથા ૭૦ શાંતિનાથ ૭૦ ઝપભદેવ વળેરેની પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. પ્રશસ્તિ

આ ચિતામણિ પાર્શ્વનાથના જિનાલયની ૭૨ શ્લોકની “પ્રશન્તિ” ૫૦ કમલવિજયજીવરના શિષ્ય મહાકવિ ૫૦ હેમવિજય જણિએ રચી હતી અને તેને ૫૦ લાભવિજયજીવરે સંયોધી હતી તેમના પુરુષાર્થ (મહોં કીર્તિવિજયજીવરના શિષ્ય) ૫૦ કીર્તિવિજયજીવિએ આરસની શિલા ઉપર લખી હતી, અને

શિલ્પી શ્રીધરે ઉત્કીર્ણ કરી હતી.

(ઇતિ—પ્રકૃં પદ, ખ ભાત—ચિ તામણિ—પાર્શ્વનાથ પ્રાસાદ)

ગધાર તીર્થ—

તેઓએ વિં સં ૧૬૪૫ જેં સું ૧૨ને સોમવારે ખ ભાતના સાગરવટપાડાના “ ભં ચિ તામણિ પાર્શ્વનાથનો જિનપ્રાસાદ ” વગેરેની પ્રતિષ્ઠા તથા વિવિધ જિનપ્રતિમાઓની અંજનશલાકા ભં વિજયસેનસૂરિના વરદ હાથે કરાવી તેમા ગધાર માટે “ નવ પદ્મવિયા પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની ” અંજનશલાકા કરાવી હતી પછી તેઓએ ભં વિજયસેનસૂરિને ગધાર લઈ જઈ તેમના વરદ હસ્તે ત્યા પોતે બનાવેલા નવા જિનપ્રાસાદની તથા નવપદ્મવિયા પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી અને તેમનુ સં ૧૬૪૫નુ ચોમાસુ ગધારમા કરાવ્યુ ત્યારથી ગધાર^૧ જૈનતીર્થ ખ્યાતિ પામ્યુ છે

તે પછી આં વિજયસેનસૂરિએ ઇલાહી સવત ૪૮ સં ૧૬૫૯ (અથવા સં ૧૬૬૨)ના વૈશાખ વદિ દને ગુરુવારે ગધારમા અમીઝરા પાર્શ્વનાથ જિનપ્રતિમા તથા બીજી જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી (—પ્રકૃં પદ, ગધાર તીર્થ, વિજયસેનસૂરિ અમારો જૈન તીર્થોનો ઇતિં પૃં ૨૫૨)

દુકાળ—

સં ૧૬૬૧મા ગુજરાતમા લયકર દુકાળ હતો ત્યારે શેઠ વજિયા—રાજિયાએ ચાર હજાર મણુ અનાજ આપી, ઘણા કુટુંબોને મોતમાથી બચાવ્યા હતા તેમણે ઘણા કેદીઓને છોડાવ્યા હતા અને ઘણા જીવોને જીવિતદાન અપાવ્યુ હતુ

ગરબ્બેદ—

આં વિજયસેનસૂરિના સ્વર્ગગમન પછી તપાગરબ્બમા (૧) વિજયદેવસૂરિસંઘ અને (૨) વિજયાનંદસૂરિસંઘ એમ બે શાખાઓ બની હતી

૧ ગધારતીર્થ માટે જુઓ પ્રકૃં પદ,

કાવીતીર્થ માટે જુઓ પ્રકૃં ૪૫, પૃં ૨૮૬, તથા પ્રકૃં પદ

કવિ બહાદુર ૫૦ દીપવિજયજી જણાવે છે કે, આ ગ્રંથ લેહમાં અમદાવાદના સોમકર્ણ્ય મનિયા શ્રીમાળી અને ખભાતના પારેખ રાજિયાની શ્રીમાલીની મોટી મદદ હતી. એટલે કે તેઓ આજુઠસૂરસભમાં જળ્યા હતા.

(—સોહમકુલપદાવલી, શાળ ૪૮, કડી ૮, પદાવલી સમુચ્ચય ભાગ ૨, પૃ. ૬૭)

પદવીપ્રદાન

ભા. વિજયાનદસૂરિએ સ. ૧૭૦૬ ના અષાઠ વર્ષે ૧૩ ના રાજ ખભાતના અકબરપરામાં ભા. વિજયરાજસૂરિને આશામંપદ તથા બહારકેપદ આપ્યા હતા. આ પદવીનો ઉત્સવ શેઠ વજિયા-રાજિયાએ કર્યો હતો. તેમણે આ ઉત્સવમાં સૌને 'પરવાળાની માળા' આપી હતી. (—પદાવલી સમુચ્ચય ભા. ૨, પુરવણી, પૃ. ૨૬૫)

તે પછી સ. ૧૭૦૭માં ખભાતના અકબરપરામાં ભા. વિજય રાજસૂરિનું યોમાસુ મયું શેઠ વજિયાએ આ યોમાસામાં ગુરુભક્તિનો ભારે લાભ લીધો હતો. (—પ્રક. ૫૮ આનંદસૂર શાખા પરપરા)

કર્મદાન

ભા. વિજયાનદસૂરિ અમદાવાદ તરફ વિદ્યાર કળી સ. ૧૭૧૧માં ફરીવાર ખભાત પધાર્યા ત્યાં તેમણે યોમાસુ કર્મ પારેખ વજિયા રાજિયા સમુદ્રમાં વહાણવડું કરતા હતા, એક દિવસે વ્યાખ્યાન સમયે બહારકે ધર્મોપદેશ દેતા હતા. ત્યારે મહેતાએ આવીને પારેખ વજિયા-રાજિયાને ખબર આપી કે તમારા વહાણે લોડું ભરીને આવી ગયા છે, તેમનો સામાન જલદી ઉતારી લેવો જોઈએ, આથી આપણને મળ્યા લાભ થશે.

બહારકેજીએ વ્યાખ્યાનમાં જણાવ્યું હતું કે, "આવકાએ લોહાનો વેપાર કરવો ન જોઈએ." કેમકે લોહામાંથી તરવાર તીર બાણ કેશ, કોદાળી ફાતરડી છરા વગેરે બને છે આ બધી વસ્તુઓનો પ્રાણીઓનો ખાત કરવામાં જ ઉપયોગ થાય છે, તેથી તે અધિકર્ણ્ય મનાય છે લોહાનો વેપાર કરવાથી ત્રીકાણું કર્મ બધાય છે

અને ભારે પાપખંધન થાય છે, માટે આ વેપારનો ત્યાગ કરવો જ
લેઈએ વગેરે વગેરે

પ્રાયશ્ચિત્ત—

પારેખે આ ઉપદેશ સાંભળી “લોઢાનો વેપાર ન કરવો, એવો
સંકલ્પ કર્યો” અને વહાણુમા જે લોઢું આવ્યું હતું તેને સમુદ્રમા જ
ફેર નખાવી દીધું, તેમણે ભટ્ટારકજી સામે ઊભા થઈને પ્રતિજ્ઞા કરી
કે, હવે હું આજથી લોઢાનો વેપાર કરીશ નહીં” એમ કહી, ભટ્ટારક
જીની પાસે આજ સુધી કરેલા વેપારનું પ્રાયશ્ચિત્ત સ્વીકાર્યું અને
સાથોસાથ જાહેર કર્યું કે “હું જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી નવકાર-
મત્રનો જાપ કરનાર દરેક સ્ત્રીપુરુષને એકેક પરવાણાની માળા
આપીશ કે જેથી મને લાલ થાય મારા પાપોની શુદ્ધિ થાય

શેઠ વજ્રિયાએ ઉપર પ્રમાણે લોઢાના વેપારનો ત્યાગ કર્યો અને
ગુરુ-મહારાજ પાસે શ્રાવકના ખાર વ્રત સ્વીકાર્યા

(—વીર વશાવલી, વિવિધ ગચ્છીય પટ્ટાવલી પૃં ૨૨૫, ૨૨૬
પટ્ટાવલી સમુચ્ચય ભાં ૨ જો પુરવણી પૃં ૨૨૫, ૨૨૬)

(૨) પારેખ આદહણુસી શ્રીમાલીનો વશ બીજો:—

દેધર શ્રીમાલીનો વશ ૫ મો

ઈતિહાસ પ્રેમી પૂં મુનિ મં શ્રી જયન્તવિજયજી મં
લખે છે કે—આબૂગિરિરાજની પ્રદક્ષિણામા શિરોહી રાજ્યના મહાર
ગામથી દક્ષિણમાં પાથાવાડાને રસ્તે ૧ ગાઉ ઉપર સાથસેણુ ગામ
છે. પહેલા આ ગામ શિરોહી રાજ્યમા હતું હવે પાલનપુર રાજ્યમા
છે અહીં જૈનોના ઘર નથી લોકવાયકા એવી છે કે—એક વાર અહીં
જૈનોના ૨૦૦ ઘર હતા તેઓએ અહીં નવુ જિનાલય બનાવવા
નક્કી કર્યું પાસેના જૂના સાથસેનના જીર્ણુ જિનાલયનો સામાન
લાવી બધાવવાનો પ્રારંભ કર્યો પણ ગામના જગીરદાર સાથે તકરાર
થઈ આથી જૈનો અહીં ગઈયો પાળીયો ઘાલી- બીજો ગામ આલ્યા
ગયા પછી બીજો કોઈ જૈન અહીં આવી વસ્યો જ નહીં આથી

અધુરું જિનાલય રહ્યું, તેમા જહાસના જૈનોએ સં ૧૭૨૧ની જિનપ્રતિમાઓ લાવી બેસાડી હતી. તેમાની બાજે ત્યાં જ જિનપ્રતિમા વિરાજમાન છે સાથસેણુમાં પ્રાચીન વિશાલ જિનપ્રાસાદ છે તેને ચિખર છે ચારે બાજુ કિછો ૩ ડાળી ચોકીના ઘાસ લાના ઉપલા પાટડા ઉપર લેખ ૩ છે-આવક દેહલણે વિં સં ૧૨૪૪મા અહીં સં પાશ્વનાથની ડેરી બનાવી વિગેરે.

અહીંના વહીવટ સં ૧૬૨૨થી મહાર પાશાવાડુ વગેરે પાશ ગામના જૈનો કરે છે (વિં સં ૧૬૮૭ થી ૧૦ ૧૦

તા ૧૨-૪-૧૬૩૧ રવિવારનું સાપ્તાહિક

જૈન પત્ર ૧૦ ૧૬ અઠ ૧૪મે પૃ ૨૬૧)

૧૦ શેઠ મેધજી પાટેજી-તે વાલિયા પારખનો પુત્ર હતો તેને મમજલ્લદેવી નામે પત્ની હતી.

નોંધ -વજ્રપુરના ધર્માદ્રા બાસકરજી પારખના આત્મદર્શી તપામચ્છીય (૬૨) ભ વિજયપ્રમસરિ (૬૩) પ મગવિ ત્વ સિખ (૬૪) પ મેધવિજયે સ્વચ્ચ ચોવીસી બનાવી. (પ્રક ૬૧ ૧૨મી પરપરા)

નોંધ -સભવ છે કે દેધર શીમાલીના વચ્ચે વાસ્તવમાં તપામચ્છીય જલપેલાળના મારકો હોય. પછી લધુપેલાળમાં પછી વિ ત્વત્તદસરિ સાખામાં બને પછી ફરીવાર વિજયદેવસરિ અચ્છમાં લામ્બા હોય.

નોંધ - મત્રી બામૂ સોત્તર શીમાલીનો વય પ્રક ૪૫ પ ૩૨૩ થી ૩૨૫ માં આવી ગયો.

આમ્બુ પોરવાઠનો વર

૧ ચદ્રશિહ-તે પોરવાઠ હતો. પાત્ર પાસે સઠેર મામનો વતની હતો.

૨. સુમતિ ગાહ

૩ આમ્બુ-તે અઢેરનો વતની અને પોરવાઠ જ્ઞાતિનો હતો. આબરુવાળો, ધનવાન, જમીનદાર અને બુદ્ધિશાળી હતો.

૪ આમઠ

૫ મોથ-તેના બીજા નામ મોખ અને મોશ પડ્યું મળે છે તે નમ્ર અને નીતિવાળો હતો.

૬ વર્ધમાન-તેને સીતા નામે પત્ની હતી, તે સ્વજનમાન્ય હતો, તેનું બીજું નામ “વાગ્ધન” પણ મળે છે

૭. ચંદ્રસિંહ-તેનું બીજું નામ ચંદ્રસિંહ પણ મળે છે. તેને ૧ પેથડ, ૨ નરસિંહ, ૩ રતનસિંહ, ૪ ચોથમલ, ૫ મુળલ, ૬ વિક્રમસિંહ અને ૭ ધર્મણ એમ સાત પુત્રો હતા. ચંદ્રસિંહ રાજમાન્ય મોટો વેપારી અને બુદ્ધિવાળો હતો

૮ પેથડ-તેણે સડરમા જિનાલય, શાસનદેવીનું ચૈત્ય, તથા કુળદેવીનાં મંદિર બધાંવ્યા તેણે બીજા નામના ક્ષત્રિય સાથે જઈ વિજયપુર (ગોલવાડ) વસાવ્યું “વિજયપુરમા ભં મહાવીર સ્વામીનો જિનપ્રાસાદ” બધાવી તેમા સં ૧૩૭૮મા ભં મહાવીર-સ્વામીની સોનાની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી

સં ૧૩૭૮માં આબૂતીર્થની હુણિગવસહીમા ભં નેમિનાથના જિનપ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો

તેના વશમા થયેલા સં ભીમાશાહે આબૂતીર્થમા પિત્તલહર-આદિનાથ જિનપ્રાસાદ બધાવ્યો હતો ? (પ્રકં ૩૦ પૃ ૨૮૮) સં ૧૩૭૮માં તેની “ભં આદિનાથની ૫૧ આગુલની પ્રતિમાને” સોનાથી રસાવી, મજબૂત બનાવી હતી

તેણે સં ૧૩૬૦માં “કરણ વાઘેલા”ના રાજ્યમા “ભં મહાવીરસ્વામીનો જિનપ્રાસાદ” બનાવ્યો તેણે સં ૧૩૬૦માં જ પોતાના છ ભાઈઓને સાથે લઈ શત્રુજય તીર્થ તથા ગિરનાર તીર્થના છ’રી પાળતા યાત્રાસઘો કાઢ્યા, અને તેણે શત્રુજયતીર્થની છ વાર યાત્રાઓ કરી હતી સં ૧૩૭૭માં તેણે મોટા દુકાળમા અનાજ-પાણી અને વસ્ત્રોની જનતાને ભારે મદદ કરી, સં ૧૩૭૮માં “નવ ક્ષેત્રોમા” ઘણું ધન વાપર્યું, તેણે ભગવતીસૂત્રનું વ્યાખ્યાન સાલજતા “ગોયમા શબ્દ” આવતા દરેક નામ દીઠ “ચાદીનો ટક” મૂક્યો અને આગમગચ્છના આં સત્યસૂરિના ઉપદેશથી નવા ચાર ગ્રંથલઠારો બનાવ્યા

૧ અન્ય ગ્રંથો સં ભીમાશાહેને ગૂર્જર શ્રીમાલી બતાવ્યો છે

૯ પદ

૧૦ લાઠણ

૧૧ લૂણસિંહ-તેનું બીજું નામ “આઠલૂણી” પણ લાણવા મળે છે

૧૨ સં. માઠલિક-તેણે શત્રુજય, ગિરનાર, આબૂ વગેરે ત્રીયેનાં છોડીદાર કરાવ્યે. તેણે સં. ૧૪૩૮ના ભયકર દુકાળમાં પ્રબળે અન્નાજ-પાણી, વસ્ત્ર વગેરે પૂરા પાડ્યાં. સં. ૧૪૭૭માં શત્રુજયતીર્થનો છરી પાળતો યાત્રાસઘ ઠાકયો હતો. તેણે આગમિક ગમ્મના આં. જયાનદસૂરિના ઉપદેશથી જૈન આગમો લખાવ્યા, પ્રયત્નકારો સ્થાપ્યા અને સઘપૂજા કરી. તેણે એકઠરે ધર્મ, દાન પુણ્યમાં ધણું ધન વાપર્યું. (—પ્રકં. ૪૦, પૃ. ૫૪૩)

૧૩ રોકે અવહારી ઠાકીયા-તેનું બીજું નામ ઠાકીયા પણ મળે છે તેને “મનઠાકી” નામે પત્ની અને “વિજિત” નામે પુત્ર હતો.

૧૪ વિજિત-તેને (૧) પર્વત (૨) ડુંગર તથા (૩) નરબહ એમ ત્રણ પુત્રો હતા.

૧૫. પરખત-તેને લક્ષ્મી નામે પત્ની હતી. તેનાથી સહસ્રવીર તથા પોઈયા (પજા) નામે પુત્રો હતા.

પરખત ડુંગર અને નરબહે છરાવલાતીર્થ, આબૂતીર્થ અને ગધારના જિનાલયોના છોડીદારો કરાવ્યા. ત્યાં તથા બીજે સ્થાને પણ જિન પ્રતિમાઓ કરાવી.

(૧૫) ડુંગર-ભુદિયાગી હતો. તેને લીલાદેવી નામે પત્ની હતી અને મગાદેવી નામે પુત્રી તથા (૧) હર્ષરાજ અને કાહા નામે પુત્રો હતા.

ધર્મકાર્યો —

સં. પરખત અને સં. કાન્હો ગધારમાં જઈ વસ્યા. સં. પરખતે સં. ૧૫૬૫ના શમળ સુદિ પાંચે શુક્રવારે આગમિક ગમ્મના આં. જયાનદસૂરિ તથા આં. વિવેકરત્નસૂરિના ઉપદેશથી સમ્મત્ત્વ ખાર મત, શીલમત અગ્રીકાર કર્યા, આ પ્રયત્ને

સં પરખત તથા કાન્હાએ ગુરુજીના સરિપદનો પણ ઉત્સવ કર્યો. દરેક “યતિવરોની રૂપાનાણાથી પૂજા કરી. દરેક ઉપાશ્રયોમાં કલ્પ-સૂત્રની એકેક પ્રતિ ભેટ આપી. તે પિતા-પુત્રે સં ૧૫૭૧માં આં વિવેકરત્નસૂત્રિના ઉપદેશથી જૈન સિદ્ધાંતો લખાવ્યા. ગધારમા મોટો અથલડાર બનાવ્યો. પિતા-પુત્ર બંને ચુસ્ત જૈનધર્મી હતા

૧૬ વ્ય. કાનજી પોરવાડ-તે ડુંગરનો પુત્ર હતો તેના બીજા નામે કોકા અને કાન્હા પણ મળે છે. પર્વત-કાનજી ગધારમાં જઈને વસ્યા તેમણે સં ૧૫૫૬માં તે ગધારમા મોટી અજન શલાકા કરાવી સં ૧૫૬૦માં આબૂતીર્થની યાત્રા કરી અને ગધારના જૈનઅથલડારમા પ્રથમ કલ્પસૂત્રની પ્રતિ આપી. પિતા પુત્રે સં ૧૫૬૫ના ફાગણ ગુદિ પને શુક્રવારે ગધારમા જ્યાનદ મૂરિ પાસે સમ્યક્ત્વ ખાર વ્રત-શીલ વ્રત અગીકાર કર્યા ત્યારે ગુરુજીના આચાર્યપદનો ઉત્સવ કર્યો સૌ યતિઓની રૂપાનાણાથી પૂજા કરી દરેક ઉપાશ્રયમા કલ્પસૂત્ર ભેટ આપ્યું જૈનોમા વસ્ત્રની પ્રભાવના કરી

સં ૧૫૭૧માં આગમિકગચ્છના આં વિવેકરત્નસૂત્રિના ઉપદેશથી જૈન આગમઅથો લખાવ્યા, વચાવ્યા અને ગધારમા મોટો અથ લડાર બનાવ્યો. સં ૧૫૭૬માં ગધારમા “જબૂદીવપન્નતિ”ની પ્રતિ લખાવી. સં ૧૬૯૬માં જગદ્ગુરુ આં હીરવિજયસૂત્રિના શિષ્યો પાસે નિશીથચૂર્ણિની પ્રતિ લખાવી આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, પન્યાસ વગેરે પદવીઓના ઉત્સવો કર્યા વિવિધ ઉત્સવોમા પણ ઘણું ધન વાપર્યું

(-શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભાં ૨, અખૂંદ પ્રાચીન લેખ સંગ્રહ, લેખાક ૩૮૨, પદ્માવલી સમુચ્ચય ભાં ૨ પુરવાણી પૃં ૨૩૨)

(-પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૩, પ્રકં ૫૯)

૧૫ વ્યં પરખત પોરવાડ—

૧૬ વ્યં પોઈઆ-તેનું બીજું નામ વ્યં ફોકા પણ મળે છે તેને દેમતિ નામે પત્ની અને ઉદયકર્ણ નામે પુત્ર હતો

૧. વ્યં પોઠ્યાએ સં ૧૬૨૦ના વૈં સું ૨ ના શેજ શત્રુજય તીર્થમા ભં વિજયદાનસૂરિ તથા આં વિજયહીરસૂરિના હાથે દેશીઓમા જિન પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(-શ્રી જિનવિજયજીનો પ્રાં સ્ત્રીં ભાં રજો લેખાક ન ૧૦૮ પ્રકં ૫૭ શત્રુજયની જિન પ્રતિમાઓ.)

વ્ય પરખત, વ્ય કાન્ડા, વ્ય સહસવીર, વ્ય પોઠ્યા વ્ય ઉદયકર્ણ

આવિકા કંઠ, આં રહી, આં ચોપી (ખોખી) વગેરે એ જુદા જુદા ગ્રંથો લખાવ્યા.

(શ્રી પ્રશસ્તિ સત્રહ ભાં ૨ પ્રશસ્તિ નં ૨૬૬, ૨૭૨, ૨૪૧)

આશુ પોરવાઠ

આશુ પોરવાઠ-વિક્રમની તેરમી સદીમા સાળસિંહ પોરવાડના વશમા પલ્લુ આશુ નામે પોરવાઠ આવકો થયો તે માલસલ્લુમા રહેતો હતો, મલધારગજીનો આવક હતો મહામાત્મ-વસ્તુપાલ તેજપાલ તેમના દોહિત્ર (પુત્રીના પુત્રો) થતા હતા.

(-પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૭૫)

શેઠ અલ્લકનો વશ

અમે પહેલા (-પ્રકં ૩૫, પૃં ૭૨, પ્રં ૩૬, પૃં ૩૭૫) વડગજીની એક પ્રધાન પરપરાના પદ્ધતિદોના નામે તથા તે પૈકીના કોઈ કોઈની દ્વારા જીવનયાદી આપી છે

તેમાં વિશેષ બા પ્રમાણે બાણુ

૩૫ આં ઉદ્યોતનસૂરિ-સં ૬૬૪

૩૬ આં સવદેવસૂરિ-તે વડગજીના મૂખ્ય ગજીનાયક હતા.

૩૭ આં અજિતદેવસૂરિ, ૩૮ આં આનંદસૂરિ

૩૯ સૈદ્ધાન્તિકશિશોમણિ ગજીનાનાયક આં નેમિચંદ્રસૂરિ સં ૧૧૬૬ તથા તેમના ગુરુ ખાતા આં જિનચંદ્રસૂરિ

૪૦ આં આઝદેવસૂરિ આં ચંદ્રસૂરિ

૪૧ આં હરિકદ્ર, આં વિજયસેનગૂરિ

૪૧ આં નેમિચંદ્રસૂરિ, ૫૦ યશોદેવગણિ, ૫૦ ગુણાકરગણિ
૫૦ પાર્શ્વગણિ વગેરે

૪૨ આં નેમિચંદ્રસૂરિના ગુરુબ્રાતા તેમજ પદ્ધર આં
યશોદેવસૂરિ.

આ સૂરિપરપરાના ૩૯ મા આં જિનચંદ્રસૂરિ ધોળકાના
જિનચૈત્યમા રહેતા હતા તે સીમધરસ્વામીનું વર્ણન કરતા હતા
૪૦ આં આમ્રદેવસૂરિ-તે શુદ્ધ અથો બનાવનારા હતા
(- ઉપદેશમાળા-પ્રશસ્તિ)

૪૨ (૧) આં હરિભદ્રસૂરિ-તે શીઘ્રકવિ હતા, તે તથા (૨)
આં વિજયસેનસૂરિ (૩) આં નેમિચંદ્ર, તે આં આમ્રદેવના પદ્ધરો
હતા. ૪૦ આં આમ્રદેવ-તે વડગચ્છના હતા પ્રાકૃતમણિ જેવા
હતા ગુરુ અને જ્ઞાનપ્રત્યે અત્યંત લક્ષિતવાળા હતા તેમણે ગચ્છ-
નાયક ૩૯ મા આં નેમિચંદ્રસૂરિની આજ્ઞાથી પોતાના શિષ્યોના
આમ્રહથી, તેમજ સુશ્રાવક ઉદ્યોતનની વિનંતિથી સં ૧૧૯૦ મા
રાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહના રાજ્યમા ધવલકપુર (ધોળકા)મા શેઠ
યશોનાગની વસતિમા રહી પ્રારભ કરી, ૬૧ મહિને અચ્છુપ્તાની
વસતિમા રહી સૈદ્ધાન્તિકશિરોમણિ ૩૯ મા ગચ્છનાયક આં
નેમિચંદ્રસૂરિએ બનાવેલ “પ્રાકૃત આખ્યાનમણિકોશ ગાં ૫૪ની
વૃત્તિ “અધિકાર-૪૧ અં ૧૪૦૦૦” બનાવી જેમા તેમના અપ્રમત્ત
શિષ્યો (૧) ૫૦ નેમિચંદ્રગણિ (૨) ૫૦ ગુણાકરગણિ અને
(૩) ૫૦ પાર્શ્વદેવગણિએ લેખન, સંશોધન તથા શુદ્ધિવિધાનમા
મોટી મદદ કરી હતી

૪૧ આં નેમિચંદ્રસૂરિ-તે ૪૦ આં આમ્રદેવસૂરિના શિષ્ય
હતા જે આં વિજયસેનસૂરિ વડે પ્રતિષ્ઠાપિત હતા તેમણે
“ અણુ તનાહ ચરિય ” બનાવ્યું તેમણે આં વિજયસેનસૂરિની પાઠે
આં સમતલદ્રને સ્થાપ્યા. આં યશોદેવ અને આં સમતલદ્રે
અણુ તનાહ ચરિય શોધ્યું

(આગમ પ્રભાકર પૂં પુણ્યવિજયજી મં સમ્પાદિત
બનારસની પ્રાકૃત ટ્રેકટ સોસાયટીથી પ્રકાશિત
આખ્યાનમણિકોશ પૃં ૩૬૯-૭૦, પ્રસ્તાવના પૃં ૧, ૬)

આ સૂરિવશ સાથે શેઠ અલ્લકના વશભોનો સખધ છે તેથી શરૂમા આ સૂરિવશ બતાવી હવે શેઠ અલ્લકનો વશ બતાવીએ છીએ.

૧ શેઠ અલ્લક-તે અસલમા મેવાડના માશવલી(માવલી)નો વનની હતો. ત્યાનો નગરશેઠ હતો. જે કોઈ કારણે એકાએક પોતાનું ગામ, જમીન અને મકાન છોડી, આળૂઝિરિની તળાવીના કાશફૂદ ગામમા આવી વસ્યો. તેણે કાશફૂદ ગામમા ધર્મપ્રેમી જૈનોને ધર્મારાધન કરવા માટે મંદિર, ઉપાશ્રય, વિગેરે ધર્મસ્થાનો બનાવ્યા. તેણે જિનાલયમા નિત્યપૂજા, તીર્થયાત્રા, શ્રવણેખન, આચાર્ય વિગેરે પદવીઓ, ભાગવતી શિક્ષા વિગેરે ધર્મકાર્યોમા પોતાનું ધન વાપરી ધર્મમય જીવન ગાળ્યું. (શ્લોક ૧૫, ૧૬, ૧૭)

૨ સિદ્ધનાગ-તે ડેખાવડા સહાચારી, ઋદ્ધિસિદ્ધિવાળો, હતો પરંતુ એકાએક નિર્ધન બની ગયો. આથી તે કાશફૂદથી નીકળી, ધોળકામા આવી વસ્યો. સૌ કોઈ ત્યાં તેને “સિદ્ધ નામથી બોલવતા હતા. તેણે (સંભવતઃ-આં જિનચંદ્રના ઉપદેશથી) “ધોળકાના મોઢ-મૈત્ર્યમા ભગવાન શ્રીમધરસ્વામીની વિશાળ, ભવ્ય અને મનોહર ‘જિન પ્રતિમા” બરાબર પ્રતિષ્ઠા કરવી. તેને વૃદ્ધાવસ્થામા ઉદ્યોતન નામે પુત્ર થયો. (શ્લોક ૧૮-૨૦, ૨૧)

૩ ઉદ્યોતન-તે ત્વાગી, ભોગી, દેવબુરુધર્મનો પ્રેમી, જૈનધર્મમા અત્યંતરાગવાળો અને સ્વત્યવાદી હતો. (શ્લોક-૨૧)

તેની વિનંતિથી વડમચ્છના ૪૦ મા આં આમદેવસૂરિએ સં ૧૧૬૦મા સિદ્ધરાજ જયસિદ્ધના રાજ્યમાં ધવલકનગર (ધોલકા)માં શેઠ મયોનાગ તથા શ્રી અમ્બુતાની વસતિમાં રહી હા મહિનામાં ‘આખ્યાનમણિકોશ’ ગા. પદની વૃત્તિ “અં ૧૪૦૦૦” બનાવી હતી.

(વિ સ ૨૦૧૮મા આગમપ્રભાકર પૂં પુણ્યવિજયજી મહારાજ સમ્પાદિત, જનારસની પ્રાકૃતદ્રેકટ સોસાયટી પ્રકાશિત આખ્યાનમણિકોશની વૃત્તિ-પૂં ૩૨૬ ૩૭૦ તથા પ્રસ્તાવના પૂં ૧ ૬, ૭)

નોંધ - શેઠ પૂજુ દેવ પોસ્વાડ”ના શેઠ ધીજીકે અને મોરાએ સ ૧૨૬૬માં કેવ વડ ૧ આ વૃત્તિની પ્રત લખાવી હતી. (પ્રક ૪૫ પ ૩૬)

શેઠ પૂર્ણદેવ પોરવાડનો વંશ

(૧) શેઠ પૂર્ણદેવ-તે પોરવાડ જૈન હતો. તેનું બીજું નામ પૂર્ણસિંહ પણ મળે છે તેને ૧ સલક્ષણ ૨ વરદેવ અને ૩ જિનદેવ, એમ ત્રણ પુત્રો હતા. જિનદેવે દીક્ષા લીધી તે ૪૪મા આં જગચંદ્રસૂરિ થયા.

(૨) વરદેવ-તેને “વહાલબાઈ” પત્ની હતી તથા (૧) સાઠલ, (૨) સિંહ અને (૩) વજ્રસિંહ નામે ત્રણ પુત્રો તથા સહજૂ નામે પુત્રી હતી.

(૩) સાઠલ-તેને “રાણુ” નામે પત્ની હતી તથા (૧) ધીણાક (૨) ક્ષેમસિંહ (૩) ભીમસિંહ (૪) દેવસિંહ અને (૫) મહાણસિંહ એમ પાંચ પુત્રો હતા.

તેમાના ક્ષેમસિંહ અને દેવસિંહ વૈરાગ્યવૃત્તિવાળા હતા તે પૈકીના ક્ષેમસિંહે પોતે મોટા છતાં પણ નાના દેવસિંહની દીક્ષા બાદ દીક્ષા લીધી અને તે આં જગચંદ્રસૂરિના શિષ્ય આં વિજયચંદ્રસૂરિના શિષ્ય આં ક્ષેમકીર્તિસૂરિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા (પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૩)

૧ શેઠ પૂર્ણદેવ પોરવાડ-તેના પૂર્વજોનો પરિચય મળતો નથી “પોરવાડ પરિચય”મા લખ્યું છે કે-

વિં સં ૯૯૪મા ત્રીમાલનગરમા રાજનો મત્રી જસવીર પોરવાડ હતો તે આં નેમિસૂરિના ઉપદેશથી જૈન બન્યો તેને ૫૦ સ્ત્રીઓ હતી તેણે એકવાર “ધુમાડા બધ” ગામ જમણુ આપ્યું ત્યારે તેણે “છાશમા ૭૨ મણુ ૭૩” નાખ્યું હતું આ ઉપરથી જમણુની બીજી વસ્તુઓના માપનો ખ્યાલ આવશે

તેના વગળે એક પછી એક “રાજના પ્રધાન” બન્યા હતા તેના વંશમા પૂર્ણદેવ પોરવાડ થયો તે મહેતો હતો (કામદાર બન્યો હતો) શેઠ પૂર્ણદેવ વિં સં ૧૧૪૨મા લીલડી નગરમાં જઈ વચ્ચે ત્યાર પછી તે કાપરે ગામ ગયો અને ત્યાંથી તે “ઝાખેલ ગામ” આવી વસ્યો

(-વહીવચાની વહીના આધારે)

નોંધ:-આં વિજય વટલસૂરિના પ્રગિય ૫૦ પ્રકાશવિજય ગણિ ઝાખેલ ગામના છે તેમની હાથ નોંધપોથીના આધારે આ લખાણ કર્યું છે

નાના દેવસિ હ વૈરાગ્યવૃત્તિવાળા હતા. તેમણે આં જગમ્ય દ્રસૂરિ પાસે લીલા લીધી (પ્રાં ૪૪ પૃં ૩, ૧૩, પ્રાં ૪૫ પૃં ૨૭૬) અને તેમના પદ્મધર આં દેવેન્દ્રસૂરિ થયા. એણે કે આં જગમ્ય દ્રસૂરિ અને આં દેવેન્દ્રસૂરિ બન્ને પોત્તાડશાતિના હતા. સસારીપણે “કાકા-ભત્રિજ” થતા હતા. સયમી અવસ્થામાં શુરુ-શિષ્ય હતા અને ગમ્યના ઇતિહાસમાં તપગમ્યના પદ્મધરો હતા.

(૪) ધીણાક-તેને (૧) કડવી (૨) પદ્મથી અને (૩) રામા એમ ત્રણ પત્નીઓ હતી. તેને પહેલી પત્ની કડવીથી મોઢા, અને બીજી પત્ની પદ્મથીથી પાસચઢ નામે પુત્રો થયા.

ગેઠ ધીણાકે સં ૧૨૬૬ના ચૈત્ર વદિ ૧૦ ને સોમવારે આં દેવેન્દ્રસૂરિના ઉપદેશથી ‘ઉત્તરજગમ્યમુત્ત લઘુવૃત્તિ’ નામે ગ્રંથ લખાવ્યો. સં ૧૩૦૧ આં સું ૧૫ના રોજ “અનુયોગ ૬૧ મુત્ત ની વિવિધ પ્રતો લખાવી’

મોઢા તથા પાસચઢ

મોઢાએ શુરુએ આં દેવેન્દ્રસૂરિના ઉપદેશથી આં ગ્રામ દેવસૂરિકૃત ‘આખ્યાનમણિકોશવૃત્તિ’ લખાવી’

૧ સ ૧૩૭૫ જાતાડ સુદિ-૬ના રોજ બ ભત્રાણાતિમાં વતેવની લક્ષ્મીના પુત્ર ધીણાક બ આદિપર તથા બ તેમનાખની પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (આ છુદિસાગરસૂરિ સચ્છીન જૈન ધાતુ પ્રતિમા મેખ સમ્રા બા ૧ ૫ ૨૪૬ ઇતિ પ્રક ૪૫ ૫ ૨૬૬)

આ ધીણાક ઉપપુત્રા ધીણાક પોત્તાડથી શુરો જગ્યાએ છે

૨ ખુદી થતા મેુ છે કે—આગમ પ્રમાણર પૂજ્યથી પૂજ્યવિગ્નસજ્જ મહારાજે વિ સ ૨ ૧૮માં બનારસની પ્રાગૃત મથ પરિદ પાસે પૂ આ નેમિયકમરિનો સૂરિક આખ્યાનમણિકોશ પ્ર ૧૪૦ પ્રકાશિત કરાવ્યો છે તેઓ આ વિરખના ના વિધાર્થીઓને તેવાર કહે છે

તેમના વિધાર્થીથી અમનપ્રાણ મોહનપ્રાણ બો ૧૪૫ અખ્યાપ્રાણ પ્રેમચઢ શાખ્યને બધને એક રિતને બપોરે અમારી પાસે અમલપ્રાણમાં ઉગ્તમાર્ષની મમલપ્રાણે આખ્યા તેમને પ્રા ધીણાક પોત્તાડ વિરેગેનો ઇતિહાસ જાણવો હતો. અને તેને અમારી જૈન પર ઇતિ બા ૩ પ્રક ૨૬૧ની તેવાર કરેલી

૫ પાસચંદ-તે ધીણાક અને પદ્મશ્રીનો પુત્ર હતો. મોટે ભાગે ઘોળકામા રહેતો હતો (પ્રાગ્વાટ ઇતિહાસ પૃ ૨૨૪-૨૨૮)

ગુણુપાલ-તે પાસચંદનો પુત્ર હતો સં ૧૨૬૬ના ચૈં ૧૦ ૧૦ સોમવારે વિદ્યમાન હતો

(જૈન સાહિત્યદર્શન શ્રી પ્રશસ્તિસ ગ્રહ ભાં ૨, પ્રશં ૧૦ ૩૫)

પૃં ૨૬ પ્રં ૧૦ ૭૫, પૃં ૫૧)

શેઠ પૂનાનો વશ^૧

૧ શેઠ પૂનો—

૨ વિક્રમાદિત્ય—તેણે “તિવરીમાં ભં પાર્શ્વનાથનું જિનાલય” બનાવ્યું

પ્રેસકાપી વાચવા આપી, અને સાથોસાથ જણાવ્યું કે—આં જગચ્ચ દ્રસૂરિ, આં દેવેન્દ્રસૂરિ, શેઠ ધીણાક તે સૌ એક કુટુંબના પોરવાડો છે પછી અમે તેને પૂર્ણદેવ પોરવાડની વશાવલી બતાવી અને તેને તે પ્રશસ્તિઓ જેવા ભલામણ કરી

શ્રીભોજકે મારી સૂચના મુજબ પ્રયત્ન કરી આખ્યાનમણિકાશની પ્રગ્તાવનામા જ તે પ્રશસ્તિ આપી, તે વશનો પરિચય આપ્યો છે

બીજી ખુશી થવા જેવી વાત એ છે કે—શ્રીભોજકે મારી પ્રેસકાપી જોઈ સાધારણ રીતે જણાવ્યું હતું કે—શેઠ પૂર્ણદેવનું નામ પૂર્ણસિંહ હશે અમે કહ્યું, તમો તપાસ કરજો હું પણ વધુ તપાસ કરીશ

તે બંનેમાથી એક સાચું છે કે—બન્ને સાચા છે ! મને જે આધાર મળશે તે નામ ઇતિહાસમા આવશે પરંતુ શ્રી ભોજકે ઉક્ત પ્રશસ્તિમા શેઠ પૂર્ણદેવ નામ જ બતાવ્યું છે

હસવા જેવી વાત છે કે—ભોજકે હોય તે “વાગ્તવિક વાદી” હોય અને પૂં આગમ પ્રભાકરનો વિદ્યાર્થી એટલે ખગેખર વિદ્વદ્વ્યેષ્ય મર્યાદાનો પક્ષપાતી જ હોય છતાં શ્રીભોજકે પોતાની પ્રગ્તાવનામા ઉપરની ઘટના કે અમૂક ઇતિહાસમાથી મને આ વસ્તુ મળી છે, એવું બતાવવા ઉદારતા દાખવી નવી હવે તેઓ ગુરુદેવ પામેથી એ ઉદારતાને જરૂર શીએ કે બીજાની પામેથી કે બીજાના સાહિત્યમાથી કિંમતિ વસ્તુ સરળતાથી મેળવી શકે અમ્મ !

૧ ચદ્રાવતીના રાજા ધારાવર્ષના રાજ્યના અધિકારીઓ શેઠ પૂના, આશા વગેરેએ ચારાપદ્રગચ્છના આં ચક્રેશ્વરસૂરિ, આં પરમાનંદસૂરિ અને આં યજ્ઞપ્રભાકરના ઉપદેશથી વિં સં ૧૨૨૧ જેં સું ૮ શુક્રવાદે ચદ્રાવતીમા “નાયાધમ્મ કહા” અને “રત્નચૂડ કથા” લખાવી

૩ માલદેવ—તેણે શત્રુજય તીર્થ અને ગિરનાર વગેરે તીર્થોના છ'રી પાળતા માત્રાસૂઘો કાઢ્યા હતા.

૪ વમરસિંહ—તેને ધવજા નામે પત્ની હતી તેનાથી તેને ૧ હરપતિ, ૨ વમર, ૩ કર્મસિંહ અને ૪ રામચંદ્ર એમ ચાર પુત્ર થયા.

૫ હરપતિ—તેને હેમાદે અને નામલદેવ નામે પત્નીઓ હતી. હરપતિ તથા શાણુરાજે સં ૧૫૦૬ના મહા સુદિ ૫ના રોજ ખભાતમા ભં વિમલનાથનું જિનાલય બધાવ્યું.

શેઠ હરપતિએ સં ૧૪૪૨ના દુકાળમા જનવાને અનાજ-પાણી, કપડા વગેરે આપી મોટી મદદ કરી સં ૧૪૪૬મા તપ ગચ્છની વૃદ્ધપોષાળના ૫૬મા આં જયતિલકસૂરિના ઉપદેશથી “મિસ્તાર તીર્થમા ભં નેમનાથના જિનાલયનો અભિષેક” કરાવ્યો, તેમજ શત્રુજય તીર્થ, ગિરનાર તીર્થ વગેરેના છ'રી પાળતા માત્રાસૂઘો કાઢ્યા, સં ૧૪૫૨મા ખભાતમા તપાગચ્છીય વૃદ્ધ પોષાળના આં જયતિલકસૂરિના હાથે ઉપાં “રત્નસિંહ”ને આચાર્યપદ અને સાધ્વી “રત્નચૂલા”ને મહાત્તરપદ અપાવ્યું.
(—પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૮)

શેઠ હરપતિ અને નામલદેવીને “છ પુત્રો” હતા.

૬ સ્વજનસિંહ—તેને “કૌતકદે” નામે પત્ની હતી.

૭ સં ૧૫૦૬ના શાણુરાજ—તેને અમદાવાદનો બાદશાહ અહમદ શાહ બાદશાહ બહુ માનવો હતો (પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૦૮) સં ૧૫૦૬ના શાણુરાજે પોતાની ઊન કર્મદેવીના કમ્બાલુ માટે ભં કપલ દેવનો જિનપ્રાસાદ બધાવ્યો. તેમા ભં કપલદેવની ૧૨૫ મણની પ્રતિમા” ભરાવીને પથરાવી. તેણે સાતે ક્ષેત્રમા થલુ ધન વાપર્યું મેવાડના ડુંગરપુરમાં ઘીયાવિહાર નામે જિનાલય બધાવ્યું.

(—ચિલાલેખના આધારે)

સં ૧૫૦૬ના શાણુરાજે સં ૧૫૦૬ના મહા સુદિ ૫ને રોજ ખભાતમા

લ૦ રત્નસિંહસૂરિના હાથે “ભગવાન વિમલનાથનો જિનપ્રાસાદ અને બીજી જિન પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા” કરાવી.

(—પ્ર૦ ૪૪ પૃ૦ ૧૭)

તેણે સં ૧૫૫૨ માં શત્રુજય તીર્થનો છ'રી પાળતો યાત્રા-સઘ કાઢ્યો આ સઘમાં સાથે “૭ જિનાલયો હતા”

તેણે શત્રુજયતીર્થમાં વૃદ્ધ તપાગચ્છના ૫૭મા આં રત્નસિંહ-સૂરિની અને સાધ્વી રત્નચૂલા મહત્તરાની “ચરણપાદુકાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી

(—પ્ર૦ ૪૪ પૃ૦ ૧૮)

શેઠ આજડ શાહ પોરવાડનો વશ—

૧ શેઠ આજડ શાહ—તે પોરવાડ જ્ઞાતિનો હતો “પોસીના નગર”નો વતની હતો તે બહુ યશસ્વી, ધનસપત્ત, ગુણુવાળો અને ધર્માત્મા હતો તેને બે પુત્રો હતા ૧ હાપા અને ૨ સેપા (શ્રીપાલ) આ બંને પુત્રો પણ ધર્મપ્રેમી હતા સભવ છે કે આ પુત્રો અથવા તેઓના પિતા પૈકી કોઈ એકનું બીજું નામ નરપતિ પણ હોય નરપતિ રાજ્યનો મોટો મંત્રી હતો, અને તેની પ્રેરણાથી રાજાએ લ૦ મહાવીરસ્વામીનું મંદિર “રાજવિહાર” બંધાવ્યો.

૨ હાપા—તેને ૧ દેવસિંહ, ૨ વિજયસિંહ, ૩ કોલાસિંહ અને ૪ કર્મસિંહ એમ ચાર પુત્રો હતા તે પૈકી કોલાસિંહ બહુ બુદ્ધિશાળી હતો તે યશસ્વી પણ હતો સં ૧૩૫૫ માં તે મોટો મંત્રી બન્યો હતો.

મોટા ૩ દેવસિંહને (૪) સામંતસિંહ નામે પુત્ર હતો અને નાના કર્મસિંહને ૧ દેપાલ, ૨ નોડાક, અને ૩ ભીમસિંહ એમ ત્રણ પુત્રો હતા.

૩ વિજયસિંહ—તે પોસીનામાં મોટો નગરશેઠ હતો, ધર્માત્મા હતો તેને “છાડુ” નામે ધર્મપત્ની હતી, જે અત્યંત રૂપાળી હતી તેને ૧ હરિદેવ, ૨ સહદેવ અને ૩ ગોપાળ નામે પુત્રો હતા.

૪ ગોપાળ—તે સૌમા અગ્નિાતો ગુણવાન હતો. તે પોત્તીનાના રાજા સાક્ષ્ણ અને તે પછીના રાજા સાયર બે બનેનો બહુ માનીતો હતો. તે મોટો ઘાનેશ્વરી, પરોપકારી અને મોટો સત્યવાદી હતો. તેને મુશીલા કત્યાણકારી અને ધર્મક્રિયામાં તત્પર "અદ્ધિવ દેવી" નામે પત્ની હતી. તે બહેને ૧ અબ્જુન (પત્ની બહી) ૨ સમર (પત્ની શુગારદેવી) ૩ પાસ્કણ (પત્ની વપુર્જ) એમ ત્રણ પુત્રો હતા. તે પૈકી સમર બહુ બુદ્ધિશાળી હતો, અને પાસ્કણ બહુ પુણ્યશાળી હતા.

વિજ્ઞાપહાર તીથ—તપમચ્છના ૪૬ મા આં ૭૯૩૩૪સૂરિના પદ્ધત ૫૦ મા આં સોમસુદરસૂરિ એ સમયે શાસનનો ઉદ્ધાર કરવામાં ગૌતમસ્વામી જેવા મનાતા હતા, તે પોત્તીનામાં પધાર્યા. તેમના ઉપદેશથી શેઠ ગોપાલે પોતાના આત્મકસ્યાણ માટે ભગવાન પાશ્વનાથનો બે મહાપવાળો જિનપ્રાસાદ બધાવ્યો. તેની પત્ની અદ્ધિવદેવી અને પુત્રોએ સં ૧૪૭૭ મા આં સોમસુદરસૂરિના હાથે ૭૦ પાશ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આ મંદિરનો પ્રારભ થયા પછી ત્યાં અભિભવ આવ્યો, પણ તે શાત ધર્મ ગયો હતો. આથી સૌએ આ તીર્થનું નામ 'વિજ્ઞાપહાર પાર્શ્વનાથ' રાખ્યું.

રાજા સાયરે આ મંદિરની પૂજના બચ માટે 'એક વાદી' કોટ આપી. તે રાજાના પૂર્વજોએ અહીં "૭૦ મહાવીરસ્વામીનું મંદિર બંધાવ્યું હતું, તેમાં રાજા સાયર લાકડાના બે મહાપો બનાવ્યા.

શેઠ ગોપાળ તથા તેના પુત્રોએ ઘણી જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. મોટા ઘાન, સમપૂજ, ગિરનાસ્વીર્યનો છરી પાળતો માત્રાસ ધ વજેર શુભ કાર્યો કરીને ધર્મપતિ પદ પ્રાપ્ત કર્યું.

૭૦ સોમસુદરસૂરિના શિષ્ય ૫૦ ચારિત્રરત્નગણિવરે આ જિનપ્રાસાદની ૨૮ શ્લોકવાળી "પ્રશસ્તિ" બનાવી અને તેને સૂત્રધાર વરલાકે ઉત્કીણ કરી.

(—જૈન સત્ય પ્રકાશ, કં ૧૭૦, ૧૭૧ પૃ ૪૦, ૭૪ જૈન ઇતિ ૦ પ્રકં ૫૦)

૫ અર્જુન—તે ગુણ અને લક્ષ્મીનું મદિર હતો. તેને “લલી” નામે પત્ની હતી તેને ૧ પુણ્યપાલ અને ૨ સધર એમ બે પુત્રો હતા તે બંને વિનયી અને ગુણવાળા હતા.

તેણે સં ૧૪૯૧ ના માગશર વદિ ૪ ને રવિવારે પુષ્યાર્કમા લં સોમસુદરસૂરિ પાસે “ પોસીનામા લં ઋષભદેવની પ્રતિમા ”ની પ્રતિષ્ઠા કરાવી

શેઠ તડમલ પોરવાડનો વશ

૧ શેઠ તડમલ—તે જ્ઞાતિએ પોરવાડ હતો સપત્ન હતો, તેને ૧ લાખા અને ૨ જયતા એમ બે પુત્રો હતા મોટા લાખાને ૧ કડવો, ૨ હીરો, ૩ વચર એમ ત્રણ પુત્રો હતા.

૨ જયતા—તેને “ મજૂ ” નામે પત્ની હતી તે ગુણવાળી હતી તેને મૂલુ નામે પુત્ર હતો.

૩ મૂલુ—તે દંઠ સમકિતી હતો તેને “ વરમાદેવી ”નામે શીલવતી પત્ની હતી તેને ૧ મારુ અને ૨ માંડણુ એમ બે પુત્રો હતા મારુને અતિ ગુણવાળી “ લાણુ ” નામે પત્ની હતી તથા ૧ જયસિંહ અને ૨ લીંપાક એમ બે પુણ્યશાળી પુત્રો હતા.

૪ માંડણુ—તે મોટો વેપારી અને પુણ્યશાળી હતો તેને અત્યંત ગુણવાળી માણેકદેવી નામે પત્ની હતી તેને ૧ જહો, ૨ ખેતો, ૩ રવિ અને ૪ ઇંદ્ર એમ ચાર પુણ્યશાળી પુત્રો હતા શેઠ માંડણે તપાગચ્છના ૫૦ મા ભટ્ટાં સોમસુદરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૮૧ મા પોસીનાના લં પાર્શ્વનાથના જિનાલયમા એક “ દેવકુલિકા ” બનાવી, તેમા સં ૧૪૮૧ મા જ તે આચાર્યદેવના હાથે “ લં શાન્તિનાથની પ્રતિમા ”ની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

આ પ્રશસ્તિમા ૧૧ શ્લોક છે (જૈન સત્યપ્રકાશ કં ૧૭૦, ૧૭૧, પૃં ૭૬, ૭૭)

દડનાયક શાહ કાલુશાહ પોરવાડ—

તે રણથલોરના શા પ્રતાપસિંહ પોરવાડ અને તેની સુશીલા ભાર્યા યશોમતીનો પુત્ર હતો.

શા પ્રતાપસિંહ જમીનદાર હતો અને તે બલ્લ્યોદ્ધારગમ્ધના કે રાજગમ્ધના આં હરિપ્રસાદસૂરિનો ભક્ત હતો. (પ્રકં ૩૫, પૃ ૨૩, ૨૫, ૫૪) ધીમે ધીમે તે મોટો પ્રબભાન્ય, રાજમાન્ય, જમીનદાર બન્યો. તેનો પુત્ર કાલુશાહ નિડર, સાહસી અને સૌથી મોટો સત્યવાદી હતો.

એક દિવસે રણુચ્છોરના રાણા હમીરના એક અધારાદ્વી સૈન્યકે પોતાના ઘોડાઓને કાલુશાહના ખેતરમાં લઈ જઈ, ત્યાંનો "લીલોપાક" ખવડાવ્યો. કાલુશાહના ખેતરના રખવાલે તે સૈનિકને મારી પીટી, બહાર કાઢી મૂક્યો. તેમજ કાલુશાહે પણ તે સેવકને ખૂબ માર્યો અને તેના ઘોડાને પકડી, પોતાની ઘોડાહારમાં બાંધી રાખ્યો.

રાણા હમીરે તેને રાજસભામાં બોલાવી ક્રોધી બની, આ ઘટનાનો જવાબ માગ્યો.

કાલુશાહ બોલ્યો "રાજા પ્રબભાને રક્ષક હોય. તેમજ ખેતીનો રાજકર મળે તો, એની પણ રક્ષા જ કરે, રાજા એવો સૂર્ય ન હોય કે, તૈયાર મોલનો વિનાશ કરનારને સાથે માને રાજા રક્ષક થવાને બદલે આવી ભક્ષક નીતિને અપત્યાર કરે તો તે રાજા 'રાજ્યપદને અધોગચ્છ' અણાવ છે તે પ્રબભાને વિશ્વાસ ગુમાવે છે પ્રબભાની "હાય" હેનારની જગતમાં નિંદા થાય છે અને તે પરભવમાં પણ સિસ્કાર પામે છે.

રાણા હમીર કાલુશાહનો આ નિઠરતાવાળો ખુલાશો સાંભળી શાન્ત બની તેના ઉપર પ્રસન્ન થયો અને તે અશ્વસેવકોને હવે પકડી આવી મૂક ન કરવાને વકેદારી કરી.

રાણાએ કાલુશાહને "સેનાધિપતિ પદ" આપી, ધીમે ધીમે મહાસેનાધિપતિ—દેઠનાથકે બનાવ્યો. રાણાએ અલ્લાઉદ્દીન ખીલજી (સને ૧૨૬૮ થી ૧૩૧૬)ના એક સુસલમાન હુકમારીને રાણા આખું આખી અલ્લાઉદ્દીન કોષે ભરાયો. દિલ્હીના બાદશાહ અલ્લાઉદ્દીને આ બાનાથી વિં ૪૦ ૧૩૫૬ સને ૧૨૬૮ માં પોતાના સેનાધિપતિ હિંગલખા અને નસરતખાનને મોકલી સેના આપી, હમીરરાણાના રણુચ્છોરને છતવા માટે મોકલ્યો.

દડનાયક કાલુશાહે ઉગલખાને મારી, વિજય મેળવ્યો આથી અલ્લાઉદ્દીન પોતે જ વિં સં ૧૩૫૮ સને ૧૩૦૧મા સેના લઈ રણુથભોર લડવા આવ્યો એક વર્ષ સુધી યુદ્ધ ચાલ્યું ધીમે ધીમે રાણા હમીરના યોદ્ધાઓ મરવા લાગ્યા અતે રાણો હમીર દડનાયક કાલુશાહ અને સાથેના શૂરવીરો “કેશરિયા” કરી, ઝોહર કરી, લડવા નીકળી પડ્યા આખો દિવસ ભયંકર યુદ્ધ ચાલ્યું જેમાં રાણો તથા દડનાયક કાલુશાહ વગેરે મરાયા અને રણુથભોરનો કિલ્લો મુસલમાનોના હાથમા ગયો.

હમીરહઠ—રણુથભોરના રાણા હમીરે મુસલમાનને પણ શરણુ આપી, જે માનવતા બતાવી છે તેથી જ લોકોમા હમીરહઠની કહેવત અમર બની છે

(પ્રાગ્વાટ ઇતિહાસ ખંડ ૩ બે પૃં ૪૯૭ થી ૪૯૯)

શેઠ અભયસિંહ પોરવાડનો વશ

૧ શેઠ અભયસિંહ—તે પોરવાડજાતિનો હતો

૨ સિંહ

૩ સોમસિંહ

૪ પર્વત—તેને “પાલ્હણુદે” નામે પત્ની હતી

૫ મત્રી ધનરાજ—તે દિલ્હીના બાદશાહ અલાઉદ્દીન ખીલજી ના માનીતા, માડવગઢ (માળવા)ના સૂબા બીજા મહમુદનો વિશ્વાસપાત્ર, પ્રીતિપાત્ર મહામાત્ય હતો અને “રણુથભોરનો શાસકમત્રી” હતો તેને “ધરમિણી” અને “વાડૂ” નામે બે પત્નીઓ હતી, તથા ૧ સિંહ અને ૨ શ્રીપતિ એમ બે પુત્રો હતા તપાગચ્છની વૃદ્ધપોષાળના (પૃ) આં રત્નસિંહસૂરિનો તે સમકિતધારી શ્રાવક હતો

(—પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૮)

રણુથભોરના મત્રી ધનરાજે છ'રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો, જેમા પૃ મા આં રત્નસિંહસૂરિના પટ્ટધર આં ધર્મરત્ન સાથે હતા તે આખૂની યાત્રા કરીને ચિત્તોડ ગયા, ત્યારે ત્યાના સાંગા રાણાએ તેમનું બહુમાન કર્યું હતું આચાર્યશ્રીએ દોશી તોલાશાહને લવિષ્ય-

વાણી ઉચ્ચારી હતી કે, “ તારો પુત્ર દોઠ કર્મશાહ શત્રુજય વીરનો સોળમો ઉદાર કરાવશે. ” (—પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૧, ૩૪)

કૃષ્ણવિંગમ્હના આં જયસિંહે સં ૧૪૫૩ માં મત્રી ધનરાજની વિનંતિથી “ ધનરાજ પ્રબોધમાલા ” બનાવી.

(—પ્રકં ૪૩ પૃં ૭૫૭)

૯ સિંહ—તે રાજમાન્ય હતો તેણે સં ૧૫૨૮ના માહ વદિ પના રાજ અસ્થાઉદીન ખીલણના રાજ્યમાં વૈદ્યક સબખી “ વૈદ્યનિબંધ ઉન્મેષ ” (બં ૧૧૨૩) બનાવ્યો.

(—જૈન સત્યપ્રકાશ, કં ૨૧૭, ૨૨૭)

વીસલશાહ ઓશવાહનો વરા

૧. વીસલશાહ—તે ઓશવાજ્ઞાતિનો હતો તેને “ ખીમાદે ” નામે પત્ની હતી એ શ્રીખીમાદેએ આં સોમસુદરસૂરિના ઉપદેશથી સપગા દેશના જૈનોને “ સાકરની લહાણી ’ કરી.

(ઉપદેશ તરગિણી—તરંગ ખીલો)

૨ દેહો—દેહાચાહો માટે જુઓ (પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૧૨ થી ૩૧૪)

૩ ધનપાદ—તે “ કર્ણવતીમા ” આવીને વસ્યો તેને ૧ સાગણ ૦ જોડો ૩ સમરો અને ૪ ચાચો એમ ચાર પુત્રો હતા.

૪ ચાચો—તેણે ‘ આશાપત્ની ’ માં જિનપ્રાસાદ કરાવ્યો તેને પહેલી પત્ની ‘ લાડી ’ થી ૧ વીજક, ૨ સામલ, અને ૩ પૂનો એમ ત્રણ પુત્રો થયા, બ્યારે બીજી પત્ની “ મુખ્યા ” થી ૪ ગુણ્ડરાજ, ૫ આંબાક, ૬ લીબાક અને ૭ જયતા નામે ચાર પુત્રો થયા.

આંબાકે આં દેવસુદરસૂરિના ઉપદેશથી વૈશાખ પામી, આં સોમસુદરસૂરિ પાસે દીક્ષા લીધી. અને સં ૧૪૬૫માં આં મુનિસુદરસૂરિના હાથે ઉપાધ્યાયપદ પ્રાપ્ત કર્યું તે આંબાકને મન્યાક નામે પુત્ર હતો.

સભવ છે કે આંબાકનું બીજું (કુલામણાનું) નામ નાનાક પણ હોય અને તેમનું સાધુપણાનું નામ ‘ ૫૦ નાનારત્નગણિ ’ તેમજ ૫૦ નાદિરત્નગણિ હોય !

૫. ગુણુરાજ—તે અમદાવાદના બાદશાહ અહમદશાહનો માનીતો હતો, (પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૦૮) તેણે શત્રુજય, મહુવા, પ્રભાસપાટણ, ગિરનાર, સોપારા, જીરાપદલી, આખૂ વગેરે વિવિધ તીર્થોના છ'રી પાળતા યાત્રાસઘો કાઢી યાત્રા કરી તેણે સં ૧૪૪૮ના દુકાળમા દાનશાળાઓ સ્થાપન કરી ઘણા મનુષ્યોને રક્ષણ આપ્યું

તેના નાના ભાઈ **નાનાક** (આબાકે) આં સોમસુદરસૂરિ પાસે દીક્ષા લીધી સભવ છે કે તેનું નામ **પં** નદિરત્નગણિ હોય (પ્રકં ૫૦)

સં **ગુણુરાજે** સં ૧૪૭૭મા બાદશાહનું કરમાન મેળવી, આં સોમસુદરસૂરિની અધ્યક્ષતામા શત્રુજયતીર્થનો છ'રી પાળતો સોટો-યાત્રાસઘ કાઢ્યો ત્યારે શત્રુજય, મહુવા, પ્રભાસપાટણ ગિરનાર વગેરેની યાત્રા કરી, મહુવામાં “ઉપાં જિનસુદર”ને આચાર્યપદ અપાંયું તથા અમદાવાદમાં ઘણા કેદીઓને છોડાવ્યા. આં હેમચંદ્રસૂરિનો ગૂર્જરેશ્વર કુમારપાલ જેવો ભક્ત હતો, આં સોમસુદરસૂરિનો સં **ગુણુરાજ** તેવો જ ભક્ત હતો.

તે સં ૧૪૮૫ પહેલા મરણ પામ્યો. તેને ગંગા નામે પત્ની હતી તેને ૧ ગજ, ૨ મહીરાજ, ૩ બાહુ, ૪ મહુ, અને ૫ ઈશ્વર એ નામે પુત્રો હતા

શેઠે **મોકલરાણાની** રજા મેળવી, “ચિત્તોડ પર કીર્તિસ્તંભ પાસેના ભગવાન મહાવીર સ્વામીના પ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર” પોતાના પુત્ર **બાહુની** દેખરેખ નીચે શરૂ કર્યો હતો

૬. બાહુ—ચિત્તોડમા રાજગચ્છના આં પ્રદ્યુમ્નસૂરિના વિજયનો વિજય સ્તંભ છે. (પ્રકં ૩૫ પૃં ૧૭) તેની પાસે ભં મહાવીર સ્વામીનો પ્રાસાદ છે સં **ગુણુરાજે** મોકલરાણાથી સન્માન પામીને એ સ્તંભ તથા પ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને તે કામ બાહુની દેખરેખ નીચે શરૂ કર્યું, બાહુ ચિત્તોડમા રહેતો હતો જિન-પ્રાસાદ તૈયાર થયો, એટલે એ પાંચે ભાઈઓએ વિં સં ૧૪૮૫મા તપાગચ્છના પંમા આં સોમસુદરસૂરિના હાથે

ચિત્તોઢમા તે જિનપ્રાસાદની તથા” ભગવાન મહાવીર સ્વામી વગેરે જિનપ્રતિમાઓની તથાગમ્મના પદ્મમા આં સોમનુદરસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી, અને તેમા બીજી ૪ દેરીઓ બનાવી, તેની પણ તેમના જ હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(સં ૧૫૨૪ પં પ્રતિષ્ઠાસોમગણિકૃત “સોમસૌભાગ્યમહાકાવ્ય”)
જૈન ઇતિહાસ પ્રકં ૩૪, પૃં ૫૮૯ ૬૦૪ પ્રકં ૩૨, પૃં ૫૦૬ પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૭, પ્રકં ૪૪, પૃં ૩૪, પ્રકં ૫૦ આં સોમનુદરસૂરિ)

બીજો મત્રી ગુણુરાજ —

તે દેશજી પોરવાડ અને તેની બાર્યા દેમલીનો પુત્ર હતો તેને “રૂપીણી” નામે બાર્યા હતી. તથા પાસવીર નામે પુત્ર હતો તેણે પોતાના પગિવારને સાથે રાખી સં ૧૫૧૪ મહા સુદિ ૨ને સોમવારે તથાગમ્મની વૃદ્ધ પોષાગના પદ્મમા ભં સ્થાનકેહરસૂરિના ઉપાં ચરણકીર્તિના શિષ્ય પં વિજયસમુદ્રગણિને કપસૂત્ર વહેરાવ્યું હતું (શ્રી પ્રશિસ્ત સમ્રાટ બા. ૨નો, પ્રથાં ન ૭૫ પ્રક ૪૪ પૃ ૨૫, ૩૪)

સરહડિયા સ = માંડણુ પોરવાડનો ૧૨—

૧ માંડણુ તે સરહડિયા ગોત્રનો પોરવાડ જૈન હતો, તેનું બીજું નામ સાગણુ પણ મળે છે તે નાદિયાગામમા રહેતો હતો, સુપત્ર ધમ પ્રેમી આવક હતો તેને (૧) કુરપાલ અને (૨) નીળા એમ બે પુત્રો હતા.

૨-સં કુરપાલ સં નીળો-તે નાદિયામા રહેતા હતા અને ભાઈઓ ધમ પ્રેમી હતા. તેઓએ સ = ૧૪૬૫ના શાગણુ સુદિ ૧ના રાજ પીઠવાઠામાં ગાટા જિનપ્રાસાદનો ‘ભૂર્ણેદાર’ કરાવ્યો. તેઓ સદ્યપતિ પણ બન્યા.

સં કુરપાલને કામલદે નામે પત્ની હતી તેનું બીજું નામ કપૂરદેવી પણ હતું અને તેને ૧ સમરચમલ, ૨ સં રત્નો, અને ૩ સં ધરણુ (ધણો) એમ ત્રણ પુત્રો હતા. સં સમરચનો વધુ પરિચય મળતો નથી.

૩A-સં રત્નો સં ધરણુ-સં રત્નોને “રત્નદેવી” નામે પત્ની હતી. તથા (૧) લાખો, (૨) સં સલખણુ (૩) સં મનજી (૪) સં સોનો અને (૫) સં સાલિંગ એમ પાંચ પુત્રો હતા.

૩B-સં ધરણુનું બીજું નામ ધન્નાશાહ પોરવાડ હતું. તેને “ધરણદે (ધારલદે)” નામે પત્ની હતી અને (૧) જાખા (જના) તેમજ (૨) જાવડ નામે પુત્ર હતા.

સં ધરણુ સં ૧૪૯૫મા શત્રુજય તીર્થને મોટો યાત્રાસઘ કાઢ્યો, તે સઘમા બાદશાહ તથા મત્રીઓ સાથે હતા, ત્યારે તેની ઉંમર માત્ર ૨૧ વર્ષની હતી અને તેની પત્નીની ઉંમર માત્ર ૧૮ વર્ષની હતી અને જણાયે ત્યા “ચોથુ શીયલ વ્રત” સ્વીકારી, સઘપતિની ઈન્દ્રમાલા પહેરી હતી.

(વિવિધ ગચ્છીય પદ્ધાં સં, વીરવ શાવલી પૃ ૧૨૫)

૩-સં રત્નો અને સં ધરણુ એ બંને ભાઈઓ નાદિયામા રહેતા હતા માડવગઢના હુસંગશાહ-બાદશાહનો શાહબદો ગજનીખાં રીસાઈને નાદિયા (શિરોહી રાજ્ય)મા આવ્યો ત્યારે બંને ભાઈઓએ તેને સમજાવી, શાન્ત પાડી, ૩ લાખ રૂપીયા આપી, બાદશાહ પાસે મોકલ્યો. આથી બાદશાહે ખુશ થઈ આ બંને ભાઈઓને માડવગઢ બોલાવ્યા પરંતુ ગજનીખા બાદશાહ થયો ત્યારે તે ધનના લોભથી બંને ભાઈઓ ઉપર નારાજ થયો અને તેઓનો ૧ લાખ રૂપીયાનો દડ કર્યો આથી બંને ભાઈઓ ત્યાથી નાસી આવ્યા, તેઓ “નાદિયા” ન જતા, રાણા કુંભાના આગ્રહથી “ઘાણેરાવ” ગામ જઈને વસ્યા.

તીર્થો-મારવાડ અને મેવાડની બન્ને લાખો પહાડ વિરતારેલો છે તેની બંને બાજુએ જૈનોએ શાન્તિધામો ઉભા કર્યા છે — ઘણા જૈનતીર્થો સ્થાપિત કર્યા છે એ પહાડની પશ્ચિમે (૧) મૂછાળા મહાવીર અને (૨) રાણકપુર તીર્થ બનાવ્યા છે.

મૂછાળામહાવીર તો પ્રાચીન જૈન તીર્થધામ છે.

(—૩૦ પૃ ૦)

મેવાડના રાણાએ મૂછાળામહાવીર તીર્થ પાસે ઘાણેરાવ નામે

નગર વસાવ્યું એ ઘણેશવમા આજે પણ જૈન શ્વેતામર કોસવાલ-
પોરવાડોના ૪૦૦ ઘર છે અને ૧૧ શ્વેતામર જિનાલયો વિદ્યમાન છે

ઘણેશવ નવું વચ્ચું, તે પછી ધીમે ધીમે વિકાસ પામવા લાગ્યું
સ. ૮ રત્નો અને ન. ૮ ધરણ્યુ એ નગરમા આવીને વસ્યા, અને
તેઓએ પોતાના કુટુંબને નાદિયાથી લાવીને અહીં કાયમી વસવાટ
કર્યો અને ભાઈઓ મૂળથી ધર્મપ્રેમી હતા

નાનો ભાઈ સ. ૦ ધરણ્યાશાહ પરમાર્હત હતો તે ચિત્તાળના રાણા
કુસાળનો પ્રીતિપાત્ર હતો (પ્રક. ૦ ૪૪ પૃ. ૦ ૩૪) તેણે અમદાવાદના
સ. ૦ ગુણુરાજની મદદથી બાદશાહ અહમદશાહનું હરમાન મેળવી,
શત્રુબધવીર્યનો છરી પાળતો માન્નાસદ્ય કાઢ્યો (પ્રક. ૦ ૪૪
પૃ. ૦ ૨૦૮) અને અભારી, પીંડવાગ, સાલેર વગેરે સાત સ્થાનોમાના
જિનાલયોના છુરોદ્ધાર કરાવ્યા નવા જિનાલયો પણ બનાવ્યા
તથા નવી જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા પણ કરાવી. આચાર્યપદ,
ઉપાધ્યાયપદ, ગણિપદ તથા મહંતશપદ વગેરે પદવીઓના અને
દીક્ષાના મોળા ઉત્સવો પણ કર્યા.

૪-સ. ૦ ધરણ્યુ-તે એક વાર સિદ્ધપુર પાટણ ગયો ત્યાં તેણે
રાજા સિદ્ધરાજજયસિંહે બધાવેલ રાજવહાર જોયો તેને જોવો
જિનપ્રાસાદ બધાવવાની ભાવના ઉદ્ભવી એવામા તેણે એક દિવસે
સ્વપ્નમા નલિનીગુહમવિમાન જોયું અને તેણે તેવો જિનપ્રાસાદ
બનાવવા નિર્ણય કર્યો પણ આવો જિનપ્રાસાદ બનાવે, તેવો કુશળ
શિલ્પી પણ કોઈએ ને? દેવેઓએ સુંકારાના દેપાક નામના એક
સલાટને પણ જોવું જ સ્વપ્ન આવ્યું આથી તે સંભાળ પણ આવો
જિનપ્રાસાદ બાધવા પાડતો હતો. સ. ૦ ધરણ્યુ અને સલાટ દેપાક
બંને મળ્યા બનેએ ‘સ્વપ્નાનુસાર જિનપ્રાસાદ’ બનાવવાનો
નિર્ણય કર્યો.

સૂત્રધાર દેપાકે (દેપાએ) જિનપ્રાસાદનો નકશો તૈયાર કરી
સ. ૦ ધરણ્યુની સમ્મતિ મેળવી, એ રીતનો રાણકપુરમા “ત્રેલોક્ય
દીપક” નામનો ત્રણ માળનો ૪૫ ફૂટ ઊંચો ચતુર્મુખ જિન

પ્રાસાદ બનાવ્યો. આ પ્રાસાદમાં ચારે તરફ નાના દેરાસરો છે, ને ચારે તરફ ફરતી ૭૨ દેરીઓ (દેવકુલિકા)વાળી ભમતી છે. જિનાલયમાં ૧૪૪૪ થાલલા છે, અને મોટા ભોયરા પણ છે આ રીતે આ મંદિરની માંડણી અજોડ છે.

ભારતીય સ્થાપત્ય —

ખ્રીષ્ટીની વાત એ છે કે, મનુષ્ય ગમે તે દરવાજે કે દેરીના દરવાજે જિલો રહીને મૂળનાયક ચૌમુખજીનાં દર્શન કરી શકે છે. વચમાં કોઈ ભીંત કે થાલલો નડતા નથી પ્રાચીન ભારતીય સ્થાપત્યની આ વિશેષતા છે

ત્રૈલોક્યપ્રાસાદ-તૈયાર થયો સં ધરણાશાહે સ ૧૪૯૬ના ફાગણ વદિ ૫ ના ત્રૈલોક્યપ્રાસાદમાં તપગચ્છના ૫૦મા આં સોમ-સુંદરસૂરિના હાથે તે પ્રાસાદની તથા ભં ઋષભદેવ વગેરે ચૌમુખ જિનપ્રતિમાઓની અજનશલાકા અને પ્રતિષ્ઠા કરાવી તેમજ આ પ્રસંગે મહોં સોમદેવને આચાર્યપદવી અપાવી મૂલપ્રાસાદનું કામ ૫૦ ૧૪૯૮ ફાં ૫૦ ૧૦ સુધી ચાલ્યું સ. ધરણે સં ૧૫૦૬ વૈ શુદ્ધ ૨ સુધી પ્રતિષ્ઠાઓ કરાવી

સં રત્નનાના વશજો આજે પણ ઘાણેરાવમાં છે તેઓ દર સાલ રાખેતા મુજબ ફાગણ વદિ ૫ના રોજની વર્ષગાંઠ ઉજવતા અને નવી ધજા ચડાવતા તે પછી તેમના વશજોએ સં ૧૬૭૯માં ત્રૈલોક્યપ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવી ભં ઋષભદેવની નવા જિન-પ્રતિમાને મૂળનાયક તરીકે આં વિજયદેવસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી વિરાજમાન કરી આ જિનાલયનો છેલ્લો જીર્ણોદ્ધાર તથા પ્રતિષ્ઠા સં ૨૦૦૯ના ફાગણ સુદિ ૫ ના રોજ કરવામાં આવ્યો (જૈન ઇતિહાસ પ્રકં ૫૦, રાણકપુરતીર્થ)

સં ધરણાની બીજી પરપરા આ પ્રમાણે છે તેને જીવડ નામે પુત્ર હતો જીવડને “જસમાદેવી” નામે પત્ની હતી, તથા વનાજી નામે પુત્ર હતો વનાજીને “વર્જુદેવી” નામે પત્ની તથા (૧) આશપાલ અને (૨) ગુણપાલ નામે પુત્રો હતા એટલે

સં ધરણીની બીજી નાની પરપરામા (૩) સં ધરણી (૪) સં વનાજી (૫) આશપાલ અને ગુણપાલ થયા.

૪ સં સાશ્વિન-તે સં રત્નાનો પાચમો પુત્ર હતો. તેને (૧) મુગશદેવી અને (૨) નાયકદેવી પત્નીઓ હતી.

૫ સં સહસ્રા-તે માંવમહના બાદશાહ આસુદીન (સ + + + + +)નો પ્રીતિપાત્ર હતો, ધનાઢય હતો. માળવાનો મોઠો ધર્માધિકારી મહામાત્ય હતો. તેને (૧) સસારદેવી (૨) અનુપમાદેવી પત્નીઓ તથા (૧) ખીમરાજ અને (૨) દેવરાજ પુત્રો હતા.

સ ૧૫૫૮મા સિરોહીના રાજા જગમાલ (સ ૧૫૪૦ થી ૧૫૮૦)ના રાજકાળના આખૂના મોટા શિખર-અચલગઢમા પડમાલ સં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ તથા આં સુમતિસુ દરસૂરિના ઉપદેશથી રાણા લાખાની રજા મેળવી, પોતાનું ન્યાયપદ ધન વાપરવા સૌમ્યના દેશાસનનો પાયો નાખ્યો. બધા ચતુર્મુખગિનિપ્રાસાદ તૈયાર થયે. આથી સં સહસ્રા, પોતાની પત્ની મહં સસારદે, પત્ની અનુપમાદે પુત્રો ૧ ખીમરાજ, ૨ દેવરાજ, પૌત્રો ૧ જયમલ, ૨ મનજી વગેરે પરિવારને લઈને તથા આં જયકમલસૂરિ વગેરે છ રી પાગલા ચતુર્વિધ ધાત્રાસધ સાથે અહીં આવ્યો.

તેણે ત મહિરમા ઉત્તરની ગાદીએ સં ૧૫૬૬ના કામણ સુદિ ૧૦ના દિવસે સોમવારે તપાગમ્હની કમગકગશયાખાના આં જયકમલસૂરિના હાથે ભં નૃપભદેવની પ્રતિમા^૧ ભરાવી પધરાવી. (-મકં ૫૩)

૬ મરપુર અને કુંભલમેડુના જૈન સયે ૬ મરપુરના “રાવણ સોમદાસના મઝી આકલાશાહ વગેરેએ સં ૧૫૧૮ના વૈશાખ સુદિ ૪ને શનિવારે અને સં ૧૫૨૬ના વૈશાખ વદિ ૪ને શુક્રવારે ૬ મરપુરમા ભં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના હાથે અજનશક્તા કદાવી. સં સહસ્રાએ આ અજનશક્તાની પ્રતિમાઓ લાવી, અચલમહમા

૧ સૌમ્યખીલિયાર પ્રતિમાઓ પિતાધ અને સોનાના ખિખ્ખી બનેલી

૭ તેનું વજન ૧૪૪૪ મળતુ છ ૫૫ દસ કે તેને શાળ મેનાની માન ૮

ચૌમુખજીની ખીજી ત્રણ ગાદીએ વિરાજમાન કરાવી (-પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૮૮) અને પોતે અજનશલાકા કરાવેલી ખીજી જિનપ્રતિમાઓને છૂટા છૂટા સ્થાનોમા વિરાજમાન કરી હતી.

સંં સહસ્રાએ અચલગઢની પ્રતિષ્ઠામા સંઘલક્ષિત કરી, ચાચકોને ખુશ કર્યા, અને વિવિધ રીતે તીર્થપ્રભાવના કરી, જેમા ૫ લાખ દ્રવ્ય વાપર્યું સ આશાધરે પણ ઘણા લાભ લીધા.

અચલગઢમા ચૌમુખજીનુ જિનાલય બાદશાહના દિવાનોનુ છે. સામાન્ય લોકવાયકા છે કે “તે કુલોજી પોતાના અચલગઢના રાજમહેલમાં બેસી ચૌમુખજીના દર્શન કરતો હતો”

સં રત્નાનો ચાથો પુત્ર (૪) સં સોનો નામે હતો તે સોનાનો (૫) પુત્ર આશાધરે આ ચૌમુખજીની પ્રતિષ્ઠાનો ઉત્સવ કરાવ્યો હતો

(-પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૯૦)

(ગુરુગુણરત્નાકર કાવ્ય સર્ગ ૩૦)

વાલીના કુલગુરૂ ભં મીયાચ દજી સં ધરણાશાહના વશના કુલગુરૂ છે તેની વહીના આધારે સં સાંગણુ પોરવાડની વશાવલી નીચે પ્રમાણે મળે છે

(૧) સાંગણુ પોરવાડ

(૨) કુરપાલ (ભાં કામલદેવી)

(૩) સં ધરણુ (ભં ધારણુદેવી, ચ દ્રાદેવી)

(૪) જાખા (ભાં જયવતી)

(૫) ગુણુરાજ (ભાં ગુણુવતી)

(૬) વીરમદેવ (ભાં વીરમતી)

(૭) ગમનાજી

(૮) કાનજી (ભાં કોડમદેવી.)

(૯) પક્ષોજી (ભાં

(૧૦) રત્ના

(૧૧) ચાપા

(૧૨) ઉદા

(૧૩) શોભા.

(૧૪) ગોઝીદાસ

(૧૫) જગારામ.

(૧૬) હરખચંદ-ચેક ધત્તાશાહ પોશવાડના વંશના શા હરખચંદ જગારામ, નયમલ માણેકચંદ, ચંદનમલ રત્નાલ, હનનલાલ હસાલ, નયમલલ નવલાલ વગેરે હાલ “માણેશવ”માં રહે છે શા ખીમરાજ રામલનો પરિવાર મેવાડના “મૂડા ગામમાં” રહે છે અને કસ્તૂરચંદ નકરાચલ ‘કેલવાજી’માં રહે છે આ ભાઈઓ હરસાલ ગુ. ૦ કા. ૦ વ. ૦ પ ને રાજ રાણકપુર આવી, ત્રિલોકચંદીપક જિનપ્રાસાદ ઉપર વાસનાર-હઠનાર તરીકે “ધ્વજ ચંદાવતા હતા અને પૂજ્ય ભણાવતા હતા (પ્રાચીન ઇતિહાસ ખ. ૦ ૩ નો પૃ. ૨૭૪, ૨૭૫નું વંશવૃક્ષ તથા જૈન ઇતિ. ૦ વંશવૃક્ષ)

(૧) મત્રી યશોવીર-શ્રીમાલી

જલોરમાં શ્રીમાળી પાર્શ્વવીરનામે આવક રહેતો હતો જેના બીજા નામે પાર્શ્વ દેવ અને પાર્શ્વચંદ્ર પણ મળે છે તે શાળ સુમરસિ હ ચૌહાણુ તેમજ ઉદયસિ હ ચૌહાણુ (સ. ૧૨૩૬ થી ૧૩૦૬)નો ભાઈ હતો.

ભાઈ પાર્શ્વવીરને ૧ યશોવીર અને ૨-અજયપાલ નામે બે પુત્રો હતા જે મહામાત્યો હતા.

મત્રી યશોવીરનો સ. ૧૨૨૧નો નીચે પ્રમાણે શિલાલેખ મળે છે
(-શ્રીજિનવિ. ૦નો પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ ભા. ૨ લેખક. ૩૫૨)

જિનાલેખ :-

તેણે સ. ૧૨૩૬ના વૈશાખ સુદિ પ ને શુક્રવારે જલોરના કિસ્લામાં બ. ૦ કપજદેવનું દેરાસર બંધાવ્યું અને તેના અદ્વિત નકચીવાળે ૨ ગમકપ બનાવ્યો, જેનો શિલાલેખ તેના પાટડા ઉપર ઉત્તીર્ણ ॥

આ. ૦ વાદિદેવસૂરિની દગી પરપરાના ૪૪મા ભા. ૦ રામસદ્રે પ્રભુદેવશિલેખના. ૮ (અ. ૬) સ્પષ્ટ છે, જે તે પ્રતિષ્ઠાના ઉત્સવ-પ્રસંગે તે મંદિરના મહત્ત્વના ભજવાનું હતું (-મક. ૦ ૪૧ પૃ. ૫૮૬)

મંત્રી યશોવીરે મં ૦ ૧૨૪૨માં “રાજ સમરસિંહ યૌહાણુ”
(સ ૧૨૩૯ થી ૧૨૬૨)ની આજ્ઞાથી કુમારવિહારનો સસુદ્ધાર
કરાવ્યો. મ ૦ ૧૨૫૬માં તોગણુ, દ્વળ-દડ ચડાવ્યા સ ૧૨૬૮માં
આં રામભદ્ર (ખીજા)ના હાથે રગમડપ ઉપર મુવર્ણકળશ ચડાવ્યો
(જલોરના લેખો લે ૦ નં ૩૫૨, -પ્રકં ૪૧ પૃ ૫૬૧)

૨-મંત્રી યશોવીર શ્રીમાલી

જલોરમાં શ્રીમાલી યશોદેવ નામે વ્યાપારી હતો તે રાજગચ્છના
૧૦માં આં ચદ્રસૂરિના પદ્ધર આં પૂર્ણચદ્રસૂરિનો ભક્ત હતો
તેને ૧ યશોવીર ૨ યશોરાજ અને ૩ જગધર એમ ત્રણ પુત્રો
હતા ^૧ (-પ્રકં ૩૫, પૃ ૨૬)

યશોવીર જલોરના રાજા ઉદયસિંહ (સ ૦ ૧૨૬૨ થી
૧૩૦૬) યૌહાણુના ખજાનાનો મહામંત્રી હતો તે “શિલ્પશાસ્ત્રનો
તલસ્પર્શી વિદ્વાન” હતો અને તે “સરસ્વતી કઠાભરણુ” તરીકે
પ્રસિદ્ધ હતો.

મંત્રી તેજપાલે આખૂતીર્થમાં હુણિગવસહીનો પ્રાસાદ
તૈયાર કરી તેની સ ૦ ૧૨૮૭-૮૮માં પ્રતિષ્ઠા કરાવી મંત્રી વસ્તુપાલે
જિનમંદિરના ગુણદોષો જાણવા માટે જલોરથી મંત્રી યશોવીરને આ
ઉત્સવમાં બોલાવ્યો હતો તેણે તેનું બહુમાન કરી, તેને આ નવા
જિનપ્રાસાદના ગુણ-દોષ પૂછ્યા. તેણે મંદિરને બરાબર તપાસી લીધું,
અને પછી રાણાઓ, માડલિક રાજાઓ તથા મહાજનોની ભરચક
સભા વચ્ચે સલાવટ “શોભનદેવને” સામે રાખીને સ્પષ્ટ જણાવ્યું કે-

(૧) તે કીર્તિસ્તભ ઉપર “તારી માતાનો હાથ” કોતર્યો છે,
જેની એક આગળી ઊંચી રાખી છે, “માથે છત્ર” લગાડ્યું છે,
તે તારી ભૂલ છે, કેમકે આ દેરાસર તો મંત્રી તેજપાલે
બધાવ્યું છે એટલે અહીં તેની માતાનો હાથ જોઈએ. તું તો
પૈસાથી કામ કરે છે તારી માતાનો હાથ ન જોઈએ

૧ વારાહીનગરીના ભડારી યશોધવલ શ્રીમાલીને બાલકવિ જગદેવ
નામે પુત્ર હતો

(જૂઓ પ્રકં ૩૫, પૃ ૪૭)

(૧૩) શોભા.

(૧૪) ગોઠીદાસ.

(૧૫) અગારામ.

(૧૬) હરખચ દ-થેક ધત્તાશાહ પોરવાડના વચના શા. હરખચ દ ગગારામ, નયમલ માણેકચ દ, ચદનમલ રત્નાણ, છગનલાલ હસાણ, નયમલણ નવલાણ વગેરે હાલ “બાણેરાવ”મા રહે છે ગા ખીમરાજ રામણનો પરિવાર મેવાડના “ચૂડા ગામમા” રહે છે અને કેસ્તૂરચ દ નદરાયણ “કેલવાડા”મા રહે છે, આ ભાઈઓ હરચાલ ગુ. ૬૧૦ વ. ૦ પ ને રોજ રાણકપુર આવી, ત્રિલોકમહીપક જિનપ્રાસાદ ઉપર વારસદાર-હકદાર તરીકે ‘ધ્વજ ચઢાવતા હતા. અને પૂજા ભણાવતા હતા. (નાગવા ઇતિહાસ ખડક અને પૃ. ૨૭૪, ૨૭૫નું વચવૃક્ષ તથા જૈન ઇતિ. વચવૃક્ષ)

(૧) મત્રી ચશોવીર-શ્રીમાલી

બલોરમાં શ્રીમાળી પાર્શ્વવીરનામે ધાવક રહેતો હતો. જેના બીજા નામે પાશ્વ દેવ અને પાર્શ્વચન્દ્ર પણ મળે છે તે રાજા સુમરસિ હ ચૌહાણુ તેમજ ઉદયસિ હ ચૌહાણુ (સ. ૧૨૩૬ થી ૧૩ ૬)નો ભહારી હતો.

ભહારી પાર્શ્વવીરને ૧ ચશોવીર અને ૨-અજયપાલ નામે બે પુત્રો હતા, જે મહામાતૈયો હતા.

મત્રી ચશોવીરનો સ. ૧૨૨૧નો નીચે પ્રમાણે શિલાલેખ મળે છે
(-શ્રીજિનવિ. નો પ્રાચીન જૈન લેખસભક ભા. ૨ લેખાક : ૩૫૨)

જિનાલય :—

તેણે સ. ૧૨૩૬ના વૈશાખ સુદિ પ ને શુરુવારે બલોરના કિલ્લામા ભ. ૦ અપભદેવનું દેશસર જ ધાવ્યું અને તેનો અદ્ભુત નકશીવાળો રંગમઠપ બનાવ્યો, જેનો શિલાલેખ તેના પાન્ડા ઉપર ઉઠીજી છે

આ. ૦ વાહિદેવસુરિની દગી પરપરાના ૪૪મા આ. ૦ રામભદ્રે પ્રભુદેશવિલેયનાટક (અક : ૬) રમ્યુ છે, જે તે પ્રતિષ્ઠાના ઉત્સવ-પ્રસંગે તે મંદિરના મઠપમા ભજવાયું હતું. (-પ્રક. ૪૧ પૃ. ૫૮૬)

મંત્રી યશોવીરે સં ૧૨૪૨માં “રાજા ચમરસિંહ ઝોડાણ”
(સં ૧૨૩૯ થી ૧૨૬૨)ની આજ્ઞાથી કુમારચિહારનો સમુદ્ધાર
કરાવ્યો. સં ૧૨૫૬માં તોગણ, દ્વળ-દંડ ચડાવ્યા. સં ૧૨૬૮માં
આં રામભદ્ર (બીજા)ના હાથે રગમડપ ઉપર મુવર્ણકગણ ચડાવ્યો.
(જલોરના લેખો લેં નં ૩૫૨, -પ્રકં ૪૧ પૃ. ૫૯૧)

૨-મંત્રી યશોવીર શ્રીમાલી

જલોરમાં શ્રીમાલી યશોદેવ નામે વ્યાપારી હતો. તે રાજગચ્છના
૧૦માં આં ચદ્રસૂરિના પદ્ધર આં પૂર્ણચદ્રસૂરિનો ભક્ત હતો.
તેને ૧ યશોવીર ૨ યશોરાજ અને ૩ જગધર એમ ત્રણ પુત્રો
હતા.^૧ (-પ્રકં ૩૫, પૃં ૨૬)

યશોવીર જલોરના રાજા ઉદયસિંહ (સં ૧૨૬૨ થી
૧૩૦૬) યોડાણના બળનાનો મહામંત્રી હતો. તે “શિલ્પશાસ્ત્રનો
તલસ્પર્શી વિદ્વાન” હતો અને તે “સરસ્વતી કઠાભરણ” તરીકે
પ્રસિદ્ધ હતો.

મંત્રી તેજપાલે આબૂતીર્થમાં હુણિગવસાડીનો પ્રાસાદ
તૈયાર કરી તેની સં ૧૨૮૭-૮૮માં પ્રતિષ્ઠા કરાવી. મંત્રી વસ્તુપાલે
જિનમંદિરના ગુણદોષો જાણવા માટે જલોરથી મંત્રી યશોવીરને આ
ઉત્સવમાં બોલાવ્યો હતો. તેણે તેનું જાહુમાન કરી, તેને આ નવા
જિનપ્રાસાદના ગુણ-દોષ પૂછ્યા. તેણે મંદિરને જરાબર તપાસી લીધું,
અને પછી રાણાઓ, માડલિક રાજાઓ તથા મહાજનોની ભરચક
સલા વચ્ચે સલાવટ “શોભનદેવને” સામે રાખીને સ્પષ્ટ જણાવ્યું કે-

(૧) તે કીર્તિસ્તભ ઉપર “તારી માતાનો હાથ” કોતર્યો છે,
જેની એક આંગળી ભયી રાખી છે, “માથે છત્ર” લગાડ્યું છે,
તે તારી ભૂલ છે, કેમકે આ દેરાસર તો મંત્રી તેજપાલે
બંધાવ્યું છે. એટલે અહીં તેની માતાનો હાથ જોઈએ. તું તો
પૈસાથી કામ કરે છે તારી માતાનો હાથ ન જોઈએ.

૧ વારાહીનગરીના ભકત યશોદેવ શ્રીમાલીને બાલકવિ જગદેવ
નામે પુત્ર હતો
૪૮ (જુઓ પ્રકં ૩૫, પૃં ૪૭)

(૨) મંદિર વિશાળ છે તે હિસાબે પગથિયા મોટાં બોધ્યે, બ્યારે આના પગથિયા “ટૂંકા” બનાવ્યા છે, તે ઠીક નથી.

(૩) થાંભલામાં “જિનપ્રતિમા” બેસાડી છે, તેમાં આશાતના થવાનો ભય છે

(૪) ગભારાના દરવાજે તોરણમાં વાઘ બનાવ્યા છે, તેથી અહીં “વિશેષ પૂજનો અભાવ” થશે.

(૫) પૂર્વભોની મૂર્તિઓ “પ્રભુની પાછળ” બેસાડી છે તેથી ભવિષ્યમાં સતતિ તથા ધન ધટશે

(૬) ઉત્તમ જૈન સાધુઓની મૂર્તિઓ બેસાડી છે, તેથી બીજા-ધર્મવાળા અહીં ઓછી પૂજા કરશે.

(૭) ગદુદ્ધી “કાળા રંગ”ની બનાવી છે, જે અમઝગરૂપ છે

(૮) ભારવટિયા ૧૨ હાથ લાંબા છે તે તૂટશે, ત્યારે મંદિરને નુકસાન થશે અને કોઈ બીજે કોઈ અહીં બેવા ભારવટિયા બોઠવી શકશે નહીં.

(૯) રમઝપમાં “પૂતળીઓની બેઠી” વિશાળ બનાવી છે તેવી તે જૈનમંદિરમાં નિષિદ્ધ માની છે

(૧૦) બહારના દરવાજે કસોટીના થાંભલા મૂક્યા છે તે પણ ઠીક નથી કેમકે મંદિર તુલવાનો ભય રહેશે.

આ સિવાય પણ અહીં બીજી નાની-મોટી—‘ મોટો દરવાજો ’ શહેર બહાર છે ‘ મજા મોટો છે ’ સિંહની આગળ “કરબો” છે પહેલો રતિમંડપ છે વગેરે વગેરે અનેક (૧૩) બૂલો છે

(-મકા ૩૭ પૃ ૨૮૬)

મિસ્ત્રી સારો છે મંદિર ઉત્તમ બન્યું છે પણ ઉપર મુજબની નાની-મોટી બૂલો છે તે ઠીક નથી સૌ કોઈ ભૂલને પાત્ર છે પણ અહીં આમાં ગભારાનું વાધનું તોરણ, પ્રભુની પાછળ પૂર્વભોનો હસ્તિમંડપ અને પૂતળીઓના બેઠકાના મોટા ઘાટ આ ત્રણ બેવી બૂલો થઈ છે કે, જે હવે સુધારી શકાય તેમ નથી જ

બલુકાર મિસ્ત્રીના હાથે આ રોપો બન્યા છે તે “આમાં ભાવિશાવની પ્રબળતા સમજી સતોષ માનવો પડશે”

સભામાંથી સૌ કોઈ આ સાલળી જોત્યા કે, વાસ્તવમાં અહીં આ દોષો છે જ, પણ ભાવિભાવ એવો હશે. સૌએ મત્રી યશોવીરના ગલીર જ્ઞાનની પ્રશંસા કરી કવિઓએ કહ્યું કે—

હું યશોવીર ! બ્રહ્માએ તારું નામ ચંદ્ર પર લખવા ધાર્યું પરંતુ તારા નામના શરૂઆતના “ બે અક્ષરો ” જ ભુવનમાં સમાતા નથી

प्रकाश्यते सदा साक्षाद् यगोवीरण मन्त्रिणा ।

मुखे दन्तद्युता ‘ब्राह्मी’, करे श्री स्वर्णमुद्रया ॥

(—ઉપદેશસાર, કીર્તિકૌમુદી)

न माघ श्लाघ्यते कैश्चिद्, नाभिनन्दोऽभिनन्द्यते ।

निष्कल कालिदासोऽपि यगोवीरस्य सनिधौ ॥

(—કવિ સોમેશ્વર કૃત કીર્તિકૌમુદિ, સર્ગ ૧, શ્લોક ૨૬)

—પ્રબંધ ચિંતામણિ, પ્રાં ૪, પ્રબંધાવળી . લૂણિગ—વસહિ—

પ્રબંધ, પ્રબંધકોશ—પ્રાં ૨૪, ઉપદેશતરંગિણી તરંગબીજો)

૩. મત્રી યશોવીર (ધાકડ—શ્રીમાલી)

(૩) મત્રી યશોવીર—તે જલોરના રાજા ઉદયસિંહ ચૌહાણનો મહામાત્ય હતો, અને હું સાધ્ય વશના મત્રી ઉદયસિંહ શ્રીમાલીનો પુત્ર હતો. જલોરના રાજા ઉદયસિંહનો મત્રી હતો

(—પ્રકાં ૪૫—નં ૧ હું સાધ્યવશ પૃં ૩૮૧)

મત્રી દેવપાલ, ધનપાળ—

જલોરના રાજા ઉદયસિંહ (સ ૧૨૬૨ થી ૧૩૦૬)નો મહામાત્ય દેવપાળ નામે હતો. સં ૧૨૬૫ માં વાયડગચ્છના આં જિનદત્તસૂરિએ તેના પુત્ર ધનપાળ માટે “વિવેકવિલાસ” રચ્યો.

(—પ્રકાં ૪૩ પૃં ૭૫૨)

નરપતિ—તે ધારાનગરીના આસ્રદેવ શ્રાવકનો પુત્ર હતો. તેણે સં ૧૨૩૨ માં આણહિલપુર પાટણમાં “નરપતિજયચર્યા” નામે જ્યોતિષનો ગ્રંથ રચ્યો.

મત્રી આમઠ, આલ્હાદન-

તે ગસ્લક્રમના મત્રી વાધૂનના વશમાં સં ૧૨૯૬ માં થયા હતા. (-પ્રકં ૩૫, પૃં ૫, પ્રકં ૪૧, પૃં ૬૭૫)

દહનપાત્ર આબૂ, જિનદાસ

શેઠ આબૂ અને જિનદાસ થરાદના રહેવાસી શ્રીમાળી ભાઈઓ હતા અને મત્રીઓ હતા. શેઠ આબૂને 'પશ્ચિમનો માઠલિક' એવું "બિરુદ" આપવામાં આવેલું, તેથી તેની એ રીતે પ્રસિદ્ધિ હતી તેણે સં X X Xમાં શત્રુજય વીર્યનો હારી પાળતો યજ્ઞાસથ ઠાઠયો જેમાં ૩૬ જૈનાચાર્યો, અને બીજા સાધુ, સાધ્વી, આવક, શ્રાવિકાઓની મોટી સંખ્યા હતી. સાથે ૭૦૦ દેરાનુરો, ૬૦ પાલખીઓ, ૪૦૦ ગાજ, ૭ પાણીની પરખો, ૪૦ જલવાહી પાઠા, ૧૦૦ કંઠોઈઓ, ૧૦૦ રસોઈયા, ૧૪ છુહારો અને એ હિસાબે જ માલી વળિલી, ઘાડા, બગલ છત્ર, દુકાનો વગેરેનો મોટો રસાલો સાથે હતો. મત્રી આબૂએ આ સંવત્ર ૧૨૮૨માં સોનામહોર વાપરી

તેણે ૩૬૦ જૈનોને પોતાની જવા સહર્ષિક જૈન બનાવ્યા. તેણે ૩ કરોડ ટકા ખરચીને અથશકારો સ્થાપિત કર્યાં સોનેરી શાહીથી સર્વ જિનાગમે તેમજ કાગી શાહીથી બીજા અથા લખાવ્યા. દેરાનુરો જાણાવ્યા. તેણે એ રીતે ધર્મકાર્યમાં કરોડો રૂપિયાનું ધન વાપર્યું.

સં આબૂ "સાધર્મિક ભક્તિમાં એકો" મનાતો હતો. એક વાર મહાવજડનો મત્રી ઝાઝણુ તેના સાધર્મિક ભક્તિની પરીક્ષા કરવા માટે ચૌદસના દિવસે જ ૩૨૦૦૦ યાત્રિકોને સાથે લઈ થરાદ આવ્યો. એ જ દિવસે આબૂને પૌપધ-ઉપવાસ હતો. તેના ભાઈ જિનદાસે ૩ કલાકમાં બધી તૈયારીઓ કરીને સૌને સોના ચાદીના યાગમાં જમાવ્યા, અને સૌને જાઓ લેત આપી શણગાર્યા.

મત્રી ઝાઝણુ તો તેની આ વ્યવસ્થા જોઈ અચળ પાની શરમાઈ ગયો. તેણે શેકના પગમાં પડી માફી માગી અને તેની સાધર્મિક ભક્તિ માટે પૂજા પ્રશંસા કરી. (-પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૧૬-વાઝણ)

શેઠ આજુ બહાદુર લડવૈયો હતો તે રણમેદાનમાં હજારોને પૂરો પડતો પરંતુ “સામાયિકમાં” ઘેસે ત્યારે મન, વચન, કાયા ઉપર પૂરો કાબૂ રાખી, સાધુ જેવો સચમી બની, એક નિષ્ઠાથી સમભાવમાં રહી શકતો.

(-૫ રત્નમંદિરની ઉપદેશ તરગિણી, તરગ : ૩, પદ્માવલી-સમુચ્ચય ભા. ૨, પુરવણી પૃ. ૨૩૨, અથપ્રશસ્તિ, જૈન સત્યપ્રકાશ, કં. ૧૫, પૃ. ૧૦૮)

(૧) દુઃસાધ્યવશ (પહેલો)

૧ મત્રી ઉદયસિંહ-તે ધર્મકર્તવ્યનો શ્રીમાલી હતો જલોરમાં રહેતો હતો ૫ ડેરક ગચ્છના આં યશોભદ્રસૂરિની પરપરાના આં શાલિસૂરિનો પરમ “ઉપાસક” હતો જલોરના રાજા સમરસિંહના પુત્ર ઉદયસિંહ (સં ૧૨૬૨ થી ૧૩૦૬) ચૌહાણનો માનીતો મત્રી હતો તેને ઉદયશ્રી નામે પત્ની હતી, અને યશોવીર નામે પુત્ર હતો, તેણે શત્રુજય તથા ગિરનાર વગેરે તીર્થોની યાત્રા કરી હતી તે દાનવીર, શૂરવીર અને ધર્મવીર હતો તે દુઃસાધ્ય કામને સુસાધ્ય બનાવતો હતો એ રીતે અજોડ સાહસિક હતો રાજા ઉદયસિંહે તેના આ ગુણોથી પ્રસન્ન થઈ તેને ‘દુઃસાધ્ય’નું માનવતું “ગિરુદ” આપ્યું હતું.

૨ મત્રી યશોવીર-તે પણ રાજા ઉદયસિંહ ચૌહાણનો મત્રી હતો તેને સુહાગદેવી નામે પત્ની અને કર્મસિંહ નામે પુત્ર હતો તેમાં લક્ષ્મી અને વિદ્યાનો સુમેળ હતો.

પ્રતિષ્ઠા--

તેણે સં ૧૨૪૫ના વૈશાખ વદિ પને ગુરુવારે આખૂ તીર્થમાં વિમલવસહિમાં પોતાના તથા “પોતાની માતા”ના કલ્યાણ માટે એક દેરી બનાવી, તેમાં ૨૪ જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી સં ૧૨૯૧માં હુણિગવસહિમાં પોતાના કલ્યાણ માટે ભં નેમિનાથની, પોતાના “પિતાના” કલ્યાણ માટે ભં સુમતિનાથની દેરીઓ બનાવી, પ્રતિમાઓ ભરાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી સં ૧૨૮૮ના જેઠ સુદિ ૧૩ને

બુધવારે માદડી ગામમાં પઠેરક ગમ્મજનું જિનચૈત્ય બનાવી, તેમાં પઠેરક ગમ્મજના આઠ શાલિસૂરિના હાથે “સઠ શાતિનાથની પરિકર વાળી પ્રતિમા અને જિનમુગલ વગેરે ભરાવી, પ્રતિષ્ઠા કરાવી.”^૧

મત્રી યશોવીર પોતાના પ્રતિમા લેખોમાં પોતાને ‘કવીન્દ્રબધુ’ બતાવે છે, તો સભવ છે કે તેને “કવીન્દ્ર” બાઈ હોય અથવા મહામાત્મ્ય વસ્તુપાલનો હર્માજ છું હોવાના કારણે એવું વિશેષણ વપરાતું હોય.

(—અર્બૂદ પ્રાચીન જૈન લેખ સંકલ્પ, લેખાક ૧૫૦, ૧૫૧ ૩૫૬, ૩૬૧ જૈન સત્ય પ્રકાશ, કં ૨૨, પૃ ૫૪૪)

બુદ્ધિબલ—

યશોવીરની યશસ્વિતાના એક યાદગાર ઘટના આ રીતે બની હતી.

એક નાગડે બ્રાહ્મણ ત્રણ દિવસનો જૂખ્યો હતો. તેણે એવી પ્રતિજ્ઞા કરી કે, “મત્રી યશોવીર મને આજે કરજો ખવડાવે, તો જ તેને છવતો છોડીશ, નહિતર તેને મારી નાખીશ.” આવો દંડ સહ્ય કરી, તે યશોવીરની ધારાગિરિ નામની વાનિકામાં ગયો.

આ તરફ પઠેરકગમ્મજના આઠ ઈશ્વરસૂરિઓ પોતાના જ્ઞાનથી આ પ્રતિજ્ઞા વિશે તણીને મત્રીને તે જ દિવસે બપોરે કરજો લઈ તેજ વાડીએ મોકલ્યો. મત્રીએ નાગડનું સ્વાગત કરી તેને કરજો જમાડ્યો. આ સ્વાગતથી નાગડ ઘણો જ પ્રસન્ન થયો. તેણે મનમાં ગાઠ વાળી કે “મારું નસીબ બુદ્ધી બલ, તો હું અવસર આવતા મત્રીને આનો સારો બદલો આપીશ.”

સમય જતા નાગડે બ્રાહ્મણોગથી ગુજરાતમાં રાજા વીસલદેવ (સં ૧૨૬૪થી ૧૩૧૮)નો ઠીકરણ મહામાત્મ્ય જન્યો. એક સમયે વીસલદેવે રાજા ઉદયસિંહને હુકમ કર્યો કે, “રાજનજશણું ધરો” રાજા ઉદયસિંહે નાગડો બાગડો કહીને હુકમને પૂતભરી કાઢ્યો. આથી મત્રી નાગડે સૈન્ય સાથે બહાર આવી, સુદર સરો

૧ એસ્તુપુરાથી પશ્ચિમે ૨ માર્હિસ અને શુકાભામેતરાથી ૩ માર્હિસ પર માદડી ગામ છે આજે અહીં ઉપાસ્ય કે મંદિર નથી, તેમજ કોઈ માવજનુ પર પણ નથી.

વરના કાઠે પડાવ નાખ્યો. તેણે તરત જ જલોર પર હુલ્લો કર્યો તેણે ટંકશાળ વગેરે તોડી નાખ્યા, અને તે છ મહિને દડ લઈ ગુજરાત પાછો ગયો.

આમ હોવા છતાં રાજા ઉદયસિંહ નાગડ માટે ‘ નાગડો ઝાગડો ’ શબ્દનો જ ઉપયોગ કરતો હતો. એ વિશે તેના કાને વાત આવી, એટલે મંત્રી નાગડ મોટું સૈન્ય લઈ ફરીવાર જલોર ઉપર ચડી આવ્યો. તેણે “ વાઘરા ” સ્થાને સૈન્યનો પડાવ નાખ્યો રાજા ઉદયસિંહ તો આ મોટું લશ્કર જોઈ ગભરાઈ ગયો. તેણે મંત્રી યશોવીરને આજ્ઞા કરી કે “ નાગડને જે જોઈએ તે આપ, ને પાછો રવાના કર જીવતા રહીશુ તો સારા વાના થશે.

મંત્રી યશોવીર ગપોરના સમયે તેની છાવણી તરફ ચાલ્યો ત્યારે ખીજડાના ઝાડ ઉપર ચડીને બેઠેલા એક ચારણે મંત્રી યશોવીરની મશ્કરી કરી મંત્રીએ તે તરફ લક્ષ આપ્યું નહીં તે તો સીધો મંત્રી નાગડ પાસે ગયો અને કહ્યું કે, “ અમે લડવા તૈયાર છીએ માટે જલદી સામે આવો.”

મંત્રી નાગડ મંત્રી યશોવીરનું બહાદુરીભર્યું “ આમ ત્રણ ” સાલણી, વિચારમ પડ્યો અને તેની હિંમત માટે આ કોણ છે ? તે વિશે વિચાર કરવા લાગ્યો. મંત્રી યશોવીર તો ઉપર મુજબ કહીને પડાવથી ચાલ્યો જતો જ હતો ત્યારે નાગડે પૂછતાછ કરતાં જણ્યું કે, “ આ તો તે જ મંત્રી યશોવીર છે, જેણે મારા ઉપર ઉપકાર કર્યો હતો ” નાગડને તેના પ્રત્યે માન ઊપજ્યું અને તેણે યશોવીરને પાછો બોલવવા માણસો મોકલ્યા.

માનવતા

મંત્રી નાગડે મંત્રી યશોવીરને જણાવ્યું કે, તું મને ઓળખે છે ? જેને તે અમુક દિવસે તારી ધારાગિરિ વાડીમા કરબો ખવડાવ્યો હતો, તે જ હું નાગડ આજે ગુજરાતનો મહામાત્ય છું “ તે કરેલો ઉપકાર હું હજી ભૂલ્યો નથી હું તારા માનમા યુદ્ધ કરવાનું બધ રાખું છું તારા રાજાને કહેજે કે હવેથી તે જેમ તેમ બોલે નહીં હું આજે જ ગુજરાત તરફ પ્રયાણ કરું છું ”

મત્રી નાગડે મત્રી યશોવીરને આમ કહી બહુમાનમાં વસ્ત્રો પહેરાવી, સત્કાર કરીને રવાના કર્યો. પાછા ફરતા બીજા ઉપર બેઠેલા તે ચારણુ વાત સમજી ગયો તેણે મત્રી યશોવીરની પ્રશંસા કરી, ત્યારે યશોવારે તને તેજ વસ્ત્રોનું દાન કરું રાજાએ મત્રી યશોવીરને તેની આવી યશસ્વિતા માટે જૂન ગૌરવ અનુભવી આશ્ચર્યથી આપી સત્કાર કર્યો.

મત્રી યશોવીરે બલોરના મોનગઢની તળાટીમાં રહેલા ચંદન વસુદેવના શં મહાવીરસ્વામીની પ્રતિમા ભક્તિથી પ્રતિષ્ઠા કરાવી આ પ્રતિષ્ઠા ઉત્સવમાં અનેક જૈનચાર્યો પધાર્યા હતા.

આં વાદિદેવસૂરિની પરંપરાના ૪૪ માં આં જન્મમજલ સૂરિ તથા રાજજમ્બુના અલંકારસમા વિદ્વાન ૧૪મા આં માણેક ચંદ્રસૂરિ વગેરેએ મત્રી યશોવીરના પ્રશંસાત્મક શ્લોકો બનાવ્યા.
(પ્રકર ૪૫ પૃ. ૩૭ પ્રકર ૪૧ પૃ. ૫૬૧)

એકવાર રાજા ઉદયસિંહે મુદરસરોવર પાસેના સિરાણા ગામમાં રાત રહેલા બાઘશાહના મલિક બાઈબુકને મારી નાખ્યો. આથી દિવ્દીનો બાઘશાહ તેનો બંધો લેવા સં ૧૩૧૦ના મહા સુદિ ૫ ના રોજ મોનગઢ આવ્યો. તે રાજા પાસેથી ૩૬ લાખ પાણી (સીંકા)નો દંડ, તેમજ બાન તરીકે મત્રી યશોવીરના પુત્ર કર્મસિંહને લઈ ચાલ્યો ગયો.

બાઘશાહે બલોરનો નવો ગઢ બનાવ્યો અને રાજાએ રાજમહેલમાં કર્મસિંહને 'રામશયન' આપ્યું. (-આં જિનભદ્રસૂરિની પ્રબંધાવલી)

✽

૩ કર્મસિંહ

(૨) દુઃસાધ્યવશ-(બીજો)

શ્રીમાણાષ્ઠોત્તિમૂલમિચ્છિત્તેલોક્કમસુજ્જાન્તિ ।

વૈશોડ્ધિપ્રકટ સદૌપધિનિધિઃ શ્રીવર્ધનના પ્રમુ ॥

(-શ્રીપ્રશસ્તિ સમ્રાટ, ભા. ૨ પ્રકર ૧ ન ૧૬ ન ૨)

જેમ ઓસવાલ 'લોપાલ' કહેવાય છે, અને પોરવાલ 'એકડમલ' કહેવાય છે, તેમ સભવ છે કે, ધર્કટ શ્રીમાલી "કટારવીર કે હુ સાધ" કહેવાતા હોય? આ હકીકત પ્રબલધર્મોશની પ્રશસ્તિ ઉપરથી સમજાય છે

૧ બખ્ખક-તે કટારવીર હુ સાધવશનો હતો તેને સત્તાન થતા તેણે યુવાનમા જ બ્રહ્મચર્યવ્રત સ્વીકાર્યું, તેથી તેનું જીવન સાધુ જેવું પવિત્ર લેખાતું હતું આથી તે સાધુબખ્ખક તરીકે વિખ્યાત હતો

૨ ગુણદેવ-તેનો જન્મ સવાલક દેશમા થયો હતો રાજા-મહારાજાઓ પણ તેનું બહુમાન કરતા, તેણે બખ્ખુલીપુરમા ઘણા જૈન દેરાસરો કરાવ્યા

૩ નૂનકે

૪ સાલક-તે સ્થિર બુદ્ધિવાળો હતો

૫ જગત્સિહ-તે દોલતાબાદનો કરોડપતિ વેપારી હતો, ઉદાર પણ હતો તે તપગચ્છના ભટ્ટારક દેવસુંદરચૂરિનો ભક્ત હતો, એક અથપ્રશસ્તિમા તે સાધુ જગત્સિહને ઓસવાલ તેમજ માધુમુખ્ય બતાવ્યો છે (-પ્રશં ન ૯૬) એમ તેની ઓસવાલ કે શ્રીમાલી જાતિ વિશે શકા ઉદ્ભવે છે તેને શ્રીદેવી નામે પત્ની, તથા મહાણુસિહ અને સાધુ પદમસિહ નામે પુત્રો હતા તેના ઘર દેરાસરમા રત્નની અદ્ભુત જિનપ્રતિમા હતી તેણે ૩૬૦ જૈનોને મદદ કરી, વેપાર દ્વારા પોતાના જેવા જ કરોડપતિ બનાવ્યા આ કરોડપતિ જૈનો તરફથી દર સાલ એકેક દિવસ મોટી-પૂજા, સાધર્મિકવાત્સલ્ય, અને સદાપૂજા વગેરે નિરતર ચાલુ રહેતા એકેક દિવસના સાધર્મિક વાત્સલ્યમા ૭૨૦૦૦નો ખર્ચ થતો આ સાધર્મિક વાત્સલ્યમા તે સૌને વહિયાત, વાદ્ વખારિયા અને પૂજ્ય યતિઓની ભક્તિનો મોટો લાભ મળતો હતો

પ્રતિજ્ઞાપાલન

એકવાર બાદશાહે શેઠ જગત્સિહને કેદમા પૂર્યો, પણ તેને હમેશા સામાયિક કરવાની પ્રતિજ્ઞા હતી શેઠ જેલરને રૂા ૫૦)ની

૨૪મ આપી શેજ સામાયિક કરતો હતો. આ રીતે તે પોતાના ધાર્મિકનિયમોનું અચૂક રીતે પાલન કરતો.

સઘસંજિત

તપાગમ્મના ૪૮મા આં સોમતિલકસૂરિ (સં ૧૩૭૩ થી ૧૪૨૪) વિહાર કરતા કરતા એકવાર દોહતાબાદ પધાર્યા. તે પોતાના પરિવાર સાથે શેઠ જગતસિંહના-ઘર-ઢેરાસરે રજાન કરવા આવ્યા. શેઠે પણ ત્યાના શ્રીસઘને એકઠો કરી, સૌની સાથે ગુરુદેવને વડન કમુ અને ૭૦૦ પેઠણી વસ્ત્રો ગુરુદેવની સામે ધરી ગુરુદેવને વહોરવા વિનતિ કરી આચાર્યશ્રીએ “કીતહોય”ના કાશ્વે “નિરપૃહભાવે” એક મુહપત્તિ પણ લીધી નહીં. આથી શેઠે ગુરુદેવના આ ત્યાગથી આશ્ચર્ય પામી, સઘને આ ૭૦૦ વસ્ત્રોની પહેરામણી કરી, અને સઘને ૭૦૦ સોનામહોરના તાબૂલ આપ્યા, દિલ્હીનો ૨૦ મો બાં મહમ્મદ તુમલખ પણ શેઠનું જહુમાન કરતો હતો.

૬ મહલ્લાસિંહ-તે છ રજાનોનો પોષક હતો. ૪૬ મા ભં દેવમુંદરસૂરિ અને ૫૦મા ભં સોમસુદરસૂરિનો ભાગ્ય આપક હતો. જ્ઞાતિએ પેરવાઠ હતો તેની સર્વત્ર સત્કવાદી તરીકેની ખ્યાતિ હતી તે દેવગિરિને બહોલે વિશેષત દિલ્હીમાં જ રહેતો હતો.

તેણે એક દિવસ મોટી જુઘાર્યા કરી, જેમાં છ રજાનો તથા ૮૪ ગમ્મના સવ સાધુ-સન્યાસીઓને આમંત્રિત કર્યા હતા. તેણે મુકરર દિવસે ૮૪૦૦૦ ટકા ખરચી, સૌને પરિધાપનિકા વગેરે કર્યા તેણે આ પ્રસંગે પૂજ્ય ગુરુદેવોને પધારવા વિનતિ કરી હતી. ૫૦ ગુરુદેવની આજ્ઞાથી ૫૦ દેવમગલગણિ, (મકં ૪૫, પૂં ૨૬૦) દિલ્હી પધાર્યા, પણ એ ઉત્સવના બીજે દિવસે પહોંચી શક્યા. આથી મહલ્લાસિંહે તેમનો બીજે દિવસે ‘નગર પ્રવેશ મહોત્સવ’ કર્યો અને સાંઘોસાંઘ “લધુ સઘપૂજા” પણ કરી. તેણે તેમાં ૫૬૦૦૦ ટકા ખરચ્યા હતા.

(—આં ૨૧શેખરસૂરિ કૃત ‘આદ્યવિધિ કૌમુદી,’
મકાશ ૫, પૂં ૨૦, ૨૧, વિંસં ૧૫૦૬)

એક દિવસે કોઈ માણસે દિલ્હીના ૨૧મા બાદશાહ ફિરોજશાહ

તુલ્યતાના ધન લ લેયાં. કે, “ મહાભુસિ હ પાસે રૂ. ૫,૦૦,૦૦૦ની પૂછ છે તે બહુ ધનવાળો છે તેને દડીને ધન પડાવી લેવા જેવું છે ” બાદશાહે મહાભુસિ હને બોલાવી પૂછ્યું કે, ‘ તારી પાસે કેટલું ધન છે ? ’ મહાભુસિ હે જવાબ આપ્યો કે ‘ હું કાંતો જવાબ આપીશ ?

બીજે દિવસે તેણે કાગળ ઉપર હિસાબ માડી, પોતાના ધનની ગણતરી કરી અને બાદશાહને કહ્યું કે, ‘ મારી પાસે ૮૪ લાખનું જૂનું નાણું છે ’ બાદશાહ તેના આ પ્રકારના સાચા બોલાપણથી ખુશ થયો બાદશાહે સ્વયં ૧૬ લાખ નાણા રાજ્યની તિબ્બેરીમાથી આપીને, તેને કરોડપતિ બનાવ્યો પોતાના રાજ્યમા કરોડપતિ વસે છે, તેનું ગૌરવ લેતો બાદશાહ તેને ઘરે ગયો, અને તેની હવેલી ઉપર પોતાના હાથે કોટિધ્વજ ફરકતો કર્યો, બાદશાહે તેના પરિવારનું તેમજ પૂજ્ય મુનિવરોનું ભારે સન્માન કર્યું (—પ્રકં ૪૪ પૃં ૪૬)

મહાભુસિ હે લોકોને પુષ્કળ દાન આપી, પોતાને મળેલી ‘ કોટિધ્વજ ’ની પદવી સફળ બનાવી

તેણે મલધારગચ્છના આં રત્નશેખરસૂરિને દિલ્હીમા પોતાની વસતિમા પધરાવ્યા, અને આચાર્યશ્રીએ પણ સં ૧૪૦૫ના જેઠ સુદિ ૭ના દિવસે તેની વિનિતિથી ત્યાં પ્રબધકોશ (—ચતુર્વિંશતિપ્રબધકોશ) નામક ગ્રંથની રચના કરી (—પ્રબધકોશપ્રશસ્તિ, ઉપદેશ તરગિણી, તરગ ૨, ઉપદેશસાર સટીક, ઉપં ૬, ૧૦, ૫૬, ચાલુ

જૈન ઇતિહાસ પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૩૭)

૭ સાધુ પદ્મસિ હ—તે સાધુ જગતસિ હનો મોટો પુત્ર હતો મહાભુસિ હનો ભાઈ હતો, તે પણ મોટો દાની હતો તેને પુણ્યશ્રી નામે પત્ની હતી, અને રાજૂ નામે પુત્રી હતી સાધુ પદ્મસિ હે સાધુ નરપતિનો પુત્ર સાધુ ગોલા, તેના પુત્ર આશાધર સાથે રાજૂને પરણાવી હતી

૮ સઘપતિ આશાધર, પત્ની રાજૂ—તેઓએ તપગચ્છના ભં દેવમુંદરસૂરિ (સં ૧૪૨૦ થી ૧૪૬૫)ના ઉપદેશથી શત્રુજય મહાતીર્થમા ૨૪ જિનાલયો, તથા બલાત, સોજિત્રા, કાવીતીર્થ,

દીવા (દીવાલા) કાથીદેવનગર (કાથસળી), અલ્પહિલપુર
પાટણ અને બાલાસરમા જિનાલમે કરાવ્યા, તથા જ બૂદીવપન્નતિની
પ્રતિ લખાવી. (—જૈન પુ. પ્ર. સમ્રાટ પ્રશ. નં. ૬૬,
જૈનધર્મિ. પ્રક. ૪૫ પૃ. ૨૮૬, ૨૬૦,
કં. ૬, પૃ. ૩૮૭, પ્રક. ૫૬ કાવીતીર્થ)

શ્રેષ્ઠ જોડકાનો વશ

૧ સ. જોડકા—તે મ ઠોર(મ ઠોવર)નો રહેવાસી ઓસવાલ
જૈન હતો.

૨ વેમ્હા

૩ પારસ—તે “ સાધુપારસ ” નામથી વિખ્યાત હતો તેનું બીજું
નામ પદ્મદેવ પણ મળે છે તેને પદ્મા નામે પત્ની હતી, તથા ૧ સોહી,
૨ દેગા ૩ દેશલ, અને ૪ કુલધર એમ ચાર પુત્રો હતા. નાના કુલધરને
પદ્મશ્રી નામે પત્ની તથા પાંચ પુત્રો હતા. જેઓએ સ. ૧૩૭૮માં
વિમલવસહિની જગતીમા જ. નેમિનાથની ધર્મધોષગમ્મતા ૧૬મા
આ. જ્ઞાનચંદ્રસૂત્રિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. (પ્રક. ૩૫ પૃ. ૪૨)

૪ દેશલ—તે આબૂ ઉપરના ઉબરણી ગામમાં રહેતો હતો. તેને
દેમતી નામની પત્નીથી (૧) ગોશલ (૨) ગજપાલ અને (૩)
સીમ તથા માર્છી નામની પત્નીથી (૪) મોહન, અને (૫) સોહન
એમ પાંચ પુત્રો હતા. સ. ૧૩૭૮માં દેશલે શત્રુજય, ગિરનાર, સામીર,
ખલાવ અને વજેરે ચાવ વીરના મોટા માત્રાસ લ કાઢ્યા, તેણે કુલ
૧૪ સંઘ કાઢ્યા હતા તેણે કે. ૧૯૫૪ વર્ષમાં દેશસરો જ પાળ્યા હતા.
સ. ૧૩૭૮માં દેશલના મોટા પુત્ર ગોશલને શુભદેવી પત્નીથી ધરણસિંહ
અને કુદપાલ નામે પુત્રો થયા. ધરણસિંહને પાપલ દેવાંથી વીજઠે
ખીમો સમરસિંહ, વિજપાલ નરપાલ અને વીરધવલ એમ છ પુત્રો
તથા નાગલદેવી નામે એક પુત્રી હતી આ છ ભાઈએ સ. ૧૩૭૮માં
વિદ્યમાન હતા એ સૌમા વીજ. મોટો હતો. તે ભારે
યશસ્વી હતો. તને વીરકુલદે અને પાપલદે નામે બે પત્નીઓ હતી.

૧ દેશલદેવ ઓસવાલ વશમાં સ. ૧૦૫૫ અને ૧૦૫૬ થયા છ
તે આ દેશલથી જૂદા સમજાવા. (—પ્રક. ૩૫ પૃ. ૧૬)

“ શ્રીદેગલ સુકૃતપેગલવિત્તકોટિ

ચન્નચતુર્દગજગજ્જનિતાવદાત ।

ગત્રુજ્જચપ્રમુખવિશ્રુતસપ્તતીર્થ—

યાત્રાશ્ચતુર્દગ ચકાર મહામહેન ॥”

૫ લીમ—તેને હાસલદેવી નામે પત્ની હતી

૬ મહાણુસિહ—તેને મયણુડલા પત્ની, તથા લાલિગ, સિહ અને લાખો એ ત્રણ પુત્રો હતા

૭ લાલિગ—લાલિગનુ બીજુ નામ લાલા અને લલ્લ પણ મળે છે આ લાલિગ વગેરે ત્રણ, તથા ગોશલના પૌત્રો વીજડ વગેરે છ એમ નવ ભાઈઓએ મળીને સં ૧૩૭૮ના જેઠ સુદિ ૬ ને એમવારે વિમલવમહિનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો ધર્મઘોષગચ્છના પરમ-શાન્ત આં અમરપ્રભના શિષ્ય શુદ્ધ ક્રિયાકારક સિદ્ધાન્તવેદી અને સમર્થ ઉપદેશક ૧૬મા આં જ્ઞાનચંદ્ર પાસે ભં આદિનાથની પ્રતિષ્ઠા કરાવી (પ્રકં ૩૫ પૃં ૪૨, પ્રકં ૩૮, પૃં ૨૮૨)

૮ નરપાલ—તેણે સં ૧૩૮૪મા આં જ્ઞાનચંદ્રના હાથે ભં નેમિનાથની પ્રતિષ્ઠા કરાવી

(અર્ધૂદ પ્રાચીન જૈન લેખ સદોહ, લેં ૧, ૬૨ વિગેરે લેખો, ઉપદેશસાર સટીક, ઉપં ૫૨, પ્રં ૩૫ પૃં ૪૨)

લોઢા વશ:—

અમે પહેલા (પ્રં ૪૪ પૃં ૫૩) સાહસી ભૈરવ દાનજીનો પરિચય આપ્યો છે ભૈરસિહ લોઢા ચૌહાણુ એસવાલ અને તેના ભાઈ રામસિંહ લોઢા ચૌહાણુનો વિશેષ પરિચય ભાટ કવિઓના દૂહામા આ પ્રમાણુ વિશેષ મળે છે

૧. બદીવાન છોડાવનાર ભૈરસિહ લોઢા

અસુર સેન દલ સભરી આઈ, બાધી મુગલા બદી ચલાઈ
અહુ સમ પરજ (પ્રજ) કરે પુકાર, કીધા ચરિત કીસૌ કરતાર ॥ ૧ ॥
જગડ, લીમ, જગશી નહીં, સારગ સહજ તન,
વાહરે ચઢી ડાહાતણા, મહિ ભૈર મહિવન ॥ ૨ ॥

મૃગનેણી મતી ઝોદ કે, પશ્વસી 'પાલી' બાઈ,
કે 'લોહા' તુમની ઉભરે કે ખુરસાણુ વિકાઈ ॥ ૩ ॥

છંદ

ખુરસાણુ કાણુલ હિસહ ખવહિ, એક ફસન બરસયે,
અસવરે ચૌ મુલતાન લીજે, કરળ થોડી કખમે,
ખટહટ્ટે કોલ દુરગ પાલી, ધરા આસપતિ ધાવયે,
પુનીવત સારગ પછે ભૈરુ, "બહુત બદી છુડાવયે" ॥ ૧ ॥

બડ મુહુ તે બૈ ભતિ બખા, કૌન વાહર આવય
ફીરી રાજ કવરી વાટ હાલે અમહ કોણુ છુડાવયે,
અહી વાત અવિચલ રીયે 'લોહા' સીખ સચીગાં લાઈવ
પુનીવત સારગ પછે ભૈરુ, બહુત બદી છુડાવયે ॥ ૨ ॥

બાલણી વીણાણી પવણી સારી રે અસીસા બતિ ધણી,
લખ બરસ" લોહા પામ કાયમ, કિત્તિ ચહુખદી તુમ તણી,"
સચીયા મુહુત નિવાણુ નિશ્ચલ, બાણુ મુજય મુલાઈવિ,
પુનીવત સારગ પછે ભૈરુ, બહુત બદી છુડાઈવિ ॥ ૩ ॥

વીણવીણે બાસક માય પાખે એક રણમે રહવડે,
પીડી ને લોહ પ્રલોભિ લી ? ઠરાયે કહુ દિસિ ઠરે,
મેલીયા તે આસવાલ ઉઠીવત, સીખ ફીપણુ લખિ,
પુનીવત સારગ પછે ભૈરુ, બહુત બદી છુ ઇયિ ॥ ૪ ॥

કવિત

છુડાઈ સળ બદી બવની, અખીયાત ઉભારી,
અલવરી ગદી સૌ કરે, ઉભર્યા, સિપતિ સહુ કરે તુહારી,
'તું સારગ દુસરા' કુની સકહે સધારી,
બડ ભૂપતિ ડગીયા, અચલ અખિયાત ઉભારી
મતિદીણુ મુગલ મળ (વૃન્ન) બદીયો, છાયાતર ધર તૌ ધરા,
ભૈરવા ! તરોવર તું પાખે, પછિતાવે પંખી ખરા, (૩)

તુજ ખીણુ અસુર અનત સક નહિ કોઈ માને,
 તુજ ખીણુ પાત કુપાત, ભલા કો ભેવ ન જાને,
 તુજ ખીણુ બદી બદીજાત કાખીલ ન બહોડે,
 તુજ ખીણુ ચાડી કરે, ચાડકે નાક ન ફેડે,
 ભણી સીંહુ તુજ ખીણી દાન ગૌ, કછુ ન ખાત દીસે ભલી
 ભેરવા ? આવ ઇક વાર તું, ઇતિ અનીતિ અલવર ચલી ! (૪)
 પ્રથમ રમી ચૌહાણુ ખસ, જિસ હુવો હમીરા,
 હુ જે ખીલચી (ખીચી) સાહી, જાસ માકુર બજારા,
 તી પીછે પેરોજ ચઢ બિમલુખા દલ કુટચો
 બહુ રાણુ ભૂ ગઈ, સાહી મહમુદ અહુટચો,
 અવશાન અતી આયો ન કો, પતિશાહ પરગટ કહું,
 ભેરૂ નરિંદ્ર સાભરી (સાભર) ભણુ તુવ જશ કરી કકણુ બહુ (૫)

*

૨. ભેરૂસિ હના ભાઈ રામસિ હ લોઢા (ચૌહાણુ)

નેક નીજરી કરૈ સાહી આલમ, રામ ચ્યારી પતિ સાહા માલિમ
 બહતરી પાલ મેત્રાત વસાવૈ, “રાજકુલી નિત સેવા આવૈ” (૧)

છંદ

સેવૈ કછવાહા, ભેધક, બદો, ભારથ, ભેગૈ ભીછ ભલા,
 નિર્વાણુ, ચૌહાણુ, ચ દેલ, સોલકી, દેલ્હ નિશાન જિકે હજલા,
 બડગુજર, ઠાકુર, છેછર, છીલર, ગૌડ, ગોહેલ, મહેલ મીલી,
 દરબારી તુહારૈ રામ નરેસુર, “સેવૈ રાજ છત્રીસ કુલી” (૧)
 જે તુંવાર, તાર, પવાર, સોઢા, સાખલા ખીચી, સોનગરા,
 રાઠૌડજી કે રાયબદા રાવત, સ્વામી કામી સઆમ ખડા,
 જે રાવલ રાજ રાણુ, રાજવી, કોડી કલા મહલિક મીલી,
 દરબારી તુહારૈ રામ નરેસુર “સેવૈ રાજ છત્રીસ કુલી” (૨)
 ભુમીયા, ભૂપતિક રાય મહાભડ, તે દીસે દરબારી ખડા,
 જે બલણુ ભટ દિવાણુ દરસણુ, જગાતિ હુંજિદાર ખડા,
 જે મગણુ ગીત કરૈ કખી, માહી ‘મહાજન’ મેલ મીલી,
 દરબારી તુહારૈ રામ નરેસુર, “સેવૈ રાજ છત્રીસ કુલી” (૩)

જે મીઠ, મીઠા, સીંઠદારત, ખોખ, ખાન, સુખીક, દુરેક, દુચ્ચા, ખાખદા, મલિક જુમેર, મુકદ્દમ, જવાન, પઠાણ, મુગલ બચા, જે જામ, લગા, બહોચ, હજસી ખેડ, ખત્રી, જનુ મેલમીલી દરબારી તુકારૈ રામ નરેસુર, “સેવૈ રાજ છત્રીશ કુલી” (૪)

(વિં સં ૨૦૦૪મા કોમસિદ્ધ મોં રાઠોઠે કરેલ

‘ઓસવાલ કોમનો ઇતિહાસ’ પૃં ૨૦૮ થી ૨૧-૧

ભા’ કવિઓના પ્રાચીન પ્રસિદ્ધ હુકા અને કવિત્ત)

નોંધ —આ કવિત્તમાં આવેલા જમ્બુ વિગેરેનો પરિચય પહેલાં આવી ગયો છે તે આ પ્રમાણે—

૧ જમ્બુ (પ્રકં ૩૮, પૃં ૪૭૭)

૨ લીમ (પ્રકં ૪૫ પૃં)

૩ જગશી (જગત્સિદ્ધ પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૮૫)

૪ સહજનો પુત્ર સમરા-સારમ ઓસવાલ.

(—પ્રકં ૪૫, પૃં ૧૬૨ ૧૬૦)

ઉલ્લેખો મળે છે કે—આબૂ સોનગળ શ્રીમાળીના વશના સ્વકલ્પ પાલ, તથા મત્રી કાંજલુના પુત્રો, તેમજ સોની સાગલ ઓસવાલ વશના સોની ધનદેવ તથા સોની કવીન્દ્ર સમ્રામસિદ્ધ, ખસાવના સોની વાલ્મિકી-રાલ્મિકી અને સં ગુણરાજ વગેરેએ પણ બહુને મુસલમાનોના ત્રાસભાષી બચાવી, ફેલી અને બાન છોડાવ્યા હતા.

(—પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૨૩ ૩૨૪, ૩૩૩ ૩૩૬, ૩૪૬, ૩ ૬)

હોદા વશાવલી :—

૧ શેઠ શ્રીરૂગ—તે હોદા ગોવનો ઓસવાલ જૈન હતા ગુણવાન, રૂપાળો વત્તવો બહુકાર અને મતધારી જૈન હતા.

૨ ધનરાજ—તે બાર મતધારી હતા.

૩ વેશરાજ—તે શીલમતવાળો હતા. તેને (૧) નેઠમલ અને (૨) શ્રીરૂગ એમ બે પુત્રો હતા. મોટા શેઠ નેઠમલને ૧ જીજ્ઞાસાક અને ૨ મલ્લ નામે પુત્રો હતા.

૪ શ્રીરૂગ—તે જિનભક્ત હતા.

૫ રાજપાલ-તેને રાજશ્રી નામે પત્ની હતી. તથા ૧
ઋષભદાસ અને ૨ પ્રેમન નામે પુત્રો હતા રાજપાલ ઉદાર
હતો તેના બંને પુત્રો તત્ત્વના જાણકાર હતા.

૬. ઋષભદાસ-તેનું બીજું નામ રેષા પણ મળે છે તે
રાજમાન્ય, ઘ્યાણુ, અને ધર્મપ્રેમી હતો તેને રેખશ્રી નામે સુશીલ
પત્ની હતી તથા ૧ કુરપાલ અને ૨ સોનપાલ એમ બે પુત્રો
હતા તેણે આગરાના દેરાસરમા લ૦ પદ્મપ્રભસ્વામીની નવી પ્રતિમાની
પ્રતિષ્ઠા કરી સં ૧૬૧૮મા અચલગચ્છના (૫૭ મા) આં ધર્મ-
મૂર્તિસૂરિના ઉપદેશથી “સમેતશિખરતીર્થ”નો છ’રી પાળતો યાત્રા-
સઘ” કાઢ્યો. “પાવાપુરી તીર્થ”નો નાનો સઘ કાઢ્યો.” અને
(૫૮ મા) લ૦ કલ્યાણુસાગરસૂરિની કલ્યાણુકારી દેશના સાલળી
“ચોથુ વ્રત” ઉચ્ચર્યું, ઋષભદાસે સં ૧૫૫૬ના માહ સુદિ પને
ગુરુવારે પોતાનું જ્ઞાનદ્રવ્ય વાપરી આગરામાં ગ્રથભંડાર બનાવ્યો.

૭ સં ૧૬૧૮ કુરપાલ, સોનપાલ—તે બંને લાઈએ રૂપાળા,
અને ધર્મપ્રેમી હતા સમ્રાટ જહાંગીરના મંત્રીઓ હતા તેઓએ
આં ધર્મમૂર્તિના ઉપદેશથી સં ૧૬૧૮ મા “સમેતશિખર
તીર્થ”નો છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો શિખરજીમા જિના-
લયોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો સં ૧૬૨૮મા આગરામા પોષાળ
બધાવી સં ૧૬૨૮ મા મોટા બે જિનાલયોનો પાયો નાખ્યો
પણ ત્યાં “નદીના પ્રવાહ”નો ભય હોવાથી, તેઓએ આગરાની
હાથીશાળની ભૂમિમા સં ૧૬૬૫ના માહ સુદિ ૩ ને દિવસે ફરીથી
તે મદિરોનો પાયો નાખ્યો. તે તૈયાર થતા સં ૧૬૭૧ ના વૈશાખ
સુદિ ૩ ના રોજ તે બે જિનપ્રાસાદોમા લ૦ શ્રેયાંસનાથ તથા
લ૦ મહાવીરસ્વામી વગેરે ૪૫૦ જિનપ્રતિમાઓની લ૦ કલ્યાણુ-
સાગરસૂરિના વાસક્ષેપથી અજનશલાકા કરાવી, પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

સં ૧૬૬૫ મા મોટો ઉપાશ્રય બનાવ્યો ઉક્ત પ્રતિમાના
ગાદી લેખોમા બાદશાહ જહાંગીરનું નામ ઉત્કીર્ણ છે, પણ કોઈ
ચાડીયાએ બાદશાહને ઊલટું સમજાવી, ક્રોધિત બનાવ્યો. બાદશાહ

જહામીરે ત્યાં આવ્યાને પ્રતિમાઓ જોઈ, અને “ભ૦ પાર્શ્વનાથની કૃષ્ણ ઉપર” પોતાના નામના લેખો જોઈ તે શાત પડ્યો, તેમજ જિન પ્રતિમાઓની ભવ્ય મુદ્રા જોઈ પ્રસન્ન થયો, અને ભ૦ મહાવીરસ્વામીની પ્રતિમાના આશીર્વાદ સાંભળીને ચમકિત થયો, તે આધ્યાર્થને નમસ્કાર કરીને પાછો વળ્યો.

(—પ્રકૃ ૪૦, પૃ ૫૩૩, ૫૩૫, પ્રકૃ ૪૪ પૃ ૬૦)

શેઠ કુરુપાળ—સોનપાલે શત્રુ જયવીર્યનો આત્માસહ ઠાક્યો હતો. હાથી, ઘોડા વગેરેનું ફાન આપ્યું હતું.

મત્રી કુરુપાલને અમૃતદેવી નામે પત્ની હતી, તથા ૧ સુધરાજ, (પત્ની—સુધથી), ૨ દુર્ગરાજ (પત્ની—દુર્ગાથી) અને ૩ ધનપાલ એમ ત્રણ પુત્રો તથા બે પુત્રીઓ હતી.

મત્રી સોનપાલને ઠાકમીરાદેવી નામે પત્ની હતી તથા ૧ રૂપચંદ, ૨ ચતુર્ભૂજ અને ૩ તુલસીદાસ (પત્ની—તુલસીદેવી) એમ ત્રણ પુત્રો હતા. તેમજ બે પુત્રીઓ હતી. તે પૈકીની બાહા નામની પુત્રી હતી તે રૂપાળી અને સ્વભાવે ગંભીર હતી. તેને જોઈમલ નામે પુત્ર હતો.^૧

૮ સુધરાજ—તેને સુધથી નામે પત્ની હતી અને ચાર પુત્રો હતા.

૧ સ રૂપચંદ અને તેની ત્રણ પત્નીઓનો પાળિખામાં ફોંખી ઇતિહાસ કોતરેલો છે. અમદાવાદમાં દુષિષ્ઠની ટાંકી પાસેના એક ખેતરમાં છેક નદી કિનારે હવે છે તેના માળામાં એક આરસનો ગોડોનો પાળિખો છે તે પાળિખામાં એક થોડેસતાર પાસે ત્રણ સ્ત્રીઓ છે ઉપર ખૂણમાં સૂચકદ્રવી આકૃતિઓ છે તેમાં આ પ્રકારે લેખ છે—

સંવત ૧૬૦૦ વર્ષે વજ્રસાજ સુરિ ૧ પરેશ સં સોનપાલ પુત્ર સં સુવર્ચ્વ ભારત સુધી જમ્મુ કેશર જળી જશે ત્યાં (૧૬) વર્ષન જીવે ૧ ધીરાજસાહ સદૈવ વિજયરાજ્યે થી જહાંગીર દક્ષી થી મહિમદાવાદનગરે સામ્રાજ્યિતીરે સર્વ મનસિ સોવવાક જાતીન જુદાસાચાં સોદાગોજ રવમવાસ છપુત્ર સં કુન્નરપાલ સોનપાલ ૧.

(—ગુજરાતી પાઠનગર અમદાવાદ, પ્રક ૪૬ પ ૬૬૮)

૯ સૂરદાસ—તે સં ૧૬૭૧ માં વિદ્યમાન હતો.

આજે આગરામાં લોઢા કુટુંબના ઘણા જૈનો છે. (—પ્રકં ૫૭)
આગરામાં ભં શ્રેયાંસનાથના જિનપ્રાસાદનો પ્રશસ્તિ લેખ
શ્લોક ૩૬ માં પડિમાત્રા લીપીમાં હતો.

શેઠ મદન શ્રીમાલીનો વશ

૧ શેઠ મદન—તે અણહિલપુર પાટણમાં રહેતો હતો, તે
શ્રીમાળી વશનો હતો સ્વભાવે આનદી હતો. તેનું સાધુ બિરુદ
પ્રખ્યાત હતું

૨. સાધુ દેવરાજ—તેનું બીજું નામ દેવસિંહ પણ હતું તે
લોકપ્રિય હતો. તેની ભારે ખ્યાતિ હતી તે ધનવાન અને રાજમાન્ય
હતો તેને જૈનાગમો પ્રત્યે ખૂબ ભક્તિ હતી. તેને પુત્ર-પૌત્ર વગેરેનો
પરિવાર મોટો હતો. તેને “સાધુ” બિરુદ હતું.

સાધુ દેવરાજે સં ૧૫૩૮માં તપાગચ્છના ૫૩ માં ભં લક્ષ્મી-
સાગરસૂરિ અને આં સોમજયસૂરિ ગુરુના ઉપદેશથી ગ્રંથલઠાર
સ્થાપન કર્યો, ૫૦ જયમદિરગણિવર જ્ઞાનલઠારો વિશે ઊંડા
અભ્યાસી હતા સ્વભાવે ધીર, પરોપકારી હતા તેમણે આ ગ્રંથ-
લઠારની સુદર વ્યવસ્થા કરી

સં ૧૫૨૭ ના આસો સુદિ ૭ ને રવિવારે અગવિજ્ઞગ્રંથ લખ્યો.

‘મહાનિશીહસૂત-પ્રશસ્તિ’માં ઉપર મુજબ હકીકત છે

(—શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભાં ૨, પ્રકં ૧૩૨, ૧૭૩,
ઇતિં પ્રકં ૪૫, પૃં ૨૬૨, કં ૧૫મી)

૩ સરવણુ—તે દેવ, ગુરુ, સઘ તથા શાસ્ત્રોનો ભક્ત હતો
સ્વભાવે ધીર હતો તેને ટીલૂ નામે પત્ની હતી, જે લક્ષ્મી જેવી
હતી, વાસ્તવમાં સ્ત્રીરત્ન હતી તેને ૧ સદારગ, રહેમરગ એમ
બે પુત્રો હતા

૪ શેઠ સદારગ, શેઠ હેમરગ—શેઠ સદારગ અમદાવાદના
ત્રીજા બા મહસ્મદશાહ (સને ૧૪૪૩ થી ૧૪૫૧) નો માનીતો
હતો. મોટો દાની હતો તેણે શત્રુજય તીર્થ અને ગિરનાર તીર્થની

યાત્રાઓ કરી, ગિરનાર તીર્થમાં ૭૦ નેમિતાથના ત્રણ કલ્યાણકોના સ્થાને “વિશાળબુદ્ધ નામે જિનપ્રાસાદ” બનાવ્યો. તેણે સ. ૧૫૦૮ માં દુકાળ હોવાથી અનાજનો કણ પણ મળતો ન હતો, ત્યારે દાનશાળાઓ સ્થાપન કરી સૌને બચાવી લીધા, અને તેથી તે ‘કૃપા સાગર’ કહેવાતો, બાકશાહ મહમ્મદે મોટો ઉત્સવ કરી તેને ‘વચ્છેરકે’નું બિરુદ આપ્યું. (—પ્રકર ૪૪, પૃ. ૨૦૬)

શેઠ હેમરજ તેનો નાનો ભાઈ હતો. તે પોતાના પરિવાર સાથે અમદાવાદ આવ્યો અને વસ્યો. તેની પત્નીનું નામ દેવશી હતું જે મદ્ર મુખી અને લલ્લજી હતી અને દેવશીની જેમ સ્ત્રીના કારણરૂપ હતી શેઠ હેમરજ પુણ્યશાળી હતો, તે દેવશુરની ભક્તિમાં સદા પ્રયત્નશીલ રહેતો.

૫ અમરહત્ત—તે મોટો ઢાની હતો. તે ‘જમત્ જીવજીવાક’ તરીકે પ્રસિદ્ધ હતો. તેને રમાઈ નામે પત્ની હતી. સ. ૧૫૩૬ (—મહાનિશીથ સૂત્ર—પ્રચલિત)

૬ ફેરુ (ફેર)

અલ્લાઉદ્દીન બાકશાહે (અને ૧૨૬૮ થી ૧૩૩૭) ભારતમાં હિંદુ તીર્થો જૈન તીર્થો, મદિરા તથા પ્રતિમાઓનો વિનાશ કર્યો કરાવ્યો હતો. એ સમયના જૈનાચાર્યો પોતાના માનપાનમાં નહીં રાચતા જૈન શાસનને પૂરા વફાદાર હતા, બધી રીતે સાવધાન પણ રહેતા. તેઓએ તકેદારી રાખી, સર્જતો મુખી પ્રયત્નો કરી, વરતમાં તીર્થો અને જિનપ્રાસાદોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. નવાં મદિરા અને નવી સેઠડા જિનપ્રતિમાઓ બરાવી, થયેલી ખોટને પૂરી કરી લીધી. જૈન વિદ્વાનોએ પણ અગમચેતી વાપરી, “જિનપ્રતિમાઓ અને જિનપ્રાસાદો જલદી કરાવી શકાય,” એ માટે તે વિષયના સાધારણ નિયમોવાળા થયા પણ બનાવ્યા, આવા વિદ્વાનોમાં ઠ ફેરુ, કવિ મહન, મત્રી સુઆમ સોની (બહારી) વગેરે નામો નોંધપાત્ર છે. (—પ્રકર ૪૫, પૃ. ૩૩૫)

તે પૈકી ઠ. ફેરુનો પરિચય આ પ્રકારે છે—

દિલ્હી પ્રદેશના કલ્યાણપુરમાં (મેરઠ જિલ્લાના કરનાવલ ગામમાં) ધધકુળમાં ઠ. ચદ નામે પ્રસિદ્ધ કાલર (વિદ્વાન) હતો^૧ તેને ફેરુ નામે વિદ્વાન પુત્ર હતો તેનું પુરુ નામ ઠ. ફેરુ પણ મળે છે

સાધારણ રીતે હુળડ, પલ્લીવાલ, મોઢ, ડીસાવાલ, ગુર્જર, સોરઠિયા, વગેરે જ્ઞાતિઓના જૈનો માટે શિલાલેખો અને પ્રતિમા લેખોમાં ‘ઠ’ શબ્દનો પ્રયોગ કરેલો મળે છે (—પ્રકૃ ૩૫, પૃ ૧૦) જૈન લોજકો માટે ‘ઠાકોર’ શબ્દ વપરાય છે, જેમકે મહાકવિ ઠ દેવાલ વગેરે. (પ્રક ૩૫ પૃ ૨૦૦)^૨

એ જ રીતે ઠ ફેરુ પણ મોઢ વગેરે જ્ઞાતિનો વણિક, અબવાલ કે લોજક જૈન હોય એમ જણાય છે તે શ્વે. જૈન હતો સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, અપભ્રંશ વગેરે ભાષાઓ તથા વિવિધ વિજ્ઞાનનો મોટો વિદ્વાન હતો તે પ્રતિષ્ઠિત અથકાર હતો. તેના નીચે મુજબના પ્રાકૃત ભાષાના અથો બનાવેલા મળે છે—

૧ વત્થુસાર—ઠ ફેરુએ સ ૧૩૭૨માં કરનાવલપુરમાં વત્થુસાર ગા ૨૮૨ આ નામનો અથ રચ્યો તેમાં ૧ ગૃહપ્રકરણ ગા. ૧૫૮નું, ૨ બિબપરીક્ષા પ્રકરણ ગા ૫૪નું, અને ૩—પ્રાસાદ (જિનપ્રાસાદ) પ્રકરણ ગા ૭૦નું એમ ત્રણ પ્રકરણ આપ્યા છે

બીજા પ્રકરણની ૨૩ મી ગાથામાં બેઠેલી જિન-પ્રતિમાની રચનામાં જિન પ્રતિમાની અચલિકા (લગોટ) નું પ્રમાણ આપ્યું છે ત્રીજા પ્રકરણની ગાથા ૫૬ થી ૫૮ માં ૨૪ દેરીવાળો જિન-પ્રાસાદ, ગા ૫૯ માં ૫૨-દેરીવાળો જિનપ્રાસાદ, તથા ગા ૬૦માં ૭૨-દેરીવાળો જિનપ્રાસાદની માંડણી બતાવી છે

૧ વીરમપુર એટલે નાકાડાતીર્થમાં ઠ. ધધ નામે ધનાઢય બુદ્ધિવાળો અને સર્વમાન્ય જૈન હતો તેને રાસલદેવી નામે ઉદાર પત્ની હતી

(અરવિંદ BA કૃતપલ્લીવાલ જૈન ઇતિહાસ પૃ ૭૧, ૭૨)

નોંધ આ ઠ ધધ અને રાસલદેવીના વશજેનું ધધ કુલ વ્યાધ્યુ છે

૨ ઝોસવાલ જૈનોમાં વિવિધ ગોત્રો હતા તે પૈકીના મુણોત કુહાડા વગેરેનો પરિચય પ્ર ૬૦ માં આવશે ઝોસવાલોમાં ધધ કુળ હોવાનો ઉલ્લેખ મળતો નથી

આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે, ઠ ફેરુ મ્ને જૈન હતો.

૨ રચણુપરિક્રમા—ઠ ફેરુએ સ ૧૩૭૭ માં અસ્થાઉદીન ખિલજીના સહાયમાં હિંદીમાં રત્નપરીક્ષા ગા. ૧૨૭ નો ગ્રંથ રચ્યો. તેમાં અનુક્રમે રત્નોના નામ ચપચપ, તોલ, માપ, મૂલ્ય સ્તનના સ્થાનો, હીરો, પદ્મરાગ, મરકત, મોતી, ઇંદ્રનીલમણિ, વિદુમ (પરવાણ), વૈદુર્ય, કકેતગ, ગોમેધ, સ્ફટિક, પુષ્પરાગ, ઉત્પત્તિ સ્થાનો, પિત્તલ, તાબૂ, સ્ત્રીસુ લોહસાર, કથીર, કાસુ, પારદ, હીંગળો, સિદ્ધર, દક્ષિણાવર્ત શાખા પુષ્પાક્ષ, સ્થાપનાધ્યાર્મ, શાલિધામ, કપૂર, અમુરુ, અહન, કસ્તૂરી, કેસર, હથાગ મૂપ, વાસસ્થેપ, સિંધાલસુ, સચળ, હોંગ અને ખાપરીઓ વગેરેનું વિગતવાર વર્ણન આપ્યું છે.

૩ ગણિતસાર—જેમાં તેણે જો સમયના વિવિધ નાણા સિક્કા તોલ માપ વગેરેનું વિસ્તારથી વર્ણન આપ્યું છે.

(—જૈ. સં. પ્ર. વ. ૨૧ કં. ૨૪૭ થી ૨૪૫,

મત્રી મહન માટે જૂઓ પ્રકં ૪૫, પૃ. ૫૫

—મત્રી સપ્રામ માટે જૂઓ પ્રકં ૪૫,)

૪ તેણે સુદૃઢ વિષયક જોક જ્યોતિષ ગ્રંથ પણ બનાવ્યો હતો.

ત્રાપ સાક્ષર શ્રી સ્વચિંતારામ વાચાલાઈ મહેતાએ જણાવ્યું છે કે, અસ્થાઉદીન ખિલજીના સહાય અને ૧૨૭૭ના હિંદુસામ્રાજ્યને પાશ્વર્યાય કાષ્ઠ તારવળી અપાધુધીમાં નાસલાગ કરતાં ગ્રામલોએ સાર્વાસેન ત્વજ દોડુ પણ મંદિરો પ્રતિમા આદિની આચારતા થવા ક્યાં, જૈન સાધુઓ પેતાના અભ્યાસમાં આસક્ત હતા અને શાસ્ત્રોદેવીને અપૂર્વ થવા દોષી આવા ધર્મપરાયણ અને વિદ્વાન સાધુઓની પાઠે અમતાની સમ્મતન તૂટી, ત્યારે, શ્રી હીરવિજયસુરિ નામે સાધુ થયા હતા. આજે જઈ ઇમાલતખાનામાં અઠગર ગાદશાહ અને અન્ય ધર્મોએ તેમજ

જૈનધર્મનો મહિમા બતાવ્યો આ ઇતિહાસ શું કહે છે? અમલક નાગરિક જૈનોનો સમ અનુસારતા હિંદુસામ્રાજ્ય દરમ્યાન મધ્યાક્રમાં હતો, અને શ્રી હમયદસસિંહી માણે અમાસને કિસે પ્રકાશીઅનવલ પૂર્ણિમા આજુવા સમય હતો તેઓ (જૈનો) મહિનાઓ મુખી હરિઓ ખેડી, લાંબી સફરો કરી, દેવ-દેવતાવરની લક્ષ્મી લાવી, અનુસારમાં રોજના, પોતાના વીરત્વ અને વફાદારીથી રાજા પ્રભુ બિલાવેને સકલ અને સૌભાગ્યના સમયમાં મદદ કરતાં

અણહિલપુરની ગાદીનું ગૌરવ જળવતા-વધારતા બીજા દેવોના મંદિરો ખ ડિયેર થઈ જતા હતા, ” છતા સરસ્વતી દેવીનાં મંદિરો, જૈન સાધુઓના ભીખ પરિશ્રયને લીધે ઘટનાદથી ગાજી રહ્યા હતા, ” દેલવાડા (આખૂ) પરના વિભળશાહના દહેરા જેવા અનેક સૌંદર્યથી “ગુજરાત વિભૂષિત” થયું હતું.

રાજ્યની ઊથલપાથલો, અંધાધૂંધી અને બિનસલામતી વારવાર નડતી, છતા પોતાના ઉત્કૃષ્ટ વૈશ્ય ગુણોને લીધે “ગુજરાત વેપાર” પડી ભાગવા ન દીધો અને પર્યટ-વેપાર ખેડવાની લાયકાત અને શાંતિ સતેજ રાખ્યા.

(—“જૈનધર્મપ્રકાશ, જ્યુબિલી અક, ” શ્રી જૈન ગૂર્જર સાહિત્યરત્ન ભા. ૧, શ્રી ભાઈચંદ નગીનદાસ ઝવેરીનું સંપાદકીય નિવેદન : ૫૦ ૨૩, ૨૪)

સાક્ષર શ્રી રણજિતરાવ વાવાભાઈએ “જૈનોએ કરેલી સાહિત્ય રક્ષાના વિચારો ઉપર આખ્યા છે

જૈનાચાર્યોએ ઘણું કષ્ટ સહી તીર્થરક્ષા તથા સાહિત્યરક્ષા કરી છે બીજા ધર્મવાલા તેમ કરી શક્યા નહીં આથી જ તેઓના પ્રાચિન તીર્થો તેમજ ગ્રંથોની જોઈએ તેવી રક્ષા થઈ નહીં, માટે જ હવે આ વસ્તુ રાષ્ટ્રીયકરણની રીતિ”એ રાજ્યને દેવામાં મોટું જોખમ સમાજોલુ છે કેમકે રાજ્ય પલટામાં રાષ્ટ્રીય ધનનો વિનાશ જ થાય છે આથી કે આવા ગભીર હેતુથી શેઠ કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈએ જૈનતીર્થોને પોતાના કબજામાં લેવા ધ્વજીતી લોકશાહી સરકારને જૈનતીર્થો સોંપવાની ના કહી હતી.

વડોદરા રાજ્યનું ગ્રંથ સાહિત્ય રાષ્ટ્રધન બનવાથી જ ગુજરાતના હાથ-માથી ગયું તે ગયું, જૈન ગ્રંથ ભંડારો તેમજ જૈન સાહિત્યની આવી શોચનીય દશા ન બને માટે જ જૈન સંઘે જૈનતીર્થો તથા જૈનસાહિત્યને રાષ્ટ્રધન બનાવવા સાહસ ખેડવું ન જોઈએ.

નોંધ : ઉત્તમ માર્ગ એજ છે કે—જૈનધર્મની સસ્થાઓ તીર્થો, મંદિરો, ઉપાશ્રયો ધર્મશાળા અને ગ્રંથભંડારોનું સંઘીકરણ કરી, તેની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

ભવિષ્યવાણી—

ઇતિહાસના ઉપર દર્શાવેલા ૪૫ પ્રકરણોના પરિશીલનથી નક્કી થાય છે કે, શ્વેતાખર જૈનોમાં ભૂ પાર્શ્વનાથના સત્તાનીઓનો કેવલાગચ્છ, ભ. મહાવીરસ્વામીની શિષ્ય પરપરાનો તપાગચ્છ અને આજીવક દ્વિગખર જૈનોમાં મૂળસંઘ એ પરપરાથી ઊતરી આવેલી પ્રધાન જૈન શ્રમણશાખાઓ છે.

ભાં મહાવીર સ્વામીની અમણ પર પરાના સયોગવશ કંમણ નિર્મળ, કોટિક, ચદ્ર, વનવાસી, વડગમ્ભ અને તપગમ્ભ વગેરે નામે પડ્યા હતા.

તપગમ્ભ એ વાસ્તવમાં ભા મહાવીરસ્વામીની શિષ્ય પર પરાનો ગમ્ભ છે, જે તપસ્યાના કારણે તપાગમ્ભ તરીકે વિખ્યાત થયો હતો.

તપગમ્ભનો ભાવિ અશુભ્ય સૂચવનારા વિવિધ દેવીવચનો મળ્યા હતા. તે આ પ્રમાણે હતા —

(૧) ખભાતની વડીપોષાળમાં આં વિજયચંદ્રસૂરિનો શિષ્ય પરિવાર હતો. ખભાતની લઘુ પોષાળમાં આં દેવેન્દ્રસૂરિનો શિષ્ય પરિવાર હતો. તે વખતે શાસનદેવીએ સત્રમાં સોનીના પૂર્વજને જણાવ્યું કે—“મહાનુભાવ! આં દેવેન્દ્રસૂરિ યુગોત્તમ ગુરુ છે તેનો મુનિપરિવાર ભવિષ્યમાં વિસ્તાર પામશે અને યુગ પર્વત બની રહેશે, તો તુ તેમની ઉપાસના કર (—પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૮૧, ૩૩૨)

(૨) દેવી પદ્માવતીએ વિક્રમની ચૌદમી ચતામ્દીમાં ખરતર ગમ્ભના યુગપ્રધાન આ જિનપ્રભસૂરિને જણાવ્યું હતું કે જિન પ્રતિદિન તપાગમ્ભ ઉદય પામશે તો તમે તમારા સ્તોત્રો તપાગમ્ભના વિષમ્ભાન આં સોમવિલકસૂરિને આપજો.

(આં જિનપ્રભસૂરિના સિદ્ધાંત સ્તવનની ૫ આદિગુપ્ત ગં કૃત અવશરિ; પ્રકં ૪૦ પૃં ૪૬૮ પ્રં ૪૭)

(૩) મહા મહિષાસુર મહાવીરે આ વિજયદાનસૂરીશ્વરને સ્વપ્નમાં જણાવ્યું હતું કે ‘હું તમારા ગમ્ભનું કુશળ કરીશ, પણ તમે તમારી પાટ ઉપર ‘વિજયશાખા’ સ્થાપશો,

(—પ યુગાસવિજયજલિની ભાષા પદ્માવતી સ ૧૮૮૬, જોઠ વ. ૧૩ શુક્રવાર, સિરાહી પ્રકં ૫૭, પૃં ૮)

ઉપર જૂઠા જૂઠાં દેવીવચનો આપ્યાં છે વાસ્તવિક રીતે વિચાર કરીએ તો જણાયે કે, આ ભવિષ્યવાણી આજ સુધી નિરપવાદ રીતે સાચી પડી છે પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં આપણે ‘આ દેવીવચનોની ત્રણ સફળતા ઇંગ્લીએ’ એવી શુભ મનઃકામના છે.

પ્રકરણ છંતાલીસમું

આં વિદ્યાનંદસૂરિ, આં ધર્મઘોષસૂરિ

વિવુઘવરકીર્તિશ્રીવિદ્યાનન્દસૂરિમુલ્યૈ ।

સ્વ-પરસમયૈકકુળૈસ્તદેવ સશોધિતા ચેયમ્ ॥ ૧ ॥

(-સં ૧૩૨૩ થી ૧૩૨૭ આં દેવેન્દ્રસૂરિકૃત કર્મગ્રંથ ટીકા પ્રશસ્તિ)

શ્રીદેવેન્દ્રગુરો ગિણ્યૌ તમસ્તોમૈકભેદકૌ ।

મહાપ્રભાવૌ જાયેતા જમ્બૂદ્વીપરવી ડવ ॥ ૩૦ ॥

(-સં ૧૪૬૬, આં ગુણુરત્નસૂરિકૃત ક્રિયારત્નસમુચ્ચય, ગુરુપર્વક્રમ)

તત્પદ્મેઽથ સ પ્રસિદ્ધપ્રભાવ શ્રીમાન્ વિદ્યાનન્દસૂરિ શ્રિયે સ્તાત્ ॥૧૬૯॥

(સં ૧૪૪૬, આં મુનિસુદરસૂરિની ગુર્વાવલી)

૧. આં દેવેન્દ્રસૂરિની પાઠે ૧ આં વિદ્યાનંદસૂરિ અને

૨ આં ધર્મઘોષસૂરિ એમ બે આચાર્ય થયા હતા

વરદેવ પદ્મીવાલના વંશજો નાગોરથી પાલનપુર થઈ વીજપુરમા આવી વસ્યા તેઓ વરહુડિયા તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા

(-પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૯૦)

સં શેઠ જિનચંદ્ર વરહુડિયા અને શેઠાણી ચાહિણીને ૧ સં દેવચંદ્ર, ૨ નામધર, ૩ મહીધર, ૪ વીરધવલ અને ૫ ભીમદેવ એમ પાંચ પુત્રો હતા તથા ચાહિણી નામે પુત્રી હતી તે પૈકીના વીરધવલનું લગ્ન હતું વિવાહનો માડવો સળચો હતો.

આ અરસામા આાં દેવેન્દ્રસૂરિ વગેરે વીજપુર પધાર્યા તેમના ઉપદેશમા સ સારની અસારતા, ધર્મની વજાદારી અને વૈરાગ્યનો અરુણ દિવ પ્રવાહ વહેતો હતો. વીરધવલને ગુરુદેવના ઉપદેશની અસર થઈ તેણે વિવાહનો વિચાર માઠી વાળી, દીક્ષા લેવાનો નિર્ણય કર્યો નાનો ભાઈ શ્રીમદેવ પણ પોતાના ભાઈની સાથે દીક્ષા લેવા તૈયાર થયો. અને ભાઈઓનો દીક્ષાનો વરણોડો વ્યડયો. આાં દેવેન્દ્રસૂરિએ સં ૧૩૦૨મા વાજપુરમા તેજ વિવાહમહોત્સવા વીરધવલ અને શ્રીમદેવને દીક્ષા આપી અને તેઓનાં નામ ૧ મુનિ શ્રી વિદ્યાનંદ અને ૨ મુનિ શ્રી ધર્મકીર્તિ રાખ્યા. (પ્રકં ૩૮, પૃ ૩૬૧)

આાં વિદ્યાનંદસૂરિને આચાર્યપદવી આપવાની સાલવારીમા વિસવાહ છે ' કોઈ ઉચ્છેષમા સં ૧૩૦૪મા અને કોઈ ઉચ્છેષમા સં ૧૩૨૭મા આચાર્યપદવી મળાવી છે " એ કે માત્ર એ વર્ષના દીક્ષાપર્યાયમા આપવી શક્ય નથી, છતાંય ગુરુદેવને "પોતાના મૃત્યુ સમયનુ જ્ઞાન થયું હોય, અગર શિષ્ય સર્વરીતે આચાર્ય પદવીને યોગ્ય લાગે"તો ગુરુજી તેવા નવદીક્ષિતોને પણ આચાર્યપદવી આપી અચ્છનામકે બનાવતા અને સદ્ય તેમને બહુમાનથી વધાવતો" જ્યારે અહીં ગ શ્રીરતાથી વિચાર કરીએ તો જણાયે કે આાં દેવેન્દ્રસૂરિએ સં ૧૩૦૪મા પાલનપુરમા મુનિ વિદ્યાનંદ અને મુનિ ધર્મકીર્તિને પન્થાસ પદ આપ્યું. આ અવસરે પણ ત્યાં કેસરની વૃષ્ટિ થઈ હતી.

(-પ્રકં ૪૫, પૃ ૨૮૦ ૨૮૨)

જૈનોમા સાધારણ રીતે એવો નિયમ છે કે, જૈન ગૃહસ્થ યોગ્ય મુમુક્ષુ મનુષ્યને પોતાના તરફથી ઉત્સવ કરી, દીક્ષા કે પદવી વગેરે અપાવે તો તે જૈન એ મુનિને પોતાના માની લેતો અને તેમને ફરક પ્રકારની પદવીઓ અપાવવા ઉત્સાહિત રહેતો, સંભવ છે કે, પાલનપુર સંઘે આ રીત પ્રમાણે " મુનિ વિદ્યાનંદ અને મુનિ ધર્મકીર્તિને આચાર્ય વગેરે પદવીઓ અપાવી હોય, ત્યારે પાલનપુરના સંઘને તેનો લાભ મળે એવો આશય કર્યો હશે."

૧ આાં હેમવિમલસૂરિએ આાં સૌભાગ્યસૂરિને દીક્ષા આપી, તે જ સમયમા આચાર્ય-અજ્ઞાતકે બનાવ્યા હતા. (-પ્રકં ૫૫)

પન્યાસ

આચાર્યમહારાજે સઘને 'જેવો અવસર' કહી મૌન સમ્મતિ આપી હોય, અને ત્યારથી સૌને આં વિદ્યાનદ પાલનપુરમા ગચ્છ નાયકે થશે એવો ખ્યાલ ખંધાયો હોય, એ બનવાજોગ છે કે આખ્યાલથી સવતમા વિસવાદ ઊઠ્યો હોય ? “ગમે તે હો” પણ આં દેવેન્દ્રસૂરિએ સં ૧૩૦૪મા બને મુનિઓને ગણિ—પન્યાસપદ આખ્યા એટલે એ હિસાબે આ સાલવારી સાચી ઠરે છે પં ૦ વિદ્યાનદગણિ વિદ્યાન હતા તેમના હસ્તાક્ષર મુદર હતા તેમણે જ આચાર્ય બન્યા બાદ આં દેવેન્દ્રસૂરિએ રચેલી ‘કર્મગ્રન્થ-ટીકા’ને પ્રથમ આદર્શ લખ્યો હતો, મહોં હેમકલશ અને પં ૦ ધર્મકીર્તિ એ તેનું સશોધન કર્યું, તે પછી સૌ માળવામાં વિચરી ગુજરાતમા આવ્યા, અને ખંભાતમા સં ૧૩૧૯મા તપગચ્છના (૧) વડી પોષાળ અને (૨) લઘુ પોષાળ એમ બે લાગ પડ્યા.

આચાર્ય-ઉપાધ્યાય

આં દેવેન્દ્રસૂરિએ સં ૧૩૨૩મા પાલનપુરના પ્રહ્લાદન પાર્શ્વનાથના જિનપ્રાસાદના ઉપાશ્રયમા પં ૦ વિદ્યાનદને આચાર્યપદ અને પં ૦ ધર્મકીર્તિને ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું આ પ્રસંગે પદવીના મહત્વમા કેસરનો વરસાદ થયો, એ જોઈ સૌ ખુશી થયા, આ ઘટનાને સૌએ તેમના યુગપ્રધાન બનવાની એ ધાણી માની લીધી

પ્રશંસા

આં દેવેન્દ્રસૂરિ આ નવા આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયનો પરિચય આ રીતે આપે છે—

વિવુધવરધર્મકીર્તિશ્રીવિદ્યાનન્દસૂરિમુલ્યૈ ।

સ્વ-પરસમયૈકકુગલૈસ્તદેવ સંગોધિતા ચેયમ્ ॥

(કર્મગ્રન્થ ટીકા-પ્રશસ્તિ)

આં દેવેન્દ્રસૂરિએ સં ૧૩૨૪ મા આં વિદ્યાનદસૂરિને ગુજરાતમા વિચરવાની આજ્ઞા આપી, પોતે ફરીવાર માળવા પધાર્યા અને સં ૧૩૨૭ મા માળવામાં જ કાળધર્મ પામી ગયા તેમની

પાટે આં વિદ્યાનદસૂરિ હતા જ તે પછુ સં ૧૩૨૭ માં ગુરુ દેવના સ્વર્ગગમન પછી ૧૩ દિવસે વિજાપુરમાં કાળધર્મ પામી, સ્વર્ગે સચર્યા આ દુખદ ઘટના સાંભળી સઘમા સૌને દુખ થયું

આં વિદ્યાનદસૂરિ સવેગી, શુદ્ધ સયમપાલક અને સમર્થ વિદ્વાન હતા તેમણે ‘વિદ્યાનદ વ્યાકરણ’ની રચના કરી આ વ્યાકરણમાં તેમણે શોડ્ધ સૂત્રોમાં વ્યાકરણના તમામ વિષયનો સમ્પૂર્ણ કર્યો હતો એટલે એ સમયનું એ સર્વોત્તમ વ્યાકરણ ગણાતું હતું

આં દેવેન્દ્રસૂરિના સ્વર્ગવાસથી ગુજરાતમાં ભારે દુખની લાગણી છવાઈ હતી. શાસનદેવીએ સુઆમ સોનીના પૂર્વજ સોની સ્ત્રાંગણુને ‘આં દેવેન્દ્રસૂરિની મમણ પરપરા લાભે કાળ ચાલશે’ એવી ભવિષ્યવાણી કહી હતી. વળી, ખલાતના ભેનો આં દેવેન્દ્ર સૂરિના અત્યંત શાગી હતા. આં દેવેન્દ્રસૂરિની લઘુ પોષાળમાં ખલાતના સઘપતિ ભીમે જ ઉતારે આપ્યો હતો, તે તમનો પરમભક્ત હતો, ધર્મપ્રેમી મદ્દાગુ આવક હતો. (—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૩૨)

સૂં ભીમને આં દેવેન્દ્રસૂરિના સ્વર્ગવાસના સમાચાર સાંભળી ભારે દુઃખ થયું, તેણે “ખનાજ ખાવા”નો ત્યાગ કર્યો. પછી તો એક જ મહિનામાં આં વિદ્યાનદસૂરિના વિજાપુરમાં સ્વર્ગવાસ થયાના સમાચાર મળતા, તેણે ખનાજ ત્યાગની મુદતમાં વધારે કર્યો તેણે “૧૨ વર્ષ મુખી ખનાજ લીધું નહીં.” (પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૨૭)

બે આચાર્યોના લગભગ ૧૫ દિવસના આતરે થયેલા સ્વગ્નવા સથી શ્રીમદ્ધ ભારે મૂઝવણ અનુભવવા લાગ્યો. છેવટે સૌએ ઉં ધર્મદીર્ઘિતિને યોગ્ય લાગી, મચ્છનાયક બનાવવાનો નિર્ણય કર્યો.

વ મચ્છના સગોત્રા આચાર્યો તથા વૃદ્ધપોષાળના આંશેમદીર્ઘિ સૂરિએ મમપસૂચકતા વાપરી, ગુરુદેવના સ્વર્ગગમન પછી છ મહિ નામાં એન્સે સં ૧૩૨૮ માં વીજાપુરમાં ઉપાં ધર્મદીર્ઘિતિને આચાર્ય પદવી આપી આં ધર્મદોષસૂરિ નામ શાખી, આં દેવેન્દ્રસૂરિની પાટે મ્યાપન કર્યા એ પછી આં ધર્મદોષસૂરિ તપગચ્છના નાયક બન્યા.

(—સોની સુઆમગિય, માટે જુઓ પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૩૩, બીમાશાદ—સં બીમાગ માટે જુઓ પ્રકં ૪૧ પૃં ૬૮૩ પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૨૭).

૪૬. આં ધર્મઘોષસૂરિ

તેમનો શરૂનો “ જીવનપરિચય ” ઉપર આવી ગયો છે તે ગૃહસ્થપણામા આં વિદ્યાનદસૂરિના નાના ભાઈ હતા અને સાધુ-પણામા ગુરુભાઈ હતા તેમને સં ૧૩૦૨ મા વિજાપુરમાં દીક્ષા, સં ૧૩૦૪ મા પાલનપુરમા ગણિપદ-પડિતપદ, સં ૧૩૨૩ માં પાલનપુરમા ઉપાધ્યાયપદ અને સં ૧૩૨૮ મા વીજાપુરમા આચાર્યપદ આપવામા આવ્યું, તેમનું સં ૧૩૫૭ મા સ્વર્ગગમન થયું

નોંધ : અમે અહીં આં વિદ્યાનદસૂરિ અને આં ધર્મઘોષસૂરિનો એક જ પટ્ટાક આપ્યો છે

તેઓ વિદ્યાન, ચમત્કારી સિદ્ધપુરુષ, પ્રભાવક યુગપ્રધાન આચાર્ય હતા તેમના ચરિત્રના વિવિધ પ્રસંગો આ પ્રકારે મળે છે - પ્રતિષ્ઠા-સંઘયાત્રા

આં ધર્મઘોષસૂરિ માડવગઢ પધાર્યા હતા ત્યા નાદુરીવાળા ગરીબ શ્રાવક પેથડે તેમની પાસે શ્રાવકના બાર વ્રત ઉચ્ચર્યા તેમા પરિબ્રહ્મ પરિમાણમા ગુરુની સૂચનાથી તેણે પાત્ર લાખતું પરિમાણ કર્યું ગુરુકૃપાથી ધીમે ધીમે તે ધનવાન બન્યો તેણે ધન વધવાથી શત્રુજય તીર્થ ઉપર ભં ઋષભદેવનો જિનપ્રાસાદ વગેરે ૮૪ જિનાલયો બનાવ્યાં ૭ અથલ ડારો સ્થાપ્યા આં ધર્મઘોષની અધ્યક્ષતામા શત્રુજયતીર્થનો છરી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો શત્રુજયની ચારે તરફ ૧૨ ચોજન પ્રમાણ ક્ષેત્રમા સર્વ જિનાલયોમા ચાદીના ધ્વજ બનાવી આપ્યા રાજ સારંગ^૧ પાસે કર્પૂરની જકાત માફ કરાવી

સં પેથડે આ ધર્મઘોષસૂરિને મોટા ઉત્સવથી માડવગઢમા પ્રવેશ કરાવી ચોમાસુ કરાવ્યું સં પેથડે અને સઘવણ પદમણીએ ૩૨ વર્ષની ઉંમરમા જ બ્રહ્મચર્યવ્રતનો સ્વીકાર કર્યો

(-પ્રકં ૦૪૫, પૃં ૩૧૪ થી ૩૧૮)

ચમત્કાર-આં ધર્મઘોષસૂરિ સં પેથડના સઘમા શત્રુજયની યાત્રામા પધાર્યા હતા પરંતુ આં કંકસૂરિએ “ નાભિનન્દનજિનો-

૧ રાજ સારંગદેવ મોટે જૂઓ; પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૭૨ ટિપ્પણી

(પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૧૨)

દ્વારપ્રબધમા સં ૧૩૭૧ માં શત્રુજયતીર્થના સમમા સં ૧૩૭૧ માં માહ સુદિ ૫ ના દિવસે તીર્થના છૂર્ણદ્વાર ઉત્સવમા “વડમ મ્હના આં ધર્મધોષસૂરિ”ની હાજરી જતાવી છે તે સપ્રમાણ નથી સભવ છે કે, તે ઉત્સવમા તેમની આજ્ઞાથી તેમના પદ્મધર આં સોમપ્રભસૂરિ પધાર્યા હોય ?

આં ધર્મધોષસૂરિએ ગિરનારતીર્થની યાત્રા કરી, અને સંસ્કૃતમા ગિરનારતીર્થઠક્ષપ શ્લોક ૩૨ બનાવ્યો, સૌરાષ્ટ્ર પાટણના સમુદ્ર કિનારે ઊભા રહી, વિનતિથી “મત્રમથ સમુદ્રસ્તોત્ર” બનાવ્યું તેથી તરત જ સમુદ્રમા એકદમ મોટી ભરતી આવી, અને તેમાથી રત્નો છિછળીને બહાર આવ્યા. આચાર્યશ્રીના ચરણ કમળ પાસે રત્નોનો મોટો ઢગલો થઈ ગયો. સૌ ચમત્કાર પામ્યા.

આચાર્યશ્રીના મત્રધ્યાનથી સૌરાષ્ટ્ર પાટણમા શત્રુજયનો જૂનો કપટીંચક્ષ પ્રગટ થયો. તે સમકિતી બની, જિનપ્રતિમાનો અધિષ્ઠાવક બન્યો. એક દિવસે કોઈ દુષ્ટ સ્ત્રીએ સાધુઓને વડાં વઢોરાવ્યાં. આચાર્યશ્રીએ તેને મત્રવાળાં બાળી બહાર પરઠવ્યા, અને તે જ વડાં સવારમા પથ્થર બની ગયા, આચાર્યશ્રીએ તે દુષ્ટ સ્ત્રીઓને પાટણ ઉપર બેસાડી ઘસાવી દીધી, અને પછી ઠડુણાથી તેઓને ઊડી દીધી.

એકવાર બીજા પક્ષવાળાની સ્ત્રીઓએ વીલપુરમા આચાર્યશ્રીના વ્યાખ્યાનની મધુરતા એઈ ઇર્ષા આવતા સ્વરસંગ કરવા કામચુક્યું આચાર્યશ્રીએ તેઓને પણ પાટણ ઉપર ઘસાવી, ઊડી દીધી તે સ્ત્રીઓએ ત્યારે વચન આપ્યું કે, “હવે આજથી તમારા ગમ્મને અને ઉપદ્રવ ઠરીશું નહીં.”

સાધુઓ એક યોગીના ઠરથી ઉચ્છૈનમા રહેતા ન હતા. આચાર્યશ્રી અપરિવાર ઉચ્છૈન પધાર્યા. યોગીએ સાધુઓને ઠટાક્ષમા કહ્યું ‘તમે હવે ચિત્તર બનીને રહેજો’ સાધુઓએ કહ્યું રહ્યા છીએ જ, તું શું કરીશ ?” આ સામળી યોગીએ રાત દેખાડ્યા, સાધુઓએ તેને કોળી જતાવી, ઉપાશયે આવીને સાધુઓએ આ વાત

આચાર્યશ્રીને કરી. યોગીએ મત્રબળથી સાધુઓની પોષાળમાં ઉંદર મોકલ્યા, આચાર્યશ્રીએ એક ઘડાનું મોં કપડાથી ઢાંક્યું, અને બપો શરૂ કર્યો. યોગી તો રાડ પાડતો ઉપાશ્રયમાં આવ્યો અને આચાર્યશ્રીના પગમાં પડ્યો.

સાધુઓ ગોધરાના ઉપાશ્રયમાં રાત રહે તો ઉપાશ્રયના દરવાજાને મત્રબળથી બંધ કરતા હતા. એકવાર સાધુઓ મત્રબળ કરવો ભૂલી ગયા એટલે શાકિનીઓ રાતે આવીને આચાર્યશ્રીની પાટ ઉઠાવી ગઈ. આચાર્યશ્રીએ તે શાકિનીઓને થભાવી દીધી, શાકિનીઓ પાસેથી ન્ત્યારે, “હવે પછી તમારા ગમ્મને હેરાન કરીશું નહીં” એવું વચન લીધું ત્યારે તેઓને છોડી દીધી

*

પ્રથમ મંડળમાં એક દિવસે આચાર્યશ્રીને સાપ કરડ્યો, અને ઝેર ચડવા માંડ્યું, આખો સઘ ખૂબ ગભરાઈ ગયો. સૌ ઉપાય શોધવા લાગ્યા આચાર્યશ્રીએ સઘને સાન્ત્વન આપતા જણાવ્યું કે “સવારે નગરના પૂર્વ દિશાના દરવાજે કઠિયારો લાકડાની ભારી લાવશે, તેમાંથી વિષહરિણી વેલ મળી આવશે, તેને સૂઠ વગેરે સાથે ઘસી, ડંખ ઉપર લગાવજો,” સઘે તે પ્રમાણે કરવાથી આચાર્યશ્રીને આરામ થયો. આચાર્યશ્રીએ ત્યારથી જિંદગી પર્યંત છ વિગઈનો ત્યાગ કર્યો. આચાર્યશ્રી હમેશા માત્ર જરૂરનો આહાર લેતા હતા.

કાવ્યકેળા—

એક દિવસે એક મત્રીએ આઠ ચમકવાળું કાવ્ય બોલીને આચાર્યશ્રીને જણાવ્યું કે, “હવે આવા કાવ્ય કરનાર કોઈ રહ્યો નથી આચાર્યશ્રીએ જણાવ્યું ‘કોઈ નથી’ એમ બોલવું ઠીક નથી, મત્રીએ કહ્યું ‘એવો કોઈ કવિ હોય તો બતાવો’ આથી આચાર્યશ્રીએ એક જ રાતમાં આઠ ચમકવાળી ‘જય વૃષભ’ પદ્યથી શરૂ થતી સ્તુતિઓ બનાવી, લીંત ઉપર લખી દીધી, મત્રી તો આ કાવ્યો વાચીને ચક્રિત થઈ ગયો, અને આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી પ્રતિજોધ પામ્યો.

આચાર્યશ્રીએ સ ૧૩૩૨માં પોતાના શિષ્ય સોમપ્રભને આચાર્ય-

પદ આપ્યું. આચાર્યશ્રીએ તેમને “બાપ અગોનું જ્ઞાન” આપ્યું જ હતું પછી તેા તેમની યોગ્યતા બાણીને “મત્રની પોથી” પણ આપી. પરંતુ આં સોમપ્રભસૂરિએ હાથબેડી વિનંતિ કરી કે, ‘ગુરુકૃપા છે તેમા જ બધુ ય છે એટલે “કાતો ચારિત્રની આરાધના આપો, કા તો આ મત્રપોથી આપો.” આચાર્યશ્રીએ તેમને ત્યાગ-વૈરાગ્યમા રંગાયેલા મુમુક્ષુ સમજી અને બીજો કોઈ શિષ્ય આ મત્રપોથી માટે યોગ્ય ન લાગવાથી એ મત્રપોથીને જલશરણ કરી દીધી.

અન્યથા—

આચાર્યશ્રી ધર્મદાસસૂરિએ સમયાચાર સામ્યવિવરણ, મુગધર્મસ્તવ, કામસ્થિતિપ્રકરણસ્તવાવશરિકા, દુસ્સમકાલસમણસધધમ ગાં ૨૬ સાવચરિક, ચતુર્વિંશતિબિનપૂર્વભવસ્તવ ગાં ૨૪, સ્વાશર્મસ્તોત્ર શ્લોાં ૮, દેવેન્દ્રસ્તોત્ર, યુગં સ્તુતિ, જયવૃષભં અષ્ટ યમકસ્તુતિ શ્લોાં ૮ અવશરિકાસહિત, આદ્યલગ્નકથા ગાં ૧૮૨, મન્ત્રગણિત પાર્શ્વનાથ-સ્તોત્ર શ્લોાં ૧૩, લોકાન્તિક દેવલોક બિન સ્તવન ગાં ૧૬-અવશરિકા-સહિત ‘યોનિસ્તવ ગાં ૧૩, સંજુ જય મહાતિલકકથા ગાં ૩૬, -અષ્ટાપદવીર્યકથા શ્લોાં ૨૫, ગિસ્ત્રાર વીર્યકથા શ્લોાં ૩૭ સમ્મેતશિખરવીર્યકથા શ્લોાં ૧૬, સમવ સરણ પ્રકરણ ગાં ૨૮ લોકનાલિકા શ્લોાં ૩૨, મુગપ્રધાનસ્તોત્ર ગાં ગાં ૨૪ ઋષિમઠલ-સ્તોત્ર ગાં ૧૦૬, પશ્ચિમકપ્રમાણ ગાં ૩૬, ભાવિચતુર્વિંશતિબિનસ્તવન શ્લોાં ૧૪, પાર્શ્વનાથસ્તવન ગાં ૬ પાર્શ્વનાથવીર્યસ્તોત્ર શ્લોાં ૧૧, પૂર્વાર્ધસકૃત-ઉત્તર ધર્મપ્રાકૃતભાષામય સ્તવન શ્લોાં ૬, ભવત્રયસ્તવ ગાં ૨૪, પાત્રીશ જીનવાણી સ્તવન ગાં ૧૬, જીવવિચારસ્તવ ગાં ૪૦, યમકમયવર્તમાન ચતુર્વિંશતિબિનસ્તવન શ્લોાં ૩૬, વજેરે કૃતિઓ ૨૪ી હતી.

૧ મુગપ્રધાનવૈષ્ણવ-પ્રશસ્તિ : હિતી શ્રી મગ્ધાનુગ્રીત કુપમાપ્રવૃત્ત જતુરધિક દિવદસમુગપ્રધાનરરકાં મુજાવશાપનાર્થ ધીરેવેન્દ્રસૂરિકા યન્ત્રવને ન્યામીચકે ॥ ધીરન્દ્રગચ્છે પ્રયોજનામ ધી ધોમસિલકસૂરિસ્તેવામુપાપ્યાવ ધીરંત મજનવર્તિ પ્રસાદલ ધીરિષ્ય ધીર્ધીર્ધિમુવનેન ધીમતિ સ્તમનકચુરે વિક્રમાદ સંવત્ વિષ-વનુ (૧૪૧૩) ચર્ચે મિરિત ધીવપ્રવણવે ધીવામુપૂર્વપ્રવણે ॥

(—ધી પ્રશસ્તિસમ્રાજી ભા ૨ પ્રકાં ન ૮)

આં ધર્મધોષસૂરિ સ ૧૩૫૭માં સ્વર્ગે ગયા (ગુ. ૨લોક-૨૫૬)

આં ધર્મધોષસૂરિના ઉપદેશથી દિયાણાના શ્રીસદે સં ૧૩૪૯ માહસુદિ ૧૩ના રોજ અથલ ડારની સ્થાપના કરી, અને તેમા ઘણા અથો લખાવીને મૂક્યા (પ્રશ ન ૩૨) આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી મેવાડના સોનગરા શ્રીમાલી મત્રી સીમધરના કુટુંબે અથો લખાવ્યા (-પ્રકં ૪૫ પૃં ૨૮૯, ૩૨૪)

ઐતિહાસિક વિશેષ ઘટનાઓ

ગુજરાતના વીસલનગરા બ્રાહ્મણ મત્રી માધવનાભાઈ કેશવનાગરે કરણ વાઘેલાને મરાવી, ગુજરાતમા મુસ્લિમરાજ્ય સ્થાપન કરાવ્યું

સં ૧૬૬૩માં સિદ્ધરાજના રુદ્રમાલનો લગ થયો

(રુદ્રમાલ માટે જૂઓ-પ્રકં ૩૫, પૃં ૯૩ પ્રકં ૪૨, પૃં ૭૩૧)

માંડવગઢ

ભારતની સંસ્કૃતિમા ગોપ અને ગોપાલ એ બે શબ્દો ખૂબ મહત્વના લેખાય છે ચંદુરાજ કૃષ્ણ વાસુદેવનું એક નામ ગોપાલ પ્રસિદ્ધ છે જૈન આગમો લગવાન તીર્થ કરદેવોને મહામાંડણ, મહાગોપ અને મહાસાર્થવાહ વિશેષણોથી સંબોધે છે મહાવિક્રાન્ દેવઓધિએ કં સં આં હેમચંદ્રસૂરિને “હેમગોપાલ” કહી ગૂર્જરચક્રવર્તિ રાજા સિદ્ધરાજને પ્રસન્ન કર્યો હતો. (-પ્રકં ૪૧, પૃં ૬૦૯)

ગોપ અને ગોપાલની જાતિ સાથે સંકળાયેલા નગરો, મહા-નગરો બન્યા હતા, જેમકે-અણહિલપુર પાટણ, માંડવગઢ વગેરે ઇતિહાસ કહે છે કે, માંડૂ ગોવાળિયાએ (અથવા લુહારે) વિધ્યગિરિના શિખરમાલાની એક પહાડી ઉપર સં ૬૯૪મા માંડૂ નગર વસાવ્યું, જે સમય જતા માળવાનું પાટનગર બન્યું તેનું ખીલુ નામ પત્તન પણ મળે છે^૧

રાજા જયસિંહ પરમારે તેના ઉપર કિલ્લો બાંધાવ્યો હતો. માંડવગઢનું ખીલુ નામ પાટણ પણ મળે છે માળવાના પરમાર

૧ ગુરુગુણરતનાકર કાવ્યના ધનકુબેર વેલ્લાકનાઈવર્ણનમા તથા બાદશાહ જહાંગીરે આં વિજયદેવસૂરિને લખેલા પત્રમા “માંડવગઢનું ખીલુ નામ પાટણ બતાવ્યું છે

રાજવશનો પરિચય પહેલા (પ્રકૃ ૩૫, પૃ ૧૫૬ થી ૧૬૭માં) આવી ગયો છે, વિશેષ પરિચય આ પ્રમાણે મળે છે —

૧૭ અર્જુનવર્મા	સ ૦ ૧૨૬૭ થી ૧૨૭૨
૧૮ રાજા દેવપાલ પરમાર	સ ૦ ૧૨૭૩ થી ૧૨૮૭
૧૯ જયતુર્મી	સ ૦ ૧૨૮૭ થી ૧૩૧૩
૨૦ જયવર્મા	સ ૦ ૧૩૧૩ થી ૧૩૧૮
૨૧ મહારાજા જયસિંહ	સ ૦ ૧૩૧૮ થી ૧૩૩૭
૨૨ " લોજદેવ	સ ૦ ૧૩૩૭ થી ૧૩૬૭
૨૩ " જયસિંહદેવ	સ ૦ ૧૩૬૭ થી "

તે પછી અક્ષયકિર્તીન ખિલ્લણે માળવા છત્રી લીધી, અને મુસલમાનો માળવાના શાસક બન્યા તેઓની રાજવણી આ પ્રમાણે છે —

૧ સૂબા મલેક ખુશરુ કાફર	(—પ્રકૃ ૪૪, પૃ ૪૭)
૨ સૂબા બહાદુરશાહ	
૩ સૂબા દિલાવરખાં	
૪ બાદશાહ હુસૈનશાહ ગોરી—તેણે સ ૦ ૧૪૫૬માં માડવગઢમાં સ્વતંત્ર ગાદી સ્થાપન કરી મૃ ૦ વિ ૦ સ ૦ ૧૪૬૧ સને ૧૪૭૪	

પ. બા ૦ ગિજનીખાન ગોરી—તે અલિયાદી પ્રભાપીઠક હતો, મૃ ૦ સ ૦ ૧૪૬૩, સને ૧૪૭૬

તે પિતાથી રીસાઈને નાહિયા ગયો. ત્યાં સ ૦ સ્ત્રા અને સ ૦ ધરણા પોરવાડે તેને સમજાવી શાન્ત પાડી બાદશાહ હુસૈનશાહ પાસે મોકલ્યો. બા ૦ હુસૈનશાહે તે બન્ને બાઈબોને માડવગઢમાં માન સાથે લાવી વસાવ્યા. પરંતુ ગિજનીખાં બાદશાહ મર્યો, ત્યારે તેણે ધનના લોભથી બન્ને બાઈબોને ત્રાસ આપ્યો. અને તેઓને ૧ લાખ રૂપિયાનો હક કર્યો. (—જૈન ઇતિ ૦ પ્ર ૦ ૪૫, પૃ ૩૭૧)

એકે મુજરાતનો બાદશાહ બહાદુરશાહ અને ચિત્તોજના દોસી કર્મશાહને પણ આવી જ ધનનામા મૈત્રી થઈ હતી. બા ૦ બહાદુરશાહે માનવતા બતાવી, દોસી કર્મશાહના ઉપકારનો કીર્તિ બદલો વાળ્યો હતો. (—પ્રકૃ ૪૪, પૃ ૨૧૪)

બાદશાહ ગિજનીખાં અને સં રત્નાશાહની ઘટનામાં બાદશાહે માનવતાને બદલે લોભને જ પ્રધાન માન્યો છે.

૬. બાં મહમ્મુદ ખિલજી ગિજનીસ્તાન-અપરનામ બાદશાહ આલમશાહ (સં ૧૪૯૨ થી સં ૧૫૨૫)

૭. બાદશાહ ગ્યાસુદ્દીન ખિલજી (સં ૧૫૨૫ થી ૧૫૫૮)

તે બહુ વિલાસી હતો તેના જ્ઞાનખાનામા હજારો બેગમો હતી, તે “૨૩ વર્ષ સુધી તો માડવગઢથી નીચે ઊતર્યો જ નહોતો” તેણે સં સહસ્રાપોરવાડને મત્રી પદે નીમ્યો

રાજા સીયકપરમારે સં ૧૦૨૮માં ઉજ્જૈનમા પોતાની ગાદી સ્થાપિત કરી હતી, રાજા લોજદેવ પરમારે ધારાનગરી વસાવી, ત્યાં પોતાની ગાદી સ્થાપન કરી તે સં ૧૧૧૨મા મરણ પામ્યો અને ધારાનગરીનો નાશ થયો (પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૬૬) તે પછી સમય જતાં સં ૧૪૫૬મા માંડવગઢને જ માળવાનું પાટનગર બનવાનો ફરી લાભ મળ્યો (—પ્રકં ૩૫ પૃં, ૧૬૨ થી ૧૬૬)

સૂબા દિલાવરખાનનો પુત્ર હુસ ગશાહ ગોરી માળવાનો સ્વતંત્ર બાદશાહ બન્યો અને તેણે સં ૧૪૫૬મા માંડવગઢને પોતાનું પાટનગર બનાવ્યું માંડવગઢ વિક્રમની ૧૪મી સદીનાં પ્રારંભથી જૈન ઇતિહાસમા દાખલ થયું તે આ પ્રમાણે

માંડવગઢમા મહારાજા જયસિંહ (સં ૧૩૧૮ થી ૧૩૩૭)ના મત્રીઓ પેથડશાહ, ઝાઝણશાહ હતા (—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૧૪, ૩૧૮)

સૂબા મલેક કાફરના દિવાન સઘવી પદ્મરાજ સોનગરા (સં ૧૩૫૮) મત્રી મહાકવિ ધનદ (સં ૧૪૬૦), મહાકવિ ‘મંડન બન્યા હતા.’ (—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૨૪)

સુલતાન આલમશાહ ગોરીનો બજનચી મહામાત્ય, રણથલોરના દડનાયક મત્રી ધનરાજ પોરવાડ હતા (—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૬૭)

મહમ્મુદ ખિલજી ચાને બાં આલમશાહ ગોરીનો મહામાત્ય સઘપતિ દેહડ સોનગરા હતા (—પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૨૪)

બાદશાહ આલમશાહ ગોરીનો ખજાનચી મહામાત્ય સોની
સ આમસિ હ બહારી (સં ૧૫૨૦) હતો. (-પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૩૭)

બાં આલમશાહના પ્રબળપ્રિય દિવાનો આદાશાહ અને સહયુક્ત
હતા.

બાદશાહ આલમશાહ તથા બાં આમુદીન ખિલજીના દિવાનો
લવણશાહ શ્રીમાલી, મેઘરાજ શ્રીમાલી, પૂજરાજ, વગેરે હતા.

બાં આમુદીનખિલજીના ધનાઢયઆપારાં સં સહસ્રાપોરવાડ,
સં શેઠ સૂરા-વીરા પોરવાઠ સં પોસ્લાક વગેરે હતા.

બાં આમુદીન ખિલજીનો જબલિહારી આપારી લઘુ શાહિભદ્ર,
સં ભવલશાહ, શેઠ બહલ સં ૧૬૬૨.

(પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૧૬ થી ૩૨૨)

વગેરે વગેરે ધની માની વિદ્વાનો, ઘાનવીરો, શજવીરો ધર્મવીરો
વગેરે ધમા. (-પ્રકં ૪૫, પ્રકં ૫૩)

માડવગઢમા આજ જોનો છે સ્વેં જિનાલયો છે, સ્વેતાળદોમા
આ વીર્ય પ્રસિદ્ધ મનાય છે

આં સોમસુદસસુરિના શિષ્ય (મુનિજ્ઞાનક) આં જયમદ્ર
સુરિએ સં ૧૪૨૭મા નેમાડ પ્રદેશ (હસ્તિનાપુર) યાત્રા કરી નેમાડ-
પ્રવાસગીતિકા રચી તેમા ઉલ્લેખ છે કે (માડવવીર્ય) માડવગઢમા
૭૦૦ તારાપુરમા ૫, સિંગારવાણમા ૨૧ નદુરીમા ૧૨, હસ્તિના
પુરમા ૭ અને લખમણીમા ૧૦૦ જિનાલયો છે આ પ્રદેશમા જામે
જામ લાખો આવક-આવિકાઓ ભક્તિવાળા છે

માડવગઢનો પ્રથમહાર

મત્રી પેઠહકુમાર વગેરેએ અહીં મોટો પ્રથમહાર સ્થાપન કર્યો હતો,
(-વિશેષ માટે જુઓ પ્રકં ૪૫ પૃં ૨૮૬, ૩૦૨)

આં ધર્મધોષસુરિવરો

આ નામના ધણા આચાર્યો ધયા હતા તે આ પ્રમાણે-

૧ નાગેદ્રગજના આચાર્ય-સં ૧૩૩૪ (-પ્રકં ૩૫, પૃં ૮)

૨. ચ દ્રકુળના ગજગચ્છના આચાર્ય-સં ૧૧૯૧(-પ્રકં ૩૫, પૃં ૩૯)
- ૩ ચંદ્રકુળના મહાહુકગચ્છના આં-સં ૧૩૫૦ (પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૬૯)
૪. ચ દ્રકુળના પૂર્ણિમાગચ્છના આચાર્ય-સં ૧૧૫૯
(-પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૯૭)
- ૫ ચ દ્રકુળના અચલગચ્છના આચાર્ય-સં-૧૨૩૪-૧૨૬૮
(-પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૨૧)
- ૬ ચ દ્રકુળના આગમિકગચ્છના આચાર્ય-સં ૧૨૫૦ -
(-પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૧)
- ૬ ચ દ્રકુળના તપાગચ્છના આચાર્ય-સં ૧૩૨૭-૧૩૫૭
(-પ્રકં ૪૬, પૃં ૪૫૦)
- ૮ ચ દ્રકુળના પિષ્પલકગચ્છના આચાર્ય-સં ૧૪૮૩
(પ્રકં ૩૭ પૃં ૨૭૪)
૯. વિદ્યાધન્કુળના જ્ઞલિહરગચ્છના આચાર્ય-સં ૧૦૮૮
(-પ્રકં ૩૫, પૃં ૫૪)

પ્રકરણ મુડતાલીસમું

•

આ. સોમપ્રભસૂરિ

તેમના વિ. સ. ૧૩૧૦માં જન્મ, ૧૩૨૧માં દીક્ષા, સ. ૧૩૩૨માં આચાર્યપદ અને સ. ૧૩૭૩માં સ્વર્ગાશ્રમન થયાં પરિશ્વય.

તેઓ શાવ, આત્મગેવેલી, વિદ્વાન અને મોટાવાદી હતા. તેમને ૧૧ નાઓ ‘બુધપાઠ’ હતા, તેઓ હમેશા તેના પાઠ કરતા હતા. તેઓ જ્યોતિષવિદ્યામાં નિપુણ હતા. તેમણે વ્યારિત્રની રક્ષા માટે બુદ્ધેવે આપેલી ‘મત્રપોથી’ લીધી ન હોવી તેમણે ચિંતોડમાં પ્રાણ લેખી સલામા વિજય મેળવ્યો.

વિહારમર્યાદા—આ અરસામાં કોઠણ દેશમાં ઘણું વરસાદ પડતો હોવાથી તેમજ જેસલમેર વગેરે મોટી મારવાડમાં પાણીની અછત હોવાથી, પોતાના સાધુઓને કોઠણ તથા ઘણી-મારવાડમાં વિહાર કરવાની મનાઈ કરી.^૧

૧ (ખ) દત્તિકાસ કહે છે કે અરતરમ્બના ૫૫માં વા. નિન માણિક્ષ-સૂરિ, નિકાનેસા મત્રી સમામ જન્મજાવનની વિનિયતિથી જેસલમેરથી વિહાર કરી દેસજિસ્તી ગાત્રા કરી, પાળા કરીને જેસલમેર આપના હતા, અને દેસજિસ્તી રૂપ કોથ પધાર્યા ત્યારે સ્તામાં ત્યાં પરિવ્રજ સહન ન થવાથી સ. ૧૬૧૨ ના જુ પના મેજ જનસન સ્વીકારી કાળધર્મ પામ્યા હતા.

(—પ્રક ૪ પૃ. ૪૬)

(ખ) દત્તિકાસ કહે છે કે તપામ્બના (૫૬) વા. આણુ દવિમસસૂરિ (સ. ૧૫૪૦ થી ૧૫૬૬)ના મહેડાં વિદ્યાસાગર ગણિ ૭ બનાવ અને પાણી વિના જીવનારા મહાતપસ્વી હતા તેમણે જેસલમેર માત્રાહનો વિહાર ખોલ્યો હતો.

(—જુઓ પ્રક ૫૫)

૮૪ જિનપ્રાસાદો

માડવગઢનો મત્રી પેથડકુમાર આં ધર્મઘોષસૂરિનો ભક્ત હતો. (—પ્રક્રં ૪૫, પૃં ૩૧૪) તેણે જૂદા જૂદા સ્થાનોમાં ૮૪ જિનપ્રાસાદો બંધાવ્યા હતા અને સોમપ્રભસૂરિના હાથે તેમના ઘણાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી (—પ્રક્રં ૪૫, પૃં ૩૧૫) ૪૮મા આં સોમતિલકસૂરિએ આ સમસ્ત જિનપ્રાસાદોના વર્ણનરૂપે “પૃથ્વીધર સાધુપ્રતિષ્ઠિત જિનસ્તોત્ર” બનાવ્યું તેમણે તેમાં જિનાલયો બંધાવ્યાની નોંધ આ પ્રકારે આપી છે.—

આ ૮૪ જિનમંદિરો પૈકી સં ૧૩૨૦મા (૧) શત્રુજયગિરિના બધુ જેવા માડવગઢમા આદિનાથ (૨) નિમ્બસ્થૂરનગરના ઉજ્જય તાવતાર જિનપ્રાસાદમા ભં નેમિનાથ, (૩) નિમ્બસ્થૂરની તળેટીમા ભં પાર્શ્વનાથ, (૪) ઉજ્જૈનમા ભં પાર્શ્વનાથ, (૫) વિક્રમપુરમા ભં નેમિનાથ, (૬-૭) મુકુટિકાપુરીમા ભં પાર્શ્વનાથ, અને ભં આદિનાથ, (૮) વિધનપુરમા શલ્યહર ભં મલ્લિનાથ, (૯) આશાપુરમાં ભં પાર્શ્વનાથ, (૧૦) ઘોષકીનગરમા ભં આદિનાથ, (૧૧) અર્યાપુરમા ભં શાંતિનાથ, (૧૨) ધારાનગરમા ભં નેમિનાથ, (૧૩) વર્ધનપુર (બદનાવર)મા ભં નેમિનાથ, (૧૪) ચદ્રકપુરના (ચડઉલી)મા ભં આદિનાથ, (૧૫) જીરાપુરમા ભં આદિનાથ, (૧૬) જલપદ્ર (જલગાવ)મા ભં પાર્શ્વનાથ, (૧૭) દાહડપુર (દાહોદ)મા ભં પાર્શ્વનાથ, (૧૮) હસલપુરમા ભં મહાવીરસ્વામી, (૧૯) માધાતા પહાડની તળેટીમા ભં અજિતનાથ, (૨૦) ધનમાતૃકામા ભં મહાવીરસ્વામી, (૨૧) મગલપુરમા ભં અભિનંદનસ્વામી, (૨૨) ચિકખલપુર (ચીખલી)મા ભં પાર્શ્વનાથ, (૨૩) જયસિંહપુરમા ભં મહાવીરસ્વામી, (૨૪) સિંહાનકમા ભં નેમિનાથ, (૨૫) સલખણપુર (શખલપુર)મા ભં પાર્શ્વનાથ, (૨૬) ઐન્દ્રપુર (ધંદોર)મા ભં પાર્શ્વનાથ, (૨૭) તાલહણપુરમા ભં શાંતિનાથ, (૨૮) હસ્તિનાપુર (નીમાડ)મા ભ. અરનાથ, (૨૯) કરહેડાતીર્થમાં ભ પાર્શ્વનાથ, (૩૦) નલપુરમા ભ નેમિનાથ, (૩૧) નલદુર્ગમા ભ નેમિનાથ, (૩૨) બિહારમાં

ભ૦ મહાવીરસ્વામી, (૩૩) લઘુકર્ણીપુરમા ભ૦ મહાવીરસ્વામી, (૩૪) ખટોદ (ખડવા ખટોલા)મા ભ૦ કુશુનાથ, (૩૫) ચિત્તોડના કિલ્લામા ભ૦ અવભદ્રેવ, (૩૬) પાનવિહાર (આગર-માળવા)મા ભ૦ આદિનાથ, (૩૭) ચદ્રાનકમા ભ૦ પાર્શ્વનાથ, (૩૮) બક્ષીમા ભ૦ આદિનાથ, (૩૯) નીલકપુરમા ભ૦ અજિતનાથ (૪૦) નાગોરમા ભ૦ આદિનાથ, (૪૧) મધ્યકપુરમા ભ૦ પાર્શ્વનાથ, (૪૨) હલોડમાં ભ૦ ચદ્રપ્રભુ (૪૩) નાગદામા ભ૦ નમિનાથ, (૪૪) ધોળકામા ભ૦ મસ્તિનાથ, (૪૫) જૂનાગઢના કિલ્લામા ભ૦ પાર્શ્વનાથ, (૪૬) સોમનાથ પાટણમા ભ૦ પાર્શ્વનાથ (૪૭) રાખપુર (શંખેશ્વર)મા ભ૦ મુનિસુવતસ્વામી, (૪૮) સૌવર્તકમા ભ૦ મહાવીરસ્વામી, (૪૯) વઘળીમાં ભ૦ નેમિનાથ, (૫૦) નારિકમાં ભ૦ ચદ્રપ્રભુ, (૫૧) થીપડ) સોપારા, અરુણનગર, ઉરગલ્લ અને પેઠણમા ભ૦ પાર્શ્વનાથ,^૧ (૫૫) સેતુબંધમા ભ૦ નેમિનાથ, (૫૬-૬૧) વપદ્ર નાગલપુર, ઠકકદેશ, ભાલુધર, દેવપાલપુર, દેવગિરિ (દોલતાબાદ)મા ભ૦ મહાવીરસ્વામી (૬૨) ચાણપમાં ભ૦ શાતિનાથ, (૬૩-૬૪) દ્રોણાત તથા રત્નપુર (રતલામપુર)મા ભ૦ નેમિનાથ, (૬૫) અણુકપુરમા ભ૦ અજિતનાથ, (૬૬) કોરનામા ભ૦ મસ્તિનાથ (૬૭-૬૮) ઢોર સમદ્ર દેશમા, તથા ગુજરાત પાટણમાં ભ૦ પાર્શ્વનાથ, (૬૯) કોઠો જિનેશ્વરના મહાપવાળા શત્રુજય વીર્ણમાં, ભ૦ શાતિનાથ, (૭૦-૭૧) વારાપુર તથા વર્ધમાનપુરમાં ભ૦ આદિનાથ અને ભ૦ મુનિસુવતસ્વામી, (૭૨) વટપદ્રમા ભ૦ આદિનાથ, (૭૩) ગોગપુર(ધોલા)મા ભ૦ આદિનાથ, (૭૪) પિરઅંતમા ભ૦ ચદ્રપ્રભુ વગેરે વગેરે ૮૪ જિનપ્રાસાદો ભાલુવાલ વિશેષ ઉલ્લેખ છે કે, મત્રીએ (૧) જોધકારણમાં તોરણવાળો જિનપ્રાસાદ (૨) માખાતા પહાડમા ત્રિશિખરી મહિર, (૩) વિક્રનમા ભ૦ નેમિનાથ અને (૪) ઘેલકપુર(જોલીયપુર)મા ભ૦ આદિનાથના મહિરો બધાંઆ

(જૂઓ-આં મુનિસુવરસુરિદ્વૃત 'ગુર્વાવલી' સ્તો. ૧૬૧ થી ૨૦૧)

૧ ઉરગલ્લુ હાલમાં વરગલ નામ છે ઉરગલ્લ મહે જુવો

(-પ્રક ૩૫ પ ૧૨૭)

આ નોધ ઉપરથી તારવી શકાય છે કે, વિક્રમની ચૌદમી શતા-
બ્દીમા કયા કયા સ્થળે જૈનો હતા આજે આ સ્થળોમાના ઘણા
ગામ નગરોમાં જૈનવસતી નથી, જિનાલયો નથી

આ નોધ ઉપરથી આં સોમપ્રભસૂરિના “ વિશાળ વિહારક્ષેત્રનો ”
પણ ખ્યાલ આવે છે

તીર્થોદ્ધાર—

સં સમરા શાહે સં ૧૩૭૧ મા શત્રુજય મહાતીર્થનો ૧૫ મો
ઉદ્ધાર કરાવ્યો, ત્યારે આં સોમપ્રભસૂરિ સપરિવાર ત્યા પધાર્યા હતા.
(—પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૬૫, પ્રકં ૪૭, પૃં ૪૨૩)

લીલડીમાં દિવ્યજ્ઞાન

આ સમયે લીલડી મોટું શહેર હતું તેમા મોટી સખ્યામા
ધનાઢય જૈનો વસતા હતા ત્યા વિવિધ ગચ્છના આચાર્યો આતુર્માસ
ગાળવા રહેતા

ઇતિહાસ કહે છે કે—સં ૧૩૫૨ મા લીલડીમા આં સોમપ્રભ-
સૂરિ વગેરે ૧૧ જૈનાચાર્યો ચોમાસુ રહ્યા હતા સં ૧૩૫૩ ની
સાલમા બે કાર્તિક મહિના હતા, પોષ મહિનાનો ક્ષય હતો અને
ચૈત્ર કે ફાગણ મહિના પણ બે હતા

આં સોમપ્રભસૂરિએ એક રાતે આકાશમા જોયું અને બ્રહ્માની
ચાલ તેમજ બીજા નિમિત્તોથી જાણી લીધું કે, “ લીલડિયા નગરનો
થોડા દિવસોમા જ વિનાશ થશે, ” આથી અહીં રહેલું સલામતી
ભર્યું નથી આચાર્યશ્રીએ આ પ્રમાણે વિચારીને બીજા ૧૧ ગચ્છ-
નાયકોની નામરજી હોવા છતા, સં ૧૩૫૩ ના પહેલા કાર્તિક મહિ
નાની સુદિ ૧૪ ના દિવસે ચોમાસી પ્રતિક્રમણ કરી, પહેલા કાર્તિક
શુદ્ધિ ૧૫ ના રોજ લીલડિયાથી વિહાર કર્યો બીજા સાધુ—સાધ્વીઓ
પણ ત્યાથી નીકળી ગયાં, અને ત્યાના રહેવાસી જૈનો પણ ઉછાળો
ભરી એક સ્થળે જઈ વસ્યા તે સ્થાને રાધનપુર નગર વસ્યું
બીજા ૧૧ ગચ્છનાયકો લીલડિયામા જ રહ્યા હતા તેઓ બીજા
કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૫ ના રોજ વિહાર કરવાના હતા

આં સોમપ્રભસૂરિ વગેરે સીલડિયામાંથી નીકળી ગયા બાદ ત્યાં એકાએક ઉત્પાત મચ્યો, ચારે તરફ આજે પોતાની તાંડવ લીલા શરૂ કરી. આજની પ્રચંડ જ્વાળાઓમાં આખું સીલડિયા તારાજ થઈ ગયું, ત્યાં રહેલા જૈનાચાર્યો અને જનતા સૌ કોઈ આગનો લોગ બન્યા. જનમાલની ભારે ખુવારી થઈ.

તે પછી સં ૧૩૫૪ માં બાદશાહ અલ્લાઉદ્દીન ખિલજીના સેનાપતિ અલ્લફખાને રદ્દા-સદ્દા સીલડિયા નગરને બાખ્યું અને લૂટ્યું. તે પછી જ અલ્લફખાને ગુજરાતના પાટણ પર ચડાઈ કરી, અને ઠણ્ઠેવ વાઘેલાને નસાડ્યો.

(આહુ જૈન ઇતિહાસ ભાગ બીજો, પુરવણી પૃં ૭૬૬, ૭૭૭, પ્રકં ૪૪, પૃં ૪૭, ૧૬૧)

સૌ જનતાને આગ્રાચક્રીના આ વિચ્છેદ જ્ઞાન માટે આશ્ચર્યભર્યું માન થયું.

નોંધ આ સોમપ્રભસૂરિએ સં ૧૩૫૩ માં પ્રથમ કાર્તિક સુદિ ૧૪ ના રોજ ચોમાસી કરી બીજો દિવસે વિકાર કર્યો આ પ્રકારની છત્ર-અસ્થા જગ્યાએ આથી આપણી ૫૨ વિસ્મય માન્યતા વિશેની ધણી ખૂબો બિઠી જાય છે એ ગૂંચોનો જીકસ આ પ્રકારે છે —

૧ સં ૧૩૫૨ ના આસો વદિ)) ના રોજ સિવાળી, અને સં ૧૩૫૩ ના કાર્તિક સુદિ ૧ ના રોજ સર્યોદય કાલે ન્હુ વાં રજ થાય.

૨ પૂર્ણિમાન્ત કાર્તિક એટલે પ્રીતિવર્ધન મહિના છગન અમક અને કાર્તિક સુદિ ૧ ના રોજ સૌ જુહાર કરી પ્રીતિમાં વધારો કરે.

૩ બ મહાવીરના નિર્વાણવાણી રાત જતાં ગૌતમસ્વામીને દેવગઘાન થયાનો સમય જોડાય. આથી એ પછી તક સન્નત બને છે કે કાર્તિક સુદિ ૧ ને દેવ ત્યારે પહેલી એકમે અજુધર ગૌતમસ્વામીનું દેવગઘાન અને નવા વરનો બારબ માનવો.

૪ બ મહાવીરસ્વામીના નિર્વાણ બાદ બીજો દિવસે સવારે કાર્તિક-સુદિ ૧ ના સર્યોદયથી વીર નિર્વાણ સન્નત રજ થાય.

૫ વિક્રમસવનો પ્રારંભ બ મહાવીરસ્વામીના નિર્વાણના બીજો દિવસે થાય છે તો સં ૧૩૫૩ના કાર્તિક સુદિ ૧ થી વિ સં ૧૩૫૩ રજ થાય.

૬ વિ સં ૧૩૫૩ માં બે કાર્તિક મહિનાઓ હતા. તે પૈકીનો પહેલો કાર્તિક મહિનો અધિક મહિનો હતો. પણ તે કાલમાસ ન જગ્યા.

૭ ભં મહાવીરસ્વામીના નિર્વાણુ બાદ લાગલાગટ ત્રીજે દિવસે કાર્તિક-
શુદ્ધિ ૨ ના રોજ ભાઈબીજ પર્વ ઉજવાય

૮, બગાળ અને પૂર્વ ભારતમા આસો વદિ ૧૩ થી કાર્તિક શુદ્ધિ ૨
સુધી એમ સળગ પાય દિવસ સુધી ભં મહાવીરસ્વામીના નિર્વાણુની યાદીમા
સમવસરણના પ્રતીકરૂપે હાટડી માંડી, પાય દીવા કરી સળગ પાય દિવસનો-
ઉત્સવ ઊજવી શકાય અખડ ઉત્સવ ઉજવાય

૯ કાર્તિક સુદ્ધિ ૧૪ ના રોજ ચોમાસીની આરાધના થાય

૧૦ સં ૧૩૫૨ના ભાદરવા શુદ્ધિ ૪ થી સં ૧૩૫૩ના કાર્તિક
શુદ્ધિ ૧૪ સુધીમા ૭૦ દિવસનુ નાનુ ચોમાસુ પૂરુ થાય

૧૧ સં ૧૩૫૨ની આપાડ ચોમાસી, સં ૧૩૫૩ ની કાર્તિક ચોમાસી
અને સં ૧૩૫૩ ની ફાગણ ચોમાસી એ ત્રણે ચોમાસીને બરાબર ૧૨૦
ચાદ દિવસો મળી રહે

૧૨ સં ૧૩૫૩ના કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૫ ના રોજ પૂનમના વિહાર થાય
યાત્રા થાય

૧૩ બે કાર્તિક બન્યા પછી માગશરનો ક્ષય થતો હોય તો બીજો
કાર્તિક મલમાસ બને છે તેનાથી બચી જવાય અને તેમા માગશરના કામો
કરી શકાય

૧૪ સઘ ભવિષ્યમા આવા પ્રસંગે એક ધોરણે પર્વ વ્યવસ્થા કરી શકે
(જીતાચાર)

વિશેષ નોંધ—ગુજરાતી વિં સં ૨૦૨૦મા કાર્તિક મહિનો
વધે છે, માગસર મહિનો ઘટે છે અને ચૈત્ર મહિનો વધે છે આથી
અમે વિં સં ૨૦૧૭ના આસો સુદ્ધિ ૨ ને બુધવારે “વિં સં ૦
૨૦૨૦ના જૈન પર્વો “નામની પુસ્તિકા પ્રકાશિત કરાવી, વિં સં ૦
૧૩૫૩ની સાલની ઉક્ત ઘટના (જીતાચાર) તરફ સૌનુ ધ્યાન બેચુ
હતુ પરિણામે ગીતાર્થ જૈનાચાર્યોએ સં ૨૦૨૦મા પહેલા કાર્તિકમા
કાર્તિક મહિનો અને બીજા કાર્તિકમા માગસર મહિનો માની લેવાનું
બાહેર ક્યું છે

સુબંધના પ્રસિદ્ધ દૈનિકપત્ર જન્મભૂમિના પચાગ વિભાગના
સપાદક શ્રી અમૃતલાલ લક્ષ્મીચંદ શાહે હીંદમા આ મહિનાઓની

આરાધનામાં એકતા બની રહે, તે માટે આદેશન અલાંબુ હતું આથી પબ્બની સનાતન ધર્મ પ્રતિનિધિ સભાની વિદ્વદ્ધપરિષદે તા. ૧૧-૪-૧૯૬૨ને રાજ કુબના મેળામાં હરદ્વારમાં ૫૦ સ્ત્રીતાશમ ઝા, જ્યોતિષાચાર્યની અધ્યક્ષતામાં જ્યોતિષ સમેલન મેળવ્યું, તેમાં ભારતના પચાંજકાર-જ્યોતિષીઓએ સર્વાનુમતે ઠરાવ કર્યો હતો. કે-

સં ૨૦૦૦માં પ્રત્યક્ષ અણ્ણિત પ્રમાણે કાર્તિક જ વધે છે અને માગસર જ બટે છે પણ તેની પહેલાંના આસો વધતો નથી જ તો પચાંજકારોએ એ પ્રમાણે જ પોતાના પથ્યાગ બનાવવા, અને ગણિતની એકતા બળવવી

આથી સ્પષ્ટ છે કે-બીજા હીન્દુઓ પણ પહેલા કાર્તિકમાં કાર્તિકના અને બીજા કાર્તિકમાં માગસરના વિધિવિધાન કરશે.

(વિ. સં ૨૦૧૬ ભારતીય રાષ્ટ્રીય શાકે ૧૮૮૪-૮૫ના જન્મભૂમિ પર્વાગની પ્રસ્તાવના પૃષ્ઠ-૧)

દીન્ય થટના—

આ. સોમપ્રભસૂરિ ચિત્તોઠના કિલ્લામાં વિરાજમાન હતા, ત્યારે પણ તેમની ઉપર ભામઠલ પ્રભા છત્ર વગેરે આકાશમાં આસિચ્છાંકારક થટના બની હતી, આ પ્રકારના ચમત્કારોથી સૌ આસિચ્છાંકારક બન્યા હતા. (—અર્વાવલી, શ્લોક ૨૬૦ થી ૨૬૩)

મૈત્રી—આ. સોમપ્રભસૂરિ અને જરતરજીવના આ. જિન પ્રભસૂરિ વચ્ચે ગાઢ મૈત્રી હતી. બંને આચાર્યો જ્યોતિષ અને મત્ર વિષયના હિંદા અભ્યાસીઓ હતા તેઓ વિદ્યાની આપણે કરતા

(—પ્રક. ૪૦, પૃ. ૪૬૮)

‘વીરવ શાવલી’માં આ. સોમપ્રભસૂરિ વિશે કેટલીક વિશેષ માહિતી આ પ્રકારે મળે છે—

કમ્પના ઓળાશી ગામમાં એક મારો કોઈના ચઠાવવાથી સતે આચાર્યશ્રીને મારી નાખવા તેમની પાસે આવ્યો, તે મારો ગુરુ-મહારાજને મહાપુરુષ સમજીને ઘા કરતો રોકાઈ ગયો, અને તેમને નમસ્કાર કરીને પોતાના ઘરે ચાલતો ગયો.

એ પછી આચાર્યશ્રી માડવગઢ પધાર્યા. પછી વડોદરા, સાંજેહડા, ડભોઈ, જ ખૂસર, આમોદ, ખલાત, અહમદાવાદ, આશાપદલી, કઠવાડા, કુરમાનવાડી, સિકદરપુર, વીસનગર થઈ વડનગરમા પધાર્યા.

અથો

આં સોમપ્રભસૂરિએ ઘણા અથો રચ્યા છે, તે નીચે મુજબ જાણવા મળે છે —

‘નમિઉણુ લણુઈ યત્રાખિલં’ વગેરે ‘આરાધનાસૂત્રો.’ વિસ્તૃત ‘યતિજીતકલ્પસૂત્ર,’ ‘યમકમય,’ ‘૨૮ જિનસ્તુતિઓ,’ ‘જિનેન ચેનં’ સ્તુતિ ‘શ્રીમદ્ધર્મં’ સ્તુતિ વગેરે

પદ્ધતિરો-તેમની પાટે આ પ્રકારે ચાર આચાર્યો થયા

૧ આં વિમલપ્રભસૂરિ-તે સં ૧૩૫૭મા આચાર્ય થયા. તે અદ્વાયુધી હતા દયાસાગર હતા તેમણે ઉપદેશ આપી ૩૦૦ નવા જૈનો બનાવ્યા હતા (ગુર્વાવલી, શ્લો. ૨૬૬)

૨ આં પરમાનદસૂરિ-તે સં ૧૩૭૩મા આચાર્ય થયા તેમને જોઈને સૌ આનંદ પામતા તે ચાર વર્ષ જીવીને સં ૧૩૮૧મા સ્વર્ગે ગયા

૩ આં પદ્મતિલકસૂરિ-તેમના સં ૧૩૬૮મા દીક્ષા, સં ૧૩૭૫મા આચાર્યપદવી, અને સં ૧૪૨૫મા સ્વર્ગગમન થયા તેઓ શુદ્ધ સયમનિષ્ઠ હતા તે દીક્ષામા આં સોમતિલકસૂરિથી એક વર્ષે મોટા હતા એક વર્ષ જીવીને તેઓ પણ સ્વર્ગે ગયા

૪ આં સોમતિલકસૂરિ-તેમના સં ૧૩૫૫ના મહા-માસમા જન્મ, સં ૧૩૬૬મા દીક્ષા, સં ૧૩૭૩મા આચાર્યપદ અને સં ૧૪૧૪મા સ્વર્ગગમન થયા તે મોટા પ્રભાવશાળી હતા. આં સોમપ્રભસૂરિએ તેમને નાની ઉંમરમા ગચ્છનાયક બનાવી, પોતાની પાટે સ્થાપન કર્યા (-પ્રકં ૪૮) તેમનાથી મોટા ત્રણ આચાર્યો અદ્વાયુધી હતા આથી આ એકલા સૂરિએ જ ગચ્છનો ભાર ઉપાડી લીધો

(-ગુર્વાવલી, શ્લો. ૨૭૬)

આં સોમપ્રભસૂરિએ આં પરમાનંદ તથા આં સોમતિલક-

સૂરિને સં ૧૩૭૩માં જયરાણનગરના મહાવીર જિનપ્રાસાદમાં આચાર્યપદ આપ્યું પછી તે છ મહિના બાદ સં ૧૩૭૩માં જ ખસાતમાં મત્રી આશિગના ઉપાશ્રયમાં કાળધર્મ પામ્યા.

(-પ્રક્રં ૪૧, પૃં ૬૭૪)

આચાર્યશ્રી જે રાતે સ્વર્ગે ગયા, તે રાતે ઉપાશ્રય પાસે રહેતા મનુષ્યોએ બેસું કે, “આકાશમાં અજવાળુ થયું, વિમાન આંધું અને આકાશમાંથી અવાજ સંભળાયો કે, આં સોમપ્રભસૂરિ પહેલા દેવલોકના ‘સામાનિકદેવ બન્યા છે’”

૧ પ્રભાવકો-આ સમયે બધા પ્રભાવકો ઘસા હતા.

યુગપ્રધાન શીલમિત્ર-તેમનો સં ૧૨૭૪ થી ૧૩૫૭ સુધીનો યુગપ્રધાન કાળ હતો. કેટલીક પ્રભાવક ઘટનાઓ બોલી મળે છે કે, દાદા ધર્મધોષસૂરિ (સ્વ સં ૧૩૫૭)ને અથવા તે કાળના કોઈ બીતાઈ આચાર્યને આપણે યુગપ્રધાન કહી શકીએ. (જુઓ પૃં ૪૦૬)

વિં સં ૧૩૩૪-આ સાલમાં બધી ઐતિહાસિક ઘટનાઓ બની હતી તે આ પ્રકારે હતી —

૧ સં ૧૩૩૪માં બે કાર્તિક મહિના હતા, બે ચૈત્ર મહિના હતા અને પોષ મહિનાનો શરૂ હતો.

૨ ખરતરગચ્છના (૪૨માં) આં જિનેશ્વરસૂરિ સં ૧૩૩૧માં સ્વર્ગે ગયા. તે પછી સં ૧૩૩૩-૩૪ માં ખરતરગચ્છમાં બોશવાલ ગચ્છ, અને શ્રીમાલગચ્છ બોમ બે અચ્છો બન્યા.

(-પ્રક્રં ૪૦, પૃં ૪૬૪-૪૭૦)

૩ સં ૧૩૩૪ ના વૈશાખ મહિનામાં વહમાં આં જિનપ્રભોષિ શીલકિયામાં “ત્રૌતમસ્વામીની પ્રતિમા” પધરાવી.

(-પ્રક્રં ૪૦, પૃં ૪૪૧)

૪ ખરતરગચ્છના મહોદ વિવેકસુત્રે સં ૧૩૩૪ ના પ્રથમ કાર્તિક સુદિ ૧૫ના દિવસે જેમ્લમેરમાં “પુણ્યસારચરિત્ર” ગ્રંથ રચ્યો.

(-પ્રક્રં ૪૦, પૃં ૪૪૧)

અને આં જિનપ્રભોષસૂરિએ તેનું સંશોધન કર્યું.

૫ નાગેદગચ્છના આં વિબુધપ્રભે સં ૧૩૩૪માં શાલિભદ્ર-
ચરિત્ર સર્ગ ૭ રચ્યુ, જેની પહેલી પ્રતિ આં પદ્મચદ્રે લખી. તેનું
રાજગચ્છના આં પ્રદ્યુમ્નસૂરિએ સંશોધન કર્યું (- પ્રકં ૩૫, પૃં ૮)

૬. રાજગચ્છના આં પ્રદ્યુમ્નસૂરિએ સં ૧૩૨૪ (?) મા
'સમરાદિત્યચરિત્રસંક્ષેપ રચ્યો. (- પ્રકં ૩૫, પૃં ૨૩)

૭ રાજગચ્છના આં પ્રભાચદ્રસૂરિએ સં ૧૩૩૪ ના ચૈત્ર
વદિ ૭ ને શુક્રવારે પુનર્વસુ નક્ષત્રમાં 'પ્રભાવકચરિત્ર અં ૫૭૭૪ રચ્યુ.
(- પ્રકં ૩૫, પૃં ૨૭)

વિં સં ૧૩૭૧ની ઘટનાઓ

સં ૧૩૭૧મા કેટલીક ઐતિહાસિક ઘટનાઓ આ પ્રકારે બની.

૧. સં ૧૩૬૮મા અલ્લાવદીને શત્રુજય તીર્થે ભાગ્યુ, ત્યારે
ઉપકેશગચ્છના આં સિદ્ધસેનસૂરિના ઉપદેશથી સં દેશલ અને
સમરાશાહે દિલ્હીના બાદશાહ અને ગુજરાતના સૂબાને પ્રસન્ન
કરી સં ૧૩૩૧ના માહ સુદિ ૭ ને ગુરુવારે શત્રુજય ઉપર ખડિત
થયેલા જિન પ્રાસાદોને સમરાવી તેમા લં આદિનાથની પ્રતિમા
બેસાડી. (- પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૬૦, ૧૬૨, પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૪)

સમકાલીન આચાર્યો

સમરાશાહે સં ૧૩૭૧ના માહ સુદિ ૭ ને ગુરુવારે શત્રુજય
તીર્થેનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો આ પ્રસંગના ઉત્સવમા ઘણા ગચ્છના
આચાર્યો વિદ્યમાન હતા કેટલાકના નામો આ પ્રકારે છે—(આ
આચાર્યોનો વિશેષ પરિચય તે તે પ્રકરણમા જૂઓ)

આં દેવગુપ્તસૂરિ, આં સિદ્ધસેનસૂરિ, આં કલ્કસૂરિ
(પ્રકં ૧, ઉપકેશગચ્છ પટ્ટાવત્રી, પટ્ટાક ૬૪-૬૫-૬૬ પૃં ૩૨-૩૩),
આં વિબુધપ્રભસૂરિના પટ્ટધર આં પ્રભાનદસૂરિ, જેમનું બીજું

૧. સમરાશાહના વશજ શાં શ્રી સિદ્ધહતના પુત્ર શા શ્રી શ્રીપાલે સં
૧૫૩૫ ના ભાં સું ૪ ના રોજ ઉપાં આનદસમુદ્ગણિને “કલ્પસૂત્ર અને
“ચતુર્વિંશતિ પુસ્તિકા” વહોરાવ્યા

(શ્રી પ્રશસ્તિ સત્રહ ભાં ૨, પ્રં નં ૧૬૪)

નામ પદ્મચક્ર હર્તુ (પ્રકં ૩૫, નાગેશ્વરમ્બ પદ્માવલી ત્રીજી, પદ્માક
૫, પૃં ૮), આં વીરસૂરિ (પ્રકં ૩૪, ભાવાચાર્યમ્બ પદ્માવલી,
પદ્માક ૭, પૃં ૫૫૭), આં વર્ધમાનસૂરિના શિષ્ય આં
સર્વદેવસૂરિ (પ્રકં ૩૭, ચારાપદ્મમ્બીય પદ્માવલી, પદ્માક ૧૨,
પૃં ૨૬૭), આં જગમ્બચક્રસૂરિ (પ્રકં ૩૫, બ્રહ્માસ્ત્રમ્બ પૃં ૬૮),
આં વજ્રસેન, આં હેમતિલકસૂરિ (પ્રકં ૪૧, વાહિદેવસૂરિ
સત્તાનીય પદ્માવલી ૧૨, પૃં ૫૬૨), આં આઝદેવસૂરિ (પ્રકં ૩૫,
નિર્વતિકુલ પૃં ૪૬), આં રત્નાકરસૂરિ (પ્રકં ૪૪, તપામ્બ
વલીપોષાળ, પદ્માક; ૪૬ પૃં ૧૪) નાં ધર્મયોગ્યદે આં સોમપ્રભસૂરિ
(પ્રકં ૪૭, વડગમ્બ-તપામ્બ હુપોષાળ, પદ્માક; ૪૭ પૃં ૪૧૭)

૨ પ્રભાવકો—આ સમયે આ સિવાય ખરતરગમ્બના
(૪૪ મા) આં જિનચક્રસૂરિ, આં જિનપ્રભસૂરિ અચલગમ્બના
૪૮ મા આં ધર્મપ્રભસૂરિ, કમ્બુલીમ્બના (૪૮ મા) આં
નરચક્રસૂરિ આં હેમસૂરિ વગેરે પ્રભાવક આચાર્યો પણ થયા હતા.
આં હેમસૂરિ—

ચક્રમ્બના આં અજિતસિલસૂરિના શિષ્ય આં હેમસૂરિ
થયા તેમના શિષ્ય આં મહેન્દ્રપ્રભસૂરિ હતા.

(હીંદી પ્રાચીન ઇતિહાસ પૃં ૨૩૧)

૩ સં ૧૩૭૧ ના માસ સુદિ ૭ ને શુક્રવારે શત્રુજય તીર્થને
૧૫મો મોટો ઉદ્ધાર થયો.

૪ આ સમયે સં દેશળ, સં સમરાશાહ, સં સારખ
વગેરે પ્રભાવક આવકો થયા. (-પ્રકં ૩૫, વેસટવચ, પૃં ૧૬૫)

અમારિ

૫ આ સમયે આં દેવસુદરસૂરિના પદ્મચર આં સાધુરત્ન
સૂરિના ઉપદેશથી વેસટવચના અરકમલ સાધુ સંજ્ઞાનસિલ
ઓશવાસની મદદથી ચખતપુરના કોચરશાહે બદુચશળના ૧૨
જામોમા માટી અમારિ પગાળી. (-પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૬૬)

૬ આં આઝદેવે સં ૧૩૭૧ મા સમરાશાસ્ર બનાવ્યો.

૭. આ સમયે ૪૦ મહાકવિ ભોજક દેવાલ થયો.

૮. ઠ. ફેરુ (ફેર) એ સં ૧૩૭૨ દિલ્હી પ્રદેશના કર્નાવલ ગામમા પ્રાકૃત ભાષામા 'વત્થુસાર' (વાસ્તુસાર) ગાથા ૧૮૨ તથા અલ્લાઉદ્દીનના રાજ્યમા દિલ્હીમાં 'ચણપરિક્ષ' ગાથા ૧૨૭ બનાવી.
(-પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૯૭)

અથકારો-

પૂનમિયાગચ્છમા (૪૦) આં ચદ્રપ્રભુ (૪૧) આં ધર્મઘોષ (૪૨) આં ચક્રેશ્વરસૂરિ (૪૩) આં શિવપ્રભ (૪૪) આં તિલકપ્રભ. (૪૫) આં પદ્મપ્રભ થયા હતા. (-પ્રં ૪૦ પૃં ૪૯૫ થી ૫૦૫) બીજી પરપરા આ પ્રમાણે મળે છે-

(૪૨) આં ચક્રેશ્વરસૂરિ-તે રાજમાન્ય હતા તેમને "કૂચાલ સરસ્વતી" નું બિરૂદ હતું તેમણે ૬ આચાર્યો બનાવ્યા હતા.

(૪૩) ત્રિદશપ્રભસૂરિ (૪૪) તિલકપ્રભસૂરિ

(૪૫) આં ધર્મપ્રભસૂરિ-તે શાન્ત સ્વભાવના પ્રભાવક મીઠા-બોલા અને અમોઘ વ્યાખ્યાતા હતા

(૪૬) અભયપ્રભસૂરિ (૪૭) રત્નપ્રભસૂરિ

(૪૮) તેમના શિષ્ય આં કમલપ્રભસૂરિ-તેમણે સં ૧૩૭૨માં ઘોળકામા મત્રાધિરાજ શ્રી પાર્શ્વનાથના પ્રસાદથી સંસ્કૃતમા શ્રી પુરંકરસ્વામી ચરિત્ર સર્ગ-૮ બનાવ્યું.

નગર સ્થાપના

૯. આ સમયે સં ૧૩૭૩માં સોજતનગર વસ્યું.

સં ૧૩૭૧ માં હુંગરપુર વસ્યું. (-પ્રકં ૫૦ હુંગરપુર)

સં ૧૩૩૭ માં અલ્લાઉદ્દીન બાદશાહે બલોર કિલ્લો બાંધ્યો

સં ૧૩૭૭ માં ગુજરાતમા મોટો દુકાળ પડ્યો હતો.

સં ૧૪૦૭મા બુરાનપુર વસ્યું

સં ૧૪૧૩મા સગમનેર વસ્યું.

પ્રકરણ અડતાલીસમું

*

આં સોમતિલકસૂરિ (સ્વ સ ૧૪૨૪)

આં સોમપ્રભસૂરિની પાટે આં સોમતિલકસૂરિ યમા

તેમના વિં સં ૧૩૫૫ના માઠ મહિનામા જન્મ, સં ૧૩૬૬ મા દીક્ષા, સં ૧૩૭૩મા આચાર્યપદ અને ૬૬ વર્ષની ઉંમરે સં ૧૪૨૪માં “આં ચદ્રશેખરના સ્વર્ગવાસ” પછી બીજે વર્ષે સ્વર્ગ ગમન થયા, એ સ્વર્ગે ગયા ત્યારે આકાશમાં પ્રકાશ થયો, આથી સૌએ બહુ ઠે આચાર્યશ્રી સ્વર્ગે ગયા છે, પાત્રમા આવેલી દેવી પદ્મા વતીએ ઠહુ ઠે ‘આચાર્યશ્રી સૌધર્મેન્દ્ર સમાન દેવ બન્યા છે”

(—ગુર્વાવલી, સ્લો ૨૬૧ થી ૨૬૩)

આં સોમતિલકસૂરિના માટે સં ૧૪૧૭ તથા સં ૧૪૨૨ ની શ્રેણી પ્રશસ્તિઓમા નોંધપાત્ર વિશેષણો મળે છે કે, શ્રી ચદ્રચંદ્રમા પ્રદ્યોતનાભ સર્વાભિમતમુખતિ, શાનેકુકાતિસિરામમાન, સર્વાભાવમવસુદય, પરમપૂજ્ય, ભદ્રારક શ્રી સોમતિલકસૂરિ^{૧-૨}

૧ ઓયુગપ્રધાનવંશપ્રશસ્તિ- ઓયુગપ્રધાનવંશ-

इति श्रीमद्वाङ्मनीत गुणमाप्रवृत्तचतुरधिक विंशत्ययुगप्रधानवत्सवं
सुबाहवोपार्थ श्रीदेवेन्द्रसूरिणा जन्मपत्र ग्यासीयेके ॥ श्रीचन्द्रगण्डे प्रपठनाम
श्रीसोमतिलकसूरिस्तंवासुपाध्याय-श्रीहृत्समवर्गविप्रसावतः श्रीप्रिय श्रीकीर्ति
मुबनेन श्रीमति स्तंमनस्युरे विष्णुस्तं चैव विष्णु-मनु १४१२ वर्षे विहितं
धीप्रवर्तने” श्रीवाङ्मनीप्रवृत्तः ॥

(મીમંસુસ્તિ સમ્મ ૧૧ ૨ પ્ર ન ૮ હતિ પ્રક ૪૬૫ ૪૮)

૧ એ વ ૨૦૨ હતિ મશ્મસુ મિનશાસમાય ૧ સર્વાભિમતમુખતિ

આ ઉપરથી સમજી શકાય છે કે, તેમનું શરીર તેજ.પુજ જેવું હતું. તેમનું જ્ઞાન સૌ પ્રશસા કરે એવું પરિણામી, અદ્રસમાન શૈત્યવાળું હતું એટલે કે, આં સોમતિલકસૂરિ સર્વરીતે સુદર દેહવાળા તથા શુદ્ધ જ્ઞાનવાળા, અને બહુ પ્રતાપી પુરુષ હતા, તેમના આચાર્યપદવીના ઉત્સવમા જ ઘરાલના સંઘપતિ ગજરાજે અઢી લાખ ટકા ખર્ચ્યા હતા (—ગુર્વાવલી. શ્લો. ૨૭૭)

નાંધ : દોનતસિહજી લોઢા (અરવિંદ) B A લખે છે કે—આં સોમતિલકસૂરિ પૌરવાડ હતા (—પ્રાગવાટ ઇતિહાસ ખડ-૩, પૃ. ૩૨૪)

સાહિત્ય—તેમણે ‘સિદ્ધાન્તસ્તવાવચૂરિ,’ ‘પૃથ્વીધરસાધુપ્રતિષ્ઠાપિત જિનસ્તોત્ર શ્લો. ૧૬, ‘બૃહન્ન૦યક્ષેત્રસમાસ,’ ૨૫ ‘અર્થયુક્ત’ ‘કાંચ,’ શ્રીતીર્થરાજં ચાર ‘અર્થયુક્ત સ્તુતિ,’ તથા તેની વૃત્તિ, સઘપતિ હેમની વિનિતિથી બનાવેલ ‘સત્તરિસયઠાણુ પગરણુ’ ગાં. ૩૫૬^૩ યત્રાખિલં,’ જય વૃષભં અને સ્તોત્રાખિલશર્મં વગેરે સ્તોત્રોની ટીકાઓ, શુભલાવાનવં, શ્રીમદ્દ્વીર સ્તુતિ, ઇત્યાદિકમલબધસ્તવ, શિવશિરસિં. શ્રી નાલિસભવં શ્રી શૈવેયં વગેરે સ્તોત્રો—સ્તવનો રચ્યા હતા

તેમણે પોતાની પાઠે ત્રણ આચાર્યોની સ્થાપના કરી.

(૧) આં અદ્રશેખરસૂરિ—તેમના સં. ૧૩૭૩મા જન્મ, સં. ૧૩૮૫મા દીક્ષા, સં. ૧૩૯૨મા આચાર્યપદ અને સં. ૧૪૨૩માં

“જ્ઞાનેન્દુ કાન્તિવિરાજમાન સર્વાંગાવયવસુન્દર પરમપૂજ્ય મહારક શ્રીસોમતિલક-સૂરિપાદ શિષ્યલવેન લિખિતમસ્તિ ॥ મજ્જલમસ્તુ શ્રી ચતુર્વિધસઘાય ॥ સવત્ ૧૪૩૨ ॥

(શ્રી પ્રશસ્તિ સં. લાં. ૨, પ્રં. નં. ૧૧)

૩ શ્રી સત્તરિસયઠાણુ—સ્તબ્ધપ્રશસ્તિ—

ઇતિ સવત્ ૧૩૮૭ સવત્સરિ લિખ્યઉ ઇહ સોમતિલકસૂરિ, અભ્યર્થના કીધી, સઘવી હેમઇ સઘવી રત્નાખાઇ બેટાઈ હેમ ઇસઇ નામઇ નામ તેહનો, એક સત્તરિએ કર્મરિ સપ્પા જેકા જિનનાએ સ્થાનક લણુઈ સાંલલઈ શુભધ્યાન સુણુઈ અર્થનઈ ચીંતવઈ, તે જીવ સીધ સમ્યક્ત્વ પામઈ ॥ ૧ ॥ લાલઈ જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર સીધ યા યા મેયામઈ તે જીવ અમર વિમાન ॥ પરમસુખનિધાન બઈ તે જીવ સિદ્ધસ્થાનકનઈ વિપઈ ॥ ઇતિ ॥

સ્વર્ગજનન થયા, તેઓ સદાં દેવસુદરસૂરિના શુરુભાઈ હતા, રૂપાળા અને તેજસ્વી હતા. તેઓ મોટા વિદ્વાન હતા, મૌલિ બ્યાખ્યાતા હતા, તેમણે ઉપિતથોજનકથા, ચવરાજપિંકથા સ્તબનપાર્શ્વનાથનું દારણ ધ સ્તવન શત્રુજયસ્તુતિ, અને ગિરનાસ્તુતિ વગેરે રચ્યા હતા.

તેમણે મતરેલી ધૂળની અપટીથી મોટા મોટા “ઉપદ્રવો” શાત થતા હતા.

(૨) આં જયાનદસૂરિ- તે વીરા પોસ્વાળના ત્રીજા પુત્ર હતા, તેમના સં ૧૩૮૦મા જન્મ, સં ૧૩૯૨ના અં સું ૭ ને શુક્ર વારે ધારમાં દીક્ષા, સં ૧૪૨૦ના ચૈં સું ૧૦ ના પાવણમાં સિદ્ધાંક પદ્મીવાણના ઉત્સવમા આચાર્યપદ અને સં ૧૪૪૧મા સ્વર્ગજનન થયા.

(—ગુર્વાવલી શ્લોક ૨૬૭ થી ૨૬૮

હતિં પ્રકં ૪૫, પૂં ૨૮૬, કલમ ૫ મી)

આં જયાનદસૂરિને સૌથી મોટો ભાઈ સ્વાજન નામે હતો, તે તેમને દીક્ષાની આજ્ઞા આપતો નહોતો. છેવટે તે સાજન શાસનદેવીથી પ્રતિબોધ પામ્યો, ત્યારે તેણે તેમને દીક્ષાની અનુજ્ઞા આપી. તે આચાર્ય સરસ્વતી અને આશિરહકમીના, આધાર રથાન હતા.

(—ગુર્વાવલી શ્લોક ૨૬૬)

આં જયાનદસૂરિના બીજા મોટા ભાઈ “વધલ્લની” પુત્રા ઉપહલદેવીએ સં ૧૪૫૮-૫૯ પ્રં ભાં સું ૮ ના રાજ પાટણમાં પઠિમચરિય પ્ર ૧૦૫૦૦ હખાવીને પાટણજાદારને આપ્યું.

(—પ્રકં ૩૫ પૂં ૬૧, પ્રકં ૪૫ પૂં ૨૮૬)

તેમના બ્યાખ્યાનમા પ્રાણણો પણ આવતા હતા.

(—ગુર્વાવલી શ્લોક ૨૬૭)

અન્ધો—આં જયાનદસૂરિએ સં ૧૪૧૦મા જુજરાતીમા ક્ષેત્ર સમાસ—રાસ, સંસ્કૃતમા ‘અક્ષત્રચરિત્ર,’ અને દેવા પ્રસોયં સ્તોત્ર શ્લોક ૬ રચ્યા.

મહોં મેઘવિજયજી ગણિવરે “ભં વિજયપ્રભસૂરિના રાજ્યમા દેવા પ્રસોયં સ્તોત્રની ‘અવકૂરિ’ બનાવી. જેમા તેમણે આરસ્વત ‘બાહરણસૂત્ર થી શબ્દસિદ્ધિ કરી છે.

(૩) આં દેવસુંદરસૂરિ—તેમના પગમા ઉત્તમ લક્ષણો હતા, લાં સોમતિલકસૂરિવરે કોડિનારમા અભિકાદેવીની સામે બેસી, કોણ ગચ્છનાયકપદને યોગ્ય છે? તે જાણવા ધ્યાન કર્યું, ત્યારે અંબિકા દેવીએ જણાવ્યું કે ભગવન્ ક્રુદ્ધલકદેવસુદર ગચ્છનાયકપદને યોગ્ય છે
(ગુર્વાવલી શ્લોક ૩૦૩, ૩૦૪, ૩૦૫)

ગુરુદેવે તેમને ગચ્છનાયક બનાવ્યા તેઓ આં જયાનંદ-સૂરિનું બહુમાન કરતા હતા. (—પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભા. ૨ પ્ર. ૧૧૦)
(જૂઓ પ્રક. ૪૯ મું)

પ્રભાવકો—આ સમયે ઘણા પ્રભાવકો થયા. કેટલાક આ પ્રમાણે હતા

(૧) આં જિનપ્રભસૂરિ—આં સોમપ્રભસૂરિ અને આં જિનપ્રભસૂરિ વચ્ચે ગાઢ પ્રેમ હતો (—પ્રક. ૪૦, પૃ. ૪૬૮)

ખરતરગચ્છના પં રવિવર્ધન ગણિ લખે છે કે, આં જિન-પ્રભસૂરિ વિહાર કરતા કરતા ગુજરાતના પાટણ શહેરમા પધાર્યા, અને ત્યા તપાગચ્છની પોષાળમા ઊતર્યા ત્યારે ત્યા તપાગચ્છના આં સોમપ્રભસૂરિ હતા. આં સોમપ્રભસૂરિએ આં જિનપ્રભસૂરિ ની પ્રશ્ન કરતા કહ્યું કે “તમે બાદશાહને પ્રતિબોધી, જૈન શાસનની સારી પ્રભાવના કરો છો એ ખરેખર પ્રશ્નનીય વાત છે” આં જિનપ્રભસૂરિએ ગભીરતાથી જવાબ વાળ્યો કે, “પૂજ્ય ! અમે બાદશાહની પાસે રહીએ છીએ, પણ એક રીતે તો પરાધીન છીએ જ્યારે તમે “નિરતિચાર ચારિત્ર” પાળો છો, તમારા જેવા મુનિવરો વિદ્યમાન છે આથી જ જૈનશાસનમા ચારિત્ર વર્તે છે’ આ રીતે તેમની વચ્ચે પ્રેમાલાપ થયો

આ પોષાળમા ઉદરોનો ત્રાસ વધારે હતો, આં જિનપ્રભસૂરિએ મંત્રના બળથી આ ઉપદ્રવ મટાડ્યો, અને બધા મુનિવરો આશ્ચર્ય પામ્યા (જિનપ્રભસૂરિ કવ્ય, —પ્રક. ૪૦, પૃ. ૪૬૫ થી ૪૭૦)

(૨) આં જિનપ્રભસૂરિના શિષ્ય પં આદિગુપ્ત ગણિ લખે છે કે—

‘યેન (જિનપ્રભસૂરિણા) પ્રતિદિન નવ્યસ્તોત્રાદિકરણાનન્તરમેવા હાર-

પ્રજ્ઞામિપ્રદેજ નૈકાનિ સ્તોત્રાણિ નિરન્નિતાનિ । પદ્માવતીદેવીવચનાત્ તપા
ગન્ધમ્સુદયવન્ત સમીક્ષ્ય શ્રીસોમતિલકસૂરયે ૧૦૦ સ્તોત્રાણિ સમર્પિતાનિ
(-સિદ્ધાન્તસ્તવની અવસૂરિ)

આ માટે બીજો પદ્ય ઉદ્દેશ્ય આ પ્રકારે છે —

પદ્માવતીદેવીવચનતોડમ્સુદય વિમાલ્ય । ચસૂરયે સ્તવન સપ્તશતીં સ્વકૌશ્યામ્ ।
સૂરિર્જિનપ્રમદપ્રપદેપ્રજ્ઞાયૈ, સોડ્ય સર્તાં તપગણો ન કચ પ્રશસ્ય ॥૧॥
(-પ્રક ૪ પ ૪૬૮)

સભવ છે કે આ ગાદ મૈત્રીના પરિણામે જ તેમના પ્રીતિપાત્ર
બાહમુનિઓનાં આં જિનકીર્તિસૂરિ, આં જિનસુદરસૂરિ નામ પ્રવર્ત્યા
હોય. (—પ્રક૦ ૫૦)

(૩) આ સમયે ઉપકેશજમ્બુના (૬૬મા) આં કલ્પસૂરિએ
સં ૧૩૬૩ માં 'ઉપકેશજમ્બુ પ્રબધ' તથા 'નાલિનકન વિનોદાસ-
પ્રબધ' અથ ૨૨૪૩ રચ્યા હતા

(—પ્રક૦ ૧, પૃં ૩૩, પ્રક૦ ૩૫, પૃં ૧૬૭)

(૪) કૃષ્ણવિં જમ્બુના આં મહેદ્રસૂરિના શિષ્ય આં જમ્બુસિદ્ધ
સૂરિએ સં ૧૪૨૨માં કુમારપાળ ચરિત્ર અં ૬૩૦૭ તથા ન્યાય
વાતપર્થદીકા બનાવી. સં ૧૪૫૩માં બનશજ પ્રજોષમાલા બનાવી.

(—પ્રક૦ ૪૩ પૃં ૭૫૬ ૫૭ —પ્રક૦ ૪૫, પૃં ૩૬૮)

(૫) આ સમયે આં સોમનિલકસૂરિનો બહુ દુ સાધ્ય વચનો
શેડ જમ્બુસિદ્ધ રોસવાબાહમાં હતો. બાહ્યાદ્ દિશાજ્યાદ્ તુલ્યજે
તેના પુત્ર મહાવૃસિદ્ધને “સાચ્યા બોધા” તરીકે ૧૬ લાખનાં
૨૬મ આપીને કોટિકવજ બનાવ્યો હતો.

મહાધારમ્બુના આં શજશેખરે સં ૧૪૦૫ના જેઠ સું
૩ના શજ દિગ્માગ જમ્બુસિદ્ધની વસતીમાં શેડ મહાવૃસિદ્ધની
વિનનિધી પ્રબધકોર રચ્યો. (—પ્રક૦ ૩૮, પૃં ૩૩૭, પ્રક૦ ૪૪,
પૃં ૪૬, પ્રક૦ ૪૫, પૃં ૩૮૭)

દુકાળો—સં ૧૩૭૭માં ગુજરાતમાં મોટો દુકાળ પડ્યો હતો.

પ્રકરણ યોગણપચાસમું

*

આ૦ દેવસુંદરસૂરિ

આ૦ સોમતિલકસૂરિની પાટે આ૦ દેવસુંદરસૂરિ થયા.

તેમના સં ૧૯૩૬ મા જન્મ, સં ૧૪૦૪ મા મહેશ્વરઆમે (મહેસાણામાં) દીક્ષા, સં ૧૪૨૦ ના ચૈત્ર સુદિ ૧૦ ના રોજ પાટણમાં રાજા જેવા સિંહાક પદ્મીવાલના ઉત્સવમાં આચાર્યપદ અને સં ૧૪૮૨ કે ૧૪૯૨ મા સ્વર્ગગમન થયા

લક્ષણો

તેમના પગમાં સારા લક્ષણો હતાં આ૦ સોમતિલકસૂરિએ કોડિનારમાં અખિકાદેવી સામે કોણ ગચ્છનાયકપદને યોગ્ય છે? તે જાણવા ધ્યાન કર્યું, ત્યારે અખિકાદેવીએ જણાવ્યું કે “ક્ષુદ્ધલક દેવસુંદર ગચ્છનાયક પદને યોગ્ય છે

(-શુર્વાવલી, શ્લોક ૩૦૩, ૩૦૪, ૩૦૫, પ્રકં ૪૮, પૃં ૪૨૯)

યુગપ્રધાન

તેઓ મહાપ્રભાવકે હતા પાટણમાં શુગડી સરોવર ઉપર કણુચરીપા સિદ્ધયોગી રહેતો હતો તેણે સમાધિ લેતા પહેલાં પોતાના શિષ્ય યોગી ઉદયીપાને જણાવ્યું કે, “મને મારા જ્ઞાનથી જણાયું છે કે, જૈન સેવકો દેવસુંદર “મોટો યોગી” છે તેના ચરણમાં પદ્મ, ચક્ર દડ વગેરે શુભ ચિહ્નો છે. જે સિદ્ધયોગી થવાનાં લક્ષણો

છે તે મહાત્મા છે, અને કલિયુગમાં દેવાંશીપુરુષ છે. તેથી તે વહનીય છે, તેના તમે સત્કાર સન્માન કરજો.” યોગી ઉદયીપા ૩૦૦ યોગીઓનો ગુરુ હતો. જામા પ્રકારના મત્ર, તત્ર વગેરેમાં પ્રવીણ હતો. દરેક જાતના ઝેરના ઉપાય બહુતો હતો. પાણી, અગ્નિ, સાપ, અને સિદ્ધના બચને દૂર કરવા સમર્થ હતો. ત્રણ કાળનું બિવિધ બાણનારો હતો. તેમજ શબ્દ, મત્રી અને જનતામાં બહુ માનનીય હતો.

એક દિવસે આ ઉદયીપા યોગી પોતાના પરિવાર સાથે “જૈન પોષાળમાં” આવ્યો. મોટો લોકસમૂહ સાથે હતો. તેણે આચાર્યશ્રી દેવમુદરસૂરિની ઘણી પ્રશંસા કરી, અને તેમને પોતાના ગુરુની આજ્ઞા કહી સંભળાવી. તેણે આચાર્યદેવને વહન કયું, સાધ્યગ નમસ્કાર કર્યા અને જણાવ્યું કે, “તમે મુગપ્રધાન છો, મોક્ષદાતા છો.” આ સાંભળી લોકોમાં આચાર્યશ્રીનો પ્રભાવ વધ્યો, અને જૈનધર્મની પ્રભાવના ધર્મ (ગુર્વાવલી શ્લોક ૩૦૬ થી ૩૧૦)

આં જમ્યાનદસૂરિ અને આં દેવમુદરસૂરિના ઉપદેશથી ઘણા ધર્મધાર્થી થયા. તેમજ ઘણા અંધલોકારો સ્થપાયા અને તેઓએ ઘણા યજ્ઞો લખાવ્યા હતા.

આં ગુણુરત્નસૂરિ “આં દેવમુદરસૂરિનો પરિચય દ્વારા કાશ્મીરી મા જ આવે છે કે, તેમનામાં દોરો હતા જ નહીં, આથી દુર્જનો તેમની નિંદા કરી શકતા નહોતા, અને તેમના ગુણો અત્યંત હતા, (—ગુરુપર્વક્રમ. શ્લોક ૫૬)

અર્થાત્—આં દેવમુદરસૂરિએ ‘સ્તબ્દન પાર્થનાયસ્તવન’ શ્લોક ૨૫ બતાવ્યું હતું.

તેમની પાટે પાન આચાર્યો થયા.

(૧) આં જ્ઞાનસાગરસૂરિ—તેમના સં ૧૪૦૫માં જન્મ, સં ૧૪૧૭માં દીના, સં ૧૪૬૧માં ખલાતમાં સ્તબ્દન પાર્થનાયસ્તવનમાં મિલકે મત્તીવાડના ઉત્તરમાં આચાર્યપદ, અને સં ૧૪૬૦ માં સ્વર્ગગમન થયા, તેઓથી “જૈનમસ્તામી જેવા મનાતા હતા.” તે આં દેવમુદરસૂરિના શિષ્ય હતા.

આં જ્ઞાનસાગરસૂરિ કાળધર્મ પામ્યા, ત્યારે તેમના પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાલો મહામત્રી ખરતરગચ્છનો શ્રાવક ગોવળ “ગુરુદેવને અનશનશુદ્ધિ થાય,” એટલા ખાતર આખી રાત ત્યા ઉપાશ્રયમા બગતો ખેસી રહ્યો હતો. તેણે ભક્તિપૂર્વક ધૂપ-દીપ ચાલુ રાખ્યા હતા અને તે ગુરુદેવને નમસ્કાર મત્ર સભળાવ્યે જતો હતો ગુરુદેવ કાળધર્મ પામ્યા, ત્યારે તેને સહેજ ઝોકુ આવી ગયું અને તેને સ્વપ્ન આવ્યું, તેમા દિવ્ય દેહધારી ગુરુદેવે આવી ગોવળને જણાવ્યું કે, “મહાનુભાવ? હું ચોથા દેવલોકમા ઇદ્ર સમાન ઋદ્ધિવાળો દેવ બન્યો છું ”

(-ગુર્વાવલી શ્લોક ૩૩૮, ૩૩૯)

આં મુનિસુંદરસૂરિ લખે છે કે, “આં જ્ઞાનસાગરસૂરિએ પોતાનો અતિમ સમય નજીકમાં હોવાનું જાણી ચતુર્વિધ સઘની સાક્ષીએ ચાર આહારનો ત્યાગ કર્યો, અને શાત ભાવે યોગમુદ્રામા ખેસી, સમાધિલીધી તેમના દમ, ખાસી અને કફ વગેરે રોગો તરત શમી ગયા આથી સૌએ માન્યું કે, આચાર્યદેવ “દેવ” બનશે

મત્રી ગોવળે સ્વપ્નમા દેવે કરેલા સૂચન પ્રમાણે જણાવ્યું કે, ‘આચાર્યશ્રી ચોથા દેવલોકમા ઉત્પન્ન થયા છે’

આં જ્ઞાનસાગરસૂરિએ આં ગુણુરત્નસૂરિને સ્વપ્નમા દર્શન આપી-શિષ્ટ-અશિષ્ટ વગેરેની સમજૂતી આપી હતી, તેમજ નિમિત્તિયા વીરજીએ પણ બતાવ્યું કે, “આચાર્યદેવ ચોથા દેવલોકના ઇદ્ર” બન્યા છે.

આચાર્યદેવ ગુણોના સાગર હતા આં સોમસુંદરસૂરિ વગેરે તેમના વિદ્યાશિષ્યો હતા અને હું (મુનિસુંદરસૂરિ) પણ આજે ઉપર રહી, “મેઘની જેમ” ગાળું છું તે તે ત્રૈવેદ્ય મહાસાગરના જલ-કણોનો પ્રભાવ છે તેઓ વિદ્યાના સાગર હતા. તે સાગર તો ગયો, હવે માત્ર વિદ્યાના કૂવા રહ્યા છે

આં જ્ઞાનસાગરસૂરિના ઉપદેશથી દીનોદ્ધાર, પદવીપ્રદાન-મહોત્સવો, તીર્થયાત્રાસઘો, દુકાળમા દાનસત્રો, તીર્થયાત્રાસઘો, ગુરુવદન આદિ મહોત્સવો, આવશ્યક વિધિ-વિધાનો, ચૈત્યોના જીર્ણો-

દાશે, તથા સાતે ક્ષેત્રમાં દ્વાન વગેરે પુણ્યના કાર્યો અને જેન શાસનની પ્રભાવના વગેરે થયા હતા.

દીક્ષાઓ

તેમના ઉપદેશથી અમદાવાદના શેઠિયાઓમાં ચોટા, બાદશાહના માનીતા, કણ્ઠવતીના શેઠ ચાચના પુત્ર સં. ગુણુશાજનો નાનો ભાઈ આગે, કે જે મોહમાં ડૂબેલો હતો, તેણે પત્ની-પુત્રાદિ પરિવાર અને ધન તણને દીક્ષા લીધી (પ્રકં ૪૫, પૃ. ૩૬૮, ૩૬૯) શેઠ શામળ, જે યુવાન અને રૂપાળો હતો, જેને અતિશય શાગવાળી રૂપાળી સ્ત્રી હતી, તેને તણને તેણે દીક્ષા લીધી. તથા બીજા સમસમ ૭૦ (૨૦×૩૫ = ૭૦) જણાએ દીક્ષા લીધી, જેમાંના ઘણા મુનિવરો આજે વિદ્યમાન છે; જે સુષુપ્ત, ઋદ્ધિપાત્ર અને જ્ઞાનના ભંડારમાં પડેલા છે.

આં જ્ઞાનસાગરસૂરિના ઉપદેશથી શેઠ મેલળ, વીરાળ, કેલ્લણ, હેમળ, લીમળ, નાગિ, કડુણે વગેરે તપાજમ્મના જેનોએ મેવાડના દેવવાડામાં ૫૧ માં રાણા લાખાના શબ્દમાં “ભગવાન ઋષભદેવનો દેવાસના પદ્મા સમાન વિશાળ જિનપ્રાસાદ” બનાવી, પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (—પ્રકં ૪૪, પૃ. ૩૧, ૩૫)

જનં દેવસુદરસૂરિના શુરુભાઈ તથા તેમના હાથે જ આચાર્ય અનેલા આં ચ દ્રશ્યપરસૂરિ હતા. (પ્રકં ૪૮ પૃ. ૪૨૭) આં જ્ઞાનસાગરસૂરિ તેમના વિદ્યારીભ્ય હતા. તેમણે મૂળ આરસૂત્રોની “અર્થદીપિકાશ્રુતિ” રચી, તથા સ્તોત્રો બનાવ્યા, આચાર્યદેવ અમોઘ ઉપદેશક હતા.

(—ગુર્વાવલી સ્ત્રો. ૩૩૬-૩૬૩)

આં જ્ઞાનસાગરસૂરિએ ‘પરબ્રહ્મસુત-અવત્સરિ, સં. ૧૪૭૬માં ‘ઓહલિજ્ઞપ્તિ-અવત્સરિ ૧૦૬૨, સં. ૧૪૪૦માં ‘આવસ્થાસુત દારિભદ્રીયવૃત્તિ-અવત્સરિ ૬૦૦૫, સં. ૧૪૪૧માં ઉત્તર-અઘયજ્ઞ સુત-બૃહદ્વૃત્તિ-અવત્સરિ ૫૨૫૦, ભરૂચમાં મુનિમંતસ્વામિસ્તવ, યોધામાં ધનોદ નવખંડ પાર્શ્વસ્તવન અને સ્મૃત સ્તોત્રો વગેરે રચ્યાં.

(૨) આં કુલમદનસૂરિ-તે જનં દેવસુદરસૂરિના શિષ્ય હતા.

તેમના સં ૧૪૦૯મા જન્મ, સં ૧૪૧૭મા દીક્ષા, સં ૧૪૪૨માં ખલાતની આલિગવસતીમા સોની સઘની ઠંલખમસી. પદ્મીવાલના ઉત્સવમાં આચાર્યપદ, સં ૧૪૫૫મા સ્વર્ગગમન થયાં, તે મોટા લાગ્યશાળી, યશસ્વી, ક્ષમાશીલ, ચતુર હતા, અને પાંડિત્યથી ગૌરવશીલ હતા તેમણે સં ૧૪૪૩માં ‘વિચારામૃતસંગ્રહ,’ સિદ્ધાતાલાપકોદ્ધાર-અધિકાર ૨૫, ‘પદ્મવણુસુત-અવચૂરિ,’ પ્રતિક્રમણુસુત-અવચૂરિ (જેમા ‘અણિગુહીઅં વગેરે ગાથા ૮ છે), ‘કૃષ્ણસુત-અવચૂરિ,’ ‘કાયઠિંધ-અવચૂરિ,’ વિશ્વશ્રીધરં ‘અષ્ટાદશારચક્રખંધ, ગરીયેાં ‘હારખંધ’ આદિ સ્તોત્રો,’ અને સં ૧૪૫૦માં મુગ્ધાવખોધ ઔદિતક વગેરે રચ્યા હતા

આં કુલમડનસૂરિએ સંસ્કૃતમા “કુમારપાલપ્રખંધ” રચ્યો, જેની સં ૧૪૭૫માં લખાયેલી તાડપત્ર પરની નકલ મળે છે.

(-વીરવશાવલી, વિવિધગચ્છીય પદાવલી સંગ્રહ,
પૃં ૨૧૨, ઇતિં પ્રકં ૩૫, પૃં ૮૩)

આં જ્ઞાનસાગરસૂરિ અને આં કુલમડનસૂરિ એ બે આચાર્યો તો ચારિત્રલક્ષ્મીની બે આખો હતા (-ગુર્વાવલી, શ્લોક ૩૭૩)

(૩) આં ગુણરત્નસૂરિ-

હૈમવ્યાકરણામ્મોર્ધિ યેઽવગાહ્ય મહાધિયં ।

અભિજ્ઞાનમિવાકાર્ષુ ક્રિયારત્નસમુચ્ચયમ્ ॥ ૬ ॥

(-મહોં વિનયવિન્યસ્તુતિ, લોકપ્રકાશ, શ્લોક + + નમ્રતા)

યે વૈયાકરણવર્યાસ્તે શ્રોગુણરત્નસૂરય ।

અન્યેઽપિ જાન્દિકપ્રષ્ઠા વિજેજીરન્ મહર્ષયઃ ॥ ૭ ॥

(સં ૧૭૩૭ આં શું ૧૦, રતલામમા મહોં વિનયવિન્યજી કૃત હેમલધુપ્રક્રિયાની સ્વોપજ મોટી ટીકા, ગ્રં ૩૫૦૦૦ની પ્રશસ્તિ)

તે આં દેવસુદરસૂરિના શિષ્ય હતા તેમને સં ૧૪૪૨માં ખલાતની આલિગવસતિમા સૌવર્ણિક લખમસિંહ પદ્મીવાલે કરેલા ઉત્સવમા આચાર્યપદ મળ્યું હતું.

તેમનામા કીધ, નિહા વગેરેનો સહતર અભાવજ હતો તે યોદા વાદી હતા, અને જાંધોનું હાઈ સમજવામા વીક્ષુ બુદ્ધિવાળા હતા.^૧

તેમણે ગુરુદેવની આજ્ઞાથી સં ૧૪૬૬મા ઇકરમા “ક્રિયારત્ન સમુચ્ચય ૩૦ ૫૬૬૧” સ્થળે. સં ૭૦૫૬, તેની પત્ની ભયલદેવી, તેનો પુત્ર ઇકરના રાબ્દનો માનીતો સ્વદાશસતોષી, ધર્મમાં રક્ષા અને મુતબક્ષ સાધુ વીરાલદેવ અને પુત્રીઓ ખીર તેમજ ધર્મિણી વગેરેએ મળીને સં ૧૪૬૮મા આ ત્રયની ૧૦ નકલો લખાવી.

(ક્રિયારત્ન સમુચ્ચય ગુરુપર્વક્રમ વલુન સ્થો. ૬૪, ૬૫)

આવાચંદ્રીએ સં ૧૪૫૭મા ‘કલ્પાન્તર્વાચ્ય’, ‘સુપ્તતિકાવચ્ચરિ’, ‘કર્મક્રન્ધ-અવચ્ચરિ’, ‘ચાર પાઈલચ-અવચ્ચરિ’, ‘ક્ષેત્રસમાસ’, ‘નવત્ત્વ-અવચ્ચરિ’, ‘વદ્ધશંન સમુચ્ચય-બુદ્ધવૃત્તિ-તત્વાર્થદર્શિની’, ‘અચલ-મતનિરાકરણ’ વગેરે ત્રણે સ્થળે.

તેમની પાસે ઘણા મુનિવરો વ્યાકરણ, સાહિત્ય, જ્યોતિષ અને જિનાગમ ભવ્યા હતા. (—ગુર્વાવલી સ્થો. ૩૮૩) “નવકાશમત્રનો આધિષ્ઠાયકદેવ તેમની ઉપર “પ્રસન્ન” હતો. તેથી તે બીજાનું ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન બધી શકતા હતા. (—ગુર્વા. સ્થો. ૩૮૫)

તે ૭૦ દેવમુંદરસૂરિવરના શિષ્ય હતા. (—ગુર્વા. ૩૭૬)

(૪) આ. સોમમુંદરસૂરિ—તેઓ પરમશાત મધુરભાષી અને પરમસીંહાગ્રશાળી હતા. (જૂઓ ઇતિ. પ્રક. ૫૦)

(૫) આ. સાધુરત્નસૂરિ—તેમના ઉપદેશથી અને ખલાતના સાધુ સંજ્ઞનસિંહ યોરાવાણની રાજવી મહાદેવી શખલપુરના કીચર શાહ પોરવાડે બહુચરાણના ૧૨ ગામોમા લખદયા પગાવી હતી. (—પ્રક. ૩૫, પૃ. ૧૬૮)

૧ આ મુનિમુંદરસૂરિ પશુ જણાવે છે કે તેમને (૧) અવજ્ઞ (૨) રેલ અને (૩) વિક્યા ન કરવાનો નિયમ હતો આથી એકા અને છે—તેઓ જાતી મેણે જરી. (ગુર્વા સ્થો. ૩૮૧)

વીરવરાવસીકાર લખે છે કે—આ ગુણરત્નસૂરિને પ્રતિષ્ઠા હતી કે (૧) અવજ્ઞ (૨) રેલ (૩) વિક્યા કર્યા નહી.

(જૂઓ વિવિધ અપ્પકાવલી ૫ ૨૧૨)

તે ભં દેવસુંદરસૂરિના શિષ્ય હતા. (—ગુર્વાં શ્લોં ૩૭૬)

આં ગુણુરત્નસૂરિ લખે છે કે, આં સાધુરત્નસૂરિના ગુણો ખીજે કચાય નહીં, પણ જનતાના કાનમાં વાસ કરીને રહ્યા હતા. (—ગુરુપર્વ ક્રમં શ્લોં ૬૨)

તેઓ તેજસ્વી અને મોટા વાદી હતા પ્રભાવક હતા, વિશાળ નેત્રવાળા. વિશાળદષ્ટિવાળા અને ગૌતમસ્વામી જેવા મનાતા હતા (—ગુર્વાવલી શ્લોં ૪૦૭ થી ૪૧૫)

આચાર્યશ્રીએ સં ૧૪૫૬મા “ચતિશ્ચતકલ્પની અવચૂરિ” રચી, તેમના ઉપદેશથી પર મા આં રત્નશેખરસૂરિ ગૃહસ્થાવસ્થામાંથી દીક્ષાના અભિલાષી બન્યા હતા (—શ્રાદ્ધવિધિ કૌમુદી)

ઇતિહાસ રચના

આં દેવસુંદરસૂરિ મોટા વિદ્વાન્ હતા વિદ્યાપ્રેમી અને ઇતિહાસના હિમાયતી હતા. તેમના સમયે તેમની આજ્ઞાથી સં ૧૪૬૬મા આં ગુણુરત્નસૂરિએ, “ગુરુપર્વક્રમ”મા, અને આં મુનિસુંદરસૂરિએ “ગુર્વાવલી”મા ભગવાન મહાવીરસ્વામીથી આરભીને પોતાના સમય સુધીનો ઇતિહાસ ગૂંથ્યો છે

આદર્શગચ્છ—

આં મુનિસુંદરસૂરિ સં ૧૪૬૬મા લખે છે કે, ભં દેવસુંદરસૂરિની આજ્ઞામા (૧) આં જ્ઞાનસાગરસૂરિ ગુરુ, (૨) આં કુલમંડનસૂરિ ગુરુ, (૩) આં ગુણુરત્નસૂરિ ગુરુ, (૪) આં સોમસુંદર ગુરુ, (૫) આં સાધુરત્નસૂરિ ગુરુ એ પાંચ આચાર્યો હતા. તે પૈકીના છેલ્લા ત્રણ આચાર્યો તેમના જ શિષ્યો હતા

તથા તેમના શિષ્ય વિશુદ્ધગુણવાળા, મોટા સચમી, મહોં દેવશેખર ગણિ, (પ્રકં ૪૫, પૃં ૨૯૦) તેમના હાથે દીક્ષિત થયેલા શિષ્ય મુનિસુંદરગણિ, મિષ્ટલાષી શ્રુતસુંદરગણિ, મોટા વિદ્વાન્ મહોં જયચંદ્રગણિ, મહોં ભુવનસુંદરગણિ, દ્વેષ આદિ દોષોથી મુક્ત, વિનયી, ગુરુભક્ત, મોટા આગમજ્ઞાતા, સત્તરભેદે સચમના પાલક, વિશુદ્ધ દિલવાળા એવા મહોં જિનસુંદરગણિ, ૫૦ સ્થવિર જયવર્મગણિ, મોટા ઉપદેશક સ્થવિર ૫૦ દેવમંગલગણિ,

(પ્રકૃ ૪૫, પૃ ૨૬૦, ૩૮૬) ૫૦ શુવસાગર, ૫૦ દેવપ્રભ (દેવભદ્ર),
 ૫૦ રત્નમુદર, ૫૦ સર્વશેખર, ૫૦ ક્ષેમકર, સુવેગી ૫૦ કમલ
 ચંદ્ર ગણિ, ૫૦ જ્ઞાનકીર્તિ, ૫૦ સાધુમુદર ૫૦ અભયમુદર
 મિથ, ૫૦ શીલકુશલ ગણિ, ૫૦ જ્ઞાનદવલ્લભ, ૫૦ શાન્ત
 મૂર્તિ, એકાવગ્રેષી વનવાસી ૫૦ સોમશેખર, ગુરુઆજ્ઞા તત્પર
 ૫૦ વિમલમૂર્તિ, ૫૦ સર્વસાગર વગેરે ૮૪ પદવીધરો છે

(૧) આ ગમ્પમા ગુરુવિનય, ગણભક્તિ, શુદ્ધજ્ઞાન-દર્શન અને
 ચારિત્રવાળાં સાધેલી મહત્તર શ્રી ચારિત્રમૂલા, (૨) શાસ્ત્રોમા નિપુણ
 “બ્રાહ્મી” જેવા કુશળ પ્રથમનીય સાધેલી મહત્તર શ્રી ભુવનમૂલા
 વગેરે તથા બાક પ્રકારના પ્રભાવકો, મોટા વાદીઓ અને વિવિધ
 લખિધરો છે

આ ગમ્પમા અઝના પાઠી મહો ૦ જિનમુંદરગણિ, ૫૦ ઉદય
 રત્ન ગણિ વગેરે ૧૧ અઝના પાઠી છે આચાર્યો છે, ઉપાધ્યાયો છે,
 મોટા વાદી છે, અને લખિધરો, સૌ પદવીધરો અને મ મી હેમલ વગેરે
 આવકો ધર્મકથાની લખિધવાળા, ૫૦ સર્વવલ્લભગણિ વગેરે સાચા
 નિમિત્ત વેદી ગણુરક્ષામા તત્પર છે નાના-મોટા સૌ પ્રયે લખિધવાળા
 છે ૫૦ ગુણુવર્ધન, ૫૦ સાધુસાગર વગેરે બારે પ્રકારની તપસ્થામા
 તત્પર છે લોકોત્તર ગુણુવાળા ૫૦ સર્વ દેવ વગેરે બે બે માસના
 તેમજ વિવિધ જાતના તપ કરનારા તપસ્વીઓ અને ઉપસર્ગને સહન
 કરનારા મહાતપસ્વીઓ ૫૦ શાંતિયદ્રગણિરાજ “૭ માસી
 તપ” કરનારા તપસ્વી છે

આ ગમ્પમા બારતના મોટા કવિઓ બાણ, મુશરિ, અમર,
 કાલિદાસ, હર્ષ, લોજ, બારવિ તથા માથને પણ શુભાવે તેવા કર્પીદ્રો
 ૭ આ ગમ્પમા પ્રવચનાકો લખિધરો, વાદીધરો, મત્રવાદીઓ,
 યત્રતાતાઓ, વૈદ્યશાસ્ત્રો, સમના કાર્યમા વિવિધ શક્તિ ધરનારા
 મોટા તપસ્વીઓ રાજમાન્ય તેમજ પઠિતમાન્ય મુનિવરો છે

આ ગમ્પમા ગણુપર મુધર્મસ્વામીની અખંડ શિષ્યપરંપરા
 છે, શુદ્ધ ધર્મમર્ચા છે, કેઈ પણ ઉપધાન પ્રતિકંભણ અથવા જિન

પૂજની મના કરનારા, કે સ્વેચ્છાચારી પ્રવૃત્તિવાળા નથી, સૌ શુદ્ધ સમાચારીના પાલક છે. આથી બધાએ આચાર્યો વગેરેમા આપસ-આપસમાં પ્રેમ છે શુદ્ધ સંવેગીપણું છે સૌને આગમો પ્રત્યે સંપૂર્ણ વિશ્વાસ છે અને ગુણ પ્રત્યે વફાદારી છે. આ ગચ્છમા પોતાના, કે પરાયાના વાડા નથી, સસારી સુખોની લાલચ નથી, આવા મુનિવરો અને આવી શાસનની વફાદારી બીજે કયાય દેખાતી નથી, તો જેને આત્માનુ કલ્યાણ કરવું હોય, તેણે આ ગચ્છનું જ સેવન કરવું જોઈએ”

આં દેવસુદરસૂરિનો ગચ્છ આવો ઉત્તમ છે.

(—ગુર્વાવલી શ્લોક ૪૧૬ થી ૪૭૫)

સ્વર્ગગમન—‘વીરવ શાવલીકાર’ લખે છે કે રાયખડની વડલીના વીશા પોરવાડ સં ગોવિંદે તારગાતીર્થમા ભં અજિતનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી, તે પછી સં ૧૪૬૨મા ઓડછામા આં દેવસુદરસૂરિનું સ્વર્ગગમન થયું આં સોમસુદરસૂરિ તે વખતે દેવપાટણમા વિચરતા હતા,

(—વિવિધગચ્છીય પટ્ટાવલી સંગ્રહ, પૃં ૨૧૩)

આ આધારોથી સમજાય છે કે, આં દેવસુદરસૂરિ સં ૧૪૬૬મા અને ત્યારબાદ સં ૧૪૭૯ની તારગાતીર્થની પ્રતિષ્ઠા સુધી વિદ્યમાન હતા પણ સં ૧૪૯૬ની રાણકપુરની પ્રતિષ્ઠા વખતે વિદ્યમાન નહોતા તો તેમનું એ સમય દરમિયાન એટલે સં ૧૪૮૨ કે ૧૪૯૨મા સ્વર્ગગમન થયું હોય, એમ જણાય છે

શેઠ ધારશીએ પદર દિવસના ઉપવાસ કરી દેવ સાધ્યો. તેણે દેવે શેઠને જણાવ્યું કે, “ભગવાન સીમધરસ્વામીએ કહ્યું છે, કે ભં દેવસુદરસૂરિ ત્રીજે ભવે મોક્ષે જશે” (—ગું શ્લોક ૩૧૨) -

જૈનધર્મનો કટ્ટર વિરોધી વડોદરાનો મત્રી સારંગ હતો, તેણે એક દેવની ભલામણથી સિદ્ધપુર જઈ, ભં દેવસુદરસૂરિને “મોટા જ્ઞાની” બાણી, વેદ-વેદાંતના જે પ્રશ્નો પૂછ્યા, તેના ઉત્તરો સાંભળ્યા પછી તે જૈન બન્યો

ધનાઢય સમકીતી ખારવતધારી જ્ઞાની સચિત આહારના ત્યાગી સુદર્શન શેઠે પણ દેવદ્વારા ભં દેવસુદરસૂરિની યુગપ્રધાનતા

તથા મોક્ષપ્રાપ્તિ વગેરેના નિશ્ચયો કર્યા હતા.

(—શુર્વાવલી, ૨૨૦ થી ૩૧૪)

અથ ભહારો—

આં જમાનહસુરિ, આં દેવસુંદરસુરિ, તેમના શિષ્યો તથા સમકાલીન આચાર્યો અને મુનિવરોના ઉપદેશથી મળ્યા અથ ભહારો બન્યા વિવિધ વિષયના મળ્યા પ્રયો લખાયા.

કેટલાક પ્રયો વિશાળ પ્રકારે માહિતી મળે છે —

(૧) આં દેવસુંદરસુરિ, આં જ્ઞાનસુંદરસુરિ, આં કુલમઠન સુરિ, આં શુભરત્નસુરિ, મહોં દેવશેખરગણિ વગેરે મુનિ પરિવાર સં ૧૪૩૬ના ધોષ વહિ ૬ ને શુરુવારે કિયાણા તીર્થમાં બિરાજ માન હતો. ત્યારે કિયાણા ગામના શાં કરણસિંહ દે પાર્શ્વનાથચરિત્ર (અં ૬૦૭૪) લખાવી, પાટણના ચૈત્ર સોમસિંહ અને સં પ્રથમ વગેરે તથાજ્ય સંઘને અર્પણ કરી, ઉચ્ચ મુનિપરિવારને મળુવા આપ્યું.

(જેન પુસ્તક પ્રચલિત સમ્રાટ ભાગ ૨જો, પ્રાં ૦ નં ૩૭-૧૧૦, પ્રકં ૪૫ પૃં ૨૬૦, ૮૦ જમી)

(૨) સાધુ નરપતિની પરપરામાં કમથ શાં જોલા, સમપતિ આશાધર ઘેલા તેને શાં નામની પત્ની હતી, જે કુસામ જોત્રના ઝોશવાલ વશના સં જગત્સિંહના પુત્ર સાધુ પદમસિંહની પત્ની પુરુષશ્રીની પુત્રી હતી.

(—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૮૭)

આ બંને કુટુંબો આં સોમસુંદરસુરિના શાવકો હતા.

સં આશાધર અને સં શાંજિમતીજો આં સોમસુંદર સુરિના ઉપદેશથી શત્રુજય મહાતીર્થમાં ૨૪ જિનપ્રાસાદ, ખજાત, સોજિત્રા, ઠાવી તીર્થ, ટીંગા (ટીંગાણા), હાથકેલુ (હાથસળી) નગર, અલ્પદિલ્લપુર પાટણ અને બાળાસરમાં જિનાલયો બનાવ્યા તથા મળા નવા પ્રયો લખાવ્યા. (—પું પ્રં સં, જાં ૨, પ્રં નં ૬૬,

જેન ઇતિં પ્રકં ૪૫, પૃં ૨૮૬, ૨૮૮, ૩૮૭, પ્રકં ૫૬)

(૩) ઘેલાજીજીના શાં સાદા શીમાલીના પુત્ર સુરવણે આં દેવસુંદરસુરિના પરિવારના મુનિવરોના ઉપદેશથી જિનાલયો બનાવ્યા.

શત્રુજયતીર્થ, ગિરનાર તીર્થના છ'રી પાળતા યાત્રાસઘ કાઢ્યા લલિત સરોવરનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. ખીજા પુત્ર સંધ્યાધે દુકાળમા દાનશાળાઓ સ્થાપન કરી, જનતાનો મોટો ઉપકાર કર્યો. પાલીતાણામાં ભંપાર્શ્વનાથના જિનાલયનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો, ખીજા ધર્મસ્થાનકો ખધાવ્યાં.

સરવણુના પુત્રે 'જાતાસૂત્ર-સટીક' લખાવ્યું

(-જૈનપુ પ્ર. સં, પ્ર ન. ૫૭, ચાલુ ઇતિ. પ્રક. ૩૮, પૃ ૪૧૩)

(૪) મત્રી આભૂ પલ્લીવાલ પાટણુમા રહેતો હતો તેનો વશ-વિસ્તાર મોટો ચાલ્યો. તેના વશની એક પરપરામા અનુક્રમે આભૂ મહણુસિંહ (શ્રી), લીમ (કપૂરદેવી), સોની સૂરો (સુહવદેવી), સોની ઓમા મોટો સોની પ્રથિમસિંહ (પ્રીમલદેવી), સાલ્હાસિંહ (રતનદેવી) અને ધનરાજ થયા. સોની સૂરોના ભાઈ પદ્મની પરપરામા ધીવો (ધીધો), પૂનો (સં ૧૪૪૨ મા વિદ્યમાન), નિરય (નાગલદે) અને લખમસિંહ થયા, (ઇતિં પ્રકં ૩૫, પૃં ૬૫)

સોની પ્રથિમસિંહ નગરના સોનીઓમા મુખ્ય હતો તેને ૧ સોમો, (સાજણદેવી), ૨ રતન (રતનદેવી), ૩ સિંહાક. ૪ સાલ્હા અને ૫ રૂગર એમ પાચ પુત્રો હતા સોમસિંહ શાત હતો રતન-સિંહે શત્રુજયતીર્થ વગેરેની યાત્રા કરી તેને ધન, સાચર અને સહદેવ એમ ત્રણ પુત્રો હતા. સિંહાક ગુણવાન હતો પ્રતિભાવાળો હતો તેને સોખલ, દુલ્હા અને પૂજા નામની ત્રણ પત્નીઓ હતી દુલ્હાને આશાધર અને પૂજાને નાગરાજ નામે પુત્રો હતા નિરય અને નાગલદેવીને લખમસિંહ, રામસિંહ, ગોવાલ એમ ત્રણ પુત્રો હતા. સિંહાક દીર્ઘાયુષી હતો કુટુંબમા વડો હતો. સૌ તેની આજ્ઞા લઈ ધર્મકર્મ કરતા હતા

સિંહાકે સં ૧૪૨૦ ના ચૈત્ર સુદિ ૧૦ ના રોજ પાટણુમા આં જ્યાનદસૂરિ અને આં દેવસુંદરસૂરિનો સૂરિપદમહોત્સવ કર્યો ધનદેવ અને સહદેવે સિંહની આજ્ઞા મેળવી સં ૧૪૪૧ મા ખભાતના તમાલી સ્થાનમા આવેલા સ્તંભન પાર્શ્વનાથના ચૈત્યમા આં જ્ઞાનસાગરનો સૂરિપદમહોત્સવ કર્યો. નિરયના પુત્રો લખમસિંહ,

શમસિદ્ધ અને ગોવલ્લે સં ૧૪૪૨ માં આં ૬૭૫ મહન તથા આં ૭૭૫ રત્નનો આચાર્યપદ મહોત્સવ કર્યો. શાં સાક્ષીએ આં દેવસુદરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૪૨ ના ભાં સું ૨ ને સોમવારે ખલાતમાં ‘પથાશકવૃત્તિ’ તાઠપત્ર પર લખાવી.

(-જૈન પું ૩૦ સં ૦, પ્રં ૧૦ ૪૦-૪૨)

(-પ્રકં ૩૫, પૂં ૬૬ પ્રકં ૪૫, પૂં ૩૦૦, ૪૦ ૨, પ્રકં ૪૬, પૂં ૪૩૨, ૪૩૪, ૪૩૫)

(૫) શેઠ દેવસિદ્ધ શ્રીમાલીની પત્ની દેવલદેવી, તેની પુત્રી માહિએ કોરજમ્બના આં સર્વદેવસૂરિના “ત્રિવિદિશલાક્ષપુરુષચરિત પર્વ” ૨, અજિતનાથચરિત અને સગર ચક્રવર્તિચરિત” લખાવી, સં ૧૪૪૭ માં આં નમ્મસૂરિને વહોરાવ્યું. (-જૈન પું ૩૦ સં ૦, પ્રં ૩૮)

(૬) શેઠ નરસિદ્ધ શ્વેતવાહના બીજા પુત્ર માલજીએ આં દેવસુદરસૂરિના ઉપદેશથી સાતે કોત્રોમાં ધન-દાન કર્યું અને સં ૧૪૪૭ ના આં ૧૦ ૧ ને શનિવારે ખલાત લીધે માં ‘ધર્મસમ્રાજી’ લખાવી, (-ધર્મિં પ્રકં ૪૫ પૂં ૩૦૦, જૈન પું ૩૦ સં ૦, પ્રં ૩૬)

(૭) ગેરઠકનજરનિવાસી શાં મલ્લસિદ્ધ પોસ્વાહની પત્ની સાક્ષિદેવીએ આં દેવસુદરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૪૪ માં પાંચુમાં ‘આવસ્થયમ્મત’ ‘ચૈત્યવદન ચૃષ્ટિ’ વગેરે ગ્રંથો તાઠપત્ર પર લખાવ્યા. (-જૈન પું ૩૦ સં ૦, પ્રં ૧૦ ૪૧)

(૮) આં જ્ઞાનદસૂરિ અને દેવસુદરસૂરિના ઉપદેશથી ખલાતમાં શ્રીચંદ્રે સં ૧૪૪૭ માં ખલાતમાં લક્ષ્મીચંદ્ર સોમતિલકસૂરિ-ગુરુભકાર સ્થાપન કર્યો. (-પ્રકં ૪૫, પૂં ૩૦૦)

(શ્રી પ્રં ૩૦ સં ૦, જાં ૨ જો, પ્રં ૧૦ ૬૭)

(૯) આં દેવસુદરસૂરિના ઉપદેશથી આબૂ તીથના દિલ્લી ગામના શાં વજ્રસિદ્ધની ધર્મતિમાં પત્ની કલ્પીએ સં ૧૪૫૧ ના આં સુદિ ૫ ને શુક્રવારે ખલાતમાં ‘સુદસલાચરિત’ લખાવી પાટણના જૈન નાનકા ઠારને ભેટ આપ્યું. (-જૈન પું ૩૦ સં ૦, પ્રં ૪૨)

(૧૦) ૪૦ ભૂલકની પત્ની પ્રીમલદેવીએ આં દેવસુદરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૫૪ ના મહા સુદ ૧૩ ને સોમવારે ખલાતમાં

‘સુયગડ ગસુત્ત-ટીકા’ અં ૧૩૬૫૦ લખાવી.

(-જૈન પું પ્રં સં ૦, પ્રં ૪૩, ઇતિં પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૦૧)

(૧૧) મત્રી વીરમદેવની પત્ની અદ્દહુદેવીએ આં દેવસુંદરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૫૫ ના જોડ સુદિ ૩ ને ગુરુવારે જ ભાતમાં કાયસ્થ મત્રી બનનાના પુત્ર મત્રી ભીમદેવ પાસે પાચ ‘ઉપાગસૂત્રો-સટીક’ લખાવ્યાં.

(-જૈન પું પ્રં સં ૦ પ્રં નં ૦ ૪૪, ઇતિં પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૦૧)

(૧૨) આં જ્યાનદસૂરિના મોટા ભાઈ વચબાની પુત્રી રૂપલે આં દેવસુંદરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૫૮-૧૪૫૯ માં પાટણમાં ‘પઉમચરિત’ અં ૧૦૫૦૦ લખાવી, પાટણના જૈન અથલ ડારને ભેટ આપ્યું

(-જૈન પું પ્રં સં ૦ પ્રશં નં ૪૬, ઇતિં પ્રકં ૪૫, પૃં ૨૬૦)

(૧૩) આં સોમસુંદરસૂરિ, આં મુનિસુંદરસૂરિ, કૃષ્ણસરસ્વતી, આં જ્યાનદસૂરિ, મહાવિદ્યાવિડબનકાર આં ભુવનસુંદરસૂરિ, અગિયાર અગપાઠી આં જિનસુંદરસૂરિ સપરિવાર સં ૧૪૭૯ માં ઇદ્રપુરી જેવા પાટણમાં વિરાજમાન હતા, ત્યારે પાટણના વતની શેઠ કર્મસિંહ શ્રીમાલીના વશજ શેઠ ઉદયરાજનો પુત્ર ધનકુબેર શેઠ માલદેવ, તેના પાચમા પુત્ર શેઠ ગોવિદ અને તેના ચોથા પુત્ર શેઠ નાગરાજે આગમઅથો તાડપત્ર પર લખાવ્યા (-જૈન પું પ્રં સં ૦, પ્રં નં ૦ ૪૯)

(ઇતિં પ્રકં ૪૫, પૃં ૨૬૧)

(૧૪) શેઠ ગોવિદની પત્ની ગગાદેવી, તેના પુત્ર નાગરાજે આં સોમસુંદરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૮૯ માં પાટણમાં “નદિસુત્ત-ટીકા” લખાવી (-શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ, ભા. ૨, પ્ર નં. ૧૧૩, પૃં ૭૪)

(૧૫) આં જ્યાનદસૂરિના ઉપદેશથી વ્યં અનંતા પોરવાડે પોતાના પુત્ર “મુનિ અભયપાલ ૫૦ અભયસુંદર મિશ્રને માટે શેઠ આશદેવ પોરવાડે લખાવેલ આં દેવલદસૂરિ કૃત “પાસના-હચરિય” ખરીદ કર્યું (-જૈન પું પ્રં સં ૦, પ્રશં નં ૦ ૪)

(૧૬) ખરતરગચ્છના ભં જિનચદ્રસૂરિની શિષ્યા મહત્તર ગુણસમૃદ્ધિએ સં ૧૪૦૬ માં જેસલમેરમાં “અજનાસુંદરીચરિત અં ૫૦૪” બનાવ્યું.

(ઇતિં -પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૭૩)

પ્રકરણ પચાસમું આં મોમસુદરસૂરિ

શ્રીસોમસુન્દરગુરુપ્રવરાત્તુર્યાં મહાર્યમહિમાન ।

યેમ્ય સન્તસિરુચૈમેવતિ રૂષા સધર્મમ્બ ॥૫॥

(—સ ૧૫૬ આ સ્તસીખરસૂરિ કૃત બાહ્યવિધિ ક્રમકૌમુદી)

શ્રીચન્દ્રગણ્ધારાનાજ્ઞાનમાનુમન્ત., સૌમામ્યમામ્યવિષ્ણુસર્વગુણઋદ્ધિમન્ત ।

શ્રીસોમસુન્દરગુરુપ્રવરા જયન્તિ, યાનાડ્ડરેણ મુનય સ્તવન જયન્તિ ॥

(—સ ૧૫૫૫ ઉપરેશક્રમપ્રમી પ્રચલિત)

શ્રીજૈનશાસનસમુદરગૈકધીરા શ્રીદેવસુન્દરપુગપ્રવરા ચિંરજુ ।

તેર્વા પદે જન્મસુદે વિહિતાજ્વતારા શ્રીસોમસુન્દરગુરુપ્રવરા જયન્તિ ॥૬જા

(—શ્રી પ્રચલિતસમ્રાટ બાળ પ્રમ ન ૪૭૩)

પાલનપુરના શેઠ સ્વજનસિદ્ધની પત્ની માલણુદેવીએ

સં ૧૪૩૦ ના નામશર વદિ ૧૪ ને શુક્રવારે સોમચંદ નામક

પુત્રને જન્મ આપ્યો.

તેમના સં ૧૪૩૦ મા પાલનપુરમા જ મ સં ૧૪૩૭મા

“આં જ્યાનહસૂરિ પાસે દીક્ષા, સં ૧૪૫૦ મા ઉપાધ્યાયપદ,

સં ૧૪૫૭મા પાળુમા શેઠ નરસિંહ બોશવાલના ઉત્તરમા આં

દેવસુદરસૂરિના કાથે આચાર્યપદ અને સં ૧૪૬૬ મા સ્વ

ર્ગજમન થયા.

તેઓ જ્ઞાની, ગુણવાન્, સોલાગી, મધુરભાષી, અમોઘ ઉપદેશક, ક્ષમાશીલ, શિષ્યવત્સલ. અને મહિમાવાળા હતા.

તેમણે સં ૧૪૭૮ માં વડનગરમાં દેવગિરિના શેઠ દેવરાજની વિનતિથી ઉપાં સુનિસુદરને આચાર્યપદ આપ્યું શેઠે ગચ્છનાયકની આજ્ઞા મેળવી, નવા આચાર્યની અધ્યક્ષતામાં વડનગરથી “શત્રુજય અને ગિરનાર વગેરે તીર્થોનો છ’રી પાળતો યાત્રા સઘ” કાઢ્યો.

તીર્થો

આં સોમસુદરસૂરિના ઉપદેશથી ઇડરના સઘપતિ ગોવિંદ ઓમવાળે સં ૧૪૬૬માં શત્રુજય, ગિરનાર, સોપારક, તારગા વગેરે તીર્થોનો છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો. તે સઘપતિને તારગા તીર્થની યાત્રા કરતા “અહીં ભં અજિતનાથની નવી જિન પ્રતિમા બેસાડવાનો મનોરથ” થયો તેણે ત્યાંની પ્રાચીન પ્રતિમા ઉઠાવી મંદિરનો છૂર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. અખિકાદેવી”ની સાધના કરી, આરાસણમાં નવી પ્રતિમા તૈયાર કરાવી અને તારગાતીર્થમાં મોટી પ્રતિષ્ઠા કરાવી, આચાર્યશ્રીએ અહીં ૫૦ જિનમંડનસુનિને ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું તેમજ આચાર્યશ્રીએ દેલવાડામાં ઉપાં ભુવનસુદરને આચાર્યપદ આપ્યું. (—પ્રકં ૪૨, પૃં ૭૩૪, તારગાતીર્થ)

(૩) આં સોમસુદરસૂરિના ઉપદેશથી ઇડરના સં ગોવિંદે સં ૧૪૭૬માં તારગા તીર્થમાં ‘કુમારવિહાર જિનપ્રાસાદ’નો છૂર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. આચાર્યશ્રીએ ત્યારે અહીં ઉપાં જયચંદને આચાર્યપદ આપ્યું આ પ્રસંગે ૫૦ જિનમંડનને ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું સભવ છે કે, ત્યારે ભં દેવસુદરસૂરિ વિદ્યમાન હોય.

(—ઈતિં પ્રકં ૪૨ પૃં ૭૩૪)

આ ઉત્સવમાં આં સોમસુદરસૂરિના પરિવારના ૧૮૦૦ સાધુ હાજર હતા. (પ્રકં ૪૨ પૃં ૭૩૮)

અમદાવાદના બાદશાહ અહમદશાહનો માનીતો સં ગુણરાજ ઓશવાલ આં જ્ઞાનસાગરસૂરિ તથા આં સોમસુદરસૂરિનો ભક્ત હતો, તેના નાના ભાઈ નાનુએ (આબાકે) પત્ની, પુત્ર, તથા ધન

છોડીને આચાર્યશ્રી પાસે દીક્ષા લીધી. જેમનું નામ નંદિસ્ત્ર ગણિ
હતું. (—પ્રકૃ ૪૫ પૃ ૦ ૩૬૮ ૩૬૯)

સ. ૦ ગુણરાજે સ. ૦ ૧૪૭૭ માં બાહ્યાદિ 'અહમદશાહ'નું કશ્મીરમાં
મેળવી શત્રુજય, મહુવા, પ્રભાસપાટણ અને ગિરનાર તીર્થનો છંદ્રી
પાળતો યાત્રાસથ ઠાકયો. (—ગુજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ પૃ ૦ ૩૫,
ઇતિ. ૦ પ્રક. ૪૪, પૃ ૦ ૦૮)

તેને મમા નામે પત્ની હતી, તથા ૧ ગણરાજ, ૨ મહીરાજ,
૩ બાહુરાજ, ૪ અહુરાજ અને ૫ ઇન્દિર નામે પુત્રો હતા.

(—પ્રક. ૪૫ વીસલશાહ જોસવાલનો વચ પૃ ૦ ૩૬૬)

આચાર્યશ્રીએ બા. બાહુ યાત્રાસથમાં મહુવામાં ઉપા. ૦ જિન
મુંદરને આચાર્ય પદ આપ્યું.

મેવાડના દેવવાઢામાં સ. ૦ વીસલના ઉત્સવમાં ઉપા. ૦ ભુવન
મુંદરને આચાર્ય પદ આપ્યું. ૫. ૦ વિશાલરાજને ઉપા. ૦ કાચપદ આપ્યું.

ચિત્તોડમાં સ. ૦ વીસલના જિનાલયમાં જા. ૦ મેવાડનાથની
પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી સ. ૦ વીસલની પત્ની સ. ૦ ખીમાઈ તથા
પુત્ર ચ. પદે ભરાવેલ જા. ૦ કંકપદ્મ પાશ્વનાથની હઠ આગળ
જીવી પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી બા. ઉત્સવમાં ઘણી પદવાઓ અને
નવી દીક્ષાઓ આપી.

સ. ૦ ગુણરાજના પુત્રો ગજરાજ મહીરાજ અને બાહુરાજે
સ. ૦ ૧૪૮૫માં ચિત્તોડમકમાં રાણા મોઢેસસિંહની પ્રેરણાથી ગણ
અસ્થાનના સમયના જૈન વિજય દીર્ઘિસ્ત બનો છલ્લોદાર કર્યો તથા
રાજગણના આ. ૦ ધનેશ્વરસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરાવેલા જા. ૦ મહાવીર
સ્વામીના દેશસરના સ્થાને મૂળથી નહું દેશસર બધાંયું તેમજ બીજી
ધાર દેરીઓ બનાવી અને તેમાં સ. ૦ ૧૪૮૫માં આ. ૦ સોમમુંદરસૂરિના
હાથે જા. ૦ મહાવીરસ્વામી વગેરેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(પ્રક. ૪૫ પૃ ૦ ૩૬૬)

આચાર્યશ્રીએ સ. ૦ ૧૪૬૬ ફા. ૦ ૫ ને રાજ રાણપુરમાં
પ્રાણેશવના સ. ૦ ધણા પોરવાઢે બધાવેલા 'ત્રિભુવનકીપઢ પ્રાસાદ'ની

પ્રતિષ્ઠા કરી તેમજ મહોં સોમદેવને આચાર્યપદ આપ્યું

(—પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૭૩)

ચિત્તોડના રાણા મોકલણ અને કુંભોણ (મૃત્યુ સં ૧૫૩૦) આચાર્યશ્રીના ભક્તો હતા. કુંભા રાણાએ સં ૧૪૬૬મા રાણકપુરના ત્રિભુવન તીપક જિનપ્રાસાદમા જે સ્તભો બનાવ્યા.

(—જૂઓ ઇતિં પ્રકં ૫૦ રાણકપુર તીર્થ)

તીર્થ

આચાર્યશ્રીએ સં ૧૪૬૬મા ફાં વં પ ને રોજ રાણકપુર તીર્થની સ્થાપના કરી સં ૧૪૭૭મા પોસીના તીર્થ અને સં ૧૪૭૨મા મગશીતીર્થ સ્થાપિત કર્યા.

આં સોમસુદરસૂરિના કુટુંબના સં રતનાએ માળવાના “આગર”ગામથી ભં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ વગેરેના ઉપદેશથી છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો (—પ્રકં ૫૩)

ધર્મકાર્યો—આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી ઘણા યાત્રાસઘો, પદ-ઉત્સવો, દીક્ષાઓ, જિનપ્રાસાદો, જિનપ્રતિમા પ્રતિષ્ઠાઓ વગેરે થયા
અથો—

આં સોમસુદરસૂરિએ જગતને વિશાળ સાહિત્ય અર્પણ કર્યું તેમના અથો આ પ્રકારે જાણવા મળે છે—

‘ત્રૈત્યવદનભાષ્ય—અવચૂરિ’ અં ૧૦૨૭, ‘કલ્યાનતર્વાચ્ય’ અં ૧૮૦૦ ‘ચતુર્વિંશતિજિન ભવોત્કીર્તન સ્તવ’ શ્લોં ૨૬, ‘નવખંડ—પાર્શ્વનાથાષ્ટક’ શ્લોં ૮ ‘સાવચૂરિ, યુગાદિજિનસ્તોત્ર’ શ્લોં ૨૫, ‘યુષ્મત્ શબ્દનવસ્તવ,’ ‘અસ્મત્ શબ્દનવસ્તવ,’ ‘ભાષ્યત્રયચૂર્ણિ,’ ‘કલ્યાણકસ્તવ,’ ‘યતિજીતકલ્પ,—રત્નકોશ,’ સં ૧૪૫૦ મા ‘આરાધનારાસ,’ સં ૧૪૮૦ મા ‘અર્ખૂદકલ્પ, નેમિનાથ નવરસ ફાગ,’ સં ૧૪૮૫મા ઉપદેશમાલા—ખાલાવખોધ,’ સં ૧૪૬૧ સ્થૂલિભદ્રફાગ, ‘યોગશાસ્ત્ર—ખાલાવખોધ,’ ‘પડાવશ્યક ખાલખોધ’ નવતત્ત્વ ખાલાવખોધ ‘આરાધનાપતાકા—ખાલાવખોધ,’ સ ૧૪૬૬મા ‘પષિશતક—ખાલાવ-

છોડીને આચાર્યશ્રી પાસે દીક્ષા લીધી જેમનું નામ નંદિસ્તન મણિ હતું
(—પ્રકૃ ૪૫ પૃ ૦ ૩૬૮ ૩૬૯)

સૃ ૦ ગુણરાજે સૃ ૦ ૧૪૭૭ મા બાહ્યાદ ‘અહમદશાહ’નું ફરમાન મેળવી શત્રુજય, મહુવા, પ્રભાસપાટણ અને ગિરનાર તીર્થનો છરી પાળતો યાત્રાસથ ઠાકરો. (—ગુજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ પૃ ૦ ૩૫, ઇતિ ૦ પ્રકૃ ૪૪, પૃ ૦ ૨૦૮)

તેને મઝા નામે પત્ની હતી, તથા ૧ ગજરાજ, ૨ મહીરાજ, ૩ બાહુરાજ, ૪ અહુરાજ અને ૫ ઇશ્વર નામે પુત્રો હતા.

(—પ્રકૃ ૪૫ વીશલશાહ જ્યોત્સનાલનો વશ પૃ ૦ ૩૬૯)

આચાર્યશ્રીએ આ બાહુ યાત્રાસથમાં મહુવામાં ઉપાં બિન મુંદરને આચાર્યપદ આપ્યું

મેવાડના દેહવાડામાં સૃ ૦ વીસલના ઉત્સવમાં ઉપાં ભુવન મુંદરને આચાર્યપદ આપ્યું ૫૦ વિશાલરાજને ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું

ચિત્તોડમાં સૃ ૦ વીસલના જિનાલયમાં જા ૦ શેખાસનામની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી સૃ ૦ વીસલની પત્ની સૃ ૦ ખીમાઈ તથા પુત્ર ચ પકે ભરાવેલ જ કંપદ્રુમ પાર્શ્વનાથની ૬૩ આંગળા ક્ષત્રી પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી આ ઉત્સવમાં લગ્ની પદ્મલો અને નવી દીક્ષાઓ આપી

સૃ ૦ ગુણરાજના પુત્રો ગજરાજ મહીરાજ અને બાહુરાજે સૃ ૦ ૧૪૮૫ મા ચિત્તોડગઢમાં રાણા મોકલસિહની પ્રેરણાથી રાજ અસ્થલના સમયના જૈન વિજય કીર્તિસ્ત્ર લખો લખોદ્વાર કર્યો તથા રાજજમીના આ ૦ ધનેશ્વરસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરાવેલા જા ૦ મહાવીરસ્વામીના દેરાસરના સ્થાને મૂળથી નવું દેરાસર બધાંયુ તેમજ બીજા વાર દેરીઓ બનાવી અને તેમાં સૃ ૦ ૧૪૮૫ મા આ સોમમુંદરસૂરિના હાથે જા ૦ મહાવીરસ્વામી વજેરની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(પ્રકૃ ૪૫ પૃ ૦ ૩૬૯)

આચાર્યશ્રીએ સૃ ૦ ૧૪૬૬ કા ૦ ૧૦ પને રોજ રાણકપુરમાં શાણેશવના સૃ ૦ ધરણા પારવાઠે બધાવેલા ‘ત્રિભુવનહીપક પ્રાસાદ’ની

પ્રતિષ્ઠા કરી તેમજ મહોં સોમદેવને આચાર્યપદ આપ્યું

(-પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૭૩)

ચિત્તોડના રાણા મોકલણ અને કુંભોણ (મૃત્યુ સં ૧૫૩૦) આચાર્યશ્રીના લકતો હતા કુલા રાણાએ સં ૧૪૯૬મા રાણકપુરના ત્રિભુવન દીપક જિનપ્રાસાદમા એ સ્તભો બનાવ્યા.

(-જૂઓ ઇતિં પ્રકં ૫૦ રાણકપુર તીર્થ)

તીર્થો

આચાર્યશ્રીએ સં ૧૪૯૬મા ફાં ૧૦ પને રોજ રાણકપુર તીર્થની સ્થાપના કરી સં ૧૪૭૭મા પોસીના તીર્થ અને સં ૧૪૭૨માં મગશીતીર્થ સ્થાપિત કર્યા

આં સોમસુદરસૂરિના કુટુંબના સં ૨૨૨માએ માળવાના “આગર”ગામથી લં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ વગેરેના ઉપદેશથી છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો (-પ્રકં ૫૩)

ધર્મકાર્યો—આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી ઘણા યાત્રાસઘો, પદ-ઉત્સવો, દીક્ષાઓ, જિનપ્રાસાદો, જિનપ્રતિમા પ્રતિષ્ઠાઓ વગેરે થયા
અથો—

આં સોમસુદરસૂરિએ જગતને વિશાળ સાહિત્ય અર્પણ કર્યું તેમના અથો આ પ્રકારે જાણવા મળે છે—

‘ચૈત્યવદનભાષ્ય-અવચૂરિ’ અં ૧૦૨૭, ‘કલ્પાન્તર્વાચ્ય’ અં ૧૮૦૦ ‘ચતુર્વિંશતિજિન લવોત્કીર્તન સ્તવ’ શ્લોં ૨૬, ‘નવખડ-પાર્શ્વનાથાષ્ટક’ શ્લોં ૮ ‘સાવચૂરિ, યુગાદિજિનસ્તોત્ર’ શ્લોં ૨૫, ‘યુગ્મત્ શખ્દનવસ્તવ,’ ‘અસ્મત્ શખ્દનવસ્તવ,’ ‘ભાષ્યત્રયચૂર્ણિ,’ ‘કલ્યાણકસ્તવ,’ ‘યતિજીતકલ્પ,-રત્નકોશ,’ સં ૧૪૫૦ મા ‘આરાધનારાસ,’ સં ૧૪૮૦ મા ‘અર્ધૂદકલ્પ, નેમિનાથ નવરસ ફાગ,’ સં ૧૪૮૫મા ઉપદેશમાલા-ખાલાવખોધ,’ સં ૧૪૯૧ સ્થૂલિલદ્રફાગ, યોગશાસ્ત્ર-ખાલાવખોધ,’ ‘પડાવશ્યક ખાલાવખોધ’ નવતત્વ ખાલાવખોધ ‘આરાધનાપતાકા-ખાલાવખોધ,’ સં. ૧૪૯૬મા ‘પદ્ધિશતક-ખાલાવ-

બોધ.' વગેરે ગ્રંથો સ્થાપિત હતા.

તેઓ પ્રાચીન ગદ્ય ગુજરાતી ભાષાના આદ્ય પુસ્તકાર્તા હતા.

(—કિશોરજી અમુચ્યય ગુરુપર્વક્રમ સં ૧૪૬૬ સુર્વાવસ્તી,

સં ૧૪૬૬, સોમસૌભાગ્ય કાવ્ય સં ૧૫૨૪, ગુરુગુણ

રત્નાકર કાવ્ય સં ૧૫૪૧, તપામચ્છપદાવળી સં ૧૬૪૮,)

આં સોમસુદરસૂરિ દ્વારકાપ્રિય હતા, તેમ સર્વ ગમ્યપ્રિય પદ્ય હતા બીજા ગમ્યવાળા તેમની પાસે પ્રાપ્તિ થતા આવતા તેમણે કમળા ચોખારી ગામમાં વિશેષી ગમ્યવાળાએ ઉપદેશી મોકલાવેલા “ભારાને” શાવ બનાવી, દીક્ષા આપી, પોતાનો શિષ્ય બનાવ્યો.

અથવા ઠાકર માહવગદના સોની સુગ્રામસિદ્ધે સં ૧૪૭૦ માં આચાર્યશ્રીને માહવગદમાં પધરાવી, શોભાસુ કરાવ્યું અને ભગવતી—સૂત્રનું વ્યાખ્યાન કરાવ્યું સોની સુગ્રામે ગર્હસ્તીમાં ગોચરમાં શબ્દ દીક એકેક સોનામહોર મૂકી, એમ ૩૬૦૦૦ સોનામહોર થયેલી તેની માતાએ ‘ગોચરમાં શબ્દ દીક અર્ધી’ એમ ૧૮૦૦૦ અને તેની પત્નીએ પા, એમ ૬૦૦૦ સોનામહોર થયેલી. એમ તેઓએ કુલ ૬૦૦૦૦ સોનામહોરો ‘ભગવતીસૂત્રને અર્પણ કરાવ્યાં સોનીએ સં ૧૪૭૧ માં આ દ્રવ્ય ખરચીને સોનેરી તેમજ રૂપેરાં શાદીથી ચિત્રવાળી કમ્પસૂત્રની પ્રતિ, તેમજ ‘કાલિકાચાર્યકથા’ લખાવી અને સાથેના સો સાધુઓને તેની પ્રતિઓ વહેરાવી. (—પ્રકં ૪૫ પૃ ૩૦૩ થી ૩૦૭)

આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી શાં મેઘજી યોગસવાલે પાવાગાદમાં ૬૦ સભવનાથના દેરાસરમાં ૮ ફેરીઓ બંધાવી, સોપાશમાં જિન પ્રાસાદનો છર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો, સુલતાનપુરમાં ઉપામય બંધાવ્યો અને ૨૪ જિનપ્રતિમાઓની બાજનશલાકા કરાવી, મહામહાત્મા ૨૪ વાર

૧ આ સોમસુદરસૂરિએ પશ્ચિમની દીક્ષા રચી. (વિવિધગ્રંથોના પદાવસ્તી સમ્બંધ, ૫ ૧૨૩) આ સોમસુદરસૂરિના શિષ્યોએ સ્વેચ્છા નવચ્છ પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર મ્હો ૧ સાવચૂરિક અને આજુ તથા જરાવથા તીર્થોનાં કમલ બ નરસિંહવ બ નેમિનાથ અને બ પાર્શ્વનાથનું ત્રિચર્ણ સ્તવન—મ્હો ૫, સાવચૂરિક મ્હો ૭

અમારિ પળાવી, સં ૧૪૯૮મા 'જૈન સિદ્ધાતલ ડાર' સ્થાપ્યો.
વીરવંશાવલી પદ્માવલીમા આં સોમસુદરસૂરિ ખાખત આ પ્રમાણે
વિશેષ વર્ણન મળે છે

કચ્છના ચોખારી ગામમા એક મારો કોઈની શીખવણીથી આચાર્ય
શ્રીને મારી નાખવા રાતે તેમની પાસે આવ્યો, પણ તે મારો ગુરૂ
મહારાજને મહાપુરૂષ, સમજીને ઘાત કરતો રોકાઈ ગયો અને ગુરૂ
મહારાજને નમસ્કાર કરી, પોતાને ઘરે આવ્યો ગયો.^૧

આં સોમસુદરસૂરિ ત્યારબાદ માંડવગઢ પધાર્યા, પછી
વડોદરા, સંજેહડા, ડભોઈ, જખૂસર આમોદ ખલાત અહમદાવાદ
આશાપદલી કઠવાડા ફરમાનવાડી સિકદરપુર, વીશનગર થઈ
વડનગર પધાર્યા, ત્યાં વીશા પોરવાડ સં દેવરાજની સોમસુદરસૂરિએ
લં અલિન દનસ્વામીની સાત ધાતુથી ભરાવેલ જિનપ્રતિમાવાલા મોટા
જિનપ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા કરી અને સં દેવરાજે ૨૭૦૦૦ ખરચી
મોટો ઉત્સવ કર્યો ગચ્છનાયકે ત્યાં સં ૧૪૭૮મા (૧) કૃષ્ણસરસ્વતી
ખિરદધારી ઉપાં મોહનનદને આચાર્ય પદવી આપી, આં મુનિસુદર-
સૂરિ નામ રાખી, પોતાની પાટે સ્થાપ્યા હતા તેમજ ખીજ પણ
નીચે પ્રમાણે ત્રણ આચાર્યો બનાવ્યા

(-ઈતિં પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૦૨)

(-સં ૧૪૯૮, સૂક્ષ્મમાર્થવિચાર ચૂર્ણિ-પ્રશસ્તિ)

(૨) ઉપાં જયઉદય-તે આં જયચંદસૂરિ

(૩) ૧૧ અગના મુખપાઠી ઉપાં ભુવનધર્મ-તે આં ભુવન
સુદરસૂરિ

(૪) દીપાલિકાકલ્પના રચયિતા ઉપાં જયવતહર્ષ-તે આં
જિનસુદરસૂરિ

૧ મહોં ધર્મસાગરગણિવર લખે છે કે દ્રવ્યલીંગીઓએ ઈર્ષાથી ૫૦૦
ટકા આપી આ મારાને મોકલ્યો હતો, વૃદ્ધો બતાવે છે કે આ મારાએ
આચાર્યદેવની મીઠી વાણીથી ઉપદેશ પામી દીક્ષા લીધી હતી

(તપગચ્છપદ્માવલી ગાં ૧૬ વિવરણ, પદ્મા સમું ભાં ૧ પૃં ૬૫)

ગચ્છનાથક આં સોમર્મુદરસૂરિચારણ્યુ આચાર્યો સાથે વિહાર કરતા કરતા હજારો યજ્ઞ મોટા પોસીના પધાર્યા. ત્યાં તેમણે વીશા પોરવા, ૭ ગ્રાહ ધૂલાળના ભંડ ૪૫૦૦૦, ૨ ભંડ શાંતિનાથ, ૩ ભંડ નેમિનાથ, ૪ ભંડ પાંચનાથ અને ૫ ભંડ મહાવીરશ્વામી એમ મોટા પાંચ જિનપ્રાસાદોની પ્રતિષ્ઠા કરી, ત્યાંથી પોસીના તીર્થ બંધુ

તેમણે ત્યાંથી વિહાર કરી, આખૂ પાસે ભારજી વગેરે નગરોના ૭ જિનપ્રાસાદોની પ્રતિષ્ઠા કરી તેમજ આ પ્રદેશમાં ૨૧ જિન પ્રાસાદોના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા.^૧

તેમણે સં. ૧૪૮૧ માં નીતોડામાં મહારાજા સપ્રતિએ બનાવેલા મોટા જિનપ્રાસાદમાં દેવ નાટલુથી બાબાચક્ષુની પ્રતિમા મંજાવી, સ્થાપન કરી. તથા નાદિયામાં જીવિતસ્વામી, અને અજંથીમાં સુરસ્વતી દેવી, વગેરેની યાત્રાઓ કરી, મેવાડના ગોલવાડમાં નાડલાઈની યાત્રા કરી, ત્યાં ચોમાસુ કથું પછી ચણકપુર (બાણેશવ)માં ચોમાસુ કથું

વીશા પોગવાડ સં. ૧૪૮૨માં શ્રુ, દેવના ઉપદેશથી સં. ૧૪૬૬ માં ચણકપુરમાં બાદશાહ પિરોજશાહની આજ્ઞા મેળવી ચતુર્થાથ વૈદ્યકચંદીપક જિનપ્રાસાદ બનાવવો શરૂ કર્યો હતો. તેની આં સોમર્મુદરસૂરિના હાથે સં. ૧૪૬૬માં પ્રતિષ્ઠા કરાવી, ત્યારે ત્યાં ૪ આચાર્યો ૬ ઉપાધ્યાયો પડિત, ગણિત, ઋષિ વગેરે ૫૦૦ મુનિવરોનો પરિવાર વિદ્યમાન હતો.

૧ આ સોમસુદરસૂરિએ સં. ૧૪૭૮ પો. સુ. પને રાજા રાણા મોહસેવના રાજ્યમાં મેવાડના નવરત્નમાં શેઠ શાના પોરવાડના વજીર જીવપતિ ધનપાસના ભંડ શાંતિનાથના જિનપ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા કરી ત્યારે તેમની સાથે આં મુનિસુદરસૂરિ, આ નવમસૂરિ, આ જીવનસુદરસૂરિ આ જિનસુદરસૂરિ, આ જિનકાર્તિકસૂરિ, આ વિદ્યાધરાજસૂરિ, આ રત્નસીખરસૂરિ, આ ઉત્તમદીસૂરિ, આ શક્તીસાગરસૂરિ, મહો સ્વર્ણસૂરિ, મહો સુસુદરસૂરિ, ૫ સોમદેવસૂરિ, ૫ સોમોદયસૂરિ, વગેરે આચાર્ય ઉપાધ્યાય, ૫ નાસ, મુનિ વગેરે પરિવાર હતો. ત્યારે સઘ આત્મા હતો.

(~મોગવાડ ઇતિ ૫ ૨૫૮)

સં ધરણાશાહે સં ૧૪૯૫માં શત્રુંજય તીર્થનો છ'રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો ત્યારે તેની ઉંમર ૨૧ વર્ષની હતી અને અને તેની પત્નીની ઉમર ૧૮ વર્ષની હતી. બંનેએ ત્યાં ચોથુ વ્રત સ્વીકારી સ્વધપતિની ઈદ્રમાલા પહેરી હતી.

(-ઇતિં પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૭૩)

પછી ગચ્છનાયક આં સોમસુંદરસૂરિ અને આં મુનિસુંદરસૂરિ એ બંને આચાર્યોએ નાડોલમા સાથે ચોમાસુ કર્યું તથા આં ભુવન-સુંદરસૂરિને ચોમાસા માટે “શિરોહી” મોકલ્યા, અને આં જિનસુંદરસૂરિને “શ્રીમાલ નગરમા ચોમાસુ કરવા મોકલ્યા.

આં સોમસુંદરસૂરિ સં ૧૫૦૧ માં ભં મહાવીરસ્વામી વગેરેની યાત્રા કરી ચોમાસામા કાળધર્મ પામ્યા

(વિવિધગચ્છીય પદ્માવલી સંગ્રહ, પૃં ૨૧૩ થી ૨૧૬)

તપાગચ્છની વિવિધ નદીઓ, જૂદી જૂદી શ્રમણશાખાઓ

ઇતિહાસકાર ૫૦ પ્રતિષ્ઠાસોમગણિ સં ૧૫૨૪ માં લખે છે કે, આં સોમસુંદરસૂરિની આજ્ઞામા તપાગચ્છની સુંદર, કીર્તિ, રાજ, શેખર, નદિ, સાગર, દેવ, મંડન, રત્ન, જય, હસ, વર્ધન, મૂર્તિ, ભૂષણ, વીર, ભદ્ર, ધર્મ, ચદ્ર, સિંહ, સેન, સોમ વગેરે વગેરે લગ-લગ ૫૦ થી વધુ શાખાઓના ૧૮૦૦ શ્રમણો હતા

(-સોમસૌભાગ્ય કાવ્ય, સર્ગ ૧૦,)

આ શાખાઓમા વગેરે શબ્દથી સાધુ, વિજય, વિમલ, હર્ષ, કુલ, કુશલ, મેરૂ, સૌભાગ્ય, કળશ, રુચિ, ચારિત્ર, શીલ વગેરે વધુ શાખાઓ સમજવાની છે આમાની ઘણી શ્રમણશાખાઓ લગ-લગ વિક્રમની ૨૦ મી શતાબ્દી સુધી ચાલુ હતી તે પૈકીના કેવિરત્ન ૫૦ દ્યારુચિગણિ સં ૧૮૩૫મા અને દોલતરુચિ સં ૧૯૦૦મા થયા હતા આને ૫૦ માણેકરુચિ વિદ્યમાન છે

તપાગચ્છના નાયકો ગીતાર્થોની સમ્મતિ મેળવી, તથા શાસન દેવોનો સંકેત પામી, યોગ્ય મુનિને પોતાની પાછળ ગચ્છનાયક બનાવતા હતા

તપાગચ્છમા આ રીતે વિવિધ શાખાઓ હતી તે હરેક શાખા ઓના મુનિવરો એક ગચ્છનાયક (ભટ્ટારક)ની આજ્ઞામા રહેતા હતા. આ શાખાઓની શિષ્યપરપરામા પ્રધાનતા રહેતી હતી.

સાધારણ રીતે વિજય તથા વિમલ, સાગર તથા સાર, કુશળ તથા કુળ, હર્ષ તથા હસ અને ધર્મ તથા આરિત્ર કે શીલ વગેરે શાખાઓ નામસામ્યથી એક જ હતી. તેમજ સાગર, સમુદ્ર, તથા અગ્નિ, ચંદ્ર તથા ઇંદુ, હર્ષ તથા આનંદ તેમજ સુહર તથા કુશલ, સૌભાગ્ય તથા ભદ્ર, અને વિજય વગેરે શાખાઓ અર્ધસામ્યથી એક જ મનાતી હતી.

જેમકે મુનિચંદ્ર તે મુનીંદુ, આનંદસાગર તે આનંદાગ્નિ, બુદ્ધિસાગર તે બુદ્ધ્યાગ્નિ, અજિતસાગર તે અજિતાગ્નિ, મહાનંદ તે મહાહર્ષ વગેરે ગચ્છનાયકો તથા ગીતાર્થો હુલામણામા, વહીવીશામા કે પહવીઓમા આ શાખાઓને બહલી પણ નાખતા હતા.

જેમકે ઉપાં મોહનંદન તે આં મુનિસુહરસૂરિ, ઉપાં જયઉદય તે આં જયચંદ્ર, ઉં અમૃતમેરૂ તે આં આનંદવિમલસૂરિ, ઉં ઉદયધર્મ તે આં વિજયદાનસૂરિ, ઉં હીરહર્ષ તે આં હીરવિજય સૂરિ ઉં જયવિમલ તે આં વિજયસેનસૂરિ, ઉં વિદ્યાવિજય તે આં વિજયદેવસૂરિ, ઉં રાજવિમલ તે મહોં હ્રયવિમલ ગણિ, ૫ં વિદ્યાવિમલ તે ઉપાં વિદ્યાધર તેમજ ઉપાં વિદ્યાસાગર, અને આં આનંદસાગરસૂરિના શિષ્ય મુનિ હસવિજય તે ૫ં વિજયસાગર વગેરે વગેરે.

પદસ્થા

૭૦ સોમસુહરસૂરિવરે પોતાની પાટે ૧ આં મુનિસુહરસૂરિ, ૨ આં જયચંદ્રસૂરિ ૩ આં ભુવનસુહરસૂરિ, ૪ આં જિનસુહરસૂરિ વગેરે ૪ આપાર્યો જનાવ્યા, તેમજ ૧ ઉં આરિત્રશત્ર ૨ ઉં રત્નમંડન ગં ૩ ઉં જિનમંડન ગં ૪ ઉં હેમહસગણિ ૫ ઉં સોમદેવ ગં ૬ ઉં વસુનંદન અને ૭ ઉં સુધાનંદન વગેરેને ઉપાધ્યાય પદે સ્થાપ્યા. તેમના પરિવારમા ૧૮૦૦ સાધુઓ હતા.

જ્યોતિર્ધરે :- આં સોમસુદરસૂરિએ જગતને ઘણા જ્યોતિર્ધરે આપ્યા હતા તે આ પ્રમાણે —

(૧) આં મુનિસુંદરસૂરિ (—પ્રકૃ ૫૧)

(૨) આં જયચંદ્રસૂરિ—તે આં સોમસુદરસૂરિના શિષ્ય હતા તેમના નામ મુનિ જ્યાનંદ, જ્યેન્દુ અને જયઉદય વગેરે મળે છે. તેમને ભં દેવસુદરે ઉપાધ્યાય બનાવ્યા. અને આં મુનિસુદરસૂરિએ આં સોમસુદરસૂરિની અધ્યક્ષતામા સં ૧૪૭૯ મા તારંગા તીર્થમા આચાર્ય બનાવ્યા હતા

તેમનું બીજું નામ જયસુંદર પણ મળે છે તે સઘના કાર્યમા અપ્રમાદી હતા

અથો :-

તે કાવ્યપ્રકાશ તથા સમ્મતિતર્ક અથોના મોટા અધ્યાપક હતા તેમના ઉપદેશથી શાં પર્વત શ્રીમાલીએ સં ૧૫૦૨ મા પાટણમા મોટો “અથભડાર” સ્થાપ્યો અને લાખો શ્લોક પ્રમાણુ જૈન જૈનેતર અથો લખાવ્યા તેમજ શેઠ વીરદેવ ચોસવાલના પુત્ર વિજયપાલની પત્ની શ્રાવિકા વરજાઈએ પોતાના પિતા ગુર્જરમલ, માતા પુરાદેવી અને ભાઈ પૂનપાલની સાથે રહી સં ૧૫૦૫ મા “અગવિજ્ઞા પદ્મિય” લખાવ્યો

મુનિ જ્યાનંદે સં ૧૪૨૭ ના માગસર માહિનામા નેમાડ પ્રાન્તમા વિચરી નેમાડ પ્રવાસ ગિતિકા બનાવી.

પ્રતિષ્ઠા-જીર્ણોદ્ધાર-તીર્થ સ્થાપના :- (૧) આં જયચંદ્રસૂરિએ સં ૧૫૦૪ માં સુદ ૧૩ ગુરુવારે વીરમગામના પોરવાડ સઘપતિ ગલાના પરિવારની સોનબાઈની “ભં શાન્તિનાથની ધાતુની પચતીર્થીની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી આ પ્રતિમા હાલ અમદાવાદમા પાનકોરનાકાના રસ્તે રહેલ શેઠ દલપતભાઈ ભગુભાઈના વડામા ઘર દેરાસરમા બિરાજમાન છે

(૨) સં ૧૫૦૮ વર્ષે અષાઢ વદિ ૧ રવિવારે માડવગઢના સં ૬ ગર શ્રીમાલીના ભત્રિજ સરવણની પત્ની સનખતે ભં આદિનાથની પ્રતિમા ભરાવી, અને તેની તપાગચ્છના ભં સોમસુદરસૂરિના શિષ્ય આં ઉદયનદીએ પ્રતિષ્ઠા કરી, આ પ્રતિમા હાલ ઇન્દોરમા શરાફા

બબરના યતિ માણેકચંદ્રજીના મહિરમાં વિદ્યમાન છે (બહનાવરના નદલાલજી લોહા સંગૃહિત શ્રી માડવગઢ તીર્થ પુસ્તિકા)

(૩) સં ૧૫૫૫ વૈં સુદ ૩ શનિવારે માઠવમઢના સં સ્નાંઠા શ્રીમાળીની પત્ની માઠ અને પુત્ર ચાપાકે પોતાના પરિવારને સાથે રાખી પોતાના શ્રેય માટે જાંચદ્રપ્રભુની પ્રતિમા બરાવી, અને તેની જાં સોમસુદરસૂરિ શિષ્ય આં જયચંદ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી

આ પ્રતિમા હાલ ઉજ્જૈનમાં આવતી પાશ્વનાથ-જિનપ્રાસાદમાં વિદ્યમાન છે

(બહનાવરના નદલાલજી લોહા સંગૃહિત શ્રી માડવગઢ પુસ્તિકા)

(૪) આં જયચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી ઘણા જામના જૈનોએ સં ૧૪૮૩માં જીરાવલા તીર્થમાં મોટા જિન પ્રાસાદની જમતિમાં ધણી ફેરીઓનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો.

(૫) આં જયચંદ્રસૂરિએ સં ૧૫૦૩માં બાકોઠાતીર્થ સ્થાપિત કર્યું

(૫૧) આં જયચંદ્રસૂરિ

(૫૨) સંવેમહેવગધિવર-તેમણે સં ૧૫૧૦ કે ૧૫૬૪માં આવશ્યકસૂત્ર પીઠિકાનો બાલાવબોધ બનાવ્યો હતો.

સં ૧૪૮૩માં આં જિનવત્સલસૂરિના પ્રશોત્તરશતકની ટીકારચી
(-પ્રકં ૪૦ પૂં ૪૩૩)

આં ઉદયનદીસૂરિ તેમના શિષ્ય હતા

(૫૧) આં જયચંદ્રસૂરિ

(૫૨) આં ઉદયનદીસૂરિ - તે આં જયચંદ્રસૂરિના હસ્ત લેખિત લેખાશિષ્ય તેમજ વિદ્યાશિષ્ય હતા.

આં રત્નશેખરસૂરિએ આં સોમસુદરસૂરિ તથા આં મુનિ સુદરસૂરિની અધ્યક્ષતામાં તેમને આચાર્ય બનાવી આં જયચંદ્રસૂરિની પાઠે સ્થાપિત કર્યો હતા. આ રત્નશેખરસૂરિ તથા આં ઉદયનદીસૂરિએ સં ૧૫૮માં મજ્જિમપકગામમાં ઉં લક્ષ્મીસાગર અબ્બિને આચાર્ય બનાવી, આં રત્નશેખરસૂરિના પાઠે અમ્બજનાથક બનાવ્યા હતા.
(-પ્રકં ૫૩)

આં ઉદયનદીસૂરિના શિષ્ય (૫૩) પ... . ગણિવરે
સં ૧૫૧૦ કાં સું ૮ ને રોજ પાલનપુરમાં ક્ષેત્રસમાસ સાવચૂરિ
પચ પાઠી લખ્યો. (-શ્રી પ્રશસ્તિ સં ભાં ૨ પ્રં નં ૬૫)

તેમની બીજી શિષ્ય પરપરા આ પ્રમાણે મળે છે.

(૫૧) આ જયચંદ્રસૂરિ

(૫૨) પં જિનહર્ષગણિવર-તે આં જયચંદ્રસૂરિના શિષ્ય
હતા. મહોં જિનમડન ગણિવરના વિદ્યાશિષ્ય હતા તેમનું બીજું
નામ પં જિનહસગણિ પણ મળે છે

તે ગુણના ભડાર, મોટા વિદ્વાન, મોટા અથકાર હતા અને
મોટા અથ સશોધક હતા તેમણે શરૂમા જ મુનિપણામાજ ચિત્તોડમા
“ચણુસેહર નરવર્ધ કહા” ગાં ૧૫૬ બનાવી, પછી સં ૧૪૮૭માં
“સમ્યક્ત્વ કૌમુદી પ્રસ્તાવ-૭” સં ૧૪૯૭ (૯૩)મા ચિત્તોડમા
“વસ્તુપાલ ચરિત્ર મહાકાવ્ય પ્રસ્તાવ-૮” સં ૧૫૦૨મા વીરમ-
ગામમા “વિશતિ સ્થાનક પ્રકરણ” તથા “વિચારામૃત સંગ્રહ”
બનાવ્યા સં ૧૫૦૬મા તપગચ્છનાયક આં રત્નશેખરસૂરિની
“શ્રાદ્ધવિધિ-કૌમુદી” શોધી સં ૧૫૨૫મા “પ્રતિક્રમણવિધિ”
“આરામશોભાકથા અં ૪૫૧,” કુમારપાલ રાસ” “સુરપણ્ણુતિ-
ટિપ્પણ” “ચદ પણ્ણુતિ ટિપ્પણ” “વરતારા” “અનર્ધરા ધવવૃસિ,”
“અષ્ટભાષામય સીમધરસ્વામી સ્તવન” “શ્રાવકકરણી સજ્જાય
કડી-૨૨” રચ્યા

તેમના અથો “હર્ષાક” થી અકિત થયેલા છે

વળી ગુરુનામ ગુપ્ત-વિમલાચલ મડન-આદિનાથસ્તોત્ર-સંસ્કૃત-
શ્લોં ૧૫-તેમા તેમણે આં જગચંદ્રસૂરિથી લઈને સૌભાગ્ય
વિદ્યાસાગર આં જિનસુદર, આં જિનકીર્તિસૂરિ, સુધીના નામે
આપ્યા છે અને જણાવ્યું છે કે પ્રભાતે આ તપગચ્છના ગુરુઓના
નોમ મંત્રવાળું સ્તોત્ર ભણનાર હર્ષ તથા મહોદયને પામે

(જેન સત્યપ્રકાશ કં ૯૦, ૯૧ પૃં ૨૨૧)

પ્રતિષ્ઠા-૫૦ જિનહર્ષગણિયે સં ૧૫૧૧મા ગિરનાર ઉપર

કોઈ બહાર યૌગ્યતા જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. જેની પાસે જોરાવરમણનું શાન્તિનાથનું જિનાલય અને દ્વિગંભરનું જિનાલય છે

(૫૨) ૫૦ જિનહર્ષગણિના શિષ્ય (૫૩) ૫૦ સાધુવિજયે સં ૧૫૪૫ થી સં ૧૫૫૧ ના ગાળામાં ‘વિજયપ્રકરણ,’ ‘હેતુબંધન પ્રકરણ’ રચ્યા ૫૦ સાધુવિજયગણિના શિષ્ય સોમવિજય ગણિ સં ૧૫૫૪ ના ભાં ૨૫ ૧૨ નો સોમવારે દેવપ-લીનગરમાં યોગાસુ હતલ

(-શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ, ભાં ૨, પ્રં ૨૧૪)

(૫૩) ૫૦ સાધુવિજયગણિ શિષ્ય (૫૪) સવેગી ૫૦ કમલ સાધુ ગણિ કે સવેગી ૫૦ કમલચંદ્રગણિ

(-પ્રકં ૪૬ પૃં ૪૩૮)

શિષ્ય (૫૫) ૫૦ આણુદસાધુ ગણિએ સં ૧૬૫૨માં ‘સ્તવનધાવીશી’ બનાવી.

(૫૬) ૫૦ સાધુવિજયગણિના શિષ્ય (૫૭) ૫૦ કમલસાધુ (૫૦ કમલધર્મગણિ), (૫૫) ૫૦ હસસોમગણિવરે સં ૧૫૭૫માં ‘પૂવદેશધૈત્ય પરિપાટી રચી. ૫ = કમલસાધુ (૫૦ કમલધર્મ) આં હેમવિમલસૂરિના હસ્તલેખિત શિષ્ય હતલ (-પ્રકં ૫૫ પૃં X X)

(૫૩) ૫૦ સાધુવિજયના શિષ્ય (૫૪) ૫૦ શુભવર્ધન ગણિએ આં હેમવિમલસૂરિના શાસ્ત્રમાં સં ૧૫૫૨માં ‘ઋષિમહલ પ્રતિ’ અને ‘દશભાવકચરિત્ર’ રચ્યા. એક ઉલ્લેખ એવો મળે છે કે, સં ૧૬૦૪ ના જેઠ શુક્રિ ૮ ના રોજ તે આં વિજયદાનસૂરિના શાસ્ત્રમાં વિદ્યમાન હતલ.

૧ આ ગરસાર્માં દશભાવકચરિત્રો પૂર્ણ બન્યાં હતાં.

(૧) ૫૦ શુભવર્ધનગણિએ દશ ભાવક ચરિત્ર રચ્યું

(૨) કવિચંદ્રવિ ૫૦ સર્વનાથગણિએ સ ૧૫૫૧માં માધવશ્ર્દ્ધાં બાનદ સુંદર ગ્રંથ બનાવ્યો.

(-પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૨૧ ૩૨૨ સં ભવડ મીમાત્રી)

(૫૩) મહો આરિત રત્નગણિના પ્રતિષ્ઠા

(૩) મહો બનતલ સગણિએ બાનદાદિ દશભાવક ચરિત્ર બનાવ્યું

(-પ્ર ૫ ૫ X X)

(૫૫) પંં એ સંં ૧૫૭૫માં 'સ્થૂલિલદ્રરાસ રચ્યો.

૫૧ (૩) આં ભુવનસુંદરસૂરિ—

તેમના બીજા નામો ઉપાં ભુવનધર્મ અને આં ભુવન-ચંદ્રસૂરિ પણ મળે છે તે ભં દેવસુંદરસૂરિના હાથે ઉપાધ્યાય બન્યા, અને આં સોમસુંદરસૂરિના હાથે સં ૧૪૬૬માં દેલવાડામાં આચાર્ય થયા તેમણે સં ૧૪૮૩માં જિનપ્રતિષ્ઠા કરી. તેમણે દૂર દૂર સુધી વિહાર કરીને ગચ્છના ઘણા ઉપકારો કર્યા.

(—શ્રાદ્ધવિધિ કૌમુદી)

અથો

તેમણે 'પરબ્રહ્મોત્થાપન-વાદસ્થલ,' 'લઘુ મહાવિદ્યાવિડબન,' 'મહાવિદ્યાવિડબન-વૃત્તિ, મહાવિદ્યાવિડબન ટિપ્પન-વિવરણ, શ્રાદ્ધ પ્રતિક્રમણવૃત્તિ વ્યાખ્યાન, અર્થદીપિકા,' વગેરે અથો બનાવ્યા. તેમજ શત્રુજય-ઋષલદેવ સ્તોત્ર શ્લોં ૨૧ પાવાગઢ-સલવનાથ-સ્તોત્ર શ્લોં ૬, જિરાવલા-પાર્શ્વનાથના ત્રણ સ્તોત્રો શ્લોં ૩૧, ૩૨, ૩૪, ચમકમય-ચૌવીશી સ્તોત્ર શ્લોં ૨૬, અર્ધૂદમડન આદિદેવ-નેમિનાથ સ્તવન શ્લોં ૨૫, બનાવ્યા,

આચાર્યશ્રીના શિષ્ય ઉપાં રત્નશેખરગણિએ ગુર્વાવલી ઠકી. ૨૭ બનાવી હતી (—પટ્ટાવલી સમુચ્ચય ભાં ૨, પૃં ૧૩૧ શ્રાદ્ધવિધિ-પ્રશસ્તિ)

૫૧ (૪) આં જિનકીર્તિસૂરિ—તેમનાં સાધુપણાના નામો મુનિ જયઉદય, સ્થવિર જયવર્મ અને મુનિ કીર્તિસુંદર પણ મળે છે.

(૪) ખરતરગચ્છના ૫૧ મા ભં જિનભદ્રસૂરિના પરિચય પહેલા (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૭૪ થી ૪૭૭ મા) આવી ગયો છે તેમની એક બીજી પરપરા મળે છે. તે આ પ્રમાણે—

(૫૧) ભં જિનભદ્રસૂરિ (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૭૪) (૫૨) તેમના શિષ્ય વાયનાચાર્ય પદ્મમેરુ ગણિ (૫૩) શિષ્ય પં મેરુતિલક ગણિ (૫૪) શિષ્ય દ્યાકળશગણિ (૫૫) શિષ્ય અમરમાણિક્ય ગણિ (૫૬) શિષ્ય ક્ષમારગ ગણિ (૫૭) શિષ્ય વાયનાચાર્ય રત્નલાલ ગણિ (૫૮) શિષ્ય પં રાજકીર્તિ-ગણિએ ગદ્યબધ વર્ધમાન દેશના ઉદ્ધાસ ૧૦ બનાવી.

તેમજ આચાર્યપદનું બીજું નામ આાં જિનસ્તનસૂરિ પણ મળે છે તેઓ મોટા નિર્ગંધ હતા. તે આાં સોમસુંદરસૂરિના શિષ્ય હતા.

૫૦ કીર્તિસુંદરગણિએ સં ૧૫૧૧ માં આાં દેવેદ્રસૂરિ કૃત 'વન્દારુવૃત્તિનો બાલાવબોધ' બનાવ્યો. આાં જિનકીર્તિસૂરિએ સં ૧૪૬૪ કે સં ૧૪૬૭માં નમસ્કાર સ્તવન આાં ગાં ૩૨, તેની સ્વોપજવૃત્તિ બનાવી. સં ૧૪૧૧ માં દેવેદ્રસૂરિ કૃત વૃદ્ધારુવૃત્તિની-અવસૂરિ લખી, તેમજ ઉત્તમકુમાર ચરિત્ર, શ્રીપાદ-ગોપાલકથા, 'અરુપકમેષિકથા, સં ૧૪૬૭માં ધન્યકુમારચરિત્ર પણ, દાન કલ્પદ્રુમ, (પદ્ય) સં ૧૪૬૮ માં આદ્યગુણસમ્રઠ્ઠ, પાસ જિનસ્તવન વગેરે રચ્યા હતા.

બેઠરનમરના પાતશાહ શાાં પૂરણુચ દ્ર કોઠારીએ 'ગિરનાર તીર્થ' માં જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. આચાર્યશ્રીએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

૫૧ (૫) આાં જિનસુંદરસૂરિ—તેમનું બીજું નામ ૫૦ જયવતહર્ષ અને આાં જિનકીર્તિસૂરિ પણ મળે છે.

એકાદશામસૂત્રાયધારક શ્રી જિનસુંદરસૂરિ :

(—સોમ સૌભાગ્ય પદ્માવલી)

તેઓ આાં સોમસુંદરસૂરિના શિષ્ય હતા. આાં દેવસુંદરસૂરિના હાથે ઉપાદેશાય બન્યા હતા અને આાં સોમસુંદરના હાથે જ સં ૧૪૭૭માં મહુવામાં સં ગુણરાજના ઉત્સવમાં આચાર્ય થયા હતા.

તેમણે સં ૧૪૮૩ માં 'દીપાલિકા કલ્પ બં ૪૩૭' બનાવ્યો. ચતુર્વિંશતિ જિનસ્તુતિ શ્લોકો ૨૬ અને તેની 'અવસૂરિ' બનાવ્યા.

૫૧ આાં જિનકીર્તિસૂરિ (જિનસુંદરસૂરિ)

(૫૨) મહોાં મહીકળશગણુ, તેમનાં બીજાં નામો ૫૦ મહીરત્નગણિ અને મહોાં મહીસમુદ્રગણિ, પણ મળે છે તેઓ આાં જિનકીર્તિસૂરિના શિષ્ય હતા.

(૫૩) ૫૦ લખિધકીર્તિગણિ (૫૦ લખિધસમુદ્રગણિ) તે મહોાં મહીકલશગણિના દીક્ષા શિષ્ય હતા.

આં સોમમ ડનસૂરિના પદ્ધર આં સોમજયસૂરિએ અમદા-
વાદના સં કર્મણુ પોરવાડ, સં ગુણરાજ, દોશી મહિરાજ,
તથા દોશી હેમજીના આગ્રહથી ૫૦ લખિંધસમુદ્ર, ૫૦ અમરનદિ
અને ૫૦ જિનમાણિકયને અમદાવાદમાં ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું
હતું મહોં મહીકલશગણિના શિષ્ય (૫૩) ૫૦ લખિંધકીર્તિ
(લખિંધસમુદ્ર) ગણિએ સં ૧૫૨૫મા વડનગરમા 'વડનગર
મ ડનયુગાદિજિનસ્તવન કડી . ૨૩' બનાવ્યું હતું ?

૫૩ મહોપાધ્યાય ચારિત્રરત્નગણિ—

મુખ્ય ગિણ્ય કૃષ્ણ સરસ્વતી ઉપાધ્યાય શ્રી ચારિત્રરત્ન .

તે આં સોમસુદરસૂરિના હસ્તદીક્ષિત શિષ્યોમા સૌથી મોટા
હતા અને આં સોમદેવના વિદ્યાશિષ્ય હતા, તે આં સોમસુદર-
સૂરિના ઉપાધ્યાય હતા, મહોં મહીસમુદ્રગણિના દીક્ષા શિષ્ય હતા

તેમના ચારિત્રરત્નગણિ ચારિત્રહ સગણિ ચારિત્રસુદરગણિ વગેરે
નામો મળે છે તેઓ ઉત્કટ ચારિત્રધારી હતા આથી જ આં
સોમસુદરસૂરિએ તેમને “ઉપાધ્યાયપદ” આપ્યું ત્યારે તેમનું નામ

૧ આ સ્તવન જૂની ગુજરાતી ભાષામા છે, તેની પ્રશસ્તિ તથા
પુષ્પિકા આ પ્રકારે મળે છે—

સિરિ સોમસુદર પદ દિણ્યર, લખિંધસાયર ગણુધરો,
સિરિ સુધાનંદનસૂરિ મ ડન, સોમજય સૂરીસંગે
જિણુ સોમસૂરિય વાયણાયરીય, મહીકલસ મગલકર,
સિરિ રિસહયુત, ભત્તિજુત લલ્લિકિતિ સુહકર ॥૨૩॥

ધતિ વડનગરમ ડન શ્રી યુગાદિજિન સ્તવનમ્

વાયનાચાર્ય ચક્રવર્તિભદ્રારક પ્રભુ શ્રી જિનકીર્તિસૂરિ શિષ્ય ૫૦ મહિ-
કલશગણિ શિષ્ય ૫૦ લખિંધકીર્તિગણિકૃત સં ૧૫૨૫ વર્ષે

સ્તવન કર્તાએ સ્તવનમા વડનગરના ૧ આણુદુપુર, ૨ ચમતકારનગર,
૩ મદનપુર અને ૪ વડનગર નામ બતાવ્યા છે, અને આ સ્થાનને સિદ્ધક્ષેત્ર
પણુ બતાવ્યું છે (કડી . ૯)

(—જૈનયુગ, પુ. ૧, અક. ૧૧, સ ૧૯૮૨, આધાદ)

૭૦ ચારિત્રરત્ન ગણિયુ રાખ્યું, તે મોટા વિદ્વાન હતા. તેમને “કૃષ્ણ સરસ્વતીનું” બિરુદ હતું.

તેમણે ‘ચૈસ્તૈ. શ્રી ૦’ યમઠમય-ચતુર્વિંશતિ જિનસ્તોત્ર, ‘શ્રી જિનર્પણ ૦ યમઠમય-જિનચતુર્વિંશતિ સ્તુતિ શ્લોક ૦ ૨૬-સ્વોપશ-જવસૂરિ સંહિત બનાવ્યા, ૫૦ ચારિત્રરત્ન ગણિવરે સ ૦ ૧૪૭૭ માં પોશીનામાં વિખ્યાપદાર પાર્શ્વજિનપ્રાસાદની પ્રશસ્તિ શ્લોક ૦ ૨૮ બનાવી (જૈ ૦ સ ૦ પ્ર ૦ ક ૦ ૧૭૦) તેમજ સ ૦ ૧૪૬૫ માં ચિત્રકૂટ મહાવીર પ્રાસાદ પ્રશન્તિ, સ ૦ ૧૪૬૬ માં ચિત્તોડમાં દાનપ્રદીપ પ્ર ૦ ૧૨, અ ૦ ૬૬૭૫ વગેરે બનાવ્યા.

(૫૨) ૫૦ મહીરત્નગણિના શિષ્ય (૫૩) ૫૦ ચારિત્રમુદર ગણિયે સ ૦ ૧૫૨૨ ના ક્રો ૦ વ ૦ ૪ને રોજ ક્રો ૦ વ ૦ ૪(લાજ) ગામમાં ૫૦ ઇંદ્રસાગરગણિને લખવા માટે ૬૦ ઋષભદેવ-શાતિનાથ-નેમિનાથ-પાર્શ્વનાથ-મહાવીરના-વડલાવામય સ્તવનો રચ્યા છે પણ તેમણે તેમાં પોતાનું નામ આપ્યું નથી. માત્ર આ ૦ સોમમુદરસૂરિને યાદ કર્યા છે
(—જુઓ પ્રક ૦ ૫૦, પૃ ૦ ૪૪૮)

૫૪ મહો ૦ હેમહ સ ગણિવર—

દૈમ્યાકરણાર્ણવ નિમષિયા નાભાઝગાદ્યામિતો

મજ્જુપા સમપૂરિ મૂરિષ્ઠિમિયૈ ન્યાયરત્નૈરિહ ।

મ્યોતિસ્તત્ત્વવિવર્તનાર્ષિક કૃત્ત શ્રી દૈમહસાદયા

શીયામુ મુમનો મનોરમગિર તે વાષકાપીશ્વરા ॥ ૫ ॥

(—મહો વિનયવિજય ગણિવરે સ ૧૭૩૭ના આ શુ ૧ ના રોજ સ્તલામાં સ્વેષહેમવપુ પ્રતિયાની સ્વોપદા મોટીટીકામ ૩૫ ની પ્રશસ્તિ.

શ્રી મો ગી કાપડિયાની રાત સુધારસ લાવના પ્રસ્તાવ પ ૬૮)

તેમનું બીજું નામ ૫૦ હસદેવ પણ મળે છે તે મહો ૦ ચારિત્રરત્નના શિષ્ય હતા. તેમને આ ૦ સુનિમુદરસૂરિયે દીક્ષા આપી હતી, આ ૦ જયચંદ્રસૂરિયે લખાવ્યા હતા. આ ૦ સોમમુદર સૂરિયે ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું હતું તેમની વાદિધન્વતરિ તરીકેની ખ્યાતિ હતી.

પં ૬ સદેવે સં ૧૫૧૨ ના જોં શું ૫ ના રોજ ખેરાલુમાં
રત્નશેખર કથા લખી સં ૧૫૧૨ ના ભાં ૧૦ ૫ ના રોજ ડાલલામા
૫૦ તીર્થરાજગણિ માટે “શ્રીપ્રબધ” લખ્યો

(-શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભાં ૨, પ્રં ૭૦-૭૧)

તેમણે સં ૧૫૦૧ માં પડાવશ્યક-ખાલાવખોધ સં ૧૫૧૪માં
આં રત્નશેખરસૂરિના રાજ્યમાં આશાપદલીમાં આં ઉદયપ્રભસૂરિના
“આરભસિદ્ધિ વિમર્ષ” પાચતુ વાર્તિક-સુધી શૃંગાર” રચ્યું. સં
૧૫૧૫ માં ન્યાયસંગ્રહ મૂલસૂત્ર . પરિભાષા ૧૪૧, સં ૧૫૧૬ માં
અમદાવાદમાં ન્યાય-સંગ્રહ વૃત્તિ, ન્યાયાર્થમંગૂષા બૃહદ્વૃત્તિન્યાસ
બનાવ્યા હતા

૫૩ મહોં ચારિત્રરત્ન ગણિ-

૫૪ મહોં જિનમાણિક્ય ગણિ-આં સોમજયે ૫૦ જિનમા-
ણિક્યને અમદાવાદમાં ઉપાધ્યાય બનાવ્યા (પ્રકં ૫૩) તે સરસ્વતી-
યમક મય આદિનાથસ્તોત્રમાં પોતાને મહોં ચારિત્રરત્નના શિષ્ય
બતાવે છે. વળી તે આ પ્રમાણે પણ લખે છે.

તેષા ચ વિજયરાજયે સતીર્થ સોમપ્રભ પ્રભો સજુષા જિનમાણિ
કચગુરુણા પ્રસાદત પ્રાપ્તવિદ્વેન । (-દશ દષ્ટાત ચરિત્ર)

તે (૫૫માં) આં હેમવિમલસૂરિના સમયે વિદ્યમાન હતા તેથી
તે આં હેમવિમલસૂરિને પણ પોતાના ગુરુ બતાવે છે, તે શતાર્થી
લઘુ સોમપ્રભ તરીકે પણ પ્રસિદ્ધ હતા, તેમણે સરસ્વતીનામ-
ગર્ભિત-આદિનાથસ્તવન શ્લોકો રદ રચ્યું તેમાં તેમણે આં રત્ન-
શેખરસૂરિ, આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ, આં સોમદેવસૂરિ અને ગુરુ
શ્રી ચારિત્રરત્નનો ઉલ્લેખ કર્યો છે

અથો

તેમણે સં ૧૫૨૮ માં અમદાવાદના મત્રી ગદા શ્રીમાલીએ
લખાવેલા જ્ઞાનભારના અથોનું સંશોધન કર્યું હતું. તેમણે સિદ્ધ
પાહુડ-ટીકાનું સંશોધન કર્યું હતું (-પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૧૨)

તેમણે “સરસ્વતી શબ્દ યમક મય-યુગાદિજિન સ્તોત્ર” અને

કુમ્ભાપુત્તચરિય ગાં ૧૮૬ બનાવ્યા તેમણે ઘણા અથબહારોને
વ્યવસ્થિત કર્યા. તેમણે કુમ્ભાપુત્ત ચરિય માં આં હેમવિમલસૂરિ અને
જિન માણિક્ય શિષ્ય એમ સીધુ નામ આપ્યું છે

અથબહારોનું સંશોધન

(૫૩) માં ભા. ૭૦ હવમીસાગરસૂરિ અને આં. સોમજયસૂરિના
ઉપદેશથી અમદાવાદમાં નવા અથબહારો સ્થપાયા હતા, તે બહારો
ઉં જિનમહિરગણિની રોજરોજ નીચે તેમજ ઘણા, અને મહોં
જિનમાણિક્ય ગણિવરે તે બધાનું સંશોધન કર્યું. (-પ્રકં ૫૩)

૫૫. મહોં. અનતહસગણિ-તેમનું જીજુ નામ ૫૦
અનતકીર્તિ પદ્ય હતું, તે ૫૫ માં ભા. ૭૦ આં. હેમવિમલસૂરિની
આજ્ઞામાં હતા, આથી તે પોતાને તેમના પદ્ય શિષ્ય બતાવે છે

૫૦. અનતકીર્તિગણિએ સં. ૧૫૨૬માં મત્રી ગઢરાજ
શ્રીમાલીની પત્ની સં. સાસુને લણવા માટે “શીલોપદેશમાળા”
લખી. (પ્રકં ૪૪ પૃ. ૨૧૧, -પ્રકં ૫૩) (શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ,
ભા. ૨, પ્ર. ૧૦ ૧૪૦)

તેમના ઉપદેશથી સં. ૧૫૪૪ માં રોહિતનગરમાં સં. ખીમાએ
“અલ્પતરોવવાઈસુત” લખાવ્યું સં. ૧૫૫૭ માં શ્રેષ્ઠીઓથી ચોક્કસ
લીલડી નગરમાં ચોકસી પાસવીર પોત્તાડે “ગોટો અથબહાર”
બનાવ્યો, અને તેમાં ૬,૩૬૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણુ અથબહાર લખાવ્યા.

આ અથબહારનું સંશોધન ૫૦ શુભજયજી ગણિએ કર્યું હતું
અથ

મહોં. અનતહસગણિએ “આનંદ આદિ આવક ચરિત્ર”
રચ્યું, સભવ છે કે તેનું જીજુ નામ “કશદધાન્ત ચરિત્ર” પદ્ય હોય.
(-પ્રકં ૫૦, પૃ. ૪૫૬, પદ્માવલિ સમુચ્ચય ભા. ૨,
પુરવણી પૃ. ૨૫૨, ૨૫૩)

(૫૩) મહોં. ચારિત્રરત્ન ગણિવર, (૫૪) મહોં. જિન
માણિક્ય ગણિવર, (૫૫) ૫૦. સોમધર્મગણિ-તેમણે “લગુ-
ઉપદેશસમતિકા અધિકાર ૫” રચ્યા, તેમણે સં. ૧૫૧૧ ના જેઠ

શુ૦ ૧૫ ને શનિવારે ક ડારી ગામમાં સુનિ સિદ્ધાંત માણિક્યને
લખવા માટે “ સિદ્ધહેમન્યાસ-પાદ ૧૦ ” લખ્યા

(પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભા૦ ૨, પ્રશ૦ ન૦ ૬૮, ૭૪)

પ૩. મહો૦ ચારિત્રરત્નગણિ, (પ૪) મહો૦ જિનમાણિક્ય
ગણિ, (પ૫) ૫૦ સુમતિસાગરગણિ, (પ૬) ૫૦ સિદ્ધસાર ગણિ
તે સ૦ ૧૫૫૮ ના ચૈ૦ શુ૦ ૩ ને ગુરુવારે પાટણમાં હતા.

પ૩ ૫૦ ચારિત્રરત્ન ગણિવર, (મહો૦ ચારિત્રહસ ગણિ)
પ૪ ૫૦ સોમ ચારિત્રગણિ તે મહો૦ ચારિત્રહસ ગણિના શિષ્ય હતા
અને આગમધર ૫૦ અભયનંદિગણિના (અભયસુદર મીશ્રના)
પ્રીતિપાત્ર હતા આ સમયે સ૦ ૧૫૩૯, ૧૫૪૦ માં ગુજરાત-
મારવાડમાં ‘ લયકર દુકાળ ’ પડ્યો તે પૂરો થતા ૫૦ સોમચારિત્ર-
ગણિએ સ૦ ૧૫૪૧ માં સુકાળ થતાંજ ‘ ગુરુગુણરત્નાકર કાવ્ય ’
સર્ગ ૪ રચ્યું.

૫૧ (૬) ૫૦ ભાવસુદર-તેઓ આં સોમસુદરસૂરિના
હસ્તદીક્ષિત શિષ્ય હતા તેમણે માળવામાં આગર પાસેના પાન
વિહારમાં ‘ પાનવિહારમંડન ૫૦ મહાવીરસ્વામિ સ્તોત્ર ’ બનાવ્યું

૫૧ (૭) ૫૦ વિવેકસમુદ્ર (-જુઓ પ્રક૦ ૫૧)

૫૧ (૮) મહો૦ જિનમંડનગણિ-આં સોમસુદરસૂરિએ સ૦
૧૪૭૯ માં સ૦ ગોવિંદના સંઘમાં તારગામાં પ્રતિષ્ઠા કરાવી તેજ
ઉત્સવમાં ૫૦ જિનમંડનને મહોપાધ્યાયપદ આપ્યું તેમણે સ૦
૧૪૯૨ માં ‘ કુમારપાલ પ્રબન્ધ, ’ સ૦ ૧૪૯૯ માં ‘ શ્રાદ્ધગુણવિવરણ ’
અને ધર્મપરીક્ષા ગ્રંથ બનાવ્યા

૫૧ (૯) ઉ૦ સુધાનંદગણિ-તે ‘ કમલકલશ ગચ્છ ’ માં (પ૩)
આં સોમદેવની પાટે (પ૪) આં સુધાનંદનસૂરિ થયા
(-પ્રક૦ ૫૩, કમલકલશગચ્છ પટ્ટાવલી)

૫૧ (૧૦) ૫૦ નંદિરત્નગણિ-અમદાવાદના સ૦ ગુણરાજના
નાના ભાઈ નાનાકે (આળાકે) આં સોમસુદરસૂરિ પાસે દીક્ષા લીધી
તેમનું બીજું નામ ૫૦ નાનારત્નગણિ પણ મળે છે
(-પ્રક૦ ૪૫ પૃ૦ ૩૬૮, ૩૬૯)

તેમના શિષ્યોના નામ આ પ્રકારે બાલુવા મળે છે —

(૧) ૭૦ રત્નમહાગણિ-તે પદ્મા આં સોમદેવસૂરિની પાઠે (૫૫ મા) આં રત્નમહાનસૂરિ થયા તેમણે સુદૃઢ સાગર તરફ-
૮ રથોડા. (-પ્રકૃં ૫૩, નિમગ્નપદ્માવલી)

(૨) ૫૦ રત્નસાગરગણિ-તેમના બીજા નામો ૫૦ રત્નમહિરગણિ ૫૦ રત્નજવનગણિ, ૫૦ રત્નહસગણિ અને ૫૦ હસરત્નગણિ હતા જે પોતાના બે બુદ્ધદેવોના નામ આ પ્રકારે બતાવે છે —

(૧) બુદ્ધનાનારત્નચરણારવિન્દ સસેવિ હસરત્નામ્ ॥ ૬ ॥

(શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ૭૬)

(૨) સૂરિશ્રી સોમદેવસૂરિશિષ્ય ૫૦ હસરત્ન ગણિ સં ૧૫૧૧

(-શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભા. ૨, પ્રશં. નં. ૧૩)

આથી મળી શકાય કે, (૫૨) ૫૦ હસરત્ન ગણિ તે ૫૦ નાનારત્નગણિના શિષ્ય હોય અને ૭૦ હસમીસાગરસૂરિ તથા આં સોમદેવસૂરિના વિદ્યાર્થી હોય, આગ્રાવર્તી હોય.

માળવાના ખરસદ ગામના શાં કર્માચાર્ય પોરવાડે ૫૦ રત્ન હસ ગણિના ઉપદેશથી સં ૧૫૧૧ મા પાચમ તપનુ ઉજમણુ ઠકુર અને 'શાંતિનાથ ચરિત્ર' લખાવ્યું

(-શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ, ભા. ૨ પ્ર. નં. ૬૩)

(પ્રકૃં ૪૫, પૃ. ૨૦૧ કં. ૧૪)

૫૦ રત્નહસગણિઓ સં ૧૫૧૧માં 'પાર્શ્વનાથ નમસ્તે શ્લોક ૧૧, શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ૭૬ શ્લોક ૬ વગેરે વીશેઠ સ્તોત્રો બનાવ્યાં હતા.

તેમણે સં ૧૫૧૭માં “લોજ પ્રબંધ,” ઉપદેશતરંગિણી’ વગેરે ગ્રંથો રચ્યા. (જૈન સત્યપ્રકાશ, કં. ૧૩૬)

૫૧ ૫૦ નંદિરત્ન ગણિ (૫૨) ૫૦ હસરત્ન ગણિ-તેમને (૫૩) ૫૦ કીર્તિજવન નામે શિષ્ય હતા.

શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ, ભા. ૨ પ્ર. ૮)

૫૩. ૫૦ ધનકલશગણિ-તેમના નાના ભાઈ બાલાકે સં ૧૫૧૨માં તેમને ‘આવસ્સયસુત્ત-નિજ્જુતિ-લઘુવૃત્તિ’ વહોરાવી હતી.

(-શ્રી પ્રશસ્તિ સં ૯૦ ૨, પ્રશં નં ૬૬)

૫૨. ૫૦ રત્નહંસગણિને ૫૩ ૫૦ માણિક્યનંદિ, ૫૦ સમયસિંહ, ૫૦ ભાવરાજ, મુનિ કુશલરત્ન વગેરે શિષ્યો હતા.

(૫૩) ૫૦ માણિક્યનંદિએ પ્રાકૃતમા ‘ચતુર્વિંશતિજિનસ્તુતિ ગાં ૨૭’ બનાવી. ૫૦ માણિક્યસુદર ગણિ તે ૫૦ નંદિરત્નના હસ્તદીક્ષિત શિષ્ય હતા, પણ (૫૨) ૫૦ રત્નહંસ-હંસરત્નના શિષ્ય હતા. તેમનાં બીજા નામો ૫૦ માણિક્યનંદિ ગં ૫૦ માણિક્યસુદર ગણિ અને ૫૦ માણિક્યમંદિર ગં પણ મળે છે,

તેમણે સં ૧૫૧૬ ના આં શું ૧ ના રોજ કોટાણુકનગરમાં “વડાવશ્યક-બાલાવબોધ” લખ્યો.

(-પ્રશસ્તિસંગ્રહ, ૯૦ ૨, પ્રશં નં ૬૩)

તેમના વિદ્યાશિષ્ય ૫૦ જિનસૂરે સં ૧૬૬૧ માં “પ્રિયકર-નૃપચરિત્ર” અને “રુપસેનચરિત્ર” બનાવ્યાં.

૫૧. (૧૧) ઉં સાધુરાજ ગણિ-તે આં સોમસુદરસૂરિના શિષ્ય હતા. તેમના શિષ્ય ૫૦ આનંદરત્નગણિએ “ભરતકદ્વાત્રિ શિકા” રચી.

(૫૦) આં સોમસુદરસૂરિના શિષ્ય (૫૧) ઉપાં સાધુરાજ ગણિ શિષ્ય (૫૨) ૫૦ આનંદરત્નગણિએ સં ૧૪૧૦ ના આં ૧૦ રના રોજ દેવકુલપાટક મહાનગરમાં “પિંહવિશુદ્ધિ-સાવચૂરિ” લખી.

(-શ્રી પ્રશસ્તિ સં ૯૦ ૨, પ્રશં નં ૭)

૫૧ (૧૨) ૫૦ શાંતિચંદ્ર ગણિરાજ-તેમનાં બીજાં નામો ૫૦ શાંતિચંદ્ર ગણિ ૫૦ શાંતિશગણિ પણ મળે છે. તે ભગવાન શાંતિનાથના પરમ ઉપાસક હતા મોટા તપસ્વી હતા કાંઈક અધૂરું છમાસી તપ કરતા હતા. (ગુર્વા શ્લોક ૪૪૬, પ્રકં ૪૬, પૃં ૪૩૮) અને જ્ઞાનપ્રેમી હતા તેમણે સં ૧૪૭૮ માં “બલાતની ભરૂયા યોષાળ”માં અથલ ડારોની રક્ષા માટે નકામા કાગળેસમાથી દાખડા બનાવવાની વ્યવસ્થા ગોઠવી હતી. આ અંગે ઉલ્લેખ મળે છે—

પચાદ્વેશ ॥ સંવત્ ૧૪૭૮ વર્ષે વૈજ્ઞાનિક શિસોમણિપૂજ્ય પં શાન્તિ-
ચન્દ્રગણિપાદે સર્વ ચિત્કોશકાર્ય મહૂપસમારચનાદિકમકારિ ॥ મારુફજ્જ-
શાસ્ત્રાયાં ધીસપ્તમ્ય દુર્ગ મથતુ શ્રી શાંતિસુન્દરગણિમિ ચિત્કોશમજૂપસમાર-
ચનાદિકૃત્ય વિદધે ॥

(ખ ભાતના શાંતિનાથ શ્રવણ બહારનું "પૃથ્વીચદ્ર ચરિત્ર"ની
પુષ્પિકા, જૈન પુ. મં. સ. ૦ ભા. ૨ મં. નં. ૬૬ની વિશેષ પુષ્પિકા.)

શ્રી જૈન સંઘે પં શાન્તીચગણિના ઉપદેશથી વિ. સ. ૧૪૮૩માં
કુલપાકવીરમાં ભ. માલેકચસ્વામીના બિનપ્રાસાદને લલોદિદાર કરાવ્યો.

(-મં. ૧૮, પૃ. ૪૫૬, મં. ૪૫, પૃ. ૩૦૧, મં. ૪૬, પૃ. ૪૩૮)

આ. સોમશુદ્રસૂરિ તથા તેમના પરિવારના આચાર્યો અને મુનિ
જરાના ઉપદેશથી અરાવલાવીરના મોટા લલોદિદાર થયે.

(-મં. ૪૧, પૃ. ૫૬૬, મં. ૪૨, પૃ. ૭૨૨ થી ૭૨૬)

પ્રભાવકો—

(૧) ભ. સોમશુદ્રસૂરિના શાસનકાળમાં કૃષ્ણર્ષિ ગચ્છના બહારક,
ભા. મહામહના માનીતા આ. મહેન્દ્રસૂરિના પદ્મવર આ. જયસિંહ
સૂરિ થયા.^૧

તેમણે પઠિત સારંગને વાઢમાં કરાવ્યો. સ. ૧૪૨૨માં "કુમાર
પાલ ચરિત મહાકાવ્ય શ્ર ૬૩૭૦" બનાવ્યું તથા ભાસવંશના ન્યાયસારની
સંસ્કૃતમાં ન્યાય તાત્પર્ય ટીકા આકરણ બનાવ્યું તેમજ સ. ૧૪૫૪માં
માંડવગદના સુલતાન મહમુદ ખીલજીના મહામાત્ર અને રણધોરના
હરનાથક ધનરાજ પોરવાડની વિનંતિથી "ધનરાજ પ્રબોધમાલા
શ્લોક ૭૫" બનાવી.

(-મં. ૩૨, પૃ. ૫૧૮ થી ૫૨૧ કૃષ્ણર્ષિગચ્છ મં. ૪૩,
પૃ. ૭૫૬ થી ૭૫૭ આ. જયસિંહ મં. ૪૫, પૃ. ૩૬૮)

૧ કૃષ્ણર્ષિગચ્છના આ કૃષ્ણસૂરિ કાળી કામળી રાખતા તેમની પર
પરામાં વાનિશ જયસિંહસૂરિ થયા. (રાજવંશ પુસ્તકી)

(૨) કૃષ્ણર્ષિગચ્છના તપાપક્ષના આં પુણ્યપ્રભસૂરિએ સંં ૧૫૬૩માં જીરાવલાતીર્થના મોટા જિનપ્રાસાદની દેરીઓનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. (પ્ર. ૩૨ પૃ. ૫૨૧)

નગરસ્થાપના

અમદાવાદ નગરની સ્થાપનાની સાલવારી માટે જ્યોતિષીઓના તેર ચૌદ મતો મળે છે. પરંતુ એ સૌમા સાલ, મહિના, તિથિ, તારિખ અને વારમા મોટો વિસવાદ છે.

આ મતોનો સમન્વય કરી, બહુમતી તારવીએ તો સ્પષ્ટ થાય છે કે—બાદશાહ અહમ્મદશાહે વિં સં ૧૪૬૮ના વૈશાખ શુદ્ધ ૫ ને રોજ સને ૧૪૧૧મા અમદાવાદ નગરની સ્થાપના કરી, એટલે તે દિવસે ભદ્રના કિલ્લા પાસે અમદાવાદનો પાયો નાખ્યો. અને શરૂમા ભદ્રનો કિલ્લો બધાવ્યો.

એક હસ્ત લિખિત—પ્રતિમા વિં સં ૧૪૬૮ના વૈશાખ વદિ ૭ રવિવાર અને પુણ્યનક્ષત્રમા અમદાવાદ વસાવ્યાનો ઉલ્લેખ મળે છે. સભવ છે કે—નગરપ્રવેશની તે તિથિ હોય.

ત્યારબાદ મહમ્મદ બેગડાએ (સને ૧૪૫૯થી ૧૫૧૧, વિં સં ૧૫૧૬ થી ૧૫૭૦) સને ૧૪૬૮મા (વિં સં ૧૫૨૫ મા) હુકામમા અમદાવાદનો કોટ બનાવ્યો. (પ્રં ૪૪, પૃં ૧૬૭, ૨૧૧)

તપગચ્છના વૃદ્ધ પોષાળના ભં રત્નસિ હમૂરિ તથા તપાગચ્છ લઘુ પોષાળના પંમા ભં સોમસુંદરસૂરિ વગેરેના ઉપદેશથી અમદાવાદમા ઘણા જિનપ્રાસાદો બન્યા ઉપાશ્રય બન્યા અને અથલ ડારો સ્થપાયા.

(—પ્રં ૪૪, પૃં ૧૬૫ થી ૨૦૮)

બાં અહમદશાહના પ્રીતિપાત્ર સં ગુણુરાજે આં જ્ઞાનસાગર-સૂરિ અને ભં સોમસુંદરસૂરિનો મોટો નગર પ્રવેશ મહોત્સવ કરી અમદાવાદમા પધરાવ્યા, તેમજ ઉત્સવ કરી પોતાના નાના ભાઈ સં નાનાકને તેમના હાથે દીક્ષા અપાવી જેનું નામ પં નદિરત્ન-ગણિ રાખવામા આવ્યું (—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૬૮, ૩૬૯, પ્રકં ૪૬, પૃં ૪૩૪, પ્રકં ૫૦, પૃં ૪૬૩)

અમદાવાદમાં આ નગર પ્રવેશ મહોત્સવ અને દીક્ષા ઉત્સવ સૌથી પહેલવહેલો હતો.

મેવાઠના રાણા કુંભાનું નાગપુર (નાગોર) ગામરણ, નરાણક, જલમેર, મટોર, (જિખપુર) મહલકર, ગૂદીખાટ અને સૂબાનગર સુધી શાસ્ત્ર વિસ્તાર હતો. (ત્રેલોકચરીપદ ધરણવિકાશ સં ૧૪૬૬ પ્રશસ્તિ)

રાણા કુંભાએ સં ૧૪૬૭માં કુંભારણમેર નગર વસાવ્યું.

જેજ અરસામાં રાણા કુંભાના શાસ્ત્રમાં ધાણેશવ રાણકપુર, કુંભારમેરુદુર્ગ, વગેરે નગરો વસ્યાં.

ધાણેશવ, રાણકપુર

મારવાડથી મેવાઠ જતા વચમાં મોટો પહાડ આવે છે જૈનોએ તેની પશ્ચિમદિશામાં તથા પૂર્વ દિશામાં જુદા જુદા શાંતિધામો બનાવ્યા છે-વિવિધ તીર્થોની સ્થાપના કરી છે તેની પાંચમમાં ૧-મૂછાળા મહાવીર ૨-રાણકપુરજી ૩-રાતા મહાવીર (સિવાલી) અને ૪-હંતુડી વગેરે તીર્થો છે.

મૂછાળા મહાવીર તે પ્રાચીન જૈન તીર્થસ્થાન છે મેવાઠના મહારાણાએ તેની પાસે ધાણેશવ ગામ વસાવ્યું, આજે ધાણેશવમાં શ્વેતામ્બર જૈન જોશવાલ તથા પોસ્વાઠનાં ૪૦૦ ઘરો છે ૧૧ મોટાં શ્વેતામ્બર જિનાલયો છે.

નાદિવાના સમ્રાટ કુરખાલ સરકઢિયા પોસ્વાઠના પુત્રો (૧) રત્નાશાહ અને (૨) ધરણુશાહ પોરવાઠ નાદિયામાં રહેતા હતા તે બંને ભાઈ નાદીયાથી માહવજક જઈ, નાદીયા પાછા આવી, અને રાણા કુંભાના આગ્રહથી ધાણેશવમાં આવી વસ્યા.

સં ૧૪૬૬ પોરવાઠે સં ૧૪૬૬ શા. ૧૦ ૫ ને રાજ રાણકપુરમાં વિશાળ મૈત્રોઠક દીપક જિનપ્રાસાદ બનાવી તેમાં ૧૦ મોમસુ દરસુસ્વરના હાથે ભગવાન ઋષભદેવના યૌગ્ય વચેરેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

આ જિનપ્રાસાદ ભારતીય કથાના સ્થાપત્યનો અનોઢ નમુનો.

છે. રાણા કુંભાએ આ જિન પ્રાસાદમા આરસના બે મોટા સ્તંભો બનાવ્યા છે જે આજે વિદ્યમાન છે.

(—જૈન ઇતિહાસ પ્રક્રમ ૪૪, પૃષ્ઠ ૩૪, પ્રાં ૪૫, પૃષ્ઠ ૩૭૦ થી ૩૭૬ પ્રક્રમ ૫૦ રાણકપુર તીર્થ.)

સિદ્ધપુર—ગૂર્જરેશ્વર રાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહે વિ. સં. ૧૧૫૨મા સિદ્ધપુર વસાવ્યું તેમજ તેમાં સં. ૧૧૮૪મા “રુદ્રમાળ” બનાવ્યો. તથા સિદ્ધવિહાર—જૈન રાજવિહાર બનાવ્યો અને સૌરાષ્ટ્રમાં “શિહારને આબાદ કરી, તે ગામ ગ્રાહ્યોને દાનમા આપ્યું.

(—ઇતિહાસ પ્રાં ૩૫ પૃષ્ઠ ૬૩, પ્રક્રમ ૪૧, પૃષ્ઠ ૬૧૦, પ્રાં ૪૨ પૃષ્ઠ ૭૩૧ થી ૭૩૩)

અજમેર—અજયસારે સં. ૧૨૦૨મા અજમેર વસાવ્યું અને સં. ૧૨૩૬ થી ૧૨૪૬ સુધીમા તેમા પૃથ્વીરાજચૌહાણ થયો.

(—પ્રક્રમ ૩૫ પૃષ્ઠ ૧૭૩)

જેસલમેર—ચદુવશી ભટ્ટીરાવલ કસાળના પુત્રરાવ જસાળએ લોદ્રવાથી આવીને સં. ૧૨૧૨ના શ્રાવણ સુ. ૧૨ (અં. સુ. ૧) ના રોજ ત્રિકૂટ શિખરને સ્થળે જેસલમેર વસાવ્યું. અને તેને કિલ્લો બાંધ્યો.^૧ અહીં ૭ જ્ઞાનભાગે ૧૧-જિનાલયો ૧૬ ઉપાશ્રય છે.^૨

(—પ્રક્રમ ૪૨ પૃષ્ઠ ૭૨૮)

૧ જેસલમેર તથા બિકાનેર જે ભૂમિમા વસ્યા તે પ્રદેશનું પ્રાચીન નામ “જાંગલ દેશ” અને પ્રચલિત નામ “સ્થળી પ્રદેશ” છે આવા નામોની પરિભાષા નીચે પ્રમાણે મળે છે

ડિમ્બરેલક—પાણીના પુરવાળા જમીન જેમકે બનાસ અનૂપ-નદી-વગેરે બહુપાણી વાળો પ્રદેશ

જાંગલ—પાણી વગરનો નિર્જળ પ્રદેશ

(ભાવનગરની શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા પ્રકાશિત બૃહત્ કલ્પસૂત્ર ભાગ ૬૬૦ પરિ-૧૩મું પૃષ્ઠ ૧૮૭)

નોંધ—વિહાર-દક્ષિણમા કાંચીપુર હતું (પૃ. ૧૭૭-૧૭૮) તોસલી દેશનું વર્ણન (પૃ. ૧૭૬)

(સોહમકુલ પટ્ટાવલી, પટ્ટાવલી સમુખ્યમ ભાં ૨ પુરવણી પૃં ૫૭ તથા અમારા જૈન લીયોનો ઇતિહાસ પૃં ૪૫૨)

બાલોર વિં સં ૧૩૦૦મા ફરીવાર બાલોર વસ્તુ

કુમરપુર વિં સં ૧૩૭૧મા કુમરપુર વસ્તુ

કુમરપુરનો રાજવંશ

૧ રાવણ વીરસિંહ-તેણે પોતાના પૌત્ર કુમરના નામે ને સં ૧૩૭૧મા ખડગ દેશમાં કુલેવાપાસે "કુમરપુર" વસાવ્યું

૨ " ૩ કુમરસિંહ ૪ કર્મસિંહ ૫ કાન્હડે ૬ પચાલ ૭ રાવણ-ગોપીનાથ ૮ રાવણ સોમદાસજી

આ બંને રાજાઓના સમયે રાજ્યના મત્રી તરીકે યાજ્ઞા ગામના મત્રી ભાસ્કા તથા મત્રી સાસ્કા, એમ બે યોગ્યવાળા હતા, તે બંને ભાઈ હતા. બુદ્ધિશાલી હતા. અતુર હતા અને જૈન મત્રીઓ હતા.

મત્રી ભાસ્કા અને સાસ્કાએ તપગચ્છના પઠમાં ભં લક્ષ્મી આમરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૫૨૫ વેં ૧૦ ૧૦ને રાજ કુમરપુરમાં "અક્ષીરા પાર્શ્વનાથના જિનપ્રાસાદ"નો જીર્ણોદ્ધાર કરી તેમાં તેમને હાથે અક્ષીરા પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

(—જૂઓ પ્રકં ૫૪, મં ભાસ્કા, સાસ્કા)

કુમરપુરમાં મહેતા હીરજી વીશાપોરવાડ હતા, તેના વશમાં અનુક્રમે (૧) મહેતા હીરજી (ભાર્યા હીરાદેવી) (૨) મહેતા રામજી (ભાર્યા રાયમતી) (૩) મહેતા સૂરજી (ભાં સૂરદેવી) (૪) બાકવજી કરવજી માધવજી મદનજી ગુરાજી (૫) મદનજી (ભાં ગંધીરાદેવી) (૬) દલાલજી (ભાર્યા રંગપદેવી) અને (૭) સદાશિવ યયા.

૩ મા ન્હીતે કિનારે અનુપ શહેર વિષમખંડે સ્થાપીરક્ષિતા મુનિ (ક સ આ હેમચંદ્રસૂરિની સિદ્ધેશ્વરપુરણિ)

૨ મા લિલિજાજી લખે છે કે જોધપુરના ઉત્તરમાં જયકુંદેશ હતો તેની રાજધાની નમનુનર આગળા મિઠાનેરથી દક્ષિણ-પશ્ચિમમાં ૩ માઈલ દૂર હતું (—જૈનઇતિહાસિક ગ્રં કામ્ય સંચય રાસ ૫ ૫૧ તથા ઇતિં પ્રક ૫૨)

શ્રી દયાલળ પોરવાડ રાજમાન્ય હોતો, તેણે પોતાની લઘુમાતા મહીલાડી, બહેન ગોકળદેવી, ભાર્યા રંગરૂપદેવી પુત્ર સદાશિવ અને પુત્રી નાપીદેવી, વગેરે કુટુંબપરિવારને સાથે રાખી, વિં સં ૧૭૮૫ વૈ ૦ વ ૦ પને સોમવારે ડુંગરપુરમા ગભીરા પાર્શ્વનાથના જિનપ્રાસાદમાં એક દેરી બનાવી, તે દેરીમા તપાગચ્છના ૭૫મા ભં વિજયદયારસૂરિ (સં ૧૭૮૪ થી ૧૮૦૯)ની આજ્ઞાથી ૫૦ કેશર સાગરગણિના હાથે પિત્તલની સુખસપત્તિપાર્શ્વનાથની પચતીથી ધાતુ-પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી તથા એક કીર્તિસ્તભ ઉભો કરાવ્યો મોટો મહોત્સવ કરી, ચારે સઘની લક્ષિત કરી

(પ્રાગ્વાટ ઇતિહાસ ખડ-૩ ભે પૃ ૦ ૫૧૨)

દાવડા વશના ૨૫૦ શામળદાસે સં ૧૫૨૯ વૈ. વ. ૪ ને રોજ ડુંગરપુરમા “ભં આદિનાથનો નવો જિનપ્રાસાદ” બનાવી, તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આ જિનપ્રાસાદ પૂર્વ પશ્ચિમમા ૭૬ ફુટ, અને ઉત્તર દક્ષિણમાં ૧૩૬ ફુટ છે. ભં આદિનાથની પ્રતિમા અને તેનું પરિકર “સર્વ ધાતુમાથી” બનાવેલા છે. પરિકર ઉચ્ચાઈમા ૬ ફુટ અને પહોળાઈમાં ૫ ફુટ છે અહીં બીજી દરેક પ્રતિમાઓ પણ સર્વ ધાતુની છે જેમા ભં શાંતિનાથની પ્રતિમા દર્શનીય છે

શેઠ પૂનાના વશના સં ૦ શાણુરાજે ડુંગરપુરમાં ધીયાવિહાર નામે જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો હતો (-પ્રં ૪૫, પૃ ૦ ૩૬૨)

(૯) ગંગાસિ હળ

(૧૦) ઉદયસિ હળ પહેલો-તે મહારાણા સમ્રામસિહની સાથે રહી, બાં બાબરે કરેલા યુદ્ધમા લડતા લડતાં સં ૧૫૮૪મા મરણ પામ્યો

(૧૧) પૃથ્વીરાજ જગમલ-આ સમયે (૧) ડુંગરપુર અને (૨) વાસવાડા એ બે રાજ્ય બન્યા, વાંસવાડા વિં સં ૧૪૩૧મા વસ્યું

(૧૨) આસકરણ (૧૩) સહસ્રમલળ રાવળ-સં ૧૬૬૦

(૧૪) કેળુંસિ હળ-યુવરાજ સં ૧૬૬૦ (૧૫) પૂજાળ (૧૬) ગીરધરળ.

(૧૭) રાવળ જશવતસિ હલ-તેમના સમયે સંઘપતિ ભીમજીએ પૂલેવા-કેશરીયાજીનો સંઘ કાઢ્યો.

(-જૂઓ સં ૧૭૪૨ની ભીમ ઘોષાઈ, જૈતિહાસિક રાસ સંગ્રહ ભા. ૧, જ્ઞાનદાસાચાર્યકોશધિ મૌ. ૭મું પ્રસ્તાવના પૃ. ૧૨૮)

સિરણુગામ-શિવભાણુ ચૌહાણે સં ૧૪૬૨માં સિરણુગામ વસાવ્યું અને ત્યાં કિલ્લો બાંધ્યો (પ્રાં. ૩૫, પૃ. ૧૭૩) ત્યાં વિ. સં ૧૪૮૨માં સારણેશ્વર મંદિર સ્થાપન કર્યું તેની પામે સં ૧૪૮૨માં શિરોહી વસ્તુ (જૂઓ પ્રકં. ૫૧)

પ્રભાવકો

શેઠ ધરમશી પોરવાક હઠાણિઓ—

શેઠ ઘાખો પોરવાક હઠાણનો વતની હતો. તેને જમકુ નામે પત્ની હતી. જેનું બીજું નામ લક્ષ્મીદેવી પણ હતું. જમકુને સં ૬૪૫૭ અને સં ૬૪૬૭ એમ બે ભાઈઓ હતા. આ બંને ભાઈઓએ તીર્થના છરી પાળતા મોટા માત્રાસ હો કાઢ્યા હતા, જેમાં ૬ જિનાલયો સામે હતા.

શેઠ ઘાખાને ૧ ધરમશી તથા ૨ વિનમ એમ બે પુત્રો અને એક પુત્રી હતી. પુત્ર વિનમ નામ પ્રમાણે વિનમી હતો. તેણે દીક્ષા લીધી. તેનું નામ આં વિનયાન હ હતું તેની બેને પણ દીક્ષા લીધી. તેનું નામ આખી અજિતમુલા હતું તેણે ધણું તપ કર્યું. શેઠ ધરમશીને રત્ન નામે પત્ની હતી, જે શુભિચલ હતી.

ધર્મકાર્યો

શેઠ ધરમશી હમેશાં ધાર્મિક તીર્થકરોના જૂથ જૂથ આઠ ધર્મીયો રેવવડન કરતો હતો. તેણે છઠ્ઠ-અઠ્ઠમ વગેરે વિવિધ તપો કર્યાં, તેણે પચીસ વર્ષની બરચુવાનીમાં રીક્ષવત મારણ કર્યું તથા "સમ્યક્ત્વના ઉજ્જમણમાં ૩૦૦ હાઠવામાં ચાલીના ટાં બેઠાવી, ૩૦૦ સાધર્મિક ભાઈઓને તે હઠાણીમાં આપ્યા. સંઘપૂજા કરી, ને શુરુદેવોના ભારે સત્કાર કર્યો, તેણે હેલવાહામાં જાં અવસાદેવના જિનાલયમાં રેવકુલિકા-દેરી બનાવી તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી તેણે આં એમ

સુદરસૂરિના ઉપદેશથી પાટણમાં પોતાના તરફથી મોટો અંથભંડાર બનાવ્યો, જેમા સં ૧૪૭૪ના માં શુ ૬ ને રવિવાર સુધીમાં એક લાખ શ્લોક લખાવ્યા સં ૧૪૮૧ સુધીમા બે લાખ શ્લોક લખાવ્યા. તેમા મુખ્યત આગમો તથા અથો લખાવ્યા.

(-જૈન પુસ્તક પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, પ્રશં નં ૪૭-૪૮)

(જૈન ઇતિહાસ પ્રકર ૪૫ પૃ ૨૯૧ કલમ ૧૧મી)

નોંધ : ભાટ કવિઓના પ્રાચીન કવિત્તમાં વિશેષ વર્ણન આ રીતે મળે છે.

અન્નદાતા ધરમશી

દીપક દીદા દીસે પ્રથી પદરા પરમાણે.

કંઠુનેર કંઠાહિ સિપતી, સાચી સુરતાણે.

ઇકતીસે સોજતી, ઈલા અસમ આધારી,

ધરગુજર ધરમશી, જુગતી દે અન જગાડી,

ખાટહડ ખિરદ ખાટે, ખરાં અચલ ગંગ સુલ ઉચરે

“અધમાન તણી વંશી” બચીયે સુતાયાગી સુરતાણ રે

(ક્ષેમસિંહ મોં રાઠોડે સં ૨૦૦૪ મા બનાવેલ

ઓસવાલ કોમનો ઇતિહાસ પૃ ૨૧૧ થી ૨૧૨)

પ્રભાવકો

સાધુ વીરાશાનો વંશ શ્રીમતી દેઉદેવી.

૧. સાધુ વીરો—તે “સરસ્વતી પાટણનો” વતની હતો. ઉદાર અને ગુણવાન હતો. તેને કાર્મિણી નામે પત્ની હતી, જે પૂર્વ પુણ્યના પ્રભાવે બહુ પ્રસિદ્ધ અને બુદ્ધિશાળી હતી તેને ૧ સજ્જન, ૨ સુભટ, ૩ શાલિંગ, ૪ સંત્રામસિંહ અને ૫ સરવણ, એમ ૫ પુત્રો હતા તે બધા વ્યાપારીઓમા પ્રતિષ્ઠાવાળા પુણ્યશાળી, ગુણવાન સજ્જન, સદાચારી અને જૈન ધર્મમા સ્વાભાવિક લક્ષિતવાળા હતા.

૨ સંત્રામસિંહ—દેઉ—સંત્રામસિંહ તે સાધુ વીરા ઓશવાલનો એથો પુત્ર હતો તેને દેઉ નામે પત્ની હતી શ્રીમતી દેઉ નાગોરના સાધુ હીરા ઓશવાલ અને તેની પત્ની ધર્મિણીની પુત્રી હતી. સાધુ પુણ્યસિંહ અને કેશવસિંહની નાની બેન હતી. તે બાળપણથી

ધર્મપ્રેમી હતા. તેણે બાળપણમાં " સમ્યક્ત્વ તથા શાવકનાં બાર મતોનો " સ્વીકાર કર્યો હતો. દેઉં પરણીને સરસ્વતી પાટણુમાં આવી, અહીં પણ ધર્મકાર્યોમાં રત રહેતી. નિર્મળ શીલથી સદા શોભતી દીવીની જેમ પ્રકાશતી હતી પણ તેમાં અજનની કાળાશ હતી જ નહીં. તેણે બંને કુળ દીપાવ્યા.

તે સામાયિક, યૌષ્ઠ અને ઉપધ્યાન કરતી સાવલ ક્રિયાનો સદા ત્યાગ કરતી. તેણે સાતે ક્ષેત્રોમાં ઢાન આપ્યું. તે દૈનિક આવશ્યક ક્રિયામાં પ્રેમવાળી હતી. તેણે તપામચ્છના આચાર્યશ્રી સોમમુદરસૂરિના ઉપદેશથી દેહવાડામાં જાં સુવલદેવના જિનાલક્ષમાં મોટી દેવકુલિકા બધાવી, તેમાં જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. એકદરે દેઉં સતી સુલસાની જેમ શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ પાળતી, સદાપૂજા, તીર્થયાત્રા અને માળારોપણ વગેરે વિવિધ ધર્મકાર્યો કરતી હતી. દેણે આં સોમમુદરસૂરિ ગુરુદેવના ઉપદેશથી સં ૧૪૬૨માં પોતાના કસ્યાણ માટે ઠગળ ઉપર " કલ્પત્રુત્ર'ની પાથ પ્રતિષ્ઠા લખાવી.

(—શ્રી જૈન સાહિત્ય પ્રકાશન, શ્રી પ્રશસ્તિ સભા, ભા. ૨, પ્રશ. ૧૦ નં ૨૩, ઇતિ. પ્રક. ૪૫, પૃ. ૨૬૧, કં ૧૩)

સં ૭૦૬—તે ઇ. ૨ના શવ પૂજાજનો માનીતો, અને ઇ. ૨ના જૈન સંઘના અગ્રેસર સંઘવી વત્સરાજનો પુત્ર હતો. શ્રીમંત શાશ્વમાન્ય અને દૃઢ ધર્મપ્રેમી હતો. તેને બાલ્યલહે નામે પત્ની હતી. તેણેને ઇ. ૨ના રાજાનો માનીતો. સ્વદાશ—સતોષી, શાશ્વપ્રેમી તથા ધર્મશાળી વીશલ નામે પુત્ર અને (૧) ધીરી તેમજ (૨) ધર્મિણી નામે પુત્રીઓ હતી. આ બધાયે તપગચ્છનાથ આં સોમમુદરસૂરિના અનન્ય ભક્તો હતા.

તારા તીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર

સં ૭૦૬માં આં સોમમુદરસૂરિશ્વરના ઉપદેશથી સં ૧૪૬૬માં ઇ. ૨થી શુભજ્ય ગિરનાર મોપારક અને તારા તીર્થનો છરી પાળતો ચાત્રાસથ કાઢ્યા તેને તારા તીર્થની યાત્રા કરતા મનોરથ થયો કે આ તીર્થમાં મૂળનાથ શ્રી અજિતનાથ ભગવાની પ્રતિમાને જાહેરે બીજી નવી પ્રતિમા સ્થાપિત કરવી જોઈએ."

આ માટે સંઠ ગોવિંદે “આરાસણુ જઈ ત્યાં ‘અંગિકાદેવીનું આરાધન’ કરી, ખાણુમાથી એક મોટી આરસની શિલા મેળવી. એ શિલા તારગામા લાવીને તેમાંથી પ્રતિમા ઘડાવી, મૂર્તિ તૈયાર થયા પછી સ. ૧૪૬૬મા તીર્થનાયકની પ્રાચીન જિન પ્રતિમાને ઉત્થાપિત કરી

મહાકવિ પં. શ્રી પ્રતિષ્ઠા સોમગણિ લખે છે કે, તે શિલા લઈને ધીરે ધીરે તારગા ગિરિ ઉપર પહોંચ્યો. એક સારા શિલ્પી પાસે તેમાંથી સંઠ અજિતનાથની સૂર્ય કરતા વધુ તેજસ્વી મોટી ભવ્ય પ્રતિમા તૈયાર કરાવી સંઠ ગોવિંદે હજારો માણસોને એકઠા કરી, તેનો શુભ દિવસે મંદિર પ્રવેશ કરાવ્યો.

અંશ લેખન

એ જ સમયે પરમ શાંતમૂર્તિ આં. ગુણુરત્નસૂરિએ ગુરુ-દેવની આજ્ઞાથી સં. ૧૪૬૬મા ઇંડરમા ‘કિયારત્નસમુચ્ચય’ અં. ૫૬૬૧ રચ્યો. સં. ગોવિંદના પુત્ર વીશલ તથા પુત્રી ધીરી અને ધર્મિણીએ સં. ૧૪૬૮મા આ ‘કિયારત્નસમુચ્ચય’ની ૧૦ પ્રતિઓ લખાવી

(—અકં ૪૬, પૃં ૪૩૫)

તીર્થ

સં. ગોવિંદે તારગામા કુમાર વિહારનો બધી રીતે જીર્ણોદ્ધાર કરાવી લીધો, અને સં. ૧૪૭૬મા દેશોદેશ કુકુમપત્રિકાઓ મોકલી આથી બહારગામના લાખો જૈન-અજૈન માનવો એકઠા થયા.

આ માનવસઘની રક્ષા માટે ગુજરાતના બાદશાહ અહમદશાહના મહામાત્ય અને મિત્ર એવા સં. ગુણુરાજ અને એકરાજ વગેરે તથા બાદશાહી સેના અને સેનાપતિઓ આવ્યા. તેમજ ઇંડરના રાવ પૂજાજીની સેના અને સેનાપતિઓ તો તારગામા હાજર હતા.

(—અકં ૪૫, પૃં ૩૬૯)

સં. ગોવિંદે સં. ૧૪૭૬મા તારગામા “કુમારવિહાર જિન-પ્રાસાદ”માં આં. સોમસુંદરસૂરિના વરદ હસ્તે, સં. અજિત-નાથની નવી ભવ્ય જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આચાર્યશ્રીએ સં. ૧૪૭૬માં તારગામા ઉપાં. જયચંદ્રગણિને આચાર્યપદ આપ્યું,

તથા ૫૦ જિનમંદનને ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું આ પ્રતિષ્ઠા-ઉત્સવમાં
આં સોમમુદ્દસૂરિના પરિવારના સૌ મળીને ૧૮૦૦ મુનિવરો ત્યાં
હાજર હતા.

મહામાત્ય હેમરાજ તે સં સ્નાયાહનો પુત્ર હતો આં
દેવમુદ્દસૂરિના આવક હતો અને તેનો પહેલા (મકં ૪૪, પૃં ૩૧
મકં ૪૮, પૃં ૪૨૭ દિપ્પન ત્રીજામાં) પરિચય આપ્યો છે

અંધકારીઓ—

શેઠ વલ્લભની પુત્રી રૂપણદે (મકં ૪૫, ૪૬),

કુસામ્બવશના શેઠ જગતસિંહની પૌત્રી રાણુલા

(—મકં ૪૫, કં ૬૪)

શેઠ હીંબાકની પત્ની હુણાક (મં ૪૫, કલમ-૮મી)

કં પેઘાની પુત્રી પૂછ (કં ૬),

સશામસિંહની પત્ની દેઉ (મં ૪૫, કં ૧૩)

(મકં ૫૦, પૃં ૪૭૪)

મારસ પારવાકની જૈન ચીજી (મં ૪૫ કં ૪)

મત્રી વીરમદેવની પત્ની આશ્લાદેવી (મં ૪૫),

પૂરીદેવી (મં ૪૫), દેવલસિંહની પુત્રી માણી (મં ૪૬)

મહયસિંહની પુત્રી સાઉ (મં ૪૬)

કં ભૂલકની પત્ની પ્રીમણદેવી (મં ૪૬, મં ૪૫)

શેઠ વિજયપાલ ઓશવાલની પત્ની વરલાઈ (મં ૫૦)

સં જોબિહની પૌત્રી ધીરી, ધર્મિણી (મં ૫૦, પૃં ૪૭૪),
વજેર જૈન આવિકાઓએ વિવિધ વિવચના મંત્રો લખાવી, અલ-
ભદારોને લે આપ્યા હતા.

(ભૂઓ જૈન ઇતિં મકં ૪૫, પૃં ૨૮૬ થી ૩૦૨)

ગૂદીકર શાખા—અમે પિપ્પલક ગચ્છની ત્રિલવિવાશાખાને
પરિચય મકં ૩૭ પૃં ૨૭૨મા આપ્યો છે વિશેષ આ પ્રમાણે
મળે છે

શાખા નં (૧) ૧૪ આં ધર્મદેવ, ૧૫ આં ધર્મચદ્ર
(સં ૧૩૧૧), ૧૬ આં ધર્મરત્ન

૧૭ આં ધર્મતિલક (સં ૧૪૩૭ વૈં શું ૧૧ સોમ),
૧૮ આં ધર્મસિહ

૧૯ આં ધર્મપ્રભસૂરિ (સં ૧૪૪૭, સં ૧૪૮૨) તે
પ્રભાવક થયા

૨૦ આં ધર્મશેખર (સં ૧૪૮૨, સં ૧૫૦૬)

૨૧ આં ધર્મસાગર (સં ૧૫૧૦, સં ૧૫૨૦ ચૈં શું ૫)

૨૨ આં ધર્મવલ્લભ, ૨૩ આં ધર્મવિમલ.

૨૪ આં ધર્મહર્ષ (સં ૧૬૭૦ પોં શું ૧૨)

શાખા ન. (૨) ૨૧ આં ધર્મસાગર, ૨૨ આં વિમલપ્રભ,

૨૩ આં સૌભાગ્ય.

૨૪ આં રાજસાગર, (સં ૧૬૪૭, સં ૧૬૭૨)

શાખા ન. (૩) ૨૦ આં ધર્મશેખર,

૨૧ આં સાગરભદ્ર (સં ૧૪૮૨ વૈં ૧૦ ૪ ગુરુ)

શાખા ન. (૪) ૨૦ આં ધર્મશેખર, ૨૧ આં ધર્મ-
સુંદર, સં ૧૫૧૧ મહા શું ૫ ગુરુ

૨૨ આં શાલિભદ્ર સં ૧૫૧૫ વૈં શું ૧૧ રવિ

શાખા નં. (૫) ૨૦ આં ધર્મશેખર, ૨૧ વિજયદેવ સં
૧૫૦૬ મં શું ૧૦ શુક

૧૯મા આં ધર્મપ્રભસૂરિ-તે ત્રિભવિયાશાખામા પ્રભાવક
થયા આં ધર્મસિહ તથા આં ધર્મપ્રભના ઉપદેશથી ગૂદીમાં
મોટો જિનપ્રાસાદ બન્યો, તથા અમારિપાલન થયું

આં ધર્મપ્રભે સં ૧૪૪૭મા ગૂદીમા, રાજ સારંગદેવના
ગૂદીના સૂખા ઠાકુર સાધુના મત્રી શેઠ હેમચદે બનાવેલ ભં
ચદ્રપ્રભના જિનપ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા કરી, તથા ચોમાસામાં ત્યાં ભં
મહાવીર સ્વામીનો જન્મભિષેક કરાવ્યો. (-પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૭૩)

(૨૦મા) આં ધર્મશેખર ગૂદીની ગાદીએ ભટ્ટારક બન્યા હતા.

આ સમયે ત્રિભવિયાશાખામાંથી (૧) ગૂદીકર શાખા અને (૨) તાલકેવણ શાખા જોમ બે ગાદી બની, છરાવલા તીર્થના મોટા જિનપ્રાસાદની પાછલી દિવાલમાં આ પ્રકારે લેખ મળે છે

સંવત્ ૧૪૮૭ મઠ્ઠે નમ । ગૂંલીકર પીપલ્લાજીએ ત્રિમલિયા-ધીર્મરેસર સૂરિ શિષ્ય વાચકદેવજી નિત્ય પ્રણમતિ મુદ્રાકલાસહિતા મઠ્ઠે નમ । તાલ-
વર્મીય વાં સહજસુન્દર નિત્ય પ્રણમતિ ॥

(—આ ચતુર્થસૂરિ સમ્બંધિત, જૈન પ્રતિમા લેખસમૂહ લેખ નં ૩૧૧)

સારગહેવો મણા યયા ॥ (—બુઝો પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૨૨)

શેઠ હેમચંદ જૈન અને બીજા શેઠ હેમચંદ માટે બુઝો
પ્રકં ૪૪ પૃં ૩૧, ૩૨)

સુધપતિ નાયકેવ-તે સં લક્ષ્મીદેવનો પુત્ર હતો. જૈનધર્મના
દરેક કામોમાં તે આગેવાન હતો. (—ગુર્વાવલી : સ્તો. ૪૭૭)

રાણુકપુસ્તીર્થ—

માસ્વાડ અને મેવાડની વચ્ચે અરવલ્લીનો પહાડ છે વેપારીઓ
આ પહાડમાં ઘઈ પાણીથી આઘાટ અને ચિત્તોડ વેપાર માટે જતા
હતા. આ રીતે પહાડમાં ઘઈને જવાના બાર-પાંચ માર્ગો છે જે
નાળ તરીકે ઓળખાય ॥ વેપારીઓ પહાડમાં પ્રવેશ કરે તે
પહેલાં અને પહાડ વટાવ્યા પછી શાંતિ લે બે માટે પહાડની જને
તરફ નાળના મો ઉપર જૈનોએ ગભીર વિચાર કરી શાંતિધામો
બનાવ્યા છે તીર્થ સ્થાપ્યા છે આ રીતે પહાડની પશ્ચિમે માસ્વાડમાં
વસુતમઢ, અબરી, રાણુકપુર, દેસરી, મૂછાળામહાવીર
હત્યુડી, લાલ (શતા) મહાવીર, સેવાડી વગેરે જૈન તીર્થો બનાવ્યા છે
આરે પહાડની પૂર્વમાં જોકલિંગલ, નાગલા, દેવવાડા, દેશરિયાળ
વગેરે જૈન તીર્થ સ્થાનો બનાવ્યા છે આ દરેક સ્થાનોમાં રહેવાની
ખાવાની, પાણીની અને દેશસરની સ પૂર્વ સંગવડ—વ્યવસ્થા છે મોટી
ધર્મશાળાઓ છે

મેવાડના રાણાએ સં ૧૪૩૭માં મૂછાળા મહાવીર પાસે ધાણેશવ

વસાવ્યું, તેમ રાણા કુલાએ સં ૧૪૯૫માં રાણકપુર વસાવ્યું અને કુંભલમેરૂ પણ વસાવ્યું. (—પ્રકં ૫૦, નગરસ્થાપના પૃ ૦ ૪૬૮)

રાણકપુર તીર્થ રાણી સ્ટેશનથી ૭ માઈલ, કાલના સ્ટેશનથી ૧૨ માઈલ, અને સાદડીથી પૂર્વ-દક્ષિણ દિશામાં ૬ માઈલ દૂર નિર્જન સ્થાનમાં છે. અહીં જવા-આવવા માટે મોટર રોડ છે.

રાણકપુરથી મેવાડ જવાનો સીધો રસ્તો છે તેમજ બીજો રાણકપુરથી સીધા કેશરિયાણ જવાનો રસ્તો પણ છે.

સંઘપતિ ધનાશાહ પોરવાડે—

મારવાડના નાંદિયા તીર્થમાં સંઘપતિ માંડણ સરહડિયા પોરવાડના વશમાં ૧ સં ૦ માંડણ, ૨ સં ૦ કુરપાલ, ૩ સં ૦ રત્ના શાહ, અને ૪ સં ૦ સાલિગ થયા તે પૈકી સં ૦ કુરપાલના પુત્રો ૧ સં ૦ રત્ના અને સં ૦ ધરણ થયા એ અને લાઈઓ ઘાણેરાવમાં આવી વસ્યા.

આ પરપરાના સંઘપતિઓએ ઘણા જિનપ્રાસાદોના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા છે. પીંડવાડા, રાણકપુર, અચલગઢ વગેરે સ્થાનોમાં મોટા જિનપ્રાસાદો કરાવ્યા છે. (—પ્રકં ૪૫, પૃ ૦ ૩૭૦ થી ૩૭૪)

સં ૦ કુરપાલ પોરવાડના નાના પુત્ર સં ૦ ધન્ના-ધરણ પોરવાડે રાણકપુર તીર્થનું સ્થાપન કર્યું. ધન્ના પોરવાડે સં ૦ ૧૪૯૫માં રાણકપુર વસાવ્યું (પ્રથમ જ જિન પ્રાસાદનો પાયો નાખ્યો)

ધરણશાહ પોરવાડે “સિદ્ધપુરનો જૈન વિહાર” જોવાથી અને નલિનીગુહમવિમાનનું સ્વપ્ન જોવાથી મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવવાની લાવના થઈ મુકારાગામના સૂત્રધાર દેપાકે પોતાના સ્વપ્ન પ્રમાણે ત્રૈલોક્યદીપક પ્રાસાદનો નકશો બનાવી, શેઠ ધરણશાહ પાસે પાસ કરાવી, તેજ પ્રમાણે ત્રૈલોક્યદીપક નામનો ૪૫ ફૂટ ઉંચો ત્રણ માળનો ચતુર્સૂખ જિનપ્રાસાદ બાંધી આપ્યો

આ પ્રાસાદ ત્રણ માળનો છે, ચારે બાજુએ નાના (૨૪) દેરાસરો છે, ફરતી ૭૨ દેરીઓવાળી લમતી છે. ૧૪૪૪ થાલલા છે. આ મંદિરની

માઠ્ઠી જાહેડ છે જૂળીની વાવ તો જો છે કે, મનુષ્ય જમે તે મોટા ફરવાજે કે દેરીના ફરવાજે જોયો રહે તો તેને ત્યાથી મૂળનાયક ધૌમુખજીનાં સીધા દર્શન થાય છે કોઈ ભીંત કે કોઈ ચાલતો વચ્ચમા નડતા નથી. ભારતીય પ્રાચીન સ્થાપત્યની આ વિશેષતા છે

સ. ૦ ધરણ્યુશાહે સ. ૦ ૧૪૬૬ના ફાગણ વ. ૦ ૫ ના રોજ રાજુક પુરના ત્રૈલોક્યદીપક પ્રાસાદમા આ. ૦ સોમસુદરસૂરિના હાથે જ. ૦ નામલદેવ વગેરે ધૌમુખ પ્રતિમાઓની જજલશદાકા અને પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. આ પ્રસંગે આ. ૦ સોમસુદરસૂરિએ ઉપા. ૦ સોમદેવને આશ્ચર્ય-પદ અને મુનિ લક્ષ્મીસાગરને પન્થાસ પદ આપ્યું, આ જિનાલયનું કામ સ. ૦ ૧૪૬૫થી ૧૫૦૬ના વૈશાખ શુદ્ધ ૨ સુધી ચાલ્યું હતું

(૧) ઉપા. ૦ સમયસુદર જણિએ સ. ૦ ૧૬૭૬ના માગશર મહિનામાં રાજુકપુર તીર્થની યાત્રા કરી હતી, ત્યારે તે જણાવે છે કે ત્રૈલોક્ય દીપકપ્રાસાદમાં ૪-અત્યુર્જો, ૨૪-મહપો, ૬૪-દેરીઓ અને મોટાં ભોયરા છે રાજુકપુરમા ખરતરજખતનું જિનાલય પણ છે

ત્રૈલોક્ય જિનપ્રાસાદનો છર્ણોદાર સ. ૦ ૧૬૭૬મા આ. ૦ વિજય દેવસૂરિના ઉપદેશથી થયો હતો. મૂળનાયકની પ્રતિમા ઉપર તે સાક્ષનો લેખ ૬ મૂળનાયકની પ્રતિમા અકસ્માત્ ખડિવ થાય તો તેના સ્થાને તરત બીજી પ્રતિમા બેત્રાદી શકાય જોવી મૂળનાયકજીના માપની ઘણી જિન પ્રતિમાઓ બનાવી ત્યાં લેયવશમાં થાવી હતી.

રાજુકપુર તીર્થના ત્રૈલોક્ય જિનપ્રાસાદના મોટા-નાના ધણા છર્ણો દ્વારા થયા છે છેલ્લો અમદાવાદની સમસ્ત જૈન સ્વેતાંબર સંઘની પ્રતિનિધિ શેઠ આણુદણ કલ્યાણજીની પેઢીએ અઢી લાખ રૂપિયા ખરચીને આ ત્રૈલોક્યદીપક જિન પ્રાસાદનો મૂળથી લઈને શિખર સુધીનો સંપૂર્ણ છર્ણોદાર કરાવ્યો. અને સ. ૨૦૦૬ના ફાગણ સુદ પને ...વારે ત્રૈલોક્યદીપક જિન પ્રાસાદમા તથા સઘળી દેરીઓમા તપાસખતના આ. ૦ શ્રી વિજયોદયસૂરિ અને આ. ૦ શ્રી વિજયન દનસૂરિના હાથે જ. ૦ નામલદેવ વગેરે જિનેશ્વરની પ્રતિમાઓની ફરીવાર પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(-ઇતિ. ૦ પ્રક. ૦ ૪૫, પૃ. ૦ ૩૭૨-૩૭૩)

આ પ્રતિષ્ઠા ઉત્સવમા ૭૫ હજાર જૈન-જૈનેતર લોકોની મેદની ભરાઈ હતી. હમેશાં સવાર-સાજ નવકારશી-જમણ થતું હતું સાદડીના શ્રી જૈનસ ઘે સૌને રહેવાની, ખાવા-પીવાની સર્વરીતની વ્યવસ્થા કરી હતી.

આ ઇતિહાસના લેખકો મુનિ દર્શનવિજય, અને મુનિ જ્ઞાન-વિજયજી રાણકપુરમા આ પ્રતિષ્ઠા ઉત્સવમા હાજર હતા. તેઓએ પૂં આચાર્યદેવોની આજ્ઞાથી તથા પ્રતિષ્ઠાપક જૈનોની વિનતિથી છેલ્લી આઠ દેરીઓમા નવી સ્થાપિત જિન પ્રતિમાઓને સ્થાપના વાસક્ષેપ નાખ્યો હતો.

ત્રૈલોક્ય દીપક જિનપ્રાસાદના પ્રવેશ દ્વાર ઉપર સુદર કોતરકામ છે રાણકપુર તીર્થમાં પહેલા પાંચ જિનાલયો હતા હવે અહીં નીચે પ્રમાણે જિનાલયો વગેરે વિદ્યમાન છે

૧ સઘપતિ ધરણા શાહનો ત્રૈલોક્યદીપકપ્રાસાદ. સં ૧૪૯૬ કાં ૧૦ ૫ થી ૧૫૦૯ના વૈં શુ ૨

૨ ભં પાર્શ્વનાથનું જિનાલય—આ જિનાલય ધર્મશાળાની સામે છે તેમા ભં પાર્શ્વનાથની ભવ્ય મનોહર પ્રતિમા બહારથી લાવી અહીં વિરાજમાન કરેલી છે અહીં ભોયરુ છે, તેમા પ્રાચીન જિનપ્રતિમા છે આ મદિરમા સુદર કારીગરી છે. તથા બારીક કોતરણી કરેલી છે આ ખરતર વસહિ છે

આ જિનાલયના બહારના ભાગમા ડાબી દિવાલમા મહાત્યાગી પૂજ્ય શ્રુત કેવલી શ્રીસ્થૂલભદ્ર અને કોશા વેશ્યાનું સ સારી જીવન કહારેલું છે, જેમા તેઓનો પ્રેમ વિલાસ, આસનો, ભાવો દર્શાવ્યા છે સાધારણ મનુષ્યો આ ઘટના સમજી ન શકવાથી આ મદિરને “વેશ્યાનુ મદિર” કહી નાખે છે

આ સ્થાપત્યનો પરમાર્થ એમ જણાય છે, કે, માનવી આ સ્થાપત્યના ચિત્રણ પ્રમાણે સ સારમા રગાયેલો છે તે વીતરાગ પાસે આવે ત્યારે ‘નિસીહિ’ કહીને આવે, એટલે તે “સ સારની વાસનાને” છોડીને અદર મદિરમા આવે.

૩ ભં.નેમિનાથનું જિનાલય-આ મંદિર મળજૂન છે, ઇર્શનીય છે અહીં પણ એક લોચરુ છે મૂળનાયકની પ્રતિમા પ્રાચીન છે, જેને બહારથી લાવીને અહીં સ્થાપન કરેલી છે

નં. ૨-ઠના મંદિરોમા ખરતરમ્મ અને અવલમમ્મના આચાર્યોએ પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે, એટલે તે મંદિરો તે તે મમ્મના હતા.

૪ ચક્રેશ્વરી દેવીનું મંદિર-જેમ ગુજરાતના ઇતનાયક વિમલ શાહ અને મહામાત્ય વસ્તુપાલે ગિરનાર અને આબૂ ઉપર મોટા જિનપ્રસાદો બનાવી, અખિકાદેવીના મંદિરો બનાવ્યાં તેમ સં. ૬૨૭ પછી સં. ૧૪૬૬માં ત્રેલોકચંદીપક મંદિરની પ્રતિષ્ઠાની સાથે સાથે જ ભં. જમલદેવની શાસનદેવી “ચક્રેશ્વરીનું આ મંદિર” બનાવી, તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે

૫ સૂર્યમંદિર-મેવાઠના રાજા કુલાળે ધરણ્વિહારમા પોતાની કીર્તિ અમર કરવા, બે મોટા સ્તૂપો બનાવ્યા હતા, તે પૂરા થયા નથી, આને પણ તે ત્યાં મૂળ સ્થિતિમાં અપૂરા છેલા છે

સં. ૬૨૭ સીસોદિયા રાજાએ સૂર્યવશી હોવાથી તેઓની સમવ તા માટે અને એની પાછળ જિનાલયોની પણ સુરક્ષા થશે, એ ઉદ્દેશની સિદ્ધિ માટે અહીં સૂર્યમંદિર પણ બંધાવું સમવ છે કે, સં. ૬૨૭નાથાહે શાસનદેવ કે ક્ષેત્રપાલદેવના મંદિરને બદલે સૂર્યનું મંદિર બંધાવ્યું હોય.

આ રાણકપુર તીર્થનો વહીવટ બારવ વર્ષના સમસ્ત શ્વેતાચર જેનો દ્વારા બનેલી અમદાવાદની શેઠ આણ્ણદણ કલ્યાણ્ણ પેઢી કરે છે. (—શે. બા. ૬૦ પેઢી માટે જુઓ, ઇતિ. પ્રકં. ૪૪

૫૦ ૨૦૬ ૨૦૭ ૫૦ ૨૫૬ થી ૨૬૦)

રાણકપુર વરકાળા નાટોલ, નાકલાઈ મૂળાગામહાવીર એ બોલ વાડની પચતીથી અજાય છે

કવિરાજ મેઘણ સં. ૧૪૬૬ના કાર્તિક મહિનામા રણેલા સ્તવનમા રાણકપુરના ધરણ્ણ વિકાશનું વર્ણન (કડી ૪૪) આપે છે કે શાસનદેવીએ ધરણ્ણ પોરવાને તેના શીલથી પ્રસન્ન થઈ

જણાવ્યું કે, ‘મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવ.’ ત્યારે ધરણી શેઠે ૫૦ સલાટોને બોલાવ્યા, તે સૌએ સિદ્ધપુરના ચતુર્મુખી જિનપ્રાસાદના વખાણ કર્યા, અને મુકારા સ્થપાતિદેવાએ શાસ્ત્રાધારે મોટા જિનપ્રાસાદ બનાવવાની તૈયારી બતાવી શેઠે એ કાર્ય માટે શિલ્પી દેવાને નિયુક્ત કર્યો, અને દેવાએ કાર્યનો આરભ કર્યો. સં ૧૪૯૫માં ચતુર્મુખ જિનપ્રાસાદ બની ચૂક્યો. આથી શેઠે આં સોમસુદરસૂરિને વદન કરી એક જ મુહૂર્તમાં ચાર કામ ઉપાડ્યા.

૧ જિનાલય, ૨ દાનશાળા, ૩ પોષાળ-ધર્મશાળા અને ૪ પોતાને રહેવાનો બંગલો. તેણે રાણકપુરમાં લગ્ન ઋષભદેવનો ચતુર્મુખ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો. આ જિનપ્રાસાદ સામે સપ્ત ઇણાવાળા શામળા પાર્શ્વનાથ લગ્ન નો અરતરવસહી પ્રાસાદ છે.

માહડીમાં લગ્ન સુપાર્શ્વનાથનું મંદિર અચલગમ્છનું છે.

ધરણુવિહારમાં ત્રણ માળના શિખરવાળા ચૌમુખ પ્રાસાદો છે. નીચે ખીજા ૧૨ પ્રાસાદો છે બધા પ્રાસાદો ધ્વજદંડ, દડકળશવાળા છે આમાં ૪ શાશ્વતા જિન, ૨૦ વિહરમાનજિન, ૨૪ વર્તમાન ચોવીસીની ૨૪ પ્રતિમાઓ છે તેમજ ત્રણ ચોવીસીની ૭૨ જિન-પ્રતિમાઓવાળી ૭૨ દેવકુલિકાઓ છે

આં સોમસુદરસૂરિ એમના સમયમાં શ્રી ગૌતમગણધર જેવા છે. શેઠ ધરણીએ આ પ્રાસાદ બનાવી, મોટો ઉત્સવ કર્યો, સાધર્મિક વાત્સલ્ય કર્યું, સૌ દર્શનીઓને દાન આપ્યું અને ઘણું યશ મેળવ્યો. (—જૈન સત્યપ્રકાશ, ક્રમાંક ૧૦૪ પૃં ૩૬૭ થી ૩૭૮)

જાકોડા તીર્થ—

આં સોમસુદરસૂરિ અને તેના શિષ્ય-પ્રશિષ્યોના ઉપદેશથી મોટા પોસીના, જાકોડા વગેરે સ્થાનોમાં વિશાળ જિનાલયો બન્યા છે, જે આજે તીર્થરૂપે વિખ્યાત છે

શિવગજની ઉત્તરમાં ૩ કોષ દૂર એક પહાડી નીચે નાનકડી ખીણમાં નાનું જાકોડા ગામ છે, ત્યાં જ જાકોડા તીર્થની શિખરબધી વિશાળ જિનપ્રાસાદની સ્થાપના થયેલી છે. આ

જિનપ્રાસાદમા ૭૦ પાર્શ્વનાથની મુંદર પ્રતિમા છે આ ૦
જમચ દ્રસુરિએ સં ૧૫૦૪માં આ તીર્થ સ્થાપિત કર્યું છે
યાત્રાળુઓ માટે મોટી ધર્મશાળા છે (—પ્રકૃ ૫૦, પૃ ૪૫૪)

૧ મૂળનાથક શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનના પરિકરની ગાદીમા આ
પ્રકારે લેખ છે—

॥ સં ૧૫૦૪ વર્ષે માષ વદિ ૧ પ્રાગ્વાટ જ્ઞાં હંસાજનાદિ ચક્ષુરીય
શ્રીસંધેન જ્ઞેતરમામે શ્રીપાર્શ્વનાથમૂળનાથકસ્ય પરિકર કારિત, પ્રતિગ્નિત
શ્રીસપાગજ્ઞ મહારક શ્રી સોમસુંદરસુરિશિષ્ય શ્રી જયચ્છસુરિમિ ॥

૨ પરિકરમા જમણા કાઉસગિયા નીચે આ પ્રકારે લેખ છે—

૫ સં ૧૫૦૪ માષ વદિ ૧ પ્રાં સં હંસાજનાદિ ચક્ષુરે શ્રીમૂળ-
નાથક પરિકર શ્રીસામસુંદરસુરિ ॥

૩ પરિકરમા ડાબા કાઉસગિયા નીચે આ પ્રકારે લેખ છે—

॥ માષ વદિ ૧ ચક્ષુરીયે શ્રીપાર્શ્વશિં કાં પરિકર શ્રીસોમ
સુંદરસુરિ ॥

મોટા પોસીના તીર્થ—

હંડરશબ્દમા હંડરથી ૪૨ માઈલ કાલીકાકરથી ૧૦ માઈલ દૂર
પોસીના નગર છે અહીં શ્વેતાબર કૌનોના ૧૦ ઘર છે મોટા
આર જિનપ્રાસાદો છે જે નિકમની ૧૩, ૧૪ અને ૧૫મી સદીમા
બનેલા છે તેમા વિં સં ૧૦૧૮ થી ૧૪૬૧ સુધીના લેખો મળે
છે, આરે જિનપ્રાસાદોનો પરિવેશ આ પ્રમાણે છે—

(૧) ૭૦ મહાવીરસ્વામીનું મંદિર—પોસીનાના રાજાએ
કૌનામાર્યોના ઉપદેશથી અને મઘી નરપતિ વગેરેની વિનંતિથી
વિક્રમની ૧૩-૧૪મી સદીમા ૭૦ મહાવીરસ્વામીનું દેવાલય બનાવ્યું
હતું તેમા ૭૦ મહાવીરસ્વામીની ૧૦૧૮ની પ્રાચીન જિનપ્રતિમા
પથરાવી હતી. અને તે પછી મઘી નરપતિએ તેનો સં
૧૩૫૧-૫૫મા હથોડીદાર કરાવ્યો હતો.

અહીંના રાજા સાલહજુના પુત્ર રાજા સામરે સં ૧૪૭૭માં

તપગચ્છના લટ્ટાં સોમસુદરસૂરિના ઉપદેશથી આ મદિરમાં લાકડાના બે મડપો બનાવ્યા તથા લં પાર્શ્વનાથના મદિરના ખર્ચ માટે એક વાડી ભેટ આપી (પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૬૪)

પોસીનાના લં આદિનાથના મોટા મદિરના ઓટલા ઉપર રહેલ પરિકરની ગાદીમાં પ્રતિમા લેખ છે —

(૧) સવત્ ૧૪૯૧ માર્ગં શું ૧૩ પ્રાગ્વાટ શ્રેં હીરા માં હીરુદે પુત્ર શ્રીં દેવાત માં મોજી (લાછન) પુત્રપુત્ર્યાદિકુટુમ્બયુક્તેન પોસીના પ્રામે દેવાલયસ્થ શ્રીમહાવીરપ્રતિમાયા પરિ (૨) શ્રીં દેવામોજીયુતેન ચ હિતિ મદ્રમ્ (લાછન) કર' કારિત' પ્રતિષ્ઠિત । તપાગચ્છનાયક શ્રીશ્રીશ્રીસોમસુદરસૂરિભિ ॥

આથી સ્પષ્ટ છે કે, લટ્ટાં સોમસુદરસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૯૧ના માગશર શુદ્ધિ ૧૩ના રોજ પોસીનામા શેઠ હીરા (હાપા) પોરવાડના પુત્ર દેવાએ પોસીનાના દેવાલયની લં મહાવીરસ્વામીની પ્રતિમાનુ પરિકર કરાવી, તેમના હાથે પ્રતિષ્ઠિત કરાવ્યું.

એટલે કે શેઠ દેવાએ સં ૧૪૯૧મા લં મહાવીરસ્વામીના સં ૧૦૧૮ના પરિકરને બદલે નવું પરિકર તથા લાકડાના મડપને બદલે પાષાણના મડપ બનાવ્યા હશે

આ મદિરની ભમતીમા જૂદા જૂદા ખડિત અને અખડ જિનપ્રતિમાના પરિકરોના ટુકડાઓ, જિનપ્રતિમાઓ, કાઉસગિયા, અને શ્રાવક-શ્રાવિકાઓની યુગલપ્રતિમાઓ વગેરે છે

ભમતીમાના બે પરિકરોની ગાદી ઉપર એકસરખી લિપિવાળા અગિયારમી સદીના આ પ્રકારે લેખો છે —

(૧) ત્ ૧૦૧૮ માઘ શું... કારિતમિતિ ॥

(૨) સવત્ ૧૦ વર્ષે વૈશાખ શુદ્ધિ ૧૪ ગુરુ...કેજા કારિતે

શ્રાવક-શ્રાવિકાઓની યુગલપ્રતિમાઓમા આ પ્રકારે લેખો છે. તેમા

(૧) શ્રાવકની નીચેનો લેખ વચ્ચાતો નથી, જ્યારે શ્રાવિકાની નીચેનો લેખ આ પ્રકારે છે.—

સં ૧૩૫૧ વર્ષે અપાઢ સુદિ ૧૦ ગુરુવારે રત્નત્રયમતી કપૂરદેવી
કુલ ઉદ્ધોષિત ।

તે બને આવક-આવિકાના હાથમા પૂજની સામગ્રી છે

(૨) પુરુષની નીચે આ પ્રકારે લેખ છે —

સંવત્ ૧૩૫૫ વર્ષે વૈશાખ સુદિ ૧૨ મહં નરપતિમૂર્તિયુગમ મહં
કર્મણેણ કારાપિતમ્ ।

શ્રીની પ્રતિમા નીચે આ પ્રકારે લખ્યું છે —

મહત્તિ મોહીગો મૂર્તિ ॥

આ બીજો લેખ પઠિપાત્રામા ઉત્કીર્ણ છે

અહીં જાં મહાવીરસ્વામીની પ્રાચીન અલૌકિક પ્રતિમા છે
જિનાલયમા પેસતા ડાળી બાલુની જમતીમા મહા ચમત્કારી
મણિસદ્રવીરનું સ્થાન છે

આ મંદિરનો સં મા જદાં શ્રી વિજયદેવસૂરિના
ઉપદેશથી મોટો અર્થોદ્ધાર થયો, તેમજ સં ૨૦૦૫મા છેલ્લો
ઉદ્ધાર થયો.

દેરાસર પાસેની નાની ડેરીમા પાર્શ્વનાથની સુંદર પ્રતિમા છે
આ મંદિરનો મુખ્ય દરવાજો પૂર્વાભિમુખ છે પણ તે હાલ બધ
જેવો રહે છે સૌ કોઈ પાછળના બારીઓથી આવ જ કરે છે

(૨) જાં પાર્શ્વનાથનું મંદિર—જાં મહાવીરસ્વામીનું મંદિર
રાત્નચના તાબામાં હતું, આથી જોઈ જ વચના પોસ્વાડ જૈનોએ
વિક્રમની ૧૫મી શતાબ્દીમા પોસીનામા જાં પાર્શ્વનાથનું શ્રીસમનું
મંદિર બધાંયુ અને ખીમે ખીમે જાં પાર્શ્વનાથના જો જોઈ જ
મંદિરમાથી ત્રણ મંદિરો બધા આ ત્રણે મંદિરો જોઈ જ દેરાવામા
છે આવારે જાગવાન મહાવીરસ્વામીનું જિનાલય તેની પાસેના બીજા
યેરાવામા છે

પોસીનાના શેઠ આજકો પોસ્વાડના વચના મત્રી ગોપાલે
તપાગમ્બીય જદાં શ્રીસોમમુદ્રસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૪૭૭મા
પોસીનામાં જાં પાર્શ્વનાથનું મંદિર બધાંયુ. આજાઈદેવે તેમાં જાં

પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી તે મદિરનું નામ ‘વિદ્યાપહાર પાર્શ્વનાથ’ રાખ્યું. પોસીનાના જૈનો આજે તેને પુરિસાદાણી પાર્શ્વનાથ’ તરીકે ઓળખે છે. મૂળનાયકની પ્રતિમા લલ્લ છે, ગાદીમાં ધર્મચક્ર અને ચેલખુદા કોતરેલા છે (—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૬૪)

મંત્રી ગોપાલે આ મદિરમાં બે મોટા મડપો કરાવ્યા અને તેમાં દેરીઓ પણ બનાવી, તે દેરીઓ ખાલી હતી, પછી તેમાં લં આદિનાથ તથા લં શાંતિનાથની જિનપ્રતિમાઓ બેસાડવામાં આવી હતી, જે પ્રતિમાઓ ઉપર આ પ્રકારે લેખો મળે છે.—

(૧) સવત્ ૧૪...વર્ષે માર્ગ વદિ ૪ દિને પુષ્યાર્કે પ્રાગ્વાટ-જ્ઞાતીય વ્યં ગોપાલભાર્યા અસ્થિવ મુત વ્યં અર્જૂન ન સુ શ્રેયોર્થ શ્રીઆદિનાથ-વિંબં કારિતં પ્રતિષ્ઠિતં તપાગચ્છનાયક શ્રીસોમસુંદરસૂરિમિ । મદ્રં મૂયાત્ શ્રીસઘમદારકાય ॥

એટલે શેઠ ગોપાલના પુત્ર અર્જુને સં ૧૪૭૭ (અથવા ૧૪૮૧)માં માગશર વં ૪ના રોજ રવિવારે પુષ્યનક્ષત્રમાં ભગવાન પાર્શ્વનાથના મદિરના મડપની એક દેરીમાં લં આદિનાથની પ્રતિમાની તપાગચ્છના લં સોમસુંદરસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી જેનો શિલાલેખ ત્યાં વિદ્યમાન છે (—પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૬૫)

૨. પોસીનાના શેઠ તડમલ પોરવાડના વંશના શેઠ માંડણે સં ૧૪૮૧માં લં પાર્શ્વનાથના મડપની બીજી દેરીમાં તપાગચ્છ નાયક લં સોમસુંદરસૂરિના હાથે લં શાંતિનાથની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૬૫)

તે પછી શેઠ અર્જુન અને શેઠ માંડણ કે તેમના વશજેએ આ બંને દેરીમાં રહેલા ભગવાનો માટે સ્વતંત્ર જિનપ્રાસાદો બનાવી, તેમાં તે બંને ભગવાનોની પ્રતિષ્ઠા કરી

આ ત્રણે મદિરોનો સં મા લં વિજયદેવસૂરિના ઉપદેશથી મોટો છૂર્ણોદ્ધાર થયો, ત્યારે લં પાર્શ્વનાથના મદિરના આ મડપોની ખાલી રહેલી બંને દેરીઓમાં મૂળનાયક તરીકે લં આદિનાથની અને લં પદ્મપ્રભુ જિનેશ્વરની નવી મૂર્તિઓ પધરા-

વવામાં આવી. બાં પાર્શ્વનાથના મંદિરના રંગમઠપમાં સમવસરણ છે બે મુંદર ઘૌમુળ પ્રતિમાઓ છે

બાં પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં ઉત્તર તરફની દિવાલમાં (૧) લગભગ ૨૧-૩ ફૂટ લાંબો અને ૧, ફૂટ પહોળો શેઠ ગોપાળે પ્રતિષ્ઠા કરાવી તેનો સં ૧૪૭૭માં ૫૦ ચારિત્રગણિવરે જનાવેલ પ્રથસ્તિ લેખ મોટો શિલાલેખ, ૨૮ શ્લોક પ્રમાણ છે (-પ્રાં ૪૫, પૃં ૩૬૪)

(૨) શેઠ માડણે કરાવેલી પ્રતિષ્ઠાનો લેખ ૧૧ શ્લોક પ્રમાણનો છે અને તે ૧૧ ફૂટ લાંબો અને ૦૧ ફૂટ પહોળો છે

(-જેન સત્યપ્રકાશ, કં ૧૭૦, પૃં ૪૦, કં ૧૭૧

પૃં ૭૬ ૭૭, ઇતિં પ્રકં ૪૫, પૃં ૧૬૫)

૩ બાં શાંતિનાથનું મંદિર-આ મંદિરના ઘેરાવામાં બાં પાર્શ્વનાથના મંદિર પાસે જ આ ત્રીણું મંદિર છે અને તેની હારમાં બાં આદિનાથનું ઘાટું મંદિર છે

આપણે ઉપર વાંચી ગયા તેમ શેઠ તડમલ પોરવાડના વશજ મહેલે બાં પાર્શ્વનાથના મઠપમાં બાં શાંતિનાથની પ્રતિમા વિરાજ માન કરાવી, તે જ પ્રતિમા મૂળનાયક તરીકે સર્ખીને આ ત્રીણું મંદિર બન્યું

મૂળનાયક શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની પ્રતિમા અદ્ભૂત અને આદ્ભૂત છે બહુ જનને ત્યાંથી ભીડવાનું મન ન થાય તેવી એ પરમ શાંતિદાયક, ભવ્ય, અને મનોહર પ્રતિમા છે આ પ્રતિમાની બાહીમાં શિલાલેખો નથી, પણ મુંદર વેલખૂદા કોતરેલા છે આ મંદિરના રંગમઠપમાં બે તરફ ગોખલા ૩ અને તેમાં એકેક જિનપ્રતિમા વિરાજમાન છે, આ મંદિરનો સં ૨૦૦૩માં જીર્ણોદ્ધાર થયો છે

૪ બાં આદિનાથનું મંદિર-મંદિરના ઘેરામાંથી બહાર નીકળતા ઠાળા હાથ તરફ આ ઘાટું મંદિર છે ત્રીણું અને ઘાટું મંદિર એક સાથે બન્યા હોય તેમ લાગે છે

આપણે ઉપર વાંચી ગયા તેમ શેઠ અણુન પોરવાડ અથવા તેના વશનેએ બાં પાર્શ્વનાથના મઠપમાં બાં આદિનાથની પ્રતિમા

વિરાજમાન કરી, તે જ પ્રતિમાને મૂળનાયક તરીકે રાખીને આ ચોથું મંદિર બન્યું છે

આ મંદિરનો સંં મા લક્ષ્મી (વજ્રયદેવસૂરિના ઉપદેશથી મોટો જીર્ણોદ્ધાર થયો

અમને એમ લાગે છે કે, તે જીર્ણોદ્ધારમા અહીં મૂળનાયક તરીકે શેઠ અર્જુને કરાવેલી પ્રતિમાને બદલે લં આદિનાથની બીજી લવ્ય પ્રતિમા ળેસાડવામા આવી હોય. કારણ કે આ જિન-મંદિરની જમણી તરફની એક ચોરડીમા શેઠ અર્જુને આં સોમ સુંદરસૂરિના હાથે સં ૧૪૭૭ (અથવા સં ૧૪૮૧ કે ૧૪૯૧) મા પ્રતિષ્ઠા કરાવેલી પ્રતિમા બિરાજમાન છે

આ મંદિરમા લં આદિનાથની પ્રતિમા લવ્ય, વિશાળ અને મનોહર છે. તેમના બને બલા ઉપર વાળની લટો ઉતારી છે, જે લગવાનના ચતુર્મુષ્ટિ લોચનુ પ્રતીક છે અને બીજી રીતે કહીએ તો લં ઋષભદેવની પ્રતિમા હોવાની અચૂક નિશાની છે

આ પ્રતિમાની ગાદીમા લછન નથી, લેખ નંથી પણ વેલખૂટાની આકર્ષક અને સુંદર કોરણી છે મૂળનાયકની બાબુમા લગવાન પાર્શ્વ-નાથના બે કાઉસગિયા છે બહારના લાગમા રગમડપમા સામસામા બે ગોખલામા અખિકાદેવી અને સરસ્વતીદેવીની સુંદર મૂર્તિઓ છે તેની પાસેની ડાબી બાબુની દેરીમા ૧૩ જિનપ્રતિમાઓ છે અને જમણી બાબુની દેરીમા ૪ જિનપ્રતિમાઓ છે, તેમાં જે કેસરિયાજીની એક શ્યામ પ્રતિમા છે, તે મૂળનાયકના સ્થાને બિરાજમાન છે, અહીંના લોકો આને લં નેમિનાથનું મંદિર માને છે મંદિરના દરવાજા પાસે ડાબી તરફ મણિભદ્રવીરની સ્થાપના છે.

અસલમા આ મણિભદ્રવીરની સ્થાપના ઉપાશ્રયમા હતી, તે આથી લાવીને તેને અહીં બિરાજમાન કરેલ છે આ સ્થાન પ્રભાવિક અને ચમત્કારી છે આ મંદિરમાથી બગીચામા થઈ સીધા લં મહાવીરસ્વામીના મંદિરમા જવાય છે

(—જૈન સત્યપ્રકાશ, કં ૧૭૦, પૃ ૪૦, કં ૧૭૧, પૃ ૭૨)

વીરવશાવલીમા વણુન છે કે, અહીંના વીશા પોસ્વાઠ શાં
ધૂલાણએ અહીં ૭૦ સોમસુદરસૂરિના ઉપદેશથી (૧) ૭૦ જયભદ્રેવ,
(૨) ૭૦ શાંતિનાથ, (૩) ૭૦ નેમિનાથ, (૪) ૭૦ પાર્શ્વનાથ અને
(૫) ૭૦ મહાવીરસ્વામી. એ પાંચ તીર્થંકરોના જૂઠા જૂઠા પાંચ
જિનપ્રસાદો બનાવી, તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(-વીરવશાવલી, વિવિધગમ્મીય પટ્ટાવલી સંગ્રહ,
પૃં ૨૧૫, જૈન ઇતિં પ્રકં ૫૦, પૃં ૪૫૦)

આં વાહિદેવસૂરિની પરપરાના (૪૫મા) આં પરમાનંદ
સૂરિના ઉપદેશથી ચેઠ વાહડના પુત્રો શરણદેવ વજેરેએ સં
૧૩૪૫મા સરમેતશિખરતીર્થનો યાત્રા કરી આઘ્યા પછી સરમેત
શિખર તીર્થનો પાષાણુપટ્ટ બનાવી પોસીના તીર્થમાં સ્થાપન
કર્યો હતો. (-પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૬૮)

ઉપાં ગુણુવિજયગણિવર કહે છે કે, તપાગમ્મીય ભટ્ટાં
વિજયદેવસૂરિ (સં ૧૬૭૨ થી ૧૭૨૩) છ'રી પાળતા યાત્રાસથ
સાથે કુભામ્મિણ તીર્થ વધને મોટા પોસીના પધાર્યા હતા અને
તેમણે ત્યાં ફરીવાર પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

(-તપાગમ્મપતિ ગુણુપદ્ધતિ, પટ્ટાવલી સમુચ્ચય ભાં ૧, પૃં ૮૫)

આ ઇતિહાસના લેખકો યુનિ હશનવિજયલ, યુનિ જ્ઞાનવિજયલ
અને યુનિ ન્યાયવિજયલ (ત્રિપુટી)ના ઉપદેશથી શિદ્ધિદાના જૈન
મિત્રમંદળે સં ૨૦૦૫ના કાર્તિક વદિ ૧૦ને રવિવારે શિદ્ધિ થી
પોસીના તીર્થનો છ'રી પાળતો યાત્રાસથ કાઢ્યો હતો, જેમા સાધુ
ત્રીધ્વી ઠાણા ૧૦ આવક-શાવિકાઓ ૪૫૦ સાથે હતાં. આ સથ
સનવા ૧, નાનુ જૂતા, ખાખાનો બગલો,^૧ અજની ગામ કાઠીકાકરની

૧ ખાખાના બગલાથી પગલે વિકરણી ગામ છે ત્યાં આવકનાં ૧
ધર છે નાનુ એક ધરમંદિર છે આવકો ગાવિક છે અહીંથી પહાડી રસ્તે બે
લિસર્ગા કેઠસિયાજી જતાથ છે

અજની ગામમા બીહના ધરમાં એક જ કુચુનાપની ધાતુની પચતીમાં
લિખ પ્રતિમા છે તેના ઉપર ભેખ છે

ચોકી તથા વહોગના બગલે થઈ કાર્તિક વદિ ૧૪ને શુક્રવારે પોસીના તીર્થ પહોચ્યો હતો. માણિભદ્રવીરે પોસીનાના જૈનોને અગાઉથી આ સઘ આવવાની સૂચના આપી હતી.

શ્રીસઘે મદિરના જીર્ણોદ્ધારમા મદદ આપી હતી શેઠ સીરેમલજીએ સઘમા ચડાવો ળોલી, સંઘમાળા પહેરી હતી. સઘ ત્યાથી ને પગરસ્તે આવ્યો હતો તે જ રસ્તે પાછો ગયો અને માગશર સુદિ ૨ ને રવિવારે રોહિડા પહોચી ગયો.

આ સઘમા રોહિડાના નાના મોટા સૌ જૈનો સાથે હતા. ગામમા ઘર સભાળવા પૂરતા ૨૦ જૈનો જ બાકી રહ્યા હતા તે પછી ઉક્ત મુનિવરોના ઉપદેશથી શાં હિંદુમલજી શેષમલજી સુહતાએ રોહિડાથી દિયાણા, લોટાણા, નાદિયા તીર્થોના છ'રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો હતો. આ સઘમા રોહિડા, જયપુર અને આગરાના ૨૦ થી ૨૫ જૈનો સાથે હતા.

નાના પોસીના—ઈડરથી ૬ ગાઉ દૂર નાના પોસીના ગામ છે ત્યાં પણ લવ્યજિનાલય છે.

મગસીજીતીર્થ—સોનો સગ્રામસિંહે માડવગઢમા ભં સુપાર્શ્વનાથનો તથા મુગસીપાર્શ્વનાથનો જિનગ્રાસાદ બધાવ્યો અને તેની ભટ્ટાં સોમસુદરસૂરિના હાથે સં ૧૪૭૨મા પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(-વીરવ શાવલી, વિવિધગચ્છીય પટ્ટાવલી સંગ્રહ,
પૃં ૨૧૩ થી ૨૧૫ ઇતિં ૩૪૦ ૪૫, પૃં ૩૩૬)

મગસીતીર્થના જીર્ણોદ્ધારનો ઉલ્લેખ મળે છે સં ૧૫૧૮ જે શું ૧૫ને રોજ પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી.

સં ૧૫૨૧ વર્ષે માઘ શુદિ ૧૦ મરુ/કું ૫૦ સવ માઘન માં દિલ સૂત સિંઘા માં શ્રેયસે શ્રીકુશુનાથચિંત્ર કારિત પ્રં શ્રી જારાપલીગચ્છે શ્રીઉદય-ચદ્રસૂરિમિ રામસી (સે) બા ॥

લેખમાના ગચ્છતુ નામ આપલ્લી કે જરાપલ્લી સભવે છે

(-જૈન સત્યપ્રકાશ, કં ૧૭૦, પૃં ૮૦)

વીરવશાવલીમાં વર્ણન છે કે અહીંના વીશા પોરવાડ શાં
પૂજાલએ અહીં ૭૦ સોમસુંદરસૂરિના ઉપદેશથી (૧) ૭૦ ઋષભદેવ,
(૨) ૭૦ શાતિનાથ, (૩) ૭૦ નેમિનાથ, (૪) ૭૦ પાર્શ્વનાથ અને
(૫) ૭૦ મહાવીરસ્વામી. એ પાંચ વીર્યકરોના જૂઠા જૂઠા પાંચ
જિનમુશ્ત્રાદો બનાવી, તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(—વીરવશાવલી, વિવિધગમ્મીય પટ્ટાવલી સમ્રહ,
પૃ. ૨૧૫, જૈન ઇતિ. પ્રક. ૫૦, પૃ. ૪૫૦)

આં વાહિદેવસૂરિની પરપરાના (૪૫મા) આં પરમાનંદ
સૂરિના ઉપદેશથી ચેઠ વાહડના પુત્રો ચરણદેવ વગેરેએ સં
૧૩૪૫મા સમ્મેતશિખરવીર્યનો યાત્રા કરી આબા પછી સમ્મેત
શિખર વીર્યનો પાપાણુપટ્ટ બનાવી પોસીના વીર્યમાં સ્થાપન
કર્ષો હતો. (—પ્રક. ૪૧, પૃ. ૫૬૮)

ઉપાં ગુણુવિજયમણિવર હજે છે કે, તપાગમ્મીય ભટ્ટાં
વિજયદેવસૂરિ (સં ૧૬૭૨ થી ૧૭૨૩) છ'રી પાળતા યાત્રાસભ
સાથે કુલામ્મિણ વીર્ય મર્ષને મોટા પોસીના પધાર્યા હતા અને
તેમણે ત્યાં ફરીવાર પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

(—તપાગમ્મપતિ ગુણુપદ્ધતિ, પટ્ટાવલી સમુચ્ચય ભા. ૧, પૃ. ૮૫)

આ ઇતિહાસના લેખકો મુનિ દર્શનવિજયલ, મુનિ જ્ઞાનવિજયલ
અને મુનિ ન્યાયવિજયલ (ત્રિપુટી)ના ઉપદેશથી શકિઠાના જૈન
મિત્રમઠને સં ૨૦૦૫ના કાર્તિક વદિ ૧૦ને રવિવારે શકિઠાથી
પોસીના વીર્યનો છ'રી પાળતો યાત્રાસભ કાઢ્યો હતો, જેમા સાધુ
સીધ્વી ઠાણા ૧૦ આવક-આવિકાઓ ૪૫૦ સાથે હતાં. આ સભ
સનવાઠા, નાનું જૂલા ખાપાનો બગલો,^૧ અજની ગામ કાઠીકાંકરની

૧ ખાપાના બગલાથી પગાઉ વિકરણી ગામ છે ત્યાં આવકનાં ૧
ધર છે નાનું એક ધરમદિર છે આવકા બાવિકા છે બહીથી પેઢાડી રસ્તે બે
દિવસમાં કેરસિયાળ જવાય છે.

અ ત્વી ગામમાં બીધના ધરમાં એક બ કુચુનાથની મહત્ત્વની પમતીથી
જિન પ્રતિમા છે તેના ઉપર લેખ છે.

ચોકી તથા વહોરાના બં ગલે થઈ કાર્તિક વદિ ૧૪ને ગુરુવારે પોસીના તીર્થ પહોચ્યો હતો. માણિભદ્રવીરે પોસીનાના જૈનોને અગાઉથી આ સઘ આવવાની સૂચના આપી હતી.

શ્રીસઘે મદિરના જીર્ણોદ્ધારમા મદદ આપી હતી. શેઠ સીરેમલજીએ સઘમા ચડાવે બોલી, સઘમાળા પહેરી હતી સઘ ત્યાથી ને પગરસ્તે આવ્યો હતો તે જ રસ્તે પાછો ગયો અને માગશર સુદિ ૨ ને રવિવારે રોહિડા પહોચી ગયો.

આ સઘમા રોહિડાના નાના મોટા સૌ જૈનો સાથે હતા. ગામમા ઘર સલાળવા પૂરતા ૨૦ જૈનો જ બાકી રહ્યા હતા. તે પછી ઉક્ત મુનિવરોના ઉપદેશથી શાં હિંદુમલજી શેષમલજી સુહતાએ રોહિડાથી દિયાણા, લોટાણા, નાદિયા તીર્થોના છ'રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો હતો. આ સઘમા રોહિડા, જયપુર અને આગરાના ૨૦ થી ૨૫ જૈનો સાથે હતા.

નાના પોસીના—ઇડરથી ૬ ગાઉ દૂર નાના પોસીના ગામ છે. ત્યાં પણ ભવ્યજિનાલય છે.

મગસીજીતીર્થ—સોનો સગ્રામસિંહે માડવગઢમા ભં સુપાર્શ્વનાથનો તથા મુગમીપાર્શ્વનાથનો જિનપ્રાસાદ બં ધાવ્યો અને તેની ભટ્ટાં સોમસુદરસૂરિના હાથે સં ૧૪૭૨મા પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(—વીરવ શાવલી, વિવિધગચ્છીય પટ્ટાવલી સંગ્રહ, પૃં ૨૧૩ થી ૨૧૫ ઇતિં પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૩૯)

મગસીતીર્થના જીર્ણોદ્ધારનો ઉલ્લેખ મળે છે સં ૧૫૧૮ જે શું ૧૫ને રોજ પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી.

સં ૧૫૨૧ વર્ષે માઘ શુદિ ૧૦ મરુ, કું ૫૦ સવ માઢળ માં દિહ સૂત સિંઘા માં શ્રેયસે શ્રીકુચુનાથવિવ કારિત પ્રં શ્રી જારાપહ્લીગચ્છે શ્રીઉદય-ચદ્રસૂરિમિ રામસી (સે) જા ॥

લેખમાના ગચ્છપુ નામ ઝાપાપહ્લી કે જારાપહ્લી સભવે છે.

(—જૈન સત્યપ્રકાશ, કં ૧૭૦, પૃં ૮૦)

ચિત્તોડના શ્રી મહાવીરસ્વામી જિનપ્રાસાદ અને વિજય
કીર્તિસ્તભ

(૧) ચદ્રકુળના રાજગચ્છના આં પ્રધુમ્નસૂરિએ ચિત્તોડના તલવાડામા “શિસોદિયા રાજા અક્ષટરાજની સલામા કિમ્બશયાચેને” લખી, પાતાનો શિષ્ય બનાવ્યો. રાણા અક્ષટરાજે તે વિજયના સ્મરણમા ચિત્તોડના કિલ્લામાં ભગવાન મહાવીર સ્વામીનો જિનપ્રાસાદ બનાવી, તેની પાસે ઉષા વિજય કીર્તિસ્તભ લેસો કરાવ્યો અને આચાર્યશ્રીના હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(-ઇતિ ૩૦ ૩૨, પૃ ૦ ૫૦૭, ૩૦ ૩૫, પૃ ૦ ૧૦)

(૨) ચદ્રકુળના તપગચ્છના ૫૦મા ભાં સોમસુદસૂરિના ઉપદેશથી તે આ જિનપ્રાસાદ અને વિજયકીર્તિસ્તભનો લખોદાર થયો. આ આચાર્યશ્રી સં ૧૪૫૭ થી ૧૪૬૬ સુધી ગચ્છનાથક હતા.

(-ઇતિ ૩૩૦ ૫૦, પૃ ૦ ૪૪૪)

(૩) મેવાડના શિસોદિયા રાજવંશમા વિં સં ૧૦૧૦મા રાજા અક્ષટરાજ થયો જે આં પ્રધુમ્નસૂરિનો ભક્ત હતો. જૈન બન્યો હતો.

(-૩૩૦ ૨૩, પૃ ૦ ૩૮૬ ૩૩૦ ૩૪, પૃ ૦ ૫૬૦)

(૪) મેવાડના રાજા અક્ષટરાજ શિસોદિયાના વંશમા સં ૧૪૮૫ માં (૫૨ મે) રાણા મોહલસિંહ અને સં ૧૫૩૦મા (૫૩ મે) રાણા કુસોલ થયા જે તપગચ્છના ભટ્ટાં આં દેવસુદસૂરિ અને ૫૦મા આં સોમસુદસૂરિના ભક્ત હતા.

(-૩૩૦ ૨૩, પૃ ૦ ૩૮૬, ૩૩૦ ૪૪ પૃ ૦ ૩૪)

(૫) શાહ વીશલરાહ બોસવાલના વંશમાં સં ૧૭૫૨મા થયો. તેને ગંગા નામે પત્ની, તથા (૧) ગજ (૨) મહીરાજ (૩) બાહુરાજ (૪) મહુ અને (૫) ઇંધર નામે પુત્રો થયા તે સૌ તપગચ્છના ભં સોમસુદસૂરિના ભક્ત જૈન હતા. સં ૧૭૫૨મા રાણા મોહલસિંહની રજા લઈ ચિત્તોડના કિલ્લાના ભં મહાવીરસ્વામીના પ્રાચીન જિનપ્રાસાદ અને જૈન વિજય કીર્તિસ્તભના લખોદારનું કામ પાતાના પુત્ર બાહુની દેખરેખ નીચે બાહુ કરાવું.

(-૩૩૦ ૪૫, પૃ ૦ ૩૬૬)

(૬) મહાકવિ ૫૦ પ્રતિષ્ઠા સોમગણિવર લખે છે કે સં ગુણરાજના પુત્ર બાલુએ રાણા મોકલસિંહની રબ્બથી. અને પિતાની આજ્ઞાથી ચિત્તોડમા રહી, ચિત્તોડના કિલ્લાના (આં પ્રધુમ્નસૂરિના શાસ્ત્રાર્થના વિજયના ઉપલક્ષમા રાણા અદ્વૈટરાજે બનાવેલ) ભં મહાવીરસ્વામીને જિનપ્રાસાદ અને જૈન વિજયકીર્તિસ્તલનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો આ દરમિયાનમા સં ગુણરાજ મરણ પામ્યો હતો આથી જીર્ણોદ્ધાર થયા પછી સં ગુણરાજના પાંચ પુત્રોએ વિં સં ૧૪૮૫મા તપાગચ્છના ૫૦મા ભં સોમસુદરસૂરિવરના હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, તેમજ તે જિનપ્રાસાદમા ખીજી ચાર નવી દેરીઓ બનાવી, તેની પણ તેમના હાથે જ પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(-વિં સં ૧૫૨૪નુ સોમ સૌભાગ્ય મહાકાવ્ય સર્ગ + ૨લો.)

(૭) વૃદ્ધો કહે છે કે ત્યારબાદ છેદ્વી સદીઓમા ઉદેપુરના રાજ્યે પણ ચિત્તોડ વિભાગના અધિકારી (કલેક્ટર)ની દેખરેખ નીચે તેનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો.

પણ વિચિત્ર ઘટના એ છે કે-તે અધિકારી આ સ્થાપત્યના મૂળ ઇતિહાસથી અબજ હતો આથી તેણે જિનાલય નહીં પણ માત્ર સ્તલનો જ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને તેની ઉપરની જિનપ્રતિમાઓમા મરજીમુજબ ફેગ્ફાર કર્યો. આ રીતે આ વિજયકીર્તિ સ્તલ આજ સુધી સુરક્ષિત છે અને જૈનસ્તલ તરીકે વિખ્યાત છે.

(૮) જૈનસાહિત્ય સંશોધક ત્રૈમાસિક વર્ષ + અકં + મા ત્રણ રગમા તથા સં ૨૦૧૫ના જૈન યુગના નવું વર્ષ ખીજના ૬ મા અકમા એક રગમા તેના ફોટા પ્રકાશિત થયા છે.

प्रकरणे अष्टावनमु

*

आ० मुनिमुदरसूत्रि

चन्द्रकुल तपागच्छ भोसोमसुन्दरगुरुणाम् ।

पा प्रतिष्ठिता श्रीमुनिमुन्दरसूरि रावेन्द्रा ॥ १ ॥

मरुदेशादिवेश्वमारिपटहोर्घोषै प्रविता ।

श्रीहोमचन्द्रसूरीन् स्मारितवन्त स्वदास्त्या ये ॥ ३ ॥

(—आ० मुनिमुदरसूरि सिन्धु
५ रत्नसूत्र मन्त्रिणे रत्नोद्गी प्रवृत्ति)

मारीच्यमनिराहति सद्वचनामस्मृति प्रवृत्तिर्यै

श्रीमुनिमुन्दरगुरवधिरन्तनाचाय महिमायुत ॥ ८ ॥

(स १५१६ आ रत्नसूत्रमन्त्रिणे रत्नोद्गी प्रवृत्ति)

सिरिमुनिमुदरसूरि मूरि विनुहजणपत्तजठ ।

नाणगम्भेरगि, वाळिकाळि जो गहिणवठ ॥ २३ ॥

(—आ० मुनिमुदरसूरि हत मुनिवशी
पदावशी समुच्चय आ २ ५ १३२)

आ० अष्टावमुदरसूत्रिनी पाटे ५१मा आ० मुनिमुदरसूत्रि
थया तेमना स० १४४६मा ७ म, स० १४४८मा सातमे वर्षे
दीक्षा, स० १४६६मा त्रीशमे वर्षे उपाध्यायपद, स १४७८मा

૪૨મા વર્ષે વડનગરમા આચાર્ય^૧ પદ, અને સં ૧૫૦૩ના કાં સું
૧ના રોજ ૬૭ વર્ષની ઉમરે “કોરટા તીર્થ”માં સ્વર્ગવાસ થયા.

વીરવશાવલીમા તેમનુ મૂળ નામ મોહનનદન બતાવ્યુ છે
(-વિવિધગચ્છ પદાવલી, પૃં ૨૧૫)

તે આં દેવસુદરસૂરિના હસ્તનીક્ષિત પ્રશિષ્ય, સોમસુદરસૂરિના
મુખ્ય શિષ્ય,^૨ અને આં જયાનદસૂરિના વિદ્યાશિષ્ય હતા.

ખલાતનો દફરખાન આં મુનિસુદરસૂરિને ‘વાદિગોકુલસાઠ’
તરીકે માનતો હતો દક્ષિણના પડિતોએ સૂરિજીને ‘કાલિસરસ્વતી’નું
ખિરૂદ આપ્યું હતું^૨

સામાન્ય લોકો તો તેમની ૭ વર્ષની ઉમરે થયેલી દીક્ષા,
અને “તેમનુ ચમત્કારી જીવન” વગેરે જોઈને તેમને યુગપ્રધાન
તરીકે માનતા હતા તે નાનપણથી જ હજાર નામ અવધારણું
કરી શકતા હતા, ૧૦૮ કટોરીઓનો અવાજ પારખી શકતા હતા.
આથી જ લોકો તેમને ‘સહસ્રાવધાની’ તરીકે ઓળખતા હતા તેમણે
સૂરિમંત્રની ૨૪ વાર વિધિપૂર્વક આરાધના કરી હતી તેમા ૨૪
વાર તો ચંપકરાજ વગેરે ગજાઓએ પોતપોતાના દેશમા પ્રજાનો
“કર” માફ કરી, અમારિ પ્રવર્તાવી હતી

પદ્માવતી-પ્રસન્ન તેઓ છઠ્ઠ, અઠ્ઠમ વગેરે તપ કરતા હતા.
તપ અને “સૂરિમંત્રની સિદ્ધિના પ્રભાવથી પદ્માવતી વગેરે દેવીઓ
તેમની પાસે આવતી હતી

૧ તત્ત્વિજ્ઞ પ્રથમઃ સમર્થમહિમા ત્રૈવેચગોષ્ઠીગુરુ .

સૂરિ શ્રીમુનિસુદરઃસુરગુરુ રૂપાત ક્ષિતૌ પ્રજ્ઞયા ॥ ૧ ॥

(-સં ૧૫૦૨મા વીરમગામમાપં, જિનહુર્ષ ગણિ કૃત
‘વિંશતિ સ્થાનકવિચારામૃત સંગ્રહ’)

૨ સભવ છે કે, એ અરસામાના રાજાઓબાદશાહો સંસ્કૃતના ઉદ્ભટ
વિદ્વાનને “સરસ્વતીનુ ખિરૂદ” આપતા હોય તેમા ચે રૂપાળા વિદ્વાનને કુચ્ચાલિ
સરસ્વતી અને શ્યામ વિદ્વાનને કાલી સરસ્વતીના ખિરૂદથી નવ જતા હોય
અથવા જેમા કાલિકાનો જુરસો અને સરસ્વતીની જ્ઞાનપરાકાશનો યોગ હોય
તે કાલી સરસ્વતી કહેતા હોય

ઉપદ્રવ શામન-સિરોહીના રાજ્ય સદ્ગુણમયે જામારિ પ્રવર્તાવી, પણ પછી અમારિનો ભાગ ઠર્યો હતો. આથી દેશમાં (કે સિરોહીમાં) તીડનો ઉપદ્રવ થયો. આચાર્યશ્રીએ ધ્યાનમાં ભેસીને આ ઉપદ્રવ શમાવ્યો.

આચાર્યશ્રીએ મેવાડના દેસવાડામાં (અથવા ધારાનગરીમાં પવારના રાજ્યમાં) દુષ્ટ દેવીઓએ કરેલા ઉપદ્રવને શાંત કરવા માટે ચમત્કારો નવું સંતિકર સ્તોત્ર પ્રાકૃતમાં આં ૧૩ બનાવ્યું.

આચાર્ય પદ મહોત્સવ

૫૦ પ્રતિષ્ઠાસોમ મહિષી બધાવે છે કે, આં સોમસુંદરસૂરિએ સં ૧૪૭૮ સુધી કાઈ મુનિવરને જન્મનાયક બતાવ્યા ન હતા. એવામાં વઠનગરનો શેઠ દેવરાજ, જેની દેવમિરિ (દોહતાબાઈ)માં દુકાનો હતી, તે ભારે ધર્મપ્રેમી હતો. તેણે પોતાની લક્ષ્મીના લાભ લેવા, આચાર્યદેવ પાસે આવીને વિનવિ કરી કે, “શુરુદેવ! આપની પાટે હવે યોગ્ય જન્મનાયકની નિમણૂક કરે. મને લક્ષ્મીના સદ્ગુણનો લાભ મળે એવી કૃપા કરે.” ત્યારે આં શ્રીસોમસુંદરસૂરિએ પોતાના મુનિમંજુ ઉપર દષ્ટિ ફેરવી, અને “ઉપાધ્યાય મુનિસુંદર મહિષી” ઉપર એ દષ્ટિ સ્થિર રાખી. આચાર્યશ્રી તેમની યોગ્યતાનો વિચાર કરતા ઔરવ અનુભવતા હોય, એવા પ્રસન્ન રૂપાવા શેઠ પણ બહુતો હતો કે “ઉપાધ્યાય મુનિસુંદરમહિષી પિદ્ધાન છે, અકષણહિત સંસ્કૃત બોલી શકે છે સૌ વાદોમાં વિજય મેળવે છે તેમણે આં દેવસુંદરસૂરિની સેવામાં ૧૦૮ વાર લાંબા પત્રમાં

વિજ્ઞાપિત્રિવેળી’ ના નામે સુંદર કાબ્યો મોકલ્યા છે, જે રચના ભગવાન સિદ્ધમેન દિવાકર વગેરેને માદ કરાવે તેવી છે.

તે એકીસાથે એક હજાર નાગ માદ રાખી શકે છે, શીઘ્ર ઠવિ છે એવી કાઈ વિદ્યાશક્તિ કે કલા નથી જે ઉપાધ્યાયશ્રીમાં ન હોય. શેઠ આચાર્યદેવની ભાવના પારખીને ખુશ થતો પોતાના ઘેર ગયો.

શેઠ ઘેર ભેગીને આચાર્ય પદપ્રદાનની કહેાતરી લખી, અને દેશદેશના શ્રીસંયોને વઠનગર મહોત્સવમાં બોલાવ્યા. તેણે વઠનગરને પૂજા શોભાવ્યું, ધનલ-મગલ ગવરાવ્યા, ને વાર્ષિકો મગાવ્યા.

શેઠ દેવરાજે આં સોમસુદરસૂરિની પૂજા કરી. વિવિધ પકવાન્નો. વાળા ભોજનો તૈયાર કરી, મુનિરાજોની ભક્તિ કરી, શ્રીસંઘની ભક્તિ કરી. સૌની વસ્ત્રદાનથી ભક્તિ કરી. અને સં ૧૪૭૮માં વડનગરમાં આં સોમસુદરસૂરિના વરદ હસ્તે ઉપાધ્યાય મુનિસુદર ગણિને આચાર્યપદવી અપાવી.

તીર્થયાત્રા સંઘ

એ પછી શેઠ દેવરાજે આં સોમસુદરસૂરિની આજ્ઞા લઈ નવા આચાર્ય મુનિસુદરસૂરિની અધ્યક્ષતામાં સઘપતિ બની, શત્રુજયતીર્થ વગેરેની યાત્રા માટે છ'રી પાળતો મોટો યાત્રાસઘ કાઢ્યો. આ સઘમાં ૫૦૦ ગાડા હતા ઘણા સ્ત્રી પુરુષો હતા. જિનપૂજા માટે સાથે “સોના—ચાદીના જિનાલયો” હતા

શ્રીસઘ શત્રુજય અને ગિરનાર તીર્થની યાત્રા કરી મોટો મહોત્સવ કરી, દાન આપી, પાછો પોતાના સ્થાને આવ્યો. એ પછી આં મુનિસુદરસૂરિએ ગુરુદેવ આં સોમસુદરસૂરિની આજ્ઞાથી પોતાના પરિવાર સાથે બીજે વિહાર કર્યો

(—સં ૧૫૧૪, ૫ પ્રતિષ્ઠાસોમગણિકૃત
સોમ સૌભાગ્ય કાવ્ય, સર્ગ ૬, ૧૦)

પદવીપ્રદાન

આં મુનિસુદરસૂરિએ પોતાના હાથે ઘણા આચાર્યો ઉપાધ્યાયો, પડિતો, શ્રીહિંમહ સગણિ વગેરે સાધુઓ, સાધ્વીઓ અને સઘપતિઓ બનાવ્યા.

(—સોમસૌભાગ્યકાવ્ય, ગુરુગુણરત્નાકર કાવ્ય, હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય—સર્ગ ૪, મહોન્ધર્મસાગરગણિની તપાગચ્છ પદાવલી)

અથો—

તેમણે ઘણા અથો રચ્યા છે, તેમાંના કેટલાકના નામ આ પ્રકારે છે —સં ૧૪૫૫મા ચતુર્વિંશતિસ્તોત્ર રત્નકોશ, સં ૧૪૫૫મા ત્રૈવેદગોષ્ઠી, સં ૧૪૫૫મા શાતસુધારસ, સં ૧૪૬૬મા ભં દેવ-સુદરસૂરિને વિશ્વસિરૂપે ૧૦૮ હાથ લાંબો પત્ર વિશ્વસિત્રિવેણી સોત

૩, તરબ ૬, સં ૧૪૬૬માં, જો જ વિશ્વસિના ત્રીબ્જોતરૂપે
ગુર્વાવલી સ્ત્રોત્ર ૪૬૬ સં ૧૪૬૮માં ઉપદેશરત્નાકર-સ્વોપમ વૃત્તિ
સહ, સં ૧૪૮૮માં જ્યાનનંદચરિત્રમહાકાવ્ય ૩૦ ૭૫૦૦, સં
સં ૧૪૬૩ કે સં ૧૫૦૨માં મેવાઠના દેવવાડામાં સતિકર જય,
પ્રાકૃત બોધા; ૧૩, સં ૧૪૮૪માં મિત્રચતુષ્ક કથા, સં ૧૪૮૪માં
અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમ, 'જ્યોત્સિયાં ધામ' સ્તવન સ્ત્રોત્ર ૬ વગેરે.

નોંધ ૧લો કહે છે કે આં મુનિમુદરસૂરિએ સતિકર સ્તોત્ર”
માયા ૧૩ ઉપલ્લવી શાન્તિ મઠે જનાબું ત્યારથી આપણામાં સતિકર કલ્પમાં
લખ્યા મુજબ હમેશાં સાંજે દેવથી પ્રતિકભણમાં દુકળ-ખવના કલિસ્ય પછી,
જેકવાર અને પછિ પ્રતિકભણ વગેરેમાં ૧ થી વધુવાર પાઠ બોલવાનો
રીવાજ (મર્પાદા) આમુ જ્યો હતો. પરંતુ ઉદ્દેપુર નગરમાં કોઈક જાતની
અશાન્તિ હતી. આથી ત્યાં રહેલા સદ્ગુરુકે (સમવત તપા રત્નસાખાના
બ વિજયરાગસૂરિએ) સાંજે પ્રતિકભણના છેડે સતિકર બોલીને પછી અથવા
સતિકરને બાંધે બોલાએક લખુશાન્તિ સ્તોત્ર અને મોટી શાન્તિ સ્તોત્ર
બોલવાનું શરૂ કરાવું ત્યારથી આપણામાં સતિકરને બાંધે લખુશાન્તિ અને મોટી
શાન્તિ સ્તોત્રો બોલવાનું આમુ જ્યુ છે આજે તે પ્રમાણે બોલવાની પરપરા
છે પણ વિશેષતા એવી છે કે પંડા, ચૌમાસી અને સવત્સરી પ્રતિકભણ
માં પણ સતિકર સ્તોત્ર પણ અવસ્ય બોધાય છે

મુનિપરિવાર—આં મુનિમુદરસૂરિએ જગતને વિવિધ શક્તિ
વાળા શ્રમણો અને શ્રમણપરપરા આપી

તે આ પ્રમાણે

પદાવલી ૧લી

૫૧ સં મુનિમુદરસૂરિ

૫૦ આં વિશાકરાજસૂરિ—તેમને આં સોમમુદર-
સૂરિએ દીક્ષા આપી, અને આં મુનિમુદરસૂરિના શિષ્ય બતાવ્યા.
આથી આં વિશાકરાજ તે બંનેના શિષ્ય હોવાયા. તેમને આં
સોમમુદરસૂરિએ દેવવાડામાં વીસલ મેઠે કરેલા ઉત્સવમાં ઉપાધ્યાય
પદ આપ્યું અને આં મુનિમુદરસૂરિએ સં માં ગોવિંદ
મેટીએ કરેલા ઉત્સવમાં ગામમાં આચાર્યપદ આપ્યું હતું

આં વિશાલરાજનો શિષ્યપરિવાર આ પ્રમાણે હતો.

૫૩. (૧) ૫૦ વિવેકસમુદ્ર ગણિ—તેમનું બીજું નામ “૫૦ વિવેકસાગર ગણિ” પણ મળે છે. તેની દીક્ષા આં સોમસુદરસૂરિના હાથે થઈ હતી, તેથી કોઈ કોઈ સ્થાને તેમને આં સોમસુદરસૂરિના શિષ્ય પણ બતાવ્યા છે, તેમણે આં મુનિસુંદરસૂરિની અધ્યક્ષતામાં દક્ષિણ દેશમાં શાસ્ત્રાર્થ કરી વિજય મેળવ્યો હતો.

૫૪ ૫૦ અમરચંદ્ર ગણિ—તેમનું બીજું નામ “અમરસુદર ગણિ” પણ મળે છે તે સંસ્કૃત ભાષામાં અસ્ખલિત બોલી શકતા હતા. તેમણે સં ૧૫૧૮ના ફાગણ સુદિ ૧૧ને બુધવારે કંકરા ગામમાં ઉપદેશભાલા-અવચૂરિ રચી

૫૫ ૫૦ ધીરસુદર ગણિ—તેમણે સં ૧૫૦૦માં “અવરચ્ય-સુત્ત-અવચૂરિ” રચી, તેમનું બીજું નામ “૫૦ ધીરમૂર્તિ ગણિ” પણ મળે છે તેમણે સં ૧૫૧૧ના ફાગણ સુદિ ૫ ના રોજ રહવાડા ગામમાં “યોગશાસ્ત્ર-બાલાવબોધ લખ્યો.

(—શ્રી જૈન પ્રં સં ૯૦ લાં ૨, પ્રશં ૧૦ ૬૬)

૫૩ (૨) ૫૦ મૈત્રુનંદન ગણિ, ૫૪ ૫૦ સયમમૂર્તિ ગણિ

૫૩ (૩) ૫૦ કુશલચારિત્ર ગણિ, ૫૪ ૫૦ રગચારિત્ર ગણિ, સં. ૧૫૮૯

તેમના બીજા નામો ચરિત્રશીલગણિ, ૫૦ કુશલસાધુગણિ પણ બાળુવા મળે છે તેમનાથી પાલનપુરીય શીલ-ચારિત્ર શાખા ચાલી હતી જે પરપરામાં ચારિત્ર, શીલ, સાધુ, કલશ, કુશલ, અને ધીર વગેરે પરપરાઓ હતી (પ્રકં ૫૫, “પાલનપુરાશાખા”) તેમના શિષ્ય (૫૪) ૫૦ રગચારિત્ર ગં સં ૧૫૮૯માં વિદ્યમાન હતા.

૫૩ (૪) ૫૦ સુધાભુષણ ગણિ, ૫૪ ૫૦ જિનસૂરગણિ— તે ૫૦ માણિક્યસુદર ગણિના વિદ્યાશિષ્ય હતા. તેમણે સં ૧૫૦૫માં ગૌતમપૃષ્ઠા-બાલાવબોધ, પ્રિયકરનૃપકથા અને રૂપસેન-ચરિત્ર ગ્રંથો રચ્યા.

૫૩ (૪) ૫૦ સુધાભૂષણ ગણિ, ૫૪ ૫ કલશભૂષણ ગણિ,
 ૫૫ ૫૦ વિશાલસૌભાગ્ય ગણિ—તેમણે સં ૧૪૬૫મા
 સિદ્ધાન્તવૃત્તિ સં ૧૫૧૨માં વાચ્યદ્વારકાર વૃત્તિ, અને વીતરામ
 સ્તોત્ર પદિકા વગેરે રચ્યા છે

શ્રીવિશ્વસુહરના શિષ્યે જ બાણવાદા વીરસ્તવન કહી. ૧૩૨ રજી

પદ્માં ૨ જી મહોં લક્ષ્મીભદ્રીમા વાચ્યકપરપરા

૧ પદ્માવલી

૫૧ આં મુનિસુહર સુરિ-સ્વં સં ૧૫૦૩

૫૨. મહોં લક્ષ્મીભદ્ર ગણિવર-તેમને આં મોમસુહરસુરિએ
 દીક્ષા આપી. તે આં મુનિસુહરસુરિના દીક્ષા-શિષ્ય હતા સં ૧૫૧૬
 પહેલા ૫૦ જન્મ હતા તે બ્યાકરણશાસ્ત્રના ભારે વિદ્વાન હતા, તે આં
 હેમવિમલસુરિ (સં ૧૫૮૩ આ. શુ ૧૦) સુધી વિદ્યમાન હતા.
 તેમણે સં ૧૪૮૪મા આં મુનિસુહરસુરિરચિત 'મિત્રચતુષ્ઠ
 કથા' અને સં ૧૪૬૬માં આ. રત્નશેખરસુરિરચિત 'આદ્યમતિકેમલ
 સૂત્રવૃત્તિ અષ્ટદીપિકા પ્ર ૩૬૪૪ નું સંશોધન કર્યું હતું તેમની
 વાચ્યક પરપરામાં મોટા મોટા વિદ્વાનો રચ્યા, છે તે પૈકીના મહા
 ગણનામહો જન્મ્યા છે.

૫૩ હં રત્નશેખરગણિ—જે (૫૨ મા) પદ્મર આ રત્ન
 શેખરસુરિ નામથી પ્રસન્ન થયા. (-પ્રકં ૫૨) તેમનું બીજું નામ
 "હં રત્નચંદ્ર ગણિ" પણ મળે છે

૫૫ હં હેમવિમલગણિ—તે (૫૫ મા) પદ્મર આં
 હેમવિમલસુરિના નામથી ખ્યાતિ પામ્યા તેમનાથી મહોં જ્ઞાનપિં
 ગણીની મોટી વાચ્યક પરપરા થાલી. (-પ્રકં ૫૫)

૫૫ હં શુભવિમલગણિ—તેજો (૫૬ મા) આં આણુદ
 વિમલસુરિની (સં ૧૫૭૦ થી ૧૫૬૬) આશામા હતા.

૫૬ ૫૦ અમરવજયજીગણિ—તે જસલમા (૫૪ મા) આં
 મુમતિસાધુસુરિ શિષ્ય (૫૫ મા) ૫૦ સર્વવિજયગણિના શિષ્ય
 હતા અને ૫૬મા આં આણુદવિમલસુરિના વિદ્યારિષ્ય હતા.

૫૭. ૫૦ કમલવિજયગણિ—(સં ૧૬૧૦ થી ૧૬૬૧)
મારવાડના દ્રોણાડા (ધૂનાલા) ગામના શેઠ ગોવિદ્દજાજડ ઓસવાલની
પત્નિ ગોમલદેવીએ કોલહરાજને જન્મ આપ્યો, તેને ૫૦
અમરવિજયગણે દીક્ષા આપી, તેનું નામ મુનિ કમલવિજય
રાખ્યું. તેમને (૫૭ મા) આં વિજયદાનસૂરિએ સં ૧૬૧૪મા
ગ ધારમા “પન્થાસપદ” આપ્યું

૫૦ કમલવિજયગણિ આં હીરવિજયસૂરિના રાજ્યમા
સં ૧૬૩૩ માહ સુદિ ૧૩ને શુક્રવારે “સમૌ” ગામમા હતા ત્યારે
તેમના શિષ્ય ૫૦ સત્યવિજયગણિએ જીરાવલાપાર્થનાથસ્તવન રચ્યું.

૫૦ કમલવિજયગણિ ઉગ્રવિહારી, મોટા તપસ્વી અને અસર-
કારક ઉપદેશક હતા. તેમણે સં ૧૬૬૧મા આં વિજયસેન-
સૂરિની આજ્ઞાથી મહેસાણામા ચોમાસુ કર્યું અને સં ૧૬૬૧ ના
આસો વદિ ૧૨ના રોજ મહેસાણામા કાળધર્મ પામ્યા તેમના શિષ્ય
આશુકવિ ૫૦ હેમવિજય ગણિએ મહેસાણામા ચોમાસામા જ
“૫૦ કમલવિજયગણિરાસ” રચ્યો.

૫૦ કમલવિજયગણિવરો

આં વિજયસેનસૂરિના પિતા, પણ મહોં કમલવિજયગણિ
નામથી વિખ્યાત હતા તે ઉપર્યુક્ત ૫૦ કમલવિજયગણિથી જૂદા
હતા (પ્રકં ૫૬) મહોં સોમવિજય ગણિના શિષ્ય ૫૦ કમલ-
વિજયગણિ, દરમા લં વિજયાનંદસૂરિના નામથી જ્યાતિ પામ્યા
તે પણ જુદા હતા (—પ્રકં ૫૮)

૫૦ કમળવિજયગણુવરની નીચે પ્રમાણે બીજી શિષ્ય પરપરા
પણ મળે છે

(૫૭) ૫૦ કમલવિજયગણિવર, (૫૮) ૫૦ શ્રી વિજય
ગણિ, (અથવા ૫૦ શ્રી વિમલગણિ), (૫૯) ૫૦ શ્રી ચદ્ર-
વિજયગણિ, (૬૦) ૫૦ પદ્મવિજયગણિ, (૬૧) ૫૦ જયવિજયગણિ,
(૬૨) ૫૦ શાંતવિજયગણિ—તેમણે સં ૧૭૫૬ના માગશર
સુદિ પના દિવસે રાયપુર નગરમાં ‘તર્કભાષાસૂત્ર’ લખ્યું.

(૬૩) ભાવ મુનિ શ્રી કૃશ્ણસિંહ વિજયજી સં. ૧૭૫૬માં વિદ્યામાન હતા. (શ્રી પ્રશાન્તિસત્ત્વક જા. ૨, પ્રશસ્તિ નં. ૧૦૧૩)

(૬૪) ઉપા. શાંતિવિજયગણિ, (૬૩) ૫૦ ખીમાવિજય ૪૦ (૬૪) ૫૦ માણેકવિજયજી ૪૦ તેમણે સં. ૧૭૪૨ના વૈશાખ સુદિ ૩ ને સ્વિધારે ' નેમશાસ્ત્ર-ભારમાસા, પશુપણાપવ' વ્યાખ્યાનની -સંજ્ઞા તથા જિનસ્તવન યોગીશ્રી રચ્યા.

(૫૭) ૫૦ કમળ વિજયગણિ

(૫૮) ઉપાધ્યાય વિદ્યાવિજયજીગણિ તથા આશુકવિવર ૫૦ હેમવિજયગણિ આ બંને ૫૦ કમલ વિ. ૪૦ના શિષ્યો હતા.

(૫૯) ઉપા. ગુણવિજયગણિ

૫૦ હેમવિજય ગણિનો પગિયમ આ રીતે આપે છે

શ્રી હમમુકવસ્તસ્ય હમમુરિવામવ્ ।

વાગ્માત્રિય તથા દેષે ગુરો મક્ષિષ્ મૂયસી ॥૪૮॥

યદીમા કયિત્તાકાન્તા કેષાં ન કૌતુકાદ્દા ।

ક્ષિનાડપિ દિ રમા યમાદ્ યશ સૂતમમૂત યા ॥૪૯॥

(-વિજયપ્રમુદિત કાવ્ય-વિજયપિપ્પા દીક્ષાની અનિષ્ઠ પ્રશસ્તિ)

(૫૮) ૫૦ હેમવિજય ગણિજી ૫૦ કમલ વિજયજી ગણિવરના બીજા શિષ્ય હતા. ઉદ્દા. વિદ્વાન અને શ્રીમદ્કવિ હતા. જગદ્ ગુરુ આ. હીરવિજયમુરિ સં. ૧૬૩૬માં "ફતેપુરસિકી" પદાર્થ ત્યારે ૫૦ હેમવિજય ગણિ પછી તેમની આથે હતા. આચાર્ય શ્રી અને સમ્રા. અકબરની ફતેપુરશ્રીદીમા પહેલો મુલાકાત થઈ ત્યારે ૫૦ હેમવિજય ગણિજી પછી ત્યાં દ્વાજર હતા. તેઓ સં. ૧૬૮૭માં ૪૧મા કાલધમ પામ્યા.

બહા. વિજયપ્રબમુરિ સં. ૧૭૩૨ થી ૧૭૩૫ મુખી માસ્તાદા નિયત ત્યારે તેમના શિષ્ય ૫૦ હેમવિજય તેમની સાથે હતા તે આ ૫૦ હેમવિજય ન થી હતા સમજા.

(-પ્રક. ૪૮ મં. વિનયવિજયનો વિગ્રહિત)

ગ્રંથો—૫૦ હેમવિજય ગણિવારે ઘણા ગ્રંથો રચ્યા છે. તેના નામ આ પ્રમાણે જાણવા મળે છે

૧. ‘પાર્શ્વનાથચરિત્ર મહાકાવ્ય,’ અં ૩૧૬૦, સં ૧૬૩૨

૨. ‘અન્યોક્તિમુક્તા મહોદધિ,’

૩. ‘ઋષભશતક,’ સં ૧૬૫૬

૪. ‘સૂક્તા રત્નાવાલી,’

૫. ‘સદ્ભાવશતક.’

૬. સ્તુતિ—ત્રિદશ—તર ગિણી

૭. કસ્તૂરી પ્રકર શ્લો ૧૮૨

૮. પોડશ કમળળ ધમય ચતુર્વીંશતિ જિનસ્તોત્ર શ્લો ૧૨૦ સં ૧૬૫૧

૯. ‘કીર્તિકલ્પલોહિની,’ અં ૩૩૦૫ શ્લો ૨૦૭

૧૦ ‘શત્રુજય. આદીશ્વર જિનાલય પ્રશસ્તિ,’ શ્લો ૬૮ સં ૧૬૫૦

(સોની તેજપાલ બભાતવાળાએ શત્રુજય મહાતીર્થ ઉપર નદિ-વર્ધન જિનપ્રાસાદ બધાવ્યો, તેની જગદ્ગુરુ આં હીરવિજયસૂરિએ સં ૧૬૫૦ના પ્રથમ ચૈત્રમાં પ્રતિષ્ઠા કરી, એ સબધી પ્રશસ્તિ આ પ્રશસ્તિને ૫૦ જયસાગરે શિલા ઉપર લખી અને શિલ્પી માધવે ઉત્કીર્ણ કરી હતી (—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૪૨)

૧૧ ‘ચિન્તામણી પાર્શ્વનાથ જિનાલય પ્રશસ્તિ,’ શ્લો ૭૨

(શેઠ રાજિયાવજિયા શ્રી માલીએ બભાતમા બધાવેલા અને આં શ્રી વિજયસેનસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરેલા શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથના જિનાલયની સં ૧૬૪૫ના જેઠ શુદ્ધિ ૧૨ ને સોમવારની પ્રશસ્તિ, જેનું ૫૦ લાસવિજય ગણિએ સશોધન કર્યું હતું મહોં વિનયવિજયગણિના ગુરુભાઈ ૫૦ કાતિવિજયે શિલા ઉપર લખી હતી અને શિલ્પી શ્રીધરે તેને ઉત્કીર્ણ કરી હતી (—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૪૮)

૧૨ ‘જમ્બૂદ્વીવપત્નિ-ટીકા-પ્રશસ્તિ’ સં ૧૬૩૯

(જં ગુંઆં હીરવિજયસૂરિએ જમ્બૂદ્વીવ પત્નિ ઉપર ટીકા રચી છે, તેની સં ૧૬૩૯મા પ્રશસ્તિ રચી.)

૧૩ 'કલ્પ કિશ્ણાવલી-પ્રશસ્તિ

(મહો.૦ ધર્મસાગર ગણિત્યે કલ્પસૂત્ર ઉપર કિશ્ણાવલી નામની
ટીકા રચી તેણે તેની સં. ૧૬૩૯માં પ્રશસ્તિ રચી. પ્રકં. ૫૫)

૧૪ '૫૦ કમલવિજયગણિશસ,' સં. ૧૬૬૧, મહેસાણા.

૧૫ 'કથારત્નાકર'

૧૬ 'વિજયપ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય,' સર્ગ ૧૬, સં. ૧૬૬૭, ઇંદોર

૧૭ હિંદી ભાષામાં (૧) 'જાં નેમિનાથસ્તુતિ સવૈયા, (૨) જાં
હીરવિજયસૂરિ સવૈયા ૪, અને (૩) જાં વિજયસેનસૂરિ સવૈયા ૧૦
બનાવ્યા હતા.

સ્તોત્રવચનમંત્રકાર

સોળ કમળજ ધવાળુ ચતુર્થીશતિ જિનસ્તોત્ર શ્લોક ૧૨૦

જાં ૫૦ આશુકવિ ૫૦ હેમવિજયગણિશની જમતકારી
રચના છે જેમાં ચોવીશ ટીકાકરોની સ્તુતિઓ છે. જેક સ્તુતિમાં
પ્રથમ ચાર ચાર શ્લોક અને સોળસોળ ચરણો છે અને છેલ્લે પાંચમો
શ્લોક જા પ્રકારે છે —

इति सुदितमनस्को मूर्धगाचार्यनामा—

ऽस्मिन् कमलनिषर्गैर्नूपुरैः संस्तुतो य ।

कमलविजय संख्यायत् विनेयाणुरणौ

स मयसु ममि देवो दत्तदृष्टिः सत्पुष्टिः ॥ ૧ ॥

એટલે આશુકવિ હેમવિજયજી કહે છે કે જા સ્તુતિઓના
સોળે ચરણોના પહેલા પહેલા અક્ષરોમાં ગુરુદેવોનાં નામ યોડવેલા
છે તે જા પ્રમાણે—

(૧) પરમગુરુ શ્રી હીરવિજયસૂરિપુજ્યા ।

(૨) મુનિનાયક શ્રી વિજયસેનસૂરિ પ્રચરા ।

(૩) શ્રી વિજયગ્રાનગજાપિપતિપાદૌ મજામિ ।

(૪) શ્રી મદાનન્દવિમમ્માજ્ઞાનકમાર્ણહે ।

(૫) મમોઽસુ પીમતૈ હેમવિમલ્યતિરામાય ।

(૬) નમો યતિપુરન્દરસુમતિસાધુસૂરયે ।

(૭) સેવામહે લક્ષ્મીસાગર મિશ્રકુઞ્જરમ્ ।

(૮) શ્રીમન્તં રત્નશેખરસૂરીગપાદં મજેઽહમ્ ।

(૯) મજામહે મગવંતં શ્રી મુનિસુન્દરં ગુરુમ્ ।

(૧૦) સોમસુન્દરમુનિરાજાય નમામિ મુદા ।

(૧૧) મૂયાદસૌ શ્રેયસે કુલમળનસાધુપતિં ।

(૧૨) જ્ઞાનસાગર સયમિવિમુપદમહં સ્તુવે ।

(૧૩) શ્રી દેવસુન્દરગુરુ નામ મન્ત્રરાજમીહે ।

(૧૪) સ્મરામિ સોમતિલકમુનિમહેગવદનમ્ ।

(૧૫) મજત સોમપ્રભમુનીગ વસુમતીરાજમ્ ।

(૧૬) વિનમત ધર્મઘોષ સાધ્વવતંસચલનમ્ ।

(૧૭) દેવેન્દ્ર મુનિપુરન્દરમુખમનુસ્મરામિ ।

(૧૮) સ્તુત શ્રિતતપાવિરુદ્ધજગન્ન્રસૂરીગમ્ ।

(૧૯) શ્રી ધર્મસાગરવાચકચક્રગિરોલકારાં ।

(૨૦) શ્રી મદમરવિજયવિબુધપદં નમામિ ।

(૨૧) જ્ઞાસનનાયક શ્રીમહાવીરસ્વામિને નમઃ ।

(૨૨) પદ્મમગ્ધપતિશ્રીસુધર્મપરમ્પરાઽસૌ ।

(૨૩) પંડિત શ્રી કમલવિજયગુરુવે નમોઽસ્તુ ।

(૨૪) શ્રી કમલવિજયગિરુહેમવિજયકૃતિ ॥

જગદ્ગુરુ આં શ્રીહીરવિજયસૂરિના શિષ્ય મહોં કલ્યાણવિજયજી ગણિવરના શિષ્ય ઉપાં લાલવિજયગણિએ સં ૧૬૪૪મા ખંભાતના ભં ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ જિન.લયની 'પ્રશસ્તિ. અને ઋષભશતક'નું સંશોધન કર્યું હતું

૫૯ ઉપાં ગુણવિજય ગણિવરો—

તે મહોં વિદ્યાવિજયગણિના શિષ્ય હતા. સમર્થ વિક્રાન હતા તેમણે સં ૧૬૮૮ના કાં શુદ્ધિ ૫ ને રવિવારે મૂળ નક્ષત્રમા, સૌ-

ભાગ્યયોગમા ૬૦મા ભા. વિજયદેવસૂરિની કૃપાથી તે આશુકવિ
૫૦ હેમવિજય ગણિવરે બનાવેલા ‘વિજયપ્રશસ્તિમહાકાવ્ય’ના
છેલ્લા પાંચ સર્ગો તથા તે મહાકાવ્યના સર્ગ ૨૧ની “ સ સ્ફુત સ પૂર્ણ
ટીકા ” “ વિજયદીપિકા ” ૩૦ દશહજારથી વધુ બનાવી. જેનું સંયોધન
મહાવિવેકી પરમશ્યામ-વૈરાગી અને વ્યાકરણ-ન્યાય-સિદ્ધાંતના પારગામી
મહો. ચારિત્રવિજય ગણિવરે કર્યું.

વળી, તેમણે (૭૦ ગુણવિજયજીએ) સ. ૧૭૦૦ લગભગમા
ઝઘારમા ગંધારનિવાસી શાવક માલજીને માટે “ તપગણપતિ
ગુણપદ્ધતિ ” રચી. સ. ૧૬૮૦મા સુઠલાદેવ સ્તોત્ર શ્લો. ૨૬ની
વૃત્તિ રચી. સ. ૧૬૮૬મા “ જિનનામસ્તવન, ” સ. ૧૬૭૨માં
મેઠવામા “ વિજયસેનસૂરિ નિર્વાણરાસ ’ રચ્યો.

૫૦ ગુણવિજય ગણિવરે.

વિક્રમની ૧૬-૧૭-૧૮મી સદીમાં આ નામના ધણા મુનિવરો રચ્યા હતા.

(૧) તપાગણપતિ ગુણપુરા સાખાના આ જયસોમસૂરિના શિષ્ય

૫૦ ગુણવિજયગણિ-તે મોટા મહાત્મા હતા. (સ. ૧૫૮)

(-પ્રક. ૫૩ નિમ્ન ભા.)

(૨) મહો. યશોવિજય ગણિવરના શિષ્ય ૫૦ ગુણવિજય ગણિવર
તેમણે ૫. જિનવિજય ગણિ શિષ્ય ૫ ન્યવિજયગણિની વિનંતિથી સ.
૧૬૬૮ ના ચોમાસાના નાસ મહિનામાં વેશવસ્રમા ૬ દિવસ રહી, ત્રિપદિ
શ્યામ પુરુષ ચરિત્ર ના આધારે ગણને મિત્રાચ ચરિત્ર ૩ ૫૨૮૫ બનાવ્યું
તેમ ૮ સિદ્ધાસન જગીશી રચી. (-પ્ર. ૫૮ મહો. કમ્પાણવિજય ૩ પરપરા.)

(૩) મહો. વિમલદર્શિ ગણિવરની પરપરામાં (૬૧) મહો. દેવવિજય
૩ (૬૨) ૫૦ ગુણવિજયગાં સં ૧૬૭૮

(-પ્રક. ૫૮ મહો. વિમલદર્શ ૩ પરપરા.)

(૪) (૬૧) મહો. ઠનક વિજયગણિ (૬૧) બા. આ વિજયસિદ્ધસૂરિ
શિષ્ય (૬૨) મહો. પુન્યવિજય ૩ ના શિષ્ય (૬૩) મહો. ગુણવિજય-તેમણે
સં ૧૬૭૩માં વિજયસેનસૂરિ નિર્વાણ સન્ન્યાય સં ૧૬૮૩માં જન્મસંસ્કાર
સં ૧૮૭ (૧૬૮૩)ના આ વ. ૮ ના રોજ હીસામાં કાપર વ્યવહારીવાનો
રાસ’ બનાવ્યા. (પ્રક. ૬૧ આ વિ. ત્યસિદ્ધસૂરિની યતિ શિષ્ય પરપરા ન. ૩)

(૫) આં મુનિસુદરસૂરિની પરપરાના શ્રીલક્ષ્મીભદ્રિય શાખાના (૫૭)મા પં ૦ કમલવિજયગણિના શિષ્ય (૫૮) ઉપાં વિદ્યાવિજયગણિના શિષ્ય (૫૯) મહોં ગુણુવિજયગણિ—તેમણે સં ૧૬૬૮ના કાં મુ ૫ રવિવારે વિજયપ્રશસ્તિ મહાકાવ્યની સરકૃત ટીકા “ વિજયદીપિકા ” રચી

(-પ્રકં ૫૧, પૃં ૫૦૫)

(૬) મહોં કલ્યાણવિજયગણિના શિષ્ય (૬૦) મહોં ધનવિજયગણિના શિષ્ય (૬૧) મહોં ગુણુવિજયગણિ—તેમણે સં ૧૬૬૩ના પોષ વદિ ૧૨ના રોજ અમદાવાદમા “ કલ્પસૂત્ર ”ની “ કલ્પલતા ” નામની લઘુટીકા ગ્રં ૩૧૦૦ રચી જેને પં ૦ ઉદયવિજયગણિવરે સં ૧૬૬૩ના પોષ વદ ૧ ને રવિવારે પુણ્ય નક્ષત્રમા અમદાવાદમા લખી

(શ્રી પ્રશસ્તિ સગ્રહ ભાગ ૨, પ્રશં નં ૭૨૧)

(૭) મહોં ઉદ્યોતવિજય ગણિવરના શિષ્ય પં ૦ ગુણુવિજયગણિ

(-પ્રકં ૫૫, ગ્રં ૫૮, મહોં હાનર્પિગણિનો પાત્રમો વાચકવશ,)

(૮) (૬૨) ભં વિજયપ્રભસૂરિ (૬૩) પં ૦ ઋદ્ધિવિજય ગણિ (૬૪)

પં ૦ ગુણુવિજયગણિ—સં ૧૭૪૫ (-પ્રકં ૬૧, પરપરા નં ૧૫મી)

(૯) (૬૦) મહોં કનકવિજયગણિની પરપરાના (૬૪) મહોં

મૈદ્યવિજયગણિ (૬૭) પં ૦ મહિમાવિજયગણિના શિષ્ય (૬૮) પં ૦ ગુણુ-

વિજયગણિ (-પ્રકં ૫૮, મહોં કનકવિજયગણિની શિષ્ય પરપરા ખીજી)

(૧૦-૧૧) વિક્રમની વિશમી સદીમા પૂં બૂટરાયજી મં ની પરપરાના

(૧) મુનિ મોતિવિજયજીના શિષ્ય અને (૨) મુનિ થોભણુવિજયજીના શિષ્ય

એમ બે મુનિ ગુણુવિજયજી થયા જે મોટા વિદ્વાન હતા (-પ્રકં ૭૨)

(વધુ માટે જૂઓ પ્રકં ૬૧, ૬૨, એક નામવાળા મુનિવરો)

પટ્ટાં ૩ જી મહોં લક્ષ્મીભદ્રીયા શાખા-પરપરા

પર મહોં લક્ષ્મીભદ્રગણિવર

પ૩ પં ૦ આણુદમાણિક્ય ગણિ—તેમણે નવખ ડા પાર્શ્વનાથ-સ્તોત્ર, શ્લોં ૨૬ બનાવ્યું તેમણે આ સ્તોત્રમા પોતાને આં હેમ-વિમલસૂરિના શિષ્ય બતાવ્યા છે

પ૪ મહોં શ્રુતશેખર ગણિ—તેમના પં ૦ શ્રુતસમુદ્ર ગણિ, પં ૦ શ્રુતમૂર્તિ ગણિ વગેરે નામો મળે છે તેમણે સં ૧૫૫૮માં

‘સુમતઃગમ્ભીર’ લખ્યું સં ૧૫૧૭ના કાર્તિક વડિ ૧૦ને ગુરુવારે ખભાતમા “દ્વાત્રિશિકા” લખી, તેમા તે ચોલાને આં લક્ષ્મી સાગરસૂરિના શિષ્ય બતાવે ॥ એટલે તે તેમના હસ્તલીક્ષિત હોય. પટ્ટાવલી ૪ થી

૫૨. મહોં લક્ષ્મીભદ્રગણિ

૫૩ ૫૦ ઉદયશીલ ગણિ

૫૪ ૫૦ ભાસ્ત્રિશીલ ગણિ

૫૫ ૫૦ પ્રમોદશીલ ગણિ.

૫૬ ૫૦ દેવશીલ ગણિ—તેમણે સં ૧૬૧૬ના બીજા આવણમા વડનગરમા ‘વેતાલપચ્ચીસી’ બનાવી (પટ્ટાવલી સમુ. ભા. ૨ પુસ્તકી પૃ. ૨૪૬)

ચાર મહોપાધ્યાયો—આ સમયે જ મહોપાધ્યાયો પ્રસિદ્ધ હતા. તેઓના નામો આ પ્રકારે છે —

શ્રીમન્ત મુતશેખરાદિવિષ્ણુ શ્રી વીરમુત્તશંકરા ।

શ્રી સોમાદિમરશંકરાશ્વ વિદુરા શ્રી જ્ઞાનકીર્ત્યાશ્વ ।

જ્ઞવાર મુત્તવિષ્ણુતાલગુરતા-સંશોભિતા । સંશમ્યાન્

જન્તિ ત્મા સુમર્તા તર્માસિ તરણર્થિન્તા કરોષ ॥ ૧૭

(—સોમશૈભાગ કાળ, સ. ૧ શ્લોક ૫૭ પટ્ટાવલી સમુચ્ચ ભાગ ૨ પ ૧૩)

૧ મહોં મુતશેખર ગણિ—તે (૫૧) આં સુનિમ્બદસ સૂરિ, (૫૨) મહોં લક્ષ્મીભદ્રગણિ, (૫૩) ૫૦ જ્ઞાનકમાણિકજ ગણિના શિષ્ય હતા. જેમનો પરિચય ઉપર આવી ગયો ॥ તેમનું બીજું નામ ૫૦ મુતસાગર પણ મળે છે (—પ્રક. ૪૬, પૃ. ૪૩૮)

૨. મહોં વીરશેખર ગણિ—

૩. મહોં સોમશેખર ગણિ—સબલ છે કે તેમનું બીજું નામ આં સોમજય હોય.

તે સં ૧૪૬૬ પહેલાં સુનિ થયા હતા જે ચાતમૂર્તિ એકાત ગ્રેમી બને વનવાસી હતા. (—પ્રક. ૪૬, પૃ. ૪૩૮)

મહોં જ્ઞાનકીર્તિ ગણિ—તેમના બીજા નામ જ્ઞાનહર્ષ ગણિ અને જ્ઞાનભાણિકય ગણિ પણ મળે છે તેઓ ભં લક્ષ્મીસાગસૂરિના અથવા મહોં લક્ષ્મીભદ્રગણિના શિષ્ય હતા તેમણે સં ૧૫૧૬માં ખલાતમા હસ્તમકાલસઘથય. ગાં ૨૪ લખ્યું (પદ્માં સમું ભાં ૧, પૃં ૧૬૫) તે સં ૧૪૬૬ પહેલા પન્યાસ બન્યા હતા (—પ્રકં ૪૬, પૃં ૪૬૮) તેમણે સં ૧૪૭૦માં શ્રી સોમસુન્દરસૂરિ સ્તુતિ—દોહા ૧ બનાવી હતી, તથા તેમણે આં મુનિસુદરસૂરિને પૂછી પૂછીને “ઉત્તરજ્ઞયણુ સુત”ની પ્રાકૃત કથાઓના સંસ્કૃત ભાષામાં અનુવાદની નોંધ તૈયાર કરી હતી. પછી તેમણે તે આધારે સં ૧૫૨૦ના ચોમાસામાં માડવગઢમાં “ઉત્તરજ્ઞયણુકથા” (સંસ્કૃત) અથ બનાવ્યો. પદ્યાવલી ૫ મી

૫૧ આં મુનિસુદરસૂરિ

૫૨ ૫૦ હર્ષસેન ગણિ—તે અભ્યાસ કરતી વેળા મોટા અવાજે ભણતા

૫૩ ૫૦ હર્ષભૂષણ ગણિ—તેમનું બીજું નામ હર્ષસિંહ પણ મળે છે તેઓ હમેશા “ચેત્તિહાર એકલ ઠાણુ” કરતા હતા હમેશા આતાપના લેતા હતા. તેમણે સં ૧૪૮૦માં “શ્રાદ્ધવિવિનિશ્ચય,” “અગ્રલમતદલન,” અને સં ૧૪૯૬માં “પર્યુષણપર્વ વિચાર” અથો બનાવ્યા, તથા વૃદ્ધતપા આં રત્નસિંહના ઉં ઉદયધર્મગણિના “વાક્યપ્રકાશમૌકિતકની ટીકા રચી”

પદ્યાવલી ૬ ઠી

૫૧. આં મુનિસુદરસૂરિ

૧ ‘શ્રી વાક્યપ્રકાશ’ (ત્રિપાઠ) પ્રશસ્તિ:—“ઈતિ વાક્યપ્રકાશામિધ-મૌકિકસ્ય ટીકા સંપૂર્ણા ઇતિ મદ્રમ્ ॥ શુભ મવતુ ॥ પ્રં ૧૩૦ ॥

મુનિ-ગગન-શરદેન્દુ (૧૫૦૭) વર્ષે હર્ષેણ સિદ્ધપુરનગરે ।

પ્રાથમિક સ્મૃતિ હેતોર્વિહિતો વાક્યપ્રકાશોડયમ્ ॥ ૧૩૧ ॥

ઈતિ વાક્યપ્રકાશસૂત્ર સંપૂર્ણ ॥ ૪ ॥ શુભ મવતુ ॥ છ ॥ છ ॥

(—જેન સાહિત્ય પ્રદર્શન—શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભા ૨, પ્રશ નં ૫૨, જેન ધતિં પ્રકં ૫૦ ૧૯)

“સુચમઠમુત્ત” લખ્યું સં ૧૫૧૭ના કાર્તિક વદિ ૧૦ને ગુરુવારે
જાણાતમા “દ્વાત્રિચિકા” લખી, તેમાં તે ચોતાને આં લક્ષ્મી
સાગરસૂરિના શિષ્ય જતાવે છે જોટલે તે તેમના હસ્તલીલિત હોય.
પદાવલી ૪ થી

૫૨ મહોં લક્ષ્મીભદ્રગણિ

૫૩ ૫૦ ઉદયશીલ ગણિ

૫૪ ૫૦ વાસ્તિશીલ ગણિ

૫૫ ૫૦ પ્રભોદશીલ ગણિ

૫૬ ૫૦ દેવશીલ ગણિ—તેમણે સં ૧૬૧૮ના બીજા
માવલુમા વઠનગરમા “વેતાલપચ્ચીસી” બનાવી (પદાવલી સમું
ભાં ૨ પુસ્તકી પૃં ૨૪૬)

ચાર મહોપાધ્યાયો—આ સમયે જ મહોપાધ્યાયો પ્રસિદ્ધ
હતા તેઓનાં નામો આ પ્રકારે છે—

શ્રીમન્ત મુતશેસ્વરાજવિનુયા શ્રી વીરમુતશેસ્વરા ।

શ્રી સૌમાદિમશેસ્વરાજ મિદુરા શ્રી જ્ઞાનકીર્ત્યાદ્યા ।

જ્ઞાનર મુતમિશ્રુતાચતુરતા-સંશોમિતા । સંશયાન્

ખન્તિ ત્મા સુમર્તા સર્માંસિ સરણર્દાસા કરૌષા શ્વ ॥ ૧૭

(—સોમશૌભાગ્ય કાવ્ય, સ. ૧૦ શ્લોક ૫૭ પદાવલી સમુચ્ચય ભાગ ૨ પૃ ૧૩)

૧ મહોં મુતશેખર ગણિ—તે (૫૧) આં મુનિમુંદર-
સૂરિ, (૫૨) મહોં લક્ષ્મીભદ્રગણિ, (૫૩) ૫૦ જ્ઞાનદમાલિકા
અણિના શિષ્ય હતા જેમનો પરિચય ઉપર આવી ગયો છે તેમનું
બીજું નામ ૫૦ મુતસાગર પણ મળે છે (—પ્રકં ૪૬, પૃં ૪૩૮)

૨ મહોં વીરશેખર ગણિ—

૩ મહોં સોમશેખર ગણિ—સભવ છે કે તેમનું બીજું નામ
આં સોમજય હોય.

તે સં ૧૪૬૬ પહેલા મુનિ થયા હતા જે ચાતમૂર્તિ' બ્રહ્મ
પ્રેમી અને વનવાસી હતા. (—પ્રકં ૪૬ પૃં ૪૩૮)

મહોં જ્ઞાનકીર્તિ ગણિ—તેમના ખીજા નામ જ્ઞાનહર્ષ ગણિ અને જ્ઞાનમાણિક્ય ગણિ પણ મળે છે. તેઓ લં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના અથવા મહોં લક્ષ્મીલદ્રગણિના શિષ્ય હતા તેમણે સં ૧૫૧૯માં ખ લાતમા દુસ્સમકાલસઘથય ગાં ૨૪ લખ્યું (પદ્માં સમું લાં ૧, પૃં ૧૯૫) તે સં ૧૪૬૬ પહેલા પન્યાસ બન્યા હતા (—પ્રકં ૪૯, પૃં ૪૬૮) તેમણે સં ૧૪૭૦માં શ્રી સોમસુન્દરસૂરિ સ્તુતિ—દોહા ૧ બનાવી હતી, તથા તેમણે આં મુનિસુન્દરસૂરિને પૂછી પૂછીને “ઉત્તરજ્ઞયણુ સુત્ત”ની પ્રાકૃત કથાઓના સંસ્કૃત ભાષામાં અનુવાદની નોંધ તૈયાર કરી હતી પછી તેમણે તે આધારે સં ૧૫૨૦ ના ચોમાસામાં માડવગઢમાં “ઉત્તરજ્ઞયણુકથા” (સંસ્કૃત) અથ બનાવ્યો પદ્માવલી ૫ મી

૫૧ આં મુનિસુદરસૂરિ

૫૨ ૫૦ હર્ષસેન ગણિ—તે અભ્યાસ કરતી વેળા મોટા અવાજે લખતા

૫૩ ૫૦ હર્ષભૂષણ ગણિ—તેમનું ખીજું નામ હર્ષસિંહ પણ મળે છે તેઓ હમેશા “ચોવિહાર એકલ ઠાણુ” કરતા હતા હમેશા આતાપના લેતા હતા તેમણે સં ૧૪૮૦ માં “શ્રાદ્ધવિવિનિશ્ચય,” “અચલમતદલન,” અને સં ૧૪૯૬ માં “પર્યુષણાપર્વ વિચાર” અથો બનાવ્યા, તથા વૃદ્ધતપા આં રત્નસિંહના ઉં ઉદયધર્મગણિના “વાક્યપ્રકાશમૌકિતકની ટીકા રચી”

પદ્માવલી ૬ ફી

૫૧ આં મુનિસુદરસૂરિ

૧ ‘ શ્રી વાક્યપ્રકાશ ” (ત્રિપાઠ) પ્રશસ્તિ:—“ ઇતિ વાક્યપ્રકાશામિધ-મૌકિકસ્ય ટીકા સપૂર્ણા ઇતિ ભદ્રમ્ ॥ શુભ મવતુ ॥ પ્રં ૧૩૦ ॥

મુનિ-ગગન-શરદેન્દુ (૧૫૦૭) વર્ષે હર્ષેણ સિદ્ધપુરનગરે ।

પ્રાથમિક સ્મૃતિ હેતોર્વિહિતો વાક્યપ્રકાશોડયમ્ ॥ ૧૩૧ ॥

ઇતિ વાક્યપ્રકાશસૂત્ર સપૂર્ણ ॥ ઠ ॥ શુભ મવતુ ॥ છ ॥ છ ॥

(—જેન સાહિત્ય પ્રદર્શન—શ્રી પ્રશસ્તિ સગ્રહ ભા ૨, પ્રશ નં ૫૨, જેન ઇતિં પ્રકં ૫૦ ૧૯)

૫૨ ઉપાં શિવસમુદ્રગણિ—તેઓ આં મુનિમુંદરસૂરિના શિષ્ય હતા.

૫૩ (૧) ૫૦ હ સમગસગણિ—સં ૧૫૧૧ ના ૬ાં મું ૩ મગળવાર સિદ્ધિયોગ, રાજયોગ, મુ. સાપસા ગામ.

૫૩ (૨) ૫૦ સોમમગસગણિ

૫૪ ૫૦ મુતમગસગણિ

૫૫. ૫૦ દાવણ્યપ્રભગણિ—તેઓ સં ૧૫૨૬ના આં ૧૦ રને શુક્રવારે ધનવાઠા ગામમાં હતા.

પટ્ટાવલી ૭મી

૫૧ આં મુનિમુંદરસૂરિ

૫૨. ૫૦ સઘવિમલગણિ—તેમણે સં ૧૫૦૧ ના ૯ઠે મુદિ ૪ને શુક્રવારે “મુદર્શનશેઠ રાસ” રચ્યો.

— ૫૦ સઘ x x x ગણિવરો—

નોંધ આ સમપાશિત ૨ ૫ સઘસાસ ૩ ૫ સઘવિમલ સઘસસ, ૫ સઘસા સઘચરિત ૫ સઘવિમલ નામે બધા મુનિવરો સમા હતા તે આ પ્રમાણે —

૧ આં સઘ પાશિત (જૂઓ પ્રકં ૧૩ પૃં ૨૬૩)

૨ શ્રી સઘદાસ ગણિવર (જૂઓ પ્રકં ૨૪ પૃં ૪૦૪)

૩ ૫૦ સઘવિમલ ગણિવર—આં મુનિમુંદરસૂરિના શિષ્ય ૫૦ સઘવિમલ ગણિ—તેમણે સં ૧૫૦૧ જે મું ૪ શુક્રવાર “મુદર્શન શેઠ રાસ” બનાવ્યો. (—પ્રં ૫૧ પૃં ૫૧૦)

૪ ૫૦ સઘકલશ ગણિવર—તે પર મા રત્નશેખરસૂરિ (૫૩) જાં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ (૫૪) આં ઉદયનદીના શિષ્ય હતા. તેમણે ૧૫૦૫ માં તલવાડમાં “આઠ જાણામાં સમ્યક્ત્વ રાસ” બનાવ્યો.

(—પ્રકં ૫૨ પટ્ટાં ૧ લી પટ્ટાં—૫૫મી)

૫ ૫૦ સઘદયગણિવર— તે જાં હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય હતા. જાં મુજકેરે જાં હેમવિમલસૂરિને સં ૧૫૭૨માં પકડી

કેદમા પૂર્યા, અને ખલાતના સઘનો ૧૨૦૦૦ ટકા દડ કર્યો ત્યારે ૫૦ હર્ષકુલ ગણિવર વગેરેએ બાદશાહ પાસે જઈ બાદશાહને સમજાવી. તે રકમ સઘને પાછી અપાવી હતી, તેઓમાં ૫૦ સઘહર્ષ ગણિવર પણ એક હતા.

૬ ૫૦ સંઘ ચારિત્ર ગણિવર-૯૦ હેમવિમલસૂરિની પરપરાના સં ૧૬૦૦

(-જૂઓ પ્રકં ૫૫, પાલનપુરા શીલચારિત્ર શાખા નં ૪)

(-પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૧૨ પ્રકં ૫૫ + ૫૦ સઘ હર્ષગણિની પરપરા)

૭ ૫૦ સઘવિજય ગણિવર-તે જગં આં વિં હીરસૂરિના મહોં કલ્યાણવિજયગણિવરના મહોં ધર્મવિજય ગણિવરના શિષ્ય હતા.

તેમણે, સં ૧૬૬૬મા મહોં ધર્મવિજય ગણિની રત્નમજ્જુષા શોધી અને સં ૧૬૬૮મા “વિક્રમસેન શનિશ્ચર રાસ” બનાવ્યો.

(પ્રકં ૫૮ મહોં કલ્યાણ વિં ગં પરપરા)

૮ ૫૦ સઘવિજય ગણિવર-તે (૫૯) મહોં ઉદ્યોતવિજય ગણિવરના શિષ્ય ૫૦ ગુણવિજય ગણિના શિષ્ય હતા તેમણે સં ૧૬૭૪મા “કલ્પસૂત્રની સસ્કૃત લઘુ ટીકા-કલ્પ પ્રતીપિકા અં ૩૩૦૦” બનાવી જેને મહોં કલ્યાણ વિં ગં ના શિષ્ય મહોં ધનવિજય ગણિવરે શોધી હતી

(પ્રકં ૫૫ મહોં હાનર્ષિ ગણિવરનો પાચમે વાચકવશ

પ્રકં ૫૮ મહોં ઉદ્યોત વિં ગણિની પાંચમી પરપરા)

(વિશેષ માટે જૂઓ પ્રં ૬૧મા એક નામ વાળા આચાર્યે.)

પટ્ટાવલી ૮ મી

૫૧ આં મુનિસુંદરસૂરિ

પર ૫૦ શુભશીલ ગણિ-તે આચાર્યશ્રીના સૌથી છેલ્લા શિષ્ય અગર પ્રશિષ્ય હશે તેમનું બીજું નામ ૫૦ શુભસુંદર ગણિ પણ મળે છે. તેમણે નાની ઉંમરમા દીક્ષા લીધી હશે તેઓ વિદ્વાન અને “શીઘ્ર કવિ” હતા.

ગુજરાતના ઉમા બાઈશાહ સુજકેશશાહે (સિં ૨૦ ૧૫૬૭ થી ૧૫૮૩) “આં હેમવિમલસૂરિ (સં ૧૫૪૮ થી ૧૫૮૩)ને સં ૧૫૭૨ માં કેદમાં પૂરી, જાણાતના સમ પાસેથી ૧૨૦૦૦ ટકાનો ફકલો પો’ ત્યારે આચાર્યશ્રીની આજ્ઞાથી ચાર પડિત મુનિવરોએ આપાનેરમાં બાઈશાહ પાસે જઈ, તેને ખુશ કરી સબની ૧૪મ પાછી આપાવી હતી. આ ચાર મુનિવરોમાં એક શ્રીશ્રી કવિ ૫૦ શુભશીલ જણિ પલ્લ હતા.

૫૦ શુભશીલ જણિવરે

જણા મંથો રમ્યા છે તેમાના આ પ્રકારે જણવા મળે છે—
 સં ૧૪૬૨માં ‘વિક્રમચરિત્ર’, સં ૧૪૬૩માં ‘પુણ્યમનનૂપ કથા’, સં ૧૫૦૪માં ‘પ્રભાવકથાચરિત્ર’, સં ૧૫૦૬માં, ‘ભસ્તેસર બાહુબલીવૃત્તિ’, સં ૧૫૧૮માં ‘શત્રુજયકથા-સ્વોપગવૃત્તિસહ’, સં ૧૫૪૦માં ‘શાલિવાહનનૂપચરિત્ર’ સં ૧૮૦૦, ‘પુણ્યસાર કથા’, ‘સ્નાત્રપચાગિકા’, ‘ભક્તમરસ્તોત્રમાહાત્મ્ય’ સં ૧૭૦૦, ‘પદ્ય વગસમ્મક’, ‘ઉલ્લાહિનામમાલા’, વગેરે શ્રેયો રમ્યા તેમજ દેલા ઉલ્લામકન મુગાદિજિનસ્તવન—મત્રતત્ર લેખજાલિગર્ભિત પ્રાકૃત ગાથા ૨૫” બનાવ્યું હતું, જેમાં તેમણે પોતાનું નામ ૫૦ શુભશીલ આપ્યું છે.

મહોં બાનુચદ્રજણિના શિષ્ય ૫૦ ભક્તિચદ્ર જણિએ ઉપર્યુક્ત સ્તવનની જવજૂરી રચી.

(—પ્રકં ૫૫, મહોં વિદ્યાસાગર જણિની વાચક પરપરા)

પદ્યવલી ૬ મી

૫૧ આં મુનિમુદરસૂરિ.

૫૨. ૫૦ ચદ્રેત્ન જણિ—તેમણે ગુરુભક્તિથી ‘જયાનન્દચરિત્ર’ સં ૭૫૦૦નું સંશોધન કર્યું અને પ્રશસ્તિના ૪ મંથોક બનાવી, તેની સાથે જોડ્યા હતા. સંભવ છે કે ચદ્રેત્નજણિવર તે પોતે જ આં રત્નશેખરસૂરિ બન્યા હોય. એમ જણાય છે.

પ્રભાવક મુનિવરો—

આ સમયે તપાગચ્છીય વડી પોષાળગચ્છમા પાઞ્ચમા ભં જિન-
તિલક, આં રત્નસિંહ ઉં ઉદયધર્મગણિ અને આં ઉદયવલ્લભ-
સૂરિ થયા (—પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૬ થી ૨૫)

રાજગચ્છમા આં વિજયચંદ્રસૂરિ (પ્રકં ૩૫, પૃં ૪૩)

પદ્મીવાલગચ્છમા આં યશોદેવસૂરિ (પ્રકં ૩૫, પૃં ૬૩)

મહાહડગચ્છમા આં કમલપ્રભસૂરિ (પ્રકં ૩૭, પૃં ૧૬૮)

પિંપલકગચ્છમા આં ધર્મશેખર (પ્રકં ૩૮, પૃં ૨૭૩)

પિંપલકગચ્છમા આં વીરદેવ (પ્રકં ૩૮, પૃં ૨૭૩)

પિંપલકગચ્છમા આં હીરાનંદ (પ્રકં ૩૮, પૃં ૨૭૪)

મલધારગચ્છમા આં રાજશેખર (પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૩૭)

ખરતરગચ્છમા આં જિનભદ્ર (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૭૫)

પૂર્ણિમાગચ્છમા આં ગુણસમુદ્ર (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૦૨)

અચલગચ્છમા આં મહેન્દ્રપ્રભ (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૨૭)

સાર્ધપૂનમિયાગચ્છમા આં વિનયચંદ્ર (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૧)

આગમિકગચ્છમા આં મુનિહંસ (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૨)

આગમિકગચ્છમા આં હેમરત્ન (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૩)

આગમિકગચ્છમા આં દેવરત્ન (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૩)

દેવસૂરિવડગચ્છમા આં મુનીશ્વર (પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૮૮)

નાગોરી તપાગચ્છમા આં રત્નશેખર (પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૮૨)

આગમિકગચ્છના આં ચારિત્રપ્રભસૂરિની પાઠે આં જયતિલક-
સૂરિએ સં ૧૫૦૨ કાં ૧૦ ૧૧ બુધવારે ઇંડરમા “હરિવિક્રમ-
મહાકાવ્ય” રચ્યુ (શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ લાગ રજો પ્રશં ૧૦ ૨૨૩૦)
સં ૧૪૮૫મા ચિત્તોડમાં વિજયસ્તંભ બન્યો

(—પ્રકં ૫૦, પૃં ૪૮૨, ૪૮૩)

રુદ્રપદ્મીગચ્છની નવી ભદ્રારક પદ્માવલી

રુદ્રપદ્મી ગચ્છમાં ૪૯મા આં વર્ધમાનસૂરિ વગેરે
પ્રભાવક—આચાર્યો થયા તેમણે સં ૧૪૬૮ના કાર્તિક સુદિ ૧૫ના
રોજ જાલધરમા “આચારદિનકર ગ્રંથ” બનાવ્યો.

ગુજરાતના ઉમા બાકશાહ સુબહેરશાહે (વિ. સં ૧૫૬૭થી ૧૫૮૩) “આ. હેમવિમલસૂરિ (સં ૧૫૪૮ થી ૧૫૮૩)ને સં ૧૫૭૨ માં કેદમાં પૂરી, ખજાતના સઘ પાસેથી ૧૨૦૦૦ ટકાનો ૬૬ લીધો ’ ત્યારે આચાર્યશ્રીની આજ્ઞાથી ચાર પઠિત મુનિવરોએ વ્યાખાનેરમાં બાકશાહ પાસે જઈ, તેને ખુશ કરી સઘની રકમ પાછી અપાવી હતી. આ ચાર મુનિવરોમાં એક શીશ કવિ ૫૦ શુભશીલ ગણિ પલ્લ હતા.

૫૦ શુભશીલ ગણિવરે

ઘણા ગ્રંથો રચ્યા છે, તેમાંના આ પ્રકારે બહુવા મળે છે—

સં ૧૪૬૨માં ‘વિક્રમચરિત્ર’, સં ૧૪૬૩માં ‘પુણ્યધનનૃપ કથા’, સં ૧૫૦૪માં ‘પ્રભાવકથાચરિત્ર’, સં ૧૫૦૬માં, ‘ભસ્મેસર બાહુબલીવૃત્તિ’, સં ૧૫૧૮માં ‘શત્રુજયકથા-સ્વોપજાવૃત્તિસહ’, સં ૧૫૪૦માં ‘શાલિવાહનનૃપચરિત્ર’ સં ૧૮૦૦, પુણ્યસાર કથા, ‘સ્નાત્રપથાશિકા’, ભક્ત્યામરસ્તોત્રમાહાત્મ્ય’ સં ૧૭૦૦, પલ્લ વર્ગસંગ્રહ, ઉલ્લાસિનામમાલા ’ વગેરે ગ્રંથો રચ્યા. તેમજ “દેશ ઉલ્લાસ ઠન મુગાદિચિનસ્તવન—મત્રવત્ર લેખબલિગણિત પ્રાકૃત ગાથા ૨૫” બનાવ્યું હતું, જેમાં તેમણે પોતાનું નામ ૫૦ શુભમુંદર આપ્યું છે.

મહોં લાનુચ દ્ર ગણિના શિષ્ય ૫૦ ભક્તિચ દ્ર ગણિએ ઉપર્યુક્ત સ્તવનની અવતૂરી’ રચી.

(—પ્રક. ૫૫, મહોં વિદ્યાસાગર ગણિની વાચક પરપરા)

પદાવલી ૬ મી

૫૧ આ. મુનિમુંદરસૂરિ.

૫૨ ૫૦ ચ દ્રસ્ત ગણિ—તેમણે ગુરુભક્તિથી ‘જયાનન્દચરિત્ર’ સં ૭૫૦૦નું સંયોધન કર્યું અને પ્રશસ્તિના ૪ શ્લોક બનાવી, તેની સાથે જોડ્યા હતા. સંજ્ઞ છે કે ચ દ્રસ્તગણિવર તે પોતે જ આ. રત્નશેખરસૂરિ બન્યા હોય. એમ જણાય છે.

પ્રભાવક મુનિવરો—

આ સમયે તપાગચ્છીય વડી પોષાગચ્છમા પાઠમા લાં જિન-
તિલકે, આં રત્નસિંહ ઉં ઉદયધર્મગણિ અને આં ઉદયવલ્લભ-
સૂરિ થયા (—પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૬ થી ૨૫)

રાજગચ્છમા આં વિજયચંદ્રસૂરિ (પ્રકં ૩૫, પૃં ૪૩)

પદ્મીવાલગચ્છમા આં યશોદેવસૂરિ (પ્રકં ૩૫, પૃં ૬૩)

મડાહડગચ્છમા આં કેમલપ્રભસૂરિ (પ્રકં ૩૭, પૃં ૧૬૮)

પિષ્પલકગચ્છમા આં ધર્મશેખર (પ્રકં ૩૮, પૃં ૨૭૩)

પિષ્પલકગચ્છમા આં વીરદેવ (પ્રકં ૩૮, પૃં ૨૭૩)

પિષ્પલકગચ્છમા આં હીરાનંદ (પ્રકં ૩૮, પૃં ૨૭૪)

મલધારગચ્છમા આં રાજશેખર (પ્રકં ૩૮, પૃં ૩૩૭)

ખરતરગચ્છમા આં જિનલદ્ર (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૭૫)

પૂર્ણિમાગચ્છમા આં ગુણસમુદ્ર (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૦૨)

અચલગચ્છમા આં મહેન્દ્રપ્રભ (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૨૭)

સાર્ધપૂનમિયાગચ્છમા આં વિનયચંદ્ર (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૧)

આગમિકગચ્છમા આં મુનિહસ (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૨)

આગમિકગચ્છમા આં હેમરત્ન (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૩)

આગમિકગચ્છમા આં દેવરત્ન (પ્રકં ૪૦, પૃં ૫૪૩)

દેવસૂરિવડગચ્છમા આં મુનીશ્વર (પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૮૮)

નાગોરી તપાગચ્છમા આં રત્નશેખર (પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૯૨)

આગમિકગચ્છના આં ચારિત્રપ્રભસૂરિની પાઠે આં જયતિલક-
સૂરિએ સં ૧૫૦૨ કાં ૧૦ ૧૧ બુધવારે ઇડરમા “હરિવિક્રમ-
મહાકાવ્ય” રચ્યુ (શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ લાગ રજો પ્રશં ૧૦ ૨૨૩૦)
સં ૧૪૮૫મા ગિત્તોડમા વિજયસ્તલ બન્યો.

(—પ્રકં ૫૦, પૃં ૪૯૨, ૪૯૩)

રુદ્રપદ્મીગચ્છની નવી ભદ્રારક પદ્માવલી

રુદ્રપદ્મી ગચ્છમાં ૪૯મા આં વર્ધમાનસૂરિ વગેરે
પ્રભાવક—આચાર્યો થયા તેમણે સં ૧૪૬૮ના કાર્તિક સુદિ ૧૫ના
રોજ બલધરમા “આચારદિનકર ગ્રંથ” બતાવ્યો.

દુદ્રપદ્મી ગમ્ધમા સં ૧૫૦૧મા ઉં નરવદ્ર ગણિ, અને ઉં
દેવવદ્ર ગણિ થયા.

૪૯ ભં વર્ધમાનસૂરિ

૫૦ ભં દેવસુંદર ગણિ-ઉં દેવવદ્ર ગણિ હતા, તે ભટ્ટારક
બન્યા. (-પ્રકં ૪૦ પૃં ૪૩૭)

સું ૧૫૫૩ ઠાં સું ૧૩ ગુરવારે ભં દેવસુંદરસૂરિ, ઉં
આનંદસૂરિ ગણિ મિથ્ય અને આં વિનયરાજસૂરિ ચિત્તોડમા હતા.

૫૧ ભં વિનયરાજસૂરિ-સભવ છે કે-તેમના પછી ભટ્ટારક
શ્રીપૂજ પરંપરા વાલી હોય. સં ૧૫૫૩

દુદ્રપદ્મીગમ્ધની શ્રી પૂજ પદ્માવલી આ પ્રકારે મળે છે -

અમે “આમરાના શ્રી ચિતામણિ પાશ્વનાથને બ્રથભટ્ટાર” કે
બીજા ઠાંક બ્રથ ભટ્ટારના પુત્રાકની પુષ્પિકામાંથી નીચે મુજબ નોંધ
કરી છે—

પદ્માડપુર સ્ટેટ પાસે દુદ્ધાવલી ગામ છે ત્યાંના દુદ્ધવાલ ગમ્ધના
કુલગુરુ ભટ્ટારકોની નીચે મુજબ મતિ પરંપરા મળે છે—

દિલ્હીની પાટો-(૧) ...સૂરિ (૨) તત્પદ્મે ભં ધરિભદ્રસૂરિ,
(૩) તત્પદ્મે ભં .. (૪) તત્પદ્મે ભં ગુણસમુદ્રસૂરિ (૫) તત્પદ્મે
ભં .. (૬) તત્પદ્મે ભં માણિક્યવદ્રસૂરિ (૭) તત્પદ્મે (૧)
ભં જ્ઞાનસાગરસૂરિ તથા (૨) ભં દેવવદ્રસૂરિ (૮) જ્ઞાનસાગર પદ્મે
ભં .. તત્પદ્મે ઉં કેવલકીર્તિ, તત્પદ્મે ઉં જ્યોત, તત્પદ્મે શ્રી
કર્યાણુઆર તત્પદ્મે શ્રી ચાલિભદ્રસૂરિ ત પદ્મે ગુણલાભસૂરિ તત્પદ્મે
ઉં ગોપીચંદ્ર, તત્પદ્મે ઉં આનંદરાઈ, તત્પદ્મે બીવનેન ૭, તત્પદ્મે
ઉં જદ્દિછ તત્પદ્મે કપૂરછ તત્પદ્મે લાલચંદ્ર, તત્પદ્મે
મોહનછ, તત્પદ્મે જૈનદાસ ૧ બનશ્યામકાંતિ

લાલચંદ્ર પદ્મે શ્રી શ્યામસુદરછ, તત્પદ્મે ગુણસામર તથા
.. સાગર ગુણસાગર શિષ્ય દયાભાગર તત્પદ્મે ભાગ્યાનરછ

આગરાની—ભટ્ટારક પદ્માવળી

દેવે દ્રસૂરિ, તં ગુણસુંદરસૂરિ તં ભં ગુણમણસૂરિ, તં ભં

ચ દ્રકીર્તિ, તં લક્ષ્મીરતન, તં લં શિવસુંદર, તં ગુણસમુદ્ર, તં
 ઉં ‘ચાર્જી’, તં શિં ઉં ઠંકુરજી, તં દયાલદાસ, તં જોધજી,
 તત્શિષ્ય છાન્નકૃષિ, તં હરિચંદ્ર તેમજ માનચંદ હરિચંદ પદ્મે
 દેવચંદ, તં આસકરજી તેમજ હેમરાજ, હેમરાજ પદ્મે લાલચંદ,
 તં શિષ્ય શ્રી જગકીર્તિ, તં ચેનકીરતિ, તં ચેલા ખુશાલ કીરતિ
 (—૩૬૫૯લી નગર માટે જૂઓ પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૩૪)

નગરસ્થાપના

સિરોહી—

મારવાડમા પિંડવાડાથી પશ્ચિમમા માધલ દૂર સિરોહી નામે
 શહેર છે. અહીં પહાડી નીચેના એક જ પડથાર પર મોટાં ૧૪
 જિનાલયો છે.

સિરોહીની વિશેષ ઐતિહાસિક માહિતી નીચે મુજબ મળે છે.—
 (૧) જલોરના ચૌહાણવંશના (૪૨ મા) રાજા શિવભાણે સં ૧૪૬૨મા
 સિરણુ ગામ વસાવ્યું અને તેમા કિલ્લો બધાવ્યો તેના પુત્ર
 (૪૩) રાજા સહજીમદલ ચૌહાણે (દેવડે) સં ૧૪૮૨ના
 વૈં સું ૨ (વૈં વં ૭)ના રોજ સિરણુ ગામ પાસે સિરોહી
 નગર વસાવ્યું (પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૭૩) (૨) તપગચ્છના ૫૧મા
 આં મુનિસુદરસૂરિ (સં ૧૪૬૬ થી ૧૫૦૩) થયા તેમણે
 ચાવીશ વાર સૂરિમંત્રનો જાપ કર્યો હતો તેમણે જ્યારે જ્યાં જ્યાં
 એ જાપવિધિ કર્યો ત્યારે ત્યાંના રાજાએ પોતાના રાજ્યમાં અમારિ
 પગાવી હતી તેમણે સિરોહીમા સૂરિમંત્રનો જાપવિધિ શરૂ કર્યો
 તેમના ઉપદેશથી રાજા સહજીમદલ ચૌહાણે સિરોહી રાજ્યમા
 અમારિ પગાવવાનું જાહેર કર્યું પણુ” તેણે પોતે જ એ મર્યાદાનો
 લગ કર્યો” આથી સિરોહી રાજ્યમા એકદમ “તીડાનો ઉપદ્રવ” શરૂ
 થયો આચાર્યશ્રીના ધ્યાનમા આ વસ્તુ આવી જતા તેમણે “એકાતમા
 ધ્યાન કરી એ ઉપદ્રવ શમાવ્યો (—પ્રકં ૫૧, પૃં ૪૯૫, ૪૯૬)

(૩) સિરોહીમા લગલગ વિક્રમની દશમી શતાબ્દીની ધાતુની
 કલાપૂર્ણ જિનપ્રતિમા વિદ્યમાન છે

નોંધ જૈન મુત્ર ન્યુ વપ ૩જી બહ-જ્ઞામાં તેનો ફોટો હપાઓ છે

(૪) અહીં ભગવાન અજિતનાથનું જિનાલય બન્યું હતું સથે મડા-હડગમ્બના આાં કમલપ્રભસૂરિના ઉપદેશથી ભાં અજિતનાથના-જિનપ્રાસાદમા ભાં ચિતામણિ પાર્શ્વનાથનો ભદ્રપ્રાસાદ બનાવ્યો, તેમા સં ૧૫૨૦ ના અષાઠ સુદિ ૨ ના રોજ સર્વધાતુની પરિકર વાળી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા આાં કમલપ્રભસૂરિના હાથે કરાવી તેમા એકઠાઉસગિચા મૂર્તિ ઉપર આ આશયનો પ્રતિમા લેખ છે (—પ્રકં ૩૭ પૃં ૨૬૮)

(૫) કછોલી ગમ્બના ભાં સર્વાનંદસૂરિના શિષ્ય પં ૦ ગુણસાગર ગણિના શિષ્ય યતિ ચરોવર્ધને એક જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. નોંધ આ પ્રતિમા ભગવાન અજિતનાથના જિનાલયમાં વિલમ્બાન છે

(૬) શિરોહીમા થેઠ ઉજળ અને કાલ નામે બે પોરવાઠ ધની, માની, પશકમી, વીર, ધમિષ જૈન મત્રી હતા તેઓએ શ્રી શત્રુજય વીર્ધને છ રી પાળતો ચાત્રાસમ કાઢ્યો.

આાં, સોમદેવસૂરિની અધ્યક્ષતામા શિરોહીથી છપાવલા વીર્ધની પાત્રા કરી. (—પ્રાં ૪૦ પૃં ૪૬૮)

તેઓએ શિરોહીમા ૮૪ ૬ પલીઓ સાથે ચોથુ વત લીધું મોટો ઉત્સવ કર્યો તેમાં તેઓએ સૌને તાબૂહની પ્રભાવના કરી હતી (પ્રાં ૫૭ પ્રભાવક જૈનો, મં ૦ ઉજળ કાલ પ્રાં ૫૭ કુતુબપુર શાખના ૫૬ મા આાં સોમજમસૂરિ)

૭ આ. આણુદિવિમલસૂરિએ સં ૧૫૭મા શિરોહીમા ઉં જીવધર્મ ગણિવરને આચાર્ય બતાવી, આાં વિજમદાનસૂરિ નામ શાખી, પોતાની પાટે સ્થાપ્તા (—પ્રક ૫૭ - ..)

૮ આ. વિજમદાનસૂરિએ સં ૧૬૧૦ ના પોષ સુદિ-૧ના રોજ શિરોહીમા ઉં હીરહર્ષને આચાર્ય પદવી અને ૭ ધર્મ સાગરને મહોપાધ્યાય પદવી આપી. (—પ્રકં ૫૫ પ્રકં ૫૮)

૯ રાજા સુવતાનજી ઝોહાણે સં ૧૬૬૭ મા ૬૨ સાલ માટે અષાઠ સુદિ-૧૧ થી ભાદરવા સુદિ-૬ સુધી શિરોહી રાજ્યમાં અમારિ

પાળવાનો આદેશ આપ્યો હતો, જે અમારો શિલાલેખ શિરોહીમા
લઠ પદ્મપ્રભુ જિનાલય પાસે સુરક્ષિત છે

નોંધ-આ શિલાલેખનો ફ્રેટો જૈનયુગ (નવુ) વર્ષ-૩ અઠ ૩મા
છપાયો છે.

૧૦ આશુ કવિ ૫૦ હેમવિજય ગણિવરે સં ૧૬૬૭માં
ઈસરમા અને જીરાવલામા “વિજય પ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય” સર્ગ-
૧૬, અને વિં સં ૧૬૬૮ ના કાં સું ૫ ના રોજ સિરોહીમા
ઉપાં ગુણુવિજયજી ગણિએ “વિજય પ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય
સર્ગ-૧૭ થી ૨૧ મૂળ અને તે મહાકાવ્યની સંપૂર્ણ ટીકા નામે
વિજય દીપિકા જીરાવલા કે શિરોહીમા રચી અને તેનું સંશોધન
મહોં ચારિત્રવિજય ગણિએ કર્યું (-પ્રકં ૫૧, પૃં ૫૦૬)

૧૧ શિરોહીમા શાં પૂજાશાહને ઉછરગદે નામે પત્ની હતી
અને તેને સં તેજપાલ નામે પુત્ર હતો

(૧) સં તેજપાલને ચતુરગદેવી અને લક્ષ્મીદેવી નામે બે સ્ત્રીઓ
હતી તથા ચતુરરગદેવીથી (૧) વસ્તુપાલ (૨) વર્ધમાન અને (૩)
ધનરાજ નામે ત્રણ પુત્રો તથા (૪) માની નામે એક પુત્રી થયા.
તેમજ લક્ષ્મીદેવીથી (૫) ગોડીદાસ નામે પુત્ર અને ગજસિંહ
નામે પૌત્ર થયા

(૧) સં વસ્તુપાલને ભાર્યા અનુપમાદેવીથી (૧) સુખમલ (૨)
ઈન્દ્રભાણુ અને (૩) ઉદયભાણુ ત્રણ પુત્રો થયા

(૨) શ્રી માનકુમારીએ દીક્ષા સ્વીકારી તેનું નામ સાધ્વી
મહિમાશ્રી રાખવામા આવ્યું તે સાધ્વીજીવન પાળી કાળધર્મ પામી

(૩) સં વર્ધમાનને ૩ સ્ત્રીઓ હતી દેવચંદ નામે પુત્ર
થયો વર્ધમાન બહુ પ્રભાવશાલી હતો

(૪) ધનરાજને રૂપકુમારી નામે પત્ની હતી

સં તેજપાલ શિરોહીમા રહેતો હતો શિરોહીના રાજાનો
મહામાત્ય હતો જે “મહામાત્ય વસ્તુપાલ તેજપાલ જેવો” મનાતો
હતો દાન દેવામા “કલ્પવૃક્ષ જેવો” મનાતો હતો જે તપાગચ્છના

૬૦મા લાક્ષારક વિજયદેવસૂરિ (સં ૧૬૫૮ થી ૧૭૧૩)નો પરમ લક્ષ્ય હતો. તેણે અમદાવાદમાં સૌ લાક્ષારકો આચાર્યો, ઉપાધ્યાયો, પંચાસો, સાધુઓ વગેરેની સેનારૂપા નાણાથી નવાગી પૂજા કરી જેનોમા નાળીયેરની પ્રભાવના કરી, મોટો ઉત્સવ કર્યો. (-પ્રકં ૬૦)

તેણે અહીં સં ૧૬૮૧ના પ્રથમ ચૈત્ર શુદ્ધિ ૬ ને રવિવારે પુર્નવસુ નક્ષત્રમાં રવિ યોગમાં અમદાવાદમાં તપગચ્છના દેવસૂરસથ અને આણંદસૂરસથ એ બંને શાખાઓનો લેહ મળાડી, એક કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો. આથી સુધે મોટો ઉત્સવ કરી તેને ગચ્છલેહ નિવારણુ તિલક અને સ્વધપતિનુ તિલક ઠહ્યું.

(-જૂઓ પ્રકં ૫૫, ગચ્છમંત સથર્પ ઠલમ ૨૬ મી)

(શ્રી પ્રશસ્તિ સમ્રહ ભાં ૨ પ્રશં ૧૦ ૧૬૦)

સં તેજપાણે શિરોહીના ભં બજિતનાથના જિનપ્રાસાદમાં કમળલવાળું સમવસરણુ બનાવ્યું અને તેમાં સં ૧૬૮૫ ના અષાઢ વદિ ૪ ને ગુરુવારે શિરોહીમાં ભં વિજયદેવસૂરિ, આં વિજય સિંહસૂરિના હાથે ભં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી (-પ્રકં ૬૦-૬૧)

નોંધ ભ પાર્શ્વનાથના કમલ સાથેના સમવસરણુનો તથા શિરોહીના ખીન પ્રાસાદોના ફોટા માટે જૂઓ (જેન યુગ (નવું) ૧૧-૩ અક-૩) સં તેજપાણે સં ૧૬૬૧ આં ૧૦ ૬ રવિવારે શિરોહીમાં (૧) શાએશ્વર પાર્શ્વનાથના જિનપ્રાસાદના ખેલા મઠપમાં ભં આદીશ્વરની મોટી જિનપ્રતિમાની, તથા (૨) હયાઓસવાલના આદીશ્વરના જિનપ્રાસાદના ખેલા મઠપમાં ભં મુનિમુવતસ્વામીની મોટી જિન પ્રતિમાની તપગચ્છના ૬૧માં ભં વિજયમલસૂરિના પદ્મધર ૬૨માં આં વિજયરત્નસૂરિની આનાથી મહોં મેઘવિજયગાણિવરના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

સં તેજપાણની માગા હિછરગદેવીઓ સં ૧૬૬૫ વૈં સું ૩ બુધવારે શિરોહીમાં હયાઓસવાલના આદીશ્વર જિનપ્રાસાદમાં ભં વિજયતિલકસૂરિ (આં વિજયાનંદસૂરિ)ના હાથે ભં હીરવિજય સૂરિની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

સઘ મુખ્ય સં વર્ધમાને સં ૧૭૩૬ માગશર શુદ્ધિ ૩ બુધવારે શિરોહીમા “શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ જિનપ્રાસાદમા મૂળનાયક શખેશ્વર પાર્શ્વનાથની જિનપ્રતિમાની” મહોં મેઘવિજય ગણિવરના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી. તેમજ સાધ્વીજી મહિમાશ્રીજીના ઉપદેશથી ચૌમુખ આદીશ્વર જિનપ્રાસાદમાં “લં સુમતિનાથ વગેરે જિનપ્રતિમાઓ” ભરાવી, મહોં મેઘવિજય ગણિવરના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

સં દેવચંદે, લં વિજયરાજસૂરિના હાથે પણ ચૌમુખ આદીશ્વરના જિનપ્રાસાદમા જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી

સં તેજપાલ વગેરેની પત્નીઓ અને પુત્રોએ પણ આજ મુદ્ધૂર્તમા વિવિધ જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી

તેમજ ગજસિંહે લં વિજયપ્રભસૂરિના હાથે ઓસવાલના લં ઋષભદેવના જિનપ્રાસાદોમા ઘણી જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (પ્રાગ્વાટ ઇતિહાસ ખડ ૩ જો, પૃં ૫૦૧ થી ૫૦૩)

(૧૨) શિરોહી રાજ્યના વસત ગઢમાં સં સદાપોરવાડના વશમા અનુક્રમે (૧) સં સદાપોરવાડ (લાં સહજલદેવી) (૨) સં જસવત, સં શ્રીવત, સં સોમા, સં સુરતાણુ, (૩) સં સીપા (શ્રીપાલ ભાર્યા સર) (૪) સં મેહાંજલી (૫) ગુણરાજ, કર્મરાજ અને (૬) વીરભાણુ થયા

સં સૂરતાણુ અને સં સીપાનો પરિવાર વિક્રમની સત્તરમી સદીના પ્રારભમા “શિરોહી” આવી વસ્યો તેમણે શિરોહીને આદર્શ સ્થાપત્યનગર બનાવ્યું

શિરોહીમા રાજમહેલવાળી પહાડીની તલાટીમા એક જ પડથાર ઉપર મોટા ૧૪ જિનપ્રાસાદો છે જે અર્ધ શત્રુજય તીર્થ તરીકે ઓળખાય છે તેમા આદીશ્વરનો ત્રણ માળનો ચતુર્મુખી જિનપ્રાસાદ મુખ્ય અને વિશાલ છે તેનો ઇતિહાસ આ પ્રમાણે મળે છે

શ્રી સઘ મુખ્ય સીપા પોરવાડે સં ૧૬૩૪મા તે જિનપ્રાસાદને તૈયાર કરાવ્યો અને સં ૧૬૪૪ ફાં ૧૦ ૧૩ બુધવારે

મહારાવ સૂરતાણુના શાસ્ત્રમાં મોટો ઉત્સવ કરી જીં ૦ ગું ૦ આં ૦ વિજયહીરસૂરિના હાથે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. તેના આર્ષાએ તથા વશનેએ ત્યારે તથા ત્યારબાદ સં ૧૭૦૧ જે ૦ ગું ૦ રવિવારે જીં ૦ વિજયરાજસૂરિના હાથે તેની દેશીઓ તથા વિવિધ જિન પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. (માગ્ગાટ ઇતિહાસ ખંડ ૩ જો પૃં ૨૮૨ થી ૨૮૨)

નોંધ આ મંત્રિનો ફેટો જૈનધર્મ ન્યુ વર્ષ ૩ જી વર્ષ ૩-૪ માં ઉપાયો છે

(૧૩) જીં ૦ ગું ૦ આં ૦ વિજયહીરસૂરિએ વિં ૦ સં ૧૬૪૪માં શિશોદીનગરમાં રોકા ગામના રોક શ્રીવત પોરવાઠને દીક્ષા આપી, મુનિ શુભવિજય નામ રાખી, “મહોં કસ્માણુવિજય મણિવર”ના શિષ્ય બનાવ્યા હતા. આ રોક શ્રીવતના “કુટુંબના ૧૦ સ્ત્રી પુરુષોએ” જમદગુરુના પરિવારમાં દીક્ષા લીધી હતી.

(૧) તે પૈકીમાં તેનો સૌથી નાનો પુત્ર કસ્માણુ કે જે મહોં સોમવિજયગણિના શિષ્ય. (સં ૧૬૫૧) મુનિ કમળ વિજયજી હતા. જીં ૦ વિજયતિલકસૂરિ સં ૧૬૭૬ પોં ૦ ગું ૦ ૧૪ને રાજ શિશોદીમાં સ્વર્ગે ગયા હતા. આથી વ્હાલે વિં ૦ સં ૧૬૭૬ પોં ૦ વં ૧૩ની સવારે શિશોદીમાં ‘સં મેહાજલીએ કશિલ પદવી મહોત્સવમાં’ મુનિ કમળવિજયને (૬૨માં) જીં ૦ વિજયમાનદસૂરિ નામ રાખી, જીં ૦ વિજય તિલકસૂરિની પાટે સ્થાપ્યા. તેમનાથી તપાગચ્છની “વિજમાનદસૂરિ શાખા” નીકળી છે.

સં ૦ મેહાજલીએ સં ૧૬૬૦ માં “નાઠલાઈથી જીં ૦ વિજમાનદસૂરિ મહોં સિદ્ધલદ્રગણિવર મહોં ભાવવિજયમણિવર મહોં મુનિવિજયગણિવરના શિષ્ય ઉં ૦ દેવવિજયગણિ વગેરે ૧૨૫ મુનિવરોની અધ્યગતામાં ૨૦ હજાર માણસોનો “યત્રુલ્લ વીથ”નો ઉદી પાગતો આત્રા સ્થ “ઠાઠી, સૌને ચાપા કરાવી હતી, ત્યાં દાદાના જઠારમાં ૫૦ હજાર રૂપિયા આપ્યા પછી તેણે બાદશાહને પાછા શિશોદી લાવી, શિશોદીમાં “ધોમાગુ” કરાવ્યું હતું.

સં ૦ સ્ત્રીપાનો પૌત્ર સં ૦ મેહાજલી ધર્માત્મા, ઉદાર, તપાગચ્છની

વિજયાનંદ શાઆનો ઉપાસક હતો, તેણે ૬૧ જિનાલયોનો અર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો.
(વિજયતિલકસૂરિ રાસ).

તે (૧) મેહાજલ, (૨) ચાષો, (૩) કેશવ, અને (૪) કૃષ્ણ વગેરે ભાઈ હતા,

(૨) શ્રીવંતની પુત્રી સહજા પોતાની માતા લાલબાઈ, સાધ્વી નામ લાલશ્રીની શિષ્યા સાં સહજશ્રી બની હતી

૫૦ સત્યવિજયજી ગણિવરે સં ૧૭૧૧ વૈં સું ૩ ગુરુવારે ગુરૂદેવની આજ્ઞા પામી, ક્રિયોદ્ધાર કરી, સવેગી માર્ગ સ્વીકાર્યો ત્યારે તેમની સાથે ક્રિયોદ્ધારમા ૧૮ સાધુ ભળ્યા હતા ત્યારે જ સાધ્વી સહજશ્રીએ પણ સવેગીપણે સ્વીકાર્યું હતું, એટલે વર્તમાન તપાગચ્છના શ્રમણીસઘની દાદી ગુરુણી તે સાધ્વી સહજશ્રી છે એમ કહીએ તો તે સપ્રમાણુવસ્તુ છે.

(-પ્રકં ૫૮, પ્રકં ૬૧)

(૧૪) શિરોહીમા સં ૧૬૯૮મા શેઠ વાણુવીર વીશા પોરવાડ થયો સં ૧૬૦૩મા શેઠ ગોવિંદ, શેઠ જીવરાજ, શેઠ ચાથા, કોઠારી છાછા, વગેરે તપાગચ્છના જૈન હતા સાં જીવરાજે સં ૧૬૦૨મા “૪૦ દિવસના ઉપવાસ” કરી, ૩૦ વં ૮ ને રોજ પારણું કર્યું. પછી તેઓએ સં ૧૬૦૩ મહાં વદિ ૮ ને રોજ પિંડવાડામા ભં વિજયદાનસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

(પ્રાગ્વાટ ઇતિહાસ ખંડ ૩ જો, પૃં ૩૧૧, ૩૧૯)

શાં જીવરાજ વીશા પોરવાડના પુત્ર હીરજીએ સં ૧૬૦૩ પોષ સુદ ૧ શિરોહીથી આખૂનો યાત્રાસઘ કાઢ્યો આ સઘમા પાલન-પુરા ગચ્છના ૫૦ સઘચારિત્રગણિના શિષ્ય મહોં વિમલ-ચારિત્ર ગણિ, તેમના શિષ્યો માણેકચારિત્ર, જ્ઞાનચારિત્ર, હેમચારિત્ર, સઘધીર, ધર્મધીર તથા શિષ્યાઓ-પ્રં વિદ્યાસુમતિ, રત્નસુમતિ વગેરે પરિવાર હતા. ૧૦૦ થી વધુ વાહનો હતાં જેમા પોરવાડ, ગૂર્જર,

શ્રીમાળી વગેરે જૈનો સાથે હતા. (આશ્વાટ ઇતિહાસ ખ ૩ ૩, પૃ ૩૨૩)

(-પ્રક્રં ૫૧, પૃં ૫૧૧ કલમ-૬૪ી પ્રક્રં ૫૫,

પાલનપુરા શાખા નં ૨૫, પટ્ટાવલી)

(૧૫) ૧૬૧૨માં જૈનમિત્રમ હળે આખૂનો સ ધ કાઢ્યો. (પૃ ૩૨૩)

(૧૬) તપગચ્છના આં વિજયદેવસૂરિના મહોપાધ્યાય દ્વાવરુષ
વિજયગણિવરના શિષ્ય ૫૦ નિત્યવિજય ગણિયો સં ૧૭૨૭
બીજા વૈશાખ વદી ૨ ને લોમવારે શિશોહીમાં “નવસ્મરણનો ટબ્બો”
લખ્યો. (શ્રી પ્રશસ્તિ સમહ ભા. ૨ ભે, પ્ર. ન ૮૬૬)

પ્રકરણ બાવનમું

*

આં રત્નશેખરસૂરિ

(સં ૧૫૦૨ થી સં ૧૫૧૭)

તેમનાં જન્મ સં. ૧૪૫૭ (૧૪૫૨)માં થયો હતો તેમણે (૫૦મા) આં સાધુરત્નસૂરિના ઉપદેશથી વૈરાગ્ય લાવના થતાં સં ૧૪૬૩મા (૫૦) આં સોમસુદરસૂરિના હાથે દીક્ષા લીધી. તેમને સં ૧૪૮૩માં પંચાસપદ, નામ ૫૦ રત્નચંદ્રગણિ રાખવામાં આવ્યું, સં ૧૪૯૩મા મેવાડના દેલવાડામાં “આં મુનિસુદરસૂરિ”ના હાથે ઉપાધ્યાયપદ આપતા નામ મહોં રત્નશેખર ગણિ રાખવામાં આવ્યું. તેમને સં ૧૫૦૨મા દેલવાડામાં આં મુનિસુદરસૂરિના હાથે આચાર્યપદવી મળી સં ૧૫૧૭ (૧૫૧૧)ના પોષ વદિ ૬ ના રોજ સ્વર્ગાગમન થયું.

તે આં ભુવનસુદરસૂરિના વિદ્યાશિષ્ય અને દીક્ષા શિષ્ય હતા. મહોં લક્ષ્મીભદ્રગણિના વિદ્યા શિષ્ય હતા તે બાલવયમા દીક્ષા ગ્રહણ કરીને વિદ્વાન્ થયા વાદમા તે નિષ્ણાત હતા. વાણીદેવી તેમના ઉપર પ્રસન્ન હતી તેમણે નાની વયમા જ “ખેદરપુર” વગેરે દક્ષિણ દેશના વાદીઓને જીત્યા. ખંભાતના બાળીભટ્ટે તેમને ‘બાલ-સરસ્વતી’નું બિરદ આપ્યું.

તેમણે સં ૧૪૯૬મા રાણકપુર તીર્થમા ઉં સોમદેવને અને તે પછી ઉં ઉદયન દિને અને સં ૧૫૦૮મા મેવાડના મજ્જપદ્રમાં

ઉં સદ્ગુણીસાગરને આચાર્યપદવી આપી તેમણે તથા આં ઉદ્ધવ નદિએ આં સદ્ગુણીસાગરસૂરિને જાં મુનિમુદ્ધરસૂરિની મરણ પ્રમાણે આં રત્નશેખરસૂરિની પાઠે સ્થાપ્યા.

પ્રતિષ્ઠાઓ

તેમના પ્રતિષ્ઠા લેજો નીચે પ્રમાણે મળે છે

(૧) આં રત્નશેખરસૂરિવરે સં ૧૫૦૭ મહાં સુ. ૧૧ પુષ્યવારે રાણા કુંભાજીના રાજ્યમાં વસતગઢમાં જાં જાહા પોરવાઠે જીર્ણોદ્ધાર કરાવેલ જાં શાંતિનાથના જિનપ્રાસાદની તથા તેમાંની જિન પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી (પ્રાચીન ઇતિહાસ ખંડ ૩ જો, પૃ. ૨૮૨)

નોંધ વસતગઢ ગામ પહાડીમાં વસેલું છે આજે તેના ખડેરા ઉભા છે વચમાં એક વૃક્ષો જિન પ્રાસાદ છે તેમાં જ શાંતિનાથની એક પચાસન વાલી ખંડિત પ્રતિમા છે પથ્થર એવી જાતનો છે કે તેને તાંબાના પૈસાની દોઢ મારવાથી તેમાંથી મીઠા મધુરો અણુમણુલ સંભળાય છે અહીંની જિન પ્રતિમાઓ પંચવાડા વગેરે સ્થાનોમાં લઈ જવામાં આવી છે વસતગઢના સદા પોરવાડા પુત્રો મુરતાજી સીપા મેજાંજી શિરોત્તીમાં લઈ લેવા.

(—ઈતિ પ્રક પૃ ૫ ૧૬૬)

બબરીથી ૪ માઈલ પર આ સ્થાન આવેલું છે બબરી અને વસતગઢની વચ્ચે એક નાનું ગામડું છે તેના પાદરમાં એક પાંખી મામાં શ્રી કૃષ્ણ વામુદેવની ઉભી મૂર્તિ છે અને તેના સુકુટમાં જાં નેમિનાથની જિન પ્રતિમા છે

(૨) આં સોમમુદ્ધરસૂરિની પાઠે આં રત્નશેખરસૂરિએ સં ૧૫૦૮ના વૈશાખ વદિ ૧૩ ના રોજ દેવકુલપાટકમાં "શાં જમરી પોરવાડાની પરપરામાં શાં શાહુલે ૨૪ જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી તેમાંની જાં શીતલનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી શાં શાહુલે દેવકુલ પાટક, ગિરનાર, આજુ, સ્થપકનેર, ચિત્તોડ, જાડેરનગર, કાપરા નાગદૂઢ, જોશિયા, શીનાગપુર, કુંભલગઢ અને શ્રીકુટ (દક્ષિણ) એ દરેક સ્થાને જો જો જિન પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી

(—જાડારકર્ણી નોંધના આધારે, શ્રી જિનવિજયજીનો, માચીન જેન લેખસંગ્રહ જાં ૨, નાટોલ વિભાગ, લે. ૧૪ ૩૭૨)

(૩) આં રત્નશેખરસૂરિએ સં ૧૫૧૦ અષાઠ સુદિ ૨ ના રોજ વીસલપુરના શેઠ ભૂભવ અને શેઠ જસાકે ભરાવેલી ભં શીતળનાથની જિન પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી (પ્રતિમા લેખ)

અન્યો—

તેમના અસલ નામો મુનિ ચદ્રરત્ન તથા રત્નચંદ્ર પણ મળે છે. પં ૦ ચદ્રરત્નગણિએ સં ૧૪૮૩મા ગુરુદેવરચિત ‘જ્યાનદયરિત્ર’ (અં ૭૫૦૦)નું સંશોધન કર્યું, તેમા તેમણે ૪ શ્લોકો બનાવીને તેની અંતે જોડયા હતા (જૂઓ પ્રકં ૫૧, પૃં ૫૧૨)

નોંધ : સભવ છે કે પં ૦ ચદ્રરત્ન, આં રત્નશેખરના શિષ્ય-પ્રશિષ્ય પણ હોય

તેમણે સં ૧૪૯૬મા ‘શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણવૃત્તિ’ (અર્થદીપિકા) અં ૦ ૩૬૪૪, સં ૧૫૦૬ ‘શ્રાદ્ધવિધિસૂત્ર’ મૂળ ગાથા ૧૭, તેની સંસ્કૃત ટીકા ‘શ્રાદ્ધવિધિકૌમુદી’ અં ૦ ૬૭૬૧, સં ૧૫૧૬ માં ‘આચારપ્રદીપ’ ગં ૦ ૪૦૬૫, ‘લઘુક્ષેત્રસમાસ, હેમવ્યાકરણ-અવચૂરિ અને પ્રબોધચન્દ્રોદય’ વગેરે અથો રચ્યા

આં રત્નશેખરસૂરિવરે આખૂ તીર્થમાના ભં પાર્શ્વનાથ અને ભં નેમિનાથના સ્તવનો, નવખ ડા પાર્શ્વનાથનું સ્તવન, મહેસાણા પાર્શ્વનાથ સ્તવન શ્લોક ૨૬, સ્તવનચોવીસી, વિં સં ૧૫૦૦મા સંસ્કૃત-પ્રાકૃત તથા શૌરસેની એમ ત્રણ ભાષામા ચતુર્વિંશતિ જિનસ્તોત્ર, શ્લોક ૨૫, સં ૧૫૧૦મા રત્નચૂડ રાસ, અને ભં મુનિ સુદર સૂરિ સુધીની “તપાગચ્છની ગુર્વાવલી” કડી ૨૭, વગેરે બનાવ્યાં હતા.

તેમણે ત્રણ ભાષાના ચતુર્વિંશતિ જિનસ્તોત્રમા માત્ર ભં સોમ-સુદરસૂરિવરની કૃપા માગી છે પણ પોતાનું નામ આપ્યું નથી.

નોંધ : મહોં લક્ષ્મીલદ્રગણિવરે તેમની “અર્થદીપિકા”ને શોધી પં ૦ જિનહ સ (જિનહર્ષ) ગણિવરે તેમના “આચાર પ્રદીપ”ને તથા તેમની “શ્રાદ્ધવિધિ કૌમુદી”ને શોધ્યા હતા લખ્યા હતા મહોતાઈક પં ૦ ભોજસાગર ગણિવરે વિં સં ૧૭૬૬મા તેમના આચાર પ્રદીપનો ગુજરાતી બાંધવબોધ કર્યો

ભં રત્નશેખરસૂરિની “શ્રમણ પર પરાઓ” નીચે પ્રમાણે મળે છે.

(૧) પદ્માવલી

(૫૨) જાં રત્નશેખરસૂરિ-(૫૩) જાં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ (૫૦ ૫૩)

(૫૩) ૫૦ સુવેગદેવ ગણિવર-(૫૦ સર્વાગદેવ ગણિ૦)

તેમણે સં ૧૪૮૭માં આં જિનવસ્થાસૂરિના પ્રશ્નોત્તર ચતકની ટીકા, સં ૧૫૦૭માં “પિડવિસોદી પગરણનો બાલાવબોધ”, અને સં ૧૫૧૦ કે ૧૫૧૪માં આવન્સથસુત્ર પેઢીયા-પીઠીકાનો ગુજરાતી બાલાવબોધ વગેરે બનાવ્યાં.

(૫૪) આં ઉદયનદીસૂરિ, -તે આં જમથદ્રસૂરિના હસ્ત લેખિત શિષ્ય, વિદ્યાશિષ્ય અને પદ્ધતિર હતા.

આં રત્નશેખરસૂરિએ સં ૧૪૬૬ માં રાણપુરમાં જાં સોમમુદ્રસૂરિ અને જાં મુનિ મુદ્રસૂરિની અધ્યક્ષતામાં ઉં ઉદયનદીને આપ્યાં બનાવી, આં જમથદ્રસૂરિની પાડે સ્થાપિત કર્યાં હતા.

જાં રત્નશેખરસૂરિ તથા આં ઉદયનદીસૂરિએ વિં સં ૧૫૦૮ માં મહાપદ્મ (મેવાળા મજેશનગર)માં ઉં લક્ષ્મીસાગર ગણિને આપ્યાં બનાવી, જાં રત્નશેખરસૂરિની પાડે ૫૩ માં અચ્છનાથક બનાવ્યાં. (-ઇતિં પ્રકં ૫૦, પૂં ૪૫૪, પ્રકં ૫૩ X X)

૫૫. ૫૦ સુલકળગણિ—તેમણે સં ૧૫૦૫માં તલવાડામાં આઠ ભાષામાં સમ્યક્ત્વરાસ રચ્યો.

(સથ + + ગણિવરો જુઓ પ્રં ૫૧ પૂં ૫૧૦)

૨ પદ્માવલી (સમયશાખા)

૫૨. આં રત્નશેખરસૂરિ ૫૩ જાં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ.

૫૪ આં સોમદેવસૂરિ—(જુઓ પ્રકં ૫૩ મું કમલકળા મત નિગમમત પદ્માવલીઓ)

૫૫. આં રત્નમઠનસૂરિ

૫૬ આં સોમજયસૂરિ તે યોગ તાકિંક હતા અને જહી “નિગમ મતની પદ્માવલીના આધારે” તેમનો ૫૬મો પટ્ટાક આપ્યો છે (જુઓ પ્રકં ૫૩, નિગમમત પદ્માવલી)

૫૭ આં સમયરત્નસૂરિ—

૫૮ પં ૦ લાવણ્યસમયગણિ—પાટણનો કવિ મંગ અમદા-
વાદના “અજદરપરામા” આવીને વસ્યો તેને શ્રીધર વગેરે ૩
પુત્રો થયા. શ્રીધરને “ઝમકલદેવીથી” ૧ વસ્તુપાલ, ૨ જિનદાસ,
૩ મગલદાસ, ૪ લહુરાજ અને ૫ લીલાવતી એમ પાંચ સતીન થયાં.

લહુરાજનો જન્મ શાકે ૧૩૮૨, વિં સં ૧૫૨૧ (અથવા સં ૧૫૧૭)ના પોષ વદિ ૩ ના રોજ પાછલી રાતે પ્રભાત પહેલા ૬
ઘડી બાકી હતી ત્યારે આશ્લેષા નક્ષત્રમાં તથા છઠ્ઠા તુલ લગ્નમાં
થયો. ત્યારે પહેલે સ્થાને તુલા લગ્નમા મગલ તથા કેતુ, બીજે
સ્થાને વૃશ્ચિકમા બુધ, ત્રીજોધનમા રવિ, ચોથે મકરનો શુક્ર, પાંચમે
કુમ્ભનો ગુરુ તથા શનિ, સાતમે મેષનો રાહુ અને દશમે સ્થાને
કર્કનો સ્વધરનો ચંદ્ર હતા ધનનો સૂર્ય હૃદયના સ્થાનમા હતો
આવો ઉત્તમ ગ્રહયોગ હતો ત્યારે, લહુરાજનો જન્મ થયો.

આં સમયરત્નસૂરિએ તેનો “કૃણાદેશ” જાણીને જણાવ્યું કે,
“આ બાળકે તપસ્વી, તીર્થ જેવો પૂજનીક, મોટો વિદ્વાન કે મોટો
ચતિરાજ થશે

૬૦ લક્ષ્મીસાગરસૂરિએ સં ૧૫૩૦ ના જેઠ શુદ્ધ ૧૦ના
રોજ પાટણના “પાલનપુરીયા ઉપાશ્રય”મા લહુરાજને દીક્ષા આપી.
તેનું નામ મુનિ લાવણ્યસમય પાડ્યું તેમણે નવમે વર્ષે દીક્ષા લીધી
અને ૧૬મા વર્ષે સરસ્વતી પ્રસન્ન થવાથી કવિતાના છંદ, ચોપાઈ,
રાસ વગેરે રચવાનું શરૂ કર્યું અનેક કાવ્યોની રચના કરી, ઉપદેશ
દ્વારા નવા ઉપાશ્રય અને દેરાસરો કરાવ્યા મીર-મલેકો તેમજ
રાજાઓને ખુશ કરી, પ્રભાવિત કર્યા. તેમને સં ૧૫૫૫મા પંચાસ-
પદ મળ્યું તે વિં સં ૧૫૮૬ સુધી વિદ્યમાન હતા

અથો

તેમણે નીચે મુજબ અથો રચ્યાનું જાણવા મળે છે —

૧ ‘સિદ્ધાંતચોપાઈ, કડી ૧૯૧, (લોકા-મત સમીક્ષા)’ સં
૧૫૪૩ કાં સું ૮

૨ ‘ગૌતમપૃષ્ઠા’ કડી. ૧૨૦ સં ૧૫૪૫ ચિં ૧૦ શુ ૧ શુરુવાર

૩ સ્વલક્ષ્મી કોઠવીસો,' સં ૧૫૫૩, દિવાળી,

૪ 'નેમિનાથ હમચઢી,' સં ૧૫૬૨

૫ 'સીમધર-વિનવિ, સં ૧૫૬૨ સુ. વામજ (આલોચણા સ્વાધ્યાય ગા. ૪૭)

૬ સેરિસાવીઈ સ્તવન,' સં ૧૫૬૨

૭ 'રત્નલાકર, (નેમિનાથ પ્રબંધ) સં ૧૫૬૪

૮ સુરપ્રિય કેવલિશાસ, સં ૧૫૬૭, સુ. ખલાલ,

૯ 'વિમલપ્રબંધ' સં ૧૫૬૮ માલસમુદ્ર *

૧૦ 'કરસવાહ,' કઢી ૬૬, સં ૧૫૭૪ સુ. સાવિનજર,

* માલસમુદ્રના આજનાં નામ-સ્થાન અંગે નીચે પ્રમાણે અનુમાન થાય છે

(૧) માત્રવાડનાં નક્ષા-બેડા-પીઠવાડા પાસે માલસમુદ્રવિરાગાત્રો છે જુનેની વચ્ચે મોટી ક્ષેત્રથી અથવા વીર નેની ભૂમિ છે કદાચ ત્યારે ત્યાં પાણી જમા રહેતું હોય ? માલસમુદ્ર અને સવિરાગા તપાસના પ્રમણો ચોમાસુ રહેતા.

(૨) વ્યાવર અને મેવાડના વિજયનગરના રસ્તા વચ્ચે નદી કાનારે મુઘાન પુરાની ધોસરીનાં અજમેર નિઃશ્વાનું મસુદા ગામ છે જ સુ. આ. ૦ વિજય હીસુસુરિ ક્ષેત્ર સીકરીથી ગુજરાત પધાર્યાં ત્યારે મસુદા પધાર્યાં હતા. મેવાડના રાણા પ્રતાપસિંહે તેમને મેવાડમાં પધારવાનો આમંત્રણ પત્ર વિજયનગરથી મસુદા નગર લખી મોકલ્યો હતો. શ્રી અષ્ટાધ્યા પ્રસાદ ગોસ્વામી રાજપુતલકિ વીર નામની લીધી પુસ્તિકાનાં ૫ ૩૪૨ ૩૪૨માં આ પત્ર પ્રકાશિત થયે છે જેમાં તેણે મસુદાને "મુસિદાનાહ" મની લીધું છે

(—જૈન ઇતિ પ્ર ૪૪ ૫ ૩૭)

આ. ૦ વિજયસેનસૂરિએ ચોતાના કોટુ દેશ-પુઠનાં મસુદામાં ચોમાસુ ક્ષેત્ર માટે ઝીતાઈનાં નામ લખી બાહેલ આપ્યો છે તે સમયે જ્યાં તપાસના જૈનોનાં પહોં ધર હતાં જાણે તપાસના જૈનોનાં ૪-૫ ધર છે મોટું જિનાલવ છે

(૩) રાજપુર અને સંજયપુરના મોટર માર્ગમાં રાજપુરથી ૩ મહાસ દૂર મહાસમુદ્ર ગામ છે ત્યાં જાણે એ જૈનોનાં ૮ ધર છે નિનાલવ નથી.

(૪) ગુજરાત પાલનપુર પાસે માલસુ ગામ છે તેનું પ્રાચીન નામ પણ માલસુ " મળે છે તેા તે માલસમુદ્ર હોવાનો સંભવ નથી.

૧૧. 'અતરીક્ષ પાર્શ્વનાથ સ્તવન,' કડી . ૪૫, સં ૧૫૮૫
વૈ ૦ સુ ૦ ૩

૧૨. 'યશોભદ્રાદિ ત્રણુરાસ, સં ૧૫૮૬'

૧૩. 'દેવરાજ વચ્છરાજરાસ,' ખ ૩ . ૬ સ ૦ ૧૫૭૧ મુ ૦
દેવગિરિ. (દોલતાબાદ)

૧૪. ગૌતમસ્વામિરાસ

૧૫ ગૌતમસ્વામિછંદ

૧૬ 'જિરાવલાપાર્શ્વનાથ વિનતિ'

૧૭. 'પચતીર્થી' સ્તવન'

૧૮. 'રાજિમતી ગીત'

૧૯. રગરત્નાકર છંદ (ન ૦ ૭)

૨૦. 'દ્રઢપ્રહારીગીત'

૨૧ 'શત્રુજય તીર્થ ઉદ્ધાર પ્રશસ્તિ,' સં ૧૫૮૭, વૈ ૦ ૧૦
૬ રવિવાર

૨૨ 'પચવિષય સજ્જાય'

૨૩. આઠ મદ સજ્જાય

૨૪. સાતવારની સજ્જાય

૨૫ 'પુણ્યફલની સજ્જાય'

૨૬. 'આત્મપ્રબોધની સજ્જાય

૨૭. 'ચૌદ સ્વપ્નની સજ્જાય

૨૮. 'દ્વાનની સજ્જાય

૨૯ 'મન માકડાની સજ્જાય'

૩૦. 'હિતશિક્ષાની સજ્જાય'

૩૧ 'શ્રાવકવિધિ સજ્જાય

૩૨ 'ચતુર્વિંશતિ જિનસ્તવન' (માલિનીછંદ) કડી . ૨૮

૩૩ 'મત્સ્યોદરરાસ,' સ ૦ ૧૫૭૩

૩૪ કમલાવતીરાસ (આં હેમવિમલસૂરિ રાજ્યમા)

૩૫. સુમતિસાધુસૂરિ વિવાહલૈ

(ઐતિહાસિકરાસ સંગ્રહ ભા ૦ ૨ નો કવિપરિચયના આધારે) :

અભાવકો—

આં જયથ દ્રસૂરિ—તેઓ ભં મુનિસુંહરસૂરિના ગુરુભાઈ હતા, તેમણે ‘પ્રતિક્રમણ ગર્ભહિતુ’ તથા ‘વિશતિસ્થાનક વિચારામૃતસ્રવહ’ રચ્યા તે ક્રમહીમા સ્વર્ગે ગયા.

(વીસ્વશાવલિ, વિવિધ-ગચ્છીય પદ્માવલિ, પૃં ૨૧૬)

તેમની પાટે આં ઉદ્ધવનદી થયા.

(—પ્રકં, ૫૦, પૃં ૪૫૩, ૪૫૪, પ્રકં ૫૨, પૃં ૫૨૬)

આં મહમથ દ્રસૂરિ—બૃહદ્ગચ્છના રામસેનીયાવટક આં મહમથ દ્રસૂરિ થયા તેમણે સં ૧૫૦૬ મા પ્રતિષ્ઠા કરેલ ભં સુમતિ નાથની ધાતુ—પ્રતિમા સરખના (ઉં પ્રં) મા વિદ્યમાન છે.

(જુઓ પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૬૬)

આં રત્નાસિ હસૂરિ

તે તપાગચ્છની વૃદ્ધપોષાળના પગમા ભટ્ટારક હતા. તેમનું લોકપ્રિય નામ આં ‘રત્નાગર’ પણ મળે છે તેમનાથી રત્નાકર ગચ્છ નીકળ્યો છે.

તેમણે સં ૧૫૦૮ મા અમદાવાદમાં જુજરાવીભાષામા “વસત વિદ્યાસ અને આદિનાથ જ માભિષેક” જનાવ્યા.

(—પ્રં ૪૪, પૃં ૧૮)

અરુખસ્તાનમાં જૈનો

ગિજનીમા ધનાઢચ વ્યાપારી જૈનો રહેતા હતા તેનો પરિચય અમે પહેલા (પ્રકં ૮૫, પૃં ૧૩૭ પ્રકં ૪૩ પૃં ૭૬૭મા) આપ્યો છે.

ખીન્ને ઉલ્લેખ મલે છે કે બજાદામા—અરુખસ્તાનમાં પણ ધનાઢચ વ્યાપારી જૈનો વસતા હતા અને તેઓના ધાર્મિક જીવનની અસર તેઓના સહવાસીઓ ઉપર પણ પડી હતી.

ડાં બનારસીદાસ જૈન M.A.P.H.D લખે છે કે—

“ મગર ફિરલી શ્રાવક લોગ તો વ્યાપારકે નિમિત્ત વિદેશોમે જાયા કરતે થે, ઔર વહાકે રહનેવાલે ઇનકે સમ્પર્કમે આયા કરતે થે સભવત ઇન શ્રાવકોકા પ્રભાવ અન્ય દેશોકે કિસી ન કિસી વ્યક્તિ પર પડ જાતા હોગા એસે એક વ્યક્તિ હૈ, અબુલઅલા ને અરબદેશકે પ્રસિદ્ધ દાર્શનિકે કવિ થે.

મુઅરરાકે રહને વાલે થે ઇસ લિએ વે સખ જગહ અબુલઅલામુઅરરીકે નામસે પ્રસિદ્ધ થે. ઇનકા જીવન ખડા નિવૃત્તિમય થા

ઇનકો માસ લક્ષણુકા સર્વથા ત્યાગ થા ચહા તક કિ, ચે દૂધ પીનેમે લી પાપ સમજતે થે, ક્યોકિ ચહ તો ગાય લેસકે અપને ખચ્ચો કે લિએ હોતા હૈ, વે એસા દૂધ લેતે થે, ને ખછડાકો તૃપ્તિ પૂર્વક પી લેને કે પીછે ખચે ઇસી પ્રકારવે શહદ(મધ)યા અડેકા લી સેવન ન કરતે થે ઇનકા લોજન ઔર વસ્ત્ર ઇતના સાદા હોતાથા, કિ અન્ય કોઈ પુરુષ ઇસે ખાના યા પહનના પસદ ન કરે વે “ અમડેકા જુત્તા ” પહનના પાપ સમજતે, ઇસ લિએ, પૈરામે લકડીકી ખડાલિં ડાલા કરતે “ જીવ રક્ષામે સાવધાન રહતે હુએ વે કપડેકા પ્રયોગલી ખહુત થોડા કરતે, “ ચહા તકકી નસ રહના પસદ કરતે થે ” ઇનકા જન્મ સં ૧૦૧૩મે ઔર મૃત્યુ સં ૧૧૧૫મે હુઈ ઇસ પ્રકારકે નિવૃત્તિપૂર્ણ ઔર દયાલુ વ્યક્તિકા અરખ જૈસે દેશમે હોના આશ્ચર્યકી ખાત હૈ જર્મન વિદ્વાન ફ્રેમર ઔર ગ્લાઝનપ (HVGLASENAPP) કા અનુમાન હૈ કિ “ જૈન ધર્મ કે પ્રભાવકે વિના ઇસ પ્રકારકા જીવન સભવ નહીં ”

અબુલઅલાને અપને જીવનકા અધિક ભાગ ખગદાદમે વ્યતીત કિયા ચહા ખહુતસે જૈન વ્યાપારી રહતે થે ઉનકે સ સર્ગમે આકર અબુલઅલાને માસલક્ષણુ આદિકા ત્યાગ ઔર જીવો પર દયા કરના સીખા હોગા

અરખકે અતિરિક્ત ચીની તુર્કિસ્તાનમે લી જૈન ધર્મ કે અસ્તિત્વકા અનુમાન કિયા ગયા હૈ, એનં સીં મહેતા કે આધાર પર સીં જેં શાહ લીખતે હૈ કિ “ ચીની તુર્કિસ્તાનકે ગુફા મદિરોમે જૈન ઘટના-

એકે બી ચિત્ર બનાયે બને લખે થે” ઉનકે કથનકા આધાર હે
 “એ કાનલા કોક”કા પ્રથ, જિસમે મધ્ય એશિયાકે બૌદ્ધ પ્રધાકા
 વર્ણન હે. (તા. ૧૪-૪-૧૯૬૨નો અબાલાથી પ્રકાશિત વિજ્ઞાનક
 વર્ષ-૬, અક ૧૧મો મહાવીર જયન્તી વિશેષક પૃ ૩૧, ૩૨)

શોકોદવશ-એધપુર રાજાવલી

કર્નાલ જેમ્સ ટોક લખે છે કે-

(૧) “એક જૈન ચતિએ મને “નાટોલના મંદિરની પ્રચલિતું
 ઓળખિયું” આખું હતું, ‘તેમાં લખ્યું છે કે-“ઈન્દ્રના મેરુ હડમાથી
 યવનાએ શોકોદ નામે આદિ પુરુષ ઉત્પત્ત થયો. તે પાર્સીપુત્રમાં
 હતો.””

“આ ઓળખામાં પ્રથમ યવનાએ શોકોદની ઉત્પત્તિ બતાવી.
 તેની પાછળ કનોજના કામધેવજની ઉત્પત્તિ તથા વર્ણન આપ્યા છે.”

(૨) બીજી વહિવટયાની રાજાવલી મળે છે તેમાં રાજા નયનપાલ
 શોકોદથી પ્રારંભી, રાજા મસોવ ત શોકોદ (સુ. વિ. સ. ૧૭૭૫)
 સુધીનું વર્ણન છે.

રાજા નયનપાલ શોકોદ સ. ૫૨૬માં કનોજનો રાજા બન્યો.^૨
 ત્યારથી આરણીને આ પ્રમાણે રાજવશ બતાવ્યો છે.

નયનપાલ-કામધેવજ શોકોદ-તે કનોજનો રાજા બન્યો. તેને
 પદ્મારત વગેરે ૧૩ પુત્રો હતા.

તેના વશનો રાજા જયસિદ શોકોદ કનોજમાં થયો. તેણે યજ્ઞ
 તથા પોતાની પુત્રી “સમુક્તાનો સ્વયંવર મડપ” કર્યો.

બારોટ થા હ કહે છે કે- ‘તેણે તેમાં અજમેરના રાજા પૃથ્વી

૧ અંગ્રેજમાં હ ને ખસે ર લખવાનો સિવાજ છે જેમાં (૧) ખેડ-
 હરા (૨) મેદા-મેરતા (૩) વસસા-મસાર વગેરે. એમ આ પાર્સીપુત્ર તે
 પાર્સીપુત્ર પટ્ટા હેલ.

૨ સંમત છે આ સવત ૫૨૬ તે વિક્રમ સવત હેલ. અથવા વિ સ
 ૫૨૨ થી ૫૨૫ વચ્ચે એવો અનુસિધિત કાળનો વહિવટ સવત હેલ.

(-મ ૨૩ મ ૫)

રાજ ચૌહાણ તથા ચિત્તોડના ૪૩મા રાણા ગિલ્હોટ સમરસિંહને બોલાવ્યા ન હતા. પરંતુ પૃથ્વીરાજ ચૌહાણે તે જ દિવસોમાં કનોજ પહોંચી, યજ્ઞ તથા સ્વયંવર મહાપનો ઉત્સવ ભાગી, તોડી, “ રાજકુમારી સમુક્તા ” નું હરણ કર્યું આથી કનોજમા પાત્ર દિવસ સુધી ગૃહયુદ્ધ ચાલ્યું. રાજપુતોમા મોટી ફાટકુટ પડી, પરિણામે શાહબુદ્દીન ગોરીએ વિં સં ૧૨૪૯માં કનોજ-અજમેર વગેરે ઉપર ચડાઈ કરી સૌને મારી, વટલાવી, “ મુસલમાની રાજ્ય ” સ્થાપ્યું.

આ રાજ જયચંદ રાઠોડ પછી આ પ્રમાણે રાજાવલી મળે છે

(૧) જયચંદ રાઠોડ (૨) X X X (૩) શવળ રાઠોડ તે જયચંદ રાઠોડનો પૌત્ર અથવા ભત્રિજે હતો તેનાં બીજા નામે શિયોળ શિવળ અને સિંહજિત પણ મળે છે તેને સત્યપાલ નામે લાઈ હતો તેઓ વિં સં ૧૨૬૮મા કનોજ છોડી, ૨૦૦ સાથીદારો સાથે મારવાડ આવ્યા. બીકાનેર પાસેના “ કલુમદમા ” જઈ ગુજરાત પાટણ ગયા. અને ત્યાંથી પાછા ફરી મારવાડમા લૂણી નદીને કાંઠે મીવો નગરમાં (ખેરગઢમા)થી રાજા “ મહેશદાસળ ” પહેલાને ભગાડી, શિવળ ત્યાંનો રાજા બન્યો. (—પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૩૦)

પછી તે શવળ પાલી જઈને વસ્યો. ત્યાં તેની સોલકી રાણીએ અશ્વત્થા (આસથાન) નામના પુત્રને અને ચાવડી રાણીએ શોનિંગ અને અજમલ પુત્રોને જન્મ આપ્યો. શિવળને ત્રણ પુત્રો થયા.

(૧) અશ્વત્થા તે પાલીનો રાજા બન્યો. (૨) શોનિંગ-તે ઇડરનો રાજા બન્યો. (૩) અજમલ-તે ઓખા મહળ સૌરાષ્ટ્રનો રાજા બન્યો. તેના પુત્ર વાઘેલાના વશને વાઘેલા કહેવાયા

(૩) શિવળ (૪) અશ્વત્થા (આસથાન) (૫) રાયપાલ-તેને ૧૩ પુત્રો થયા, (૬) કલુલ તે વિં સં ૧૩૫૭મા મુદર (મહાર)ની ગાત્રીએ મા બેઠો (૭) જહલન (૮) ચેદીરાજ (૯) ખેતરાજ (રાવછાડા) (૧૦) શીલક (૧૧) વીરમદેવ

(૧૨) ચડ (અથવા ચડ ચદ્રચૂડ) ચડના મોટા પુત્ર અરણકમદ સાથે ઔરિતના ગોહેલ માણેકરાવની પુત્રી કમદેવીનું સગપણ થયું

હતું પણ તેને સાધુ બટ્ટી પરણી બેઠો પરિણામે તે બન્ને વચ્ચે વિં
સં ૧૪૬૪મા સુદ ચતુર્તી તમા અરણ્યકમલ હત્યે કર્મદેવી વિધવા
બની, સતી થઈ અરણ્યકમલ સાધુના બાપ રણુરગ બટ્ટીને પણ
હરાળ્યે. પછી થક રાજાએ નાગોર પણ હતી લીધું બટ્ટીઓએ રાજા
અડને ઇજો કરી પરણાવવા બેલાવી ઝોમિતો હલ્લો કરી, મારી નાખ્યે.

થક રાઠોડનો રાજકાળ વિં સં ૧૪૩૮ થી ૧૪૫૬

(૧૨) રાવચંદ રાઠોડ-તેને ૧૪ પુત્રો અને હસા નામે એક
પુત્રી હતી. તેણે હસાને મેવાડના રાણા લાખા સાથે પરણાવી.
લાખાને તેનાથી કુબોલ નામે પુત્ર થયે.

(૧૩) રાવ રણુમલ-તે વિલક્ષણ, ચતુર, રસિક રાજા હતો. તે
ચિત્તોડમા જ વધુ રહેતો હતો અને ત્યાં જ મરણ પામ્યો. આથી
ગિલ્હોતનો રાજકુમાર નવલલ મઠોરની ગાદી ઇલાવી બેઠો રણુ
મલના અવિચારીપણાથી તેનો પુત્ર બેધોલ અરવલ્લીની પહાડીમા
રજાતો રખડતો બની ગયો. રણુમલને ૨૪ પુત્રો હતા. બેધોલએ
મઠોર જઈ, ત્યાંની ગાદી પોતાના હાથમા લીધી.

(૧૪) રાવ બેધોલ-તેનો સં ૧૪૮૪મા દુનલા ગામમા જ મ
થ્યો હતો. તે મઠોરનો રાજા બન્યો. પછી તેણે વિં સં ૧૫૧૫મા
જેઠ મહિનામા મઠોરની ક્ષિણે ૨ કોશ દૂર નવું બેધપુરનગર વસાવ્યું
તે ૬૧ વર્ષની ઉંમરે સં ૧૫૪૫મા મલ પામ્યો. તેને ૧૬ પુત્રો
હતા જે સૌએ મારવાડને વિકસાવ્યું તે આ પ્રમાણે-

મોટા પુત્ર સાલુસે "સાતલમેર" વસાવ્યું ઘેલા પુત્ર દુડુએ
"મેડતામા" ગાદી સ્થાપી. તેના વચ્ચે મેડલીયા રાઠોડ" કહે-
વાયા. દુડુએ પોતાની પુત્રી મીરાંબાઈને રાણા કુલા સાથે પરણાવી.
દુડુનો પૌત્ર જયમલ શૂરવીર હતો. તેણે ચિત્તોડના રક્ષણમા અકબર
સામે બહાદુરી જતાવી હતી. છઠ્ઠા પુત્ર વીઠોલએ (વિકમે) સં
૧૫૪૨ વૈશાખમા જામલ પ્રદેશમા વીઠોનેર વસાવ્યું અને સં
૧૫૪૫ મા તેનો કિલ્લો બનાવ્યો.

(બગલ દેશ માટે બૂઓ પ્રકં ૫૦ પૃં ૪૬૬)

(૧૫) વીકોળ-તે સં ૧૫૫૧મા મરણ પામ્યો. તેની પછી બીકાનેરની ગાદીએ ક્રમશઃ. (૧૬) જૈતમલ (૧૭) કલ્યાણમલ અને (૧૮) રાયસિંહ રાજ થયા હતા

(૧૫) રાવ સૂરજમલ (સં ૧૫૪૫ થી ૧૫૭૨) તે જોધાળને બીજો પુત્ર હતો. તે રાજપદને લાયક હતો તેણે ૨૭ વર્ષ રાજ્ય કર્યું તેણે વિં સં ૧૫૭૨ માં પીપાડ નગરમાં પાર્વતી ઉત્સવમાં આવેલી ૧૪૦ રાજકન્યાઓનું હરણ કરનારા પઠાણદલને ભગાડ્યું. અને કુમારીઓને બચાવી લીધી પણ તે યુદ્ધમાં લાગેલા ઘાથી ઘવાઈ, સં ૧૫૭૨ના ભાદરવામાં મરણ પામ્યો

(૧૬) ગંગદેવ (સં ૧૫૭૨ થી ૧૫૮૭)

તે બાં બાબર અને રાણા સુઆમસિંહના યુદ્ધ થયા બાદ ૪ વર્ષ સં ૧૫૮૭માં મરણ પામ્યો.

(૧૭) રાવ માલદેવ (સં ૧૫૮૭ થી ૧૬૭૧) તે રાવ ગંગદેવ પછી જોધપુરનો રાજા બન્યો. તેણે અજમેર, નાગોર, વિક્રમપુર અબરથી ૧૦ કોશ દૂર ચાટસુ અને શિરોહિ વગેરે નગરો, જીતી લીધા તથા ૨૪૦,૦૦૦ રૂપિયા ખર્ચી, જોધપુરનો કિલ્લો બનાવ્યો. તે વિં સં ૧૬૨૫માં બાં અકબરને તાબે થયો અને તેની સાથે પોતાની પુત્રી જોધબાઈ પરણાવી

રાવ માલદેવને (૧) રામસિંહ (૨) રાયમલ (૩) ચંદ્રસેન (૪) ઉદયસિંહ (૫) ઇશકરણ (૬) ગોપાળદાસ (૭) પૃથ્વીરાજ (૮) રત્નસિંહ (૯) ભોજરાજ (૧૦) વિક્રમજિત (૧૧) ભાણુ અને (૧૨) XXX એમ ૧૨ પુત્રો હતા (ટોટ રાજસ્થાન આધ્યાય, ૧ થી ૩ પૃં ૪૪૧ થી ૪૭૨)

૧૬ ઉદયસિંહ-(સં ૧૬૪૦ થી ૧૬૬૪)

તેણે વિચાર્યું કે પિતા માલદેવ અને મોટો ભાઈ ચંદ્રસેન એ બન્નેય મારવાડને મોગલોથી બચાવવા જતા ખુવાર થયા હતા અને આખરે તેઓ નિરાશ થયા હતા તો મારે તે ઉપાધિથી મુક્ત રહી, અકબરને આધીન રહી ને જ, સુખશાંતિમાં જીવન ગાળવું એજ વિશેષ લાભકારક છે

તે વિદ્યાસપ્તિય, સુખમબ્ધ, અને નમ્રસ્વભાવનો હતો. બા. અઠબરે ભેષપુરની ગાદીએ તેને જ બેસાડયો. તેને ૨૫ રાણીઓ હતી. નીચે પ્રમાણુ પુત્ર પૌત્રો થયા

શઠોઠ ઉદયસિંહને (૧) શૂરસિંહ (૨) અબેશજ,
(૩) ભગવાનદાસ, (તેના પુત્ર ગોવિંદે ગોવિંદજી ક્રિયાપ્યો)
(૪) નરહર (૫) શક્તિસિંહ (૬) ભૂપત (૭) હલપત (૮) જયત
(૯) શવ કિસનસિંહ (તેણે વિ. સં ૧૬૬૬માં અને ૧૬૧૩માં કિસનજી “વસાબું તેમજ તેના પ્રપૌત્ર રૂપસિંહે રૂપનગર પણ વસાબું) (૧૦) યશોવત્- (તેના વશબેએ “માનપુર” તથા “પીશનજી” વસાબ્યા. (૧૧) રામદાસ (૧૨) પૂરભુમલ (૧૩) રામદાસ X X X (૧૪) મમુસાસ (૧૫) મોહનદાસ (૧૬) કિલતસિંહ (૧૭) X X X એમ ૧૭ પુત્રો હતા તેમજ ૧૭ પુત્રીઓ હતી
(ટોઠ અધ્યા. ૪ પૃ. ૪૭૨ થી ૪૭૮)

(૨૦) શવ શૂરસિંહ—(સં ૧૬૬૧ થી ૧૬૭૬) મૃત્યુ અને ૧૬૨૦ તેણે શૂરસાગર તળાવ” મહિશ વગેરે બનાવ્યાં. તેને ૬ પુત્રો, અને ૭ પુત્રીઓ હતા.

(૨૧) ગજસિંહ—(સં ૧૬૭૬ થી ૧૬૯૪) (મૃ. અને ૧૬૩૮) તેને અમરસિંહ અને યશવત્સિંહ બે પુત્રો હતા બા. જહાંગીર શઠોઠ કન્યાને પરણ્યો હતો. તેને “પારબેજ” પુત્ર જન્મ્યો, જે દિલ્હીનો ખરો ઉત્તરાધિકારી હતો. પછી બા. જહાંગીરને અબર(જયપુર)ની રાજકન્યાથી “ખુરમ” નામે પુત્ર થયો. તે પણ બાદશાહ થવા ઉચ્છિતો હતો. તે નાનો છતાં સુલુવાન, ધણાનો પ્રીતિ પાત્ર હતો. આ ગરબઠથી શઠોઠ ગજસિંહ અને ખુરમ વચ્ચે મનોભેદ પડ્યો. ખુરમે શાહબાદ પારબેજને માર્યો

રાવ ગજસિંહ શઠોઠ તપગચ્છના ૬૦મા ભા. વિજયદેવસુરિનો ભણ્યો હતો. (પ્રક. ૬૦)

(૨૨) યશવત્સિંહ (સં ૧૬૯૦ થી ૧૭૩૭) (અને ૧૬૭૪ થી ૧૬૮૧)

રાવ ગજસિંહે સં ૧૬૯૦ના વૈશાખમા મોટા પુત્ર અમરસિંહનો વારસાહક—રાજ્ય હક કરી, તેને પરદેશવટો, આપ્યો અને બીજા પુત્ર યશવંતસિંહને રાજ્યતિલક કરી, પોતાનો ઉત્તરાધિકારી બનાવ્યો, અમરસિંહ બાં જહાગીરની રાજસભામા મરણ પામ્યો તેને મોટો પુત્ર પૃથ્વીસિંહ હતો રાવ યશવંતસિંહ, ૪૨ વર્ષ રાજ્ય કરી, સં ૧૭૩૭મા મર્યો તેજ સાલમા મહારાષ્ટ્રમા શિવાજી રાઠોડ પણ મર્યો ઔરગઝેબે રાવ યશવંતસિંહના પરિવાર ઉપર હુલમ ગુબર્યો

(ટોડ અધ્યાય ૧ થી ૬, પૃં ૪૪૧ થી ૫૦૩)

(૨૩) રાવ અજિતસિંહ (સં ૧૭૫૧ના પોષથી સં ૧૭૮૧ના અષાઢ સુધી)

રાવ યશોવંત મર્યો ત્યારે તેની પટ્ટરાણીને ૭ મહિનાનો ગર્ભ હતો. તે સિવાયની સૌ રાણી રાવની પાછળ સતી થઈ, મરણ પામી પટ્ટરાણીએ અજિતને જન્મ આપ્યો. ઔરગઝેબે બચપણમા જ અજિતનો વિનાશ કરવા બાજુ ગોઠવી હતી પણ સામ તોએ તેને બચાવી લીધો. અજિતને ચૌહાણી રાણીના પુત્રો મોટો અભય, નાનો પુત્ર ભક્તિસિંહ વગેરે ૧૨ પુત્રો હતા ભક્તિસિંહે અભયની શીખવણીથી નાગોરના રાજ્યલોકથી પિતા અજિતસિંહને માર્યો. રાવ અજિતસિંહ પવિત્ર ચરિત રાજા હતો (ટોડ અધ્યાય ૧ થી ૬, પૃં ૪૪૧ થી ૫૩૯)

(—જૈન ઇતિં પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૨૮)

(૨૪) અભયસિંહ—(સં ૧૭૮૧ થી ૧૮૦૬)

દિલ્હીના ૧૭મા બાદશાહ મહમુદે તેને બેધપુરની ગાદીએ બેસાડ્યો આ અરસામા સુલતાન નાદીરશાહે ભારત ઉપર હલ્લો કર્યો. હતો

નોંધ : બાં મહમ્મદ અને રાવ અભયસિંહ રાઠોડે (સં ૧૭૮૯ થી ૧૮૯૩ સુધી રત્નસિંહ ભંડારીને અમદાવાદનો સુબો નીમ્યો હતો

(—પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૨૮)

(૨૫) રાવ રામસિંહ—તે સને ૧૭૭૩મા મરણ પામ્યો

(૨૬) રાવ વિજયસિંહ—તે વિં સં ૧૮૫૦ અષાઢ માસમા તે મરણ પામ્યો (ટોડ અધ્યાય ૧૩, પૃં ૫૬૩ પુરો)

નોંધ (૧) કિસનગઢની રાજવંશીમા (૨) રાવ કિસનસિંહ રાઠોડ તેણે સને ૧૬૧૩ વિ. સ. ૧૬૬૬માં કિસનજી નગર વસાવ્યું તેને સહસ્ત્રમણ જગમણ અને બહમણ એમ ત્રણ પુત્રો થયા.

(૨૧) રાવ બહુમણ (૨૨) રાવ હરિસિંહ (૨૩) રાવ રૂપસિંહ—તેણે ૩૫૦૧૨ વસાવ્યું.

(૨) અમે મેવાડના તામાના હથુડીનગરના હથુડીયા રાઠોડોની રાજવંશી” પહેલાં (પ્ર. ૩૦ પૃ. ૫૬૨માં) આપી છે.

(૩) અમે પહેલાં (પ્રક. ૩૨ પૃ. ૫૭૫ પૃ. ૫૭૬માં) મહારાષ્ટ્રથી આવેલા રાષ્ટ્રકૂટ-રાઠોડોની રાજવંશી આપી છે.

(૪) રાઠોડ હુત્રિય જાતિમાંથી હજી શાખાઓ અને બોમો જૈન બની ઓસવાળ, પોરવાઠ, અને ટીમાળી જ્ઞાતિઓમાં ભળી ગયા છે. આ પ્રમાણે બાણવા મળે છે.

રાઠોડનાં ગોત્રો ચોરઢિયા, ભટનેરા, ચોધરી, સાવણુસુખા, શુભેશ્વર, બૂચા ગઢકલા પારેખ વગેરે.

રાઠોડની ૧૬ ઓસવાળ શાખાઓ—

સુઠલા (૧૪૫૨) ફોરિયા, સાગઈ (સીંધી), ચેખડ કક્કા, અગર, લાપસીયા, સીધળા સામલા, ઝોટા લોલાયા (સ. ૧૫૫૦) છડવા (સ. ૧૪૩૦) ધર્મસિંહ, ફોલિયા, કુળઢિયા (કોળરિયા) પોલઢિયા રાઠોડની બીજી શાખાઓ—

રાઠોડ ભટેલ, બાધલ (સ. ૧૩૫૭), ચકિત પુઢઢિયા, બોખરા, બદુરા, છાજિયા રામઢેવા, હંથુડિયા, રાતઢિયા, છપાનીયા, સુંદુ, માલાવત, ઠેવા મુઢોલી, ગોગાઢેવા મેઢવા જલસિંહ પુરસિયા બેળસિયા મેઢતીયા, ઠમધેજ, અભયપુરા, જયવતા બગલાના, અહિગવ ઠરલા જલખેડિયા, ચઢેલ, અજમેરિયા પૂરા, ખીરા કપાસિયા ખેરલા વગેરે.

પ્રાચીન ગોત્રોમ્થાર

ગૌતમ-ગોત્ર, માર્ત્ય દિની=શાખા, શુક્રઆપ્યાર્ય=શુક્ર ગાહપત્ય-અગ્નિ પખીડીદેવી-કુલદેવી. (સ. ૨૦૦૪ શેમસિંહ મો. રાઠોડકૃત ઓસવાળ વચનો ઇતિ. પૃ. ૧૧૬ ૧૧૪)

૫-વિશેષમાં (૧) આ ઉપરાત રાઠોડમાંથી ઓસવાળનુ મુણોત્, ગોત્ર (સં ૧૩૫૭) અને શ્રીમાળીનુ ચવાલસ-(રાણપુરા નગર-શેઠ) ગોત્ર નીકળ્યાનુ જાણવા મળે છે

નોંધ : અમે ઇતિ ૩૦ ૬૦મા મુહુણોત-મુણોત ગોત્રના દિવાન જયમલ વિગેરેનો (પ્રકં ૩૭, પૃં ૨૩૨) તથા કવાડશાખા વિગેરેનો પરિચય આપીશુ

(૨) અમે ઉપર રાઠોડનુ જે ચવાલસ-“રાણપુર નગરશેઠ” ગોત્ર નીકળ્યાનુ જતાવ્યુ છે વહીવ ચાઓ તેનો ગોત્રોચ્ચાર આ પ્રમાણે જતાવે છે

શાખા-યાદવ, ગોત્ર-વૃળણી, ત્રિપ્રવર, કુલ, ચલાવસ, શાખા-માધ્ય દિની, વેદ-ચબુવેદ, કુલદેવી-અખાળ વગેરે

આ ગોત્રોચ્ચારના યાદવ, વૃળણી, ત્રિપ્રવર, અને ચવાલસ શબ્દો ભારતીય જાતિની મૂળ ઉત્પત્તિના ઇતિહાસમા વિચારણીય નવી ભાત પાડે છે કુળદેવી-અખાળ એ તેના જૈન-શ્રીમાળી જાતિનુ સૂચક છે

અમે પ્રં ૫૮-૫૯મા નગરશેઠ, જગત્ શેઠ, અને આપાનેરી શેઠ, વગેરેની વશતાલિકા આપીશુ સાથોસાથ ત્યા રાણપુરા શેઠની પણ દૂકી વશતાલિકા આપવા પ્રયત્ન કરીશુ

(૩) શ્રી ક્ષેમસિંહ રાઠોડે શોનિગ રાઠોડના વશજેને હત્યુ-ડીના રાજા જતાવ્યા છે તે જરાજર નથી કેમકે રાજા વિદ્યધરાજ રાઠોડ વિં સં ૯૪૩મા હત્યુ ડીનો રાજા હતો

(-ઇતિ ૩૦ ૪૪, પૃં ૫૭૬, ૫૮૩)

એટલે હત્યુ ડીયાનો ઇતિહાસ વધુ સંશોધન માગે છે

પ્રકરણ ત્રેપ્પનમુ

(૫૩) બ૦ લક્ષ્મીસાગરસૂરિ સ્વ૦ સ૦ ૧૫૪૭

(૫૪ મા) આ૦ સોમદેવસૂરિ

તેમનો સ૦ ૧૪૬૪ના ભાદરવા વદિ ૨ ની સવારે અશ્વિની નક્ષત્રમાં, કુંભ લગ્નમાં, ગુજરાતના ઉમતા ગામમાં શેઠ કરમશીની પત્ની કરમદેવીની કુળેથી જન્મ થયો. તેમનું નામ દેવરાજ રાખવામાં આવ્યું. દેવરાજ અનિવરણો ભક્ત હતો. તે શેઠ ઉપદેશ સાંભળતો, ખીમે ખીમે તેને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો. અને તે દીક્ષાનો ભાવુક બન્યો. માતાએ તેને બ૦ મુનિમુંદરસૂરિની સેવામાં મૂક્યો. ભદ્રારકે ૬ વર્ષના એ દેવરાજને સ૦ ૧૪૭૭ માં ઉમતામાં અમર પાવણમાં તેની માતાની આજ્ઞા મેળવી, દીક્ષા આપી. તેમનું નામ મુનિ લક્ષ્મી આમર રાખવામાં આવ્યું. તેમને આ૦ સોમમુંદરસૂરિએ સ૦ ૧૪૭૬માં ગણિપદ, સ૦ ૧૪૬૬માં રાણકપુરમાં પંચાસ પદ આપ્યા. આ મુનિમુંદરસૂરિએ સ૦ ૧૫૦૧માં ગુરુસ્થાનમાં ઉપાધ્યાય પદ આપ્યું અને આ૦ રત્નશેખરસૂરિ તથા આ૦ ઉદયનદિસૂરિએ બ૦ આ૦ મુનિમુંદરસૂરિની મનોભાવના ગુજળ સ૦ ૧૫૦૮માં મેવાડના મન્નપદમાં (મજેશમાં) આપ્યા પદ આપ્યું.

મહો૦ લક્ષ્મીભદ્રગણિ અને આ૦ લક્ષ્મીસાગરસૂરિના નામેમાં એકતા હોવાથી તે ઠાલની ઠાઈ ઠાઈ બીતિકાસિકા મટનામાં ગરબડ થાય તેમ છે.

યુગપ્રધાન

આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ સં ૧૫૧૭ (૧૫૧૮)મા ઇંડરમા શેઠ શ્રીપાલ અને વડનગરના સં મહાદેવ વગેરેએ કરેલા ઉત્સવમા ગચ્છનાયકે બન્યા. તેમણે તે જ અવસરે આં સુમતિસાધુસૂરિ વગેરે ૧૧ મુનિવરોને નવા આચાર્યો બનાવ્યા, અને આં સુમતિસાધુસૂરિને પોતાની પાટે પૃથ્વી-ગચ્છનાયક સ્થાપ્યા. પં સુધાનદન તથા પં હેમહ સગણિને ઉપાધ્યાય પદ, તથા સાધ્વી ઉદયચૂલાને મહત્તર પદ આપ્યા, ત્યારે બધા આચાર્યો, ઉપાધ્યાયો, મુનિવરો, મહત્તર સાધ્વીઓ, શ્રાવક-શ્રાવિકા વગેરે શ્રીસંઘે મળીને લઠ્ઠીસાગરસૂરિને યુગપ્રધાન તરીકે માન્યા. તેમની ઘણી શિષ્ય પરપરાઓ ચાલી તેમણે સં ૧૫૪૭મા (સં ૧૫૩૭મા હાડોતી દેશના સુમાહલી ગામમા) સ્વર્ગગમન કર્યું. તે ગચ્છનાયક બન્યા. તે પછી તરતનો એટલે સં ૧૫૧૭ના મહા સુદિ ૫ નો તેમનો પ્રતિભાલેખ મળે છે.

સ્વભાવ

આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ શાત, મધુરભાષી, અને તપસ્વી હતા. આચાર્યશ્રી સં ૧૫૧૭ પછી તુરતમા માળવામા વિચર્યા, અને તે પછી ગુજરાતમા પધાર્યા. વચલા વર્ષોના ગાળામા ગુજરાતમા આં સોમદેવ અને ઉં રત્નમંડન વચ્ચે ઝઘડો પડ્યો. ગચ્છનાયકે સં ૧૫૨૦મા ખલાત આવી, તે ઝઘડો મટાડ્યો. અને તે બંને વચ્ચે મેળ કરાવ્યો. એ રીતે તેમણે તપગચ્છને વધારે પુષ્ટ કર્યો. શ્રાવકોએ સં ૧૫૨૨મા ગચ્છની પરિધાપનિકા કરી.

પદવીપ્રદાન

ગચ્છનાયકે આં સોમદેવ ઠાં ૨૯, આં સુધાનદન આં શુભરત્ન ઠાં ૧૪, મોટા તાકિક આં સોમજય ઠાં ૨૫, આં જિનસોમ ઠાં ૧૫, આં જિનહસ ઠાં ૩૯, આં સુમતિસુદર ઠાં ૫૩, આં સુમતિ સાધુ ઠાં ૫૩, આં રાજપ્રિય ઠાં ૧૨, આં ઇંદ્રનાદિ ઠાં ૧૧ વગેરે ૧૧ આચાર્યો, ઉપાં મહીસસુદ્ર ઠાં ૨૯, ઉપાં લખિસાગર ઠાં ૨૭, ઉપાં અમરનદિ ઠાં ૧૭,

ઉપાં જિન આણિકેષ ઠાં ૨૧, ઉપાં ધર્મહંસ ઠાં ૧૨, ઉપાં ગુણસોમ ઠાં ૧૧, ઉપાં અનંતહંસ વગેરે ૧૬ ઉપાધ્યાયો, ૨૮૬ પંચાસો વિદ્વાનો અને ૫૦૦ નવા મુનિવરો જનાબ્યા તે અં રીતે મહાપ્રભાવશાલી થયા.

આચાર્યશ્રીએ આશાપદ્મીમાં પાંચુના ચેઠ છાડા પોરવાડના વશના સં દેતાની પુત્રી પૂરી શીલાનામ સાધ્વી સાધુશ્રદ્ધિને પ્રવર્તિની પદ આપ્યું (પ્રકં ૪૧ પૃં ૬૮૧) આશાપદ્મીમા જૂઠા મઠકાના ઉત્સવમા સાધ્વી સોમશ્રદ્ધિ વગેરે ૮ ગણિઓને પ્રવર્તિની પદ આપ્યું સાધ્વા ઉદયચૂલા ગણિની વગેરેને 'મહત્તર પદ' આપ્યું

મજ્જનાયક આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ અને આં સોમજયસૂરિ એ બંને સાથે રહીને એકમનથી શાસનપ્રભાવનાના સર્વ કાર્ય કરવા હતા પ્રતિષ્ઠાએ.

બં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ અને આં સોમજયસૂરિના ઉપદેશથી ચેઠ છાડાના વશજ સં ખીમણ, તથા સં મહસા પોરવાડે સં ૧૫૨૭મા પાવાગઢમા પ્રતિષ્ઠા કરાવી. સં ૧૫૩૪મા શત્રુજય ગિરનાર તીર્થના છરાં પાળતા યાત્રાસથો કાઢ્યા, દાનશાળાઓ સ્થાપી અને મોળા ધર્મકાર્યો કર્યા તેઓએ સં ૧૫૩૮મા જૈન સિદ્ધાંતો લખાવ્યા.

(-પ્રકં ૪૧ પૃં ૬૮૨)

મજ્જનાયકે સં ૧૫૧૮, ૧૫૨૬મા ગરપુરમા મત્રી શાલા શાહસાધુની પિત્તલની ૧૨૦ આંગળા લિખી જિનપ્રતિમા વગેરે' વળી પ્રતિમાઓની, માડવગઢના બાં આલમશાહના મત્રી ચંદસાધુના લાકડાના ૭૨ જિનાલયોની તથા ધોવીશવટાઓની, મહમ્મુદ 'મેગઠા' (સં ૧૫૧૬ થી ૧૫૭૦)ના મત્રી ગદરાજ શ્રીમાલીના અમદાવાદના જિનાલયની તથા સોજિત્રાના જિનાલયનો, સં ૧૫૧૫મા બાળૂના બીમવિહારમા મત્રી મુદરણ શ્રીમાલી તથા મત્રી ગદરાજ શ્રીમાલીએ ભસવેલી પિત્તલનો ૧૦૮ મણ વજન વાળી બં આદ્યશ્વરની પ્રતિમાની, ઇડરગઢમા રાજમહેલની ઉપરના ભાગમા બનેલા જિનપ્રાસાદની, અઢમીપુર(અહમદાવાદ)માં સોની પટ્ટા સોની ઈશ્વર, સોની હરિયદ

ઓસવાલના ભૃગુ અજિતનાથની પ્રતિમાની, આખું અચલગઢ ઉપર માડવ ગઢના માળવાના બાં બ્યાસુદીનના ધર્મભિત્ર દિવાન રાણકપુરના સં રત્ના પોરવાડના પૌત્ર સં સહસાએ બનાવેલા અચલગઢના ચૌમુખ જિનપ્રાસાદની, દેવાસના સં ભાદા કાનાએ બનાવેલા જિનપ્રાસાદની, દેવાસમાં માલવાના “મદ્રમલેક” મેઘજીના માન્યમત્રી દેવસી પોરવાડના ૨૪ જિનપ્રાસાદની જિન પ્રતિમાઓની, ધારમા વીશા પોરવાડ સં હુરખાના ૧૧ જિન પ્રાસાદોની, સં ૧૫૨૩ના વૈશાખ સુદિ ૮ ની ભૃગુનાથની પ્રતિમા અચલગઢમા નીચે કુથુનાથ ભૃગુના જિનાલયમા છે તે વગેરેની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી

જેન તીર્થ

(૧) માતર તીર્થ

આં ભૃગુભીસાગરસૂરિએ સં ૧૫૨૩ ના વૈ ૦ વદ ૦ ૭ ના દિવસે ભૃગુ સુમતિનાથની પ્રતિમાની અજનશલાકા કરી હતી. આ પ્રતિમા આજે માતર તીર્થમા બિરાજમાન છે પ્રતિમા ચમત્કારી છે. ‘સાચાદેવ સુમતિનાથ’ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે આ મૂર્તિના કારણે જ માતર તીર્થ બન્યું છે

આ તીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર અમદાવાદવાળા પોરવાડ શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈના પત્ની ધર્મપ્રેમી માણેકબહેને કરાવ્યો છે આં વિજય-સિદ્ધિસૂરિ દાદાના હાથે પ્રતિષ્ઠા-સ્થાપના કરાવી છે

(૨) ગોડીપુર તીર્થ

ગુજરાત પાટણમા વિં સં ૧૪૬૨ થી ૧૧૭૦ સુધી દિલ્હીના બાદશાહ વતી હસનખાન બીજી નામ હીસામુદ્દીન સુબો હતો

કં સં આં હેમચંદ્રસૂરિએ સં ૧૨૨૮ મા પાટણમા ગોડી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની અજનશલાકા કરી હતી આ પ્રતિમા સુબા હીસામુદ્દીનને મળી તે મહા ચમત્કારી હતી તેથી તેણે સં ૧૪૭૦મા આ પ્રતિમા નગરપારકરના મેઘા મીઠડિયાને આપી

મેઘાશાહે પ્રતિમા લઈ જઈ સં ૧૪૮૨ મા નવું ગોડીપુર ગામ વસાવી ત્યાં મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો તેના મરણ બાદ તેના પુત્ર

મેહરે સં ૧૫૧૫ માં તે પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. ત્યારથી આ તીર્થધામ બન્યું ત્યારબાદ ઘણાં મ્થાને ગોડી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાઓ બની છે. (-ઇતિ ૦ પ્રક ૦ ૪૨, પૃ ૦ ૭૩૬ થી ૭૪૨ પ્રક ૦ ૪૪, પૃ ૦ ૧૬૨)

(૩) બામણુવાડા તીર્થ

મારવાડમાં પીઠવાડાથી ૪૫ માઈલ દૂર અને વીરવાડાથી ૧ માઈલ દૂર એક નાનકડી ટેકરી પાસે એક વિશાળ ભૂમિભાગમાં બાવન દેરીવાળો જાવ્ય જિનપ્રાસાદ છે તેમાં જગવાન મહાવીર સ્વામીની પ્રાચીન જાવ્ય પ્રતિમા છે જે વેણુ (રતી)ની બનેલી છે ઉપર મોર્તિનો હોય કરેલો છે

અમે પહેલાં (પ્રક ૦ ૩૭ પૃ ૦ ૩૦૩ પ્રક ૦ ૪૦ પૃ ૦ ૭૪૩ માં) વિવિધ જૈન સ્થાપના તીર્થોના ઇતિહાસ બતાવ્યો છે તે પ્રમાણે શ્રી અમણ સમ્મે જગવાન મહાવીરસ્વામીના જાવન કસ્યાણકની ભૂમિ કુઠમાંમના બ્રાહ્મકુલની જાં મહાવીરસ્વામીની પ્રતિમાને મારવાડમાં લાવી, બ્રાહ્મણવાડામાં મ્થાપી વીરવાડા વસાવ્યું ત્યારથી બ્રાહ્મણ વાડા તીર્થ બન્યું છે વાસ્તવમાં આ સ્થાપના તીર્થ છે અહીં ત્રણ સામ્રાજ્ય ચક્રોશિકના ઉપસંગનું પણ સ્થાપના તીર્થ બનાવ્યું છે

અહીં જિનાલયમાં સં ૧૪૮૨ની ધાતુ પ્રતિમા વિજયમાન છે મંદિરની આજે બાબુ બાવન નીચી દેરીઓ છે તેની ઉપર સં ૧૫૧૬ ૧૫૨૧ ૧૫૨૨ ૧૫૨૩ વર્ષે સાલના હેજો છે દેરીઓનાં હેજોમાં “શ્રી બ્રાહ્મણવાડા મહાસ્થાને” લખ્યું છે જાં વિજયે હસ્તીસાગરસૂરિ અને તેમના પરિવારના મુનિરથેના પ્રતિષ્ઠાપક તરીકે હેજો છે તેમજ વીરવાડા અને લાજ વર્ષે ગામના જૈનોના નામ છે જિન પ્રાસાદના આગળ ચિહ્નમાં તીર્થપટો અને જાં મહાવીર સ્વામીના જાવન પ્રસંગના આરસમાં ઉત્કીર્ણ પટો છે જિનાલયની બહાર વિશાળ ખર્મશાળા છે બહારના જાગમાં જાં મહાવીરસ્વામીના ખીલાના ઉપસર્ગ”ની દર્શની દેરી છે ખર્મશાળાની પાછળ ટેકરી ઉપર આં વિજયશાન્તિસૂરિની ગુફા, (ત્રણ માળનો જગલો) અને એક દેરીમાં વીર ચરણ પાદુકા છે બામણુવાડામાં ૬૧૦ સું

૧૧ તથા ભા. સુ. ૧૩ના મેળા ભરાય છે. પાસે વીરવાડા ગામ છે જે ગામ આ તીર્થને ભેટ મળેલું છે

વીરવાડામા ૧૦ જૈન ઘરો અને ૨ જિનાલયો છે. વીરવાડાના જૈનો આ તીર્થનો તથા સીવેરા, ઉદરા, મીરપુર, તેલપુર, બાલદાગામ વગેરેના જિનાલયોનો વહીવટ કરે છે વીરવાડાથી શિરોહી ૧૦ માઈલ થાય છે. . (—જૈન તીર્થનો ઇતિહાસ પૃ. ૩૨૬, ૩૩૦)

ઇતિહાસ ગ્રેમી પૂ. ૫૦ કલ્યાણવિજયજી ગણિ લખે છે કે— શિરોહીના મહારાવ શિવસિ હજીએ આશરે સો વર્ષથી બામણ-વાડજના જિનાલયને વીરવાડા ગામની રોકડ આવકમાથી બાર આની ભાગ, જમીનની મહેસુલી ઉપજમાથી આઠ આની ભાગ, અને તે ઉપરાન્ત ખીજ પણુ અરટો (રેટવાળા—કૂવાવાળા ખેતરો) વગેરેની વાર્ષિક બે હજારની આવક ભેટ કરી છે

આજે પણ બામણવાડજ જિનાલયને તે ભેટ બરાબર મળે છે

(વિ. સ. ૧૬૮૭ ચૈ. ૧૦ ૧૦ તા ૧૨-૪-૧૬૩૧

રવિવારનુ સાસાહિકે જૈન ૧ ૨૬ અ. ૧૪ પૃ-૨૬૨, ૨૬૩)

(૪) ગભીરા પાર્શ્વનાથ

આ. લક્ષ્મીસાગરસૂરિનો સ. ૧૫૩૧ નો પચતીર્થપ્રતિભાલેખ મળે છે તેમા તે પોતાને તપાગચ્છીય આ. સોમસુદરસૂરિના સ. તાનીય બતાવે છે. આ. લક્ષ્મીસાગરસૂરિએ સ. ૧૫૨૫ વૈ. ૧૦ ૧૦ ને રાજ દુગરપુરમા મત્રીસાહકાશાહના ગભીરાપાર્શ્વનાથના જિનપ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. (વીરવ શાવલી પૃ. ૨૧૬) (પ્રક. ૫૦, પૃ. ૪૭૦) અથલ ડારો—અથલેખન (અમદાવાદ)

આ. લક્ષ્મીસાગરસૂરિ તથા (૫૬ મા) આ. સોમજયસૂરિના ઉપદેશથી સ. ૧૫૧૮ મા અમદાવાદમા, પાટણના દેવા શ્રીમાલીએ, સ. ૧૫૩૮ મા શેઠ છાડાપોરવાડના વશજ સ. ખીમજી અને સ. સહસાએ, સ. ૧૫૨૯મા, અમદાવાદમા મહમ્મુદ બેગડાના મત્રી ગૂર્જરજ્ઞાતીય સ. ગદરાજે, સ. ૧૫૩૮મા અમદાવાદમાં પાટણના શેઠ મદન શ્રીમાલીના વશજ ‘વચ્છેરક’ ખિતાબવાળા શેઠ સદાન દના

ઘોરમાનભાઈ અમદાવાદમાં આવી વસેલા શેઠ દેવરાજ (પ્રકૃ ૪૫, પૃ ૩૬૫) વગેરેએ, “ ધોળા શયલ ડારો ” બનાવ્યા હતા.

આ શયલ ડારો ઉપાં ૭૪૫ મ દિર ગણિ વગેરેની કેખરેખ નીચે સ્થપાયા હતા, અને આં સોમજય તથા ઉપાં બિન માણિકમણિ વગેરેએ તેના શ્રેયોનું સંશોધન કર્યું હતું (—પ્રકૃ ૪૧, પૃ ૬૮૨)

ભુજશત-પાટણના શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જ્ઞાનમંદિરમાં ‘ અગવિજ્ઞા પદ્મિય ’ની પ્રતિ છે, જે સં ૧૫૩૮ મા લખાયેલી છે -

(ઇતિ ૦ પ્રકૃ ૪૫ પૃ ૨૬૨ પ્રકૃ ૪૫ પૃ ૩૬૫)

અમદાવાદના શ્રી પ્રાચ્ય જૈન વિદ્યાભવનમાં શ્રી-ચારિત્રવિજયમણ જ્ઞાનમંદિરમાં આં નેમિચંદ્રસૂરિના ‘ પ્રવચનચારોદ્ધાર ’નું આં ઉદયપ્રભસૂરિએ બનાવેલ ‘ ગિપન-વિષમપદ્યાર્થવિરોધ ’ (શ્ર ૦ ૩૨૦૩)ની હસ્તલિખિત પ્રતિ ૪૫ પત્રની છે તેમાં શ્રેયપુષ્પિકા નીચે પ્રમાણે છે (—પ્રકૃ ૩૫, પૃ ૪૫, પ્રકૃ ૪૫ શાં દેવરનોવશ)

સંવત ૧૫૬૯ ચર્વે શ્રાવણવદિ ૯ સુધે

શ્રી સપાગણ મહં મધાપ્રિસિત ॥ ૩ ॥

(—પ્રક ૩૫, પ ૪૫ પ્રક ૪૫ પ ૩૨૩ ૩૪૫)

અમલુ પરપરાઓ:-

બં લક્ષ્મીઆગરસૂરિ તથા આં સોમદેવસૂરિની ઘણી શિષ્ય પરપરાઓ મળે છે તે પૈકીના કેટલાંએકના નામ પ્રકૃ ૫૧માં આવી ગયા ॥ અને કેટલાંએકના નામ પ્રકૃ ૫૩માં કમળકળશા મત ” તથા નિગમ મત ” મા આવશે.*

૫૩ બં લક્ષ્મીઆગરસૂરિ.

૫૩ બં શ્રી સોમદેવસૂરિ.

૫૪ ૫ નિપત્તવિગ્ન મણિ.

૫૫ ૫ દીરાનદ્રમણિ

તેમજ સં ૧૮૮૮માં વસ્તુપાત્ર તેજપાત્ર રાસ બનાવ્યો અને સં ૧૯૧૧માં આ ૧ ૭ મુ તાર મા ગમ મા વિદ્યારિલાસપદ્યમ ” લખ્યા.

નોંધ સમગ્ર ૭ કે આ પરપરા ૧૫૫ મા બં લક્ષ્મીઆગરસૂરિની નવી પત્ર ની ન મળ્યા આ ૭ લક્ષ્મીઆગરસૂરિની દ્વારા.

ત્રેપ્પનમુ] લઠ લક્ષ્મીસાગરસૂરિ, આઠ સોમદેવસૂરિ ૫૪૭

૫૪ આઠ સુમતિસાધુસૂરિ-તેમના માટે જૂઓ (-પ્રક્રં ૫૪)

૫૩ લઠ લક્ષ્મીસાગરસૂરિ

૫૪ ઉપાઠ જયવીરગણિ-સલવ છે કે તેમનું બીજું નામ
ઉઠ જયમદિરગણિ પણ હોય

૫૫ ૫૦ શુભલાલ ગણિ તેમણે સં ૧૫૩૬ મા મહા
સુઠ ૮ સોમવારે કોલ બી ગામમા “ ઉપદેશમાળાની અવચૂરિ” લખી.

(શ્રી પ્રશસ્તિ સગ્રહ ભાઠ ૨ જો પ્રશઠ નં ૧૬૬)

૫૩ લઠ લક્ષ્મીસાગરસૂરિ

૫૪ મહોઠ ચદ્રરત્નગણિ-તે આઠ લક્ષ્મીસાગરસૂરિના શિષ્ય
હતા જેમને લઠ રત્નશેખરથી જૂદા સમજવા

૫૫ ઉપાઠ અભયભૂષણગણિ-ઉપાઠ ઉભયભૂષણ ગણિ

૫૬ ઉપાઠ લાવણ્યભૂષણ ગણિ-તેમણે કુમતિઓને હરાવ્યા

૫૭. ઉપાઠ હર્ષકનકગણિ, તથા ઉપાઠ હર્ષલાવણ્યગણિ
તે બંને મોટા વિદ્વાન હતા, આગમના અભ્યાસી હતા અને શતાર્થી
બિરુદધારક હતા

૫૮ ૫૦ વિવેકરત્નગણિ ૫૯ ૫૦ શ્રીરત્નગણિ

૬૦ ૫૦ જયરત્નગણિ- તે વિનયી, વિદ્વાન અને ઉત્તમ
સ્વભાવવાળા હતા

૬૧ ઉઠ રાજરત્ન ગણિ-તે સર્વશાસ્ત્રના જ્ઞાતા હતા, તે સં
૧૬૯૬મા સોમહર્ષકુલના (૬૦) લઠ વિશાલસોમના સમયે વિદ્યમાન
હતા તેમણે “ મણિભદ્ર મહાવીરનો છદ્ધ ” બનાવ્યો છે

૬૨ ઉઠ હેમરત્નગણિ-તેઓ વિદ્વાનોને માન્ય હતા

૬૩ ૫૦ વિજયરત્નગણિ

૬૪ ૫૦ દેવરત્નગણિ-તેમણે ગુરુની વિદ્યમાનતામા ગુરુની કૃપાર્થી
સં ૧૮૧૫ મા બહુલ શુદ્ધિના બ્રાહ્મીસુતના દિવસે વિજયપુરમા બે
દિવસમા શીલ ઉપર “ ગજસિંહ કુમારગણ ” ઉલ્લાસ ૪, ઢાલ
૫૧ (અં ૨૦૫૦) બનાવ્યો હતો ^૧

૧ આઠ દેવરત્ન (પ્રક્રં ૪૦, ૫૦ ૫૪૩) અને ૫૦ દેવરત્નગણિ એ
બંને જૂદા સમજવા .

ઓરમાનભાઈ અમદાવાદમાં આવી વસેલા શેઠ દેવરાજ (પ્રક્રં ૪૫, પૃં ૩૬૫) વગેરેએ, “ મોળા બચલ ડારો ” બનાવ્યા હતા.

આ બચલ ડારો ઉપાંજયમદિર ગણિ વગેરેની રૂબરૂબ નીચે સ્થપાયા હતા, અને આં સોમજય તથા ઉપાંજિન માણિક્યગણિ વગેરેએ તેના બચાનું સંશોધન કર્યું હતું (—પ્રક્રં ૪૧, પૃં ૬૮૨)

ગુજરાત-પાટણના શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જ્ઞાનમદિરમાં ‘ અગવિજ્ઞાન પદ્ધતિ ’ની પ્રતિ છે, જે સં ૧૫૩૮ માં લખાયેલી છે.

(ઇતિં પ્રક્રં ૪૫ પૃં ૨૬૨ પ્રક્રં ૪૫ પૃં ૩૬૫)

અમદાવાદના શ્રી પ્રાચ્ય જૈન વિદ્યાભવનમાં શ્રી-ચારિત્રવિજયમથ જ્ઞાનમદિરમાં આં નેમિચંદ્રસૂરિના ‘ પ્રવચનસારોદ્યાર ’નું આં ઉદયપ્રભસૂરિએ બનાવેલ ટિપ્પન-વિષમપદાર્થવિભોજ (પ્રં ૩૨૦૩)ની હસ્તલિખિત પ્રતિ ૪૫ પત્રની છે તેમાં બચપુષ્પિકા નીચે પ્રમાણે છે (—પ્રક્રં ૩૫, પૃં ૪૫ પ્રક્રં ૪૫ થાં દેવરનોવશ)

સવત ૧૫૬૯ થર્વે શ્રાવણવદિ ૯ સુવે

શ્રી તપાગચ્છ મહં મધાનિલિન ॥ ૭ ॥

(—પ્રક્રં ૩૫, પૃ ૪૫ પ્રક્રં ૪૫ પૃ ૩૪૩ ૩૪૫)

અમલુ પરપરાઓ:-

બં ઉદ્દમીઆગરસૂરિ તથા આં સોમદેવસૂરિની ઘણી શિષ્ય પરપરાઓ મળે છે તે પૈકીના કેટલાએકના નામ પ્રક્રં ૫૧માં આવી ગયા છે અને કેટલાએકના નામ પ્રં ૫૩ના ‘ કમગકગથા મત ’ તથા ‘ નિગમ મત ’માં આવશે.

૫૩ બં ઉદ્દમીઆગરસૂરિ.

૫૩ બં સમીસાગરમુરિ.

૫૪ ૫ નિગમવિ ૪૫ મુનિ.

૫૫ ૫ દીરાનદમુનિ.

તેમજ સં ૧૪૮૪માં જગુપાલ તે ૪૫૩ રાસ બનાવ્યો. અને સં ૧૫૧૫માં બા. મુ. ૭૩ થા. મા. ૧૩ મા. વિદ્યારિસાસપરાગે ” ધર્મપા. નામ સમગ્ર ૩૬ આ પરપરા લખાયાં બા. સમીસાગરમુરિની ની ૫૫ ખી ૧ ના આ સમીસાગરમુરિની ના.

૫૪ આઠ સુમતિસાધુસૂરિ-તેમના માટે જૂઓ (—પ્રક્ર ૫૪)

૫૩ લઠ લક્ષ્મીસાગરસૂરિ

૫૪ ઉપાઠ જયવીરગણિ—સભવ છે કે તેમનુ બીજુ નામ
ઉઠ જયમદિરગણિ પણ હોય.

૫૫ ૫૦ શુભલાલ ગણિ તેમણે સઠ ૧૫૩૬ મા મહા
સુઠ ૮ સોમવારે કોલબી ગામમા “ઉપદેશમાળાની અવચૂરિ” લખી
(શ્રી પ્રશસ્તિ સગ્રહ લાઠ ૨ જો પ્રશઠ નઠ ૧૬૬)

૫૩ લઠ લક્ષ્મીસાગરસૂરિ

૫૪ મહોઠ ચદ્રરત્નગણિ—તે આઠ લક્ષ્મીસાગરસૂરિના શિષ્ય
હતા જેમને લઠ રત્નશેખરથી જૂદા સમજવા

૫૫ ઉપાઠ અભયભૂષણગણિ—ઉપાઠ ઉભયભૂષણ ગણિ

૫૬ ઉપાઠ લાવણ્યભૂષણ ગણિ—તેમણે કુમતિઓને હરાવ્યા

૫૭ ઉપાઠ હર્ષકેનકગણિ, તથા ઉપાઠ હર્ષલાવણ્યગણિ
તે બને મોટા વિદ્વાન હતા, આગમના અભ્યાસી હતા અને શતાર્થી
બિરુદધારક હતા

૫૮ ૫૦ વિવેકરત્નગણિ ૫૯ ૫૦ શ્રીરત્નગણિ

૬૦ ૫૦ જયરત્નગણિ— તે વિનયી, વિદ્વાન અને ઉત્તમ
સ્વભાવવાળા હતા

૬૧ ઉઠ રાજરત્ન ગણિ—તે સર્વશાસ્ત્રના જ્ઞાતા હતા, તે સઠ
૧૬૬૬મા સોમહર્ષકુલના (૬૦) લઠ વિશાલસોમના સમયે વિદ્યમાન
હતા તેમણે “મણિભદ્ર મહાવીરનો છદ” બનાવ્યો છે

૬૨ ઉઠ હેમરત્નગણિ—તેઓ વિદ્વાનોને માન્ય હતા

૬૩ ૫૦ વિજયરત્નગણિ

૬૪ ૫૦ દેવરત્નગણિ—તેમણે ગુરુની વિદ્યમાનતામા ગુરુની કૃપાર્થી
સઠ ૧૮૧૫ મા બહુલ શુદ્ધિના બ્રાહ્મીસુતના દિવસે વિજયપુરમા બે
દિવસમા શીલ ઉપર “ગજસિંહ કુમારરાસ” ઉલ્લાસ ૪, ઢાલ
૫૧ (અઠ ૨૦૫૦) બનાવ્યો હતો ?

૧ આઠ દેવરત્ન (પ્રક્ર ૪૦, ૫૦ ૫૪૩) અને ૫૦ દેવરત્નગણિ એ
બંને જૂદા સમજવા

તે તપામચ્છની લઘુપોષણની સોમશાખામા હતા.

•

૫૩ ૬૦ લક્ષ્મીસાગરગણિ

૫૪ ૫૦ જ્ઞાનહૃદય ગણિ—(જૂઓ પ્રકૃં ૫૧, ચાર મહોપાખ્યાયો
પૃં ૫૦૮ ૫૦૬)

આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના શાસનકાળમા જીર્ણોદ્ધારો થયી જિન
પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠાઓ આચાર્ય વગેરેનાં પદવીઓ, ગ્રંથલઠારો,
ગ્રંથલેખનો, છ'રી પાળતી સંચયત્રાઓ, તપ-ઉજ્જમણ, ઉત્સવો,
મહોત્સવો, દાનના સત્રાગારો વગેરે વિવિધ ધર્મકાર્યો બન્યા

(—ગુરુગુરુત્તરનાકરમહાકાવ્ય, લક્ષ્મીસાગરસૂરિ શસ, મોં ૬૦
કેસાધકૃત જૈન સાહિત્યનો સક્ષિત ઇતિહાસ-પેશ નં ૭૨૧ થી ૭૨૬)

સાધવીસ ધ-૫૦ ધર્મગુણિએ સં ૧૫૨૪ના ઠાં શું ૧૫
પુષવારે શ્રી પવતળી શ્રી મહિમલલિપ્તયોગ્ય સવૃત્તિ પુદ્ગલ છત્રીથી
'નિર્મોહછત્રીથી લખાવી; 'શ્રી મહિમલલિપ્તપદનાર્થ'

(—શ્રી પ્રશસ્તિ સમ્રહ, ભાં ૨ પ્રં નં ૧૨૩)

પ્રં શ્રી લક્ષ્મીસુંદરી ગણિની શિખળી સહજલલિપ્ત ગણિનીએ
સં ૧૫૩૦ ના માં સુ ૩ સોમવારે આવિકાને બહુવા માટે
'આવશ્યકનિમુદ્રિત'ની પ્રતિ લખાવી.^૧

(—શ્રી પ્રશસ્તિ સમ્રહ, ભાં ૨ પ્રં નં ૧૪૩)

વિક્રમની સોળમી સદીના દુકાળો—

ગુજરાતના બાં મહામહાશયહ તથા મહામહા બેત્રડા (સં
૧૫૧૬ થી ૧૫૭)ના શાસ્યકાળમા ગુજરાતમા અને માળવામા સં
૧૫૦૮ સં ૧૫૨૫, સં ૧૫૩૬ અને સં ૧૫૪૦મા મોટા
દુકાળો પડ્યા હતા ત્યારે સદાનદશ્રીમાળી ખીમા ગાહ વગેરે
જેનોએ ગુજરાત તથા માળવાની જનતાને દરેક જાતની મદદ આપી
બચાવી રીધી હતી. (—પ્રકૃં ૪૪, પૃં ૨૨૧)

૧ વિક્રી સાખીઓનો વિશેષ પરિચય જોમો પ્રકૃં ૫૪મા આપીશુ

ખેમો દેદરાણી

તેનુ દેદરાણી ગોત્ર હતું તે હડાલાનો વતની હતો ગર્ભશ્રીમત છતાં સાદો, પિતૃભક્ત અને ધર્મપ્રેમી જૈન હતો.

વિ૦ સ૦ ૧૫૩૯-૪૦મા ગુજરાત તથા માળવામા મોટો દુકાળ પડ્યો એક વર્ષ તો પ્રજાએ જેમ તેમ કરી ચલાવ્યું પણ બીજુ વર્ષ પસાર કેમ કરવું ? એ મોટો પ્રશ્ન હતો.

મહામ્મદ બેગડાએ એક દિવસે આપાનેરમા જૈનોના ભોજકને બોલાવીને સખ્તાઈથી હુકમ કર્યો કે-ઠાકોર તુ જ્યારે ને ત્યારે જ્યાં ત્યાં બબડચા કરે છે કે, “ શાહ તે શાહ, અને પાદશાહ તે પા-શાહ ” (એટલે “ શાહ તે પૂરો શાહ, અને પાદશાહ તે પાવલી શાહ ”) તું પાદશાહને શાહથી આવી રીતે હલકો બતાવે છે આજે તારા તે બબડાટની કસોટી થવાની છે જો સાબળ “ ગુજરાત ભરમા મોટો દુકાળ છે. મારી પ્રજા ભૂખી મરે છે તેને પૂરી મદદ આપી, એક વર્ષ જીવતી રાખવાની અનિવાર્ય જરૂર છે પણ જો તારા શાહ મારી આ ગુજરાતની પ્રજાને મદદ આપી, એક વર્ષ સુધી પાળે, તો તે શાહ સાચા, પણ જો તે તેમ કરી શકે નહીં તો યાદ રાખજે કે-આજથી જ તેઓનું શાહ બિરુદ બંધ કરવામા આવશે.

બસ ! ભોજક મુઝાયો તેણે આપાનેરના મહાજનને પાદશાહનો આ હુકમ કહી સંભળાવ્યો અને મહાજનોની પ્રશ્ન સા કરી સૌને શાહ-બિરુદની રક્ષા માટે તૈયાર કર્યા.

આપાનેરના જૈનોએ આખા ગુજરાતને પૂરા એક વર્ષ સુધી અનાજ-વસ્ત્રો પૂરા પાડવાની યોજના ગોઠવી તેઓને ખાતરી હતી કે આપાનેર, પાટણ, અમદાવાદ, ખલાત, ધોળકા, ધધુકા, વગેરે શહેરોમાથી આની પૂરી વ્યવસ્થા થશે જ આપાનેરના આગેવાન જૈનો આ માટે આપાનેરમાથી મોટી રકમની ટીપ કરી બીજા શહેરોમા જવા નીકળ્યા પરંતુ તેઓને વચમા જ હડાલાના પાદરમા ખીમા દેદરાણીનો એકાએક ભેટો થયો ખીમા દેદરાણીએ પિતાની આજ્ઞા મેળવી, આપાનેરના મહાજનને જણાવ્યું કે, “ આ ખીમા-તમારો આ ગામડિયો

તે તપામજીની લઘુપોષાળની સોમશાખામા હતા.

*

૫૩ જાં લક્ષ્મીસાગરગણિ.

૫૪ ૫૦ જ્ઞાનહય ગણિ—(જૂઓ પ્રકં ૫૧, બાર મહોપાખ્યાયે
૫૦ ૫૦૮, ૫૦૬)

આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના ચાસનકાળમા જીર્ણોદ્ધારે ઘણી જિન
પ્રતિમાઓનાં પ્રતિષ્ઠાઓ, આચાર્ય વગેરેની પદવીઓ, ત્રયમહારે,
બ્રહ્મદેખને, છરી પાળતી સમયાત્રાઓ, તપ-ઉજ્જમણ, ઉત્સવો,
મહોત્સવો, જ્ઞાનના સત્રાગારો વગેરે વિવિધ ધર્મકર્મો બન્યા.

(—સુસુણ્ણરત્નાકરમહાકાવ્ય, લક્ષ્મીસાગરસૂરિ રાસ, ભાં ૬૦
દેસાઈકૃત જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ—પેશ નં ૭૨૧ થી ૭૨૬)

આઠવીસ ધ—૫૦ ધર્મકૃતિઓ સં ૧૫૨૪ના ઠાં ૬૦ ૧૫
બુધવારે શ્રી પવતળી શ્રી મહિમલમિછયોગ્ય સવૃત્તિ પુદ્ગલ છત્રીથી
'નિર્મોલ છત્રીથી' લખાવી 'શ્રી મહિમલમિછપદનાથ'

(—શ્રી પ્રચસ્તિ સંગ્રહ, ભાં ૨ પ્રં ૧૦ ૧૨૩)

પ્રં શ્રી લક્ષ્મીમુંદરી ગણિની શિખણી સહજલલિષ્ઠ ગણિનીએ
સં ૧૫૩૦ના માં ૩૦ ૩ સોમવારે આવિકાને ભણવા માટે
'આવરમકનિમુક્તિ ની પ્રતિ લખાવી.'

(—શ્રી પ્રચસ્તિ સંગ્રહ, ભાં ૨ પ્રં ૧૦ ૧૪૩)

વિક્રમની સોળમી સદીના દુકાળો—

ગુજરાતના બાં મહમ્મદશાહ તથા મહમ્મદ બેગડા (સં
૧૫૧૬ થી ૧૫૭૦)ના રાજ્યકાળમા ગુજરાતમા અને માળવામા સં
૧૫૦૮, સં ૧૫૨૫, સં ૧૫૩૬ અને સં ૧૫૪૦મા મોટા
દુકાળો પડ્યા હતા ત્યારે સદાન દત્રીમાળી ખીમા શાહ વગેરે
જેનોએ ગુજરાત તથા માળવાની જનતાને દરેક જાતની મદદ આપી
બચાવી લીધી હતી.

(—પ્રકં ૪૪, ૫૦ ૨૨૧)

ખેમો દેદરાણી

તેનુ દેદરાણી ગોત્ર હતું તે હડાલાનો વતની હતો ગર્ભશ્રીમત છતાં સાદો, પિતૃલક્ષ્મ અને ધર્મપ્રેમી જૈન હતો

વિં સં ૧૫૩૯-૪૦મા ગુજરાત તથા માળવામા મોટો દુકાળ પડ્યો. એક વર્ષ તો પ્રજાએ જેમ તેમ કરી ચલાવ્યું પણ બીજું વર્ષ પસાર કેમ કરવું ? એ મોટો પ્રશ્ન હતો.

મહામદ બેગડાએ એક દિવસે આપાનેરમા જૈનોના લોજકને બોલાવીને સખ્તાઈથી હુકમ કર્યો કે-ઠાકોર તું જ્યારે ને ત્યારે જ્યાં ત્યાં બબડયા કરે છે કે, “ શાહ તે શાહ, અને પાદશાહ તે પા-શાહ ” (એટલે “ શાહ તે પૂરો શાહ, અને પાદશાહ તે પાવલી શાહ ”) તું પાદશાહને શાહથી આવી રીતે હલકો બતાવે છે આજે તારા તે બબડાટની કસોટી થવાની છે જો સાલળ “ ગુજરાત ભરમા મોટો દુકાળ છે. મારી પ્રજા ભૂખી મરે છે તેને પૂરી મદદ આપી, એક વર્ષ જીવતી રાખવાની અનિવાર્ય જરૂર છે પણ જો તારા શાહ મારી આ ગુજરાતની પ્રજાને મદદ આપી, એક વર્ષ સુધી પાળે, તો તે શાહ સાચા, પણ જો તે તેમ કરી શકે નહીં તો યાદ રાખજે કે-આજથી જ તેઓનું શાહ બિરુદ બંધ કરવામા આવશે

બસ ! લોજક મુઝાયો તેણે આપાનેરના મહાજનને બાદશાહને આ હુકમ કહી સલાજાવ્યો અને મહાજનોની પ્રશસા કરી સૌને શાહ-બિરુદની રક્ષા માટે તૈયાર કર્યા

આપાનેરના જૈનોએ આખા ગુજરાતને પૂરા એક વર્ષ સુધી અનાજ-વસ્ત્રો પૂરા પાડવાની યોજના ગોઠવી તેઓને ખાતરી હતી કે આપાનેર, પાટણ, અમદાવાદ, ખલાત, ધોળકા, ધધુકા, વગેરે શહેરોમાથી આની પૂરી વ્યવસ્થા થશે જ આપાનેરના આગેવાન જૈનો આ માટે આપાનેરમાથી મોટી રકમની ટીપ કરી બીજા શહેરોમા જવા નીકળ્યા પરંતુ તેઓને વચમા જ હડાલાના પાદરમા ખીમા દેદરાણીનો એકાએક લેટો થયો ખીમા દેદરાણીએ પિતાની આજ્ઞા મેળવી, આપાનેરના મહાજનને જણાવ્યું કે, “ આ ખીમા-તમારો આ ગામડિયો

નાનો બાઈ શુજરાતને જોકે વર્ષ સુધી પાળવા અનાજ વગેરે વિગેરેમાં જેટલી બેઈએ તેટલી બધીય રકમ આપશે.” પછી તો મહાજને અને ખીમાએ આપાનેશની બાદશાહી કચેરીમાં જઈ બાં મહમ્મદને આ વાત જણાવી. તેમજ તે ખરવાની પુરી રકમ હડાલાથી બળકની ખાડીઓમાં ભરી ભરીને આપાનેશના રાજબડારમાં મોકલી દીધી.

વિં સં ૧૫૪૦નો દુકાળ ઉતર્યો. પ્રજા જીવતી રહી ૧૫૪૧માં દુકાળ થયો. બાં મહમ્મદ બેગડાએ “આ માનવ પ્રેમથી પ્રસન્ન થઈ” જૈનોનું શાહ જિરુદ કાચમ રાખ્યું.

(ખીમા હડાલિયાનો સસ)

નોંધ ભાસ્તમાં ધણી વાર દુકાળો પડે છે પણ ઇતિહાસ કહે છે કે, રાજા તથા ખતવાનો ત્યાગે તરી મહા પુરી પારી, મનુષ્ય વિગેરેને સૌને બચાવી લેતા હતા.”

રાજાઓ-બાદશાહો દુકાળમાં કિસ્સો બનાવવો, વાવ તળાવ કૂવા ખોદાવવા, વગેરે રાજના કામ કાઢી, પોતાની પ્રજાને રાહત મળે, તેવી યોજના કરતા હતા. આવા પ્રસંગ પ્રજાને રાહત આપનારા ખતવાનોને બહુમાન પાન આપી, રાજપ્રિય, બનાવતા હતા.

જેમકે-મહમ્મદ બેગડાએ (૧) વિં સં ૧૫૨૫ ના દુકાળમાં અમદાવાદનો કિસ્સો બનાવી પ્રજાને કામ આપી રક્ષણ કર્યું.
(-પ્રક ૪૪ પૃં ૧૬૭ ૧૬૬ ૨૧)

(૨) બાં મહમ્મદશાહે મદન શ્રીમાળીના વચ્ચે કૃપાસાગર સદાનંદને સં ૧૫૦૮ અને ૧૫૨૫માં દુકાળમાં પ્રજાને મદદ કરવા બહલ મોટે ઉત્સવ કરી વચ્ચેરકનો ખીતાબ આપી નવાબ્યો.

(-પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૦૬ પ્રં ૪૫ પૃં ૩૬૫)

(૩) તેમજ હડાલાના ખીમા દેદશખીએ સં ૧૫૪૦ માં શુજરાતની પ્રજાને અનાજ પુરું પાડવાના બંદલામાં જ મહાજનનું શાહ જિરુદ કાચમ રાખ્યું.

(-પ્ર ૪૪ પૃં ૨૨૧ પ્રં ૫૩ પૃં ૫૪૬)

ખતવાનો પણ ધર્મના સ્થાનો જેવા કે-જિનાલયો, ઉપાશ્રમ,

ધર્મશાળા, દેવાલયો, વાવ, કૂવા, તળાવ વગેરે નવા કામો કાઢી, જનતાને તે કામમા જોડી, વર્ષભરની રાજીના સાધનો ઉભા કરતા હતા.

આપણને પ્રાચીન કાળના અને વર્તમાનકાળના લોકજીવનમાથી બે જાતની મનનીય વિચારધારાઓ મળે છે. તે આ પ્રમાણે—

(૧) તે સમયે જનતા માનતી હતી કે “હજારો મરે, પણ હજારોનો પાલક ન મરે” આવી લોકમાન્યતા હોવાથી સૌ કેઈ રાજા અને ધનવાનોની પુરી રક્ષા કરતા હતા

તે સમયના ધનવાનો ઘણું ધન એકઠું કરી રાખતા, પરંતુ પોતાના અગત એશઆરામ કે ખીજા અન્ય ઠેકાણે ખરચતા નહીં માત્ર ખરેખર અવસર આવે ત્યારે જનતાને મદદ કરવામાં જ તે સમ્રાટ કરેલા ધનને લગાવતા જે કે રાજા પોતાના નોકરોને અને ધનવાન શેઠો મુનિમ ગુમાસ્તા વિગેરેને નાનો પગાર આપતા. પરંતુ તેઓના ઘરે લગ્ન વિગેરે જરૂરી ખરચના પ્રસંગો આવે, ત્યારે જરૂરી ખરચની મદદ આપી, તેના પ્રસંગને પતાવી દેતા હતા. તેને પુરી મદદ કરતા હતા ત્યારે આવી લોકશાહી હતી આવી હમદર્દી હતી

(૨) હાલમા તો ભારતના વકીલ, એરીસ્ટર, સોલિસીટર, ડૉક્ટર, શેરહોલ્ડર, કમીશન એજન્ટ, અને ઉદ્યોગપતિઓ વગેરે ધનવાનો બની, પોતાના ધનને માત્ર મોજમજાહ એશઆરામ અને માન-અકામમા જ ઉડાવે છે

ભારતના કાળી મહેનતથી જોડેલા ધનને જુદા જુદા ખાનાથી ખીજા દેશોમા લઈ જઈ ઠલવે છે, જેકે આજકાલનો દેશનેતા ખુરશી મેળવવા માટે સાધારણ જનતાને મીઠી મીઠી વાતો કરી, ખુશ કરી, ખુરશી મેળવે છે પરંતુ તે ખુરશી ઉપર બેસતા જ માત્ર પોતાને કે પોતાના ઘરને સમૃદ્ધ બનાવે છે નગરપાલિકાની સડક, સાકુસુકી, વીજળીખત્તી, પાણીના નળ, ટટ્ટીખાના, વગેરે સાધનોની વ્યવસ્થા પોતાના ઘર કે મહોલ્લા પુરતી જ હોય તો માત્ર તેને જ “સારી ગ્રામ સુધારણા” બતાવે છે. અને આવી પ્રવર્તી રહેલી લોકશાહીને પપાળે છે

તે સમયના દાનવીર જૈનો.

(૧) સં ૧૫૨૫માં મોટો દુકાળ પડ્યો ત્યારે ખલાતના ચેઠ રામપરિત મોદે ૩ દાનશાળાઓ સ્થાપન કરી તેણે સં ૧૪૭૨માં જાં સોમમુંદરસૂરિના ઉપદેશથી ૧૧ અગ્ર ગ્રંથો લખાવ્યા.

(૨) મત્રી નાગરાજે પણ આ દુકાળમાં દાનશાળાઓ બનાવી પ્રજાને મદદ કરી.

(૩) સં ૧૫૩૬-૧૫૪૦માં મોટો દુકાળ પડ્યો ત્યારે હઠાલાનો શાહ ખીમો દેદરાણી, માગવાના મત્રીઓ મેઘ, સં જીવણ, પાટણનો ખીમણ પોસ્વાડ ગુજરાતના મત્રી મુંદર મદરાજ, મં શાહકા શાહ, મં વીકો શ્રીમાલી, માગવાના ચેઠ સૂરા-વીર, સિરોહીના સં ખીમણ, સં કુતો, સં જિજ્ઞ-કાલ પોસ્વાડ, પાટણના સં ખીમણ સં સહસા, માડવગઢનો મં સહસા પોસ્વાડ વગેરે જૈનોએ આને આને સત્રાગારો બનાવી પ્રજાને પાણી અને અન્નજની મોટી મદદ કરી. (-પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૧૧)

સં ૧૫૪૧ માં મુકાળ થતા જ પં સોમચારિત્રમણિએ 'ગુરુચુરનાકર કાવ્ય' સમ ૪ બનાવ્યું.

પ્રભાવક જૈનો-આ સમયે મુસ્લિમ યુગના અધકારમાં પણ ધણા ધર્મપ્રભાવક જૈનો થયા તે આ પ્રકારે—

સં મેઘણ તે માંડવગઢના જાં આમુદીન ખીલણ (સં ૧૫૨૫થી ૧૫૫૮)નો મિત્ર હતો (પ્રકં ૪૬, પૃં ૪૧૧ ૪૧૨) તેને મદદ મલેકનું બિરુદ હતો, તેને સં જીવણના નામે ભાઈ હતો.

આ કુટુંબ જાં સોમમુંદરસૂરિનું ભક્ત હતું આ ભાઈઓએ જાં લક્ષ્મીસાગર, આં સોમજયસૂરિના ઉપદેશથી માંડવગઢમાં દરેક જૈનોના ધરમાં લઢાણી કરી, દશ-દશ ચેરના લાઠવા બનાવી, તેમાં ચાર ચારમાંસા પ્રમાણ એકેક સોનામહોર મૂકી વહેંચી હતી આ ભાઈઓએ દુકાળમાં લાખો ટકાની રકમ ખર્ચી, દાનશાળાઓ સ્થાપિત કરી. તેના યુનિમ દેવશીએ ૨૪ જિનાલયો બનાવ્યા હતા અને તેની જાં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

(ગુરુચુરનાકર કાવ્ય)

(૫) મત્રી ઊજળ કાળ તે સિરોહીનો વતની હતો મત્રી ઊજળ હમેશા ત્રણ કાળ જિનપૂજા, બે સંધ્યાએ પ્રતિક્રમણ, ૨૦૦ લોગસસોનો કાઉસગ્ગ, અને એકેક વિગઈનો ત્યાગ કરતો હતો. તે સાધર્મિક જોનોને મોટી મદદ કરતો હતો આ ભાઈઓએ જીરાવલા તીર્થનો “છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ” કાઢ્યો. મોટો દુકાળ પડ્યો ત્યારે માળવામા સૌને અનાજ પુરુ પાડ્યુ તેમણે ઘણા જિનાલયોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો તેની સાથે ૮૪ જૈન દયતીઓએ “ચોથુ બ્રહ્મચર્યવ્રત” સ્વીકાર્યું, આ ખુશાલીમા તેઓએ સૌને તાંબૂલની પ્રભાવના કરી

-(—પ્રકૃ ૫૧ પૃ ૦ ૫૧૬)

મત્રી સુદરજી, મત્રી ગદાક ગૂજ’ર શ્રીમાળી—

મત્રી સુદરજી ગૂજ’રજાતિનો શ્રીમાળી હતો, જે મેવાડના રાણા લાખોજી (સ ૦) તથા ઈડરના રાજા રાવ ભાણુનો પ્રીતિપાત્ર હતો, અને ગુજરાતના બાઁ મહમ્મુદ બેગડા (સ ૦ ૧૫૧૬ થી ૧૫૭૦)નો દિવાન હતો દિવાન સુદરજી અને તેનો પુત્ર દિવાન ગદા શ્રીમાલીએ સ ૦ ૧૫૨૫મા આખૂ તીર્થમા છ’રી પાળતા મોટા યાત્રાસઘ સાથે આવી “પિત્તલહર જિનપ્રાસાદ”નો મોટો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો.

(—પ્રકૃ ૪૪, પૃ ૦ ૨૧૧)

લઁ ઋષભદેવની ૧૦૮ મણની પિત્તલની પ્રતિમા તૈયાર કરાવી, લઁ લક્ષ્મીસાગરસૂરિના હાથે સ ૦ ૧૫૨૫મા તે પ્રતિમાની અજન-શલાકા કરાવી તેને પિત્તલહરમદિરમા પધરાવી તેઓએ આખૂ ઉપર પિત્તલહરમદિરમા બીજી પણ જિનપ્રતિમાઓ ભરાવીને બેસાડી, જે આજે પણ ત્યાં બિરાજમાન છે.

મત્રી ગદરાજ તે મત્રી સુદરજીનો પુત્ર હતો તેના બીજા નામો ગદા અને ગદાક પણ મળે છે, તે ધર્મપ્રેમી હતો અમદાવાદના બાદશાહ મહમ્મુદ બેગડા (સ ૦ ૧૫૧૬ થી ૧૫૭૦)નો મત્રી હતો. મત્રી ગદાકે સોજિત્રામાં જિનાલય બધાવ્યુ અને તેમા આઁ સોમદેવના હાથે ભવ્ય જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, આ પ્રસંગે ૫૦ શુભરત્નગણિને “ઉપાધ્યાય પદ” અપાવ્યુ મત્રી ગદાકે સ ૦

૧૫૨૫માં આબૂતીર્થમાં સં શીમાચાહના પિત્તલહર જિનપ્રાસાદમાં પિત્તલની ૧૨૦ મણ વજનવાળી ભાં ઋષભદેવની પ્રતિમા કરાવી, તેની ભાં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આ પ્રસંગે ઉપાં જિનસોમને “આચાર્યપદ”, તથા ૫૦ જિનહસ અને ૫૦ સુમતિમુંદરને “ઉપાધ્યાય પદ” અપાવ્યાં.

(—પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૧૧)

મત્રી ગદાકે સં ૧૫૨૬માં અમદાવાદમાં આં સોમદેવસૂરિના ઉપદેશથી મોટો અથલહાર બનાવ્યો.

મત્રી ગદાકે ૬૨ ચૌદશના દિવસે ઉપવાસ અને સાધર્મિક ભક્તિ કરતો હતો.

શ્રીરમ-મત્રીગદાકેનો શ્રીરમ નામે પુત્ર હતો. તેણે ૫૭ સં ૧૫૨૫માં આબૂતીર્થમાં પિત્તલહર જિનપ્રાસાદમાં ચણી જિનપ્રતિમા બાંની અજનશલાકા કરાવી, ૫૫૨૫

મત્રી ગદાને સાસુ નામે પત્ની હતી. મહોં જિનમાણિકજ ગણિવરના શિષ્ય ૫૦ અનવક્ષિતિંગજિણે સં ૧૫૨૮માં સધવણ સાસુને બણવા માટે ‘શીલોપદેશમાલાની પ્રતિ’ લખી.

(જૂઓ અમારો જૈનતીર્થનો ઇતિહાસ પૃં ૦૮૨)

(—પ્રકં ૫૦, પૃં ૪૬૨)

રતનગાદો.

(૧) સં રતન—તે આં સોમમુંદરસૂરિના કુદુબનો હતો. તે માગવાના આગર ગામમાં રહેતો હતો. આગરમાં પાનવિહાર નામે જૈનતીર્થ હતું. સં રતને ભં લક્ષ્મીસાગર તથા આં સોમદેવસૂરિના ઉપદેશથી આગરમાં ૭ રી પાળતો ચાત્રાસથ કાકયો હતો. કામ્યકારે માને છે કે આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના ઉપદેશની નીકળેલા ચાત્રા સૂયોમાં આ સધ ચૌથી મોટો હતો. (—પ્રકં ૫૦ પૃં ૪૪૭)

૨ પાણસાવના સં રતનજી, અને સં ધતા ચાલ પોરવા ગયા. (—જૂઓ પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૭૧)

૩ નાગરવશના આનદને પણ રતના નામે બીજો પુત્ર હતો
(-પ્રક૦ ૪૨, પૃ૦ ૭૧૬)

કેલડા પોરવાડ—તે ઠાકુર પોરવાડનો પુત્ર હતો. તેણે ગિરનાર તીર્થમાં ત્રણ દેરીઓનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. અમદાવાદમાં ધર્મશાળા બનાવી, અને અમદાવાદમાં જ પાત્ર જિનાલયો બધાંવ્યા મુનિવરોને પંચાસપદ અપાવ્યા મુનિવરોને વસોનું દાન કર્યું અને સાધર્મિક વાત્સલ્ય કર્યું તેણે સ૦ ૧૫૧૯માં જૈન સિદ્ધાંત અથો લખાવ્યા, જેમાં ‘પદ્મખીસૂત્ર’ની એકપ્રતિ વૃદ્ધતપાગચ્છના આ૦ સુરસુદરસૂરિ (સ૦ ૧૫૧૯માં)ના શિષ્ય પ૦ સમયમાણિકચ ગણિએ સુધારી હતી
(-પૂના, જૈન પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભા૦ ૧, પ્રશ૦ ન ૧૧૫૨ પ્રક૦ ૪૪, પૃ૦ ૧૮, ૨૦૩)

મંત્રી સાલડા ઓશવાલ—

મેવાડના ડુગરપુર (જૂઓ પ્રક૦ ૫૦)થી ૩ કોશ દૂર થાણા ગામમાં શેઠ ભાભર ઓશવાલ રહેતો હતો, તે તપાગચ્છનો જૈન શ્રાવક હતો તેને સાભર નામે પુત્ર હતો. સાભરને કર્માદે પત્નીથી ૧ ભાલડા, અને ૨ સાલડા એમ બે પુત્ર થયા આ બંને ભાઈઓ દૈવ જૈનધર્મી હતા, લ૦ લક્ષ્મીસાગરસૂરિના ભક્ત હતા તે પોતાની ગોત્રદેવી ચક્રેશ્વરીની હમેશા પૂજા કરતા હતા બંને ભાઈઓ ડુગરપુરના રાવ ગોપીનાથ સોમદાસના મંત્રીઓ હતા તેમણે સ૦ ૧૫૨૫માં લ૦ લક્ષ્મીસાગરના ઉપદેશથી ડુગરપુરમાં ગલીરા પાર્શ્વનાથપ્રાસાદ બધાવ્યો સ૦ ૧૫૨૫ના વૈ૦ ૫૦ ૧૦ના રોજ આતરી ગામમાં પણ જીર્ણોદ્ધાર કરાવી, પ્રતિષ્ઠા કરાવી (પ્રક૦ ૫૦, પૃ૦ ૪૭૦) તેમણે સ૦ ૧૫૧૮ના વૈ૦ સુ૦ ૪ શનિવારે અને સ૦ ૧૫૨૯ના વૈ૦ સુ૦ ૪ને શુક્રવારે ડુગરપુરમાં લ૦ લક્ષ્મીસાગરસૂરિના હાથે અજનશલાકા કરાવી, અને લ૦ લક્ષ્મીસાગરસૂરિના હાથે આખૂ તીર્થમાં અચલગઢ ઉપર પિત્તલની ૧૨૦ મણુ વજનની મોટી જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી
(-શુરુ શુભરત્નાકર કાવ્ય, સર્ગ ૩, શ્લોક ૩, ૪)
(ધર્મિ૦ પ્રક૦ ૩૭, પૃ૦ ૨૬૦)

તેઓ આળૂની પ્રતિષ્ઠા કરાવી થાણા ગામ આવ્યા, તેમણે પ્રતિષ્ઠાની ખુશાલીમાં ગામ જમણુ કયું” ઓળખીતાઓને પણ બોલાવીને જમાવ્યા. આ જમણુમાં બંને મત્રીઓ, મત્રીની પત્નીઓ, અને મત્રીના બાળક બાળિકા સૌ સોજન પીરસતા હતા. મત્રી સાસ્ઠાની પુત્રી રૂપાળી કુટડી હતી તે પણ પીરસવાના કાર્યમાં લાગેલી હતી. ડુંગર નામનો બીલ આ જમણુવારમાં આવ્યો હતો. તે મત્રીની રૂપાળી પુત્રી ઉપર મોહિત થયો. તેણે બીજે દિવસે જ મત્રી સાસ્ઠા આગળ તે પુત્રી સાથે પોતાના વિવાહનું માણુ મોકલ્યું. મત્રી ચમકી ગયો. મત્રીએ ના કહી દીધી. બીલે બીલ વાર માણુ મોકલ્યું. મત્રીએ ઠકા કહેલે જવાબ વાળ્યો કે “વિચાર કરીશું” બીલે ત્રીલ વાર માગણી કરી. એટલે મત્રીએ અતે બીલને કાર્તિક સુદિ ૧૦નું સુદૂત ખતાવી બન લઈને થાણા બોલાવ્યો. મત્રી ડુંગરને સીધા કરવા ઇચ્છતો હતો, છતાં તેને સામેસાથ ડર હતો કે “તેમ કરવા જતા બીલના કુટુંબીઓ મોટું બદ ઠકાવશે,” તો તેને પણ ઢળાવવાની જોઈવણ કરી, કામ લેવું એઈએ. મત્રીએ અગત માણુસોને વડોદરા મોકલી “વડોદરા રાજ્યની સેના” થાણામાં બોલાવી શખી.

કાર્તિક સુદિ ૧૦ નો દિવસ આવ્યો. ડુંગર બીલ બન લઈને આવ્યો. મત્રીએ તેનું સ્વાગત કયું” સૌને જુદા દારૂ પાડ્યો. ત્યાં સુધી કે બીલ લોકો બેઠોશ થઈ, એક પછી એક ઢળવા લાગ્યા. મત્રીએ બેઠોશ બીલોનું કાસળ કાઢી નાખ્યું. ડુંગર બીલ તમા ડુંગરના કુટુંબનો સમૂળ નાશ થયો. સૌ કોઈ બીલની આ મૂખતા ઉપર હન્યા, મત્રી મત્રી કુટુંબ અને મત્રી કન્યા આખા જખી ગયા (૧૫)

સાસ્ઠાશાહો માટે જૂઓ (જૈન ઇતિ. પ્રક. ૪૫ પૃ. ૩૨૭) સંગ્રામસિંહો

(૧) ઠવી દ્ર સોની સંગ્રામસિંહ ભકારી-સ. ૧૪૭૦ થી ૧૫૨૦ (જૈન ઇતિ. પ્રક. ૪૫ પૃ. ૩૨૮ થી ૩૩૬)

(૨) સ. ૧૫૨૦ સંગ્રામ સોનગરા શ્રીમાળી-તે કવિવર મહાનનો ત્રીજો પુત્ર હતો. આશરે વિ. સ. ૧૫૦૦ (જૈન ઇતિ. પ્રક. ૪૫, પૃ. ૩૨૫)

(૩)

ચાંદાશાહ ઓશવાળ.

તે માળવા-માડવગઢના બા૦ મહમ્મુદ ખીલજી ચાને બા૦ આલમશાહ (સ૦ ૧૯૪૨ થી ૧૫૨૫)નો મહામાત્ય હતો.

(-પ્રક૦ ૪૬ પૃ૦ ૪૧૧, ૪૧૨)

તે માંડવગઢનો હાડોતી અને માળવાનો પ્રજાપ્રિય દિવાન હતો તેણે માડવગઢમા ૭૨ જિનાલયો બનાવ્યા આ૦ સુધાનંદ-સૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી જેમા ૪ લાખ સિદ્ધા ખરચ્યા લોકોને પહેરામણી-વસ્ત્ર આપ્યા (ગુરુગુણુરતનાકંરકાવ્ય)

મહામાત્ય ચાંદાશાહ-તે શીલવ્રતધારી હતો આથી તે સાધુચન્દ્ર તરીકે વિખ્યાત થયો.

ત્યારે દેવગિરિ (દોલતાબાદ)ના ધનકુબેર સ૦ વેલ્લાકે ધનરાજ નાગરાજ વનરાજ વગેરે નાના બાવન સઘપતિવાલો જૈનયાત્રાસઘ વિવિધ તીર્થ યાત્રાઓ કરી માડવગઢમા આવ્યો બાદશાહ આલમ-શાહે તે સૌનું ભારે સ્વાગત કર્યું, સઘ ૪ મહિના માડવગઢમા રહ્યો સઘે ૪ મહિના સુધી ૧૮ વર્ણોને જમાડયા વસ્ત્ર, આપી, સૌનું વિગેરે આપ્યા સૌને ખુશ કર્યા (ગુરુગુણુરતનાકંરકાવ્યપૃ૦ ૩૫, ૩૬)

મત્રી માંડણુ સોની

તે તપગચ્છની વૃદ્ધ પોષાળના પૃથ્વી ભટ્ટારક ઉદયવલ્લભસૂરિનો શ્રાવક હતો સોની હતો મત્રી હતો (ઇતિ૦ પ્રક૦ ૪૪, પૃ૦ ૨૫)

તેણે સ૦ ૧૫૧૮ મા વિવિધગ્રંથો લખાવ્યા હતા જેની ગ્રંથ પ્રશસ્તિઓ મળે છે (જૈન સાહિત્ય સંશોધક ખડ-૨ પૃ૦ ૪૮)

લઘુ શાલિભદ્ર સ૦ જીવડ શ્રીમાળી.

અમે પહેલા પ્રક૦ ૪૫, પૃ૦ ૩૧૯ થી ૩૨૨મા પાંચ જીવડ-શાહોનો પરિચય આપ્યો છે તેમા ન૦ ૩ જૂઓ.

મત્રી જીવણુશાહ મેઘરાજ પૂજરાજ શ્રીમાળી

સૂચના-અમે પહેલા (પ્રક૦ ૫૩, પૃ૦ ૫૫૨)મા બા૦ ગ્યાસુદ્દીન ખીલજીના મિત્ર સ૦ મેઘજી કે જેને મકરઉલ્લુમુલ્કમલેકનુ બિર્ફ હતું તે અને

તેના નાના ભાઈ સં જીવણનો પરિચય આપ્યો છે તેઓને આ મત્રી જીવણશાહ તથા મ મેધરાજથી જૂદા સમજવા

તે સી પ મા બ સોમસુદરચરિના ભક્તો હતા.

આં મુલતાન આલમશાહ પછી તેનો પુત્ર ગ્યામુદ્દીન (સં ૧૫૨૫ થી ૧૫૫૮) બાદશાહ બન્યો. તે ભારે વિલાસી હતો. તેણે પિતાના પ્રમયથીજ રાજ્ય કારભાર મત્રી જીવણ તથા તેના નાના ભાઈ મેધરાજ ત્રીમાળી દેવ ઉમુન્ક "ને જ સુમત કરી રાખ્યાં હતા. તે બંનેએ રાજ્યકારભાર ચલાવ્યો.

મેધરાજના મહેતા રજુમદ્દીને પારસ નામે પુત્ર અને ગોપાલ નામે પૌત્ર હતો. ગો રાજ અરુઠ બાણાવળી હતો. માડવગઢના તારાપુર રસ્તાના પાસે વાવડીના શિલાલેખમાં ઉલ્લેખ છે કે "ગોપાલે સૂર્યકુંડ બનાવ્યો હતો." ગોપાલને પૂજરાજ નામે પુત્ર હતો. તે શૂસ્વીર, ધનવાન અને મોટો વિદ્વાન હતો. બ્યાકરણ કાવ્ય કૌશલ, સાહિત્ય-અલકાર, અપૂ નાટક હાસ્ય વગેરે શાસ્ત્રોનો અગ્રેડ વિદ્વાન હતો. દિગ્વિજયી પદ્ધતિ હતો. તે દાનવીર પણ હતો. તેણે કુકળમાં ઘેર ઘેર જઈ સૌને એકેક સોનામહેર તથા હાડુનું દાન કરી, લાખો માણસોને બચાવ્યા હતા. જે માગ્યું જે ચીજ-વસ્તુ માગે તને પૂજરાજ ખુશી થઈને આપતો' તેણે મચ્છીવાર સુસાદાન કબુ' હતું બાદશાહે તેને "નરેન્દ્ર"નો ખિતાબ આપ્યો હતો. તેથી તે નરેન્દ્ર તરીકે વધુ પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. તેણે "આરસવત ચંદ્રિકા" ન્યાકરણ પર પૂજરાજી ટીકા" બતાવી અને મધુમજરા" નામે નાટક-શ્રેય બતાવ્યો.

રોઠ સૂરા-ત્રીરા-તે બાદશાહ ગ્યામુદ્દીનના માનીતા ધનવાન પોરવા- ભાઈઓ દાની અને ચશમ્બી હતા. ઉમરેઠના વતની હતા તે આં મુધાનદરુરિ વગેરે ઘટુવિધ સધને લઈ ઉમરેઠાટ (આજ) ત્યાં આ સધમાં હાથી ઘોડા, રથ, વાજા સરસામાન વગેરે બાદશાહી કાઢ હતા. તેમણે આં મુધાનદના હાથે ઉમરેઠમાં આં સોમદેવના ઉપાં મુબરકનને આચાર્યપદ" અપાંબુ અને

“બાદશાહી ફરમાન” મેળવી છ’રી પાળતા યાત્રાસઘો કાઢયા, મોટા મહોત્સવો કર્યા (—ગુરુ ગુણરત્નાકર કાવ્ય)

ધનકુબેર સઘપતિ વેદ્યાક—તે મોટો ધનવાન હતો તેણે આ૦ સુમતિસૂરિના ઉપદેશથી માડવગઢ, રતલામ, ઈંડર, જીરાવલા, આબુ, રાણકપુર, શત્રુજય તીર્થ, વગેરેનો છ’રી પાળતો યાત્રા—સઘ કાઢ્યો આ સઘમા સાથે “બાવન નાના નાના સઘપતિઓ હતા” શેઠે ૬૦૦૦ ટક આપી, ઇન્દ્રમાળા ખડેરી હતી રાણકપુરમા નાની નાની દેરીઓ બનાવી, પ્રતિષ્ઠા કરાવી, પાછા વળતા “ઈંડરમા ગુરુઓની સોનામહોરથી પૂજા કરી” ૩૦૦ મુનિઓને વસ્ત્રદાન કર્યું મુનિ સોમ (સાગર) ગણિને પન્થાસપદ અપાવ્યું સઘ પાવાગઢની યાત્રા કરી માડવગઢ આવ્યો. (ગુરુગુણ રત્નાકર કાવ્ય પૃ૦ ૩૫, ૩૬ પ્રક૦ ૫૩ પૃ૦ ૫૫૭)

સ૦ ખીમજી સ૦ સહસા—તેઓ પાટણના ધનકુબેર શેઠ છાડા પૌરવાડના વશજ સ૦ રાજડની પત્ની ગોમતીના પુત્રો હતા.

પાટણના ધનકુબેર શેઠ છિદ્રક (છાડા) વીશા શ્રીમાળીના વશમા અનુક્રમે (૧) શેઠ છાડા (૨) કાબો (ભાર્યા—કુદ્દ) (૩) રાજડ (ભાર્યા—ગોમતી) (૪) સ૦ ખીમજી (ભાર્યા—ધનાઈ) (૫) સ૦ દેતો (ભાર્યા—કનકાઈ) અને (૬) સોનપાલ થયા

તેમાના (૪) સ૦ ખીમજીને સહસા નામે નાનો ભાઈ હતો. જેને વાડુ નામે પત્ની હતી તથા પુત્રો (૫) સ૦ સમધર (ભા૦ વાધૂ) અને હેમરાજ હતા (—પ્રક૦ ૪૧ પૃ૦ ૬૮૧)

(૫) સ૦ દેતાને નોતા નામે નાનો ભાઈ હતો જેને લાલી નામે પત્ની હતી

(૬) સ૦ સોનપાલને પૂનપાલ, અમીપાલ, અને ઈશ્વર નામે ભાઈઓ તથા પૂરી, જસુ, બાસુ અને મહાદાઈ નામે બહેનો હતી પૂરીએ દીલા લીધી તેનું નામ સાધ્વી સાધુલગ્નિધ પાડવામા આવ્યું

(૬) સ૦ ઈશ્વરને જીવીણી નામે પત્ની, મહાદાઈ નામે બહેન અને ધરણ નામે પુત્ર હતા.

આ સૌ તપાગચ્છના સં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ અને આં સોમદેવ સૂરિના થાવકો હતા.

સં ખીમજીની પૌત્રી અને સં દેતાની પુત્રી પુરીએ દીક્ષા લીધી. તેનું નામ સાધ્વી સાધુલ્લઘ્નિષ પાડવામાં આવ્યું.

સં ખીમજી અને સં સહસાએ પુરીને આં જયચંદ્ર સૂરિ પાસે “જણિનીપદ” અપાવ્યું. સદ્ પૂજારી આ ભાઈઓએ સં ૧૫૨૭ ના પોષ વદિ ૫ ના રોજ પાવાગઢ ઉપર જિનપ્રતિષ્ઠા કરાવી, સં ૧૫૩૩ માં શત્રુજય તેમજ ત્રિસ્તાર વીર્યના છ’રી પાળતા માત્રાસૂરો કાઢ્યા, સાધર્મિક ભક્તિ કરી, રૂપનાલું ગોઠવી સૂચકત્વ મેદકોથી લઢાણી કરી પ્રતિષ્ઠા, ગચ્છપરિધાપનિકા, ગુરુપદ સ્થાપના પ્રવેશોત્સવ, વીર્યોદ્ધાર દાનશાળા વગેરે પરંપરા કરના કાર્યો કર્યા. સં ૧૫૩૮ માં જૈન સિદ્ધાન્ત લખાવ્યો.

(—જૈન સત્ય પ્રકાશ કં ૧૩૦ ૧૩૧) (—પ્રકં ૪૧ પૃં ૬૮૨)

(૨) સં સહસા—તે રાણકપુરનો સં રત્ન પોરવાડના પૌત્ર હતો.

(—પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૭૪)

તપગચ્છ કમલ કલશ શાખા પદ્મવદી

આં સોમદેવસૂરિની પરપરાથી ‘કમલ કલશ મત્ત,’ અને નિમમમત્ત” નીકળ્યા. તે આ પ્રમાણે છે—

૫૨. આં રત્નશેખરસૂરિ—(સં ૧૫૧૭) (૫૨) આં ઉદયનદિસૂરિ

૫૩. આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ—સં ૧૫ ૮ માં આં રત્નશેખર સૂરિના હાથે આવ્યાય થયા. તેમણે આં સુમતિસાધુ વગેરે ૧૧ આવ્યાર્યો બનાવ્યા (સ્વં સં ૧૫૪૭) (પ્રકં ૫૩ પૃં ૫૪૦)

૫૪. આં સોમદેવસૂરિ—તેઓ આં સોમગુરુસૂરિના શિષ્ય હતા. તે સુમથ કવિ સંજોટ બ્યાખ્યાતા, અને મોટા વારી હતા. (૧) મેવા નો રાણો કુસોજી તેમની કાવ્યકલાથી (૨) જુનાગઢનો રા’ મહાદિક્ષક તેમની સુમથ્યા પૂરવાની શીખતાથી, અને (૩) ચાપા નેરનો રાજા જયમિહ ચૌહાણ તેમના ઉપદેશ સામર્થ્યથી તેમને

બહુમાનતા હતા તેમનું બીજું નામ આ૦ સુરમુદરસૂરિ પણ મળે છે તેમણે બલાતમા શાસ્ત્રાર્થ કરી રાત્રિભોજનના દ્વપણ પાઠો બતાવી, રાત્રિભોજન ત્યાગની સ્થાપના કરી હતી

(૫૨-મા) ભ૦ રત્નશેખરસૂરિવવરે સ૦ ૧૪૯૬ ક્રા૦ ૧૦ ૩ને રોજ “ રાણકપુર તીર્થ”મા શેઠ ધરણશાહના ત્રૈલોક્ય દીપક જિન-પ્રાસાદના પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમા” ભ૦ સોમમુદરસૂરિ અને ભ૦ મુનિ-મુદરસૂરિની અધ્યક્ષતામા, “ ઉ૦ સોમદેવ”ને આચાર્ય, મહો૦ ચારિત્ર રત્નગણિવરના શિષ્ય “ ૫૦ હેમહસગણિ”ને ઉપાધ્યાય અને બાલમુનિ “ લક્ષ્મીસાગરગણિ”ને પંચાસ બનાવ્યા

(ઇતિ૦ પ્રક૦ ૫૦, પૃ૦ ૪૮૦)

આ૦ સોમદેવસૂરિ મહો૦ હેમહસગણિના વિદ્યાગુરુ હતા

આ૦ સોમદેવસૂરિએ ઘણા ગ્રંથો બનાવ્યા છે

ગ્રંથો

તે ગણિપદમા હતા ત્યારે તેમણે આ૦ જિનપ્રભસૂરિના સિદ્ધાન્ત-સ્તવની અવચૂરિ બતાવી હતી, તેમજ આચાર્ય થયા બાદ, તેમણે શબ્દાનુશાસનમા વિશેષ નિપુણતા હોવાથી, સ૦ ૧૪૯૭મા ભ૦ સોમમુદરસૂરિવરના “ યુષ્મદસ્મદ્દષ્ટાદશસ્તવ”ની અવચૂરિ સ૦ ૧૫૦૪ મા ગદ્ય-પદ્ય કથા મહોદધિ (૧૫૭ કથાઓનો સંગ્રહ)” અને “ ચતુર્વિંશતિ જિનસ્તોત્ર ” બનાવ્યા

શિષ્ય પરિવાર

આ૦ સોમદેવસૂરિને ૫૦ નદીરત્નગણિ, આ૦ સુધાનદનસૂરિ, ૫૦ સિદ્ધાન્તસાગરગણિ, ૫૦ સચમરુચિગણિ વગેરે શિષ્યો અને આ૦ રત્નમડનસૂરિ વગેરે પ્રશિષ્યો હતા

(૫૪) આ૦ સોમદેવસૂરિ શિષ્ય (૫૫) ૫૦ સિદ્ધાન્તસમુદ્રગણિના શિષ્ય (૫૬) ૫૦ કમલરત્નગણિ-તેમણે સ૦ ૧૫૦૧ પોષ વદિ ૧ રવિવારે “ ત્રિભુવન દીપક પ્રબંધ ” લખ્યો

(શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભા૦ ૨, પ્ર૦ ન૦ ૧૪૩)

૫૬મા આં સોમવ્યના શિષ્ય ૫૦ સત્યશેખરગણિ (૫૦ સત્યહ સગં)એ સં ૧૫૭૨ કાં સું ૧૫, સોમવારે આં સોમદેવસૂરિના રાજ્યમા ઉપાં વિશ્વાલક્ષીતિને માટે 'મતિકમલુ' લખ્યું (૫૫) ૫૦ સ્થમરુચિગણિ (૫૬) ૫૦ કુલોદયગણિ માગરોલના જૈનસંઘના ધર્મજારના નાશવદ્રટિપ્પણની પુષ્પિકા છે કે—

"શ્રી સોમસુદરસૂરિ શિષ્ય-સોમદેવસૂરિ-શિષ્ય-સ્થમરુચિગણિ શિષ્ય કુલોદયગણિએ સં ૧૪૭૬ ખીબા જેઠ સુદ ૧૦ મંગલવારે 'નારચક્ર ટિપ્પણ' લખ્યું

મહાધાર ગચ્છના છઠ્ઠા આં નરચક્રસૂરિવરે 'નારચક્ર' નામે જ્યોતિષનો મુદ્દત્તંબધ અને તેમના પદ્મધર આં સાગરચક્રસૂરિએ તેનું ટિપ્પણ બનાવ્યાં છે આ ટિપ્પણની વિવિધ પ્રતોમા થલુ પાકાન્તરે મળે છે (જૈન ઇતિ પ્રકં ૩૮ પૃં ૩૩૪, દિનશુદ્ધિ વિશ્વપ્રભા પ્રસ્તાવના પૃં ૬)

ગચ્છમેળ

આં સોમદેવ આચાર્ય પદમા જાં લક્ષ્મીસાગરથી મોટા હતા પણ આં લક્ષ્મીસાગર જાં રત્નશેખર પછી ૫૩મા ગચ્છનાયક બન્યા. આથી તે અતુર્વિધ સંઘના નાયક બન્યા.

આ વસ્તુ જ્ઞાત્ય આં સોમદેવને ખટકવી હશે, પણ તેમણે પોતાની ૫૩ પરાને સ્થિર કરવા માટે પોતાના શિષ્ય ઉં શુભરત્નને સં ૧૫૧૭મા જ તરત આચાર્યપદવી આપી આં મુધાનકના નામે પોતાની પાઠે સ્થાપ્યા. ઉપાં રત્નમંદન ગણિવર ઉં શુભરત્નથી મોટા હતા. તે ઉપાધ્યાય જ રહ્યા ઉક્ત પદવી આપવાથી આં સોમદેવ અને ઉપાં રત્નમંદન વચ્ચે ઝગડો પડ્યા.

જાં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ માગવામા ત્રણ વર્ષ વિલરીને શુભરાવમા આવ્યા ત્યારે આ ઝગડો ભયદર રૂપ લે, જોમ લાગ્યું પણ જાં લક્ષ્મીસાગર શાંત હતા, મધુરભાષી હતા તપશ્વી હતા. સઘ ઉપર તેમનો ભારે પ્રભાવ હતો. તેમણે ખજાત આવી આ ઝગડો શમાવ્યો અને દેવગિરિના ચેઠ મહાદેવે જગવેલા ઉત્સવમા જોવી વ્યવસ્થા કરી

કે, ‘ આ. સોમદેવની પાટે આ. સુધાનદને કાયમ રાખ્યા અને તેજ આ. સુધાનદનના હાથે ઉ. રત્નમ્ અને આચાર્યપદવી અપાવી પ. હેમહસને “ મહોપાધ્યાય ” બનાવ્યા અને ગચ્છમેળ કરાવ્યો.

આ સોમદેવની પાટે (૧) આ. સુધાનદન (૨) આ. સોમજય થયા

અમદાવાદના બાદશાહ મહમ્મદ બેગડા (સ. ૧૫૧૬ થી ૧૫૭૦) ના મત્રી ગદરાજ ગૂર્જર શ્રીમાલીએ સોજિત્રામાં દેરાસર કરાવી આ. સોમદેવના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી સ. ૧૫૨૫ માં આ. લક્ષ્મી-સાગરસૂરિના હાથે આખૂ ઉપર પિત્તલકર જિનપ્રાસાદમાં ૧૨૦ મણની ભ. ઋષભદેવની પ્રતિષ્ઠા કરાવી તેમજ સ. ૧૫૨૬ માં અમદાવાદમાં બને આચાર્યોના ઉપદેશથી જ્ઞાનભંડાર સ્થાપિત કર્યો

(-પ્રક. ૪૪, પૃ. ૨૧૧, પ્રક. ૫૩ પૃ. XX)

“ વીરવશાવલી ” માં ઉલ્લેખ છે કે, તપાગચ્છના (૫૪મા) આ. સોમદેવસૂરિ, ખરતરગચ્છના (૫૪મા) અ. જિનહસસૂરિ (પ્ર. ૪૦, પૃ. ૪૭૬) અને અચલગચ્છના (૫૩મા) આ. જયકેશરિસૂરિ (પ્ર. ૪૦, પૃ. ૫૩૧) એ ત્રણ આચાર્યોએ કચ્છના માડવી બદરમાં એકઠા થઈ સૌરાષ્ટ્રમાં ફેલાતા, ” લોકાગચ્છને રોકવા માટે સ. ૧૫૩૬ માં પોત પોતાના ગચ્છમાં આજ્ઞાધર્મ સ્થાપિત કર્યો “ ક્ષેત્રાદેશ વગેરેની મર્યાદા ’ બાધી આપી (વિ. વિ. પદ્મા સ. ૫૦ પૃ. ૨૧૮)

નોંધ : અમને એમ લાગે છે કે, એ સમયથી ત્રણે ગચ્છના આચાર્યોએ પ્રતિક્રમણનો વિધિ લગભગ એકસરખો ગોઠવ્યો એટલે બધા ગચ્છના જૈનો એક સાથે બેસી પ્રતિક્રમણ કરે અને એકતાને ફળવી શકે

મણિભદ્રવીર-સ. ૧૫૪૭ માં ધાણુધાર (પાલનપુર વિભાગ) માં મણિભદ્ર ચક્ષ પ્રગટ થયો આચાર્યશ્રીએ “ ભૂતિ ” ગામમાં કે ખર-લૂટમાં ૫૦ (૫) જિનપ્રાસાદોની પ્રતિષ્ઠા કરી, આ. સોમદેવસૂરિ વાગડના વઢિયારનગર () માં સ્વર્ગે ગયા ,

(વિવિધ ગચ્છીય પદ્માવલી સંગ્રહ પૃ. ૨૧૮)

૫૫ આ. સુધાનદનસૂરિ

તે આ. સોમદેવસૂરિના દીક્ષાશિષ્ય હતા, પ્રીતિપાત્ર હતા.

તેમનું નામ હતું સુનિ ગુહરત્ન આં સોમદેવસૂરિએ તેમને સં
 .. સોલુત્રાર્થે જગદાવાદના જાં મહમ્મદ બેગાના મત્રી
 મહરાજ શ્રીમાલીએ કરેલા જિનપ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમા ઉપાધ્યાયપદ,
 અને સં ૧૫૧૮મા હિમરેઠમા શેઠ શુરા-વીરા પોરવાડે કરેલા
 મહોત્સવમા આચાર્ય પદ આપી આ. સુધાનંદનસૂરિ નામ રાખી પોતાની
 પાટે સ્થાપિત કર્યા તેમના શિષ્યે સં ૧૫૨૬મા 'જકપ મજરી'
 તથા 'ઈડર ચૈત્યપરીપાત્રી' બનાવ્યા.

૫૬ આં સુમતિસુંદરસૂરિ-તેમનું દુક નામ આં સુમતિ
 સાધુ પણ મળે છે તેમનો જન્મ સં ૧૪૬૪મા આજૂ પાસે આવેલા
 વેલામરી ગામમા વીશા પોરવાડ નારણ ગોત્રીય શાં દીઠની પત્ની
 રૂઢીદેવીની કુળે થયેલ તે નૈમિક પ્રજાચારી, મોગ ઉપદેશક અને રાજપ્રિય
 હતા તેમનું બીજું નામ ૫૦ સાધુસુંદરગણિ હતું તેમણે સં ૧૫૧૧મા
 આં સોમદેવના પ્રશિષ્ય ૫૦ રત્નસાગરગણિ પાસે હીક્ષા લીધી,
 (પ્રકં ૫૦, પૃં ૪૬૪) તેમને આજૂના શાં સાઠાએ ઉપાધ્યાય
 પદ, અને સં ૧૫૧૮મા સું કાના સં કુતાએ આચાર્યપદ
 અપાંતું તેમના ઉપદેશથી સં રત્નાશાહ પોરવાડના પુત્ર સં
 સાલિંગના પુત્ર સં સહસાએ લાખા રાણાની રબ લઈ આજૂ ઉપર
 અચલગદમા મોગે શામુખ જિનપ્રસાદ કરાવી, તેમા ૧૨૦ મણ
 પિત્તલના બે બે કાઉસગિયા સાથે જિનબિબ લરાબા અને સં
 ૧૫૬૬મા તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (—પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૭૪)

તેમણે મત્રી ગદાની વિનતિથી ૫૬મા આં સોમજીવની પાટે
 ઉપાં જિનસોમને ૫૭મા આચાર્ય બનાવ્યા.

(—પ્રકં ૫૪ પૃં ૫૬૬)

૫૭ આં કમલકલશસૂરિ-તેઓ આં સુમતિસુંદરસૂરિના શિષ્ય
 હતા સહસ્રાવધાની હતા તેમને સિરોહીનો રાજા લાખો બહુ માનતો
 હતો તેમના નામથી સં ૧૫૫૫મા 'કમલકલશગચ્છ' નીકળ્યો.

એ સમયમા વરસાદ ન થવાથી લોકોએ રાજસભાના આચાર્ય
 મહારાજ પાસે વરસાદનો પોકાર કર્યો. રાવલાખાની વિનતિથી આચાર્ય

મહારાજે ઘડો ફેડયો અને વરસાદ થયો, (પટ્ટા. સમુ ભા ૨, ૧૫૧)
ત્યારથી તે પ્રદેશમા જ્યારે વરસાદ ન થાય ત્યારે, લોકો જૈન સાધુઓ
પાસે આવીને વરસાદ માટે વિનંતિ કરે છે

આ. કમલકળશસૂરિની ત્રણ શિષ્ય પર પરાઓ આ રીતે મળે છે
પહેલી પરંપરા

૫૮. આ. જયકલ્યાણસૂરિ-તેઓ માદડીમા સ. લખરાજે
કરેલા ઉત્સવમા ગચ્છનાયકે બન્યા તેમણે સ. ૧૫૬૬ના દ્વાગણ
સુદિ ૧૦ ના રોજ અચલગઢ ઉપર પોરવાડ સહસાએ કરાવેલ યૌમુખ
જિનપ્રાસાદની તથા મૂળનાયકની પ્રતિષ્ઠા કરી

(-પ્રક. ૩૭, પૃ. ૨૯૦, પ્રક. ૪૫, પૃ. ૩૭૪)

૫૯ આ. ચારિત્રસુદરસૂરિ-તેમનું બીજું નામ “આ.
ચરણસુદરસૂરિ” પણ મળે છે તેઓ પણ સ. ૧૫૬૬ની અચલગઢની
યૌમુખ જિનની પ્રતિષ્ઠામા હાજર હતા

બીજી પરંપરા

૫૬ આ. કમલકલશસૂરિ, ૫૭ ૫૦ ભુવનસોમગણિવર, ૫૮
૫૦ આનંદભુવનગણિ-તે સ. ૧૫૫૧મા ડીસા નગરમા હતા

(-શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભાગ ૨, પ્ર. ૧૦ ૨૦૭)

ત્રીજી પરંપરા

૫૬ આ. કમલકળશસૂરિ, ૫૭ મતિલાવણ્ય, ૫૮ કનક
કળશ, ૫૯ નર્મદાચાર્ય-તેમણે સ. ૧૬૬૫મા ‘કોકશાસ્ત્ર ચક્રપાદ’
બનાવી

(-તપાગચ્છ કમલકલશ શાખા ગુર્વાવલી કડી. ૩૫, તથા
આખું અચલગઢના શિલા લેખો, પટ્ટાવલી સમુ.
ભાગ ૨, પૃ. ૧૪૯, પુરવણી પૃ. ૨૪૩)

તપગચ્છ કુતુબપરા શાખા—નિઝમમત

૫૩ બાં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ

૫૪ આં સોમદેવસૂરિ—અમે તેમનો પરિચય પહેલાં કરવો
કળગચ્છ (પ્રકં ૫૩ પૃં ૫૬૦)માં આપ્યો છે. પટ્ટાવલીકારે તેમને
કોઈ અંશે આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના શુદ્ધભાઈ જતાવે છે. તે તેમનો
પટ્ટાક ૫૩મો થાય પરંતુ આં સોમદેવસૂરિ પોતે જ સં
૧૫૨૨ના લેખમાં પોતાને બાં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના શિષ્ય જતાવે
છે

(—શૂળો ભુદ્ધિસાગરસૂરિનો પ્રતિમા
લેખસત્રહ ભાગ ૧ લેં નં ૧૬)

આથી અમે ઇતિહાસમાં તેમનો વ્યવસ્થિત પદ્ધતિ પટ્ટાક આપ્યો
છે તેમનું બીજું નામ આં સુરમ્બદસૂરિ પણ મળે છે (પૃં ૫૬૧)

૫૫. આં રત્નમંડનસૂરિ—

કામ્યૈકશક્તિજિતનરવરમેગિગ્ગાન્ ગુર્ણેર્ધુક્ષાન્ ।

શ્રી રત્નમંડનગુરુ નેતા માનમત સાન્નિધ્યમ્ ॥૧॥

(—સ ૧૫૫૫ની ઉપરે કલ્પવૃક્ષી પ્રસ્તિત)

ગચ્છમેળ

આં સોમદેવસૂરિએ પ્રથમ પહેલાં ઉપાં રત્નમંડનને બદલે
બીજા ઉપાં ગુણરત્નગિરિને સુધાનંદન આપ્યો જનાવી પોતાની
પાડે આપિત કર્યા. આથી આં સોમદેવ અને ઉપાં રત્નમંડન
બન્ને મનસેદ પડ્યો, મોટે ગચ્છમેદ થાય તેવી સ્થિતિ બની.

આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ માગવાથી એકદમ શુભચત્રમાં આપ્યા
અને તે પરિસ્થિતિને કાળમાં લીધી. એ શુદ્ધવર આ બનેનો
કહેરા મગાડી રસ્તો કાઢ્યો. કે આં સોમદેવસૂરિ આં સુધાનંદનની
પાડે આં રત્નમંડનને આપ્યો જનાવે? અને ઉં હેમદત્તને મહે
પાધ્યાય જનાવે

(—પ્રકં ૫૩, પૃં ૫૬૧)

આં રત્નમંડનસૂરિ તેમની જૂદી પરપરા પણ આ પ્રકારે
ચાલી હતી

૫૬ આં આગમ મંડન, ૫૭ ૫૮ હર્ષકલ્પોલગણિ
૫૮. ૫૯ લક્ષ્મીકલ્પોલગણિ તેમણે સં ૧૫૬૬મા “આયરગસુત-
અવચૂરિ” (તત્ત્વાગમા) રચી, તથા આં સોમવિમલના રાજ્યમા
“નાયાધર્મમકહાઓ-લઘુવૃત્તિ” (મુખ્યાવખોધિની) બનાવી

આં રત્નમંડનસૂરિ ૫૦મા ભૃગુ સોમસુદરસૂરિના હસ્તદીક્ષિત
શિષ્ય, અને ૫૪મા આં સોમદેવસૂરિના દીક્ષા શિષ્ય—૫૯ નંદિરત્ન-
ગણિવરના મુખ્ય દીક્ષા શિષ્ય હતા. (પ્રકં ૫૦, પૃં ૪૬૪) તથા આં
સોમદેવસૂરિના વિદ્યાશિષ્ય, ઉપાધ્યાય, તેમજ મુખ્ય પદ્ધતિ હતા
(-પ્રકં ૫૩, પૃં ૫૬૩)

તે સાતનયોના તલસ્પર્શી વિદ્વાન હતા તે પોતાના અથોમા
ગચ્છનાયકોના પરિચય આપતા જણાવે છે કે, (૫૦) આં
સોમસુદરસૂરિ, (૫૧) આં મુનિસુદરસૂરિ, અને (૫૨) આં રત્ન-
શેખરસૂરિ એ બધા મારા પૂજ્ય ગુરુદેવો છે તથા (૫૪) આં
સોમદેવસૂરિ તે મારા દીક્ષાદાયક (દાદાગુરુ) છે તેમજ આચાર્ય
પદ્ધતા છે ૫૯ નંદિરત્નગણિવરના પરિચય માટે જૂઓ
(-પ્રકં ૫૦ પૃં ૪૬૩ ૬૪)

અથો

આં રત્નમંડનગણિએ આ પ્રકારે અથો બનાવ્યા હતા

સં ૧૫૧૭મા “સુકૃતસાગર તરંગ-૮,” “સસ્કૃતજલ્પ-
કલ્પલતા સ્તબક ૩,” “મવાદમુદર” અને તેનું ટિપ્પન, નારીનિરાસ,
નેમિક્ષાગ, અને સં ૧૪૯૯મા રગરત્નાકરનેમિક્ષાગ, વગેરે

૫૬ આં સોમજયસૂરિ—તેમનું બીજું નામ આં સોમ-
જશ પણ મળે છે તેમને ભૃગુ લક્ષ્મીસાગરસૂરિએ લાડોલ
ગામમા દેવગિરિના સઘવી નાગરાજ વનરાજે કરેલા ઉત્સવમા
આચાર્યપદ આપ્યું હતું તે મોટા તાર્કિક હતા ગુજરાતના બાદશાહ
મહમ્મદ બેગડાના મંત્રી ગદરાજ શ્રીમાલીએ ૧૦૮ મણની ભૃગુ
ઋષભદેવની જિનપ્રતિમા ભરાવી, આપૂતા ભીમવિહારમા આ આચાર્ય
પાસે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી ભૃગુ લક્ષ્મીસાગરસૂરિ આં સોમજય-

સૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૫૩૮મા અમદાવાદમા ચોઠ દેવા શ્રીમાલીએ
મોટે ઐથલ ઠાર બનાવ્યો હતો, તેમજ વિવિધ સ્થાનના જેનોએ
બધા ધર્મકાર્યો કર્યા હતા. (—પ્રકં ૫૩, પૃં ૫૪૨)

આં સોમજયસૂરિએ સં ૧૫૪૮ના માહ વદિ ૩ ને
મગળવારે માળવાના કુંદનપુર (અમકાઝમકા) નગરમા અમીઝરા
પાર્શ્વનાથ ની જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી

તોથ આજે ખેડા, કૃવા, જરાદ, સાવુદ, સત્રુજ્યવીથ ત્રિનારતીથ
વાસી ગ્રંથાર વગેરે બધાં સ્થાનોમાં અમીઝરા પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે

આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી સિરોહીમા ચોઠ ઉજળા ઠાળા વગેરે
૮૪ ઇપવીઓએ જાણાયર્મત સ્વીકાર્યું હતું ત્યારે મત્રી ઉજળે
સૌને તાબુદની પ્રભાવના કરી હતી.

(—પ્રકં ૫૧ પૃં ૫૧૬, પ્રકં ૫૩ પૃં ૫૫૩)

આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી અમદાવાદના સઘવી કર્મણુ પોરવાડે
પોતાની પૌત્રી કપૂરીને સાથે લઈ શત્રુજ્ય મહાવીર્મનો છરી
પાગતો યાત્રાસથ કાઢ્યો હતો. તેમા સાથે ૧૦ જિનાલયો હતા,
જેવો એ મોટો યાત્રાસથ હતો.

આચાર્યશ્રીએ અમદાવાદના જઘવી કર્મણુ પોરવાડ, સ્ ૦ ગુણુરાજ
દોશી મહીરાજ, દોશી હેમજી વગેરેના આગ્રહથી આં જિનમુંદરના
શિષ્યો ૫૦ મહીચમુદ્ર ૫૦ મહીકલચ ગણિ ૫૦ લગ્નિસમુદ્રમણિ,
૫૦ અમરનંદિગણિ અને ૫૦ જિનમાણિકયગણિને ‘ ઉપાધ્યાયપદ
આપ્યું (—પ્રકં ૫૦ પૃં ૪૫૬)

આં સોમજયનો શિષ્યપગિવાર આ રીતે મળે છે

(૧) આં જિનસોમ (જુઓ આચાર્ય નં ૫૭ પૃં ૫૬૬)

(૨) ૫૮ સત્યહસગણિ (૫૦ સત્યયેજર જ) તેમના શિષ્ય

૫૮ ધર્મમગસગણિ સં ૧૫૩૩ના પોષ સુદિ ૬ ના રોજ
‘ જમૂલી ગામ ’મા હતા.

(૩) આં ઇદ્રહમસૂરિ (જુઓ આં નં ૫૬)

(૪) (૫૬) આં સોમજયસૂરિ (૫૭) આં સમયરત્નસૂરિ,

(૫૮) ૫૦ લાવણ્યસમયગણિ (વધુ પરિચય માટે જૂઓ પ્રકૃ. ૫૨ પૃ. ૫૨૬ થી ૫૨૯)

(૫) (૫૭) ૫૦ ગુણવિજયગણિ-તેઓ ૫૬ મા આ. સોમજયના શિષ્ય હતા. તેમણે સ. ૧૫૮૦ લગભગમા 'રઘુવંશ ટીકા, બે ડ્રમશસ્તિકાવ્ય, દમયન્તી કાવ્ય, વૈરાગ્યશતક તથા તેની ટીકા અને સિદ્ધસેન દિવાકરની દ્વાત્રિશદ્દ્વાત્રિશિકા' ઉપર વૃત્તિ વગેરે ગ્રંથો રચ્યા, તેમનું બીજું નામ ઉ. ગુણસોમગણિ પણ મળે છે

મહો. સોમચારિત્ર ગણિવર-તેમનું બીજું નામ ઉ. ચારિત્ર-સોમગણિ પણ મળે છે

તે (૫૧મા) આ. જિનસુદગ્સૂરિની પરપરાના (૫૩) મહોપાધ્યાય ચારિત્રરત્નગણિવર અપર નામ ઉ. ચારિત્રહ સગણિવરના શિષ્ય હતા

(-પ્રકૃ. ૫૦, પૃ. ૪૬૩)

(૫૩) ભા. લક્ષ્મીસાગરસૂરિ શિષ્ય (૫૪) મહો. ચદ્રરત્નગણિ શિષ્ય (૫૫) સ. ૧૪૬૬મા ૫૦ અભયસુદરગણિ મિશ્ર, બીજું નામ મહો. અભયભૂષણગણિ, ત્રીજું નામ મહો. ઉભયભૂષણગણિવરના પ્રીતિપાત્ર વિદ્યાશિષ્ય હતા (-પ્રકૃ. ૪૯, પૃ. ૪૩૮, પ્રકૃ. ૫૩, પૃ. ૫૪૭)

અને (૫૬)મા આ. સોમજયસૂરિના ઉપાધ્યાય હતા આ અરસામા વિ. સ. ૧૫૩૯, ૪૦મા ગુજરાત તથા માળવામા ભયકર દુકાળ પડ્યો સ. ૧૫૪૧મા સુકાળ થયો અને ૫૦ સોમચારિત્ર ગણિવરે "ગુરુગુણ રત્નાકર કાવ્ય સર્ગ-૪" બનાવ્યું

(-પ્રકૃ. ૫૦, પૃ. ૪૬૩, પ્રકૃ. ૫૩, પૃ. ૫૫૨)

૫૭ આ. જિનસોમસૂરિ-તેઓ આ. સોમજયસૂરિના સુખ્ય શિષ્ય હતા તેમને આ. લક્ષ્મીસાગરસૂરિએ સ. મા

પાટણમા ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું તેઓ મોટા વાચનાચાર્ય હતા તેમને આ. લક્ષ્મીસાગરસૂરિ, આ. સોમદેવસૂરિ, તથા આ. સુધાનંદનસૂરિએ સ. ૧૫૧૫XX મા ગદરાજ શ્રીમાલીએ આબૂ ઉપર ભરાવેલ રીરી (પિત્તલ)ની જિનપ્રતિમાવાળા પિત્તલહર જિનપ્રાસાદના પ્રતિષ્ઠા ઉત્સવમા આચાર્યપદ આપ્યું (પ્રકૃ. ૫૩, પૃ. ૫૫૪)

અર્થો-આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના શિષ્ય ૫૦ જિનમહનમણિયો
સં ૧૫૨૭ના કાં ૫૦ ૬ ના રોજ " ચતુર્વિંશતિજિનસ્તુતિ " શ્લોકો
૨૮ બનાવી.

મહોં જિનમહનમણિ-શ્લોકો (-પ્રકં ૫૦ પૃં ૪૬૩)

આં જિનસોમસૂરિયો સ્તબનક પાર્શ્વનાથસ્તોત્ર શ્લોકો ૧૧
"સુપભ-મહાવીર દ્વિસધાનસ્તોત્ર" શ્લોકો ૬, " તારણ લીધેમહન ભં
અધિતનાથસ્તોત્ર શ્લોકો ૬, " ભં મહાવીર સ્વામિસ્તોત્ર " વગેરે રચ્યા.

સુચના ક્રમપરા શાખાની પદાવલીમાં ૫૬મા આં સુમતિ
સાધુસૂરિની પાઠે (૫૭) આં ઈંદ્રનદિસૂરિ અને તેમની પાઠે (૫૮)
આં ભાવ્યનદિયા. એમ ગોઠવ્યું છે પરંતુ આં ઈંદ્રનદિસૂરિએ સ્વતંત્ર
નિગમત રચાવ્યો. તેથી તેમણે નિગમતની પદાવલીમાં (૫૬) આં
મૌલ્યાવ્યનદિ એવા પદ્યક ગોઠવ્યો છે.

જો કે આમાં પદ્યકની ગરબડ રોખાય છે પરંતુ આ ઉપરથી
સ્પષ્ટ તારવી શકાય છે કે, " આં જિનસોમસૂરિ તો તપાગમ્મના
જ હતા પણ તે " કુતુબપુરીયશાખા "ના કે ' નિગમમત ના નહોતા '
પછી આં ઈંદ્રનદિસૂરિ—

તપાગમ્મીય ભટ્ટાં ભં લક્ષ્મીસાગરસૂરિયો નવા ૧૧
આચાર્યો બનાવ્યા હતા, તેમાં ૧૧મા આં ઈંદ્રનદિસૂરિતું નામ
પણ મળે છે એટલે સ્પષ્ટ છે કે ભં લક્ષ્મીસાગરસૂરિએ સં ૧૫૨૮
માં અમદાવાદના અકમીપુરના પતા જોશવાવ અને તેના સાથ
હાથિયદ જોશવાસે કરેલા ઉત્સવમાં ઉપાં ઈંદ્રનદિને આચાર્યપદ
આપ્યું.
(-પ્રકં ૫૩, પૃં ૫૪૧)

આં ઈંદ્રનદિસૂરિએ વિં ૩૦ ૧૫૫૮માં પાટલ પાસેના કલપર
(કુતરબ કે કુતુબપુ) ગામમાં ગમ્મજોદ કરી પોતાની સ્વતંત્ર આદી
સ્થાપિત કરી નવા કુતુબપુરા મત રચાવ્યો. મહોં ઈંદ્રદ સમણિ જ
લખે છે કે આં ઈંદ્રનદિસૂરિ નિગમનનું વલ્લન કરવામાં નિપુણ
હતા. (-શ્લોકો ઉદયકમ્પવત્તી)

આં ઈંદ્રનદિના શિષ્ય—XXX પ્રાકૃતભાષામાં વૈરાગ્યકલક
ગાં ૩૦ બનાવ્યું.
(-જેન સત્યપ્રકાશ, ક્રમાંક ૧૫૮)

આં ઇન્દ્રનદિસૂરિએ સં ૧૫૫૮ મા કુતપુરમા પોતાના શિષ્યને આચાર્યપદ આપી. ત્યાનો ગાદીપતિ સ્થાપ્યો તેમનાથી “કુતુબપુરા ગચ્છ નીકળ્યો (—જૂઓ વીરવશાવલી પૃં ૨૧૮)

આં ગચ્છનુ ખીજુ નામ “કુતપુરાગચ્છ” પણ મળે છે

આં કમળકલશે સં ૧૫૫૫ મા ‘કમલ કલશા ગચ્છ’ સ્થાપ્યો. હતો (—પ્રકં ૫૩ પૃં ૫૬૨)

આ રીતે તપાગચ્છમા બે શાખા ગચ્છો નીકળવાથી આં હેમવિમલસૂરિની મૂળ શ્રમણુપરપરા તો તપાગચ્છ તરીકે જ ઓળખાતી હતી, પરંતુ ઉપરના બે ગચ્છો નીકળ્યા ત્યારે આં હેમવિમલસૂરિ “પાલનપુરમા” હતા આથી તેમની મૂળ પરપરા પાલનપુરાગચ્છ તરીકે પણ ઓળખાતી થઈ

ઉપર બતાવેલ કુતુબપુરાગચ્છમાથી નિગમમત નિકલ્યો

૫૭ મા આં ઇન્દ્રનદિની પદ્મપરપરા આ રીતે મળે છે—
૫૮ આં ધર્મહંસસૂરિ—અમદાવાદના મત્રી મેઘજીએ સં ૧૫૫૫ મા અમદાવાદમા તેમને આચાર્યપદ, અને તેમના શિષ્ય ૫૦ ઇન્દ્રહંસને ઉપાધ્યાયપદ અપાવ્યું

આચાર્ય ધર્મહંસસૂરિને ૧ આં ઇન્દ્રહંસ, ૨ આં સૌભાગ્યનંદિ, ૩ ૫૦ સિદ્ધાન્તનાગરગણિ વગેરે શિષ્યો હતા

૫૯ આં ઇન્દ્રહંસસૂરિ—તે આં ધર્મહંસસૂરિના મુખ્ય શિષ્ય હતા અમદાવાદના મત્રી મેઘજીએ તેમને સં ૧૫૫૫ મા ઉપાધ્યાયપદ અપાવ્યું તે મોટા વિક્ષાન હતા તેમના ઉપદેશથી વીરમગામના ખીમજી પોરવાડે સં ૧૫૪૮ મા “શાંતિનાથચરિત્ર” લખાવ્યું (—પ્રશસ્તિસંગ્રહ, લાં ૨, પ્રં ૧૦ ૧૯૬)

અથો

તેમણે ગણિપદમા સં ૧૫૫૪ મા “ભુવનલાનુચરિત્ર ગદ્ય” તેમજ સં ૧૫૫૫ મા “મન્હજિજ્ઞાણુ”ની સજ્જાય ગાં ૫ ની મોટી ટીકા ઉપદેશ કદપવદલી શાખા—૫, પદ્મવ—૩૬ બનાવી. અને મહોપાધ્યાયપદમા સં ૧૫૫૭ મા “બલિનરેદ્ર કથા” વિગેરે બનાવ્યા

સૂરિના ઉપદેશથી સ્ત્ર ૦ ૧૫૩૮મા અમદાવાદમા ચોક દેવા શ્રીમાલીએ મોટે સ્થલ ઠાર બનાવેલો, તેમજ વિવિધ સ્થાનના જીનોએ પણ ધર્મકાર્યો કર્યા હતા. (—પ્રકૃ ૫૩ પૃ ૫૪૨)

આ ૦ સોમજયસૂરિએ સ્ત્ર ૦ ૧૫૪૮ના માસ વદિ ૩ ને મગજવારે માજવાના કુદનપુર (અમકાઝમકા) નગરમા 'અમીઝરા પાશનાથ'ની જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી

નોંધ આ ૭ જે ૧ દ્વારા ધરાઈ, સાબુદ ચતુ જ્ઞાતીય ત્રિનારતીય વાસી ગ્રંથાર વગેરે પણ સ્થાનોમાં અમીઝરા પાશનાથની પ્રતિમા ૮

આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી સિંદાહીમા ચોક ઉજળા ઠાળા વગેરે ૮૪ કપડીઓએ શ્રદ્ધાચર્યમલ સ્વીકાર્યું હતું ત્યારે મત્રી ઉજળે જીને તાબુસની પ્રભાવના કરી હતી.

(—પ્રકૃ ૫૧ પૃ ૫૧૬, પ્રકૃ ૫૩, પૃ ૫૫૩)

આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી અમદાવાદના સઘવી ઠમણ પોરવાડે પોતાની પૌત્રી કર્પૂરીને સાથે લઈ ચતુ જ્ઞાતીય મહાતીર્થના છરી પાળતો યાત્રાસથ ઠાકયો હતો. તેમા સાથે ૧૦ જિનાલયો હતાં, એવો એ મોટો યાત્રાસથ હતો.

આચાર્યશ્રીએ અમદાવાદના સઘવી ઠમણ પોરવાડ, સ્ત્ર ૦ ગુણુરાજ દોશી મહીય / દોશી હેમજી વગેરેના આમદશી આ ૦ જિનમુદરના શિષ્યો ૫ મહીયમુદ્ર, ૫૦ મહીકલશ ગણિ, ૫૦ લખિસમુદ્રગણિ, ૫૦ અમરતદિગણિ અને ૫૦ જિનમાણિકમગણિને "ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું (—પ્રકૃ ૫૦ પૃ ૪૫૬)

આ ૦ સોમજયનો શિષ્યપરિવાર આ રીતે મળે છે

(૧) આ ૦ જિનસોમ (જુઓ આચાર્ય ન ૦ ૫૭ પૃ ૫૬૬)

(૨) ૫૦ સત્ત્વહ સગણિ (૫૦ સત્યોખર ગ) તેમના શિષ્ય

૫૦ ધર્મમગલગણિ સ્ત્ર ૦ ૧૫૩૩ના પોષ સુદિ ૬ ના રોજ "બજીલી ગામ મા હતા

(૩) આ ૦ હિંદહ સસૂરિ (જુઓ આ ૦ ન ૦ ૫૬)

(૪) (૫૬) આ ૦ સોમજયસૂરિ (૫૭) આ ૦ સમવરત્નસૂરિ,

(૫૮) ૫૦ લાવણ્યસમયગણિ (વધુ પરિચય માટે જૂઓ પ્રકૃ. ૫૨ પૃ. ૫૨૬ થી ૫૨૯)

(૫) (૫૭) ૫૦ ગુણુવિજયગણિ-તેઓ ૫૬ માં આ. સોમજયના શિષ્ય હતા. તેમણે સ. ૧૫૮૦ લગભગમાં 'રઘુવંશ ટીકા, ખડગશસ્ત્રિકાવ્ય, દમયન્તી કાવ્ય, વૈરાગ્યશતક તથા તેની ટીકા અને સિદ્ધસેન દ્વિવાકરની દ્વાત્રિશદ્ધત્રિશિકા' ઉપર વૃત્તિ વગેરે ગ્રંથો રચ્યા, તેમનું ખીન્નુ નામ ઉ. ગુણુસોમગણિ પણ મળે છે.

મહો. સોમચારિત્ર ગણિવર-તેમનું ખીન્નુ નામ ઉ. ચારિત્ર-સોમગણિ પણ મળે છે

તે (૫૧મા) આ. જિનસુદરસૂરિની પરપરાના (૫૩) મહોપાધ્યાય ચારિત્રરત્નગણિવર અપર નામ ઉ. ચારિત્રહસગણિવરના શિષ્ય હતા
(-પ્રકૃ. ૫૦, પૃ. ૪૬૩)

(૫૩) ભૃ. લક્ષ્મીસાગરસૂરિ શિષ્ય (૫૪) મહો. ચદ્રરત્નગણિ શિષ્ય (૫૫) સ. ૧૪૬૬માં ૫૦ અભયસુદરગણિ મિશ્ર, ખીન્નુ નામ મહો. અભયભૂષણગણિ, ત્રીન્નુ નામ મહો. ઉભયભૂષણગણિવરના પ્રીતિપાત્ર વિદ્યારિષ્ય હતા (-પ્રકૃ. ૪૯, પૃ. ૪૩૮, પ્રકૃ. ૫૩, પૃ. ૫૪૭)

અને (૫૬)માં આ. સોમજયસૂરિના ઉપાધ્યાય હતા આ અરસામાં વિ. સ. ૧૫૩૯, ૪૦માં ગુજરાત તથા માળવામાં લયકર દુકાળ પડ્યો સ. ૧૫૪૧માં સુકાળ થયો અને ૫૦ સોમચારિત્ર ગણિવરે "ગુરુગુણ રત્નાકર કાવ્ય સર્ગ-૪" બનાવ્યું

(-પ્રકૃ. ૫૦, પૃ. ૪૬૩, પ્રકૃ. ૫૩, પૃ. ૫૫૨)

૫૭ આ. જિનસોમસૂરિ-તેઓ આ. સોમજયસૂરિના સુખ્ય શિષ્ય હતા તેમને આ. લક્ષ્મીસાગરસૂરિએ સ. મા

પાટણમાં ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું તેઓ મોટા વાચનાચાર્ય હતા તેમને આ. લક્ષ્મીસાગરસૂરિ, આ. સોમદેવસૂરિ, તથા આ. સુધાનંદનસૂરિએ સ. ૧૫૧૫ X X માં ગદરાજ શ્રીમાલીએ આપ્યું ઉપર ભરાવેલ રીરી (પિત્તલ)ની જિનપ્રતિમાવાળા પિત્તલહર જિનપ્રાસાદના પ્રતિકા ઉત્સવમાં આચાર્યપદ આપ્યું (પ્રકૃ. ૫૩, પૃ. ૫૫૪)

તેમણે ઉપદેશકરૂપવસ્ત્રીમા સાધારણ જૈનશાસ્ત્રોની માન્યતાથી જુદી પડતી ઘણી નવીનવી વાતો લખી છે તેમણે ૩૬ અધિકારોમા જુદા જુદા મગસાચરણ કર્યા છે તે પૈકીના ૧ થી ૨૪માં ઋષ્યભદ્રેવ-વિગેરે ૨૪ તીર્થંકરોની, ૨૫, ૨૬ ૨૭મા ભૂત, વર્તમાન, ભાવિ, જિનચોવીશીની, ૨૮મા ૨૦ ચિહ્નમાનોની ૨૯મા આર ચાંચત તીર્થંકરોની, ૩૦મા પદ્મનાભ વગેરે તીર્થંકરોની, ૩૧મા ૭ નુ જિન પ્રાસાદોની, ૩૨મા આમાન્ય તીર્થંકરોની, ૩૩મા ૫૬૨ે ક્ષેત્રોના ત્રણે કાળના તીર્થંકરોની ૩૪મા શુનુજય, સચેતશિખર આબુ અને માળવગઢ તીર્થોની ૩૫મા દ્વાદશાંગી બનાવનાર ૪૪૧૦ ગણધરોની, અને ૩૬મા અધિકારમા ભૂત વર્તમાન ભાવિકાળની ત્રણે યોવીશીના ૭૨ તીર્થંકરોની સ્તુતિ કરી છે

નોંધ અહીં જીભતા એ છે કે ચોતીસ તીર્થંકરોના ૧૪૫૨ ઋષ્યધરે ૭ જ્ઞા પાંત્રીમા પ્રથમમા ૪૪૧ ઋષ્યધર બતાવ્યા છે તે વિચિત્ર વસ્તુ છે

તેમણે પોતાના પ્રથમા આદિ જીવનક મસૂરિનો પ્રાસંગિક પરિચય આપ્યો છે અને કોઈ કોઈ પ્રસંગે “નિગમમતની માન્યતાઓ” પણ રજૂ કરી છે

વિદ્વાનો માને છે કે મહોં ઇદ્રક મગધિયો જ કુતુબપુરા ગઢને પહાડી નિગમમતને વ્યવસ્થિત રૂપ આપ્યું. તે મતની માન્યતાઓ આ પ્રકારે છે

નિગમમતવર્ણન—

૫૦ ઇદ્રક મગધિ “મન્હલિજાણની ટીકા ઉપદેશકરૂપવસ્ત્રી મા પોતાની ગુરુપ્રશસ્તિમા જણાવે છે કે તપગમ્ધના આં સોમ મુદરસૂરિ આં મુનિમુદરસૂરિ, આં જયાનદસૂરિ અને આં રત્ન મોખરસૂરિ વગેરે ગમ્ધનાયકો હતા તથા આં ઉદયનદિસૂરિ, આં મુમુદસૂરિ આં મોમદેવ, આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ, કાબકશા વઢે શજપ્રતિભાષક આં રત્નમજનસૂરિ, સમથ વિદ્વાન આં સોમજય સૂરિ અને આં ઇદ્રનદિસૂરિ વગેરે આચાર્યો થયા.

તે પૈકીના આં ઇદ્રનદિસૂરિ નિગમમતના વ્યાખ્યાનમા અત્યંત

કુશળ હતા ” તેમના શિષ્ય મહો૦ ધર્મહસ થયા તેમના શિષ્ય પ૦ ઇંદ્રહંસગણિએ સ૦ ૧૫૫૫મા “ઉપદેશકલ્પવલ્લીની ૫ મી ગાથાની ટીકા”મા “તીર્થ પ્રભાવના વિભાગના ૩૬ મા પદલવમા” ૧લો૦ ૩૩૨ થી ૪૩૦ સુધી “નિગમશતક” બનાવીને બેઠયુ છે. તેમા નિગમમતની માન્યતા આપી છે તેમણે તેમા નીચે પ્રમાણે હકીકતો રજૂ કરી છે—

સાધુનો આચાર જિનાગમોમાં મળે છે, તેમ શ્રાવકના આચાર માટે નિગમ સાગર જેવો છે (૩૪૦)

જિનાગમોના અને વેદોના અર્થ બરાબર સમજવા હોય તો, તે નિગમથી જ સમજી શકાય એટલે (૧) સાધુ, (૨) શ્રાદ્ધદેવ, અને (૩) શ્રાવકની ક્રિયાઓ નિગમથી જ નક્કી થાય છે (૩૪૪)

આ રીતે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાદ્ધદેવ, શ્રાદ્ધદેવી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એમ છ પ્રકારનો સ્થાવર અને નિગમનો પરમાર્થ જાણવો હોય તો “પોતાના શાસન પ્રત્યેનો મારાપણનો રાગ” અને “પર શાસન પ્રત્યેનો પરાયાપણનો દ્વેષ” છોડવા બેઠવો (૩૪૭)

જો “સાચી વસ્તુમા પ્રેમ” હોય તોજ ખોટી વસ્તુ પ્રત્યે અભાવ થાય સાચા-ખોટાનો નિર્ણય થવાથી વિશુદ્ધ ધર્મસંપત્તિ મળે છે (૩૪૮)

“શુદ્ધ ધર્મ પ્રત્યે દ્વેષ” અને “અશુદ્ધ ધર્મમા રાગ” હોય ત્યાં સુધી તત્ત્વ મળતું નથી (૩૪૯)

પોતાને માન્ય શાસ્ત્રોનો કે બીજાને માન્ય શાસ્ત્રોનો ખરો અર્થ જાણવો હોય તો, નિગમશાસ્ત્રને જ પ્રમાણ માનવું (૩૫૦)

લોકોત્તર અને લૌકિક-શાસ્ત્રો ઘણા છે તે સૌનો પરમાર્થ મોટે ભાગે નિગમથી જ પ્રકાશવો (૩૫૧)

વેદો લૌકિક શાસ્ત્રો છે અગ-ઉપાંગ વગેરે લોકોત્તર શાસ્ત્રો છે (૩૬૪)

લૌકિક શાસ્ત્રોથી વ્યવહારની વિશુદ્ધિ થાય છે અને લોકોત્તર મહાશાસ્ત્રોથી નિશ્ચય નક્કી થાય છે (૩૬૫)

આજ કાલ વિવાહ વગેરે કાર્યો લૌકિક શાસ્ત્રોથી થાય છે (૩૬૬)

આજમ મહારાજા છે અને નિગમ મહામાત્ર છે (૩૭૧)

(૧) ઓઘો અને મુહુર્તિ એ સાધુનું લિંગ છે (૨) મુખે કપડું રાખવું એ આવકલિંગ છે અને (૩) ત્રણ સ્તંભી સૂચક જનોઈ એ શાહદેવનું લિંગ છે (૩૭૨)

તે ત્રણે જણા ઉપર પ્રભાણેના લિંગ વિનાના હાથ તો, સાધુ, આવક કે શાહદેવ કહેવાય નહીં. (૩૭૩)

એ કે આવકો માટે મુખવસ્ત્રનું લિંગ જતાનું છે તે રક્ષા પોતાની આચારવિધિ માટે જ છે (૩૭૪)

એ/હે “હાથના કપડું રાખી (અથવાગમ્મની જેમ) આમાત્રિક લેવાય તો અવિધિ છે” તેમ આ સ્પષ્ટ કરે છે (૩૮૬)

શ્રી મહાનિરીયસૂત્રમા ઉલ્લેખ છે કે “શુરુદેવ મત લેનાર આવકને ગળામા માળા પહેરાવે.” (૩૮૧)

આવી આજમવાણીના ગભીર અર્થો નિગમથી જ વ્યવસ્થિત થાય છે

શાહદેવ તે આવકરૂપે જ છે (૩૮૩)^૧

૧ ધમ્મચાર્યોષોડ્યમાનમણ્ડગમ્મત્ત ।

ધમ્મોપાસકાચાર સામરો નિમ્મો મત્ત ॥ ૧૭ ॥

ધામ્મપાસક વૈદાર્થ નિગમેન કુતાઃ કુતાઃ ।

માધવા ધ્વજદેવાથ ધાવકા રશ્મિમારતા ॥ ૧૭૭ ॥

સમ્મયજસ્ટુનિ રાગધ્વજ્ઞ ઇવો વિતથજસ્ટુનિ ।

વિદ્યુદ્ધા ધર્મસંપત્તિર્જાયતે નિશ્ચવાન્મુખામ્ ॥ ૧૭૮ ॥

પાવન્ શુદ્ધજ્ઞે ઇવો રાગથ વિતથે મનેહ્ ।

ગાવજ્ઞ તરણસ્થ શાસ્ત્રસ્થ પ્રાપ્તિરપ્યયતે ॥ ૧૭૯ ॥

સ્વદશામિતશાસ્ત્રાન્-સંદાર્ધં યદિ વાચ્છાસિ ।

તદા નિગમશાસ્ત્રાણિ પ્રમાન્ કુર ધ્યેનિહ્ ॥ ૧૮૦ ॥

એષોત્તરશાસ્ત્રાણિ લૌકિકાણિ ચ ।

તદ્ગ્રહસ્થ પ્રકાશયેત નિગમેન વિશેષતઃ ॥ ૧૮૧ ॥

(૫૦ હીરાલાલ હસરાજે સં ૧૯૬૯, મને ૧૯૧૩માં
જામનગરથી પ્રકાશિત કરેલ ‘ઉપદેશપદ્ધતી’નું પૃં ૩૪૦ થી ૩૪૮)

૫૬ આઠ સોમજયસૂરિ

૫૭ આઠ ઇંદ્રનદિસૂરિ

૫૮ આઠ સૌભાગ્યનદિસૂરિ—તે આઠ ધર્મહ સના ખીજ શિષ્ય
હતા અને આઠ ઇંદ્રનદિસૂરિની પાટે આવ્યા હતા તેમણે સં ૧૫૭૬માં
‘મૌન-એકાદશી કથા’ અને સં ૧૫૭૮માં ‘વિમલનાથચરિત્ર’ રચ્યા

૫૯ આઠ હસસમયસૂરિ તેમના ખીજ નામ આઠ વિનય
હસસૂરિ અને આઠ હર્ષવિનયગણિ પણ મળે છે તેમણે સંસ્કૃતમાં
જિનસ્તોત્રકોશ સ્તોત્ર—૫૮ બનાવ્યો છે^૧

યતોઽથાપિ પ્રવર્તન્તે વિવાહાદિમહોત્સવા ॥ ૩૬૬ ॥

શ્રી આગમો મહારાજો, નિગમો મન્ત્રિનાયક ॥ ૩૭૧ ॥

સાધુલિજ્જ જિનોપજ્ઞ, ધર્મધ્વજાઽઽસ્થવાસસી ।

શ્રમણોપાસક શ્રાદ્ધ લિજ્જમાસ્યપટ પુન ॥ ૩૭૨ ॥

લિજ્જ તુ શ્રાદ્ધદેવાના રત્નત્રયાઙ્ગસૂત્રકમ્ ।

લિજ્જઘ્રષ્ટાન્નય સાધ્વાદયો ન સ્યુ સ્વનામત ॥ ૩૭૩ ॥

કિન્તુ શ્રાદ્ધજનાના ચ નિજાચારવિધાવયમ્ ।

સ્વીકર્તવ્યતયા લિજ્જ કથિત મુક્તવલ્લિકા ॥ ૩૭૪ ॥

આસ્યાશ્લોક કરે કૃત્વા સામાયિક ન ગૃહ્યતે ॥ ૩૮૬ ॥

મહાનિશીથસિદ્ધાન્તે યા ગિર સ્ફુટમ્ ।

ત્રતોચ્ચારકૃત કળ્થે પુષ્પમ્લજ સ્ત્રજેત્ ॥ ૩૯૧ ॥

આગમોક્ત ગમ્મીરાર્થ નિગમેન પ્રકાશ્યતે ।

શ્રાદ્ધદેવસાગારોપરૂપાધિકાર ભાષણાત્ ॥ ૩૯૨ ॥

૧ આઠ વિનયહસસૂરિએ સંસ્કૃતપદ્યમાં વિવિધ વૃત્તોમાં, ચતુર્વિ-
ગતિ જિનસ્તોત્રો ૨૪ “આતમ્યાં” સમસ્યામય, કૂપપટક તદુપરિનગર, નત્ર-
વાર્ધિસ્તોત્રિકાં, સમસ્યામય જટાકૃટ વર્ણનમય, પ્રાતિહાર્યાષ્ટકમય ચતુર્દશ
સ્વપ્ન વર્ણનમય, તથા તીર્થરાજાધિગજ પૂજાતિશમય શ્રી આમ્નિનાથ સ્તોત્રો
અજિતશાંતિ સ્તોત્ર, માડવગઢ સુપાર્થનાથ સ્તોત્ર, પચમી તિથિયુક્ત શ્રી
નેમિનાથ સ્તોત્ર,

તેમણે કૃત્યબપુરા ગમ્ધમા નિગમમતને બળ આપ્યું હતું આ મતનું બીજું નામ “બૃહટિયામત” પણ મળે છે^૧

એ કે આ ૦ હર્ષવિનયે પછીથી તે મતને ઓડી દીધો હતો. પણ બ્રાહ્મણોએ તે મતને રક્ષણ આપ્યું

નિગમમતમા ‘ઉત્તરાશ્વયક’ વગેરે ૩૬ ઉપનિષદોની પ્રમાણતા હતી તે ૩૬ ઉપનિષદોના નામ નીચે પ્રમાણે છે

૧ ‘ઉત્તરાશ્વયક, ૨. પચાધ્યાય, ૩ બહુશ્વ ૪ વિજ્ઞાન ધનાશ્વ, ૫. વિજ્ઞાનેશ્વરાધ્યાય, ૬ વિજ્ઞાન ગુણાશ્વ, ૭ નવતત્ત્વ-નિહાનનિર્ણય ૮ તત્ત્વાર્થનિધિ રત્નાકર ૯ વિશુદ્ધાત્મગુણત્રય્મીર ૧૦ અહ દૂધર્માગમનિર્ણય, ૧૧ ઉત્સર્ગાપવાહ વચનાનેકતા, ૧૨ ‘અસ્તિનાસ્તિ વિવેક નિગમનિર્ણય, ૧૩ નિબ્ધમનોનચનાહુલાહ, ૧૪ રત્નત્રયનિહાન નિર્ણય, ૧૫ સિદ્ધાગમસંકેતસ્તબક ૧૬ ‘બબ્બ જનભયાપહારક, ૧૭ રામિજન નિવેદનનક ૧૮ આમુષ્ઠિનિહાન નિર્ણય ૧૯ ઠવિજનકરપદ્ધતોગમ ૨૦ સકલપ્રપચપથનિહાન, ૨૧ આર્જ્યધર્મસાધ્યાપચર્ગ ૨૨ સમનચનિહાન, ૨૩ બ ધર્મોક્ષાપગમ, ૨૪ હકકમનીયસિદ્ધિ ૨૫ બ્રહ્મકમનિયસિદ્ધિ ૨૬ નૈષ્ઠમકમ નીયસિદ્ધિ, ૨૭. અતુર્વગ ચિન્તામણિ ૨૮ પચગ્જ્ઞાનસ્વરૂપવેદન, ૨૯ પચદશન સ્વરૂપરહસ્ય, ૩૦ પચચારિત્ર સ્વરૂપરહસ્ય, ૩૧ ‘નિત્રમાત્રમ વાક્યવિવરણ ૩૨ બ્યવહારસાધ્યાપચર્ગ ૩૩ નિર્મલૈક

સસારકાવાનશ સમસ્થાપય, શ્રી પાંચનાથસ્તોત્ર, સ્તબન, છત્રાવશ, ચિતામણિ નારમણિ, ઓડી અને વરહાણા વગેરે પાંચનાથનાં સ્તોત્રો

બ્રહ્મજુવાડા મહાતીર જિનસ્તોત્ર જિનરાજ ચતુર્વિંશિકા, સીમધરસ્વામિ શાશ્વતાગ્નિ, સાધારણ ગ્નિ, પુ રીકરવાળી શ્રીગૌતમસ્વામી વગેરેનાં સ્તોત્રો શત્રુ ત્વ શસ્ત્રસ્તોત્ર શત્રુજન્મ-મહાવીર સ્તોત્ર, વગેરે સ્તોત્રો તથા સ્તુતિઓ (જિન) વગેરે આગરે ૫ શ્લોકો અને તેની શ્લોકબદ્ધ પ્રશસ્તિ ખાતરી લખેલ હોય છે

૧ આ ૦ વિશ્વચસેનસૂત્રિવે ૫ ગુણવિત્ત્વમિજ્જુવરના પ્રત્નના ઉત્તરમાં બૃહટિયામત નું નામ આપ્યું છે

(જૂઓ- સેનપ્રત્ન પ્રશ્ન-૩૭ ૫ ૧૪૨)

સાધ્યાપવર્ગ,' ૩૪ 'પ્રાયશ્ચિત્તૈકસાધ્યાપવર્ગ,' ૩૫. 'દર્શનૈકસાધ્યાપ-
વર્ગ,' ૩૬ વિરતાવિરત સમાનાપવર્ગ,'

(પટ્ટાવલી સમુચ્ચય ભા. ૨, પુરવાણી પૃ. ૨૪૪)

૫૦. આ. સૌભાગ્યનદિસૂરિ-તેઓ (૫૮) આ. ધર્મહસના
બીજા શિષ્ય હતા

૬૦ આ. પ્રમોદસુ દરસૂરિ-તે આ. સૌભાગ્યન દિની પાઠે થયા.
તેમના કારણે તપગચ્છની "કુતુબપુરા શાખા"ની પરપરા બની રહી.

૬૧. આ. ઇંદ્રનદિસૂરિ, ૬૨ આ. સયમસાગરસૂરિ

૬૩. આ. હંસવિમલસૂરિ તે આ. સૌભાગ્યન દિના પટ્ટધર
આ. હંસસયમસૂરિના શિષ્ય હતા તેમના ઉપદેશથી અમદાવાદના
સ. ગગરાજ પોરવાડના પુત્ર સ. મૂલચ દે સ. ૧૬૨૧ મહા
વદ ૧૦ શુક્રવારે આખૂ તીર્થનો છ'રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો

૫૮ આ. ધર્મહસસૂરિ (પૃ. ૫૭૧)

૫૯ ૫૦ સિદ્ધાંતસાગરગણિ-તેમનું બીજું નામ ૫૦ સિદ્ધાંત
સારગણિ પણ મળે છે તે તપાગચ્છીય આ. સૌભાગ્યસૂરિના
મુખ્ય શિષ્ય આ. ઇંદ્રનદિસૂરિના હસ્તદીક્ષિત શિષ્ય હતા વિદ્યા
શિષ્ય પણ હતા અને આ. ધર્મહસના ત્રીજા શિષ્ય હતા તે
મોટા વિદ્વાન હતા તેમનું સંસ્કૃત ભાષા ઉપર "માતૃભાષા" જેવું
પ્રભુત્વ હતું તે જિનાગમના પણ "સર્વતોમુખી અભ્યાસી" હતા

વીરમગામના શા ખીમજી પોરવાડે સ. ૧૫૪૮માં ૫ ઇંદ્રહસના
તથા તેમના ઉપદેશથી વીરમગામમાં 'શાતિનાથચરિત્ર' લખાવ્યું

(શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ, ભા. ૨, પ્ર. નં. ૧૯૯)

તેમણે સ. ૧૫૭૦માં XXX ગામમાં કલિકાલ સર્વજ્ઞ આ.
હિમચંદ્રસૂરીશ્વરના "ત્રિશષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત્ર"ના આધારે ગદ્ય
અસ્કૃતમાં "દર્શનરત્નાકર અથ"ની રચના કરી. જેનાં બીજા નામે
અનુગમ તથા ચરિતોપનિષદ પણ છે, એટલે તે અહીં આગમ અને
નિગમની જેમ આ ત્રીજું "અનુગમ" નામ પણ બતાવે છે આ

અથના સુખ્ય ભાગોના નામ 'લહરી' અને તેના નાના વિભાજનોના નામ 'તરંગ' રાખ્યા છે, પ્રત્યેક વિભાજનમાં બે ત્રણ તરંગો ગોઠવ્યા છે, તેનું અતરંગ આ પ્રમાણે છે

તેમણે બીજી લહરીના પહેલા તરંગમાં ૬૪ ઇંદ્રોની નામાવસ્ત્રીમાં ચમત્કાતિના ઇંદ્ર તરીકે પૂર્ણચંદ્રનીર અને આણ્ણિચંદ્રનીરને બતાવ્યા છે (૫૦ ૧૨૦) ત્રીજી લહરીના પહેલા તરંગમાં જ્ઞાનાચાર નવતત્ત્વ, નવ નિદ્રા, ૬૭ સમકિત લેહો તથા ૭૧ મિથ્યાત્વ લેહોનું બીજા તરંગમાં હર્ષનાચાર ત્રીજામાં ચારિત્રાચાર, અને ચોથા તરંગમાં સુર્વવિરતિધર્મ (૩૪ આશાતના વર્ણન સુધી)ના વિવિધ લેહોનું વિશદ વિવરણ કર્યું છે એની ભાષા પ્રૌઢ છે 'કાલબરી'ની શૈલીમાં વસ્તુનિરૂપણ છે અથ ઉત્તમ કોટિનો છે આ અથ મહોઽમાનવિજય છગ્ગિના 'ધર્મસુત્ર'ની જેમ જેન સમાજમાં પ્રતિક્ષા પામે જોયો છે પરંતુ અથકાં એક નવીન પદ્યના પ્રભાવક છે તેથી આ અથ જેન સુધમાં આકર પામ્યો નથી, અથકારે હરેક તરંગની અંતે આ પ્રકારે લઘુ પ્રશસ્તિ આપી છે—

इति श्रीमत्तपागस्तत्राचार्यद्वाराद्वार महारुचय कोटीर श्रीसौमजय-
सूरीधर त्रिय त्रिगोमति श्रीहृन्मन्दिगूर्गिगज विनेषागुना विद्वान्तसार
संकलि श्री द नितानरनाकर प्रथ श्रीमन्नुगनागणपति गुप्तर गुप्तरपति
प्रभुति पामारगप प्रारदत श्री नभजिनत्रागज मरपतिपतिदास्यार्मा
मितीयन्तयां दारग्यपत्रापतिवगनतामा संतुगर्मीरगदग न्वासमाभो च
ममन्तद मितीगर्मागदग गुगपति प्रभुति पणपयपयपय यन्तुग्रीरुपम
मिात्रपागामर्गमिात्रनिपाम्पा (पूर्निमगात् मरुप्रयागिरुप मितीयन्ती
न्त प्रामो भाग ।'
(—५० १७५)

૧ ૬૧૧-નાકે મા ૧ ૦ પ્રશ્ન ૩૬ જેન આરે-૧૧૫૬૪મા અનાગાર
નિ ૮ ૮ નવ ૫૫ જેન ૬ નવ ૧૧૨ મોડી ૧૨૦ મુરત સપાડી મુનિ
તેને ૧ નિ ૧૦ જલિનિ-મા ૧ ૫ ૨ ૧ વિન ૮-
અ ૩ ૫ ૨ ૧૩ વિન ૮-

પ્રાચીન નગરો—

પાંચમું : રાજગૃહી—

રાજગૃહીના ઘણા નામો મળે છે પાંચ સિદ્ધાંતસાગરગણિ પણ “રાજગૃહીનો ઇતિહાસ” આપે છે કે

૧. સ્થિતિપ્રતિષ્ઠિતપત્તન—આ પહેલું નામ હતું તે ધીમે ધીમે ઉજ્જૈન થયું

૨ ચણકપુર—રાજા જિતશત્રુએ જોષીઓ પાસે ખીજા સ્થાનની તપાસ કરાવી “કૂલવાળું ચણાનું ખેતર” જોઈ ત્યાં પાચો નાખી ચણકપુર વસાવ્યું તે ખીજા નામ તે પણ ધીમે ધીમે ઉજ્જૈન થયું.

૩ ઋષભપુર—એક વૃષભ જ ગલના સમગ્ર પ્રાણીઓને હરાવી, ભગાડતો હતો, આથી ત્યાં ત્રીજું ઋષભપુર વસાવ્યું તે પણ ધીમે ધીમે ઉજ્જૈન થયું

૪ કુશાગ્રપુર—ઘણા વર્ષો પછી રાજાએ દાલના વનમાં દાલની જ વિશેષતા દેખી ત્યાં ચોથું કુશાગ્રપુર વસાવ્યું

૫ રાજગૃહી—કુશાગ્રપુરમાં વારંવાર આગ લાગતી હતી આથી રાજા પ્રસેનજિતે પાંચમું રાજગૃહી નગર વસાવ્યું તે જ મગધના રાજા શ્રેણિકની “રાજધાનીનું પાટનગર” હતું

૬ રાજા શ્રેણિકના પુત્ર કોણિકે ચપાનગર વસાવ્યું તે પણ ધીમે ધીમે ઘસાવા લાગ્યું

૭ રાજા કોણિકના પુત્ર રાજા ઉદાયીએ પાટલીપુર નગર (પટણા) વસાવ્યું, ઉદાયીના મરણ પછી ત્યાં નંદવંશના રાજાઓ થયા

(-દર્શનરત્નાકર, ભા. ૨, લહરી ત્રીજી, તરંગ ચોથો, પૃ. ૩૩૩-૩૪, જૈન ઇતિ. પ્રક. ૨, પૃ. ૭૮, ૮૭)

જૈન વિદ્વાનો માને છે કે, દિગંબર જૈન ધર્મ દક્ષિણમાં ફાલ્યો ફૂલ્યો, અને તેના આચાર વિચાર તેમજ સાહિત્ય ઉપર પણ આદ્યજ્ઞી સાહિત્યની ઘેરી ચામર પડી પ્રકાશ વિવેચક દિગંબર જૈન જીગલ-કિશોર મુખતારે “ધર્મપરીક્ષા” અથોમા આ અંગે વિસ્તૃત વિવેચન

આપ્યું છે અને પણ “શ્રી જૈન સત્યપ્રકાશ” માસિકમાં ‘દિગ્ગજ-શાસ્ત્ર કૈસે બને’ એ શીર્ષકની આજુ સોજમાગામાં એ બાબતને વધુ આજુ કરી છે અને પણ દિગ્ગજ સમાજની વાગઠોર પ્રાક્ષણ પડિતોનાજ હાથમાં છે.

શ્રી જૈન ધર્મસૂત્રમાં પૂજ્ય ૧૧ ગણધરો ગણધર શ્રી મુખર્મા સ્વામી, આં શશ્વજવસૂરિ, આં યગોભદ્રસૂરિ, આં ત્ર્યમૂતિવિજય સૂરિ, આં ભદ્રબાહુસ્વામી, આં આર્ચરક્ષિતસૂરિ, આં સિદ્ધસેન દિવાકર, આં હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી, આં દુર્ગસ્વામી, આં સિદ્ધર્ષિ, આં ચોભન, મહાકવિ ૫૦ હાવણસમયગણિવર આં જિનેશ્વર સૂરિ, આં બુદ્ધિઆમરસૂરિ અને છેલ્લા મોટા કવિ ૫૦ વીર-વિજયજીગણિ વગેરે પ્રભાવકો થયા. તે પ્રાક્ષણોજ હતા, પણ તેઓ ગુદ્દ જૈન શૈલીને વફાદાર રહ્યા હતા. ‘કોઇએ જૈન ધર્મ ઉપર પ્રાક્ષણ સ્મૃતિ લાદવા કંઈ કંઈ નથી.”

જ્યારે એ પણ કબૂલ કરવું પડશે કે “આં હંદિન દિ અને તેમનો પરિવાર ઓ પ્રાક્ષણો હતા તેઓએ જૈનોમાં પ્રાક્ષણોનું વર્ણસ્વ બનાવી રાખવા, અથવા ધર્મલો પ્રાક્ષણોમાં એકવા સ્થાપવા નવો ‘નિમમગચ્છ’ સ્થાપ્યો, અને તેના સમયન માટે વિવિધ સાહિત્યનું સર્જન કર્યું.”

દિગ્ગજ ભદ્રારથ તારણમ્બામી અને સ્વેતામ્બરગૃહસ્થ લોકો શાસ્ત્રે મુશ્કિલ સ્મૃતિની અગ્રરથી નવા પથો ચલાવ્યા તેઓએતેમાં સ્થાપના-નિમેષ”ને ૥ ૧વી, પ્રતિબાનો વિરોધ કર્યો. તેગજ કુંપિ સીખમજીએ મુશ્કિલ સ્મૃતિ અને ઇલાઈ સ્મૃતિની અસ્વી તેરાપથ’ ચલાવ્યો અને જિનપ્રતિમા તેમજ પ્રાણિરતા (જીવપ્રા)નો વિરોધ કર્યો.

નિમમમનના પ્રભાવકોએ માત્ર જૈનો ઉપર પ્રાક્ષણોનું વર્ણસ્વ જમાવવાના ધ્યેયથી જ નવો મન ચલાવ્યો દોષ તો તે દિશા બૂધ હતા. હદાન જૈન આચારપાલનને સવ સાધારણરૂપ આપી, “વર્ણનાપ્રાણો ગુરુ” ને જલ્દ સર્વના ધર્મલો ગુરુ બનાવવાના ધ્યેયથી નિમમમન ચલાવ્યા દોષ તો, તે પ્રયત્ન હતું.

પરતુ એ મત શરૂ થયા પછી બીજી શતાબ્દીમા વિચ્છેદ પામ્યો. તેની પરંપરા પણ તૂટી ગઈ અને તેના પ્રભાવકોનુ કોઈ “સક્રિય કાર્ય” પણ નોંધાયુ નથી. આ સ્થિતિમા તેમના અથો જ એ મતની માન્યતા બતાવનારા સાધનો છે જ્યાં સુધી આ અથો રહેશે ત્યાં સુધી ગચ્છોની નામાવલીમા નિગમમત અમર બની રહેશે.

સાધારણ વાચક આવા અથો વાચે તો, નવુ વિધાન દેખી શકાના વમળમા અટવાઈ જાય છે તો આવા અથોના સગ્રાહકો અને પ્રકાશકોની નૈતિક દ્રવ્ય છે કે, તેમણે “વિસવાઈ વિધાન”ની નીચે સ્પષ્ટ સૂચના લખી દેવી જોઈએ કે, ‘આ વિધાન અમુક મતનુ છે’ આમ કરવાથી સાધારણ વાચક ભ્રમમા પડે નહીં અને “માર્ગાનુસારી પણે” માત્ર પોતાને જોઈએ, તેટલો લાભ લઈ આત્મકલ્યાણ સાધી શકે.

વિવિધ મતો

વિક્રમની ૧૬ મી સદીમા જૈનોમાં ઇસ્લામી સંસ્કૃતિની અસરથી ઘણા નવા નવા પંથો નીકળ્યા હતા તે ક્રમશઃ આ પ્રમાણે હતા.

(૧) આ સમયે સં ૧૫૨૮મા તપાગચ્છની વૃદ્ધ પોષાળના (આ નં ૫૮) લઁ જ્ઞાનસાગરસૂરિના લલિયા લોંકાશાહે તીર્થ પ્રતિમા, પૂજા, પચ્ચકખાણુ અને વિધિમાર્ગને લોપી ‘લોકામત’ ચલાવ્યો,^૧

૧ વિં સં ૧૫૮૫મા લખાયેલી ‘સિદ્ધાંત ચોપાઈ’ વગેરેમા લખ્યું છે કે, “લોકાએ તીર્થ, પ્રતિમા, જિનપૂજા, સર્વવિરતિ, દેશવિરતિ, બેધર્મોની ભિન્નતા, દાન, જન્મકલ્યાણક, ઉત્સવો, પૌષધવ્રત, પચ્ચકખાણુ, પ્રતિજ્ઞાનો કાળ, દીક્ષા, સમ્યક્ત્વભેદ, સ્થવિરાચાર, વગેરેનો નિષેધ કર્યો,

(—જૈન સત્યપ્રકાશ, ક્રમાંક ૧૪૭, પટ્ટાવલી
સમુચ્ચય, ભાં ૨, પુરવણી પૃં ૨૪૨)

પરતુ પછીના લોકાગચ્છના શ્રીપૂજેએ તે તે છોડેલી વસ્તુઓનો યથા-નુકૂળતા મુજબ સ્વીકાર કર્યો છે.

વિં સં ૧૪૬૬નો ઇતિહાસ મળે છે કે, તે સમયે પાંચમા આરાની અસરથી વિવિધ જૈન ગચ્છોમા જિનપૂજા, પ્રતિક્રમણ, અને ઉપધાન વિધિના વિગેધમા ઉગ્ર વાતાવરણ હતું.

માત્ર તપાગચ્છ આ વિગેધથી મુક્ત હતો.

(—ગુર્વાવલી લોં ૪૬૫, પ્રકં ૪૯ પૃં ૪૩૮)

લોકામત માટે સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ મળે છે કે, તે ઇન્દ્રામ-ધર્મની વસર નીચે જન્મ્યો અને પાગર્યો. બાહ્યાશુ કિરોજશાહે આ મતને સહાય કરી હતી

(૨) આ લોકાગચ્છમાથી સં ૧૫૭૦મા વીજામત નીકળ્યો.
(-પદાં સં ૭ાં ૨, પૃં ૨૪૭)

(૩) સં ૧૫૬૭મા હંકવામત નીકળ્યો.
(-પદાં સં ૭ાં ૨, પુસ્તકી પૃં ૨૪૬-૪૭, વિવિધગચ્છીય પદાં પૃં ૧૦૧ થી ૧૫૬)

(૪) સં ૧૫૭૨મા નાગોરી લોકાગચ્છ નીકળ્યો.

(૫) સં ૧૫૭૨મા પામચહમત નીકળ્યો. (-પ્રક ૪૧, પૃ ૫૬૫)

(૬) સં ૧૬૦૨મા અમ્મમત નીકળ્યો.

(-વિવિધ ગં પદાં સં ૫૦ ૧૩૬, પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૬૫)

(૭) સં ૧૫૭૨મા દિગબર સપ્રકાશમા તારણપથ નીકળ્યો.

(૮) સં ૧૬૮૦મા દિગબર સપ્રકાશમા વીશયધીમાંથી તેરાપથ નીકળ્યો.

(૯) હેમરાજપથ-આ પંથની વિશેષ વિગત મળતી નથી માત્ર તેનું નામ સ્તવનમા મળે છે. (-પ્રકં ૧૪, પૃં ૩૨)

૧ લોકામત

વૃદ્ધ તપાગચ્છના ૫૮ માં પદાં જ્ઞાનસાગરજીના લલિયા લોકાએ મૂર્તિપૂજા પૌષધ, પચ્ચક્ષુખાણ વગેરે અનેકવિધ ધર્મ માર્ગોના લોપ કરી, નવો લોકામત ચલાવ્યો. (-પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૬)

આજ સુધી જૈન સંઘમા ગુદિ અને સંજકુનની જે બંધવસ્થા હતી તે લોકામત નીકળતા તૃતી ગર્ધ

લોકાગચ્છના ધીપૂજાએ સમય જતા લોકાચાહે મના કરેલ વીધ પ્રતિમા, પૂજા વગેરે વિધિમાર્ગોને પોતાના ગચ્છમા પુનઃ શાખલ કર્યા હતા. તેમજ તેમા ઘણે જગ્યાએ સ્વયં અને સ્વયં ધર્મદાસે તેા નિવેધ કરેલી અમુક ક્રિયાને વધુ મહત્તા આપી, પોતાના સ્વતંત્ર મતો ચલાવ્યા હતા.

લોંકાગચ્છ નીકળ્યા પછી શ્વેતામ્બર જૈનોમા પણ વિધિ વિધાન અંગે ઘણા ફેરફારો થયા છે. તે આ પ્રમાણે—

(૧) પ્રતિદિનદર્શન. ત્રિકાળપૂજા, કુલોનીઆંગી, છ અઢાઈઓમાં અઢાઈ મહોત્સવો, રથયાત્રા શ્રુતસામાયિક, સાધર્મિક વાત્મલ્ય, અને સઘજમણુ વગેરે ગૌણુ બન્યા.

(૨) જિનપ્રતિમાને સોનુ ચાંદી વરણ કટોરી કે ઝવેરાતની આંગીઓ. વ્યાખ્યાનમા દેશવિરતિ સામાયિક, સર્વવિરતિની, જેમ દેશવિરતિ અને અવિરતિ ને નિત્ય પ્રતિક્રમણુ, ગુરુની પાસે જ પ્રતિક્રમણુ, સવત્સરી મહાપર્વનો પૌષધ, ૬૪ પહોરી પૌષધ, જીવદયામાં મદદ, અને પાજરાપોળને વધુ પોષણુ વગેરે મુખ્ય બન્યા.

૩ શુદ્ધિ:—એટલે નવા જૈનો બનાવવાની રીત, અને સંગઠન—એટલે સઘની એકતાનો સદતર લોપ થયો છે

ઇતિહાસ કહેછે કે છેલ્લામા છેલ્લા વિં સં ૧૩૫૭મા સુહણોત ઓસવાળ જૈન બન્યા હતા. જે તપગચ્છના જૈનો છે.

(—પ્રકં પર પૃં ૫૩૯)

ત્યારબાદ બીજી જાતિઓમાથી નવા જૈનો બન્યા નથી. જ્યારે જૈનોના કલેશથી મોઢ કપોળ નાગર, વગેરે જૈન ધર્મ છોડી, અજૈન બન્યા. એમ ઉલટુ એ નુકસાન થયું સ્થાનકવાસી, બાવીશટોલા કે તેરાપથી સાધુઓએ અજૈનોમાથી નવા જૈનો બનાવ્યા જ નથી, તેઓએ માત્ર શ્વેતામ્બર કે દિગમ્બર જૈનોમા કલેશ—લેહો પડાવી, તેઓમાથી સ્થાનકવાસી કે તેરાપથી જૈનો બનાવ્યા છે.

(૪) પ્રાચીન કાળમાં ભારતમા મુખ્ય પ્રશ્ન એ હતો કે મૂર્તિપૂજાનો વિરાધ ક્યારે શરૂ થયો? તેને બદલે ઇસ્લામ રાજ્યો આવ્યા પછી, હવે ભારતમા એવો પ્રશ્ન પુછાય છે કે મૂર્તિપૂજા અસલમા ક્યારે શરૂ થઈ? એટલે કે આખી વિચાર સૃષ્ટિ જ પલટાઈ ગઈ છે

શ્રી નગીનદાસ ગિરધરલાલ શેઠનો અભિપ્રાય

સ્થાનકવાસી સમાજના સશોધનપ્રેમી સમીક્ષક શ્રી નગીનદાસ ગિરધરલાલ શેઠ જૈનસિદ્ધાંત સભાના માસિક “જૈનસિદ્ધાંત વં

૧૫, અક્ષ : ૭, ક્રં ૧૭૦, પૂં ૬ થી ૫૦મા” અને “મૂળ જૈન ધર્મ” અને હાલના સપ્તાયો પુસ્તકમા, લોકાચાર અને લોકાગમ્ય અંગે મનનીય પ્રકાશ પાડે છે તે આ પ્રમાણે

સ્થાનકવાસી લેખકોએ-લોકાચાર સબંધી હાલમા થોડા વખતથી પોતાની મનઘટત જોડી વાતો ફેલાવી છે (-૫૦ ૬)

(૧) સ્થાનકવાસી મુનિ જોઠમલજીએ સમક્રિતસાર’માં, (૨) શ્રી અમોલખ ઋષિએ ‘શાસ્ત્રાદારમીમાસા’માં, (૩) વાં ૧૦ માં શાહે ‘જૈતિહાસિક નોંધ’માં, (૪) મુનિ મણિલાલજીએ ‘પ્રભુવીર પદાવલી’માં, (૫) સતનાલજીએ ‘ધર્મપ્રાણ લોકાચાર પુસ્તક’માં ફક્ત કિવદવીએ ઉપરથી “કલિપત વાતો” લખી છે અને તેમા એક બીજાથી તદન વિરુદ્ધ એવી વાતો” લખાઈ છે

(-૫૦ ૧૦ મૂળ જૈં ૫. ૫૦ ૩૪૭)

મુનિ શ્રી જોઠમલજીએ સં ૧૮૫૫મા “સમક્રિતસાર પુસ્તક લખ્યું તેમા તેમણે પહેલ વહેલો લોકાચારના નામનો ઉલ્લેખ કર્યો.

(-૫૦ ૧૧ મૂં જૈં ૫૦ ૫૦ ૩૪૭)

ત્યા સુધી તો સ્થાનકવાસીઓ અને લોકાગમ્યીઓ વચ્ચે ભારે દુશ્મનાવટ હતી. લોકાગમ્યના યતિઓથી મુનિ શ્રી ધર્મસિંહજી તથા મુનિ શ્રી હવજી ઋષિ છૂટા પડ્યા હતા પણ દુશ્મનાવટને હીપે તેઓ લોકાચારના અનુયાયી કહેવરાવવાને ઇચ્છતા નહોતા, પરંતુ

વિં સં ૧૯૮૫(૧૮૭૮)મા મુનિ શ્રી જોઠમલજીને સવેગી મુનિ કવિ ૫૦ શ્રી વીરવિજયજી ઋષિ સાથે શાસ્ત્રાર્થ ચર્ચેલો ત્યારે શ્રી ધર્મ સિંહજી મુનિ તથા હવજી ઋષિના ઇતિહાસથી તેમનું કામ સ્પષ્ટ થયું નહીં આથી તેમને મૂર્તિપૂજના વિશેષમાં લોકાચારને વાદ કરવા પડ્યા તેથી જ તેમણે ‘સમક્રિતસાર’ પુસ્તકમા લોકાચાર માટે લખ્યું છે (-૫૦ ૧૧)

ઉપર જણાવેલા પાંચેય સ્થાનકવાસી લેખકોની એક જ દલીલ છે X X X પણ તેઓનો આરોગ્ય એ સ્થાનકવાસી સમાજને ભોજનવા માટે માત્ર એક બચકર જીવનું જ છે (-૫૦ ૧૧)

સ્થાનકવાસીઓ ખયાવમા કહે છે કે, “ વિરોધીઓ તો લોંકાશાહ માટે ગમે તેમ કહે તે વાત માનવા સ્થાનકવાસીઓ તૈયાર નથી ”

જે અનેક વિશ્વસનીય પ્રમાણોથી અસત્ય ઠરતું હોય તેને પણ અસત્ય તરીકે ન સ્વીકારવું તેમા અજ્ઞાન નથી, પણ દંભ અને દુરાગ્રહ છે, જે મિથ્યાત્વના અશો ગણાય છે. (—પૃ૦ ૧૨)

લોંકાશાહ સખધી પ્રાચીન સાહિત્ય—

(૧) વિં સં ૧૫૪૩, “ સિદ્ધાંતચોપાધ ”, લેખક ૫૦ મુનિ શ્રી લાવણ્યસમય

૫૦ મુનિ શ્રી લાવણ્યસમયની દીક્ષા વિં સં ૧૫૧૫ (સં ૧૫૩૦ જેઠ શુ. ૧૦)મા થઈ હતી એટલે તેઓશ્રીએ લોંકાશાહની માન્યતાનું ખડન કર્યું છે, તે યથાર્થ હોય

કારણ કે, આવેશમા આવીને લોંકાશાહ “ જૈનાગમ, જૈન શ્રમણ, સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, પૌષધ, પ્રત્યાખ્યાન, દાન વગેરે ” નો નિષેધ કરતા, તેથી ૫૦ મુનિ શ્રી લાવણ્યસમયે ‘ લગવતીજી ’ આદિ સૂત્રોના અનેક પ્રમાણો આપીને ધર્મ વિરોધી માન્યતાનું ખડન કર્યું આ ચોપાધ ૧૬૧ ગાથામા છે (તેઓ તપાગચ્છીય લઠ રત્નશેખર-સૂરિની પરપરાના આઠ સમયરત્નસૂરિના શિષ્ય હતા

(—પ્રકં ૫૨, પૃ૦ ૫૨૭ થી ૫૨૯)

(૨) વિં સં ૧૫૪૪, “ સિદ્ધાંતસારોદ્ધાર ”, લેં ખરતર-ગચ્છીય જિનહર્ષ(જિનલદ્ર)સૂરિના શિષ્ય ઉપાધ્યાય કમલસયમ.

આથી સિદ્ધ થાય છે કે, તે લોંકાશાહ સામાયિક, પૌષધ, પ્રતિક્રમણ, પ્રત્યાખ્યાન, દાન વગેરે તેમજ સાધુ અને શાસ્ત્રો” ને માનતા નહોતા.

(—પૃ૦ ૧૩)

(—ઉં કમલસયમગણિ માટે જૂઓ પ્રકં ૪૦, પૃ૦ ૪૭૫)

(૩) વિં સં ૧૫૨૭ અથવા સં ૧૫૪૪, મુનિ શ્રીવીકા કૃત

“ ઉત્સુત્ર નિરાકરણ-ખત્રીશી ”

તે વખતે લોંકાશાહ “ જૈનાગમ, જૈન શ્રમણ, સામાયિક, પૌષધ, પ્રતિક્રમણ, પ્રત્યાખ્યાન વગેરે” નો નિષેધ કરતા.

(૪) વિ. સં ૧૫૭૮, “દયાધર્મ ચોપાઈ, લે. લોકાગચ્છીય યતિ સાનુચ્ચદ્ર

તે લેખક લોકાગચ્છનો જ અનુયાયી હોવાથી તે વિશેષ વિશ્વાસ પાત્ર ગણાય. ત્યાં (સં ૧૫૭૮) સુધી લોકાગચ્છના યતિઓએ લોકાચાહની પ્રરૂપણા પ્રમાણે જ “સામાયિક, પૌષધ, પ્રતિક્રમણ, પ્રત્યાખ્યાન, દાન, આગમ” વગેરે માનવાનો અસ્વીકાર કર્યો. પરંતુ સાનુચ્ચદ્રના સમયમા લોકાગચ્છના મૂળ સિદ્ધાંતમાં કોઈ કંઈક સુધારો થયો હશે જેમકે, “સામાયિક સવાર-સાંજ બે વાર થઈ શકે પૌષધ પર્વના દિવસે થઈ શકે મતધારી પ્રતિક્રમણ કરી શકે પચ્ચક્ષણ, વિના આગાર જ લઈ શકાય, અસંયતિને દાન દેવાય જ નહીં, દ્રવ્યપૂજા નહીં પણ ભાવપૂજા કરવી જોઈએ તથા જૈનાગમોમાં બત્રીસ સૂત્રો માનવા.” પાછળથી પણ સુધારા થતાં જ્યાં નાગોદરી લોકાગચ્છ વગેરેમાં તો સર્વ પ્રવૃત્તિ મૂર્તિપૂજક જૈનોની માફક જ હોવામા આવે છે

(-૫૦ ૧૪)

(૫) “લોકાચાહકા સિલોકા,” લે. લોકાગચ્છીય યતિ કેશવજી નરસિં (જૂલો પ્રક. ૫૩ લોકાગચ્છ પરપરા ૧૪મા પૂજારી)

આ લોકાચાહ માટે લોકાગચ્છના આ બે યતિઓએ જે વાત તેમની “ચોપાઈમાં” કરી છે, તે જ વાત ઉપરના ત્રણ શ્લોકોમાં તો તે યુનિઓએ કરેલી છે એટલે જો બધી વાત એકસરખી રીતે વિશ્વાસ પાત્ર હશે છે

(મૂળ જૈનધર્મ ૫૦ ૩૪૬)

આ પાંચે ‘ચોપાઈ’ઓ યુનિ શ્રીજ્ઞાનમુંદરજીએ લખેલા શ્રીમાન્ લોકાચાહકે જીવનપર ઐતિહાસિક પ્રકાશ નામના પુસ્તકમાં પણ સંપૂર્ણ પણે છપાઈ છે

પહેલા ત્રણ શ્લોકોએ લોકાચાહની માન્યતા જૈનધર્મ અને જૈન સિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધ છે તે બતાવવા માટે સૂત્રોની સાથો જોડીને લખેલું છે એટલે તેમાં શકાને સ્થાન રહેતું જ નથી

(-૫૦ ૧૫)

તે તથા છેલ્લા બે લોકાગચ્છીય યતિઓનું પ્રમાણ વિશ્વાસપાત્ર કમ નહીં ?

(-૫૦ ૧૬,

(૬) વિક્રમની ૧૬મી સદીમા દિગ્ગજ તારણુસ્વામીએ લખેલ ‘તરણુતારણુ શ્રાવકાચાર’મા અને દિગ્ગજ લ૦ રત્નનંદિએ ‘ભદ્ર-બાહુચરિત્ર’મા (તથા ‘પદ્મપ્રાભૂત’ની ટીકામા) વગેરે દિગ્ગજરના ઉલ્લેખો પણ મૂર્તિપૂજકો તથા લોકાગચ્છના ઉલ્લેખોને મળતા આવે છે

(-પૃ૦ ૧૭)

(૭) આ ઉપરાંત લોકાશાહના જ સમકાલીન કડુઆ શાહે પણ તપાગચ્છ વિરુદ્ધ પોતાનો મત ચલાવ્યો હતો. તે ‘કડુઆમતપદ્માવલી’મા લોકાશાહની માન્યતાનો ઉલ્લેખ છે. તેમા પણ લોકાશાહની માન્યતાઓ જેમ ખીલતીઓએ ખતાવી છે તેવી જ ખતાવી છે “લોકાશાહે સામાયિક વગેરેનો નિષેધ કરેલો” એ માટે ઉપરના સર્વ પ્રમાણો જોતા શકાને સ્થાન જ રહેતું નથી અને “હાલના સ્થાનકવાસીઓ તો સામાયિક વગેરે સર્વને માને છે તો પછી સ્થાનકવાસીઓ પોતાને “લોકાશાહના અનુયાયી” કેમ કહી શકે ?”

ઉપરના (સાત) લેખકોએ એકસરખી રીતે એક સરખી જ વાત કરી છે તો શુ એ બધા જ લોકાશાહના વિરોધીઓ હતા ? એથી પણ પુરવાર થાય છે કે, લોકાશાહ સબધી પ્રાચીન લેખકોએ જે લખ્યું છે તે સાચુ જ લખ્યું છે.

સ્થા૦ મુનિ શ્રી મણિલાલજીએ “જૈન ઇતિહાસ અને પ્રભુ મહાવીર પદ્માવલી નામક પુસ્તક” લખેલુ, અને તે સ્થાનકવાસી જૈન કાર્યાલય, અમદાવાદ તરફથી વિ૦ સ૦ ૧૯૯૧મા પ્રસિદ્ધ થયું છે. આ પુસ્તક ‘સ્થાનકવાસી જૈન કોન્ફરન્સ’ે તા ૧૦-૫-૧૯૩૬ની જનરલ વાર્ષિક બેઠકમા અમાન્ય ઠરાવેલ છે કેમકે તે પુસ્તકમા ઐતિહાસિક રીતે ખોટી અને અવિશ્વસનીય હકીકતો આપવામા આવી છે

(-પૃ૦ ૧૯)

તેમા લોકાશાહનુ બે પાનાનુ જીવનચરિત્ર છપાયેલુ છે પરતુ આ જીવનચરિત્ર વાચતા જ એ બનાવટી છે, એમ સૌ કોઈ સમજી શકે તેમ છે

(-મૂ૦ જૈ૦ ધ૦ પૃ૦ ૩૫૧)

તેમા “સ૦ ૧૫૦૦મા તેઓ અમદાવાદ આવ્યા અને ધીરધારનો

(૪) વિ. સં ૧૫૭૮, "દ્વિમાધર્મ" ચોપાઈ, લે. લોકાગમ્ધીય યતિ ભાનુચંદ્ર

તે લેખક લોકાગમ્ધના જ ખનુચાથી હોવાથી તે વિશેષ વિશ્વાસ પામ જણાય. ત્યાં (સં ૧૫૭૮) સુધી લોકાગમ્ધના યતિઓએ લોકાશાહની પ્રજાપણા પ્રમાણે જ "સામાયિક, પૌષધ, પ્રતિક્રમણ, પ્રત્યાખ્યાન, દાન, આજમ" વગેરે માનવાનો અસ્વીકાર કર્યો પરંતુ ભાનુચંદ્રના સમયમાં લોકાગમ્ધના મૂળ સિદ્ધાંતમાં થોડા ધણા સુધારો થયો હતો જેમકે, "સામાયિક સવાર-સાજ જે વાર થઈ શકે પૌષધ પર્વના દિવસે થઈ શકે વ્રતધારી પ્રતિક્રમણ કરી શકે પચ્ચક્ષણ, વિના આગાર જ લઈ શકાય, અસંયતિને દાન દેવા જ નહીં, દ્રવ્યપૂજા નહીં પણ ભાવપૂજા કરવી બોધે તથા જૈનાગમોમાં બત્રીશ સૂત્રો માનવા." પાછળથી થયેલા સુધારા થતાં જ્યાં નાગોરી લોકાગમ્ધ વગેરેમાં તેા સર્વ પ્રવૃત્તિ મૂર્તિપૂજક જૈનોની માફક જ બેવામાં આવે છે

(-૫૦ ૧૪)

(૫) "લોકાશાહકા સિલોકા," લે. લોકાગમ્ધીય યતિ કેશવજી ઝાધિ. (બૂચો પ્રકં ૫૩ લોકાગમ્ધ પરંપરા ૧૩માં પૂજ્યશ્રી)

આ લોકાશાહ માટે લોકાગમ્ધના આ બે યતિઓએ જે વાત લખી "ચોપાઈમાં કરી છે, તે જ વાત ઉપરના ત્રણ શ્લોકોમાં તેા તે સુનિઓએ કરેલી છે એટલે બે જામી વાત એકસરખી રીતે વિશ્વાસ પાત્ર હશે

(મૂળ જૈનધર્મ ૫૦ ૩૪૬)

આ પાંચે ચોપાઈઓ સુનિ શ્રીજ્ઞાનમુંદરજીએ લખેલા 'શ્રીમાન્ લોકાશાહકે જીવનપર ઐતિહાસિક પ્રકાશ' નામના પુસ્તકમાં પણ સંપૂર્ણ પણે છપાઈ છે

પહેલા ત્રણે લેખકોએ લોકાશાહની ગાન્યતા જૈનધર્મ અને જૈન સિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધ છે તે બતાવવા માટે સૂત્રોની સાથે દાંઠીને લખેલું છે એટલે તેમાં શકાને સ્થાન રહેતું જ નથી

(-૫૦ ૧૫)

તે તથા છેલ્લા બે લોકાગમ્ધીય યતિઓનું પ્રમાણ વિશ્વાસપાત્ર કેમ નહીં ?

(-૫૦ ૧૬,

(૬) વિક્રમની ૧૬મી સદીમાં દિગંબર તારણુસ્વામીએ લખેલ ‘તરણુતારણુ શ્રાવકાચાર’માં અને દિગંબર ભૃગુ રત્નનંદિએ ‘ભદ્ર-બાહુચરિત્ર’માં (તથા ‘પદ્મપ્રાભૂત’ની ટીકામાં) વગેરે દિગંબરના ઉલ્લેખો પણ મૂર્તિપૂજકો તથા લોકાગચ્છના ઉલ્લેખોને મળતા આવે છે

(-પૃ૦ ૧૭)

(૭) આ ઉપરાંત લોકાશાહના જ સમકાલીન કડુઆ શાહે પણ તપાગચ્છ વિરુદ્ધ પોતાનો મત ચલાવ્યો હતો તે ‘કડુઆમતપદ્માવલી’માં લોકાશાહની માન્યતાનો ઉલ્લેખ છે તેમાં પણ લોકાશાહની માન્યતાઓ જેમ બીજાઓએ બતાવી છે તેવી જ બતાવી છે “લોકાશાહે સામાયિક વગેરેનો નિષેધ કરેલો” એ માટે ઉપરના સર્વ પ્રમાણો જોતા શકાને સ્થાન જ રહેતું નથી અને “હાલના સ્થાનકવાસીઓ તો સામાયિક વગેરે સર્વને માને છે તો પછી સ્થાનકવાસીઓ પોતાને “લોકાશાહના અનુયાયી” કેમ કહી શકે ?”

ઉપરના (સાત) લેખકોએ એકસરખી રીતે એક સરખી જ વાત કરી છે તો શું એ બધા જ લોકાશાહના વિરોધીઓ હતા ? એથી પણ પુરવાર થાય છે કે, લોકાશાહ સખધી પ્રાચીન લેખકોએ જે લખ્યું છે તે સાચું જ લખ્યું છે.

સ્થા૦ મુનિ શ્રી મણિલાલજીએ “જૈન ઇતિહાસ અને પ્રભુ મહાવીર પદ્માવલી નામક પુસ્તક” લખેલું, અને તે સ્થાનકવાસી જૈન કાર્યાલય, અમદાવાદ તરફથી વિ૦ સ૦ ૧૯૯૧માં પ્રસિદ્ધ થયું છે આ પુસ્તક ‘સ્થાનકવાસી જૈન કોન્ફરન્સ’ે તા ૧૦-૫-૧૯૩૬ની જનરલ વાર્ષિક બેઠકમાં અમાન્ય ઠરાવેલ છે કેમકે તે પુસ્તકમાં ઐતિહાસિક રીતે ખોટી અને અવિશ્વસનીય હકીકતો આપવામાં આવી છે

(-પૃ૦ ૧૯)

તેમાં લોકાશાહનું બે પાનાનું જીવનચરિત્ર છપાયેલું છે પરંતુ આ જીવનચરિત્ર વાચતા જ એ બનાવટી છે, એમ સૌ કોઈ સમજી શકે તેમ છે

(-મૂ૦ જૈ૦ ધ૦ પૃ૦ ૩૫૧)

તેમાં “સ૦ ૧૫૦૦માં તેઓ અમદાવાદ આવ્યા અને ધીરધારનો

ધર્મો શરૂ કર્યો, ત્યારથી લોકાચાર્યને ત્યાં બાદશાહ સાથે બોલાબાણ થઈ અને તે પછી લોકાચાર્ય તિબેટીદાર બન્યા ” વગેરે હકીકતો લખેલી છે પરંતુ ઇતિહાસ પ્રમાણે તે હકીકતો ખોટી ઠરે છે

શ્રી મણિલાલજીએ પ્રશુવીર પદ્માવલીમા લખ્યું છે કે, “લોકાચાર્ય જયપુર ગયેલા, અને ત્યાં તેમને કોઈએ ઝેર આપવાથી અકસ્માત મૃત્યુ પામેલા ”

જયપુર શહેર સવાઈ જયસિંહ મહારાજે લોકાચાર્યની પછી બસો વર્ષે ‘આબાહ-વસાવેશ્વ’ એ ઉપરથી સ્થાનકવાસી યુનિ શ્રી મણિલાલજીએ લખેલું જીવનચરિત્ર કેવું છે હાલકા વગરની ઉપલબ્ધી કાઢેલી વાતોથી ભરપૂર છે તે સમજી શકાય છે (—પૃં ૨૦)

“એ જીવનચરિત્રમા લોકાચાર્યનો જન્મ કાર્તિક સુદિ ૧૫નો જણાવેલો છે” તે પણ ખોટો ઠરે છે (—પૃં ૨૧)

લોકાચાર્ય લલિયાનું કામ કરીને પોતાની આજીવિકા ચલાવતા હતા (પૃં ૨૨) લોકાચાર્યની બનાવેલી એકાદ ‘હાલ ચોપાઈ’ કે બીજી કંઈ લખાણ મળતું નથી, ત્યારે ક્યા પ્રમાણ ઉપર લોકાચાર્યના જ્ઞાન અને વિદ્વત્તા માટે ઢોલ પીટવામા આવે છે? (—પૃં ૨૩)

આ સર્વ ઉપરથી સાબિત થાય છે કે “લોકાચાર્યમા કોઈ પણ પ્રકારનું વિશેષ જ્ઞાન નહોતું લોકાચાર્ય” એ સહેજ પણ બુદ્ધિમાન હોત તો તેમણે સૂત્રો તેમજ ધાર્મિક ક્રિયાઓ વગેરેનો નિષેધ કર્યો ન હોત.”

લલિયાનું કામ એ જ્ઞાન કે વિદ્વત્તાની નિશાની નથી (પૃં ૨૪) સુંદર અક્ષરો એ પણ જ્ઞાન કે વિદ્વત્તાની નિશાની નથી (પૃં ૨૪)

લોકાચાર્યે બત્રીસ સૂત્રોની એકેક કે બે બે નકલો કરવા સંબંધી કશું જ લખ્યું નથી. (પૃં ૨૬) લોકાચાર્યમા અર્ધમાગધી કે સંસ્કૃત ભાષાનું જ્ઞાન કેવું જ નહીં. (—પૃં ૨૭)

લોકાચાર્યના અનુયાયીઓએ (૧) જિનપ્રતિમા અને જિન મંદિરની નિંદા કરવી નહીં, (૨) હમેશા જિનમંદિરમાં જિનપ્રતિમાના હર્શન કરવા (૩) પૂર્વાચાર્યોના અવશેષો બોલવા નહીં. આ ત્રણ

શરતો સ્વીકારી. આં પાર્શ્વચ દ્રમૂરિ પાસે સૂત્રોના ટળા તૈયાર કરાવ્યા. બત્રીશ સૂત્રોના ટળા લખાયા બાદ, આ શરતોનો ભગ થયો. આથી તે આચાર્યે બીજાના ટળા લખવા બંધ કર્યા.

(-મૂં જૈં ધં પૃં ૩૫૯)

તે પછી મુનિ શ્રી ધર્મસિ હજી તથા લવજીન્દ્રપિ એ બંનેએ લોંકાગચ્છના યતિધર્મથી છૂટા પડીને મૂર્તિનો જોરશોરથી વિરોધ શરૂ કર્યો. તેમના અનુયાયીઓ ‘હુઢિયા’ કહેવાયા અને પાછળથી “સ્થાનકવાસી” નામ ધારણ કર્યું (પૃં ૨૯)

(-મૂં જૈં પૃં ૩૬૦)

લોંકાશાહે ધર્મનો ઉદ્ધાર મુદ્દલ જ કર્યો નહોતો. “પરતુ ખરુ કહીએતો અધર્મનુ જ પ્રતિપાદન કર્યું હતું.”

લોંકાશાહ અને કુદુઆશાહ એમ બે મતો તે વખતે ધર્મ-વિરુદ્ધ થયા હતા એટલે ભસ્મગ્રહે ઊતરતા (વિં સં ૧૫૬૦ સુધી) પણ પોતાનો કૂર સ્વભાવ બતાવી આપ્યો હતો (પૃં ૩૧)

(મૂં જૈં ધં પૃં ૩૬૩)

લોંકાશાહે ક્ષત્ર ક્રોધથી, દ્વેષથી, સૂત્ર, ધર્મક્રિયા, દાન, પૂજા વગેરેનો બહિષ્કાર કર્યો હતો, અને સ્થાનકવાસીઓએ સૂત્રના ખોટા અર્થ કરી મૂર્તિનો નિષેધ કર્યો છે, એટલે તેમના કાર્યોમાં ધર્મનો ઉદ્દ્યોત છે જ નહીં પણ તે ધર્મની હાનિનું જ કાર્ય છે અને “તે અસંયતિપૂજા નામના અચ્છેરામાં ગણાય” (પૃં ૩૨)

(મૂં જૈં ધં પૃં ૩૬૪)

સાડા સાત દોકડાની લેવડદેવડમાંથી જ તકરાર પેદા થઈ (પૃં ૩૩)

(મૂં જૈં ધં પૃં ૩૬૫)

લોંકાશાહની “બુદ્ધિમાં વિકાર” થયો તેણે જૈનધર્મની બધી ક્રિયાઓનો લોપ કરી પોતાનો નવો મત કાઢ્યો (પૃં ૩૪)

લોંકાશાહના જ અનુયાયી કહેવાતા બે સમુદાયો (૧ લોંકાગચ્છ તથા ૨ સ્થાનકવાસી) વર્તનમાં, આચારમાં એટલી બીજાથી તફાવત વિરોધી મતના છે. એ બેમાંથી લોંકાશાહના સાચા અનુયાયી કેણુ ? (પૃં ૩૪)

લોકાચાર્યનો દેહાવ સં ૧૫૩૨ (૧૫૨૨)મા થયેલ તેઓ શૌચાચારનો પણ વિરોધ કરતા હતા. (પૃં ૪૬) (મૂં જૈં ૫૦ પૃં ૩૬૮)

વાં મોં શાહે 'ઐતિહાસિક નોંધમા ૬૬ મા પાને લખ્યું છે કે, 'લોકાચાર્યે પોતાનો જીવદ અવાજ ભારતના ખૂણે ખૂણે પહોંચાડ્યો, તથા પાટણ નિવાસી લખમસી તેમની પાસે આવેલ, તેમને લોકાચાર્યે એવો સરસ ધાર્મિક ઉપદેશ આપ્યો કે, તે લોકાચાર્યના પાઠા અનુયાયી બની જયા.' (મૂં પૃં ૩૭૧)

અતઃપાલે તેમના 'ધર્મપ્રાણ લોકાચાર્ય પુસ્તકમા એજ વાત લખી છે

આ વાતો તદ્દન ઉપજ્ઞવી કાઢેલી છે, (પૃં ૩૬, મૂં પૃં ૩૭૧)

વા. મે. શાહ કે સતપાલની વાતો કેમ સાચી મનાય ? (પૃં ૪૦)

અતુર્ભાસમા જૈનોનો સમ નીકળતો નથી (પૃં ૪૦)

સં ૧૬૮૫મા સુનિ ધર્મસિંહજીએ છૂટા પડી 'હરિયાપુરી સમ્રાટ સ્થાપ્યો. સં ૧૬૬૨મા લવજી ઝરિયો 'ખભાત સમ્રાટ'ની સરૂઆત કરી.

સં. ૧૭૧૬મા ધર્મદાસજીએ પણ દીક્ષા લીધી. તે પૈકીના હરિયાપુરી સમ્રાટના ધર્મસિંહજીએ આઠ કોળિનો આમદ પ્રવર્તાવ્યો. (પૃં ૪૩)

ધર્મસિંહજીએ નવા ટળા બનાવ્યા.

પરંતુ ખેડની વાત છે કે વ્યાકરણ તો તેઓમાના કોઈ શીખેલા જ નહીં અને તેથી ચેત્રિય-વૈત્ય યજ્ઞના ખોગ અર્થ કરી, મૂર્તિનો ખોટી રીતે વિરોધ કરેલો, અને આજે પણ એમના અનુયાયીઓ તેવી જ રીતે ખોટો વિરોધ કરી રહેલા છે (પૃં ૪૩ મૂં જૈં ૫૦ પૃં ૩૬૦)

આ સિવાય વાં મોં શાહ વગેરે આધુનિક લેખકોએ લખેલી બધી વાતો ખોટી છે (પૃં ૪૭)

લોકાચાર્યની માન્યતા તો "સદાતઃ ધર્મવિરુદ્ધની જ હતી. એજે ખરું કહીએ તો આજે લોકાચાર્યનો તો કોઈ અનુયાયી છે જ નહીં (પૃં ૪૬)

અત્યારે લોંકાગચ્છ એ “મૂર્તિપૂજક તપાગચ્છની એક શાખા જેવો” ગણાય, ત્યારે સ્થાનકવાસી સ પ્રદાય તેના વિરોધપક્ષનો ગણાય (૫૦ ૫૦) વગેરે વગેરે

(જૈનસિદ્ધાંત ૧૫ ક ૧૭૦, સ ૨૦૧૯નુ મૂળ જૈનધર્મ અને હાલના સ પ્રદાયો પુસ્તક, પ્રકં ૨૧ લોકાશાહ ૫૦ ૩૩૯ થી ૩૬૧)

*

લોંકાગચ્છની પરપરા—

મહોઠ ધર્મસાગરજી ગણિવર ‘પ્રવચન પરીક્ષા વિશ્રામ’ ૮ની ગાથા ૧૫ની ત્રીકામા પરપરા આપે છે

તેમજ લોંકાગચ્છની પટ્ટાવલીઓમાં પણ જૂદી જૂદી પરપરાઓ મળે છે તે સૌના આધારે નીચે મુજબ પરપરા બને છે.

૧ લોંકાશાહ (મૃત્યુ, વિં સં ૧૫૨૨ અથવા ૧૫૩૨)

૨ ઋષિ ભાણુજી—તે સિરોહી પાસેના અરહટ્ટવાડાનો વતની હતો તેણે સં ૧૫૩૦મા કે ૧૫૩૩મા સ્વયં મુનિવેશ પહેર્યો, અસલમા તેની પરપરા ગુજરાતી લોંકાગચ્છ મનાય છે તેણે સ્વસ્તીક, માદાજી, પૂનાજી વગેરે નામના શિષ્યો બનાવ્યા

૩ ઋષિ માદાજી—(ભીદાજી)—તે લોલાશાહનો ભાઈ હતો તેણે ઋષિ ભૂતાજી નામે ચેલો બનાવ્યો

૪ ઋષિ ભીમાજી—ઋષિ માદાજીની પાટે ઋષિ પૂનાજીનો શિષ્ય “ઋષિ ભીમાજી” બેઠો

૫ ઋષિ ભૂતાજી—ઋષિ ભીમાજીની પાટે ઋષિ માદાજીનો શિષ્ય ઋષિ ભૂતાજી બેઠો ‘પટ્ટાવલી’ઓમા આ બંનેના એક પટ્ટાક તથા જૂદા જૂદા પટ્ટાકો મળે છે તેની એક શિષ્ય પરપરામાંથી ‘વીજમત’ નીકળ્યો હતો

૬ ઋષિ જગમલજી—તે નરાઉદ્ર(નરોડા)નો વતની હતો સુરાણા ગોત્રનો ઓસવાલ હતો, તેનાથી લોંકાગચ્છની બે શાખાઓ નીકળી, તે આ પ્રમાણે—

(૧) પાટણના વેદ જોત્રનો ઓસવાદ રૂપચ દણ સં ૧૫૬૮માં સ્વયં મુનિવેશ પહેરી, ઋષિ જગન્નાથજીની પાટે બેઠા તેનાથી ગુજરાતી લોકાગમ્થ ચાલ્યો.

(૨) નાગોરના સૂરાણા જોત્રના ઓસવાદ રૂપચ દણજે સં ૧૫૮૪માં ઋષિ જગન્નાથજીની પાસે દીક્ષા લીધી તેનાથી નાગોરી લોકાગમ્થ નીકળ્યો. (નાગોરી લોકાગમ્થ પૃષ્ઠ ૬૦માં)

૭ ઋષિ સુરવાણ-કોઈ કોઈ પદ્માવલીમાં આ ઋષિનો પદ્મક મળતો નથી.

૮ ઋષિ રૂપચ દણ-તે પાટણનો વતની હતો. સં ૧૫૬૮.

૯ ઋષિ જીવાણ-તે સુરતનો વતની હતો તે ગુજરાતી રૂપ ચંદની પાસે દીક્ષા લઈ તેની પાટે આવ્યો. તેનાથી ગુજરાતી લોકાગમ્થ પરપરા ચાલી.

૧૦ ઋષિ કેશવણ-તે પ્રભાસપાટણનો વતની હતો. તેણે સં ૧૫૮૭માં ગુજરાતના પાટણ પાસેના “કતખપરા”માં દીક્ષા લીધી. અને તે ઋષિ જીવાણની પાટે આવ્યો.

મહોં ધર્મસાગરજીગણિના સમયે તે વિવિધમાન હતો.

આ સમયે લોકાગમ્થની ત્રણ ગાદીઓ બની હતી.

(૧) ઋષિ વરસિંગજી-તેણે સં ૧૬૧૩ના જેઠ વડિ ૧૦ના રોજ વડોદરામાં ભાવસારના આશ્રમથી શ્રીપૂજની ગુજરાતી લોકાગમ્થની ‘મોટીપત્ર’ સ્થાપિત કરી તેની ગાદી વડોદરામાં હતી.

(૨) ઋષિ કુવરજી-તેણે બાણપુરવાગાના આશ્રમથી શ્રી પૂજની ગુજરાતી લોકાગમ્થની ‘નાની પદ્મ’ સ્થાપન કરી. અને તેની ગાદી બાણપુર(વરાડ)માં રાખી.

(૩) ઋષિ વરસિંગજીના શિષ્ય અને (૧૦) ઋષિ કુમરજીના ઉત્તરશિક્ષકારી ઋષિ મેઘજી અમદાવાદમાં ગાદીએ બેઠા, તેની ગાદી અમદાવાદમાં હતી આ શ્રીપૂજમેઘજીએ સં ૧૬૨૮માં અમદાવાદમાં લોકાગમ્થના ૨૮ ચતિઓ સાથે વૈશાખ પામી, ચતિજીવન ઊઘીને જન્મગુરુ આં શ્રીદીશવિજયસૂરિ પાસે સુવેગીપત્ર સ્વીકાર્યું.

જે ઇતિહાસમા ઉ. ઉદ્ધૃતવિજયગણિવર તરીકે ખ્યાતિ પામ્યા. (-પ્રક. ૫૫, મહો. હાનર્ષિંગણિની પરપરા પ્રક. ૫૮) પહેલી ગાદી (વડોદરામા)

૧૧. ઋષિ વરસિંગ-તેનું ખીજુ નામ ઋષિ વરભગણ પણ હતું તે સ. ૧૬૧૩(૩૦)ના જોડ વદિ ૧૦ ના રોજ ઋષિ કેશવજીની પાટે વડોદરાની ગાદીએ બેઠા અને સં. ૧૬૫૨મા સ્વર્ગે ગયા.

તેમની પાસે રોહાના વતની શેઠ શ્રીવંત, તેની પત્ની તેનાં બેન, બેનેવી, ભાણેજ, તથા ૪ પુત્રો અને પુત્રી વગેરે ૧૦ જણા લોકાગચ્છના અનુયાયીઓ હતા. અને તે સૌ તેમા દીક્ષા લેવાના હતા. તેમાના ઘણાએ લોકાગચ્છમા દીક્ષા લીધી હતી તેઓએ સ. ૧૬૨૮ માં સિરોહીમા તપાગચ્છમા જગદ્ગુરુ આ. શ્રી હીરવિજયસૂરિ પાસે સવેગી દીક્ષા સ્વીકારી હતી, અને તેમના પરિવારના મુનિ-વરોના શિષ્ય-પ્રશિષ્યો બન્યા હતા. શેઠ, શેઠાણી તથા ચોથો પુત્ર કલો અને પુત્રી સહબને પણ લોકાગચ્છમા દીક્ષા લેવાની હતી. પરંતુ તેના કુટુંબના સૌ તપાગચ્છમા જગદ્ગુરુ આ. હીરવિજયસૂરિના શિષ્ય-શિષ્યા બન્યા હતા આથી શેઠ શ્રીવંતે પણ સ. ૧૬૪૫ ના મહા સુદિ ૬ ના રોજ સિરોહીમા તે જગદ્ગુરુ આ. હીરવિજયસૂરિ પાસે દીક્ષા સ્વીકારી નામ-મુનિ શુભવિજય રાખ્યું તથા તેની પત્ની લાલબાઈ, પુત્રી સહબ અને ૯ વર્ષ ઉંમરના પુત્ર કલોએ સ. ૧૬૫૧ ના મહા સુદિ ૬ ના રોજ બિનામા જ. આ. શ્રી હીરવિજયસૂરિ પાસે સવેગી દીક્ષા સ્વીકારી

આ શ્રીકલો (કલ્યાણ) તે મહો. સોમવિજય ગણિવરનો શિષ્ય બન્યો તેનું નામ મુનિ કમલવિજય રાખવામા આવ્યું તે સ. ૧૬૭૬ ના પોષ વદિ ૧૩ ની સવારે સિરોહીમા તપાગચ્છની નવી શાખાના દરમા ભા. વિજયાનદસૂરિ બન્યા તેમનાથી તપગચ્છમા “વિજયાનદસૂરિ શાખા સઘ” ચાલુ થયો

(-પ્રક. ૫૧, પૃ. ૫૨૦, પ્રક. ૫૮)

જે કે શેઠ શ્રીવંત, શેઠાણી લાલબાઈ, પુત્રી સહબ અને ચોથા

પુત્ર કલાએ લોકામતની દીક્ષા લેવાનું મોકુફ રાખી, સીધા તપઝઞ્છમા જ સવેગી દીક્ષા લીધી હતી, પણ પ્રયત્નકારે અને ‘પદ્માવલી’ કારે શ્રી કલાને લોકાગઞ્છના યતિપણામાંથી આવેલા બતાવે છે, તે બરાબર નથી. સબલ છે કે, અસલમાં બીજા સૌ લોકાગઞ્છમાંથી આવેલા એ વાતને જૂદી ન સમજાયાથી શ્રીકલાની સાથે પણ એ વાત ભેડી દીધી છે, એટલે ૧૦ જણા લોકાગઞ્છમાંથી આવ્યા એવું બતાવવા પૂરતું જ આ ભેજભેજ લખાવું હોય.

વિક્રમની ૧૭મી સદીના અંતમાં બુદ્ધિબ્રમના કારણે લોકાગઞ્છમાંથી દુર્લિખામત નિકળ્યો. તે આ પ્રમાણે

(૧) સં ૧૬૬૨માં અથવા સં ૧૭૦૬માં વડોદરાની ગાદીના શ્રીપૂજ વરસિંગજીના સૂરતના શ્રીમાળી શિષ્ય લોકાગઞ્છના મતિ લવજીએ સૂરતમાંથી પોતાના ગુરુથી જૂદા પડી અને લોકાગઞ્છમાંથી ચે છૂટા પડી સ્વતંત્ર દુર્લિખામત સ્થાપિત કર્યો.

(૨) સં ૧૬૮૫ કે સં ૧૭૦૬માં અમદાવાદમાં બાલાપુરની ગાદીના જાગિ શિવજીના પ્રશિષ્ય સરખેજના ભાવસાર લોકાગઞ્છના મતિ ધ્રુમદાસજીએ મુખપટ્ટી બાંધી દુર્લિખામત ચલાવ્યો.

તેમણે આઠ કોટિ દુર્લિખામત સ્થાપિત કર્યો

(૩) અને બાલાપુરની ગાદીના શ્રીપૂજ શિવજીના એક શિષ્યે કદાબદ કરી ગુરુથી જૂદા પડી મુખપટ્ટી બાંધી જિનદશન તથા જિનપૂજનો વિરોધ કરી, તપસ્વી બની, દુર્લિખામાં ભળી જઈ, તેમાં માન્ય બની અને તેમણે સં ૧૭૧૨માં લાહોરમાં ગુરુઆજ્ઞા લેધી સ્વતંત્ર દુર્લિખામત ચલાવ્યો.

(—પદ્માવલી સમુચ્ચય ભા. ૧ પૃ. ૧૫૬)

આ ત્રીજા મતમાંથી પબ્બળમાં અજીવપથ નીકળ્યો.

આ મતોના દુર્લિખા બાવીશટોળા બારાપચી, સ્થાનકવામી, સ્થાનકમાર્ગી વગેરે ઘણાં નામો મળે છે

આ સમયે વડોદરાના વતની મોટા કવિ ભાવસાર સીમજીએ સં ૧૬૨૧ના બાહરવા સુદિમાં વડોદરામાં શ્રી ઐતમસ્વામી અને

શારદામાતાની કૃપાથી ગુજરાતીમા શ્રેણિકરાસ ખડ-૧લો કડી ૩૦૦
બનાવ્યો જેની પ્રતિ મુનિ સાધુરક્ષકે લખી.

તેમજ તેજ મહાકવિ લીમળએ સ૦ ૧૬૩૨ મા શ્રીપૂજ
વરસિહજીના શિષ્યો ઋષિ કુરપાલ, મુનિ ભક્તઋષિ પાલ્હા, ઋષિ
માણેક વગેરે ૬ યતિઓ અને ૩ મહાસતીઓ ચોમાસુ રહ્યા હતા
તેમની પાસેથી સાલળી તેમા બુદ્ધિથી કવિત્વતર્ક શક્તિથી શાસ્ત્રાધારે
વધારો કરી, શ્રી ગૌતમસ્વામી શારદામાતાની કૃપાથી અને શ્રીપૂજ
વરસિહજીનુ નામ લઈ સ૦ ૧૬૩૨ ભા૦ વ૦ ૨ શુક્રવારે વડોદરામા
શ્રેણિકરાસ ખડ ૨ જો બનાવ્યો

(પુરાતત્ત્વ વિશારદ પડિતવર્યા લાલચદ ભગવાન-
દાસનો ઐતિહાસિક લેખ સગ્રહ પૃ૦ ૪૨૪, ૪૨૫)

૧૨ ઋષિ યશવતજી, ૧૩ ઋષિ રૂપસિંગજી, ૧૪ ઋષિ દામોદર-
લાલજી, ૧૫ ઋષિ કર્મસિહજી, ૧૬ ઋષિ કેશવજી-તેમનાથી
ગુજરાતી લોકાગચ્છની મોટી પક્ષનુ બીજુ નામ 'કેશવજી પક્ષ' પડયુ

૧૭ ઋષિ તેજસિંગજી, ૧૮ ઋષિ કાનજી, ૧૯ ઋષિ તુલસી-
દાસજી, ૨૦ ઋષિ જગરૂપજી, ૨૧ ઋષિ જગજીવનજી, ૨૨ ઋષિ
મેઘરાજજી, ૨૩ ઋષિ સોમચંદજી, ૨૪ ઋષિ હરખચંદજી, ૨૫
ઋષિ જયચંદજી, ૨૬ ઋષિ કલ્યાણચંદજી, ૨૭ ઋષિ ખૂખચંદજી,
૨૮ શ્રીપૂજ ન્યાયચંદ્રસૂરિ, ૨૯ યતિ હેમચંદ્રજી, યતિ રાજચંદ્રજી,
વિદ્યમાન છે

બીજી ગાદી બાલાપુરમાં

૮ ઋષિ રૂપજી-તે પાટણમા ધનિક વ્યક્તિ હતી તેણે સ૦
૧૫૬૮મા પાટણમા ૧૮ ગુમાસ્તાઓ સાથે દીક્ષા લીધી અને ૧૬૨૦મા
લોકાગચ્છ સ્થાપ્યો

૯ ઋષિ જીવાજી

૧૦ ઋષિ કુચ્છરજી-તે બાલાપુરમા લોકાગચ્છના શ્રાવકોની
વિનિતિથી શ્રીપૂજ બન્યા તેમનાથી 'ગુજરાતી લોકાગચ્છ નાનીપક્ષ
ચાલી, તેમના શિષ્ય અને અમદાવાદની ગાદીના શ્રીપૂજ ઋષિ

મેઘલજો સં ૧૬૨૮ મા સવેગી માગ' સ્વીકાર્યે. ૧૧ ઋષિ મલલ, ૧૨ ઋષિ રત્નાલ, તેમજે પત્ની સાથે દીક્ષા લીધી હતી.

૧૩ ઋષિ કૈશવલ-સ્વં સં ૧૬૮૬, આ સમયે લોકા ગચ્છના ઋષિ મેઘલજો સં ૧૬૬૦ મા પાટણમાં આં વિજયસેન સૂરિના પરિવારના પં કૃપાવિજયલગણિ પાસે દીક્ષા સ્વીકારી તેનું નામ મુનિ મેઘવિજય રાખવામાં આવ્યું, જે પાછળથી મોટા બ્રહ્માર મહોં મેઘવિજયલગણિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા. (-પ્રકં ૫૮)

૧૪ ઋષિ શિવલ,

૧૫. શિ ધર્મંદાલ-તેમના શિષ્ય સરખેજના ભાવસાર યતિ શિ ધર્મંદાસે સં ૧૭૦૬માં જિનમાર્ગ દીધાઓ, એટલે મુખે મુદ્દપત્તિ બાંધી, આઠકોટિ કુંડિકામત ચલાવ્યો, જેના બીજા નામે સ્થાનકવાસી, સ્થાનકમાર્ગો, બાવીસટોળા, બાશપટ્ટી, વગેરે મળે છે.

૧૪ ઋષિ શિવલ પછી આ પ્રકારે પરપરા મળે છે -

૧૫. ઋષિ સિદ્ધીમલલ-તેમનું બીજું નામ ઋં સવરાજલ પણ મળે છે સ્વં સં ૧૭૨૫.

તેમના શિષ્ય ઋષિ આણુદે પોતાના શિષ્ય ઋં તિલકને શ્રીપૂજ બનાવી, બાતમા જૂદી ગાદી સ્થાપિત કરાવી. આ પક્ષમા ૧૮ યતિઓ બની રહેતા, તેથી તે આઠાસિદ્ધા કહેવાયા. (-પ્રકં ૬૨)

૧૬ ઋં મુખમલલ, ૧૭ ઋં ભાગચંદલ ૧૮ ઋં વાલ ચંદલ (ભાલચંદલ) ૧૯ ઋં માણેકચંદલ ૨૦ ઋં પૂળચંદલ (મૂલચંદલ) સ્વં સં ૧૮૭૬

૨૧ શ્રી જગન્નંદલ-તે સં ૧૮૩૬ના વૈં શું ૮ ને શુદ્ધપદે જેસલમેરમા 'આચાર્ય' બન્યા.

૨૨ ઋં રત્નચંદલ ૨૩ ઋં નૃપચંદલ,

(-સ્થાનકવાસી ઋષિ મણિલાલનો 'પ્રાચીન સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ; વિવિધગચ્છીય પટ્ટાવલી, પૃં ૨૮૮)

નોંધ દ્વિતી આગ્રાની રૂપસી અગ્રની પટ્ટાવલી મંદિ જૂનો. (પ્ર

૧ ગુજરાતી લોકાગચ્છની એક ચતિપરંપરા આ પ્રમાણે મળે છે
૧ રાજધિરાજ શ્રી જયરાજજી ૨ મેઘરાજજી—સભવ છે તેણે
તીર્થમાલા બનાવી હોય

૩ ૫૦ કૃષ્ણઋષિજી, ૪ ઋ૦ બબતમલજી, ૫ પૂ૦ ઋષિ
પરસરામજી ૬ ૦ જ્યોતિષજી—તેમણે સ૦ ૧૮૮૫મા હરદ્વાર
ગજમા 'દશવૈકાલિકસૂત્ર' પાના ૧૨ લખ્યુ અને સ૦ ૧૮૮૫ના
વૈ૦ ૫૦ ૮ ને બુધવારે મહુદાબાદમા 'શ્રાવકાચારભાષા' પાના ૮૫ લખ્યો

સ૦ ૧૮૮૫મા 'જાતકાલકાર પાના' ૨૫ લખ્યો તથા આગ્રાની
લોહામડી (પરા)મા 'રાજૂલપચીસી' પાના ૫ લખી.

૭. ઋ૦ હર્ષજી,

૮. ૦ જિનદાસજી—તેમણે સ૦ ૧૯૧૦ મા અકબરાબાદ
(આગરા)મા લોહમડીમા 'પ્રજ્ઞાપ્રકાશ' પાના ૫ લખ્યો લોકાગચ્છના
૫૦ જશવંતગણિના શિષ્ય ચતિ રૂપસિંહજી ત્યારે તેમની સાથે
આગરામા હતા અને તેમણે ત્યા તપસ્થા કરી

(આગરાના ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથના અથલ કારના

અથેની પ્રશસ્તિ, પુષ્પિકાઓના આધારે, પટ્ટાવલી

સમુચ્ચય ભા૦ ૨, પુરવણી પૃ૦ ૨૪૧-૪૨)

૨ લોકાગચ્છની એક ઉત્તરાધગચ્છની ચતિપરંપરા આ પ્રમાણે
મળે છે

૧ પૂ૦ જટમલજી, ૨ પૂ૦ પરમાનંદજી, ૩ પૂ૦ સદાનંદજી,
૪, પૂ૦ નારાયણજી, ૫ પૂ૦ નરોત્તમજી, ૬ પૂ૦ મયારામજી ૭
પૂ૦ મેઘરાજજી—તેણે 'દાન-શીલ'—તપ-ભાવના ચરિતરાસછંદ'
(અ૦ ૧૨૩૭) બનાવ્યો. સ૦ ૧૮૧૭મા બનેલી તેની હસ્ત પ્રતિ
મળે છે. તેમણે હીંદીમા મેઘવિનોદ નામે વૈદ્યક અથ તથા વરસાદના
વિજ્ઞાનવાલી મેઘમાલા બનાવી, મુક્તિઋષિએ મુક્તિ વિલાસનામે
વૈદ્યઅથ બનાવ્યો— (સને ૧૯૬૨ના જૂનનો સરસ્વતી અંક)

(૩) પંડબની લોકાગચ્છની ઉત્તરાધેશાખા (ઉત્તર પ્રદેશમા
રહેલી શાખા)ની ચતિ પરંપરા આ પ્રમાણે છે—

૧ જટમલ. ૨. પૂજ્ય તપાચાઉલ, ૩ રાઉ ઋષિ, ૪ મોહન ઋષિ (સં ૧૭૧૫), ૫ શમા ઋષિ, ૬ ભદ્રમ ઋષિ, ૭ મગલ ઋષિ (સં ૧૭૧૬ થી ૧૮૩૬), ૮ વીરુ ઋષિ (સં ૧૮૨૦ થી ૧૮૨૫) ૯ સહજૂ ઋષિ (સં ૧૮૫૦ થી ૧૮૭૫).

૧૦ માણેક ઋષિ (સં ૧૮૭૪ થી ૧૯૨૬)—તેમના અક્ષરો બહુ સુંદર હતા. તેમણે સં ૧૯૩૫મા તપાગચ્છના આઠ વિજયા નદસૂરિ (પૂં આત્મારામજી મં) પાસે “સવેગી દીક્ષા” લીધી. ગુરુદેવે તેમનું નામ સુનિ ઉદ્ધણોતવિજય રાખ્યું.

લોકાગચ્છમાથી બુદ્ધિબ્રમના કારણે વિવિધગચ્છો નીકળ્યા તે આ પ્રકારે છે—

(૧) કુલિયા પંથ (છ કોટિપક્ષ) સં ૧૬૬૨ (૧૭૦૬)

૧૦ ઋષિ દેશવલ્લ યતિ દીક્ષા સં ૧૫૮૭

૧૧ ઋષિ વરસિંગજી—ગાદી સં ૧૬૧૩ (૧૬૩૦)ના જેઠ વદિ ૧૦, તેમના બે નામો હતાં ૧ ઋષિ વરસિંગજી, ૨. ઋષિ વરબગજી. સ્વં સં ૧૬૫૨

૧૨. ઋષિ લવલ્લ સ્વામી—અઢારમી સદીમાં લોકાગચ્છમાથી કુલિયા પંથ જૂદો પ મો. તેના બાદિ સ્થાપકઋષિ લવલ્લસ્વામી યથા

સૂક્ષ્મતા વતની વીરજી હાયા વહોરો દશા શ્રીમાલી લોકાગચ્છનો જૈન હતો. તે “કોટિધ્વજ” હતો. તેને ‘કૂલ બાઈ’ નામે પુત્રી હતી. કૂલબાઈને લવલ્લ નામે પુત્ર થયો. લવલ્લને યતિ પાસે ભણતા ભણતા વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો અને પછી તેણે લોકાગચ્છના ૧૧મા પૂજ્ય વરબગજી પાસે જઈ ‘મને જિનાગમ ભણાવો, મને દીક્ષા લેવાનું મન થયે ત્યારે તમે જિનાગમ ભણાવશો તો, તમારી પાસે દીક્ષા લઈશ’ એવી શરત મૂકી, તેની પાસે જૈન સિદ્ધાંત ભવ્યો. લેખિત કરાવ

તેણે પૂજ્ય વરબગજી પાસે દીક્ષા લેતા લેખિત કરાવ કર્યો કે, “જે વર્ષ સુધી તમે મારા ગુરુ અને હું તમારો શિષ્યો, જે વર્ષ પછી તમે છૂટા, અને હું પણ છૂટો” બાવો કરાવ લખી—લખાવી દીક્ષા

લીધી. ગુરુએ તેનું નામ રાખ્યું ઋષિ લવણ તે બે વર્ષ પછી પૂજા વરજાગણને ૭૫ બોલો જણાવી, તેમનાથી તે છૂટો પડ્યો.

૧ ઋષિ લવણ, ૨. ઋષિ થોલાણુણ, અને ૩ ઋષિ સરવણુણ એ ત્રણે યતિ સૂરતથી વિહાર કરી, ખભાત ગયા ત્યા કપાસિયાના વેપારી શેઠની દુકાને ભિતર્યા તેને ઉપદેશ આપી, ભક્ત બનાવ્યો અને “ નવો પંથ ચલાવવા ” તેની મદદ માગી તેણે દરેક પ્રકારે મદદ આપવાનું વચન આપ્યું આથી ત્રણે ઋષિઓ જ ગલમા ગયા તેઓએ ત્યા કરીવાર “ પાત્ર મહાવ્રત ઉચ્ચરી ” નવેસરથી દીક્ષા લીધી. આ રીતે સં ૧૬૬૨મા તેઓએ ખભાતના જ ગલમા નવો પંથ ચલાવ્યો.

૧૬૬૨ સુમે ૨૧ ૧૯૦

સભવ છે કે, તેઓએ જ સ્થાપનાનિશ્ચયો ઉઠાવી, મુખે પટ્ટી બાધી, નવો વેશ બનાવ્યો હોય તેઓ દુઢિયા તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા.

ઋષિ લવણ સ્વામીની વ્યાખ્યાન કળા ખીલેલી હતી, આથી ઘણા ભાઈબહેનો આકર્ષાયા, તેનું વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવવા લાગ્યા અને તેમની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા.

શેઠ વીરણ હાપા વહોરાને સૂરતમા ખખર મળ્યા કે, ઋષિ લવણએ નવો પંથ કાઢ્યો છે આથી શેઠને દુઃખ થયું અને તેણે ખભાતના સૂબાને પત્ર લખી ઋષિ લવણ ઉપર સખ્તાઈ કરવા જણાવ્યું.

સૂબાએ તે શેઠના પત્રથી ઋષિ લવણને પકડાવી કેદમા પુરાવ્યા અને સુબાએ પછી “ પોતાની ખીખીના કહેવાથી ” તેને છોડી દીધા.

ઋષિ લવણ ત્યાથી નીકળી અમદાવાદ ગયા આ સમયે બાલાપુરની લોકાગચ્છની ગાદીવાળા ૧૪મા શ્રીપૂજ ઋષિ શિવણસ્વામીના શિષ્ય ૧૫મા ઋષિ ધર્મદાસજીના શિષ્ય યતિ ધર્મદાસજી અમદાવાદમા હતા તેમણે પણ ત્યા મોએ મુહપત્તિ બાધી દુઢિયા મત ચલાવ્યો હતો.

ઋષિ લવણ અને ઋષિ ધર્મદાસજી બંને અમદાવાદમા મળ્યા. તે બંને સંવેગી બનવા ઉત્સુક હતા.

ઋષિ લવણ તેમની સાથે ઘણી વાતચીત કરી, અમદાવાદથી

નીકળી, સૂસ્ત ગયા. અને ત્યાં થોડા વીરણ હાથા વહોરાને ઘરે વહોરવા ગયા. તેણે તેના ઘરમા ચાલતાં ચાલતાં પગલે પગલે સ્નેહરણથી ભૂમિ સાફ કર્યા કરી. આ દેખી થોડા પૂછ્યું કે, ‘આમ કેમ કરો છો ?’ ઋષિએ ઉત્તર આપ્યો કે, “આખર્માં પૂરેપૂરી રીતે શક્તિ નથી, તેથી પૂલ પૂલને ચાલું છું.”

ઋષિ લવણ સૂરતથી નીકળી, અમદાવાદ પહોંચ્યા. ફરીવાર તે અને ઋષિ ધર્મદાસ મળ્યા. પણ બંનેમા “વહનવ્યવહારનો વાંધો

૧ આવી જ વિચિત્ર ઘટના અનુભવમાં બની હતી. એક સ્ત્રિ એક સ્થાનસ્વાસી ઋષિ અનુભવમાં લાખનીકટીમાં થોડા હીરાચંદ્ર સંજેતીને ત્યાં વહોરવા આવ્યા. તેણે હવેલીના સ્વાગતથી તે તેના સ્વોદ્યા સ્વાગત સુધી નીચેની જમીન પૂજતાં પૂજતાં ધીમે ધીમે આવી પહોંચી નિનિદા જેવો સમય ગાળ્યો. હોતે આ જોઈ તમાસા જેવું લાગ્યું આ જોવાને બીજા માણસો પણ એકઠા થઈ ગયા. થોડા હીરાચંદ્ર તેમની લાખના સમજીને બેઠ્યા. મહારાજ ! આપ અનુભવે આરે પધાર્યા ? ઋષિએ જવાબ આપ્યો. બાપા ! હું ખેતવાથી વિકાર કરી આજે ૧ ૥ વાગે અનુભવે આવ્યો છું. થોડા જણાવું તો આપે ખેતવાથી કામે વિકાર ક્યોં કરી કેમકે આપ મારા ઘરમાં જે રીતે ચાલો છો એજ રીતે વિકાર કરો તો ખેતવાથી અનુભવે આવતાં થઈ કહાડો જોઈએ. ઋષિએ કહ્યું ના, બાપા ! હું ત્યાંથી આજે સવારે જ સ્વીકૃતિ પછી નીકળ્યો હતો. થોડા કહ્યું મહારાજ ! તો પછી આપ અહીં પણ વિકારની યામે ચાલોને ?

થોડા સમયસાર જણાવું અહીં વધુ બતાવવાની કંઈ જરૂર નથી. કેમકે અમે એકસલામત થયા ત્યારથી જ ઉપકેરાગમ્યના અને તથાગમ્યના કોન છીએ. અમારા મુરુના ઉપકેરા મુજબ અમારા રસ્તાના અનુભવ રહે છે બીજુ અમને બાવીસોળા કે તેરાપચી એવો સંજેત નથી. અમારા ઘરમાં અને પક્ષાળાની પુત્રીઓ પુત્રવધૂ તરીકે જાતી છે અને મેં મારી પુત્રી તમા પૌત્રીઓ અને પક્ષાળાના ઘરે પસ્થાવી છે બાવીસ અમારે મન સૌ જોન સરખા છે અને પક્ષાળા ઋષિઓ પણ અમને જોયરીના લાલ આપે છે આપે પણ કૃપા કરીને અમને જોયરીનો લાલ આપતા રહેવું પણ હવે આવો વિધિ રસ્તાની જરૂર નથી.

(—થોડા હીરાચંદ્ર સંજેતી સાથે માસ્વાદી બાસમાં બેસી વાતચીતના આધારે મુનરતી)

પડ્યો. ” અને બંનેની નવી પ્રપ્તિમાં પણ મોટો તકાવત હતો. આથી બંને જૂદા પડ્યા. ઋષિ લવણ અમદાવાદથી વિહાર કરી, અન્ય સ્થાને ફરી, ખીણ વાર અમદાવાદ આવ્યા. તેમણે અહીં અમદાવાદના કાળુપુરના વતની ૨૩ વર્ષની ઉમરના શાહ સોમણ વીશા પોરવાડને દીક્ષા આપી, પોતાનો શિષ્ય બનાવ્યો. તે બંને અહીંથી વિહાર કરી બુરહાનપુર ગયા, અને ત્યાં ઇલતપુરમાં ઊતર્યા. ઋષિ લવણ ત્યાં એક રગારી બાઈને ત્યાંથી લાડવો વહોરી લાવ્યા. તે લાડવામાં જેર ભેળવેલું હતું તેની તેને ખબર ન હતી.

ઋષિ લવણએ તે લાડવાનો આહાર કર્યો અને ત્યાં જ અનશન કરી, અવસાન પામ્યા અને તે લાડવા આપનાર રગારી બાઈને ગલત કોઠ નીકળ્યો.

ઋષિ લવણની પાટે ઋષિ સોમણ બેઠા તે બુરહાનપુરથી વિહાર કરી, અમદાવાદ જઈ, ઋષિ ધર્મદાસને વદન કરી, તેની સાથે રહ્યા પરંતુ આ દરમિયાન ઋષિ ધર્મદાસે અમદાવાદમાં પોતાની નવી પ્રપ્તિ આણી કરી હતી. આમ પ્રપ્તિના ભેદ પડવાથી, તે બંનેનો મેળ મળ્યો નહીં, તે બંનેએ આપસ આપસમાં ચર્ચા કરી એના પરિણામે ઋષિ ધર્મસિંહના શિષ્યો ઋષિ અમીપાલ, ઋષિ શ્રીપાલ તથા કુંવરજીના ગચ્છના ઋષિ પ્રેમજી અને ઋષિ હીરજી વગેરે ચતિઓ ઋષિ ધર્મદાસને “વોસરાવી”, ઋષિ સોમણ પાસે ગયા. ત્યાં તેઓ તેમને વાદી તેમના શિષ્યો બન્યા તેમજ ઋષિ ધર્મદાસના ઘણા શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ પણ ઋષિ ધર્મદાસના “આઠ કોટિ પક્ષ”ને છોડી, ઋષિ સોમણ પાસે ગયા અને તેમના શ્રાવક બન્યા એ રીતે તે બંનેએ છ કોટિનો સ્વીકાર કર્યો.

આ ઘટના બનવાથી અમદાવાદના હુલિયા (લોકાગચ્છ)ના તે પથમાં ફૂટ પડી ખીણ તરફ મારવાડના લોકાગચ્છના ચતિ ઋષિ જીવાજીના શિષ્ય ઋષિ લાલચંદ્રજી વીશા પોરવાડ હતા અને વિદ્વાન હતા તે પણ ઋષિ સોમણ પાસે આવીને તેમના શિષ્ય બન્યા.

લાહોરના લોકાગચ્છના ઉત્તરાધ શાખાના ચતિ હરિદત્તજી પણ ઋષિ સોમણના ચેલા બન્યા.

તે પછી ઋષિ સોમલુ ઋષિ જમ્બીપાલલુ, અને ઋષિ શ્રીપાલલુ વગેરેએ દિલ્હી અને આમી તરફ વિહાર કર્યો. ઋષિ સોમલુની પરપરામા ઋષિ અમુલ્લઅચ દલુ વગેરે યયા છે આ બધીયે શ્વેન જૈન પરપરા છે અને લોકાગચ્છની શાખા છે તે છ કોટિ પક્ષના કુલિયા કહેવાય છે આ પક્ષના કુલિયા, સ્થાનકવાચી, બાવીસટોળા અને બારાપટ્ટી વગેરે નામો મળે છે

(-યાં મોં શહે, સને ૧૬૦૬માં પ્રકાશિત શ્રી સાધુમાર્ગીની ભણવા જેવી નોંધ પૃ. ૬૪ ના આધારે.)

૨ કુલિયા પથ (આઠ કોટિ પક્ષ) સં ૧૭૦૬

લોકાગચ્છની બાલાપુરની બાદીના ૧૫ માં ઋષિ ધર્મચંદ્રલુના શિષ્ય ઋષિ ધર્મદાસલુએ સં ૧૭૦૬માં અમદાવાદમાં મોઝે સુહર્પતિ બાધી કુલિયામત ચલાવ્યો. તે દરિયાપરી શાખા-આઠ કોટિશાખા કહેવાય છે તે આ પ્રમાણે—

૧૧ ઋષિ ધર્મદાસલુ—તે અમદાવાદ પાસેના સરખેજ ગામને ભાવસાર હતો. તે લોકાગચ્છના ઋષિ કેશવલુની પરપરાના ઋષિ ધર્મચંદ્રનો શિષ્ય થયો. તેને યતિપણામાં સાધુ જીવન ન લાગવાથી શુદ્ધ માર્ગ ચલાવવા ભાવના થઈ, તેમને ઋષિ જમ્બી પાલલુ, ઋષિ શ્રીપાલલુ વગેરે શિષ્યો હતા. ઋષિ હરલુ ઋષિ પ્રેમલુ વગેરે ગુરુભાઈઓ હતા. સૌ શુદ્ધ સાધુજીવન પાળવા ઉત્સુક હતા. સૂરતના ઋષિ હવલુ ત્યાં આવ્યા. પણ વહન બંધકારનો વાધો પડ્યો, તેથી તે વિહાર કરી જુહાપુર ગયા. પછી ઋષિ ધર્મદાસલુએ પોતાના શિષ્યો સાથે વાતચીત કરતા ‘પુસ્તકપાનાઓને પણ પરિચય તરીકે’ બહેર કર્યો. તેથી તેણે તથા તેના શિષ્યોએ ‘પોથી-પાના વોસથવી, સં ૧૬૮૫માં અમદાવાદમાં પાચ મહામત ઉચ્ચરી, ફરીવાર દીક્ષા લીધી અને કુલિયામત ચલાવ્યો. ઋષિ ધર્મદાસલુએ પ્રમાણેના અભાવમાં કેલીક નવી કલ્પિત પ્રવૃત્તિ શરૂ કરી હતી. તે આ પ્રમાણે—

૧ કોઈ જીવનું આયુષ્ય વૃદ્ધ નથી,

૨ કોઈ જીવ જીજ્ઞાસુ માર્યાથી મરતો નથી.

૩ શ્રાવક સામાયિક કરે, તેમાં ૮ ભાગે સાવધ ક્રિયાનો ત્યાગ કરે.

આ પ્રજ્ઞાને બરાબર માને, તે સમકિતી અને ન માને તે સિદ્ધાત્વી આ પ્રજ્ઞાને અનુસરે, તે સુસાધુ અને ન અનુસરે, તે કુસાધુ.

તેમની આ પ્રજ્ઞા માનનારો સપ્રદાય ‘દરિયાપરી ઢુઢિયા’ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયો, તેનું જીજ્ઞાસુ નામ ‘આઠ કોટિ’ પણ પડ્યું.

પરંતુ ઋષિ સોમજના સમજવાથી તેમના શિષ્યો, ગુરુભાઈઓ ઋષિ સોમજના શિષ્યો બની ‘છ કોટિ’માં ભળી ગયા.

એટલે ઋષિ ધર્મદાસજીએ સં ૧૭૦૬માં કે સં ૧૭૧૬માં અમદાવાદમાં સ્વતંત્ર “દરિયાપરી આઠકોટિ ઢુઢિયાપથ” ચલાવ્યો.

(—સને ૧૬૦૬માં વાઠ મોઠ શાહે પ્રકાશિત કરેલ

‘શ્રી સાધુમાર્ગની જાણવા જેવી ઐતિહાસિક નોંધના આધારે;

‘સૂર્યપુરનો સુવર્ણયુગ’ પ્રસ્તાવના પૃં ૧૪ થી ૨૬)

તેમની પરપરા નીચે પ્રમાણે મળે છે—

૧૫. ઋષિ ધર્મચંદ્રજી, ૧૬ ઋષિ ધર્મદાસજી, ૧૭ ઋષિ સોમજ, ૧૮ ઋષિ મેઘજી, ૧૯. ઋષિ દ્વારકાદાસજી, ૨૦ ઋષિ મોરારજી, ૨૧ ઋષિ નથુજી, ૨૨ ઋષિ જસવંતજી, ૨૩ ઋષિ મોરારજી, ૨૪ ઋષિ નાથજી, ૨૫ ઋષિ જીવજી, ૨૬. ઋષિ પ્રાગજી, ૨૭ ઋષિ ધર્મજી

(—સ્થાનકવાસી પટ્ટાવલી, વિવિધ ગૃહીય પટ્ટાવલી સંગ્રહ, પૃં ૨૩૦)

૩. ઢુઢિયાપથ (પંજાબી પક્ષ) સં ૧૭૨૧

લોકાગચ્છના શ્રીપૂજ શિવજી સ્વામીના એક શિષ્યે (ઋષિ પ્રેમજી કે હીરજી) સં ૧૭૨૧માં લાહોરમાં પોતાના ગુરુથી જૂદા પડી ગુરુની આજ્ઞા લોપી મુખે પટ્ટી બાધી જિનપ્રતિમા તથા જિન પૂજનો વિરોધ કરી ઢુઢિયામાં ભળી તપસ્યા કરી તેઓને માન્ય બની, પંજાબમાં ‘ઢુઢિયાપથ’ ચલાવ્યો.

૪ અણવપથ

કુદિયા પથમાંથી પલ્લભમા એક ‘અણવપથ’ નામની શાખા નીકળી હતી, જો કે આ પથ બાળત વધુ પુણ્યસો મળતો નથી પણ સજવ ૬ કે, ૪૦ ધર્મદાસની આઠ કોટિની પરપરાના સાધુએ પલ્લભમા જઈ ‘ણવ માર્ગો મરે નહીં’ એ પ્રરૂપણને મનસ્વીરૂપે રજૂ કરી, આ નવી શાખા કાઢી હોય. એ/લે પલ્લભના આઠ કોટિ અને ૪ કોટિના સંવર્ધમાંથી આ પથ જન્મ્યો હોય.

૫. કુદિયા-તેરાપથી

૪૦ લીખમથદણ એ સં ૧૮૭૦મા બગડીમા સ્થાનકમાર્ગી સપ્રદાયમાંથી નવો તેરાપથ બહાવ્યો. તેનો ઇતિહાસ એવો મળે છે કે—

ઉક્ત ઋષિએ પોતાના વિચારો વહેતા મૂક્યા. આથી ૨૫ સ્થાનક માર્ગીઓની સમિતિ મારવા ના બગડી ગામના બહાસના ભાગમા મસાણુમાં રહેલ ડેરીમા વાગાઘાટ કરવા માટે બેઠી, બધી વાટાઘાટ બાદી પણ સૌ એક મત થયા નહીં અને સવારે તે સાધુઓ બે પક્ષમાં વહેવાઈ જઈ, છૂટા પડ્યા.

એક પક્ષમાં ૧૩ ઋષિઓ હતા, તે ‘તેરાપથી’ કહેવાયા. બીજા પક્ષમા ૧૨ ઋષિઓ હતા તે ‘બારપથી’ કહેવાયા. આ રીતે બારપથી અને તેરાપથી એન બે ભાગો પડ્યા. સ્થાનક માર્ગી ઋષિ માળવામા ‘બારપથી’ તરીકે વિખ્યાત છે.

તેરાપથીનો શિષ્ય પરપરા આ પ્રમાણે મળે છે—

૧ ઋષિ લીખમથદણ, ૨ ૪૦ બારમથદણ, ૩ ૪૦ રાવ ચદણ, ૪ ૪૦ હતમથદણ, ૫ ૪૦ મગથદણ, ૬ ૪૦ માલ ચદણ ૭ ૪૦ કાલથદણ, ૮ ૪૦ કાલુરામણ

૯ ૪૦ દુલસીરામણ તે બાજે વિવમાન છે

તેરાપથીમા ઋષિ, આર્ચા, આવક, આવિકા સૌ એક બુદ્ધી આજ્ઞામા રહે છે તેમા ૧૦ ઋષિઓ છે ૨૫૦ આર્ચાઓ ૬ સૌમા સપ ૬

તેરાપથીમાથી કોઈ કોઈ ઋષિ જૂદા પડી સ્થાનકમાર્ગીમાં તથા ઘીબ્લ શ્વેન જૈન તપગચ્છ ખરતરગચ્છ વગેરેમાં મળી ગયા છે એક-એ ઋષિઓએ ગચ્છભેદ કરી ‘વીરધર્મ’ નામની શાખા ચલાવી હતી.

તેરાપથી ઋષિઓ, આર્યાઓ, શ્રાવક, શ્રાવિકાઓ ઉપર બતાવેલા ગચ્છનાયકોના નામના પહેલા પહેલા અક્ષરોને જોડી ‘ભી. ભા. રા. જી. મ. મા. ડા. કા. તુ.’ આ પ્રકારે મત્રાક્ષરો ગોઠવી, હમેશા તેની એક માલા ફેરવે છે

ઋ. ભીખમચદજીએ પોતાની નવી પ્રરૂપણામા સ્થાપના, સ્થાપના નિશ્ચેપો, પ્રતિમા, તીર્થો, પુણ્યબંધ કરાવનારી ધર્મક્રિયા દાન અને દયા-અનુકંપાની મના કરી હતી આ તેરાપથ તે દુહિયા છ-કોટિ પક્ષની શાખા છે.

૬. નાની પક્ષ-

કચ્છમા દુહિયા અષ્ટકોટિ પક્ષમા મોટી પકબ (મોટી પક્ષ) અને નાઠી પકબ (નાની પક્ષ) એમ બે ભાગ પડ્યા

વૃદ્ધો કહે છે કે, તપગચ્છના ગચ્છાધિરાજ શ્રી મૂલચદજી મંના શિષ્ય મહાતાર્કિક શ્રી દાનવિજયજી પબળી હતા, તે ચતિમાથી આવેલા હતા પૂ. મૂલચદજી મહારાજે તેમને તેમજ શાતમૂર્તિ હસ્ત-વિજયજી મહારાજને સ. ૧૬૩૯ના જેઠ શુદ્ધિ ૧૦ ના રોજ વડોદરામા વડીદીક્ષા આપી અને તેમને પોતાના શિષ્ય બનાવ્યા, તે વિદ્વાન હતા, તર્કશાસ્ત્ર ભણ્યા હતા તેથી તાર્કિક દાનવિજયજી તરીકે વધુ પ્રસિદ્ધ હતા તેમણે કચ્છના માડવી બદરમા ચોમાસુ કર્યું ત્યારે ત્યાં દુહિયા આઠ કોટિના શ્રીપૂજ . વગેરે ૧૮ સાધુઓનું ચાતુર્માસ હતું તે સૌ પૂ. દાનવિજયજી મંના ઉપદેશથી તપગચ્છની સવેળી દીક્ષા લેવા તૈયાર થયા. પરંતુ માડવીના સ્થાનકવાસી સઘના આગેવાનોએ વિનંતિ કરી કે “આપને જિનપ્રતિમાની શ્રદ્ધા હોય તો, તેને માનો પણ વેશ ના બદલશો તેમ કરશો તો અમારે હમેશા માટે નીચે મૂડી રાખી રહેવાનું થશે ” આથી તે સાધુઓ તે પક્ષમા જ રહ્યા પરંતુ તેઓ તીર્થ કરના ચાર નિશ્ચેપોને માનવાના પક્ષના હતા.

પૂજ શ્રી વૃજપાલજી તો જિનપ્રતિમા કે જાન પાર્શ્વનાથના બનાવી રાખેલ ચિત્રંગી ફોટાના ડર્શન કર્યા વિના જાતપાણી લેતા જ ન હતા. આમ હોવાથી તેમના પરિવારના ઘણા સાધુઓ તપાસજીના સંવેગી સાધુઓ અગર લોકપ્રિય ઉપદેશક બન્યા હતા. જેમકે—

(૧) ઋષિ રતનચંદ્રજી, તે શાં વિં કૈં વિજયધર્મસૂરિના શિષ્ય આત્મનિક્ષ યોગી શ્રી રત્નવિજયજી, (૨) જાં ધર્મચંદ્રજી, તે શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુળ, પાલીતાણાના સંસ્થાપક પૂં ગુરુદેવ શ્રી યાશ્વિવિજયજી, (૩) જાં રાચચંદ્રજી તે વ્યાખ્યાતૃશ્રદ્ધામણિ આં વિજયભોદનસૂરિના શિષ્ય મુનિ પદ્મવિજયજી તથા (૪-૫) સોનગઢના શ્રી જૈન મહાવીર ચારિત્રાધમના સંસ્થાપક-સંચાલક લોકપ્રિય બાપા શ્રી ઇશ્વારજી સ્વામી શ્રી કેશરિચંદ્રજી સ્વામી વગેરે વગેરે.

ઘણા આટોકો પમના હરેક સાધુને જિનપ્રતિમાની યદ્દા હતી. સૌ ૮૪ આગમ અને પંચાગીને માનતા હતા. આમ યવાથી તે પક્ષમાં ગણાડ થઈ

તે જ પરના પૂજ શ્રીના શિષ્ય જાંને જુદાજુદા વિચાર રહ્યો કે, માત્ર જિનાગમ જાનીશી જ સ્વમંકિત સુત છે, તે સિવાયના જિનાગમો નિર્બુદ્ધિ, બાધ્ય, ક્ષણી ટીકા, વ્યાકરણ ઋષિ અને ન્યાય ઋષિ વગેરે તથા અજૈન ઋષિો મિથ્યામુત છે આ ઋષિો જગતમાં જો ત્યાં મુખી મિથ્યાત્વનો જ પ્રચાર જાની રહેશે તો આ સૌ ઋષિોનો વિનાશ કરવાથી જ શુદ્ધ ધર્મ ટકી શકશે તેમજે આ પ્રમાણે વિચારી પૂજ શ્રી પાત્રેથી પોતાના ગુરુદેવના ભાગના પુસ્તકો માગી લીધા અને જોડે રાત્રે આ જગા પુસ્તકોના ટુકા કરી બીજે દિવસે નદીની રેતમાં દાટી દીધા. તમજે પોતાનો નવો પથ ઘલાબ્યા તો નાની પથ કહેવાય છે જાં કોઈ તેણે પથને મગનો છે તે મેત્રા કપા પહેરે છે તેથી આપારણ જનના તેને મેત્રીયા પણ કહે છે આ નાની પથ તે જુદા-આડ કોઈ જાની શાખા છે

—: જિનાગમ પાઠોમાં કાપકૃપ :—

જિનાગમોની વિવિધ વાચનાઓમાની છેલ્લી માથુરી વાંચના અને વલ્લ્લી વાંચનાના સર્વ સમત પાઠો આજે વિદ્યમાન છે. તેમાનાં ૪૫ આગમો વિદ્યમાન છે. તેમાથી સ્થાનક વાસી જૈનો માત્ર ૩૨ જિનાગમોને જ માને છે આજ સુધીના લોકાગચ્છ કે સ્થાનકવાસી મત કે તેરાપથી કોઈએ તેમાના “મૂળ પાઠો” ઉઠાવ્યા ન હતા. સ્થાનકવાસી ઋષિ પુષ્પમુનિ તથા તેના પરિવારે “સુત્તાગમ ણા ૧-૨”મા મૂળ પાઠોમા કાપકૃપ કરી છે

ઇતિહાસજ્ઞ ૫૦ કલ્યાણવિજયજી ગાંધી મહારાજ જણાવે છે કે “પિછલે કુછ વર્ષોસે પ્રાચીન સાહિત્યકા સ્વાધ્યાય કરના, યહ મેરે લીએ એક નિયમ-સા હોગયા હૈ, ઈસ નિયમ કે ફલ સ્વરૂપ મૈને “સુત્તાગમ” કે દોનો ભાગ પઢે પઢનેસે મેરે જીવનમે કલી ન હોને વાલા “દુ ખકા અનુભવ” હુઆ.

યદ્યપિ કઈ સ્થાનકવાસી વિદ્વાનોને અપને મતકે બાધક હોને વાલે સૂત્ર-પાઠોકે કુછ શબ્દોકે અર્થ જરૂર બદલે થે, પરતુ સૂત્રોમે સે બાધક પાઠોકે કીસીને હટાયા નહી થા. લોકાગચ્છકી ઉત્પત્તિકા લગલગ પોને પાચસો વર્ષ કે બાદ સર્વ પ્રથમ શ્રી પુષ્પ લિકખૂ તથા ઈનકે શિષ્ય-પ્રશિષ્યોને ઉન બાધક પાઠો પર સર્વ પ્રથમ કૈચી (કાતર) ચલાઈ હૈ યહ જનકર મનમે અપાર ગ્લાનિ હુઈ મૈ જનતા થા કિ સ્થાનકવાસી સપ્રદાયકે સાથ મેરા સદ્ભાવ હૈ. વૈસા હી બના રહેગા પરતુ પુષ્પ લિકખૂકે ઉક્ત કાર્યસે મેરે દિલ પર ને આઘાત પહુચા હૈ વહ શાયદ સદા કે લિએ અમિટ રહેગા.

ભગવતી-સૂત્ર જ્ઞાતા, ધર્મકથાગ, ઉપાસકદશાગ, વિપાકસૂત્ર, ઔપપાતિક, રાજપ્રશ્રીય, જીવાલિગમ, જમ્બુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ, વ્યવહાર સૂત્ર, આદિમે જહા જહા જિન પ્રતિમા પૂજન, જિન ચૈત્યવન્દન, સિદ્ધાયતન, સુહપત્તિ બાધનેકે વિરુદ્ધ ને ને સૂત્ર પાઠ થે “ઉનકા સક્ષાયા કરકે” શ્રી લિકખૂજીને સ્થાનકવાસી સપ્રદાયકો નિરાપદ બનાને કે લિએ, એક અપ્રમાણિક ઔર કાપુરુષોચિત કાર્ય ક્રિયા

હૈ, ઇસમે કોઈ ચકા નહી. પરંતુ ઇસ કાર્ય કે સંબંધમે ચક્ર જાનના ચાહતા હું કી-કી સ્થાનકવાલી સપ્તાયકે વિદ્વાન્ અમણજણ તથા અંગેગવ્ય આવકજણ સહમત હૈ, ચા નહી ? ચક્ર મેશા એક પ્રશ્ન હૈ મૈ ચાહતા હું કિ-“સુતાગમ” છપવાને મે સહાયતા ઢેને વાલે ગૃહસ્થ ઔર સુતાગમ પર અમ્મી અમ્મી સમ્મતિમે પ્રદાન કરને વાલે વિદ્વાન્ મુનિવર્ગ મેરે ઇસ પ્રશ્નકા ઉત્તર ઢેનેકા કદ કદેવે.

(વીર સં ૨૪૮૮, વિં સં ૨૦૧૮, ચૈત્ર સુદ ૧૩ ના તા. ૧૭-૪-૬૨ના સાપ્તાહિકે જૈન પત્ર વર્ષ ૬૧ અક ૧૫ ૧૬ પાનું ૨૦૬)

૭ વીરધર્મ—

તે તેરાપથી સ્થાનકમાર્ગની શાખા હતી. તેમાં જિનપ્રતિમા તથા જૈનવીરોની પૂજાની નહીં કિન્તુ માત્ર જિનપ્રતિમા ક્યાંતની આજ્ઞા હતી તે મતની વિશેષ પ્રરૂપણા બહેરમા આવી નથી. આજે આ પથનો કોઈ ઋષિ વિષમાન નથી.

૮ બીજામત પરપરા-(લોકાગમ્યની શાખા)

૧ લોકાશાહ ૨ ઋષિ ભાણુજી, ૩ ઋષિ માહાજી (ભીંદાજી), ૪ ઋષિ ભીમાજી—અસહમા “ઋષિ માહાજીની પાટે ઋષિ ભૂતાજી અને તેની પાટે ઋષિ બીભાજી પૂજ્યશ્રી બને,” એ વ્યવહારસંગત હતું, પરંતુ (૩) ઋષિ માહાજીની પાટે ઋષિ પૂનાજીનો શિષ્ય (૪) ઋષિ ભીમાજી પૂજ્યશ્રી થયો. તેમા એક કહેશતું બીજ હતું

૫ ઋષિ ભૂતાજી—પદ્માવલીઓમાં ઋષિ ભીમાજી તથા ઋષિ ભૂતાજીનો એક પદાંક મળે છે, તે પણ સ્વચ્છ વસ્તુ છે

નોંધ—જિન્મર સપ્તાયમાં ખજ કોઈ કોઈ મુનિતર વાચકવર મી ઉમા સ્વાતિ મહારાજના તત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (મેઘસૂત્ર)ના પાઠોમાં કાપરૂપ કરી પોતાની સંપ્રદાયિક માન્યતાને નિરૂપક બતાવવા પ્રયત્ન કરે છે

સ્થાનકવાલી સંપ્રદાયના અર્થિકા પ્રેમી ઋષિ લગભુનિએ અમણવાદમાં સત્તરમતી નહીને કિનારે ચાંપાનેર સત્તાવડીમાં રૂપ આગમેનું જિનાયમ મંત્રિ બનાવ્યું છે તેમાં તેમણે સ્થપને ખાતર, જિનાપ્રતિમા વગેરે પાઠોને મૂળ સ્વરૂપમાં જ કાચમ રાખવા નિશ્ચય કર્યો છે એ ખુશીની વાત છે

૬. ઋષિ વિજયજી-તેનુ બીજુ નામ ઋષિ વીજેજી પણ મળે છે. તે ઋષિ ભૂતાજીનો ચેલો હતો. તે બહુ ક્રિયા કરતો હતો. તપસ્વી હતો તડકામાં બેસી આતાપના લેતો હતો તેણે ગુજરાતની બહાર જ્યાં સાધુઓનો વિહાર અદ્ય હોય, તે પ્રદેશમાં એટલે મેવાડ અને મેવાતમાં વિહાર કર્યો. ત્યાં પણ તે આતાપના લેતો હતો.

ત્યાના જૈનો તેના ભક્ત બન્યા એટલે તેણે સં ૧૫૭૦માં ત્યાં લોકામતની કેટલીક માન્યતાઓમાં ફેરફાર કરી, પૂનમિયા અને આગમિકોને મળતો નવો 'બીજા મત' સ્થાપિત કર્યો.

તેણે આ પ્રમાણે પ્રફુલ્લ કરી

પ્રફુલ્લ

૧ પૂનમે પાખી કરવી ૨ પૂનમે ચોમાસી કરવી ૩ ભાદરવા સુદિ ૫ ના રોજ સંવત્સરી કરવી ૪ તીર્થ કર દેવોના ચારે નિક્ષેપા માનવા. એટલે "જિન પ્રતિમા" જૈનતીર્થો માનવા ૫ દેવવદનમાં ચાર થોઈ હોય છે, તે પૈકીની ચોથી થોઈ બોલવી નહીં, અને ૬ શ્રુતદેવી વગેરે દેવ-દેવીઓની સ્તુતિ બોલવી નહીં

(—મહોં ધર્મસાગર ગણિકૃત, 'પ્રવચન પરીક્ષા વિશ્રામ ૧૦, ગાં ૧ થી ૧૨)

આ નવો ગરુડ બીજા મત તરીકે પ્રસિદ્ધ થયો. તે પૂનમિયા-ગરુડ કે મલધારી ગરુડમાંથી નીકળ્યો હોય, એમ મનાય છે.

બીજામતનુ બીજુ નામ 'વિજયમત' પણ મળે છે આ મત જિનપ્રતિમા, જૈન તીર્થો, તથા પચાગી સહિત સર્વ જિનાગમો અને તેમાં બતાવેલા માર્ગોને સ્વીકાર કરતો હતો. તેનો વેશ લોકાગરુડના ચતિના વેશ જેવો હતો આ મતમાં ૬૩ (દાડો) રાખવાની પણ વિશેષ આજ્ઞા હતી.

૭ ઋં ધર્મદાસજી, ૮ ઋં ખેમસાગરજી, ૯ ઋં પદ્મ-સાગરજી ૧૦. ઋં ગુણસાગરજી-તેમણે સં ૧૬૭૬ માં "હાલ-સાગરરાસ" બનાવ્યો

ઋં ગુણસાગરજીના શિષ્ય ઋં હેમસાગરજીએ સં ૧૭૦૦માં

“અર્ચાશતક” સ્તોત્ર ૧૧૧ ” સ્વયં છે ૧

૧૧ મ્હોં કેશવજી—સબવ છે કે તેમના બીજા નામો કેશવસજ અને ભં. કલ્યાણસાગરસૂરિ પણ હોય.

મ્હોં ભાનુચંદ્ર ગણિવરે સં. ૧૬૭૪માં માલપુરામાં તેમની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરી, તેમને જીવી બજવાન ચંદ્રપ્રસુ બિર્નેશ્વરના પ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. તે પછી માલપુરાના વિજયચંદ્રના સુએ “ ભં. કલ્યાણસાગરસૂરિના ઉપદેશથી ” માલપુરામાં બજવાન મુનિમુવતસ્વામીનો મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો હતો. જેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૬૧ના વૈ. શુ. ૧૨ ને જુલવારે ભં. વિજય દેવસૂરિના આજ્ઞાધારી ૫૦ લખિચંદ્ર ગણિવરે કરી હતી.

(—જૈ. સં. ૩૦ ક્રમાંક : ૫૮, ૬૭, ૭૦)

તેમણે સં. ૧૬૮૪માં આંતરેલી કે આવરસુ બામાં કં. સં. આં. શ્રી હેમચંદ્રસૂરિના “ રામચરિત્ર (ત્રિપદિં. ૪૦ પુ. ૫૦ પર્. ૭) ના આધારે “ રામચરિત્રસાચત્રાસ ” બનાવ્યો હતો. સ્થાનકમાર્ગી સમાજમાં

૧. અર્ચાશતકમાં અર્ચા વસ્તુ તથા પ્રવર્તિ નીચે મુજબ છે—

અતુરશીલિંગાકાળી સ્વામ્યમ્બુદયોરમ્ ॥

અર્ચમાનસૂરીષ્ઠાન્વ અમ્યાસિ અમચત્ત તવા ॥ ૧ ॥

ટિપ્પણ્ય શ્રીધર્મમાનસુરે કૈમ્ય ૧ ૨૨ શીલા ૧૦૪૧ સૂરિપદં
૧ ૧૦ સ્વર્ગ ૧ ૧૨ રૂઠિ ॥ “ પ્રત્યક્ષાભિક્ષાવામ્ ” ।

જુદપચ્છેષ્ઠ ઇવિજ્ઞસર્વેકસૂરિર્મયોઃ

તેઃ પ્રેરના વચ્છેડ્ડવ ૧૧૮૧ ઇવિજ્ઞસં છતુદ્દેશમ્ ॥

અસ્તકર્ત્તેન હદપ્ત્ત્તી યાજ્ઞારોપ્તેષિના ।

મણ્ડર્કરતરેનામૂર્ત્તિ ચિત્તયો વિજયપ્રમોઃ ॥ ૧ ૮

અસ્મિન્ અપારો મિત્રપાઃ મિત્રાર્ચા પચ્છી મટે ।

અતુરશીલિંગાકાળી ન દેવસુતિરીપિષ્ઠા ॥ ૧ ૧

મિત્રમયો અર્ચાર્ચી (૧૦) તદ્વિચામતસાધિના ।

ગુપ્તગરસિર્ધ્યેન હેમસાગરસાંપુના ॥ ૧૧

મિત્રેનાપ્રચારો માં મૂર્ત્તિ રૂઠિ મેલા મર્કા કર્મ ૧

હાર્દ શક્તિ-રૂઠિ (૧૧૧) પ્રાગ્ કાશરાજેન રૂઠિર્મય ॥ ૧૧૧

રૂઠિ આર્ચિર્ધ્યેન મિત્રીર્મય ॥

આ રાસ પ્રત્યે ઘણો આદર છે.^૧

૧૨. ભ૦ સુમતિસાગરસૂરિ

૧૩. (૭) ભ૦ ઉદયસાગરસૂરિ, ભ૦ વિનયસાગરસૂરિ

૧૪ (૮) ભ૦ જ્ઞાનસાગરસૂરિ-તે ભ૦ ઉદયસાગરસૂરિની પાટે થયા. માલપુરામાં વિજયગચ્છના ભ૦ આદિનાથના મંદિરમાની એક ગુરુ ચરણપાદુકા ઉપર આ પ્રકારે લેખ છે-

પાદુકાલેખ

“ સ૦ ૧૬૮૪ વૈ૦ ૧૦ ૭ ગુરુવારે વિજયગચ્છે ભ૦ ઉદયસાગર-સૂરિપદે ભ૦ જ્ઞાનસાગરસૂરિણા ઋષિ શ્રી પદાર્થજીની ચરણ-પાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરી.” (-જૈન સ૦ પ્ર૦ ક્રમાંક ૦ ૭૦)

૧૩ ભ૦ વિનયસાગરસૂરિ

તે વિજયગચ્છના ભ૦ સુમતિસાગરસૂરિની માટે ભટ્ટારક થયા. ઇતિહાસ કહે છે કે-વિજયગચ્છમાં તેમના હાથે અને તેમના પ્રપદ્ધરના હાથે બે ચેતાંબર જૈન તીર્થો બન્યાં છે તે આ પ્રમાણે-

૧ દયાલગઢ તીર્થ-

સઘવી તેજરાજ વીશા ઓશવાલ સિસોદિયા ગોવત્નો સરૂપર્થા વશનો જૈન હતો તે મારવાડમા રહેતો હતો.

૧ અમદાવાદના મોતીલાલ મનસુખલાલ શાહ ‘જૈન હિતચ્છુ’ ના તત્ત્વો સ૦ ૧૯૬૬મા આ રાસ પ્રકાશિત કર્યો હતો પરંતુ તે પૂર્વાગ્રહી સ્થાનકમાર્ગી જૈન હોવાથી તેણે મૂળ રાસમાના જિનપ્રતિમા અને જિનાલયોના પાઠોને ઉઠાવી, તેના સ્થાને મનસ્વીપણે નવા પાઠો ગોઠવીને તે રાસ છપાવ્યો હતો તે પછી સ ૧૯૭૦ મા સૂરતના શેઠ જીવણચંદ સાકરચંદ ઝવેરીએ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ તરફથી “ આનંદકાવ્યમહોદધિ મૌકિતક ખીન્ન”મા આ રાસ અસલરૂપે પ્રકાશિત કર્યો સાથોસાથ મુખ્યખંધ (પૃ ૩૧ થી ૫૦) મા મોતીલાલ શાહે પાઠોની કરેલી ઉઠાવગીરીને પણ સાફસાફ સપ્રમાણુ બહાર કરી હતી ત્યારે આ રાસની વાસ્તવિક વસ્તુ સ્થિતિ ઉપર પ્રકાશ પડ્યો એકદરે આ રાસની રચના શૈલી રસભરી અને સુદર છે

સભવ છે કે ઋ૦ કેશવજીએ લોકાશાહના શલોકા બનાવ્યા હોય

(-પ્રક૦ ૫૩, પૃ ૫૮૬, શ્રીમાન લોકાશાહના ઐતિહાસિક પ્રકાશ)

નોખ-ગિસોદિયા ઓશવાસ તે બસધર્માં ચિત્તોડના શિસોદિયા રાણાઓના વશજો લેના છે જામે જેના વિશેષ પરિચય પ્રક ૫૮-૫૯માં નજરે પડના વશમાં આપીશું

સઘવી તેજશબ્દના વશમા અનુક્રમે ૧ સૃ૦ તેજરાજલ (ભાર્યા-નાયકદે) ૨-સૃ૦ ગભેલ (ભા૦ ગૌરીદે) ૩-સૃ૦ સજ મલલ (ભા૦ સ્યણદે) ૪ સૃ૦ મત્રી દયાસ શાહ (ભા૦ સૂર્યાદે, પાપમદે,)

૫ સૃ૦ શામજહાસ (ભાર્યા-મૃગદે)

૬ = દયાસશાહને ૩ મોળાભાઈ હતા ૧ ઉડોલ (ભા૦ માલવદે) ૨-સૃ૦ દુડોલ (ભા૦ દાડિમદે, જમરૂપદે) ૩ સૃ૦ દેવોલ (ભાર્યા-સિંહરદે, કરમારદે)

૭ = દયાસશાહ રૂપાલો તેજસ્વી બુદ્ધિવાન, ચક્રેશ, બહાદુર બુદ્ધવીર, સ્વદેશાભિમાની, અને ધર્મપ્રેમી હતો. તે “ભાગ્યની પરીક્ષા” કરવા માટે, માસ્વાડથી નીકળી મેવાઠમાં ગયો. તે પ્રથમ ઉદેપુરમાં રાણાની યોગદ્વારમા સાધારણ નોકર રૂપે હાજર થયો, પછી રાજપુરોહિતના આગ્રહથી તેનો મહેતો બન્યો, રાજપુરોહિત ખટપટી, પ્રપચી, અને મોઝલો સાથે મળતો રહેનારો, દેશદ્રોહી હતો. તેણે દયાસશાહને પોતાના શુભ કામકાજનો મહેતો બનાવી, પોતાના શુભપત્રો અને હસ્તાવેજો, વગેરે વિભાજનો વડો બનાવ્યો. પણ તે પુરોહિતના પ્રપચને બહુ દુઃખી થયો. તેણે ઉદેપુરના રાણા રાજસિંહને (રામસિંહને) તે પુરોહિતના ખટપટી પત્રો વચાવી, તેનાથી સાવધાન રહેવા કહ્યું.

રાણો તેના સ્વદેશાભિમાનથી અને નૈતિકદ્વિમ્મતથી પ્રસન્ન થયો. તેણે તેને રાજ્યમાં સારી નોકરીમાં હાજર કરી દીધો. અને ખીમે ખીમે તેને પોતાનો મહામાત્ર્ય બનાવ્યો.

ઉદેપુરના નગરશેઠ સોહનલાલે પોતાની દેશપ્રેમી, ધર્મપ્રેમી પુત્રી પાટમદેને તેની સાથે પરણાવી.

વીર દયાસદાસ બા૦ જૌરજઝેળના આગમો તથા પુરોહિતના શુભ પત્રોથી સમલ જયો હતો કે બા૦ જૌરજઝેળ કપટથી મેવાડના

રાણાને જીતી, મેવાડને પોતાના તાળામા લેવા ઇચ્છે છે. આથી વીર દયાલશાહે મેવાડને વિવિધ રીતે મજબુત બનાવ્યું કે મોગલ સેના ચડી આવે તો માર ખાઈને જ પાછી જાય મેવાડની સરહદોના પ્રદેશમાં પણ મેવાડની સત્તા જમાવી. તેની પત્ની પાટમદે પણ દેશના હિત કાર્યમાં પુરો રસ લેતી હતી. તે યુદ્ધના મેદાનમા “સૈનિક ગણવેશ” પહેરી, જતી અને વીરદયાલદાસને બચાવવા પુરી તકેદારી રાખતી હતી. ખીજી પણ વિવિધ જાતની મદદ કરતી હતી.

મેવાડમા કાંકરેલી અને રાજસાગર તળાવની વચ્ચે એક નાનકડી પહાડી છે સં દયાલશાહે રાણાની આજ્ઞા મેળવી, તેની ઉપર નવ માળનો મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો તેમા માત્ર જિન પ્રતિષ્ઠા કરવી બાકી હતી પણ જિનપ્રાસાદ એવો વિશાળ હતો કે—દૂરથી કિલ્લા જેવો દેખાતો હતો.

ખા૦ ઔરંગઝેબ (સં ૧૭૧૫ થી ૧૭૬૩) વિં સં ૧૭૩૦ મા “મેવાડનો રાણો આ કિલ્લાથી અજૈય બનશે” એવા ખ્યાલથી કે ધર્માધતાથી, તેને તોડવા સેના લઈ ચડી આવ્યો. વીર દયાલશાહે તેની સામે લડી, બાદશાહી સેનાને હુકાવી અને પછી પોતે જાતેજ બાદશાહને મળીને સમજાવ્યું કે—“જહાપનાહ ? આ કિલ્લો નથી. માત્ર જે માળનું જિનાલય છે પરંતુ તેના શિખરોની ઉપરા ઉપર માળોની ઉભણી ગોઠવી, ઉંચું શિખર બનાવ્યું છે જે જોનારને લવ્યકિલ્લાનો ખ્યાલ કરાવે છે ખા૦ ઔરંગઝેબે વીર દયાલશાહના કથનને સાચું માની, તે જિનાલયને ન તોડતા, એમજ સુરક્ષિત રાખી, પાછો ચાલી ગયો.

રાણુ રાજસિંહે જ શરૂમા આ જિનાલય બનાવવાની આજ્ઞા આપી હતી પણ હવે તે આ જિનાલયમા જિન પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરવાની રજા દેતો ન હતો પરંતુ તેને રજા દેવી પડે એવા કુદરતી સ યોગો બન્યા તે આ પ્રમાણે

ઔરંગઝેબ સાથેની લડાઈમા રાજસાગર તળાવની પાળ તૂટી ગઈ હતી રાણો નવી પાળ બનાવે. અને ચોમાસામા પાણીનો ધસારો

આવે કે-પાળ તૂટી જાય. છેવટે રાણાએ ત્યાં અતૂટ પાળ બનાવવા માટે, વીરહ્યાલશાહની પત્ની પાટમહેને જણાવું કે “તું ઉદેપુરના નગરશેઠની કન્યા છે તો ઉદેપુરની જ રાજકન્યા છે ‘પ્રમીતમા’ છે સતી છે, તું તારા હાથે આ પાળનો પાયો ત્યાં, શિલાસ્થાપન કર, કે પાણી અતૂટ બની રહે.” પાટમહેએ રાણાની આજ્ઞાથી તળાવની પાળનો પાયો નાખ્યો. પાળ મજબુત બને ટકાઉ બની જે ચોખ્ખામાં પાણીના પ્રસારથી પણ તૂટી નહીં.

આ પછી રાણા રાજસિંહે પાટમહેવીની મુજબથી તેના ઉપર પ્રસન્ન થઈ કિલ્લાના જિનપ્રાસાદમાં જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરવાની રજા આપી.

વીર હ્યાલશાહે રાણા રાજસિંહ (રાવસિંહ) ના રાજ્યમાં વિ. સં ૧૭૪૨ વે. સુ. ૭ પુષ્ય નક્ષત્ર અમૃતસિદ્ધિ મોગમાં શ્વેતામ્બર વિજયજન્મના ભક્તારકે વિનમ્રસાગરસુસ્તિના હાથે આ કિલ્લા ઉપર “ચૌમુખ જિન પ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા,” શ્રાવણમાસ તળાવના કિનારે જા. આદીશ્વર વગેરે ઘણી જિન પ્રતિમાઓની અજનશલાકા, અને ચૌમુખ જિનપ્રાસાદમાં મૂળનાયક ભ. આદીશ્વરની પ્રતિમા વગેરેની સ્થાપના, વગેરે કરાવ્યા.

આ પ્રતિષ્ઠા ઉત્સવમાં સાહેરકમળના ભક્તારકે દેવમુંદરસુરિ વગેરે ઘણા શ્રીપૂજ્ય-વતિઓ હાજર હતા.

આ જિનપ્રાસાદ બનેલ “રાજવી કિલ્લા જેવો” હોય છે આ સ્થાન હ્યાલશાહ કે હ્યાલશાહના કિલ્લા તરીકે વિખ્યાત છે આ સ્થાન જૈનયાત્રાનું ખામ છે સૌ જૈન યાત્રિકો મેવાડની યાત્રા કરે ત્યારે હ્યાલશાહના કિલ્લાની પણ યાત્રા કરે છે પક્ષાડની નીચે તળા ડીમાં વિશાળ જૈન શ્વે. ખર્ચશાળા છે.

(જૈન સત્યપ્રકાશ કર્માક-૧૦ પૃ. ૩૧૮ થી ૩૧૬ ક્ષેત્રસિંહ મો. રાઠોડનો ચોસવાહ કૌમનો ઇતિહાસ પૃ. ૧૬૩ થી ૨૦૭ જૈન ઇતિ. પ્રક. ૪૪, પૃ. ૩૮ થી ૪૦, પ્રક. ૫૮, ૫૬, નગરશેઠ શિશોદિમાવય.)

૧૩. લઁ ઉદયસાગરસૂરિ, લઁ જ્ઞાનસાગરસૂરિ

૧૪. લઁ 'જ્ઞાનસાગરસૂરિ' અથવા લઁ X X X સૂરિ.

૧૫. લઁ મહાનંદસાગરસૂરિ-તે વિજયગચ્છના મોટા પ્રભાવક હતા. જે ઇન્ને ગાદીના ભટ્ટારક બન્યા.

(૧૫) લઁ મહાનંદસાગરસૂરિ-તે લઁ જ્ઞાનસાગરસૂરિની પાટે થયા કે લઁ વિનયસાગરની પટધરની પાટે થયા. તેનો ઉલ્લેખ મળતો નથી. છતાં સાલવારી જોતાં તેનો પટ્ટાક ૧૫ મો લાગે છે:

તેમણે હીંડોન તહસીલમા ચાંદનગામ-મહાવીરજી તીર્થની સ્થાપના કરી હતી તે આ પ્રમાણે :-

(૨) ચાંદનગામ-મહાવીર તીર્થ—

વિક્રમની ઓગણીશમી શતાબ્દીના પ્રારંભમા જોધરાજ પહીવાલ થયો છે તેનો વિં સં ૧૭૬૦ કાં સુ પ ને રોજ તા. ૧૪-૧૧-૧૭૩૩ સોમવાર, કન્યા લગ્નમાં, તથા કન્યા લગ્નમા મગળ, તુલામા રવિ બુધ ને શુરુ, તથા વૃશ્ચિકમા શુક અને રાહુ હતા તે સમયે જન્મ થયો હતો.

તે હરસાણા નગરનો વતની હતો તેની જ્ઞાતિ પહીવાલ અને ગોત્ર હગીઆ હતું તે હરસાણા નગરનો ઓધરી હતો. અને ડીંગ નગર (ભરતપુર) ના મહારાજ કેશરિસિંહનો દીવાન હતો.

જયપુર રાજ્યના હીંડોન તહસીલ (પરગણા) ની ચાંદનગામના એક ઉચા ટેકરા ઉપર એક ચમાર (મિચી)ની ગાથ પોતાનું દુધ ઝરી આવતી હતી ચમારે આ ઘટના નિહાળી, આશ્ચર્ય પામી તે જમીન ખોદી. તો તેને તે જમીનમાંથી લઁ મહાવીરસ્વામીની ભવ્ય જિન પ્રતિમા મળી આવી તેણે તે જિન પ્રતિમાને એક સ્થાને ખેસાડી ઘણા જોનો આ ઘટના સાલળી, ત્યાં દર્શને આવવા લાગ્યા.

ભરતપુરમાં રાજાએ દીવાન જોધરાજજી પહીવાલને કેઈ મોટી ભૂલ થવાથી, તોપને ગોળે ઉઠાવી દેવાનો હુકમ કર્યો દીવાને જે દિવસે તોપને મોઢે જઈને ઉભા રહેવાનું હતું તે દિવસે ઉકત ભગવાન

મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમા સામે જઈ તે જિન પ્રતિમાના દર્શન અને પૂજા કરી, સામે ઉભા રહી, બે હાથ જોડી, પ્રતિજ્ઞા કરી કે—“હે ભગવાન આપની કૃપાથી જો હું આ આશ્રમમાંથી જવો જઈશ તો અહીં આપનો ત્રણ શિખરો વાળો મોટો જિનપ્રાસ્થાદ બનાવી, તેમાં આપની પ્રતિષ્ઠા કરાવીશ” દીવાન આ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરી ભરતપુર ગયે. રાજાએ તેને મારવા માટે તોપને ઓઢે ઉભો રાખ્યો. અને તોપચીને હુકમ આપ્યો કે “જામથી સળગાવ—ગોળો છોડ—કે દીવાનને તેની ભૂલનો ખરોડો મળે.”

તોપમાં ફાટગોળો ભરી રાખ્યા હતા. તોપચીએ જોકવાર જામથી સળગાવી, તે કરી ગઈ, અને બીજાવાર જામથી સળગાવી તે પછુ કરી ગઈ છેવટે ત્રીજાવાર જામથી સળગાવી તે પછુ કરી ગઈ, પરિણામે તોપનો ગોળો છુટ્યો જ નહી. અને દીવાનને કંઈ નુકશાન થયું નહી. રાજાએ આ વિચિત્રતા ઢેખી દીવાનને પુછ્યું દીવાનજી ? ત્રણ ત્રણ વખત જામથી સળગાવી છતા, નકામી બાજ છે તેનું કારણ શું છે ? તે કહે. દીવાન બે હાથ જોડીને બોલ્યો—મહારાજા મે અહીં આશ્રમમાંના જાં મહાવીરસ્વામીને અરજ કરી છે કે—હું આ આશ્રમમાંથી જવો જઈશ તો અહીં ત્રણ શિખરવાળો જિનપ્રાસ્થાદ બનાવી, તેમાં તમારી પ્રતિષ્ઠા કરાવીશ.

મારા જો ભગવાને મારી જો અરજ સાંભળી છે અને તે જાં મહાવીર સ્વામીની કૃપાથી જામથી કરી બાજ છે, ગોળા છુટતા નથી, અને હું જવો જઈ છું રાજાએ આ વાતના સાંભળી, દીવાનને નિર્દોષ માની, તેને તે ભૂલની માફી આપી. દીવાન જોધરાજીએ જો ત્યાં જાં મહાવીરસ્વામીનો ત્રણ શિખરવાળો મોટો જિનપ્રાસ્થાદ બનાવ્યો. અને તેમાં વિ. સં. ૧૮૨૬ મહાવદિ-૭ શુરુવારે ઢીંગ નગરના રાજા કેશરીસિંહના રાજ્યમાં પ્રવેતાગર વિજયગઢના જાં મહાનદ સાગરસુસ્તિના હાથે તે જાં મહાવીરસ્વામીની મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, તથા બીજા ઘણી જિન પ્રતિમાઓની અજનશલાહા અને પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

ધુલેવાના કેશરીઆણ, કુદ્ધપાકળના માણેકસ્વામી અને લોચ-
ણીના ભાં મલ્લિનાથ વગેરે શ્વેતામ્બર જૈન ચમત્કારી તીર્થો
છે. એ જ રીતે ચાંદનગામના ભગવાન મહાવીરસ્વામી શ્વેતામ્બર
જૈન તીર્થ છે જૈનો અને અજૈનો ઉક્ત જૈન તીર્થોને માને છે.
પ્રભુદર્શન કરે છે. અને તેની સામે ભેટ ચડાવે છે.

મહાવીરજી તીર્થને પણ જૈન-અજૈનો મીના અને ગુર્જર વિગેરે
સૌ કોઈ માને છે. અને ત્યાં દર્શન કરી, ભેટ ચડાવે છે

મહાવીરજી તીર્થની વહીવટ કમીટી દર સાલ રીપોર્ટ પ્રકાશિત
કરે છે અને તેમા ઉપરની લોકવાયકા પણ છપાવે છે

(કલ્યાણ વર્ષ-૩૧મું તીર્થાંક-૧)

આ પ્રતિમાના ચક્ષુ શ્વેતામ્બર પ્રતિમાની જેમ ખુલ્લા છે કમ્બરમા
લગોટ છે વાસાની કરોડનો ખાડો કમરના લગોટ સુધી છે લગોટના
સ્થાને આડી પટ્ટી પડી છે નીચેના આસ્થાનમા દિં જૈન પ્રતિમાની
જેમ જુદા બે ભાગો નથી જ

આ પ્રતિમા જ્યાંથી નીકળી, ત્યાં દીવાને ચરણપાદુકા પધરાવી,
ઉપર છત્રી બનાવી હતી આ પ્રતિમા ઉપર જે ચઢાવો ચડે તેને
તે ચમાર (મોચી)ના વશજો લે છે

મહાવીરજીનો રથ ચૈત્ર સુદ ૧૫ને બીજે દીવસે, ચૈત્ર વદ ૧ ને
રોજ નીકળે છે તેને તે ચમારનો વશજ પ્રથમ ધક્કો મારે, તો જ
તે ચાલે છે રથના સારથિના સ્થાને હાલ સરકારી અમલદાર બેસે
છે આ દીવાન ભેધરાજ પદ્મીવાલ શ્વેતામ્બર જૈન હતો. તેણે ત્રણ
શ્વેતામ્બર જૈન જિનાલયો બનાવ્યાનુ પ્રમાણ મળે છે

(૧) મહાવીર તીર્થમા

(૨) ભરતપુરમા પદ્મીવાલોનુ મંદિર-તેમા મૂળનાયકની પ્રતિમાની
પલાહી નીચે ગાદીમા સ ૧૮૨૬નો દીવાન ભેધરાજજીનો પ્રતિમા
લેખ છે.

(૩) ભરતપુર રાજ્યના ડીગ ગામમા મોટો શ્વેતામ્બર જૈન
પ્રાસાદ બનાવ્યો

ભરતપુર રાજ્ય તરફથી આ ભરતપુર જીને ડીગના જિનમંદિરોની પૂજા માટે વાર્ષિક ખર્ચ મળે છે

(૪) મથુરાના મ્યુઝિયમમાં દીવાન બેધરાજજીના લેખવાળી જિન પ્રતિમા છે તેમાં સ ૧૮૨૬ મં ૧૦ ૭ શુક્રવારે ભં ૦ મહાર્ગેશ્વરિની પ્રતિષ્ઠાનો પ્રતિમા લેખ છે તે પ્રતિમા લેખ આ પ્રમાણે છે

‘સવત ૧૮૨૬ વર્ષે મિતિ માધ વદી ૭ શુક્રવાર ડીગનગર મહારાજે કેસરિસિંહ રાજા વિજય(ગવે) મહા ભટ્ટારકે શ્રી પૂજ્ય મહાનંદસામરસૂરિભિરતે દયદત્ત (દિયાત) ડીગના પહીવાલે વચ જોત્ત હરસાક્ષા નગર, વાસિન ચૌધરી બેધરાજેન પ્રતિષ્ઠા કરાપિતામાં.’

શ્વેતાગ્રંથ પક્ષીવાલે જૈનો આ વીર્ધનો વહીવટ કરતા હતા, પછી દિગમ્બર ભટ્ટારકે પક્ષીવાલો વદી તેનો વહીવટ કર્યો. તે ભટ્ટારક તેમના ચેલાની ખટપટથી મરણ પામ્યા, આથી આ વીર્ધનો વહીવટ ઠાટના વાળામાં ગયો.

ન્યાય ત્યાં સુધી આ વીર્ધ જૈન શ્વેતાગ્રંથ વીર્ધના મનાઈ હતું આથી તે પદેમાં ઉપાગ્રંથ જિગ્મર વીર્ધનાં પુસ્તકોમાં જિગ્મરોએ આજ્ઞાપના મહાવીરને પોતાનું વીર્ધ બતાવ્યું નથી.

આરેલાલ દિગમ્બર જૈન સ ૧૬૭૦માં જયપુર રાજ્યમાં જયપુર રાજ્યની કૌશીલનો ગ્રંથગર બન્યો. તેણે દિગમ્બર જૈનોની કમીટી બનાવી, અમુક શસ્ત્રો તથા બાહેધરી સાથે તેને આ વીર્ધનો વહીવટ સોંપાવ્યો. આ પ્રદેશમાં પક્ષીવાલે જૈનો નિર્ધન હતા બધા સાથે હતા. દિગમ્બરોએ તેઓની નબળાઈના લાભ લઈ, આ વીર્ધમાં પોતાની વધુ સત્તા જમાવી.

દિગમ્બર જૈનોએ ભં ૦ મહાવીર સ્વામીની જિન પ્રતિમાનો કંદોરો ખોદી નાખ્યો. પછી તે તેનો રથ ચલાવવા તથા વહાવો દેવામાં જે ચમારના વશજોનો દંક દતો, તેમાં પણ દેશર કરવા પામ્યું

તથા ભં ૦ મહાવીરની પ્રતિમાને રથોત્સવમાં ફેરવની માળા પહેરાવાય છે તે શ્વેતાગ્રંથ જૈન વિધિનું પ્રતીક છે તેને પણ બદલી નાખવા વિચાર કર્યો પરંતુ ત્યાંની આશપાત્રના અગ્રેનો ઉત્પાદન માળા

હતા. તેઓએ શ્વેતામ્બર જૈન વિધિને જ કાયમ પાળવા આગ્રહ
સેવ્યો. આથી દ્વિગમ્બરોએ મૌન પકડ્યું. મૂળ જિનપ્રાસાદમા ગભારાના
આગળના ભાગમા દર્શકોને ઊભા રહેવાના સ્થાને રગમડપમા નવી
વેદી (ચોતરો) બનાવી, તેની ઉપર ગભારાની આડે દ્વિગમ્બરની નવી
પ્રતિમા બેસાડી, ભગવાન મહાવીરની મૂળ પ્રતિમાને ઢાંકી દીધી છે.

જનતા મૂળ પ્રતિમાને ભૂલી જાય અને દ્વિગમ્બર પ્રતિમા પ્રત્યે
એવાય તે માટેની આ રમત છે. એક દરે આંદનગામ મહાવીરનું તે
વિજયગચ્છનું શ્વે. જૈન તીર્થ છે.

નોંધ : દ્વિગમ્બરો જયપુર પાસે x x ગામમા ભૃગુ પદ્મપ્રભુનું ચમત્કારી
તીર્થ બતાવે છે જે જિનપ્રતિમા પશુ વાસ્તવમા શ્વેતામ્બર જિન પ્રતિમા જ છે

વિજયગચ્છના શ્રીપૂજે-ચતિઓ મોટે ભાગે કોટા, બુદ્ધી, અલવર,
ભરતપુર, હિંડોન, માધાપુર, વગેરે પ્રદેશમા વિચરતા હતા

પાલીથી આવેલા પદ્મીવાલ જૈનો તેઓના સ સર્ગથી વિજય ગચ્છના
અનુયાયી બન્યા હતા પરંતુ તે ચતિઓની સખ્યા ઘટવા લાગી.
આથી સ ૧૯૨૬ પછી વિજયગચ્છના જૈનો સ્થાનકવાસી જૈન બન્યા.
આ રીતે ભરતપુર હિંડોન, સે'થા માધાપુર વગેરે પ્રદેશના વિજય-
ગચ્છના જૈનો સ્થાનકવાસી જૈન બન્યા પદ્મીવાલ જૈનો અસલમા
જિનાલયને માને છે તીર્થોને માને છે. અને પોતાને વિજયગચ્છના
શ્વેતામ્બર જૈન બતાવે છે આજે કોટામા આ ગચ્છની ગાદી છે

વિજયગચ્છની કોટાની ગાદીની છેલ્લી એક ભટ્ટારકે પર'પરા
આ પ્રમાણે છે

(૧) ભૃગુ આં. જિનશાન્તિસાગરસૂરિ-તેમણે સ. ૧૯૩૦-
૩૧મા સમ્મેતશિખરના જિનાલયોનો જીર્ણોદ્ધાર થયો ત્યારે, બુદ્ધી બુદ્ધી
દેરીઓમા જિન પ્રતિમાઓની અને ચરણપાદકાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી
(-જૈન તીર્થોનો ઇતિહાસ પૃ. ૪૭૫, ૪૭૬)

(૨) ભૃગુ ઉદયસાગરસૂરિ

(૩) ભૃગુ જિનસુમતિસાગરસૂરિ-તે તા ૭-૭-૧૯૧૪
(વિ સં. ૧૯૭૦) સુધી વિદ્યમાન હતા.

(૪) જા. પૂનમસાગરસૂરિ-જે હાલ તુરતમા ઠાટાની ગાદીના નવા સંસ્કારક બન્યા છે

તેને માટે બહાર ઘડ્યું છે કે-તે મલધારી પૂનમિયા જુહૂવિજય ગચ્છના જા. સુમતિસાગરસૂરિની પાટે બેઠા છે

(તા. ૭-૪-૧૯૬૨નું સાપ્તાહિક જૈન પત્ર વર્ષ-૬૧ અ. ૪૧૪મે)

ઠાગમા રહેલી વિજયગચ્છની ગાદીની પરપરામા હાલમા નીચેના ગામોમાં વિજયગચ્છની ગાદીઓ છે

ગામ	અતિઓનાં નામા-
જસુવા	મુલતાનચંદ્ર મં
કરૌલી	રામચંદ્ર મં
સાતા (સિંધા)	મૂલચંદ્ર મં
હિંદીન	ગોવિંદચંદ્ર મં
ખાજરા	વનસ્થામલ મં
જૈર	મુસ્લીમચંદ્ર મં
મિઠાપુર (કઠવારી)	મુસ્લીમચંદ્ર મં
ડીંગ	શ્રી પૂજલ મં
ભરતપુર	હુકમચંદ્ર મં
"	શ્રી ચંદ્ર મં
કમ્હેર	" " "

આ દરેક ગામોમા સંભવત વિજયગચ્છની ગાદીઓ હતી. તે સૌની પૂર્વ પરપરા મેળવવાની ખાસ જરૂર છે

ત્રીજી કહુઆમત-પરપરા

નાહસાઈના મહેતા કાનજી વીશા નાગરના પુત્ર કહુઆ નાગરે બલગચ્છના આવકના પરિચયથી જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો. અને પાત્ર પાસેના રૂપપદમાં આગમિયાગચ્છના ૫૦ સંસ્કૃતિગણિ પાસે વ્યવહારિક જ્ઞાન તથા શાસ્ત્રી જ્ઞાન મેળવી, દીક્ષા લેવાની ભાવના થતા “આ કાળમાં મુનિપત્ર પાગલું. કુશર છે” એમ બોલી,

ગૃહસ્થવેશમાં બ્રહ્મચારી રહી, દેશવિરતિધારી, ‘સવરી’ ગૃહસ્થ બની રહી, સ૦ ૧૫૬૨માં ‘કડુઆમત’ ચલાવ્યો.

એકવીશ બોલ

કડુઆ શાહે પોતાના મતની પ્રરૂપણાના ૨૧ બોલ નક્કી કર્યા, જેમાં નીચે મુજબ પ્રરૂપણા કરી

૧ ૪૫ આગમો તથા તેને અનુસરતી ૫ આગીને પ્રમાણ માનવી.

૨. જિનપ્રતિમા, સ્થાપના નિષ્કેપો આગમ પ્રમાણ છે

૩ સ્ત્રીઓ જિનપૂજા કરે, પૌષધ કરે

૪ જિનપ્રતિષ્ઠા ચતિ નહીં, પણ શ્રાવક કરે

૫ દેવવદનમાં ત્રણ થોય (સ્તુતિ) કહેવી

૬ આ કાળમાં સાધુપણુ નથી તેથી જે સાધુ-સાધ્વી છે તે બોટા છે.

સાચા સાધુ અને યુગપ્રધાનો ઉત્તર ભરતાર્ધમાં અષ્ટાપદ તીર્થ પાસે “અયોધ્યા” તરફ વિચરે છે

૭ ધર્મ સાધવો હોય તો શ્રાવક બની રહી સવરીપણુ રહેવું લાભકારક છે

૮ શ્રાવક સામાયિક ફરી ફરી કરે, પ્રતિક્રમણુ કરે

૯ શ્રાવક મુહુપત્તિ તથા ચરવળો રાખે

૧૦ સામાયિક લેતા સામાયિક લઈને પછી ઇરિયાવહી કરવી

૧૧ સંવરી શ્રાવક ગૃહસ્થના કપડામાં રહે, પાઘડી પહેરે, આભૂષણુ પહેરે

૧૨ સંવરી શ્રાવક ગૃહસ્થના કપડામાં રહે, બ્રહ્મચારી રહે, તેને શીલ પાળવાનું હોય છે

૧૩ સવરી શ્રાવક કચન-કામીનીને છોડે, ઘરબાર છોડે, (સાવધ-કામ છોડે) ૧૦૧ બોલ પાળે

પુરુષને શીલ પાળવાના ૧૦૪ બોલ છે સ્ત્રીઓને શીલ પાળવાના ૧૧૩ બોલ છે. શીલવાળા સ્ત્રી-પુરુષો તે તે બોલને પાળે

૧૪ સવરી સચિત્ત પાણી પીએ નહીં, સચિત્ત ખાય નહીં.

૧૫ સવરી ગૃહસ્થને ઘરે જઈ ત્યાં જ આહાર કરે.

૧૬ સવરી પામડી પહેરે “પણુ દેવવદન કરે ત્યારે પામડી ઉઠાવીને દેવ જૂઠારે.”

૧૭

૧૮ વાસી કઠોળ ખવાય નહીં.

૧૯ દ્વિદળ (વિદળ) અભક્ષ્ય છે.

૨૦ પૌષ્પ વિવિધારો ઘાય, ઘઉંવિદ્યારો ઘાય.

૨૧ ભગવાન મહાવીરનાં પાંચ કંદ્યાણુક માનવા (છ ન માનવા)

૨૨ માહારોપણુ તથા ઉપધાન કર્વા નહીં.

૨૪ બીણુ વાદણુ બેઠા બેઠા રેવું.

૨૫ પૂતમતી પાખી શાઆધારે હતી, પરંતુ આચરણાથી ચૌદશની પાખી ઘાય છે, તે માનવી.

૨૬ ભાદરવા સુદિ ૪ ના દિવસે સવત્સરી કરવી.

૨૭ આવણુ કે કાર્તિક મહિના વધે તો બીજા આવણુમા સવત્સરી અને બીજા કાર્તિકમાં ચોમાસી કરવી.

૨૮ ‘કલ્પસૂત્ર’મા ૧૦ અષ્ટોશ ગતાંભ્યાં છે હમણાં ‘અસુવતિ પૂજા નામનું છેત્તું અષ્ટોશુ ચાલે છે.

કહુઆ ચાહે ૨૧ બોલની પ્રરૂપણા કરી. જે ઉપરના ૨૮ બોલમા આવી જાય છે તેમજ સવરી આવકને પાળવાના ૧૦૧ બોલ બાંધ્યા પુરુષને માટે સીદ પાળવાના ૧૦૪ બોલ અને સ્ત્રીને માટે સીદ પાળવાના ૧૧૩ બોલ બનાવ્યા હતા.

‘કહુઆમત મા સવરી ગૃહસ્થ ગાદીનો આચાર્ય જનતો હતો. તેની પાંપર પરા આત્મી હતી. તે આ પ્રમાણે—

કહુઆમત પદાવલી

૧ શાહ કહુઆ-નાટોલાઈના વીશા નાગર મહેતા ઠાનજીની પત્ની કનકાદેવીએ સ. ૧૪૯૫મા એક બાળકને જન્મ આપ્યો, તેનું નામ કહુઆ શાહ રાખ્યું તે આઠ વર્ષનો થતા ઘેડુ ભર્યો.

મહેતા કાનંતૃ વૈષ્ણવધર્મી હોતો. આથી બાળક કડુઆ શાહ મહાદેવ અને કૃષ્ણના ભજનપદ બનાવવા લાગ્યો તે એક અંચલગચ્છના ગૃહસ્થ જૈનના ઉપદેશથી જૈન બન્યો.

કડુઆ શાહ સં ૧૫૧૪ માં પાટણ ગયો ત્યાં રૂપંપરમાં આગમિયાગચ્છના વૈરાગ્ય ભાવનાવાળા ૫૦ હરિકીર્તિ ગણિની પાસે રહી, ‘સારસ્વત’ બ્યાકરણ, કાવ્ય, પિંગલ ન્યાયશાસ્ત્ર તથા પચાગીસહિત જૈનાગમો ભણ્યો તેને દીક્ષા લેવાની ભાવના હતી. પરંતુ ૫૦ હરિકીર્તિએ જણાવ્યું કે, “આ કાળમાં શુદ્ધ સાધુજીવન પાળી શકાતું નથી. તો સાધુ બનીને દોષિત જીવન ગાળવું, એ તો દરેક રીતે ખરાબ છે ‘પ્રવચનસારોદ્ધાર’માં પાંચમા આરામ ૨૦૦૪ યુગપ્રધાનોનું સૂચન છે, તે ઉત્તરાર્ધ ભરત માટે સમજવું, પણ અહીં દક્ષિણ ભારતમાં તો સાધુપણું નથી.”

વળી, વિક્રમની ૧૩મી સદીમાં નવા નવા મતો નીકળ્યા છે. તે બધા સ્વચ્છંદી છે, પાસત્યા છે તારે જો ધર્મારાધન કરવું જ હોય તો આવી દીક્ષા લેવાથી કંઈ લાભ નથી તું માત્ર ગૃહસ્થના વેશમાં રહી ત્યાગી જીવન ગાળ, ભાવસાધુ બની રહે, એટલે તને એ રીતે ધર્મારાધનનો પૂરો લાભ થશે “કડુઆ શાહને આ ઉપદેશ ગમ્યો” તેણે પંચાસજીના કહેવા મુજબ પ્રદ્વયર્થ અને શ્રાવકના આરંભ ત સ્વીકારી, દેશવિરતિ સવરી જીવન ગાળવાનો નિર્ણય કર્યો તે સવરી બન્યો તે સચિત્ત પાણી પીતો નહોતો, પ્રાસુક આહાર-પાણી લેતો, ગૃહસ્થના ઘેર જઈ શુદ્ધ આહાર લેતો હતો, કચન-કામીનીનો ત્યાગી હતો, પગે વિહાર કરતો, અને જ્યાં જાય, ત્યાં પોતાના નધા મતનો ઉપદેશ કરતો હતો.

પાટણનો લીંગો મહેતા તેનો “પ્રથમ ઉપાસક” બન્યો. તેણે વીરમગામ, સલખણપુર, સૂરત, અમદાવાદ, ખલાત, માંડવ (માંડલ), ભરૂચ, ચાપાનેર, રાધનપુર, મોરવાડા, સુધગામ, નાડોલ, પાટણ, વડોદરા, ગધાર, ચૂડા-રાણપુર, જૂનાગઢ, અમરેલી, સાદડી, સિરોહી, થરાદ, જલોર, મહેસાણા વગેરે ક્ષેત્રોમાં ગૃહસ્થોના ઘરમાં રહી ચાતુર્માસ

જાળ્યા હતા. તે તે સ્થળોમા તેણે પોતાના મતના મણા આવડેા બનાવ્યા હતા.

શાસ્ત્રાર્થ

તેણે સ. ૧૫૩૬મા નાઠાલ (નાઠલાઈ)ના યોમાસામા લોહા જમ્બના ઝડપિ સાણા સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરી, જિન પ્રતિમાને જિના ગમના પાઠોથી સિદ્ધ કરી હતી.

તેનો સવરી આવડ હો. વાસણુ મહેસાણામા રહેનો હતો.

તેણે સ. ૧૫૫૦મા સાદરીમા દોરી સધસજના ઘરમા યોમાસામા ખરતરજમ્બ સામે “પાચ કસ્વાણુક અને સ્ત્રી પૂજ” બાબતનો શાસ્ત્રાર્થ કર્યો હતો. તેમજ સ. ૧૫૫૬મા બહોર પ્રદેશમા આંચલિક તથા ખરતરજમ્બવાળા સાથે “ચતિ પ્રતિષ્ઠા, નિષેધ, અને અપવંના દિવસે પૌષધ કરવા બાબત” શાસ્ત્રાર્થ કર્યો હતો.

૫૦ હરિકીર્તિ અણિયો સ. ૧૫૬૩મા થરા મામમા સ્વર્ગ વાસ કર્યો શાહ કુટુબાએ પોતાની માલીએ સ. ૧૫૬૨મા શા ખીમાશાહને ન્યાયિત કર્યો અને તેની સામે ઉપર જણાવેલા વિવિધ બાદોની પ્રકૃપણા કરી.

શાહ કુટુબાએ ૧૬ વર્ષની ઉંમરે અવરીપણુ લીધુ, ૨૯ વર્ષની ઉંમરે ગાદી સ્થાપી, અને સ. ૧૫૬૪મા યજુજય તીર્થમા કુલ ૬૬ વર્ષની ઉંમરે અનશન સ્વીકારી, સ્વર્ગવાસ કર્યો.

૨. શાહ ખીમાણ—તે પાટણના રાજકાવાદાના વીશા પિરવાઠ શા. ૬૪૨૬ અને તેની પત્ની કમદિનો પુત્ર હતો. તે પરી પૂનાના ઘરે રહીને ઘણુ ભવ્યો હતો. પરી પૂનાએ પડિતને હમેશાની “એક એક કોરી આપીને” તેને ન્યાયશાસ્ત્ર ભણાવ્યું, પણ ખીમા શાહને “હરમનો બ્યાધિ” થયો તેથી તે વધુ બિહાર કરી શક્યો નહીં. શાહ ખીમાણે ૧૬મા વર્ષે અવરંણુ સ્વીકાર્યું અને ૪૭ વર્ષની ઉંમરે સ. ૧૫૭૧માં પાટણમાં સ્વર્ગવાસ કર્યો.

ગચ્છમેદ

આ સમયે અવરી શા. ૨૧માએ સ. ૧૫૮૬મા ધરાદમા ખીમાશાહયો જૂઠા પરી ક વા મનની જૂદી શાખા ચલાવી.

શા રામાએ ‘વીરવિવાહલો’ તથા ‘હુંપકહુંડી’ પાના ૭૨૯ રચ્યા છે.

શા. રામાની પરપરામાં (૩) શા. રામા મૃ૦ સ૦ ૧૫૯૪, (૪) શા૦ શ્રીવત, મૃ૦ સ૦ ૧૬૪૫, (૫) શા૦ રાઘવ મૃ૦ સ૦ ૧૬૦૩ મુ. થરાદ. (૬) શા૦ જેસાણ, મૃ૦ સ૦ ૧૬૪૭, મુ૦ થરાદ, (૭) શા૦ સ્તબ્ધન-તેણે અનશન લઈ સ૦ ૧૬૩૧મા ૬૧ દિવસોનું અનશન કરી કાળ કર્યો સઘે તેની માંડવી બનાવી, અગ્નિ-સસ્કાર કર્યો. ત્યા સ્તૂપ બનાવ્યો.

૩. શા૦ વીરજી—નાડલાઈના વીશા શ્રીમાલી દોશી કુંરપાલ અને તેની પત્ની કોડિમદેવીનો તે પુત્ર હતો તે શા૦ ખીમાની પાટે આવ્યો અને શા૦ રામાની પરપરાના પાંચમા શા૦ રાઘવની પછી (સ૦ ૧૬૦૩ પછી) શા૦ ખીમજીની પાટે બેઠો. તે શીઘ્ર કવિ હતો તેણે ‘ગુરુતત્ત્વનિર્ણય’ અને “ઋષભદેવ વિવાહલો” ઠાળ ૪૪ બનાવ્યા હતા.

તેણે ૧૪ વર્ષની ઉંમરે સવરી બની, ૩૦ વર્ષ ગાદીધર રહી, ૬૬ વર્ષની ઉંમરે સ૦ ૧૬૦૧ મા નાડલાઈમા કાળ કર્યો.

આ સમયે સ૦ ૧૫૭૨મા તપામત માથી પાયચંદ મત નીકળ્યો. પાયચંદજીએ લોકોને ઠગવા, “મેલો વેશ” પહેર્યો, કડક ક્રિયા કરવા માડી. “અને વીરમગામ વગેરેના” કડુઆમતના શ્રાવકોને “લક્ષ્મી બનાવ્યા” સવરી બ્રહ્મચર્ય તેમનો શિષ્ય બન્યો.

તપાગચ્છના આ૦ આણુદવિમલસૂરિએ સ૦ ૧૫૮૩ મા ક્રિયોદ્ધાર કર્યો (પ્રક૦ ૫૬) તેમણે પણ સ૦ ૧૫૮૫માં કડુઆમતના શ્રાવકોને પોતાના ભક્તો બનાવ્યા. મહેસાણાના કડવામતના દોશી સંવરી વાસણને પોતાના પરિવારમા દીક્ષા આપી હતી.

૪. શા૦ જીવરાજ—તે અમદાવાદના પારી જગપાલ અને તેની પત્ની શોભીદેવીનો પુત્ર હતો. યશસ્વી હતો. તે આ કડુઆમતનો પ્રભાવક થયો.

તે ૧૨ વર્ષની ઉંમરે સવરી બન્યો અને ૬૬ વર્ષનું આયુષ્ય પાળી,

સં ૧૬૪૪મા અમદાવાદમા “ જિમાર પહતા ” ૩ દિવસનું અનશન પાળી, શાં તેજપાલને ગાદી આપી, અમદાવાદમા કાળધર્મ પામ્યો.

મકતોએ તેની માઠવી બનાવી, તે દિવસે ચહેરમા અમારિ પજાવી. આ સમયે સં ૧૬૦૨માં અમદાવાદ પાસેના હેબતપુરમા ‘ પ્રદમત ’ નીકળ્યો.

આં પાર્શ્વેશ્વરે ‘ પાયચદગચ્છ ’ ચલાવ્યો. તેનો મુખ્ય શિષ્ય પ્રદમત્તપિ હતો. તે વિદ્વાન હતો. પણ પાર્શ્વેશ્વરસૂરિએ ઉપાં વિજયદેવને આચાર્ય બનાવ્યા. આથી ઠડુઆમતના આવક મહેતા આણુદીએ પ્રદમત્તપિને ઉરકેયો કે, તમે વિદ્વાન હોવા છતાં, ગુરુએ તમને આચાર્યપદ આપ્યું નહીં, તો હવે તમે તમારો નવો ગચ્છ પ્રવર્તવો. તમે જોવા શક્તિશાળી છે ” એટલે સૂચિ પ્રદે પૂનમની પાળી સ્થાપન કરી. નવો ‘ પ્રદમત ’ ચલાવ્યો, જેનું બીજું નામ ‘ મુદ્ધર્મગચ્છ ’ પણ મળે છે અને મહેતા આણુદી આ રમત રમી, ફરીવાર ઠડુઆમતનો આવક બની ગયો,

સવરી જીવરાજ શાહના આવક ઠાં મેરુએ સં ૧૬૧૮ મા ખભાતમાં મહોં ધર્મસાગરગણિ સાથે ‘ જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા સાધુ કરે, કે આવક કરે ’ તે અંગે ચર્ચા કરી. હતી.

યાત્રા મંદિરો

તેણે ઘણી તીર્થયાત્રાઓ કરી હતી. તેણે ઉપદેશ આપી, પાનજી, ખભાત, રાધનપુર મોરવાડા વગેરે સ્થાનોમા જિનાલય અને ઉપામયો કરાવ્યા. તેના ઉપદેશથી સં ૧૬૨૧ મા ખભાતના બીવાડામા ધાવરદોશીએ જિનાલય બંધાવ્યું.

તેણે સં ૧૬૩૧મા સવરી શામની શાખાના સુવરી સંજ્જનને અનશન કરાવ્યું. તે સં ૧૬૪૪મા અમદાવાદના ખરતરમચ્છના શાં સોમજી સવાના છરી પાળતા યાત્રાસર સાથે શત્રુ જયવીરની યાત્રાએ ગયો હતો અને ત્યારે ત્યાં ઘણા ઉત્સવો થયા હતા.

પછી ત્યાં સં ૧૬૭૫મા ચોમુજીની પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી.

(—પ્રકં ૪૪, પૃં ૪૮૯)

પ. ૧૧૦ તેજપાલ—તે પાટણના શ્રીમાલી દોશી રાયચંદ, અને તેની પત્ની કેનકાઈનો પુત્ર હતો. તેણે સં ૧૬૨૩માં ૧૩ વર્ષની ઉંમરે સવરીપણ સ્વીકાર્યું અને ૩૬ વર્ષની ઉંમરે સં ૧૬૪૫માં પાટણમાં “બિમારી ભોગવી, કાળ કર્યો. તે વિદ્વાન્ હતો. તેણે “મહાવીર નમસ્કાર કલ્યાણ કારણ ધર્મ” વગેરે સ્તોત્રો, તેનાં ભાષ્ય અને અવચૂરિ વગેરે બનાવ્યા.

૬ ૧૧૦ રત્નપાલ—તે ખલાત પાસેના કંસારી ગામના વીશા શ્રીમાલી દોશી વસ્તા અને તેની પત્ની રીડીનો પુત્ર હતો. તેણે ૧૦ વર્ષ ગૃહસ્થપણે રહી, સંવરી બની, ૩૧ વર્ષની ઉંમરે પદ્મધર બની, અને ૪૬ વર્ષની ઉંમરે સં ૧૬૬૭ના ચોમાસામાં ખલાતમાં બિમાર થતા ૧૧૦ જિનદાસને પોતાની પાટે બેસાડી, ચોમાસામાં અનશન પૂર્વક કાળ કર્યો

અથવા

તેણે સં ૧૬૪૪માં પાલીતાણામાં “અવતી સુકુમાલ રાસ” બનાવ્યો. તેનો રાગ સારો હતો તે સૂક્ષ્મ વિચારમાં પ્રવીણ હતો. તેણે ૨૪ તીર્થ કરેલી, ૨૦ વિહરમાન જિનેલી, તથા ૧૩ કાઠીયાની ભાસ બનાવી અને ઘણા “સ્તવન-સ્તુતિ” રચ્યા

તેના સમયે સં ૧૬૪૭ ના ચતુર્માસમાં ખલાતમાં વૈરાગણુ-બાઈ સવરી સહિજલદેએ ૫૬ દિવસનું અનશન સ્વીકાર્યું અને નિર્યામણ પાલી, સ્વર્ગવાસ કર્યો. ખલાતના સઘે બાઈ સહિજલદેની માંડવી બનાવી, અગ્નિ સસ્કાર તથા મહોત્સવ વગેરે કર્યા. તેના પદ્મધર સવરી ખેતશી સાથેના શ્રાવક જિનદાસે અમદાવાદમાં મહોત્સવ ધર્મસાગર સાથે “દેશવિરતિ ધર્મ, તે ધર્મ છે કે નહીં આ બાબતે શાસ્ત્રાર્થ કર્યો.

તીર્થ યાત્રાસંઘ

૧૧૦ રત્નપાલે ગિરનાર, શત્રુજય, દેવપાટણ, દીવ બદર વગેરે તીર્થોની યાત્રા કરી

તેના ઉપદેશથી અમદાવાદના ભણુશાળી દેવાએ સં

૧૬૬૧ માં અમદાવાદથી છ'રી પાળતો માત્રાસૂઢ કાઢ્યો. સવરી રત્નપાલ, સં. જિનદાસ, શાં પૂજા, શાં જેતશી, શાં શામા, શાં માવલ, શાં તેજપાલ, શાં ઋષભદાસ, શાં પૂજા, શાં ગોપાલ, શાં હીરજી વગેરે ૧૧ સવરીઓ આ સઘ સાથે યાત્રા માટે ગયા. તેઓએ આખૂ તીર્થ, ગોડી પાર્શ્વનાથ, રાણકપુર તીર્થ વગેરે યાત્રા કરી, અને હરેક સ્થાને દેવપૂજા વિધિપૂર્વક નાટક, ઉત્સવ વગેરે કર્યા.

જલોખીનું, જમણું

સવરીરત્ન જિનદાસે સિરાહીમાં ચૈત્યવાસી થતે સાથે “ચતિવેશ બાબત” ચર્ચા કરી,

સઘ ઘરાફમાં ગયો, ત્યારે ૧૭ સ્વામી-વાત્સલ્ય થયા, જેમાં ૬૦ મણ ખાંડની જલોખી બની હતી, તે બધા રાધનપુર, પાટણ થઈ અમદાવાદ આવ્યા. હરેક સ્થળે સઘનું સ્વાગત અને સ્વામી વાત્સલ્ય થયા.

૭. શાં જિનદાસ-તે ઘરાફના સીમાલો'વોરા જોશિજ અને તેની પત્ની જિમણાદેનો પુત્ર હતો. તેણે સં. ૧૬૫૬ માં ૧૭ વર્ષની ઉંમરે સવરી પહોં સ્વીકાર્યું. સં. ૧૬૫૧માં ૪૦ વર્ષની ઉંમરે પદ્મધર બની, સં. ૧૬૭૦ના શામાસામાં ૫૬ વર્ષની ઉંમરે અમદાવાદમાં ‘રકતપીઠા રાજ’માં તેજપાલને પદ્મધર બનાવી, શુભ આનંદથી અનશન કરી કાળ કર્યો.

જિનપ્રતિષ્ઠા સ્વામીવાત્સલ્ય પ્રભાવના

૭માં શાં જિનદાસના ઉપદેશથી સં. ૧૬૬૩ ના શં. ૫૦ ૧ના રાજ બાહ્યાદ માન્ય ભણુરાણી દેવાળે જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. તેમાં ભણુરાણી દેવાળે ૭૦ ઋષભદેવની ૮૫ અગુલની એક પ્રતિમા તથા ભણુરાણી દેવાળે ૫૭ આગળની એક જિનપ્રતિમા તથા ભણુ. કીઠાળે ૫૭ આગળની એક જિનપ્રતિમા અને તે ઉપરાંત બીજી ઘણી જિનપ્રતિમાઓ એમ કુલ ૧૫૦ જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા'સુધરી આવડોળે કરી હતી. કઠવામતના સઘે સ્વામીવાત્સલ્ય થયું ભણુરાણી દેવાળ તથા ભણુરાણા દેવાળે સૌને વચની પ્રભાવના કરી.

શાસ્ત્રાર્થ

શાં જીવરાજે સં ૧૬૪૯મા અમદાવાદમાં મહોં ધર્મ-
સાગરગણિ સાથે “દેશવિરતિ ધર્મ” બાબત” શાસ્ત્રાર્થ કર્યો તથા
સં ૧૬૬૧ મા સિરોહીમાં ચૈત્યવાસી ચતિઓ સાથે શાસ્ત્રાર્થ
કર્યો સં ૦ માવજીએ શાં જીવરાજના સમયે સં ૧૬૬૩ માં
“નર્મદાસુંદરી રાસ” બનાવ્યો.

ખંભાતમાં દોશી હુર્ષાની પત્ની સહજલદે તથા તેના પુત્ર
શાં કંદ્યાણે સં ૧૬૬૪મા સવરી માવજી પાસે સવરીપણુ
અગીકાર કર્યું, તેણે બારવતો લીધા ત્યારે મોટી પ્રભાવના કરી.
સવરી માવજીએ સં ૧૬૬૬મા ચોમાસામાં ખંભાતમાં કાળ કર્યો.

સવરી શાં કંદ્યાણે સં ૧૬૬૭ના માગશર સુદિ ૬ના દિવસે
ખંભાતમાં શ્રાવિકા હેમાઈના જિનાલયમાં લં ધર્મનાથની પ્રતિમાનો
પ્રવેશ કરાવ્યો તે પછી તે સવરીજિનદાસની પાસે લણવા ગયો.

થયો, તીર્થયાત્રા

સવરી જિનદાસ વગેરે સવરીઓએ શત્રુંજય તીર્થની યાત્રા
કરી, તેઓ અમદાવાદ આવ્યા સવરી તેજપાલે રાધનપુરમાં “વરણાગ
ણુનુઆની સજ્જાય” બનાવી. સં તેજપાલે સં ૧૩૬૭ના
ચોમાસામાં અમદાવાદમાં “દશપદી” બનાવી. પાદઘટિકા, પૂનમ વગેરે
“૧૦ બોલનો વિગાર” બનાવ્યો.

પાઘડી

કડુઆમતવાળા ૧૬મી પ્ર૩પણામાં માને છે કે “સૌએ જિના
લયમાં માથાની પાઘડી ઉતારી સાધુજેવા દેખાય તેમ ગલારા અને
રગમ ઉપમાં બેસવું.” શાં તેજપાલે “પાદઘટિકાના બોલ”માં આ
બાબતની ચર્ચા કરી છે. મહોં ધર્મસાગરજી ગણિવરે “પ્રવચન
પરીક્ષા વિશ્રામઃ ૯, ગાથા ઉપ”માં આ બાબત “ટકશાળી ખુલાસો”
કર્યો છે અને તેની ભૂલ સ્પષ્ટ બતાવી છે

સલવ છે કે-આ સવરી જિનદાસે “પથિડાસ દેશે કહેજો મારા
નાથને” સ્તવન બનાવ્યું હોય તેમાં તેણે બતાવ્યું છે કે-હેમરાંજે

૧૬૬૧ માં અમદાવાદથી છ'રી પાળતો આવ્રાસ થી કાઢ્યો. સવરી રત્નપાલ, સં જિનદાસ, શાં પૂજ, શાં ખેતશી, શાં બોધા, શાં માવલ, શાં તેજપાલ, શાં ઋષભદાસ, શાં પૂજ, શાં ગોપાલ, શાં હીરલ વગેરે ૧૧ સવરીઓ આ સથ સાથે યાત્રા માટે ગયા. તેઓએ આજુ તીર્થ, ગોડી પાર્શ્વનાથ, રાણકપુર તીર્થ વગેરે યાત્રા કરી, અને દરેક સ્થાને દેવપૂજા વિધિપૂર્વક નાટક, ઉત્સવ વગેરે કર્યા.

જલેખીનું જન્મણ

સવરીરત્ન જિનદાસે સિરોહીમાં ચૈત્યવાસી થતિ સાથે “ચતિવેશ બાબત” ચર્ચા કરી.

સથ ઘરાદમાં ગયો, ત્યારે ૧૭ સ્વામી-વાત્સલ્ય થયા, જેમાં ૬૦ મણ ખાઠની જલેખી બની હતી, તે બધા રાધનપુર, પાટણ થઈ અમદાવાદ આવ્યા. દરેક સ્થળે સથનું સ્વાગત અને સ્વામી વાત્સલ્ય થયા.

૭ શાં જિનદાસ-તે ઘરાદના મીમાણી વેણ જેશિ ગ અને તેની પત્ની જિમણાદેનો પુત્ર હતો. તેણે સં ૧૬૫૬ માં ૧૭ વર્ષની ઉંમરે સવરી પહુ સ્વીકાર્યું. સં ૧૬૫૧માં ૪૦ વર્ષની ઉંમરે પદ્મધર બની, સં ૧૬૭૦ના શિમાસામાં ૫૬ વર્ષની ઉંમરે અમદાવાદમાં “રકતપીઠા રાજ”માં તેજપાલને પદ્મધર બનાવી, શુભ ધ્યાનથી અનશન કરા કાળ કર્યો.

જિનપ્રતિષ્ઠા સ્વામીવાત્સલ્ય પ્રભાવના

૭મા શાં જિનદાસના ઉપદેશથી સં ૧૬૬૩ ના શાં ૫૦ ૧ના રાજ બાદશાહ માન્ય બાણશાળી દેવાળે જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. તેમાં બણશાળી દેવાળે ૭૦ ઋષભદેવની ૮૫ અગુલની એક પ્રતિમા તથા બણશાળી દેવાળે ૫૭ આગળની એક જિનપ્રતિમા તથા બણં હીકાએ ૫૭ આગળની એક જિનપ્રતિમા અને તે ઉપરાંત બીજી ઘણી જિનપ્રતિમાઓ એમ કુલ ૧૫૦ જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા સુવરી આવકોએ કરી હતી. કડવામતના સથે સ્વામીવાત્સલ્ય કર્યું. બણશાળી દેવરાજ તથા બણશાળી દેવાળે સૌને વચ્ચની પ્રભાવના કરી.

શાસ્ત્રાર્થ

શા૦ જીવરાજે સં૦ ૧૬૪૯માં અમદાવાદમાં મહો૦ ધર્મ-
સાગરગણિ સાથે “દેશવિરતિ ધર્મ” બાબતે” શાસ્ત્રાર્થ કર્યો તથા
સં ૧૬૬૧ માં સિરોહીમાં ચૈત્યવાસી યતિઓ સાથે શાસ્ત્રાર્થ
કર્યો સં૦ માવજીએ શા૦ જીવરાજના સમયે સં ૧૬૬૩ માં
“નર્મદાસુદરી રાસ” બનાવ્યો.

ખંભાતમાં દોશી હર્ષાની પંતી સહજલદે તથા તેના પુત્ર
શા૦ કદ્યાણે સં ૧૬૬૪માં સવરી માવજી પાસે સવરીપણુ
અગીકાર કર્યું, તેણે બારમ્તો લીધા ત્યારે મોટી પ્રભાવના કરી.
સવરી માવજીએ સં ૧૬૬૬માં ચોમાસામાં ખંભાતમાં કાળ કર્યો.

સવરી શા૦ કદ્યાણે સં ૧૬૬૭ના માગશર સુદિ ૬ ના દિવસે
ખંભાતમાં શ્રાવિકા હેમાધના જિનાલયમાં લ૦ ધર્મનાથની પ્રતિમાનો
પ્રવેશ કરાવ્યો તે પછી તે સવરીજિનદાસની પાસે લણુવા ગયો.
અથો, તીર્થયાત્રા

સંવરી જિનદાસ વગેરે સંવરીઓએ શત્રુજય તીર્થની યાત્રા
કરી, તેઓ અમદાવાદ આવ્યા સંવરી તેજપાલે રાધનપુરમાં “વરણાગ
જીન્તુઆની સજ્જાય” બનાવી સં૦ તેજપાલે સં ૧૩૬૭ ના
ચોમાસામાં અમદાવાદમાં “દશપદ્મી” બનાવી પાદઘટિકા, પૂનમ વગેરે
“૧૦ બોલનો વિચાર” બનાવ્યો.

પાઘડી

કડુઆમતવાળા ૧૬મી પ્રપણામાં માને છે કે “સૌએ જિના
લયમાં માથાની પાઘડી ઉતારી સાધુ જેવા દેખાય તેમ ગભારા અને
રગમડપમાં બેસવું” શા૦ તેજપાલે “પાદઘટિકાના બોલ”માં આ
બાબતની ચર્ચા કરી છે. મહો૦ ધર્મસાગરજી ગણિવરે “પ્રવચન
પરીક્ષા વિશ્રામ ૯, ગાથા ૩૫”માં આ બાબત “ટકશાળી ખુલાસો”
કર્યો છે અને તેની ભૂલ સ્પષ્ટ બતાવી છે

સંભવ છે કે—આ સવરી જિનદાસે “પથિકાસ દેશો કહેજો મારા
નાથને” સ્તવન બનાવ્યું હોય તેમાં તેણે બતાવ્યું છે કે—હેમરાજે

કમ્પમા અવિધિ (ક્રિયાલોપી) પણ થયેલો છે આ રીતે, હેમરાજે વિક્રમની ૧૭મી સદીમાં તેવો પણ થયેલો સૂચન મળે છે પણ તેની વધુ કોઈ માહિતી મળતી નથી.

ઇતિહાસ કહે છે કે બેનપુરના બનારસીદાસ શ્રીમાળીએ વિ. સ. ૧૬૮૪ માં દિગમ્બર સમ્રાટનો તોરણ પણ થયેલો છે.

(-પ્રક. ૧૪, પૃ. ૩૨૮)

તેના મિત્રોમાં હેમરાજનું પણ નામ છે તે હેમરાજે ૮૪ પ્રમાણે ઉઠાવી શ્વેતામ્બર માન્યતાનો વિરોધ કર્યો હતો. શુભ દેવલી જેવા મહોં મરોવિજયજી ગણિવરે હોદી પણ રૂપે દિગ્પદ ચોરાશી બોલમાં પ્રમાણે સાથે તેના ઉત્તર આપ્યા છે મહોં મરોવિજય ગણિવરે પણ બનારસીય મત ખડનમાં સંસ્કૃતમાં ૮૬ બોલોનો ઉત્તર આપ્યો છે અને પણ શ્વેતામ્બર દિગમ્બર સમન્વય ભા. ૧ થી ૪ માં (હોદીમાં) દિગમ્બર શ્રેયોના આધારે આપી ૮૪ બોલની શ્વેતામ્બર માન્યતાને સમમાણ રજુ કરી છે.

૮ તેજપાલ

તે બાતના સોની વસ્તુપાલ અને તેની પત્ની હીંકી (વૈજલહે)નો પુત્ર હતો. તેણે સવરી માવજના વચનથી નાની ઉંમરે સ. ૧૬૬૪માં સવરીપણ સ્વીકાર્યું, સ. ૧૬૭૦માં અમદાવાદમાં ગાદીધર બની, સ. ... માં કાળ કર્યો.

ન્યાયશાસ્ત્ર

તે આ મતનો મોટો વિદ્વાન હતો. તે ભારે પ્રભાવક નીવડ્યો. તે કડવાસબના આમકથી ભટ્ટ પુષ્કર મિત્ર પાસે, તેને "રાજની એકેક મુવલ્લુમુત્રા" આપી, "ચિતામણિ" ન્યાયશાસ્ત્ર ભર્યો.

અનશન

તેણે ઘરાબમાં મોટી હસરાજની માતા જીનીને અનશન કરાવ્યું બાઈ જીનીએ પચુપણમાં અઠાઈધરના બીજા દિવસે ૨૨ દિવસનું અનશન પૂરું કરી "જુમોતુ જુ" બોલતા બોલતા કાલ કર્યો. સવે તેનો મૃત્યુમહોત્સવ ઊજાવ્યો.

શાસ્ત્રાર્થ

શાં તેજપાલે થરાદમા નવાળ જમાલીખાંની રાજસભામાં તપગચ્છના પન્યાસ સાથે “યતિવેષ ખાળત” ચર્ચા કરી, તથા લોકાગચ્છના મહેતા રતનશી સાથે “અમરેન્દ્રતુ જિનશરણુ બ્રહ્મણુ તથા શાશ્વતી જિનપ્રતિમાઓ ખાળત” ચર્ચા કરી.

અન્યે

શાં તેજપાલે સં ૧૬૭૧ના ચોમાસામાં પાટણમાં પરી લટકણના ઘરમાં રહી સંસ્કૃતમા “દીપોત્સવકલ્પ” તેની અવચૂરિ, ચતુર્વિંશતિ જિનસ્તોત્ર, સર્વચુરાસુરૈર્વન્ધં” વગેરે છ દો, અને સ્તુતિઓ વગેરે બનાવ્યા.

છ'રી-યાત્રાસઘ

શાં તેજપાલ અમદાવાદના લણુશાળી દેવાના શત્રુજય તીર્થના છ'રી પાળતા યાત્રાસઘમાં સં ૧૬૭૨ના કાં ૧૦ પના રોજ પધાર્યા તેમાં ચોતાના ગચ્છના અને ખીન્ન ગચ્છના ઘણા જૈનો સાથે હતા. તેઓ એકવાર આહાર, ભૂમિશયન, બે વાર પ્રતિક્રમણ, ત્રિકાળ પૂજા, સચિત્ત ત્યાગ, બ્રહ્મચર્યપાલન, પાદવિહાર અને સમ્યક્ત્વ એમ છ'રીનું પાલન કરતા જતા હતા આઠમ-ચૌદશે એક સ્થળે રહી જતા હતા સૌએ એ તીર્થમાં સત્તરલેદી જિનપૂજા રચી સઘપતિએ ઘોળકામાં બમી (બમનગરી કોરી)ની અને વચ્ચોની પ્રભાવના કરી.

ચોમાસામાં પ્રતિષ્ઠા

શાં તેજપાલે સં ૧૬૭૨મા ચોમાસામાં ખલાતથી અમદાવાદ આવી, લણુશાળી દેવાના જિનપ્રાસાદમાં ૭૦ શાતિનાથની પ્રતિમાના પરિકરની પ્રતિષ્ઠા કરી.

અમારિપડહ

થરાદની ૨૦ વર્ષની ઉમરની બાઈ જયવાંદી સં ૧૬૭૩ના વૈં ૧૦ વદિ ૭ ના દિવસે કાનબાઈ વીરના ઉપદેશથી જૈન બની તેણે શાં

તેજપાલના ઉપદેશથી વૈરાગ્ય પાળી, જનશન સ્વીકાર્યું રાજનગરના સુખા મહરજાખાને બાઈના કહેવાથી અમદાવાદની ચારે તરફ “દયોદયી”મા એક મહિના માટે અમારિપટલ વગડાવી બાઈએ સં ૧૬૭૨ (૧૬૭૩)ના આં ૧૦ ૧૨ ના રોજ ૬૫ દિવસનું જનશન પાળી સમાધિપૂર્વક સ્વર્ગવાસ કયો.

મત-લહાણી

સં ૧૬૭૩ના ચોમાસામા અમદાવાદમાં ભણુશાળી દેવા વગેરેએ આવકના બારમત સ્વીકાર્યા આ પ્રસંગે સોનાનો વેદ, સુદા જગેરેની લહાણી કરી. બાઈ હેમાઈએ સં ૧૬૭૪ ના કાં ૨૦ ૧૧ ના રોજ ૭૦ વિમળનાથની પ્રતિષ્ઠા કરાવી જલસાયા, સમવાત્સલ્ય, વજ્ર પ્રભાવના વગેરે કર્યા

તીર્થ યાત્રાસથ

આં તેજપાલે સં ૧૬૭૪ના ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૫ ના દિવસે અમદાવાદના ભણુશાળી દેવાના છરી પાળતા યાત્રાસથ સાથે આબૂ, ઈંદર અને તારગાતીર્થની યાત્રા કરી. આ સથમાં ખભાત, સોજિત્રા, અને અમદાવાદના કૈનો પણ આંબા હતો. ભણુશાળી દેવાનો કુટુંબ પરિવાર પણ સાથે હતો. ઘણા હાથી, ઘોડા પણ સાથે હતા. સથ શ્રીજેશ્વર, પાટણ, સિદ્ધપુર, આબૂ, અચલગઢ દેલવાડા, આરાસણ, ઈંદર, તારગા, વઠનગર, રાધનપુર થઈને અમદાવાદ આવ્યો. વડનગરમાંનાગર બ્રાહ્મણુ વોરા છવાડે સમવાત્સલ્ય તથા વજ્રની પ્રભાવના કરી. સં ૧૬૭૫મા વરાહમાં દોરી ખીજાની પત્ની વાલાબાઈએ ૫૭ દિવસનું જનશન કરી સ્વર્ગવાસ કર્યો. આં તેજપાલે “શતમહી” વગેરે ગ્રંથો રચ્યા.

આં તેજપાલ સં ૧૬૭૫ના કાં ૧૦ ૧૩ના રોજ અમદાવાદથી ૭૦ છવરાજના પુત્ર ભણુશાળી પચાસણુના છરી પાળતા સથ સાથે શત્રુજય ગમા ત્યા સથે સત્તરશેરી પૂજા, સ્નાત્ર વગેરે ઉત્સવો કર્યા, લહાણી વહેણી અને સૌ ઘોઘા, ખભાત થઈ, અમદાવાદ આવ્યા.

મોટી લહાણી

ભણુશાલી દેવાએ સ૦ ૧૬૭૫ ના પોતાના ભત્રિજ ભણુશાલી પચાચણુના શત્રુજયતીર્થના યાત્રા સઘમાથી આવ્યા પછી અમદાવાદમા બધા ગચ્છોમાં “નવકાર” મંત્ર ગણુનારાઓને ૧ જામી અને ૧ મોદકની લહાણી કરી. કડવામતના સૌ જૈનોને એકેક ગદિયાણા ભાર સોનાનાં વેલિયાં આપ્યા હતાં, તેણે આ પ્રમાણે મોટી પ્રભાવના કરી હતી.

ગ્રંથો

શા૦ તેજપાલે સ૦ ૧૬૭૬નાં ચોમાસામા ખભાતમા “ભ૦ મહાવીરસ્વામીના પાંચ સ્તવન” અને “ભગવતી સાધુવદના રાસ” બનાવ્યા

ગચ્છસંઘર્ષ—

થરાદમા કડુઆમતના ઘર ૭૦૦ અને તપાગચ્છનાં ઘર માત્ર ૧૩ હતા, પણ એ બધામા સંપ્ર પ્રવર્તતો હતો. બધાએ કડવામતના જિનાલયમાં દર્શન, પૂજા કરતા હતા. કડુઆમતની માન્યતા હતી કે, “શ્રાવક રગમ ઉપમા બેસે ત્યારે પાઘડી ઉતારીને જ બેસે, અને પાઘડી ન ઉતારે તો નીચે બેસી જાય.” પરંતુ થરાદના તપગચ્છીય હરજી ગાંધીનો ભત્રીજો નાનજી ગાંધી સ૦ ૧૬૭૬ મા પાઘડી બાધી, રગમ ઉપમા બેઠો. આ નિમિત્તે ઝગડો થયો. હરજી ગાંધીએ રાધનપુર લખી જણાવ્યું કે, “અહીં કડુઆમતના ઘર ઘણાં છે અને તપાગચ્છનાં ઘર એવાં છે, તેથી તેઓ અમને દબાવે છે, તો તમે અમને મદદ કરો.” રાધનપુરમા તપાગચ્છના ઉપાશ્રયમા સૌ સઘની હાજરીમા સં૦ ૧૬૭૬ ના ભા૦ સુ૦ ૨ ના તેલાધરના દિવસે આ પત્ર વચ્ચાયો. રાધનપુરના તપાગચ્છના યુવાનો આવેશમા આવી રાધનપુરનો કડુઆમતનો ઉપાશ્રય તોડી નાખ્યો, પરિણામે ઝગડો વધ્યો. કડુઆમત વાળા અજમેરમા બાદશાહ સલીમ પાસે ફરિયાદે ગયા ત્યારે અજમેરમા બાદશાહ સલીમ પર અમદાવાદના કડુઆમતના ભ૦ દેવાનો મોટો પુત્ર ભણુશાણી ખીમજી અને તપાગચ્છના શેઠ શાંતિદાસ

ઝવેરીનો પ્રભાવ સારો હતો. પછી તપગચ્છના મુઠવેલી જુદા
આગરાવાળાએ, "રાધનપુરના તપગચ્છવાળાએ કડુઆમતનો ઉપાશ્રય
નવો બનાવી દેવો, અને કેસરખાતામાં ફરના ૧૦૭ રૂપિયા આપવા"
આવુ પ્રમાણના ઠરાવ્યું અને સૌ વિખરાયા. પરંતુ રાધનપુરના
તપગચ્છવાળાએ કડુઆમતનો ઉપાશ્રય બનાવી ન આપ્યો. આથી
કલેશ ચાલુ જ રહ્યો. બીજી તરફ રાધનપુરના તપગચ્છવાળાએ
ભાગ્યમાં તપગચ્છ મોટો છે એમ માની કડુઆમતવાદા સાથે જમણ
બંધાવ બધ કર્યો, અને કડુઆમતવાદાએ બીજા ગચ્છવાદાને તે
પોતાની સાથે લેગવી લીધા, પછી આ કલેશ જમણવાદમાં આવ્યો,
પરંતુ જમણવાદના તપગચ્છના જૈનોએ કડુઆમતવાદાને ટાળ્યા નહીં
કચ્છ વિભાગના ઘરાફ, મોરવાડા, સૂઈમામ, વાવ વગેરે ગામોમાં
પણ તપગચ્છ અને કડુઆમતના આવકોમાં બે ભાગ પડ્યા.

ઘરાફના કડુઆમતવાળાએ અને નિવેડો લાવવા, જમણવાદ જઈ,
સૂના આજ્ઞામાન પાસે ફરીથી ઉપાશ્રયની ફરીયાદ કરી, પણ
તે સૂત્રો મરણ પામ્યો, તેથી તેઓએ બાદચ્છાક સહીમ પાસે જવાનો
નિર્ધાર કર્યો. જમણવાદના શેઠ શાતિદાસ ઝવેરીએ જાણે પડી આ
કલેશનો નીચે મુજબ મુજબ અંત આવ્યો.

૧ રાધનપુરના તપગચ્છના ગુનેગાર જૈનોને પોતાના સાગર
મતમાં લેવવી લઈને નિર્દોષ ઠરાવવા વચન આપ્યું.

૨ કડુઆમતના આવેશન જાં દેવાનો બીજો પુત્ર ભલુશાળી
રૂપણને સમજાવી, તેની મારફત ઘરાફના કડુઆમતવાળાને ઠંડા કર્યા.

આ રીતે શેઠ સં ૧૬૮૦માં બને પક્ષો વચ્ચે સુમિલ કરાંગ્યો,
જેને પક્ષો મળીને સાથે જમ્યા અને વિખરાયા.

શેઠ શાતિદાસે રાધનપુરમાં કડુઆમતનો નવો ઉપાશ્રય
બંધાવ્યો, પણ ત્યારથી જોડેલે સં ૧૬૮૦ થી રાધનપુરના તપગચ્છ
મુદ્રમાં બે પક્ષો બન્યા. પરિણામે તપગચ્છના ઉપાશ્રયના પણ આ
પક્ષો માટે બે ભાગ પડ્યા.

સ્નાત્રવિધિ

પદ્મધર શા૦ તેજપાલે સ૦ ૧૬૮૦ના ચોમાસામાં ખંભાતમાં
લ૦ શાંતિનાથની નવી “સ્નાત્રવિધિ” બનાવી.

સ૦ ૧૬૮૧ના ફા૦ સુ૦ ૧૧ના રોજ ખંભાતમાં સોની સહજ-
પાલની પુત્રી બાઈ જીવાઈના જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા કરી, જળયાત્રા
વગેરે ઉત્સવો કરાવ્યા

તપ ઉત્સવ

શા૦ તેજપાલે સ૦ ૧૬૮૨માં અમદાવાદમાં ચોમાસુ કર્યું
પર્યુષણપર્વમાં લણુશાળી પચાચણુ વગેરે ૫૦૦ ભાઈ-બહેનોએ
અઠાઈતપ કર્યું, ઉત્સવ પ્રભાવના કર્યા
ગ્રંથો

સ૦ તેજપાલે સ૦ ૧૬૮૨ના ચોમાસામાં અમદાવાદમાં
“સીમધરસ્વામીનો શોભાતરંગ” ઢાળ - ૪૩, તથા લગવાન અજીત-
નાથની સ્તુતિ,” તેની “અવચૂરિ” વગેરે બનાવ્યા

સવરી તરફથી જિનપ્રતિમાઓ

શા૦ તેજપાલ તથા શા૦ કદયાણુજીએ સ૦ ૧૬૮૩ના
જેઠ સુદિ ૩ના દિવસે અમદાવાદમાં લણુશાળી દેવાની બહેન દ્રુપાઈના
જિનાલયમાં લ૦ સલવનાથ વગેરે તીર્થ કરોની રત્નમય, પિત્તલમય
અને પાષાણમય ૭૫ જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી આ અજન-
શલાકામાં શા૦ તેજપાલે પોતાના તરફથી પાંચ આગળની લ૦
પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ભરાવી, જેને તેણે અમદાવાદ પાસેના હેખતપુરના
લ૦ ચંદ્રપ્રભુના જિનાલયમાં બેસાડી હતી, તેમજ શા૦ કદયાણુ-
જીએ પણ પોતાના તરફથી ૧૭ આગળની લ૦ વિમલનાથની પ્રતિમા
ભરાવી, જેને તેણે હેખતપુરના લ૦ અભિનદનસ્વામીના જિનાલયમાં
બેસાડી હતી

ગ્રંથો

શા૦ તેજપાલે સ૦ ૧૬૮૪ના વૈશાખમાં અમદાવાદમાં નવા
જિનપ્રાસાદમાં લ૦ અભિનદનસ્વામીની પ્રતિમાનો પ્રવેશ કરાવ્યો,

અને સં ૧૬૮૪માં ખજાતમાં યોમાસું કમું તેણે ત્યાં “ચીરતરંગ” અને “જિતવરણ” બનાવ્યા.

૯ શાં ૮૬માં જાણીએ તે ખજાતના દોશી હરખાની પત્ની સહજલદેનો પુત્ર હતો.

સહજલદે અને ૮૬માં “સં ૧૬૬૪માં ખજાતમાં યોની વસ્તુપાલની પત્ની વૈજલદેણે કરાવેલ પ્રતિષ્ઠામાં “પદ્મધર શાં ૮૭માં”ના શિખ સવરી આવળ પાસે સવરીપદ્મ સ્વીકાર્યું” પછી સં ૮૭માં આવળે સં ૧૬૬૬ના યોમાસામાં ખજાતમાં સ્વર્ગવાસ કર્યો.

સવરી ૮૬માં પદ્મધરની આજ્ઞાથી સં ૧૬૬૭માં મગધર સુદિ ૬ના રોજ બાઈ હેમાઈના જિનાલકમાં ૭૦ ધર્મનાથની પ્રતિમાનો પ્રવેશ કરાવ્યો. પછી પદ્મધર સવરી ૮૬માં પદ્મધર તેજપાલને સોંપ્યો.

શાં ૮૬માં સં ૧૬૭૬માં અમદાવાદમાં યોમાસું કમું અહીં સં ૧૬૭૭માં શાં ૮૭માં સું ૧૧ના દિવસે અમદાવાદ પાસેના હેમતપુરમાં “ભગવાન અભિનવનસ્વામીનું જિનાલક” કરાવ્યું, તેમાં ૧૭ જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી, અને અભિનવનસ્વામીનું “પ્રભુ પ્રભુમું ૨૦” સ્તવન બનાવ્યું.

અર્થાત્

શાં ૮૬માં સં ૧૬૭૭માં પદ્મધર શાં ૮૭માં તેજપાલ સાથે યોમાસામાં સ્થાપિત થતાં પ્રથમ લોકાગમ્યના યતિ સાથે, અને તે પછી ખરતરગમ્યના યતિ સાથે વ્યર્થા કરી, ખરતરગમ્યના યતિએ કટાક્ષમાં કહ્યું કે ઉં ૭૦ ધર્મસાગર જેને ગુરુના રાત્રુ કદા છે તે આજે પ્રત્યક્ષ મળ્યા.

૧ (૧) ગવજ (૨) પુશ્પિ (૩) તરવર (૪) વચ્ચિયા (૫) સદ્દ પુશ્પિયા (૬) આગમિયા.

(૭) પશ્ચિમા (૮) પુશ્પિ ભરિ (૯) વીચી (૧૦) પાલો પુજ સંદર રસમો ૪
(-૧૫૫ ઇતિહાસ અધિકારી વિભાગ. ૧ તા. ૮)

શાં કલ્યાણે ઠાવકાર્ધથી જવાબ આપ્યો કે, ‘ઉપાં ધર્મસાગરે અમારા વિરોધમા માત્ર પાત્ર-સાત જ વસ્તુ કહી છે. પણ “પ્રવચન પરીક્ષા” વિશ્રામ ૪૯, ૫૦, ૫૧. ૭૫ મા તથા તેની “વૃત્તિ”મા તમારી તો બહુ જ ભક્તિ (?) કરી છે. એટલે “તમે તમારુ જૂઓ”

લોકાગચ્છના ચતિએ ટાપશી પૂરી કે શાખાશ-તમે ખરતરગચ્છ-વાળાને ઠીક જવાબ આપ્યો”

તીર્થ યાત્રાસઘ

શાં તેજપાલ તથા શાં કલ્યાણે સં ૧૬૭૮ના માગશરમા “ભણુશાળી પંચાચણુના છ’રી પાળતા યાત્રાસઘમા” સાથે શ ખે-શ્વરતીર્થની યાત્રા કરી.

ચર્યા

સવરી શાં કલ્યાણુજીએ સં ૧૬૭૯ના ચોમાસામાં ખલાતમા લોકાગચ્છવાળા સાથે ચર્યા કરી.

શાં કલ્યાણે લોકાગચ્છના ભણેલા (લોકાગચ્છના વધુ અભ્યાસી) સં ૦ કચરા સાથે “દ્રવ્ય તીર્થ કર અને ભાવ તીર્થ કર’ બાબત” ચર્યા કરી, સ્થાપનાનિશ્ચયો સિદ્ધ કર્યો.

સવરીનો પરિગ્રહ-પટ્ટધર શાં તેજપાલે તથા શાં કલ્યાણુ જીએ સં ૧૬૮૩ ના જે ૦ સુ ૩ ના દિવસે અમદાવાદમા ભણુશાળી દેવાની બહેન રૂપાર્ધના જિનાલયમાં રત્ન ધાતુ તથા પાષાણની લગભગ ૭૫ જિનપ્રતિમાઓની અજનશલાકા કરી હતી, તેમા શાં તેજપાલે “પોતાના તરફથી લં પાર્શ્વનાથની પાંચ આગળની પ્રતિમા ભરાવી, અમદાવાદ પાસે હેમતપુરના લં ચ દ્રપ્તભસ્વામીના જિનાલયમા બેસાડી અને શાં કલ્યાણુજીએ પોતાના તરફથી લં વિમલનાથની ૧૭ આંગળની પ્રતિમા ભરાવી, હેમતપુરના લં અભિનવનસ્વામીના જિનાલયમા સ્થાપિત કરી.

સાધર્મિક ભક્તિ

શાં કલ્યાણે સં ૧૬૮૪ મા અમદાવાદમા ચોમાસુ કચુ’ તેમના ઉપદેશથી ભણુશાળી રૂપજીએ અમદાવાદના બધા સાધર્મિક

ભાઈઓને ઘેપાડુ (ધપેલી) પછેડી, હાતનો ચરવલો, નવકારવાળી અને પૌષધના વેશની પ્રભાવના કરી તેમજ બધી સાધર્મિક બહેનોને સાંકલો, હાત અમર છીપનો ચરવલો તથા નવકારવાળીની પ્રભાવના કરી, અમદાવાદમાં તેમજ અમદાવાદ બહારના કુટુમ્બાતના સંધાને ખરૂં ચાની રકમ મોકલી, સ્વામીવાત્સલ્ય જમાડયું.

શાં કસ્તાલુએ સં ૧૬૮૫ માં ભણુશાહીના છ'રી પાળતા યાત્રાસઘ સાથે શ જેશ્વરતીથ'ની યાત્રા કરી

શાં કસ્તાલુ તે કુટુમ્બાતના છેલ્લા પ્રભાવક પટ્ટધર હતા

X

X

X

કુટુમ્બાતનો પ્રભાવક ભણુશાહી પરિવાર

અમદાવાદમાં અખો ભણુશાહી નામે બેઠી હતે. તેને ૩ પુત્રો અને ૧ પુત્રી હતી. તે સૌને મોટો પરિવાર હતે. આ બધામે કુટુમ્બાતના ચુસ્ત અનુયાયીઓ હતા. તેમની વશાવલી અને કાર્યોની વિગત આ પ્રકારે મળે છે

૧ પહેલો પુત્ર સં ૬૦૦ દેવલ (પત્ની દેવદે)ના વશમાં (૧) ૬૦૦ રૂપણ, (૨) ૬૦૦ ખીમણ, (૩) ૬૦૦ કીકો, ચમલ

૨ બીજો પુત્ર ૬૦૦ કીકો, તેનો પુત્ર વિજયરાજ

૩ ત્રીજો પુત્ર ૬૦૦ હવરાજ, પુત્ર ૬૦૦ સૂરણ (પત્ની સુબલુદે) તેના પુત્રો (૧) ૬૦૦ સમરસઘ, ૨ ૬૦૦ અમરસઘ અને ૩ ૬૦૦ સં ૫ થામણ,

૪ પુત્રી રૂપાઈ—તે સોની પનીયાની પત્ની તેની પુત્રીઓ—ગજબાઈ, સોનબાઈ

ભણુશાહી દેવલુએ સં ૧૬૬૩ના કાં ૧૦ ૧ ના રોજ ૮૫ આગળની ભગવાન ઋષભદેવની પ્રતિમાવાળા જિનહથની” શાં જિનહાસ પાસે’ પ્રતિષ્ઠા કરાવી. અને ૧૫૦ જિનપ્રતિમાઓની અજનશલાકા કરાવી.

તેણે સં ૧૬૭૨ના કાં ૧૦ ૫ ના રોજ “શત્રુજયનો છરી પાળતો યાત્રાસઘ” ઠાકચો, પાછા આવતા ધોળકામાં બમી (નાણુ)

તથા વસ્ત્રોની લહાણી કરી. તેણે સ૦ ૧૬૭૨ના ચોમાસામાં સવરી શા૦ તેજપાલને ખલાતથી અમદાવાદ લાવી ભ૦ શાંતિનાથના પરિકરની પ્રતિષ્ઠા કરાવી અને સ૦ ૧૬૭૩ ના ચોમાસામાં અમદાવાદમાં શા૦ તેજપાલ પાસે શ્રાવકના બાર વ્રત સ્વીકાર્યા. સોનાનાં વેઠ (વીંટી)ની પ્રભાવના કરી

તેણે સ૦ ૧૬૭૪ ચૈ૦ સુ૦ ૧૫ ના રોજ શંખેશ્વર, આંબુ, આરાસણા, ઈડર અને તારગા તીર્થોના યાત્રાસઘ કાઢ્યો ભણુશાલી પંચાયણે સ૦ ૧૬૭૫ ના કા૦ વ૦ ૧૩ ના રોજ અમદાવાદથી શત્રુજય, ઘોઘા અને ખલાતનો “છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ” કાઢ્યો, અને લહાણી વહેચી

સં૦ દેવાએ સ૦ ૧૬૭૫મા શત્રુજયના સઘમાથી આવ્યા બાદ અમદાવાદના જૈનોમાં વિવિધ લહાણી કરી

સ૦ દેવાનો બીજો ભાઈ ભણુશાલી કીકો સઘ આવ્યા પછી, સ૦ ૧૬૭૫મા મરણ પામ્યો અને ભ૦ દેવજી સં૦ ૧૬૭૬માં અમદાવાદમા સમાધિપૂર્વક મરણ પામ્યો

બાદશાહ સલીમે (જહાંગીરે) સ૦ ભ૦ દેવાને હાથી આપ્યો અને તેના મોટા પુત્ર ભ૦ રૂપજીને પણ અજમેરમા હાથી આપ્યો.

ભ૦ બીમજી બાદશાહ સલીમ પાસે આગરામા વધુ રહેતો.

શ્રીમતી રૂપાઈએ સ૦ ૧૬૮૩ ના જે૦ સુ૦ ૩ ના રોજ અમદાવાદ પાસે હેબતપુરમાં શા૦ તેજપાલ તથા શા૦ કલ્યાણ પાસે રત્નની ભ૦ સલવનાથની તથા બીજી પાષાણની અને પિત્તલની બીજી જિનપ્રતિમાઓ મળીને કુલ ૭૫ જિનપ્રતિમાઓની અજન-શલાકા કરાવી, જિનાલયમા પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

ભ૦ સમરસિંઘે સ૦ ૧૭૮૩મા શંખેશ્વરનો છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો ભ૦ રૂપજીએ સ૦ ૧૬૮૪ ના ચોમાસામા અમદાવાદમા સાધર્મિક ભાઈઓને થેપાડુ, પછેડી, દાતનો ચરવળો, નવકારવાળી અને પૌષધ ઠરવાના વસ્ત્રો આપ્યા તથા સાધર્મિક બહેનોને સાડલો, દાતનો અગર છીપનો ચરવળો અને નવકારવાળી વહેચ્યા

અમદાવાદ તથા અમદાવાદ બહાર ખર્ચની રકમ મોકલી, કડુઆમતના સબનુ સ્વામીવાત્સલ્ય કર્યું.

સં ૧૬૮૫માં શાજેશ્વરનો છ'રી પાળતો યાત્રા સહ કાઢી મોટો ઉત્સવ કર્યો.

ઉપર જતાવેલ બાણશાળી વશમાં કે બીજા વશમાં અમદાવાદમાં શ્રી .. બાણશાળી જેન થયો છે દિલ્હીના બાં ૬૪૫થે બર ()નો માનીતો હતો, અને પ્રબ વત્સલ હતો. આથી રાજ્યના અમલદારો ઉપર તેની મોટી ધાક હતી અમલદારો પ્રબને અન્યાય કરી શકતા નહીં.

મુસલમાનોએ પણ એક વાર મદનગોપાળની હવેલીને બાળવાનો નિર્ણય કર્યો હતો. પણ શા બાણશાળીએ તેઓને રોકી શક્યા હતા.

શા. બાણશાળી અને મુબા અનોર્પસિદ્ધ બહારીનો પરિચય અમો પ્રકં ૫૭ “સૂરતના સબીઓ” વિભાગમાં આપીશું પ્રથો.

કડુઆમતના ૬ મા પદ્ધત સવરી કલ્માણુઓ નીચે પ્રમાણે પ્રથો રચ્યા.

સં ૧૬૭૭ ના શાં મું ૧૧ ના રોજ અમદાવાદ પાસેના હેબલ પુરમાં “પ્રભુ પ્રણુરેં” દેઠવાળુ બાં અજિનદનસ્વામીનું સ્તવન સં ૧૬૮૪ના ધોમાસામાં અમદાવાદમાં “ધન્વવિલાસ હાળ : ૪૩,” “મુગપ્રધાન પદ્માવલી,” તેની સમ્પૂર્ણ ટીકા, જેનું બીજુ નામ “વૃદ્ધ ગુરુ પદ્મીપિકા” હોવાનું બાણવા મળે છે, અને “મુગપ્રધાનવદના” બનાવ્યાં.

શાં કલ્માણુઓ ઉપરુંકત “ટીપિકા”માં કડુઆમતના પદ્ધતને મુગપ્રધાન તરીકે જ વર્ણવ્યા છે તેમણે સં ૧૬૮૪ માં અમદાવાદમાં ‘કડુઆમત-લગુપદ્માવલી’ અને સં ૧૬૮૫ માં પોષ સુદિ ૧૫ પુષ્પનક્ષત્રમાં શાજેશ્વરીધર્મમાં “કડુઆમત-બૃદ્ધતપદ્માવલી” બનાવી.

૧૦. શાં ભદ્રલુ ૧૧. શાં ભાણુ.

(બૃહત્, લઘુ પદ્માવલી, વિવિધ ગચ્છીય

પદ્માવલી સંગ્રહ, પૃં ૧૨૧-૧૫૫)

(લઘુપદ્માવલી જૈન સાહિત્ય સંશોધક, ત્રૈમાસિક ખંડ ૩ ને,

સં ૧૯૮૪, પદ્માવલી સમુચ્ચય ભાં ૨ ને, પૃં ૨૪૬-૪૭)

ચોથો નાગોરી લોકાગચ્છ

ધર્મધોષગચ્છ—ચ દ્રકુલના રાજગચ્છ અને ધર્મધોષગચ્છની પદ્માવલી ભાં મહાવીરસ્વામીથી મળતી નથી, પણ આં નત્રસૂરિથી આ પ્રકારે મળે છે —

૧ આં નત્રસૂરિ, ૨ આં અજિતયશોદેવ, ૩ આં સહદેવ.

૪. આં પ્રદુમ્નસૂરિ, ૫ તર્કપચાનન આં અભયદેવ,

૬. આં ધનેશ્વર, ૭. આં અજિતદેવ, ૮ વર્ધમાનસૂરિ ૯ આં

શીલભદ્ર,

૧૦ આં ધર્મધોષસૂરિ—તેમનાથી ‘ધર્મધોષગચ્છ’ નામ પડ્યું.

૧૧ આં રત્નસિહસૂરિ, ૧૨ આં દેવેન્દ્રસૂરિ, ૧૩. આં

રત્નપ્રભસૂરિ, ૧૪ આં આનંદપ્રભસૂરિ, ૧૫ આં અમરપ્રભસૂરિ

૧૬ આં જ્ઞાનચંદ્રસૂરિ, ૧૭ આં મુનિશેખરસૂરિ, ૧૮ આં

સાગરચંદ્રસૂરિ, ૧૯. આં મલયચંદ્ર, ૨૦ ભાં પદ્મશેખર, ૨૧

ભાં પદ્મનદ, ૨૨. આં નદિવર્ધન, ૨૩ ભાં નયચંદ્ર, ૨૪ ભાં

વિજયચંદ્ર, અને ભાં સાધુરત્ન થયા, આ ધર્મધોષગચ્છ

લક્ષારક પરપરામાંથી ‘નાગોરી લોકાગચ્છ’ નીકળ્યો.

(—પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૬, ૩૯ થી ૪૪ સુધી)

ઇતિહાસના પરિશીલનથી ઉપર પ્રમાણે જાણવા મળે છે. પરંતુ

નાગપુરી લોકાગચ્છના ૭૪મા શ્રીપૂજ ઝડપિ રઘુનાથજીએ સં

૧૯૯૦ માં પતિયાળામાં અષાઠ શુદ્ધિ ૧૫ ના દિવસે ભાં મહાવીર-

સ્વામીથી પોતાના સુધીની “નાગપુરી લોકાગચ્છની પદ્માવલી” આ

પ્રમાણે ગનાવી છે.

નાગપુરીય લોકાગમ્મની પદાવલી નિર્ગન્ધગમ્મ

૧ થી ૨૭ આં દેવર્ષિગણિ કામાગમણ સુખીના આચાર્યો
(પ્રક્રં ૧ થી ૧૩, પ્રક્રં ૧૩મું પૃં ૨૬૨ થી ૨૬૬) ચ દ્રુમુળ
૨૮. આં ચ દ્રુમસૂરિ, ૨૯ આં સમતલદ્રસૂરિ, વિદ્યાધર શ ખાના
૩૦ આં ધર્મધોષસૂરિ, ૩૧ આં જ્યદેવસૂરિ, ૩૨. આં વિક્રમસૂરિ,
૩૩ આં દેવાનંદસૂરિ ૩૪ આં વિદ્યાપ્રભસૂરિ, ૩૫ આં નરસિંહ
સૂરિ, ૩૬ આં સમુદ્રસૂરિ, ૩૭ આં વિભુધપ્રભસૂરિ, ૩૮ આં
પરમાનંદસૂરિ ૩૯ આં જ્યાનંદસૂરિ ૪૦ આં રવિપ્રભસૂરિ
૪૧ આં ઉચિતસૂરિ, ૪૨. આં પ્રૌઢસૂરિ ૪૩ આં વિમલચંદ્રસૂરિ,
નેધિ-

આ ૨૮ થી ૪૩ સુખીના પદ્મપરેના નામ વાસ્તવમાં વનવાસી
ગમ્મની પદાવલીમાંથી સાધારણ દેશકાર સાથે લઈને અહીં જોડ્યા છે
(-જુઓ પ્રક્રં ૧૫ થી પ્રક્રં ૩૪)

નાગં ગમ્મ

૪૪ આં નાગદત્તસૂરિ-તેમનો પરિવાર નાગોદી ગમ્મના
નામથી લહેર થયો.

૪૫. આં ધર્મસૂરિ, ૪૬ આં રત્નાસિંહસૂરિ ૪૭ આં
દેવેન્દ્રસૂરિ, ૪૮ આં રત્નાપ્રભ, આં આણુદસૂરિ ૪૯, આં અમર
પ્રભસૂરિ, ૫૦ આં જ્ઞાનચંદ્ર, ૫૧ આં મુનિચેખરસૂરિ, ૫૨
આં સામરચંદ્રસૂરિ ૫૩ આં મલ્લમચંદ્ર, ૫૪ આં વિજયચંદ્ર

૪૫ થી ૫૪ સુખીના પદ્મપરેના નામ વાસ્તવમાં ધર્મધોષ
ગમ્મના નં ૧૦ થી નં ૨૪ સુખીના પદ્મપરે છે

નાગોદીગમ્મ (જુઓ પ્રક્રં ૩૫, ૩૬ થી ૪૪)

તે પછી નાગોદી લોકાગમ્મની પદાવલી તથા ઇતિહાસ
નોંધે મુદ્દજ મળે છે

૫૫ આં ધર્માવતસૂરિ, ૫૬, આં કસ્થાનુસૂરિ, ૫૭. આં
શિવચંદ્રસૂરિ, ૫૮ અહાત્મા દેવચંદ્ર, માણેકચંદ્ર-આ બંને

“શિથિલાચારી” બન્યા, અને “સુરાણાના વહીવંચા” બન્યા મહાત્મા-ચેરણ કહેવાય

આ પ્રમાણે ૫૮ પાટ સુધી ધર્મધોષ નાગોરી-ગચ્છ નામ હતું. નાગોરી લોકાગચ્છ

૫૯. આ૦ હીરાગરસૂરિ- તે શ્રીમાલી હતા.

૬૦. આ૦ રૂપચ દ્રસૂરિ-તે નાગોરના શા૦ રચણુજી સુરાણા ઓસવાલ અને તેની પત્ની શિવાદેવીના પુત્ર હતા

નાગોરમા સુરાણા ગોત્રના દેવદત્ત ઓસવાલને બે પત્નીઓ હતી. ૧ દેલ્હણ અને ૨ કમાદેવી દેલ્હણાને ૧ રચણુ, ૨ સાડાજી, અને ૩ સોહિત, તથા કર્મદેને ૪ સહસ્રમલ નામે પુત્રો થયા. તે બધા ધર્મી હતા તેઓએ શત્રુજયનો છ'રી પાળતો તીર્થ યાત્રા-સઘ કાઢ્યો, ને સંઘપતિ બન્યા. તે પૈકીના પહેલા પુત્ર શા૦ રચણુજી અને તેની પત્ની શિવાદેને ૧ ભાડરાજ, ૨ હરચંદ, ૩ રૂપચંદ, ૪ કર્મચંદ્ર અને ૫ પચાયાણુ એમ પાંચ પુત્રો થયા. બીજા ત્રણ ભાઈઓને પણ પુત્રપરિવાર હતો. સુરાણા કુટુંબમાં મોટો પરિવાર હતો.

જોધપુરના છઠ્ઠા રાજકુમાર બીકાજી રાઠોડે કાકા કાધલની મદદથી સ૦ ૧૫૪૫મા “બીકાનેર” વસાવ્યું

(-પ્રક૦ ૫૨, પૃ૦ ૫૩૪)

રચણુ શાહે બીકાનેરમા સુરાણાનો વાસ વસાવ્યો, પણ તે અર્ધો વસ્યો અને અધુરો રહ્યો તેમજ બીજા જૈનોએ બિકાનેરમા જૂદા જૂદા વાસો વસાવ્યા હતા

વચ્છાવતોએ તથા ૫ એ સ૦ ૧૫૬૨ મા મોટા ચોકમા “જિન-પ્રાસાદ” બનાવ્યો અને મઠોવરથી સ૦ ૧૩૮૦ની જિનપ્રતિમા લાવી, તેની તે જિનપ્રાસાદમા ૫ એ પ્રતિષ્ઠા કરાવી, પરંતુ તે મંદિર “વચ્છાવતોના વહીવટમા” હતું વચ્છાવતોએ સ૦ ૧૫૭૨મા કાર્તિકી પૂર્ણિમાના દિવસે પ્રભુની પહેલી પૂજા કરવા બાબત જોડુકમી ચલાવી પરિણામે તેઓને શા૦ રચણુજી સુરાણા સાથે અગડો થયો.

રમણુ શાસ્ત્રે “રાવ લણુકરણ”ને પ્રસન્ન કરી, બીજી જમીન મેળવી, સં ૧૫૭૮મા વિજયાદશમીના દિવસે જાં મહાવીર સ્વામીના જિનપ્રાસાદનો પાથો નાખ્યો.

અધ્યયન

આ તરફ રૂપચંદને “જૈન સિદ્ધાન્ત” લખવાનો પ્રેમ જાગ્યો. તે નાગોરમા વધુ રહેતો હતો પણ સિદ્ધાન્તો મળે ક્યાંથી ? આથી તેણે “બલોરના ‘લલિયા લોકાશાલ’ પાસે સમસ્ત જૈન સિદ્ધાન્ત લખાવ્યા. આરે રૂપચંદણે તેને વચન આપ્યું કે આના બહલામા હું થતિ બની, ક્રિયોદ્ધાર કરીશ, ત્યારે, મારા ગમ્મ સાથે તારું નામ જોડીશ.” રૂપચંદ સુરાણાને મુનિદીક્ષાનો ભાવ હતો. શ્રી શ્રીપાલ દીરાજર તેનો મિત્ર બન્યો. પચાસણુને પણ દીક્ષાની ભાવના હતી.

નાગોદરી લોકાગમ્મ-દીરાજર, રૂપચંદ તથા પચાસણે સં ૧૫૮૦ ના જોં સું ૧ ના રોજ નાગોરમા આતાપિતા અને પત્નીને છોડી, પોતે સ્વયં લોકા કરી, પાંચ મહાવ્રત સ્વીકારી, વેશ પહેર્યો તેઓ દીક્ષા લઈ, જાં ચદ્રપ્રભના જિનાલયમાં જઈને કિતર્થા સ્થાનિક શાહુકારોએ આવીને દીરાજર અને રૂપચંદને આચાર્યપદ આપ્યું તેમનાથી નાગોદરી લોકાગમ્મ’ નીકળ્યો, રૂપચંદની પત્ની બાર મતધારી આવિકા બની.

મુનિજીવનચર્ચા

આ ત્રણે નવા મુનિવરોની જીવનચર્ચા તે વખતે આ પ્રમાણે હતી. વનમા રહેવું ત્રીજે પહોરે ગામમાં જોતરીએ જવું શુદ્ધ આહાર લેવો છજીવનિકાચની રક્ષા કરવી, પાંચ આચાર પાળવા, વનમા કાપોત્સર્ગ કરવો, ઉનાળામા આતાપના લેવી, શિયાળામા ઠંડી સહન કરવી ઉપશમમા રહેવું, ઉપદેશ લેવો અને સમભાવમા રહેવું વગેરે. સ્વગમ્મવૃદ્ધિ

જો ત્રણેએ માળવા, વાગઠ માસ્વાઠ, મેવાડમા વિચરી પોતાના ગમ્મના આવકો બનાવ્યા. શેઠ રમણુજીએ પણ સં ૧૫૮૫મા નાગોરમાં જાં દીરાજરસુરિજી પાસે “દીક્ષા” સ્વીકારી. તે દીક્ષા

પાળી, ૫૦ દિવસનુ અનશન કરી, નાગોરમા સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામી, વૈમાનિક દેવ થયો

આ૦ હીરાગર અને આ૦ રૂપચ દે સ૦ ૧૫૮૬મા શેઠ શ્રીચંદ્ર લખપતિની કોઠીમાં ચોમાસુ કરી ચોમાસામા ઉપકેશ ગચ્છના જૈનોને પોતાના બનાવ્યા

આ૦ હીરાગરે ઉજ્જૈનમા ૨૧ દિવસનુ અનશન કરી ‘સ્વર્ગગમન’ કર્યું

આ૦ રૂપચદે ઉજ્જૈનથી “મહિમનગર” જઈ ઉપરાઉપરી ઘણા માસક્ષમણુ કર્યા કોચર, લડારી, વહોરા, વાઘેરા, ચોધરી, ચોપડા, નાહર, શાહ, વૈદ્ય, બાકણુ લલવાણી, વરદિયા અને નાહટા, ચોશવાલોને “પોતાના ગચ્છના જૈન” બનાવ્યા ૧,૮૦૦૦૦ ઘરોને પોતાના જૈન બનાવ્યા

૬૦. આ૦રૂપચદે-મહો૦ ધર્મસાગરજી ગણિવર લખે છે કે, લોકામતમા અનુક્રમે ૧ લોકાશાહ ૨ ભાણુજી ૩ માદાજી, ૪ ભીમાજી, ૫ ભૂતાજી, ૬ જગમલજી અને ૭ સ૦ ૧૫૮૦મા ૪૦ રૂપાજી થયા. આ ઋષિ રૂપાજીથી ‘નાગોરી લોકાગચ્છ’ નીકળ્યો
(-પ્રક૦ ૫૩, પૃ૦ X X X તથા પ્રવચન પરીક્ષા, વિશ્રામ. ૮, ગા ૧૫ ની ટીકા)

આ૦ રૂપચદે ૧૬૦૧ મા મહિમપુરમાં સ્વર્ગવાસ કર્યો

૬૧ આ૦ દેવાગરસ્વામી-તે કોરડાના શા૦ ખેતસી પરીખ અને તેની પત્ની ધનવતીના પુત્ર હતા તેણે નાગોરમા હીક્ષા લીધી. તેમના ઉપદેશથી સ૦ ૧૬૧૬મા ચિત્તોડનો તપગચ્છનો શ્રાવક શા૦ ભારમલ કવડિયો તેમના ગચ્છમા આવ્યો પછી ચિત્તોડના શા૦ ભામાશાહ નાહટાએ ભારમલ કવડિયાને “દક્ષિણાવર્ત શખ” આપ્યો. ભારમલ કવડિયાને ભામાશાહ તથા તારાચંદ વગેરે પુત્રો હતા.

સાદડીમાં લોકા

આ ભારમલ અને તારાચંદ કવડિયા વગેરે નાગોરીગચ્છના પ્રભાવકે શ્રાવકો હતા. તારાચંદ કવડિયા ચિત્તોડના રાણા-

ગોલવાડનો હકિમ બન્યો અને તેણે “સાદડી નગર” વસાવ્યું તેમા પોપાળ બનાવી અને ગામે ગામ ઘણા જોશવાસોને ધન આપી પોતાના ગમ્મમાં લીધા.^૧

શિવગજના હનુમાનવાસમાં શેઠ અનરાજજી કાવડિયા વગેરે તપગમ્મના જૈનો છે

(—આજે ગોલવાડમાં હગભગ સવાસો ધર લોકાગમ્મના હોવાનું મનાય છે)

ભામા કાવડિયાએ સીંગપુરના “દિગ્ગજી જૈનો”ને નાગોરી લોકાગમ્મના આવક બનાવ્યા તેમાના ૧૭૦૦ ધરોને પોતાના ગમ્મમાં લીધા. “શીઠરક”માં ૧૮૪૦૦૦ ધરોને નાગોરી લોકાગમ્મના જૈન બનાવ્યા.

પ્રવર્તિની

આ સમયે હુધિયાનામાં શેઠ શ્રીચંદ નામે ૮૪ લાખનો માલિક ધનપતિ હતો. તેનો બાઈ મરીને દેવ થયો હતો. તે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સીમવસ્ત્રામી પાસે ગયો, તેણે ત્યાં તેમના મુખથી આં દેવાગર ની ઘણી પ્રશસા સાંભળી જે પોતાના બાઈને જણાવું. શેઠશ્રીચંદે આં દેવાગરને પોતાના ગુરુ બનાવ્યા તેની પુત્રી ધર્મકુમારીએ આં દેવાગર પાસે પોતાના ૩ ધર્મબહેનો સાથે દીક્ષા લીધી, અને તે પ્રવર્તિની બની. તેણે માત્ર ૧૨ કોશ પ્રમાણ ક્ષેત્રમાં વિહાર કર્યો હતો.

આં દેવાગરે ૨૭ વર્ષ મુખી આચાર્યપદે રહી ૨૧ દિવસનું અનશન કરી, મેડવામાં ઠાલ કર્યો તેમણે નાગોરી-લોકાગમ્મનો મોટો ઉદ્યોત કર્યો

૧૨ આં વૈસાગરસ્ત્રામી-તે નાગોરના શાં ભસ્તરાજ શ્રીમાલી અને તેની પત્ની રત્નવતીના પુત્ર હતા. તેણે ૧૬ વર્ષો મુખી ગમ્મનાથકપદે રહીને, ૧૧ દિવસનું અનશન કરી મેડવામાં ઠાળ કર્યો.

૧ વીરભાભાસાદ મદિ જૂઓ (ઈતિ પ્રક ૪૪ ૫ ૩૬)

૬૩. આ૦ વસ્તુપાલસ્વામી-તે નાગોરના શા૦ મહારાજ કડવાણી અને તેની પત્ની હર્ષાદેવીના પુત્ર હતા તેણે નાગોરમાં દીક્ષા લીધી. ૭ વર્ષ ગચ્છનાયકપદે રહી, ૨૭ દિવસનુ અનશન કરી, મેડતામા સ્વર્ગમન કર્યું

૬૪. આ૦ કેદયાણુસૂરિ-તે રાજલદેસરના શા૦ શિવદાસ સુરાણા અને તેની પત્ની કુસમાદેવીના પુત્ર હતા. તેણે બિકાનેરમાં દીક્ષા લીધી, નાગોરમા આચાર્યપદ સ્વીકાર્યું ૨૪ વર્ષ ગચ્છનાયકપદે રહી ૮ દિવસનુ અનશન કરી, લાહોરમાં સ્વર્ગવાસ કર્યો. તે બહુ પ્રતાપી હતા તેમણે સોએકને દીક્ષા આપી. અને ગચ્છની વૃદ્ધિ કરી

૬૫. આ૦ ભૈરવસ્વામી-તે નાગોરના સૂરવશના શા૦ તેજશી અને તેની પત્ની લક્ષ્મીદેવીના પુત્ર હતા તેમના જન્મ, દીક્ષા અને આચાર્યપદ નાગોરમાં થયા તેમણે ૧૨ વર્ષ સુધી ગચ્છનાયકપદે રહી, ૮ દિવસનુ અનશન કરી, શુદ્ધ સયમ પાળી, સોજતમા સ્વર્ગમન કર્યું તેમને ભૈરવ યક્ષ પ્રસન્ન હતો. તેમના આશીર્વાદથી નાગોરના ગહિલડા ગોત્રના શા૦ હીરાચંદ વગેરે પૂર્વદેશમા જઈ ધનવાન બન્યા શેઠ હીરાચંદ ગહિલડાના વશમા જગતશેઠ થયા શેઠ હીરાચંદે બાદશાહ કરુણશિયરને ઘણું ધન આપ્યું તે વાત ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ છે (—જૂઓ પ્રક૦ ૪૪ પૃ૦ ૧૦૭, પ્રક૦ ૫૮-૫૯,)

૬૬ આ૦ નેમિદાસ-તે બિકાનેરના સૂરવંશના શા૦ રાયચંદ અને તેની પત્ની રાજનાદેવીના પુત્ર હતા. તેણે બિકાનેરમા દીક્ષા લીધી. નાગોરમા સૂરિપદ સ્વીકાર્યું અને ૧૭ વર્ષ ગચ્છનાયકપદે રહી ૭ દિવસનુ અનશન કરી ઉદયપુરમા કાળ કર્યો

૬૭ આ૦ આસકરણુ-તે મેડતાના સૂરવશીય શા૦ લધ્ધુમલ અને તેની પત્ની તારાણના પુત્ર હતા તેમણે નાગોરમા દીક્ષા લીધી આચાર્યપદ સ્વીકાર્યું અને ૧૮ વર્ષ ગચ્છનાયકપદે રહી, ૮ દિવસનુ અનશન કરી સ૦ ૧૭૨૪મા નાગોરમા કાળ કર્યો

૬૮. આ૦ વર્ધમાન-તે જાખાણરના શા૦ સુરમલ વેદ અને તેની પત્ની લાડમદેના પુત્ર હતા. તેમણે નાગોરમા દીક્ષા લીધી.

સ. ૧૭૨૫ના મ. ૩૦ પ. ૫ ના શાજ નાગોરમા ગમ્મનાથકપડે મ્વી કામું તે સ. ૧૭૩૦ ના વૈ. ૩૦ ૧૦ ના દિવસે બિકાનેર આવતાં તેના ભક્તોએ મોટો ઉત્સવ કર્યો. શ્રીકૃષ્ણની પ્રભાવના કરી આ આચાર્યે ૮ વર્ષ ગમ્મનાથકપડે રહી, ૭ દિવસનું અનશન કરી સ. ૧૭૩૮માં બિકાનેરમા કાળ કર્યો.

૬૯ આઠસદારમસૂરિ-તે નાગોરના સુરવશના શા. ભાગ્યદના પાંચમા પુત્ર હતા. તે શિશુવયમાં જ ઉપાશ્રયમા રથવિર મુનિના આસન પર બેસી ગયા, અને બોલ્યા, 'મારે યતિ થવું છે' તેણે ૬ વર્ષની ઉંમરે ૬૭મા આઠ આસકરણુના હાથે નાગોરમાં દીક્ષા લીધી તેણે ૧૫ વર્ષની ઉંમરે અવલ્લભ છઠ્ઠનું તપ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છ વિગર્હનો ત્યાગ કર્યો. તે મહાતપસ્વી તરીકે જ્યાંતિ પામ્યા. તેમને આઠ આસકરણુની આગામી આઠ વર્ધમાને પોતાની પાટે ૬૬મા "ગમ્મનાથક" બનાવ્યા, હી સારકોટના પ્રદેશા કવાઠા ગોત્રના શા. શાંતિભદ્ર ઉત્તમથ દે નાગોર આવી, સુકુને વહન કરી, ચાર હજાર રૂપિયા ખર્ચીને નાગોરમા સ્વામીવાત્સલ્ય કર્યું.

પ્રજા બાદશાહો અને રાજાઓ તેમના શક્તિ હતા. તે પૈકી બિકાનેર નરેશ, અનુપસિંહ અને મુવરાજ સુઅલસિંહ વગેરે મુખ્ય હતા. અમારે

તેમણે સ. ૧૭૬૦માં લાહોરમાં અને સ. ૧૭૬૧મા દિલ્લીમાં આમાર્ચ કર્યા ત્યાં મહામાત્સ્ય શીતલદાસ વગેરેને ઉપદેશ આપી, દયાધર્મનો ઉદ્દ્યોત કર્યો. આગરામાં બાદશાહના સાળા મહાખાને તેમના ઉપદેશથી પોતાના રાજ્યમા અમારિ પગાવી, તે સ. ૧૭૬૬માં બિકાનેર આવ્યા. (—ઇતિ. ૩૦ પ્રક. ૪૪, પૃ. ૧૦૭)

ગમ્મનાથકપડે

પણ બિકાનેરમા એક વિચિત્ર મર્યાદા હતી, ઋષિ રણુનાથજી લખે છે કે બિકાનેરમાં ૨૭ મહોત્સવા વસેલા હતા તે પૈકીના ૧૩ મહોત્સવાઓ બ. ૦ રિતામણિ પાર્શ્વનાથ તરફના હતા, અને ૧૪ મહોત્સવાઓ બ. ૦ મન્નાવીસ્વામીના ત્રિનાથ તરફના હતા. ત્યાં સ.

૧૬૪૦ સુધીમા કોઈ અગડો ન હતો, પણ મંત્રી કેમચિદે રાજા રાય-
સિંહના રાજકાળમા ૧૩ મહોદ્દાઓમા “ માત્ર ખરતરગચ્છના ભટ્ટારકો
માટે જ વાળ વગડાય, બીજાઓ માટે વગાડી ન શકાય ” એવી
મર્યાદા બાધી^૧ અને ઠાકરશી વેદે રાજા સૂરસિંહના રાજકાળમાં ૧૪
મહોદ્દાઓમા “ માત્ર કવલાગચ્છના ભટ્ટારકો માટે જ વાળ વગડાય,
બીજાઓ માટે વગાડી ન શકાય ” એવી મર્યાદા બાધી તપાગચ્છ,
લોકાગચ્છ વગેરેના આચાર્યો બિકાનેરમા આવે ત્યારે ૨૭ મહોદ્દાઓમા
વાળ વગાડી શકાતા નહોં તેમનો નગરપ્રવેશોત્સવ વાળ વિનાજ
થતો, કોઈ આ મર્યાદા તોડે તો મોટો કલેશ ઊભો થતો.

નાગોરી લોકાગચ્છના જૈનોએ જ્યારે આ૦ સદારગસૂરિ સ૦
૧૭૬૬મા બિકાનેર આવ્યા ત્યારે બિકાનેર નરેશની આજ્ઞા મેળવી
આ મર્યાદા તોડી, પોતાના ભટ્ટારકનો નગરપ્રવેશ કરાવ્યો.

(વિશેષ માટે જૂઓ પ્રકૃ ૪૦, પૃ ૪૮૪)

આ૦ સદારગસૂરિએ વર્ષો સુધી ગચ્છનાયકપદે રહી, ૧૦
દિવસનુ અનશન કરી, ઋષિ ઉદયસિંહની સમ્મતિથી ઋષાધ૦જ-
જીવનને પોતાના ગચ્છનાયકપદે બેસાડવાનો પટ્ટો લખી આપી,
સ૦ ૧૭૭૨મા બિકાનેરમા સ્વર્ગગમન કર્યું, તેમને ૨૪ શિષ્યો હતા, તે
મોટા વિદ્વાન, તપસ્વી, પ્રભાવક અને લખિધપાત્ર હતા તે પૈકી
૪૦ જ્ઞાનજીને દુષ્ટ ડાકળુ વળગી હતી અને ૪૦ દુર્ગાદાસ કોઈના
હાથે મરણ પામ્યા હતા.

૭૦ આ૦ જગજીવનદાસ-તે પઢિહારાના શા૦ વીરપાલ
ચોરવેટિક અને તેની પત્ની રતનના પુત્ર હતા તેમણે મેડતામા
દીક્ષા, અને નાગોરમા ગચ્છનાયકપદ સ્વીકાર્યું, તે ૪૦ઉદયસિંહના
શિષ્ય હતા.

૧ શ્રીયુત અગરચદ્વજ નાહટાના મુગજ્ઞવાન જિનચદ્રસૂરિ નામક પુસ્તકતા
પૃ ૨૮૪મા આ જ આગયનો સ૦ ૧૬૬૪ના માગશર વદિ ૯ નો પરવાનો
છપાયો છે જે રાજા સૂરસિંહના કુમાર ગજસિંહનો વાળ વિશેનો પરવાનો છે.

ગચ્છલોદ

એક તરફ ગચ્છનાયક બન્યા, અને બીજી તરફ બહારી તથા ઘોડાવતોએ ગુરુ મહાપિંડિદાસજી હને પણ ગચ્છનાયક બનાવ્યા આ રીતે ગચ્છલોદ થયો.

ચમત્કારો

બં ગંગાજીવનદાસજી બંનેર સરસાવા, હિંસારકોટ બુલ ઢાણા, ટોહણા, સુનામ, સમાના, રૌપક, બજવાડા, સહુ, જલધર, ગુજરાત અને રાવણપીઠી ચર્ચ શાહોર પધાર્યા. ત્યાં તેમણે મૂર્છા પામેલા એક મોગલ મુસલમાનને સાંભળે કથોં આથી તેમનો મહિમા વધ્યો. તેમણે શાં સમરથમણનું વહાણ તાર્યું, એક બુઢી આવિકાનો ગલત ઠોક મટાડ્યો, એમ ચમત્કારો બતાવ્યા.

૧ એક હસ્તલિખિત પાનામાં એક પદ્માવલી આ પ્રકારે મળે છે-
અથ ધી માગેરીગજાવિપતિગમ કિમ્બલે-૧ આત્યામથી મી હીરાજરજી ૨
(૬) આત્યામથી મી રૂપચકજી ૩ ત્કપાટ પ્રભાકર આત્યામથી મી દેપા-
નરજી ૪ આત્યામથી મી વજરાજરજી ૫ આત્યામથી મી વસતપાસજી ૬
આત્યામથી મી કમ્બાજી ૭ આત્યામથી મી ભવરાજનજી ૮ આત્યામથી મી
નેમિદાસજી ૯ આત્યામથી મી આસકરજી ૧ આત્યામથી મી વર્ધમાનજી
૧૧ આત્યામથી મી (૬૬) સદારગજી ચિર જીવાત વૃકોદિ પથિત
॥ મીરજી ॥ ૧૨ આત્યામથી મી હિંદોશીજી ૧૩ મી રામસકજી

વિવિધ મંથ પ્રસ્તિઓ તથા પુષિકાઓના આધારે અદિપુરજી (નાગેરીજી)ની યતિપરંપરા આ પ્રકારે મળે છે-

મ ૧ પૂજ્ય હેમરાજજી ૨ મ્હારી જખ્તાજી ૩ મ્હારી વસ્તાજી

૪ મ્હારી સર્વજી-તેમણે સ ૧૮૧૩ના ચૈત્ર શુદ્ધ ૧ના રો ૮ બ્રહ્મ
નરાભાદર્માં (આવ્રામાં) ચણૈકામિકસૂત્ર આ ૪ પાનાં ૬ લખ્યાં.

આ ૧ પૂજ્ય હેમરાજજી, ૨ મ્હારી સર્વિદાસજી ૩ મ્હારી રામજી
તેમણે સ ૧૮૪૫ના આ શુ ૧ ગુરુવારે સામતિય ત્યાં મોદિવાનઠીમાં
મનોદરદાસે કૃષ્ણ જયપરીણ પાનાં ૮૨ લખી તેમને (૧) મ્હારી મીપતિ,
(૨) મ્હારી કિસનાજી અને (૩) મ્હારી ભવાનીદાસજી નામે લખ્યો દ્વા.

૬ ૧ મ્હારી દસરાજના સિંચ જીવ વનેચકજીએ વિરમ્બમુનમદન
નામક મંથ લખ્યો.

તે સં ૧૮૮૪મા બિકાનેર પધાર્યા તેમણે અહીં બે ચોમાસા કર્યા પછી માળવા જઈ આવી, બિકાનેરમાં ચાર ચોમાસાં કર્યા.

તેમણે ૪૪ વર્ષ સુધી ગચ્છનાયકપદે રહી, પાત્ર દિવસનુ અનશન કરી, ચૈત્રાદિ સં ૧૮૧૬ના આસો વં ૭ ની સવારે બિકાનેરમા સ્વર્ગગમન કર્યું. તેમને ૮ શિષ્યોનો પરિવાર હતો.

૭૧. આઠ ભોજરાજ-તે રહાસરના શાં જીવરાજ બોહિત્ય અને તેની પત્ની કુશલાના પુત્ર હતા તેમણે ક્ષેત્રપુરમા દીક્ષા લીધી અને ચૈત્રાદિ સં ૧૮૧૬ના ફાગણમા નાગોરમા ગચ્છનાયકપદ સ્વીકાર્યું.

તેમણે ૬ વર્ષ ગચ્છનાયકપદે રહી, માળવામા ૫૦ યતિઓ સાથે વિહાર કરી, મેડતામા ૩ દિવસનુ અનશન કરી, કાળ કર્યો.

આઠ હર્ષચંદ્રસૂરિ-તે કરણગામના શાં ભોપતન નવલાખા અને તેમની પત્ની ભક્તાદેના પુત્ર હતા તેમણે સોજતમા દીક્ષા લીધી અને સં ૧૮૨૩ના વૈં શું ૬ ના રોજ નાગોરમા ગચ્છનાયકપદ સ્વીકાર્યું.

તેમણે ૧૯ વર્ષ ગચ્છનાયકપદે રહી, ૩ દિવસનુ અનશન કરી સવાલાખના જયપુરમા કાલ કર્યો, તે મોટા પડિત હતા.

તેમનો જીવન વિસ્તાર ઋષિ રઘુનાથજીની પદ્મપદ્માવલી”થી બાલુવો.

૭૩ શ્રીપૂજ લક્ષ્મીચંદજી-તે નવહર ગામના શાં જીવરાજ કોઠારી અને તેની પત્ની જીવરગદેના પુત્ર હતા તેમણે સં ૧૮૪૨ના અષાઢ વદિ ૨ ના રોજ નાગોરમા દીક્ષા સ્વીકારી, પોતાના હાથે જ ગચ્છનાયકપદ લીધું. તેમણે નાગોરમા બે ચોમાસા કર્યા અને વ્યાખ્યાન આપી લોકોને ધર્મ માર્ગે ચડાવ્યા.

તે નાગોરથી વિહાર કરી જોજવરનગર, બિકાનેર, સુનામ, પતિયાલા, અબાલા, રોપડ, હુશિયારપુર, જોજો, જગરૂપ, કૃષ્ણપુર, ધનેવાલુ, ચુર, દિલ્હી-લખનૌ, કાશી, પટના, મકસુદાબાદ, ભરતપુર, કોટ માળવા, નાગોર, બલોર, જેસલમેર, ફલોધિ, ઝજઝુરી અને બિકાનેર વગેરે સ્થળોમા કર્યા હતા.

તે પાલખીમાં બેસતા તેમની સાથે ઘણા યતિઓ રહેતા. બિકાનેરના રાજા રત્નસિંહે તેમનો ઠાઠમાઠથી નમ્રપ્રવેશ કરાવ્યો. ત્યાં તે ત્રણ વર્ષ સુધી રહ્યા. પછી સુનામના સમયની વિનવિધી નવહર, રાજપુર, શાહા, બુલઢાણા યાદ સુનામ પધાર્યા ત્યારે તેમની સાથે ૭૧મા આચાર્ય લોજરાજના શિષ્ય ૪૦ લધુરાજના શિષ્ય ૫૦ રાજસિંહ તથા તેમના શિષ્ય ૪૦ રઘુનાથ વગેરે ૨૪ યતિઓ હતા. તેમણે ત્યાંથી ચમાના, સઢૌર, જબાલા, બનૂ, શાપ નાલાગઢ હુધિયાના વગેરે મ્યેળામાં ફરીને સ. ૧૮૬૦માં પતિયાલામાં મોમાંસુ કર્યું.

૭૪ ઋષિ રઘુનાથજી-તે ૭૧મા આ. લોજરાજના શિષ્ય ૪૦ લધુરાજ અને તેમના વિદ્વાન્ શિષ્ય ૫૦ રાજસિંહના શિષ્ય હતા.

તેમણે “નાગપુરીય લોઠાગચ્છ પદ્ય પદ્માવલી તથા સ. ૧૬૮૬ના અપા. સુદિ. ૨ ના દિવસે નાગપુરીય લોઠાગચ્છની મદ્ય પદ્માવલી મદ્ય પ્રમથ બનાવ્યો. (-વિવિધ ગચ્છ પદ્માવલી સમઢ પૃ. ૭૭ થી ૯૧) પાંચમો પાથચઢમત

સૂચના-અમે પહેલા (પ્રક. ૪૧ પૃ. ૫૬૧ થી ૫૬૫ માં) વડ ગચ્છના ૪૧ મા આ. વાદિદેવસૂરિથી ૫૪મા ભ. સોમરત્નસૂરિ મુખીની વાદિદેવસૂરિપરપરા નાગોરી ગાખા આપી છે એમ તેનું નામ નાગોરી વડગચ્છ નાગોરી તપાગચ્છ જતાબુ છે તે પદ્માવલિમાં જણાવ્યું છે કે-

૫૫ મા આ. જયમોખરસૂરિએ સ. ૧૫૦૧ મા તપગચ્છના આ. જગત્ત્વદ્રસૂરિની નિશામાં ક્રિયોધાર કર્યા તે સમયથી નાનારી ગાખા, નાગોરી તપાગચ્છ તરફ પ્રચિદ્ધ થઈ (પૃ. ૫૬૭)

સાથે સાથે એ પણ જતાબુ છે કે-૫૦મા આ. હેમત સૂરિની શિષ્ય પરપરામાં (૫૧મા) ૫૦ લગ્નમીનિવાસ, (૫૨ મા) ૫૦ પુણ્ય રત્ન અને (૫૩મા) ૫૦ માધુરત્ન યથા. તેમના શિષ્ય યતિ

પાર્શ્વચ દ્ર હતા પપમા ભૃગુ સામરતનસૂરિએ યતિ પાર્શ્વચ દ્રને ઉપાધ્યાય પદ આપ્યું

ઉપાં પાર્શ્વચ દ્રથી સં ૧૫૭૨મા પાયચંદ્રમત નીકળ્યો છે અને પાર્શ્વચ દ્રના શિષ્ય-વિનયદેવથી સં ૧૬૦૨ વૈં સું ૭ સોમવારથી સુધર્મસાગર શરૂ થયો (-પ્ર૦ ૪૧ પૃં ૫૯૩, ૬૪, ૬૫)

તેમા વિશેષ આ પ્રમાણે જાણવું (૧) ભૃગુ પાર્શ્વચ દ્રસૂરિએ ૧૧ બોલની નવી પ્રરૂપણ કરી, નવોમત ચલાવ્યો હતો મહોં ધર્મસાગર જાણિએ “ પ્રવચન પરીક્ષામા ’ આનો ખુલાસો કર્યો છે. (૨) વાડીલાલ મોહનલાલ શાહ સ્થાનકવાસી જૈન ગભીર સંશોધન કરી, જાહેર કરે છે કે “ લોકાશાહ સામાયિક પૌષધ, પ્રતિ કમણુ પ્રત્યાખ્યાન, દાન, વગેરે ધર્મોને માનતા ન હતા તેનાથી લોકામત નીકળ્યો, લોકાશાહના અનુયાયીઓએ (૧) જિન પ્રતિમા જિનાલયની નિદા કરવી નહીં (૨) હંમેશા જિનાલય જિન પ્રતિમાના દર્શન કરવા અને (૩) પૂર્વાચાર્યોના અવર્ણવાદ બોલવા નહી વગેરે શરતો સ્વીકારી, આં પાર્શ્વચંદ્રસૂરિ પાસે સૂત્રોના ગુજરાતી ટીખા (અનુવાદ) તૈયાર કરાવ્યા પરંતુ લોકાશાહના અનુયાયીઓએ એ શરતોનો ભગ કર્યો, આથી આં પાર્શ્વચંદ્રસૂરિએ ત્યારબાદ બીજા ટીખા બનાવ્યા નથી ”

(-મૂળ જૈન ધર્મ અને હાલના સપ્રત્યો પૃં ૩૫૬)

(૩) કડુઆમતના ૨૮મા ગાદીધર શાં કલ્યાણજી કડુઆમતની પટ્ટાવલીમા” લખે છે કે ત્રીજા શાં રાઘવજી તથા શાં વીરજીના સમયે સં ૧૫૭૨મા તપામતમાથી પાયચંદ્ર મત નીકળ્યો પાંચજીએ લોકોને ઠગવા મેલો વેષ પહેર્યો કડક ક્રિયા કરવા માડી અને વિરમગામ વિગેરેના કડુઆમતના શ્રાવકોને પોતાના ભક્ત બનાવ્યા સવરી અક્ષય દ તેમનો શિષ્ય બન્યો

(-વિવિધ ગચ્છીય પટ્ટાવલી સંગ્રહ પૃં ૧૨૧ થી ૧૫૫)

પ્રકં ૫૩, પૃં ૬૩૬)

(

અમે પહેલા પ્રકં ૪૧ પૃં ૫૬૫-૫૬૬મા પાયચંદ્ર મતની

‘૫૪મા આં પાર્શ્વચંદ્રસૂરિ સુધીની” દૃઢી પદ્માવલી આપી છે તેમા વિશેષ આ પ્રમાણે છે

૫૫ આં મમરસિ હસૂરિ- તેમણે ધર્મ, અધર્મ મિથ, હેય, સેવ, ઉપાદેય વિધિચરિતાનુવાદ, નિશ્ચય, અને વ્યવહાર એમ પાવ અદ્ભુતની પ્રરૂપણાના ‘ ૧૧ જોડની સંખ્યામાં ગાં ૧૧ બનાવી.

૫ આં રાજચંદ્રસૂરિ

૫૭ આં વિમલચંદ્રસૂરિ

૫૮ આં જમચંદ્રસૂરિ

તપગમ્મના ૬૦ મા બહારકે શ્રી વિજયદેવસૂરિ અને આં વિજય સિ હસૂરિવરો વિં સં ૧૬૮૭ થી ૧૬૯૪ સુધી ક્ષિણુમા અને ખાનદેશમા વિચર્યા હતા. વિજયપુર, પુરહાનપુર, ઔરંગાબાદ વગેરેમા ચોમાસું રહ્યા હતા, તેઓના ઉપદેશથી ત્યાં નવું જિનાલય નવી જિન પ્રતિમાઓ, પદવીપ્રદાનો બન્યાં.

ત્યારબાદ તેઓએ સં ૧૬૯૫મા માઠવગઢમા ચોમાસું કચું ત્યાં તેઓના ઉપદેશથી નવા જિનાલય જિનપ્રતિમાઓ વગેરે બન્યા તેઓ ત્યાં જ સં ૧૬૯૫-૬૬ મા તેની અવનશલાકા કરાવી, ચોમાસા બાદ ખાત્ર કરણે ત્યાંથી જલ્દી વિહાર કરી ગયા, પછી તે જિન પ્રતિમાઓના જુદા જુદા ગમ્મના આચાર્યોના હાથે સં ૧૬૯૬મા ગાદી પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી તે પૈકીના ૫૮મા આં જમચંદ્રસૂરિવરે અથવા તપગમ્મના ગીતાર્થ માઠવગઢની ઠળુંવાલીમાં ૧૬૯૬ના નહાં વડિ ૧ ને રોજ કોઈ કોઈ જિનપ્રતિમાની ગાદી પ્રતિષ્ઠા કરી હતી તેગજ જાં વિજયદેવસૂરિના ગીતાર્થોએ સં ૧૬૯૬ના વૈં સું ૫ને રોજ માઠવગઢમા તથા પાલીતાણાના જિનપ્રતિમાની ગાદી પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

(-પ્રકં ૬૦ પૃં ૨૫)

૫/મા આં જમચંદ્રસૂરિએ સં ૧૬૯૬ મહા વડિ ૧ને રોજ માઠવગઢમા ઉપર સૂચવેલ જાં વિજયદેવસૂરિના ઉપદેશથી તૈયાર થયેલ જિનપ્રતિમાઓ પૈકીની કોઈ કોઈ જિન પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી તેના પ્રતિમા લેખો આ પ્રમાણે મળે છે-

(૧) ભ૦ ચન્દ્રપ્રભુપ્રતિમા લેખ-

તપાપક્ષે મહારુક શ્રી વિજયદેવસૂરિશ્રી વિજયસિંહસૂરિ પ્રતિષ્ઠિતમ્ સં. ૧૬૯૬ વર્ષે માઘ માસે કૃષ્ણપક્ષે પ્રતિપદ્ ૧) કર્મ-વાટચાંશ્રીમંડપદુર્ગેશ્રીમન્નાગપૂરીયતપાગચ્છેશ્રીપાસચદગુરુમ્બો નમઃ । શ્રીજયચંદસૂરિવિજયે ॥ સાહ સ્વેતા સ્વેતા + + + વિમ્બં પ્રતિષ્ઠા-પિતં શ્રીમાલીગોત્રે

નોંધ . ધુરહાનપુરના જિનાલયમા ભગવાન ચન્દ્રપ્રભુની રાા ફૂટ બેચી સફેદ રંગની જિન પ્રતિમા છે તેની ગાદીમા ઉપર પ્રમાણે લેખ છે

(૨) ગોડી પાર્શ્વનાથપ્રતિમા લેખ

ધુરહાનપુરનાં ગોડીજીના જિનાલયમા ગોડીજી પાર્શ્વનાથની સફેદ જિન પ્રતિમા છે તેની ગાદીમા પણ ઉપર પ્રમાણે પ્રતિમા લેખ છે. માત્ર પ્રભુના નામનો ફરક છે

(૪) ધુરહાનપુરમા ગોડીજીના જિનાલયમા બીજી પણ એક પ્રતિમા છે તેની ગાદી ઉપર ઉપર પ્રમાણે પ્રતિમા લેખ છે છઠ્ઠો બ્રહ્મર્ષિ મત (સુધર્મ ગચ્છ)

સૂચના : અમે પહેલાં (પ્રક૦ ૪૧, પૃ૦ ૪૯૫ મા) જણાવ્યું છે કે-‘ પાયત્રદ ગચ્છના વિનયદેવથી સં ૧૬૦૨ વૈં સું ૩ સોમવારથી સુધર્મગચ્છ શરૂ થયો

પાર્શ્વચંદ્રસૂરિને (૧) બ્રહ્મર્ષિ અને (૨) વિનયદેવ વગેરે ઘણા શિષ્યો હતા

બ્રહ્મજ્ઞપિ-તે અસલમા કડવા મનનો સ્વરૂપી આવક હતો રજપૂત હતો, વિદ્વાન હતો, આ૦ પાર્શ્વચંદ્રસૂરિનો મુખ્ય શિષ્ય બન્યો હતો તેનું બીજું નામ વિનયદેવ પણ મળે છે પરંતુ આ૦ પાર્શ્વચંદ્રસૂરિએ તે મોટા શિષ્યને આચાર્ય ન બનાવ્યો જ્યારે શિષ્ય વિનયદેવને આચાર્યપદ આપી પોતાની પાઠે સ્થાધ્યે

આથી કડવા મતના મહેતા આણંદીએ “પાયત્રદ મતનું જોર ઘટાડવા” બ્રહ્મર્ષિને ઉશ્કેરીને જણાવ્યું કે-તમે રજપૂત છો, ત્યાગી

છો, આચાર્યપદને સર્વથા ચોખ્ખો. આવા થોટા વિદ્વાન્ અને મુખ્ય શિષ્ય છતાં, ગુરુદેવે તમને આચાર્ય બનાવ્યા નહીં, તે ઠીક કમું નથી. મારી મનોભાવના છે કે-તમે આચાર્ય બની પોતાનો નવો મત સ્થાપો. હું તમારો ધાવક બનીશ.

બ્રહ્મર્ષિએ આ સાબળી સ ૧૬૦૨ વૈ. સુ. ૪ ને સોમવારે અમદાવાદ પાસે હેળતપુરામાં કે-ગુરહાનપુરામાં પાંચઝડ મતમાથી બ્રહ્મર્ષિ મત ચલાવ્યો.

બ્રહ્મર્ષિએ પોતાના મતમાં ચૌદશના બદલે પુનમની પાખી સ્થાપિત કરી.

મહેતો આણ્ણદીઆ ગમ્મલોડ કરાવી, કડુઆમતમાં ફરી બળી ગયો.

બ્રહ્મર્ષિ મત બાબત વિશેષ કંઈ બાજુવા મળતું નથી. બ્રહ્મર્ષિએ વિ. સ ૧૬૧૨ આં. સુ. ૭ ને રાજ નાગિલ સુમતિ ચોપાઈ' દોહશ ચો. ૮૧૦ બનાવી છે તેણે તેમાં શિવિદ્યાચાર ઉપર ક'ક કલમ ચલાવી છે.

અર્થા-તેમણે આ ચોપાઈમાં ગણધર ગૌતમસ્વામીના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં બં. મહાવીરસ્વામી મુખે સુમતિ અને નાગિલનું કલ્પિત ચરિત્ર વણવી, તેમાં સમત, અસમત, સુમચ્છ કુમચ્છ, તથા સુગુરુ અને કુગુરુની ઘર્ષા કરી છે.

સબવ છે કે-આ ચોપાઈ અંધના આધારે બહુ વમોડાએલી સુમતિચ દ્રવી પુસ્તિકા (નોવેલી) બની હોય.

પર્વતિથિ વિચાર

આ અંધથી બાજુવા મળે છે કે-સં. ૧૬૧૨માં જૈનોના વિવિધ અઝોમાં પર્વતિથિ માટે વિવિધ માન્યતા હતી. તે આ પ્રમાણે પક્ષિમળે પુણ્ય જેનગ ધર્મા વર્ષ જુનુઓ ગમ્મલ ગમ્મલતણે ૫૬૨ ઉદયિકતિથિ થયે છે કેઈ બેક, ગણિતનો કેઈ કરે વિવેક, ક્રિયાક્રામે કોઈ યાપે પર્વ ભિત્ત ભિત્ત આચરણા અવ ૫૬૩ બેદુ તિથિ માઠ ઘડી બેક કરે બેક ઉગરતિ તિથિ આધરે ધરે તા ત્રિજ તેરગ મદહે, પચમિ પૂનમ પવ્વ કેઈ કરે ૫૬૪

અધિક માસ પશુસણુ ગિને, ચોમાસે અતર ઘટે મને
સર્વ ક્રિયા શ્રાવકને રગ, કહે એક છે ઉત્તરાસગ પદ્ય
(—સુમતિ નાગિલ ચરિત્ર ચોપાઈ)

બ્રહ્મર્ષિ મત પરંપરા

ભ૦ સુમતિકીર્તિએ સ ૧૭૬૨ના કા૦ સુ. ૨ ને રવિવારે
ખલાતમા પ્રાકૃત “દીવાલી કલ્પ”નો ગુજરાતી ખાલાવખોધ
ખનાવ્યો, તેમા તે પોતાની ગુરુ પરંપરા આ પ્રમાણે આપે છે

(૧) બ્રહ્મર્ષિ ભ૦ વિનયદેવ. (૨) ભ૦ વિનયકીર્તિ સ૦
૧૬૪૬ (૩) વિજયકીર્તિ (૪) ભ૦ જ્ઞાનકીર્તિ (૫) ભ૦ સુમતિ-
કીર્તિ સ ૧૭૬૨ના કા૦ સુ. ૨ રવિવાર ખલાત

દિગબરસઘના નિવિધ પથો

અમે દિગબર સઘો તથા તેના ગચ્છો માટેનો પરિચય પહેલાં
(પ્ર૦ ૧૪, પૃ૦ ૩૨૬ થી ૩૨૬મા) આપ્યો છે તેમા વિશેષ આ
પ્રકારે છે —

વારસદાર—અસલમા જૈનોના ચાર સઘો જૈન આગમો અને
જૈન તીર્થોના વારસદાર—માલિક શ્વેતાંબર સઘ જ હતો દૂકામા
કહીએ તો, જેમ રાજવશોમા યુવરાજ જ રાજ્યનો માલિક બનતો
તેમ જૈન શ્રમણશાસનમા પણ ગચ્છનાયક પોતાની પછી જેને ગચ્છ
નાયક બનાવે, તે નવો ગચ્છનાયક જ ચતુર્વિધ સઘ, જૈન
આગમો, જૈન ગ્રંથલકારો, જૈન તીર્થો, તથા જૈનમંદિરો વગેરે
વગેરે ગુરુદેવના અધિકાર હેઠળ જે જે વસ્તુઓ હોય, તે સૌનો
વારસદાર બનતો.

આજે પણ કોંગ્રેસમાથો દેશહિતને ઉદ્દેશીને કોઈ નવો પક્ષ
ઊભો થાય તો, તે નવો પક્ષ કોંગ્રેસની “મિત્રકતનો માલિક”
બની શકતો નથી વાસ્તવમા કોંગ્રેસની સમસ્ત વસ્તુની માલિક
કોંગ્રેસ જ રહે છે સાધારણ રીતે હિંદમા વારસાહુકે એ જ નિયમે
પ્રવર્તે છે

યુરોપમાં ઇમાર્તિ ધર્મના અનુયાયનમાં પણ આપણને જાવી જ નીતિ એવા મળે છે. રોમન કેથોલિકમાંથી પ્રોટેસ્ટન્ટ પક્ષ જૂદો પડ્યો. પણ રોમન કેથોલિકની મિલકતના માલિક પોપ અને પાદરીઓજ રહ્યા તેઓએ બીજા પક્ષને એક પાઈ પણ આપી નહીં.

પરદેશી-આય-પરતુ ભારતીય સંસ્કૃતિને નહીં બળુનારા અને આ અંજેના પ્રાચીન ઇતિહાસને ન સમજનારા અંગ્રેજી રાજ્યના કાયદાઓએ આ નીતિમાર્ગમાં દખલ કરી છે.

અંગ્રેજી રાજ્યની અદાલતોએ રાજ્યના કટાયાઓને પિતાના રાજ્યનો ભાગ અપાવ્યો નહીં, પ્રોટેસ્ટન્ટોને પોપની મિલકતમાંથી ભાગ અપાવ્યો નહીં, પરતુ ચાંદીના ભુતાના મારથી કે ગમે તે કારણે શરમાઈને, માત્ર જૈનોની શાસન વ્યવસ્થામાં જ ‘વિભિન્ન શાખામાં વહેંચાયેલા સૌનો સમાન હક્ક છે’ એવો કહ્યો. ખ્યાલ ભિલો કરી શ્વેતાગર જૈનોના વાસ્તવિક હક્કોને-વારસાહક્કોને ઉઠાવી, દિગ્ગજ જૈનોને જામીદાર બનાવી કલ્પિત દખલ ભરી કરી.

હસવા જેવી વાત એ છે કે, તેમણે માત્ર દિગ્ગજ જૈનોને શ્વેતાગરની વારસાની વસ્તુના ભાગીદાર બનાવ્યા. પણ શ્વેતાગરને દિગ્ગજ જૈનોની મિલકતના ભાગીદાર બનાવ્યા નહીં.

એકમ-હવે તો ભારત સ્વતંત્ર દેશ બન્યો છે એ કે ખુશી થવા જેવું છે કે ભારતની સ્વતંત્ર સરકારે યત્નજન્ય ગિરનાર, સમૈત શિખર કેસરિયાજી વગેરે તીર્થોમાં શ્વેતાગર જૈનોના વારસાહક્કને સ્વીકાર્યો છે. અંગ્રેજી રાજ્યકાળમાં જે જે તીર્થોમાં જે લેહનીતિ સ્વીકારી કામ લેવાયું તેના ઉત્તર આપણને ભવિષ્યકાળ એજ નીતિએ આપશે. અમને પૂરી ખાતરી છે કે, સકળ શ્વે. જૈન સમુદાયની પ્રતિ નિધિ અમદાવાદની શેઠ આણુદાસ કલ્યાણજીની પેઢી સાવધાન રહી કામ લેશે તો, તેને પોતાના પૂર્વજોના સમસ્ત હક્કો પુનઃ પ્રાપ્ત થશે અને કદાચ સમસ્ત જૈન સમુદાય અખંડ એકમ બનાવી શકશે.

આ રીતે જૈનોના અગ્રણી વ્યાર સંગ્રહ, તેની પરપરા, આંતરે અને જૈન તીર્થોના વારસદારો શ્વેતાગર જૈનો જ છે આપણે

આ અંગે વિશેષ હકીકત પહેલા (પ્રકૃં ૩૪, પૃં ૬૦૬ થી ૬૦૯ સુધીમા) લેઈ ગયા છીએ (તથા જૂઓ અમારો સમ્મેતશિખરનો ઇતિં પૃં XX)

પછી તો દિગંબર જૈનો પાસે પોતાની નવી મર્યાદા પ્રમાણે માત્ર એક દિગંબર સાધુ સંઘ હતો, જેની ઉપધિમા મતલેદ હતો પણ તે સૌ સાધુઓ નાગા (નગ્ન) જ રહેતા “ સાધુઓ નગ્ન રહે ” એટલે જ દિગંબર ધર્મ ચાલુ રહ્યો હતો બાકી દિગંબર સાધ્વી સઘ તો હોયજ નહીં, પછી ૪ સઘ હોયજ શાના ?

ધાર્મિકસઘર્ષોની આંધીઓ

ઇતિહાસ કહે છે કે પ્રાચીન યુગમા દુનિયામા ધાર્મિક સઘર્ષોની આધી ઉઠતી, અને નાની મોટી નુકસાની કરી શમી જતી હતી વિક્રમની તેરમી સદી સુધીમા વિભિન્નધર્મવાલાઓએ રાજસત્તાના જોરે જૈનધર્મ તથા બૌદ્ધધર્મ ઉપર અમાનુષી અત્યાચારો ગૂંબ્યા છે, મોટી આક્રંત વેરી છે જૈનાચાર્યોએ ત્યારે ત્યારે સાવધાન બની રહી મક્કમતાથી મીઠી કુનેહ વાપરી, જૈનધર્મના પ્રત્યેક અંગોનુ રક્ષણ કર્યું છે તે આ પ્રમાણે જાણવા મળે છે

૧ મૌર્યરાજ વશે ઉત્તર ભારતમા વીર સં ૧૫૫ થી ૩૦૪ સુધી રાજ્ય કર્યું છે, ત્યારે જૈનધર્મ અને બૌદ્ધધર્મનો ભારતમા પૂરો પ્રભાવ હતો

(-પ્રકૃં ૭, પૃં ૧૫૫ થી ૧૬૪, પ્રકૃં ૮, પૃં ૧૭૧ થી ૨૧૦)

રાજદ્રોહી શૂંગવંશના સેનાપતિ પુણ્યમિત્રે વીર સં ૩૦૪ મા મૌર્યરાજ બૃહદ્રથને મારી, સ્વયં મગધનો રાજા બની બૌદ્ધ ધર્મ ઉપર ભય કર અત્યાચાર કર્યો.

પુણ્યમિત્ર રાજા બની, બૌદ્ધવિહારોને ભાગતો ભાગતો, બૌદ્ધ શ્રમણોને મારતો મારતો, શ્યાલકોટ સુધી પહોંચ્યો તેણે જાહેર કર્યું કે “ જે કોઈ મને શ્રમણોના માથા લાવી દેશે, તેને તે માથા દીઠ હજાર હજાર સોનામહોરો આપીશ ”

(બૌદ્ધ-દીવ્યા દાન-૨૯મું)

પુખ્યમિત્રે મહાધ્યાની આચાર્ય સુદિવત ધ્યાનમાં બેઠા હતા, ત્યાં જઈ તેમને ધ્યાન ભંગ કરાવી હેરાન કર્યા”

(વ્યવહારસૂત્ર અવસૂરિ ઉં પટ્ટાવલી સમુખ્યચં ભાં ૧ પૃં ૧૬૭)

એવામાં વીર સં ૩૦૦માં મહારાજા શ્વેનકના વશનો પરમાહંત ખારવેલ રાજ શ્રી લીકુંપુરાંય કલિગનો રાજા બન્યો, તેણે સેના સાથે પટણા વડી આવી રાજા પુખ્યમિત્રને પટણાથી ભગાડ્યો ત્યારે તે શાન્ત થયો.

(-પ્રકં ૬ પૃં ૨૧૫)

૨ મૈત્રકવશનો આઘરાજા શિલાદિત્ય વિં સં ૩૭૫ થી ૪૩૫ સુધી સૌરાષ્ટ્ર વાઘાક વલ્લીના રાજા થયો.

(-પ્રકં ૨૩ પૃં ૩૭૨ થી ૩૮૪,)

નાગેદ્રગમ્હના જૈનાચાર્ય જિનાનદ અને બૌદ્ધાચાર્ય બૌદ્ધા ન હે વિ સં ૩૭૫માં વલ્લીમાં રાજા શિલાદિત્યની રાજ સભામાં શાસ્ત્રાર્થ કર્યો તેમાં જૈનાચાર્ય કાર્યો આથી જૈન ઇમણ સહ વાઘાકનો પ્રદેશ છોડી બહાર ભણ્ય શ્વેત્યો ગયો. પછી તો તેમનાજ શિષ્ય આચાર્યમહો વિં સં ૪૧૪માં વલ્લીમાં તેજ શિલાદિત્યની રાજ સભામાં કઠક ચરત કરી, શાસ્ત્રાર્થમાં તેજ આં બૌદ્ધાન હને હરાવી, રાજા શિલાદિત્યને પરમાહંત જૈન બનાવી, તે રાજાના મુકયોગથી વલ્લીને જૈનધર્મનું પ્રચાર કેન્દ્ર બનાવ્યું.

(-પ્રકં ૨૩, પૃં ૩૭૨ થી ૩૮૪)

પરમાહંત શિલાદિત્ય વિ સં ૪૩૫માં મરણ પામ્યો પછી તો જૈનાચાર્યોએ વિં સં ૪૭૨માં જૈનધર્મની રક્ષા સંગઠન શુદ્ધિ અને પ્રચાર માટે ગભીર વિચાર કરી તે સમયના ભારતના મોટા મોટા શહેરોમાં એકેક જવાબદાર ગીતાર્થ ધર્મા ચાર્યને ગોઠવી, ચૈત્યવાસ સ્થાપી વિવિધધર્મ પ્રચાર કેન્દ્રો ઢીલા કર્યા.

(-પ્રકં ૨૩, પૃં ૪૦૦, ૪૦૧)

વલ્લી પશુ ત્યારે પશુ ધર્મ પ્રચાર કેન્દ્ર રહ્યું જ હતું

૩ વિક્રમની ૬૨મી સદીના મધ્યમાં “કુઠાળમાં અધિક મહિનો”

હેતુ બન્યું

વિં સં ૮૪૧ થી ૮૪૫ સુધીમા પાત્ર વર્ષનો ભયંકર દુકાળ પડ્યો આથી જૈન શ્રમણસંઘના વિહારની મુશ્કેલી થવાથી અધ્યયન અધ્યાપનના કામ મદ પડ્યાં, તેમજ જ્ઞાનનો હ્રાસ થયો. પરિણામે પૂં પ્રધાન સભૂતિ, મોઢગચ્છના આં ગોવિંદસૂરિ, દુષ્યગણિ ક્ષમાશ્રમણ, મોટા તપસ્વી ખીમાન્નપિ, હર્ષપુરીય ગચ્છના આચાર્ય, મલધાર ગચ્છના આં હર્ષતિલક, મન્નિઝમ્ શાખાના અને તપસ્વી કૃષ્ણન્નપિ વગેરેને વિં સં ૮૪૫ બાદ એકઠા મળી “વિષમ સમય” બાણી, જિનવાણીની રક્ષા માટે જૈન સિદ્ધાંતનો સમ્રહ કરવો લાલકારક સમજી, ઉમરકોટ, ચિતોડ, વલ્લી, કુચેરા, સાંડેરાવ, ભટેવરા, વાપડ (ડીસા) મોઢેરા, પાટણ, ભીન્નમાલ, નાગોર, મધ્યમિકા, થરાદ, બલોર, મથુરા, મંડોવર, મથુરા કામહૂદ, વગેરે શહેરોમા સિદ્ધાંતના અથલ ડારો સ્થાપ્યા (—પ્રકં ૩૨, પૃં ૫૪૨)

૪. મ્લેચ્છોએ વિં સં ૮૩૨ થી ૮૪૫મા વલ્લી ભાગ્યુ, ત્યારે જૈનશ્રમણ સઘ વલ્લી છોડી, ભારતના ખીજા મોટા નગરો—પ્રભાસ પાટણ, શ્રીમાલનગર, હારિજ, થરાદ, મોઢેરા ભગ્ય આકોટા ખલાત શત્રુજય સ્થાને જઈ વસ્યો અને વલ્લીનગરના અથલ ડાર તથા જિનપ્રતિમા વગેરેને ત્યા પોતાની સાથે લઈ ગયો.

(—ધતિં પ્રકં ૩૫, પૃં ૫૩)

૫ રાધનગરના રાજા સુધન્વાએ વિં સં ૮૫૦ થી ૮૭૭મા મીમાસક ભટ્ટપાદ અને અદ્વૈતમતના સસ્થાપક આદ્યશંકરાચાર્યની પ્રત્યક્ષ તેમજ મૂકસમ્મતિથી પોતાના રાજ પુરૂષોને સ્થાને સ્થાને મોકલી, નૃશ સપ્રબને ઉશ્કેરી, ભારતમા સહાર લીલા ચલાવી હતી

શ્રીઆનંદગિરિ અને શ્રી મધ્યાચાર્ય બતાવે છે કે

(૧) અ જૈનગુરુ વધ પ્રાયશ્ચિત્ત

(શકર વિજય પૃં ૨૩૫, ૨૩૬)

(૨) આ સેતો રાતુષા રોદ્ર વૌદ્રા નાવૃદ્ધ વાલકમ્ ।

ન હ હતિ હસ હતવ્યો, મૃત્યા નિત્ય વંગાન્ નૃપ ॥

પુખ્તમિત્રે મહાધ્યાની આચાર્ય સુદિવ ત ધ્યાનમાં બેઠા હતા,
ત્યા જઈ તેમને ધ્યાન ભંગ કરાવી, હેરાન કર્યા”

(વ્યવહારસૂત્ર અવસૂરિ ઉં ૫૬૫૯ સમુચ્ચય ભા. ૧ પૃ. ૧૬૭)

એવામાં વીર સ. ૩૦૦માં મહારાજા યોગના વશનો પરમા
હંત આરવેલ રાજ શ્રી લીકુંખુરાએ કલિગનો રાજ્ય બન્યો, તેણે
સેના સાથે પટણા થી આવી રાજા પુખ્તમિત્રને પટણાથી ભગાડ્યો
ત્યારે તે શાન્ત થયો.

(-પ્રક. ૬ પૃ. ૨૧૫)

૨ મૈત્રકવશનો આઘરાજા શિલાદિત્ય વિ. સ. ૩૭૫ થી
૪૩૫ સુધી સૌરાષ્ટ્ર વાલાક વલ્લભીના રાજા થયો.

(-પ્રક. ૨૩ પૃ. ૩૭૬ થી ૩૮૪)

નાગેદ્રજમ્બુના જૈનાચાર્ય જિનાનંદ અને જૌદાચાર્ય બૌદ્ધા
ન દે વિ. સ. ૩૭૫માં વલ્લભીમાં રાજા શિલાદિત્યની રાજ સભામાં
શાસ્ત્રાર્થ કયો. તેમાં જૈનાચાર્ય હાર્યો આથી જૈન જમણુ સમ
વાલાકનો પ્રદેશ છોડી બહાર ભટ્ટ થાવ્યો ગયો. પછી તો તેમનાજ
શિષ્ય આચાર્યમહાસે વિ. સ. ૪૧૪માં વલ્લભીમાં તેજ શિલા
દિત્યની રાજ સભામાં કડક ચર્ચા કરી શાસ્ત્રાર્થમાં તેજ આ.
બૌદ્ધાન દને હરાવી, રાજા શિલાદિત્યને પરમાહુત જૈન બનાવી, તે
રાજ્યના ગ્રહયોગથી વલ્લભીને જૈનધર્મનું પ્રચાર કેંદ્ર બનાવ્યું.

(-પ્રક. ૨૩, પૃ. ૩૭૬ થી ૩૮૪)

પરમાહુત શિલાદિત્ય વિ. સ. ૪૩૫માં મરણ પામ્યો પછી
તો જૈનાચાર્યોએ વિ. સ. ૪૭૨માં જૈનધર્મની રક્ષા સંજ્ઞાન શુદ્ધિ
અને પ્રચાર માટે બળીર વિચાર કરી તે સમયના ભારતના મોટા
મોટા ચહેરામાં એકેક જવાબદાર ગીતાર્થ ધર્મા ધાર્મને બોલવી,
ચૈત્યવાન સ્થાપી વિવિધધર્મ પ્રચાર કેંદ્રો ઉભા કર્યા.

(-પ્રક. ૨૩, પૃ. ૪૦૦, ૪૦૧)

વલ્લભી પળ ત્યારે પળ ધર્મ પ્રચાર કેંદ્ર રહ્યું જ હતું

૩ વિક્રમની દશમી સદીના મધ્યમાં “દુકાળમાં અધિક મહિનો”

જેવું બન્યું

વિં સ ૦ ૮૪૧ થી ૮૪૫ સુધીમા પાત્ર વર્ષનો ભયંકર દુકાળ પડ્યો આથી જૈન શ્રમણસઘના વિહારની મુશ્કેલી થવાથી અધ્યયન અધ્યાપનના કામ મદ પડ્યા, તેમજ જ્ઞાનનો હ્રાસ થયો પરિણામે પૂં પ્રધાન સભૂતિ, મોઢગચ્છના આં ગોવિંદસૂરિ, દુષ્યગણિ ક્ષમાશ્રમણ, મોટા તપસ્વી ખીમાન્નપિ, હર્ષપુરીય ગચ્છના આચાર્ય, મલધાર ગચ્છના આં હર્ષતિલકે, મન્નિઝમ્ શાખાના અને તપસ્વી કૃષ્ણાન્નકપિ વગેરેને વિં સ ૦ ૮૪૫ ખાદ એકઠા મળી “વિષગ સમય” બાણી, જિનવાણીની રક્ષા માટે જૈન સિદ્ધાંતનો સંગ્રહ કરવો લાલકારક સમજી, ઉમરકોટ, ચિતોડ, વલભી, કુચેરા, સાડેરાવ, ભટેવરા, વાપડ (ડીસા) મોઢેરા, પાટણ, ભીન્નમાલ, નાગોર, મધ્યમિકા, થરાદ, બલોર, મથુરા, મંડોવર, મથુરા કામહૂદ, વગેરે શહેરોમા સિદ્ધાંતના અથલ ડારો સ્થાપ્યા. (—પ્રકં ૩૨, પૃં ૫૪૨)

૪. મ્લેચ્છાએ વિં સ ૦ ૮૩૨ થી ૮૪૫મા વલભી ભાંગ્યું, ત્યારે જૈનશ્રમણ સઘ વલભી છોડી, ભારતના ખીજા મોટા નગરો—પ્રભાસ પાટણ, શ્રીમાલનગર, હારિજ, થરાદ, મોઢેરા ભરૂચ આકોટા ખંભાત શત્રુજય સ્થાને જઈ વસ્યો અને વલભીનગરના અથલ ડાર તથા જિનપ્રતિમા વગેરેને ત્યા પોતાની સાથે લઈ ગયો.

(—ઇતિં પ્રકં ૩૫, પૃં ૫૩)

૫ રાધનગરના રાજા સુધન્વાએ વિં સ ૦ ૮૫૦ થી ૮૭૭મા મીમાસક ભટ્ટપાદ અને અદ્વૈતમતના સંસ્થાપક આદ્યશંકરાચાર્યની પ્રત્યક્ષ તેમજ મૂકસન્મતિથી પોતાના રાજ પુરૂષોને સ્થાને સ્થાને મોકલી, નૃશ સપ્રબને ઉશ્કેરી, ભારતમા સહાર લીલા ચલાવી હતી.

શ્રીઆનંદગિરિ અને શ્રી મધ્યાચાર્ય બતાવે છે કે

(૧) અ જૈનગુરુ વધ પ્રાયશ્ચિત્ત

(શંકર વિજય પૃં ૨૬૫, ૨૩૬)

(૨) આ સેતો રાતુષા રોદ્ર વૌદ્રા નાવૃદ્ધ વાલકમ્ ।

ન હ હતિ હસ હતવ્યો, મૃત્યા નિત્ય વંગાન્ નૃપ ॥

કુમારિલ મુનેન્દ્રેણ, હતેપુ જિનહસ્તિપુ ॥

નિષ્પ્રત્યૂ દેમવર્ધન્ત, કુતિશાન્વા સમતત

(શાંકર સિદ્ધિવિજય સ્ત્ર ૧, શ્લોક ૬૬ ૬૭)

(૫ શામલ ૬ બ નો અતિદાસિક ભેખ સમદ ૪૫ ++)

સાદ વાત છે કે રાજા મુદ્ધન્વાએ ધર્માધતાથી બૌદ્ધ શ્રમણો અને જૈન શ્રમણોના માથા કપાવ્યા, તેમજ બૌદ્ધ તીર્થો તથા જૈન તીર્થો અને પ્રતિમાઓનો વિનાશ કરાવ્યો. જૈન અને બૌદ્ધોના મહત્વના લોકપ્રિયસ્થાનો કબજામાં લઈ, તેને પોતાના ધર્મસ્થાન તરીકે પહોંચાવી નાખ્યા. બૌદ્ધ ધર્મ તો આ આખીમા ફસડાઈને ભારત છોડી ભારતની બહાર ચાલ્યો ગયો. અને જૈન શ્રમણોએ આ સર્વની આખીમાં માત્ર ઉત્તર ભારત તથા પરિચય ભારતમાં આવી વસ્યો. તે ત્યારે ચાર સદી જૈન શાસનો અને જૈન તીર્થોની જિનપ્રતિમાઓને ત્યાથી ઉઠાવી, પોતાની સાથે લાવ્યા હતા. પછી અવસરે મૂળ જૈન તીર્થોના નામ સાથે મેળ ખાય, તેવા નવા સ્થાનો શહેરો કે તીર્થો નાદિયા, બામણવાડા, મુંડસ્યલ નાણુ, હીયાણુ, સઠેરક, વડવાણુ ઠાટવાઈ ખડામતા હુમીરપુર અને આખુ ઉપરનું નદીવર્ધન તીર્થ વગેરે વસાવી, ત્યાં સ્થાપના તીર્થો બનાવ્યાં.

આં પ્રદુન્નસૂરિ વગેરે સમયગતા વાપરી ઉત્તર ભારત તથા પૂર્વ ભારતમાં જઈ ત્યાં ફરક જૈન તીર્થોના પુનરુદ્ધાર કરી ફરીવાર જૈનતીર્થો સ્થાપ્યા હતા. (—પ્રાં ૩૨, પૃં ૫૦૭)

(૬) ક્ષિણુ ભારતમાં જૈન ધર્મ ઉપર ખાસ કરીને વિશેષદ્વિગ્નજન જૈન ધર્મ ઉપર થયેલ જૂલમોની નોંધો મળે છે.

શાં ૨૨મા “જૈનિગ્મ જોક્ સાલય ઈંડિયામાં” લખે છે કે (શું અનુવાદ)

અ (૧) શૈવોએ બૌદ્ધ તથા જૈનોને છૂતવા માટે ‘ઠા. રામ શાસ્ત્રી કહે છે. તરીકે બૌદ્ધો તથા જૈનોની પદ્ધતિ સ્વીકારી જ્ઞાતિ લોક, વણુસેરોને તોડી, યમાર તથા મહાર વગેરે હલકી જાતિઓને શૈવ તથા વૈષ્ણવ બનાવ્યા. ખરેખર? પ્રાણલો ‘આ પદ્ધતિને પોતાની છૂત માને છે”

ઓ (૨) જૈન રાજા મુંદર પાંડયે (ઈ૦ ૭૨૦ થી ૮૨૦) એ શૈવ ધર્મની કદ્દર ચૌલની રાજકુમારી રાણી, તેમજ મત્રી કુલર ચીરાઈની કાવતરાથી જૈન મટી, શૈવ બની, ૮૦૦૦ નિર્દોષ જૈનોને ફાંસીએ ચડાવ્યા ત્યારે શૈવોના ગીતોમાં “૧૦ મી કડી” જૈનો પ્રત્યે દ્વેષ કેળવાય તેથી ગુ થાતી હતી

[નોંધ : મદુરાના મીનાક્ષદેવીના મદિરના દરવાજાની કમાનમાં આ ફાંસી વગેરેનું ચિત્ર છે, બ્રહ્મમૂર્તના શાકર ભાષ્યની ટીકામાં મુંદર પાંડયેની વસ્તુનો નિર્દેશ છે]

દ્ (૩) તિલકાવતી શૈવણના ભાઈ અપ્પર જૈને શૈવ બની, રાજા મહેન્દ્રવર્માને શૈવ બનાવ્યો. શૈવોએ ત્યારણાં અપ્પરને મારી નાખ્યો, નોંધ : ત્રિપટિ પુરાતન ચરિત્રમાં આની નોંધ છે

ઈ (૪) ઇસુની ૭મી સદીમાં કાચીપુરના રાજા જયવર્મને જૈનો ઉપર જૂલમ ગુજાર્યો જિનાલયોને શિવાલયરૂપે બદલી નાખ્યા વરગલના કૈકટ ગણપતિએ પણ જૈનો ઉપર જૂલમ ગુજાર્યો

ઉ (૫) ચૌલ રાજાઓ જૈન ધર્મના દ્વેષી હતા તેઓએ ઇસુની ૯મી સદીમાં જૈન મદિરો તોડી જૈનોને ઘણું નુકશાન કર્યું

રામાનુજના અનુયાયીઓએ (સને ૧૦૭૦ થી ૧૧૧૮ સુધી) જૈનોને હેરાન જ કર્યા હતા

ઝ (૬) ઇસુની ૯મી સદીમાં રાજાએ સુભાષિતનો ૮૦૦૦ ગાથાવાલો નલકચાર જૈન ગ્રંથ હતો તેને “જલશરણુ” કરાવ્યો

ખ (૭) ઇસુની ૧૦-૧૧મી સદીમાં તૈલપ રાઠોડે જૈનો ઉપર જૂલમ ગુજાર્યો તેના પુત્ર જયસિંહ રાઠોડે અને તેની પત્ની જૂગલ-રાણીએ પણ જૈનધર્મનો પ્રચાર રોકી, વીર શૈવધર્મનો પ્રચાર કરાવ્યો

જયસિંહ રાઠોડે “જૈનકેન્દ્ર પોટલકેરમા” રાજધાની સ્થાપી

નોંધ : ચત્રવળસવપુરાણમાં આનું વર્ણન છે

(૮) દિ૦ આ૦ ઇન્દ્રકીર્તિની બક્ષિસમાં વીરશૈવધર્મવાળાઓ મોટો વિરોધ કર્યો હતો

ઓ (૯) કલ્યાણીમાં કલચૂરીવંશના રાજાઓ (૧) વિજયલરાય વિ સ ૧૨૨૧ થી ૧૨૩૯) અને (૨) કલ્યાણુ (વિ સ ૧૨૩૯

થી ૧૨૪૩) જૈન ધર્મા (પ્રક્રમ ૩૫ પૃ. ૧૫૨) રાજા વિજયરાયે સર્વ ધર્મ સમભાવે વીરશૈવધર્મના ઉપાસકોની દરબારમાં ભરતી કરી તે ઉપાસકોએ રાજાના વિરુદ્ધમાં ખટપટ શરૂ કરી પ કિલ વસવ વિજયરાયની મહેસ્વાનીથી “મત્રીપદે” નીમાયે. તેણે જ કૃતમ્ર બની રાજા તથા રાજ પસ્તિવારનો વિનાશ કર્યો, જૈનોની કતલ કરા, મુદ્રપાકના જૈન તીર્થમંદિરને શિવાલય તીર્થ બનાવી, નવા સિંગાયત મંત્રની સ્થાપના કરી.

ત્રીજા વસવપુરાણમાં તથા સિંગાયત પ્રથમાં આ સહાસ્વીક્રાંતિ વર્ણન છે

જી (૧૦) રશિયાની બાનુ જીએવે ટ્રસ્ટિકએ “સિઓ સોશીલ સોસાયટી”ની સ્થાપના કરી છે તેણે શુભ જ્ઞાનને લાગતુ “*Iskcon yalov*” પુસ્તક બનાવ્યું છે તે તેના ત્રીજા ભાગના પૃ. ૩૨૩માં લખે છે કે-“પ્રાચીન હિંદના અસલી માલિકીના ખરા અને એકલા વચ્ચે જૈનો જ છે જે ગુજા અને જમનાની વચ્ચે ખીણમાં રહેતા હતા. ગૌરવર્ણના હતા અને ધ્યાનથી રહેવાતા હતા. તેઓ ખીમે ખીમે હિંદની બધીજ જમીનના માલિક બન્યા. ઇતિહાસ લેખકોએ આ વાત છુપાવી અન્યાય કર્યો.”

જ (૧૧) સીઓસોશીલ સોસાયટીના પ્રમુખ કર્નલ એલ ઠાટ “*The Pop Papah*” નામના પુસ્તકમાં તમીલ ભાષાના પ્રાચીન ‘હાહાસ્ય માહાત્મ્યના’ પ્રકરણ ૬૬માંની ત્રાસદાયક હકીકત બતાવે છે કે-

શૈવ આચાર્યે કશિણ હિંદના કિંગડમર જીનોને હાશવી, તેઓની કતલ કરાવી તેઓને બાણીમાં બાણી ખીલાવ્યા, તરવારથી કપાવ્યા, બાલાથી વિધાવ્યા, ‘મદુરાના દેવાલયની કમ્બાન ઉપર’ આ દેખાવ દેાતમો. તેનો ફોટો પણ આ ગુકમાં છપાવ્યો છે જે જીનોને જૈનપદ્ધિ છોડાવવાની શરતે જીવતા રાખ્યા. તેઓને ગુલામ બનાવ્યા. (Papah) પ્લેરિયા નામ આપી, અસ્પૃશ્ય તરીકે બહેર કર્યા. સીઓ સોશી પ્રચારકો તેઓને પોતાના ધર્મમાં લઈ લ્યે છે

(—જૈન હિતેશ્વર પૃ. ૧૩ ખ. ૨ નો સને. ૧૯૧૧ શેષુઆરી પૃ. ૧, ૨)

નોંધ : મરાઠીભાષામાં વસવપુરાણ બન્યું છે તેમાં આ સહારલીલાનું વિગતવાર વર્ણન છે

શ્વેતામ્બર જૈન શ્રમણસઘે આ વિવિધ સઘર્ષોની આંધીમાં સાવધાન બની, બગતા રહી, એક બની, સેવાતત્પર-અટલ બની, મજ્જમ રહી, કુનેહ વાપરી, ભગિરથ પ્રયાસ ખેડી, જૈનધર્મની જૈન-દર્શનની “ સર્વતોમુખીરક્ષા ” કરી હતી.

૮ આ ધાર્મિક આંધીમાં દિગમ્બર જૈન શ્રમણ સઘને મોટી હાની વેઠવી પડી હતી. તે દિગમ્બરી પરિસ્થિતિમાં જૈનધર્મની અને તેના વિવિધ અગોની રક્ષા કરે, તે તો અશક્ય જ હતું પરંતુ એક વાત નિર્વિવાદ છે કે “ દિગમ્બર આચાર્યોએ આંધીમાં ખીબા લાલોને ગૌણ કરીને પણ, દિગમ્બરત્વ (નમ્રતા)ની પરપરાને બરાબર ટકાવી રાખી હતી

ઇતિહાસ કહે છે કે આ આંધીના કાલમાં ઘણા દિગમ્બર મુનિવરો વિદ્વાન, સયમપ્રેમી ધર્મરંગી, અને શાસનસેવાની તમન્નાવાલા હતા પણ તે દિગમ્બરપણામાં રહેલી કમજોરીને બાજુતા હતા, સાથે સાથે શ્વેતામ્બર શ્રમણસઘમાં આંધીના વિકટ સમયે પણ ધર્મરક્ષાની તત્પરતા, કાર્ય કરવાની ક્ષમતા, અને સેવાને સફળ બનાવવાની અતુકલતા બની રહી તે પણ બાજુતા હતા.

આથી કોઈ કોઈ દિગમ્બર મુનિવરો જુદા જુદા સમયમાં શાસનસેવાની સફલતા સાટે શ્વે૦ શ્રમણ સઘમાં આવી ભળી ગયા, અને તેઓ શાસનસેવાના કામમાં જોડાઈ પ્રભાવક બન્યા. પોતાની જ્ઞાન, તપ, સયમશક્તિને સર્વાંશે ફેરવી, જૈનધર્મની પ્રભાવના કરી, પ્રભાવક બન્યા હતા તેમાના કોઈ કોઈના નામ આ પ્રમાણે બાજુવા મળે છે

(૧) વનવાસી ગચ્છના સ્થાપક આ૦ સમતલદ્રસૂરિ

(પ્રક૦ ૧૬, પૃ૦ ૩૪૪ થી ૩૪૭)

(૨) વાયડગચ્છના આ૦ જીવદેવસૂરિ (પ્રક૦ ૩૪ પૃ૦ ૫૬૪)

(૩) રાજગચ્છના આ૦ પ્રદ્યુમ્નસૂરિના શિષ્ય

(પ્રક૦ ૩૫ પૃ૦ ૧૭)

(૪) વનવાસી-માનદેવજમ્બુના યાગ માનતુ ગસૂરિ વગેરે વગેરે
(પ્રક્રં ૨૭, પૃં ૪૪૫, પ્રક્રં ૨૮, પૃં ૪૫૮ થી ૪૬૪)

એ કે અમે પહેલાં જુદા જુદા પ્રકરણોમા ઉપર બતાવેલ
આચાર્યોના નામમાત્ર પરિચય આપ્યો છે

અમે પ્રક્રં ૨૮, પૃં ૪૫૮ થી ૬૪મા યાગ માનતુ ગસૂરિનું દ્રઢ
ચરિત્ર પણ આપ્યું છે તેમા તેમની માત્ર દ્રઢી જીવન ઘટના આપી છે

પરંતુ સમકાલીન રાજા હર્ષ, કવિ અમૂર, કવિ બાણ, અને
કાશીના રાજા વૃદ્ધસોજનો પરિચય અને સત્તાસમય આપ્યો નથી.
વળાં આચાર્યશ્રીએ માનતુ ગસૂરિવરે ' ભક્ત્યામરસ્તોત્રના માત્ર ૪૪
કાવ્યો જ બનાવ્યા હતા (પૃં ૪૫૮) છતાં દિગ્ગમ્બરોમા ૪૮,
તથા પર, કાવ્યો કેમ બની ગયા? વગેરે ઇતિહાસ અમે ત્યાં મોટો
શ્રમ થવાના ભયથી આપ્યો નથી. ભાવના છે કે જીજ્ઞાસુ આવૃત્તિમા
તે બધું આપવા પ્રયત્ન કરીશું

(—સૂત્રો જૈનસત્યપ્રકાશ કં ૮૫, પૃં ૨૫)

હ દિગ્ગમ્બર જૈન સંબંધે સં ૧૨૧૬માં કારમો ફટકો લાગ્યો.
સંભવ છે કે-દિગ્ગમ્બર આચાર્ય કેમકીર્તિના શિષ્ય ભં અભય
ચંદ્ર અથવા ભં ચાતુરનંદિ અથવા ભં વસન્તકીર્તિએ મુસલ
માન બાદશાહોના કહેવાથી, કપડાં પહેરી લીધા હોય, અને સકાને માટે
દિગ્ગમ્બરમાર્ગનો લોપ કર્યો હોય, અને ભક્તારકે બન્યા હતા
હોય.

(—પ્રક્રં ૧૪, પૃં ૩૨૮ ૩૩૩)

ઇતિહાસ કહે છે કે-દિગ્ગમ્બર યાગ કેમકીર્તિના સં
૧૨૧૬માં થયા તેમના શિષ્ય ચાતુરનંદિ દિલ્હીના બાદશાહના
હુકમથી “ કપડાં પહેરી ભક્તારક બન્યા હતા.

(—પ્રક્રં ૧૪, પૃં ૩૨૮ ૩૩૩)

આજ સુધી દિગ્ગમ્બરમા સાધ્વીસંઘ હતો જ નહીં. અને
જ્યાં ઘટના બનવાથી દિગ્ગમ્બર સાધુ સંઘ પણ ન રહ્યો. એકદર
દિગ્ગમ્બરના સાધુ સાધ્વી એમ બે સંઘોનો વિચ્છેદ થયેલ પછી તે
દિગ્ગમ્બર જૈનોમા નમતાનો એકાન્ત આગ્રહ હતો, તે એસરી

ગયો પરિણામે પછી તો દિગમ્બર જૈનોને “નગુરા” ન રહેવા માટે વિવિધ કસોટીમાથી પસાર થવું પડ્યું. તે આ પ્રમાણે—

(૧) દિગમ્બર ભટ્ટારકો “વસ્ત્રધારી” બન્યા અને મઠધારી પણ બન્યા. જ્યારે શ્વેતામ્બર જૈન સાધુઓ પહેલેથી જ વસ્ત્રધારી હતા, એમા દિગમ્બર સમાજને માટે તે બને સરખા હતા. આથી તેઓ શ્વે. આચાર્યોને પણ માનવા લાગ્યા

(૨) હુંબડજ્ઞાતિના જૈનો શ્વે. વડગચ્છ અને દિગમ્બર મૂલસંઘના ભટ્ટારકોની ગાદીને માનતા હતા (—પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૦)

(—પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૭, ૧૮)

ઉચ્છતવાલના શ્વેતામ્બર આચાર્યો પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાના પ્રતિમાલેખો પણ મળે છે (—પ્રકં ૫૦, પૃં ૬૦)

(૩) સેમરખેડીના તારણુસ્વામીએ સં. ૧૫૭૨ પહેલાં ઇસ્લામી સંસ્કૃતિની અસરથી “જિન પ્રતિમાનો વિરોધ” કર્યો, અને નવા શાસ્ત્રો બનાવી નવો ‘તારણુપંથ’ ચલાવ્યો અને પોતે જ પોતાના આઠ ભવો બતાવી, તે પંથના ગુરુ બન્યા

(—પ્રકં ૧૪, પૃં ૩૨૮)

૪ ૫૦ બનારસીદાસે સં. ૧૬૮૦મા ખુલ્લો ખુલ્લો દિગમ્બર શાસનમા હ મેશને માટે સાધુસંઘ તથા સાધ્વી સંઘ બનેનો વિચ્છેદ જાહેર કર્યો, અને શ્રાવક તથા શ્રાવિકા સંઘ એ બેનોજ સાચો જૈન પંથ જાહેર કર્યો, ત્યારથી દિગમ્બર સંઘમા પંડિતોનું મહત્ત્વ વધ્યું અને ગુરુનું સ્થાન તે પડિતોએ સંભાળ્યું તે દિગમ્બરી તેરા પંથ કહેવાયો (—પ્રકં ૧૪, પૃં ૩૨૮)

૫ દક્ષિણમા આ.શાંતિસાગરે નમ્મ બની દિગમ્બર મુનિમાર્ગનો સ્વયં ક્રિયોદ્ધાર કર્યો તે ત્યાગી, તપસ્વી અને સયમપ્રેમી હતા. દિગમ્બર જૈનોએ તેમને જૂળ સત્કાર્યા, આજે ભારતમા તેમના પદ્મધર આ. વીરગણિ વગેરે ૨૨ દિગમ્બર સાધુઓ વિદ્યમાન છે તે દિગં વીશાપથી આમ્નાયના મનાય છે આ. શાંતિસાગર દક્ષિણની ‘ચતુર્થ—પચમ’ (વીશા દશા—માથી નીકળેલી) જ્ઞાતિના

હતા. આથી વીશાઝઅવાલો તેમને માનતા ન હતા. અને તેણે
પથના કદર આગ્રહી દિગજરા પલ્લુ આ નઝન મુનિઓને મુનિ
તરીકે માનતા નથી. (—જુઓ પ્રકૃ ૧૪, પૃ ૩૨૬)

૬ ગુમાનપથે ૭ સામૈયાપથે.

૮ સોનગલી સત જાં કાનજીસ્વામી સ્થાનકવાસી સાધુએ
વકીલ શમજીભાઈની મદદથી “જોકાત નિયતવાદના પાશા ઉપર”
નવો મત ચલાવ્યો. આ મતમા આત્મા ખાતો નથી, પીતો નથી,
પુદ્ગલ ખાય છે પીએ છે, આ હીમાયત હોવાથી વત, પક્ષકબાલુ,
પ્રતિજ્ઞા કે વપસ્થાની મદદ આપવી નથી. સત કાનજીમુનિએ પણ
પોતાના અને પોતાની જે શિષ્યાઓની પૂર્વજવો જતાવ્યા છે તેનાં
ચિત્રો બતાવ્યાં છે. સતજી જિન પ્રતિમાને માને છે મનાવે છે.

દિગજર સહમાં નઝન ગુરુઓનો અભાવ થતા “ગુરુસ્થાન” માટે
આવી શોધનીજ દરજા થઈ છે અને દિગજરાએ તેને નભાવી લીધી છે.

દિગજર સહના ગુરુતત્ત્વનો મધ્યકાલીન ઇતિહાસ આવે છે.

હિંદુઓ તથા જૈનોને ગુસલમાની સલ્તનતમા મોટું નુકસાન
થયું, પરંતુ દિગજર જૈનોને “સૌથી મોટું નુકસાન થયું, કેમકે
તેમનું ‘દિગજરી ગુરુતત્ત્વ જ વિશ્વેષ પામ્યું તેમજ તેઓમાં
ઈસ્લામી સંસ્કૃતિની અસરથી દેવતત્ત્વ જિન પ્રતિમા અને પણ
વિવિધ વિકલ્પો જન્મ્યા હતા.

અસલમા શ્વેતાંબર જૈનો અને દિગજર જૈનો એમ જૈનમા
ત્રની જિન દર્શન વિધિ અથવા “જિનપૂજાવિધિ” એકસરખી
હતી. એટલે દિગજરા પણ શ્વેતાંબરાના તીર્થોમા જઈ, દર્શન
આદિના લાભ લઈ શકતા હતા.

શ્વે. જૈનો દિગજર જૈનો કે અજૈનોને શ્વે. જૈન તીર્થોમા
અને જિનપ્રસાદોમા દર્શન કરવાની શક્યતા નહોતી. સૌ કેઈત્યા
શ્વેતાંબર મર્યાદાથી વર્તતા હતા. આ રીતે શ્વેતાંબર અને
દિગજર ફરકા પીધે પીધે એક બીજાની પાસે પાસે આવતા રહ્યા.

બનવા ભોગ છે કે, આમ થોડો વખત પસાર થઈ જાત તો, બને ફિરકાઓનો ભેદ ભૂસાઈ જાત પણ પાંચમા આરાના પ્રભાવે એકા-એક તેમાં “નવી દિવાલ,” ઊભી થઈ. આથી એ બને ફિરકાઓ એક બીજાના “પ્રતિસ્પર્ધી” બની ઊભા છે, આ દિવાલ તે ઇસ્લામી સંસ્કૃતિમાથી જન્મેલી કલ્પિત જિનપૂજા વિધિ જ છે

કલેશની દીવાલ-હુ ખી દિલે નોંધ લેવી પડે છે કે દિગંબરોનો તેરાપંથ મૂળદિગંબર-વીશપંથીથી જૂદો પડ્યો, ને સાથેસાથ તેણે પોતાની જિનપૂજાવિધિ દિગંબર-શ્વેતાબરથી તદ્દન જૂદી જ બનાવી. આ કલ્પિત પૂજાવિધિ અસલી જૈન વિધિથી ભિન્ન છે. તેથી તે કલેશ જન્માવનારી નીવડી છે.

દિગંબર સઘમા ઇસ્લામી સંસ્કૃતિની અસરથી ૧૬-૧૭મી સદીમા વિવિધ પંથો નીકળ્યા, તે પ્રમાણે હતા,—

૭ તારણપંથ—દિગંબર જૈનોનો આ અર્વાચીન પંથ તારણુ સ્વામીએ સં ૧૫૭૨ લગલગમાં સેમરખડી ગામમાં ‘તારણુપંથ’ ચલાવ્યો. તેણે આ નવા પંથમા ઇસ્લામી સંસ્કૃતિની અસરથી ભ્રમ પામી, જિનપ્રતિમાનો વિરોધ કર્યો અને શાસ્ત્રીપૂજાને મહત્તા આપી

(—પ્રકં ૧૪, પૃં ૩૨૮)

૮ વીશપંથી-તેરાપંથી—આ બને દિગંબર જૈન સઘની શાખાઓ છે તેમા એક પ્રાચીન છે અને બીજી અર્વાચીન છે

શ્વેતાબર વડગચ્છના શતાથી આં સોમપ્રભસૂરિએ (સ્વં સં ૧૨૮૫) ‘સિન્દૂરપ્રકર-સૂક્તામુક્તાવલી’ નામનો કર્તવ્યોપદેશક ગ્રંથ બનાવ્યો

(—પ્રકં ૪૩, પૃં ૭૪૭, ૭૪૮)

આચાર્યશ્રીએ તેમા જૈનોને પાળવાના ૨૦ કર્તવ્યો ઉપદેશ્યા છે શ્વેતાબર અને દિગંબર બધાય જૈનો તેમા ઉપદેશેલ ૨૦ કર્તવ્યોનુ બરાબર પાલન કરતા

૧૩+૭=૨૦

પરંતુ જ્ઞેનપુરના બરતર ગચ્છના જૈન પ. બનારસીદાસ

શ્રીમાળીએ દિગ્ગજમતમાં પ્રવેશ કરી સ ૧૬૮૦ માં આગરામાં પોતાના મિત્રોની મદદથી જૈનોને પાળવાના ઉક્ત ૨૦ કર્તવ્યોમાના ૧ ગુરુત્ત્વ ૫ મહામતો, સત્પાત્ર દાન અને યાશિત્ર-વૈરાગ્ય એમ ૭ કર્તવ્યો સિવાય ૧૩ કર્તવ્યો તે પાસમાં આગરામાં પાળવાના ન હોય, એમ બહેર કરી તે ૭ કર્તવ્યો સિવાયના ૧૩ કર્તવ્યોને પાલન કરવાનો નવો મત ચલાવ્યો. આથી દિગ્ગજ સંઘના ૧ વીશાપથી અને ૨ તેશાપથી એમ બે પક્ષો બન્યા. આને પણ દિગ્ગજ સંઘમાં આ બંને પક્ષો વિષમતા છે

(જૂઓ પ્રક ૧૪ પૃ ૩૨૮)

૫ બનારસાદાસે મિહમેદનની ખસરથી જમ પામી જિનેન્દ્ર પૂજાવિધિ પણ બદલી નાખી, જે પૂજાવિધિ સમય જતા ક્લેશ જન્માવનારી નીવડી છે

વીશપથી અને તેશાપથી દિગ્ગજ જૈનો વચ્ચે તથા સ્વતાંત્ર જૈન વચ્ચે એ નવી વિધિના કારણે જ ઝગડા ઊઠ્યા છે, જેનો ઇતિહાસ ઉપર આવી ગયો છે

૬૪મા દિગ્ગજ તેશાપથી નીકળ્યા પછી, જૈનોમાં તીર્થ વજેરના બાનાથી નવા નવા ઝગડા વધ્યા છે

કહુઆચાહ અને ૫૦ બનારસી

ઇતિહાસનું પરિચીલન કરવાથી સમજાય છે કે સ્વેં જૈનોનો (૧) કહુઆમત અને દિગ્ગજ જૈનોનો (૨) તેશાપથી કોઈકોઈ અગ્રે સમાનતા ધરાવે છે તે આ પ્રકારે છે -

૧ દેવતત્ત્વમા-જિનપ્રતિમાને માનવી પૂજવી

૨. ગુરુત્ત્વમા-આ કાગમા સાધુ કે સાધ્વીના હોય જ નહીં એ/હો હવે ૪ જૈન સંઘો પૈકી બે સજ્જિરિતિ સંઘો રહ્યા જ નથી માત્ર આવક અને આર્થિક સ્થિતિ બે દેશવિરિતિ સંઘો જ રહ્યા છે

૩ જૈનધર્મના ઉપદેશક-અધિષ્ઠાતા ત્યાગી મુનિ નહીં પણ પાછડીવાળો ચલસ્થ જ હોય.

શ્વેતાંબર જનોમાં વિક્રમની વીશમી શતાબ્દીમાં (૩) શ્રી શાતિસાગરનો મત અને (૪) શ્રીમદ્ રાજચંદ્રનો મત નીકળ્યો હતો. આ બે પંથો પણ ઉપર જણાવેલા બે પંથોની કોટિનાજ છે.

આ દિગંબર જૈનોમાં પણ જે કાનજીસ્વામીનો સોનગઢી પથ પ્રવર્તે છે તેને ઉક્ત કોટિમાં પાચમો નંબર આપી શકાય

છેલ્લા ત્રણ પંથોમાં વ્યવહારની ઉપેક્ષા છે અને નિશ્ચયનયની પ્રધાનતા છે.

પંથો

દિગંબર સંઘમાં તેરાપથ નીકળ્યા બાદ સં ૧૮૧૮ કે ૧૮૩૭માં ગુમાપંથો નીકળ્યો સં ૧૮૭૭માં સામૈયાપથ નીકળ્યો, અને છેલ્લો સોનગઢી પંથ નીકળ્યો. (—પ્રકં ૧૪, પૃં ૩૨૬)

દિગંબર સંઘમાં પંડિતપાટી અને સુધારકપાટી એમ બે વિભાગો છે તે ધાર્મિક દૃષ્ટિએ પડેલ ભેદો નથી

પ્રકરણ ચોપનમુ

*

આં સુમતિસાધુસૂરિ (સ્વં સં ૧૫૮૧)

તેમનાં સં ૧૪૬૪મા એવાઠના જવરા ગામમા શેઠ ગજપતિની પત્ની સપૂરીદેવીની કુખથી જન્મ, નામ મનપરજ, સં ૧૫૧૧માં આં રત્નશેખરસૂરિના ઉપદેશથી વૈરાગ્ય પામી હીક્ષા હીખી, દીક્ષા નામ સુનિ-સુમતિ સાધુ, ગં ૧૫૪૪માં પાટણમાં આં રત્નશેખરસૂરિના હાથે પન્માસપદ સં ૧૫૧૮ માં ઇંદરમા રાવ લાલુના ઠેઠાંરી શેઠ સામર અને શ્રીપાલ બાદિના ઉત્સવમા ભં હસ્મીસાગરસૂરિના હાથે આચાર્યપદ તથા અમ્મનામઠપદ સં ૧૫૫૧મા અમ્મનામઠભાર નિવર્તાન સં ૧૫૮૧માં 'ખમપૂર ગામમા સ્વર્ગગમન થયાં હતા.

(૫૦ હાવવચસમગજિહ્વત સુમતિસાધુસૂરિ વિવાહલો.)

તેમના બીજા નામો ૫૦ સાધુમુંદરજિહ્વ, ૫૦ સાધુવિજયજિહ્વ અને ૭૦ સાધુરાજજિહ્વર પણ મળે છે

આં સુમતિસાધુસૂરિવરો

તે બરસામા તપગચ્છમાં "એક સરખા નામ વાળા" પણ આચાર્યો થયા હતા તે આ પ્રમાણે

૧ (૫૦) આં સાધુરત્નસૂરિ-તે (૪૬)મા ભં દેવમુંદરસૂરિના પાંચમા પદ્ધતર હતા તેમના ઉપદેશથી, અને ખલાતના હાકેમ

શેઠ સાધુ સજ્જનસિહ ચોસવાલની રાજવી મદદથી, શંખલ-
પુરના શેઠ કોચરશાહ પોરવાહ વ્યવહારિએ વિક્રમની ચૌદમી
મહીના ઉત્તરાર્ધમા બહુચરાજીના ૧૨ ગામોમા જીવદયા પળાવી
હતી (—જૈન ઇતિં પ્રકં ૩૫, પૃં ૧૯૮ પ્રકં ૪૯, પૃં ૪૩૬)

નોંધ : આ અમારિની ઘટનાનો આ આચાર્ય સાથે મેળ ખાય છે તેથી
અમે તેમના નામ સાથે આ ઘટના જોડી છે

પરંતુ કોઈ કોઈ વિદ્વાન્ આ અમારિની ઘટનાને પડમા ભં
લક્ષ્મીસાગરસૂરિના પદ્ધર પ૪મા ગચ્છનાયક ભં સુમતિ
સાધુસૂરિ સાથે જોડે છે પણ તે જોડાણ બધ જોસતું નથી માટે
સપ્રમાણ નથી

(૨) (પ૪મા) ભં સુમતિસાધુસૂરિ—તે પડમા ભં લક્ષ્મી-
સાગરસૂરિના પદ્ધર—ગચ્છનાયક હતા

નોંધ : અમે ઉપર (૫૦ મા) “ શ્રી સુમતિસાધુસ્તસૂરિના ઉપદેશથી
શંખલપુરનાશાં કોચર વ્યવહારિયાએ અમારિ પ્રવર્તાવી ” એમ બતાવ્યું છે તે
બરાબર છે

૩ (પ૬મા) આં સુમતિસાધુસૂરિ—

લપાગચ્છના કમલકલશા મતના ૫૫ મા આં સુધાન દસૂરિના
પદ્ધર પ૬મા આં સુમતિસુદરસૂરિ થયા તેમનું બીજું નામ
આં સુમતિસાધુસૂરિ પણ મળે છે (—પ્રકં ૫૩ પૃં ૫૬)

નોંધ : ઉપર લખેલ ત્રણે આચાર્યોની કોઈ કોઈ જીવન ઘટનામા
મેળસેળ થઈ જાય તેમ છે, આથી અમે ઉપલબ્ધ સાધનોના આધારે અને
સાલવારીનો મેળ સાધી તે વિસવાદી ઘટનાઓને વ્યવસ્થિત કરી છે અને
તેની અહીં પ્રાસંગિક સ્પષ્ટતા કરી છે

અમે હવે પ૪મા ભં સુમતિસાધુસૂરિ વિષે લખીએ છીએ.
જિન પ્રતિષ્ઠાએ

પ૪મા ભં સુમતિસાધુસૂરિ સં ૧૫૫૧ થી ૧૫૮૧ સુધી
ગચ્છનાયકના પદે રહ્યા હતા તેમણે ઘણા જિનાલયો, અને
જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી તે આ પ્રમાણે જાણવા મળે છે

સ ધપતિ ઉદા શ્રીમાળીના વશમા માંડવગઢમા લલુશાલિભદ્ર
સં જાવઠે શ્રીમાળી થયો. (-પ્રકં ૪૫, પૃં ૩૧૬ થી ૩૨૨)

૫૦ શ્રી વિમલગણિના શિખા ૫૦ ધનવિમલગણિ લખે છે
કે સ ધપતિ જાવઠે જાં સુમતિસાધુસૂરિના ૮૪ હજાર ચૌકડ
(ઘોખ ઠકા રૂપેયા) ખરચી, માંડવગઢમા નગરપ્રવેશ કરાવ્યો. અને
૧૫ લાખ ચૌકડા ખરચી તેમના હાથે જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા
કરાવી. (હદા ૬૧ થી ૬૪)

(તપાજમ્મ પદ્માનુક્રમ ગુર્વાવલી ૭૬, પદ્મા
વળી-સમુખ્ય-ભાંર ૧૩૩ થી ૧૪૪)

સોમહર્ષ શાખાના ભાં સોમવિમલસૂરિ વિ. સ ૧૬૧૨ના
જેઠ શુ. ૧૩ને શબ્દ લખે છે કે-

સં જાવઠે જાં સુમતિસાધુસૂરિના ઉપદેશથી ૧ લાખ
ઘોખ ઠા રૂપેયા ખરચી, અગિયાર શેર સોનાની એક પ્રતિમા અને
જાવીશ શેર રૂપાની બીજી એક પ્રતિમા, એમ બે જિનપ્રતિમાઓ
ભરાવી, તે તથા બીજી જિન પ્રતિમાઓની આં સુમતિસાધુસૂરિના
વરદ હસ્તે પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આ ઉત્સવમા ૧૧ લાખ ખર્ચ્યા.

(વિં સં ૧૬૧૨ જેઠ શુક્રિ ૩ની સોમશાખા પદ્માવલી
કડી. ૩૬ થી ૩૬ પદ્માવલી સમું ભા. ૨ પૃ ૧૫૫)

પોતે ગમ્મનાથકના ભારથી નિવૃત્ત થયા ત્યારબાદ તે ૩૦ વર્ષ વધુ
જીવ્યા છે સં ૧૫/૧ મા સ્વર્ગે ગયા. ઇતિહાસના પરિચીલનથી
જાણવા મળે છે કે-તેઓ આ નિવૃત્તિ જીવનકાળમા નિષ્ક્રિય બની બેસી
રહ્યા નથી, તેમણે જિનાલયો, જેન તીર્થો અને જિનવાણીની રક્ષામાં
વિશેષ ધ્યાન આપી મોટી શાસન પ્રભાવના કરી છે

ઉલ્લેખો મળે છે કે તેમણે ગીતાઈ મુનિવશ પાસે વિવિધસ્થાનોમા
મમલ કરા શોધાવી તેની પાકી વ્યવસ્થા કરી હતી.

“વીરવશાવલીમા ઉલ્લેખ છે કે જાં સુમતિસાધુસૂરિએ
જેસલમેર, કિસનગઢ આજૂતીઈનું રેલવાડા, ગઢનગર, ખભાત,
ગંધાર ઇકિસ્તનગરના જ્ઞાનકોયોને ગીતાઈ પાસે શોધાવ્યા.

જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ ૩ નો

(પ્રકર ૫૪ પૃ ૬૭૪)

આ પાનામા અશુદ્ધ છપાઈ ગયું છે. તેને બદલે અહીં નીચે પ્રમાણે શુદ્ધ જાણવું.

૧ ઉદા શ્રીમાલીના વશના માંડવગઢના લઘુશાંલીભદ્ર સં જીવડ શ્રીમાળી થયો (—પ્રકર ૪૫, પૃ ૩૧૬ થી ૩૨૨)

૨ ૫૦ શ્રી વિમલગણિના શિષ્ય ૫૦ ધનવિમલગણિ લખે છે કે—

સઘપતિ જીવડે લં સુમતિસાધુસૂરિનો ૮૪ હજાર ચોખ ડા (ચોખ ડ રૂપૈયા) ખરચી માંડવગઢમા નગર પ્રવેશ કરાવ્યો. અને ૧૫ લાખ ચોખ ડા ખરચી તેમના હાથે જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી (ફહા ૯૧ થી ૯૪)

(—તપાગચ્છ પટ્ટાનુક્રમ ગુર્વાવલી છઠ. પટ્ટાવલી સમુચ્ચય ભા ૨ પૃ ૧૩૩ થી ૧૪૪)

૩ સોમહર્ષશાખાના લં સોમસુદરસૂરિ વિં સં ૧૬૧૨ જેં સું ૧૩ ને રોજ લખે છે કે—

સં જીવડે લં સુમતિસાધુસૂરિના ઉપદેશથી ૧ લાખ ચોખ ડા રૂપૈયા ખરચી અગિયાર શેર સોનાની એક પ્રતિમા અને બાવીશ શેર રૂપાની બીજી એક પ્રતિમા એમ બે જિન પ્રતિમાઓ ભરાવી તથા બીજી પણ ઘણી જિનપ્રતિમાઓની લં સુમતિસાધુસૂરિના વરદ હસ્તે પ્રતિષ્ઠા કરાવી, આ ઉત્સવમાં ૧૧ લાખ ખરચ્યા.

૪ સં ૧૫૪૭ મહા વદિં ૧૩ રવિવારે માંડવગઢમા સં જીવડેની ભગવાન શાન્તિનાથ વગેરે ૧૦૪ ધાતુ તીર્થોની જિન પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી

(૧) આ પ્રતિમાઓ પૈકીની લં શાન્તિનાથની પ્રતિમા વિજ્ઞ-પુરમા લં ચિંતામણી પાર્શ્વનાથના જિનાલયમા વિદ્યમાન છે

(૨) લં કુચુનાથની પ્રતિમા આગરામા મોતી કંટારના લં સૂર્યપ્રભસ્વામીના જિનાલયમા વિદ્યમાન છે.

(૩) ઇંદોરની શ્વેં નેં સઘની ચેલી પ્રકાશિત શ્રી માડવ ગઢ તીર્થ (૫૦ ૪૬)

૫ પરતુ વિસવાદ મળે છે કે ભં કુશુનાથની પ્રતિમામા સં જાવડના પુત્ર દ્વીરજની માતાના નામમા દરક મળે છે તેમજ સં ૧૫૪૭ને જાહે સં ૧૫૬૭ નો આક મળે છે સભવ છે કે તે લેખ બે ઠાણજીથી લેવાયો હોય. (પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૨૧)

૬ અમદાવાદમાં પાનકોર નાકે ચેક દલપતભાઈ ભગુભાઈના વડાના ઘર દેરાસરમા મૂળનામક ભં શાન્તિનાથની પચ્ચતીર્થી ધાતુ પ્રતિમા છે તેમાં પ્રતિમા લેખ છે કે-

સં ૧૫૪૭ વર્ષે માસ સુદિ ૧૪ સ્થૌ શ્રીમાલી શ્રેં જોડા કૈન ભાં લીલ પ્રમુખ કુટુંબજુતેન નિજશ્રેષ્ઠે શ્રી શાન્તિનાથ બિંબ કાં પ્રતિં તપાશ્રી લક્ષ્મીસાગરસૂરિ પટે શ્રી મુમતિસાધુસૂરિભિઃ"

૭ જિનવાણીની રક્ષા

ભં મુમતિસાધુસૂરિજીએ પોતાના પદ્મધર ભં હેમવિમલસૂરિને ગમ્મનાથક બનાવી ગમ્મનો ભાર તેમને સં ૧૫૫૧ માં સોંપ્યો. ગમ્મનાથકે તેમને અમલુસઘની રક્ષા, વૃદ્ધિ વગેરે જવાબદારી તેમને સોંપી, પોતે ગમ્મનાથકના ભારથી નિવૃત્ત થયા. ત્યારબાદ તે ૩૦ વર્ષ જીઆ હતા. સં ૧૫૮૧ મા સ્વર્ગે ગયા. પરતુ ઇતિહાસના પરિશીલનથી જાણવા મળે છે કે-તેઓ આ નિવૃત્તિ ઠાળમા નિષ્ક્રિય બની બેસી રહ્યા નથી પરતુ તેમણે જિનાલયો, જૈનતીર્થો, અને જિનવાણીની રક્ષામા વિશેષ ધ્યાન આપી મોટીશાસન પ્રજાવના કરી છે

૮ ઉદ્દેષો મળે છે કે- તેમણે ગીતાર્થ મુનિવરો પાસે વિવિધ સ્થાનોના પ્રથ જાકાશે ચોખાવી તેની પાછી વ્યવસ્થા કરી હતી.

૯ વીરવશાવલીમા ઉદ્દેશ છે કે-ભં મુમતિસાધુસૂરિ-જીએ જેસલમેર, કિસનગઢ, આણૂ દેલવાઠા, જહનગર ખલાત, ગધાર ઇંદોરગરના જ્ઞાનકોશોને ગીતાર્થ પાસે ચોખાવ્યા.

તે નિરનિચાર ચારિત્ર ધર્મના આરાધક, અને શુદ્ધ પ્રરૂપણ કરનારા હતા, સં ૧૫૫૧માં (?) અમણુર ગામમાં સ્વર્ગે ગયા.

(વિવિધ પદાવલી સંગ્રહ, પૃં ૨૧૮)

ગચ્છનાયક સ્થાપના

(૫૪મા) ભં સુમતિસાધુસૂરિવરે સં ૧૫૪૮માં પંચલાસ-ગામમાં સૂરિમત્રની આરાધના કરી, શેઠ પાતાળે કરેલ મહોત્સવમાં મહોં હેમવિમલગણિને આચાર્યપદ આપ્યું, ત્યારબાદ સં ૧૫૫૧માં ઈડરગઢમાં રાવ ભાણુના માનીતા શેઠ સાયર અને કોઠારી શ્રીપાળે કરેલ મહોત્સવમાં ગચ્છનાયક બનાવી પોતાની પાટે સ્થાપ્યા અને ત્યારથી જ સાથે સાથે તેમને ગચ્છનો ભાર સોંપ્યો. અને હિતચિત્તવનમાં મસ્ત બન્યા.

નોંધ : યુગ પ્રધાન યત્રના આધારે જાણવા મળે છે યુગ પ્રધાન આં હરિમિત્રનો સ્વર્ગગમન વિં સવત ૧૫૫૪ તો છે

તો સભવ છે, કે ૫૪મા ભં સુમતિસાધુસૂરિ સં ૧૫૫૪ થી વધુ એકાંત પ્રિય નિસંગ-ધ્યાન મસ્ત બન્યા હોય

સ્વભાવ

આં સુમતિસાધુસૂરિ સરળ હતા. વિચારક અને તપસ્વી હતા વર્ધમાનતપ કરતા હતા તપાગચ્છમાં બે-એક દશકાર્થી ગચ્છ-લેદનુ વાતાવરણ ઊઠ્યું હતું તે તેમના ધ્યાનમાં જ હતું, પણ “કોઈ પણ રીતે ગચ્છલેદન થાય” એ માટે તેઓ ખૂબ સાવચેત રહેતા. સાવધાનતા

(૧) આં ઇંદ્રનદિ સં ૧૫૨૮ માં આ લક્ષ્મીસાગરસૂરિના હાથે આચાર્ય બન્યા (૨) આં કમલકળશ પણ જૂના આચાર્ય હતા,

ભં સુમતિસાધુસૂરિએ સઘની વિનિતિથી સં ૧૫૫૧માં નાણુ માડી તે બંનેને ગણુનાયકો બનાવ્યા અને પોતે વિચરતા વિચરતા ખંભાત પધાર્યા આં ઇંદ્રનદિસૂરિ અને આં કમલકળશસૂરિ મોટા હતા, ન્યારે આં હેમવિમલસૂરિ તે બંનેથી નાના હતા આમ હોવાથી આ બંને આચાર્યોએ પોતાના સ્વતંત્રપક્ષો જમાવવા પ્રયત્ન શરૂ કર્યો

જાન સુમતિસાધુસૂરિ સ્થાવધાન હતા તે સમજી ગયા કે “આ બંને આચાર્ય પોતપોતાનો નવો પદ્ધતિ આપી અવશ્ય ગમ્મલોદ કરશે.”

આચાર્યશ્રી ક્ષેત્રી ગયા. આથી તેમણે આ બેમાથી કોઈને પોતાની પાટે ગમ્મનામક સ્થાપ્યા નહીં.

ગમ્મનામકશ્રી સં લીલાચર, સં કાશુ સં જગજીવ, સં હેમજી, સં ખીમજી, સં લાખો વગેરેના છ રી પાળતા માત્રાસઘર્મા આં હેમવિમલસૂરિ વગેરે પરિવારની સાથે શત્રુ જયની યાત્રાએ પધાર્યા. ત્યાંથી આવતા જ લાલપુરમાં આવીને ફરીવાર ‘સૂરિમત્રની આરાધના’ કરવા બેઠા. સૂરિમત્રના અધિષ્ઠામક હોવે ગમ્મનામકને જણાવ્યું કે, “તમે આ બંનેને ‘ગમ્મનામક’ બનાવ્યા, તે કીક કર્યું નથી. તે બંને અવશ્ય ગમ્મલોદ કરશે.”

હેવીસ કેત

અધિષ્ઠામકે “આં હેમવિમલસૂરિની પાટે નવો ગમ્મનામક ઠાને બનાવવો” તેનો આચાર્યશ્રીને સંકેત આપ્યો. આથી જાન સુમતિસાધુસૂરિએ આં હેમવિમલસૂરિની પાટે પ્રથમ આં દાન શ્રીરને સ્થાપન કર્યા પણ તે નવા આચાર્ય ૬ મહિનામાં જ કાળઘમ પામ્યા.

એટલે ગમ્મનામક જાન સુમતિસાધુસૂરિએ સં ૧૫૭૦ માં ઠાકલામાં કે પાટણમાં જ્યાં જન્મવંશરૂઝિને આચાર્યપદ આપી આં હેમવિમલસૂરિની પાટે સ્થાપન કર્યા, બંને તેમને જ આં હેમવિમલસૂરિની પાટે ગમ્મનામક આં આનંદવિમલસૂરિ બનાવ્યા.

૧ સંકેત આપીશો—

જાન સુમતિસાધુસૂરિને અધિષ્ઠામકે શુ સંકેત આપ્યો તે સમજાવતું નથી. બન્યા બેસ છે કે અધિષ્ઠામકે ૬ નં, આ બેમ જણ અક્ષરો આપ્યા હોય. ૧ આ હિસાબે આ દાનશ્રી નામ જરાજર હતું પણ તેઓ ૬ મહિનામાં સ્વર્ગવત્સી થયા. એટલે જાન સુમતિસાધુસૂરિએ એ જ અક્ષરોનો મંજારાં જામતો ગણિત એ નામે અનુક્રમ બદલી બીજા નવા આચાર્યનું આં આનંદવિમલસૂરિ નામ સં ૧૫૭ માં આપ્યું હોય.

આ જ સમયે ૫૦ દાનશેખર અને ૫૦ માણેકશેખરગણિને ઉપાધ્યાય-
પદ આપ્યું. (સોમશાખા પટ્ટાવલી)

આ રીતે (૫૪) ભં સુમતિસાધુસૂરિ પછી તેમના હાથે જ
(૫૫) ભં હેમવિમલસૂરિ અને (૫૬) ભં આનંદવિમલસૂરિ
એમ બે ગચ્છનાયકો બન્યા અને આં ઇન્દ્રનદિસૂરિએ ‘કુતુબ-
પુરાગચ્છ-નિગમમતા’ તથા આં કમળકણશે ‘કમલકણશગચ્છ’
ચલાવ્યો. (-પ્રકં ૫૩, પૃં ૫૬૦, પૃં ૫૬૬ થી ૫૮૧)

ભં સુમતિસાધુસૂરિએ ૨ ગચ્છનાયકો અને ૬ નવા આચાર્યો
બનાવ્યા વળી ઉપાધ્યાયો, પંચાસો અને ૬૦૦ નવા સાધુઓ બનાવ્યા
હતા, તેમના પરિવારમા કુલ ૧૮૦૦ સાધુઓ હતા.

પરપરાઓ

૫૪. ભં સુમતિસાધુસૂરિ શિષ્ય (૫૫) કવિચક્રવર્તિ ૫૦
સર્વવિજયગણિવર શિષ્ય (૫૬) ૫૦ અમરવિજયગણિ શિષ્ય (૫૭)
૫૦ કમલવિજયગણિ તથા તેમની પરપરા માટે જૂઓ (પ્રકં
૫૧, ‘મહોં લક્ષ્મીભદ્રીય પરપરા’)

ભં સુમતિસાધુરત્ન શિષ્ય ૫૦ સર્વવિજય ગણિએ સં
૧૫૫૧મા માડવગઢના અધિકારી લઘુ શાલિભદ્ર સં જાવડની વિનતિથી
“આનંદસુદર ગ્રંથ” રચ્યો.^૧

૧ આં સોમસુદરસૂરિના (૫૩) મહોં ચારિત્રરત્નગણિ શિષ્ય (૫૪)
મહોં જિનમાણિકચ્છગણિ શિષ્ય (૫૫) ભં હેમવિમલસૂરિના સમયે મહોં
અનંતહસગણિએ આનંદ આદિ દશ ગ્રાવંકાનુ ચરિત્ર ‘દશદૃષ્ટાત્તચરિત્ર’
બનાવ્યું સભવ છે કે, આં સોમસુદરસૂરિના શિષ્ય ૫૦ નંદિરત્ન ગણિના
શિષ્ય અથવા ૫૦ રત્નહસગણિના શિષ્ય ૫ જિનસૂરગણિ માટે લલિયા
લક્ષ્મીધરે તેની પ્રતિ લખી હતી (પ્રકં ૫૦ પૃં ૪૫૬, ૪૬૨)

ભં સુમતિસાધુરત્નસૂરિના શિષ્ય ૫૦ સર્વવિજયગણિએ સં
૧૫૫૧ મા આનંદસૂર (વર્ધમાનદેશના) ગ્રંથ રચ્યો પણ બનવાજોગ છે કે
તેમણે અસત્તમા તેને સં ૧૫૪૬ મા માડવગઢમા ગર કર્યો હોય અને સં
૧૫૫૧મા માડવગઢમા જ પૂરે કર્યો હોય કેમકે સં ૧૫૪૬ની એક ગ્રંથ

(૫૪) જાં સુમતિસાધુસુરિ (૫૫) ૫૦ પદ્મવિજયગણિ (૫૬)
 ૫૦ જયવિજયગણિ, (૫૭) ૫૦ શાંતિવિજયગણિ,
 (૫૮) ૫ = દોસતવિજયગણિ-તેમણે " જુમાણરાસ ' રચ્યે.
 (૫૪) ૫૦ સાધુવિજયગણિ શિષ્ય (૫૫) ૫૦ કમલસાધુગણિ
 શિષ્ય (૫૬) ૫૦ આણુદેસ ૦ ૧૬૫૨માં " સ્તવનથોવીસી " બનાવી.
 (૫૪) સાધુવિજયગણિ (૫૫) સોમવિજયગણિ તે ૦
 ૧૫૫૩ માં ૫૦ ૧૨ ને શુક્રવારે દેવપદ્મીમાં જોખાતું હતું.
 (શ્રી પ્રશસ્તિ સમ્રાટ ભાગ ૨ નો)

નોંધ દ્વારિજગજ્ઞના આ સિંહસરિના શિષ્ય ૫ ઉત્પસાગરગણિ
 ૫૦ જયકુશળગણિએ સ ૧૫૫૬ દા શુ ૩ રવિવારે મીનના ચંદ્રમાં
 ઇડરકમાં જાનુ રા ના રાત્રમાં દૂતસિંહચરિત્રી જવચૂરિ બનાવી લખી
 (શ્રી પ્રશસ્તિ-સમ્રાટ ભાગ ૨ નો, પ્રશ્ન ન ૨૨૬)
 (દ્વારિજગજ્ઞ મદિ જૂઓ પ્રશ્ન ૧ ૫ ૩૨
 પ્રશ્ન ૨૭ ૫ ૪૫૨ પ્રશ્ન ૫૪)

પ્રશસ્તિ મંત્રે છે આથી અનુમાન થાય છે કે જાનકવર મંત્રે સ ૧૫૪૬
 માં પ્રારંભ થયો હતો અને સ ૧૫૫૧માં અંતરમાં સમાપ્તિ થઈ તે
 પ્રશસ્તિ આ પ્રકારે છે—

હિતી ધીમજાનકવર મંત્ર પ્રશસ્તિ-પ્રશસ્તિવારિની સંપૂર્ણ ૩ ધિવમસુ સર્વ
 જાતના ધીરરક્ષણપાપા પ્રમથો મુવાત્ । સંજત ૧૫૪૯ વર્ષે વાર્ષિક વદિ ૧૨
 રિત । મેંજાવજાણવ્યવસ્થા મહાકુળે મુરતાવજાણતાહિવ્યરાગ્યે ॥

મુવતાન જાગીરસાદ રાગ્ય જટા ધીરત્તમધ્યે વાસાવ્યમોદકાતીવ દેવક
 જમ્મીપર ગિરિન વટા જાણે પુસ્તક રજા તમાદ રજેત્ ॥ જુમ મરતુ ।
 ૫ ત્રિમુરતિયોગી(ર્થ) જાનકવરમંત્ર ॥

(શ્રી પ્રશસ્તિ સમ્રાટ ભા ૨ પ્રશ્ન ન ૨ ૦)

પ્રકરણ પંચાવનમું

*

ભ૦ હેમવિમલસૂરિ (સ્વ૦ ૧૫૮૩)

“શ્રી હેમવિમલ ગચ્છપતિ તર્ણી, દહ દિસિ પસરી હૂક,
વાદિવિડબન બિરૂદ વલિ, વાફિ કીધા મૂક. ૧૦૬
હેમ સરિસ અમરસ ધરધ, તિહં પિસુણુ પડધ બહુ ચૂક,
દુશ્મન નયન નવિ ઉથડધ, ગિમ રવિ દિઠધ ઘૂક ૧૦૭
હરામખોર ઘૂક ઘોર, છડી જોર છપ્પચો,
સુગામિ ગામિ ઠામિઠામિ, હેમ નામ દિપ્પચો. ૧૦૮”
(—વિષ્ણુધવિમલ ગણિ શિષ્ય કૃત ‘તપાગચ્છ પદ્માનુકેમ ગુર્વાવલી
છદો લે૦ સ૦ ૧૬૫૩, ભા૦ ૫૦ ૧૩, પદ્માવલી સમુચ્ચય
ભા૦ ૨, પૃ૦ ૧૪૩)

હેમવિમલસૂરિસર, ઇસર કિર અવતાર,
અણુદિણુમયનિવારણ, તારણસયલ સંસાર. ૥૨૥
(સ. ૧૫૫૪નો ૫૦ દાનવર્ધન શિષ્ય
૫૦ હસધીરકૃત શ્રી હેમવિમલસૂરિ કાગ)

દ્વકો પરિચય

તેમનો સં૦ ૧૫૨૦(૨૨)ના કા૦ સુ૦ ૧૫ના રોજ મારવાડના
વડગામમાં શા૦ ગંગરાજ પત્ની ગંગાદેવીની કુલ્લિથી જન્મ

પયો. તેમનું નામ હાલકુમાર (હરરાજ) રાખ્યું સં ૧૫૨૮ (૧૫૩૮)માં
 ભં. હક્મીસાગરસૂરિના હાથે દીક્ષા થઈ, તેમનું નામ ભં.
 સુમતિસાધુ શિષ્ય તરીકે મુનિ હેમધર્મ પાડ્યું સં ૧૫૪૮માં
 પચ્ચાસમા ચેઠ પાતુરાજના મહોત્સવમાં ભં. સુમતિસાધુસૂરિના હાથે
 આચાર્ય પદ મળ્યું. તેમનું નામ આં. હેમવિમલસૂરિ પાડવામાં
 આવ્યું. સં ૧૫૪૮માં ઇંદરમાં કોઠારી સાથે, શ્રીપાદે દરેલા મહોત્સ
 વમાં ગચ્છનાથે પદ મળ્યું. સં ૧૫૮૨માં કિયોદ્ધાર કર્યો. સં
 ૧૫૮૩ના આં. સું ૧૦ ના રોજ વીસુનગરમાં સ્વર્ગગમન થયું
 શ્રી દોહવસિહ લોહા તેમને પોરવાઠ જતાવે છે

પાતરાજ ૫૦ હસધીર કહે છે કે આં. હેમવિમલસૂરિ ગણધર
 સુધર્માસ્વામી અને આં. વજ્રસ્વામીનો અવતાર મુગપ્રધાન મનાતા
 હતા. (કામ) (—પ્રકં ૫૫, પૃં ૧)

આં. હેમવિમલસૂરિ સં ૧૫૪૮માં પચ્ચાસમા ગુરુદેવ ભં.
 સુમતિસાધુસૂરિના હાથે આચાર્ય થયા ત્યારમાં સધર્મા ધણે આનંદ
 પ્રસર્યો તેવાદી હતા. તેમને ‘વાદિવિદબન’ ગિરુદ મળ્યું હતું
 તે ગુરુ સાથે ખલાત પધાર્યા. સં ૧૫૪૬માં ચૌથે ચામે ખલાતમાં
 આતુર્માસ કર્યું ત્યારે તેમને દેવે યાત્રાનું સ્વપ્ન આવ્યું આ સ્વપ્ન
 અનુસાર તેમણે શત્રુ જયના સઘનો ઉપદેશ આપ્યો. કાવકોએ શત્રુ
 જયનો છ’રી પાળતો યાત્રાસઘ કાઢ્યો. સૌએ સાથે મળીને શત્રુ જયની
 યત્રા કરી. આ સઘમાં ૧૧ આચાર્યો અને બીજા ઘણા નાના સંધો
 ભેડાયા હતા. (—શુર્વાવલી)

પ્રભાવક

આં. હેમવિમલસૂરિ નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી આચારનિષ્ઠ સંવેગી,
 અપરિત્રાહી અને સંવેગરજવાં રજાયેલા ગ્રામુલ્યના પ્રથમ સંક હતા. તેઓ
 મધમાં મુનિ મુ. મણિ-મોટા પ્રભાવશાળી હતા. મોટા તપસ્વી હતા.
 સ્વછંદી યતિઓ.

આ મુમયે ગચ્છબેદ યવાથી સૌ સ્વતંત્ર અને સ્વચ્છંદી હતા.
 આથી ગ્રામુલ્યોમાં શિથિલતા વધી હતી. આચાર્યશ્રી

કરનારા, ક્રિયાબ્રહ્મ, સપરિબ્રહ્મ અને તાંબાના લોટ, તરપણી-પાતરા
રાખનારા યતિઓને ગચ્છમાથી કાઢી મૂક્યા આચાર્યશ્રી મોટા
તપસ્વી હતા

સાધુવૃદ્ધિ

તેમણે લગભગ ૫૦૦ સ્ત્રી-પુરુષોને દીક્ષા આપી હતી. તેમની
આજ્ઞામા લં આનદવિમલસૂરિ, આં સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ, શતાર્થી
૫૦ હર્ષકુલ ગણિ, ૫૦ ચારિત્રરત્નગણિ વગેરે ૧૮૦૦ સાધુઓનો
પરિવાર હતો. ભટ્ટારકના સાધુ જીવનની સુવાસ સ્વગચ્છ અને
પરગચ્છોમા ખૂબ ફેલાઈ હતી આથી લોકાગચ્છના ઋષિ હાના, ઋષિ
શ્રીપતિ, ઋષિ ગણુપતિ, ઋષિ જગાજી, ઋષિ જીવા વગેરે ૬૮
જણાએ પોતાનો ગચ્છ તજી દઈ, તેમની પાસે સવેગી દીક્ષા લીધી.
આથી તેમની ગચ્છમા “ક્રિયોદ્ધાર કરવાની ભાવના” સતેજ બની હતી
૫-૫૬૪

લં સુમતિસાધુસૂરિ અને લં હેમવિમલસૂરિએ ઇંડરમા સં
૧૫૭૦મા ઉપાં અમૃતગણિને આચાર્ય આનદવિમલસૂરિ બનાવી
પોતાની પાટે સ્થાપન કર્યા તથા ૫૦ રત્નશેખર અને ૫૦ માણેક-
સાગરને ઉપાધ્યાયો બનાવ્યા

ઉપસર્ગ

લં હેમવિમલસૂરિ ઇંડરથી વિહાર કરી ખભાત જતા હતા.
રસ્તામાં કપડવ જમા દોશી આણુદજીએ તેમનું બાદશાહી સ્વાગત
કર્યું આથી ગુજરાતના બાદશાહ દાઉદશાહના પુત્ર બાદશાહ સુજફર-
શાહ બીજા (સં ૧૫૬૭ થી ૧૫૮૩) એ કોઈએ ચાડી ખાતા,
ઈર્ષાથી બળી જઈ, આચાર્યશ્રીને પકડી કેદ કરવા હુકમ કર્યો.

આચાર્યશ્રીને ચૂણેલ પહોંચતા આ હુકમના ખબર મળ્યા, એટલે
તે ગચ્છનાયક ત્યાથી રાતોરાત નીકળી સોજિત્રા થઈ ખભાત પહોંચી
ગયા બાદશાહના માણસોએ સં ૧૫૭૨મા ખભાત પહોંચી લં હેમ-
વિમલસૂરિને પકડી કેદમા નાખ્યા, અને ખભાતના સઘનો ૧૨૦૦૦
ટકા દંડ કરી, તેની પાસેથી તે રકમ વસૂલ કરીને આચાર્યશ્રીને છૂટા કર્યા.

પ્રતિષ્ઠાર

આચાર્યશ્રીએ કરી કરી આવા ઉપસર્ગો ન થાય તે માટે “આયજિલ્લનું તપ” કરી સૂરિમંત્રનો બપ કર્યો. અધિષ્ઠાયક દેવે જણાવ્યું કે, ‘આશ્રય કરે, ધન પાછું વળશે.’ એટલે આચાર્યશ્રીની આસાથી ૧ શતાર્થી ૫૦ હર્ષકુસુમજલિ, ૨ ૫૦ સુમહર્ષજલિ ૩ ૫૦ સુમમહુશળ ગલ્લિ અને ૪ શીમકલિ ૫૦ શુભશીલગલ્લિ એમ ચાર ગીતાર્થી આપાનેર ગયા, અને બાદશાહને કાબ્યકલા તેમજ ઉપદેશથી રસિત કરી ખજાતના સુબને ૧૨૦૦૦ ટકાની રકમ બાદશાહ પાસેથી પાછી આપાવી.

(-પ્રકં ૪૪, પૃ. ૨૧૨, ૨૧૩ ૭મો ભા. મુજબર;
સ. ૧૬૩૬ની તપાગચ્છ લઘુ પોષાળ પટ્ટાવલી)

પ્રતિષ્ઠાઓ

આચાર્યશ્રીએ સ. ૧૫૬૩ ના વૈ. શુ. ૧૧ ને જુલવારે નાણાવટી સોમાક શ્રીમાલીના જા. આદિનાથના ચતુર્વિંશતિ પદ્મની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ પદ્મ ઉદરમા વિરાજમાન છે સ. ૧૫૭૮ના માહ વદિ ૮ને રવિવારે પાંચમી જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી.

જુદો વિહાર

ગચ્છનાથકેને ઉપસર્ગો નડ્યો. આવા કપરા સમયમા બે ગચ્છનાથકેએ એક સાથે વિચાર્યું તેમા જોખમ સમાયેલું હતું આમ વિચાર કરી જા. હેમવિમલસૂરિ તથા જા. જ્ઞાનદિવિમલસૂરિ બંને ગચ્છનાથકેએ જૂદા પડી જુદો જુદો વિહાર કર્યો.

દીક્ષાઓ

જા. હેમવિમલસૂરિએ સ. ૧૫૪૮ના ઉદરના કૈાઠારી નાથર શ્રીપાલે કરેલા ઉત્સવ પછી હગભગ ૫૦૦ સ્ત્રી-પુરુષોને દીક્ષા આપી હતી આ. જ્ઞાનદિવિમલસૂરિ જૂદા વિચરતા કુમરગિરિ (કુળજેર) સોમાસુ રથા.

ધર્મોપદેશ

કુળજેરમા એક ચિકીત્રી નામે બાલિકવલી આનિજ હતી. તે

આં આન દવિમલસૂરિ પ્રત્યે અત્ય ત રાગિણી હતી. તેને દીક્ષા લેવાની ભાવના હતી, તે ચપળ હતી અને નાની ઉમરની હતી આથી ભં હેમવિમલસૂરિએ તેને દીક્ષા આપવાની મનાઈ કરી, પરંતુ આં આન દવિમલસૂરિએ સાથેના ઋષિ-મુનિવરોની સમ્મતિ મળવાથી ભવિષ્યનો લાભ વિચારી, તેને દીક્ષા આપી આં આન દવિમલસૂરિ ત્યારથી ચાર ચોમાસા ગચ્છનાયકથી જૂદા વિચર્યા, તેઓ ત્યા ક્રિયોદ્ધાર કરવાના હતા તેમણે દીક્ષાની ભાવનાવાળા કડુઆમતના સવરીઓને દીક્ષા આપી, પોતાના શિષ્યો બનાવ્યા કડુઆમતના શ્રાવકોને પોતાના ભક્તો બનાવ્યા માડવ (માડલ)ના શ્રાવકોને પોતાનામા લીધા, સ્થાને સ્થાને વિચરી, શ્રાવકોને પોતાના બનાવ્યા જ્યાં જ્યાં જે જે ક્ષેત્ર પોતાનું બને એમ લાગ્યું ત્યાં ત્યાં તેમણે રહીને તે તે ક્ષેત્રને પોતાના બનાવ્યા અને ભણનારાઓને પ્રતિબોધી, દીક્ષા આપી, શિષ્ય બનાવ્યા.

તેમણે મોગલ અબુસદ સુલતાનને ઉપદેશ આપ્યો

(-પ્રકં ૪૪, પૃં ૫૨)

તે “ત્યાગી” હતા અને ઋષિઓના યોગથી તથા નવા દીક્ષિતોના યોગથી કંડક ત્યાગી બન્યા

ક્રિયોદ્ધાર

આં આન દવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૨ વૈં શું ૩ ના દિવસે ક્રિયોદ્ધાર કર્યો તે આત્મધ્યાનમા મગ્ન રહેતા આ પરિવાર ઋષિમતી તરીકે વિખ્યાત થયો કેમકે આ પરિવારમા મોટી સંખ્યામા લોકા-ગચ્છમાથી આવેલા ઋષિઓ હતા ?

૧ તપાગચ્છમા વિક્રમની ૧૫ થી ૨૦મી સદી સુધીમા લોકાગચ્છ અને સ્થાનકવાસીના ધણા ઋષિઓ આવ્યા અને સવેગી સાધુ બન્યા, તે આ પ્રમાણે—

ઋષિ હાના, શ્રીપતિ, ગણપતિ, મેઘજી હં મેઘજી પૂં છુટ્ટેરાયજી, પૂં મૂલયજી, પૂં વૃદ્ધિયજી, પૂં આત્મારામજી, આં અન્નિતસાગરજી, પૂં રત્ન-વિજયજી (ખાખી) ગુરુદેવ ચારિત્રવિજયજી, પૂં પદ્મવિજયજી વગેરે સંવેગી બન્યા

ક્રિયોદ્ધારક પરમસવેગી ૫૦ સત્યવિજયગણિવર પણ ગૃહસ્થપણમા લાડણના લોકાગચ્છના શ્રાવક હતા (રાસ)

નવા ગચ્છનાથકે

૭૦ હેમવિમલસૂરિ સં ૧૫૮૩મા વિસનગરમા બિમાર પડ્યા તેમણે આં આનંદવિમલને વડાલીથી અહીં બોલાવ્યા અને તેમને ગચ્છનાર ઉઠાવી લેવા આજ્ઞા કરી, પણ આં આનંદવિમલે ગચ્છનાથકને “ગચ્છનાર લેવા” મરણ જતાની નહીં. આથી ૭૦ હેમવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૩ના આં શુભ ૧૦ ને રાજ વીસનગરમાં ૭૦ સ્રીભાગ્યસૂરિને નવા આચાર્ય બનાવી, તેમને પોતાની પાટે સ્થાપન કરી, ગચ્છનાર સોંપ્યો.

સ્વર્ગ-૭૦ હેમવિમલસૂરિ સં ૧૫૮૩ના આં શુભ ૧૩ના દિવસે વીસનગરમા કાળધર્મ પામ્યા.

શાખા-પરંપરા

૭૦ હેમવિમલસૂરિ સવેગી અને ત્યાગી હતા. તેમના સમયે તપગચ્છની વ્યાર શાખાઓ નીકળી, અને બધી શિષ્ય પરંપરાઓ વ્યાપી.

૧ હેમશાખા—ભદ્રારક કિચોદારમા મોટી પ્રેરણા આપી, આથી તેમના તપગચ્છનું શાખા નામ ‘પાલનપુરા હેમશાખા’ પડ્યું, જેમા આં આનંદવિમલસૂરિની પરંપરા વ્યાપી.

(—જૂઓ પ્રકં ૫૬, ૫૮)

૨ કમળકલશગચ્છ—આં કમળકળશથી સં ૧૫૫૫મા તપગચ્છમાં ત્રીણ ‘કમળકળશા શાખા’ નીકળી.

(—પ્રકં ૫૩, પૂં ૫૬૦)

૩ નિગમમત—આં ઇંદ્રનંદિસૂરિથી તપગચ્છમાં વ્યાપી ‘કુતુબ પુરા શાખા’ નીકળી આં ઇંદ્રહ સે તેમાથી ‘નિગમમત’ ચલાવ્યો. તેમા તેમણે ૩૬ ઉપનિષદ્ ની પ્રરૂપણા કરી (—પ્રકં ૫૩, પૂં ૫૬૬)

૪ સોમશાખા—૭૦ સ્રીભાગ્યહર્ષસૂરિ અને ઘોર તપસ્વી પડ્યા ૭૦ સોમવિમલસૂરિથી તપગચ્છમા પાચમી ‘લઘુશાખા હર્ષકુલ સોમશાખા’ નીકળી

૫ વિમલગચ્છ ભદ્રારક પદાવલી (—પ્રકં ૫૮)

૬ વિમલગચ્છસવેગી પદાવલી (—પ્રકં ૫૮)

૭ સાગરગચ્છ ભટ્ટારક પટ્ટાવલી (-પ્રકં ૫૮)

૮. સાગરગચ્છસવેગી પટ્ટાવલી (-પ્રકં ૫૮)

(-પ્રકં ૫૫, (૫૪) 'મહોં વિદ્યાસાગરગણિ
વાચક પરપરા,' પ્રકં ૫૮)

અથો-ભં હેમવિમલસૂરિએ નીચે પ્રમાણે અથો રચ્યા હતા—

૧. 'શ્રી પાર્શ્વનાથસ્તોત્ર,' કમળના પ્રયોગવાળું શ્લેષમય, શ્લો ૩૨

૨. 'શ્રી વરકાણાપાર્શ્વનાથસ્તોત્ર, ભક્તામરસ્તોત્ર' અને 'કલ્યાણ-

મદિર સ્તોત્ર'ની પાદપૂર્તિ રૂપ શ્લો ૪૬

૩ 'મૃગાયુત્રયોપાર્ધ'—સજ્જાય

૪ '૧૩ કાઠિયાની સજ્જાય' કડી ૧૫ (જે સ પ્ર. કં. ૧૩૫)

ગચ્છનાયકે ૧૩ કાઠિયાની સજ્જાયની કડી ૧૨ મા આ પ્રકારે

જણાવ્યું છે—

“ધંચારમે જીવ ચિત્તવે ઇચ્છુ, એ ગુરુ કાથો ફૂટે કીચ્છુ,

વિકથા ઉપર બહુરૂચિ થાઈ, હાસો કુતૂહલ તિહા મન થાય ૧૨”

(-જેં સં પ્રં કં ૧૩૫)

આ કડીમા સં ૧૫૮૨ના “ક્રિયોદ્ધારનો ઇતિહાસ” છે

ભં આનંદવિમલસૂરિએ ક્રિયોદ્ધાર કર્યો, ત્યારે શિથિલા-
ચારીઓથી જૂદા પડવા, માટે વચ્ચે “કાથાથી રગવાનુ” શરૂ કર્યું.

આ સવેગી સાધુઓ પોતાના હાથે જ કાથો ફૂટી, તેનાથી વચ્ચે રગતા
હતા, જે ઉક્ત પદર કડીમા સૂચવ્યું છે

જીવોદ્ધાર

આચાર્યશ્રીના ઉપદેશથી સં ૧૫૫૬મા સં દેવા પોરવાડે
હમીરગઢના જગન્નાથ જિનપ્રાસાદમા દેરી બનાવી

(-‘હમીરગઢ’ પુસ્તિકા)

આચાર્યશ્રીના સમયે તેમના પરિવારના મુનિવરોના હાથે નીચે
મુજબ જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા થઈ

૧ સં ૧૫૬૮ના અપાડ સુદિ ૫ ના દિને ગુરુપુષ્પ નક્ષત્રમા
રાવલ ઉપકર્ણના રાજ્યમા ભં વિમલનાથ જિનપ્રાસાદમા તપગચ્છના

ભ૦ શ્રી હેમવિમલસૂરિ શિષ્ય ૫૦ ચાસ્ત્રસાધુગણિના ઉપદેશથી વીરમપુરસુધે ૧ ગમઠપ કરાવ્યો.

(અમારો 'જૈનલીધેનો ઇતિહાસ,' પૃ૦ ૩૫૦)

મહો૦ ચાસ્ત્રરત્નગણિ માટે જૂઓ પ્રક૦ ૫૦, પૃ૦ ૪૫૬, ૪૬૧

૨. સ૦ ૧૫૭૨ના અષાઠ સુદિ ૧૫ના રોજ રાવલ વીરમવિજય રાજ્યે વિમલનાથપ્રાસાદે તપાગચ્છે વિમલચદ્રગણિ ઉપદેશથી વીરમ ચિરિસુધે નવચોક્ષી કરાવી. (નાકોદા લીધેનો શિલાલેખ)

ભ૦ હેમવિમલસૂરિવરે જે પદ્મધરો બનાવ્યા. તે આ પ્રકારે-

૫૫. ભ૦ હેમવિમલસૂરિ

(૧)૫૬. ભ૦ આનંદવિમલસૂરિ-તેમનો જન્મ સ૦ ૧૫૪૭મા ઇડરમા થા૦ મેવલ ઝોશવાલની પત્ની માણેકદેવીની કુક્ષિથી થયેલ તેમનું નામ વાલ્મી પાડયું, સ૦ ૧૫૫૨મા ભ૦ હેમવિમલસૂરિના હાથે દીક્ષા લીધી અને ઝુનિ આનંદવિમલ નામ રાખવામા આવ્યું. સ૦ ૧૫૬૮મા સિદ્ધપુરમા ઉપાધ્યાયપદ નામ ઉ૦ અમૃતમેદ્ધગણિ સ૦ ૧૫૭૦માં કાલહામા આધ્યાત્મપદ નામ આ. આનંદવિમલસૂરિ અને ઇડરમા ગચ્છનાયકપદ મળ્યું, સ૦ ૧૫૮૨ના વૈ૦ શુ૦ ૨ ના રોજ કિયોદ્ધાર કર્યો.

સ૦ ૧૫૬૬ના ચૈત્ર સુદ ૭ના રોજ અમદાવાદમા સ્વર્ગવાસ કર્યો. (જૂઓ પ્રક૦ ૫૬૩)

તપાગચ્છ લલુશાખા-હર્ષકુલ સોમશાખા પદ્માવલી

૫૫. ભ૦ હેમવિમલસૂરિ-સ્વ૦ ૧૫૮૩ના આ શુ૦ ૧૦

(૨) ૫૬. ભ૦ સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ-તેમનો સ૦ ૧૫૫૫મા વ. નગરમા જન્મ થયેલ સ૦ ૧૫૬૦મા ભ૦ હેમવિમલસૂરિના હાથે દીક્ષા ગઈ ઝુનિ સૌભાગ્યહર્ષ નામ રાખ્યું, સ૦ ૧૫૮૩માં વીસનગરમા ભ૦ હેમવિમલસૂરિના હાથે આધ્યાત્મપદ મળ્યું. સ૦ ૧૫૮૬ના જેઠ સુદિ ૬ ને રવિવારે બાતમાં ગચ્છનાયક થયા અને સ૦ ૧૫૬૭ના ક૦ શુ૦ ૧૨ ના રોજ સ્વર્ગગમન થયું.

તેમણે સં ૧૫૬૫ના પોષ સુદિ ૫ને ગુરુવારે પુણ્યયોગમા અમદાવાદમા પ. સોમવિમલને ઉપાધ્યાય પદ આપ્યું. સં ૧૫૬૭ ના આં સું ૫ના રોજ ઉપાં સોમવિમલ અને ઉં સકલહર્ષને આચાર્યપદ આપ્યાં

તપગચ્છના ભં સૌભાગ્યસાગરસૂરિએ સં ૧૬૨૮ (?) ના ભાં ૧૦ ૧૧ના રોજ પાટનગર (અમદાવાદ)મા ‘બૃહત્કલ્પસૂત્ર’ની મોટી ટીકાના આધારે સૂત્રાર્થરૂપ ‘બૃહત્કલ્પઅવચૂરિ’ બનાવી

(-જૈં ૦ પ્રં સં, ભાં ૨, પ્રશં નં ૪૭૩)

આં સૌભાગ્યસાગર શિષ્ય કલ્યાણે સં ૧૫૬૪મા ગધારમા ‘કૃતવર્મા રાજનો રાસ’ લનાવ્યો.

‘મત્રગર્ભિત શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્તવન’ મળે છે તેમા છેલ્લું ચરણ છે કે—

‘ચૂરે એમ હુદના વ્રાતને, સુજશ સૌભાગ્યસૂરિ કલ્પ રે, ઝં નમોં

શતાર્થી ૫૦ હર્ષકુલ ગણિવં આ આચાર્યના પક્ષમા હતા, તેથી આ પરપરા ‘હર્ષકુલ’ તરીકે પ્રસિદ્ધ પામી ?

નોંધ : તપગચ્છમા ભં આણંદવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૩ વૈં મું ૩ ને રોજ વડાલીમા ક્રિયોદ્ધાર કરી, તપાગચ્છમા શુદ્ધ સવેગી પથ દાખલ કર્યો આથી સભવે છે કે—આં સૌભાગ્યસૂરિની પોતાના ચારે સઘો તથા હચ્છ લાગા વિગેરેને સ્વતંત્ર રાખવા માટે, તેમણે પોતાનું નામ આં હર્ષરાજ રાખી, પોતાના પરિવારને તપગચ્છના પ્રાચીન ગોત્ર સખધવાળા “ચૈત્રવાલ ગચ્છ” તરીકે ઓળખાવવા ધારણા હોય પરંતુ સહયોગી ગીતાર્થો ૫૦ હર્ષકુલગણિ વગેરેએ “આપણો મૂળગચ્છ ચદ્રગચ્છ જ છે અને ચદ્ર-સોમ એકાર્થવાળા શબ્દો છં પરિવારમા ૫૦ મોમવિમલગણિ ભાગ્યશાલી છે

૧ અમે ચૈત્રવાલગચ્છનો પહેલા (પ્રકં ૪૪, પૃં ૭મા) પરિચય આપ્યો છે તે અગે એક વિશેષ ઉલ્લેખ મળે છે કે—

ચૈત્ર ગચ્છના આં હર્ષરાજસૂરિના શિષ્ય મુનિરત્ન સં ૧૫૬૨માં કડાણામમા હતા ત્યારે ત્યા “રાજ વિક્રમ” (વિક્રમગી)નું રાજ્ય હતું

(પૂતા જૈન પ્રગસ્તિ સગ્રહ ભાં ૩ જો પ્રશં નં ૬૬૭)

તો આપણે આપણી પરપરાનું તપનગ્ની સોમશાખા નામ રાખવું
વધુ સમ્મત છે એવો વિચાર કરી, તપાગમ્ય હર્ષકૃષ્ણ સોમશાખા નામ
રાખ્યું હોય.

૫૭ બં સોમવિમલસૂરિ—તેમનો ખલાત પાસેના કસારી
ગામમાં પોરવાઠ મઠી સમધરના વશના શાહ રૂપવતની
પત્ની અમરાદેવીએ પિતૃહાસ અને જસવતને જન્મ આપ્યો.
શ્રી જસવતનો સં ૧૫૭૦ માં જન્મ થયો. સં ૧૫૭૪ ના
વૈં શુ. ૩ ને શનિવારે શેઠિણીનક્ષત્રમાં અમરાવાદમાં બં હેમ
વિમલસૂરિના હાથે મુનિ સૌભાગ્યહર્ષના શિષ્યરૂપે સંઘપતિ બૂલાવના
પુત્ર જન્મ્યો હોય. ઉત્સવમાં દીક્ષા લીધી, નામ મુનિ સોમવિમલ,
તેમને સં ૧૫૮૭માં વીસનગરમાં બં હેમવિમલસૂરિના હાથે
સૂરિપદ મળ્યું તે પછી બં સૌભાગ્યહર્ષસૂરિએ મુનિ સોમવિમલને
સં ૧૫૬૦ ના શૌ. ૧૦ પના રોજ ખલાતમાં કીકા પોરવાઠના
ઉત્સવમાં ‘ગણિપદ’ આપ્યું સં ૧૫૬૪ના શૌ. ૧૦ પના રોજ
સિરોહીમાં ‘પન્માસપદ’ સં ૧૫૬૫માં વીજપુરમાં ‘ઉપાધ્યાય
પદ’ તથા સં ૧૫૬૭ના આ. ૫ ને શુક્રવારે અમરાવાદમાં
ગુરુના હાથે ‘સૂરિપદ’ આપ્યા તથા સં ૧૬૦૫ ના
માઠ મુદિ પના રોજ ખલાતમાં ગમ્મનાથકપદ આપ્યું અને તેમનું
સં ૧૬૩૬-૩૭ ના ભાદરવા વદિ પાંચમે સ્વર્ગગમન થયું.

તેમણે સં ૧૫૭૪ માં ૪ વર્ષની ઉંમરે દીક્ષા લીધી અબરી
તીર્થમાં જઈ શાસ્ત્રાની આરાધના કરી, વરદાન મેળવ્યું તેમણે
કાન્હમહેશના વણુછરા ગામમાં ૫૦ આંન દામીદને ‘ઉપાધ્યાયપદ’
અને આમોદમાં ગણિ વિદ્યાવિજય—ગણિ ‘વિદ્યારત્ન’ને ‘પન્મા
સપદ’ આપ્યા.

તેમના ઉપદેશથી વિજપુરના દોશી તેજાણે ‘સિદ્ધાચલનો છરી
પાળતો યાત્રાસથ કાઢ્યો જેમાં સાથે ઠઠ સાધુ હતા જેમાં ૪ લાખ દ્રવ્ય
ખસ્યું હતું તેમણે સં ૧૫૬૬માં, પાટણમાં, સં ૧૬૦૦માં દીવમાં,
પોળકામ, ખલાતમાં, સં ૧૬૦૧ માં આમોદમાં, સં ૧૬૦૨ માં

અમદાવાદમાં, સં ૧૬૦૩માં અમદાવાદમાં, ગોલનગરમાં, ઇડરમાં
સં ૧૬૦૮ના રાજપુરના ચોમાસા બાદ સં ૧૬૦૯માં રહીદપુરમાં,
સં ૧૬૧૯માં ખલાતમાં, સં ૧૬૨૦માં નદરબારમાં, અને સં
૧૬૨૩માં અમદાવાદમાં એમ જૂદા જૂદા સ્થળોમાં અભિગ્રહો લીધા
હતા, તેમજ તે દરેક પૂરા થયા હતા તેમણે સં ૧૬૧૧માં પાટણમાં
અજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા કરાવી તે “શતાર્થી”ગિરુદ”ના ધારક હતા.
અન્યે।

તેમણે સં ૧૫૯૧માં “ગૌતમપૃચ્છા-ટો”, સં ૧૬૦૨માં
કુમારગિરિમાં “શ્રેણિકરાસ,” સં ૧૬૦૩માં “નવતત્ત્વલોક,” સં
૧૬૦૫માં “કલ્પસૂત્ર-ટો, સઘચરિત્ર, નવકારચોપાઈ,” સં ૧૬૧૫
માં ખલાતમાં “ધર્મિલકુમાર રાસ” સં ૧૬૨૨ના શ્રાં સું ૭
શુક્રવારે “વિરાટનગર”માં “ચ પકશ્રેષ્ઠિ રાસ,” સં ૧૬૨૭માં
“દશવૈકાલિક-ટો, વિપાકસૂત્ર-ટો, ધર્મિલરાસ,” સં ૧૬૩૩માં
અમદાવાદમાં અમદાવાદના રાજપરામાં “ક્ષુદ્ધકકુન્દાર રાસ” સં
૧૬૪૫ માં “પટ્ટાવલીસજ્જાચ,” સં ૧૬૨૫ (૧૬૫૮)માં “દશ દષ્ટાત
ગીતા, કુમારગિરિમંડન શાંતિનાથ સ્તવન, દુહા ૩૮, પવલાદિન
પ્રમાણ અને લગનમાન દુહા ૨૫, સ્તવન, ગીતો વગેરેની રચના કરી.
પ્રભાવક

તે અષ્ટાવધાની, ઇચ્છાલિપિવાચક, વર્ધમાનવિદ્યા-સૂરિમંત્રસાધક,
ઔર્ધ્વાદિલયનિવારક, સદેશ દ્વારા વદનથી વિવિધ રોગોના હરનારા,
પાદપ્રક્ષાલનથી સુખપ્રસૂતિકરણ પ્રભાવવાળા ઇત્યાદિ મહિમાવાળા હતા

તેમને આં આનંદસોમ, આં હસસોમ (આં હેમસોમ),
ઉં દેવસોમગણિ, પંં વિદ્યારત્નગણિ, પં વિદ્યાવિજય ગણિ,
પં હર્ષદત્ત, પં લક્ષ્મીભદ્ર વગેરે ૨૦૦ સાધુ શિષ્યોનો પરિવાર
હતો.

(સોમવિમલસૂરિ રાસ)

પં હર્ષદત્તગણિએ સં ૧૬૦૧માં ‘અગડદત્ત રાસ’ બનાવ્યો.

૫૮ આં આનંદસોમસૂરિ-તેમના સં ૧૫૯૦ માં જન્મ,

૪૦ ૧૬૦૧માં કાં સું ૧૫ ના રોજ દીક્ષા, સં ૧૬૧૧માં પંન્યાસ-

૫૬, સં ૧૬૨૫મા પાટણમા ગુરુદેવના હાથે સૂરિપદ, અને સં ૧૬૩૬ના ભાં ૧૦ પના શેજ સ્વર્ગગમન થયા. તેમણે સં ૧૬૧૬મા નદરબારમા સોમવિમલસૂરિ રાસ' ગાં ૧૫૬ની રચના કરી તે ગુરુદેવની વિદ્યમાનતામા જ ઠાળધર્મ પામ્યા. જોટલે આં સોમ વિમલસૂરિએ બીજા શિષ્ય ઉં હસસોમને આચાર્યપદ આપી તેમનું આં હેમસોમસૂરિ નામ રાખી પાળ સોપી.

ત્રીસ વિ ૩ ૧૮૬૬ની સોમસાખાની પદાવલીમાં આ જ્ઞાનસ્તોમસૂરિને પદ્મર બતાવ્યા નથી આથી જોઈએ જઈ તેમને બુદ્ધ પદ્મર ત્રણાઓ નથી.

૫૮. આં હેમસોમસૂરિ-તેમના સં ૧૬૧૫મા અથવા સં ૧૬૨૪મા ધાણુધાર પ્રાતર્માં શા બેધરાજ વીશા પોસ્વાડની પત્ની રૂઢીબાઈની કુક્ષિણી જન્મ થયે. તેમનું નામ હરખો હતું સં ૧૬૩૦મા અથવા સં ૧૬૩૪માં વડગામમા દીક્ષા તેમનું નામ સુનિ હસસોમ અથવા આં હેમસોમ રાખવામા આવ્યું તેમને સં ૧૬૩૫મા પન્થાસપદ, સં ૧૬૩૬-૪૭ના વૈં ૧૦ ૨ ના શેજ આં સોમવિમલસૂરિના હાથે વડનગરમા આચાર્યપદ અને સં ૧૬૭૬ના માગશર શુક્રિ ૮ ના શેજ ૬૪ વયની ઉંમરે સ્વર્ગવાસ થયે.

આં હેમસોમસૂરિને સં ૧૬૬૩ ની જિનપ્રતિમા-દેખ મળે છે

પરંપરા

વિશેષ આ પ્રમાણે બજવું

૫૫. આં હેમવિમલસૂરિ, ૫૬ ૫૦ સુમતિવિમલગણિ,

૫૭ ૫૦ સુદરવિમલગણિ

૫૮ ૫૦ શ્રી વિમલગણિ-તે વિં સં ૧૬૪૩ (૧૫૪૪)મા

બં હેમવિમલસૂરિના શબ્દમાં રૂણેશમા વિદ્યમાન હતા

૫૬ -તે જ્ઞાનવિમલસૂરિના હસ્તદીક્ષિત

શિષ્ય હતા અને તેમની આજ્ઞામા હતા.

૬૦ ૫૮ ધનવિમલગણિ-તેમણે બં હેમવિમલસૂરિ સુખીને

સં મા ' શ્રી તપાગમ્ ૫૬૫નુક્રમ શુર્વાવલી ૭૬ ૧૧૨

અં ૨૦૦૦” બનાવ્યો. જેની સં ૧૬૫૩ ભાં ૫૦ ૧૦ ને રોજ લખેલ હસ્તપત્ર મળે છે. (—જૈન સત્યપ્રકાશ કં ૨-૩, પટ્ટાવલી

સમુચ્ચય ભા ૧, પૃ ૧૩૭ થી ૧૪૩)

તથા તેમણે સં ૧૭૭૧ (૧૬૭૧)માં ૬૦મા ભં વિશાલસોમ-સૂરિના રાજ્યમા “પદ્મવણાસુત વાર્ત્તિક બાલાવબોધ” બનાવ્યો.

(—જૈન પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભાં ૧, પ્રં ૧૦ ૨૨૫)

૬૧ સુનિ શિવવિમલજી—(સં ૧૬૫૫)

આં હેમસોમસૂરિના રાજ્યમા સં ૧૬૪૩મા (૧) ૫૦ આનંદવીરગણિ (૨) ૫૦ સઘવીરગણિ, (૩) ૫૦ ઉદયવીરગણિ અને (૪) ૫૦ ઉદયસિહગણિ વગેરે વિદ્યમાન હતા.

૫૯ આં વિમલસોમસૂરિ—તેમના સં ૧૬૪૦મા જન્મ, સં ૧૬૬૪મા, દીક્ષા, સં ૧૬૬૭મા આચાર્યપદ અને સં ૧૬૯૮ના માગશર શુદ્ધિ ૧૫ના રોજ ૪૮ વર્ષની ઉંમરે સ્વર્ગવાસ થયા,

૬૦ આં વિશાલસોમસૂરિ—તે ધોળકાના શાં સતોકચદ શ્રીમાલી અને તેની પત્ની સારગદેના પુત્ર હતા. ઉપાં હસસોમ એટલે (૫૮મા) આં હેમસોમસૂરિના પટ્ટધર હતા તે સં ૧૬૯૬મા વિદ્યમાન હતા આં વિશાલસોમસૂરિએ સં ૧૬૮૭મા વિજ્ઞપુરના દોશી કુટુંબના જૈનોએ ભરાવેલ ૧૩ આગળ પ્રમાણ રારી ધાતુની પચતીર્થી પટની પ્રતિષ્ઠા કરી આ પટ વિજ્ઞપુરના ગોડી પાર્શ્વનાથના દેરાસરમા વિરાજમાન છે આં વિશાલસોમસૂરિ મોટા નપસ્વી હતા તેમને પદ્માવતીદેવી પ્રસન્ન હતા.

તેમની બીજી પરપરાઓ આ પ્રમાણે મળે છે—

(૬૦) આં વિશાલસોમસૂરિ શિષ્ય (૬૧) ૫૦ જિનકુશલગણિ શિષ્ય (૬૨) ૫૦ લક્ષ્મીકુશલગણિ—તેમણે સં ૧૬૮૪મા વૈદક-માર-જ્ઞાનપ્રકાશ” અથ બનાવ્યો (૬૩) ૫૦ જયકુશલગણિ—તેમણે સં ૧૬૫૪ના આં ૫૦ ૧૦ ને સોગવારે “ત્રણલોકલુપન-જિન-પ્રતિમા સંખ્યાસ્તવન રચ્યું (—જૈં સં ૩૦ કં ૯૦, ૯૧, પૃ ૧૮૫)

(૬૦) આં વિશાલસોમસૂરિ શિષ્ય (૬૧) ૫૦ જયસુદરગણિ

શિષ્ય (૬૨) ૫૦ જ્ઞાનમુંદરગણિ-તેમણે સં ૧૬૭૨ના જેઠ
શુક્ર ૧૩ ને સોમવારે પોતાના શિષ્ય (૬૩) મુનિ કીર્તિમુંદરને
મણવા માટે "તપાજમ્હીય-સોમશાખાપટ્ટાવલી" ગું ૫૬ ૫૧
બનાવી હતી અને સં ૧૭૦૦ના કાં ૫૦ ૫ ને રાજ લખી હતી.
(—ઐતિહાસિક સબ્જામમાલ, સં ૩૮)

૬૧ આં ઉદયવિમલસૂરિ-તેમના બીજા નામે આં ઉદય
શીલસૂરિ અને આં ઉદયસોમસૂરિ પણ મળે છે તે આં સોમ
વિમલસૂરિના શિષ્ય ૫૦ લક્ષ્મીભદ્રગણિવરના શિષ્ય હતા (૬૨મા)
આં શાંતિસોમસૂરિ તેમના ગુરુભાઈ હતા.

તેમની બીજી પરપરામા (૬૨) ૫૦ ચાસ્ત્રીશીલગણિ, (૬૩)
૫૦ પ્રમોદશીલગણિ, (૬૪) ૫૦ દેવશીલગણિ-તેમણે સં
૧૬૧૬ ના બીજા આવણમા વડગામમાં "વેતાલપથીશી" રચી.

ત્રીજી પરપરામા (૬૨) આં શાંતિસોમસૂરિ-તેમણે સં
૧૬૭૩મા ચૈમાસામા કાં રાચત્રિહના અમયમા ૧૨૧ આશ્વિનનું
તપ કરી, મણિભદ્રવીરને પ્રત્યક્ષ કર્યો અને મંત્રવાઠાથી આગલોડ
ગામમા લાવી, વ ની નીચે "મણિભદ્રવીરની સ્થાપના" કરી.

(—મણિભદ્રવીર માટે જુઓ પ્રકં ૫૫)

૬૨ આં ગજસોમસૂરિ-તેમણે આગલોડમા જઈ (૬૨મા)
આં શાંતિસોમસૂરિનું અપમાન કર્યું અને તેમણે રાખેલા પથકેશ
ખેચી કાઢ્યા, આથી જાં શાંતિસોમસૂરિએ સં ૧૭૩૦મા જન્મસોમને
અચ્છ બહાર મૂક્યા. પછી સં ૧૭૪૧માં તેમને અચ્છમાં લઈ,
તેમનો પટ્ટો ફરીવાર ધ્યાનુ કરાવ્યો.

૬૩ આં મુનીન્દ્રસોમસૂરિ

૬૪ આં રાજસોમસૂરિ-રાજવિમલસૂરિ

૬૫ જાં આનંદસોમસૂરિ-આનંદવિમલસૂરિ-તેમણે સં
૧૮૬૬ના ૫૦ ૫૦ ૬ ને ગુરુવારે વિજયપુરમા દોશી રાજમી વીશા

૧ પ્રકરણ ૫૫માં ચીત્ર દાખા જમ આવી છે તેમથાન'દે સ
૧૧૪૧માંવેતલપથી નાનાં.

ઓશવાલની પત્ની દેવબાઈ, તેમના પુત્ર નિહાલચંદ અને તેની પત્ની કુશલબાઈ, તેમના પુત્ર દોં ખૂબચંદ અને તેની પત્ની સાકળીબાઈ, તેમના ધર્મપુત્ર ભાં બાદરમલે બનાવેલા “ભં ઋષભદેવના નવા જિનપ્રાસાદ”ની પ્રતિષ્ઠા કરી તથા સં ૧૮૭૩ના મહા સું ૭ ના રોજ વિજાપુરમા દોશી નાનચંદના પુત્રો ૧ દોં હઠીસિંહ, તથા દોં હેમચંદના “ભં અરનાથ જિનપ્રાસાદ”ની પ્રતિષ્ઠા કરી, સં ૧૮૮૧ ના વૈં શું ૬ ને રવિવારે વિજાપુરના રાજમાન્ય દોં ન્યાલચંદના જિનપ્રાસાદમા ફરીવાર “કેસરિયા ઋષભદેવ”ની પ્રતિષ્ઠા કરી

અમે પહેલાં (-પ્રકં ૪૫ પૃં ૨૬૨ થી ૩૦૦ માં) વિજાપુર મહુડી, ખડાયતા, ત્યાના જિનાલયો, અથ ભડારો, વિગેરેનો પરિચય આપ્યો છે. “ત્યા ભં અરનાથ અને કેસરિયાજી જિનપ્રાસાદો પાસે પાસે છે.”

શ્રીસઘે વિશમી સહીના પ્રારભમા અરનાથના જિનપ્રાસાદનો મોટો જીર્ણોદ્ધાર કરાવી, તેમા બીજી જિનપ્રતિષ્ઠા કરાવી છે, અત્યારે ઉપરના ભાગમા નીચે પ્રમાણે ત્રિગું છે

(૧) ઘેટીના વીશા શ્રીમાળી જૈન સઘે સં ૧૬૦૩ મહા વદિ ૫ શુક્રવારે અજનશલાકા કરાવેલ ભં ઋષભદેવની જિન પ્રતિમા દેરાસરની ઉપરના ભાગમા મૂળનાયકે છે

(૨) અમદાવાદના વીશા શ્રીમાળી તપાગચંદના શેઠ હઠીસીંગ કેશરીસીંગની સં ૧૬૦૩ શાકે ૧૭૬૮ ના ભં પદ્મપ્રભુની પાષાણની જિનપ્રતિમા મૂળનાયકની જમણી બાબુ છે.

(૩) અમદાવાદના વીશા ઓસવાલ શિસોદિયા શેઠ વખતચંદ ખુશાલચંદની ભાર્યાની વિં સં ૧૬૦૨ શાકે ૧૭૬૮ની જિનપ્રતિમા મૂળનાયકની ડાબી બાબુ છે (-વિજાપુર બૃહદ્વૃત્તાન્ત પૃં ૬૭, ૬૮)

સં ૧૮૮૮મા મં શું ૫ વિજાપુરમા ભં અરનાથના જિનાલયમા દોં હઠીસિંહની જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી, તથા તેજ દિવસે દોં

બાદરમહાના પુત્ર હોં રવચ્છ અને તેની પત્ની ઉચ્છમબાઈની
બં પાર્શ્વનાથ જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી

૬૬ બં દેવેદ્રવિમલ, (૬૭) બં તત્ત્વવિમલસૂરિ ૬૮ બં
પુષ્પવિમલસૂરિ

૬૫. બં આનંદવિમલસૂરિ, (૬૬) બં મુનીન્દ્રસોમસૂરિ,

(૬૭) બં કેમ્બરસોમજી—તે સં ૧૭૨૧ માં માધાતાનગરમાં હતા.

શાં નરસીદાસે સં ૧૭૦૮ થાં ૧૦ ૧૩ને દિને મગશી મહા

પાર્શ્વનાથનું સ્તવન બનાવ્યું અને ૫૦ કેશરવિમલમણિ શિખ
મુનિ રામવિમલે સં ૧૭૨૬ જેઠ વદિ ૨ ને રાજ તેની બીજી પ્રત
લખી હતી ૫૦ કેશરવિમલે ગોડીપાર્શ્વનાથ સ્તવન બનાવ્યું

(૬૮) બં સોમજી (૬૯) બં કમ્તૂરસોમજી (૭૦) બં

રત્નસોમજી (૭૧) બં રામચંદ્રજી સં ૧૮૬૬ ના આં સું ૨
ભુવવાર સુ ઠકા (—હમુપોવાલિક બચ્છ પદ્માવળી તથા 'જૈન

ઐતિહાસિક ગ્રંથ' ૨ કાવ્ય સમય ગણના આધારે)

શેઠ ખૂબચંદ હોશી—તે બં આનંદસોમસૂરિનો ભક્ત હતો
ધનવાન હતો તેની પાસે “ ૬ લાખ રૂપિયા ” હતા તેણે સં ૧૮૬૬ના
વૈં ૧૦ ૬ ને શુક્રવારે વિજયપુરમાં “ ભગવાન જયભદ્રેવનો નવો જિન
પ્રાસાદ ” બનાવ્યો સં ૧૮૭ માં ૧ હજાર જૈનો સાથે આજૂલીધનો
છ રાં પાગતો યાત્રાસૂચક કાઢ્યો તેના પ્રયત્નથી વિજયપુરમાં ધાત્રીની
ધાત્રી તથા હુહારની ભઠ્ઠીઓની યોમાત્રાના ચાર મહિનામાં પાખી
પગાવી હતી વિજયપુરના લોકોએ વિજયપુરની ચારે તરફ જલાયમોના
ચોમાસાની ‘ પાથિ તિથિ ’ માં ભગ નાખવાની પાખી પાગતાં દુભારે
ચોમાસાના ચાર મહિના અને ૬૨ મહિને “ પાથ તિથિએ ’ પાખી
પાગતા તેણે વિજયપુરની ચરણી છૂટી ધુમાડાજય ગામ જમા મુ
હતું અમદાવાદ શહેરમાં એટલું સાધાર્નિક વાતસમ્યક થયું મૌને
એકેક નવકારવાળી આખી અને “ વિજયપુર તાલુકાના ૧૦૮ ગામના
દૂતરાઓને એક જ દિવસે જમા । હતા. તે સં ૧૮૬૦માં મરણ
પામ્યે.

(—આ ંબુદ્ધિસાગરસૂરિ કૃત ‘ વિજયપુર
જૈન વૃત્તાંત, પૃં ૬૩, ૬૪)

બહાદૂર જૈને

ઈડર જિલ્લાના લીંખ ગામના ઠાકરડાના છોકરા વીજપુરના દોઠ શેલણુ ઘોડા ઉપર બેસીને જતા હતા તેને આંખમા ભાલો માર્યો વીજપુરના દોશીઓ આ સાલળી ખૂબ ચિડાયા વીજપુર તથા મહુડીના મુસલમાનો તથા ઠાકરડાઓને સાથે રાખી 'સૌ શસ્ત્ર સજી' ઘોડે ચડી, લીંખ ગામ પહોંચ્યા ત્યાં યુદ્ધ કરી તેમને જીતી લઈ ગામને ફૂટી બાળ્યું છેવટે ગામને "ગઢેડા વડે હુળથી ખેડી" નાખી સાફ કર્યું (—સં ૧૯૮૨ની આવૃત્તિ, વીજપુરબહુદ્ર વૃત્તાત, પૃં ૧૭૩)

શ્રમણુપર'પરા

આં હેમવિમલસૂરિવરે જૈન શ્રમણોને ક્રિયોદ્ધારને માર્ગે ચડાવી સવેગી જીવન આપ્યું અને જગતને નીચે પ્રમાણે ઘણી શ્રમણુ પર પરાઓ આપી

મહોં વિદ્યાસાગરગણિની વાચકપર'પરા—(સાગર શાખા)

૫૩ આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિ

૫૪ મહોં વિદ્યાસાગર ગણિવર—તેમણે બાલ્યાવસ્થામા દીક્ષા લીધી તે બાલ પ્રદ્ધયારી હતા આં લક્ષ્મીસાગરસૂરિના હસ્ત દીક્ષિત શિષ્ય હતા અને આં હેમવિમલસૂરિના મહોં પાઠ્યાય હતા તે "યુગપ્રધાન આં શ્રી સ્ત્રીલક્ષ્મીસૂરિ જેવા શીલધારી" હતા, નિરપૃહ હતા, સવેગીપણાના સર્વગુણોથી વિભૂષિત હતા, મોટા તપસ્વી હતા નિરતર છઠ્ઠના પારણે છઠ્ઠ કરતા છઠ્ઠના પારણામા પણ આયબિલ કરતા વચ્ચે વચ્ચે અક્રમ, દશમ વગેરે તપ પણ કરતા, પરંતુ એવી તપસ્યાના પારણામા પણ આયબિલ જ કરતા સમર્થ વિદ્વાન હતા ગીતાર્થ હતા (—પ્રકં ૪૭૦ પૃં ૩૧૪)

આં સોમપ્રભસૂરિએ મારવાડમા જેસલમેર વગેરે શહેરોમા પાણીની તગી હોવાથી, ત્યાં મુનિઓને તૃષા પરીષદ મહન કરવો પડતો હોવાથી, ત્યાં મુનિઓને વિહાર કરવાની મનાઈ કરી પણ

આવકોને સુરુ તે ભોધવે જ, આ સ્થિતિમા લોકાગ્રહણના ચતિઓ ત્યા પહોચી ગયા. તેઓએ ત્યાના જૈનોને પોતાના ભક્તો બનાવી, વિનાશયના દર્શન-પૂજન બધ કરાવ્યા તાળા, મરાબા અને દરવાજો કાઢા ભરાવ્યા.

આં આન દવિમલસૂરિને આ ખબર મળતા દુઃખ થયું તેમણે આ જૈનોના હિત માટે અને મોટા લાભ માટે ત્યા “વિહાર બોલવાનો” વિચાર કર્યો તેમણે પ્રથમજ મહોં વિદ્યાસાગરગણિને વિહાર કરવાની આજ્ઞા આપી. મહોં તપસ્વી હતા જ તેમને ઋકમના પારણે વિપક્ષના આવકોએ પાત્રમા રાખ આપી મહોપાધ્યાય રાખને પાણીમા ઘોળી પી ગયા. અને તે પછી તેમણે બીજા ઋકમ કર્યો જૈનોને આ ઘટનાની ખબર પડી. સૌ મહોપાધ્યાયલ પાસે આબા ને તેમના ચરણમા ઝડપી પડ્યા.

મહોપાધ્યાયલએ આ રીતે કષ્ટ સહન કરી મોટી માસ્વાળને “મુનિવિહાર” ખુલ્લો કર્યો મહોપાધ્યાયલએ જેસલમેરમા ખરતર ગચ્છવાળાને, મેવાતમા વીજભટ્ટીને અને મોરબી વગેરે સ્થાનોમા લોકામતવાળાને ઉપદેશ આપ્યો હતો. અને ત્યા શુદ્ધ જૈન ધર્મની સ્થાપના કરી હતી.

એ સમયે આં પાર્શ્વચ દ્રસૂરિ વીરમગ્રામમાં હતા. ત્યા તેમનો મોટો પ્રભાવ હતો.^૧

મહોપાધ્યાયલએ વીરમગ્રામ જઈ ઉં પાર્શ્વચ દ્રને વાહમા હરાવી તેમના ભક્તોને સન્માર્જે વાળ્યા. તેમણે આ જ રીતે માળવા, ઉદયજૈન વગેરે સ્થાનોમા વિહાર કરી, ઉપદેશ આપી ઘણાને ચ માર્ગમા સ્થાપ્યા હતા. તેમણે મોટી શાસન પ્રભાવના કરી હતી. આથી તેમનો યશ બહુ ફેલાયો. સભવ છે કે મહોપાધ્યાયલ ઘણાં જયોં મુખી લખ્યા હોય ?

૧ પાસ્ત્રાગચ માટે જૂઓ. પ્રક ૪૧ ૫ ૪૯૪ ૪૬૫.

૫૫ પં ૦ જીવર્ષિંગણિ—તેમના સખધે વિશેષ ઉલ્લેખ મળતો નથી પણ સભવ છે કે, તેઓ લોકાગચ્છમાથી આવ્યા હોય

મહોંભાવવિજયજી ગણિ પોતાના ‘ષટ્ત્રિશજ્જલ્પ’મા મહોં ધર્મસાગરગણિને “૫૦ જીવર્ષિંગણિના શિષ્ય” બતાવે છે આથી અમે અહીં આ પટ્ટાક આપ્યો છે^૧

(—જૂઓ, ‘વિજયતિલકસૂરિ રાસ—નિરીક્ષણ પૃ ૦ ૬’)

નોંધ—મહોં ધર્મસાગરજી ગણિવરના નિશાનીવાળા ત્રથો મુનિવર શ્રીલાલસાગરજીના પ્રયત્નથી પ્રકાશિત થયા છે

૧ પરંતુ ગચ્છપક્ષના વ્યામોહવાળા તે અગે મુબઈના સામાહિક મેવા સમાજના જુદા જુદા અક્રમા અને પ્રખતત્ર વગેરે અખખારોમા ઉહાપોહ કર્યો હતો ત્યારે (૧) અચરતલાલ શિવલાલ (૨) હનરમલ લોહા (૩) સોહાન ડીં (૪) પ્રતાપમલ શેઠિયા વગેરેએ લેખો લખ્યા હતા શાસનકંઠકોદ્ધારક મુનિશ્રી હુસસાગર ગણિવરે તેઓને તા ૫-૫-૧૯૬૩ ના સેવાસમાજના વર્ષ ૯ ના ૩૭મા અક્રમા પૃ ૨૬, ૨૭ મા સૌમ્ય ભાષામા ટકાઉ ખુલાસો કર્યો છે તેઓ તેમા પણ સાફ સાફ લખે છે કે મહોં ધર્મસાગરજી મહાન્ તપસ્વી શ્રી “જીવર્ષિંગણિના શિષ્ય” છે

કાઈ કાઈ તર્કણા બહાદૂરો એવું ફેફે છે કે મહોં ધર્મસાગરગણિવર અસલમા ખરતર ગચ્છના કાઈ મુનિવરના શિષ્ય હતા પણ ત્યાં તેમને પોતાના પરિવાર સાથે મેળ મળ્યો નહીં તેથી તેઓ ખરતર ગચ્છનો ત્યાગ કરી, ૫૦ જીવર્ષિંગણિ (શાન્ત સ્વભાવવાળા)ના શિષ્ય થયા મહોં અહીં આવી ખરતર ગચ્છના વિરુદ્ધમા તેજસ્વી કલમ ચલાવી છે સભવ છે કે આવા તર્કણા બહાદૂરોની આ કલ્પના સર્વથા નિરાધાર છે કેમકે મહોં પાધ્યાયજીએ ખરતર ગચ્છને જ નહીં કિન્તુ ૧૦ મતોને ઉત્સૂત્રભાષી મતો બતાવ્યા છે માગ તપા ગચ્છને જ તીર્થ કર ઉપદિષ્ટ શુદ્ધ તીર્થ બતાવ્યું છે

છતાં બનવા જોગ છે કે—તે સમયે ખરતર ગચ્છના સૂત્રધારોએ સૌની સામે પોતાનું સાચું જૈન ધ્યાન બતાવવા લીધો હશે ઉલટા વાડો વધ્યા તેથી જ મહોં પાધ્યાય મહારાજે તેની સામે પહાડની સમા આડા આવી ઉભા હશે

વિં સં ૧૬૨૮મા જ ગુ, આ વિજય હીરસૂરિના મહોં ઉદ્યોત-વિજયજી ગણિવર (ઋષિ મેઘજી)ના શિષ્ય ૫૦ જીવર્ષિંગણિ તે પહેલાથી જુદા હતા (પ્રં ૫૫ હાનર્ષિંગણિ, પ્રં ૫૮ શિષ્ય પરપરા ૭ મી શિષ્ય નં ૫૯)

૫૬ મહોં ૦ ધર્મસાગર ગણિવર-

તેણી વિચારી રાજ્યે રાજ્યે સકલવાચકોત્તમા ।

શ્રીધર્મસાગરાહ્યાં નિસ્તિલાગમકનકકપપદા ॥ ૧૧ ॥

કુન્નતિમતકુન્નમસ્થાપાગ્નિગટવેન સિંહસમા ।

તુર્વમવાદિ વિષાદેઽપિ સતત મમ્મમયવાદાં ॥ ૧૨ ॥

(—કપ્પકિસ્થાવલી પ્રતિષ્ઠિત યુગ્મિકા)

તદ્રાગ્યે ગદનાર્થેશાક્ષપનાઃ પ્રૌઢામિયોગાસ્તથા-

ઙ્ગુષ્ઠોત્સૂત્રમહાવિવારણ હ્રસ્વમ્બ્યા મુસંયોગિન ।

તુર્વન્તપ્રતિવાદિવાદમનસ્થયા પ્રતિમામ્મ

શ્રીમદ્વાચકધર્મસાગરશુક્લસા અમૂલ્ક શુમા ॥ ૮ ॥

(—કૃપા મુત્તાગરમણિ સિંધુ ઉ શતિસાગરમણિએ

સ ૧૭૦૭માં પાટણમાં સ્થેલી કપ્પકૌમુદી, મ ૩૭ ૭)

ધર્મસાગર ઉવલ્લખ પ્રધાન, વિમલ હર્ષ નિર્મલ અભિધાન

દેશાણુવિજયગુરુ કર્ષકસ્થાણુ ત્રિલિ ઉવલ્લખમણિ મેદુસમાન

॥૨૬॥

(—૫૦ વિજયહ સગણિ શિંધ ૫૦ વિનયમુંદર કૃત તપાગમ્મ

ગુર્વાવલી, પદાવલી નુમુચ્ચ મ્મ ૨ ૫ પ્રક ૫૬)

મહોં ૦ ધર્મસાગરળ ગણિ અસલના નાટોલ કે લાટોવના વતની

હતા એસવાલ જ્ઞાતિના હતા તે ૧૬ વર્ષની ઉંમરે સં ૧૫૬૫માં

સં ૦ વિજયદાનસૂરિના હાથે તેમના પરિવારમાં હીક્ષિત થયા હતા.

(૧) મુનિ રાજવિમલળ, (૨) મુનિ ધર્મસાગરળ અને (૩) મુનિ

હીરહર્ષ એ ત્રણ મુનિવરે આં વિજયદાનસૂરિની આજ્ઞા હર્ષ દેવગિરિ-

હીલતાબાદ ન્યાયશાસ્ત્ર શાળામાં ગયા હતા. મહોં ૦ ધર્મસાગરળ

પ્રકાડ વિદાન વાદી અને અમર્થ અથકાર હતા.

મહોં ૦ પાધ્યાય, આચાર્ય

સં ૦ વિજયદાનસૂરિ પાસે તેઓ "જિનાગમ" ભણ્યા હતા.^૧

૧ માદયામણિ શિષ્યાનાં મુતાવિદાન વધમળાગુદારી શ્રીવિજયદાનસૂરિ ।

(તપાગમ્મપદાવલી, પદાંક ૧૭ શ્રીવિજયદાનસૂરિ)

આં વિજયદાનસૂરિવરે સં ૧૬૦૮ના મં ૫ ના રાજ ગુરુવારે પુણ્ય નક્ષત્રમા અમૃતસિદ્ધિયોગમા નાડલાઈમા ૫૦ રાજવિમલ ગણિ, ૫૦ ધર્મસાગરગણિ અને ૫૦ હીરહર્ષગણિને ઉપાધ્યાય બનાવ્યા પછી બધા શ્રમણોમા આચાર્યપદનો નવો પ્રશ્ન ઊઠ્યો જે કે ભં વિજયદાનસૂરિની પાટે આં વિજયરાજસૂરિ વિદ્યમાન હતા. આથી ભં વિજયદાનસૂરિને ખીજે આચાર્ય બનાવવાની ઇચ્છા નહોતી. છતાં “ નવો આચાર્ય ” બનાવવો હોય તો, ઉપરના ત્રણે ઉપાધ્યાયો યોગ્ય હતા પરંતુ ભં વિજયદાનસૂરિની ઇચ્છા હતી કે “ જે ખીજે આચાર્ય બનાવવો હોય તો ઉપાં રાજવિમલને જ આં વિમલહર્ષ નામ આપી, આચાર્ય બનાવવા ” જ્યારે મહોં ધર્મસાગરગણિ વગેરે બધા ગીતાર્થો ઉપાં હીરહર્ષને આચાર્ય બનાવવાની તરફેણમા હતા.

અતે ભં વિજયદાનસૂરિએ સૌની ઇચ્છાને માન આપી, શિરોહીમા ચોમાસામા ૩ મહિના સુધી ધ્યાનમા રહી, સૂરિમંત્રનો જાપ કર્યો. શાસનદેવે જે જણાવ્યું, તે આચાર્યદેવે મનમા ધારી લીધું ચોમાસા પછી સૌ ગીતાર્થ મુનિવરો આવ્યા ગચ્છનાયકે “ મણિભદ્ર મહાવીરના સંકેતથી તથા ઉપાં ધર્મસાગરગણિ અને બધા ગીતાર્થ મુનિવરોના આગ્રહથી સં ૧૬૧૦મા શિરોહીમા ઉપાં હીરહર્ષને આચાર્ય બનાવી, પોતાની પાટે “ ગચ્છનાયક ” તરીકે સ્થાપિત કર્યા અને તેમનું નામ “ મણિભદ્ર મહાવીર ” ની સૂચના મુજબ આં હીરવિજયસૂરિ રાખ્યું, સકલ સઘ હર્ષ પામ્યો.

ગચ્છનાયકે આ પ્રસંગે ઉપાં રાજવિમલને અને ઉપાં ધર્મસાગરગણિને મહોંપાધ્યાય બનાવ્યા, તથા બંનેને ૬ લાખ, ૩૬ હજાર શ્લોક પ્રમાણ સર્વ સિદ્ધાંતો આપ્યા.

નોંધ : સભવ છે કે ઉપાધ્યાયપદમા કે મહોંપાધ્યાયપદમા ઉપાં રાજવિમલનું ખીજું નામ મહોં વિમલહર્ષગણિ રાખ્યું હોય.

એક ત્રૂટી

મહોં ધર્મસાગર ગણિવર સમકાલીન જૈન શ્રમણસંઘમા

ઉદ્ધાર વિદ્વાન હતા અને તેમની પાછળ તેમના શિષ્યો પણ વિદ્વાન હતા, છતાં દુ ખની ધનના છે કે, “કોઈએ તેમનું વિશદ જીવનચરિત્ર લખ્યું નથી. અથવા કોઈએ તેમનું જીવન લખ્યું હોય તો તે અત્યાર ઉપલબ્ધ નથી.”

પુરાતત્ત્વ નિષ્ણાત શુભરાત વિદ્યાપીઠના આચાર્ય શ્રી જિનવિજય જીએ ‘આત્માનંદપ્રકાશ’ માસિક પુસ્તક ૧૪, અક : ૪ (પૃ ૧૫, અક ૩, ૪)ના પૃ ૩૮મા આ બાબતમા કંઈક પ્રકાશ પાઠવા છે ‘આત્માનંદપ્રકાશ’ના તે લેખનો આર નીચે પ્રમાણે છે—

“શ્રી વસ્તુલવિજયજી (આં વિજયવસ્તુલસૂરિ) પાસે છૂટક છૂટક પાના છે તેમા ચરના ૪ પાના નથી વચમા એક પાનું નથી, અને ૬ પછીનાં છેલ્લા પાના નથી. એમ અથ અધૂરો છે તેમા મહોપાધ્યાયનું ચરનું જીવનચરિત્ર નથી, છેલ્લા પાના ન હોવાથી અંચકારનું નામ કે અ ધની સાલ મળતા નથી. પણ તે પાનાઓમા માત્ર અરતર-તપાચર્યા નામ લખ્યા છે તો સભવ છે કે, મહોં ધર્મસાગરમણિના કોઈ શિષ્ય-પ્રશિષ્યે આ પાના લખ્યા હશે. તે ઉપલબ્ધ પાનાઓમાથી નીચે મુજબ દૂઠા મુદ્દાઓ તારવી શકાય.

દૂઠો સાર

અમ્છનાથક આં વિજયમહાનસૂરિ નાઠલાઈમા બિરાજમાન હતા તેમણે ૫૦ રાજવિમલ ૫૦ ધર્મસાગર, અને ૫૦ હીરહર્ષ વગેરેને પોતાની પાસે બોલાવ્યા. ૫૦ હીરહર્ષ અને ૫૦ રાજવિમલ આવ્યા અને પણ ૫૦ હીરહર્ષનો પત્ર જવાથી ૫૦ ધર્મસાગર તથા ૫૦ સિંહવિમલગણિ પાંચ ગાઉ દૂર જ્યાં હતા ત્યાંથી નાઠલાઈ આવવા નીકળ્યા. ત્રાથે શીલ વળાવીયો હતો ચાલવાની ચરખાત કરતા જ એક કાળી ચઠલી બોલી. શીલે કહ્યું આ ચઠલી એમ જણાવે છે કે તમે બનેમાથી મોટાને મોટી પહવી મળશે. અને નાના મહારાજને માન નહીં મળે. તે બને નાઠલાઈ અમ્છનાથક પાસે આવી ગયા બન્યું પણ એમ જ, અમ્છનાથકે ૫૦ ધર્મસાગર ગણિના વાઢણાં લીધા અને તેણે ૫૦ સિંહવિમલ ગણિના, જે ભૂલ કરી હતી તેની મારફત મળ્યા પછી વાઢણાં લીધા

ગચ્છનાયક સઘ સાથે વાજતે ગાજતે ભં ઋષભદેવના દેરાસરમા પધાર્યા. ત્યા તેમણે (સં ૧૬૦૮ મં સું ૫) ગુરુવારને પુણ્ય નક્ષત્રના યોગમાં ૫૦ ધર્મસાગર ગણિ, ૫૦ હીરહર્ષ ગણિ અને ૫૦ રાજ-વિમલ ગણિ એ ત્રણેને ઉપાધ્યાયપદવી આપી સઘ હર્ષ પામ્યો, પ્રભાવના થઈ, સૌ વાજતે ગાજતે ઉપાશ્રયે આબ્યા

ગચ્છનાયકે પોતાની પાટે ગચ્છનાયક તરીકે પહેલા આં વિજય-રાજસૂરિને સ્થાપન કર્યા હતા. હવે બીજો આચાર્ય સ્થાપન કરે તો “ગચ્છલેહ” થાય એ ખ્યાલથી તેમની ઇચ્છા બીજો આચાર્ય સ્થાપન કરવાની નહોતી અને “આચાર્યપદે સ્થાપવા હોય તો ઉં રાજવિમલ-ગણિને સ્થાપન કરવા” એવી તેમની ભાવના હતી

ગીતાર્થો અને સઘ મળીને ગચ્છનાયકને બીજો આચાર્ય સ્થાપવાની વિનંતિ કરી પણ બીજા ગીતાર્થો તેમ ઇચ્છતા નહોતા “જે કે ઉપરના ત્રણે મહોપાધ્યાયો આચાર્યપદને યોગ્ય હતા” સૌ બાણુતા હતા કે, “ગચ્છનાયક ઉં રાજવિમલને પોતાની પાટે સ્થાપન કરવાની ઇચ્છા ધરાવે છે”

ઉં ધર્મસાગરગણિને ઉં રાજવિમલ ગચ્છનાયક થાય તે પસંદ ન હતું તે માત્ર “ઉં હીરહર્ષગણિને તેમની પાટે સ્થાપવા,” એવી તરફેણના હતા ?

૧. બહુમાન

મહોં ધર્મસાગરગણિને આં વિજયદાનસૂરિ અને આં હીરવિજય-સૂરિ પ્રત્યે બહુમાન હતું જેમકે—

(૧) શ્રીવિજયદાનસૂરિ માદશામપિ શિષ્યાણા શ્રુતાદિદાને વૈશ્રમણાનુકારી અનેકવાર એકાદશાઙ્ગ પુસ્તકશુદ્ધકારી, કિં વહુના ? તીર્થઙ્કર ઇવ હિતોપદેશાદિના પરોપકારી સર્વજનપ્રતીત શ્રીહીરવિજયસૂરય સપ્રતિ તપાગચ્છે આદિત્યસદશાસ્ત્ર-દુદ્યોતકત્વાત્ ।

(—સં ૧૬૪૮, તપાગચ્છપદ્માવલી, વ્યાં —૫૭, વ્યાં નં ૫૮)

(૨) શ્રીવિજયદાનસૂરીશ્વરા વમ્ભુર્જગદ્વિદિતા ॥ ૮ ॥

તેષા પદે સપ્રતિ વિજયન્તે હીરવિજયસૂરીશા ।

યે શ્વેતામ્બરયતીના સર્વેવામાધિપત્યમૃતા ॥ ૯ ॥

કલિકાલેऽપિ પ્રકટીકૃતતીર્થઙ્કરસમાનમહિમાન ।

અચ્છનાયક ત્યાથી વિહાર કરી ત્રિશોદી પધાર્યા, તેમણે પરિવાર સાથે ત્યાં ઓમાશું કર્યું અને મહોં ધર્મસાગરગણિને સંબંધી વિનંતિથી નાઠણાઈ ઓમાસું કરવા મોકલ્યા.

અચ્છનાયકે ઓમાગ્રામ ઠ ગહિના ધ્યાન કરી, સૂરિમંત્રનો બપ કયે. અધિષ્ઠાયકદેવે અચ્છનાયકને જે જણાવ્યું તે તેમણે મનમાં જ રાખ્યું તેમણે ઓમાગ્રા પછી બધા ગીતાર્થોને બોલાવ્યા ઉપાં ધર્મ સાગર વગેરે ગીતાર્થોએ મહોં હીરહર્ષગણિને આચાર્ય બનાવવાનો સર્વાનુમતે એક નિર્ણય આવ્યો. આથી અચ્છનાયકે (સં ૧૬૧૦માં શીશોદીમાં) ઉંં હીરહર્ષગણિને આચાર્યપદ આપી, આં હીરવિજયસૂરિ નામ રાખી, પોતાની પાઠે સ્થાપન કર્યા અને મહોં રાજવિભક્ષ ગણિ તથા મહોં ધર્મસાગર ગણિને પાસાગી સંક્રિત ૬૩૬૦૦૦ સ્લોક પ્રમાણુ ઠપ આગમો આપ્યા. સૌ સંવ હર્ષ પામ્યો.

ગીવન્તે સજ્જૈર્મૂળમાહામ્યરર્ષનઃ ॥ ૧ ॥

તેષાં વિજયિરાગ્યે ॥ ૧૧ ॥ કુપ્પતિ ॥ ૧૨ ॥

(-મહો ધર્મસાગરે સ ૧૬૨૮માં સ્વેલી હરપદિસ્તુતથી મથ પ્રસન્નિ)

(૧) તત્સ વિ પવમ્મિ ઇગીચ્છકમ્ સોમસુરે આચરિણો ।

કમવસહાયા તેણ સિરિહીરવિજયગુરુ ॥ ૫ ॥

સંપદ ત સુગવર્ધં વ્યમિતા વ્યવમાવમાવ્યો ।

સવમ્મિ અચિચ્છોર તો અંતં નહનવર્ધે ॥ ૬ ॥

(-સ ૧૬૨૬ મહો ધર્મસાગરગણિ કૃત કુપ્પતિ

કૌશિક સજ્જૈર્મૂળમાહામ્ય વિભાગ ૧ માસા ૫-૬)

૭) હિતી શ્રીમત્તપાવનમોમણિ શ્રીહીરવિજયસૂરીચર શિષ્યોવાપ્યાન શ્રીધર્મસાગરગણિચરિણિતે

(-મહો ધર્મસાગરગણિએ સ ૧૬૨૬માં સ્વેચ્છ

અવ્યન પરિણા પ્રસન્નિ (વિભાગ ૧ થી ૧૧)

(૫) શ્રીહીરવિજયસૂરિરાગ્યે ॥

(-સ ૧૬૩૨નો જિન્દપ્રતિમાલેખ)

(૬) જે આચાર્ય પદ આપી તો હીરહર્ષગણિ યોગ્ય છે મહાપંડિત

૭ મોટા દેરાગી છે જે અચ્છનું આગ્ય હશે, તો એ અચ્છનાયક થશે.

(-ખરતર - તપાવ્યર્થપત્રમાંથી.)

પ્રતિબોધ

ગચ્છનાયકે પાટણુ આવી, તેમનો વદનમહોત્સવ કર્યો પાટણુ જૈન મઘનો ઉદ્યોત થયો તપાવડીપોષાળના શ્રાવક ધનજી મનજી અને રાધનપુરનો કહુઆમતનો શ્રાવક વગેરે મહોં ધર્મસાગર પાસેથી પોતાનું શકા સમાધાન મેળવી, તેમના રાગી થયા, અને તેમનું કુટુંબ પણ ગચ્છમાં આવી લજ્યુ મહોપાધ્યાયજી રાધનપુરમાં ચોમાસુ રહ્યા ત્યાં ઘણા કહુઆમતીઓને પ્રબોધ્યા

બીકાનેરમાં ખરતરગચ્છનો મુખ્ય શ્રાવક દેવો કોચર “નાગોરી લોંકા”માં લખી નીતાનીતની ચર્ચા કરતો હતો તેણે પચાસેક ધનિકોને પોતાના બનાવ્યા, આથી બિકાનેરના તપાગચ્છના સંઘે ભં વિજયદાનસૂરિને વિનંતિ કરી કે “આને પહોંચી વળે તેવા ગીતાર્થને બિકાનેર ચતુર્માસ માટે મોકલો.”

૧ ચર્ચા બાબત - મહોં નેમિસાગરગણિવરે આગમનની “નવી પ્રત્યક્ષાના ૩૬ બોલ” બનાવ્યા હતા તેના નં ૧૩ અને નં ૧૬માં બોલોથી સમજાય છે કે, મહોં ધર્મસાગરગણિએ પગપક્ષીવાદા અને ટ્રિગયગએ પ્રતિષ્ઠા કરેલ જિનપ્રતિમાને અપૂજનીક બતાવી હતી, જં ગું આં હીરવિજય-સુરિએ પણ ૧૨ બોલનો પદ્ધત બનાવ્યો હતો તેના નં ૪-૬ બોલમાં “ટ્રિગયર કે શ્રાવકે પ્રતિષ્ઠા કરેલી જિનપ્રતિમા વાંચવા યોગ્ય નથી” એમ ખુલાસો કર્યો હતો

આ ઉપરથી અષ્ટ વાય છે કે, ‘જૈનોમાં કહુઆમતી સવરી ગ્રહજી પ્રતિષ્ઠા કરેલી પ્રતિમા અવદનીક મનાતી હતી

આથી મહોં ધર્મસાગરગણિ માનતા, કહેતા અને ઉપદેશ આપતા કે, “જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા શ્રાવક નહીં પણ સાધુ કરે”

સવરી વ્યાજીજી “કહુઆમતની મોટી પદ્ધતી” માં જણાવે છે કે, ચોથા સવરી પદ્ધત જીવરાજના શ્રાવક ઠાકર અને મેરુએ સં ૧૬૧૮ માં ખલાતમાં ઉપાં ધર્મસાગર સાથે ‘જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા સાધુ કરે કે શ્રાવક કરે’ તેની ચર્ચા કરી હતી (પ્રકર ૫૩ પા ૧૨૬)

જઠા સવરી પદ્ધત જીવરાજના શ્રાવક જિનદામે સં ૧૬૪૬માં અમદાવાદમાં ઉપાં ધર્મસાગરજી સાથે ‘વિગ્નિપણું એ ધર્મ છે કે નહીં

મારવાદર્માં-મહો ૦ ધર્મસાગરજીએ ગચ્છનાયકની આજ્ઞાથી પોતાને મળેલ જિનામ મ પચાંજીને સાથે લઈ જિહાનેર તરફ વિદ્યાર થયો તેમને એક ગામમા “ ખરતરગચ્છનો” ચતિ તથા ખરતરગચ્છની સાધ્વીજો સાથે સાથે વિદ્યાર કરતા’ એઈ બારે આશ્વઋતુ ધર્મ. આથી તેમણે ગચ્છનાયકની આજ્ઞા મેળવી, બીજા ગચ્છોની ‘સામાચારી’ જોવાનું શરૂ કર્યું (તેમણે સર્વશ્રદ્ધાતકમા ખાસ વિદ્યારની બારે સમીક્ષા કરી હતી.)

તેમને ખરતર, પૂનમિયા વગેરેની સામાચારી જોતાં તે બધા ‘ઉત્સુકભાવી’ હતા. તે મેકતામા ચોમાસા માટે પધાર્યા. ૫૦ વિજયવિમલ મણિ, ૫૦ વિદ્યાવિમલ મણિ (વિદ્યાસાગર મણિ) તેની ચર્ચા કરી હતી (-વિવિધગચ્છીય પદ્ધતી સમજ, ૫ ૧૩૬ ૧૪૧ (પ્રક ૫૪ ૫ ૧૨૭)

આ કે આ શિવાયના બીજા કોઈ સામાધીને બીજા કોઈ ઉદ્દેશ્ય મળતો નથી, એટલે આનું પરિણામ શું આનું તે નક્કુવામાં આવ્યું નથી. મહો ધર્મસાગરજીએ પ્રજાજનપરીક્ષામાં બીજા ૧ ગચ્છ-મતો તથા કડવામતની ખૂબ ઝાટકણી કાઢી છે

પણ એ વાત યોગ્ય છે કે, મહો ધર્મસાગરજી સાધુના હાથે થયેલ જિન પ્રતિજ્ઞાને જ પ્રામાણિક માન્યતા હતા

જ્યારે આ ખરતર-તપાચર્ચા ના ઉપસંખ્યાનાનાં હાખાણથી સમજ સકાય છે કે મહો ધર્મસાગરજીસામે નીતાનીત ની ચર્ચાનો પ્રસ આજો હતો તે હાખાણના આધારે સમજ સકાય છે કે નાગેરી સોંકામતવાળા એમ માન્યા હતા કે કેવલી સમવાન કઈ જાણે, અને કઈ જાણે નહીં એટલે કેવલી સમવાન પોતાનાં સરીરથી છવ હજાર ત્યારે જાણે નહીં

સભવ છે કે કેવલીના કેવળજ્ઞાન અને કેવલજ્ઞાનના ઉપયોગની પ્રાચીન ચર્ચામાંથી કશુંપણ રૂપરૂઢે આ વિજય લોકાઓ હોય. અને એ પણ સભવ છે કે મહો ધર્મસાગરજી ચણિવરે કેવલી સમવાનના સરીરથી છવ હજાર નહીં આવો નિશ્ચય ઉઠા ચર્ચા પરથી બાંધ્યો હોય.

સાગરમતની નવી મુદ્રપણના કદ બોધમાં આ પણ એક બોધ છે મહો ૦ ધર્મસાગરજી ગણિતરૂઢે પ્રતિમાસતકમાં આ બોધની વિસ્તારથી સમીક્ષા કરી છે

પ૦ વિવેકવિમલ ગણિ, પ૦ જ્ઞાનવિમલ ગણિ વગેરે મુનિવરો સં૦
૧૬૧૬માં મેડતામાં તેમની સાથે ચાતુર્માસ રહ્યા.

સાચી ક્ષમાપના

મેડતામા તપગચ્છનો આગેવાન મોટો વ્યાપારી મંત્રી કલ્યાણ-
મલ રહેતો હતો અને રાજમાન મંત્રી સહસ્ત્રમલ પણ મેડતામા
રહેતો હતો તે બંને તપાગચ્છીય શ્રાવકો હતા પરંતુ આ બંને વચ્ચે
કોઈ કારણે પ્રેમભાવ નહોતો. શેઠ કલ્યાણમલ બહુ ધર્મપ્રેમી હતો તે
હમેશા બંને વખત પ્રતિક્રિયા કરે, પાખીએ પૌષ્ઠ કરે, વ્યાખ્યાનમા
નિત્ય આવે, બહુ મૂલ્ય વસ્ત્રો પહેરે અને “સોનાની કટાર” રાખે
પણ માથે પાઘડી બાંધે નહીં તેણે રાજ ૧૭ મા રાવમાલદેવ
(સં ૧૫૮૭ થી ૧૬૭૧ પ્રક્રમ પર, પૃ ૫૩૫) સભામાં પ્રતિજ્ઞા
કરી હતી કે, હું “રાજમાન્ય મંત્રી સહસ્ત્રમલ”ને મારીશ
ત્યારે જ પાઘડી બાંધીશ આ પ્રતિજ્ઞાને ૨૫ વર્ષો વીતી ગયા મહોં
ધર્મસાગરજીએ આ વાત સાંભળી નક્કી કર્યું કે, “શેઠ કલ્યાણમલ
વ્રતધારી શ્રાવક છે, ધર્મપ્રેમી છે, પણ ક્રોધનુ જીવંત પૂતળું છે,
વટનો કટકો છે” શેઠ મહોં ધર્મસાગરજીને હમેશા વદન કરતો.
મંત્રી સહસ્ત્રમલ પણ હમેશા સમય મળે ત્યારે મહોં પાધ્યાયજીના
દર્શને આવી જતો મહોં પાધ્યાયજીએ એક રાતે મંત્રી સહસ્ત્રમલને
જણાવ્યું કે, ‘શેઠ કલ્યાણમલજી મહાક્રોધી છે, તમારો મોટો દુશ્મન
છે, તો તમારે રાતે એકલા જવા-આવવાનું રાખવું નહીં’ શેઠ કલ્યાણ-
મલ ત્યાં સાંજે પડિચ્છમણ કરવા આવ્યો હતો, અને પ્રતિક્રિયા કર્યા
પછી સામાયિક લઈ બેઠો હતો એ રાતે સામાયિકમાં કંઈક “ઝોકું”
ખાતો બેઠો હતો તેણે મહોં પાધ્યાયજીના ઉપર્યુક્ત શબ્દો સાંભળ્યા,
અને ભારે ગુસ્સે થઈ મહોં પાધ્યાયજીને કહેવા લાગ્યો ‘હવે આજ પછી
તમને વાદે તે તમારો દીકરો’ એમ કહી તે સામાયિક પાર્યા વિના જ
ઘરે આવ્યો ગયો.

એ સમયથી તેણે મહોં પાધ્યાયજીને વાદવાનું બંધ કર્યું, તેની
પત્નીએ આ વાત જાણી, તેને ખૂબ સમજાવ્યો કે, ‘શુરુ મહારાજ

મારવાઠમાં-મહોઠ ધર્મસાગરજીએ ગચ્છનાયકની આજ્ઞાથી પોતાને મળેલ જિનાગમ પધ્યાગીને સાથે હાઈ બિહારને તરફ વિહાર કર્યો તેમને એક ગામમાં ‘અરતરગચ્છનો ચતિ તથા અરતરગચ્છની સાધ્વીએ સાથે સાથે વિહાર કરતા” એક બારે આશ્વર્થ ધનુ. જાથી તેમણે ગચ્છનાયકની આજ્ઞા મેળવી, બીજા ગચ્છોની ‘સામાચારી’ એવાનું શરૂ કર્યું (તેમણે સર્વજ્ઞશતકમાં ખાસ વિહારની બારે સમીક્ષા કરી હતી)

તેમને અરતર, પૂનમિયા વગેરેની સામાચારી એવાં તે બધા ‘ઉત્સુકભાષી” હાયા. તે મેળવાના ચોમાસા માટે પધાર્યા પંચ વિજયવિમલ ગણિ, પંચ વિદ્યાવિમલ ગણિ, (વિદ્યાત્રાજર ગણિ), તેની ચર્ચા કરી હતી (-વિવિધવૃત્તિય પદ્યવર્ણી સમ્રાટ, ૪ ૧૩૬ ૧૪૧ (પ્રક ૫૩ ૪ ૧૨૭)

આ કે આ સિવાયના બીજા કોઈ સામાધિને બીજા કોઈ ઉપદેશ મળતો નથી, એટલે જાનું પરિણામ શું આવ્યું તે નક્કુવામાં આવ્યું નથી મહો ધમસાગરગણિએ પ્રજ્ઞાપરીક્ષામાં બીજા ૧ ગચ્છ-મતો તથા કડવામતની ખૂબ ઝાઝકણી કાઢી છે

પણ એ વાત ચોક્કસ છે કે મહો ધમસાગરજી સાધુના હાથે ચલેલ જિન પ્રતિજ્ઞાને જ પ્રામાણિક માન્ય હતા.

ત્યારે આ અરતર-તપાચર્ચા ના ઉપસન્ધપાત્રનાં લખાણથી સમજી શકાય છે કે મહો ધર્મસાગરજી સામે નીતાનીત નીચર્યો પ્રજ્ઞા આવ્યો હતો તે લખાણના આધારે સમજી શકાય છે કે નાગેરી સેક્રામનવાળા એમ માનતા હતા કે કેવલી ભગવાન કંઈ નહોતે, અને કંઈ નહોતે નહીં એટલે કેવળા ભગવાન પોતાનાં શરીરથી છવ હણાય ત્યારે નહોતે નહીં

સત્ય છે કે કેવલીના કેવળતાન અને કેવલજનના ઉપયોગની પ્રાચીન ચર્ચામાંથી યુષ્ઠિ રૂપચંદ્રે આ વિજય ઉઠાવ્યો હોય ! અને એ પણ સત્ય છે કે મહો ધમસાગરજી ગણિવરે કેવલી ભગવાનના શરીરથી છવ હણાય નહીં આવો નિષ્કવ ઉક્ત ચર્ચા યરથી ચાંધેર હોય ?

સાગરમતની નવી પ્રજ્ઞાણના ૩૬ બોધમાં આ પણ એક બોધ છે મહોઠ યથાવિજયજી ગણિવરે પ્રતિમાશતકમાં આ બોધની વિસ્તારથી સમીક્ષા કરી છે

૫૦ વિવેકવિમલ ગણિ, ૫૦ જ્ઞાનવિમલ ગણિ વગેરે મુનિવરો સં૦
૧૬૧૬મા મેડતામા તેમની સાથે આતુર્માસ રહ્યા

સાચી ક્ષમાપના

મેડતામા તપગચ્છનો આગેવાન મોટો વ્યાપારી મંત્રી કલ્યાણ-
મલ રહેતો હતો અને રાજમાન મંત્રી સહસ્ત્રમલ પણ મેડતામા
રહેતો હતો તે બંને તપાગચ્છીય શ્રાવકો હતા પરંતુ આ બંને વચ્ચે
કોઈ કારણે પ્રેમભાવ નહોતો શેઠ કલ્યાણમલ બહુ ધર્મપ્રેમી હતો તે
હમેશા બંને વખત પ્રતિક્રમણ કરે, પાખીએ પૌષધ કરે, વ્યાખ્યાનમા
નિત્ય આવે, બહુ મૂલ્ય વસ્ત્રો પહેરે અને “સોનાની કટાર” રાખે
પણ માથે પાઘડી બાધે નહીં તેણે રાજ ૧૭ મા રાવમાલદેવ
(સં ૧૫૮૭ થી ૧૬૭૧ પ્રકં પર, પૃં ૫૩૫) સભામા પ્રતિજ્ઞા
કરી હતી કે, હું “રાજમાન્ય મંત્રી સહસ્ત્રમલ”ને મારીશ
ત્યારે જ પાઘડી બાધીશ આ પ્રતિજ્ઞાને ૨૫ વર્ષો વીતી ગયા મહોં
ધર્મસાગરજીએ આ વાત સાંભળી નક્કી કર્યું કે, “શેઠ કલ્યાણમલ
વ્રતધારી શ્રાવક છે, ધર્મપ્રેમી છે, પણ ક્રોધનુ જીવત પૂતળ છે,
વટનો કટકો છે” શેઠ મહોં ધર્મસાગરજીને હમેશા વદન કરતો.
મંત્રી સહસ્ત્રમલ પણ હમેશા સમય મળે ત્યારે મહોંપાધ્યાયજીના
દર્શને આવી જતો મહોંપાધ્યાયજીએ એક રાતે મંત્રી સહસ્ત્રમલને
જણાવ્યું કે, ‘શેઠ કલ્યાણમલજી મહાક્રોધી છે, તમારો મોટો દુશ્મન
છે, તો તમારે રાતે એકલા જવા-આવવાનું રાખવું નહીં’ શેઠ કલ્યાણ-
મલ ત્યાં સાંજે પડિચ્છમણ કરવા આવ્યો હતો, અને પ્રતિક્રમણ કર્યા
પછી સામાયિક લઈ બેઠો હતો એ રાતે સામાયિકમા કઈક “ઝોકું”
ખાતો બેઠો હતો તેણે મહોંપાધ્યાયજીના ઉપર્યુક્ત શબ્દો સાંભળ્યા,
અને ભારે ગુસ્સે થઈ મહોંપાધ્યાયજીને કહેવા લાગ્યો ‘હવે આજ પછી
તમને વાદે તે તમારો દીકરો’ એમ કહી તે સામાયિક પાર્યા વિના જ
ઘરે આવ્યો ગયો

એ સમયથી તેણે મહોંપાધ્યાયજીને વાદવાનું બંધ કર્યું, તેની
પત્નીએ આ વાત જાણી, તેને ખૂબ સમજાવ્યો કે, ‘શુરુ મહારાજ

પ્રત્યે આવું વર્તન ન કરો,' પણ તે જોકનો જે થયો નહીં. તેણે શુદ્ધ વદન, વ્યાખ્યાન, પોષાણમા પ્રતિક્રમણ, તથા પૌષધ કળવાનું બધું કર્યું સંઘના બાઈજોએ તેને ખૂબ સમજાવ્યો. મહોપાધ્યાયજીના કહેવાથી ૫૦ વિમલસાગરજિ તેને સમજાવવા ગયા. પણ તેણે કોઈનું માનું નહીં, પર્યુષણના સમયે જરતર, પૂનમિયા તથા લોકાગમનના ગૃહસ્થો શેઠ કલ્યાણમહને પોતાની પોષાણે લઈ જવા સમજાવવા ગયા.

તેઓએ શેઠને જણાવ્યું કે, “શેઠ ! મહોપાધ્યાયજી આકરા છે, પણ તમે તો ધર્મપ્રેમી છો. રાગ-દ્વેષ રહિત છો. ‘કલ્પસૂત્ર’ તો સૌનું જોઈ છે તો અમારા ઉપાધ્યયે પર્યુષણ કરવા પધારો.” શેઠ કલ્યાણે તેમનો ભાવ પરખી ઉત્તર વાળ્યો કે ‘બાઈ ! સાબળો, વાણિયો મહાજનથી રીસામ પણ કઈ ઢેડની પત્રતમા જઈને ન બેસે. તમે સૌ ઉત્સુકભાષી છો, તમારે ત્યાં ‘કલ્પસૂત્ર’ સાબળવાથી મારો અનંત સંસાર વધે. મારે એવું કરવું નથી આપ આવ્યા તે આવ્યા પણ હવે પછી મારી પાસે આવીને આ વાત કાઢશો નહીં.”

ખમત ખામણા

મહોપાધ્યાયજીએ આ ઘટના સાબળી ત્યારે નક્કી કર્યું કે, શેઠ કલ્યાણમહ ધર્મમા પણ વટનો કટકો છે.” ખરેખર આ આવક શુદ્ધ સમ્યક્ત્વધારી છે સાધા માર્ગનો જાણકાર છે તો મારે તેને ખમાવવો જ જોઈએ. એમ ન કરું તો મને સવત્સરી પ્રતિક્રમણ કરવું સૂચે નહીં, મહોપાધ્યાયજી આમ ચિંતવી સવત્સરીના દિવસે “ઐત્યપરિપાટી કર્યા પછી” ૫૦ વિમલસાગરને સાથે લઈ શેઠ કલ્યાણમહના ઘર પધાર્યા.

શેઠ ઘરના બીજા માળે જોઈતામા પોતાના કુટુંબ સાથે પોષણ લઈને બેઠો હતો. તેની પત્ની અને ચાર પુત્રો પૌષધમા હતા. જે વખતે મહોપાધ્યાયજી આવી રહ્યા છે, એમ જાણી શેઠ કમાઠ બધું કરી બેસી ગયો. મહોપાધ્યાયજી આવ્યા જાણીને પુત્રોએ કમાઠ ખોલ્યું તેઓએ મહોપાધ્યાયજીને બોલાવી સામે બેસાડ્યા, શેઠ તેમને વાણ નહી, તેમની સામે પણ જોવું નહીં.

મહોપાધ્યાયજીએ તેને ઉપદેશ આપ્યો. સૌને સમતારસની વાગ્ધારાથી નવડાવી દીધા. ખમત ખામણનો પરમાર્થ સમજાવ્યો. આ સાલળી શેઠનો ક્રોધ ઓસરી ગયો. અને સૌ વાજતે ગાજતે ઉપાશ્રયે આવ્યા બધાય સવત્સરી પ્રતિક્રમણ કરવા બેઠા. મહોપાધ્યાયજીએ સઘની સાથે શેઠને પણ ખમાવ્યા શેઠે મત્રી સહસ્રમલને પણ ખમાવ્યો. આ પ્રકારે માંહોમાંહે ખમતખામણું થયા સૌનું મન શુદ્ધ થયું શેઠ અને મત્રી બંને જણ બીજે દિવસે એકલાણે બેસીને જમ્યા તેમણે ૨૫ વર્ષ જૂનું વેર વોસીરાવ્યું.

નાગોરના રાજા માલદેવે આ ઘટના સાલળી, મહોપાધ્યાયજીને રાજદરબારમા તેડાવ્યા, તેમનો ઉપદેશ સાલવ્યો, ધર્મગોષ્ઠી કરી અને તેમને ઉપાશ્રયે વાજતે ગાજતે મોકલ્યા.

જિનસ્તોત્ર—

મહોપાધ્યાયજીએ ઉપાશ્રયે આવીને ‘શ્રી ઋષભદેવપદામ્બુજલક્ષ્મ’ વાળું ૨૮ પદોનું નવું સ્તોત્ર રચ્યું શ્રાવકોએ તે લખી લીધું અને મુખપાઠ કર્યું, ત્યારે એક યતિ મહાત્માએ આ સ્તોત્રને અશુદ્ધ તરીકે જાહેર કર્યું, મહોપાધ્યાયજીએ આ સ્તોત્રની ૫૦૦ શ્લોક પ્રમાણુ ‘સ્વોપજ્ઞ વૃત્તિ’ રચી મહાત્મા આ ‘વૃત્તિ’ વાચી ભારે ખુશ થયો, ચમત્કાર પામ્યો અને કહેવા લાગ્યો ‘મહોપાધ્યાયજી ખરેખર ‘સરસ્વતી લબ્ધપ્રસાદ’ છે ત્યારથી મારવાડમા બધા મહાત્માઓ મહોપાધ્યાયજીની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા.

તે પછી મહોપાધ્યાયજી ત્યાથી ચિત્તોડ ગયા, ત્યાં તેમણે ખરતરગચ્છની ઉત્પત્તિના શરૂઆતના આચાર્યોનો ઇતિહાસ નવ શ્રાવકોને જણાવ્યો. તે શ્રાવકોએ મહોં ધર્મસાગર અને ખરતરગચ્છના ઉપાં ધનરાજને આ બાબત ચર્ચા કરવા વિનંતિ કરી ‘ઉપાં ધનરાજે જેસલમેર કે બિકાનેરમા મોટા ગ્રંથલ ડારો છે, ત્યાં ચર્ચા કરીશું’ ઉં ધનરાજે એમ ઉત્તર વાળી પાટણ તરફ વિહાર કર્યો મહોં ધર્મસાગરે “તે પાટણ પહોંચે ત્યારે તેમને રોકી રાખજો” એમ સમજાવી વિમલસાગરને તેની પાછળ પાછળ મોકલ્યો.

મહોપાધ્યાયજીએ બહોરમા સં ૧૬૧૭મા ૫૦ પદ્મસાગર, ૫૦ જયસાગર અને ૫૦ શ્રુતસાગરને લીક્ષા આપી પાટણ પધાર્યા.^૧

સં ૧૬૧૭મા પાટણમા ખરતરગચ્છના ભાં બિનચ દ્રસૂરિ વગેરે ચતુર્માસ રહ્યા હતા.

વ્યર્થ

આ બં સમયે ગચ્છનાથકે ભાં વિજયદાનસૂરિ તેમજ આં હીર વિજયસૂરિ વગેરે ખભાતમા યોમાસુ રહ્યા હતા. ઉપાં ધનરાજે પાટણ આવી બધી પોષાળોના ભટ્ટારકોને “જેસલમેરી કાજળી” આપી. સૌના વચન લીધા કે, ‘તમારે આં અભયદેવસૂરિ બાબતે મારા પક્ષમા સમતિ આપવી’ તે બધા ભટ્ટારકો ઉપાધ્યાય પડિતોએ તેને હા કહી. (—સુગ્રમધાન બિનચ દ્રસૂરિ પૃં ૩૭ થી ૪૫)

મહોં ધર્મસાગર અને ઉપાં ધનરાજે પાટણમા વ્યર્થ શરૂ કરી, ‘આં અભયદેવસૂરિ એ ખરતરગચ્છમા હોય તો ખરતરગચ્છની

૧ મહોપાધ્યાયજીએ તેમના એકને ૫ વિમલસામરચક્ષિના શિષ્ય મુનિ પદ્મસાગર બનાવ્યા. બીજાને ૫ વિજયવિમલચક્ષિના શિષ્ય ૫ વિદ્યાસાગર ચક્ષિના શિષ્ય મુનિ સહજસાગરના શિષ્ય તરીકે મુનિ જન્મસાગરને બનાવ્યા અને ત્રી તને મુનિ જન્મસાગરના શિષ્ય તરીકે મુનિ શ્રુતસાગરને બનાવ્યા એમ સૌને જૂઠા જૂઠા મુનિવરોના શિષ્ય બનાવ્યા.

૨ ખરતરગચ્છના મહોંસમયમુ હર ગણિવરે પોતાના સામાજીકવલ પ્રકરણમા આ અભયદેવસૂરિ ખરતરગચ્છમાં થયા ૮૪ ચંચળી એવી માન્યતા બતાવવા બધા ગચ્છના ચતિઓની સહી આપી છે.

આ લખાણુ સાચુ છે કે નહીં તેનો ખુલાસો ઉપરના લખાણુથી થઈ ગય છે. (—આદિમાનંદ પ્રકાશ વૃ ૧૪ અક ૪)

મહો ધર્મસાગરજીએ પ્રજ્ઞાપરીક્ષાના વિભાગ માં આ અભય દેવસૂરિ ખરતરગચ્છમાં થયા નથી તેને પુસ્તકાર કરનારા આધારપાઠો આપ્યા હતા તેની સગવડો આપણને મળતી નથી.

(—આ અભયદેવસૂરિ મારે જૂઓ પ્રક ૩૬ પ ૨૧૬ થી ૨૨૧ ખરતરગચ્છ મારે જૂઓ પ્રક ૪ પ ૪૩૭ થી ૪૬૫)

સામાચારી સાચી, નહિતર ખરતરની સામાચારી ખરી નહીં' એવો નેર્ણય થયો.

નવો ગ્રન્થ

સૌએ પ્રથમ તપાગચ્છ લઘુ પોષાળનો અથલ ડાર જોયો, અને પછી તપાગચ્છની વડી પોષાળનો અથલ ડાર જોયો, તો તેમાથી સસ્કૃત ભાષાનો 'ઉત્સૂત્રકન્દકુદાલ' નામે અથ 'સસ્કૃત ટીકા' સાથેનો મળી આવ્યો, તેમા પૂનમિયા, આચલિક, ખરતર, સાર્ધપૂનમિયા, આગમિયા એ પાંચે મતોનો અસલી ઇતિહાસ નીકળ્યો. તેમા તે બધાને નિહવ જેવા બતાવ્યા હતા આ અથનુ બીજુ નામ "ગુરૂતત્ત્વપ્રદીપ" પણ હતું જેમા વિશ્રામ-૮, શ્લો. ૨૨૧ વિવરણુ અથ ૧૯૫૨ હતું.

મહોપાધ્યાયજીએ સ. ૧૬૧૬ના આસો સુદિ ૧૩ ના રોજ આ અથની અક્ષરશ નકલ કરાવી લીધી, મહોપાધ્યાયજીએ સૌ ભટ્ટારકો તથા શેઠ શિવજી વગેરે સઘની વચ્ચે આ અથ વાંચી સભળાવ્યો, જે વાચવાથી ખરતરગચ્છના શ્રાવકો દુખ પામ્યા. તેઓએ ભ. ૦ વિનયદાનસૂરિને ખભાત પત્ર લખી મોકલ્યો, તેમા વિનંતિ કરી કે, "આપ આં અભયદેવસૂરિ ખરતરગચ્છમા થયા છે, એવુ લખી મોકલજો."

'અહીં તમારો ગીતાર્થ ચોમાસુ છે, તે પાઠણથી જૂદી જ વાતો કરે છે, અને રાગ-દ્વેષ વધારે છે. આપનો ઉપર મુજબનો પત્ર આવવાથી અહીં રાગદ્વેષ મટી જશે તમે મહત છો, રાગદ્વેષને વારનારા છો, તીર્થ કર સમાન છો, તો રાગદ્વેષ ઘટે તેમ પત્ર લખી મોકલજો."

મહોપાધ્યાયજીએ ખભાત આ પત્ર ગયાના સમાચાર જાણ્યા તેમણે શેઠ શિવજીને કહી સઘનો એક માણસ ખભાત ગચ્છનાયક પાસે મોકલ્યો. મહોપાધ્યાયજીએ તેને પત્ર લખી આપ્યો તેના તેમણે જણાવ્યું કે, "અમે પૂ. ૦ આં મુનિસુદરસૂરિ વગેરે પૂર્વાચાર્યોના અથો ભ. ૦ ડારમાથી કાઢીને જોયા છે તે આધારે નક્કી થાય છે કે, આં અભયદેવસૂરિ 'ખરતર' નથી ખરતરગચ્છની સામાચારી ખોટી છે તો આપ અહીંના ખરતરગચ્છના શ્રાવકોને જે ઉત્તર આપો તે વિચારીને આપજો."

બીજે દિવસે ખભાતના ખરતરગમ્મના આવકોએ ખભાતમાં બ્યામ્યાન થયા પછી ગમ્મનાયકને પૂછ્યું કે, 'આં અભયદેવસૂરિ કયા ગમ્મમાં થયા?' ગમ્મનાયકે કહ્યું કે 'ખરતરમાં થયાનો પ્રલોપ છે.' ખરતરગમ્મના આવકોએ ટુરતજ કહ્યું 'તો આપ જોટલું જ લખી આપો જોલે કલેશ મટી જાય.' ગમ્મનાયકે આં હીરવિજયસૂરિને આ શબ્દો લખી આપવા આજ્ઞા કરી. આં હીરવિજયસૂરિએ તરત જવાબ આપ્યો કે 'શુરુદેવ! હું હમણા બ્યાનમાં બેસું છું તો મધ્યાહ્ન પછી લખી આપીશું.'

ખરતરગમ્મના આવકો મધ્યાહ્ન પછી ફરીવાર વિનંતિ કરવા આવ્યા ત્યારે આં હીરવિજયસૂરિ લખી આપવાની તૈયારી કરતા હતા એવામાં ખભાતના સુ = ઉદયકરણ અને વૃં પાસદત્ત વગેરે આવકોએ આવીને પૂછ્યું કે 'શુરુદેવ! શું લખી આપો છો?' ગમ્મનાયકે યથાર્થે વસ્તુ જણાવી જોલે સં ઉદયકરણ વગેરે સઘે જણાવ્યું કે 'આ બંને આપના ઉપર મહોં ધર્મસાગરજીનો કોઈ પત્ર છે? તેમનો પત્ર આવે તે પછી વિચારીને, લખી આપવું કીક સ્કેશે આમાં કઈ ફેરફાર હશે તો મિચ્છામિ દુલ્લક આપી શકાશે.'

જો જ સુમથે મહોપાધ્યાયજીનો પત્ર આવી પહોંચ્યો તેમાં જણાવ્યું હતું કે, આં અભયદેવસૂરિ ખરતર નહોતા ખરતરગમ્મે પોતાની નવી પ્રરૂપણા કરી છે અને શાશ્વ વિરુદ્ધ ૩૬૦ બોલ પ્રરૂપ્યા છે' વગેરે હકીકતો માટેના ૨૧ શ્લોકો સાક્ષી પાઠો હતા.

જાં વિજયદાનસૂરિ, આં હીરવિજયસૂરિએ આ પત્ર વાંચી નહીં ક્યું કે 'આ શ્લોકોને લોપાય નહીં, તો હવે ખરતરગમ્મવાળાને કઈ લખી આપવું નહીં.'

ખરતરગમ્મના બાઈજો ખભાતમાં ત્રીજે દિવસે ફરીથી લખાણ માગવા આવ્યા. ગમ્મનાયકે જણાવ્યું કે 'મહાનુભાવ! આં અભયદેવસૂરિ ખરતર હોય એવા સ્પષ્ટ શબ્દો બતાવે. તો જ લખી આપીએ. પરિણામે ખરતરગમ્મના આવકો બિહીને ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા.

ગમ્મનાયકે મહોપાધ્યાયજીને પત્ર લખી નાખ્યો કે 'અમે ખરતર લખી આપ્યું નથી.

મહોં ધર્મસાગરજીએ પાટણુમા આં અભયદેવસૂરિ ખરતર-
ગચ્છના નથી, ખરતરગચ્છની સામાચારો ખોટી છે, વગેરે ચર્ચા
ચલાવી જૈન શાસનની ઉન્નતિ કરી

અન્ય

મહોપાધ્યાયજીએ સં ૧૬૧૭મા પાટણુમા ‘ઔષ્ઠિકમતોત્સૂત્ર-
દ્વિપિકા’ અંથ બનાવ્યો પાટણુનો સં ૫૦ શેઠ શિવજી મહોપાધ્યાય-
જીનો ભક્ત બન્યો

મહોપાધ્યાયજી પાટણુથી વિહાર કરી અહિમનગર પધાર્યા, ને
ત્યાં જ ચોમાસુ રહ્યા તેમણે અહીં સં ૧૬૧૮માં ઉપાં લખિધ-
સાગર વગેરે પાચ જણુને દીક્ષા આપી, તે પછી તે અમદાવાદ પધાર્યા
એ સમયે અમદાવાદમા મંત્રી ગલરાજ નામે શ્રેષ્ઠી હતો, જે બાદશાહ
મહમ્મદ (ચોથા)નો માનીતો હતો દિશાવાલ જ્ઞાતિના મંત્રી વરણુ-
ધગનો પુત્ર હતો. તેને બાદશાહે ‘મલેક શ્રીનગદલ’નું બિરુદ આપ્યું
હતું. અને મોટો વજીર બનાવ્યો હતો તે ૫૦૦ ઘોડેસવારોનો
ઉપરી હતો. (—પ્રકં ૪૪, પૃં ૨૧૬ સ ૧૫૯૪ થી ૧૬૧૦)

મંત્રી ગલરાજે મહોં ધર્મસાગરજીનો અમદાવાદમા પ્રવેશ
મહોત્સવ કર્યો, જેમા ૨૦૦૦ નારિયેળની પ્રભાવના કરી અને મહો-
પાધ્યાયને અમદાવાદમા ચોમાસુ કરાવ્યું તેમના વ્યાખ્યાનમા હમેશા
પાચસો માણસો આવતા મંત્રી ગલરાજે ચાર મહિના પ્રભાવના કરી

સં ૫૦ શેઠ શિવજી પાટણુથી મહોપાધ્યાયજીને વાદવા અમદા-
વાદ આવ્યો મંત્રી ગલરાજ અને ૫૦ શેઠ શિવજી વચ્ચે ગાઢ
ધર્મપ્રેમ બધાયો મહોપાધ્યાયજીને વિવિધ પ્રશ્નો પૂછતા તેઓ સૌની

૧ ભં આનદવિમલસુરિના સમયે તૂણા શાહ શ્રેષ્ઠી તેમનો ભક્ત
હતો તે પણ ‘મલેક શ્રીનગદલ’ બિરુદધારી હતો તેમણે તપાગચ્છના સવેગી-
ઓનો સૌરાષ્ટ્રમા વિહાર કરાવ્યો

(—તપાગચ્છ પદાવલી, પૃં ૩૦ જૂઓ પ્રકં ૫૬)

ભં વિજયદાનસુરિના સમયે ગલરાજ મલકનગદલ હતો તેણે શત્રુબ્ય
તીર્થનો મુક્તાધાદ કરાવ્યો. (—જૂઓ પ્રકં ૫૭, ‘મુક્તાધાદ’)

શકાન્તું નિવારણ કરતા અને ચોગ્ય સમાધાન કરતા.^૧

(—આત્માનંદ પ્રકાશ, પુ. ૧૪, ૧૫, અક ૩, ૪)

શાસનરાગ

પૂ. મહોપાધ્યાય ધર્મસાગરજી ગણિવર વિક્રમની ૧૭મી સદીના અન્નેડ વિદ્વાન હતા, નિઠર વક્તા હતા, તથા સમર્થ બ્રમ્હકાર હતા. તેઓ તપાગમ્મને જ શુદ્ધ જૈન શાસન માનતા, તેઓ એ સમયના તપાગમ્મના નાયકો ૬૦૦ વિજયદાનસૂરિ, ૪૦૦ શુ. આ. હીરે વિજયસૂરિ અને ૬૦૦ વિજયસેનસૂરિ વગેરેને પૂરા વફાદાર હતા, અને તે તે ગમ્મનાયકો પણ તેમની વિદ્વતાથી પ્રભાવિત હતા.

સ્વભાવ

મહોપાધ્યાયજી માનતા કે, ‘સાધ્યાને સાચો કહેવો અને ખોટાને ઉખેડી નાખવો. તેઓ આ માન્યતાને વળગી રહેનારા હતા. બે કે આવા નમ્ર સ્વભાવી કઠામ લાભ થાય, પણ અનેકાત દિલ્લે વિચારીએ તો એ લાભ કલેશાનુભવી પણ બની જાય.

ગમ્મમત સુધર્મ

શાંતિના ઉપાયો

શ્વસ્વરૂપ, સત્તરમી શતાબ્દીમાં તપગમ્મમા મોટી અસાંતિ બની રહી, અને વિભિન્ન ગમ્મવાળાઓ સાથે અવારનવાર અઘડાનણી લેતી થઈ. બે કે ગમ્મનાયકોએ તે કલેશને દૂઠાવવા, તથા બધા ગમ્મની એકતા જાળવવા શાંતિભર્યા વિવિધ ઉપાયો ચોક્કસ.

શાસનદીપક પ્રસિદ્ધ વક્તા મુનિરાજ શ્રી વિદ્યાવિજયજી મ. આ. જિનવિજયજી અને મોતીચંદ ગિરધર કાપડિયાએ આ બાબતો ઉપર વિવિધ રીતે પ્રકાશ પાડ્યો છે. તેના આધારે અહીં મોટુંક વિચારીએ તેના દૃઢ ઇતિહાસ આ પ્રકારે છે.

(૧) મહો. ધર્મસાગરજી ગણિવરે વિ. સ. ૧૬૧૭માં ખરતર ગમ્મના ઉપાધ્યાય ધનરાજગણિને ‘આ. જલમદેવસૂરિ ખરતર ગમ્મમા ઘણા નથી આ બંને ૨૧ પ્રમાણુ પાઠો આપ્યા હતા.

૧. તમા મહેતા માટે વિશેષ જુઓ. (—પ્રક. પદ. ૩. તથા ૪.)

અને ભ૦ વિજયદાનસૂરિ તથા ભ૦ હીરવિજયસૂરિને તે પાઠોની નકલ મોકલી હતી

(૨) મહોં ધર્મસાગરજી ગણિવરે સં ૧૬૧૬ ના આસો સું ૧૩ ના દિવસે પાટણમા મુનિ વિમલસાગર, મુનિ જ્ઞાનવિમલ, મુનિ જ્ઞાનસાગર અને મુનિ વિવેકવિમલ પાસે પાટણના તપાગચ્છની વૃદ્ધ પોષાળના અથલહારમાથી (અથવા સીસોદિયા વાછા ઝવેરીના ખાનગી અથલહારમાથી) મળી આવેલ સટીક ‘ઉત્સૂત્રકન્દકુદાલ’ અથની પૂરી નકલ કરાવી લીધી. જેમા વિશ્રામ, મૂળ અં ૪૦૦ અને ટીકા સાથે અંથ ૧૯૫૨ છે

આ અથનાં વિશ્રામ ૧, શ્લોક ૨૦ ની વ્યાખ્યામાં પૂનમિયા, ખરતર, આંચલિક, આગમિક અને સાર્ધપૂનમિયા વગેરે ગચ્છોને નિહ્વવ બતાવ્યા હતા આ અથનું બીજું નામ ‘શુરુતત્ત્વપ્રદીપ પણુ મળે છે’

૧ ઉત્સૂત્રકન્દકુદાલમા કેઈ નવી નવી ઐતિહાસિક નોંધો પણુ મળે છે જેમકે -

૧ શ્રીસદ્ધે સં ૮૯૦મા ગિરનાર તીર્થમા શ્વેતામ્બર દિગમ્બર સદ્ધો વચ્ચે જઘડો થવાથી ભવિષ્યમા જઘડાથી બચવા માટે શ્વેતામ્બરોએ જિનપ્રતિમાને અંચલિકા (લગોટ) બનાવી દિગમ્બરોએ બેઠી પ્રતિમા તેમજ ઉભી પ્રતિમા બનતેને “સ્પષ્ટ લિંગ બનાવ્યા

નોંધ : શ્વેતામ્બર દિગમ્બરોના પ્રતિમા બેઠ માટે જૂઓ (પ્રકં ૧૪ ૩૨૫, પ્રકં ૩૨ ૫૦ ૫૩૩ પ્રકં ૩૪ ૫૦ ૩૦૭ (પ્રકં ૫૩ વીશપથી તેરાપથ ૫૦ ૬૬૫ થી ૬૭૧)

૨ A કર્ણાટકમા દિગમ્બર ભક્ત રાજા અને શ્વેતામ્બર ભક્ત રાણી હતી શ્વેતામ્બરાચાર્ય આદ્યગુપ્ત આચાર્યના શિષ્યે “દિગમ્બરોના પદ્મત્રમાથી બચવા માટે વસ્ત્રો બાળી નાખ્યા” અને સૌને પ્રિય બની રહેવા માટે રાજાએ કાઉસસગામા ખેસ ઓઢાડ્યો હતો તેને રાખી, તે પ્રદેશમા રહેવા માટે ચાપનીય સંઘ (વસ્ત્ર ત્યાગી સંઘ) સ્થાપ્યો

(વિશ્રામ ૩ને શ્લો ૩૯, ૪૦ની વ્યાખ્યા)

નોંધ : દિગમ્બર ગ્રંથોમા (૧) અર્ધ ફાલક કંબલીસ ધથી અથવા (૨)

(૭) મહો. ધર્મસાગરજિવરે સ. ૧૬૧૭ માં પાટણમાં 'ઉત્પત્તિકન્દુદાસ' યથના આધારે 'ઔદ્ધિકમતોત્સુત્રોદ્ધાટનકુલક' તથા તેની ટીકા નામે 'દીપિકા' અને 'સદીકતત્ત્વતરંગિણી' એમ બે ગ્રંથો રચ્યા તત્ત્વતરંગિણીમાં 'ઉક્ત યથના આધારે 'સુધ્યા-શકુલનિરકરણવાદ' નામનો વિભાગ નવો બનાવીને એકબો આ ત્રણે ગ્રંથો પ્રકાશમાં આવતા વિભિન્ન ગમ્થોમાં જગમગાટ જ-મ્યો.

(૪) સ. વિજયદાનસૂરિએ સ. ૧૬૧૯ના મા. સુ. ૧ થી શ્વે આ શ્રી કળશથી સ. ૨ પર્માં કથાશ્રીમાં શાપનીય સખની ઉત્પતિ બતાવી છે (જૂઓ પ્ર. ૧૪ પ. ૩૨૭)

૨ B નવકારમાં છેલ્લું પદમ હવર્ધ મન્થ "એવો યુધિષ્ઠિ પાઠ છે એમ કુસ ૬૮ અક્ષર માં.

૩ દેવદવ્ય લોગી કૈવલ્યસી નિમ્ન છે તે કૈવલ્ય માસિક હોવાથી સમે તેને સખ નામ ક્યાં નહીં. કૈવલ્યના સ. ૧૦૨ (વીર સ. ૮૮૨) અને સુવિકિત વસતિવાસા પોપાળવસી સુવિકિતનો સ. ૧ ૮ નામુવો કૈવલ્યસીએ સુવિકિત પાસે ઉપસ્થાપના થઈ સ. ૧ ૮માં શુદ્ધભાગી ચલાવ્યો. (વિભા. ૩ શ્લો. ૧૬ થી ૧૮ આખ્યા.)

નાથ વીર નિર્વાણ સ. ૮૮૨માં કૈવલ્યસ્થિતિ થઈ હતી.

(જૂઓ પ્ર. ૨૩ પ. ૪)

આ જિનેશ્વર, આ શુદ્ધિચામરના ઉપદેશથી સ. ૧ ૮ માં પાટણમાં ઉપાશ્રય બન્યો.

(પ્ર. ૩૫ પ. ૮૧ પ્ર. ૩૬ પ. ૨૧૪ પ્ર. ૫૩ પ. ૬૦૬ ૬૧

આક્રમો વિગ્નમતના મ. હેમસામસ્તુ ચર્ચા ચતક મથ ૩૬૭)

૪ ૬ સ. આ હેમચન્દ્રસૂરિ અને જૂનરેશ્વર રાજા કુમારપામે પૂર્ણિમા અન્વજ્ઞાને ટેલનિકાલ આપ્યો. (વિભા. ૪ શ્લો. ૫)

નાથ પૂર્ણિમા મત મદિ (જૂઓ પ્ર. ૪ પ. ૪૬૫, ૫૧૮)

૫ શુદ્ધ આદિત્ય તપગચ્છમાં આ. ૦ હોમકીર્તિસૂરિ વજેરમાં વરતે છે (વિભા. ૮ મો. શ્લો. ૧૩ થી ૧૬)

નાથ તપાગચ્છની ૫૬ પોપાળના ૪૬ માં આ. ૦ હોમકીર્તિસૂરિએ સ. ૧૩૩૨ના ને સુ. ૧ ને રાજા જુલતાકપ સાખની ટીકા પ્ર. ૪૨૬ સ્વી હતી. (જૂઓ પ્ર. ૪૪ પ. ૧૩)

૧૪ના દિવસોમાં ચાર સઘનુ એકમ જોખમાય નહીં, એ ઉદ્દેશથી પોતાના મુનિઓનુ સમ્મેલન ભરી તે ‘ઉત્સૂત્રકન્દકુદાલ’ ગ્રંથને અપ્રામાણિક ઠરાવ્યો અને જાહેર કથુ કે, તેને તથા તેના અવતરણ પાઠોને સાચા માનવા નહીં

મહોં ધર્મસાગરણ ગણિવરે તે આજ્ઞા સ્વીકારી, જે થયુ હતું તેનો ‘મિચ્છામિ દુક્કઠ’ લખી આપ્યો. આચાર્યશ્રીએ સંઘને સાત બોલનો પટ્ટો લખી આપ્યો. તેમા વિદ્યમાન બધા ગીતાર્થોએ પોતપોતાનાં મતા આપ્યા. (—કવિ ઋષભદાસ કૃત ચાર બોલનો રાસ, મહોં ભાવવિજયગણિ કૃત, પદ્મત્રિશજ્જલ્પ વિચાર)

(૫) મહોં ધર્મસાગરણ ગણિવરે પોતાની નવી પ્રરૂપણા ચાલુ રાખી અને અમદાવાદના તેમને ગદા મહેતાનો ટેકો મળ્યો. પછી ઉપાં રાજવિમલગણિ અમદાવાદ પધાર્યા ગદા મહેતાએ તેમને મહોં ધર્મસાગરણની નવી પ્રરૂપણામા સમ્મત ન થવાથી ત્રાસ આપ્યો.

(૬) ભં વિજયદાનસૂરિએ સં ૧૬૧૯-૨૦ મા રાધનપુરમાં ઉપરની હકીકત જાણી મહોં ધર્મસાગરણને સપરિવાર ગૃહ છો બહાર મૂક્યા.

લેખિત માફી

(૭) મહોં ધર્મસાગરણ ગણિવરે મહોં સકલચંદ્ર ગણિવરના સમજાવવાથી રાધનપુર જઈ ભં વિજયદાનસૂરિને અતુર્વિધ સઘની વચ્ચે પોતાની નવી પ્રરૂપણા માટે ‘મિચ્છામિ દુક્કઠ’ લખી આપ્યો. તેમા ૧ આં હીરવિજયસૂરિ, ૨ મહોં સકલચંદ્રગણિ, ૩ મહોં ધર્મસાગર ગણિ, ૪ ઉપાં વિજયહસગણિ, ૫૦ રૂપણ ગણિ, ૫૦ કુશલહર્ષ ગણિ, ૫૦ શ્રીકરણ ગણિ, ૫૦ વાનરઋષિ, ૫૦ સૂરચંદ્ર ગણિ, હાપા ગણિ, (૫૦ હાનર્વિ ગણિ, ૫૦ સહજ-કુશલ ગણિ), મુનિ વિમલદાનણ, ૫૦ સંયમહર્ષ ગણિ વગેરે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, પંન્યાસ, મુનિ ગીતાર્થોના મતા થયાં.

ગ્રંથો

આચાર્યશ્રીએ ‘ઉત્સૂત્રકન્દકુદાલ’ અને ‘તત્ત્વતર ગિણી’ ગ્રંથને

૫૦ સૂર્ય દ્ર ગણિ પાસે પાણીમાં ઝોળાવ્યા અને મહોં ધર્મસાગર ગણિને પરિવાર સહિત ગમ્મમાં દાખલ કર્યા.^૧

(૮) મહોં ધર્મસાગર ગણિવરે ગમ્મનાથકની આરાધી ચતુર્વિંધ જૈન સ્થ તથા પોતાના ભક્તોને તેરવાઠાથી એક પત્ર લખી જણાવ્યું કે, 'મેં નિહ્વે તથા પર્વોની નવી પ્રરૂપણા બાબત મિચ્છામિ દુક્કડ આપ્યો છે, તો કોઈએ નવી પ્રરૂપણા કરવી નહીં. જેણે તેની શરૂ કરી હોય તે 'મિચ્છામિ દુક્કડ રેભે.'

તે પત્ર આ પ્રકારે મનાય છે

(૧) મહોં ધર્મસાગર ગણિએ આ શ્રવણી પ્રરૂપણા કરી હતી. તેમજ 'તત્ત્વતરંગિણી' શ્રવણનાં હતો, તેમા ઇતર ગમ્મોની કંઠક સમાલોચના કરી હતી એ વિજયદાનસૂરિ અને આં હીર વિજયસૂરિએ તે શ્રવણે જલ શરણ કરાવ્યા અને ઉપાધ્યાયશ્રીએ પણ તે પ્રરૂપણા માટે મિચ્છામિ દુક્કડ આપ્યો હતો એમ આ પ્રકારે છે

“સ્વસ્તિ શ્રીશાન્તિમિન પ્રણમ્ય । તિરવાદાનમસ્ત પરમગુરુ શ્રી વિજય સૂરિ સેવી ૮૦ ધર્મસાગર ગણિ શિશ્વતિ સમસ્તન્નાર સાધુ-સાધ્વી શ્રાવક-શ્રાવકાયોગમમ્ । બાજ પઢી બમે પાંચ નિહ્વ ન કહત । પાંચ નિહ્વ કયા હુ તે મિચ્છામિ દુક્કડ । ઝસૂત્રર્કદકુશલ મય ન સરહત, પૂર્વે સદાયક હુ તે મિચ્છામિ દુક્કડ । વદ્પર્વી બામી શીમ શી પૂજ્ય આસિ (આદેશ) વેદ છત્ તે પ્રમાણ ॥ ૮ ॥ સાત ચોલ જીમ મગજાન આસિ ચદ્ છત્ તે પ્રમાણ । ચતુર્વિંધ સંમતી બાસાતના કૌમી હુ તે મિચ્છામિ દુક્કડ । બાજ પઢી પાંચ કૈલ્ય ચાંદલા । તિરવાકામાંદિ શ્રીમૂજ્ય પરમગુરુ શ્રી વિજયદાનસૂરિન્ મિચ્છામિ દુક્કડ

૧ એ શ્રીવિજયદાનસૂરિએ સ ૧૧૧૬-૨ માં ‘સસ્વતરંગિણી’ને ક્ષેત્રજનક માની અપમાદિય નાદેર કરી, તે પછી જૈન અખચુસધમાં તિથિ-જર્માના થયું. મસજો ઉઠવા પછુ કોઈએ કોઈ પણ અર્થમાં કે ચર્યાપત્રમાં અપમાદિય હોવાના કારણે સસ્વતરંગિણી નો હવાસો આપ્યો નથી જે શ્રીવિજયદાનસૂરિને પૂજ્ય માનતા હોય તે સૌ વિવેકીએ સમજવું જોઈએ કે ક્ષેત્રજનની સસ્વતરંગિણી ના આધારે નવી તિથિવ્યવસ્થા કરવા પ્રયત્ન કરવો તે સધને મોટો હાનિકારક પ્રવૃત્તિ છે

દીઘત છઠ્ઠ સઘ સમક્ષ એ વોલ આશ્રી જીગડ્ડાં સદાકાલ હુવડ્ડાં તે મિચ્છામિ
દુક્કડં દેજ્યો ॥ ઠ ॥

(-જૈનયુગ, વર્ષ : ૫, પૃં ૪૮૩; પદાવલી
સમુચ્ચય લાં ૨, પુરવણી પૃં ૨૫૭)

(૨) મહોં સુમતિવિજય ગણિના શિષ્ય પં સિ હવિજય
ગણિ લખે છે કે-

‘ પહિલુ ધર્મરુચિ ઉં ધર્મસાગર, અથ કરિઉં એક મોટો,
ચુરાસી ગચ્છ તેહમાં નદા, તત્ત્વતરંગિણી ખોટો. ૨૨
ગાલા વાણાચગ આદિ શ્રાવક, સખલ સખાયત કીધા;
શ્રી વિજયદાનસૂરિ સઘાતિ, ફિરી ફિરી અગડા કીધા. ૨૩
સુણ્યા સરઈ ન પોતઈ સાગર, રાકતણી પરિ રોળ્યા;
કુમતિકુદાલ ને તત્ત્વતરંગિણી, સઘિ પાણીમાહિ ખોળ્યા. ૨૪
એ ઓગણિસઈ પ્રથમ પ્રવાહો, પગે લાગી નઈ પઈકા;
ભદ્રુઆ મત માડિઉં છઈ તાલઈ, આપ રૂપિ થઈ બઈકા ૨૫

મિચ્છામિ દુક્કડં ખમી ખમાવી ચરણ હીરનઈ લાગો ૨૭

(-સં ૧૬૭૪ દિવાળી દિને ‘સાગરબાવની’

પદાવલી સમુચ્ચય લાં ૨, પુરવણી પૃં ૨૫૭-૫૮)

(૬) મહોં ધર્મસાગરગણિવરે સં ૧૬૨૬ મા ઉત્સૂત્રકદ-
કુદાલના અવતરણ જેવો કુપક્ષકૌશિકસહસ્રકિરણ અથ, તેની ટીકા,
તથા ઇરિયાષટ્ત્રિશિકા-સટીક અથો રચ્યા, આં હીરવિજયસૂરિએ
કુપક્ષકૌશિકસહસ્રકિરણ અથ ગીતાર્થો પાસે તપાસડાવી તેનું નામ
પ્રવચનપરીક્ષા રાખ્યું આ અંથ બન્યા પછી વિવિધ ગચ્છોમા ફરીવાર
સઘર્ષ શરૂ થયો. ખરતરગચ્છવાળાએ બાં અકબરની રાજસલામા
પ્રવચનપરીક્ષા અથ બતાવી જણાવ્યું હતું કે, ‘તપાવાળા અમારી સાથે
અગડો કરે છે’ (-યુગપ્રધાન જિનચંદ્રસૂરિ પરિશિષ્ટ ચ પૃં ૩૦૫,
પ્રકં ૪૪ પૃં ફરમાન)

શાસ્ત્રાથ

(૧૦) ખરતરગચ્છવાળાઓએ સં ૧૬૪૨મા પાટણની રાજ-

સજામાં આં વિજયસેનસૂરિ સાથે 'પ્રવચનપરીક્ષા' બાબત શાસ્ત્રાર્થ માહત્તો. જો શાસ્ત્રાર્થ ૧૪ દિવસ ચાલ્યો. આં વિજયસેનસૂરિએ તમા જજ પ્રાપ્ત કર્યો. (—વિજયપ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય, સર્ગ ૧૦ શ્લોક ૪)

(૧૧) ખરતરગમ્ધવાળાઓએ સં ૧૬૪૨માં પાટલુમાં હાર થયા પછી વાર વમ્ધરાજ કસ્યાણુરાજની મદદથી અમદાવાદમાં મોટા મોટા ઉમરાવો તથા મોટા તાર્કિકોથી ભરેલી સૂબા ખાન-ખાનાની રાજ સજામાં પ્રવચનપરીક્ષા અંગે ફરીવાર શાસ્ત્રાર્થ માહત્તો તેમાં પણ આં વિજયસેનસૂરિના શિષ્યો છૂટ્યા આચાર્યના શિષ્યોએ હાજર રહેલા કસ્યાણુરાજ પકિતો સૂબાઓ, ઉમરાવો તથા ખરતરગમ્ધના સર્વ આવકોનો વિખ્રમ ભાગ્યો. આવકોએ આ શિષ્યોને સૂબાના ખાન-વાખાથી બહુમાન કરી ઉપાસ્યમાં પધરાવ્યા.

(—વિજયપ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય, સર્ગ-૧૦ શ્લોક ૫ થી ૧૦)

(૧૨) વમ્ધરાજ કસ્યાણુરાજે ખરતરગમ્ધનો પક્ષ કરી, ખાલા તમા નવાબને ઘડાવી તપગમ્ધના જૈનો વગેરેને બધો ત્રાસ અપાવ્યો, જં ૦ ગું ૦ આં હીરવિજયસૂરિએ મહોં શાંતિયદ્રગણિવર મારફત બા ખબર બાં અકબરને પહોંચાડયા અને આ ત્રાસનો ઉપાય કરાવ્યો.

✓ (૧૩) જં ૦ ગું ૦ આં હીરવિજયસૂરિવરે મૂજસતમાં આવી સં ૧૬૪૬ ના પોષ શુ. ૧ ને શુક્રવાર પાટલુમાં તપગમ્ધનો અતુર્વિધ સઘ જોકો કર્યો અને જૈન સઘની જોકતા ખાતર ૧૨ બોલનો નવો પદો બનાવી, બધે સ્થળે તે પદો મોકલ્યા.

૧૨ બોલનો પદક ૧૨ બોલનો સાર નીચે પ્રમાણે હતો—

૧ કોઇએ પરપક્ષીને કઠોર વચન કહેવું નહીં

૨ પરપક્ષીના માર્ગાનુસારી ગુણો અનુમોદવા યોગ્ય છે ૧

૧ આને જૈનોમાં તપગમ્ધ દરિયાવહિનો અર્થ છે મિથ્યાશ્રુતને સમ્યક્શ્રુત બતાવી રહ્યો છે તપગ બા મુનિવરો અને દર્શનો તેમજ સ્વ વિરોધી અર્થ સાદિત્તને બળે-બળારે છે પોતાના પ્રથમ ભારોમાં મુરશિ રાખે છે જાતી પ્રશસ્તિ કરે છે આ અર્થની આ વિચારના છે ખીલ અર્થમાં ખાલી ઉઠારતા દેખાતી નથી.

૩. શાસ્ત્રવિરુદ્ધ અને પરપરા વિરુદ્ધ પ્રરૂપણા કરનારા ઠપકાને પાત્ર થશે.
૪. દિગંબરની પ્રતિમા, શ્રાવકે પ્રતિષ્ઠા કરેલી જિનપ્રતિમા, તથા દ્રવ્યલિંગીના દ્રવ્યથી બનેલ પ્રતિમા સિવાયની સર્વ જિનપ્રતિમાઓ વાદવા-પૂજવા યોગ્ય છે તેમા અચકાવું નહીં.
૫. ઉપર નિષેધ કરેલી જિનપ્રતિમાઓ પણ સ્વપક્ષને ત્યા હોય તો વદનીય છે. ચારીત્રધારીએ વાસપેક્ષ કરેલ સર્વ જાતની જિન પ્રતિમા વદનીય છે
૬. શાસ્ત્રોમા સાધુની પ્રતિષ્ઠા કહેલી છે. બીજા ગચ્છવાળા સાધુ છ દર્શન પૈકી જૈન દર્શનના જ સાધુ છે, તો તેનો સ્થાપનાનિષેધો પણ જૈન સાધુતા જ મનાય.
૭. સ્વામીવાત્સલ્યમા પરપક્ષી આવીને જમે તો સ્વામીવાત્સલ્યનુ ક્ષણ નાશ પામતુ નથી
- ૮ શાસ્ત્રમા નિહ્નવો ૭ (૯) બતાવ્યા છે, તે સિવાયના બીજાઓને નિહ્નવ કહેવાથી સમ્યક્ત્વ રહે નહીં
- ૯ પરપક્ષીઓ સાથે કરેલી તીર્થયાત્રાનુ ક્ષણ નકામું જતુ નથી.
૧૦. પરપક્ષી સાથે ઉદ્દેરીને ચર્ચા કરવી નહી. સામી વ્યક્તિ ઉદ્દેરીને ચર્ચા કરે તો તેને શાસ્ત્રાધારોથી શાંતિપૂર્વક જવાબ દેવો. કલેશ વધે તેમ કરવું નહીં
૧૧. આં વિજયદાનસૂરિએ ‘કુમતિકુદાલ’ ગ્રંથને ચતુર્વિંધસદ્ધની વચ્ચે જળશરણ કરાવી, અપ્રમાણ ઠરાવ્યો. તે ગ્રંથનુ એક વચન પણ જેમા હોય તે ગ્રંથને પણ અપ્રમાણ માનવો
- ૧૨ પરપક્ષના અવિરોધી સ્તવન, સ્તુતિ વગેરે બોલવા, કેમકે જિન-સ્તુતિ કરનારા સુકૃત પિ ઠને ભરે છે

આ બાર બોલોનો પદ્મ ગીતાર્થોએ ત્રણ ચોમાસી અને પર્યુષણ-પર્વમા સર્વસ્થળે વાચવાનુ નક્કી કર્યું.

આ બાર બોલના પદ્મની નીચે આ મુનિસમ્મેલનમા હાજર રહેલા સર્વ ગીતાર્થો અને મુનિવરોના હસ્તાક્ષર કરવામા આવ્યા. તે આ પ્રમાણે—

આં વિજયસુરિ, ઉં ધર્મસાગર ગણિ, ઉં વિમલદર્શ ગણિ,
 ઉં શાંતિચંદ્ર ગણિ, ઉં કસ્યાણુવિજય ગણિ, ઉં કમલવિજય ગણિ,
 ઉં સોમવિજય ગણિ, ૫ = સહજસાગરગણિ, ૫૦ કાનર્ષિ ગણિ,
 (૫૦ કસ્યાણુકુશલ ગણિ) વગેરે વગેરે (પ્રકર ૫૮)

મહોપાધ્યાયજીનો શાસનગ્રેમ

નોંધપાત્ર બીના એ છે કે મહોપાધ્યાયજી ધર્મસાગર ગણિવરે પણ તપ-
 ગચ્છના એકમને મનમાં વસાવી અને ગણધરની ભાદીએ બેઠેલા અચ્છ-
 નામકોના બહુમાન ખાતર અતિનમ્રભાવે આ પદ્મમાં હસ્તાક્ષર આપ્યા
 હતા. તેમજ ૫૦ સહજસાગર ગણિ (જે સં ૧૬૮૬માં આં
 રાજસાગરસુરિના ઉપાધ્યાય જન્ય હતા, તથા ૬ સદેગી સાગર મુનિ
 શાખાના આઠ મુનિવર હતા તેમણે) પણ આ પદ્મમાં હસ્તાક્ષર
 આપ્યા હતા.

આ મુનિસમ્મેલનમાં અમુક અમુક મુનિવરોને અમુક અમુક
 પદવીઓ આપવાનો પણ નિર્ણય થયો હતો.

આં હીર્ણવજ્રસુરિ - આ પ્રતાપી આચાર્યની જસર આખી
 સદી પર ઘર્ષ છે તેમણે સાધુઓના શિસ્ત માટે ખૂબ વિચારે કર્યા
 જણાય છે અને ઉં ધર્મસાગર જેવી પ્રબલ બક્ષિતને પણ પોતે
 જમુશમાં રાખી શકાય છે એ તેમનું આત્મતેજ જતાવે છે

(શ્રીમુત્ શાંતિચંદ્ર ગિરધર કાપડિયાની ‘શાન્તરસ મુધારસ
 ભાવનાના ગુજરાતી ભાષાન્તરની સં ૧૬૬૪ ના પોષમાં
 લખેલ અવલોકન પ્રસ્તાવના પૃ ૫૦, પ્રકર ૫૮)

જં આં શ્રીહી વિજયસુરિએ સં ૧૬૪૬માં બજાવમાં ઘણા
 નવા ઉપાધ્યાયો અને નવા પન્થાસો જનાવ્યા હતા.

(૧૪) મહોપાધ્યાયજી ધર્મસાગર ગણિવરે અમદાવાદ જઈ બાર ભાદો-
 ના પદ્માને “ભગ” કર્યો. તેમને બહુઆ વગેરે જોનાનો ટેકો હતો.

બહુઆ આવકે તેમાં આગેવાની લીધી. તેની સાથે જાવન આવકો
 હતા. આથી આ નવી પ્રકૃપણા ‘બહુઆનોમત’ તરીકે પણ વિખ્યાત થઈ

(૧૫) મહોં શાંતિચંદ્ર ગણિવર ત્યારે ગચ્છનાયકની આજ્ઞાથી અમદાવાદ પધાર્યા. તેમણે સઘમા ઉપદેશ આપી એવું વાતાવરણ પ્રકટાવ્યું કે કદાચ અમદાવાદનો જૈન સઘ ભદ્રા વગેરે બાવન જૈનોને સઘ બહાર મૂકી દે.

પાંચ બોલ

(૧૬) મહોં ધર્મસાગર ગણિવરે સં ૧૬૪૮-૪૯ ના પોષ શુદ્ધ ૧૫ ને રવિવારે પુષ્પાર્કયોગમા અમદાવાદમા સ્વગચ્છના ગીતાર્થીના માન બાતર જં આં હીરવિજયસૂરિ પાસે “ પાંચ બોલ ”નો મિચ્છામિ દુષ્કંઠ આપ્યો, તે આ પ્રમાણે—

૧ મરીચિએ કપિલને કહેલા વચન બાબત.

૨. ઉત્સૂત્રના ૧૫ ભવો બાબત.

૩ ઉત્સૂત્રીના સખ્યાતા, અસખ્યાતા, અનંતા ભવો બાબત.

૪ બારબોલના પટ્ટાથી વિરુદ્ધની પ્રરૂપણા બાબત.

૫. સૂત્ર વિરુદ્ધ, પરપરા વિરુદ્ધ પ્રરૂપણા બાબત.

આ પ્રમાણે સમજૂતી થવાથી અમદાવાદમા ભદ્રા શ્રાવક વગેરે બાવન જૈનોને સઘ બહાર મૂકવાની વાત ઊડી ગઈ, અને કલેશ શમી ગયો.

(૧૭) મહોં ધર્મસાગરગણિવરે સં ૧૬૪૮મા અમદાવાદમા ‘ સટીક તપાગચ્છપટ્ટાવલી ’ રચી, જં ગં આં હીરવિજયસૂરિએ સં ૧૬૪૮ના જૈં ૫૦ ૬ ના રોજ અમદાવાદમા ઉં વિમલહર્ષ, ઉં કલ્યાણવિજય, ઉં સોમવિજય, ૫૦ લઘ્વિસાગર ગણિ વગેરે ગીતાર્થીની તપાસ સમિતિ બેસાડી, તેની પાસે ‘ દુષ્પમ સઘ સ્તોત્ર, જીર્ણપટ્ટાવલી, આચાર્યગુર્વાવલી ’ વગેરેના આધારે તપાસ કરાવી તેને પ્રમાણિક કરાવી, તેનો પ્રચાર કરવાની આજ્ઞા આપી.

નવી પ્રરૂપણાનો અર્થ

(૧૮) મહોં ધર્મસાગર ગણિવરે સં ૧૬૫૦માં ‘ સર્વશક્તક ’ બનાવ્યું, તેમાં ઘણા અથોના આધારો આપી તેની ‘ ટીકા ’ પણ રચી. તેમણે આ અથોમા નવી પ્રરૂપણાને પ્રધાનતા આપી.

હીર જેસિગને મિથ્યાત્વી કહ્યા, તો સાગર ગચ્છ બહાર રહ્યા
કડી ૧૦૧૮. (—વિજયતિલકસૂરિ રાસ, અધિ૦ ૨, પૃ૦ ૮૬)

(૨૦) જાં આં હીરવિજયસૂરિના મહોં સુમતિવિજય
ગણિવરના શિષ્ય પં કનકવિજય ગણિ તથા બીજા શિષ્ય કવિ
પં સિ હવિજય ગણિ આ ગચ્છનાયકની આજ્ઞાથી સૂરતમાં
ચોમાસુ પધાર્યા તેઓ બાર બોલનો પદ વાચવા બેઠા, ત્યારે સૂર-
તના નવી પ્રરૂપણાના પ્રેમી સૂરા વહોરાએ ત્યા આવીને તેમને
વાચવા હીધા નહીં, ને મોટો વિરોધ કર્યો

બીજી સાલ મહોં કલ્યાણવિજય ગણિવર ગચ્છનાયકની
આજ્ઞાથી સૂરત ચોમાસુ પધાર્યા સૂરા વહોરાએ તેમનું પણ અપમાન
કર્યું અને પોતે જ બાર બોલના પદને બદલે નવી ચર્યાના આલાવાનાં
પાના વાચવા શરૂ કર્યા. મહોં કલ્યાણવિજયજી ગણિવરે સૂરતના
સઘના આગેવાનોને ઉપદેશ આપી, સમજાવી, પોતાના બનાવી લીધા
પાંચ બોલનો પદો

(૨૧) પછી તો આં વિજયસેનસૂરિએ સં ૧૬૬૭ના માં
વં ૪ ને શનિવારે પાટણથી પાંચ બોલનો નવો પદો બનાવી સઘને
સ્થાને મોકલ્યો તે પાંચ બોલનો પદો આ પ્રકારે હોતો —

- ૧ સૌએ બાર બોલના પદ ઉપર શ્રદ્ધા રાખવી
૨. ગીતાર્થોએ ચોમાસામાં તથા પજૂસણમા સઘની સભામાં ૧૨
બોલનો પદ જરૂર વાચવો—વચાવવો
- ૩ તથા ‘ પ્રશ્નોત્તરસમુચ્ચય, હીરપ્રશ્ન ’ અથો પણ અવશ્ય વાંચવા.
કોઈએ આ ત્રણ અથો વાચવાનો વિરોધ કરવો નહી
- ૪ કોઈએ આ ત્રણ અથ સિવાયના છૂટા ચર્યાપત્રો, આલાવાઓ
વગેરે બ્યાખ્યાનમા વાચવા નહીં, વચાવવા નહીં
- ૫ સૌએ બાર બોલના પદકની આજ્ઞા મુજબ માર્ગાનુસારીપણે વર્તવું ?

૧ ‘ સદધાવિવ સર્વેસિન્ધવ સમુદીર્ણસ્તવયિ નાથ ? દૃષ્ટ્ય ।

ન ચ તાસુ મવાન પ્રદૂરયતે પ્રવિમરસાસુ મરિત્તિસ્વોદયઃ ॥ ”

આં વિજયસેનસૂરીયરે સુરતના સઘ ઉપર ઉપરનો પાંચ બોલનો પટ્ટ શોધ્યો, અને તેની સાથે સઘને સલાહ આપતો ભલા મણ પત્ર લેવી તેમાં લખી જણાવ્યું કે -

સૂરો વહોરો સુરતમાં નવી પ્રરૂપણા કરે છે, ને મહોં કસ્યાણુ વિજયલ ગણિવર વગેરેનું અપમાન કરે છે આ હક્કીકત બની તેથી જામને ઘણું દુઃખ થયું છે હવે સુરત સઘની ફરજ છે કે, તમે સૂરા વહોરાને સમજાવો, કે 'તે મહોં કસ્યાણુવિજયલ ગણિના અણ્ણોમા પદી મિશ્ત્રામિ દુક્કડ આપે' અને વળી મહોં કસ્યાણુવિજયલને જામને એ પ્રમાણે ઠગીનો રૂપિય પત્ર આવશે તો જ જામને સતોષ થશે. પણ જો તમે એ પ્રમાણે ન કરી શકો તો અમારે જૈન સાસનની મર્યાદાના રક્ષણ માટે ઉપાય કરવો પડશે.

'મહોં કસ્યાણુવિજયલ ગણિવર વગેરે મુનિવરો સૂરા વહોરાના ઘરનાં આહારપાણી લેવા બધ કરે. સાથોસાથ એ પણ ઘોષ્ઠન માનજો કે, જામે પણ અમારા સાધુને સુરત ઘોમાસુ ઘોઠલવાનું બધ કરીશું'

તમે જો પ્રમાણે બ્યવસ્થા કરી શકો તો પત્રથી જણાવજો.

આ પત્ર મળતાં જ સુરતના સઘે ગમ્મનાથકની આરા મુજબ સર્વ બ્યવસ્થા કરી અને પત્ર લખ્યો. તેમાં સાથોસાથ ગમ્મનાથકને વિનંતિ કરી કે આપે સુરત પધારી અમારા ઉપર ઉપકાર કરવો.

(૨૨) આં વિજયસેનસૂરિ સુરત પધાર્યા અહીં ઘોમાસુ કરી બહાવ મહિયાત્રા માટે સોરઠ પધાર્યા ત્યાં જ ૪ વર્ષ સુધી વિચરી

એતો કાવખુવાડ કરતાં મી જાન લખાણને કયું છે—

“ જિનિવરમાં સખ્યાં જરુન છે જરુને જિનિવર કાળના રે,
સાવરમાં સખ્યાં તટિની સહી, તટિનીમાં સાવર કાળના રે. ”

તીર્થંકર કાવખાના જાણારે બ્યાં બ્યાં જે મુનિ હોય તેને સાર કહેવું

નથી પ્રરૂપણા કરે બેઠામાંના કરે મા બેઠામાં આ વચનને જાસત

હોવાનું કયું છે

દુમિથિતે નર પરતગ્રવુષિયુ સુરુમિતિ થા કાવજ સુષિસંપદા ।

તત્રેય તા પૂર્વમદ્વાયેરોષિયતા અગત્યમાર્ગે જિનવાચવિપુષા ॥

(—આ સિદ્ધસેન દિવાકર કૃત કાવવડસુતિ)

શખેશ્વર તીર્થ થઈ પાટણ પધાર્યા 'વીરવશાવલીના આધારે
જાણવા મળે છે કે, મહોં સોમવિજયજી ગણિવરે સં ૧૬૬૯—
૭૦ માં પાટણમાં ગચ્છનાયક સાથે સાગરમતને આશ્રયીને મોઠો મત-
લેદ ઊભો કર્યો. (— વિવિધ ગચ્છીયપદ્ધાવલી, પૃં ૨૨૪)

એક એવો પણ ઉદ્દેશ મળે છે કે, મહોં સોમવિજયજી ગણિ-
વર સં ૧૬૬૯માં પાટણથી વિહાર કરી સીધા મારવાડમાં ગયા^૧

બનવા ભેગ છે કે, સોમવિજયજી ગણિવર, પ. રામવિજયજી ગણિ,
અને પં કમલવિજય ગણિને પોતાની સાથે મારવાડ લઈ ગયા હોય !

(૨૩) આં વિજયસેનસૂરીશ્વર પાટણથી અમદાવાદ પધાર્યા.
તેમણે સર્વ પ્રથમ અમદાવાદમાં જ્ઞાતિભેદનો કલેશ હતો તે મટાડ્યો
(— વિજયપ્રશસ્તિ મહોં સર્ગ. ૪૧ શ્લોં ૩૯—૪૦)

ચતુર્વિધ સંઘ સમેલન

તે પછી આં વિજયદેવસૂરિ વગેરે સાધુઓ અમદાવાદ આવ્યા.
સુરતનો જૈન સંઘ આવ્યો, ખલાત વગેરે શહેરોના સંઘો પણ

૧. મહોં સોમવિજયગણિવરે અને મહોં કીર્તિવિજય ગણિવરે
આ બંને વીરમગામના ગૂજરાતના બાદશાહના વજર વીરજી મલિક પોર-
વાડના હતા તથા બાદશાહના માનીતા મત્રી મલિક સહસ્રકિરણ પોર-
વાડના પુત્રો હતા, બંને ભાઈઓ હતા બંને જં આં હીરવિજયસૂરિના
શિષ્યો હતા બંને ગુરુ ભાઈઓ હતા મહોં કીર્તિવિજયજી ગણિવર મહોં
સોમવિજયજી ગણિવરનો પરિચય આ રીતે આપે છે —

વિદ્વલ્લોચનસોમસોમવિજયો યસ્યાન્તિપત્કુઙ્ગરો,
મન્ત્રી સૌકૃતકૃત્યમન્ત્રવિપયે મિત્ર મન પ્રોળને ।

મન્જૂપા સમયાર્થસાર્થનિકરે ભૂયા સ્વકીયાન્વયે,
માન્યો માનવિમાનિમાનવજિત શ્રોવાચક સોઽમવત્ ॥ ૧૫

શ્રીમદ્વીરપરમ્પરાસુરલતાં સન્તાપિતાં સાગરે-
શારોર્મિપ્રકરાનુકારિ વચન વ્યાલોક્ય યેનામુના ।

કૃત્વા યજ્ય પક્ષમણ્ડપમિમા તત્રાધિરોપ્યાદરાત્
પ્રૌટા કારિ તથા યથા જગદિમા તુષ્ટ ફલં સેવ્યતે ॥ ૧૭

(— મહોં કીર્તિવિજય ગણિકૃત વિચાર રતનાકર પ્રશસ્તિ)

ગમ્મનાયકને વદન કરવા અહીં આભ્યા. આધ્યાયંત્રીએ મુનિસંઘમાં રહેલ
 ‘આતરિક કલેશને દૂર કરવાનું’ હાથમાં લીધું સૌએ ગમ્મનાયક પાસે
 પોતપોતાની વાત રજૂ કરી. સૌની સામે કેટલાયેક સાધ્યા-ધોળા પત્રો,
 કપડી પત્રો, અપ્ત પુસ્તક વગેરે રજૂ કર્યાં આ પુસ્તકમાં ગમ્મના જુદા
 જુદા મુનિવરો ઉપર આક્ષેપો કરવામાં આભ્યા હતા તે આ પ્રમાણે—
 “તે માહી (૪૮મા ભા.) સોમતિલકસૂરિનંદ, કલ્યા અજ્ઞાની સાગર મુનિ;
 સાગર મંદિ આર્જ્ય એ સાર્થિ, એક વિચાર ન ઘટ્ય મનરાખિ’
 (—બોલ : ૨૭મે.)

તેક વધણું સૂત્ર જ મુણે, સર્વસથતકિ એ જાવગણે;
 હીર જેસિ જને મિચ્છાત્વી કલ્યા, તે સાગરગચ્છ બાહિર રહ્યા ૧૦૧૮
 ‘સૂત્રમ્-આગમં’ (બોલ ૨૬મે, ઉપરની કલમ ૧૬મી)
 (વિજયતિલકસૂરિશસ અધિ. ૨ એ પ્રક. ૫૫ પૃ. ૭૨૦
 (—ઐતિહાસિક શાસન મહા. ૭ પૃ. ૮૫, ૮૬);
 આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૭મું મો. ૬. દેસાઈની પ્રસ્તાવના
 (પૃ. ૧૧૫ થી ૧૧૮)

કલેશનું મૂળ

(૨૪) મહો. મુનિ વિમલત્રણિવરના શિષ્ય કવિરત્ન ૫૦
 દર્શનવિજ્ઞા ગણિએ આ ચતુર્વિધ સધના સમ્મેલનમાં નવી પ્રરૂ
 પણાના ૩૬ બોલના આલાવાના પાના રજૂ કર્યા પછી તેમણે કહ્યું
 કે, અરુદેવ ! આપણા ગમ્મના આતરિક કલેશનું મૂળ નવી પ્રરૂપણા
 છે જેના ૩૬ બોલ આ પાનાઓમાં લખેલા છે એક દરે આ પાના તે
 એરી પુસ્તક જ છે

(૨૫) આ. વિજયસેન
 વાના પાના એક મનિ પાસે
 સૌએ તે રૂ
 આ લખાણ
 દરેક બોલ આ
 બોલ કેટલા

વી પ્રરૂપણાના ૩૬ બોલના
 “ સભામાં બહેર
 વચ્ચે બહેર
 એમ જણાવી,
 આપી

કરાવ્યા અને સાથેસાથ જાહેર કર્યું કે સાગરપથના આ સમસ્ત અથો વાસ્તવમાં જલ શરણ કરવા જેવા છે, પણ આજે એટલું જ કહું છું કે, હું ગીતાર્થ મુનિવરોની તપાસ સમિતિ બેસાડી, તેમાં આ અથોની પ્રામાણિકતાની તપાસ કરાવીશ અને જ્યાં સુધી આ અથોને પ્રામાણિક જાહેર ન કરું ત્યાં સુધી સૌએ આ સમસ્ત અથોને અપ્રામાણિક માનવા.

(-શાસનપત્ર પૂં મું શ્રી વિદ્યાવિજયજી વી. નિ. સ. ૨૪૪૭ના ભાં શું ૮ ના રોજ લખેલ ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ ભાં ૪ નું નિરીક્ષણ, પૃં ૧ થી ૩૯)

માફી

(૨૬) 'વીરવશાવલી'માં ઉલ્લેખ છે કે, ઉપાં નેમસાગર ગણિવરે સં ૧૬૭૧ ના વૈં શું ૩ ને દિવસે અમદાવાદમાં હાજર પટેલની પોળમાં ચતુર્વિધ સઘની વચ્ચે આં વિજયસેનસૂરીશ્વરની પાસે ચોતાના પાત્ર બોલના પટ્ટાથી વિરુદ્ધ વર્તન કર્યાનો મિત્તિભાગ દુષ્કંડ આપ્યો.

પ્રમાણિકતાની છાપ

પછી આં વિજયસેનસૂરીશ્વરે ૧ 'સર્વજ્ઞગતક,' ૨ 'ધર્મ-તત્ત્વવિચાર,' ૩ 'પ્રવચનપરીક્ષા,' અને ૪ 'ઈરિયાવહિયાકુલક,' વગેરે અથોને ગચ્છના ગીતાર્થ મુનિવરોની સમ્મતિથી પ્રામાણિક અથો તરીકે જાહેર કર્યા. અને અમદાવાદ, ખલાત, પાટણ, તથા ગધાર વગેરે સ્થાનોના સઘ ભડારોમા તે તે અથો રખાવ્યા.

(-વિવિધગચ્છ પટ્ટાવલી સંગ્રહ, પૃં ૨૨૪)

(૨૭) આં વિજયસેનસૂરિ અમદાવાદથી વિહાર કરી ખલાત પધારવાના હતા રસ્તામા નાર ગામના બગીચામા તેમને જિલ્લી થઈ ખલાતનો સઘ તેમને ઝોળી વડે ખલાત લઈ ગયો આં વિજય-સેનસૂરિવરે સં ૧૬૭૨ના જેં વં ૧૧ ના રોજ ખલાતના અકબર પરામા સ્વર્ગગમન કર્યું.

નવા ગચ્છનાયકો

તેમની પાદે આં વિજયદેવસૂરિ તપગચ્છના નાયક બન્યા.

ગમ્મનાયકને વહન કરવા અહીં આંખ્યા. આપ્યામંથીએ મુનિસંઘમા રહેલ
 'આંતરિક કલેશને દૂર કરવાનું' હાથમા લીધું સૌએ ગમ્મનાયક પાસે
 પોતપોતાની વાત રજૂ કરી સૌની સાથે કેટલાએક સાચા-ખોટા પત્રો,
 કપડી પત્રો, ગુપ્ત પુસ્તક વગેરે રજૂ થયા આ પુસ્તકમાં ગમ્મના બુદ્ધ
 બુદ્ધા મુનિવરો ઉપર આક્ષેપો કરવામા આંખ્યા હતા તે આ પ્રમાણે—

"તે માહી (૪૮મા ભા.) સોમતિલકસૂરિનર્મ, કહ્યા અજ્ઞાની સાગર મુનિ;
 સાગર અધિ આછર્ષ એ સાખિ, એક વિચાર ન બર્ધ મનરાખિ"
 (—બોલ ૨૭મો)

તેહ વચણું સૂત જ મુણે સર્વજ્ઞયતકિ એ અવગણો;
 હીર જેસિ ગને મિઆતવી કહ્યા, તે સાગરઅમ્મ બાહિર રહ્યા ૧૦૧૮
 'સૂતમ્-આગમમ્' (બોલ ૨૬મો, ઉપરની કલમ ૧૬મી)
 (વિજયતિલકસૂરિરાસ અધિ. ૨ જે પ્રક. ૫૫ પૃ. ૭૨૨
 (—ઐતિહાસિક રાસ સમ્બંધ ભા. ૪, પૃ. ૮૫, ૮૬,)
 આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૭મું; મો. ૬ દેસાઈની પ્રત્યાવના
 (પૃ. ૧૧૫થી ૧૧૮)

કલેશનું મૂળ

(૨૪) મહો. મુનિ વિમલગણિવરના શિષ્ય કવિરત્ન ૫૦
 દર્શનવિજ્ઞાન અસ્તિએ આ ચતુર્વિધ સહના સમ્મેસનમા નવી પ્રદ્
 પણાના ૩૬ બોલના આલાવાના પાના રજૂ કર્યા, પછી તેમણે કહ્યું
 કે, શુરુદેવ ! આપણા ગમ્મના આંતરિક કલેશનું મૂળ નવી પ્રદ્પણા
 છે જેના ૩૬ બોલ આ પાનાઓમા લખેલા છે, એકદરે આ પાના તે
 કેરી પુસ્તક જ છે

(૨૫) આ. વિજયસેનસૂરિવરે નવી પ્રદ્પણાના ૩૬ બોલના આલા
 વાના પાના એક મુનિ પાસે ચતુર્વિધ સહની સલામા બદ્દેર વચાબ્યાં.
 સૌએ તે સાંભળ્યા પછી ગમ્મનાયકે સૌની વચ્ચે બહેર કહ્યું કે,
 આ લખાણ જૈન શાસ્ત્રના આધાર વગરનું છે એમ જાણવી, દરેક
 દરેક બોલ અંગે શાસ્ત્રના પાઠો તથા આલાવાના હવાલા આપી તે તે
 બોલ કેટલા અસત્ય હતા તે સ્પષ્ટ રીતે સમજાવી તે બોલોને જૂઠા

કરાવ્યા અને સાથેસાથ જાહેર કર્યું કે સાગરપથના આ સમસ્ત ગ્રંથો વાસ્તવમાં જલ શરણ કરવા જેવા છે, પણ આજે એટલું જ કર્ણ છું કે, હું ગીતાર્થ મુનિવરોની તપાસ સમિતિ બેસાડી, તેમાં આ ગ્રંથોની પ્રામાણિકતાની તપાસ કરાવીશ અને જ્યાં સુધી આ ગ્રંથોને પ્રામાણિક જાહેર ન કરું ત્યાં સુધી સૌએ આ સમસ્ત ગ્રંથોને અપ્રામાણિક માનવા.

(-શાસનદીપક પૂં મું શ્રી વિદ્યાવિજયજી વી. નિ સ ૨૪૪૭ના ભાં શું ૮ ના રોજ લખેલ ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ ભાં ૪ નું નિરીક્ષણ, પૃં ૧ થી ૩૯)

માફી

(૨૬) 'વીરવશાવલી'માં ઉલ્લેખ છે કે, ઉપાં નેમસાગર ગણિવરે સં ૧૬૭૧ ના વૈં શું ૩ ને દિવસે અમદાવાદમાં હાજર પટેલની પોળમાં અતુર્વિધ સઘની વચ્ચે આં વિજયસેનસૂરીશ્વરની પાસે પોતાના પાત્ર બોલના પટ્ટાથી વિરુદ્ધ વર્તન કર્યાનો મિચ્છામિ દુષ્કંડ આપ્યો.

પ્રમાણિકતાની છાપ

પછી આં વિજયસેનસૂરીશ્વરે ૧ 'સર્વજ્ઞશતક,' ૨ 'ધર્મ-તત્ત્વવિચાર,' ૩ 'પ્રવચનપરીક્ષા,' અને ૪ 'ઇશિયાવહિયાકુલક,' વગેરે ગ્રંથોને ગચ્છના ગીતાર્થ મુનિવરોની સમ્મતિથી પ્રામાણિક ગ્રંથો તરીકે જાહેર કર્યા અને અમદાવાદ, ખલાત, પાટણ, તથા ગધાર વગેરે સ્થાનોના સઘ લોકોમાં તે તે ગ્રંથો રખાવ્યા.

(-વિવિધગચ્છ પટ્ટાવલી સંગ્રહ, પૃં ૨૨૪)

(૨૭) આં વિજયસેનસૂરિ અમદાવાદથી વિહાર કરી ખલાત પધારવાના હતા રસ્તામાં નાર ગામના બગીચામાં તેમને ઊલટી થઈ. ખલાતનો સઘ તેમને ઝોળી વડે ખલાત લઈ ગયો. આં વિજય-સેનસૂરિવરે સં ૧૬૭૨ના જૈં વં ૧૧ ના રોજ ખલાતના અકબર-પરામાં સ્વર્ગગમન કર્યું.

નવા ગચ્છનાયકો

તેમની ખાદે આં વિજયદેવસૂરિ તપગચ્છના નાયક બન્યા.

પરંતુ આં વિજયસેનસૂરિના સ્વર્ગવાસ પછી ગચ્છમા આંતરકલેશ વધી ગયો. તપગચ્છ અનેક વિભાગમા વહેચાઈ ગયો. નવા નવા આચાર્યો બન્યા. તે આ પ્રમાણે—

૧ આં વિજયદેવસૂરિ-તે સં ૧૬૫૮ માં પાટણમાં આં વિજયસેનસૂરિના દ્વારે તપગચ્છના ગચ્છનાયક બન્યા. તેમની 'વિજય સેનસૂરિ સંઘ' ઝમણ પર ૧૨૧ ચાલી.

૨ ભં વિજયતિલકસૂરિ-તે સં ૧૬૭૭ના પોષ શુદ્ધિ ૧૨ ના દિવસે મધ્યાહ્નકાળે સિરોહીમાં ઉપાધ્યાયોની સમ્મતિથી આચાર્ય બન્યા. આ સમયે ત્યાં કોઈ ટોટોહિસાઈ ન થાય તે માટે અમદાવાદના સૂબા મહારાજાના તરફથી ચારે તરફ પોલિસનો રક્ષણ પહેરા ગ્રાહ વવામાં આવ્યો.

આ રીતે તપગચ્છમાં બે આચાર્યોની બે શાખાઓ બની સાધારણ વિદ્વાનો માને છે કે, આ ગચ્છસેદનું વાસ્તવિક કારણ 'વિજય' અને 'સાગર'ની મમતા જ છે, પરંતુ આ માન્યતા સાચી નથી. કેમકે આ બંને પક્ષોમાં, વિજય, સાગર, વિમલ, હર્ષ, ચંદ્ર, રત્ન વગેરે ઘણાં શાખાઓના મુનિવરો હતા.

ત્રીજા બહાઈ નોંધપાત્ર થતના એ છે તત્કાલના મુનિવરો ઉપર મુળભૂત એ સંધર્માં વહેચાઈ ગયા, પણ કોઈ મુનિવરો બનેલા ન મળ્યા તે પોતાને આ હારવિજયસૂરિમંત્રના કે આ વિજયસિંહસૂરિના આજ્ઞાધારી બતાવતા હતા. જાતે સંવેગી શાખામાં મળેલા સૌ વિજયદેવસૂરિ સંધર્માં રહ્યા.

એમના આ ગચ્છસેદનાં આ પ્રકારે વિવિધકારણો હાજર છે—

૧ મહોં ધર્મસાગર ગણિવર અને મહોં સોમવિજય ગણિવર વચ્ચે મનોસેદ હોય.

૨ હરિરાજ દર્શનવિજયજી ગણિ અને પં ૭૭૬૫૫ ગણિ વચ્ચે મનમુગ્ધ હોય. (મકં ૫૫ પૂં ૭૨૫)

૩ અમદાવાદના નગરશેઠ શાંતિદાસ ડાંવેરી જોસવાણ અને વીશ્યા શ્રીમાણી શાંતિના શેઠ શાંતિદાસ મનિયા દોશી શ્રીમાણી બંને કુટુંબ

વચ્ચે જ્ઞાતિસઘર્ષ હોય ? અમદાવાદમા ૧૨ વર્ષ સુધી જ્ઞાતિ કલેશ થયાનું ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ છે^૧

નોંધ : આવી ઓસવાલ, પોરવાડ, અને શ્રીમાળીમા એક્યતા બની રહે તો તે દેશ અને ધર્મને ઉન્નત બનાવે પરંતુ તેઓમા કલેશ ઉઠે તો દેશ અને ધર્મમા પણ કલેશ થાય, ટૂંકડા પડે

૪ સાગરમતની તે કાળની નવી પ્રરૂપણના ૩૬ ખોલ અગે એચતાણુ હોય

૫ તપાગચ્છની ઉન્નતિને સહન નહીં કરનારાઓનો અદશ્ય દોરી સચાર વગેરે

(-પ્રકૃ ૫૮)

૫૦ ભક્તિસાગર ગણિ પોતાના સસ્કૃત ભાષાના ‘પ્રરૂપણા વિચાર’મા આં વિજયતિલકસૂરિ પક્ષના નિર્નામકમત, (નનામો મત), ઉપધિમત (ઉપાધ્યાય મત) અને રાસણી મત એવા નામો બતાવે છે પરંતુ સ. ૧૬૭૬ના પો. ૧૩ની સવારે આં વિજયાનંદસૂરિ પ્રસિદ્ધ નામથી થયા. ત્યારથી આ ગચ્છનું નામ ‘વિજયાનંદસૂરિગચ્છ’ પડ્યું.

મહોં ધર્મસાગરગણિવર માનતા હતા કે “જૈનોમા માત્ર તપાગચ્છ જ શુદ્ધ જૈન શાસન છે” પરંતુ વિજયાનંદસૂરિના કોઈ કોઈ મુનિવર તો માનતા કે, “જૈનોમા વિજયાનંદસૂરિ તપાગચ્છ જ શુદ્ધ શ્રમણ સઘ છે” તેમાના એક પક્ષના વિદ્વાને ‘સ્તુતિચતુર્વિંશતિ’ બનાવી છે તે તેમા ભં આદીશ્વરની સ્તુતિમાં એકેશ્વરી દેવી પાસે આ પ્રકારે યાચના કરે છે—

૧ પૂર્વના પાટડ (પાડા) નો વતની ધનાઢ્ય તેનો પરિવાર તે પ્રાગ્વાટ કહેવાયો (પ્રાગ્વાટ ઇતિ. ૫૦ ૧૨ આ નેમિયદ્રુ મહાવીર ચરિત્ર)

રાણી રાહલ શ્રરા સદા દેવી અબાવી પ્રમાણુ

પોરવાટ પ્રગટ માલ મશીવન મૂકે ખાણુ

(ઉં લાવણ્ય સમય કૃત વિમલ પ્રગ્ધ)

(પ્રાગ્વાટ ઇતિહાસ ૫૦ ૨૪૫ ભૂમિકા ૫ ૧)

તેની કુલદેવી અબિકા જે ગણદેવી માતા કહેવાય છે

ઓસવાલ ભૂપાલ હૈ પોરવાલ વર મિત્ર

શ્રીમાળી નિર્મળ મતી જિનકે ચરિત્ર વિચિત્ર ॥ ૧ ॥

“ચક્રેશ્વરી સા મમ મજ્જાલીમાર્હર્નિગ મહુસુ સુરી તનોતુ ।

સૂરીશ્વરાનન્દગુરોર્ગણે સમીહિત રાતિ સુહંસવાણી ॥”

(-પૂ ૫ ચતુરવિજયજીનો સ્તોત્ર સમુચ્ચય ૧૯૮૪ પ ૨૧૫-૧૬)

અર્થાત્-ચક્રેશ્વરીદેવી વિજયાનંદસૂરિ સંઘની ઇષ્ટપૂર્તિ કરે ।

૧-૨. તપગચ્છમા આ બે આચાર્યો યથા તેમ પછી તે બીજા ત્યારે પણ પાંચ આચાર્યો યથા તે આ પ્રકારે—

૩ આં રાજસાગરસૂરિ-તેઓ સં ૧૬૮૬મા ૭૦ વિજય દેવસૂરિના વાસકેપથી આચાર્ય બન્યા તેમનાથી તપગચ્છ વિજય દેવસૂરિ સંઘની ‘સાગરશાખા’ નીકળી.

૪ આં જ્ઞાનવિમલસૂરિ-આં વિજયદેવસૂરિના પદ્મધર ૭૦ વિજયપ્રભસૂરિની આજ્ઞાથી આં મહિમાસૂરિના હાથે આચાર્ય બન્યા તેમનાથી તપગચ્છ વિજયદેવસૂરિ ગચ્છની ‘વિમલશાખા’ નીકળી

૫. ૫૦ સત્યવિજય ગણિવર-તે ૭૦ વિજયદેવસૂરિના ૬૧મા ગચ્છનાથક ૭૦ વિજયસિંહસૂરિના શિષ્ય હતા તેમણે કાકા ગુરૂદેવની આજ્ઞામા સં ૧૭૧૧મા પાટણમા કિયોદ્ધાર કર્યો. તેમનાથી તપગચ્છ વિજયદેવસૂરિ ગચ્છની સુવેગી વિજયશાખા નીકળી ઉપરની આરે શાખાના અંતિવરે ત્યાગીઓ આ શાખામા આવી મળ્યા.

(૨૮) સાહિત્ય-એ સમયે બને પક્ષના લેખકોએ પોતપોતાના પક્ષના સમયન માટે સાહિત્ય બનાવ્યું હતું, તે આ પ્રમાણે—

૧ મહોં સોમવિજયગણિવરે સં ૧૬૭૨ ના વૈં શું ૧૩ના

૧ તપગચ્છના જમણા બે ભાગમાં વહેચાઈ ચલા ત્યારે મારકા પજુ બે ભાગમાં વહેચાયા તેમ દેવા પજુ બે ભાગમાં વહેચાયા હશે, પ્રધોમોએ મળે છે આ વિજયદેવસૂરિ દેવાની સ્થાપ કરી.

(૭) ચતુરવિજય ગણિ દ્વિ તપગચ્છપતિ ચતુરવરિ પદ્મવસી સમુચ્ચય ભા ૧ પ ૮૬ પ્રક ૩૮ પ ૪૧૩)

સભ્ય છે કે આથી જ તે સ્તુતિકારે સામન્ટેવી પાસે સ્વપક્ષની ઇષ્ટપૂર્તિ માગી કરી હોય ।

રોજ 'છત્રીશ બોલ' બનાવ્યા તેમા નવી પ્રરૂપણાનુ શાસ્ત્રાધારે બંડન કર્યું

૨ ૫૦ ભક્તિસાગરગણિએ સં ૧૬૭૨-૭૩ ના કાં ૧૪ના રોજ 'અઢાં પ્રશ્નો' બનાવ્યા મહોં સોમવિજયગણિને તેમના 'છત્રીશ બોલ'ના ઉત્તરમા પ્રશ્નો હતા તેમણે ત્યારથી તે નવી પ્રરૂપણાનુ મંડન કર્યું હતું મહોં સોમવિજયગણિને આ સાથે બીજા ૩ પત્રો લખી મોકલ્યા હતા

૩ ૫૦ ભક્તિસાગરગણિએ સં ૧૬૭૪-૭૫મા સંસ્કૃત ભાષામા 'પ્રરૂપણા વિચાર' ગ્રંથ બનાવ્યો. તેમા 'છત્રીશ બોલ'નુ સમર્થન કર્યું નવા પક્ષના નવા નિર્નામક મત વગેરે નામો બતાવી આં વિજયતિલકસૂરિની મજાક ઉડાવી, સાથોસાથ જણાવ્યું કે, આ નિર્નામક મતવાળા એ જ જગદ્ગુરુના 'બારબોલ'માના નવ બોલનો છડેચોક લગ કર્યો છે

૪ મહોં શાંતિચંદ્રગણિવરના શિષ્ય ૫૦ રત્નચંદ્રગણિવરે તપારત્નહિતોપદેશ રૂપે સં ૧૬૭૭ અથવા સં ૧૬૮૨મા આં ૫૦ ૧૧ ને શુરુવારે 'કુમતાહિવિષ્ણુકેશુલી' નામે ગ્રંથ રચ્યો

૫ ઉં સુમતિવિજયના બીજા શિષ્ય કેવિ ૫૦ સિહવિજય ગણિએ સં ૧૬૭૪ના આં ૫૦ અમાવાસ્યાને રોજ 'સાગર-બાવની' બનાવી

૬ મહોં ભાવવિજયગણિવરે સં ૧૬૭૮મા કપડવજમા મહોં સોમવિજયગણિવરના 'બત્રીશ બોલ'ના આધારે સંસ્કૃત પદ્યમા 'ષટ્ત્રિંશજ્જલ્પ વિચાર' બનાવ્યો

મહોં ભાવવિજયજી બે થયા હતા તે આ પ્રમાણે-

૧ મહોં વિમલહર્ષ ગણિવરની પરપરમા મહોં મુનિ વિમલ ગણિ, મુનિવિજયગણિના શિષ્ય મહોં ભાવવિજયજી ગણિવર.

(-પ્રકં ૫૮)

૨ મહોં કલ્યાણવિજય ગણિવરના શિષ્ય ૫૦ શુભવિજયજી ગણિવરના શિષ્ય ૫૦ ભાવવિજયજી ગણિવર. (પ્રકં ૫૮)

૭ મહોં વિનયવિજય ગણિવરે સં ૧૬૬૬ના જોઠ શું
૨ ગુરુવારે 'કથપસૂત્રની સુખોધિકા ટીકા' મા સાગરમતના કોઈકોઈ
વિષયનું પ્રાસંગિક જ ઠન કયું છે મહોં વિનયવિજયજી ગણિવરે
સં ૧૬૮૬ મા સંસ્કૃત-ગદ્યમાં 'પદ્મત્રિશલ્લઘ્નપદ્યમહ' રચ્યો.

૮ કવિવર ઋષભદાસે સં ૧૬૮૪ ના આં ૧૦ ૨ ને
ગુરુવારે જ ભાતમાં 'બાણોલરાસ' બનાવ્યો.

૬ સુવલ્લેખી સમા મહોં મયોપિજયજી ગણિવરે સં
મા 'પ્રતિભાશતક' મા નવી પ્રરૂપણાની સમીક્ષા કરી.

૧૦ મહોં મેઘવિજયજી ગણિવરે મધ્યમપદ્મત્રિશલ્લઘ્નપદ્યવિચાર
બનાવ્યો.

૧૧ ૫૦ સુક્રિસાગર ગણિ (આં રાજસાગરસુરિ) એ
કેવલીસ્વરૂપ સજ્જાવ બનાવી

ઉપરના સાહિત્યમાં મોટે ભાગે ચોતાના પક્ષની પ્રશંસા અને
વિરોધ પક્ષની નિંદા કરી હોય એ સ્વાભાવિક તો હોય જ આથી આવું
સાહિત્યને એકદમ ખરું કે ખોટું કહી દેવાનું સાદસ કરવું ન જોઈએ.
ખરેખર આ સાહિત્ય તો તે સમયની ઘટનાની નોંધ મનાય છે
આ જગત્પ્રભવસંઘર્ષનો વિભાગ મોટે ભાગે આવું જગત્પ્રભવ સંઘર્ષના
શ્રેણીમાં આશિષ સત્ય પણ હોઈ શકે છે અને જ્યાં આથી મધ્યમ
ભાવે આમાં દૂર વિભાગ પ્રકાશિત આવ્યો છે ?

૧ ઇતિહાસ તે ખરેખર બનેલી સત્યો અને ખોટી ઘટનાઓની સમજૂતીથી
દાખ છે તે કાઈ અનિષ્ટાચી ઘટનાને નકાળી માની ધોરી દેવાય નહીં અને
ઈતિહાસના તે નિયમને સામે રાખી આ ઇતિહાસના વાચકો અને મેખોને
આ સંબંધી કશું પ્રકાશ મળે, તથા કયેક પ્રેમીઓને કમલ વિરમવા
સાથે ઉત્તમ સિખસુપાક મળે એમ સમજાવે ઉપર મુજબ આવડી શકે
દી મુ વિદ્યાવિજયજી શ્રી નિરિવિજયજી મો જિ કાશિવાવરેના વિવિધ
મંમેના આપારે આ વિભાગ રખ્યો છે જ્યારે બીજા મેખોને સાર
મળ્યા છે કે તે એકદમ વિવેકી બની રહી સપૂજા તરફપણે તે તે સદ્વિનય
તરફથી પરિચીત છે તો તે એ સમયની વાસ્તવિક ઘટના બની શકે.

(૨૯) સાગરશાખાના પ૦ મુક્તિસાગર ગણિ સ૦ ૧૬૭૯ મા અમદાવાદમા ‘ ઉપાધ્યાય ’ બન્યા ત્યારે બને પક્ષના આચાર્યોને આથી જ્ઞાન થયું કે આપણે ‘ ગચ્છના ટુકડા કરી ગભીર ભૂલ કરી છે ’ હવે આપણે જો આ ભૂલને નિભાવી રાખીશું તો ત્રીજા ચોથા પાત્રમા વગેરે ગચ્છો પણ જન્મશે ‘ આપણે સૌએ સપ કરી એક એકમ રૂપે બની રહેવું જોઈએ એ ઉત્તમ માર્ગ છે

મુનિ સમ્મેલન

આ રીતે બને પક્ષમા ત્યારથી એક થવાની ભાવના જન્મી હતી સ૦ ૧૬૮૧ પ્રથમ ચૈત્ર શુદ્ધ ૯ ના રોજ અમદાવાદમા કાલુપુરના જૈન ઉપાશ્રયમા તપગચ્છના બને પક્ષો-સાં શાખાના મુનિવરોનું મુનિ સમ્મેલન મળ્યું હતું

મહોં ભાનુચંદ્ર ગણિવરના પરિવારના પ૦ ઉદયચંદ્ર ગણિ તે સમ્મેલનનો ઇતિહાસ આ પ્રકારે આપે છે—

૧ હિતોપદેશ

સવત્ ૧૬૮૧ વર્ષે કાર્તિક વદિ પ્રતિપદિને રવૌ ભરણ્યાં વ્યતિપાતે શ્રીઅહમ્મદાવાદનગરે શ્રીવિજયદેવસૂરિભિઃ મુક્તિસાગરો ગચ્છાન્નિશ્ક્રામિત , તસ્મિન્નેવ દિને ગાન્તિદાસસાહાય્યેન સાગરનામ કુમત પ્રવૃત્ત, તત્ર પ્રથમ સાગરકુમતે મૂલ મુક્તિસાગર , તદનુ ચ સ૦ ૧૬૮૧ વર્ષે પ્રથમ ચૈત્રે શુક્લ-નવમી દિને પુનર્વસુનક્ષત્રે નવમરવિયોગે ગચ્છભેદમપાસ્ય શ્રીઅહમ્મદાવાદ સકલવાચકપ્રમૃતિયતિસમુદાયેન સકલસઘેન સહ મહાડમ્બરપુરસ્સર સકલ-નેકજાતીયવાદ્યનિર્વોપપુરસ્સર મદારકપુરન્દર શ્રીવિજયદેવમૂરીણાં સાગર-કુમતનિવારગપ્રોત્સાહિતમનસ શ્રીવિજયાનન્દમૂરયોઽહ ગિય્થોઽસ્મીતિ વદત , પદકમલ પ્રણેમુ ॥ ૪ ॥

અથ શ્રીતપાગચ્છદિનકર સાગરકુમતવાર્દલપટલરહિતોઽધિકતેજ-સ્થિતા પ્રાપ । તદિને શ્રીગત્રુજયયાત્રાર્થં બહુસઘયુતેન સમાગતેન શ્રીવસ્તુપાલ-તેજપાલતુલ્યેન દાનકલ્પદ્રુમસમાજેન શ્રીવિજયદેવસૂરીણા પરમમક્તેન તપા-

गच्छपरमधर्मानुरागिणा सिरोहीवास्तव्येन सिरोहीदिशाधिपतिमन्त्रिमुद्भयेन मह०
 श्रीसेव'पालसकलसम्पुतन निम्नाग्रहमाननमुदिनचतसां सर्वेषां महारक श्रीसुरि
 वाचक पण्डितसाधुप्रभृतीनां स्वर्ण-रूप्यादिनाणकैर्नवाङ्गपूजाकरणेन श्रीकल-
 प्रभावनाकरणेन च महानुसवधके गच्छमेवनिवारणतिष्क सधपतितिलक
 पैकस्मिन्नेव वर्षे मह० तेज'पाछेन जगृहे ॥

धर्मत सकलमङ्गलावली धर्मत सकलसौख्यसंपद ।

धर्मत स्फुरति निर्मल यशो धर्म एव तदतो विधीयताम् ॥

प० उदयचन्द्रगणिताचनार्थम् ।

(—श्रीन साहित्यप्रवृत्ति १ श्री प्रवृत्तिस्तोत्र भा २ अ. १ ७६ ४ १६)

न्याय (अ. ५१ ५ ११५ थी ५२२)

० श्रुता कस्तुतिजित पत्रभां गीत तरङ्गं अभाषु—

तथा श्रीविजयदेवसूरिनह श्रीविजयानन्दसूरि लिखी आप्य छह, जे
 श्रीपूज्यजी छे मुजनि लिखित प्रसाद कीवुं छह तेहनह अनुसारई मह श्री
 पूज्यनी आज्ञाह प्रवर्तवुं ।

तथा गच्छमर्यादा मण्डी श्रीपूज्यजी चलावह तथा श्रीपूज्यजी पछह
 श्रीपूज्यजीना पन्नाघर चलावह ॥ छ ॥ इति मंगल ॥

॥६०॥ ॐ नमो श्रीचित्तमणिपार्श्वनाथाय नम ॥ श्रीहरविजयमूरीश्वर
 गुरुन्मो नम ॥ श्रीविजयसन्मूरीश्वरगुरुन्मो नम ॥ महारक श्रीविजयदेव
 सूरिश्चरचरणान्, शिषुविजयानन्दो विक्षपयति । अपां क्षेत्रादिककामि
 श्रीपूज्यजीनी आज्ञाह प्रवर्तवुं । तथा महारक श्रीविजयदेवसूरि जेहनि पार
 मलावह ते सपरी गच्छमर्यादा चलावह । तिहां अन्हो पञ्च न करवो । श्रीपूज्य
 जीना पन्नाघरिनी रूचि प्रवर्तवुं । तथा कशी वातई रागद्वेय उपमह ते न करवु ।
 तथा पन्नासपत्र प्रमुम्पद न देवां । तथा श्रीपूज्यजी पछह श्रीपूज्यजीनो
 पन्नाघरी जिहां होह तिहां तेडावह निवारह अ आववु सही ॥

स० १६८१ वर्षे वैशाख सुदि ९ दिन ।

ૐ નત્વા શિશુર્વિજયાનન્દો વિજયત્યપર ઉપરિ લિલ્યુ છડ તે અઘારડ સહી ૩ ॥ ડતિ મંગલ ॥

૩ જૂના હસ્તલિખિત પાનામા એક તરકનું લખાણ—

ૐ નત્વા શ્રીવિજયદેવસૂરિભિર્લિખ્યતે, ઉપરિ હેઠે લિલ્યુ તે સહી ।

શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વરગુરુમ્યો નમ । શ્રીવિજયસેનસૂરીશ્વરગુરુમ્યો નમ । શ્રીવિજયદેવસૂરિભિર્લિખ્યતે । શ્રીવિજયાનન્દસૂરિયોગ્ય, અપર શ્રીવિજય-તિલકસૂરિ આચારયપદપ્રમુખ જે જેહનિ દીધા છડ તે સર્વ સાવતિ (સાજતિ) । તથા અમ્હિ વીજો પટોધર થાપુ । તિવારડ માહોમાહિ દીક્ષાના પર્યાયનડ મેલડં વડ-લહુડાડં વડનાદિક સર્વવ્યવહાર સદાઈ સાચવવો, તથા અમ્હો તથા અમ્હારડ પટોધરડં ક્ષેત્ર ૨ પોતડ રાણી નિં પછડ તુમ્હનિ મન ભાવતા ક્ષેત્ર ૨ પુછીનડં તે મયે ક્ષેત્ર ૧ વડું । ક્ષેત્ર ૧ તે પાસડ લહુડું । પૂછાવીનડં પછડ વીજા ક્ષેત્ર અદેગ દેવાના પટા લિખવા, તથા મટારક શ્રીવિજયસેનસૂરિ તથા અમ્હે જે સર્વજગતક ગ્રંથ અપ્રમાણ કરવા વાવતિ જે પટા લિખ્યા છડ તે સર્વ કુર્ણિ પ્રમાણ જાગિવા । તથા વઢેગના રાસ માસ ગીત ગાવા વિરુદ્ધ વચન ન ગાવા । કોઈ ગીતારથના કાર્ય કામ આગરી તુમ્હે કહણ કહો તે સમયાનુસારડ અમ્હે માનવુ । તથા તુમ્હો અમ્હનિ લિખિત આપ્યુ છડ । તે લિખિત નડ અનુ સારઈ અમ્હારુ લિખિત પ્રમાણ છડ । તથા ધરમી માણસડ કુગડ પુરવલો રાગદ્વેષ મનમાંહિ આગવો નહિ । અનડ ગચ્છમર્યાદા સર્વનડ ગાતા ઉપજદ તિમ કરવું । સહી ૩ ।

સ૦ ૧૬૮૧ વર્ષે પ્રથમ ચૈત્ર સુદિ ૯ દિને ॥

ઉપરના ઐતિહાસિક ઉલ્લેખો અને પત્રથી સ્પષ્ટ થાય છે સૌએ તપગચ્છની એકતા માટે સક્રિય પ્રયત્ન કર્યો આ પ્રયત્ન અર્વોત્તમ હતો જ પરંતુ જેએ આવી એકતા થાય તેમા રાજી ન હોય તે આ સોનેરી તકને જતી કરાવવા પ્રયત્ન કરે એ સ્વાભાવિક હતું પરિણામ એ આનંદ કે તે સમ્મેલન નિષ્ફળ ગયું. તે પછી બીજી વાર એકતા માટે પ્રયત્ન થયો પણ ભવિષ્ય રૂપે અવેદ્ય તાણવા કામચલાઉ એકતા પણ થઈ.

૧છી તો બલ્લુવા મળે છે કે, ૫૦ મુક્તિસાગરગણિ સં ૧૬૧ના
જેઠ શુભ ૧૪ ને શનિવારના રોજ અમદાવાદમા આં રાજસામંત-
સૂરિ બન્ધા અને તેમનો નવો પક્ષ જન્મ્યો પછી તો આં વિજય
દેવસૂરિ સમ તથા આં વિજયાનંદસૂરિ સમ પણ ત્યારથી ક્રમેશને
માટે જુદા પાયા.

અપ્રમાણિક અથ

નોંધપાત્ર ધર્મા એ છે કે, સં ૧૬૬૧ના પ્રાંથેત્ર શુભ ૬ના
દિવસે અમદાવાદમા આં વિજયદેવસૂરિ અને આં વિજયાનંદસૂરિ
એક થયા ત્યારે 'સટીકસર્વજ્ઞયતક' અથ જાનેની સુમતિથી
અપ્રમાણિક અથ તરીકે બહાર થયો તે અપ્રમાણિક જ રહ્યો.

સં વિજયદેવસૂરિએ જાણીર વિચારણા કરી તે અથના આધારે
આં સોમતિલકસૂરિ જં આં હીરવિજયસૂરિ આં વિજયસેન
સૂરિ વગેરે પૂર્વાચાર્યોનું અપમાન થાય છે એ બાબી લીધું માટે જ
તેને મનથી અપ્રમાણિક માન્યો હતો. અને અપ્રમાણિક ઠરાવ્યો
હતો. હવે તો તેને પ્રામાણિક અથ તરીકે બહાર કરે તેમ હતું જ
નહીં પરંતુ સાગરશાખાના મુનિવરેની ભાવના હતી કે સં વિજય
દેવસૂરિની પાસે 'સર્વજ્ઞયતક'ને પ્રામાણિક બહાર કરાવી લેવો
એટલે તેઓએ તેના પ્રયત્નો ચાલુ રાખ્યા.

(૩૦) આં રાજસામંતસૂરિએ નક્કી કર્યું આં વિજયદેવ
સૂરિની સહાયથી જ 'સર્વજ્ઞયતક' અથને કોઈ પણ રીતે પ્રમાણિક
બહાર કરી શકાય તો આ ભાવનાને અનુકૂળ એક ઓનેરી તક
મળી છે.

આં વિજયદેવસૂરિ કલકદેશના વિજાપુર માં જિનપ્રસાદની
પ્રતિષ્ઠા પધારવાના હતા. ત્યારે તે જ જાતથી વિદ્યાર કરી સૂરત પધાર્યા.
સૂરતના જૈન સમયે તેમની સામે ધણા વિદ્યારસ્થળો સુધી સામે જઈ
ચત્કાર કરી સૂરતમા મોટું સ્વાગત કરાં પધરાવ્યા.

મહોં મેધવિજયજીવિ લખે છે કે સં ૧૬૮૭મા
સૂરતમા મીરમોબની સજામા સાગરમતી ચાઆ છે કે નહીં ?

તે બાબત શાસ્ત્રાર્થ થયો. આં વિજયદેવસૂરિએ તે સલામા માગર-
પક્ષની નવી પ્રરૂપણાને જૂઠી ઠરાવી વિજય મેળવ્યો.

(-તપાગચ્છપટ્ટાવલી, પટ્ટાવલી સમુચ્ચય, ભા. ૧, પૃં ૬૪, ૬૫)

આ ઉલ્લેખથી અને બીજા આધારોથી જાણવા મળે છે કે-

ત્યારે સૂરતનો નવાબ માજર મલિક હતો. નગરશેઠ શાનિ-
દાસ ઝવેરી અને નવાબ ગાઢ મિત્રો હતા. નવાબે સાગગચ્છના
જૈનોની પ્રેરણાથી સૂરતની રાજસલામા 'સર્વજ્ઞશતક' બાબત શાસ્ત્રાર્થ
ગોઠવ્યો અને આં વિજયદેવસૂરિને આ અંગે વિનંતિ કરી

શાસ્ત્રાર્થ

આ પ્રસંગ ઊભો થવાથી ભં વિજયદેવસૂરિના પરિવારના
ઉપાં ધનત્રિજયગણિ, ઉં ધર્મચંદ્ર ગણિ, ઉં લાવણ્યવિજય
ગણિ, પં મનિચંદ્રગણિ, પં માણિક્યચંદ્રગણિ, પં ચંદ્રવિજય
ગણિ વગેરે ગીતાર્થ મુનિવરો સૂરત આવી ગયા.

ભં વિજયદેવસૂરિએ શાસ્ત્રાર્થ કરવા માટે પોતાના તરફથી
મહોં ધર્મસાગર ગણિવરનાના શિષ્ય (પા) ઉં વિમલસાગરના
પ્રશિષ્ય (પલ) મહોં કુશલસાગર ગણિ અને પં લાલકુશળ
ગણિને નિયુક્ત કર્યા.

આં રાજસાગરસૂરિએ શાસ્ત્રાર્થ કરવા માટે પોતાના તરફથી પં
સત્યસૌભાગ્યગણિને નિયુક્ત કર્યા.

શાસ્ત્રાર્થનું સ્થાન રાજસલા હતું અને મધ્યસ્થ તરીકે સાગર
શાખાના જૈનોની માગણી મુજબ નવાબ માજર મલિક બીજા
વિદ્વાન બ્રાહ્મણો, તથા પડિતો અને મુસલમાનના કાળુઓ વગેરે
હતા બીજા જૈન-જૈનેતર શ્રોતાઓ હાજર હતા.

સૂખાએ શાસ્ત્રાર્થનો પ્રારંભ કરવા જણાવ્યું, પં સત્યસૌભાગ્ય
ગણિએ પ્રથમ ફારસીમા, પાચ ફકરા લખી મૌની સામે મૂક્યા.

મહોં કુશળસાગરગણિએ તેની સામે 'સર્વજ્ઞશતક' માથી
વિસવાદી બોલ કાઢી, ફારસીમા લખી સૌની સામે મૂક્યા અને

પન્થામુજને જણાવ્યું કે, 'આ બોલને શાઓના આધાર પાઠો આપી સાચા કરી બતાવો.'

૫૦ સ્તંભમૌલાઅગણિ આ બોલ વાચી મૌન બની બેસી રહ્યા. સર્વ સંખ્યો અને બધા પ્રેમકોએ બહાર ઠહું કે ૫૦ સ્તંભ મૌલાઅગણિ પારી ગયા છે ઉં કુશળસાગરગણિ ત્રાચા છે બં વિશ્વદેવસૂરિ છત્યા છે આં વિજયદેવસૂરિ એ પછી ઐં શું ના રાજ સૂરતથી વિદાર કરી કુભારિયા પધાર્યા, અને ત્યાથી આગળ ધીમે ધીમે વિદાર કરના ઇશિજુ વિજયપુર પધાર્યા

(- ઐતિકાસિક રાસસમ્રક, ભા. ૪, નિરીક્ષણ, પૃ. ૩૬-૪૦)

ઇતિહાસ કહે છે કે, બં વિજયદેવસૂરિએ વિજયપુરમાં સં ૧૬૮૭માં શેઠ વેલ્લયદના પ્રતિષ્ઠા ઉત્સવમાં જિનપ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા કરી તેમજ સં ૧૬૮૭ થી ૧૬૯૪ સુધી કનાદ આંતરિક્ષ તિલ્લગ ગોલકુ. વગેરે ધ્યાનોમાં વિચરી જિનપ્રતિમાઓ મુનિવરોની પદ્ધતિઓ વગેરે કરી તે પછી તે વિજાગ કરી જુજશતમાં પધાર્યા તે પછી સં ૧૭૦૫ ના કાં ૧૦ પને જુધવારે વશ ના શ્રીપુરમાં બં અતરીંગ સાધનાયના જિન પ્રાસાદનાં નવી અજનશલાકા કરી અને તે વીધનો શુભોદ્ધાર કરાવવા ઉપદેશ આપ્યો.

(- પ્રક. ૬૦ ધાતુપ્રતિમા લેખ)

૧૭નો આક

(૩૧) જિનાગમોમાં એક મૂત્ર છે કે—'મત્તરસવિદે અસ્રજમે આ સૂત્ર તો ૭૧ માધુ-બોને ૧૭ બાનના અસ્રયમથી અગમાધિથી માવધાન ૬ ના માટે ચેનુવળી આપે છે કદાચ કથપનાના બગે આ મૂત્રનો મળિનાનુપામમાં બધ બેચના આલકરિક અર્થ કરાવે, તો કદા શકાય કે ૧૭ મી સદી (સં ૧૬૧૭ થી ૧૭૦૦ સુધી) નો જૈન મમાજ માટે કાગ અમમાનિ-અચાનિનો કાગ રોપ કેમકે તે સદીમાં જ ૧૫૩૭માં ૪ ખરતર મમાગમાં ૬ મગ્ધો ૧મેરે નીકળ્યા હતા.

બુગો મવાન વાન છે કે આ ૭ ચિકમનો ૨૧ માં મનાવીમાં ઉપરનો મમાગમેર-કલેશ મવા નથી.

વિક્રમની ૧૭ મી શતાબ્દીમા જૈનોના ઘણા ગરુડભેદો થયા હતા તે આ પ્રમાણે -

(૧) સં ૧૬૭૩ ના પોં શું ૧૩ ના રોજ શિરોહીમા તપગરુડની વિજયશાખામા ખીન્ને ભાગ પડ્યો સં ૧૬૮૬ મા ત્રીન્ને ભાગ પડ્યો

(૨) વડગરુડના ભં મુનીશ્વરથા ભટ્ટારકશાખા અને આચાર્ય શાખા એમ બે ભેદ પડ્યા. (પ્રકં ૪૧ પૃં ૫૮૮)

(૩) અચલગરુડમા સં ૧૬૨૯ થી ૧૬૭૦ લગભગમા ૪ શાખાઓ જૂદી પડી (પ્રં ૪૦ પૃં ૫૩૪)

(૪) ખરતરગરુડના સં ૧૬૭૫ થી ૧૬૯૦ મા ભટ્ટારકશાખા અને આચાર્યશાખા એમ બે ભેદો પડ્યા (પ્રં ૪૦ પૃં ૪૯૦)

(૫) આં ધર્મઘોષગરુડમાથી સં ૧૫૮૬ પછી નાગોરીલોકા ગરુડ નીકળ્યો (પ્રકં ૫૩, પૃં ૬૪૫)

(૬) લોકાગરુડમા સં ૧૬૯૨ તથા સં ૧૭૦૯ મા લોકા-ગરુડ અને દુદિયા એમ બે ભાગ પડ્યા (પ્રકં ૫૩, પૃં ૪૯)

(૭) સાદડીમા તપા-લોકાના ભાગ પડ્યા

(પ્રકં ૫૩ પૃં ૫૯૮, ૬૦૨, ૬૪૫)

(૮) દિગખરોમા પણ સં ૧૬૮૦ મા આગરામાં વીશપથી, તેરાપથી એમ બે ભાગ પડ્યા. (પ્રકં ૧૪, પૃં ૩૨૬ થી ૩૨૯

પ્રકં ૫૩ પૃં ૬૬૭)

નોંધ : નોંધપાત્ર વટના એ છે કે, તપગરુડના ભેદના મોવડીઓ— ગીતાર્યો પૈકીના ઉં નેમિસાગર સં ૧૬૭૫મા આં વિજયતિલકસૂરિ સં ૧૬૬૭મા અને મહોં સોમવિજય ગણિ સં ૧૬૯૬-૯૭મા સ્વર્ગવામી થયા હશે, પછી તો સં ૧૭૧૧ થી ૧૮૦૦ના વર્ષો વીત્યા આદ તપાગરુડમા એકતાનું ખીજરોપણ થયું

(૩૨) આ ગરુડમત સઘર્ષના વિવિધ પ્રસંગોમાથી સ્પષ્ટ તારવી શકાય છે કે, મહોં ધર્મસાગરગણિવર સમર્થ વિદ્વાન્ હતા મન્યાઈના મોટા પદ્મપાતી હતા તેઓ સાચી હકીકતને સ્વીકારવા

મહા તૈયાર રહેતા. આથી જ તેમણે સં ૧૬૧૬ માં નાગોરમાં શેઠ કલ્યાણની સામે મહોદય બાવે મિચ્છામિ દુક્કડ આપ્યો. તેમજ સં ૧૬૨૦ માં અને સં ૧૬૫૬ માં મન્નનાથકો સામે ચતુર્વિધ સંપત્તી વચ્ચે મિચ્છામિ દુક્કડ આપ્યો હતો.

(-પ્રકં ૫૫, પૃ ૭૦૫)

મહોપાધ્યાયની પ્રતિષ્ઠા

શિલાલેખો મળે છે કે, (૧) સં ૧૬૩૭ ના વૈં શું ૩ ને શુરુવારે શેઠિણાં નક્ષત્રમાં રાવણ મેવસજ્જના વીરમપુર(નાકોડા) ના બં વિમલનાથના જિનપ્રસાદના તપમન્થના આં હીરવિજયસૂરિ, આં વિજયસેનસૂરિના ઉપાધ્યાય ધર્મસાત્તરગણિવરના ઉપદેશથી શ્રીમંત્રે .. જનાબુ

(- શ્રી જિનવિજયજીનો પ્રાચીન જૈન લેખ-સમ્રત, ભાં ૨ લેં ૪૧૮, ૪૫૧ વીરપુરના લેખો, જૈન તીર્થ નાકોડા)

(૨) તથા બં વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૬૩૭ (૧૬૬૭)ના બીં અપાઠ શું ૬ ને શુરુવારે ઉં ૬૧ નક્ષત્રમાં વીરમપુરના બં વિમલનાથના પ્રાસાદનો છર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. (લેખાક ૪૨૦)

(-જૂઓ પ્રકં ૫૫ જન તીર્થ નાકોડા)

(૩) પ્રતિષ્ઠા-મહોપાધ્યાયજીએ સં ૧૬૩૭ માં કોઠારી પદ્મે ભનારેલી એક જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી, જે પ્રતિમા આજે બરજૂના જિનાલયમાં છે તેનો પ્રતિમા લેખ આ પ્રકારે છે—

.. તપાગપ્ત મદ્રાપાધ્યાયથી ધર્મસાગરગામિ શ્રી હીરવિજયમૂર્તિગમ્યે॥

(-જે સ પ્ર ૬૨)

સ્વર્ગ-મહોં ધર્મસાત્તરગણિના મ્મજવાસ માટે જે ઉદ્દેશ મળે છે કે (૧) તઆ સં ૧૬૫૩ના કાં શું ૬ ના દિવસે સૂરતમાં સ્વર્ગે મયા. (૨) મં ૧૬૫૪ના કાં ૧૦૬ માં ખભાનમાં સ્વર્ગે મયા.

(-૫૦ સ્તવક્રગણિ દ્વા ૬ મનાવિવિજયમુલી)

પરિચય-એકદરે મં ઉપાધ્યાય સમય પિઠાન, મોના વારી ઉપ મ્મમાવના નિ ૨ મ્મમાવમપાની અને પરમતપમત્રિપ્લુ નના

પણુ આનંદની વાત એ છે કે, તેઓ ગચ્છનાયકોને તથા શાસનને સર્વથા વક્ષાદાર રહેતા, તેઓની આજ્ઞાને શિરોધાર્ય કરતા

મહોપાધ્યાયજી

(૧) ૫૦ શ્રુતસાગરગણિ મહોપાધ્યાયજીને શ્રુતકેવલીનુ વિશેષણ યોગ્ય જ આપે છે આ વિશેષણનો સામાન્ય અર્થ એ છે કે, મહોપાધ્યાયજી એ સમયે મોટા જ્ઞાની હતા વિશેષ અર્થ એ થાય કે, મહોપાધ્યાયજી ૫૦ શ્રુતસાગરજી માટે કેવલી જેવા ધર્મપદેશક હતા.

(૨) તપગચ્છના લં વિજયદેવસૂરિના આજ્ઞાવર્તી ૫૦ ધર્મદાસ-ગણિ લખે છે કે—

‘તાસ શિષ્ય ગુણુ ગાજતા રે, ધર્મસાગર ઉવજાયા,
વાલી ગજઘટ કેસરી રે, આણુ વહે જિનરાય ભજોં પર’

(—સં ૧૬૭૬ ના જેં શું ૧૫, સુરત, હીરવિહાર સ્તવન)

(૩) વાસ્તવવાદી ‘પદ્મદ્રહ’ના બિરુદવાળા ૫. પદ્મવિજયજી મહારાજ
‘જે પરવાદિમતગજ કેરો, ન ધરે હરિ પરે ડર હો.’

(—સં ૧૮૩૮, ‘નવપદ પૂજા, ઉપાધ્યાય પૂજા)

મહોપાધ્યાય ધર્મસાગરગણિવર આવા મહોપાધ્યાય હતા.

મહોપાધ્યાયજીએ જો નવી મનાતી પ્રરૂપણા ન કરી હોત અને વિવિધ ગચ્છોને ‘ઉત્સૂત્રકદ્વકુદાદિ’ના આધારે નિહવ બતાવ્યા ન હોત તો તેઓ ખરેખર લઘુ હેમચંદ્ર ગણાત પણ તેઓ તે પદવી પામી શક્યા નહીં, છતાં તેમની શુદ્ધ શાસનભક્તિ અને સાહિત્યનુ સર્જન જોતા ચોક્કસ માનવું પડે છે કે, તેઓ તે સમયના મોટા વિદ્વાન, વાલી અને સમર્થ ગ્રંથકાર હતા

અથો

મહોપાધ્યાય ધર્મસાગરગણિવરે ઘણા ગ્રંથો બનાવ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—

૧ ‘ભક્ષામરસ્તોત્ર (ઋષભદેવ પદ્મમુજા) કાવ્ય ૨૮ મં ૦
૧૬૧૬મા મેડતાના ચોમાસામા

■ 'ઔદ્ધિઠમતોત્સૂત્રકુલક-સ્વોપરા (દીપીકા) ટીકા સં ૧૬૧૭ મા પાટણમા.

૩ 'તત્ત્વતરગિણી-સ્વોપરા વૃત્તિ'—સં ૧૬૧૭મા પાટણ, તેમજ 'ઉત્સૂત્રકુમતિકુલક'ના આધારે તેમા 'સુખ્યાશ્રકા' કલ્પવાદ નવો બનાવી જોડ્યા હતા ?

૪ કલ્પકિરણાવલી (કલ્પસૂત્રટીકા) — સં ૧૬૨૮ના આં ૧૦ અમાવાસ્યા દિવાળી દિને રાખનપુરમા સં ૪૮૧૪

૧ જગદરાસિની મઢે જૂઓ પ્રક ૫૫ પૃ ૪૪ કલ્પમ ૭મી

૫ કલ્પસામરમણિએ વિ સ ૨ ૧૬મા મોક્ષીમાં તત્ત્વતરગિણીનો મૂલ સાથે મુજરાતીમાં અનુવાદ પૃ ૨૭૪માં બનાવ્યો.

૨ કલ્પકિરણાવલીની પ્રશસ્તિ આ પ્રકારે મળે છે —

મૂળ પ્રશસ્તિ આ ગતિ વ્યાખ્યાનકારો મઢે બહુ ઉપયોગી છે સૂતિ દ્વારા છે સ ૧૬૨૮ માં દિવાળીના દિવસે રાખનપુરમાં મ ૪૮૧૪ બનાવી (સં ૧ થી ૩)

સુચોજિત પ્રશસ્તિ અથવા પ્રશંસેખનપ્રશસ્તિ—જ મહારત્વીર સ્વામીની પઢે જલપર સુખમાંસ્વામી થયા તેમની પરપરામાં ઘણા આચાર્યે થયા. અને કાદિક વગેરે મળ્યા. નવા વ મળ્યા. આગમવેદી આ વગમ પ્ર સૂરિએ મોડુ તપ કર્યું તેથી તેઓ સ ૧૨૮૫ માં તપા કલ્પવાળા તેમનાથી તપામળ નીકળ્યા.

તપમળમાં આ આનંદવિમલસૂરિ થયા. તેમજે ક્રિયોદ્ધાર ક્યો તેમની પઢે આ વિજ્ઞાનચરિ થયા (૧ થી ૮)

આ વિજ્ઞાનચરિની પઢે આં હીરવિજ્ઞાનસૂરિ થયા. તે સ્વ સ્વેનામર મુનિઓમાં મોટા છે તેમજ આજુબુજ મહાત્મ જોઈ મોઢા તેમને કસિકાક્રમાં ત્રીસ કર સમાન મદિમાવાળા માને છે (૬-૧) તે આ હીરવિજ્ઞાનચરિ વિષયમાં છે તેમના રાજ્યમા મોટાં ધર્મસાગર ચર્ચિ થયા છે ને સમસ્ત વાચકોમા વજા છે સ્વસાઓશ્રી સોનાને કલ્પમાં ક્રમારી એવું કુમનિષ્ઠપદાથીઓના કુલરચમને બેરવામાં સિદ્ધ સમાન છે એમજે દુર્લભવાદીઓને કરાવી જ્ય પ્રાપ્ત કર્યો છે (૧૧-૧૦) તેમજે કલ્પમૂલ ઉપર વિશેષ ખુલાસાવાળી દિગ્દર્શકચરિ રચી છે

જનનમાં મેઘુચરિ અને જૈનસાસન ન્યાં મુખી વર્તે છે ત્યાં મુખી ઉત્તમ પુગ્ગા ૫૩ થયલી આ કલ્પ-દિગ્દર્શક ત્વરતી રહેલ (૧૩-૧૪)

૫. 'કુપકખકોસિયગહસ્સકિરણ-સ્વોપજ્ઞ 'ટીકા'—પ્રાકૃત ભાષામા,
વિશ્રામ-૧૧, અ ૦ ૧૨૦૫, આં હીરવિજયસૂત્રિયે ગીતાર્થો પાસે
તપાસ કરાવી તેનું 'પ્રવચનપરીક્ષા' નામ રાખ્યું^૧

૬ 'ઇર્યાપધિક્કીષદ્ધત્રિશિકા-સ્વોપજ્ઞવૃત્તિ'—સ ૦ ૧૬૨૯ મા

૭ 'જ્ઞબુદ્ધિવપણુત્તિટીકા'—મ ૦ ૧૬૩૯ મા

૮. 'પથુ'ષણુશતક' (શ્લો ૧૦૦)—સ્વોપજ્ઞવૃત્તિ'—સ ૦ ૧૬૪૭મા

૯ 'તપાગચ્છ પટ્ટાવલી સૂત્ર (પ્રાં ગાથા-૨૧)—સ્વોપજ્ઞ વૃત્તિ—
સ ૦ ૧૬૪૮મા ચૈ ૦ ૧૦ ૬ ને શુકવારે અમદાવાદમા

૧૦ 'સર્વજ્ઞશતક' (પ્રા. ગાથા-૧૨૩)—સ્વોપજ્ઞ વૃત્તિ—સ ૧૬૫૦

૧૧ 'વર્ધમાન વિજ્ઞપ્તિ દ્વાત્રિશિકા'

૧૨ 'નયચક્ર-વૃત્તિ સહિત'

આશુકવિ પં ૦ હેમવિજયગણિવર લખે છે કે—અમદાવાદમા સધપતિ
સહજમલ હતો, જે મોટો પુણ્યશાળી હતો, તેને સતીશિરોમણિ મંગા નામે
પત્ની હતી અને તેઓને કુંચરજી નામે પુત્ર હતો (૧૫-૧૬) કુંચરજી
અયપણુથી પુણ્યાત્મા હતો 'ધર્મક્રિયા કરતો' અને સાતે ક્ષેત્રોમા દાન દેતો
તેણે ૯૦ વિજયદાનસૂત્ર પાસે જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી ભારે પ્રતિષ્ઠા
સંપાદન કરી તેણે દેવવિમાન જેવું જિનાલય બનાવ્યું તેણે સધપતિ બની
શત્રુજય તીર્થનો જીરી પાળતો યાત્રાસધ કાઢ્યો ત્યારથી તે સંધપતિ તરીકે
ખ્યાત થયો તેણે શત્રુજય તીર્થ ઉપર પગથિયાવાળો અષ્ટાપદતીર્થપ્રાસાદ
બંધાવ્યો તાલધ્વજ અને ગિરનાર તીર્થમા જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો તેણે, તેની
ત્રી પક્ષા અને પુત્ર વિમલદાસે ગુરુઓના ઉપદેશથી જ્ઞાનાવરણીય કર્મના
વિનાશ માટે આ કન્ય કિરણાવલિની મેકડો પ્રતિષ્ઠા લખાવી (૧૭-૨૪)
(પ્રક ૦ ૪૫, ૫૦ ૩૪૪) (—રાધનપુરના ખજુરી શેરીના ત્રથલ ડારની શા
દેવશ્રીમાલીવશ ૨૧૯ 'કુપકિરણાવલી' ની પ્રશસ્તિ)

૧. કુવકગ્ગકોસિય મવસ્સકિરણ હીરવિજયસૂત્રિ દત્ત 'પવચનપરિક્ષા નામ ।
પ્રાકૃત ભાષામા વિશ્રામ ૧૧, અ ૧૨૦૫

હતિ શ્રીમત્તપાગનભોગણિ શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વર 'શિષ્યોપાધ્યાય ધીર્ધર્મસાગર-
ગણિ" વિરચિતે સ્વોપજ્ઞ કુપકઠૌઞિક્સદ્ધસૂત્રકિરણે શ્રીહીરવિજયસૂત્રિદર્ત્તપ્રવચનપરીક્ષા'
નામ્નિ પ્રકરણે પામચન્દ્રમનનિગકગ્ગનનામેકદશ વિશ્રામ સમાપ્ત । મમાપ્તા ચ
પ્રવચનપરીક્ષા ॥

૧૩ 'ધોડશ' શોધી વૃત્તિ ૧૪, ગુરુ તત્ત્વપદીપ વગેરે વગેરે
ગુરુતત્ત્વવ્યવસ્થાપનવાદસ્થલ સં ૪૦૦

૧ મહોં ધર્મસાગરગણિની શિષ્ય પરંપરા—

૫૬ મહોં ધર્મસાગરગણિવર

૫૭ ઉપાં વિમલસાગરગણિ—મહોં ધર્મસાગરગણિવર સં
૧૬૧૬ મા મેકતામા ચતુર્માસ રથા ત્યારે તે તેમની આસે હતી.
તે દીક્ષામા મહોં લલિતસાગરગણિથી મોળા હતા. પણ ઉપાધ્યાય
તરીકે તેમનાથી નાના હતા મહોંપાધ્યાયજીએ તેમને ઉપાં ધનરાજ
ગણિની પાછળ પાળુ મોકલ્યા. મહોં લલિતસાગરગણિના સ્વર્ગમન
પછી સં ૧૬૫૫ મા તેમને ઉપાધ્યાય બનાવ્યા હતા એટલે તે
ઉપાધ્યાયપદવીમા નાના હતા.

૫૮ ઉપાં પદ્મસાગરગણિ—મહોં ધર્મસાગર ગણિવર
તેમને સં ૧૬૧૬ મા જલોરમા દીક્ષા આપી. તે પ્રચર વિદ્વાન,
મોળા વાદી શીખકવિ અને હાજર જવાળી શક્તિવાળા હતા.

જગદ્ગુરુ આં હીરવિજયસૂરિએ સં ૧૬૨૮ ના દ્વાં શું ૭
ન સોમવારે અમદાવાદમા અહમદપરામા મૂલ્યા શાહ શેઠના ઉત્સવમાં
આં વિજયસેનસૂરિને આધાર્વ, ઉં વિમલહર્ષને મહોંપાધ્યાય,
સુનિ પદ્મસાગરગણિ, સુનિ લલિતસાગરગણિ વગેરે ૬ ગણિ
વશેને પન્થાસ બનાવ્યા.

તમણે સિદ્ધાલીની રાજસભામા જદુ નરસિંહને તથા ઈશરની ગબ્બ
હસ્યાણની રાજસભામા વાદી પ્રાદાબુને હરાવ્યા.

અરો—તેમણે પન્થાપદ્મમાં સં ૧૬૪૬ ના બીજા મહા સુદિ
૧૧ ના રોજ માડલમા 'જગદ્ગુરુકાન્થ' સ્ત્રોં બનાવ્યું.

૫૦ વિમલસાગરગણિ શિષ્ય ગં પદ્મસાગરે સં ૧૬૫૭ મા
બં વિજયસેનસૂરિના રાજ્યમા સુનિ પ્રેમસાગરની વિનતિથી
'ઉત્તરજયજી સુતની પાછળ ટીકા'ની પ્રાકૃતકથાઓને ગ્રસ્કૃત બાવામા
સં ૪૫૦૦ ઉતારી.

(પૂન્ય-જૈન પ્રચલિત સમદ્ધ ભાં ૩ બે પ્ર સં નં ૬૪)

નોંધ : ૫૩ મા ભ૦ લક્ષ્મીસાગરસૂરિના શિષ્ય ૫૦ જ્ઞાનકીર્તિગણિ-
વરે “ ભ૦ મુનિસુદરસૂરિને ” પુછી નોંધ કરી, સં ૧૫૨૦ના ચોમાસામા
માડવગઢમા સસ્કૃતમા કથા ઉતારી હતી

(પૂના-જૈન પ્રગસ્તિ સગ્રહ ભા ૩જો પ્ર૦ નં ૬૯૩,
છતિ૦ પ્રક૦ ૫૧, પૃ૦ ૫૦૯)

સં ૧૬૩૩ મા ‘ નયપ્રકાશ-સ્વોપજટીકા ’ સાથે રચ્યો ‘ યુક્તિ
પ્રકાશ-સટીક, પ્રમાણપ્રકાશ-સટીક, ’ શીલપ્રકાશ, ‘ યશોધરનૃપચરિત્ર,
ધર્મપરીક્ષા, તિલકમજરી-પદ્ય, તિલકમજરી-ટીકા ’ અં ૮૦૦૦
અને ‘ અબ્જરાપાર્શ્વનાથસ્તવન ’ શ્લો૦ ૫ વગેરે ગ્રંથો રચ્યા

૫૦ પદ્મસાગરગણિ શિષ્ય, ૫૦ ગુણસાગરગણિએ હસ્તિનાપુર
મહાન ભ૦ શાંતિજિન વિનતિ ગુ૦ કડી ૨૧ બનાવી

૫૯ મહો૦ કુશલસાગરગણિ-

તેમના બીજા નામ ૫૦ કુમારસાગરગણિ અને ૫૦ કુલસાગરગણિ
પણ મળે છે તે બચપણમા સાધુ થયા હતા તે વિદ્વાન હતા મોટા
વાદી હતા અને જ્ઞાન-ગભીર હતા ભ૦ વિજયસેનસૂરીશ્વર અને
આં વિજયદેવસૂરિ સાથે જ વિચારતા હતા તે તથા તેમની
પરપરા સવેગી હતી, તેથી ચતિપણમા રહેવા છતાં તે શુદ્ધ
સચમી હતા.

તેમણે સં ૧૬૬૨મા ‘ ઉપદેશસાર-સટીક ’ બનાવ્યો તેમા
તેમણે ઘણી ‘ ઐતિહાસિક અનુશ્રુતિઓ ’ આપી છે. આ ગ્રંથમાં
તેમણે પ્રાકૃત, સસ્કૃત, અપભ્રંશ અને જૂની ગુજરાતી ભાષાના
કવિત્તો વગેરે પણ આપ્યા છે ?

આચાર્યશ્રીએ તેમને ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું હતું

૧ અપભ્રંશ ભાષા વગેરેના નમૂના—

(૧) આદિનાથ સેતુજિ, નેમિ ગિરનારિ નમેવિણુ,
મુનિસુવ્રત ભગ્નચિંતિ, વીર મોદેર થુણે વિણુ;
મહુરા પાસ-મુપાસ નમિચ્ચ, દુચ્ચ ધડિચ્ચ અખિલતરિ,
મોરકિ હુલ્લુ વિહારિ, વાર ગોવાલ ગિરિસરિ

મહોાં નેમિસાગરગણિએ સાગરમતના ૩૬ 'બોલ'ની નવી પ્રરૂપણા કરી તે પ્રરૂપણાને તે પ્રમાણિક માનતા ન હતા. તે સવેત્ર રગથી રંગાયા હતા.

સુરતના નવાબે સ. ૧૬૮૭માં સુરતમાં ભ. ૦ વિજયદેવસૂરિને 'સર્વજ્ઞશતકસદીક પ્રમાણિક છે કે નહીં' એ બાબતે રાજસભામાં બહાર શાસ્ત્રાર્થ કરવા વિનંતિ કરી હતી.

શાસ્ત્રાર્થ-ભ. ૦ વિજયદેવસૂરિએ આ શાસ્ત્રાર્થમાં પોતાના પ્રતિ નિધિ તરીકે મહોાં કુશલસાગરગણિ અને ૫૦ લાલકુશલગણિને મોકલ્યા હતા.

આ. ૦ રાજસાગરસૂરિએ શાસ્ત્રાર્થ કરવા માટે પોતાના તરફથી ૫૦ સત્ત્વસૌભાગ્યગણિને નિયુક્ત કર્યા હતા. શાસ્ત્રાર્થનું સ્થાન રાજ સભા હતું અને મધ્યસ્થ તરીકે સાગરશાખાના જૈનોની માગણી મુજબ નવાબ માજરમલિક હતા. તથા બીજા વિદ્વાન જ્ઞાણજી, બીજા ખંડિતો તથા મુસલમાનના કાણુ વગેરે હતા. બીજા જૈન-જૈનેતર મોતાઓ વગેરે હાજર હતા.

સૂત્રાએ શાસ્ત્રાર્થનો પ્રારંભ કરવા જણાવ્યું.

૫૦ સત્ત્વસૌભાગ્યગણિએ પ્રથમ ફારસીમાં પાંચ ફકરા લખી સૌની સામે મૂક્યા.

૬૦ કુશલસાગરગણિએ તેની સામે સર્વજ્ઞશતક 'માધી વિસ વાદી ૬ બોલ ગોઠવી, ફારસીમાં લખી સૌની સામે મૂક્યા અને પન્થા સંજીને જણાવ્યું કે 'આ બોલોને શાજના આધાર પાઠો આપી સાચા કરી બતાવો.

અમુસવ જીતિસા.

પીર નિજ મુદર નવરિ મિર મપિવડે.

મેા આમરાવ નવપવકમમ, નપ્પગદ્દિમરિ મિર જ્વડે

(-ઉપરેસ સાર-સરીક-ઉપરેસ ૫૧)

(૨) જૂઓ. પ્રક ૩૫ ૧ ૧ ૬ (ઉપ ૩૨)

(૩) જૂઓ. પ્રક ૪૧ ૪ ૧૨૨ (ઉપ ૨૩)

પ્રક ૪૧ ૧ ૧૫૫ (ઉપ ૩૨)

પં સૌભાગ્યગણિ આ બોલ વાંચી મૌન બની બેસી રહ્યા. સર્વ સભ્યો અને સૌ પ્રેક્ષકોએ બહોર કથું કે, પં સત્ય સૌભાગ્યગણિ હારી ગયા. ઉપાં કુશલસાગરગણિ આચા ગણાય અને આં શ્રી વિજયદેવસૂરિ જીત્યા એવી ખ્યાતિ પ્રસરી.

ભં રાજસાગરસૂરિ તે સમયે ત્યા હાજર રહ્યા.

(ઐતિહાસિક રાસસંગ્રહ ભાં ૪ નિરીક્ષણ પૃં ૩૯, ૪૦, ઇતિં પ્રકં ૫૫, પૃં ૭૬૮ સૂરતમા શાસ્ત્રાર્થ)

મહોં કુશલસાગરગણિના નં ૬૦મા શિષ્ય પં વિજયસાગરગણિએ પુર ગામમા શેઠ વીર લણશાળીને લણવા માટે ‘ મહાવીર-જ્ઞાનસ્તોત્ર શ્લોં ૨૮ રચ્યુ.

(૬૦) પં ઉત્તમસાગરગણિ-તેઓ સયમમા શિથિલ બન્યા સં ૧૭૫૮ મા સ્વર્ગવાસી બન્યા. તે તપાગચ્છવિજયદેવસૂરિસઘ સાગરશાખાના ભં ઉદયસાગરસૂરિની આજ્ઞામા હતા.

૬૧ પં ન્યાયસાગરગણિ

અસમાન ગુમાન કરત જગમેં, સોહી “ગુમાન” કથિર જ્યુ ગાયો. ઉદેપુર લોક વિલોકત કોકજ્યુ, બાગર નાગર હૈ જ્યુ વાર્યો શાન્તિવિજય બુધ ન્યાય પયોનિધિ, આગમતર્ક વિવાદ વિચાર્યો, ગામ ધૂલેરમે આદિમદેવ હજૂર, દિગમ્બર નાયક હાર્યો ॥૧॥

લિત્તમાલના રાવ અજિતસિંહ રાઠોડના રાજ્ય પહેલા (સં ૧૭૫૧ થી ૧૭૮૧) શાં મોટાશાહ ચોસવાલની પત્ની રૂપાદેવીએ એક મધ્યરાતે સ્વપ્નમા આબો જોયો, અને વિં સં ૧૭૨૮ શ્રા. સુ. ૮ની ઘડીઓ પૂરી થયા બાદ હમીના લોગકાળમા ગુરુવારે અનુરાધા નક્ષત્રમા મધ્યરાત પછી બાહ્યયોગમા પુત્ર નેમિદાસને જન્મ આપ્યો.

તેના ઘરમા ઘર દેરાસર હતું તે નેમિદાસના કાકાએ પં ઉત્તમસાગરગણિને તે નેમિદાસ વહોરાવ્યો. પં ઉત્તમસાગરગણિએ તેને દીક્ષા આપી; અને તેનું નામ મુનિ ન્યાયસાગર રાખ્યું.

શ્રી ન્યાયસાગરે વ્યાકરણ, ન્યાયઅથો આં હરિભદ્રસૂરિ,

અને મહોં ૦ યથોવિજયભુ ગણિવર વગેરેના ન્યાય શ્રમીનો એશ્વસ્ય કર્યો તેમની ૩૦ વર્ષની ઉમર થતા ૫૦ ઉત્તમસાગર મહારાજે આગરે ૪૦ ૧૭૫૮મા સ્વર્ગગમન કર્યું

૫૦ શાન્તિવિજયભુ વિગેરે ૬૦ ઠાણા પૂલીવાલીઈની યાત્રાએ આવ્યા ૫૦ ન્યાયસાગરે ત્યાં દિગમ્બર ભદ્રારક નરેન્દ્રહીતિને હરાવ્યો. તથા ઉલ્લસેનમા અને સિદ્ધપુરમા તેમજ અમદાવાદમાં જિન પ્રતિમા વિશેષિ કુદિયાને પણ હરાવ્યા હતા.

મહસેરના નવાબે તેમનું નિમિત્ત જ્ઞાન યાત્રુ બાવી તેમની પાસે ધનની ઘેલી મૂકી, લેવા વિનંતિ કરી. ૫૦ ન્યાયસાગરે સ = ૧૭૬૩મા તે ન લેતા શુદ્ધ સમગ્રી જીવન પાળવા ક્રિયોદ્ધાર કર્યો.

તેમણે અમદાવાદથી વિહાર કરી રાષ્ટ્રબંધ, કાવનગર, ધોધા, ગિરનાર, આબૂ, અચલગઢ, તારગા, પાટણ અતરીફજી, ઝોરગા બાક, ખૂરાનપુર, સુરત, જખૂસર, ખંભાત, નવાનગર વગેરે સ્થાનોમા વિહાર કરી યાત્રાઓ કરી, ઉત્તમ મહોત્સવ પ્રતિષ્ઠા વિગેરે કરાવ્યાં.

તેમને (૧) મણિસાગર, (૨) ઉદયસાગર (૩) ધીરસાગર અને (૪) જયસાગર એમ ચાર શિષ્યો હતા. આ સિવાય (૫) વીરસાગર શિષ્યનું નામ પણ મળે છે.

તેઓ નવાનગરથી વિહાર કરી કોંઠિ ગાગઢ પધાર્યા અહીં તેમની લખીયત બગડી, આથી અમદાવાદના જૈનોએ ત્યાં જઈ તેમને અમદાવાદ લાવી, હુવારની પોળના ઉપાસ્યે પમરાવ્યા. ત્યાં પણ તેમની લખીયત વધુ બગડી. ૪ શિષ્યો તેમની સાથે હતા.

૫૦ ન્યાયસાગરે ૪૦ ૧૭૬૭ના ભાગ ૫૦ ૮ની સુવારે (ઉવાકાળે) અમદાવાદના હુવારની પોળના ઉપાસ્યમા સ્વર્ગગમન કર્યું. સદે તેમની માંડવી બનાવી, કદમપુરાની વાડીમા અગ્નિ નુસ્કાર કર્યો.

મહોં ૦ ધર્મસાગરગણિવરના પટ્ટધર મહોં ૦ વિમલસાગરગણિની પરપરાના.

“ન્યાયસાગર નિર્વાણ રાસ બનાવ્યો.

(—જૈન ઐતેહાસિક વૃજ્ઞેર કાવ્યગ્રંથક રાસ ન ૬ ક્રો ૫૦ ૬૮ થી ૮૫)

અન્યો

તેમણે ઘણા અન્યો રચ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—

- (૧) સં ૧૭૬૬મા “સમ્યક્ત્વવિચાર વાલુ મહાવીર સ્તવન”
 (૨) સં ૧૭૮૧મા ભરૂચમા “પિંડદોષ વિચાર સજ્જાય” (૩)
 “નિગોદ વિચારવાલુ સ્તવન” (૪) સં ૧૭૮૪ના આં ૫૦ ૧૩ ના
 રોજ રાનેરમા “૩૬ ગગરાગણીવાળુ મહાવીર સ્તવન” (૫, ૬) બે
 જિન ચોવીશી સ્તવનો (૭) સૂર્યમડન પાર્શ્વજિન સ્તવન.
 (૮) આઠમનુ સ્તવન વગેરે રચ્યા છે તેમના સ્તવનો લોકપ્રિય
 બન્યા છે.

ઉપાં સહજસાગરગણિની શિષ્ય પરપરામા તેમના ક્રિયોદ્ધારનો
 પ્રભાવ પડવાથી સ વેગી તપાગચ્છ સાગરશાખાની શ્રમણ પરપરા
 ચાલી હતી ? (—જૂઓ ઇતિ ૦ પ્રકં ૫૮, સાગરગચ્છ પરપરા)

૫૦ ન્યાયસાગરગણિના શિષ્ય મુનિ વીરસાગરે સં ૧૬૬૬
 અથવા સં ૧૭૬૬ કાં સું ૧૧ ને રોજ ધાધાણી તીર્થમા
 શ્રી નવકાર રાસ લખ્યો

(—શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભાં ૨, પ્રશં ૧૦ ૭૮૮)

૬૨. ૫૦ જયસાગરગણિ તેમણે ૧૮૦૧ મા તીર્થમાળા
 સ્તવન બનાવ્યું

૫૦ વૈરાગ્યસાગરગણિ સં ૧૭૨૫મા આગરામા હતા.

૬૨ ૫૦ જયસાગરગણિ

૧ વિં ૦ સં ૧૬૭૬ અથવા ૧૬૬૬ જેઠ વ ૧૧ને જુથવારે પણ
 મુનિ ન્યાયવિજયજી થયા હતા તે આમનાથી જુથ હતા અથવા સભવ
 છે કે ૫૦ ન્યાયસાગરગણિએ જ ક્રિયોદ્ધાર કરી પોતાનું નામ “મુનિ
 ન્યાયવિજય” પણ રાખ્યું હોય ?

દાખલો મળે છે કે આગમોદ્ધારક પૂં આનંદસાગર સરિવરે પોતાના
 મુખ્ય શિષ્યનું નામ પહેલા મુનિહસવિજય રાખ્યું, પછી ઘણા વર્ષો બાદ
 તેમનું બીજું નામ મુનિ શ્રીવિજયસાગર રાખ્યું હતું જે પરમ સવેગી
 શાન્ત ગુરુભક્ત આત્માર્થી અને જ્ઞાની હતા

૬૩ ૫૦ રાજેન્દ્રસાગરગણિ-તેમણે સં ૧૮૬૦ ના અષાઠ સુદિ ૧૦ ને સોમવારે ભરૂચમાં મુનિ ઉદયપ્રભના શિષ્ય ૫૦ ધર્મ નિધાનની પ્રાકૃત 'અતુર્વિશતિ જિનસ્તુતિ' ગાથા ૨૮ની પ્રતિ લખી હતી.

૨ મહોં ધર્મસાગરગણિની શિષ્ય પરપરા

૫૬ મહોં ધર્મસાગરગણિવર

૫૭ મહોં હર્ષિધસાગરગણિ-મહોં ધર્મસાગરગણિએ સં ૧૭૧૭-૧૮માં અહિમનગરમાં દીક્ષા આપી.

૭૦ હીરવિજયસૂરિએ સં ૧૬૨૮ ના ફાં સું ૭ ને સોમવારે અમદાવાદના અહમદપરામાં શેઠ મૂલા શાહના ઉત્સવમાં ૫૦ વિજયવિમલને ઉપાધ્યાય પદ આં વિજયસેનસૂરિને આપ્યા. ૫૬ ઉં વિમલહર્ષને મહોં પાધ્યાયપદ તથા મુનિ ૫૬સાગરગણિ મુનિ હર્ષિધસાગરગણિવર વગેરે ૬ જણને ૫ ન્યાસ પદ આપ્યા.

૫૦ હર્ષિધસાગરે (અથવા ઉં વિમલસાગરે) સં ૧૬૬૫માં કેરિદમાં નાપા ઉછતવાળ બોશવાલના ૭૦ અહિજિનપ્રાસાદની ૭૦ વિજયદેવસૂરિની આજ્ઞાથી પ્રતિષ્ઠા કરી.

(-જિનવિ. લેખ ૫ મહ લેખકે ૪૭૭ પ્રકં ૬૦)

૭૧ હીરવિજયસૂરિએ સં ૧૬૪૮ ના મહોં ધર્મસાગરની તપઝમ્મપદ્માવધી ની પરીક્ષા કરવા માટે ગીતાધીની તપાસ સમિતિ નીમી હતી તેમાં ૫૦ હર્ષિધસાગરગણિ પણ જોડે હતા. આં વિજયસેનસૂરિએ સં ૧૬૫૩ના માહ સુદિ ૫ ને રાજ અમદાવાદના અકર્મીપુરામાં શેઠ બોટા શાજીના જિનાલયના પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમાં તેમને ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું હતું તે જોડે જિનસે આં વિજયદેવ સૂરિને સવારતી વળાવા ગયા અને ત્યાંથી પાછા ફરતા હાં લાજવાથી બિમાર પડ્યા તેઓ ૬ મહિના ઉપાધ્યાયપદ ભોજવી કાળધર્મ પામ્યા.

૫૮ કુપાં નેમિસાગરગણિ-ઉં રાજસાગરગણિ તે બંને મિરપુરનગરના શેઠ દેવીદાસ અને તેના પત્ની કોઈમદેના પુત્રો હતા મહોં ધર્મસાગરગણિએ તે બંનેને દીક્ષા

આપી. ૫૦ લખિંધસાગરગણિના શિષ્યો બનાવ્યા તેઓના નામ મુનિ નેમસાગર અને મુનિ મુક્તિસાગર રાખ્યા બંને ભાઈઓ બુદ્ધિમાન, વિદ્વાન અને વાદી હતા.

મુનિ મુક્તિસાગરનો સં ૧૬૩૭ મા જન્મ થયો હતો. તેમનું ગૃહસ્થપણાનું નામ મેઘજી હતું તે નાની ઉંમરમાં સાધુ બન્યા હતા. તેથી વધુ તેજસ્વી હતા તેમને પદ્માવતી દેવીની સહાય હતી, સભવ છે કે તેમનું બીજું નામ ભક્તિસાગર પણ હોય. ત્રીજું નામ ૫૦ રાજસાગર તો હતું જ.

પોર્ટુગીઝ પાદરી પીનહરોએ તા. ૬-૧૧-૧૫૯૫ ના રોજ પોતાના દેશમાં પત્ર લખ્યો હતો તેમાં લખ્યું હતું કે, મેં જૈનવ્રતી સાધુઓને ખલાતમાં જોયા હતા. તેઓમાં ૮-૯ વર્ષની ઉંમરના છોકરાઓ પણ જોયા કે જેઓ દેવ જેવા લાગતા હતા તેઓ હિંદુ સ્તાનના નહીં, પણ યુરોપના હોય તેવા લાગતા હતા આટલી નાની ઉંમરમાં તેમના માતા-પિતા તેમને ધર્મને નામે અર્પણ કરી દે છે (ડો. વિન્સેન્ટ સ્મીથનું ‘અકબર’ તથા પ્રકં ૪૪ કં ૧૦ નં ૮ પૃ ૧૨૯ થી ૧૩૪, ‘તથા સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ્ માથી)

એટલે કે, આં હીરવિજયસૂરિના પરિવારમાં મુનિ મુક્તિસાગર, મુનિ કુશલસાગર, મુનિ નદિવિજય, મુનિ સિદ્ધિચંદ્ર, મુનિ કમલવિજય વગેરે તેમની જેવા બાલમુનિઓ હતા.

આં વિજયસેનસૂરિએ સં ૧૬૫૫ માં એ બંનેને પંન્યાસપદ આપ્યું હતું.^૧

કવિવર ૫૦ હેમવર્ધનગણિ લખે છે કે, ૫૦ નેમસાગર તથા ૫૦ મુક્તિસાગરગણિ સૂરતમાં ચોમાસુ હતા, ત્યારે સુરતમાં શેઠ શાંતિદાસ નામે મોટો ધનાઢ્ય વ્યાપારી હતો, પણ તેને કઈ સત્તાન ન હોતું તેણે એક દિવસે ઉક્ત પંન્યાસોને કરગરીને વિનંતિ

૧ સં ૧૬૪૧ ના વૈ ૦ શુ ૨ ને બુધવારે હીરવિજયસૂરીશ્વર યુગ-પ્રધાનાવતારમાં માહલપુરમાં એક ૫૦ રાજસાગરગણિ વિદ્યમાન હતા તે આ ૫ મુક્તિસાગરથી જૂદા હશે.

કરી કે 'ગુરુદેવ! આ સેવક પાસે ગુરુદેવની કૃપાથી ધન છે પણ અતરાય કર્મનો ઉદય છે કે અમારા પછી તેને સોગવે અને દાન પુણ્ય કરે એવો જીવ નથી.' એટલે અમને કોઈ સત્તાન નથી ગુરુદેવ! કૃપા કરે તો આ અતરાય કર્મ તૂટે અને આ આવકનું ઘર આબાદ બની રહે આથી પન્થાસોએ સં ૧૬૬૦ના સોયરામ ભેંસી સર્વકાય સાધક ચિતામણિમત્રનો બપ શરૂ કરી આરાધના કરવા માગી, વિધિપૂર્વક બાલ, બાકુલા, હોમ-આહુતિ આદિ સાથે બપ કરવાથી તે મત્ર છ મહિને સિદ્ધ થાય એવો એનો વિધિ હતો. પન્થાસોએ શેઠ શાંતિદાસને જણાવ્યું કે, 'તમે છ મહિના પૂરા થતા બીજે દિવસે સવારે અહીં આવી હાજર રહેજો.'

અમદાવાદના શેઠ સદ્ગુણચરણનો પુત્ર શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરી સુરતમાં વ્યાપાર માટે અવારનવાર આવતો તે ધર્મપ્રેમી હતો. તે જ્યાં જાય ત્યાં દેવદર્શન, ગુરુદર્શન વગેરે વિધિ કર્યા પછી પોતાનો ધર્મ શરૂ કરતો. સુરતમાં આવે ત્યારે સવારે ૫૦ નેમિસામરુ ગણિ વગેરેના હશને બરાબર આવતો.

પન્થાસોએ ઉારનો બપ પૂરો કર્યો છ મહિના પૂરા થતા ત્યારે કુદરતે બધું જોતું કે, બીજા દિવસે સવારે જ બ્રા. મુદ્દતમાં અમદાવાદનો શાંતિદાસ ઝવેરી પન્થાસોને વાંદવા આવ્યો. ૫૦ મુક્તિસામરમાળાએ નામસામ્યથી તેને સુરતનો શેઠ શાંતિદાસ સમજી સોયરામ લઈ જઈ પોતાની સામે એક આસન ઉપર નિડમ બેસાડ્યો. પન્થાસોએ તેને કહ્યું કે 'એ દરીયા નહીં, ખડોલ ભેંસી શહેરો ધરલેદ્ર નાગન્ય રૂપમાં તારી સામે, તારા શરીરે થયો, જીભના લખકારા મારશે, ત્યારે તું તારી જીભ તે નાગની જીભ સામે મેગવી કે? તો ધરલેદ્ર પ્રમલ ઘઈ તને વરદાન આપશે, તને રાજ્ય મળશે, ધનનો ભંડાર હથાકો, તને યશ મળશે.

શાંતિદાસ ઝવેરી ગુરુકૃપા સમજી પન્થાસોની સામે બેસી ગયો. ને પન્થાસોએ બપ શરૂ કર્યા

ધરલેદ્ર નાગરૂપે આવી ઊભો પણ શાંતિદાસને બીક લાગવાથી

પોતાની જીભ બહાર કાઢી નહીં ધરણેદ્ર તરત અદશ્ય થઈ ગયો. ૫૦ સુક્તિસાગરગણિએ કહ્યું, ‘શાતિદાસ ! તે નાગની સાથે જીભ મેળવી હોત તો, ખરેખર, તું રાજા બનત, પણ તું ડરી ગયો. તે જીભ મેળવી નહીં, તેથી હવે તું રાજમાન્ય જ બનીશ.’

(શેઠ શાતિદાસનેા રાસ)

શાંતિદાસ ઝવેરી સુરતથી અમદાવાદ થઈ આગરા ગયો ત્યાં સમ્રાટ્ અકબરે સં ૧૬૬૧ માં આગરામાં બધા ઝવેરીઓને પોતાના દરબારમાં બોલાવ્યા હતા. શાતિદાસ ઝવેરીએ સૌની વચ્ચે મોતીની પરીક્ષા કરી, વ્યાજબી કીંમત બતાવી બાદશાહ ખુશ થયો. તેણે શાતિદાસને મોટું માનસન્માન આપ્યું. એટલે શાતિદાસ ઝવેરીને મોગલ દરબારમાં મોટી નામના મળી ‘બાદશાહી ઝવેરી’ તરીકેની પદવી મળી

સમ્રાટ્ અકબરની એક બેગમ એક વાર અમદાવાદ આવી શાતિદાસ ઝવેરીએ તેની ખૂબ ખાતરખરદાસ્ત કરી બેગમે પ્રસન્ન થઈ તેને પોતાનો ધર્મભાઈ બનાવ્યો. સમ્રાટ્ જહાંગીર જ્યારે હિંદનો બાદશાહ બન્યો ત્યારે તે શાતિદાસ ઝવેરીને ‘મામો’ કહી બોલાવતો, બાં જહાંગીરે તેને અમદાવાદનો નગરશેઠ બનાવ્યો અને ગૂજરાતનો સૂબો પણ બનાવ્યો.

નગરશેઠ શાતિદાસ સમજી ગયો કે, આ ગુરુદેવની કૃપાનુ કૃણ છે તેણે ૫૦ નેમિસાગરગણિ અને સુક્તિસાગરગણિને અમદાવાદ બોલાવી ભારે ઠાઠથી પધરાવ્યા સાથોસાથ વિનંતિ કરી કે, ‘ગુરુદેવ ! આપની કૃપાથી મને સૂબાગીરી મળી છે આ રાજ્ય તમારું છે, તે ગુરુદક્ષિણામાં સ્વીકારો અને મને ઋણમુક્ત કરો’

પંચાસજીએ ઉત્તર વાળ્યો કે, ‘શેઠ ! અમે માતાપિતા, ઘરખાર, માલ-મિલકત બધું છોડીને નીકળ્યા છીએ. પણ મહાવ્રતધારી છીએ, તો અમે રાજ્યને શું કરીએ ? પરંતુ જો તમારે ખરેખર લાભ જ લેવો હોય તો, ગચ્છનાયક ભં વિજયસેનસૂરિને અમદાવાદ પધરાવી, ભારે માન-સન્માનથી પ્રસન્ન કરી, તેમના હાથે બ્રહ્મને ઉપાધ્યાયપદ અપાવો.’

નગરશેઠ શાતિદાસ ઝવેરીજો ગમ્મનાચકને અમદાવાદ પધરાવી વિનંતિ કરી કે, ‘કૃપા કરી મારી જોઈ ભાવના પૂરી કરો કે, બંને પન્થાઓને ઉપાધ્યાયપદ આપો.’

આં વિજયસેનસૂરિજો સં ૧૬૬૫મા અમદાવાદમા માત્ર ૫૦ નેમિસાગરને ઉપાધ્યાયપદવી આપી.

શેઠ પાલકી ઉતારી ગમ્મનાચકને ફરીથી વિનંતિ કરી કે, ‘આપે મારી વિનંતિ સ્વીકારી તેજા માટે કું મારાં જોડાભાગ્ય સમજુ છું “હવે ૫૦ મુક્તિસાગરજોને ઉપાધ્યાય પદવી પ્રદાન કરો.” એથી મને પૂરો સતોષ થશે.’

ગમ્મનાચકે શાતિથી કહ્યું, ‘આ પદવી લઢાણી કરવાની વસ્તુ નથી, કે ઘેર ઘેર અપાત્ર’ આમ ઉત્તર વાળી મૌન પડ્યું,

આથી નગરશેઠને મનમાં ખેડું લાગ્યું. અને મનથી નિર્જન કર્યો કે ‘હવે હું ઉપાં નેમિસાગરને આપ્યાં જનાવીશ અને તેમના હાથે જ ૫૦ મુક્તિસાગરને પણ “ઉપાધ્યાય” જનાવી આપ્યાં પદવી અપાવીશ.’

જાં વિજયસેનસૂરિજો ૫૦ મુક્તિસાગરને ઉપાધ્યાય જનાવ્યા નહીં, તેથી જ જાં વિજયદેવસૂરિ પણ તેમને ઉપાધ્યાય જનાવતા નહોતા.

જાં વિજયદેવસૂરિ સં ૧૬૭૩ માં જાસાતમાં ચોમાસુ હતો, ત્યારે ઉપાં નેમિસાગરજણિ શાધનપુરમાં ચોમાસુ રહ્યા હતા, જો સમયે આં વિજયાનંદસૂરિના પક્ષવાળા મુનિવરજો જાં વિજય દેવસૂરિના વિશિષ્ઠમાં બાદશાહ જહાંગીરના કાન લલેલાં. બાદશાહે તે જ ચોમાસામાં યેત્રાદિ સં ૧૬૭૪માં જાં વિજયદેવસૂરિને જોઈદમ માંડવજઈ જોડાવ્યા આથી આં વિજયદેવસૂરિ અને ઉપાં નેમિસાગરજણિ સપરિવાર ગુજરાતથી વિદાર કરી જહાદી માંડવજ પહોંચી ગયા. જો વેળા ઉપાં નેમિસાગરની સાથે ૫૦ વીરસાગર, ૫૦ ભક્તિસાગર, ૫૦ કુશલસાગરજણિ, મુનિ પ્રેમસાગર, ૫૦ શુભસાગર, ૫૦ શાંતિસાગર, ૫૦ શુભસાગર વગેરે મુનિવરો પણ માંડવજઈ ગયા.

બાદશાહે બહુ ચીવટ રાખી ગલીરપણે તપાસ કરી. આચાર્ય-શ્રીની જીવનચર્યા, વિદ્વતા, ત્યાગ અને તપસ્યાની આકરી પરીક્ષા કરી બાદશાહે પોતાને પૂરો સ્તોષ થતા આં વિજયદેવસૂરિને મોટા ત્યાગી અને તપસ્વી છે, એમ દર્શાવનારુ ‘મહાતપા’નું માનવતુ બિરુદ આપ્યુ, તથા ઉપાધ્યાય નેમિસાગરગણિને ‘વાદિજીપક’ની પદવી આપી, એ રીતે તે સૌનુ સન્માન કરી આગરાના સઘવી ચદ્રપાલને આજ્ઞા કરી સાથે મોકલી બાદશાહી વાળગાળ સાથે માનપૂર્વક ઉપાશ્રયે પહોચાડ્યા આ રીતે એક બાદશાહે તેમનુ બહુ સન્માન કર્યું. બાદશાહને આ આચાર્ય ઉપર ઘણો પ્રેમ હતો એ તેણે તે પછી ગચ્છનાયકને ગું સં ૧૬૨૪મા એક ભક્તિપત્ર લખી વ્યક્ત કર્યો હતો

(—જૂઓ પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૪૫

બાદશાહ જહાગીરનો પત્ર ફં નં ૧૩)

પરતુ દીલગીરીની વાત છે કે, વાદિજીપક ઉપા. નેમિસાગર ગણિવર સં ૧૬૭૪ ના કાં શું ૧૦ ના રોજ માડવગઢમાં કાળધર્મ પામ્યા. અને ભં ગચ્છનાયક ત્યાથી વિહાર કરી ગુજરાત પધાર્યા.

ઉપાં વિદ્યાસાગર ગણિવરના શિષ્ય ઋષિ પચાયણ, તેમના શિષ્ય પં કૃપાસાગરના શિષ્ય પં તિલકસાગર ગણિએ સં ૧૭૨૧મા ‘નેમિસાગર નિર્વાણ રાસ’ ઢાળ-૨૨ રચ્યો હતો,

હવે નગરશેઠ શાતિદાસે નિર્ણય કર્યો કે હવે તો સીધા પં મુક્તિસાગર ગણિને જ ઉપાધ્યાય અને આચાર્ય બનાવવા

ભં વિજયદેવસૂરિ સં ૧૬૭૯ મા ખલાતમા વિરાજમાન હતા એ અવસરે નગરશેઠ શાતિદાસ ઝવેરીએ સુખાની સત્તા હાથમા લઈ અમદાવાદ આવેલા ખલાતના શેઠને બળબળીથી અતિથિ તરીકે રાખી નજરકેદ રાખ્યો અને તેની મારફત ભં વિજયદેવસૂરિની પાસેથી પં મુક્તિસાગરગણિને ઉપાધ્યાય અને તે પછી આચાર્ય બનાવવાની પાકી કબૂલાત માગી આથી ભં વિજયદેવસૂરિ પાસેથી વાસદેવ મેળવી પં મુક્તિસાગરને સં ૧૬૭૯ મા ઉપાધ્યાય અને તે પછી મં ૧૬૮૬ ના જેઠ શું ૧૪ ને શનિવારે આચાર્યપદ

આપવામાં આંચું. આં રાજસાગરે એ સમયે બીજા ઉપાધ્યાયો વગેરે બનાવી તપાગચ્છ વિજયદેવસૂરગચ્છની સાગર શાખાનો ચતુર્વિંશસઠ સ્થાપ્યો. અને તેમના પહેલા ભટ્ટારક આં રાજસાગરસૂરિને સ્થાપન કર્યા.

સમમમાર્ગે ગવેષક વિદ્વાન કોઈ શુદ્ધ શકા કરશે કે, ૫૦ મુક્તિસાગરગણિ સાધુ નહીં હોય પણ યતિ હશે, કેમકે તેમણે જાપ, હોમ, આહુતિ આદિ વગેરે નિધિથી મત્ર સાધી શેઠને ધનાઢય અને અધિકારી બનાવ્યા, એવું કામ યતિ જ કરે. પણ એવી વિચારણા કરવી યોગ્ય નથી. ઇતિહાસના પરિશીલનથી આપણે જાણી શકીએ છીએ કે તે સમયે આવો વિધિ શાસનની પ્રભાવના માટે પ્રથસ્ત મનાતો હતો. આથી કેઈને આ જો શકા કરવી યોગ્ય નથી.

(૧) એ કે વિક્રમની સત્તરમી સદીનું યોગ્ય વર્ણન યતિમાર્ગે પ્રારભ કાળ છે ત્યારે બધા ગચ્છામાં થોડે થણે અશે શિથિલતા આવી હતી. અને કોઈ કોઈ તો બહાર રીતે યતિ બની ચૂક્યા હતા. આથી જ પરમ સવેગી ૫૦ સત્યવિજયગણિવર મહોં વિનયવિજય ગણિ, ૫૦ વિમલગણિ અને ૭૦ યશોવિજયલ ગણિવરે અઢારમી સદીમાં ક્રિષ્નાદ્વાર કરી સવેગી સસ્થાનો પામે મજબૂત કર્યા

(-પ્રકં ૬૨)

(૨) બીજી વાત એ છે કે ઉદ્ધ પન્થાસોએ શેઠ ચાંતિદાસ અવેરીને સાફ સાફ જણાવું હતું કે, 'અમે પાંચ મહાપત્ની ત્યાગી છીએ રાજ્યને શું કરીએ ?' તેઓનો આ ઉત્તર તેઓના શુદ્ધ સાધુ-સમમને પુરવાર કરે.

(૩) ત્રીજી વાત એ છે કે, ૫૦ મુક્તિસાગરગણિ સવેગી હતા. આથી જ ત્યાગી, આત્મગવેષી વિદ્વાન સ્થવિર ૫૦ સદ્ગુણસાગર ગણિવર, ૫૦ જ્ઞસાગર ગણિ, ૫૦ છત્રસાગર ગણિ અને પરમ ત્યાગી સમર્થ વિદ્વાન ૫૦ નગર્ધિંગણિ (૫૦ નગવર્ધન ગણિ) વગેરે તેમના પક્ષમાં હતા.

(-શૂળે પ્રકં ૫૮)

અમદાવાદના નગરશેઠે ચાંતિદાસ અવેરીએ તેમના ઉપદેશથી શત્રુજયતીર્થ ગિરનાર તીર્થ વગેરે તીર્થોના છ રી પાળતા યાત્રાસુઓ

કાઠી, સંઘપતિનુ તિલક કરાવ્યું હતું

તથા સ ૧૬૮૨ના ૭૦ વ૦ ૯ ગુરુવારે અમદાવાદમા સિકદરપુરા (સરસપુર) ના બીબીપુરામા સ ૧૬૫૫મા નવા બનેલા ભ૦ ચિતામણી પાર્શ્વનાથના જિનાલયનો મોટો જીર્ણોદ્ધાર કરી, ૩ શિખરો ૩, ગભારા, ૬ મડપો, ૩ શૃંગારચોકી, તથા બીજા દેરા, બાવન, નાની દેરીઓ વાળો નવો તીર્થધામ જેવો વિશાળ જિનપ્રાસાદ બનાવી, નવી જિન પ્રતિમાઓ ભરાવી, મોટો ઉત્સવ કરી, મહોં વિવેકહર્ષગણિવર અને મહોં મુક્તિસાગરગણિવરના હાથે મહા પ્રતિષ્ઠા કરાવી બાં શાહજહાં સ ૦ ૧૭૦૫ મા ચિતામણિ પાર્શ્વનાથજિનાલયને ફરી તૈયાર કરાવ્યું. (-પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૫૬)

વળી શેઠ શાન્તિદાસે વિં સ ૦ ૧૭૧૩ કાં સુ ૧ ને રાજ બાદશાહ શાહજહાં પાસેથી પોતાને પાલીતાણાપરગણું અને શત્રુજય પહાડ ધનામ તરીકેનું ફરમાન મેળવ્યું

(-પ્રકં ૪૪, પૃં ૧૫૬, ફરં નં ૧૭)

તેણે ભંરાજસાગરસૂરિની અધ્યક્ષતામા શત્રુજય તીર્થનો મોટો છ'રી પાળતો યાત્રાસઘ કરીવાર કાઠી, ત્યાં તેમના હાથે મૂળ નાયકના પરિકરની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, તેમા પોતાને પહાડ લેટ મલ્યાનો ઉલ્લેખ કરાવ્યો અને શત્રુજય તીર્થમા જિનાલયોની ચારે બાજુ મોટો કિલ્લો બનાવ્યો (-પ્રકં ૫૮, ૫૯)

ભં રાજસાગરસૂરિ સ ૦ ૧૭૨૧ ભાં સું ૬ ને રાજ અમદાવાદમા સ્વર્ગે ગયા

(-બાં જહાગીર માટે જૂઓ પ્રકં ૪૪, પૃં ૮૫ થી ૯૮)

અમે પ્રકં ૫૮, ૫૯ મા તપાગચ્છ વિજયદેવસૂરિ સઘ સાગર શાખાના ભં રાજસાગરસૂરિની ભટ્ટારકે પટ્ટાવલી, સાગર શાખાના સવેગી મુનિઓની પટ્ટાવલી, અને અમદાવાદ નગરશેઠનો વંશ-વ શાવલી વગેરે આપીશું

મહોં કલ્યાણવિજય ગણિવરની પરપરાના મહાકવિ. ૫૦ રામવિજય ગણિવર લખે છે કે સવાઈ જગદ્ગુરુ ભં વિજય

૫૮ ઉપાં શાંતિસાગર ગણિ-તે સં ૧૬૭૩ માં ઉપાં
નેમિસાગર ગણિ સાથે માંડવગઢ ગયા હતા

તેમણે સં ૧૭૦૭માં પાટણમાં ‘કલ્પસૂત્રટીકા-કલ્પકૌમુદી’
અં ૩૭૦૭ બનાવી હતી.

૫૯. ૫૦ અમૃતસાગર ગણિ-તેમણે ‘સર્વસશતક’ નો ગુજરાતી
ટપો કર્યો છે.

૪. મહોં ધર્મસાગર ગણિવરની શિષ્યપરપરા

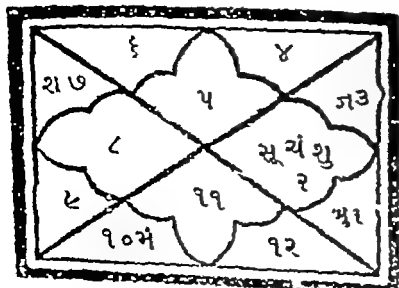
૫૬. મહોં ધર્મસાગરગણિ

૫૭. ૫૦ ચારિત્રસાગર ગણિ

૫૮ ૫૦ વિનયસાગરગણિ-તેમણે સં ૧૬૪૦ માં સંસ્કૃત-
માં ‘દેશરાજવલી’ બનાવી,^૧ વળી તેમણે ‘હિંગુલપ્રકર’ બનાવ્યું
૫૦ વિમલસાગરે સં ૧૬૧૬ના આં શું ૧૩ રોજ પાટણમાં
‘કુમતિકંઠકુદાલ’ અથ લખ્યો, તેમાં ૫૦ વિનયસાગરગણિએ મદદ
કરી હતી.

૫૦ વિજયહસગણિના શિષ્ય ૫૦ વિનયમુદરગણિએ સં
૧૬૫૦માં વીજપુરમાં તપાગચ્છ ગુર્વાવલી કહી રજ બનાવી.

૧ ૫૦ વિનયસાગરે આમાં ઐતિહાસિક નવી વસ્તુઓ આપી છે તે
આ પ્રમાણે—સં ૮૦૨ (શક સં ૬૬૮) વૈં શું ૩ ને ગુરુવારે રોહિણી
નક્ષત્રમાં, વૃષભા ચંદ્રમાં સૂર્યોદયથી ૧૭ ઘડી જતા સિંહ લગ્નમાં આણહિલપુરનું
મુહૂર્ત કર્યું તેની કુડલી આ પ્રમાણે છે—(જૂઓ પ્રં ૩૫, ૫૦૭૫)

મૂળ નક્ષત્રમાં મૂળરાજ જન્મ્યો
જ્યસિંહ દેવે સં ૧૧૯૮માં રુદ્રમાલ
બનાવ્યું, શાહબુદ્દીને યોગીનીપુરલીધું,
પછી બાં જલાબુદ્દીન થયો પછી
પાતશાહ અલાઉદ્દીન થયો તેનો પુત્ર
અલપખાન સં ૧૩૬૦માં પાટણ
આવ્યો તેણે પાટણમાં કિલ્લો

બાંધ્યો તથા અમાહિલીમાં ગઢ બનાવ્યો, બાં કુતબુદ્દીનના સમયે અહમદશાહ
થયો (—સં ૧૪૬૭ પોં શું ૫ થી સં ૧૫૯૯) વગેરે

૫૬ ૫૦ વિનયક્રમગણિ.

૬૦ ૫૦ જયસાગર સં ૧૬૬૭ માં સાંગાનેર શ્રોમાતું હતા.
(-જૂઓ પ્રક્ર ૫૬)

૫ મહોં ધર્મસાગરગણિવરની શિષ્યપરંપરા

૫૬ ૫૦ નરસાગરગણિ

૬૦ ૫૦ ચારિત્રસાગરગણિ

૬૧ ૫૦ કલ્યાણસાગરગણિ

૬૨ ૫૦ મુજનસાગરગણિ

૬૩ ૫૦ શુભસાગર ગણિ-તેમણે સં ૧૭૪૨માં રચાઈ
જિહ્વાનાબાઈ નમરમા 'કલ્યાણમહિરવૃત્તિની' પાના ૧૮, પ્રતિ લખી
(આ પ્રથમ આગરાના ચિંતામણિ પાશ્વનાથ જૈન ભટ્ટારના 'લુ'
વિભાગમાં છે-પુષ્પિકા)

સં ૧૮૭૭ ના ફાં ૧૦ ૧૧નું ભુવવારે ચાહજિહ્વાનાબાઈ
નમરમા ૫૦ રંગસાગરગણિ હતા.

૬ મહોં ધર્મસાગરગણિવરની શિષ્ય પરંપરા

૬૦ ૫૦ ચારિત્રસાગરગણિ-તે ભં વિજયપ્રભસૂરિના
સમયે થયા.

૬૧ ૫૦ કલ્યાણસાગરગણિ-તે તપગચ્છના વિજયમહેવસૂર
ગરછના ભટ્ટારકચી વિજયપ્રભસૂરિની આજ્ઞામા રચા હતા તેઓ સાગર
મુદ્રમાં ભજ્યા નહોતા તેમણે " પાશ્વનાથ ચન્નપરિપાટી " બનાવી.

૬૨ ૫૦ વશ સાગરગણિ

૬૩ ૫૦ જયવતસાગરગણિ,

૬૪ ૫૦ વિચારસાગર ગણિ

૬૫ ૫૦ મુક્તિસાગરગણિ

૬૬ ૫૦ જમજપસાગરગણિ

૬૭ પુણ્યસાગરગણિ

૬૮ ૫૦ જયજયસાગરગણિ-તેમણે સં ૧૯૧૬ ના ફાં
૧૦ ૫ ને શ્રોમવારે જૂં તપગચ્છના ભટ્ટારક મુગમધાન વિજય

દેવે દ્રસૂરિના ધર્મરાજ્યમા શત્રુ જયતીર્થમા જિને દ્રઢ કમા શ્રી ચારિત્ર-
સાગરની પર પરાતા ગુરુદેવોની ચરણપાદુકાની ચોકીની પ્રતિષ્ઠા કરી,
તેમના ગુરુ ભાઈ ભેદસાગરગણિ હતા

(જિને દ્ર ઢ કની ત્રીજી દેરીની ચરણપાદુકાનો લેખ.
જૈન સત્ય પ્રકાશ, કેં ૬૨, પૃં ૨૫૧)

૬૯. મેઘસાગરજી-તેમણે 'રામવિનોદસારણી' લખી આ અથ
આગરાના ભડારના 'અ' વિભાગમા છે -પુષ્પિકા.

(વિશેષ માટે જૂઓ શત્રુ જય-જિને દ્રઢ કની ચરણપાદુકાના લેખો)

૭. મહોં ધર્મસાગર ગણિવરની શિષ્ય પરપરા

૬૦ પં ચારિત્રસાગર

૬૩ પં જશવતસાગરગણિ

૬૪ પં જિનેદ્રસાગરગણિ-તેમણે ભં વિજયક્ષમાસૂરિ (સ્વં
સં ૧૭૮૪)નો શલોકો કહી-૬૨ રચ્યો સં ૧૮૧૩ પોં ૧૦
૧૦ ગુરુવારે જયપુરમા શોભન સ્તુતિ લખી

૬૫ પં આગમસાગર

૬૬. પં વિનોદસાગર

૬૭. પં ઋષભસાગરગણિ

તે કવિ હતા તેમણે સં ૧૮૪૩ જેઠ ૧૦ ૩ સોમવારે સૂરતમા
માઠી પ્રેમચદનો સઘ અને દ્રઢ વર્ણનનો રાસ બનાવ્યો

(-જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાં ૩ જે પૃં ૧૬૧ થી ૧૭૨)

(પ્રકં ૫૭, સૂરતના સઘપતિઓ)

૮. (૧) મહોં ધર્મસાગર ગણિવરની શિષ્ય પરપરા

૬૦ પં ચારિત્રસાગર

૬૧ પં સુબન સાગર

૬૨ પં કલ્યાણ સાગર

૬૩. પં ખેમસાગરગણિ

તેમની ચરણપાદુકાની ચોકી, માલપુરામા તપાગચ્છના વિજય-

દેવસૂર સંબંધના યતિ સમાધિ સ્થાનમાં પ્રતિષ્ઠિત છે જેની વિં ૩૦
૧૭૭૧ ને શુ. ૧૧ ને રવિવારે પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી

૮ (૨) મહો. ૭ મર્મસાગરગણિ શિષ્ય પરંપરા

(૧) ૫૦ સુવિધિસાગર (૨) ૫૦ જિનરસાગર (૩) ગોશલેખ
(૪) આદિનાથ ચરણપાદુકા (૫) પ્રતાપસાગર (૬) ૫૦ નિત્યસાગરનો
પાદુકા પદ્મ માલપુરમાં તપાગમ્મના વિજયદેવસૂરિસંબંધના યતિ સમાધિ
સ્થાનમાં છે તેની પ્રતિષ્ઠા સ. ૧૮૪૨ વૈ. ૧૦ X X શુક્રવારે થઈ

૮ (૩) ૫૦ દયાસાગર ગુરુભાતા ૫૦ વીરસાગર શિષ્યો જ્ઞાનસાગર
ઘાસીસાગર, તેના શિષ્ય જ્ઞાનાથ સાગરહિતા માલપુરની તપાપતિ
સમાધિના પાદુકાલેખો.

(—જૈન સત્ય પ્રકાશ કં. ૭૦, પૃ. ૩૭૮)

૮ (૩) ૫૦ જયસાગરગણિ

તેમણે સ. ૧૬૧૬ શા. ૧૦ ૫ ને સોમવારે જુદા તપાગમ્મના
જા. ૦ સુ. ૩૦ જા. ૦ વિજયદેવેન્દ્રસૂરિના મર્મસાગરમાં શત્રુજય તીર્થમાં
જિનેન્દ્ર દ્વેષમાં શ્રી આરિત્રસાગરની પરંપરામાં ગુરુદેવની પાદુકાની
પ્રતિષ્ઠા કરી. (—જિનેન્દ્રદ્વેષની ત્રીજી દેરીની ચરણ પાદુકાનો લેખ
જૈ. સ. ૩૦ કં. ૬૨, પૃ. ૨૫૧)

૯ મહો. ૭ મર્મસાગરગણિની શિષ્યપરંપરા

૫૬ મહો. ૭ મર્મસાગરગણિ

૬૩ ૫૦ મરશવતસાગર- ૫૦ કલ્યાણસાગરની શિષ્યપરં
પરામાં મરશવતસાગર થયા, તે જુદા હતા. તેમના ઉપદેશથી જયપુર
ધાનમાં જિનપ્રાચાર બન્ધો. (—પ્રક. ૫૫)

૬૪ ૫૦ ગુમાનસાગર-તેમણે સ. ૧૮૩૧ના જા. ૦ શુ. ૧૨ ના
રાજ જયપુરમાં ‘વાજિક નીલકઠી’ લખી.

૬૫. ૫૦ શિવસાગર

૬૬ ૫૦ જયસાગરગણિ-તેમણે સ. ૧૬૦૭ના શા. ૧૦
૫ ને શુક્રવારે જા. ૦ વિજયદેવેન્દ્રસૂરિના રાજ્યમાં જયપુરમાં બાર
મતધારિ વેદ મુદ્દતા શેઠ અનંતરામજી વીશા ઘોશવાલના જિન

પ્રાસાદના ભં પદ્મપ્રભસ્વામી વગેરે જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી
(-પ્રક્રં ૫૮)

૧૦. મહોં ધર્મસાગરગણિની શિષ્યપરંપરા

૫૬. મહોં ધર્મસાગરગણિ

૫૭.

૫૮ ઉપાં નેમિસાગરગણિ

૫૯ પંવીરસાગરગણિ-ઉપાં નેમિસાગરગણિ સં ૧૬૭૩
ના ચોમાસામા રાધનપુરથી પધાર્યા ત્યારે ૫૦ વીરસાગરગણિ તેમની સાથે હતા

૬૦ ૫૦ સૌભાગ્યસાગર ગણિ

૬૧ શિષ્ય ૫૦ કમલસાગરગણિ સં ૧૭૦૭ પોષ- શુભ ૨
સુરતમા આરાધના-ટખો પ્રતિ પાના ૧૦ લખ્યો

૧૧. મહોં ધર્મસાગરગણિની શિષ્યપરંપરા

૫૬. મહોં ધર્મસાગરગણિ

૫૭ ૫૦ ગુણસાગર ગણિ- તે સં ૧૬૭૩ મા ઉપાં નેમિ-
સાગર ગણિની સાથે માડવગઢ ગયા હતા

તેમણે ‘ ગુણપુ ગવથી શરૂ થતુ “ ગૌતમસ્વામીસ્તોત્ર ” શ્લોક ૫
બનાવ્યુ હતુ

૧૨. તપાગચ્છના વિજયદેવસૂરિગચ્છ તથા સાગરશાખાપરંપરા

૬૩ ભં વિજયરત્નસૂરિ-તે તપાગચ્છના વિજયદેવસૂરસંઘના
ભટ્ટારક હતા તેઓ ૧૪ વિધાના બાણકાર હતા

(-શ્લોક ૧૧, પ્રક્રં ૫૮)

૬૪ ભં વિજયક્ષમાસૂરિ-(સં ૧૭૭૪ થી ૧૭૮૪) તેમના
પરિચય માટે બૂચો (પ્રક્રં ૫૮) તપાગચ્છ વિજયદેવસૂરિ ગચ્છ ભટ્ટારક
પરંપરા વિશેષ આ પ્રમાણે છે

તે મોટા જ્ઞાની અને સમર્થ વાદી હતા તેમણે રૂપથી કામ-

દેવને, ગુરુતાથી મેરુને, દેહની કાલિથી સૂર્યને, શાતભાવનાથી ઘડને,
વાળીથી ગુરુને, કાવ્યશક્તિથી શુકને, તથા યશથી ઇન્દ્રને છત્તો હતો.
(શ્લોક ૧૩-૧૪)

તેમના મુખમાં સશસ્વતી રહેતી હતી. (શ્લોક ૧૫)

તેમની ક્ષિતિ અગા કરતાય વધુ નિર્મળ હતી. (શ્લોક ૧૬)

તેમના ગુણોની સખ્યા મોટી હતી, આથી “કણાદે કહેલા

ગુણોની સખ્યા નકામી બની (શ્લોક ૧૭)

તેમની ક્ષિતિના દુકડા તે આકાશના તારા છે (શ્લોક ૧૮)

તેમની વાણી શેષી હતી (શ્લોક ૧૯)

૬૫ શ્રી વિજયદશમીસૂરિ-(સં ૧૭૮૪ થી ૧૮૦૬) જેમના
પ્રભાવથી ધર્મ પાત્રમાં આરામ પડ્યો થોડા આરામી જેમ વિસ્તાર
પામ્યો. (શ્લોક ૨૦)

તેમની આજ્ઞાધારી ક્યેક મુનિપરંપરા

(૧) શ્રી ભાવસાગરગણિ-તે તપાગમ્નમાં મોટા વિદ્વાન હતા.

શ્રી વિજયદશમીસૂરિની આજ્ઞા પાળતા હતા. (શ્લોક ૨૨)

(૨) ૫૦ વિનિતસાગરગણિ-તે શ્રી ભાવસાગર ગણિવરના
શિષ્ય હતા શાસ્ત્રના જ્ઞાતા હતા. (શ્લોક ૨૨)

(૩) ૫૦ લોજસાગરગણિ (૨) તેમણે શ્રી વિજયદશમીસૂરિ
(સં ૧૭૮૪ થી ૧૮૦૦) પાસે શાસ્ત્રજ્ઞાન મેળવી, તેમની આજ્ઞાથી
આશરે સં ૧૮૦૦ માં મહો. યશોવિજયલ ગણિવરના દ્રવ્યશુભ્ધ
પર્યાય રાસ ના આધારે સંસ્કૃત ભાષામાં સદીક દ્રવ્યાનુયોગત
કંણા” અં ૧૫ બનાવ્યો.

(દ્રવ્યાનુયોગતકંણા પ્રચલિત શ્લોક ૧૧થી૨૩)

નોંધ-મુનિ વિનિતસાગરના શિષ્ય મુનિલોજસાગરે સં ૧૭૬૬
ના શ્રી ૧ ના રોજ સુસ્તમાં વિજયદેવસૂરિના શાસ્ત્રમાં શ્રી
વિજયદશમીસૂરિ (સં ૧૭૨૩ થી ૧૭૪૬) ના શિષ્ય ૫૦ જેમ
વિજયગણિ તેમના શિષ્ય ૫૦ પ્રતાપવિજયલ તેમના શિષ્ય ૫૦
રૂપવિજયગણિનો વિનિતથી તપાગમ્નના આં સ્તોત્રોપસૂરિના
આચાર્યમહીપ નો બાધાવબોધ ગુજરાતીમાં રચ્યો (પ્રક. ૬૧)

ઉપાં કીર્તિસાગર ગણિ તે ઉપાં લોજસાગરના વંશમા થયા, તે મોટા ગુણવાન હતા તેમના શિષ્ય પંં ચતુરસાગરગણિએ સંં ૧૯૫૫મા સંસ્કૃત ભાષામા વિવિધ વૃત્તોમા “ મણિભદ્રવીરસ્તોત્ર ” બનાવ્યું (શ્લોં ૨૭)

(- ૫ં ચતુરસાગરગણિએ સં ૧૯૫૫ મા બનાવેલ મણિભદ્રવીર સ્તોત્ર શ્લોં ૨૭, પ્રકાં શેઠ વાડીલાલ છોટાલાલ અમદાવાદ)

(૧૩) તપાગચ્છ-સાગરશાખા-

૧ ૫ં જીવનસાગર- તેમણે સં ૧૮૫૩ મા શિષ્ય ૫ં કસ્તૂરસાગરગણિ માટે “ સિદ્ધાન્તચન્દ્રિકાટીકા ” લખી

૨ ૫ં કસ્તૂરસાગરગણિ-તેમણે સં ૧૮૪૮ ના ચૈં ૧૦ ૧૧ના રોજ જયપુરમા “ યોગીનીદશા ” લખી સં ૧૮૪૯ ના ભાં શું ૧ ને શનિવારે સાબર નગરમા (સાબરમા) લખી સં ૧૮૫૧ ના શ્રાં શું ૮ ના રોજ “ સિદ્ધાન્તચન્દ્રિકા લખી સં મા રેણુકાચર(બાહુચર)મા “ શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણ ” પત્ર ૮ લખ્યું સં ૧૮૫૫ ના ફાં શું ૧૨ ના રોજ રેણુકાચરમા પ્રશિષ્ય ખૂખસાગરને લખુવા માટે નવતત્ત્વ પાના ૧૭ લખ્યા સં ૧૮૫૬ “ દ્વડકવિચારષટ્ત્રિશિકા ” લખી

૩ ૫ં ગોકલસાગર ગણિ-તેમણે સં ૧૧૭૧ ના કાં શું ૯ ના રોજ આગરામા ગુરુ ૫ં કસ્તૂરસાગરની આજ્ઞાથી “ શાહર્ગધર ” પાના ૧૧૧ લખ્યા

૪ ૫ં ન્યાસ બ્રેમસાગરગણિ- તેમણે સં ૧૮૮૧ મા “ તર્ક-મજરી ” લખી ૧૯૧૭ ના જેં શું ૭ના રોજ “ સમકિતસડસક્રી ” લખી સં ૧૯૨૭ ના આં ૧૧ ને શનિવારે ચેલા ખૂખસાગરને માટે લશ્કર (ગ્લાલિયર)મા “ ષડ્પચાશિકા ” પાના ૨૧ “ બદ્ધજુ-પચાશિકા પાના ૫, સં ૧૯૧૭ માં ૧૦ ૪ ને રોજ દ્રવ્યગુણ-શતશ્લોકી લખી સં ૧૯૨૩મા આગરામા “ પાશાકેવલી ” લખ્યું

૫ ૫ં ખૂખસાગર ગણિ- તેમણે સં ૧૮૫૫ મા પહેલાં હીક્ષા લીધી તેમણે “ લોલિમ્બરાજ અથલેખનની પુષ્પિકામા ઉપરના

ધાર શુરુઓની પેઠી આપી છે તેમણે સં ૧૬૧૬ ના અષાઠ વર્ષે
 ૮ ને શુક્રવારે આગરામાં આતુર્ભાસિક વ્યાખ્યાન લખ્યું સં ૧૬૪૦ માં
 આગરામાં તપાગમ્થ 'ક્ષેત્રસમાસ' તથા 'શતસપ્તસદી' લખ્યા.
 ૧૪ સ્વામીશ્રીશ્રી

(૧) ૫૦ અભિતસાગરગણિ (૨) ૫૦ મહિમાસાગર (૩)
 ૫૦ અનોપસાગર શિષ્ય (૪) ૫૦ અજબસાગર - તે મહોં
 મેધવિજયગણિના વિદ્યા-શિષ્ય હતા. તેમણે સં ૧૬૭૧ શુબ ૬ ના
 રાજ કર્મવાડી (મઠવત્ક) માં મહોં મેધવિજયગણિની હિંદીમાં 'સવૈયા'
 રૂપમાં ૩-સ્તુતિ બનાવી તેમાં મહોં મેધવિજયગણિને "ચતિજન
 શિશમણિ પોતાના વિદ્યાગુરુ તથા મહાયોગી બતાવ્યા છે

(ઐતિહાસિક સંજ્ઞાસમાજના સંજ્ઞાસ ૨૪ મી)

તેમણે જાં 'વિજયસાસુરિસંજ્ઞાસ' કહી ૭ બનાવી.

નાથ : જાં વિજયસાસુરિનો સમય જિ સ ૧૭૮૪ થી ૧૮૬
 સુધીનો છે

મઠવત્કમાં કર્મવાડી બની હતી.

(૪) અનોપસાગરગણિ નિરૂપમસાગર વિવિધ નામો વાળું ગોઠી
 પાશ્વનાથ સ્તવન કહી ૩૬૨ બનાવ્યું તેમના શિષ્ય (૫) ૫૦ મધનમ
 સાગરે સં ૧૭૪૩ ના જા શુબ ૧૦ ને દિને દ્રોપદી લોપાઈ લખી
 (મધપુષ્પિકા)

૫૦ હિમેદસાગરગણિ તેમણે સં ૧૮૦૮ માં આપકુદાર
 લખ્યો. ૫૦ વિદ્યોક્તસાગર ત્ર ૦ ૧૮૫૫ માં આગરામાં હતા, ૫૦
 શુભાલક્ષિતિના શિષ્ય ૫૦ લક્ષ્મીઆગર જેસલમેરમાં આદિત્યવારની
 કથા લખી સં ૧૮૬૨ માં આગરામાં પદ્મીસુત્ર લખ્યું ૫૦
 રણુલવસાગરે સં ૧૮૬૬ માં ઉદેપુરમાં જયકાલકાર લખ્યો, ચતિ
 ઇતનઆગરે ત્ર ૦ ૧૮૭૩ માં જયપુરમાં સાતસ્મરણ લખ્યા.

શતુજયવાસુદેવ

શુનિ ૫૦ જયઆગરગણિ તથા ૫૦ વત્સઆગરે સં ૧૬૧૦-
 ૧૫ માં પાટીતાલુકામાં ૫૦ આનંદકુસલના સમયે નગરશેઠ નમીનદાસ
 મયાભાર્તના કહેવાથી શતુજય વીર્ય ચત્તપરિપાટી દરમો લખ્યો.

પૃ. ૧ થી ૧૦૭) સહવ છે કે તેઓ (૬૧) સવેગી ૫૦ ન્યાયસાગર ગણિવરની પરપરા હોય

૧૫-સાગરશાખાની પદ્માવત્રી માલપુરના તપગચ્છના વિજયદેવ સૂરિ સઘના યતિ સમાધિસ્થાનમા સાગર શાખાની વિવિધ પરપરાઓ મળે છે તે આ પ્રમાણે

૧૫ ‘(૨)’ પાદુકાપદ્મ

(૧) ૫૦ સુવિધિસાગરગણિ (૨) જિનરગમાગરગણિ (૩) લેખ (૪) લં ઋષભદેવચરણની પાદુકા (૫) ૫૦ પ્રતાપસાગર (૬) નીત્ય સાગરે સં ૧૮૪૨ વૈં ૧૦ ૫ શુક્રધારે તેઓના ચરણ પાદુકા પદ્મની પ્રતિષ્ઠા કરી.

(૧૫) (૩) પાદુકા લેખ શાખા ૮ મી

(૧) ૫૦ દયાસાગરગણિ ગુરૂબ્રાતા ૫૦ વીરસાગરગણિ.

(૨) ૫૦ જ્ઞાનસાગરગણિ ૫૦ ધાસીસાગરગણિ

(૩) રૂગનાથ સાગરના સમાધિ પાદુકા લેખો

(શ્રી જૈન મત્ય પ્રકાશ કૃ ૭૦ પૃ- ૩૭૮)

માનસાગરી જાતક પદ્ધતિ-વિચારણા

માનવ જગતમા ઘણા આધારવાળી સર્વ માન્ય કળાદેશનો સર્વોપરિ સર્વમાન્ય સંસ્કૃત શ્લોકગ્રન્થ અથ, માનસાગરી પદ્ધતિ છે આ અથના જુદા જુદા પ્રદેશોમા વિવિધ રીતે પ્રકાશનો થાય છે

પરંતુ આ અથનુ વાસ્તવિક નામ, અથકારનુ નામ, અથકારના પૂર્વેજોનો પગ્વિચ, અથરચનાની સાલ વગેરે સર્વ બાબતોનો આ અથમા સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ ન હોવાથી સૌ પ્રકાશકો આ દરેક બાબતોમા વિવિધ કલ્પનાઓ કરે છે.

નોંધ . આ અથનુ નામ માનસાગરી પદ્ધતિ પ્રસિદ્ધ છે
અથકાર-અથકર્તાના નામ માટે વિવિધ માન્યતાઓ મળે છે

જર્મનમા લીપ્ઝિગ્ પુસ્તકાલયમા હસ્તલિખિત માનસાગરી પદ્ધતિની પ્રતિ છે પુસ્તકાલયે પોતાના હસ્તલિખિત અથોના નામ અને અથકારના નામો બતાવતું કૅટલોગ કૅટલાગમ ()

પ્રકાશિત કર્યું છે તેમા માનસાગરીના કર્તાનું નામ કલ્યાણસાગરિ
બતાવે છે જેમકે-

Fünf Fragmente In dieser Hand Schrift wird
das werk Mansagar Janmapattn Yaddhat ü genennt und
unseren KALYAN RISHI Zugeschrieben In den
meisten punkten stimmt es mit der vorangehenden
Handchrift überein doch sind ein ausführlicher
Kommentar und astrologische Berechnungen und
Tafeln in den Text eingeflochten Die Patezeichnung
des Blattes ist von dem Abschreiber mehrfach
verwechselt.

આ ઉપરાંત વાચ્યા પછી અમને લાગ્યું કે-આ શ્રધ્ધનું માનસાગરી
નામ છે કે તેનો કર્તા કોઈ સાગરશાખા વાળા ચતિવર હોવા બદલે એ
ને કે મહોં. ધર્મસાગરજીવિવરની શિષ્યપરપરામા વિવિધ
સાહિત્યોના મહા નિર્માણ થયા છે તો આનો કર્તા પણ કોઈ માન
સાગર અથવા કલ્યાણસાગરનો શિષ્ય હોય !

અમે માનસાગરી શ્રધ્ધના વિવિધ પ્રકારનો જોયા તે પૈકી ઘણા
ઘણા પ્રકારનોમા વિવિધ જાતીનાં દેવ મંજલાચરણો ઉપલબ્ધ છે

તેમા ઇસ્લામી મંજલાચરણ પણ મળે છે શ્રી પાલીતાણા-શ્રી
ચણેવિજયજી જૈન ગુરુજીના પ્રતિષ્ઠાપક ગુરુદેવ શ્રી ચારિત્રવિજય
જીનો અમદાવાદમા જ્ઞાનજાલાર સ્થપિત છે તેમા લાલચંદ્ર પદ્ધતિ
નામે હસ્તલિખિત વિશાલ જૈન શ્રધ્ધ છે ગુરુદેવે પોતાના હાથે આ
શ્રધ્ધની વિવિધ પ્રતો આપી હતી અને તે આ શ્રધ્ધને પ્રકાશિત કરવા
માટે આજ્ઞા આપી હતી.

વિશેષ પરિશિલનથી જાણી શકાય છે કે લાલચંદ્ર પદ્ધતિ અગર
માનસાગરી પદ્ધતિની વિચારણા માટે ઘણા સાધનો લેવા બદલે એ
વણે સમજ પડે, આથી અમે તેથી આ જાણતોનો વિચાર કરવાનું
હાથ મુલતવી રાખી અમે પ્રકં ૧૨ કે પ્રકં ૧૮ ના “શ્રધ્ધકારોના
વિભાગ” મા ઉચીત વિચાર કરવાનો નિર્ધાર રાખ્યો છે

લાલચદ્રપત્ર પદ્ધતિની પૂર્વ ભાગની પુષ્પિકા અને છેલ્લી પ્રશસ્તિના આધારે એટલું જ તારવી શકાય છે કે—

કોઈ ચતિવરે જાતકાભરણુ, સારાવલિ, લઘુજાતક વિગેરે અથોના આધારે આ અથ બનાવ્યો છે સભવ છે કે આ અથ બનાવનાર અંચલગચ્છના અથવા લોકાગચ્છના વાચક કલ્યાણનિધાનગણિના શિષ્ય પં ૦ લક્ષ્મિચંદ્ર હતા તેમણે સં ૦ ૧૭૫૨ કા ૦ સુ ૦ ૩ ના રોજ વેરાવળમા આ અથ બનાવ્યો અને પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન્ પં ૦ ભોજસાગરગણિવરના ગુરુ પં ૦ વિનીતસાગર ગણિએ આ અથ લખ્યો. જે તેમા તે પોતાને પં ૦ વિશેષસાગરગણિના શિષ્ય બતાવે છે.

લાલચદ્ર પદ્ધતિ અથની પૂર્વભાગની પૃ ૨૧ ની પુષ્પિકાથી સમજાય છે કે—આ અથની એક લેખકે સં ૦ ૧૮૫૪ ના વૈશાખમા કચ્છના દુધઈ ગામમા નકલ લખી હતી

લાલચદ્રપત્ર પદ્ધતિમાં અથકારે શ્લો. ૧ થી ૩૬ સુધી જૈની તથા વૈષ્ણવી સ્તુતિ કરી છે તેમજ શ્લો. ૩૩ મા તથા શ્લો. ૩૬ પછીના શ્લોકોમા રહેમાન, અલ્લાહો કુબર ઇલ્લલાહ, મહમુદ, રસૂલ અલખ, રોજા અને રહમાનની સ્તુતિ કરી છે. (શ્લો. ૩૬ વિશેષ શ્લો. ૩, ૪,)

અમને લાગે છે કે—તે જ ચતિની પરપરાના કોઈ પં ૦ માનસાગરે સં ૦ ૧૬૦૦ પહેલા આ અથનું છેલ્લું સંસ્કરણ તૈયાર કર્યું વિદ્વાન જોષીઓને આપ્યું, અને તેનું માનસાગરી તરીકે વ્યાપક નામ બન્યું આ બન્ને સંસ્કરણોમા ફરક એટલો જ છે કે—લાલચદ્રપદ્ધતિમા ૩૬મા શ્લોકમા “અહંતો” ૦ જૈન સ્તુતિ છે તે માત્ર પ્રકાશિત માનસાગરીમા નથી લાલચદ્ર પદ્ધતિમા દશાવતારી રામચંદ્રની સ્તુતિ છે માનસાગરીમા દશાવતારી કૃષ્ણચંદ્રની સ્તુતિ છે લાલચદ્ર પદ્ધતિમા રહેમાન વગેરેની ચાવની સ્તુતિ પણ છે માત્ર છાપેલી માનસાગરીમા રહેમાનની એક જ સ્તુતિ છે તે સિવાયની બીજી સ્તુતિઓ નથી.

આ વિષયમા અત્યારે પુરાતત્વના વિદ્વાનો આનું વિશેષ સંશોધન કરી સત્ય પ્રમાણ જાહેર કરે એ આશા રાખી હાલ આટલું બતાવી સતોષ માનીએ છીએ.

૧ મહોં હાનર્ધિગણિનો વાચકવશ

૫૫ ભં હેમવિમલસૂરિ- (સં ૧૫૪૮ થી ૧૫૮૩)
તેમણે મોતસવશના ચોથા સુવત્તાન બળુ સંચદને ઉપદેશ આપ્યો.
(પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૨)

૫૬ ૫૦ કુશશમાણિકમગણિ- સભવ છે કે તેઓ પહેલા
ઋષિ માનાના નામથી પ્રસિદ્ધ હોય.

૫૭ મહોં હાનર્ધિગણિ- હોઠાગમના ઋષિ હાના, ઋષિ
શ્રીપતિ, અને ઋષિ ગણુપતિ વગેરે ઋષિઓએ આંહેમવિમલ
સૂરિના પવિત્ર સાધુજીવનથી પ્રભાવિત થઈ તેમની પાસે જઈ
આત્મકલ્યાણ માટે સંવેગીપણે સ્વીકારી તેમના પરિવારમાં દીક્ષા
લીધી. તેમના નામો ઋં હાના ગં, ઋં હાપા ગં મહોંસહજ
કુશલગણિ અને મહોં સહજવિમલગણિ, મહોં હાનર્ધિ ગણિવરની
પરપરામા કુશલચંદ્ર, વિમલ અને વિજય વગેરે મળે છે. તે
વિ સં ૧૬૨૮ સુધી વિદ્યમાન હતા. ભં વિજયજ્ઞાનસૂરિ અને
ભં હીરવિજયસૂરિના કૃપાભ્યાસ હતા. તેમણે ભં હીરવિજયસૂરિના
શાસનમા ભં વિજયજ્ઞાનસૂરિની કૃપાથી ગુરુનામ મિશ્રિત 'ઓવીશ
જ્ઞિન સ્તવન-સ્તુતિ કીરી ૨૬ બનાવી

(ઐતિહાસિક સંજ્ઞાસમાહ, સંજ્ઞાસ નં ૫૦)

આં વિજયજ્ઞાનસૂરિએ સં ૧૬૧૬-૨૦ માં મહોં ધર્મસાગર
ગણિને ગમ્મમા લીધા તેમા તેમના પછુ હસ્તાક્ષરો છે
(પ્રકં ૫૫ પૃં ૭૧૫)

મોતસવશના બાગરે (સં ૧૫૨૬ થી ૧૫૭૦) તેમના ઉપ
દેશથી જનિયાકર માફ કર્યો હતો, અને હરમાન આપ્યું હતું

(-જૂઓ લખપત મજરી, પ્રકં ૪૪, પૃં ૫૨.)

મહોં હાનર્ધિગણિની પરપરામા કુશલ, ચંદ્ર વિમલ અને
વિજય વગેરે શાખાઓ પાલી હતી.

૫૮ લક્ષ્મીકુશલ, ૫૦ હર્ષિકુશલ ગણિ,

૫૯ દેવકુશલ, ૬૦ ધીરકુશલ, ૬૧ ગુણકુશલ-જે મોટા શીલવાન, સત્યવાદી અને તપસ્વી હતા.

૬૨ ૫૦ પ્રતાપકુશલગણિ તેમનું શાહી દરબારમાં બહુ બહુ સન્માન થતું હતું તે ચમત્કારી, વચનસિદ્ધ. મહાત્મા હતા. બાદશાહ ઔરંગઝેબે તેમને એક કોઈ સિદ્ધિ જોવાથી, પાલખી તથા સેના મોકલી. પોતાની પાસે બોલાવ્યા. તે હીંદી અને ફારસી ભાષા ભણ્યા હતા. તેમણે બાદશાહના પ્રશ્નોના ઉત્તરો બરાબર આપ્યા અને તેના મનની વાત પણ કહી દીધી આથી બાદશાહે તેમને પાચ-સાત ગામ આપ્યા પણ તેમણે નિર્દોષતા બતાવો તે, ગામ લીધા નહીં.

૬૩ ૬૦ કનકકુશલ—તેઓ મોટા કવિ હતા તેમને મહારાજ અજમાલ, અજમેરનો સૂબો તથા ઘણા રાજાઓ વગેરે માનતા હતા તેમને નવાબ ખાનજહાં બહાદુર અને જૂનાગઢના બાબીવશી સૂબેદાર શેરખાન બહુ માનતા હતા તેમણે બીજા યતિઓનો વિરોધ હોવા છતાં તપાગચ્છની ૬૫ મી પાટે પોતાના મત સુબળ પટ્ટધર સ્થાપન કર્યો

કચ્છના રાવલ દેશલના પુત્ર કચ્છનરેશ લખપતિકુમારે ૫. કનકકુશલને ‘માનકૂવા ગામ’ તથા હાથી વગેરે આપી, પોતાના ગુરુ બનાવ્યા, અને ભટ્ટારકપદ આપ્યું.

મહારાવ લખપતિ સં ૧૬૧૭ (૧૮૧૭) જે ૦ સુ ૫ મરણ પામ્યો હતો તેમને વિદ્વાન શિષ્યો હતા.

અર્થો—તેમણે હિંદી ભાષામાં વિવિધ અર્થો બનાવ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—

૧ ‘લખપતમજરી નામમાલા,’ અં ૨૦૨, સં ૧૭૯૪ ના અષાઠ શુદ્ધિ ૩, ભૂજ.

૨ ‘સુન્દર રસ શૃંગાર દીપિકા-ભાષાટીકા,’ અં ૨૮૭૫, બાદશાહ શાહજહાંના મહાકવિ સુન્દરે બનાવેલ ‘રસશૃંગાર’ની ગુજરાતીટીકા-‘દીપિકા’ છે^૧

૧ કવિ જીવરામ અજરામર ગોરે સં ૧૮૬૫ ના ગુજરાતી સાપ્તાહિકના દિવાળી અકમા ‘લખપતિશૃંગાર લેખ આપ્યો છે

૧ મહોં હાનર્પિગણિનો વાચકવશ

૫૫. ૬૦ હેમવિમલસૂરિ- (સં ૧૫૪૮ થી ૧૫૮૪)
તેમણે મોઝલવશના સાથે સુશતાન અણુ સૈયદને ઉપદેશ આપ્યો.
(પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૨)

૫૬. ૫૦ કુશશમાણિક્યગણિ- સહવ છે કે તેઓ પહેલા
ઋષિ માનાના નામથી પ્રસિદ્ધ હોય.

૫૭. મહોં હાનર્પિગણિ- લોકામચ્છતા ઋષિ હાના, ઋષિ
શ્રીપતિ, અને ઋષિ ગણુપતિ વગેરે ઋષિઓએ આંહેમવિમલ
સૂરિના પવિત્ર સાધુજીવનથી પ્રભાવિત થઈ તેમની પાસે જઈ
આત્મકલ્યાણ માટે સવેગીપણું સ્વીકારી તેમના પરિવારમાં દીક્ષા
લીધી. તેમના નામે ઋં હાના ગં, ઋં હાપા ગં મહોંસહજ
કુશલગણિ અને મહોં સહજવિમલગણિ મહોં હાનર્પિ ગણિવરની
પરપરામાં કુશલચંદ્ર, વિમલ અને વિજય વગેરે મળે છે તે
વિંસં ૧૬૨૮ સુધી વિષમાન હતા. ૬૦ વિજયદાનસૂરિ અને
૬૦ હીરવિજયસૂરિના ઉપાધ્યાય હતા તેમણે ૬૦ હીરવિજયસૂરિના
શાસનમાં ૬૦ વિજયદાનસૂરિની કૃપાથી ગુરુનામ મિમિત 'જોવીશ
બિન સ્તવન-સ્તુતિ થી ૨૬ બનાવાં.

(ઐતિહાસિક સંજ્ઞાસમાહ, સંજ્ઞાસ નં ૫૦)

આં વિજયદાનસૂરિએ સં ૧૬૧૬-૨૦ માં મહોં પ્રમસાગર
ગણિને ગમ્મમાં લીધા, તેમાં તેમના પણુ હસ્તાક્ષરો છે
(પ્રકં ૫૫ પૃં ૭૧૫)

મોઝલવશના બાગરે (સને ૧૫૨૬ થી ૧૫૪૦) તેમના ઉપ
દેશથી જનિયાકર માફ કર્યો હતો, અને ફરમાન આપ્યું હતું

(—જૂઓ લખપત મજરી, પ્રકં ૪૪, પૃં ૫૨.)

મહોં હાનર્પિગણિની પરપરામાં કુશલ, ચંદ્ર, વિમલ અને
વિજય વગેરે શાખાઓ ચાલી હતી

૫૮. હામીકુશલ, ૫૦ હામીકુશલ, ગણિ,

૫૯ દેવકુશલ, ૬૦ ધીરકુશલ, ૬૧ ગુણકુશલ-જે મોટા શીલવાન, સત્યવાદી અને તપસ્વી હતા.

૬૨ પંચપ્રતાપકુશલગણિ તેમનું શાહી ઠરખારમા બહુ બહુ સન્માન થતું હતું. તે ચમત્કારી, વચનસિદ્ધ, મહાત્મા હતા બાદશાહ ઔરંગઝેબે તેમને એક કોઈ સિદ્ધિ જોવાથી, પાલખી તથા સેના મોકલી પોતાની પાસે બોલાવ્યા તે હીંદી અને ફારસી ભાષા ભણ્યા હતા. તેમણે બાદશાહના પ્રશ્નોના ઉત્તરો ખરાખર આપ્યા. અને તેના મનની વાત પણ કહી દીધી આથી બાદશાહે તેમને પાત્ર-સાત ગામ આપ્યા પણ તેમણે નિર્લોભતા બતાવો તે, ગામ લીધા નહીં

૬૩ ભંડુકનકુશલ—તેઓ મોટા કવિ હતા તેમને મહારાજા અજમાલ, અજમેરનો સૂબો તથા ઘણા રાજાઓ વગેરે માનતા હતા તેમને નવાબ ખાનજહાં બહાદૂર અને જૂનાગઢના બાબીવશી સૂબેદાર શેરખાન બહુ માનતા હતા તેમણે ખીજા યતિઓનો વિરોધ હોવા છતાં તપાગચ્છની ૬૫ મી પાઠે પોતાના મત મુજબ પટ્ટધર સ્થાપન કર્યો

કચ્છના રાવલ દેશલના પુત્ર કચ્છનરેશ લખપતિકુમારે ૫. કનકકુશલને ‘માનકૂવા ગામ’ તથા હાથી વગેરે આપી, પોતાના ગુરુ બનાવ્યા, અને ભટ્ટારકપદ આપ્યું.

મહારાવ લખપતિ સં ૧૬૧૭ (૧૮૧૭) જે સુ ૫ મરણ પામ્યો હતો તેમને વિદ્વાન શિષ્યો હતા

અથો—તેમણે હિંદી ભાષામાં વિવિધ અથો બનાવ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—

૧ ‘લખપતમજરી નામમાલા,’ અં ૨૦૨, સં ૧૭૯૪ ના અષાઢ શુદ્ધિ ૩, ભૂજ

૨ ‘સુન્દર રસ શૃંગાર દીપિકા-ભાષાટીકા,’ અં ૨૮૭૫, બાદશાહ શાહજહાંના મહાકવિ સુદરે બનાવેલ ‘રસશૃંગાર’ની ગુજરાતીટીકા-‘દીપિકા’ છે ?

૧ કવિ જીવરામ અજરામર ગોરે સં ૧૬૬૭ ના ગુજરાતી સાપ્તાહિકના દિવાળી અકમા ‘લખપતિશૃંગાર લેખ આપ્યો છે

૩ લખપતિ પિંગલ, ' સં ૧૮૦૭ ના પોષ વદિ ૮, ભોમ.
૪ ' જોહડપિંગલ, ' સં ૧૮૨૧ વૈં શુ. ૩, ઉદ્યાસ ૩, સ્ત્રો. ૬૪૫૦

૫ ' પારસાતનામમાલા-ફારસી કોશ, સ્ત્રો. ૩૫૩
૬ ' લખપતિ જસસિંધુ '-તરજ ૧૩, ચંબાલ કારખા.
૭ ' મહારાવ લખપતિ મ સિંધો પથ ૬૦, (નં ૧૮૧૭)
૮ ' મહારાવ લખપતિ કુવાબૈલ '-આશરે સ્ત્રો. ૫૦૦
૯ ' માવાનો છઠ્ઠ, આચાપુરી જાનિકાદેવીની સ્તુતિઓ પથો ૩૦
તેમા મહારાવ ગૌહટ પછી મહારાજા રાયચંનનું નામ મળે છે,
(લખપતિ મજરી પ્રચલિત)

૬૪ ભં. કુચ્છરકુશલ-તેમનું બીજું નામ કવિ કુચ્છરેશ પણ
મળે છે કચ્છરેશ લખપતિનો રાજકુમાર ગૌહટ તેમને જહું
માનતો હતો.

તેમણે મજલાયામા ચાર-પાંચ પ્રયોજનાઓ જેવા કે-

૧. ' પિંગલશાસ, ૨. હમીર પિંગલ વગેરે.

(આં. વિજયવલ્લભસૂરિ સ્મારક પ્રથ, પૃ. ૦)

૧ કુશલશાખા

૫૫. ભં. હેમવિમલસૂરિ,

૫૮. ૫૦ લખિકુશલગણિ.

૫૬. ૫૦ અમૃતકુશલગણિ

૬૦. ૫૦ લાવણ્યકુશલગણિ. સં ૧૬૧૬

૬૧. ૫૦ લીપકુશલગણિ ૬૨. ૫૦ માણેકકુશલગણિ

૬૩. ૫૦ અજિતકુશલગણિ-આતા વિનોદકુશલ સં ૧૭૮૬

મા જૂનાગઢમા યોગાયુ હતો.

૬૪. ૫૦ હમલકુશલ જનકકુશલ.

૨ કુશલશાખા

(૧) ૫૦ માનકુશલગણિ, (૨) ૫૦ ચાતિકુશલગણિ સં ૧૭૬૫

મા દેવપત્તનમા હતો.

૫૦ વૃદ્ધિકુશલ શિષ્ય ૫૦ વડલલકુશલે સં ૧૭૯૭ માગશર
શુદ્ધિ ૨ લોમવારે લં વિજયદયાસૂરિના રાજ્યમા પં હેમચંદ્રગણિ
રાસ ઢળી ૧૦ રચ્યો

૩. તપાકુશલપર પર (પન્યાસો)

૫૫. લં હેમવિમલસૂરિ, ૫૮. લઙ્ગિકુશલ, ૫૯ પં અમૃત-
કુશલ, ૬૦ ૫૦ લાવણ્યકુશલ, ૬૧. ૫૦ દીપકુશલ, ૬૨ ૫૦ જસકુશલ,
૬૩ સદ્ગુણી ૫૦ જીતકુશલ, ૬૪ મોટા વિદ્વાન ૫૦ દયાકુશલગણિ
૬૫ ૫૦ દેવેન્દ્રકુશલ-તેમણે સં ૧૯૧૯ ના મહા શુદ્ધિ ૧૩ ને
શુકવારે શત્રુજ્ય તીર્થમા વિજયજિનેન્દ્ર વસનિમા લં વિજયધર-
ણેન્દ્રના રાજ્યમા લં હેમવિમલસૂરિની પરપરાની ઉપાં પન્યાસોની
ચરણપાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરી.

૬૬. ૫૦ સુદરકુશલગણિ તેમણે સં ૧૯૨૭ના કાં વં ૧૩
ને સોમવારે શત્રુજ્યમા જિનેન્દ્રસૂરિ દ્વકમા ૫૦ દીપકુશલની પર-
પરાના પન્યાસોની ચરણપાદુકાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી (શત્રુજ્ય તીર્થની
જિનેન્દ્ર દ્વક દેરી ૧, ૨ ના પાદુકાપટ્ટો)

(જૈન સત્યપ્રકાશ, કં ૯૨, પૃ ૨૫૦-૫૧)

૬૫ ૫૦ દેવેન્દ્રકુશલ, ૬૬ ૫૦ વિદ્યાકુશલગં, ૬૭, ૫૦
જાનકુશલગં,

(૧) મહોં કરણકુશલ-તેમણે ‘ગૌતમસ્વામીની સજ્ઞાય’
બનાવી.

(૨) ૫૦ ચારિત્રકુશલ-સં ૧૭૩૧ મા ‘જિનસ્તવનચોવીશી’
બનાવી

પાલીતાણાના પાટિદાર ૫૦ આનંદકુશલગણિના સમયે ૫૦
જ્યસાગરઅને ૫૦ તત્વસાગરે શત્રુજ્યતીર્થ માલાનો ફરમો બનાવ્યો

૨. મહોં હાનર્ષિગણિવરનો વાચકવંશ

૫૫ લં હેમવિમલસૂરિ-સ્વં સં ૧૫૮૩

૫૬ ૫૦ કુલશમાણિકથગણિ, ૫૭. મહોં હાનર્ષિગણિ,
(પ્રકં ૫૫ પૃ ૭૭૦)

૫૮ મહોં સકલચ દ્રગણિવર-કવિ અણુદાસ તેમનો દૂકા
પરિચય આ રીતે આપે છે

પરિચય

‘અણુદાસ કહે ગોર નિરમલ, “ શ્રી વિજયદાન પદે ” બણી
શ્રી હીરવિજયસૂર વહતા, ધર્મલાભ હોયે ધણે, ૪
સૂતન અત્રિ આકાશ, ગોવિંદસુત તપાગચ્છ સુનીએ,
વો કલા સોલસપૂજ, ચક્ર કલા બહોસેર બણીએ ૫
વો કલા હીણ ખીણ, ચક્ર કલા દિન દિન વહતી,
વો હરા હોને જોરક ચક્ર જાણેજ નગ બણતે,
વો અમી કોઈને નવ દીએ, ચક્ર અમૃત વસે બહુ,
પ્રાગ્વાટ સસી ઉવજાચ, શ્રી સકલચ દ્રગ હો સહુ ૫.
કવિ અણુદાસ ચદ્ર અને મહોં સકલચ દ્રગણિને સરખાવે છે

ચદ્ર અત્રિ ઋષિનો પુત્ર છે જે આકાશમા વિરાજે છે, ઉપાં
સકલચ દ્રગ શેઠ ગોવિંદનો પુત્ર છે જે તપાગચ્છમા વિરાજે છે
ચદ્ર સોળ કળાવાળો છે જ્યારે ઉપાધ્યાયજી બાતેર કળાવાળો છે.
ચદ્રની કળા વધે-ઘટે છે જ્યારે ઉપાધ્યાયજીની કળા પ્રતિદિન વધે
છે ચદ્ર ભામડગરૂપ જોરકામા ભમે છે જ્યારે ઉપાધ્યાયજી સર્વ સ્થાને
ભમે છે ચદ્ર કોઈને અમી રેતો નથી, ઉપાધ્યાયજી સૌમા અમી
વરસાવે છે જેવા પોરવાક સ્મૃતિમા ચદ્ર સમાન ઉપાધ્યાય સકલ
ચદ્રને સૌ વહન કરે. (- ઐતિહાસિક સંજ્ઞાચમાળા, ભા. ૧
૫૮૧લી સમુચ્ચયભા. ૨, પૃ. ૧૭૩)

અમણમેળ

ભ. ૦ વિજયદાનસૂરિએ સ. ૧૬૨૧ મા તેરવાડામા મહોં
સકલચ દ્રગના આમહણી મહોં ધમ સામરણને ગચ્છમા લીધા હતા.
(મક. ૫૫ પૃ. ૭૧૬)

એક ચકાવાળો ઉશ્વેજ મળે છે કે, મહોંપાધ્યાયજી સ. ૧૬૮૧ ના
પ્ર. ૦ લે. ૨૦ ના રાજ અમદાવાદના કાળુપુરમાં અનિસમ્મલન

મજ્જુ ત્યારે તેઓ તેમા વિદ્યમાન હોય.

(-૫૦ ઉદયચદ્રગણિનો હિતોપદેશ (પ્રકૃ ૫૫ પૃ ૦ ૭૩૩)

મહોં સકલચંદ્રણ-તે જાં ગું આં હીરવિજયસૂરિના
મહોપાધ્યાય હતા.

ગ્રન્થો-તેમણે સં ૧૬૪૨ માં સિંહાનગરમાં “ હરિખલરાજર્ષિ
રાસ ” લખ્યો.

તેમણે ઘણા ગ્રન્થો રચ્યા છે તે આ પ્રમાણે છે —

૧. “ મૃગાવતી આખ્યાન ” સં ૧૬૪૩, ૨ “ વાસુપૂજ્યજિન
પુણ્યપ્રકાશ, ” ૩ વીરવર્ધમાનજિનગુણવેલી સુરવેલી કડી ૬૬ (જૈં
સં કં ૧૦૬) ૪ ‘ ગણધર વાદસ્તવન, ’ ૫ ‘ મહાવીર સ્તવન, ’
૬ ‘ ઋષભસમતાસરલતાસ્તવન ’ કડી, ૩૧, ૭ ‘ દિવાલીવીરસ્તવન, ’
૮ ‘ કુમતિદોષ વિજ્ઞપ્તિ સીમંધર સ્વામી સ્તવન, ’ ૯ પ્રતિષ્ઠા કલ્પ, ’
૧૦ ‘ એકવીસ પ્રકારી પૂજા ’ (સં ૧૫૯૬ થી ૧૬૧૦,) ૧૧
‘ સત્તરભેદી પૂજા ’ (સં ૧૬૧૦ થી ૧૬૨૨,) ૧૨ ‘ ખારભાવના
સન્નિધાય ’ ઢાળ ૧૪, ઝડી ૧૨, ગ્રં ૧૦૮, ૧૩ ‘ ગૌતમપૃચ્છા ’
વગેરે ૨૦ સન્નિધાયો, ૧૪ ‘ દેવાનંદા સન્નિધાય, ’ ૧૫ ‘ સાધુકલ્પલતા ’
૧૬ સં ૧૬૬૦ ધ્યાનદીપિકા શ્લોક ૨૦૪

શિષ્યો મહોં સકલચદ્રગણિવરને ઘણા શિષ્યો હતા, તેમાના
(૧) ઉપાં શાંતિચદ્રગણિ, (૨) ઉં સુરચંદ્રગણિ પ્રસિદ્ધ છે.

૫૯. મહોં શાંતિચદ્રગણિવર—તે મોટા વિદ્વાન, કવિ અને
મોટા વાદી હતા, શાંત સ્વભાવના હતા, ૧૦૮ અવધાન કરી શકતા,
તેમણે અવસાધોની તથા શાસ્ત્રાર્થોમા મોટા મોટા વાદીઓને જીતી,
ઘણા રાજાઓનો પ્રેમ સંપાદન કર્યો તે ‘ કુરાને શરીફ ’ જાણુતા
હતા. અને તેની આચારોને મૌલવીની જેમ સુદર રીતે ઢૂંખહું
ખોલી શકતા.

તેમણે ઇંડરના રાજા નારાયણની સલામા ‘ દિગંબરવાદી ભૂષણ ’ને
જીત્યો, વાગડના ઘટશીલનગરમા ભેધપુર નરેશ શ્રીમદ્ભદ્રેવના ભાઈ

‘સહસ્રમલ્લી રાજસભા’માં ‘હિંગલર અટ્ટારક ગુણધર્મ’ને હરાવ્યો તેમને વરુણદેવ પ્રસન્ન હતા, તે જ ૦ શુ ૦ આ ૦ હીરવિજયસૂરિ સ ૦ ૧૬૩૬ માં ક્ષેત્રપુરસિક્કી પધાર્યા ત્યારે મહોપાધ્યાય તેમની સાથે સિદ્ધપુરથી બેઠાયા હતા, અને સૂરીશ્વર તથા સમ્રાટની પહેલી મુલાકાતમાં તે હાજર હતા જ ૦ શુ ૦ આ ૦ હીરવિજયસૂરિએ સ ૦ ૧૬૪૦ માં ક્ષેત્રપુરસિક્કીમાં ‘શેઠ ધાનમલ્લીના બિનાબયની પ્રતિષ્ઠા’ કરાવી. આ ઉત્સવમાં ૫૦ શાંતિચક્રમણિને ઉપાધ્યાય બનાવ્યા, તથા સભવતઃ મુનિ બાનુચક્રમણિને પન્થાસ બનાવ્યા, અને નાગોશ્વાલા જેતા ઝવેરીને દીક્ષા આપી મુનિ જિતવિજય બનાવ્યા.

બાહ્યાલ ઉપર પ્રભાવ

જ ૦ શુ ૦ આ ૦ હીરવિજયસૂરિ સ ૦ ૧૬૪૪ માં મૂળરાત પધાર્યા ત્યારે તેમણે સમ્રાટ અકબરની વિનિતિથી ઉપા ૦ શાંતિચક્રમણિવરને ત્યાં રાખ્યા હતા, સમ્રાટ જ્યાં જાય ત્યાં તે ઉપાધ્યાય પણ તેની સાથે જતા અને હરકંમેશ ઉપદેશ આપતા, ઉપાધ્યાયલગ્ને સમ્રાટ અકબરને ઉપદેશ આપી ‘અહિંસામેથી’ બનાવ્યો અને જૈનધર્મ પ્રત્યે પણ પ્રેમવાળો બનાવ્યો. સમ્રાટે ઉપાધ્યાયલગ્ના ઉપદેશથી તેમને અમાતિનાં હરમાનો આપ્યા, ‘જનિયાવેશ’ માફ કરાવ્યો. સુરત અને મેઠતા વગેરે શહેરોના મુસલમાનો જૈન મંદિરો, જૈન પીઠાઓ તથા વૈષ્ણવ મંદિરો વગેરે ફોડાવી બેઠા હતા તે તે સ્થાનોના હરમાનો કાઢી, જૈનો તથા વૈષ્ણવોને પાછા સોંપાવ્યા.”

સુરતનો સુમિ વધો મુસલમાન બની ગયો હતો, તેને ઉપાધ્યાયલગ્ને વખબતનમાંથી છોડાવ્યો.

(-શ્રી પ્રશસ્તી ગ્રંથક સા ૦ ૨, પ્ર ૦ ન ૦ ૫૮૭)

અર્થા-ઉપાધ્યાયલગ્ને સ ૦ ૧૬૪૦ માં સમ્રાટ અકબરને ઉપદેશ આપવા સંસ્કૃતમાં ‘કૃપારસકોશ પ્રલો ૦ ૧૨૮’ બનાવ્યો. જેમાં સમ્રાટ અકબરનાં મુખ કાર્યોનું વર્ણન પણ આપ્યું.

ઉપા ૦ શાંતિચક્ર કૃપારસકોશમાં સાધોસાધ અકબર પોતાની પછી

સમ્રાટ બનવાને કોણ લાયક છે ? તેની ભવિષ્યવાણી પણ કરી છે.^૧

(-પ્રકં ૪૪ પૃં ૮૬,) (-કૃપારસકોશ, શ્લો. ૧૨૦)

જાં આં વિજયહીરસૂરિએ સં ૧૬૪૬ પો વ ૧૩ ને રોજ પાટણમા સાધુ મર્યાદા પટ્ટક બનાવ્યો હતો તેના નિયામક તરીકે પાચ મોટા ગીતાર્થોને નીમ્યા હતા તેમા ઉં શાંતિયદ્રગણિવરનું નામ ત્રીજુ હતું એટલે કે તે સઘમાન્ય મોટા ગીતાર્થ હતા
(પ્રકં ૫૫ પૃં ૭૧૮, ૭૨૦)

ઉપાં શાંતિયદ્રે સં ૧૬૬૧ મા ‘જ ખુદીવપત્તિ’ની સંસ્કૃત ટીકા ‘પ્રમેયરત્નમજૂષા’ નામે બનાવી છે

મહોં શાંતિયદ્રગણિવરે ઉપાધ્યાય બન્યા પહેલા સંસ્કૃત ભાષામાં ‘અજિતશાંતિસ્તવનના’ છ દ્વોમાજ ‘ઋષભવીરસ્તવન’ શ્લો. ૩૯ બનાવ્યું હતું^૨

“સાં શ્રી ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ લખે છે કે ૧ આં ધર્મધોષસૂરિએ “પ્રાકૃત શત્રુજયકલ્પ”મા “લઘુ અજિતશાંતિ-સ્તવન”મા આં જિનપ્રભ-સૂરિએ “શત્રુજયતીર્થકલ્પ”મા તથા અજિતશાંતિસ્તવનની સંસ્કૃત ટીકા “બોધ-પ્રદીપિકા”મા જણાવ્યું છે કે, ભં નેમિનાથના શિષ્ય ગણધર ન દિધેલું ચોમા-સામા શત્રુજયતીર્થમા ભં અજિતનાથ અને ભં શાંતિનાથના એક ખીજની સામે સામે રહેલા બે જિનલયો સામે સર્વરોગહર “અજિતશાંતિસ્તવન” બનાવ્યું હતું

૨ “અજિતશાંતિસ્તવન” ઉપર સંસ્કૃતમા (૧) શ્રી ગોવિંદાચાર્યે, (૨) આં જિનપ્રભસૂરિએ સં ૧૩૬૫ના પો. ૧૦ ૨ ના રોજ બોધદીપિકા, (૩) નાગોરી તપાગચ્છના આં હર્ષકીર્તિસૂરિએ (સં ૧૬૫૪ થી ૧૬૬૮મા) (૪) ખરતરગચ્છના ઉપાં સમયસુંદરગણિએ ટીકાઓ અને આં ગુણધીરસૂરિએ અવચૂરિ બનાવી છે

આ સ્તવનના અનુકરણરૂપે (૧) XXXXXએ આઠ અપભ્રંશ ગાથાઓમા અજિતશાંતિસ્તવની રચના કરેલી છે (૨) આં જિનવદ્ધભગણિએ લઘુ અજિત-શાંતિસ્તવન નામથી ઓળખાતા ૧૭ ગાથાના સ્તોત્રસિંચં પદ્ધતી શરૂ થતી રચના કરી છે (૩) ઉં ધર્મધોષગણિએ પ્રાકૃતમા ૧૭ ગાથાવાળા મન્નર્ગમિત અજિતશાંતિસ્તવનની રચના કરી છે (૪-૫) ૫૦ મેરુનદને તથા આં જયશેખર-સૂરિએ પણ અજિતશાંતિસ્તવનની રચના કરી છે અને શ્રી સકલયદ્ર વાચકના શિષ્ય મહોં શાંતિયદ્રે ૩૯ ગાથાનું ઋષભ-વીરસ્તવન સંસ્કૃત ભાષામા રચ્યું છે

(૬૦) ૫૦ રત્નચ દ્રગણિ—તેઓ મહોં શાંતિમદ્રગણિવરના શિષ્ય હતા. તેઓ સં ૧૬૪૫ના કાં શુ ૧૧ ના રાજ વિદ્યમાન હતા. (—શ્રી પ્રશસ્તિસૂત્ર ભા ૧-૨ પ્ર ૧૦ ૫૫૦)

તે તપઃચળા ભં વિજ્યાનદસૂરિ ગચ્છમા ભળ્યા હતા. તે મહોં સિદ્ધિચ દ્રગણિવર પછી તે ઉપાધ્યાય બન્યા હતા.

મહોં રત્નચ દ્રગણિચે સં ૧૬૭૭ અથવા સં ૧૬૮૨ના ભા ૧૦ ૧૧ ગુરુવારના રાજ 'કુમતાહિવિવલ્લગુણિ' ગ્રંથ બનાવ્યો. * વળી તેમણે તપાસ્તહિતોપદેશ બનાવ્યો છે (પ્રકં ૫૫ પૂ ૭૩૧)

મહોં રત્નચ દ્રગણિવરે સ ૧૬૭૩ પો ૧૦ ૧૦ પને રાજ સુરતના નિલમપુરામાં "ઉં નેમિસાગરગણિના ઉપદેશ"થી બનેલ હીરવિહાર ગુરૂમંદિરનો આરંભ કરાવ્યો.

મહોં રત્નચ દ્રગણિવરે સં ૧૬૭૪માં સૂરતમાં ગાં મુનિમુદસૂરિચે રચેલા 'અધ્યાત્મકથપદ્યુમ'ની સંસ્કૃત ટીકા કંપણતા નામે બનાવી.

તેમણે સં ૧૬૭૬ના પો ૧૦ શુ ૧૩ના રાજ સુરતમાં હીરવિહારની પ્રતિષ્ઠા કરી.

નામ ૫ રેશરકુલકે સ ૧૬૬૪માં દેવગાદમાં ખજુ હીરવિહાર બનાવ્યો. (પ્રકં ૪૪ પૂ ૮૮ ગો ના ગણપુરમાગમ)

સં ૧૬૭૮ના કાં ૧ ૫ના રાજ ગુરુવારે પુનર્વંશ નક્ષત્રમાં સુરતમાં સૂરજમંડન પાંચનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી.

સં ૧૬૭૮ના પો ૧૦ સુ ૨ સુરતમાં સમ્યક્ત્વ ઉપર પદમાં ગુજરાતીમાં સભામસૂરકથા બનાવી અને ૫૦ દેવચ દ્રગણિને અને તેના પ્રત્યેક જોડે મૂળ સ્તવન પ્રમાણે લીધા છે તે આ અનિતસાંતિ સ્તવન રેટસું સોઠગિમ હતુ તેનું પ્રમાણ પૂરુ પાડે છે

(—શ્રી પદ્યપ્રતિભાસૂત્ર—પ્રત્યેક ટીકા અર્જુનવિવસ્તુ
ભા ૩ સ્ત ૪૫ થી ૫૮ પૂ ૫૫ થી ૫૫૭)

* સાસનાક ટીકાકા છે હવસાગર ગણિચે તેની સમીક્ષા મારે પ્રથમ બનાવ્યો છે

ભણવા પોતાના હાથે લખી. (પ્રકૃં ૫૭ સૂરત બંદરસ્થાપના)

૫૯મા મહોં શાંતિયદ્રગણિના શિષ્ય (૬૦) ૫ં અમરચંદ્ર ગણિએ સં ૧૬૭૦ મા ‘યુગપ્રધાનસખ્યાસન્નઝાય કડી · ૧૬,’ સં ૧૬૭૮ મા ‘કુલધ્વજરાસ અને સં ૧૬૬૯ ‘સીતાવિરહલેખ’ બનાવ્યા.

૫૯ ઉપાં સુરચ દ્રગણિવર* – તે (૫૮ મા) મહોં સકલ-ચ દ્રગણિવરના ખીજ શિષ્ય હતા તે મોટા કવિ, સમર્થવાદી અને શાંત સ્વભાવના હતા તેમણે સં ૧૬૨૧ મા તેરવાડામા ભં

* આ નામે વિવિધ જૈન વિદ્વાન મુનિવરો મળે છે (૧) તપાગચ્છના મહોં સકળચ દ્રગણિવરના ખીજ શિષ્ય ઉપાં સુરચ દ્રગણિવર (સં ૧૬૨૧)

૨ ખરતરગચ્છના ભં જિનભદ્રસૂરિની પરપરાના ઉપાં સુરચંદ્રગણિ ખરતરગચ્છમા પણ ખીજ ઉં સુરચ દ્રગણિ થયા છે (૧) ઉપાં સુર-ચ દ્રગણિ— તેઓ ખરતરગચ્છના (૫૧મા) ભં જિનભદ્રસૂરિની શિષ્ય-પરપરામા અનુક્રમે (૧) ઉપાં ચારિત્રોદયગણિ, (૨) ઉં વીરકલશગણિ, અને (૩) ઉપાં સુરચ દ્રગણિ થયા તે ઉપાં સુરચ દ્રગણિ વિક્રમની ૧૭મી સદીમા થયા તે સમૃત, પ્રાકૃત, ફારસી, ઉર્દુ હિન્દી અને ગુજરાતી વગેરે ભાષાના અભ્યાસી હતા કવિમુખે ઉં સુરચદ્રને મહાકવિ બતાવ્યા છે તેમણે (૧) પચતીર્થીશ્લેષાલકાર (૨) સં ૧૬૬૯ ના આસો ગું ૧૫ના અમૃત શહેરમા “જૈનતત્ત્વસાર,” (૩) “ચોમાસીવ્યાખ્યાન” (૪) “વર્ષ-ફલાફલ સજ્ઞાય” ગાં ૩૬ (યુગપ્રધાન જિનચ દ્રસૂરિ, પૂં ૨૦૪, ૨૦૫) (૫) “પદૈકવિશતિ” સમૃત ગ્રંથ—તેમણે “પદૈકવિશતિમાં” ૨૧ બોલોતો વિતાર આપ્યો છે

તેમણે તેમા કુરાને શરીફ વગેરેના આધારે કૃતો લોભ, સલેમાની મુદ્દાન બુદ્ધિ, અને દરવેશોના હીનાચારોનું કળ, ધ્વર્ગ અને નરક પામ-નારાના પાપો વગેરેનું વર્ણન આપ્યું છે

(—જૈન સં ૩૦ કં ૨૨૦ પૂં ૮૯, કં ૨૨૫, પૂં ૧૬૪)

ઉં સુરચદ્રને ૫ં ઉદયપ્રભોદ નામે શિષ્ય (સં ૧૭૧૯) હતા

૩ સૂરવિજયગણિ મિશ્ર થયા તે તપગચ્છના વિજયાનંદ ગાખાના ભં વિજયતિલકસૂરિની આસામા હતા તેમણે સં ૧૬૭૫મા જબ્બસરમા ચોમાસુ કયું

(—પ્રકં ૫૮)

વિજયદાનસૂરિની આજ્ઞાથી ‘કુમતિકદ્વુદાસ’ એ જ જલશરણ થયો,
સભવત ‘સદીકવત્પતરજિણીને પણ જલશરણ થયો’

(પ્રકૃ ૫૫ પૃ ૭૧૬ ઠલમ ૭મી)

૬ મહોઃ બાનુચ્ચ દ્રગધિવર-

ભીમાત્ મીમતુદારવાચક સમાલકારહારોપમો,

લોકે સંપ્રતિ દેમસુરિસવૃષા મીમાનુચંદ્રધિરમ્ ।

“શ્રી શત્રુઘ્નચતુર્થીશુભકનિવહ ” પ્રત્યાબ્ધોષચરા

“સાદિ મીમદકમ્બરાર્પિતમહોપાધ્યાયદ્વિપ્લવમ્” ॥

(સ ૧૭૨૨ ઉ સિદ્ધિચદ્રગધિફૂલ મધ્યપ્રકાશ ખ ડન સ્ત્રા ૨)

ગુજરાત સિદ્ધપુરના શેઠ શામળ અને રમાદેવીને ૧ રમળ
અને ૨ ભાણુલ એમ બે પુત્રો થયા. ભાણુલ ૧૦ વર્ષની ઉંમરનો
હતો, ત્યારે ઉપાઃ શ્રુતિચદ્રગધિએ તે બંને બાઈઓને ઘીલા
આપી, અને તેઓના નામ ૧ સુનિ રચયાદ્ર અને ૨ સુનિ બાનુ
ચદ્ર રાખ્યા.

જૃ ૦ સુ ૦ આ ૦ હીરવિજયસુરિ સ ૦ ૧૬૪૬ મા ફતેપુરસિદ્ધી
પધાર્યા ત્યારે સુનિ બાનુચદ્ર મહોઃ શાંતિચદ્રગધિવરની સાથેસાથ
સિદ્ધપુરથી તેમની સાથે ગયા હતા.

આપ્યાર્ય મહારાજે સ ૦ ૧૬૪૦ મા ફતેપુરસિદ્ધીમા શેઠ માનમલ
ના જિનપ્રતિષ્ઠા ઉત્સવમા તેમને પન્માસપદ આપ્યું અને પોતે
ત્યાંથી વિદ્યાર કરી ગુજરાત પધાર્યા. ત્યારે તેમને મહોઃ શાંતિચદ્ર
ગધિ પાસે રાખ્યા. ૫૦ બાનુચદ્રગધિ વચનસિદ્ધ મહાત્મા હતા,
તેથી બા ૦ અઠગર તેને બહુ માનતો હતો. બાદશાહને પોતાનું
માથુ એક દિવસે દુ ખ્યું ત્યારે ૫૦ બાનુચદ્રગધિએ હાથ પોતાના
માથા પર મુકા યો અને બાદશાહને આરામ થયો. તેને બાનુચદ્રગ
ઉપર બા રીતે આલો બિશ્વાસ હતો.

પછી તો મહોઃ શાંતિચદ્રગધિ પણ ત્યાંથી વિદ્યાર કરી
૫૦ બાનુચદ્રગધિને સમાટની પાસે રાખી ગુજરાત પધાર્યા. ૫૦

ભાનુચદ્રગણિ સમ્રાટને તથા શેખ અબુલફઝલને “છ દર્શન” ભણાવતા હતા તેમણે શાહજહા (૧) જહાંગીર અને (૨) મુરાદ (૩) દાનીયારને શાસ્ત્રો ભણાવ્યા બાદશાહને ‘સૂર્યસહસ્રનામ’ ભણવાની ભાવના થઈ ૫૦ ભાનુચદ્રે તેનો અથ તથા યત્ર બનાવી તેને આપ્યા બાદશાહ તેમની પાસે દર રવિવારે ‘સૂર્યસહસ્રનામ’ નો પાઠ સાલળતો હતો.

બાદશાહે ૫૦ ભાનુચદ્રજીના ઉપદેશથી ગરીબોને મોટું દાન આપ્યું.

ગુજરાતના સૂબા મીરઝા અજિત કોકાએ જામનગરના રાજા જામને જીતી લઈ, તેના માણસોને કેદ કર્યા હતા ૫૦ ભાનુચદ્રજીએ બાદશાહને સમજાવી, ત્યાંથી તે કેદીઓને છોડાવ્યા બાદશાહે ૫૦ ભાનુચદ્રજીને દાનમાં સૌરાષ્ટ્ર આપી દીધો. બાદશાહ કાશ્મીરથી લાહોર પાછો આવ્યો ત્યારે ૫૦ ભાનુચદ્રજીના ઉપદેશથી સઘે લાહોરમાં બાદશાહની રજા મેળવી, વીસ હજાર રૂપિયા ખરચી, લગવાન શાંતિનાથનું ચૈત્ય તથા ઉપાશ્રય બનાવ્યા.

વિષકન્યાની રક્ષા

સં ૧૬૪૮-૪૯ માં શાહજહા જહાંગીરની બીબીએ લાહોરમાં મૂળ નક્ષત્રમાં કે આશ્લેષા નક્ષત્રમાં એક શાહજહા કન્યાને જન્મ આપ્યો. સૌએ તેને વિષકન્યા માની અનિષ્ટની શકાથી તેને મારી નાખવા જણાવ્યું ૫૦ ભાનુચદ્રે તેની શાંતિ માટે શેઠ થાનમલજી તરફથી લાહોરના ઉપાશ્રયમાં અષ્ટોત્તરી શાંતિસ્નાત્ર વિગેરે પાઠ મોટી વિધિ કરાવી આ ઉત્સવમાં મંત્રી કર્મચદ્ર બાદશાહ, શાહજહા જહાંગીર વગેરે તથા બીજા રાજા-મહારાજા ઉપાશ્રયમાં આવ્યા બાદશાહ અને શાહજહા પ્રભુની સામે ઊભા રહ્યા ૫૦ ભાનુચદ્રજીએ તેઓને ‘લક્ષ્મીમર સ્તોત્ર’ સંભળાવ્યું શેઠ થાનસિંહ તથા મંત્રી કર્મચદ્રે બાદશાહ અને શાહજહાને ભેટણુ ધર્યું તથા બાદશાહે અને શાહજહાએ સોનાના પાત્રમાંથી ‘નંદવણુ’ લઈ, તેને

પોતાની આજે અઠાડધુ પછી તે નહવણજળ અતઃપુરમા (જનનાં ખાનામા) મોકલ્યું સૌની અનિદની શકા ટળી ગઈ, એ પછી બાદશાહ અને શાહબંદો વધુ મુખી થયા.

(—પ્રકૃ ૪૪ પૃ. ૯૩)

બાદશાહ ૪૦ ફોશ પ્રમાણવાળા 'જેનબકા' નામના તળાવના કાઠે હતા ત્યારે તેણે હાંદી સં ૧૬૪૬ના વૈ. ૨૦ ૧૦ને રાજ ૫૦ જાનુઆરીના કહેવાથી આં હીરવિજયસૂરિના યાત્રાસભનો શત્રુજય તીર્થ ઉપર કર માફ કર્યો—એટલે વેશ, જકાત, લામત, વેઠ, વગેરે માફ કર્યા અને ત્યાં નવા જિનમદિશ બનાવવાની રજા આપી તથા ૪૦ ગુ. આં વિજયસૂરિને જેનતીર્થો એટ આપ્યા.

(પ્રકૃ ૪૪ મો. બા. ૬૨૦ નં ૪-૫. ૧૧૬)

બા. અકબરે ૫ જાનુઆરીની પ્રશસના આપી તથા શેઠ દુર્જનશેષ્ઠ જેનની પ્રેરણાથી આં વિજયસેનસૂરિને ગુજરાતથી લાહોર બોલાવ્યા. બાદશાહે ૫૦ નદિવિજયને તેમની અવધાનકળાથી ખુશ ફેલમ ("અસાધારણ બુદ્ધિવાળા") નું બિરુદ આપ્યું, બાદશાહે આં વિજયસેનસૂરિને "સવાઈહીર નું બિરુદ આપ્યું અને તેમની પાસે ૫૦ જાનુઆરીના વિને ઉપાધ્યાયપદ અપાવ્યું આ ઉત્સવમા શેષ્ઠ અમુલકલે ૨૫ (૧૦૮) પોતાનું તથા ૧૦ હજાર સોના મહોરનું ઢાન કર્યું" બાદશાહે તે આચાર્યશ્રીને ઇલાહીસન ૪૬ ચંદ્રમુર મહિનાની તા. ૧, હીજરી સન ૧૦૧૦ સફર મહિનાની તા. ૨૫ મીના રાજ અદિસાનું ફરમાન આપ્યું અને આચાર્ય શ્રી વિજયસેનસૂરિ ગુજરાત પધાર્યા (મો. બા. ફરમાન નં ૬ ઇતિ. પ્રકૃ ૪૪ પૃ. ૧૨૪ થી ૧૨૬)

૪૦ ગુ. આં હીરવિજયસૂરિએ ઉપા. જાનુઆરી માટે ગુજરાતમા ૧ મુનિ ભાવચંદ્ર અને ૨ મુનિ સિદ્ધિચંદ્ર એમ બે શિષ્યો બનાવી, લાહોર મોકલ્યા તેમા મુનિ ભાવચંદ્ર અગ્નિશીલ હતા.

અને (૬૧મા) મુનિસિદ્ધિચંદ્ર નાની ઉંમરના હતા. અત્યવ રૂપાળા હતા, બાદશાહે સિદ્ધિચંદ્રને પોતાના શાહબંદા જેવા માન્યા.

અને તેમને ‘પુશકલમ’નું બિરુદ આપ્યું ?

જાં ગું આં શ્રી હીરવિજયસૂરિ સં ૧૬૫૨ ના ભાં સું
૧૧ ના દિવસે ઉના (સૌરાષ્ટ્ર)માં સ્વર્ગે ગયા. બાદશાહે ઉપાં
ભાનુચંદ્રના ઉપદેશથી તેમના સમાધિ સ્થાન માટે ૧૦ વીંધા જમીનવાળું
ખેતર ભેટ આપ્યું

૫૦ રગચંદ્રગણિ આ ધનામીપત્ર લઈ ઉના ગયા, અને
ત્યા સંધે સ્તૂપ બનાવ્યો.

(—જૂઓ, જુલસીસન ૫, ફરવરદિન, મહિનાની તા. ૨૫મી,
ઇલાહીસન ૫૫, શહેરીવર મહિનાની તા. ૧૪મી, ઇ. સ.
૧૬૧૦, સં ૧૬૬૬ ચૈત્રનું મૌં બાં ફરં નં ૧૧
ઇતિં પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૪૧, ૧૪૨)

મુનિ સિદ્ધિચંદ્રે અહીં ફારસી ભાષાનો અભ્યાસ કર્યો.

જૈનસંધે ઉં ભાનુચંદ્રના પ્રયત્નથી અને બાદશાહની સમ્મતિથી
આગરામાં ‘ચિતામણિ પાર્શ્વનાથનું વિશાળ જિનાલય’ બનાવ્યું
વૃદ્ધો કહે છે કે બાદશાહે તેના અર્થ માટે ‘રોશન મહોલ્લો’
ધનામમાં આપ્યો હતો.

બાદશાહે પહેલા શત્રુજય ઉપર નવા જિનાલયો કરવાની મના
કરી હતી આથી ત્યા ગચ્છોનો જે કલેશ થતો હતો તે શાંત થઈ ગયો.

બાદશાહે ગ્વાલિયરના કિલ્લાની જિનપ્રતિમાઓને સુધરાવી
દર્શનીય બનાવી હતી

ઉપાધ્યાયજીના ઉપદેશથી ખુરહાનપુરમાં ચાર નવા જિનપ્રાસાદો
બન્યા, નવો ઉપાશ્રય બન્યો. બાદશાહ ત્યાથી એકલા ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રને
સાથે લઈ આગરા ગયો

સૂબા અજીમકોકાના પુત્ર ખુરમે વિં મં ૧૬૪૭ માં શત્રુ-

૧ શુશફદ્દમનાદિરજનો દ્વિતીયાભિષાનમહોપાધ્યાય શ્રી સિદ્ધિચંદ્રગણિવિરચિતા
મક્કામરસ્તોત્રવૃત્તિ સમાપ્તા ॥

ફારસીમાં ‘પુશ’—સારી, અને અરબીમાં ‘કલમ’— બુદ્ધિ એટલે પુશ
ફલમને. અસાધારણ બુદ્ધિ એવો અર્થ થાય

જયની તળેટીનું જિનમંદિર તોડી નાખ્યું, અને પહાડ ઉપરના મુખ્ય જિનપ્રસાદની આરે બાજુએ લાકડા ગોઠવી બાળી નાખવાનો નિર્ણય કર્યો -

આં વિજયસેનસૂરિએ ૫૦ સિદ્ધિચક્રને પત્રથી આ હકીકત જણાવી. ૫૦ સિદ્ધિચક્રના કહેવાથી બાહ્યાણે વિં ૪૦ ૧૬૮૭ આં ૧૦ ૦)) ને રાજ હુમાન લખી મોકલી તે જિનપ્રસાદની રક્ષા કરાવી અને બાહ્યાણે પહેલા યત્રુજયતીર્થમાં નવા જિનાલયો બનાવવાનું બધ કરાવ્યું, તે હુકમ ૫૦ સિદ્ધિચક્રના કહેવાથી પાછો ખેંચી લીધો, એટલે ત્યાં નવા જિનાલયો બનાવવાની છૂટ આપી

સં ૧૬૪૬ માં જં ૭૦ શું આં હીંગવિજયસૂરિને જૈનતીર્થો લેવા આજ્ઞા (મોં બાં હરમાન નં ૩ ૪ જૈન ઇતિં પ્રકં ૪૪ પૂં ૧૧૫, ૧૧૬ પ્રકં ૪૪ પૂં ૬૮, કલમ પત્રી, પ્રકં ૪૪, પૂં ૨૨૦, ૨૨૧)

૫૦ સિદ્ધિચક્રના કહેવાથી શાહજહા જહાંગીરે પણ શુજરાતમાં 'જનિયાકર' માફ કર્યો. અને જમારિનું શાસન પગાળ્યું

બાહ્યાણે જાકબર સં ૧૬૬૨ ના કાં ૭૦ ૧૪ ને મુજબારે મરણ પામ્યો અને જહાંગીરે કિલ્લીનો બાહ્યાણ બન્યો.

(-પ્રકં ૪૪ પૂં ૬૬૩ થી ૬૬૪)

ઉપાધ્યાય બાનુચક્રગણિ સં ૧૬૩૬ થી ૧૬૬૨ સુધી એમ લામલાગટ ૨૩ વર્ષો સુધી મોગલ દરબારમાં રહી જહાંગીર બાહ્યાણની સુમતિથી વિદાર કરતા ૫૦ સિદ્ધિચક્ર વગેરે પગિવાર સાથે સં ૧૬૬૮ માં શુજરાત-અમદાવાદ પધાર્યા.

શાસ્ત્રાર્થ-તેઓ ખબાતમાં આં વિજયસેનસૂરિને તકન કરી, મહેસાણા થઈ પાટણ પધાર્યા. ત્યાં ૫૦ સિદ્ધિચક્રે ખરતરમચ્છવાળાને શાસ્ત્રાયમા હરાવ્યા તેમણે પાટણમાં મોટી જિન પ્રતિષ્ઠા કરાવી, તેઓ વઢોદરા ગાંધાર જઈ પાટણ આવ્યા અને પાટણમાં સં ૧૬૬૮-૬૯ માં યોમાસુ રહ્યા.

બાદશાહનું આમત્રણ. શાહી સત્કારી પ્રવેશ

બાદશાહ જહાંગીરે ઉં વિવેકહર્ષ વગેરેનાં સં ૧૬૬૬ થી ૧૬૬૮ ના ચોમાસા બાદ ઉપાં ભાનુચંદ્રગણિ વગેરેને આગરા પધારવા વિનંતિ મોકલી, આથી તે વિહાર કરી ‘મેડતા’ થઈ ફ્લોધિ પાર્શ્વનાથ ગયા, અહીં ખરતરગચ્છની આચાર્યશાખાના ભટ્ટારકે આ તીર્થને પોતાનું બનાવવા ઇચ્છતા હતા. ઉપાં ભાનુચંદ્રે ત્યાં રહી તે તીર્થને ‘તપાગચ્છ’નું બનાવી, ત્યાંથી વિહાર કર્યો અને તેઓ આગરા પધાર્યા

બાદશાહ જહાંગીરે સં ૧૬૬૮ માં તેમનો ભારે દબદબાથી શાહી સત્કાર કર્યો (—પ્રકં ૪૪, પૃં ૯૪)

‘મિલ્યા ભૂપનર્ધ ભૂપ આનંદ પાયા,
ભવર્ધ તુમે ભલર્ધ અહીં ભાણુચંદ આયા,
તુમ પાસિ થિર્ધ મોહિ સુખ બહુત હોવર્ધ,
સહરિયાર ભણુવા તુમ વાટ જોવર્ધ ૧૩૦૯
પઢાઓ અમ પુતકુ ધર્મવાત,
જિઉ અવ સુણુતા તુમ પાસિ તાત,
ભાણુચંદ કદી મ તુમે હો હમારે,
સખ હી થકી તુમ હો અમ્મહિ ખ્યારે ૧૩૧૦

(—આં વિજયતિલકસૂરિ રાસ)

બાદશાહ, બેગમો, શાહજહાં, શાહજહાંઓ જનાનખાનાના સૌ કોઈ હમેશા મહોપાધ્યાયજીના દર્શને આવતા હતા અને ઉપદેશ સાંભળતા હતા.

તેમણે સં ૧૬૬૮ થી ૧૬૭૩ સુધી આગરાથી વિહાર કરી મારવાડ તરફ વિહાર લખાવ્યો હતો

એવામાં એકાએક ગડબડ થઈ

ઇતિહાસમાં કોઈ કોઈ વાર વિચિત્ર પ્રસંગો ઉઠે છે અને શમી પણ જાય છે જેમકે—

(૧) નવાંગ વૃત્તિકાર આં અભયદેવસૂરિ ઉપર એકવાર અબ્બણી આફત આવી ઉતરી હતી અતે તેમણે ઉપદેશ સાંભળ્યાના બલથી

તે કામને જ્યવસ્થિત બનાવવાનું હતું

(૨) ૫૦ કુશળહમની કસોટી-તે કૃપાળા, વાચાસ નવર
એના દુબદુ વર્ણક હતા. એવામા બાદશાહ તથા તેની બેગમની
છદ હોય અથવા કોઈ શાહબાદી તેમની ઉપર આસક્ત બની
હોય અથવા બીજુ કોઈ કારણ હોય.

આથી કુશળહમને કસોટીમા પસાર બની આદતમા સપ હું
પરખુ અને તેથી સ. ૧૬૭૭ માં માલપુરા જવું પડ્યું

અતે બાદશાહે આ બાબતનો પોતાને પસ્તાવા થતા તેમને
માલપુરાથી લાવી શુઝ પાસે આગરા બાંધાવી ખુશ થઈ તેમની પાસે
પહેલાની જેમ ઉપદેશ સાબગવુ વગેરે પ્રવૃત્તિને આજુ રાખી હોય.

(૩) બાદશાહ જહાંગીરે પોતાના વિચિત્ર સ્વભાવના કારણે
હિંદી આગવાના વિભાગમા વિચરતા બીજા ધનિઓના વિકારનો
મનાઈ દુકમ ચલાવ્યો હતો.

અતે સ. ૧૬૦૦ જિનચંદ્રસૂરિ તથા મહો. ૦ વિવેકધર્મજીવર અને
૫૦ પગમાનદગલિ વગેરેના પ્રયત્નથી બા. ૦ જહાંગીરે સ. ૧૬૬૬-
૭૦ ના પહેલાના દુકમને જાદરી ખરતો ગમ્મળના ચતિઓને આગવા
વિભાગમા વિનાશ કરવાની છૂટ આપી. (-મક. ૫૫ પૃ. ૮૮)
મતિધાઓ.

મહો. ૦ પાધ્યાયજીના ઉપદેશથી ૧૦ નવા જિનાસમે બન્યા છે
તેમણે માલપુરામા બીજામત (વિજય મન) રાજા ને કરાવ્યા હતા.
તેમના ઉપદેશથી માલપુરામા જિનપ્રાચાર બન્યો. સ. ૧૬૭૨ માં
તેમણે પ્રવિષ્ઠા કરાવી તે ઉપર મુવળું કાગથ ચાલવામા આવ્યો.
તેમણે સ. ૧૬૭૭માં બલોરમા ધોમામુ કમુ

(-કવિ જયભદ્રાસ કૃત-સીરવિજયસૂરિ રાસ)

દીમા મો-તેમણે બલોરમા સ. ૧૬૭૩ માં ૨૧ બાઈબહેનોને
રીમા આપી. સ. ૧૬૭૩ના પોળ શુ ૧૩ બુખવારે શિરોનીમા ૫૦
વિજયનિલકરસૂરિએ ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રને મહો. ૦ પાધ્યાય પદવી આપી.

મહો. ૦ બાનુચંદ્રે સ. ૧૬૭૩ માં મારવા માં ધોમામુ કમુ
અને મહો. ૦ ત્રિદિવ્યદત્ત માં ૧૫૬ મોકમ્યા મહો. ૦ બાનુચંદ્રે

સં ૧૬૭૪-૭૫ માં આગરામાં કે ખુરાનપુરમાં ચોમાસા કર્યા બાં
જહાંગીરે સં ૧૬૭૬ ના ચૈત્ર સુદિ ૧૫ ના રોજ આગરામાં
તેઓને ફરમાન આપ્યું

બાં જહાંગીરે મહોં ભાનુચંદ્ર અને ઉપાં સિદ્ધિચંદ્રને
ફરમાન આપ્યું હતું તે આ પ્રમાણે—

અહિંસા, કર્માફ તથા ધર્મસ્થાનોની રક્ષાનું ફરમાન

બાં જહાંગીરે જુલસી સન ૧૫, ફરવર દિન મહિનો તાં
૨૫ મી, ઇલાહી સન ૬૫, (ફરવર તાં ૨૫) શહેરીવર છટ્ટો
મહિનો તાં ૧૪, હીજરી સન ૧૦૨૯ રવિ ઉસ્સાની, સન ૧૬૨૦
માર્ચ, વિં સં ૧૭૭૬ ના ચૈં શું ૧૫ ના રોજ આગરામાં નવું
ફરમાન આપી, મહોં ભાનુચંદ્ર તથા પં સિદ્ધિચંદ્રગણિને અકબર
બાદશાહે પ્રવર્તાવેલ ૬ મહિનાની અમારિ-જીવહિંસાબંધ પ્રવર્તાવી
તેમજ શત્રુજયતીર્થનો યાત્રાવેરો, જજિયાવેરો બંધ કરાવ્યો ઉનામાં
જગદ્ગુરુની મમાધિની રક્ષાની વ્યવસ્થા કરાવી, તથા ત્યાં જકાતવેરો
બંધ કરાવ્યો આ ઉપરાંત તે ફરમાનમાં પોતાનો અમારિનો એક
મહિનો ઉમેરી નવું ફરમાન કરી આપ્યું તે આ પ્રકારે—

“ખાસ કરી” સોરઠ સરકારે બાદશાહીનું માન મેળવીને
તથા આશા રાખીને જાણવું કે, ભાનુચંદ્ર યતિ અને ખુશફુલમના
ખિતાબવાળા સિદ્ધિચંદ્ર યતિએ અમને અરજ કરી કે, જજિયા,
જકાત, ગાય, ભેસ, પાડા અને બળદ એ બનવરોની બિલકુલ હિંસા,
બીજા દરેક મહિનાના મુકરર દિવસોમાં હિંસા, મરેલાના માલનો
કબજો કરવો, લોકોને કેદ કરવા, અને શત્રુજય પર્વત ઉપર માથા-
પીઠ સોરઠ સરકાર જે કર લેતા તે, એ બધી બાબતો આલા હજરતે
(બાદશાહ) અકબરે માફ, અને મનાઈ કરી છે તેથી અમે પણ દરેક
લોકો ઉપર અમારી સંપૂર્ણ મહેરબાની (સદ્ભાવ) છે તેથી એક
બીજા મહિનો કે “જેની અતમા અમારો જન્મ થયો છે” તે
ઉમેરીને, નીચે લખેલી તપસીલ મુજબ માફી આપી, અમારા
શ્રેષ્ઠ હુકમ મુજબ અમલ કરી તે વિરુદ્ધ કે આડે માર્ગે જવું જોઈએ

નહીં, તથા વિજયસેનસુરિ અને વિજયદેવસુરિ કે જેઓ ત્યાં (ગુજરાતમાં) તેમની કાલની ખબરદારી કરી, બ્યારે બાનુચંદ્ર અને સિદ્ધિચંદ્ર ત્યાં આવી પહોંચે ત્યારે, તેમની સાર સલાખ શાખી, જે કામ કરવાનું તેઓ સૂચ કરે તેને સંપૂર્ણ કરી આપણ બોઈએ, કે જેથી તેઓ છૂટ કરનારા રાજ્યને હમેશા (કાયમ) રહેવાની દુઆ કરવામાં સુખી મનથી કામે લાગેલા રહે વળી ઊંચા પરગણામાં જોકે વાડી છે કે જ્યાં તેમણે પોતાના ગુરુ હીરણ્યનાં પમલાં સ્થાપન કર્યા છે તેને જૂના સિવાજ પ્રમાણે “વેરા વજેરથી મુક્તિ” બાંધી, તે સખથી કઈ હરકત કે અડચણ કરવી નહીં.

દેખ (ધયો) વાં ૧૪ શહરીવર મહિનો અને ઇલાકિ ૫૫.

પેટાનો ખુલાસો

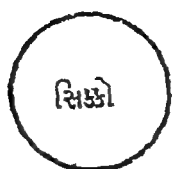
મહિનો ફરવસ્તીન, તે દિવસો કે જે દિવસોમાં સૂર્ય જોકે રાશિમાંથી બીજી રાશિમાં આવે છે તેમનો દિવસ, મેહર (મિહિર)ના દિવસો, ફરેક મહિનાના રવિવાર, તે દિવસો કે જે સૂર્યાના જે દિવસોની વચમાં આવે છે રજબ મહિનાનો સોમવાર, અકબર બાક-શાહના જન્મનો મહિનો, જે શાઆબાન મહિનો કહેવાય છે ફરેક શમશી (Shamshar) મહિનાનો પહેલો દિવસ, કે જેનું નામ જ્યોત્સ્નજ છે બારબરકતવાલા દિવસો કે જે આવજુ મહિનાના છેતલા ૬ દિવસો અને ભાકરવાના પહેલા ૭ દિવસો છે.

અમલદુ અકબર

(નકલ અસલ મુજબ છે)

આ સિક્કાના અક્ષરો વાંચી શકાતા નથી.

આ સિક્કામા 'કાળ અખદુસ્સમી'નું નામ છે.

અસલ મુજબ છે

આ સિક્કામા કાળ ખાન મહમ્મદનું નામ છે

ખીન અક્ષરો વચાતા નથી.

(-છતિં પ્રકં ૪૪, પૃં ૯૫, પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૩૯
થી ૧૪૪, મોં ખાં ફરમાન નં ૧૧ મું)

ખાં જહાગીર તે ફરમાનમા ખાસ લખે છે કે-મને આ
સાધુઓ પ્રત્યે સદ્ભાવ છે તેથી ઉપરની તપસીલમા મારા જન્મનો
એક મહિનો ઉમેરુ છુ (-ફરમાન-૧૧ માંથી)

મહોં ભાનુચદ્ર ગણિવર સં ૧૭૨૨ સુધી વિદ્યમાન હતા.

શેખ અખદુલફજલે 'આહને અકબરી'માં મોટા જ્ઞાની
(ધર્મી) પુરુષોનાં નામ આપ્યા છે. તેમા તેણે પાચમી શ્રેણીમા
૧૩૯મા આં વિજયસેનસૂરિનું અને ૧૪૦ ઉપાં ભાનુચદ્રનું
નામ લખ્યુ છે (આઈન-ઈ-અકબરી ભાં ૨ જો આઈન ૩૦ મી
છતિં પ્રકં ૪૪, પૃં ૭૧, કલમ ૧૨ મી)

પરિવાર-મહોં ભાનુચદ્ર ગણિવરને પરિવારમા ૧૩ પંચાસ
અને ૮૦ વિક્દાન શિષ્યો હતા

અથો-મહોં ભાનુચદ્રગણિયો નીચે મુજબ અન્યો બતાવ્યા છે

(૧) સૂયં સહસ્રમાળા-વૃત્તિ ચક્ર

(૨) મિથિલા નરથ ચક્રદેવના પદિત વસતરાજે રચેલ “વસન્ત રાજ વર્ગ ૨૦ ની વસન્તરાજ શાકુન પર ટીકા” શિરેહીમા રાજા અખયચક્રના રાજ્યમાં ગયી. અને ૫૦ સિદ્ધિચક્રે તેનું સંશોધન કર્યું. (સ. ૧૬૭૭)

(૩) કાકબરી પૂર્વાર્ધ-ટીકા

(૪) સારસ્વત બ્યકરણ વૃત્તિ

(સ. ૧૬૭૬ થી ૧૭૧૩ પ્રક. ૪૧ પૃ. ૬૩૪)

(૫) કાવ્યપ્રકાશ વૃત્તિ

(૬) અભિધાનચિન્તામણિ નિર્ણય-સ. વિશ્વચક્રેવસૂરિ (સ. ૧૬૭૨ થી ૧૭૧૩) રાજ્યે

(૭) વિવેકવિલાસવૃત્તિ પ્ર. સ. ૧૬૭૪ માં રચી

મહો. ભાનુચક્ર ગણિવર આઠે આવધાન કરતા હતા.

૬૦ મહો. ભાનુચક્રગણિના શિષ્યોનાં નામ આ પ્રમાણે મળે છે

૬૧ (૧) મહો. સિદ્ધિચક્રગણિવર

૬૧ (૨) ૫૦ ઉદયચક્રગણિ-હિતોપદેશના સ. ૧૬૮૧ માં સૈ. યુ. ૬ રવિવારે અમદાવાદના કાલુપુરના ઉપાધ્યક્ષ રચેલ તેમાં તેમણે મુનિસસ્મેલન ઇતિહાસ આપ્યો છે (પ્રક. ૫૫ પૃ. ૭૩૩ થી ૭૩૫)

૧ ૫ ભાનુચક્ર નહીં પણ તેમનાથી પછી ૫૦ ભાનુચક્ર સ. ૧૬૪૮ માં કા. સુ. ૬ ને શુક્રવારે ઉપસ્થાપર સ્તોત્ર-અપુરિત પ્ર. ૧ ૩૫ અખી હતી. ૫૦ અખયચક્રોમ ગણિ તથા ૫ ભાનુચક્ર ગણિ સ. ૧૬૬૩ મહા વર્ષમાં પેદિતાસ થી વિરાજમાન હતા.

૨ વસન્તરાજાકુલવીર પ્રચલિત-

ક્રિષ્ણ ધીપાતકાદ ધી ચક્રવર્તી જ્ઞાતદીન સુવસન્તરાજામાધ્યવક્ર ધી સુવસન્તરાજામાધ્યવક્ર શુક્રવર્તીમાધ્યવક્ર મહોચક્રાધી ધીમાધ્યવર્તી રચિતામાં ઉપસ્થાપરોત્તરાજામાધ્યવક્ર પ્રચલિતપદકાદ ધી ચક્રવર્તી જ્ઞાતદીન પ્રચલિતપદકાદમાધ્યવક્ર મહોચક્રાધી સિદ્ધિચક્રગણિમાં વિચાર્યો હોવાવામાં વસન્તરાજ દીકાનો વિચલિતનો વગઃ ॥

અને તેમના (૬૨) શિષ્ય પં ૦ રૂપચંદ્રે સં ૧૬૮૫મા ‘દડકે
અવચૂરિ’ બનાવી

૧. ૬૧ (૩) પં ૦ દેવચંદ્રગણિ—તેમની પરપરામા અનુક્રમે
(૬૨) મુનિચંદ્ર, મુનિ વિવેકચંદ્ર વગેરે થયા (૬૨) પં ૦ મુનિ-
ચંદ્રગણિ સં ૧૬૭૬ના આં વં ૬ ને સોમવારે “ખાનપુર”મા
હતા (—શ્રીપ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભાં ૨, પ્રં ૧૦ ૬૪)

૬૧ (૪) પં ૦ હીરચંદ્રગણિ—તેમણે સં ૧૬૯૪મા સિરોહીના
સઘ સાથે આબુની યાત્રા કરી તેમના પરિવારમા સં ૧૭૨૨માં
(૬૨) મુનિ દીપચંદ્ર, મુનિ રામચંદ્ર, મુનિ જિનચંદ્ર, મુનિ રવિચંદ્ર
વગેરે હતા

૬૨ પં ૦ જિનચંદ્રની પરપરામાં ૬૩ જિનચંદ્ર, ૬૪
લખિચંદ્ર સં ૧૬૦૧ માલપુરા ૬૫ દેવચંદ્ર

૬૬ ભવાનીચંદ્ર—તેમના ગુરુભાઈ ૬૭ સોમચંદ્ર સં ૧૮૩૩
મા હતા

૬૧ ઉં ૦ હીરચંદ્રગણિ, ૬૨ પં ૦ માનચંદ્ર, ૬૩ પં ૦ ખીમ-
ચંદ્ર, ૬૪ મુનિ કેશરીચંદ્રે સં ૧૭૬૬ ભાં ૧૦ શું ૩ બુધવારે સૂરતમા
‘લાડવા શ્રીમાલી વીશા ભવાનીદાસ માટે’ ‘ત્રેણિકરાસ’ લખાવ્યો

૬૧ (૫) ઋક્ષિચંદ્ર ગં ૦—તેમણે આં વિજયદેવસૂરિના સમયે
‘મૃગાકચરિત્ર’ રચ્યું, જેનું પં ૦ ઉદયચંદ્રે સંશોધન કર્યું

૬૧ (૬) પં ૦ સોમચંદ્રગણિ—સં ૧૬૮૫

(૬૧) પં ૦ ભાવચંદ્રગણિ—તે મહોં સિદ્ધિચંદ્રગણિના સહો-
દર હતા ગુરુભાઈ હતા (૬૨) પં ૦ કનકચંદ્રગણિ (૬૩) પં ૦
કપૂરચંદ્રગણિ, (૬૪) પં ૦ મયાચંદ્રગણિ—તેમને પં ૦ કનકચંદ્રગણિએ
દીક્ષા આપી (૬૫) પં ૦ ભક્તિચંદ્રગણિ—તેમણે ૫૧મા આં
મુનિમુંદરસૂરિની શિષ્ય પરપરાના પં ૦ શુભમુંદરગણિના ‘દેલાઉ-
લમડનયુગાદિજિનસ્તવન—અવચૂરિ’ બનાવી હતી

(પ્રકં ૫૧ પૃં ૫૧૨)

૬૬. પં ૦ ઉદયચંદ્રગણિ ૬૭ પં ૦ શિવચંદ્રગણિ—તેમણે

સં ૧૮૭૪ માં રાધનપુત્રા ' તારગાતીથે' મઠન ભં ૦ અશ્વિતનાથનુ
સ્તવન બનાવ્યું

૬૭ ૫૦ શિવચંદ્રગણિ તથા ૫૦ ઉત્તમવિજયગણિ-
તે બન્નેને ૬૫મા ઢાઢા ગુરુ ભક્તિચંદ્રગણિએ દીક્ષા આપી હતી.
૫૦ ઉત્તમવિજયગણિએ સં ૧૮૦૧ વૈ ૦ સુ ૦ ૧૩ બુધવારે દીક્ષામા
વઢાડવૃત્તિની અવચૂરિ કબ્જો ભં ૦ ૨૭૨૦ બનાવ્યો,

(ભાઢાર ઇસ્ટિટ્યૂટ પ્રચસ્તિ સં ૦ ભા ૦ ૧ પ્રં ૦ નં ૦ ૬૮૫)

૬૮ ૫૦ જિનચંદ્રગણિ

૬૬ ૫૦ પ્રેમચંદ્રગણિ

૭૦ ૫૦ પ્રાગ્ચંદ્રગણિ-તેમણે તપાગ્ચંદ્રના ભં ૦ વિજયદેવસૂરિ સંબના
(૬૭) ભં ૦ વિજય જિનેન્દ્રસૂરિની ગુજરાતી પદ્માવલી પાના-૧૭
બનાવી.

(પાલનપુરનો જૈન શ્રધ્ધ ભઢાર)

મહાયોગી

(૬૮) ૫૦ જિનચંદ્રગણિના શિષ્ય (૬૬) ૧ ૫૦ કપુરચંદ્ર
અને ૨ ૫૦ પ્રેમચંદ્ર મોટા અધ્યાત્મી મહાયોગી હતા. તે જિર
નારની ગુફામાં વધારે રહેતા હતા. તેમનું બીજુ નામ ચીઢાનક
પ્રસિદ્ધ હતું. પ્રેમચંદ્રગણિ તેમની તપાસ માટે જિરનાર પધામાં
હતા. જિરનારના પઢાઢના તેમની ગુફા છે જે જૈનોના તાબામાં
તળેટીની ધર્મશાળામાં સં ૦ ૧૬૨૧ના ૫૦ પ્રેમચંદ્રગણિનાં અને
સં ૦ ૧૬૨૨નાં ગધાચંદ્રગણિના પગલાં છે

૬૦ મહોં ભાનુચંદ્રગણિ-તે આઢઢ અવધાન કરતા હતા.

૬૧ ૫૦ સુમતિચંદ્રગણિ, ૬૨ ૫૦ જ્ઞાનકમ્પચંદ્રગણિ-તે મોટા
પઢિત હતા.

૬૩ ૫૦ અમીચંદ્રગણિ-તેમણે સં ૦ ૧૭૪૦ના આં ૦ શુ ૦ ૩
ના ગુરુવારે માળવામાં માંઢવજઢની તળેટીમા નલદર ગામના શાં
અવલીઢાસના પુત્ર બુદ્ધિનિધાન શાં ભગવતીઢાસના પુત્ર શાં
શિવશાળ અને હીરાચંદ્ર, તે પૈઢી શાં હીરાચંદ્રના પુત્ર ઢોઢરને
જીવવા માટે ' ઉત્તરજ્ઞાનચંદ્ર' સૂત્રની પ્રતિ લખી.

(-મી પ્રચસ્તિસબઢ ભા ૨, પ્રં ૦ શં ૦ નં ૦ ૬૫૩)

૬૦ મહોં ભાનુચ દ્રગણિવર

૬૧ મહોં સિદ્ધિચંદ્રગણિવર— તે પોતાનો પરિચય “ દૂ કા-
ક્ષરીમાં ” આ પ્રકારે આપે છે —

‘ કર્તા શતાવધાનાનાં, વિજિતોન્મુક્તવાદિનામ્ ।

વેત્તા પદ્મિ ગાસ્ત્રાણામધ્યેતા ફારસીમપિ ॥

અકબ્બર સુરત્રાણહૃદયામ્બુજપદ્મપદ ।

દધાન સુઘ્રફહમિતિ વિરુદ્ધ ગાહિનાઽર્પિતમ્ ॥

તેન વાચકચન્દ્રેણ સિદ્ધિચન્દ્રેણ તન્યતે ।

મક્તામરસ્ય વાલાનાં વૃત્તિર્ચુત્પત્તિહેતવે ॥ ”

(—ભક્તામરસ્તોત્રવૃત્તિ પ્રારભ)

સુઘ્રફહમનાદિ રજનોદ્વિતીયાભિધાન મહોપાધ્યાય

શ્રીસિદ્ધિચંદ્રગણિ વિરચિતા મક્તામરસ્તોત્રવૃત્તિ સમાપ્તા ॥

(મક્તામરસ્તોત્રવૃત્તિ—પ્રગસ્તિ)

“ તત્પદ્મ પાથોનિધિવૃદ્ધિચન્દ્ર શ્રીસિદ્ધિચન્દ્રાભિધવાચકેન્દ્ર ।

વાલ્યેઽપિ યં વીક્ષ્ય મનોજરુપમકબ્બરપુત્રપદં પ્રપેદે ॥

પુનર્જહાંગીરનરેન્દ્રચન્દ્ર પ્રદીયમાનામપિ “ કામિની ” ય ।

હેઠેન “ નોરી કૃતવાન્ ” યુવાપિ પ્રત્યક્ષમેતત્ સ્વલ્પ ચિત્રમત્રમ્ ॥ ”

(વાસવસ્તાવૃત્તિ પ્રારભ)

તે વણિકપુત્ર હતા તેમણે નાની ઉમરમા દીક્ષા લીધી જુઓ
જુઓ આં હીરવિજયસૂરિએ ભાવચંદ્ર અને સિદ્ધિચંદ્ર એ બે
ભાઈએને દીક્ષા આપી, ઉપાં ભાનુચદ્રના શિષ્ય બનાવી, ઉપાં
ભાનુચદ્ર પાસે આગરા મોકલ્યા, સુનિ ભાવચંદ્ર ખૂબ લક્ષિતવાળા
હતા, તેમની મોટી શિષ્ય પરપરા મળે છે (પ્રક્રં ૪૪ પૃં ૦ X X)

સુનિ સિદ્ધિચંદ્ર કામદેવ જેવા રૂપાળા હતા તે ૧૦૮ અવધાન
કરતા હતા અસાધારણ સ્મરણશક્તિવાળા હતા, તે હસમુખા, મિષ્ટ-
ભાષી, ખુશમિનજી, અને જોલવામા ચતુર હતા આથી બાદશાહ

અકબરે તેમને જોતા જ 'પુરુષદમ નુ બિરુદ આપ્યું'

બાદશાહ અકબરે તેમને પોતાના પુત્રની જેમ માન્યા હતા. બાદશાહ તેમની બહુ કાળજી રાખતો. તેમને જનાનખાના વગેરે મ્યાને આવવા જવાની છૂટ હતી. તે અસ્કુત, પ્રાકૃત, ગુજરાતી તથા ફારસીભાષાના વાણીકાર હતા. તે ૧૦૮ અવધાન કરતા, અને ઉપાધ્યાય બન્યા હતા. (ભક્ત્યામર ટીકા)

બાદનાહ અકબર અને બાં જહાંગીરે ઉં બાનુચદ્રગણિ તથા ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રના ઉપદેશથી ઘણા શુભ કામો કર્યા હતા જેની નોંધ અમે અગાઉ આપી છે

બાં જહાંગીરે વિં સં ૧૬૬૬ના આગરામાં બાદશાહ બનતા જ બાં જિનસિદ્ધસૂરિ ઉપર ગુસ્સો થવાથી ખરતરખમખના થતી મોનો વિહાર આગરા અને દિલ્લી પ્રદેશ માટે મુવથા બંધ કર્યો હતો. પછી બાં જહાંગીર બાં જિનચંદ્રસૂરિ, મહોં વિવંક હંચ ગણિ ૫૦ પરમાનદગણિ વગેરેના મુમબાવવાથી આ વિહાર ખુલ્લો કર્યો. (-મકં ૪૦ પૃં ૪૮૩ મં ૪૪ પૃં ૬૪)

આકરી કમ્પોટી

પણ એવામાં અક બીજી ગરબઠ બિચી મઈ, બને બાં જહાંગીરે ૮૦ ૧૬૭૨માં આગરામાં ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રગણિની આકરી કમ્પોટી કરી ત્યારે પુરુષદમ ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રની ઉંમર આશરે ૨૫-૩૦ વર્ષની હતી. અભવ છે કે "કોઈ ગાહબાદી તેમની ઉપર આસક્ત થઈ તેની ગાયે વિવાદ કરવા ચાલતી હોય, આવું મમે તે કારણ હોય. ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રગણિ પોતાના વાસવહત્તાટીકા'ની પ્રશસ્તિમાં આ

૧ પુરુષદમ એ બિરુદ બ તેમાં ગુપ્ત એ શબ્દ દારસીનો છે તેનો અર્થ થાય છે સારી અને જદમ એ શબ્દ અરખી બાનાનો શબ્દ નેત્રી, ૫ નાદિરે ત્ય અને ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રગણિને પુરુષદમ નું બિરુદ આપ્યું ૫ સિદ્ધિચંદ્રગણિ મન્દાગરનેગણિની પ્રશસ્તિમાં પોતાનું ગુરુદમર્શ રંચન એનું નામ જતારે છે જગાદિ નો અર્થ થાય છે જગેરાન એટલે ૧૨મ એ અમનું નર નામ" (નરગણિ) હતું સૌ જાણે તેમને જ્ઞાન અને નીતિ દત્તા દત્તા તેમનું અસા નામ ૫૦ સિદ્ધિચંદ્ર હતું

કસોટીનો ઉલ્લેખ કરે છે

પ્રસંગ એવો બન્યો કે, બાં જહાગીર તથા બેગમ નૂરજહાંએ તેમની પાસે નવરસનું હૂબહૂ વર્ણન સાલળતા તેઓને અનુભવસિદ્ધ જેવું તે લાગ્યું, આથી તે બંનેને વિચાર આવ્યો કે, “આવો યુવક બ્રહ્મચારી સન્યાસી બની રહે એ ખુદાની બક્ષી (નારાણ) છે” તેઓએ ખુશકદમને જણાવ્યું કે, “તમે શા માટે હેરાન થાઓ છો? સાધુપણ છોડી સુખેથી અમારા રાજ્યમાં રહો, તમને ૫૦૦ ઘોડે-સવારોનું ઉપરીપદ આપીશું, અને એક ખૂબસુરત કન્યા સાથે તમારો વિવાહ કરાવીશું. તો તમે અમારી ધારણા મુજબ વિવાહ વગેરે કરો.

૫૦ સિદ્ધિચંદ્રે તે બંનેને આનો “આકરો જવાબ” વાળ્યો કે મને કોઈ દુનિયાભરનું રાજ્ય આપે, તો તે મારે ન જોઈએ મને તો જગદ્ગુરુએ જે સાધુવેશ આપ્યો છે, તેમાં જ સાચી બાદશાહત સમાયેલી છે.” (પ્રકં ૪૪ પૃં ૯૪)

આ સાલળી બાદશાહ જીદે ચડ્યો તેણે હુકમ કર્યો કે, “તમે મારી વાતને માનો, અથવા મારા રાજ્યને છોડી બહાર ચાલ્યા જાઓ.”

૫૦ સિદ્ધિચંદ્રગણિ આ સાલળી સં ૧૬૭૨માં આગરાથી માલપુરા ચાલ્યા ગયા અને પછી બાં જહાગીરે ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રને મેં જૂદા પાડી મહોં લાનુચંદ્રને હુ ખી કર્યા છે, એમ સમજી ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રને માલપુરાથી પાછા આગરા બોલાવ્યા આથી ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રજી પાછા આગરા આવ્યા ? (પ્રકં ૫૫ પૃં ૭૮૬)

૧ નવાગીરત્તિકાર આં અભયદેવસૂરિએ એકવાર યુદ્ધનું વર્ણન કર્યું, જે સાલળતા આખ્યાનમાં બેકેલો રાજા હાથમાં તલવાર બેસી ઉભો થયો, આચાર્યે શાંત રમ વર્ણવી તેને ઠડો પાડ્યો, તેમજ એક રાતે અનિતગાતિની “અખરતર વિચારણીઆર્હિ” ગાથાના વિવેચનમાં શુગાર રમનું હૂબહૂ વર્ણન કર્યું તે સાલળી એકે રાજકુમારી તેમની ઉપર આસક્ત થઈ, પરિણામે રાજા તરફથી આચાર્યશ્રી ઉપર આક્રમક હિતરી, પરંતુ આચાર્યશ્રીએ અગુચિ દેહના ખીલત્સરસનું વર્ણન કરી બુદ્ધિપૂર્વક તેનો રસ્તો કાઢ્યો હતો.

(આં વિજયપદ્મસૂરિના દેશનાચિ તામણિ ભાં ૬ કો પૃં ૧૮૧, ૧૮૨)
એજ રીતે સિદ્ધિચંદ્રગણિવરે પણ નવરસનું હૂબહૂ વર્ણન કરવાથી

મહોાં સાનુચ્છ દ્રગણિવર અને ૫૦ સિદ્ધિચ દ્રગણિના ઉપદેશથી સુષે માલપુરામાં ૭૦ સુમતિનાથનો મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો; તેમજ એ મહોપાધ્યાયજી આગરાથી ગુજરાત પધાર્યા ત્યારે તેમના હાથે પ્રતિષ્ઠા તથા સ્વર્ણકલશ ચઢાવ્યા. તે પછી આં હીરવિજય સૂરિની ચરણપાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, જે ચરણપાદુકા આજે પણ

તેમની ઉપર ઠાઈ શાહજાદી આસપાસ ચર્ચ હોય છે અને કારણ હોય પણ બાબ્તાક જહાંગીર અને મેઝમ નૂરજહાં તરફથી તેમની ઉપર આપ્ત કિતરી પત્રાસહજે તેનો રસ્તો કેમ કાઢ્યો તે હકીકત ઉપર આવી ચર્ચ છે

સ્પષ્ટ વાત છે કે જૈન વિદ્વાન મુનિવરો વ્યાખ્યાનમાં તથા મંત્રોમાં નવ સ્તોત્ર હજાર વર્ણન કરી શકે એવા પ્રતિભાશાળી હતા છે. આજુ વહુ ન જૈન સાધુ કરી શકે કે નહીં તે બાબતમાં સમ્પ્રદાયો વિવિધ મતબદ્ધે ટાંકવા એવાં છે

સમ્પ્રદાય શ્રી મોહનલાલ દસીચંદ્ર દેસાઈ બી. એ એસ એસ બી. હાઈકોલ્ટ વડોદરા, મુંબઈ લખે છે કે કેટલાક એમ કહેતા હોય છે કે જૈન ધર્મનો દક્ષિણ યતિજન કહેવાય.

(જૂઓ સ ૧૬૧૭ના ગુજરાતી ના જિવાળી
અકમાં કવિ જીવરામનો ધનપતિ ચતુર લેખ)

આના ત્યાગમાં ત્યાગવાણ કે ઉપગાન કૃષ્ણધામની માલવાનતી કયા ચતુરરસથી કારેથી ઉત્તમ પ્રતિની વાર્તા, છે એ ચા હરગોવિંદલાલ કાલવાલાએ સ્વીકાયુ છે જૈન કવિઓ અસંખ્ય ઉપાદેશ અમર્યાદિત ચતુર નહીં મૂકે તેથી શામગભટ્ટને મઘે નર્મક કવિને કહેવું પડ્યું કે શામગભટ્ટ કેટલીક વાર્તાઓ ન લખી હાત તો સાદુ તેમ જૈન કવિઓ મઘે કહેવું નહીં / ૫) વિદ્યામાં જૈન સાધુઓ જેમ આમુક સદ્ગુણ પ્રતિપાલ કરે છે તેમ આ (માલવાનતી કયા) મંત્રમાં સીધો મદિયા બતાવ્યો છે એટલે તે બાબતમાં તે (જૈન કવિઓ) શામગભટ્ટ કરતાં મહેલે

(જૂઓ માલવાનતી રાસ પ્ર ૪ પ ૧૪)

આ પ્રતિશામગભટ્ટની પુત્રના સતકમાં રચાઈ

(૨) હરગોવિંદલાલ કાલવાળા (ભાવનગર)માં જરાયેથી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના નિમંત્રે કવિ સમયમુદર સીંકે લેખ આનંદ કાવ્યમણેતરે મોહનકે ૭ પ્રતાપના ૧ ૧૨)

ત્યા વિરાજમાન છે.

માલપુરામા ૧ તપાગચ્છનો શ્રી સુમતિનાથ લગવાનનો અને ૨ વિજયગચ્છનો શ્રી આદિનાથ લગવાનનો એમ બે જિનપ્રાસાદો છે. ગામ બહાર તપગચ્છના દેવસૂરિસઘના ચતિઓનું સમાધિસ્થાન છે. ત્યા ચતિઓની ઘણી સમાધિઓ અને ચરણપાદુકાઓ છે.

(માલપુરા માટે જૂઓ પ્રકૃં ૫૫ X X પ્રકૃં ૫૭)

બાદશાહ અકબરે બુરહાનપુરમા ૩૨ ચેરોને મારી નાખવાનો હુકમ કર્યો હતો, એ માટે ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રે બાદશાહને સમજાવી તે સૌને બચાવી લીધા

બાદશાહે જયદાસ જપા નામના “લાડવા શ્રીમાલી વાણિયા”ને હાથીના પગલે છુદાવી, મારવા હુકમ કર્યો હતો, ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રે તેને પણ બચાવી લીધો આ જયદાસ જપા શ્રીમાલીએ બુરહાનપુરમા મોટો જિનપ્રાસાદ બનાવ્યો હતો

મહોં ભાનુચંદ્ર ગણિવર અને ૫૦ સિદ્ધિચંદ્ર વગેરે આગરાથી વિહાર કરી સં ૧૬૭૨ મા જલોરમા ચોમાસુ કર્યું સં ૧૬૭૩ મા ૨૧ ભાઈ-બહેનોને દીક્ષા આપી, સિરોહી પધાર્યા ભં વિજયસેન-સૂરિના સ્વર્ગગમન બાદ સં ૧૬૭૨ મા તપાગચ્છમા બે પક્ષો પડ્યા, ત્યારે મહોં ભાનુચંદ્રગણિ વગેરે “શ્રી વિજયાનંદસૂરિના પક્ષ”મા દાખલ થયા

વડગચ્છના આં વિજયસુદરસૂરિએ સં ૧૬૭૩ ના પોં શું ૧૩ ને બુધવારે સિરોહીનગરમા ૫૦ રામવિજયગણિને આચાર્ય બનાવા ભં વિજયતિલકસૂરિ બનાવ્યા, અને ૫૦ સિદ્ધિચંદ્ર ગણિને તેમના ઉપાં સિદ્ધિચંદ્રગણિ બનાવ્યા.

તે પછી ઉપાં ભાનુચંદ્રગણિવર તથા ઉપાં સિદ્ધિચંદ્રગણિ સં ૧૬૭૩ મા મારવાડમા તથા તે સં ૧૬૭૪-૭૫ મા ૫૦ સિદ્ધિચંદ્રને સં ૧૬૭૩ મા માડવગઢ મોકલ્યા, અને તે સૌ પોતે સં ૧૬૭૪, ૭૫ મા બુરહાનપુર આગરા જઈ આવ્યા અને તે પછી તેઓએ જીવનનો મોટો ભાગ ગુજરાતમા વીજપુર પાસેના સઘ-

પુર ગામમા વીતાવ્યો. અને ત્યાં રહી તેઓએ વિવિધ શ્રધ્ધા બનાવ્યા.

(૬૩) સુનિ શુદ્ધિચ દ્રશ્ય—તેમણે સં ૧૬૬૮ ના ભાગ ૧૦
૧૩ ના શેષ વીજાપુરમા સંસ્કૃત ભાષામા ‘કીપાલિકાકથ’ લખ્યો.
તથા ‘નાસીરહિરજી ગામ દ્વિતીય વર્ગે શબ્દો લખ્યા છે
(—શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભાગ ૨ જો, પ્રાં નં ૭૪૬)

અર્થે

મહોં સિદ્ધિચ દ્રશ્યભિવરે નીચે પ્રમાણેના શ્રધ્ધા બનાવ્યા.
૧ ‘કાદમ્બરી ઉત્તરાધવૃત્તિ,’ ૨ ‘શોભનસ્તુતિવૃત્તિ’ ૩
૨૨૦૦ ૩ ‘વાસવદત્તાવૃત્તિ,’ ૪ ‘ધાતુમજ્જી,’ ૫ ‘અનેકાર્થ’
નામમાલાસંગ્રહવૃત્તિ,’ ૬ ‘વૃદ્ધ પ્રમ્તાવોદિતસ્તાકર,’ ૭ ‘જાનુચક્ર’
અસ્તિ,’ ૮ ‘વિવેકવિલાસવૃત્તિ’ ૯ ‘ભક્તામરસ્તોત્રવૃત્તિ’ ૧૦
‘જિનશતકવૃત્તિ,’ સં ૧૭૧૪, સુ સંપુર, ૧૧ ‘ચદ્રચદ્રિકાવૃત્તિ,’
સંપુર, ૧૨ ‘પ્રાકૃતસુભાષિનસંગ્રહ,’ સંપુર, ૧૩ ‘વાસવદત્તા’
અન્ય પૂર્વવૃત્તિ, સં ૧૭૨૨, સંપુર, ૧૪ કાવ્યપ્રકાશન હતું, સં
૧૭૨૨, સંપુર ૧૫. ‘નેમિનાથ યોમાત્રી કાવ્ય, શુભરાત્રી કાવ્ય’ ૪

મહોં સિદ્ધિચક્ર અદ્વકુન કાવ્યકળાવાળા હતા. જૂની શુભરાત્રી
કાવ્યનો નમૂનો આ પ્રકારે છે—

આવણુ

કોહા— આવણુ સિતુ રસિલામણી, ધરા સીંચી જલધાર,

ચિત્ત ચાતક પિતૃ પિતૃ અર્ધ આર કિંતિ મસ્કાર. ૧

હરિગીત— મસ્કાર મનહૃ કીય મધૂરક વીજ અમર્ષ ચિદુ વલ્લર્ધ;

મહમસ્ત જોવન જોર માલી, વિરધી રાવુસ વલ્લર્ધ ૧

૧ વિદાનો માને છે કે ઉપાધ્યાયજીએ સાતે અરણ્યોની રૂતિ બનાવી હતી.
પ્રજા તે મળતી નથી તેથી એક સ્તોત્રની રૂતિ નવાનુ વિધાસપાત્ર અગાઉ
તેમણે આ રૂતિમાં પાતાના પ્રયોગના અવનરણો આપ્યા છે આ નાનુનુ-
મરિએ મક્કામરણોજના ૪૪ મોહા બનાવ્યા હતા. (પ્ર ૪૬ ૫ ૪૧૧)
પરનુ વિજરાયાણીએ તેમાં નવા મોહો વધારી ૪૮ અને ૫ મોહ મળ્યા
હતા તે માટે (જુઓ પ્ર ૫૩ ૫)

નિસિ અધારી નિરાધારી, પિયુવિહૂણી પદમણી,
ખુશકેહમ સાઈ મિલિ દિલખુશ, સુહાઈ ઋતુ સાવણી ૧
કાર્તિક-

ફહા- કઉતિગ કાતિગ મામકો, સુલિલ ભયો સખ દેસ;
દપતી પર્વ નીપાલિકા, ભાવત પહરઈ ભેખ ૪
હરિગીત- ભલ ભેખરેખ બનાઈ ભામિની, સકલ લોક સઉ જમા,
આનદ ગૃહ ગૃહ કરઈ ઉચ્છવ, અગિ લાવઈ કુમકુમા ૪
ગિરિ રેવતાચલ મિલે જગગુરુ, શીખ રાજુલકુ દઈ;
સિદ્ધિચંદ્ર કે પ્રભુ સુવર પહિલી, સિદ્ધિપુર સુદરી લઈ. ૪
(-મહોં સિદ્ધિચંદ્રકૃત 'નેમનાથ ચોમાસી કાવ્ય')

૩. મહોં હાનર્ષિગણિનો વાચક વશ

૫૭ મહોં હાનર્ષિગણિ (પ્રકં ૫૮ પૃં × ×)

૬૦ મહોં ભાનુચંદ્રગણિ (પ્રકં ૫૮, પૃં × × ×)

૬૧ પંં દેવચંદ્રગણિ- તે ઉપાધ્યાયજીના ત્રીજા શિષ્ય હતા
૫૦ અહિમ્મનગરના રીંડાશાહ ગોત્રના શાં અબાઈને પરબાઈ
નામે પત્ની અને ગોપાલ તથા રામચંદ્ર નામે બે પુત્રો હતા
માતા તથા બંને પુત્રોએ ભં વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી વૈરાગ્ય
પામી આચાર્યશ્રીના હાથે દીક્ષા લીધી

આચાર્યશ્રીએ તે પુત્રોના નામે સુનિ દેવચંદ્ર અને ર સુનિ
વિવેકચંદ્ર રાખ્યા, અને તે બંનેને “મહોં ભાનુચંદ્રના શિષ્ય
પ્રશિષ્ય બનાવ્યા

(૬૧) પંં દેવચંદ્રગણિના સં ૧૬૪૪ ના જન્મ, સં × × ×

મા દીક્ષા, સં ૧૬૬૫ મા દેલવાડામા પંન્યાસપદ, તથા સં
૧૬૯૭ ના વૈં શું ૮ ના રોજ સુરેતરમા સ્વર્ગગમન થયું

૫૦ દેવચંદ્રગણિએ પંન્યાસ બંન્યા ત્યારથી ગોળ તથા કડા
વિગઈનો સર્વથા ત્યાગ કર્યો હતો તે હમેશા “એકાસણું” અને
“ગઠસીતું પચ્ચંદ્રખાણું” કરતા ખાવાના દ્રવ્યોની મર્યાદા બાધતા,
દર મહિને છ છ ઉપવાસો વગેરે તપ કરતા

વિહાર-તે માસ્વાડ, મેવાડ સ્વાલક (અપાદસ), કુકળ લાટ, ઠાન્હડ, વાગ, ગુજરાત અને સૌરાષ્ટ્રમાં વિચર્યા હતા.

મંથો-તેમણે 'ચોજનમ્તુવિટીકા,' સં ૧૬૮૫ માં 'શત્રુધ્વય તીર્થપરિપાટી સ્તવન' કહી : ૧૧૮, 'વિચાર્યદ્વિશિકા સં ૧૬૬૬ ના કાં ૧૦ શું ૧૧ ના પુષ્પ નમત્રમાં, સાજણીમાં જાં વિજયદેવસૂરિ પદે, આં વિજયસિંહસૂરિના રાત્ર્યમાં 'પૃથ્વીવદ્રશાસ,' 'નવ તત્ત્વધોપાર્થ,' નેમિનાથ, શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ, 'ચોક્ષીના પાર્શ્વનાથ સ્તવન' અને 'મહાવીર સ્વામી ના સ્તવનો વળેરે સ્થા.

તેમણે સં ૧૬૬૭ માં સુગૌરમાં ૫ દિવસનું અનશન કરી સં ૧૬૬૭ ના વૈં ૬ ના રોજ સ્વર્ગગમન કર્યું, તેમને ૫૦ રજયદ્રગણિ નામે શુદ્ધાઈ હતા.

(લેં સં ૫૦ વૈં ૨, પૂં ૬૨૭ કં XX

પદાવલી સમુચ્ચય ભાં ૨, પૂં ૨૫૦-૨૫૧)

(૬૧) ૫૦ દેવચ દ્રવી પરપરામાં અનુક્રમે (૬૨) ૫૦ વિવેક-ચદ્ર (૬૩) ૫૦ નેચચદ્ર, (૬૪) ૫૦ જિનચદ્ર તથા (૬૫) ૫૦ જીવનચદ્ર થયા. ૫૦ જીવનચદ્ર સં ૧૭૫૭ માં વિદ્યમાન હતા.

(૬) ૫૦ વિવેકચદ્ર-તેમણે જાં વિજયદેવસૂરિની આજ્ઞાથી સં ૧૭૦૬ માં કાં ૬ ના રવિવારે ખાટણમાં જૈનસંધે બનાવેલ આં વિજયસિંહસૂરિ પાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરી.

(શ્રી જિનવિંનો પ્રાં જૈન લેં સં ભાં ૨, લેં નં ૫૧૪)

(૬૨) સુનિ ગુણચદ્ર-તેમણે 'મહોં જાનુચદ્રગણિનું ચરિત્ર લખ્યું.

૪ મહોં જાનપિંજણિવરનો વાચકવ શ-અમણ પરપરા

૫૭ મહોં જાનપિંજણિવર, (પ્રકં ૫૫ પૂં)

૫૮ મહોં સુકલચદ્રગણિવર, (પ્રકં ૫૫ પૂં)

૫૬ ૫૦ લક્ષ્મીચદ્રગણિ.

૬૦ ૫૦ સુનિચદ્રગણિ.

૬૧. ૫૦ વૃદ્ધિચદ્રગણિ-અજવ છે કે તેમણે રચવેલા

લિંક સૂત્રની સજ્જાય બનાવી હોય, ૬૨, યતિ વરમાનચદ્રજી ૬૩, યતિ તેજચંદ્રજી-તેમણે ‘પુણ્યસારરાસ’ બનાવ્યો.

(-પટ્ટાવલી સમુચ્ચય, ભા. ૨, પુરવણી પૃ. ૨૫૧)

૫. મહોં હાનર્ષિંગણિનો વાચકવંશ

૫૭ મહોં હાનર્ષિંગણિ-તે આં વિજયદાનસૂરીશ્વર તથા આં વિજયહીરસૂરિના મહોંપાધ્યાય હતા (પ્ર. ૫૫ પૃ. ૭૭૦)

૫૮ મહોં ઉદ્ધૃતોવિજયગણિ-

તેમના વિશે વિનયવિજયગણિવર લખે છે કે-

“હુ કાનો ગચ્છપતિ ઋષિ મેઘજી, ગુરુપાસે લહી દીક્ષા;

ઉદ્ધૃતોતવિજય” “શ્રી આરાધુ, મેઘતણી પરે શીખ્યા. ૬૦”

લોકાગચ્છના ૧૦ શ્રીપૂજ કુચરજી સ્વામીની પાટે ઋષિ મેઘજીસ્વામી થયા. તે અમદાવાદની ગામીના “શ્રીપૂજ” હતા, તેમની આજ્ઞામા ઋષિ ગુણજી, ઋષિ, નેનજી, ઋષિ ધર્મસિંહ, ઋષિ શાદ્દલ ઋષિ અજય વગેરે ૧૮ યતિઓ હતા તે સૌએ આં હીરવિજયસૂરિ પાસે સવેગી દીક્ષા સ્વીકારવાનો નિર્ણય કર્યો તેમણે સં. ૧૬૨૮માં. ૨-૯-૧૫૭૩માં અમદાવાદના બાદશાહ અકબરના બાદશાહી વાળવાળા ઉત્સવમાં શેઠ થાનમલના પ્રયત્નથી આં વિજયસેન સૂરિના હાથે ૧૮ લોકાયતિઓ સાથે સવેગી દીક્ષા લીધી

(પ્રકં. ૪૪ પૃ. ૬૬)

આં વિજયસેનસૂરિએ સં. ૧૬૨૮માં ઋ. મેઘજીને દીક્ષા આપી, મહોં હાનર્ષિંગણિના શિષ્ય બનાવ્યા, અને તેમનું નામ મુનિ ઉદ્ધૃતોતવિજયજી રાખ્યું, તેમના બીજા નામે ૫૦ મેઘર્ષિ, ૫૦ મહર્ષિ, ૫૦ ઉદ્ધૃતોતકુશલગણિ પણ મળે છે સાથેના ઋષિ-ઓમાંથી કોઈને તેમના શિષ્ય પ્રશિષ્ય અને કોઈને બીજા ત્રીજાના શિષ્ય પ્રશિષ્યો બનાવ્યા (પ્રકં. ૫૮ કલમ ૩ દીક્ષા, પ્રતિષ્ઠા વગેરે)

આં વિજયસેનસૂરિવરે મુનિ ઉદ્ધૃતોતવિજયજીને પંચાસ-પદવી આપી હતી.

આં હીરવિજયસૂરિ સં. ૧૬૩૯માં કત્તેહપુર સિદ્ધી ગયા

ત્યારે તેમણે ૫૦ ઉદ્ધૃતોતવિજયજીગણિ વગેરેને ગુજરાતમા રાખ્યા હતા. આં વિજયસેનસૂરિ સં ૧૬૪૬-૫૦ માં હાહોર પધાર્યા ત્યારે જ ૫૦ ઉદ્ધૃતોતવિજયજીગણિ વગેરે તેમની સાથે ગયા હોવાનો સંભવ છે.

આં વિજયસેનસૂરિએ સં ૧૬૫૬ના ચૈં શુ. ૪ ને સોમ વારે મૃગશીર્ષ નક્ષત્રમા ખજાતમા શેઠ મહાસાધુએ કરેલા સૂરિપદ મહોત્સવમા ઉપાં વિદ્યાવિજયગણિને આચાર્ય બનાવી આં વિજયદેવસૂરિ નામ આપી પોતાની પાટે ગમ્મળનાથકે તરીકે સ્થાપન કર્યા તથા ૫૦ ઉદ્ધૃતોતવિજયજી ગણિવરને ઉપાધ્યાયપદ આપ્યું, અને મહોં ઉદ્ધૃતોતવિજયજીગણિવર બનાવ્યા.

મહોં ઉદ્ધૃતોતવિજયજી ગણિવર ચાત સવેગી, વિદ્વાન અને મુખોષ હતા. તેઓ જં શુ. આં હીરવિજયસૂરિ, આં વિજયસેન સૂરિ અને વિજયદેવસૂરિના મહોપાધ્યાય હતા.

સં ૧૬૭૩મા તપગમ્મમા ગમ્મસેઠ થયો ત્યારે તેઓ અને તેમની શિષ્ય પરપરા આં વિજયદેવસૂરિ ગમ્મમા જ રહ્યા હતા.

૫૬ ૫૦ ગુણુવિજયજીગણિ-તે ૫૬ હોઠાગમ્મના યતિ હતા. તેમણે મહોં ઉદ્ધૃતોતવિજયજીની સાથે સં ૧૬૨૮ માં આં વિજયસેનસૂરિના હાથે અવેગી દીક્ષા લીધી. આથી સંભવ છે કે તે પોતાને આં વિજયસેનસૂરિના શિષ્ય બતાવે છે તે સં ૧૬૩૪ માં જં શુ. હીરવિજયસૂરિ સાથે રૂત્તેપુર ગયા હતા.

(૫૦ ગુણુવિજયગણિ માટે જુઓ પ્રકં ૫૧ પૂ. ૫૦૬)

૬૦ ૫૦ સદ્ધવિજયજીગણિ-આં સદ્ધ નામનો મેઠી પાટણનો વતના હતા. તે ગજપટ્ટથી ખર્મગ્રેમી અને વંરાગી હતા. તેનો વિવાહ થવાનો હતો. એવામા એક દિવસે ઉપાધ્યાયમા તે કપડાં બોડાને પ્રભાચિકમા બેઠો હતો. ત્યારે તેની વસાવિયત્ની મુનિવંશને વાહવા આવી. તેને તે સ્થાનમા બેઠેલા તેના પતિ વિશે ખબર ન હોવી, તેણે તેણે તેને સાધુ માનાં વિધિપૂર્વક વહન કર્યું. શાં સદ્ધજીએ મનથી નહીં કર્યું કે કવે આ આ મને કમેશાં

વદન કરે એમ કરવું જોઈએ.” આથી તેણે આં વિજયસેનસૂરિના હાથે દીક્ષા લીધી આચાર્યશ્રીએ તેનું મુનિ સ્થવિજય નામ આપી, ૫૦ ગુણવિજયગણિના શિષ્ય બનાવ્યા, તેના દીક્ષાઉત્સવમાં પાટણમાં બીજા ૭ ભાઈ બહેનોની દીક્ષા થઈ હતી

(- પ્રકં ૫૮ દીક્ષાઓ, કલમ ૯મી)

આચાર્યશ્રીએ તેમને પંચાસપદવી આપી તેમણે ૧ પાટણ પાર્શ્વનાથ, ૨, પચાસરા પાર્શ્વનાથ, ૩, વીજપુરના પદ્માવતી પાર્શ્વનાથ, ૪, કસારી ભીડલજન પાર્શ્વનાથ, ૫ ગોડી પાર્શ્વનાથ, ૬, વરકાણા પાર્શ્વનાથ અને ૭, માળવાના મગરી પાર્શ્વનાથ એમ ‘પાર્શ્વનાથ સત-તીર્થી’ સ્તોત્ર’ શ્લોકો ૧૦ બનાવ્યું. સં ૧૬૬૬ માં આં ૫૦ ડના રોજ ભં ‘ઋષભદેવસ્તવન’ બનાવ્યું સં ૧૬૭૪ ના મા મા ભં વિજયદેવસૂરિના રાજ્યમાં ‘કલ્પસૂત્ર’ની ટીકા નામે ‘કલ્પપ્રહીપિકા’ અં ૩૩૦૦ બનાવી, જેનું મહોં કલ્યાણ-વિજયગણિના શિષ્ય ઉપાં ધનવિજયગણિએ સશોધન કર્યું હતું ૫૦ સ્થવિજયે સં ૧૬૭૬ ના મં શું ૫ ના રોજ ‘અમરસેન વરસેન આખ્યાન’ તથા સં ૧૬૭૬ માં ‘સિંહાસન ખત્રીશી’ બનાવી

(૫૦ સ્થવિજયગણિ માટે જૂઓ પ્રકં ૫૧ પૃં ૫૧૦)

૬૧ ૫૦ વૃદ્ધિવિજયગણિ, ૫૦ સુરવિજયગણિ- ૫૦ વૃદ્ધિવિજયગણિએ સં ૧૬૭૪ ના આં શું ૧૩ ના રોજ ભં વિજયતિલકસૂરિના રાજ્યમાં અમદાવાદના ઉસ્માનપુરામાં ‘શ્રાદ્ધ-પ્રતિક્રમણસૂત્રવૃત્તિની પ્રતિ લખી હતી

(-શ્રી પ્રશસ્તિસંગ્રહ ભાં ૨, પ્રકં નં ૭૨૬)

૬. મહોં હાનર્ષિગણિનો પડિતવશ પરપરા

૫૭ મહોં હાનર્ષિગણિવર- (પ્રકં ૫૫, પૃં × ×)

૫૮ મહોં ઉદ્ધૃતવિજયગણિ- (ઉપાં મેઘર્ષિગણિ)

૫૯ પંં કલ્યાણકુશલગણિ- તેમના બીજા નામે ઋષિ કાના, અને કાનહર્ષિ પણ મળે છે, તેમણે સં ૧૬૨૮ માં અમદાવાદમાં

લોકાગમ્યના ૧૮ થિતિઓ સાથે આં વિજયસેનસૂરીયરના હાથે
“સવેત્રી દીક્ષા” લીધી હતી, સં ૧૬૩૬ મા જાં ૭૦ આં
હીરવિજયસૂરિ ક્તેપુરસિકા ગયા ત્યારે તે પણ ત્યાં સાથે ગયા હતા.

૫૦ કથ્યાણુકુશલગણિ સસ્કૃત ભાષાના મોટા વિદ્વાન હતા.
તેમણે પોતાના શિષ્ય ૫૦ કથ્યાણુકુશલગણિને ભણુવા માટે વિં સં
૧૬૪૩ થી ૧૬૫૨ સુધીમા સમસસ્કૃતમા વસન્ત તિલકા માલિની,
હરિણી, શિખરિણી, મહાકાન્ત, શાદુલ્લ વિકટિત વગેરે વૃત્તોમા “શ્રી
મહાવીરસ્તોત્ર સ્તોત્ર ૩૦” બનાવ્યું. જેની રચનાનો “પ્રાસાદિક
નમૂનો” આ પ્રમાણે બહુવેલ—

કેલીસ્તો નહિ નસારમણિ રિરસા

ભૂમડલ મ નવા કનક ગ્રમીહે

નોનાકસમ્પદમથો નરસમ્પદ વા

હે દેવ ? દેહિ મમ, તે સવિધે નિવાસમ્ ॥ ૨૫ ॥

બાને ચિન્તામણિ-સુરગવી-કામકુમ્ભાડમથગા

બાલન્તેડમી સવત કરગા દેવ ? તે સેવનેન ॥

એતાવન્ત ખલ્લ તવ પુરો નાથ ? નાથેડુબધ,

ભૂયો ભૂયોડગણિતમહિમા, ચિત્તચારી ચિર મે ॥ ૨૬ ॥

૫૦ રમણિકવિજયભગણિએ આ સ્તોત્રના કંઠિન

શબ્દોના સરલ સસ્કૃત શબ્દો આપ્યા છે

(જૈન સં ૫૦ ૫૦ ૧૪ જાં ૭૬૦ ૧૬૪ પૃં ૧૨૧)

૬૦ ૫૦ કથ્યાણુકુશલ ગણિવર-આં વિજયસેનસૂરિ સં

૧૬૪૬ મા ક્તેપુરસિકા પધાર્યા ત્યારે તે પણ ત્યાં ગયા હતા. સં

૧૬૪૬ મા તેમણે આં વિજયસેનસૂરિની સ્તુતિરૂપે ‘લાલોદવરાસ’

તથા ત્રીયમાલ્ય સં ૧૬૮૨-૮૩ મા ‘શલાકાસ્તોત્ર, સં ૧૬૮૫

માં આં વિજયમિહસૂરિ પદમહોત્સવરાસ બનાવ્યા.

બાદશાહની સુધાકાત

સં ૧૬૭૩ મા તપમજ્જમા ગમ્પભેદ થયો ત્યારે તે ‘વિજય

રવસૂરિસધમા રથા હતા (પ્રક ૪૪ પૃં ૬૧) ૫૦ કથ્યાણુકુશલગણિ

સં ૧૬૭૪ (ઈ. સ. ૧૬૧૮) માં આં વિજયદેવસૂરિની આજ્ઞાથી આગરામાં ચોમાસુ રહ્યા હતા અને તેઓ જુલસી સન ૧૩, ઈલાહી સન ૬૩, હીજરી સન ૧૦૨૭, શાહબાન મહિનાની તા ૧૯મીએ, વિં સં ૧૬૭૪ના અષાઠ મહિનામાં, સને ૧૬૧૮ ના જુલાઈમાં બાદશાહ જહાંગીરને મળ્યા હતા, અને તેમણે બાદશાહને આં વિજયદેવસૂરિ તરફથી ધર્મલાભ કહ્યા હતા. આથી બાદશાહે ખુશી થઈને આં વિજયદેવસૂરિ ઉપર લક્ષિત લખેલો પત્ર લખ્યો હતો.

(સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ મોગલ બાં કરમાન નં ૧૩)

(-પ્રકં ૪૪ પૃં ૧૪૫)

૬૦ સૌરાષ્ટ્રમાં પ્રાચીન અજારા તીર્થ છે. જેનો પરિચય પહેલાં (પ્રકં ૧ પૃં ૫૨) માં આવી ગયો છે.

આ તીર્થના અજારાપાર્શ્વનાથ જિનપ્રાસાદના સલામ ઉપની દીવાલમાં ઉચે ૧ થી ૧૧ કુટ લાખા પહોળા પાષાણમાં બોદેલો સસ્કૃત-પદ્ય ગદ્યમાં શિલાલેખ છે તેમાં પ્રથમ શ્લોક વચ્ચાતો નથી ૨ થી ૧૫ શ્લોકનો સાર આ પ્રમાણે છે

શિલાલેખ સં ૧૬૭૭ વૈં સું ૩ શનિવારે રોહિણી નક્ષત્રમાં સર્વતીર્થમાં પ્રધાન અજારાતીર્થમાં તપાગચ્છના ભટ્ટારક વિજય-દેવસૂરિના શાસનમાં પડિતોમાં મુખ્ય મહાતાર્કિક સિદ્ધાન્ત અને વાદશાસ્ત્રોના સાગર પં ૮ કલ્યાણકુશળગણિવરની કૃપાથી તેમના પ્રિય શિષ્ય બુદ્ધિશાલી, વિદ્વાન તેમજ સચમી ગુરૂલક્ષ્મ ૫૦ દયા કુશળગણિના મોટા અચ્ચત્તથી (૧) દેવાધિદેવ ભગવાન પાર્શ્વનાથ તથા (૨) ગુરુદેવ ભં વિજયદેવસૂરિની કૃપાથી અને “દીવના જૈન સઘ”ની મદદથી ઉનાના દોશી જીવરાજ શ્રીમાલીના પુત્ર ધર્મપ્રેમી દો. કુઅરજીએ પોતાનું શુદ્ધ દ્રવ્ય વાપરી, અજારા પાર્શ્વનાથના મૂળ જિન પ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો તેની જમણી તરફમાં ભં ઋષભદેવની જે ચરણ પાદુકા બનાવી. તથા દોં મદને ગુરુદેવોની ચરણપાદુકાઓ બનાવી અને શાં ભાઈચિ દે દોશી સંઘની સહાયથી તેમની ખુશી માટે “મોટી ધર્મશાળા બનાવી.

પદ સસ્કૃત લખાણની નીચે સસ્કૃતમાં ગદ્ય લખાણ છે તે આ પ્રમાણે—

સંવત ૧૬૭૭ ચર્વે વૈશાખ સુદિ ૨ શની

શ્રી સ્વામીપુરમ્હાસીર્જનીર્જોદ્ધારો જાત ॥

શ્રી સપાગણે મહારક્ષપ્રમુદી પૂ. શ્રી વિજયદેવસૂરિરામ્યે પ. શ્રી મેહુમુર્નીપ્રગણિશિષ્ય પ. શ્રી કપ્યાણકુન્દાગણિશિષ્ય પ. શ્રી દયાકુન્દાગણિશિષ્યેણ ।

પ્રશસ્તિરિય ક્લિપ્તિ ગણિમત્તિકુશલેન । શ્રીસ્તુ ॥

(આત્માનંદ જૈન પ્રકાશ પુ ૫૬ અઠ ૧૦ સ. ૨૦૧૮નો આવણનો અક ૫૦ ૧૩૩, ૧૩૪, ૧૩૫)

૫૦ હયાકુશલે ‘જા. વિજયદેવસૂરિ સ્વસ્થાયમાણા બનાવી.

(ઐતિહાસિક સ્વસ્થાયમાણા નં ૩૫)

અને તે જ પરિવારના ૫૦ હયાકુશલે “વિજયસિદ્ધસૂરિ-સ્વસ્થાય ઠી-૫” બનાવી. (-પ્રકાશ ૫૫ પૂ. ૭૭૭, ૭૪૬)

(ઐતિહાસિક સ્વસ્થાયમાણા નં ૩૪)

૬૧ ૫૦ સુરકુશલગણિ, ૫૦ ભક્તિકુશલગણિ—

૫૦ ભક્તિકુશલગણિ ૫ હયાકુશલગણિના શિષ્ય હતા. જા. વિજયસિદ્ધસૂરિના રાજ્યમાં તેમણે સ. ૧૮૮૫ના મા. ૨ ને સોમવારે માત્રશાલમાં ‘હરપકિરણાવલી-પદાવલી લખી, તે સ. ૧૬૦૭ (સ. ૧૬૭૭)ના આ. ૨૦ ૧૫ના શિવ પ્રભાસપાત્રમાં વિદ્યમાન હતા.

૭ મહો. હાનર્ધિગણિનો અમણુવશ

૫૭ મહો. હાનર્ધિગણિ

૫૮ મહો. ઉદ્ધતોતવિજયગાણુ-તે આ. વિજયદાનસૂરિના ઉપાધ્યાય હતા.

૫૯. ૫૦ જીવર્ધિગણિ.

૬૦ ૫૦ હામર્ધિગણિ-તેમનું બીજું નામ ૫૦ હમર્ધિગણિ પણ મળે છે તેમણે સ. ૧૬૨૮માં અમદાવાદમાં આ.

વિજયસેનસૂરિના હાથે મહોં ઉદ્ધોતવિજયગણિની સાથે સવેગી દીક્ષા લીધી. તેમનો મહોં ઉદ્ધોતવિજયજીના શિષ્ય હોવાનો ઉલ્લેખ પણ મળે છે

૬૧ ૫૦ કેશરકુશલગણિ—તે ૫૦ ધર્મકુશલગણિના શિષ્ય હતા તેમના ઉપદેશથી સઘે સં ૧૬૬૭ના પોં શું ૧૦ ને રવિવારે પુણ્ય નક્ષત્રમા વિજય મુહૂર્તમા દિલ્હીના ૧૦મા બાદશાહ ઔરંગઝેબના પુત્ર ૧૨મા બાદશાહ બહાદુરશાહ આલમ (સં ૧૭૬૪ થી ૧૭૬૮)ના રાજ્યમા હૈદ્રાબાદના સૂબા મહમ્મદ યુસુફખાનની મદદથી લં વિજયરત્નસૂરિના શાસનમા કુદપાકેતીર્થમાં લં માણેકસ્વામી ઋષભદેવના જિનપ્રાસાદનો “જીર્ણોદ્ધાર” કરાવ્યો અને ૫૦ કેશરકુશલગણિએ લં ઋષભદેવની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી

આ સમયે તપગચ્છમા સૌનુ હીરવિહાર બનાવવાનું વધુ લક્ષ્ય હતું

૫૦ કેશરકુશલગણિનો સૂબા યુસુફખાન ઉપર સારો પ્રભાવ હતો સૂબાએ તેમને હૈદ્રાબાદ શહેરની બહાર ઘણી વિશાળ જમીન ભેટ આપી, ૫૦ કેશરકુશલગણિવરે ત્યાં જં આં હીરવિજયસૂરિનો હીરવિહાર બનાવ્યો

આ સ્થાન હૈદ્રાબાદમા આજે માત્ર દાદાવાડી તરીકે પ્રસિદ્ધ છે જાણવા મળે છે કે—તેના ફારસીમા ખતપત્ર-ફરમાનો હતા જે હૈદ્રાબાદના શા અમરશી સૂબનમલના સમયે નાશ પામ્યા હતા, છતાં જે જે માસનો ઉપલબ્ધ હોય તેને બરાબર તપાસી તેનો અસલી ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ કરવો જોઈએ અમને લાગે છે કે—આં જિનકુશલસૂરિ અને ૫૦ કેશરકુશલગણિ બન્નેમા રહેલા કુશલ શબ્દના નામ સામ્યથી આં જિનકુશલની દાદાવાડી બનાવે હોય

(જુઓ પ્રં ૪૪ પૃં ૮૮ બારમા બાં બહાદુર આલમ)

૮. મહોં હાનર્પિગણિનો શ્રમણવંશ

૫૭ મહોં હાનર્પિગણિ

૫૮ મહોં ઉદ્ધોતવિજયગણિ

૫૯ ૫૦ જીવર્પિગણિ

૬૦ ૫૦ હામર્ષિગણિ.

૬૧ ૫૦ જિનકુશલ—તેમણે સં ૧૬૫૦માં તોડાના વતની અને રણસોરના મહામાત્ય ખીમસિંહ અમવાલનું ‘પુણ્યપ્રકાશકાવ્ય’ સર્જી ૮ બનાવ્યું તથા સં ૧૬૫૨ માં ‘પાર્શ્વનાથ તીર્થમાલા સ્તવન’ ઠી ૨૦ રચ્યું (જે સં ૫૦ કં ૧૧૬)

૬૧ ૫૦ જિનકુશલગણિવર—તેઓ ૫૦ હામર્ષિગણિના શિષ્ય હતા. તેમણે સં ૧૭૨૦માં ‘બૃહત્સ શ્રદ્ધા-અવધૂરિ’ લખી તેમાં તેમણે પોતાનો હીરવિજયસૂરિગ્રંથ બનાવ્યો છે

૬ મહોં હાનર્ષિગણિનો અમણુવગ

૫૭ મહોં હાનર્ષિગણિ

૫૮ મહોં ઉદ્ધોતવિજયગણિ.

૫૬ ૫૦ બુદ્ધિકુશલગણિ

૬૦ મુનિ વિચારકુશલગણિ—સં ૧૬૪૮ના પોં ૧૦ ૫ ને બુધવારે તેઓ વિદ્યમાન હતા

આ પરપરાના (૧) ૫ નમકુશલગણિ, (૨) ૫૦ જયકુશલ મણિ, (૩) ૫૦ કાલિકુશલગણિ કાં ૪ સં ૧૬૬૫માં મારવાડના ખીડવાડા પાસેના સીવેળ ગામમાં હતા. ત્યાંના જિનપ્રાસાદની પાછળ તેમનાં નામ કોતરાયેલા છે સીવેશનો મોટો છુલ્લોદાર થયો નવાં જિનપ્રાસાદ બન્યો છે

નોંધ (૧) તપાસ્યું કુશલ શાખામાં વિરૂદ્ધ મઠે જૂઓ

(પ્રક ૫૫ મહોં હાનર્ષિગણિનો વાત્સલ્ય ન ૧૫ ૭૭૨)

નોંધ (૨) જા વિજયસેનસૂરિના શિષ્ય ૫ વિજયસૂરિની પરપરામાં

પ્રજા કુશલ શાખા ચાલી છે (જૂઓ પ્રક ૫૬ જા વિજયસેનસૂરિ

પરપરા ન ૫ ૬)

૧ ૫૦ શ્રીપતિ ગણિવરની અમણુ પદાવલી

૫૫ આં હેમવિમલસૂરિ-સ્વં સ ૧૫૮૪

(પ્રકં ૫૦ X X)

૫૬ ૫૦ શ્રીપાત ગણિવર—તેમને ૮ શિષ્યો હતા.

૫૭ ૫૦ જામર્ષિગણિ—તે બાલ પ્રજાપારી, છ વિગઈ આદારના

ત્યાગી અને જીવનપર્યંત શ્રીગૌતમસ્વામીની જેમ છટું-અટુંમ વગેરે તપ કરનારા મહાતપસ્વી હતા. તેમને દેવનું સાનિધ્ય હતું. ૧૧ અગોના જાણકાર હતા

તેમણે ગુજરાતના બાદશાહ તરફથી મલેક નગદળનો ખિતાબ પ્રાપ્ત કરનારા સૌરાષ્ટ્રના વજીર અને આં હેમવિમલસૂરિના ભક્ત શાહ તૂણુસિંહની વિનંતિથી આં વિજયદાનસૂરિની આજ્ઞા થતાં સૌરાષ્ટ્રમાં વિહાર કર્યો, અને ત્યાં લોકાગચ્છના વધતા પ્રચારને રોક્યો, અને સવેગી સાધુઓનો વિહાર ખુલ્લો કર્યો.

તેમણે જ્ઞેષ્ઠપુર જઈ “ઉપાં પાર્શ્વચંદ્રને શાસ્ત્રાર્થ માટે ચેલેંજ આપી હતી. તેથી ઉપાં પાર્શ્વચંદ્રજીએ ત્યાંના “રાજ માલદેવ”નું શરણુ સ્વીકાર્યું

૫૦ જગર્ષિંગણિના શિષ્ય ઋષિ ૫૦ ગુણુવિમલગણિ સં ૧૬૦૩માં ‘વિચારમંજરી’ બનાવી. કોઈ સ્થાને ૫૦ જગર્ષિંગણિનું બીજું નામ (ઉં) ૫૦ ગુણુવિમલગણિ બતાવ્યું છે

૫૮ ૫૦ સિંહવિમલગણિવર-તે સઘપતિ સોહિલના પૌત્ર હતા અને ૫૦ જગર્ષિંગણિના શિષ્ય હતા તે વિદ્વાન્ અને મોટા વાદી હતા શરૂઆતમાં મહોં ધર્મસાગરગણિ સાથે વિચરતા હતા આં વિજયદાનસૂરિએ સં ૧૬૦૮ માં વરકાળા તીર્થમાં ૫૦ રાજવિમલગણિ, ૫૦ ધર્મસાગરગણિ, તથા ૫૦ હીરહર્ષગણિને ઉપાધ્યાય બનાવ્યા ત્યારે ૫૦ સિંહવિમલગણિને પણ ઉપાધ્યાય બનાવવાના હતા, પરંતુ તેમની કોઈ ખાસ ભૂલ થવાથી તેમને ઉપાધ્યાય બનાવ્યા નહીં આથી જ આં હીરવિજયસૂરિએ પણ તેમને ઉપાધ્યાય બનાવ્યા નહીં.

ગચ્છનાયકની આજ્ઞાનું પાલન

(૧) ઉં ધર્મસાગરગણિ અને ઉં હીરવિજયગણિ એ બન્ને વચ્ચે એક ગાઠ હતી ભં વિજયદાનસૂરિવરે તે બન્નેને (૧) મહોપાધ્યાય પદ અને (૨) ગચ્છનાયક-ભટ્ટાં બનાવ્યા

(૩) ઉં વિમલહર્ષગણિ અને ૫૦ સિદ્ધવિમલગણિ એ બન્ને વચ્ચે એક ગાઠ હતી જાં વિજયદાનસૂરિવરે ત્રણ પદવીઓ પૈકીના (૧) આં સૌભાગ્યહર્ષને આચાર્યપદ, (૨) ઉં વિમલહર્ષગણિને ઉપાધ્યાયપદ અને (૩) ૫૦ સિદ્ધવિમલગણિને ઉપાધ્યાય ન બનાવતા પન્થાસપદ આપ્યું (પ્રકૃં ૫૫ પૃં ૬૮૬, ૭૦૦, ૭૦૧)

(૪) ૫૮ મા જાં ગું આં વિજયદીપસૂરિના (૫૬) મા મહોં સુમતિવિજયગણિ મોટા વિદ્વાન તથા સૌથી મોટા તે સં ૧૬૪૨મા માળવામા વિચરતા હતા ત્યારે તેમની સાથે (૧) ૫૦ વિવેકવિજય ગણિ (૨) ૫૦ જીવવિજયગણિ, અને પ્રશિષ્ય (૩) ૫૦ સૌભાગ્ય વિજયગણિ વગેરે હતા. (પ્રકૃં ૫૪ પૃં ૫૪૦)

મહોપાધ્યાયજીના શિષ્ય (૬૦) ૫૦ કનકવિજયગણિ તેમના શિષ્ય કવિ ૫૦ સિદ્ધવિજયગણિ સં ૧૬૬૬માં જાં ગું આં વિજયસેનસૂરિની આજ્ઞાથી સૂરતમાં રહ્યા હતા.

(પ્રકૃં ૫૫ પૃં ૭૧૭, ૭૩૭.)

કવિ ૫૦ સિદ્ધવિજયગણિએ વિં સં ૧૬૭૪મા દિવાળીના દિવસે 'સાગરભાવની' બનાવી. (પ્રકૃં ૫૫ પૃં ૭૩૧)

નવા જૈને!

૫૦ સિદ્ધવિમલગણિએ ઔતમ નામના વાદીને હરાવ્યો હતો. નારાયણ કુગ વગેરે રાજાઓને પ્રતિભાષ કર્યો હતો. તથા કાવચ્ચ મ્હાડસિંહે ચ દ્રશાપ્ત, ધાનસિદ્ધ વગેરેને ઉપદેશ આપી જૈન બનાવ્યા હતા.

જાં ગું આં દીપવિજયસૂરિ સં ૧૬૨૬ મા ગુજરાતથી ક્ષેત્રપુર સિદ્ધી પધાર્યા ત્યારે ૫૦ સિદ્ધવિમલગણિ મધારણી જ તેમની આથે હતા એ સમયે આચાર્યશ્રીએ મેકતાથી મહોં વિમલહર્ષગણિવર અને ૫૦ સિદ્ધવિમલગણિ વગેરે મુનિવરોને પહેલા બાદ્યાદને! સ્વભાવ પાશખવા જગાડથી ક્ષેત્રપુરસિદ્ધી મોકલ્યા તેમણે ત્યા જઈ બાદ્યાદને મગીને તેના સ્વભાવનો દ્રઢો પરિચય મેળવ્યો. ત્યાં પાછા કરીને તે આગનેરમા આચાર્ય શ્રી પાસે આવ્યા અને આચાર્યશ્રીને

કૃતેપુરસિકી લઈ ગયા. તેમના પિતામહ સં૦ સોહિલે લં
ઋષભદેવ અને લં નેમિનાથની જિનપ્રતિમા તથા ચરણપાદુકાઓ
બનાવી, શૌરીપુર તીર્થમાં રાખી હતી, પણ આચાર્યનો યોગ ન
મળવાથી તે તેમની અજનશલાકા તેમજ પ્રતિષ્ઠા કરાવી શક્યો
ન હોતો

પ્રતિષ્ઠા

જં ગું આં હીરવિજયસૂરિ કૃતેપુરસિકી પધાર્યા. ત્યારે તેમણે
સં ૧૬૪૦માં શૌરીપુરતીર્થની યાત્રા કરી આગરાનો જૈન સઘ પણ
રપડી ગામે આવ્યો અને આચાર્યદેવની સાથે શૌરીપુર તીર્થની
યાત્રાએ સાથે થયો. અહીં આચાર્યદેવે સઘની વિનતિથી ઉપરની બે
ચરણપાદુકાઓની અજનશલાકા કરી પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. તેમણે
ઘણી જિન પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી.

અથો

૫૦ સિંહવિમલગણિએ સં ૧૬૮૫માં ‘આદિનાથ સમવસરણ
પ્રકરણ, ‘લવિકપ્રકરણ’ વગેરે અથો બનાવ્યા, જેનું મહોં ધનવિજય
ગણિએ સંશોધન કર્યું

આં વિજયસેનસૂરિએ સં ૧૬૭૧માં અમદાવાદમાં મહોં
ધર્મસાગરગણિવર વગેરેના સમસ્ત અથોને અપ્રામાણિક કરાવ્યા
ત્યારે તે સભામાં ૫૦ સિંહવિમલગણિ પણ ગીતાર્થ તરીકે હાજર
હતા.

(-પ્રકં ૫૫ પૃં ૭૨૭)

૫૦ સિંહવિમલગણિ તથા તેમના શિષ્યો ૫૦ દેવવિમલ-
ગણિ વગેરે તપગચ્છમાં ગચ્છલેદ થયો તેથી વિજયાનદસૂરિ ગચ્છ”માં
લગ્યા હતા અને તે પછી ઉપાધ્યાય પણ બન્યા હતા તેમણે સં
૧૭૧૦માં ખલાતમાં ચોમાસુ કર્યું હતું

૫૬ ૫૦ દેવવિમલગણિવર-તેમના પિતાનું નામ સાધુ
શિવજી અને માતાનું નામ સૌભાગ્યદેવી હતું. તેમનું પોતાનું નામ
દેવજી હતું

સાધુ

જૈનસમાજમાં ભરચુવાનાંમા સન્નેડે જાણખર્ચની પ્રતિજ્ઞા લેનાર માવક 'સાધુ' તરીકે ઓળખાય છે. તેમના પિતા એવા સાધુ હતા. પરિચય

૫૦ દેવવિમલગણિ ૫૦ સિદ્ધવિમલગણિના મુખ્ય શિષ્ય હતા.

૫૦ દેવવિમલગણિએ આં આનંદવિમલસૂરિના વરદ હસ્તે દીક્ષા લીધી હતી. તે સમયે વિદ્વાન અને ઘોટા કવિ હતા. આં હીર-વિજયસૂરિ ચ. ૧૬૩૬માં ફતેપુરસિક્કી પધાર્યા ત્યારે ૫૦ દેવવિમલ ગણિ પણ પોતાના ગુરુદેવની સાથેસાથ ફતેપુરસિક્કી પધાર્યા હતા. તેમણે જગદ્ગુરુના ભવનની ઉપકારબટના પોતાની સગી આજે ભેઈ હતી. આથી તેમણે જગદ્ગુરુનું ભવનચરિત્ર સ્વયં નિરખાર કર્યું.

મહાકાવ્ય

તેમણે પ્રથમ 'હીરસુદરકાવ્ય' સર્જ ૧ બનાવ્યું. તે પછી 'હીરસૌભાગ્યમહાકાવ્ય' સર્જ ૧૭ સ્તો. ૨૭૮૮ બનાવ્યું, અને તેમણે જ તેના ઉપર સ્વોપજ્ઞ ટીકા 'સુખભોધાવૃત્તિ' ગ્રંથ ૬૦૦૦ બનાવી. આ ટીકા તેમણે ૭૦ વિજયસેનસૂરિ (સ. ૧૬૫૨ થી ૧૬૭૨)ના શબ્દમાં અને આં વિજયદેવસૂરિના યુવરાજકાળમાં (સ. ૧૬૫૬ થી ૧૬૭૨) બનાવી હતી.

મહો. ૮ કલ્યાણવિજયભગણિવરના શિષ્ય ઉ. ૮ ધનવિજય ગણિએ આ કાવ્યનું સંયોધન કર્યું હતું, તેમણે આ કાવ્યમાં પોતાનો અનુભવ ઇતિહાસ સ્પૂ કર્યો છે. (—હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય પ્રચલિત)

એક ઉદ્દેશ એવો મળે છે કે, ૫૦ વિજયવિમલગણિના ગ્રામ્ય ૫૦ વીરવિદ્યાવર એટલે ઉપા. ૦ વિદ્યાસાગરગણિ વગેરે ૫૦ દેવવિમલગણિના "વિદ્યાશિષ્યા" હતા, જેમણે 'હીરવિજયસૂરિ' સંલોકો સ્તો. ૧૨ બનાવ્યા હતા.

૬૦ ૫૦ માણેકવિમલગણિ-૫૦ ક્ષિતિવિમલગણિ-

૫૦ માણેકવિમલગણિએ સ. ૧૭૧૪ ના કા. ૭. ૧૦ ને ગુરુવારે માત્રી ગામમાં 'શાશ્વતજિનસ્તવન' કરી ૫૦ બનાવ્યું.

૬૧. સુનિચ દ્રવિમલજી—તે ૫૦ કીર્તિવિમલગણિના શિષ્ય હતા. તેમણે સં ૧૭૪૨ ના માહ સું ૧૩ ના રોજ ‘અજના-પવનનમ ચતુષ્પદી.’ (ચોપાઈ) (૫૦ મહાનદગણિનો અજના સુદરી રાસ) ૬૩૨, અં ૮૬૬ લખી

૨. ૫૦ શ્રીપતિ ગણિવરની પદાવલી

૫૫. આં હેમવિમલસૂરિ—સ્વં સં ૧૫૮૩

૫૬. ૫૦ શ્રીપતિગણિવર—તેમને ૮ શિષ્યો હતા

૫૭. ૫૦ હર્ષાનદગણિ

૫૮. મહોં વિવેકહર્ષગણિવર—તેમના શિષ્ય ૫૦ વિદ્યા-હર્ષગણિ જણાવે છેકે ૫૦ વિવેકહર્ષગણિ વ્યાકરણ, ઠાવ્ય, સાહિત્ય, નાટક, સંગીત જ્યોતિષ, છદ, અલકાર, કર્કશ તર્ક, શૈવ ચિંતામણિ, અચંપ ડનમીમાસા, સ્મૃતિ, પુરાણ, વેદ, શ્રુતિ, પદ્ધતિ અને ૬,૩૬૦૦૦ અથપ્રમાણ ૫ચાગ, જૈન આગમો વગેરે સ્વ-પર સિદ્ધાંતોના વિદ્વાન્ હતા ગણિત, જાત્ર, યાવની વગેરે સર્વ દર્શન અથોના પ્રકાડ અભ્યાસી હતા જ્ઞાનથી પૂર્ણ હતા. બોલવામા ચતુર હતા બીજાને છતી લેવામા કુશલ હતા બ્રાહ્મી યાવની, પૃથ્વીલિપિ, વિવિધ ચિત્રકળા, નવરસ, વિવિધ નવ્ય નાટકો, ૩૬ રાગ-રાગિણી, તેના સ્થાનો, ગીતા, રાસ, પ્રબધ, છદ, પ્રબધ, છદ, પ્રાચીન ચરિત્રો, પ્રમાણસૂત્ર-વૃત્તિ, સમસ્યાપૂર્તિ વગેરે વિષયના ઘણા અથો-શ્લોકો રચનારા હતા તે દરેક પ્રકારના રાગવાળા અવાજે કાઢી શકતા તથા આઠ અવધાન કરતા અને “કોષ્ટક પૂરવાં” વગેરેના પ્રકાડ વિદ્વાન્ હતા

ઉપદેશ

કોકણનો રાજા, ખુરહાનપુરનો શાહ, મહારાજા રામરાજ, ખિખાનખાના, અને નવરગખાન વગેરે રાજા, સૂબા તથા બાદ-શાહોએ તેમના પાડિત્યથી ખુશ થઈ અમારિ પ્રવર્તાવી હતી, ઘણા કેદીઓને છોડ્યા હતા તથા જાતજાતના શુભ કાર્યો કર્યા હતા આથી પંચાસજીનો યશ ઘણો પ્રસર્યો હતો

૫૦ વિવેકહર્ષગણિવર ભક્તામરસ્તોત્ર'નો પાઠ હમેશાં કરવા હતા, તેથી ભક્તામરસ્તોત્રનો અધિષ્ઠાત્રક દેવ તેમના ઉપર પ્રસન્ન હતા. ૫૦ વિવેકહર્ષગણિએ તેમની સૂચનાથી કમ્પ્લમા વિહાર કર્યો. તેમણે સં ૧૬૫૬નું પ્રથમ શોમાસુ શુજનનગરમાં ક્યુ અને સં ૧૬૫૭નું બીજુ શોમાસુ રામપુરનગરમાં ક્યુ ત્યાં કમ્પ્લ મજ્જુ કાંઠા પશ્ચિમ પશ્વળ, વાઝડ, જેસલામડળના રાજા ખેમારજીના પુત્ર મહાવિદ્યાન ભારમલજીની વિનંતિથી ત્યાં પધાર્યા. કમ્પ્લના રાજાએ તેમના ઉપદેશથી રાજ્યમાં અમારિ પ્રવર્તાવી તે અમારિના દિવસો આ પ્રકારે હતા.—

કમ્પ્લમા અમારિનો ઉદ્દેશ—

“કદી પણ ગાય મારવી નહીં. પચુંવણપર્વ અને સ્વપિપ્પથી એમ ૬ દિવસો, શ્રાદ્ધપક્ષ, બધી અગિયારસો, રવિવાર, અમાસ, મહાશક્તનો જન્મદિવસ, રાજ્યાભિષેક દિવસ—આ દિવસોમાં કોઈએ ક્યારેય કોઈ જીવ માર્યો નહીં.” આવો ઉદ્દેશ પિતાએ.

જમપત્રો

કમ્પ્લના ગણએ એક દિવસે પન્થાસજીએ એકવાકમાં વિજય મેળવવાયાં પન્થાસજીને સાત જમવાદપત્રો પોતાની મહોર મારીને આપ્યા હતા.

પન્થાસજીએ મલકાપુરમાં વાઘી મૂકીને, બેરીડપુરમાં વાઘી દેવજીને, બલલામાં દિગ્ગજરાચાર્યને અને રામરાજની સભામાં વાઘી આત્મારામને હાજર રાખ્યા હતા.

શુજનો રાજવિહાર

કમ્પ્લના રાજા ભારમલજી તેમના ઉપર ભક્તિ હોવાથી શુજ નગરમાં રાજવિહાર નામનો “જિનપ્રાસાદ” જનાવ્યો.

પન્થાસજીએ સં ૧૬૫૬માં જેસલામડળના આજર ગામને ધર્મપિંડેશ આપી ધર્મપ્રેમી જનાવ્યું હતું, ત્યાં રાવ ભારમલનો ભાઈ કુવર પન્થાસુ રાજા હતા તેની રાણીનું નામ પુષ્પાબાઈ હતું અને તેમને ફોતેજ દાબજી સીમજી રેઝરજી દેવોજી અને કમોજી વગેરે

પુત્રો હતા ખાખરમા “ગોસવાલ જોનોના અનેક ઘર” હતા તે
મૌને પત્યાસજીએ પ્રતિબોધ આપી પોતાના ઉપાસક બનાવ્યા અને
ખાખરને “તપાગચ્છનું ક્ષેત્ર” બનાવ્યું

સં ૧૬૫૭ના માહ શુ ૧૦ ને સોમવારે ઘણી જિનપ્રતિમા-
ઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી

પત્યાસજીને ઉપકેશગચ્છના ભટ્ટારકો તથા પૂર્ણિમાગચ્છના
કુલ ગુરુઓ માથે મેળ થતો આથી તે તે ગચ્છના શ્રાવકોએ સં
૧૬૫૭ના ફા ૦ ૧૦ થી શત્રુંજયાવતાર જિનપ્રાસાદ બનાવવો
શરૂ કર્યો, તથા સં ૧૬૫૮ ના ફા ૦ ૧૦ ના રોજ તૈયાર કર્યો
અને સં ૧૬૫૮ ના ફા ૦ ૧૦ ના દિવસે ૫૦ વિવેકહર્ષગણિવર
પાસે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી એટલે ૫૦ વિવેકહર્ષગણિ સં ૧૬૫૮
સુધી પત્યાસ હતા

રાસ

તેમણે સં ૧૬૫૨ માં વીજપુરમા ભં વિજયસેનસૂરિના
રાજ્યમા ‘આં હીરવિજયસૂરિરાસ’ તથા ‘હીરવિજયસૂરિ નિર્વાણ-
સન્ન્યાય બનાવ્યા હતા

બાદશાહી દરબારમાં

મહોં વિવેકહર્ષગણિવરે આગરામા મોગલ દરબારમા સં
૧૬૬૭ મા જઈ ધર્મપ્રભાવના કરી હતી

મહોં વિવેકહર્ષગણિવર, ૫૦ પરમાનંદગણિવર, ૫૦ મહાનંદ-
ગણિવર, અને ૫૦ ઉદયહર્ષગણિ સં ૧૬૬૬ મા આગરામા ચોમાસુ
હતા ત્યારે બાદશાહ જહાંગીરે તેમના ઉપદેશથી પોતાના પિતાની
જેમ પોતાના રાજ્યમા પર્યુષણના ૧૨ દિવસોમા અમારિ પાળવાનું
કરમાન આપ્યું હતું

બાદશાહ જહાંગીર જુલસી સન ૫, ઇલાહી સન ૫૫, ફરવર
દિન મહિનો તાં ૨૬, હીજરી સન ૧૦૧૮, અથવા ૧૦૨૧ સને
૧૬૫૧, હીદી વિં સં ૧૬૬૭ અથવા સં ૧૬૬૮ ચૈત્ર શુદ્ધિમા
આપેલા તે ફરમાનમા લખે છે કે, “જેમનો હેતુ સત્યની શોધ અને
પરમેશ્વરની પ્રાપ્તિ કરવાનો છે, તેઓને રાજી કરવા તરફ અમે વધારે

ધ્યાન આપીએ છીએ, તેથી આ વખતે ૫૦ વિવેકહર્ષ, પરમાનંદ, મહાનંદ અને હિદયહર્ષ કે જેઓ તપાચતિ (તપઃચિન્તા સાધુ) વિજયસેનસૂરિ, વિજયદેવસૂરિ અને નરિવિજયજી કે જેઓ પુરુષહમ ખિતાબવાળા છે, તેમના યેલાઓ છે, તે આ વખતે અમારી પાસે છે અને તેમણે હરખાસ્ત પૂર્વક વિનંતિ કરી કે ...તેથી એ વિનંતિ કબૂલ કરી દુનિયાએ માનેલો અને માનવાલાયક જહાંગીરી હુકમ થયો કે મજહુર ૧૨ દિવસોમા હરવચેં હિ સા કરવાની જગા ઓમા તમામ રક્ષણ કરેલા રાજ્યની અહર પ્રાણીઓને મારવામા આવે નહીં, અને એ કામની તૈયારી કરવામા (પણ) આવે નહીં, વળી એ સભાની દર વર્ષના નવો હુકમ કે સનહ પણ માગવામા આવે નહીં, આ હુકમ મુજબ અમલ કરી ફરમાનથી વિરુદ્ધ વર્તવું નહીં અને આઠે ભાગે જુગુ બેઈએ નહીં એ ફરજ બાલુવી બેઈએ.

(-પ્રક્ર ૪૪, પૃ. ૧૪૭ મો. બા. ૧૦ હરમાન ૧૦ મું)

આ. ૦ વિજયસેનસૂરિ સ. ૧૬૬૬મા પ્રભાસપાટણમા યોમાસુ હતા. આમગના જૈન સંઘે સ. ૧૬૬૭ના કા. ૨ ના રાજ આમરાથી પ્રભાસપાટણ તેમની ઉપર 'સચિત્ર વિશ્વસિપત્ર' હળી મોકલ્યો હતો. સમ તેમા લખે છે કે- 'બાદશાહ જહાંગીરે જમા પશુવલુમા ૧૨ દિવસનું અમારિ ફરમાન કરી આપ્યું છે તેથી સર્વ દેશ, પૂર્વદેશ, દિલ્હી મહલ મેવાતમહલ, રણથંભોરગઢ વગેરે ધણા દેશોમા અમારિ વર્તી છે બાદશાહે આ હુકમ આપ્યો ત્યારે બાદશાહ જગુખામા બેઠો હતો. પુરહાનપુરવાળા શમદાસજી (પુરહાનપુરના રાજા રામરાજ) તેમની આગળ હતા. અમે ત્યાં ગયા. તેમાં ૫૦... .. હર્ષજલિ સોથી આગળ હતા. ૫૦..... હર્ષજલિ તેમની પાછળ હતા. અમે સૌ એમની પાછળ હતા. બાદશાહનો ચિત્રકાર શાહિવાહન ત્યાં હાજર હતો. તેણે આ વખતનું ચિત્ર દોરી લીધું છે. આ વિશ્વસિપત્ર મા તે ચિત્ર આદેખ્યું છે નહીં પશુવલુમા તપ, સ્વામીવાત્સલ્ય વગેરે વધુ પ્રમાણમાં ઘસા છે

(-જૈન સાહિત્ય સંશોધક, ખ. ૮ ૧, અ. ૪ ૪ પૃ. ૨૧૩)

ચોરાશીના મંદિરમાં-શ્રી સ્કંદિલાચાર્યે વીર સં ૮૩૦
શ્રી ૮૪૦ (વિં સ ૦ ૪૨૦ થી ૪૩૦)મા મથુરામા ભં સુપાર્શ્વનાથના
સ્તૂપ મંદિરમા પર ૭ સ્તૂપ પાસેના જિનાલયમા આં જખૂ અને આં
હિમવતની મદદથી ૮૪ જિનાગમોને પુસ્તકા૩૬ કર્યા તે સ્થાન
'ચોરાશી મંદિર' તરીકે વિખ્યાત થયુ

(પ્રકં ૧, પૃં ૪૬, ૫૦, પ્રં ૨૩, પૃં ૩૬૦)

મહોં વિવેકહર્ષગણિએ મથુરાના વિનાશ પછી સં ૧૬૬૭માં
મથુરામા 'ચોરાશી જિનમંદિર'મા અતિમ શ્રુતકેવલી ભં જખૂ-
સ્વામીની વિશાળ ચરણપાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

(પ્રકં ૨૩, પૃં ૩૬૦, પ્રકં ૨૬ પૃં ૪૩૦)

આજે આ ચરણપાદુકા ત્યા વિદ્યમાન છે પણ દુખદ ઘટના એ
બની છે કે, " દિગંબર જૈનોએ તે સ્થાનની માલિકી જમાવવા માટે
તેની ઉપરનો શિલાલેખ ઘસી નાખ્યો છે, અને તેની પાછળ પોતાની
નવી જિનપ્રતિમા બેસાડી દીધી છે "

(-જૂઓ અમારો ' જૈનતીર્થોનો ઇતિહાસ પૃં ૫૧૮)

મહોપાધ્યાયજીએ સં ૧૬૬૭મા આગરામા નદીપાર સામે કાઠે
શ્રી ચંદ્રપાલસઘવી વગેરેના જિનાલયોની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

મહોં વિવેકહર્ષગણિએ સં ૧૬૬૭માં આં વિજયસેનસૂરિની
આજ્ઞાથી આગરામા ચોમાસુ કર્યું^૧

૧ આં વિજયસેનસૂરિનો સં ૧૬૬૭ના ચોમાસાનો ક્ષેત્રાદેશ
પટ્ટક આ પ્રમાણે મળે છે

ઉં વિવેકહર્ષગણિ આગરામા ૧, (નદી) પાર-૨

ઉં ભાનુચંદ્રગણિ આગરા મધ્યે ,

૫૦ જયવિજયગણિ, ૫૦ વિજયહસસત્ક, સાગાનેર ૧.

૫૦ ભીમવિજયગણિ, ૫૦ જસવિજયસત્ક, માલપુર ૧

૫૦ હર્ષવિજયગણિ, નરાયણ ૧

૫૦ મહાનંદગણિ, અલવર ૧.

૫૦ ધનચંદ્રગણિ, રયવાડી તથા દિલ્હી ૧

૫૦ જયવિજયગણિ, ઉં કલ્યાણવિજયગણિસત્ક શમાણ ૧

ખરતરગમ્મના આં બિનસિંહસૂરિએ સવિધેવાણી કરી હતી કે, સમ્રાટ અકબર પછી દિલ્હીનો બાદશાહ મોટા શાહબાદ જહાંગીરનો શાહબાદો ખુશરો થયો. આથી શાહબાદ ખુશરોએ બાં અકબરના મરણ બાદ પોતાના પિતા સાથે બળવો, ક્યો બાદશાહ જહાંગીરે બાદશાહ થયા પછી આં બિનસિંહસૂરિ ખુશરોને બાદશાહ બનાવવાના પક્ષમાં છે એમ સમજી શુસ્તામાં આં બિનસિંહસૂરિ માટે 'તુલુકે જહાંગીર (જહાંગીરનામા)' માં તિસ્તકાર ભર્મા શબ્દો લખ્યા હતા, અને સાથેસાથ ખરતરગમ્મના મતિઓનો વિહાર દિલ્હીમાં પણ, આગરા પ્રદેશમાં સદતર બધ કરાવ્યો હતો. ખરતરગમ્મના દુકામાં પ્રભાવક આં બિનસિંહસૂરિ (સં ૧૬૧૨ થી ૧૬૭૭) આનો ઉપાય કરવા, ગુજરાત-પાટણથી વિહાર કરી, સં ૧૬૬૬માં આગરા પધાર્યા.

તેમણે મહોં વિવેકહર્ષગણિવર, ૫૦ પરમાનંદ ગણિવર, ૫૦ મહાનંદગણિ, ગુનિ ઉદયહર્ષ વગેરેનો સહકાર મેળવી, બાદશાહ જહાંગીરને મળી, સમગ્રવી સં ૧૬૬૬ નાં આગરામાં ખરતરગમ્મના મતિઓનો વિહાર ખુલ્લો કરાવ્યો હતો અને તે સાથે ત્યાં જ ધોમાસુ ઠંચું હતું (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૮૩)

વિહાર ખોલ્યો

આથી સ્પષ્ટ છે કે, મહોં વિવેકહર્ષગણિ વગેરેએ 'આં બિનસિંહસૂરિના ખરતરગમ્મના મતિઓનો આગરા પ્રદેશનો વિહાર ખોલાવવાના પ્રયત્નમાં' મોટી મદદ આપી હતી. ખરતરગમ્મના મતિવર ઉપાં રામલાલગણિ પોતાની મહાજન મુક્તાવલી માં મહોં વિવેકહર્ષગણિ ૫૦ પરમાનંદગણિ, અને મહાનંદગણિને આધારણ ગમ્મસાગથી ખરતરગમ્મના સાધુઓ તરીકે બતાવે છે પણ

૫ હમસવિન્નગણિ, હીસાર ૧ મહિમ ૨

૪૬૧ પદ્મશક્તિગણિ, અવિશમાખાદ

માંડલીમાં ૧ પવતસરમાં ૨ ૧ શેરપુરમાં ૧ દુકમાં ૧ મધુપુમાં ૧
દાં ૧માં ૧ સીત્લાડીમાં ૧ (—જૈન સાહિત્ય સંપાદક બા. ૧ અંક ૪ થો)

તે તેમની ભૂલ છે કેમકે ઇતિહાસ કહે છે કે, મહોં વિવેકહર્ષગણિ,
 ૫૦ પરમાનંદગણિ, ૫૦ મહાનંદગણિ, ૫૦ ઉદયહર્ષગણિ વગેરે
 “તપગચ્છના સાધુઓ” હતા બાદશાહ જહાંગીરનું ફરમાન પણ
 તેમને તપગચ્છના હોવાનું પુરવાર કરે છે. (—જૂઓ ફરમાન ૧૦ મું)
 પ્રતિષ્ઠાઓ

ગચ્છનાયકે ૫૦ વિવેકહર્ષગણિને “ઉપાધ્યાયપદ” આપ્યું.
 તપગચ્છના ૭૦ વિજયદેવસૂરિએ નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીના
 દબાણથી સં ૧૬૭૯માં બલાતથી અમદાવાદ વાસક્ષેપ મોકલી ૫૦
 મુક્તિસાગર (૫૦ રાજસાગર) ગણિને ઉપાધ્યાય પદ આપ્યું.

(—પ્રકં ૫૫, પૃં ૭૫૪)

હવે નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીની ધારણા હતી કે, (૧) ચિંતામણિ
 પાર્શ્વનાથના સ્થાને તીર્થધામ બનાવીશ, ઉં મુક્તિસાગરગણિને બે—
 એક વર્ષમાં આચાર્યપદવી અપાવી, તપગચ્છની સાગરશાખાના
 ભંદારક આં રાજસાગરસૂરિ બનાવીશ અને તેમના વરદ હસ્તે “૭૦
 ચિંતામણિપાર્શ્વનાથનો મોટો જિનપ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ” કરાવીશ,
 પણ તેની એ ધારણા પાર પડી નહીં કેમકે તપગચ્છના આં વિજય
 દેવસૂરિ, બીજા નવા આં વિજયાનંદસૂરિ તથા બીજા ગીતાર્થોએ
 સં ૧૬૮૧ના પ્રં ચૈં શું ૯ના રોજ અમદાવાદના કાલુપુરના ઉપા-
 શ્રયમાં તપગચ્છનું મુનિ સંમેલન મેળવી, એક ઠરાવ કર્યો હતો કે
 મહોં ધર્મસાગરગણિવરનો અથ ‘સર્વજ્ઞશતક-સટીક’ અપ્રામાણિક છે

(—જૂઓ પ્રકં ૫૫ પૃં ૭૩૬)

આમ થવાથી નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીને વિચાર થયો કે ઉપાં
 મુક્તિસાગરગણિને આચાર્યપદવી અપાવવી હતી તે કામ હવે તરતમાં
 જ નહીં પણ લાલા કાળે પણ બને એવું ચ લાગતું નથી અને બીજી
 તરફ તૈયાર થયેલ જિનપ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠાને રોકવી તે પાલવે તેમ નથી
 નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીએ આ પ્રમાણે વિચાર કરી સં
 ૧૬૮૨ના જેઠ વદિ ૯ શુરુવારે અમદાવાદના સિકદરપુર (બીબીપુર)માં
 અમદાવાદમાં મહોં વિવેકહર્ષગણિવરની અધ્યક્ષતામાં મહોં
 મુક્તિસાગરગણિના હાથે પોતે અમદાવાદમાં તૈયાર કરેલ ૭૦ ચિંતા-

મણિ પાર્શ્વનાથનો જિનપ્રાસાદ બીજા નાના મોટા ફેરા, બાવન ફેરીઓ અને જુની નવી જિન પ્રતિમાઓની મોટો ઉત્સવ કરી ખામધૂમધી પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (—મકં ૫૮ (૫૬) નમરશેઠવ યા)

પ્રતિમાલેખો

ત્યારે હરેક જિનપ્રતિમાઓ ઉપર નાના મોટા પ્રતિમાલેખો ઠાવશયેલા હતા. તે આ પ્રમાણે મળે છે

સંવત્ ૧૬૮૨ વર્ષે જોડ વસિ ૯ ગુરુઆસર જહિમદાબાદ વાસ્તવ્ય મં. શ્રીઓસવાસ્થાતીય વૃદ્ધશાસ્ત્રીયાં [સીસોદિયા] (શાં. વાઘમાયાં વાઈ ગોરવેસુત).

સાં. સહસ્રકરિણ માયાં વાઈ કુચરિવાઈ સૌમાન્યવે પુત્રેણ સુત સાં. પનનીપ્રમુલકુટુમ્બયુતેન

(શ્રીશર્વજવાયિતીર્થે મહામહા પુરસ્સરયાત્રા સમન્વાત સંવપતિ સાહમ-સિલ્લેન)

સાં. શાન્તિદાસનામના સ્વધેમસે ધી. ચિન્નિચ્ચ સ્વયકારિત પ્રતિષ્ઠાયાં કારિતમ્ [પ્રતિષ્ઠાપિતમ્]

પ્રતિં. સપગંછે [મહારકવિનયસેનસૂરિ પદાસકાર] મહારક શ્રીજિનય વેવસૂરિવારકે મહોં. ધી વિવેકહર્ષગણિનામનુ શિષ્યમહોપાધ્યાય શ્રી મુક્તિસાગરગણિમિ (ધિયેડ્સુ)

નોંધ. ઠાઈ ઠાઈ નાની પ્રતિમાની આદિના પ્રતિમાલેખોમાં [] નિશાનીમાં જતાવેલા શબ્દો ઠાઈમાં નથી.

“ ૧૦ ઋષભદેવના જિનપ્રાસાદના ” ઉપર અભાસની પરિકરવાળી પાંચે જિનપ્રતિમાઓ ઉપરની ગાદીમા “ ૧૦ અજિતનાથના જિન પ્રાસાદની ભમપ્રિમા ’ નં. ૬૧ તથા નં. ૭૦ મુનિસુવતસ્વામી નં. ૬૬ મહાવીરસ્વામી અને નં. ૭૧ સુમતિનાથસ્વામીની પ્રતિમા યોની આદીમા તેમજ ૧૦ ચિતામણિ પાર્શ્વનાથના જિનાલેખોમાં વણી પ્રતિમાની ગાદીમા થોડા ફેરફાર સાથે ઉપર મુજબ પ્રતિમા લખે છે

સં ૧૬૮૨ જે ૦ વ૦ ૬ ના ભ૦ . . . ની જિનપ્રતિમા,
વિમલવસહિના વિકમળ કાનળ વીશા શ્રીમાળીના ભ૦ સભવનાથના
જિનપ્રાસાદમા છે (શત્રુજય કરમો)

સં ૧૬૮૨ જે ૦ વ૦ ૬ ના ભ૦ ની જિનપ્રતિમા
વિમલવસહિના વિકમળ કાનળ વીશા શ્રીમાળીના ભ૦ સભવનાથના
જિનપ્રાસાદમાં છે. (શત્રુજય કરમો) નં ૭૫ નો પ્રતિમા લેખ છે કે—

શ્રીપુઢરિકર્ત્તિવ પ્રતિષ્ઠિત તપાગચ્છે ઉપાં મુક્તિસાગરગગિભિ ॥

આ સિવાય સં ૧૬૯૬ મા તે ચિંતામણી પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠાની
શ્લોકબદ્ધ પ્રશસ્તિ બની હતી જેની નકલ શ્રી જિનવિજયજી પાસે
સુરક્ષિત છે

નોંધ : અમે પ્રકં ૫૮, ૫૯ મા આ પ્રશસ્તિ આપીશું

એક દર મહોં વિવેકહર્ષગણિવરે સં ૧૬૫૭-૧૬૫૯ મા કચ્છ-
ભૂજ મા કચ્છ-ખાખરમા, સં ૧૬૬૭ મા મથુરામા, સં ૧૬૬૭-૬૮
મા આગરામા, અને સં ૧૬૮૨ મા અમદાવાદમા જિનપ્રતિમાની
પ્રાણપ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

અથેા

મહોં વિવેકહર્ષગણિવરે સં ૧૬૫૨ મા વિજયપુરમા વિજય-
હીરસૂરિલધુરાસ ” બનાવ્યો તથા “ વિજયહીરસૂરિ સજ્જાય ” બનાવી
અને ગુજરાતી ભાષામા ગદ્ય “ પરબ્રહ્મપ્રકાશ ” બનાવ્યો.

૫૮ ૫૦ પરમાનદગણિ-તેઓ મહોં વિવેકહર્ષગણિવરના
ગુરુબ્રાતા હતા બને વચ્ચે અવિહત ધર્મપ્રેમ હતો, તેથી તે બને
સાથે જ વિચરતા હતા અથકારો લખે છે કે, ૫૦ વિવેકહર્ષગણિવર
અને ૫૦ પરમાનદગણિ એ બને ૫૦ હર્ષાનદગણિની પાઠે સૂર્ય-
ચંદ્રની જોડી સમા હતા ૫૦ પરમાનદગણિએ સં ૧૬૫૨ મા
‘ હીરવિજયસૂરિ નિર્વાણ રાસ ’ બનાવ્યો હતો

(-પટ્ટાવલી સમુચ્ચય ભાં ૨, પૃં ૧૭૨)

૫૦ પરમાનદગણિએ આં વિજયસેનસૂરીશ્વરના શાસનમા વિવિધ
ભાષાવાળું ‘ વિજયચિંતામણિસ્તોત્ર ’ બનાવ્યું હતું સં ૧૬૭૧ મા

નાના દેશીય ભાષામાં 'સ્તવન' પણ બનાવ્યું હતું

૫૬ મુનિ જેમાનદ, ૫૦ મહાનદમણિ-આ બંને મહોં
વિવેકહર્ષજણિવરના શિષ્યો હતા. તેમના બીજા નામો મુનિ હેમહર્ષ
તથા મુનિ મહાહર્ષ પણ મળે છે. મુનિ જેમાનદ સં ૧૬૫૪માં
વિદ્યમાન હતા. ૫૦ મહાનદમણિએ સં ૧૬૫૭માં ચોમાસામાં
કમ્પૂત્ય રાયપુરમાં 'અજનામુંદરી રાસ' બનાવ્યો. તેમણે સં ૧૬૬૬
ના માં ૧૦ ૮ને રવિવારે આરસૂ ગામમાં 'ભસ્તામરતોત્ર' લખ્યું
હતું. ૫૦ મહાનદમણિ સં ૧૬૬૭માં જાં ૦ વિજયસેનસૂરિની
આજ્ઞાથી "બલવર"માં ચોમાસુ રહ્યા હતા, સભવ છે કે તેઓની
પરપરામાં ૫૦ જિનહર્ષજણિ બંને પુરુષદેહ મહાયોગી શ્રી લાભા
નદણ-લાભહર્ષ એન્ડે આનંદધનણ મહારાજ વધા હોય. (પ્રકં ૬૨)

(૧) પાલનપુરા શીલશાખા પટ્ટાવલી

૫૫. ૬૦ હેમવિમલસૂરિ

૫૬. ૫૦ ચારિત્રશીલગણિ

૫૭. ૫૦ સૌભાગ્યકલશગણિ-તે વિં સં ૧૫૭૭માં વ્યાખ્યા

ગામમાં હતા.

૫૭. ૫૦ જ્ઞાનશીલગણિ

૫૮. ૫૦ સિદ્ધશીલગણિ-તેમણે સં ૧૫૬૦માં નદનત્રીશી

ચોપાર્ષ બનાવી.

(૧) પાલનપુરા શીલ-ચારિત્રશાખા પટ્ટાવલી

૫૫. ૬૦ હેમવિમલસૂરિ-તેમની પરપરા પાલનપુરા ત્રપાજમ્મ

તરીકે પણ પ્રસિદ્ધ હતી.

૫૬. ૫૦ ચારિત્રશીલગણિ-સભવ છે કે-તેમનું નામ ૫૦

ચારિત્રસાધુગણિ હોય, તેમની પરપરામાં ચારિત્ર, શીલ, સાધુ કળ્યા,

બંને ખીર વગેરે શાખા ચાલી હોય.

૬૦ હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય ૫૦ ચારિત્રસાધુગણિના ઉપદેશથી

વીરમપુરના સં ૧૫૬૮ વૈં ૬૦ ૭ ગુરુવારે પુષ્પ મંદિરમાં

રાજા કુલકણના રાજ્યમાં વીરમપુરમાં ભગવાન વિમલનાથના જિન

પ્રાસાદમા રગ મડપ બનાવ્યો.

(-શ્રી જિન વિં પ્રાં લેં મં લાં રજે લેં નં ૪૧૮)

(-પ્રકં પપ નાકોડા તીર્થ)

૫૭ પં સૌભાગ્યકલશગણિ-તે વિં મં ૧૫૭૭ મા આગા-
ગામમા વિરાજમાન હતા તે પં ચારિત્રશીલગણિના શિષ્ય હતા.

(૨) પાલનપુરા શીલચારિત્ર શાખા પટ્ટાવલી

૫૬ પં જ્ઞાનશીલગણિ.

૫૭ પં સિદ્ધકુશલગણિ-તેમણે સં ૧૫૬૦ મા “નદ બત્રીશી
ઓપાઈ” બનાવી હતી.

(૩) પાલનપુરા શીલ ચારિત્ર પટ્ટાવલી.

૫૬. પં જ્ઞાનશીલગણિ

૫૭ પં માણિક્યચારિત્રગણિ

૫૮. પં વિવેકચારિત્રગણિ-તે સં ૧૫૮૬ પ્રં વૈં સું ૭
સોમવારે વિદ્યમાન હતા જે લં વિજયદાનસૂરિની આજ્ઞામા હતા.

(૪) પાલનપુરા શીલ ચારિત્ર શાખા પટ્ટાવલી

૫૫ લં હેમવિમલસૂરિ

૫૬ પં ચારિત્રશીલ ગણિ

૫૭. પં સઘચારિત્રગણિ-તે પાલનપુરા ગમ્હના પાટિયા-
ધર હતા

૫૮ મહોં વિમલચારિત્રગણિ-તે પં સંઘચારિત્રગણિના શિષ્ય
હતા તેમના ઉપદેશથી શિરોહીના મહાતપસ્વી સઘપતિ જીવરાજ
વીશા પોરવાડના પુત્ર સં હીરજી પોરવાડે વિં સં ૧૬૦૩ પોં
સું ૧ શિરોહીથી આખૂ તીર્થનો છરી પાળતો યાત્રાસંઘ કોઠયો
તેમા મહોં વિમલચારિત્ર ગણિવર, તેમના શિષ્યો શ્રી મુનિ માણિક-
ચારિત્ર, મુનિ જ્ઞાનચારિત્ર, શ્રી હેમચારિત્ર, શ્રી સઘધીર, અને શ્રી
ધર્મધીર તથા શિષ્યાઓ-પ્રં વિદ્યાસુમતિ, શ્રી રત્નસુમતિ વગેરે પરિવાર
સાથે હતો ચતુર્વિધ સઘ સાથે હતો જેમા સાથે ૧૦૦ થી વધુ
વાહનો હતા (જૂઓ પ્રકં ૫૧, પૃં ૫૧૦, સઘ X X X ગણિવરો)

(—આગ્રવાટ ઇતિહાસ ખ. ૭ ક્રમે પૃ. ૩૨૩,
પ્રક. ૫૧, પૃ. ૫૧૫ શિરોહી નગર)

૧ ૫૦ હર્ષકુલગણિની પરપરા

૫૫. આ. હેમવિમલસૂરિ-સ્વ. ૦ સ. ૧૫૮૩

૫૬ ૫૦ કુલથરણગણિ—તે મોટા વિદ્વાન હતા

૫૭ ૫૦ હર્ષકુલ ગણિવર—તેમનું બીજું નામ ૫૦ હર્ષકલથ

પણ મળે છે

“વર વિભુષ હર્ષકુલ, કરી “શત ધર્મ” વિચાર,

સુલતાન સનાખત, વાળ્યા સહસ્ર અદાર.

એમ ગમ્મપતિ કેરા, કેતા કહું અવકાત

ને દેશ વિદેશ નર નરપતિ વિખ્યાત ૪૫”

(—આ. હેમવિમલસૂરિ કૃત ‘તપાસોમશાખા પદાવલી)

તે મોટા વિદ્વાન હતા, સમર્થ કવિ હતા, તેમના ઉપર સરસ્વતી

દેવી પ્રસન્ન હતી.

અન્નાતના બાદશાહ સુલકેર શાહે (ઇ. સ. ૧૫૧૧ થી ૧૫૨૩,

વિ. સ. ૧૫૬૮ થી ૧૫૮૦) સ. ૧૫૭૨ માં ૫૫ માં આ. હેમ

વિમલસૂરિને પકડાવી, કેદમાં પુરાવ્યા, અને અન્નાતના જેન સંબંધે

૧૨૦૦૦ ટકા ફકર કર્યા, તે રકમ પાછી વળાવવામાં ૫૦ હર્ષકુલ

ગણિ વગેરે ચાર વિદ્વાન અનિવરણ બાદશાહ પાસે ગયા. તેઓએ

બાદશાહને સમજાવી, બાદશાહ પાસેથી એ રકમ સંબંધે પાછી વળાવી

આપી હતી. (—પ્રક. ૫૫, પૃ. ૬૮૨ ઉપસર્ગ પ્રતિકાર)

આ. હેમવિમલસૂરિવરે પોતાની પાઠે ‘આ. ઔભાગ્યહર્ષ

સૂરિ’ને સ્થાપન કર્યા હતા. ૫૦ હર્ષકુલગણિ તેમના પક્ષમાં હતા,

તેથી તેમની શિષ્ય પરપરા ‘હર્ષકુલ શાખા’ તરીકે પ્રસિદ્ધ થઈ હતી.

શતાર્થી

૫૦ હર્ષકુલગણિએ ‘૫૦ વિજયવિમલગણિ’ને ‘ગમ્માચાર

પદ્ધતિ’ બતાવ્યો હતો.

૫૦ હર્ષકુલગણિએ ‘ભુમો અરિહતાણુ’ના ૧૧૦ અર્થ ઠર્યા હતા, તેથી તેઓ ‘શતાર્થી’ તરીકે પ્રસિદ્ધ હતા.

તેમણે સં ૧૫૫૭ મા પંચપદાશ ગામમા ‘વાસુદેવ ચોપાઈ’ સં ૧૫૮૩મા “સુયગડગસુત્ત’ની ટીકા ‘દ્વીપિકા’ અં ૬૬૦૦, ‘કવિકલ્પદ્રુમ’ પદ્મવ ૧૧, શ્લો ૩૮૩, તેની સ્વોપજ ટીકા, ‘ધાતુચિંતામણી’ જેમા ૨૦૩૨ ધાતુઓ છે, ‘અધહેતુદયત્રિભગી’ અને ‘કાવ્યપ્રકાશ’ વગેરે ગ્રંથો બનાવ્યા હતા.

૫૮ ૫૦ ઉદયસૌભાગ્યગણિ—તે ૫૦ હર્ષકુલગણિના વિદ્યાર્થી હતા તેમણે સં ૧૫૬૧ મા ‘સિદ્ધહેમશબ્દાનુશાસન—પ્રાકૃત વ્યાકરણની દુઢિકા વૃત્તિ’ બનાવી હતી તેમનુ બીજુ નામ ૫૦ ઉદયકુશલ પણ મળે છે. તેમણે ‘મણિભદ્રવીરછદ’ બનાવ્યો છે

(૧) ૫૦ સઘહર્ષગણિની પરપરા

૫૫ આં હેમવિમલસૂરિ—સ્વં સં ૧૫૮૩

૫૬ ૫૦ સંઘહર્ષગણિ—ગુજરાતના બાદશાહ મુજફ્ફરશાહે આં હેમવિમલસૂરિને સં ૧૫૭૨મા પકડાવીને કેદમા પૂર્યા અને ખલાતના જૈનસઘનો ૧૨૦૦૦ ટકા દડ કર્યો તે રકમ પાછી વળાવવા, ૫૦ હર્ષકુલગણિ વગેરે ચારે વિદ્વાન મુનિવરો બાદશાહ પાસે ગયા હતા અને બાદશાહ પાસેથી તે રકમ પાછી વળાવી, હતી તે વિદ્વાન મુનિવરોમા ૫૦ સઘહર્ષગણિ પણ એક હતા.

(પ્રકં ૫૧, સઘગણિવરો ૫૫ પૃં ૫૧૦, ૬૮૨, ૮૨૪)

૫૭ ૫૦ ધર્મસિદ્ધગણિ—તે પોતાને આં આણુંદ-વિમલસૂરિના શિષ્ય બતાવે છે તો સભવ છે કે, તે આં આણુંદ-વિમલસૂરિના હસ્તદીક્ષિત શિષ્ય હોય અને તેમની આજ્ઞામા હોય. તેમણે સં ૧૫૮૦ લગભગમા ‘વિક્રમરાસ’ બનાવ્યો.

તેમના શિષ્ય (૫૮) ૫૦ જયવિમલગણિ, તેમના શિષ્ય

૧ ખરતરગચ્છીય ઉપાં સાધુરગે સં ૧૫૬૬મા સૂત્રકૃતાગસૂત્ર ઉપર લીપિકા નામની ટીકા અં ૧૩૪૧૬ રચી હતી

(૫૬) ૫૦ પ્રીતિવિમલગણિયો સં ૧૬૪૬મા 'મુગાંકકુમારરાસ' બનાવ્યો. તથા 'મેઘકુમારસજ્જાય' બનાવી છે જે હોલ પ્રિય છે

૫૮ ૫૦ રત્નાસિદ્ધગણિ—તેમણે 'નેમિભક્તામર' શ્લોકો ૪૫, અને 'પાર્શ્વદેવ્યાલુપમદિશં શ્લોકો ૪૫ બનાવ્યા હતા, તે 'નેમિભક્તામર'નું બીજું નામ 'પ્રાણપ્રિયકાવ્ય' પણ મળે છે

સકલ છે કે તેમણે જ સાત અર્ધવાળા શ્રી નામિનદન જતેષુ સ્તોત્ર તથા સં ૧૬૧૬મા છ અર્ધવાળું શ્રી વર્ધમાન ચિત્રકાવ્ય બનાવ્યા હોય. (પ્રકં ૪૩ પૃં ૭૪૬)

૫૯ ૫૦ રત્નાસિદ્ધગણિ શિષ્ય ૫૬ ૫૦ શિવવિજયગણિયે ગિરનાર તીર્થમાળા બનાવી હતી.

(૩) ૫૦ વાનરઋષિની વિમલ પરપરાઓ

૫૫. આં હેમવિમલસૂરિ (પરપરા ૧લી)

૫૬ ૫૦ વિજયવિમલગણિ—તેમનું બીજું નામ ૫૦ વાનર ઋષિ પણ મળે છે ત્રણ છે કે ત્રીજું નામ વીપાઋષિ પણ હોય, તે વિમલ શાખાના હતા. છતાં તે મહોં રાજવિમલગણિ સાથે રહેતા નહોતા. પરંતુ વિદ્યાપ્રેમી હોવાથી, મહોં ધર્મસામર ગણિવરની સાથે રહેતા હતા.

તે (૫૫) આં હેમવિમલસૂરિ શિષ્ય (૫૬) ૫૦ પ્રમેદ મહેનગણિ, તેમના શિષ્ય (૫૭) ૫૦ સુમતિમહેનગણિના વિદ્યારિષ્ય હતા. ૫૦ સુમતિમહેનગણિ પણ બીજાને વિદ્યા આપવામાં અતિકુશળ હતા.

તેમને (૧) ૫૦ વિદ્યાવિમલગણિ, (૨) ૫૦ વિવેકવિમલગણિ અને (૩) જ્ઞાનદેવિજયગણિ વગેરે શિષ્યો હતા.

અર્થે

તેમણે ૧૦ ૧૬૨૦ થી સં ૧૬૩૪ સુધીના સં વિજયવાન સુસ્તિ રાજ્યમાં ગમ્ધાર પદ્મિયની નાની ટીકા તેમજ ચલાઈ ૫૦ હર્ષકુમારગણિ પાસે ગમ્ધાર પદ્મિયનો આશ્રમ મેળવી,

સં ૧૬૬૪મા આં વિજયસેનસૂરિના રાજ્યમાં ‘ગચ્છાચાર-
પદ્મનયની’ મોટી ‘ટીકા,’ અં ૫૧૫૮ બનાવી, જેમા તેમના શિષ્યો
૫૦ વિદ્યાવિમલગણિ, ૫૦ વિવેકવિમલગણિ, અને ૫૦ આનંદ-
વિજયગણિએ સહાય કરી હતી (ટીકા પ્રશસ્તિ)

સં ૧૬૨૩મા ‘ભાવપ્રકરણ, સ્વોપજ્ઞટીકા’ સાથે, ૧૬૨૨માં
‘ગચ્છાચાર પદ્મનય’ની નાની ‘ટીકા,’ સં ૧૬૬૪મા ‘ગચ્છાચાર
પદ્મનયની’ મોટી ‘ટીકા’ અં ૫૧૫૮ આં વિજયસેનસૂરિના રાજ્યમા
સં ૧૬૫૨ થી ૧૬૭૨ મા ‘વિવાહપદ્મતી ટીકા’ના આધારે બધ-
છત્રીસીની ‘અવચૂરિ’ બનાવી, જે છપાઈ છે, ‘શુરુપર્વક્રમ ૪૬૦
૭૩, ‘જૈનેન્દ્રવ્યાકરણ’ની અનિટ્ટકારિકા-અવચૂરિ’ સં ૧૬૬૨ મા પં
હર્ષકુલગણિના ‘બધહેતુદયત્રિભંગી અવચૂરિ,’ સાધારણ જિનસ્તવન-
અવચૂરિ, પ્રતિલેખના કુલય’ ગાં ૨૮, સં ૧૬૩૬માં જં ૦ શું
આં હીરવિજયસૂરિની “જ ખુદીવ પત્તિસુત્ત ટીકા”નું સંશોધન
કર્ચું હતું

૫૭ ૫૦ વિદ્યાવિમલગણિ-તેમનાં બીજા નામે ૫૦ વીર-
વિદ્યાધર, ૭૦ વિદ્યાસાગરગણિ, ૫૦ વિદ્યાનંદ, ૫૦ વિદ્યાચંદ
૫૦ વિદ્યાધર વગેરે મળે છે. તે પોતાને ૫૦ વિજયવિમલગણિના
શિષ્ય બતાવે છે અને વિજયસેનસૂરિ નિર્વાણ સન્ન્યાય રાસમા પોતાને
તેઓ ૫૦ વિદ્યાગણિવરના શિષ્ય બતાવે છે તે ૫૦ વાનરક્ષણિના
શિષ્યા હતા પ્રસિદ્ધ કાવ્યકાર ૫૦ દેવવિમલગણિના વિદ્યાશિષ્ય
હતા તે મોટા વિદ્વાન હતા તે શુરુ-શિષ્યો મહોં ધર્મસાગર-
ગણિ સાથે વિચરતા હતા ૫૦ વિદ્યાવિમલગણિ એકાતપ્રિય અથવા
અદ્ય આયુષી હતા. આથી તેમનો વધુ નોધપાત્ર ઉલ્લેખ મળતો
નથી તે સં ૧૬૭૪ સુધી વિદ્યમાન હતા

કેકિદના શાં જગમલ ઓશવાલે પોતાની ૩૨ વર્ષની ઉમરમા
૫૦ વિદ્યાધરની પાસે “ચોથુ વ્રત” લીધું હતું

(શ્રી જિનવિજયજીનો પ્રાં જૈં
લેં સં ૬૦ રજે લેં નં ૩૭૭)

આત્માનંદ સહાણે જૈન ઐતિહાસિક મૂળ'શકાવ્ય સંયમમાં પ્રકાશિત કર્યો છે (—જૈનરાસમાળા ભા. ૧, પૃ. ૨૫૨, સૂરીશ્વર ઔર સમ્રાટ)

૫૬ ૫૦ વિજયવિમલ ગણિ—(૫૦ વાનાવિંમલિ પરપરા—બીજી)

૫૭ ૫૦ વિવેકવિમલ ગણિ—તેમણે સ. ૧૬૧૭માં પાટણમાં “ઉત્સુકકદુર્લાભ”ની બીજી પ્રતિલખી તેની પુષ્પિકામાં તેમજ બીજી નામ મેધવિં મળે છે તે સ. ૧૬૮૩ ના વૈ. ૧૦ રના રાજ ખલાતમાં હતા તેમણે આ. ૦ વિજયસેનસૂરિને કરેલા પ્રશ્નો તથા ઉત્તરો સેનપ્રશ્નમાં મળે છે

૫૬ ૫૦ વિજયવિમલ ગણિ—(પરપરા ત્રીજી)

૫૭ ૫૦ આનંદવિજય ગણિ—શ્રી સંયે તેમના ઉપદેશથી સ. ૧૬૫૬માં જેસલમેરમાં મોટો બ્રહ્મભટ્ટાર બનાવ્યો તેમાં જ. ૦ ગુ. ૦ આ. ૦ હીરવિજયસૂરિની પ્રતિમા બેસાડી

આ. ૦ આણંદવિજયગણિએ આ. ૦ વિ. ૦ સેનસૂરિ સુખીની સંસ્કૃત ભાષા પદ્યમાં ‘તથાગત્થ પદ્મશર પદ્મકમણીર્વાલ્લી પદ્ય—૭૪ સર્વ’ જ. ૦ ૬૭ જ. ૦ ૮૪ અક્ષર—૧૬ બનાવી છે

તેમણે આ. ૦ વિજયસેનસૂરિને કરેલા પ્રશ્નો તથા ઉત્તરો સેનપ્રશ્નમાં મળે છે

૫૦ પ્રમોદમહનગણિની મહનપરપરા

૫૬ આ. ૦ હેમવિમલસૂરિ

૫૬ ૫૦ પ્રમોદમહનગણિ—તેઓ હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય હતા

૫૭ ૫૦ સુમતિમહનગણિ—તે ૫૦ પ્રમોદમહનગણિના શિષ્ય હતા. મોટા વિદ્વાન હતા વિદ્વન્માન્ય હતા બાલઓને વિદ્યા આપવામાં અતિપ્રયત્ન હતા સાધુઓને ભજાવતા હતા. તેમણે સ. ૧૬૦૧ના શ. ૦ ૧ ને સોમવારે ગધાર બદરમાં ‘દીવાલીકપનો બાલાવબોધ’ રચ્યો. સ. ૧૬૪૪માં દીપકપૂજા વિષયક ‘તેજસારસ’ રચ્યો

(શ્રી પ્રશસ્તિ સ. ૦ ભા. ૧ પ્ર. ૧. ૩૬૦)

૫૮. ૫૦ સહજવિમલગણિ—તે ૫૦ સુમતિમ ડનગણિના શિષ્ય હતા તેમણે સં ૧૬૫૪મા અણહિલપુર પાટણમા “ભં શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ”ની કૃપાથી, પોતાને તથા ૫૦ વિદ્યાવિમલ-ઉં વિદ્યાસાગરગણિને વાંચવા માટે અને પોતાના શિષ્ય ૫૦ વિજય-વિમલગણિને ભણાવવા માટે ‘શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણસૂત્ર લખ્યું

(—શ્રી પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભાં ૨જો, પ્રશં ૧૦ ૬૦૫)

ઉં વિદ્યાવિમલના શિષ્ય મહોં સહજસાગરગણિ તે આમનાથી જુદા છે.

રાસકારો

આં હેમવિમલસૂરિએ ગુજરાતી રાસ સાહિત્યકારોની ઘણી શ્રમણપરપરા આપી છે, તે આ પ્રમાણે જાણવા મળે છે.

૫૫ આં હેમવિમલસૂરિ—સં ૧૫૪૮ થી ૧૫૮૩

(૫૬) ૫૦ કુલચરણગણિ (૫૭) ૫૦ હર્ષકલશગણિ—તેમણે સં ૧૫૫૭મા પચલાશમા ‘વસુદેવચોપાઈ’ બનાવી.

૫૫ આં હેમવિમલસૂરિ, (૫૩) ૫૦ સાધુવિજય માટે જૂઓ (પ્રકં ૫૦ પૃં .)

૫૪. ૫૦ કમલસાધુ—તેમનું ખીનું નામ કમલધર્મ પણ મળે છે તે આં હેમવિમલસૂરિના હસ્તદીક્ષિત હતા

૫૫. ૫૦ આનંદગણિ—તેમણે સં ૧૫૬૨માં ‘સ્તવન-ચોવીશી’ રચી (—પ્રકં ૫૩)

૫૪ ૫૦ કમલધર્મગણિ શિષ્ય (૫૫) ૫૦ હંસસોમગણિએ સં ૧૫૭૫માં ‘પૂર્વદેશત્રૈત્યપરિપાટી’ બનાવી

૫૫. આં હેમવિમલસૂરિ ૫૬ આં સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ

(—પ્રકં ૫૫ પૃં ૪૪૫)

૫૭ ૫૦ કલ્યાણહર્ષગણિ—તેમણે સં ૧૫૬૪મા ગધારમા ‘કૃતવર્મરાજરાસ’ બનાવ્યો

૫૫ આં હેમવિમલસૂરિ શિષ્ય (૫૬) મુનિ દાનવર્ધનજી—તેઓ ગરુડનાયકના હસ્તદીક્ષિત શિષ્ય હતા

પાઠ ૫૦ હ સધીરજશિ-તેમણે ત્ર ૦ ૧૫૫૪મા 'હેમવિમલ
સશિખર' રચ્યેલ

५६ आ० आनंदविमलसूरि, ५७ ५० धनविमलसूरि,

५८ शुनिशिवविभक्त (नगरशेठ ल डार 'नेमिनाथ बस्ति')

૫૫. આ. હેમવિમલસૂરિ સ્વ. સં ૧૫૮૩

५६ ५८ कुलवीरगण्डि ५७ ५० कुलभीरगण्डि.

५८ ५० कुशवसुवमगण्डि-तेमणे स० १५५५मा 'हरि
वसुवमगण्डि' १५५५मा

ગુજરાતના બાદશાહ સુલત્તનશાહે (સં ૧૫૬૮ થી ૧૫૮૪)
આં હેમવિમલસુરિને સં ૧૫૭૨ માં પકડાવી કેદમાં પૂર્વા અને
ખજાવના કૌનસુબનો ૧૨૦૦૦ ટકા હડ કર્યો તે રકમ પાછી
વળાવવા માટે ૫૦ હજાર રૂપિયા વગેરે ૪ વિદ્વાન મુનિવરો બાદશાહ
પાસે ગયા. તેઓએ બાદશાહને ખુશ કરી, બાદશાહ પાસેથી ૧૨૦૦૦
ની રકમ પાછી વળાવી હતી. આ ચાર મુનિવરોમાં ૫૦ હજાર
સુલત્તનશાહ પાસે હતા. (-૩૬૦ ૫૫ પૃ ૬૮૨, ૮૭૪, ૮૨૫)

પપ્પા આં હેમવિમલમૂર્તિ-તેમની આજ્ઞામા મહાકવિ ૫૦
લાવણ્યમુખ્ય પદ્ય હતા. (—સં ૧૫૫૫ થી ૧૫૬૦ પ્રકં ૫૨)

૫૮ ૫૦ સિદ્ધુશાલ ગણિણે સં ૧૫૬૦માં 'નહબત્રીશી
ઓપર્ક' બનાવી (—પ્રકૃ ૫૫ પૃ ૮૨૨, ૮૨૩. ચીલશાખ)

વપગચાળા (૫૪) આં મુમતિસાધુસુરિ, (૫૫) ૫૦ પદવિનય
 ગણિ, (૫૬) ૫૦ જયવિનયગણિ (૫૭) ૫૦ શાંતિવિનયગણિ શિખ
 ૫૦ દોહતવિનય ગણિવરે 'મુખ્યાણુરાસ' જનાંબે.

(-45.48)

५० १५६८ના વૈં શું ૭ પુરુષુખ્યગા કુલકર્ણના રાજ્યમા
 વીરમપુરના જૈનસથે વિમલનાથ જિનપ્રાસાદમાં બં ઉમવિમલસૂરિ
 શિષ્ય ૫૦ ચાસ્ત્રિસાધુજણિના ઉપદેશથી 'રગમડપ' બનાવેલ
 (—પ્રકૃ ૫૫ નાકો ૧૮મી જિનવિ લેં ૩૦ જાં ૨ લેં ૧૦ ૪૧૮)

૫૦ ઉદયભાનુજ્યો ૩૦ ૧૫૬૫મા વિક્રમસેનજોપાત્ર જનાવી.

પ્રભાવક જૈનો—ઈડરના રાજવશમા ઘણા રાજાઓ જૈન તથા જૈન ધર્મ પ્રત્યે પ્રેમવાલા થયા હતા.

(૧) ઈડરનો રાજાભાણુ—તે આં હેમવિમલસૂરિનો ભક્ત હતો.

(૨) ઈડરનો રાજા નારાયણુ—તે મહોં શાન્તિય દ્રગણિવરનો ભક્ત હતો. (જૂઓ પ્રં ૫૫ પૃં ૭૭૫ મહોં હાનર્ષિગણિનો વાચક વશ નં ૨)

(૩) ઈડરનો કોઠારી સાયર,

(૪) ઈડરનો કોઠારી શ્રીપાળ

(૫) ઉજ્જૈનનો બારવતધારી શેઠ માણુકચ દ ઓસવાલ જૈન
(—પ્રં ૫૫ પૃં ૮૩૬ થી ૮૪૨ મણિભદ્ર મહાવીર)

જૈન તીર્થો

જૈન ધર્મમા (૧) કલ્યાણુક તીર્થ (૨) અતિશય તીર્થ અને (૩) ચમત્કારી તીર્થ એમ ત્રણ જાતના તીર્થો બન્યા છે. શ ખેશ્વરજી, કુલ્પાકજી, અતરીક્ષજી, કે બોઈ, ઓશિયા, રામસેન, જીરાવલા, કલોધિ કેશરીયાજી, મગરવાડા, ચાદનગાવ, લોચણીજી, વગેરે ચમત્કારી તીર્થો છે.

ચમત્કારી તીર્થમા અધિષ્ઠાયક દેવ ચમત્કારો બતાવે છે આ જનતા ચમત્કારી તીર્થોને બહુ માને છે.

અમે પ્રં ૩૬ પૃં ૨૩૫મા રામસેન તીર્થ તથા તેના અધિષ્ઠાયક ચક્ષુનો પ્રસંગ આપ્યો છે. જીરાવલા તીર્થનો પરિચય પણ આપ્યો છે.^૧

૧ જીરાવલા તીર્થ—આપણે આં અજીતદેવસૂરિ, જીરાવલા તીર્થનો ઇતિહાસ, અને જીરાવલા ગચ્છનો પરિચય પહેલા (પ્રકં ૪૦, પૃં ૪૭૬, ૫૨૮, પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૫૪, પ્રકં ૪૨, પૃં ૭૧૦, ૭૨૨મા) જોઈ ગયા છીએ. જીરાવલા ગચ્છ માટે શિલાલેખોના આધારે વિશેષ આ પ્રમાણે જાણવા મળે છે—

(૧) વડગચ્છના આં દેવચંદ્રસૂરિ—(૪૧ મા) આં વાદિદેવસૂરિની પાટ આં જિનચંદ્ર (જિનભદ્રસૂરિ) થયા (પ્રકં ૪૧, પૃં ૫૭૩, ૫૮૨, ૫૮૬)

૭૦ હેમવિમલસૂરિના સમયે (૧) વરકાણા તીર્થ (૨) નાકેડા તીર્થ અને (૩) મગરવાડા તીર્થ જેમ ત્રણ અમલદારી તીર્થો બન્યા, તે આ પ્રમાણે—

(૧) શ્રી વરકાણા તીર્થ

સ્તુતિ—

સર્વાન્નદ્યજયશ્રિયાં ધરપદ સર્વત્ર સેવાજુગામ્

યોઽમૂદ વા કસૌહ્ય ધ્યૈષ્ણુતિમહાવાન્યપ્રકાશોવરમ્

યદ્ વાઽઽમીદ્ વરકાણક કિમિતિ સત્ક્યાસિશિષાર્થેવત્

સ ધીપાર્શ્વવિમુ પ્રમાવશિમૂતામાવાય મૂયાદ મુખિ ॥ ૧ ॥

(નિમમતના આ વિસ્તૃત સ્મરિત શ્રી ગિન્નસ્તોત્ર

૩૪-૫૫મું સ્તોત્ર સ્થે ૧૧ પ ૮૩) ૧-

મારવાડની ગોલવાડમા શાણી સ્ટેશનથી ૭ માઈલ દૂર અને

જે મેળા અમલસમુદાયવાળા હતા તેમના પદ્ધત આ રાખ્ય સૂરિના ઉપ દેશથી જીવસા પાપનાશના નિપ્રાસાદમાં દેરિઓ બની હતી

તથા સ ૧૪૧૫ વે વ ૬ શુધ અનુરાધા-ક્ષત્રમાં અને સ ૧૪૧૩ના

દા મુ ૧૩ સ્વાતિ-ક્ષત્રમાં પચુ જુહી જુહી દેરિઓ બની હતી.

જૈન તીર્થ

જીવસા ગમ્હની પદ્ધતથી ૧ થી

(૧) બ વીરસિદ્ધશ્રિ

(૨) બ વીરચન્દ્રશ્રિ સ ૧૪૩૫ મહા વ ૧૨ સોમવાર

(૩) બ શાલિવર્ણશ્રિ-સ ૧૪૫૩ વે સુ ૨ સોમવાર

જીવસા ગમ્હની પદ્ધતથી ૨ થી

(૧) બ ઉત્તમશ્રિ-૧૫ ૮ જે સુ ૧ સોમ

(૨) બ સામરચન્દ્રશ્રિ-સ ૧૫૨૭ મ વ ૭ રવિ.

જીવસા ગમ્હની પદ્ધતથી ૩ થી

(૧) બ દેવાનશ્રિ સ ૧૬૫૧ વ સુ ૫ શુક્રવાર

(૨) આ સોમમુરશ્રિ સ ૧૬૫૧ વે સુ ૫ (ગ્ર ૪૧ ૫ ૫૬૬)

(તથા વિસ્તૃતિ આ વિત્તવતીન્દ્રશ્રિનો જૈન પ્રતિમા મેળસમ્મ

આ ૧ મેળ ન ૬૨ ૬૬ ૧૩૮ ૨૫૬ ૩ ૬ ૩૧)

નાકોલ શહેરથી ૬ માઈલ દૂર વરકાણા ગામ છે. ગામ નાનું છે. પણ આ ગામ ગોલવાડ પ્રાન્તના જૈનોની પચાયતનુ મુખ્ય સ્થાન છે ગામમા જૈનોના ઘર નથી પણ ગામની વચ્ચે બાવન દેરીઓ વાળો પ્રાચીન વિશાળ જિનપ્રાસાદ વિદ્યમાન છે જેમાં રગમડપ અને નવ ચોકીના એક થાંભલા ઉપર સં ૧૨૧૧ નો લેખ છે જિન પ્રાસાદમા મૂળનાયક તરીકે ભં પાર્શ્વનાથની ધાતુની પ્રાચીન ભવ્ય પ્રતિમા વિરાજમાન છે. તેનું પરિકર સં ૧૭૦૭મા બન્યું છે જિન પ્રાસાદમા બીજી પણ ઘણી પ્રતિમાઓ છે ભં હેમવિમલ-સૂરિવરે ભક્તામર સ્તોત્ર અને કલ્યાણમદિર સ્તોત્રની પાદપૂતિરૂપે મદાકાન્તામા વરકાણા પાર્શ્વનાથનું સ્તોત્ર શ્લોક ૪૬ બનાવ્યું હતું (પ્રકં ૫૫ પૃં ૬૮૫)

(૫૪) ભં સાધુરત્નસૂરિના શિષ્ય કવિ ચક્રવર્તી સર્વરાજગણિવરે સં ૧૫૪૯ કાં ૧૦ ૧૨ ના રોજ માડવગઢમા “આનંદસુદર અથ” બનાવ્યો હતો તેની પ્રશસ્તિમા “શ્રી વરકાણા પાર્શ્વ પ્રસન્નો ભૂયાત્” એમ લખ્યું છે (પ્રં ૫૪ પૃં ૪૩૯)

આથી અનુમાન થાય છે કે સં ૧૫૪૯ થી વરકાણા પાર્શ્વનાથનું આ સ્થાન તીર્થ તરીકે વિખ્યાત હતું

જિનપ્રાસાદમા પેસતા ડાબી તરફના હાથી પાસે શિલાલેખ જોદેલો છે તેમા ઉલ્લેખ છે કે-મેવાડના રાણા જગત્સિંહે તપ-ગચ્છના ભં વિજયદેવસૂરિના ઉપદેશથી સં ૧૬૮૬ પોં ૧૦ ૮ શુક્રવારે જાહેર કર્યું છે કે વરકાણામા દર સાલ પોષ વદમા ૮, ૯, ૧૦ અને ૧૧ ને દિવસે મેજો ભરાય છે રાજ્યે આ મેજામા જાત્રાળુઓનું કોઈ જાતનું મહેસુલ લેવું નહીં (જૂઓ પ્રં ૪૪ પૃં ૪૨)

આં વિં વલ્લભસૂરિ અને આં વિં લલિતસૂરિના ઉપદેશથી ગોલવાડના જૈનસંઘે અહીં “વરકાણા પાર્શ્વનાથ જૈન વિદ્યાલય શુરુ કુલ” બનાવ્યું છે (અમારો જૈન તીર્થોનો ઇતિં પૃં ૩૨૨)

(૨) નાકોડાતીર્થ મારવાડમા માલાની પરગણામા બાલોતરા રેલ્વે સ્ટેશનથી ૭ માઈલ દૂર નાકોડા તીર્થ છે.

લોકનાયકા છે કે-એક શબ્દના (૧) વીરમસેન અને (૨) નકોશસેન એ બે રાજકુમારોએ પહાડીઓની વચ્ચે ૨૦ માઈલના ફાસલે (૧) વીરમપુર અને (૨) નકોર નગર-નકોરપુર વસાવ્યા તથા બન્નેએ જૈન ધર્મ સ્વીકારી (૧) ૭૦ થ ધ્રમણુ અને (૨) ૭૦ પાર્શ્વનાથના મોટા જિનપ્રાસાદો બનાવ્યા અને આ ૦ સ્ફુલિભદ્રસ્વામીના હાથે તેઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

વીરમપુરમાં સ. ૬૦૬માં ૨૭૦૦ જૈનધર્મ બન્ધા હતા. અહીંના ૨૫૦ હરખચ્છદા તાતેક જૈને ૭૦ ધ્રમણુના જિનપ્રાસાદોનાં છોડોદાર કરી, તેના મૂળનાયક ૭૦ ધ્રમણુને લોકરામા પદ્મશવી નવા ૭૦ મહાવીરસ્વામીને મૂળનાયક તરીકે બેસાડ્યા.

આ પ્રતિમા સ. ૧૨૨૩માં ખડિત થવાથી સુધે ત્યાં ૭૦ મહાવીરસ્વામીની બીજી નવીપ્રતિમા સ્થાપી. આ ૦ આશ્રમશાહે વીરમપુર ભાગ્યું જિનપ્રાસાદ તોડ્યો અને તે નાકોશને ભાગવા ગયો. સુધે ત્યાંથી ૧૦ ગાઉ દૂર કાંઠાગ્રામ પાસેના કાલીદ્રુમમાં ૭૦ પાર્શ્વનાથ વજ્રેની ૧૨૦ પ્રતિમા પદ્મશવી બાદશાહે નગર અને ખાલી બનેલા જિનપ્રાસાદ તોડ્યા. પછી જૈનોએ વીરમપુરના જિનપ્રાસાદનો છોડોદાર કરાવ્યો. ત્યારે એક જૈનને સ્વપ્ન આવ્યું કે “કાલીદ્રુમમાં ૭૦ પાર્શ્વનાથ છે તેને અહીં લાવી બેસાડો.” આથી સુધે કાલી દ્રુમમાંથી ૧૨૦ જિન પ્રતિમાઓ લાવી, મૂળનાયક તરીકે ૭૦ નાકોશ પાર્શ્વનાથને બેસાડી મંદિરમાં સર્વ પ્રતિમાઓને બેસાડી. ત્યારથી આ સ્થાન નાકોશ-નાકોશ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયું.

ત્યાં આજે (૧) નાકોશ પાર્શ્વનાથનું જિનાલય, (૨) લક્ષ્મીબાઈનો સુવર્ણજિનપ્રાસાદ અને (૩) માલાયાહનું ટેકરા ઉપર બનેલ ૭૦ શાન્તિનાથનું મંદિર, એમ ત્રણ જિનાલયો છે. જે સુંદર કારીગરીવાળા તથા શિખરવાળા છે તે ત્રણે જિનપ્રાસાદોનો પરિચય આ પ્રમાણે છે (૧) નાકોશ પાર્શ્વનાથનું જિનાલય-મહો. ૦ સમયસુંદરગણિવરે આ તીથનું “નીલ નામ જયો શ્રી. નાકોશ” સ્તવન બનાવ્યું છે. આ

તીર્થ પદ્મીવાલ શ્વેતામ્બર જૈનોએ સ્થાપ્યુ છે જેમા ૧૨ થી ૧૭મી શતાબ્દી સુધીની ઘણી જિન પ્રતિમાઓ છે જે દરેકની ઉપર વિવિધ સાલના પ્રતિમા લેખો છે

એક કાઉસગીઆ ઉપર વિં સં ૧૩૦૩નો લેખ છે.

સઘે સં ૧૬૨૧મા દરવાજો બનાવ્યો, તથા શ્રી નાકોડા પાર્શ્વનાથની કૃપાથી પદ્મીવાલ ગચ્છના ભં યશોદેવસૂરિના સમયે, રાવલ જગમાલના રાજ્યમા સં ૧૬૭૮ ખીં અં સું ૨ રવિવારે ભં મહાવીર સ્વામીના જિનાલયમા ચોક્કી બનાવી, તેમજ સં ૧૬૮૨ અં સું ૬ સોમવારે નદીમડપ બનાવ્યો

અહીં મૂળનાયક તરીકે “ ૨૫ ઇંચ ઉચી નાકોડા પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાઓ છે અહિંના ક્ષેત્રપાલ અધિષ્ઠાયક નાકોડા ભૈરવ છે. જે ચમત્કારી છે મદિરની મૂળ બાધણી પર (બાવન) જિનાલય મદિર વાળી છે તેમા દેરીઓ બનાવવાનુ કામ ચાલુ છે સં ૨૦૧૬ મહા સુદ-૧૪ના રોજ છેલ્લી પ્રતિષ્ઠા થઈ છે

(૨) બીજો જિન પ્રાસાદ-ભં ઋષભદેવનુ જિનાલય

વીરમપુરની લક્ષ્મી બાઇએ આ મદિર બનાવી તેમા સં ૧૫૬૮ વૈં સું ૬ને રોજ ભં હેમવિમલસૂરિના હાથે ભં ઋષભદેવની જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી ત્યારે વીરમપુરમા ૧૫૦૦ જૈન ઘર હતા, અહીં આજે મૂળનાયક તરીકે બે કુટ ઉચી ભં ઋષભદેવસ્વામીની ભવ્ય પ્રતિમા છે બે બાજુ બદામી રગની બે જિન પ્રતિમાઓ છે તે મદિરમા કુલ ૩૫ જિન પ્રતિમાઓ છે

અહીં વીરમપુરના સઘે રાવલ ઉપકર્ણના રાજ્યમા સં ૧૫૬૮ અં સું ૫ (વૈં સું ૭) ગુરુવાર પુણ્ય નક્ષત્રમા તપાગચ્છના ભં હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય પંં ચારિત્રસાધુગણિવરના ઉપદેશથી ભં વિમલનાથના જિનપ્રાસાદમા “ રગમડપ ” બનાવ્યો, સં ૧૫૭૨ અં સુ ૧૫ ને રોજ ભં હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય પંં વિમલચ દ્રગણિના ઉપદેશથી નવ ચોક્કી કરાવી, તથા મહોં ધર્મ-સાગર ગણિવરના ઉપદેશથી સં ૧૬૩૭ના વૈં સુ. ૩ ગુરુવારે રાવલ

તીર્થ પદ્મીવાલ શ્વેતામ્બર જૈનોએ સ્થાપ્યુ છે જેમા ૧૨ થી ૧૭મી શતાબ્દી સુધીની ઘણી જિન પ્રતિમાઓ છે જે દરેકની ઉપર વિવિધ સાલના પ્રતિમા લેખો છે

એક કાઉસગીઆ ઉપર વિં સં ૧૩૦૩નો લેખ છે

સઘે સં ૧૬૨૧મા દરવાજો બનાવ્યો, તથા શ્રી નાકોડા પાર્શ્વનાથની કૃપાથી પદ્મીવાલ ગચ્છના ભં યશોદેવસૂરિના સમયે, રાવલ જગમાલના રાજ્યમા સં ૧૬૭૮ બીં અં સું ૨ રવિવારે ભં મહાવીર સ્વામીના જિનાલયમા ચોટ્ટી બનાવી, તેમજ સં ૧૬૮૨ અં સું ૬ સોમવારે નદીમડપ બનાવ્યો

અહીં મૂળનાયક તરીકે “ ૨૫ ઇંચ ઉચી નાકોડા પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાઓ છે. અહિંના ક્ષેત્રપાલ અધિષ્ઠાયક નાકોડા ભૈરવ છે જે ચમત્કારી છે મદિરની મૂળ બાધણી પર (બાવન) જિનાલય મદિરવાળી છે તેમા દેરીઓ બનાવવાનુ કામ ચાલુ છે સં ૨૦૧૬ મહા સુદિ-૧૪ના રોજ છેલ્લી પ્રતિષ્ઠા થઈ છે

(૨) બીજો જિન પ્રાસાદ-ભં ઋષભદેવનુ જિનાલય

વીરમપુરની લક્ષ્મી બાઇએ આ મદિર બનાવી તેમા સં ૧૫૬૮ વૈં સું ૬ને રોજ ભં હેમવિમલસૂરિના હાથે ભં ઋષભદેવની જિનપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. ત્યારે વીરમપુરમા ૧૫૦૦ જૈન ઘર હતા, અહી આજે મૂળનાયક તરીકે બે કુટ ઉચી ભં ઋષભદેવસ્વામીની ભવ્ય પ્રતિમા છે બે બાજુ બદામી રગની બે જિન પ્રતિમાઓ છે તે મદિરમા કુલ ૩૫ જિન પ્રતિમાઓ છે.

અહીં વીરમપુરના સઘે રાવલ ઉપકર્ણના રાજ્યમા સં ૧૫૬૮ અં સું ૫ (વૈ સુ. ૭) ગુરુવાર પુણ્ય નક્ષત્રમા તપાગચ્છના ભં હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય ૫૦ ચારિત્રસાધુગણિવરના ઉપદેશથી ભં વિમલનાથના જિનપ્રાસાદમા “ રગમડપ ” બનાવ્યો, સં ૧૫૭૨ અં સુ ૧૫ ને રોજ ભં હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય ૫૦ વિમલચ દ્રગણિના ઉપદેશથી નવ ચોટ્ટી કરાવી, તથા નેહાં કન- સાગર ગણિવરના ઉપદેશથી સં ૧૬૨૧મા સં ૩ સુદિ-૧૪ને મદિર

શીમ મેઘશને વિમલનાથ જિનાલયમા ૧ગમઠપ બનાયો.

(પ્રકૃં ૫૫, પૃં ૮૨૨ શીલચાલિત્ર શાખાની ૧લી પટ્ટાવલી.)

(શ્રીજિન વિં પ્રં લેં સં ભાં ૨ લેં ન ૪૧૮ ૪૨૧)

તેમજ સંઘે સં ૧૬૭૭ બીં અં સું ૬ દિને શુક્રવારે ઉત્તરા ક્ષાત્રુણી નક્ષત્રમા શઉલ વિજયસિદ્ધના રાજ્યમા ભં વિજય સેનસૂરિ, આં વિજયદેવસૂરિના ઉપદેશથી આ જિનાલયનો છલ્લોદ્ધાર કરાવ્યો. આ જિનાલયમા સં ૧૮૬૫ નો પશુ શિલાલેખ છે.

(૩) ભં શાન્તિનાથનુ જિનાલય-આ મંદિર ત્રણે મંદિરોમા ત્રીથી ઉચુ છે વધુ પહોળુ છે નાકોડા પાર્શ્વનાથના જિનાલયની જમણી બાજુમા ઉંચી જમીનમા આવેલુ છે જેને શેઠ માસાશાહે બધા ખું હતું તેને ચક્રેશ્વરી દેવીએ પ્રસન્ન થઈ ખન આપ્યું હતું તેણે મંદિરોના ખાત્ર ખાસ ઢોપો ટાળી, આ મંદિર બનાવ્યું હતું મૂળનાયક ભં શાન્તિનાથની પ્રતિમા ખલિત થવાથી સં ૧૬૧૦ મહા સુદ ૫ શુક્રવારે તેમા ભં શાન્તિનાથની બીજી નવી પ્રતિમા બેસાડવામા આવી હતી જે પ્રતિમા આજે વિદ્યમાન છે.

આ મંદિરમાં ૨૭ જિન પ્રતિમાઓ અને ચરણ પાદુકાઓ છે. આ મંદિરમા સં ૧૬૧૪ માગસર વં ૨ નો ખરતરજમ્બુના ભં જિનચ દ્રસૂરિના સમયનો સ્થપ્ત શિલાલેખ છે સં ૧૫૧૮ જેં સુ ૪ની ભં જિનચ દ્રસૂરિ પ્રતિષ્ઠિત ભં જિનપ્રભસૂરિની પ્રતિમા છે. આ નગર વિક્રમની અત્તરમી શતાબ્દી મુખી સમૃદ્ધ હતું આજે અહીં મેવાનતર (પોં બાલોત્તરા) નાનું ગ્રામ વસેલુ છે અહીં ઉપર મુજબ ઉચા શિખરવાળા મુંદર કારીઝરીવાળા ભવ્ય મોળ જિન પ્રાસાદો છે.

(અમારો જૈન તીર્થોના ઇતિહાસ પૃં ૩૪૭ થી ૩૫૧ નાકોડા.)

(૩) મણિભદ્ર મહાવીર ચક્ષુનું મગરવાડાતીર્થ

સ્તુતિ

મૂત પ્રેમો શક્તિની શક્તિની યા દુણ દલા રાત્રસા મ્પતરામ ।

નાન્ના યસ્યાઽઽમાનિ ગાર્ગિત નિતાન્ત ॥ દેવજી માગિમદ્ર નમામિ ॥૬॥

મદાગત્ત કાવિગૌ યસ્ય નિયં

सेवालश्रौ भैरवो कृष्णगौरौ ।

तं विघ्नालिध्वंसकं पूज्यपाद

भक्त्युद्रेकान्माणिभद्रं नमामि ॥ ९ ॥

वाराहवक्त्रेण सुशोभमान-

भैरावणारूढमनेकशक्तिम् ।

सर्वेश्वर भद्रकर वरेण्य

श्रीमाणिभद्र गिरसा नमामि ॥ १० ॥

योगिन्यश्च समे वीरा सेवायां यस्य नित्यशः ।

विद्यमानास्तया भूतं माणिभद्रं नमाम्यहम् ॥ ११ ॥

न मे सखा भूमितलेऽस्ति कश्चित्

त्वत्त परो मोहविनाशहेतु ।

त्यक्त्वा क्व गच्छामि भवन्तमेव

न मे गति क्वापि तु माणिभद्र ॥ २० ॥

सुतार्थी भजेत् पुत्रलाभाय नित्यं

गदार्तश्च नैरोग्यमाप्नु मनुष्य ।

मुमुक्षुस्तु मोक्षाय “मोक्षैक हेतु”

घनार्थी घनप्राप्तये माणिभद्रम् ॥ २१ ॥

राज्येऽभिसम्मानकर कृपालु ,

कारागृहाद् बन्धनमुक्तिहेतु ।

देव परो नास्ति वरप्रदाता

श्रीमाणिभद्रादिह विश्वमन्त्र्ये ॥ २३ ॥

यशोवित्तविद्याप्रदातरमीड्यं

जगद्वन्दनीय तपागच्छनाथम् ।

पवित्रव्रत सर्वदाह स्मरामि

दयाम्भोनिधि माणिभद्राख्यदेवम् ॥ २४ ॥

(स० १८६५ना वै० शु० ५ नो ५० यतुसंगरुत
श्रीभाषिणस्तोत्र ५० ०७)

યસેન્દ્ર સ્વચ્છમર્તિર્નિનપતિચરણાઽઽસેવિનાં સિદ્ધિદાતા

આસ્ત્રો દિવ્યનાગ મુનિપતિ વિમલાનન્દમક્ત પ્રવીણ ।

દુષ્ણાત્યો દિવ્યરૂપ સુરમણિ મુરમી કલ્પકુળે સમાન

વીરેન્દ્ર માવિમદ્રઃ પ્રદિશતુ કુશલ મુક્તિ સિદ્ધી સમૃદ્ધિમ્ ॥

હરદેખ મળે છે કે વિં સં ૧૫૪૭ માં ધાણુધારમા મલ્લિકાર્જુન
ચક્ષુ પ્રગટ થયા. (વીરવશાવલી વિવિધ અશ્વ પદ્માવલી સમૃદ્ધ

પૃં ૨૧૮, પ્રકં પઠ પૃં ૫૬૪)

પૂં આં બુદ્ધિસાગરસુરિ હખે છે છે-વપાગમ્ભમા ચૌદમા
(સોળમા) ચૈકામા મીઆણુ હવિમલસુરિ થયા તેમણે ચતિઓમાં
શિયિલાચાર દેખી પાચ હજાર ચતિઓની સાથે ક્રિયોદ્ધાર કર્યો.
તે પિદાર કરતા કરતા માળવામા ગયા તે ઉચ્છૈનીમા સિપ્રા નદીના
કાંઠે જ ધર્મમસાણુમા કાઉસગ્ગ ધ્યાને રહ્યા ઉચ્છૈનમા માણેકચંદ
ઓસુવાહૈન બારમતધારી આવક વસતો હતો. તેની માતાએ
“વર્ધમાન આર્ધબિહ તપ” આદ્યુ હતું ચતિઓ શિયિલ થવાથી
માણેકચંદની શ્રદ્ધા મનિઓ પરથી ઉઠી ગઈ આં આનંદવિમલ
જ ધર્મમસાણુમા કાઉસગ્ગધ્યાને રહ્યા હતા. ત્યાં તેમણે એક માસ
પવાસનું તપ આદ્યુ હતું હોઠેએ તેમની તારીફ કરી. માણેકચંદની
માતાએ પુત્રને કહ્યું કે તું આં આણુ હવિમલસુરિને વહોરવા માટે
તેડવા જ. માણેકચંદને શ્રદ્ધા નહોતી પણ તે માતાના કહેવાથી સત્રે
ત્યાં મસાણુમા પરીક્ષા કરવા ગયો. તેણે અધારામાં મથાલ સજાવી
અને આં આણુ હવિમલસુરિની દાહી પર બરી, તેથી તેમની દાહીના વાળ
બળી ગયા અને તેમનું મુખ દાઝ્યું તો પણ તે મૌન અને શાંત
રહ્યા. તેથી માણેકચંદ શેકને તેમના સાધુત્વ વિશે શ્રદ્ધા ધર્મ અને
અને તે ગુરુના પગે પડ્યો, આં આનંદવિમલસુરિએ તેને બ્રાહ્મ
આપ્યો. તેથી તે ગુરુભક્ત બન્યો. માણેકચંદ શેકની પાલીમાં દુકાન
હતી. ત્યાં આં આનંદવિમલસુરિ બોમાસુ રહ્યા. ત્યાં આં આનંદ
વિમલસુરિએ ‘શત્રુજયમહાત્મ્ય વાચ્યું તેથી માણેકચંદને સિદ્ધા
થવાના દર્શન કરવા મળ્યાં બાવ થયો, અને તેણે “સિદ્ધાચલનાં

દર્શન કર્યા વિના ભોજન નહીં લેવાની પ્રતિજ્ઞા કરી, તપ આદ્યું અને યાત્રા કરવા ચાલ્યો તે સાતમા દિવસના ઉપવાસે પાલનપુર અને સિદ્ધપુરની વચ્ચે મગરવાડામાં આવ્યો ત્યાં તે વખતે ગામ ન હતું ત્યાં તેને ભિલ્લોએ લૂટી લીધો અને મારી નાખ્યો, મરતી વખતે તે સિદ્ધાચલના ધ્યાનમાં અને પચપરમેષ્ઠીના ધ્યાનમાં આરુઢ થયો હતો, તેથી તે મરીને મણિભદ્રવીર તરીકે ઘણા દેવોનો ઉપરી થયો.

એ સમયે ખલાતમાં ખરતરગચ્છ અને તપગચ્છના યતિઓમાં મતભેદ થતા ઝગડો થયો અને ખરતરગચ્છના યતિઓએ ભૈરવની આરાધના કરી તપગચ્છના યતિઓને મારી નખાવ્યા આથી ૫૦૦ યતિઓ માર્યા ગયા આથી આં આણુદેવિમલસૂરિએ પાલનપુર તરફ વિહાર કર્યો તેઓ મગરવાડાની ઝાડીમાં ઉતર્યા ત્યાં રાત્રે આં આણુદેવિમલસૂરિ ધ્યાન ધરતા હતા તેમની પાસે માણેકચદ શેઠે આવીને દર્શન દીધા સૂરિએ તેને ઓળખ્યો માણેકચદ શેઠે પોતાના મરણનો વૃત્તાંત કહ્યો, અને મણિભદ્રવીર તરીકે પોતાની ઉત્પત્તિ વિશેની હકીકત કહી દેવે તેમની સેવા-ચાકરી કરવા યાચના કરી

આં આણુદેવિમલસૂરિએ કહ્યું ‘ખરતરગચ્છના યતિઓએ ભૈરવને આરાધી અમારા ગચ્છના સાધુઓનો નાશ કરવા તેને મૂક્યો છે, તેનું નિવારણ કરો તપગચ્છના આચાર્ય, સાધુઓ, યતિઓ વગેરેને સહાય કરો મણિભદ્રવીરે કહ્યું, ‘હું આપની સેવામાં હાજર રહીશ અને ભૈરવનો ઉપદ્રવ ટાળીશ, પણ મારી એક માગણી છે કે, તપગચ્છના ઉપાશ્રયોમાં તથા દેરાસરોમાં મારી મૂર્તિની સ્થાપના કરવામાં આવે. સૂરિએ કહ્યું કે ‘તમને તપગચ્છના અધિષ્ઠાયક તરીકે સ્થાપવામાં આવે છે’

તેજ જગ્યાએ “મણિભદ્રવીરની સ્થાપના” કરવામાં આવી. તે સ્થાન મગરવાડા તરીકે પ્રસિદ્ધ થયું મણિભદ્રવીરે ભૈરવને વારી ઉપદ્રવ દૂર કર્યો મણિભદ્રવીરના કહેવા પ્રમાણે ભૈરવ શાંત થયો તપગચ્છના આચાર્યો જે નવા “પાટ” પર બેસતા તે ત્યાં પ્રથમ

જતા. અને મજરવાડામાં જઈ અક્રમ કરી મણિભદ્રવીરને પ્રત્યક્ષ કરતા હતા.

તે પ્રમાણે તપગચ્છ સોમશાળાના દરમાં જા. શાંતિસોમે મગર વાડામાં રહી મણિભદ્રનું આરાધન કર્યું અને તેમના પગનો કે હાથનો કઈક અંશ આગલોડમાં લઈ ગયા. અને ત્યાં મણિભદ્રવીરના કહેવા પ્રમાણે ડેડું બંધાવી ત્યાં સ્થાપના કરી. (પ્રક. ૫૩ પૃ. ૫૬૩)

તેમ તપગચ્છના ઉપાશ્વેત્રમાં તથા દેરાસરમાં પુર, ન્ધર અને ગામે ગામમાં મણિભદ્રવીરની સ્થાપના કર્યાં ત્યાં જોવામાં આવે.

જૈન શાસનના અધિષ્ઠાતક તરીકે મણિભદ્રવીર જૈન સ્વમ્મજ્ઞ દષ્ટિ દેવ છે. વિ. સ. ૧૭૩૩માં આગલોડમાં મણિભદ્રવીરનું ડેડું સચે બંધાવ્યું.

સ. ૧૮૬૦માં આગલોડના ઠાકોર હરિસિંહના વખતમાં ૫૦ સુક્રિાનિજબલના ઉપદેશથી આગલોડના જૈનસચે મણિભદ્રવીરના દેશનો "લલોદાર" કર્યો. તે દેશસરની પાસે આદ્યશ્વર ભગવાનની પાદુકાદેરી છે બીજી દેરીઓ પણ જોવાની છે તેની પાસે આવક સઘની બંધાવેલી ધર્મશાળા છે તથા જૈન સચે બંધાવેલી કૂવો છે.

આગલોડના જૈનસઘની માલિકી તથા વહીવટ તમે મણિભદ્રવીરનું ડેડું, દેરીઓ તથા ધર્મશાળા, બાજ, કૂવો વગેરે છે.

આગલોડમાં આવકોના ૧૦૦ ઘર, બે શિખરજામી દેરાસર છે.

(-વીજાપુર-બૃહદ્રવત્તાતમાથી)

મણિભદ્રવીર તે પૂર્વે માણેકચર શેઠ નામે વીસાઓશવાલ આવક હતો. તેથી અમદાવાદ સુરત, ઝુનઈ પૂના વિજાપુર વગેરે જોશવાલો ત્યાં બાબા રાખવા-મૂકવા આવે છે.

મણિભદ્રવીરના દેવળના પ્રાસાદના ગભારામાં આગળ કોઈ ખરતરમચ્છના ચતિઓ (આજથી ૨૫-૩૦ વર્ષ પૂર્વે) જોવાની સ્થાપના કરી છે પણ અમારો જોવો મત છે કે, જોવાની સ્થાપના ત્યાં ન રાખતા પાસે દેરી કરી તેમાં કરવી જોઈએ.

આગલોડ, ઈલોડ વગેરે ગામો બીજા ઠાકોરોએ વસાવેલા છે.

આગલોડમાં મણિભદ્રવીર

ઈં સં ૧૯૨૧ માં ‘મણિભદ્રતીર્થ’નું વર્ણન’ નામનું પુસ્તક બહાર પડ્યું છે. તેમાં ‘આગલોડને પહેલા અગસ્થિપુર કહેતા હતા, તથા અગસ્થિ ઋષિએ મણિભદ્રવીરને આરાધી પ્રગટ કર્યા ‘ઈત્યાદિ કેટલીક બાબતો જૂઠી અને ઇતિહાસ પ્રમાણુ વિનાની લખી છે,

અગસ્થિપુરનું અપભ્રંશ નામ આગલોડ થઈ શકતું નથી, તેમ જ અગસ્થિ મુનિએ તે ગામ વસાવ્યું નથી. પણ જેના અતે ડં લ આવે છે એવા આગલોડ, ઈલોડ, આલેલ વગેરે ગામો ભીલ ઠાકોરોના વસાવેલા છે. “અગસ્થિ ઋષિએ મણિભદ્રવીરને આરાધ્યા. એવું કોઈ પ્રમાણુ પુરાણુમાં નથી. તથા સંસ્કૃત પ્રાચીન ગ્રંથોમાં નથી” તેથી એવી પુરાવા વિનાની જોડી કાઢેલી વાતોને ઇતિહાસના સાક્ષરો માની શકે નહીં.

આગલોડમાં શ્રીદોલતરુચિ યતિ તે દેરાસરોની તથા મણિભદ્રવીરના દેરાની સારી સલાખ રાખે છે અને તેમણે શ્રાવકોને “દેવદ્રવ્ય”માંથી મુક્ત કર્યા છે. તેથી શ્રાવકો સુખી થયા છે

વિજાપુરીય (ભં વિજયદેવસૂરિ સઘની પરંપરાના) યતિ શ્રી અમૃતવિજયજીગણિ વૃદ્ધ થયા. ત્યાં સુધી તે આગલોડ મણિભદ્રવીરના દર્શનાર્થે વિજાપુરથી દર રવિવારે (આગલોડ) જતા હતા.

(જેં સં ૩૦ કેં ૨૦ પૃં ૨૩૪ મણિભદ્ર છંદ)

લાડોલ

વિજાપુરથી ઉત્તર દિશાએ ૩ ગાઉ ઉપર લાડોલ ગામ છે તેને સંસ્કૃત ગ્રંથમાં લાટાપલ્લી કહેવામાં આવે છે. તે લાટા ભીલે વસાવેલી પલ્લી હતી. તેથી લાટાપલ્લી નામ પડ્યું.

વિં સં ૧૯૫૭માં લાડોલમાં એક ઘર પાસે ખોદતા ૧૮ જિન પ્રતિમાઓ નીકળી હતી, તેમાં એક શ્રી ભદ્રબાહુની મૂર્તિ હતી. લાડોલ એક હજાર વર્ષનું જૂનું ગામ ગણાય છે ત્યાં મોટું એક જૈન દેરાસર છે લાડોલમાં લાયપેરી છે જૈનોના ૪૦ ઘરો છે.

(સં ૧૬૮૨નો ગુજરાત-વીજપુર વૃતાન્ત પૃં ૧૩ થી ૧૬)
 (-વીજપુર પરિચય માટે જૂળો પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૫૩ વીજપુર)

૧ આં હેમવિમલસૂરિ અને મણિભદ્ર મહાવીર

આં બુદ્ધિસાગરસૂરિએ મણિભદ્ર મહાવીરનો ઇતિહાસ આપ્યો છે તે પ્રસિદ્ધ છે

વિશેષ આ પ્રમાણે પણ મળે છે માણેકચંદ શેઠ મતિબોનો શિધિલાચાર કેળી લોકાગમ્મનો આવક બની ગયો છેવટે આં હેમવિમલસૂરિની પૂરી પરીક્ષા કરી, બારવતધારી આવક બન્યો. લોકાગમ્મના ત્યાસના શ્રીપૂજે ભૈરવને સાધ્યો હતો. લોકાગમ્મના ૬૮ મતિબો આં હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય બન્યા, શેઠ માણેકચંદ પણ તેમનો આવક બન્યો. આથી તે શ્રીપૂજે ભૈરવને સાધી, ભૈરવ દ્વારા લોકાગમ્મમાથી સવેળી બનેલાઓને હેરાન કરવા પ્રયત્ન કર્યો. તેમાં ઘણા સવેળી સાધુ બ્રમિત થઈ કાળ કરી ગયા.

માણેકચંદ શેઠ પણ મગરવાડાના જ મલમા સિદ્ધગિરિના ધ્યાનમાં જ કાળ કરી મરણ પામી મણિભદ્ર નામે ઈદ્ર બન્યો, તે મગરવાડા આવ્યો અને તેણે ગુરુદેવ હેમવિમલસૂરિની આજ્ઞાથી લોકાગમ્મના શ્રીપૂજે મોકલેલા કાળા-જોરા-ભૈરવને હઠાવી તેનો ઉપસર્ગ કર્યો અને તેણે ગુરુદેવ પાસે માગળી કરી કે હવે પછી તપગમ્મના નાયકોના નામમા વિજય શબ્દ રાખવો, અને મને 'તપગમ્મનો દેવ' માનવે. આઆર્થદેવે તેની આ માગળીઓનો સ્વીકાર કર્યો.

તપગમ્મના નાયકોમા ત્યારથી 'વિજય' શબ્દ રખાય છે અને તપગમ્મનો ગમ્મરક્ષક દેવ મણિભદ્રવીર મનાય છે ત્યારથી તપગમ્મના મંદિરો, ઉપાશ્રયોમા મણિભદ્રવીરની સ્થાપના કરવામાં આવે છે બીજા ગમ્મવાળા પણ મણિભદ્રવીરને મોટો દેવ માને છે

(-જયપુરના તપગમ્મના ઉપાશ્રય તરફથી સં ૧૬૧૭મા પ્રકાશિત વાર્ષિક 'મણિભદ્ર' પત્રનો વાર્ષિક બેઠ માસર રતિલાલ બાદશમલ તરફથી વીર સં ૨૪૭૭મા પ્રકાશિત બ્રહ્મવીર શ્રી મણિભદ્રવીર ચરિત્ર)

(૨) વિજયદાનસૂરિ અને મણિભદ્રમહાવીર

વૃદ્ધો કહે છે કે આં વિજયદાનસૂરિએ ગીતાર્થોની વિનતિથી અને મણિભદ્રવીરની સ્મૃતિથી આં વિજયહીરસૂરિને ગચ્છનાયક બનાવ્યા હતા

તેમણે સાથોસાથ એવી આજ્ઞા કરી હતી કે, ‘હવે પછી બધા ગચ્છનાયકોના નામોમા ‘વિજય’ શબ્દ રાખો આ અંગે છૂટક ઉદ્ભેખ આ રીતે મળે છે

(૧) પહેલુ એ કારણ, વિજયદાનસૂરીશ,
નિજ પાટિ સ્થાપ્યા, હીરવિજયસૂરાંશ, ૪૫
તેણિ વાર કહિઉ એકવચન, સુણે સાવધાન,
જેહનઈ પદ આપો, તેહનઈ દેઈ બહુમાન, ૪૬
એ વિજયની શાખા, જયકારી જગિ જાણી,
પદ દીધો તેહનુ, વિજય નામ મનિ આણી, ૪૭

(—આં વિજયતિલકસૂરિરાસ, ઐતિહાસિકરાસ સં ૭ ભાં ૪)

(૨) “વીરવશાવલી” મા લખ્યું છે કે—યક્ષ મણિભદ્રે આં વિજયદાનસૂરિને સ્વપ્નમા આવીને જણાવ્યું કે, ‘તમારી પાટે વિજય-શાખા સ્થાપજો હવે પછી તમારી પાટપરપરામા બીજી શાખા રાખશો મા, માટે જે નામ સ્થાપો ત્યારે તેમા મારા નામનો એક ચક્ષરાજ તેમનુ નામ રાખજો વિજયશાખા રાખવાથી પાટ વિજય-વાળી બનશે’

(આજ સુધી તપાગચ્છમા દર ત્રીજી પેઢીએ શાખા બદલાતી હતી તે હવેથી બધ થઈ વિજયશાખા કાયમ બની છે.)

(વિવિધ ગચ્છીય પદાવલી પૃં ૧૨૨)

દોહરો

ગુરુવરકી સેવા કરે, મણિભદ્ર મહાવીર,
કરે સમૃદ્ધિ ગચ્છમે કાટે સંઘકી પીર

(૩) મણિભદ્રવીર આં વિજયદાનસૂરિનો એવો ભક્ત હતો કે તેમનુ નામ જપનારને ય સહાય કરતો હતો આથી જ પાટણની એક

જૈન ઠન્યા સરસ્વતી નદીમાં ઝુડતી હતી, ત્યારે તેણે આં વિજયદાન સૂરિનું શરણ લીધું અને મલ્લિભદ્રવીરે તેને ત્યાંથી બચાવી લીધી

(—સં ૧૬૬૦ની મહોત્સવ કીર્તિવિજયગણિવર કૃત વિચારરત્નાકર પ્રગતિ સ્તોત્ર ટીકા, પ્રકં ૫૭ સુદનામ મત્ર પ્રભાવ)

(૩) આં શાન્તિસોમસૂરિ (ખાખી) અને મલ્લિભદ્રવીર વીજપુરથી ૫ કોશ દૂર આગલોઠ ગામ છે ત્યાં સં ૧૬૭૦ નો જાં સુમતિનાથનો એક મોટો જિનપ્રાસાદ હતો અને તે પછી સં ૧૮૬૫માં સંઘે જે માળનું મોટું જિનાલય બંધાવ્યું જેના બીજા માળે સોજા ગામથી હાલેલ “જાં ઠન્યાણ પાશ્વનાથની પ્રતિમા” વિરાજમાન કરી હતી. તેમજ તે સાથે અટોઠા ગામથી હાલેલ “જાં ગોપીપાર્શ્વનાથ વગેરે જિનપ્રતિમાઓ બેસાડેલી હતી.

આગલોઠ ગામની બહાર નૈઋત્યપૂર્ણામાં આં શાન્તિસોમસૂરિએ સં ૧૬૭૩માં પ્રતિષ્ઠા કરાવેલ મલ્લિભદ્રવીરનું મોટું જૈન દેરાસર છે (—વિજયપુર બૃહદ્વૃત્તાન્તમાથી)

આગલોઠ ગામમાં આવકોનાં ૧૦૦ ઘર છે, જે મોટા શિખરજાંથી જિનપ્રાસાદો છે તથા ઉપાશ્રય છે

તપસ્વિઓના અનુક્રમે (૫૫) આં હેમવિમલસૂરિ—સ્વં સં ૧૫૮૩ માં શું ૧૦, (૫૬) આં સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ—સ્વં સં ૧૫૬૭ માં શું ૫, (૫૭) મહાતપસ્વી આં સોમવિમલસૂરિ—સ્વં સં ૧૬૩૭ (૫૮) આં આણંદસોમસૂરિ, (૫૯) આં વિમલસોમસૂરિ (૬૦) વિશાળસોમસૂરિ—સ્વં સં ૧૬૬૮ માં શું ૧૫, (૬૧) આં ઉદયવિમલસૂરિ, બીજું નામ ઉદયસોમસૂરિ, (૬૨) જાં શાન્તિ સોમસૂરિ યમા (—પ્રકં ૫૫ પૃં ૬૬૦ સોમશાખા પદ્માવલી)

આગલોઠ ગામમાં જ્યાં જાં સુમતિનાથનો જિનપ્રાસાદ હતો ત્યાં સહસ્રમહા શબ્દના સુવરાજનો પુત્ર શબ્દ શમસિંહ હતો ત્યારે સં ૧૭૭૩ માં આં શાન્તિસોમે આમાસુ કન્યા હતું તે મોટા તપસ્વી હતા. તેમણે ૧૨૧ દિવસ સુધી આવબીહનું તપ આણ સખી મલ્લિભદ્રવીરની આરાધના કરી.

મણિભદ્રવીરે ૧૨૧ મા દિવસે પ્રત્યક્ષ થઈ આચાર્યને કહ્યું, 'મુનિવર! હું તમારા જાપથી સતુષ્ઠ થયો છું, જે જોઈએ તે માગો.'

મુનિવરે કહ્યું, "હે ક્ષેત્રપાલ! આગલોડમા સિદ્ધવડ જેવો વડ છે, ત્યાં તમે પધારી, તમારું સ્થાન જમાવો અને એ સ્થાનનો સર્વ રીતે મહિમા વધારો તમને છએ દર્શનવાળા માને છે, તો અહીં આવી વસો અને લક્ષ્મીની કામનાઓ પૂરી કરો

મણિભદ્રવીરે આં શાતિસોમની માગણીથી આગલોડમા વડ નીચે આવી વાસ કર્યો અને ત્યારથી સૌને તેનો પરચો થવા લાગ્યો, એટલે આં શાતિસોમસૂરિએ ૨૦ ૧૭૩૩મા રાજ રાયસિંગના સમયે આગલોડમા વડ નીચે મણિભદ્રવીરને વસાવી, તેનું તીર્થ સ્થાપન કર્યું.

આં શાતિસોમસૂરિના સમયે 'સોમશાખા' ના બીજા આચાર્ય (૬૨) ગજસોમસૂરિ થયા હતા.

આં શાતિસોમસૂરિ આગલોડમા પાચ કેશથી વીરની આરાધના કરતા હતા ત્યારે ૬૨ મા ભં ગજસોમે આગલોડમા આં શાતિસોમનું અપમાન કર્યું, તેમના પાચ કેશ જેથી કાઢ્યા આથી આં શાતિસોમસૂરિએ આં ગજસોમસૂરિનો પટ્ટો બધ કર્યો હતો અને પછી સં ૧૭૪૧ મા તેમને ગચ્છમા લઈ તેમનો પટ્ટો શરૂ કર્યો હતો

(પ્રકં ૫૫ પૃં ૬૬૨)

(૪) કવિરાજ ૫૦ અમૃતવિજયજી (ઓલીયા)

અને મણિભદ્રવીર

વૃદ્ધો કહે છે કે, વીજપુરમા તપગચ્છના વિજયદેવસૂરિસંઘના (૬૦) ભં દેવવિજયસૂરિ, (૬૧) વિજયસિંહસૂરિ, (૬૨) વિજયપ્રભસૂરિ, (૬૩) ૫૦ મુક્તિવિનયગણિ, (૬૪) ૫૦ ભક્તિવિજયગણિ, (૬૫) ૫૦ વિદ્યાવિજયગણિ, (૬૬) ૫૦ રૂપવિજયગણિ, (૬૭) ૫૦ રગવિજયગણિ, (૬૮) ૭૦ વલ્લભવિજયગણિ થયા હતા

(—જૈં સં પ્રં ૬૦ ૬૭)

(૬૭) ૫૦ રગવિજય ગણિવરના મોટા શિષ્ય ૫૦ યતિવર અમૃતવિજયજી હતા. (પ્રકં ૬૧) તે વૈદુ. મત્ર, તત્ર અને

ઠાવ્યકળામા નિષ્ણાત હતા. તે હર ગુરુવારે આગલોઠમા મણિભદ્ર વીરની યાત્રા કરવા જતા હતા. તેમણે વૃદ્ધ થયા બાદ આગલોઠ જવાની તાકાત ન રહેવાથી, વીજપુર અને આગલોઠના રસ્તા વચ્ચે મધ્યાણેશ્વર મહાદેવ (મહેશ્વર મહાદેવ) ના દર્શન પાસે એક ખેતરમા ફેરી બનાવી, મણિભદ્રવીરની સ્થાપના કરી હતી. તે સાગર શાખાના ભદ્રારકે રાધીતસાગરની આજ્ઞામા રહેતા તેમણે સ. ૧૬૦૧ મા વાઘણ પોળના જિનપ્રાસાદોમા લુણ્ણેદાર અને પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

તેમણે વિજપુરમા પ્રાણલેના માઠ પાસે સરસ્વતીની ફેરી પણ બનાવી હતી.

વૃદ્ધો કહે છે કે, તે મોટા ચમત્કારી યતિ હતા, એક વખત મુસલમાનોએ “જૈન યતિઓનો વેશ” હાઈ નાચ શરૂ કર્યો ત્યારે પરમ તપસ્વી સુવેગી મુનિ નેમસાગરજી મ. ૦ ત્યાં વિઘ્નમાન હતા. તેમણે ૫૦ યતિ અમૃતવિજયજીને કહેવડાવ્યું કે, તમે આ જેલ બંધ કરાવો, યતિજીએ ઉત્તર વાળ્યો કે, ‘આપ મુનિમહારાજ છે અને હું શિષિલ છું યતિ છું તો આપે જ આનો વિચાર કરવો એમજો. તપસ્વીજીએ ફરી આગ્રહપૂર્વક કહેવડાવ્યું કે, મહાનુભાવ ! જૈન ધર્મ તમારો અને અમારો અને સૌનો છે યતિવરો આવા સમયે ચમત્કાર બતાવે છે સવેગી સાધુ ચમત્કાર બતાવે નહીં. સવેગી સાધુ અને યતિમા આ જ મોટો ફરક હોય છે તો આનો ઉપાય તમારો જ કરવાનો છે.

યતિવરે આજેવાન મુસલમાનોને બોલાવી કહ્યું કે, ‘આ જેલ અહીંથી જ બંધ કરો. આગળ વધરો મા.’ પરંતુ મુસલમાન મુવ કોએ ગલુકાર્યું નહીં. અને એ જેલ ચાલુ રાખ્યો. એવામા આગળથી અવાજ આવ્યો કે, જમાતને રોકો તાજિયાને રોકો, આગળ વધવાનો રસ્તો બંધ છે રસ્તામા પથ્થરની મોટી દિવાલ બની ગઈ હતી જે કોઈ બંધ તે ત્યાં ટકરાઈને પાછો પઠતો, મુસલમાન આજેવાનો સમજી ગયા કે, પેલા સેવકાનું આ કામ છે આથી મુસલમાનોએ યતિવર અમૃતવિજયજી પાસે આવી માફી માગી,

કાવ્યકળામા નિષ્ણાત હતા તે ૬૦ સુરુવારે આગલોઠમા મણિભદ્ર વીરની યાત્રા કરવા જતા હતા. તેમણે વૃદ્ધ યયા બાદ આગલોઠ જવાની તાકાત ન રહેવાથી, વીજપુર અને આગલોઠના રસ્તા વચ્ચે મસાણેશ્વર મહાદેવ (મસેશ્વર મહાદેવ) ના દેશ પાસે એક ખેતરમા દેરી બનાવી, મણિભદ્રવીરની સ્થાપના કરી હતી. તે સાગર શાખાના ભદ્રારકે શર્પીતસાગરની આજ્ઞામા રહેતા તેમણે સ. ૧૬૦૧ માં વાઘણ પોળના જિનપ્રાસાદોમા જીર્ણોદ્ધાર અને પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

તેમણે વિજપુરમા પ્રાણલેખના માઠ પાસે સરસ્વતીની દેરી પણ બનાવી હતી.

વૃદ્ધો કહે છે કે, તે મોટા ચમત્કારી ચતિ હતા, એક વખત મુસલમાનોએ “જૈન યતિઓનો વેશ” લઈ નાચ શરૂ કર્યો ત્યારે પરમ તપસ્વી સુ વેગી સુનિ નેમસાગરજી મં. ૮ ત્યાં વિલમ્બાન હતા. તેમણે ૫૦ ચતિ અમૃતવિજયજીને કહેવડાવ્યું કે, તમે આ જેલ બંધ કરાવો, ચતિજીએ ઉત્તર વાળ્યો કે, ‘આપ સુનિમહારાજ છે. અને હું શિથિલ છું ચતિ છું તો આપે જ આનો વિચાર કરવો જોઈએ. તપસ્વીજીએ ફરી આમરૂપૂર્વક કહેવડાવ્યું કે ‘મહાનુભાવ ! જૈન ધર્મ તમારો અને અમારો અને સૌનો છે, ચતિવરો આવા સમયે ચમત્કાર બતાવે છે સંવેગી સાધુ ચમત્કાર બતાવે નહીં. સંવેગી સાધુ અને ચતિમાં આ જ મોટો ફરક હોય છે તો આનો ઉપાય તમારે જ કરવાનો છે.’

ચતિવરે આગેવાન મુસલમાનોને બોલાવી કહ્યું કે ‘આ જેલ અહીંથી જ બંધ કરો. આગળ વધશો માં પરંતુ મુસલમાન મુવ કોએ ગણકાર્યું નહીં. અને જો જેલ ચાલુ રાખ્યો. એવામાં આગળથી અવાજ આંચ્યો કે, જમાતને રોકો, તાજિયાને રોકો, આગળ વધવાનો રસ્તો બંધ છે’ રસ્તામાં પથ્થરની મોટી દિવાલ બની ગઈ હતી, જે કોઈ બાપ તે ત્યાં ટકરાઈને પાછો પડતો, મુસલમાન આગેવાનો સમજી ગયા કે, પેલા સેવકનું આ કામ છે. આથી મુસલમાનોએ ચતિવર અમૃતવિજયજી પાસે આવી માફી માગી,

વિક્રમની સત્તરમી સદીમાં અમદાવાદ મોટું નગર હતું તેને કોટ, ૧૨ હરવાજા, ઘણા ભોટા, બહુ પોળો, હતી, અને તે અર્ધા ચોજનમાં પથરાયેલું હતું

(૧) અમદાવાદના અહમદપુર વગેરે ઘણા નામો છે

(—પ્રકૃ ૪૫ પૃ ૦ ૧૯૮, ૨૦૭)

જેમા દોશી, વખાણિયા, વહોરા, એમ મોટા બાપારી વસતા ત્યા શા. પૂજારી હતા અને તેની પત્ની પ્રેમલદે રહેતા હતા બન્ને ધર્મી હતા, મુખી હતા, પણ તેઓને કંઈ સત્તાન ન હતું તેઓએ એક વાર ૬૦ જીવનતિલકસૂરિ કે જે પ્રેમલદેવીના ગૃહસ્થપણના ભાઈ હતા તેમને અમદાવાદમાં ઉત્સવ પૂર્વક પથરાવી આમમ્મ રાખ્યા.

પ્રેમલદેએ બહારજીને વિનાંતે કરી કે “અમને ધર્મ-અર્થ અને કામ બધુ જ છે માત્ર કંઈ સત્તાન નથી, આપ જેવા ભાઈ છે, મોટા ધર્મિયાઈ છે. અહીં મહિસાદ્રસાચા દેવ ॥ આપણે તેના ઉપાસક છીએ, છતાં સત્તાનની ખોટ મને બહુ સાહે ॥ કૃપા કરીને આપને ભાણેજ ઘાય, એવું વચન આપે.” બહારકે જેનની આજીજી જણાવું કે “તને અવશ્યકમ્ તુટે અને સત્તાન ઘાય તો, એક પુત્ર મને આપજો? જહેને એ વાત અગીકારી.

૧ જેનો જેન સહુજોતે બાહાર, પાણી વગેરે પાત્ર, અને પુસ્તકનું જ્ઞાન આપે છે તેમજ સિંધો બનાવવા મધે પોત-પોતાના પુત્ર પુત્રીઓનું પણ જ્ઞાન કરે છે જેમ

(૧) વામુરેવ જુજીમહારાજા જા નેમિનાથની પાસે દિક્ષા લેનાર સૌ નરનારીઓને દિક્ષાની જગ્યા આપતા તેમજ તેના સ્વપ્ન-વદ્ધાઓને સ્વ જાનની સત્તર કરી આપી તેઓ પાસેથી રજા અપાજ્યા હતા.

(૨) મજબના રાજા એલિકે (નિંબીસાદે) પોતાની રાણીઓ તથા પોતાના પુત્રોને જા મહારીસ્વામીની પાસે દિક્ષા અપાવી હતી

(ત્રિ સ પુ મ પૃ ૧ મુ પ્રક ૧ ૪ ૭)

(૩) ખાદૂરામના ઈન્દોએ ત્રિ સ ૧ લગભગમાં આ ૦ વફીવને ૧૧ ઊંચા વદારાખ્યા હતા. (જૂઓ ઇતિ પ્ર ૧ ૪ ૨૨)

(૪) જા રના વીરનાગ પોત્તરડિ સ ૧૧૫૨માં ભગ્યમાં જા

શેઠ પૂજશાહ તથા શ્રી પ્રેમલદેને રામજી, રૂપજી વગેરે પાચ પુત્રો અને બે પુત્રી થઈ, બહેને લાં ભુવનકીર્તિસૂરિને ૭ વર્ષનો રામજી વહોરાવ્યો તે મોટા થતા લાં રત્નકીર્તિસૂરિ બન્યા.

૬૬. લાં રત્નકીર્તિસૂરિ-તેમના સં ૧૬૭૬ લાં વં ૨ મગળવારે રેવતીનક્ષત્રમા મધ્યરાત્રે શુભલગ્નમા અમઢાવાદમા જન્મ નામ-રામજી સં ૧૬૮૬ વૈં સું પને રોજ રાજનગરના રાજ-પરામા દોશી કાનજી તથા તેની ભાર્યા ગમતાદે વિશાશ્રીમાળીના ઉત્સવમા દીક્ષા, નામ મુનિ રાજકીર્તિ સં ૧૭૦૭ વૈં સું અને

મુનિચ દ્રસૂરિને પોતાના “૬ વર્ષનો પુત્ર પુર્ણચંદ્ર” વહોરાવ્યો, જે મહાવાદી આં દેવસૂરિ થયા હતા (પ્રભાવક ચરિત્ર ઇતિં પ્રં ૪૧ પૃં ૫૬૧)

(૫) ધંધૂકાની મોઢ શ્રાવિકા પાહિનીદેવીએ પોતાના ભાઈ નેમિનાગની સમ્મતિથી પોતાનો “ પાચ વર્ષનો પુત્ર ચાગો ” સં ૧૧૫૦ મા આં દેવચંદ્રસૂરિને વહોરાવ્યો આ બાળક તે જ કં સં આં હેમચંદ્રસૂરિ થયા (પ્રં ૪૧ પૃં ૬૦૦)

(૬) ખ ભાતના સં લીમજી અને સં સાંગણુસોની વગેરેએ દેવેન્દ્રસૂરિને શુદ્ધ આહાર પાણી, વસતિ તથા શિષ્યો આપ્યા (ગુર્વાવલી શ્લોં ૧૩૭ થી ૧૩૯ ઇતિં પ્રકં ૪૫ પૃં ૩૨૮ ૩૩૨)

પોર્ટુગીઝ પીનહરો પાદરી તા ૬-૧૧-૧૫૯૫ને રોજ પત્રમા લખે છે કે મે ખ ભાતના જૈન ઉપાશ્રયમા આઠ નવ વર્ષની ઉમરના ઘણા છોકરા જોયા જે જૈન મુનિ બનેલા હતા આટલી ઉમરે તેઓ ધર્મને માટે અર્પણ કરે છે (ઇતિં પ્રં ૪૪ પૃં ૧૩૩)

ખ ભાતના સોની સિંહ એસવાલે વિં સ ૧૪૯૧ મા પોતાની ૭ વર્ષની મીલાપ નામની પુત્રી વૃદ્ધ તપાગચ્છના લાં રત્નસિંહસૂરિને ખ ભાતમા લાવી વહોરાવી દીક્ષા અપાવી, જે દરરોજ ૧૫૦ શ્લોક કંઠસ્થ કરી શકતી હતી સમર્થ વિદ્વંસી તેમજ વ્યાખાત્રી બની હતી, લાં રત્નચૂલામહત્તરાની પાટે સ્થાપી (શ્રીધર્મલક્ષ્મીમહત્તરાભાસ)

કનોડા ગામની શ્રી સૌભાગ્ય દેવીએ ૫૦ નયવિજયને સં ૧૬-૫૬-૫૭ મા પોતાના પાચ વર્ષના પુત્ર જસુ વહોરાવ્યો જે મોટા થતા ન્યાયતીર્થ ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય મહોપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ થયા (ઇતિં પ્રકં ૫૮)

શેજ શાં રતનજી (ભાર્યા ગમવાહે) પુત્ર નામજી ઇશા શ્રીમાળીએ
 ઠકોત્રી કાઢાં, કરેલા ઉત્સવમા આચાર્ય પદ, નામ-અર્થ રત્નકીર્તિ-
 સૂરિ તેમજ ભં. ભુવનકીર્તિનું સં. ૧૭૮૦ માં સ્વર્ગગમન બાદ સં.
 ૧૭૮૧ ચૈત્ર વદિ ૨ના શેજ હધિગામ (હલોધ)મા શાહ સોમજીએ
 કરેલ ઉત્સવમા ભક્ષારક પદ અને સં. ૧૭૭૪ પો. ૧૦ વ. ૨ને શેજ
 હધિગામ (હલોધ)મા સ્વર્ગગમન થયા.

તેમને (૧) ૫૦ રામવિજય (૨) ૫૦ સુમતિવિજય (૩)
 ૫૦ હેમવિજય અને (૪) ગંગાવિજય એમ ચાર શિખો હતા.

૬૭ ભં. ગુણસાગરસૂરિ-અમદાવાદના જેન સં. ૫૦ ગંગા
 વિજયને આચાર્ય બનાવી ભં. ગુણસાગરસૂરિ નામ રાખી ભં.
 રત્નકીર્તિસૂરિની પાટે સ્થાપ્યા.

૫૦ સુમતિવિજયે સં. ૧૭૪૬ અષાઢ સુદિ ૭ હસ્ત નક્ષત્રમા
 અમદાવાદમા “ભં. રત્નસૂરિશય કાળ-૬ સર્વ ગાથા ૧૪૬, અં.
 ૧૭૦” બનાવ્યો.

તીર્થ—

મહિસદ્રવીરના ૩ તીર્થસ્થાનો છે.

(૧) માગવામા “ઉજ્જૈન” તેની જન્મભૂમિ છે બાવન વીરો
 સાથેની રહેવાસ ભૂમિ છે ત્યાં મોટા વડ નીચે મહિસદ્રવીરનું
 મસ્તકે પૂજાય છે.

(૨) ગુજરાતમા પાલનપુર પાસે તેની વિજયભૂમિ “મગરવાડા”
 છે ગુરુની આજ્ઞાથી તેણે ત્યાં નિવાસ કર્યો છે, ત્યાં મહિસદ્રવીરના
 ચરણો પૂજાય છે.

(૩) ગુજરાતમા વિજયપુર પાસે “આગલોડ ગામ”મા વડ નીચે
 તેણે પોતાનું સ્થાન માગ્યું, ત્યાં મહિસદ્રવીરના ચરણ ઉપરનો ભાગ
 ઘડ પૂજાય છે વીજયપુરમા પણ તેનું સ્થાપનાતીર્થ છે.

૧ તેમના રાજ્યમાં ૬૩ માં ભં. દેવરત્નસૂરિના શિષ્ય ઉપાખ્યા
 રા ભુવનસિંહ શિષ્ય હતા. પદ્મમુદ્રગણિએ ભગવતીસત્તો આ અમલ-
 દેવસૂરિ જુન દીકાના આધારે રજ્યો બનાવ્યો. વિવરણ બનાવ્યું.

(૪) કબોઈતીર્થમાં રેલ્વેના પાટા પાસે જગલમા ગોરિયા-વીરનું સ્થાન છે મણિભદ્રવીરનુ ચમત્કારી સ્થાન છે

ત્યાના વૃદ્ધો કહે છે કે, “જ્યારે ત્યા રેલ્વે લાઈન નીકળી, ત્યારે તે સ્થાન પાસે રેલગાડી આવતા એન્જિન બધ થઈ જતું કે દિવસ આ પ્રમાણે બન્યું, પછી તેના ડ્રાઈવરે નીચે ઊતરી તે સ્થાનને નમસ્કાર કર્યા અને રેલ્વેખાતાએ તે સ્થાનને સુધાર્યું. તે પછીથી ત્યા રેલ્વે બરાબર ચાલુ થઈ છે અટકી નથી

અમદાવાદના શેઠ લાલભાઈ ઉમેદરામ લઠાએ કબોઈતીર્થના મનમોહન પાર્શ્વનાથના તીર્થપ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો, ત્યારે આ સ્થાનનો પણ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો.

આ કબોઈ તીર્થસ્થાન છે પણ મણિભદ્રનુ સ્થાન તીર્થ તરીકે વિખ્યાત નથી

બીજાં પ્રભાવક સ્થાનો

મણિભદ્રવીરના બીજા પણ ચમત્કારી સ્થળો છે, તે આ પ્રમાણે (૧) સૌરાષ્ટ્રમા વઢવાણ શહેરમા ચતિલાલચંદ્રજીના ઉપાશ્રયમા સ્થાન છે ચતિલાલચંદ્રને મણિભદ્રવીરનુ ઈષ્ટ હતું

તે બહુ ચમત્કારી હતા શેઠ છગનલાલ જેરાજ વગેરે માનતા હતા કે એક દિવસે રાત્રીએ ઉપાશ્રયના એક સારા લીંબડાને કાઢી નાખવાનો મનસુબો કર્યો ચતિવરે કુડી ઢાકી સીધી ડાળવાળા તે લીંબડાને છુપાવી દીધો બીજે દિવસે લોકોએ જોયું કે તે સ્થાને વાકો ચૂકો લીંબડો ઊભો છે અમલદાર નિરાશ થયો આ ઉપાશ્રયના “ચતિ લાલચંદ્રજીનો ઉપાશ્રય” અને “લીંબડાવાળો ઉપાશ્રય” એમ બે નામો છે

(૨) અમદાવાદમા વિજયાનદસૂરિગચ્છના ઉપાશ્રયમા વીરનુ સ્થાન છે આ મણિભદ્ર બહુ ચમત્કારી મનાતા હતા જૈનોને તેનો પરચો મળતો હતો, તેથી તેનાં પ્રત્યે મોટી શ્રદ્ધા હતી હવે પછી તો, વહીવટદારોએ તે સ્થાનમા જેવા તેવા “દેવ ચેટકોને” બેસાડી દીધા. આથી આ સ્થાનનુ માહાત્મ્ય ઘટ્યું. અને આરાધકોની એકનિષ્ઠા ચલવિચલ થાય તેવા નિમિત્તો ઉભા થવાથી પરચો ઘટવા લાગ્યો

(૩) શ્રીપુરમાં અતરીક્ષ પાર્શ્વનાથના ભોયરામા વીરનુ સ્થાન છે.

(૪) જમ્બુપુરના ઘાટમાં અુળી નીચે સુહતાના ભાં પદ્મપ્રભના જિનાલયમાં વીરનું સ્થાન છે

(૫) અમ્બમેરમાં લાખન કોટડીમાં તપગચ્છના ઉપાધ્યક્ષના 'પાછલ ઉપાધ્યક્ષ'માં એક કોટડીમાં વીરનું સ્થાન છે, જે આજે પણ ચમત્કારી મનાય ॥ આ સ્થાનમાં રહેલા મનુષ્ય ઉપર બીજા કોઈની મૂઠ્ઠા બાલી શકતી નથી.

(૬) મોટા પોસીના લીધાંમાં ભાં નેગિનાથના જિનાલયમાં ચમત્કારી મહિબદ્રવીર છે (—પ્રક્રં ૫૦ પૃં ૪૫૦)

(૭) શંખેશસ્વીથી પાસે રાજા વનસજ આવડાની જ મહૂમિ “વજ્રોદના” જિનાલયમાં વીરનું સ્થાન છે ત્યાંના જોના જણાવે છે કે તેની પાટ ઉપર કોઈ સૂઈ શકતો નથી. મહિબદ્રના સ્થાનમાં જેવા તેવા ઘેટક દેવની મૂર્તિ કે ફોટો રાખે તે, રાતો રાત ત્યાંથી શુભ થઈ જાય છે,

(૮) અમદાવાદ પાસે બારેબમાં ભાં વિજયરાજસૂરિ પ્રતિષ્ઠિત મહિબદ્રવીરનું સ્થાન છે

(૯) સુધગામના ઉપાધ્યક્ષમાં મહિબદ્રવીરનું સ્થાન છે સ્વરૂપ વર્ણન

મહિબદ્રવીર સાધકને પ્રસન્ન થાય ત્યાર તેની સામે પોતાના મૂળ સ્વરૂપમાં બાલક રૂપે આવે છે. મહિબદ્રવીર ક્ષેત્રપાલ છે તેને ઐરાવત્ હાથીનું વાહન હોય છે સૂકરના જેવું મુખ કાળોરમ અને તેના હાંત ઉપર “કેશરિયાળનો” જિનપ્રાસાદ હોય છે

તેને બે ચાર કે છ હાથ હોય છે તેને છ હાથ હોય ત્યારે તેમાં ૧ હાળ ૨ ત્રિશૂલ ૩ માલા ૪ નાગ ૫ પાશ અને ૬ અક્રુશ હોય છે

મહિબદ્રવીરનાં ૧ મહિબદ્ર ૨ માનભદ્ર ૩ માલોક્ષ્મ ૪ ગોરદિયો વીર, વગેરે નામો મળે છે

છદ્ધારો લખે છે કે—તપગચ્છી સોમશાખાના શાન્તિસોમસૂરિ કહે છે કે—ઉત્તરજેનમાં બાવન વીરોનું સ્થાન છે તેમાં ગોરદિયો વીર એજ મહિબદ્ર, કોટલે મહિબદ્ર બાવન વીરોમાંનો એક વીર છે

જેમા તે “ગોરડીયા” નામથી પ્રસિદ્ધ છે. અને કંબોઈ તીર્થમા મણિભદ્રવીરનુ જે સ્થાન છે. તે ગોરડીયા નામે પ્રસિદ્ધ છે

પરંતુ મણિભદ્રવીરનો મૂળ રગ કાળો છે

નિગમમત પ્રભાવક ૫૦ [સદ્ધાન્તસાગરગણિ લખે છે કે- તીર્થકરોના જન્મોત્સવમાં ૬૪ ઇન્દ્રો આવે છે. તેમાં યક્ષની જાતી તરફથી બે ઇન્દ્રો (૧) મણિભદ્રવીર અને (૨) પૂર્ણભદ્રવીર આવે છે.

(દર્શન રત્નાકર લહેરી-૨૭ તરંગ-૧લો તથા પ્ર૦ ૫૩-૫૦ ૫૭૭)

વીરની આરાધના

(૧) મણિભદ્રની આરાધના અને પૂજા માટે સાધારણ રીતે આઠમ તથા ચૌદસ તિથિઓ અને ગુરુવાર તે ઉત્તમ દિવસો છે

(૩) બાધા-તેની બાધા મહા સુ૦ ૫, વૈ૦ ૧, કે આસો સુદ-૧૦ ને રોજ અથવા આઠમ કે ચૌદસ રવિવાર કે સોમવારે મૂકાય છે.

અમદાવાદના નગરશેઠ શાન્તિદાસ ઝવેરીના વશજો સીસો-દિયા ઓસવાલ જૈનો મગરવાડા અથવા આગલોડમા “માહેત” માટે જાય છે, જે બાલકનુ લગ્ન થવાનુ હોય તે લગ્ન કર્યા પહેલા ત્યા કુટુંબ સાથે જાય છે, સારા દિવસે મણિભદ્રવીરની સામે ધીનો દીવો “કરી” સુખડીનો થાળ પોતાને માથે ધરી ચોટીએ અડાડી વીરની સામે મૂકે છે ત્યારપછી આ સુખડી ત્યાં હાજર રહેલા દરેકને વહેચે છે આ સુખડી ત્યાથી પાછી લવાય નહીં. લગ્ન થવાનુ હોય તે છોકરા માટે વિધિ કરાય છે પણ કોઈ કોઈ તો લગ્ન પહેલાં છોકરી માટે પણ આવી માહેત કરે છે

નોંધ : સ્વાભાવિક જનવા જોગ છે કે અમદાવાદના ઓસવાલ જૈનોના ધણા સગાસબધી વીજપુરમા છે આથી વીજપુર થઈ આગલોડ જવાનુ સરળ પડે છે

૫૦ અમૃતવિજયજી (ઓલીયા) એ મગરવાડા જેટલુ જ આગલોડ વીરનુ મહાત્મ્ય જતાબુ હોય, આથી અમદાવાદના જૈનો આગલોડ જવાનુ વધુ પસંદ કરતા હોય ?

(૩) મહિષાસુરવીરની મોટી સાધના હીવાળી ને રાજ કે પ્રહસ્ય અવસરે કરાય છે

(૪) ધ્યાન રાખવું કે-મહિષાસુરવીર શુદ્ધ સમક્ષિતિ, શાન્ત, વિવેકી, સદાચારી, અને ધર્મપ્રેમીને જ મદદ કરે છે, તથા પ્રત્યક્ષ ધર્મ દર્શન આપે છે

(૫) જે સમક્ષિત વગરનો હોય સ્વચ્છ હોય, તથા બીજા જે તે દેવાને માનવો હોય તેને મહિષાસુરવીર પ્રસન્ન થતા નથી

દશરીએ કરાં થાપે મન, નિશિએ વિધિજપો પ્રસન્ન,

પછે જે ચિંતે તે પાવે, ઘર બેઠા મુખસપત આવે-૧૫

(સં ૧૭૦૮ પં ૭૬૫ વિજયગણિ કૃત ૭૬)

(૬) એક નોધપાત્ર સુમેળ મળે છે કે-આં આજુદ વિમલસૂરિ વિજયશાખાના આથ આથાવં વિજયદાનસૂરિ અને આં વિજયદેવસૂરિ વગેરે તથા તપગચ્છ આગરશાખાના મહોં ધર્મઆગરમહિવર તેમજ તપગચ્છ વિજયદેવસૂરિ સથ સાગર શાખાના ભટ્ટારક રાજસાગરસૂરિ અને શેઠ શાન્તિદાસ ઝવેરી વગેરે મૂળ ઓસવાલ ગાંતિના હતા, વિજયદેવસૂરિ ગચ્છનું બીજું નામ ઓસવાલ ગચ્છ પણ મળે છે મહિષાસુર મહાવીર પહેલાં ઓસવાલ જૈન હતા અને અત્યારે સમક્ષિતિ જૈન દેવ છે આ સુમેળમાથી ત્રહેજે વારવાં થકાય છે કે-તે સૌના વંશ વારમહાશેનો રક્ષકદેવ-ઈદેવ મહિષાસુર મહાવીર જ હોય એ સ્વાભાવિક વસ્તુ

છ હો-સ્તોત્રો-

મહિષાસુરવીરના વણુ ન માટે ગુજરાતી, હિંદી અને સંસ્કૃત ભાષામાં વિવિધ છ હો-સ્તોત્રો મળે છે

(૧) તપગચ્છની સોમશાખાના ૬૨મા ભાં શાંતિસોમસૂરિએ સં ૧૭૩૩મા આગલોઠમાં "મહિષાસુરોત્ર સ્તો ૪૧" બનાવ્યા

(-પ્રકં ૫૫ પૃ ૬૬૦ સોમશાખા પટ્ટાવલી)

(૨) ભાં હેમવિમલસૂરિના શિષ્ય પં ૭૬૫ કુશલમહિની પરંપરાના પં ૫૦ ઉદયકુશલગણિવરે 'મહિષાસુર ૪૬ કી ૨૧' બનાવ્યા

(જુઓ પ્રકં ૫૫ કુશલશાખા)

(૩) ૫૦ લક્ષ્મીકીર્તિ ગણિના ૫૦ હર્ષકુલગણિની પરપરા શિષ્ય શિવકીર્તિએ “મણિભદ્ર ચોપાઈ-૯” બનાવી (પ્ર૦ ૫૮)

(૪) તપગચ્છના પદ્મા ભ૦ વિજયસેનસૂરિના હસ્ત દીક્ષિત શિષ્ય ૫૦ કનકવિજયગણિવર (આં વિજયસિંહસૂરિ) ના આજ્ઞાધારી મહોં કલ્યાણવિજયગણિની પરપરાના ૫૦ રામવિજયગણિના શિષ્ય ૫૦ ઉદયવિજયગણિએ સ૦ ૧૭૦૮ માગરવાડામા ગુજરાતી ભાષામા “મણિભદ્ર છદ ચોપાઈ-૨૫” બનાવ્યો હતો તેમણે તેમા કેાઈ કેાઈ વિશેષ વાત પણ બતાવી છે તે આ પ્રમાણે .

તું જિનશાસનનો રખેવાલ, તુઝ કર ઝલકે દડવિશાલ,
તપાબિરુદ જગિ જસ પ્રસિદ્ધ, તેહને તે ઉપગારહ કીધ ॥૨૧॥
ૐ “યોગિણી ચઉસદ્વી” સિરતાજ, “વીર ખાવન્ન” મોટા
યક્ષરાજ એકલાખને એ શી હજાર, પીર પીગામ્બર કરે જુહાર ॥૭૧॥
ૐ નમો મણિભદ્ર ? તું ચેડા તુજ સમરણુ તે નાવે કેડા
“ચોરાશી ચેટકનો રાય” હાથિદડ, પાવડી તુઝ પાય ॥૧૦૧॥
દંડશીલે કરી થાપો મન્ન, નિશાઈ વિધિ જપો પ્રસન્ન
પછે જે ચિતે તે પાવઈ, ધરિ બેઠા સુખસપત્તિ આવઈ ॥૧૫૧॥
તું સુરતરૂસમ પૂરણુ ચિતિત “માઘત” દૂરિ થકી લીએ વાછિત,
“મગરિવાડિ” કીધ વાસરસાલ, “જૈન વાસિત સુર” તુંહી દયાલ
શ્રી વિજયદેવ ગુરૂરાજ પસાય, તવિયો મણિભદ્ર સુર રાયા ॥૧૬૧॥
સવત્ સત્તર આઠ ઉદાર, મૃગશિર સુદિ આઠમ શશિવાર
કલશ સકલ સિદ્ધ જયકાર, મત્ર મનમંદિર ગણુતા ॥૨૩૧॥
ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ કલ્યાણુ ભાવે કરી ભણુતા,
શ્રી વિજયસેનસૂરિ શિસ, સાધુ ગુણ પુરા કહિએ
“કનકવિજય કવિરાય” પ્રણુમતા યશ લહિએ
પડિત રામવિજયતણુ, ભણુ શિશ સુણુયો મુદા
ઉદય અધિક ચઢતી કલા, જે મણિભદ્ર સેવે સદા ॥૨૫૧॥
પુષ્પિકા-ધતિશ્રી માણિભદ્ર છંદઈ મિતિ શ્રેય

સ વત્ ૧૮૮૩ ના વર્ષે આસો મુદિ-૭ ના દિને મુનિ હેમવિમલજી
શ્રી પ્રશ્નાદાનપુરે કથ્યાબુમસ્તુ

(અમદાવાદમાં ૫૦ શાન્તિવિમલ પાસે પાના-૨ના આધારે)

(૫) તથામજ્જના પઠમા ભ૦ લક્ષ્મીસાગરસૂરિના મહોં વિદ્યા
સાગર ગણિવરની પરપરાના સાગરશાખાના મોળા વિદ્વાન ૫૦ લોજ
સાગરગણિની પરપરાના વિદ્વાન્ ચતિવર ૫૦ ચતુરસાગરગણિએ
સ૦ ૧૬૫૫માં વૈં મું પને શેજ વિવિધ વૃત્તોમા સંસ્કૃત ભાષામાં
“મણિભદ્ર સ્તોત્ર શ્લોં ૨૭” રચ્યું.

(પ્ર૦ ૫૫ પૃં ૬૬૫ મહોં વિદ્યાસાગરગણિ વશ.)

(૬) મણિભદ્રજી (જુઓ જૈં સ૦ પ્ર૦ વર્ષ ૨૦મું ૬૦૨૩૪)

અમાધિકારક—

લોકોમા એવી માન્યતા પ્રચલિત છે કે—મણિભદ્રવીર વગેરે
સમ્બંધત્વધારી હોવા છે તેા જેને ૨૪ શાસન હોવા, ૨૪ શાસન હોવીઓ
૧૬ વિદ્યાહોવીઓ, જ્ઞાન, ઈશન તથા આસ્ત્રિના અધિધાયક હોવા,
હોવીઓ, અને “મણિભદ્રવીરજી” ઇતિ હોય છે તેને મરજી સમયે
અમાધિ અને અપૂર્ણ સુખશાન્તિ રહે છે અને જેને આ સિવાયના
એકા ધટિકે ચક્ષુ કર્ણ પિશાચિની, લલિત વાંકલિની ભૂત, પ્રેત
તથા પીર પેગમ્બર વગેરેજી ઇતિ હોય છે તેને મરજીની છેલ્લી થડીઓ
વિવમ રીતે બેઢોશીમા પસાર થાય છે

થટાકર્ણુ ચક્ષુ—

તેનો પરિચય આ પ્રમાણે મળે છે—

ધટિક ચક્ષુ—

પસિણાપસિણ મુમિણે વિજ્ઞા સિદ્ધ કરેઃ અમરસ

મહયા આદ્ધિગિમા પમ્મિસિદ્ધં પરિકહેઃ ॥ ૧૩૧૨ ॥

પૃતિ-ચન્ન મ્યન્નડ્ધર્ત્તગીયા મિયયા મિષામિદ્ધાપ્પયા દેયતયા શિષ્ટ કથિત સદ્
અન્યસ્મૈ પૃષ્ઠકાય કથયન્તિ । અથવા “આદ્ધિગિમા” હોમ્મી સત્તયા મુઝ્ઝદેવત
પમ્મિક્કયથે મામ સટ્ટે સન્ન કર્ણે કથયન્તિ સાડ્ધ તેન મિષ્ટ કથિત સદ્ અન્યસ્મૈ
પૃષ્ઠકાય મુમાડ્ધુમાય ચન્ન પરિકથયન્તિ ણ્ય પ્રમ્મપ્રમ્મ ॥ ૧૩૧૨ ॥

(ભાવનગરની શ્રી આત્માનંદ સભાએ સં ૧૯૯૮માં પ્રકાશિત કરેલ ૯૦મું અથરત્ન નિર્ચુકિત ભાષ્ય વૃત્તિવાલુ બૃહત્કલ્પસૂત્ર ભાગ ૬૬૦ પરિશિષ્ટ ૧૩મું પાનુ ૧૬૯, બૃહત્ કલ્પસૂત્ર ભા ૨ પૃ ૪૦૩, ૪૦૪)

જૈનાચાર્યો, ગીતાર્થો, અને વિક્કાનો ઘટાકર્ણુ વીર “અજૈન દેવ હોવાનુ નીચે પ્રમાણે સ્પષ્ટ કહે છે

(૧) કં સં આં હેમચન્દ્રસૂરિ પોતાના અભિધાન ચિંતા મણિના દેવકાંડમાં જૈન માન્ય દેવોના નામોમાં ઘટાકર્ણુના નામ આપતા નથી પરંતુ દેવકાંડ શ્લોક ૧૨૪ના નદીશ શબ્દની વ્યાખ્યામાં એક ઉદ્ધરણ શ્લોક આપ્યો છે.

પડિત વ્યાડિએ મહાદેવના ગણોના જે નામ આપ્યા છે તેમાં “કર્ણુઅત વાળા” ઘણા દેવો બતાવ્યા છે. આચાર્યશ્રી જેમાનો ઘટાકર્ણુના નામ વાલો પડિતવ્યડિનો શ્લોક ઉદ્ધરી નીચે પ્રમાણે બતાવે છે.

ગોપાલો ગ્રામણી માલુ (માયુ) ઘંટાકર્ણકર ધમૈ

(અભિધાન ચિંતામણિ કોષ, દેવકાંડ શ્લોક ૧૨૪ની વ્યાખ્યા

પં ૦ કેશવકૃત કલ્પદ્રુમકોષ જૈનં સત્યં પ્રં કં ૬૧)

ગોપાલનો અર્થ “પાંચે ઇન્દ્રિયના વિષયોનો પોષક” પણ થાય છે ગ્રામણીનો અર્થ મુખી થાય છે તેમજ પાંચે ઇન્દ્રિયોને તૃપ્ત કરનાર” થાય છે

તો સ્પષ્ટ છે કે-ઘટાકર્ણુદેવ સમકીર્તિ કે ધર્મપોષક દેવ નથી,

(૨) ખરતરગચ્છના ઉં જયસાગરગણિ લખે છે કે- મોટી શાન્તિ, વસુધારા અને ઘટાકર્ણુ તે બૌદ્ધોના હોવાનુ ગીતાર્થો માને છે.

(જૈનં સત્યં પ્રં કં ૬૧)

(૩) ઇતિહાસ પ્રેમી પૂજ્ય પં ૦ કલ્યાણવિજયગણિવર લખે છે કે ઘટાકર્ણુ જૈન દેવ નથી

(જૈન સત્યં પ્રં કં ૫૬, પુ ૫ અક ૮)

(૪) વળી તેઓ જ કલ્યાણકૃતિકામાં ઘટાકર્ણની ઘાલી જનાવવાની પ્રધાને નિર્ણયાર અને જૂઠી બતાવે છે

(૫) ૫૦ આં ૦ વિજયલક્ષ્મિસૂરિ લખે છે કે-ઘટાકર્ણવીર બૌદ્ધોનો દેવ છે જોડે જોના સમ્યક્ત્વનો પ્રશ્ન રહેતો નથી.

(કલ્યાણ માસિક વ૦ ૧૩ અં ૧ પૃ ૦ ૬૫૪)

(૬) શાસનકટકોદ્ધારક ૫૦ હંસસાગરગણિ ૧૧૫માં સમાધાનમાં કહે છે કે-

શ્રી સારાજાઈ નવાધે જૈન જાગમમાં પણ ઘટાકર્ણ નામ હોવાનું માની લીધેલ, તેમ આચાર્ય શ્રી (વિજયલક્ષ્મિસૂરિ) ન માને અને તેથી તેઓ ઘટાકર્ણને જૈનદેવ તરીકે કે સમકીર્તિ દેવ તરીકે તો ન જ જણાવે તે સુકત છે

પરંતુ મૂલ શૈવ યથોમા ઘટાકર્ણ મહાવીરનું નામ અને તેના સામર્થ્યનું વર્ણન છે તેની સ્તુતિ છે

(સં ૨૦૧૮નો કલ્યાણ સમાધાન શુદ્ધિ

પ્રકાશ અથ ૫૦ ૧૭૮, ૧૭૯)

નોંધ-જૈનશાસ્ત્રોમાં રૂઢ, બહીરખ, હાસા પ્રકાસા, સીતારીકે મટા કલ્પનું પ્રાસંગિક નામ નોંધાયેલ હોય, તેથી તે દેવ સમકીર્તિ જ હોય એવું માનવાનું હોતુ નથી.

(૭) ૫૦ લાલજદ્ર જગવાનશાસ સાદ કહે છે કે ઘટાકર્ણ જૈન દેવ નથી.

(-વિશેષ માટે જુઓ-જૈન સત્યપ્રકાશ ક ૬૦ પૃ ૦ ૧૧ કં ૦ ૬૧

૫૦ ૧૧ થી ૧૮ તા. ૭-૪-૧૯૩૬ તથા તા. ૧૭-૪-૧૭૪૦

ના સાપ્તાહિક જૈનપત્રના અંકે)

(૮) સાધારણ રીતે સમજાય છે કે- ૨૧૦ જૈન ચતિઓએ છેલ્લી-૪ સદીમાં જૈન જૈનેતર મત્ર વિધાનોમાંથી કેઈ કેઈ વિધાનો લીધાં હોય, અને જો રીતે બૌદ્ધ ધર્મ કે શૈવધર્મનો ઘટાકર્ણનો મત્ર લીધો હોય.

દિગમ્બરોના જૈન બહારકે નવા જિનાલયો જનાવતાં પહેલાં જમૂક દેવોને આરાધી, સ્વપ્ન દર્શન મેળવતા હતા. સમય જતાં

કદાચ તે સ્થાન ઘંટાકર્ણુ લીધુ હોય, પછી તો શ્વેં ચતિઓએ પણ તેમના ઋષિ મંડળ સ્તોત્ર સાથે ઘંટાકર્ણુનો આમ્નાય લીધો હોય.

સલવ છે કે-આ રીતે એક બીજા પાસેથી પરપરાએ જૈન મત્ર-વાદીઓ, દિગમ્બર ભટ્ટારકો લોકાગચ્છના ચતિઓ, સ્થાનકવાસી ઋષિઓ, અને શ્વેં જૈન મુનિઓએ ઘંટાકર્ણુનો મત્ર લીધો હોય. અને તે સમય જતા જૈન વિધિ વિધાનમા દાખલ થયો હોય.

વાસ્તવમાં તે હરિજનોનો કામના પૂરક-કુલદેવ છે.

(ઘંટાકર્ણુની વિશેષ ચર્ચા માટે તા ૭-૪-૧૯૩૯ અને તા. ૧૭-૪-૧૯૪૦ના સાપ્તાહિક જૈનો ભેવા)

(૯) અસલમા સાચો જૈન એજ છે કે ૨૪ તીર્થંકરો, શુદ્ધ સાધુ, અને કેવલી પ્રણિત જૈન ધર્માનુ ઈષ્ટ હોય આવા જૈનનેજ “સમાધિ મરણ” થાય છે બનવા ભોગ છે કે-સમકીતિ દેવો તેના શુદ્ધ સાધનો મેળવી આપે સમકીતિ દેવો માત્ર આ રીતે જ આત્મ-સાધકોના ઉપકારક છે

(૧૭) વૃદ્ધો કહે છે કે-અમૂક આચાર્યો વિગેરેને મોટે ભાગે ઘંટાકર્ણુ વીરનુ ઈષ્ટ હતુ પરતુ તેઓને છેવટે મરણ સમાધિ બની રહી હોય એવુ વિશ્વાસ્ય સપ્રમાણ બાણવામા આવ્યુ નથી

ઇતિહાસથી તો સમજાય છે કે-વિસિદ્ધ રાજધર્મોની બોલબાલાના સમયે જૈનોના જૈન ધર્મસ્થાનોમા પાચ પીર કપ્પ, મસીદના ઢાચા વગેરે દાખલ થયા હશે

તો આ લોકશાહીમા પણ કેએસમાન્ય હરિજનોનો ઘંટાકર્ણુ પણ એ જ રીતે દાખલ થાય, તો નવાઈ નથી કેમકે તેની પ્રશસાના પૂર્વાચાર્યોના નામે “બનાવટી ગ્રંથો” બની ચૂક્યા છે

શ્રી હેમ નામવાલા સૂરિવરો-મુનિવરો-

આ નામના ઘણા જૈન મુનિવરો થયા છે જે પૈકીના કેટલાએક તો મોટા જ્યોતિર્ધરો છે

૧ મલધારગચ્છના આં હેમચંદ્રસૂરિવર સં ૧૧૭૫

(-પ્રાં ૩૮ પૃં ૩૨૬)

(૪) વળી તેઓ જ કલ્યાણકૃતિકામાં ઘડાકણ્ડની યાદી બતાવવાની પ્રધાને નિશ્ચયાર અને જુદી બતાવે છે

(૫) પૃ. ૫૦ આ. ૦ વિજયલખિસુરિ લખે છે કે-ઘડાકણ્ડવીર બોદ્ધોનો રૂવ છે એટલે જોના સમ્યક્ત્વનો પ્રશ્ન રહેતો નથી.

(કલ્યાણ માસિક ૧૦ ૧૪ જ. ૧ પૃ. ૬૫૪)

(૬) યાસનક ટોકોદ્ધારક ૫૦ હંસસાગરજાણી ૧૧૫મા સમાધાનમાં કહે છે કે-

શ્રી સ્વાચ્છાભાઈ નવાળે જૈન જ્ઞાનમમાં પણ ઘડાકણ્ડ નામ હોવાનું માની લીધેલ, તેમ જ્ઞાચાર્ધ શ્રી (વિજયલખિસુરિ) ન માને અને તેથી તેઓ ઘડાકણ્ડને જૈનરૂવ તરીકે કે સમકીર્તિ રૂવ તરીકે તો ન જ જણાવે તે સુકત છે

પરંતુ મૂલ રૂવ શ્રેયમા ઘડાકણ્ડ મહાવીરનું નામ અને તેના સામર્થ્યનું વર્ણન છે તેની સ્મૃતિ છે

(સ. ૨૦૧૮નો કલ્યાણ સુમાધાન શુદ્ધિ

પ્રકાશ અથ ૫૦ ૧૭૮, ૧૭૯)

નોંધ-જૈનશાસ્ત્રીઓમાં શ્વ, ભટ્ટિયશ્વ, હાસા પ્રહાસા સંગીતરીકે ઘડાકણ્ડનું પ્રાસંગિક નામ નોંધાયેલ હોય, તેથી તે રૂવ સમજાતિ જ હોય એવું માનવાનું હોય નથી.

(૭) ૫૦ લાલચરૂ ભગવાનહાસ સાદ્ કહે છે કે ઘડાકણ્ડ જૈન રૂવ નથી.

(-વિશેષ માટે જુઓ-જૈન સત્યપ્રકાશ ૬૦ પૃ. ૧૧ ક. ૬૧,

પૃ. ૧૧ થી ૧૮ તા ૭-૪-૧૬૩૬ તથા તા. ૧૭-૪-૧૭૪૦

ના સાપ્તાહિક જૈનપત્રના અંક.)

(૮) સાધારણ રીતે સમજાવ છે કે-સ્વે. જૈન મતિઓએ છેલ્લી-૪ સદીમાં જૈન જૈનેતર મત્ર વિધાનોમાંથી કોઈ કોઈ વિધાનો લીધા હોય, અને એ રીતે બૌદ્ધ ધર્મ કે શૈવધર્મનો ઘડાકણ્ડનો મત્ર લીધા હોય.

દિગ્ગજરાના જૈન લાક્ષણિકો નવા નિબંધો બતાવતાં પહેલાં અમુક રૂવોને બારાધી, સ્વપ્ન દર્શન મેળવતા હતા. સમજ જતાં

કદાચ તે સ્થાન ઘંટાકણું લીધું હોય, પછી તો શ્વેં ચતિઓએ પણ તેમના ઋષિ મહાન સ્તોત્ર સાથે ઘંટાકણુંનો આમ્નાય લીધો હોય.

સલવ છે કે-આ રીતે એક બીજા પાસેથી પરપરાએ જૈન મત્ર-વાદીઓ, દિગમ્બર ભટ્ટારકો લોકાગચ્છના ચતિઓ, સ્થાનકવાસી ઋષિઓ, અને શ્વેં જૈન મુનિઓએ ઘંટાકણુંનો મત્ર લીધો હોય. અને તે સમય જતા જૈન વિધિ વિધાનમાં દાખલ થયો હોય.

વાસ્તવમાં તે હરિજનોનો કામના પૂરક-કુલદેવ છે.

(ઘંટાકણુંની વિશેષ ચર્ચા માટે તા. ૭-૪-૧૯૩૯ અને તા. ૧૭-૪-૧૯૪૦ના સાપ્તાહિક જૈનો જોવા)

(૯) અસલમા સાચો જૈન એજ છે કે ૨૪ તીર્થંકરો, શુદ્ધ સાધુ, અને કેવલી પ્રણિત જૈન ધર્માનુ ઈષ્ટ હોય આવા જૈનનેજ “સમાધિ મરણ” થાય છે. બનવા જોગ છે કે-સમકીતિ દેવો તેના શુદ્ધ સાધનો મેળવી આપે સમકીતિ દેવો માત્ર આ રીતે જ આત્મ-સાધકોના ઉપકારક છે

(૧૭) વૃદ્ધો કહે છે કે-અમૂક આચાર્યો વિગેરેને મોટે ભાગે ઘંટાકણું વીરનું ઈષ્ટ હતું પરંતુ તેઓને છેવટે મરણ સમાધિ બની રહી હોય એવું વિશ્વાસ્ય સપ્રમાણ જાણવામા આવ્યું નથી

ઇતિહાસથી તો સમજાય છે કે-વિભિન્ન રાજધર્મોની બોલબાલાના સમયે જૈનોના જૈન ધર્મસ્થાનોમા પાત્ર પીર કપ્પ, મસીદના ઢાચા વગેરે દાખલ થયા હશે

તો આ લોકશાહીમા પણ કેચેસમાન્ય હરિજનોનો ઘંટાકણું પણ એ જ રીતે દાખલ થાય, તો નવાઈ નથી કેમકે તેની પ્રશસાના પૂર્વાચાર્યોના નામે “બનાવટી ગ્રંથો” બની ચૂક્યા છે.

શ્રી હેમ નામવાલા સૂરિવરો-મુનિવરો-

આ નામના ઘણા જૈન મુનિવરો થયા છે જે પૈકીના કેટલાએક તો મોટા જ્યોતિર્ધરો છે.

૧ મલધારગચ્છના આં હેમચદ્રસૂરિવર સંં ૧૧૭૫

(-પ્રં ૩૮ પૃં ૩૨૬)

- ૨ પૂર્વતલગમ્મના ૪૦ સં આં હેમચદ્રસૂરિ-સં ૧૧૬૬
 થી ૧૨૨૬ (—મં ૪૧ પૃં ૫૬૬, મં ૩૫ પૃં ૧૧)
- ૪ વડગમ્મના આં હેમચદ્રસૂરિ સં ૧૧૫૦ થી ૧૨૧૦
 (—મં ૪૨ પૃં ૭૦૩)
- ૪ ઘડગમ્મના આં હેમસૂરિ સં ૧૧૫૦ થી ૧૨૧૦
 (—મં ૪૭ પૃં ૪૨૪)
- ૫ ભત્તુકેશીપક્ષના ૪૫મા આં હેમમલ સં ૧૩૦૫
 (—મં ૪૦ પૃં ૫૪૧)
- ૬ મડાહડાગમ્મના આં હેમસૂરિ સં ૧૩૮૧
 (—મં ૩૭ પૃં ૨૬૮)
- ૭ ઠમ્મુલીમ્મના (૪૬મા) આં હેમસૂરિ સં ૧૪૧૮
 (—મં ૪૦ પૃં ૫૫૩, મં ૪૭ પૃં ૪૨૪)
- ૮ વાહિદેવસૂરિગમ્મના ૪૬ આં હેમચદ્ર સં ૧૪૧૮
 (—મં ૪૧ પૃં ૪૬૩)
- ૯ " આં હેમહસ સં ૧૪૧૮ " "
- ૧૦ " પર આ હેમસમુદ્ર " "
- ૧૧ " પડઆં હેમચત્ત સં ૧૫૪૫ " "
- ૧૨ તપાવૃદ્ધ પોષાળ આં હેમચદ્રસૂરિ સં ૧૪૫૬
 (—મં ૪૪ પૃં ૧૫)
- ૧૩ તપાગમ્મ લઘુ પોષાળના ૫૫મા આં હેમવિમલસૂરિ
 સં ૧૫૪૮ (—મં ૫૫ ૬૭૬)
- ૧૪ તપા પાલનપુર શાખાની ૫૦ હેમચારિત્રગણિ સં ૧૬૦૩
 (મં ૫૫)
- ૧૫ તપા આશુકવિ ૫૦ હેમવિજયગણિ સં ૧૬૬૮
 (મં ૫૧ પૃં ૫૦૨)
- ૧૬ તપાગમ્મના ૫૦ હેમવિજય સં ૧૭૩૨ થી ૧૭૩૫
 (મં ૫૮—મહો વિનય વિજય)
- ૧૭ ખરતરગમ્મના ૬૬મા જાં બિનહેમસૂરિ સં ૧૮૬૭

૧૮ પાયચ દગચ્છના લાં હેમચદ્ર સં ૧૯૬૭

(પ્રં ૪૧ પૃં ૫૯૬)

૧૯ તપગચ્છ સાગરશાખાના આં હેમસાગરસૂરિ (વિદ્યમાન છે.)

(૧) નોંધ:-સાધ્વીસધમા પણુ ઘણા સાં હેમશ્રીજી થયા હતા

(૧) લઘુ આગમિકગચ્છના પ્રં સાં હેમશ્રીજી, મહિમાશ્રીજી
સં ૧૬૪૦ (પ્રં ૪૦ પૃં ૫૦૩)

(૨) વૃદ્ધ તપાગચ્છના સાં હેમશ્રીજી સં ૧૬૪૪

(-પ્રં ૪૪ પૃં ૨૭)

નોંધ:-ત્રાવકસધમા પણુ શેઠ હેમચદ્ર-હેમરાજ ઘણા થયા હતા

(-પરિચય માટે જુઓ પ્રકં ૪૪, પૃં ૩૧ થી ૩૩)

प्रकरणे उपपन्नम्

•

आ० आनन्दविमलसूत्रि

क्रमेणास्मिन् गणे हेमविमल सूरयोऽभवत् ।

तत्पदे सूरयोऽभवत्तन्मन्त्रविमलामिषा ॥ १० ॥

तीर्थेऽत्र साधुकरमामिषो बनी सिद्धिसिद्धितिषिसंख्ये (१५८८) ।

कैयमर्चाकरवुक्तेरानन्दविमलमुनिनामाम् ॥ ४३ ॥

(—१९५ सीधु कवि ५ हेमविमल कृत
सुत्रोक्तरीति न द्विर्वर्णननिम्नासाध प्रयुक्तिः)

श्रीहेमविमलसूरिर्द्विरीकृतस्तत्त्वमय स सूरिगुणम् ।

ज्ञात्वा योग्यं तूर्णं धर्मस्थान्युदयसंसिद्धयै ॥ १३ ॥

सौभाग्यभाम्यपूर्णं संविगततरङ्गरङ्गनीरनिषिम् ।

आनन्दविमलसूरि स्वपदे स्थापयामास ॥ १४ ॥

(—आ० विमलसूरिः कृत उपदेष्टासाध
स्वका व्याख्यान ३५८—अस्तिः)

क्षेण दुसमसमये, कुपन्स्वगुह्ये मारहे वापे ।

अन्तिम पिमस्तिव, पमाविध पुष्पपरिमाप ॥ २ ॥

चदुम्ब सोमकेसो, सयलविहारेण स्नेहमार्णदो ।

माणदविमलसूरि, संविगो सम्बविन्साधो ॥ ३ ॥

(—स १६२६ भा० भवेत् धर्मसाधनसंज्ञित ३५५
श्रीविमलसूरिः किरण-अवधन परिक्षा भाषा २-३)

જમ્બૂદ્વીપે સુરગિરિરિવ, ચન્દ્રકુલં વિમાતિ તદ્વંશે ।

મેરૌ નદનવનમિવ તસ્મિન્ નંદતિ તપગચ્છઃ ॥ ૫ ॥

તત્ર મનોરમસુમનોરાજિ-વિરાજી, રરાજ મુનિરાજઃ ।

શ્રીઆનંદવિમલગુરુ-રમરતરુ, નંદન ઇવોચ્ચૈ ॥ ૬ ॥

શુદ્ધાં ક્રિયાંદ્વૌ યઃ, સુધાવ્રત વ્રતતિમિવ મરુદ્વૃત્ત ।

કલ્પતરો સૌરભમિવ યસ્ય યશો વ્યાનશે વિશ્વમ્ ॥ ૭ ॥

(૫૮-મહો હર્ષવિમલગણિ, ૫૯-મહો ૦ મુનિવિમલગણિ, શિષ્ય ૬૦-૭૦ ભાવવિજયગણિવરકૃત સં ૧૬૮૯ ભા. વિજયાનંદ-સૂરિરાજ્યે “ઉત્તરજ્ઞાણ સુત્ત સં ૨૦૦૦ની સસૂત્રવૃત્તિ અં ૧૬૨૫૫ની પ્રશસ્તિ”

(શ્રી જૈન પ્રશસ્તિસઅહ ભા. ૩ નો પ્રશં. નં ૬૭૦ પૂના)

વદન્તિ તસ્મૈ ચ જના નિરીક્ષ્ય, નિરીહતા જ્ઞાનતપ.ક્રિયાહય ।

અવાતરત્ સર્વગુણ કિમેષ, શ્રીમજ્જગચ્ચન્દ્રગુરુર્દ્વિતીય ॥

(-વીરવ શાવલી)

ભૂરય સન્તિ સૂરયો, ગચ્છે ગચ્છે ચ ગર્વિતા ।

આનન્દવિમલાદન્યો ઘન્યો નાસ્તિ મહીતલે ॥

(-ચુરુપદાવલી)

તેમનો સં ૧૫૪૭મા ઇડરમા રાજા ભાણુના રાજ્યમા ૨૧૦ મેઘજી ઓશવાલની પત્ની માણેકદેવીની કુક્ષિથી જન્મ થયેા તેમનુ નામ વાઘજી રાખવામા આવ્યુ તેમણે સં ૧૫૫૨મા દીક્ષા લીધી, તેમનુ નામ અમૃતમેરુ રાખ્યુ સં ૧૫૬૮માં લાલપુરમાં ઉપાધ્યાયપદ, સં ૧૫૭૦મા પાટણમાં (અથવા ડાલલામા) આચાર્ય-પદ, સં ૧૫૮૫મા હેસૂરીમા ભટ્ટારકપદ (ક્રિયોદ્ધાર) અને સં ૧૫૯૬ના ચૈ. શુ. ૭ના રોજ અમદાવાદમા સ્વર્ગગમન થયું.

તપગચ્છના નાયક આં. સુમતિસાધુસૂરિએ પોતાની પાટે સં ૧૫૪૮મા (૫૫) આં. હેમવિમલસૂરિને ગચ્છનાયક બનાવ્યા. હતા અને પોતે બેઠે જ તેમની પાટે સં ૧૫૭૦મા પાટણમાં

ઉં અમૃતમેદને આચાર્યપદ આપી આાં જ્ઞાનદવિમલસૂરિ નામ રાખી ગમ્મનાથક તરીકે સ્થાપન કર્યાં. ગમ્મનાથક આાં સુમતિ-સાધુસૂરિ સં ૧૫૮૧માં સ્વર્ગે ગયા.

ક્રિયોદ્ધાર

આાં હેમવિમલસૂરિ પોતે શુદ્ધ ચારિત્રધારી હતા. સાધેના ચતિઓમાં શિથિલતા હતી. પણ પોતે શુદ્ધ નિરતિચાર ચારિત્ર પાળતા હતા. પોતે ક્રિયોદ્ધાર કરી શક્યા નહીં. પણ તેમણે નવા ગમ્મનાથક આાં દવિમલસૂરિમાં ક્રિયોદ્ધારનો રગ ઠાસી ઠાસીને ભૂયેાં હતો. એવામાં ઋષિ હાના, ઋષિ ઠીપતિ, ઋષિ જલુપતિ, ઋષિ વીમા (ઋષિ વાનર) ઋષિ જગા, ઋષિ શુભા, ઋષિ નાના વગેરે ૬૮ ઋષિ પરિવાર સાથે આવીને સવેગી સાધુ જન્મ્યા. તેઓ પણ ચારિત્રરંગી હતા. તેમના આવવાથી આાં જ્ઞાનદવિમલસૂરિ ઘણા આનંદિત થયા. તે ક્રિયોદ્ધારમાં ઉત્સુક હતા.

આાં જ્ઞાનદવિમલસૂરિ પોતાના ગુરુદેવે બતાવેલા માર્ગ પ્રમાણે તૈયાર થયા. ગુરુદેવે સં ૧૫૬૦માં તેમને ગમ્મનો ભાર સોંપેલ.

‘કલ્પસૂત્રના ઉલ્લેખ પ્રમાણે ભગવાન મહાવીર સ્વામીના નિર્વાણ બાદ ૨૦૦ વર્ષ કોટલે વિં સં ૧૫૬૦ લગભગમાં ભસ્મશ્રદ્ધ છિતરી બધ, અને ક્રિયોદ્ધાર થાય એ શક્ય હતું.

આાં જ્ઞાનદવિમલસૂરિનો ક્રિયોદ્ધાર એ ભવિષ્ય વાણીની પ્રાય મિક ભૂમિકા હતી.

આાં જ્ઞાનદવિમલસૂરિ કુમરજિરિમા (કુણૈરમાં) ઘોમાસુ રહ્યા. તેમણે ત્યા ગુરુદેવની આજ્ઞા સિવાય કોઈ નાની ઉમરની વિક્રમી નામની માવિઠાને દીક્ષા આપી. અને તે પછી તે ઘાર ઘોમાસાં જૂઠા જૂઠા સ્થાનમાં વિવર્યાં. તે ત્યાગી હતા. ઉક્ત ઋષિઓના સહવાસથી વધુ ત્યાગી જન્મ્યા હતા.

આાં જ્ઞાનદવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૨ ના વૈં શું ૩ ના દિવસે વડાલીમાં ગુરુદેવની મરણ પ્રમાણે પર (ભાવન) મુનિવશની સાથે

ક્રિયોદ્ધાર કર્યો.^૧ અને તેમણે જાવજીવ સુધી છઠ્ઠું તપ ચાલુ રાખ્યું. તે સૌ ઉત્તરારિત્રધારી ઉત્તરપસ્વી શુદ્ધ આચારી ઉત્તરસ્વભાવી બન્યા.

આં આનંદવિમલસૂરિએ ક્રિયોદ્ધાર કર્યો ત્યારે તેમની સાથે લોકાગચ્છના ઘણા ઋષિઓ પણ હતા. તેથી લોકો આ પરિવારને ઋષિમતી તરીકે પણ ઓળખતા હતા.

તેમણે સવેગી મુનિઓને “કાથાના રગથી રંગેલાં વસ્ત્રો” પહેરવાની આજ્ઞા આપી હતી આં હેમવિમલસૂરિકૃત ‘તેર કાઠિયાની સજ્જાંય ૧૨મી કડીમા કાથિયા વસ્ત્રનું ગર્ભિતસૂત્રન છે

(—જૈં સં પ્રં કં ૧૩૫, પ્રકં ૫૫ પૃં ૬૮૫)

આં હેમવિમલસૂરિએ સં ૧૫૬૩નું ચોમાસુ વિસનગરમાં ક્યું તેમણે આં આનંદવિમલસૂરિ વિસનગર આવવા, અને પૂરો ગચ્છભાર લેવા જણાવ્યું હતું પરંતુ આં આનંદવિમલસૂરિ ક્રિયોદ્ધાર પછી શુદ્ધ સયમ, અને શુદ્ધ સયમધારીઓ વધે. એ ભાવનામાં મસ્ત હતા “તેમને શિથિલ યતિઓના નાયક થવું પસંદ નહોતું” તેથી તે વિસનગર ગયા નહીં.

આં હેમવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૩નું ચોમાસુ વિસનગરમાં ક્યું, તે બિમાર પડ્યા. તેમને લાગ્યું કે, મારો આ અંતિમ વખત છે. માફ સ્વર્ગગમન થશે તો સઘ ગચ્છનાયક વિનાનો બનશે. આં આનંદવિમલસૂરિ સયમમસ્ત છે એટલે કદાચ તે ગચ્છ તરફ લક્ષ ન આપે તો મોટી ગરબડ થશે. તો મારે ગચ્છનો ભાર પહેલેથી જ “બીજા કોઈ યોગ્ય મુનિવર”ને આપવો જ જોઈએ

બીજા ગચ્છનાયક

ગચ્છનાયકે આવો વિચાર કરી, સં ૧૫૮૩ના આસો સું ૧૦ ના દિવસે વિસનગરમાં ઉં સૌભાગ્યહર્ષ જે મોટા તપસ્વી હતા, શિષ્ય સમુદાયવાળા હતા, તેમને આચાર્યપદવી આપી. બીજા ગચ્છ

(૧) સં ૧૫૮૨માં આં વિજયદાનસૂરિએ ક્રિયોદ્ધાર કર્યો
“ત્રિણ ગચ્છનાયક પાટણ, વિસનગર, બારેજથી નિસરા,”

(—પદ્માવલી—સમુચ્ચય, ભાં ૧, પૃં ૬૯)

ૐ અમૃતમેદને આવાયપદ આપી આાં આનંદવિમલસૂરિ નામ
રાખી ગમ્મનાયક તરીકે સ્થાપન કર્યાં. ગમ્મનાયક આાં સુમતિ-
સાધુસૂરિ સં ૧૫૮૧મા સ્વર્ગે ગયા.

કિયોદ્ધાર

આાં હેમવિમલસૂરિ પોતે શુદ્ધ ચારિત્રધારી હતા. સાધેના
યતિઓમા શિથિલતા હતી પણ પોતે શુદ્ધ નિરતિચાર ચારિત્ર
પાળતા હતા. પોતે કિયોદ્ધાર કરી શકયા નહીં. પણ તેમણે નવા
ગમ્મનાયક આનંદવિમલસૂરિમા કિયોદ્ધારનો રજ ઠાસી ઠાસીને
જાર્યો હતો. એવામા ઋષિ હાના, ઋષિ શ્રીપતિ, ઋષિ ગણપતિ,
ઋષિ વીમા (ઋષિ વાનર) ઋષિ જગા, ઋષિ શુભા, ઋષિ નાના વગેરે
૬૮ ઋષિ પરિવાર સાથે આવીને સવેગી સાધુ બન્યા. તેઓ પણ
ચારિત્રશી હતા. તેમના આવવાથી આાં આનંદવિમલસૂરિ ધણા
આનંદિત થયા. તે કિયોદ્ધારમા ઉત્સુક હતા.

આાં આનંદવિમલસૂરિ પોતાના ગુરુદેવે જતાવેલા માર્ગ પ્રમાણે
તૈયાર થયા. ગુરુદેવે સં ૧૫૬૦મા તેમને ગમ્મનો બાર સોપ્યો.

‘હંપસૂત્રના ઉદ્દેશ પ્રમાણે જગવાન મહાવીર સ્વામીના નિર્વાણ
બાદ ૨૦૦૦ વર્ષ એટલે વિં સં ૧૫૬૦ હજલગમા હસ્તમંદ
હિતરી બધ, અને કિયોદ્ધાર થાય એ શક્ય હતું

આાં આનંદવિમલસૂરિનો કિયોદ્ધાર એ ભવિષ્ય વાણીની પ્રાથ
મિક ભૂમિકા હતી.

આાં આનંદવિમલસૂરિ કુમરજિરિમા (કુલુબેરમા) યોમાસુ રહ્યા.
તેમણે ત્યાં ગુરુદેવની ખાશા સિવાય એક નાની ઉમરની વિક્રમી નામની
માવિકાને દીધા. આપી. અને તે પછી તે વ્યાર યોમાસાં જૂઠા જૂઠા
સ્થાનમાં વિચર્યા. તે ત્યાગી હતા. ઉક્ત ઋષિઓના સહવાસથી વધુ
ત્યાગી બન્યા હતા.

આાં આનંદવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૨ ના વે શું ૩ ના દિવસે
વડાલીમા ગુરુદેવની મરણ પ્રમાણે પર (બાવન) મુનિવરોની સાથે

ક્રિયોદ્ધાર કર્યો.^૧ અને તેમણે જાવજીવ સુધી છઠ્ઠું તપ ચાલુ રાખ્યું.
તે સૌ ઉગ્રચારિત્રધારી ઉગ્રતપસ્વી શુદ્ધ આચારી ઉગ્રસ્વભાવી બન્યા.

આં આનંદવિમલસૂરિએ ક્રિયોદ્ધાર કર્યો ત્યારે તેમની સાથે
લોકાગચ્છના ઘણા ઋષિઓ પણ હતા. તેથી લોકો આ પરિવારને
ઋષિમતી તરીકે પણ ઓળખતા હતા.

તેમણે સવેગી મુનિઓને “કાથાના રગથી રગેલાં વસ્ત્રો”
પહેરવાની આજ્ઞા આપી હતી. આં હેમવિમલસૂરિકૃત ‘તેર કાઠિયાની
સજ્જાય ૧૨મી કડીમા કાથિયા વસ્ત્રનું ગર્ભિતસૂચન છે

(-જૈં સં પ્રં કં ૧૩૫, પ્રકં ૫૫ પૃં ૬૮૫)

આં હેમવિમલસૂરિએ સં ૧૫૬૩નું ચોમાસુ વિસનગરમાં
કર્યું. તેમણે આં આનંદવિમલસૂરિ વિસનગર આવવા, અને પૂરો
ગચ્છભાર લેવા જણાવ્યું હતું પરંતુ આં આનંદવિમલસૂરિ ક્રિયોદ્ધાર-
પછી શુદ્ધ સયમ, અને શુદ્ધ સંયમધારીઓ વધે. એ ભાવનામાં
મસ્ત હતા. “તેમને શિથિલ ચતિઓના નાયક થવું પસંદ નહોતું”
તેથી તે વિસનગર ગયા નહીં.

આં હેમવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૩નું ચોમાસુ વિસનગરમાં
કર્યું, તે બિમાર પડ્યા. તેમને લાગ્યું કે, મારો આ અતિમ વખત છે.
મારૂં સ્વર્ગગમન થશે તો સઘ ગચ્છનાયક વિનાનો બનશે આં
આનંદવિમલસૂરિ સયમમસ્ત છે એટલે કદાચ તે ગચ્છ તરફ લક્ષ
ન આપે તો મોટી ગરબડ થશે. તો મારે ગચ્છનો ભાર પહેલેથી જ
“બીજા કોઈ ચોગ્ય મુનિવર”ને આપવો જ જોઈએ

બીજા ગચ્છનાયકે

ગચ્છનાયકે આવો વિચાર કરી, સં ૧૫૮૩ના આસો સું ૧૦
ના દિવસે વિસનગરમાં ઉં સૌભાગ્યહર્ષ જે મોટા તપસ્વી હતા,
શિષ્ય સમુદાયવાળા હતા, તેમને આચાર્યપદવી આપી. બીજા ગચ્છ

(૧) સં ૧૫૮૨માં આં વિજયદાનસૂરિએ ક્રિયોદ્ધાર કર્યો

“ત્રિણ ગચ્છનાયક પાટણ, વિસનગર, બારેજથી નિસરા,”

(-પટ્ટાવલી-સમુચ્ચય, ભાં ૧, પૃં ૬૯)

ૐં અમૃતમેરૂને આચાર્યપદ આપી આં આનંદવિમલસૂરિ નામ
રાખી ગમ્મનાથકે તરીકે સ્થાપન કર્યાં. ગમ્મનાથકે આં સુમતિ-
સાધુસૂરિ સં ૧૫૮૧મા સ્વર્ગે ગયા.

કિયોદ્ધાર

આં હેમવિમલસૂરિ પોતે શુદ્ધ ચાસ્ત્રધારી હતા. સાધેના
મતિઓમાં શિમિલતા હતી. પણ પોતે શુદ્ધ નિરતિચાર ચાસ્ત્ર
ચાળતા હતા. પોતે કિયોદ્ધાર કરી શક્યા નહીં. પણ તેમણે નવા
ગમ્મનાથકે આનંદવિમલસૂરિમાં કિયોદ્ધારનો રમઝા ઠાસી ધસીને
લુચ્છે હતો. એવામાં ઋષિ હાન, ઋષિ ધીપતિ, ઋષિ ગણપતિ,
ઋષિ વીમા (ઋષિ વાનર) ઋષિ જગા, ઋષિ શુભ, ઋષિ નાના વગેરે
૬૮ ઋષિ પરિવાર સાથે આવીને સવેગી સાધુ બન્યા. તેઓ પણ
ચાસ્ત્રરખી હતા. તેમના આવવાથી આં આનંદવિમલસૂરિ પણ
આનંદિત થયા. તે કિયોદ્ધારમાં ઉત્સુક હતા.

આં આનંદવિમલસૂરિ પોતાના ગુરુદેવે બતાવેલા માર્ગ પ્રમાણે
તૈયાર થયા. ગુરુદેવે સં ૧૫૬૦માં તેમને ગમ્મનો ભાર સોંપ્યો.

‘કસ્પસૂત્રના ઉલ્લેખ પ્રમાણે ભગવાન મહાવીર સ્વામીના નિર્વાણ
બાદ ૨૦૦૦ વર્ષ એટલે વિં સં ૧૫૬૦ હમભગમાં ભસ્મબ્રહ્મ
હિતરી ભજ, અને કિયોદ્ધાર થાય એ શક્ય હતું.

૧. આં આનંદવિમલસૂરિનો કિયોદ્ધાર એ ભવિષ્ય બાણીની પ્રાથ-
મિક ભૂમિકા હતી.

આં આનંદવિમલસૂરિ કુમરજિરિમા (કુલુવૈરમા) બોમાયુ રજા
તેમણે ત્યાં ગુરુદેવની આજ્ઞા સિવાય એક નાની ઉમરની બિક્રમી નામની
શાવિકાને દીસા આપી. અને તે પછી તે ચાર ચોમાસાં જૂઠા જૂઠા
સ્થાનમાં વિચર્યા તે ત્યાગી હતા. ઉક્ત ઋષિઓના સહવાસથી વધુ
ત્યાગી બન્યા હતા.

આં આનંદવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૨ ના વૈં શું ૩ ના દિવસે
વંડીમા ગુરુદેવની મરણ પ્રમાણે પર (બાવન) યુનિવર્સની સાથે

ક્રિયોદ્ધાર કર્યો ? અને તેમણે જવજીવ સુધી છઠ્ઠું તપ ચાલુ રાખ્યું. તે સૌ ઉચ્ચારિત્રધારી ઉચ્ચતપસ્વી શુદ્ધ આચારી ઉચ્ચસ્વભાવી બન્યા.

આં આનંદવિમલસૂરિએ ક્રિયોદ્ધાર કર્યો ત્યારે તેમની સાથે લોંકાગચ્છના ઘણા ઋષિઓ પણ હતા. તેથી લોકો આ પરિવારને ઋષિમતી તરીકે પણ ઓળખતા હતા.

તેમણે સવેગી મુનિઓને “કાથાના રગથી રંગેલાં વસ્ત્રો” પહેરવાની આજ્ઞા આપી હતી આં હેમવિમલસૂરિકૃત ‘તેર કાઠિયાની સજ્જાય ૧૨મી કડીમા કાથિયા વસ્ત્રનું ગર્ભિતસૂચન છે.

(-જૈં સં ૩૦ કં ૧૩૫, પ્રકં ૫૫ પૃં ૬૮૫)

આં હેમવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૩નું ચોમાસુ વિસનગરમાં કર્યું તેમણે આં આનંદવિમલસૂરિ વિસનગર આવવા, અને પૂરો ગચ્છભાર લેવા જણાવ્યું હતું પરંતુ આં આનંદવિમલસૂરિ ક્રિયોદ્ધાર પછી શુદ્ધ સચમ, અને શુદ્ધ સચમધારીઓ વધે. એ ભાવનામાં મસ્ત હતા. “તેમને શિથિલ ચતિઓના નાયક થવું પસંદ નહોતું” તેથી તે વિસનગર ગયા નહીં.

આં હેમવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૩નું ચોમાસુ વિસનગરમાં કર્યું, તે બિમાર પડ્યા. તેમને લાગ્યું કે, મારો આ અંતિમ વખત છે. માફ સ્વર્ગગમન થશે તો સઘ ગચ્છનાયક વિનાનો બનશે. આં આનંદવિમલસૂરિ સચમમસ્ત છે એટલે કદાચ તે ગચ્છ તરફ લક્ષ ન આપે તો મોટી ગરબડ થશે. તો મારે ગચ્છનો ભાર પહેલેથી જ “બીજા કોઈ યોગ્ય મુનિવર”ને આપવો જ જોઈએ.

બીજા ગચ્છનાયક

ગચ્છનાયકે આવો વિચાર કરી, સં ૧૫૮૩ના આસો સું ૧૦ ના દિવસે વિસનગરમાં ઉં સૌભાગ્યહર્ષ જે મોટા તપસ્વી હતા, શિષ્ય સમુદાયવાળા હતા, તેમને આચાર્યપદવી આપી. બીજા ગચ્છ

(૧) સં ૧૫૮૨માં આં વિજયદાનસૂરિએ ક્રિયોદ્ધાર કર્યો
“ત્રિણ ગચ્છનાયક પાટણ, વિસનગર, બારેબી નિસરા,”

(-પદાવલી-સમુચ્ચય, ભાં ૧, પૃં ૬૯)

નાયક બનાવી; પોતાની પાટે સ્થાપન કર્યા છે. તેમને ગમ્યભાર સોંપ્યો, જેની પરપરા 'હર્ષકુલ સોમશાખા' કહેવાય છે.

(પ્રકર ૫૫/૫૦ ૬૮૬)

આ પરપરાનો આજે કોઈ ચતિ કે સાધુ વિષમ્ભાન નથી.

અમ્ભનાયક આઠ હેમવિમલસૂરિ સં ૧૫૮૩ના 'આઠ' શુદ્ધ ૧૩ ના રાજ વિસનગરમાં કાળધર્મ પામી સ્વર્ગસ્થ થયા.

આઠ આનંદવિમલસૂરિ આચાર્ય હતા. ગમ્યનાયક હતા. તેમણે કિંમોદાર કરીને સંવેગી 'સાધુ વધારવાનો પ્રયત્ન ચાલુ કર્યો.

'આચાર્યશ્રીએ સુખી મુદ્દ બનાવે કહો પુરુષો તથા બહેનોને ઉપદેશથી બુઝવી, દીક્ષા આપી હતી.

તેમણે મહોઠ વિદ્યાસાગરમણિ ૫૦ જગર્થિંગણિ વગેરેને મોકલી સોરઠ, સૌરાષ્ટ્ર, મોટી મારવાડ મેવાડ, હાલાર, માળવા, વિરમગામ વગેરે સ્થાનોમાં શુદ્ધ ધર્મનો પ્રચાર કરાવ્યો હતો.

(પ્રકર ૫૫/૫૦ ૬૮૫)

નવા જૈનો.

મોહન રાઠોડ સં ૧૫૬૫માં જૈન બન્યો. તેના વચ્ચે મુહલોત (મુલોત) કહેવામાં.

(જૂઓ/પ્રાં ૬૦ જમલ મુલોત)

શાઠ તુલસિહ તેમનો ભક્ત હતો. જેને સુજરાતના/બાલશાહે 'મહેક નગદલ નું બિજુદ આપ્યું અને રાજની પાલખી આપી હતી. તેણે વિનંતિ કરી ૫૦ જગર્થિંગણિને લઈ જઈ સૌરાષ્ટ્રમાં શુદ્ધ ધર્મનો પ્રચાર કરાવ્યો હતો. ૨

(૧) ૫ જગર્થિ પ્રક ૫૫ તુલસિહ પ્રક ૫૫

(૨) જિભાગમોર્મા મળણો મટે (૧) આચાર્ય (૨) ઉપાધ્યાય (૩) સ્થ વિર અને (૪) સ્થાપિક (જૂઓ) એમ ચાર જાતના પ્રધાન મળણો બતાવ્યા છે તથા સાધ્વીઓ મટે (૧) પ્રવર્તિની-મહાવરા (૨) ચણ્ડિની-જણાવચ્છેદિની (૩) અભિષેક અને (૪) પ્રતિહારી (પ્રતિધનપાલિકા દારપાલિકા) એમ ચાર જાતની પ્રધાન મળણીઓ બતાવી છે.

(જુદલકમ્પસન આ ફોર આંતર પરિચય ૪૦ ૧૭)

પ્રમાણક મુનિવર દ્વય દેવ કાળ અને ભાવને ખ્યાનમાં રાખી મેળવ

તેમણે ચિત્તોડમા શાં કર્માશાહ દોશીને શત્રુજય મહાતીર્થનાં ઉદ્ધારનો ઉપદેશ આપી, ઉત્સાહિત કર્યો હતો.

(-નંદિવર્ધન જિનપ્રાસાદ પ્રશસ્તિ શ્લોક ૪૩)

શ્રીસૂરિના ઉપદેશથી દોં કર્મ ચિત્તોડગઢ વાસ્તવ્ય સં ૧૫૮૭ વર્ષે શ્રી સિદ્ધાચલિ સોલમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

(-પ્રકં ૩૫ પૃં ૨૦૩, પ્રકં ૪૪ પૃં ૨૩)

(-વીરવશાવલી, વિવિધ ગચ્છ પટ્ટાવલી સં પૃં ૨૨૦)

શ્રીસૂરિએ અજમેર, જેસલમેર, મહોવર, નાગોર, નાડલાઈ, સાદડી શિરોહી, પાટણ, અને મહેસાણાના જિનમદિરોની તથા જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

આં આનંદવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૨ના વૈં સું ૩ના દિવસે ક્રિયોદ્ધાર કર્યો, ત્યારથી જીવજીવ સુધી છઠ્ઠું તપ કર્યું તેમજ વીશસ્થાનકના ૪૦૦ છઠ્ઠું, ૪૦૦ ઉપવાસ, વિહરમાન જિનના ૨૦ છઠ્ઠું લં મહાવીરના ૨૨૯ છઠ્ઠું, નામકર્મ સિવાયના સાતે કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિની સખ્યા પ્રમાણેના તેટલા સળગ-૫, ૬, ૨, ૨૮, ૪, ૨, ૫ ઉપવાસ તથા છુટા દ્વાદશમ, દશમ, અઠ્ઠમ, ચૌદશ, પૂનમ અને દરેક ચૌદસ-અમાસના છઠ્ઠો કર્યા હતા. તે મોટા તપસ્વી હતા.

(-લં વિજયલક્ષ્મીસૂરિકૃત ઉપદેશપ્રાસાદપ્રશસ્તિ)

(૫૦ વિનયભાવકૃત આનંદવિમલસૂરિ સ્વાધ્યાય)

આરાધના

તેમણે છેલ્લા ૯ ઉપવાસ કર્યા જન્મથી આજ સુધીના અતિચાર

સાધુ વર્ગને સાધ્વી વર્ગને સાથે જોડી સવેગ ભાવે ક્રિયોધ્ધાર કરે છે.

સલવ છે કે લં આણંદવિમલસૂરિવરે કોઈ આવી અકળ ધારણાથી શ્રાવિકા વિક્રમીને તે યોગ્ય જાણીને જ દીક્ષા આપી હોય.

નોંધ-વિક્રમની વીગમી સદીના પૂર્વાધમા તપગચ્છાધિરાજ શ્રીમુક્તિ વિજયજીણિવર અપર નામ પૂં શ્રી મૂલ્યદળ મંની આજ્ઞાવર્તિની સાધ્વી ગુલામશ્રીની દીક્ષા પણ આવાજ નોંધપાત્ર વિશેષતાવાલી લેખાય છે.

પ્રં ગુલામશ્રીની શિષ્યા પરિવારમા આજે લગભગ ૧૫૧ સાધ્વીઓ વિદ્યમાન છે.

(-જૂઓ પ્રક ૭૪મુ)

નાયક બનાવી, પોતાની પાટે સ્થાપન કર્યા છે. તેમને ગમ્ધનાર સોખો, જેની પરપરા 'હર્ષકલ સોમશાખા' કહેવાય છે

(પ્રકર ૫૫/૫૦ ૬૮૬)

આ પરપરાનો આજે કોઈ ચતિ કે સાધુ વિદ્યમાન નથી.

ગમ્ધનાયક આઠ હેમવિમલસૂરિ સં ૧૫૮૩ના આઠ શુ. ૧૪ ના રાજ વિસનગરમાં કાળધર્મ પાત્રી સ્વર્ગસ્થ થયા.

આઠ સ્થાન હિમવિમલસૂરિ આચાર્ય હતા. ગમ્ધનાયક હતા. તેમણે કિયોદાર કરીને સર્વેથી 'સાધુ વધારવાનો પ્રયત્ન શરૂ કર્યો. આચાર્યશ્રીએ સુખી કુટુંબના સેકડો પુરુષો તથા બહેનોને ઉપદેશથી ખુશી, દીક્ષા આપી હતી.

તેમણે મહોં વિદ્યાસાગરગણિ ૫૦ જગર્થિગણિ વગેરેને મોકલી સોશક, સૌશક, મોટી મારવાડ, મેવાડ, હાલાર, માળવા, વિરમગામ વગેરે સ્થાનોમાં શુદ્ધ ધર્મનો પ્રચાર કરાવ્યો હતો.

(પ્રકર ૫૫ ૫૦ ૬૬૫)

નવા જૈનો

મોહન રાઠોડ સં ૧૫૬૫માં જૈન બન્યો. તેના વચ્ચે સુહૃદ્ધાવ (સુહૃદ્ધાવ) કહેવાયા. (ભૂજોગ્રં ૬૦ જમલ સુહૃદ્ધાવ)

શાંત તુલુસિ હ તેમનો ભક્ત હતો. જેને સુજરાવના/બાહ્યાહે 'મલેક નગદલ નું બિગુદ આપ્યું અને રાજની પાલખી આપી હતી. તેણે વિનંતિ કરી ૫૦ જગર્થિગણિને લઈ જઈ સૌરાષ્ટ્રમાં શુદ્ધ ધર્મનો પ્રચાર કરાવ્યો હતો. ૧

(૧) ૫ જગર્થિ પ્રક ૫૫ તુલુસિ પ્રક ૫૫

(૨) જિભાગમેમાં મળેલા મારે (૧) આચાર્ય (૨) ઉપાખ્યાય (૩) સ્વ-વિર અને (૪) રત્નાધિક (જાઓ) એમ ચાર જાતના પ્રધાન મળેલા બતાવ્યા છે તથા સાખીઓ મારે (૧) પ્રતિતિની-મહાવરા (૨) રક્ષિની-જગત્પટેદિની (૩) અભિષેક અને (૪) પ્રતિદારી (પ્રતિમજપાસિકા દારપાસિકા) એમ ચાર જાતની પ્રધાન મળેલી બતાવી છે

(પ્રદત્તકપ્પસત્ર બા. ૬૭૦ આંતર પરિચય ૫૦ ૬૭)

પ્રમાણક મુનિપર દમ્ય દેવ, કાળ, અને ભાવને ખ્યાનમાં રાખી એમ

આલોવી અનશન કર્યું વ્યાર શરણા સ્વીકાર્યા અને સં ૧૫૬૬ના
 ચૈં ૬૦ શું ૭ ને રોજ અમદાવાદમાં કાળધર્મ પામી, સ્વર્ગવાસ કર્યો.
 તેમની પ્રાકૃતમાં સજ્જાસ ગાં ૬ મળે છે (જૈં સં પ્રં ૬૦ ૬૬)
 શિષ્યપરંપરા—

તેમની ત્રણ પરપરાઓ આલી હતી.

(૧) વિજયપરંપરા—આં આનંદવિમલસૂરિ, આં વિજયજ્ઞાનસૂરિની
 પરપરા.

(૨) સાગરપરંપરા—આં આનંદવિમલસૂરિના છપાધ્યાય વિદ્યા
 સાગરમણિ અને ૫૦ સદ્ગુણસાગરમણિની પરપરા

(પ્રકં ૫૫ પ્રકં ૫૮)

(૩) વિમલપરંપરા—આં આનંદવિમલસૂરિ તથા ૫૦ જલ્દિ
 વિમલમણિ આં જ્ઞાનવિમલસૂરિની પરપરા (-પ્રં ૫૮)

તેમની ચોથી રત્નપરંપરા આલી હતી તેમાં માત્ર ચતિ હતા.
 કોઈ અમલુ થયા નથી.

મોઢા ઉદ્ધારો—

આં આનંદવિમલસૂરિના સમયે જૈન સંઘમાં “જામ તીર્થ”
 અને “સ્થાવર તીર્થ” એ બે બે તીર્થોના ઉદ્ધારો થયા હતા, તે
 આ પ્રમાણે—

(૧) આં આનંદવિમલસૂરિએ સં ૧૫૮૨ના વૈં ૬૦ શું ૭ના
 દિવસે વઢાલી નગરમાં મુનિપણાની શિવિલ પ્રવૃત્તિઓને ઓડી કિંથો
 હાર કર્યો અને શુદ્ધ સવેગી ભાગ લેવાંવેા.^૧

૧ (A) આ શુદ્ધ સવેગી માર્ગની સુવાસ આરે તરફ ફેધાઈ જેથી
 શ્વેતાંબર સંઘમાં સત્ત્ર આનંદ પ્રવર્ત્યો. સૌ આ કિંથોહાર તરફ આશ્ચર્યવા
 ફળસ્વરૂપ ખરતરખંજના આ જિનામણિમસૂરિના પદ્મર આ જિન-
 ચંદ્રસૂરિ અને ઉ જ્ઞાનકિશકમણિ વગેરે મુનિવરોએ પોતાના ગમ્મનામકે નહી
 કરેલી રીતી મુજબ નિકાનેના મત્રી સમામસિંહ ગમ્મજાવતની નિનિતિથી
 સ ૧૬૧૩ના ચૈ શુ ૭ ના દિવસે નિકાનેરમાં કિંથોહાર કર્યો.

(પ્રક ૪ ૫ ૪૮૧)

(B) અમલગમ્મના (ન ૭) આ ધર્મમૂર્તિસૂરિએ સમ્મેતશિખર